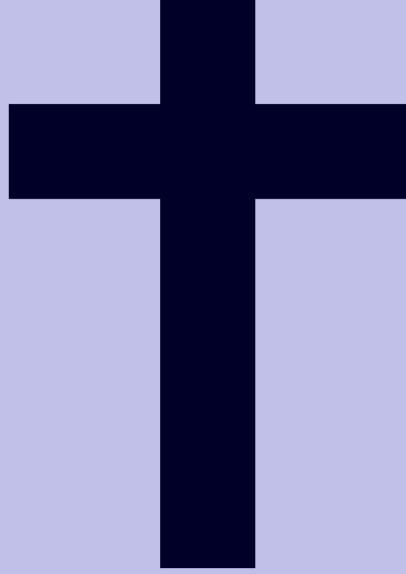


Kawawangalen Tâtâ
Alakŋaŋ



The New Testament in the Nabak Language of Papua New Guinea

Kawawangalen Tâtâ Alakᅇᅇ
The New Testament in the Nabak Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Nabak long Niugini

copyright © 1988 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Nabak

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2016-08-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023
ea68a902-358a-5c72-82de-a583fc4809e7

Contents

FRT	1
Matiyu	3
Mak	73
Luk	118
Zân	198
Nembayelen Muluwin	254
Loma	323
1 Kolin	358
2 Kolin	390
Galesia	413
Epesa	425
Pilipai	437
Kolosi	445
1 Tesalonaika	453
2 Tesalonaika	460
1 Timoti	464
2 Timoti	473
Taitas	480
Pilimon	485
Ibulu	488
Zems	512
1 Pita	521
2 Pita	531
1 Zân	537
2 Zân	545
3 Zân	547
Zudas	549
Kie Kienok	552
Read the New Testament	586
Kwit ma Zet Yanjin	598

Kawawangalen Tâtâ Alakŋaŋ
The New Testament in the Nabak Language of
Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Nabak long Niugini

Kawawangalen Tâtâ Alakŋaŋ

The New Testament in the Nabak Language of Papua New Guinea
 [naf]

Translation by Wycliffe Bible Translators

© 1988 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Print publication, 1988 by The Bible League

Web version
 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.
<http://www.Wycliffe.org>

<http://pngscriptures.org>

<http://www.ScriptureEarth.org>

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons license (Attribution-Noncommercial-No Derivative Works).
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0>

Your are free to share — to copy, distribute and transmit the text under the following conditions:

- **Attribution.** You must attribute the work to *Wycliffe Bible Translators* (but not in any way that suggests that they endorse you or your use of the work).
- **Noncommercial.** You may not use this work for commercial purposes.
- **No Derivative Works.** You may not alter, transform, or build upon this work.
- **In addition,** you have permission to port the text to different file formats, as long as you don't change any of the text or punctuation of the Bible.

Notice — For any reuse or distribution, you must make clear to others the license terms of this work.

Tok Orait

Dispela Buk Baibel i kam wantaim tok orait na lo bilong Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivative Works license. Em i tok olsem **yu ken givim kopi long narepela manmeri.** Yu ken wokim kopi na givim long husat i laikim. Tasol, yu mas tok klia dispela samting i kam long <http://tokplesbaibel.org>. Yu no ken kisim mani na salim dispela. **Yu mas givim nating.** Na tu, **yu no ken senisim Tok.**

Ol piksa i kam wantim ol Baibel na narapela buk i stap long dispela sait i gat tok orait long usim wantaim dispela samting tasol. Sapos yu laik narapela tok orait, yu mas askim husat i papa bilong copyright long dispela ol piksa. Sapos yu laik stretim samting i no orait long dispela tok orait, stretim tok, salim Buk Baibel, o tainim Tok bilong God long nupela tok ples, yu ken **askim mipela.**

Olgeta tok orait na lo long tok ples English i stap long <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/legalcode>.

Sapos yu gat askim long dispela, **plis askim mipela.**

Kawawangalen Tâtâ Alakŋaŋ Zemâtâtât bili kapi ekbak

Matiyu

Zisasiyet yaŋaŋ Matiyuyaŋ meluwaŋ mge

Matiyu ek Zisas Kilaisiyelen nembraŋane 12 ke ŋen ek ma kwitnaŋ ŋen Liwai makumtemien. Âpme ek Loma gapmangalen mânep takis titi an mamtan. Yaŋ bamgat Zisasiyaŋ ombempeme egat nembraŋaŋ kwage.

Matiyu egaŋ buŋam zapat kapi Zuda iŋŋaŋgat amŋaneyet kuye. Âpme Zuda am ekŋenaŋ an Kawawaŋaŋ ombempepeŋaŋ egaŋ sakwep koti ekŋengalen Amobotnaŋin tatagalen keyet nâwien. Zuda ekŋenaŋ Ibulu zelinaset an keyet kwitnaŋ Mesaya makuip ma Glik ekŋengalen zeleset Kilais makuip. Âpme Zuda ilinaŋgalen Amobotnaŋ Zisasiyaŋ kopmaŋgeen ekŋenaŋ nâme am belakŋaŋ beyeyepmti ekŋengat tuŋguwinan mamti kwitnaŋ kwitnaŋ meletnaŋ mme ekti nâmtetem mbienangut an kapi Kawawaŋaŋ amŋene yomengatnaŋ gilik zemindatitiyelen an penaŋ ke ku nâmkiŋpewien. Matiyu egaŋ buŋam zapat kapi Zuda am ekŋen Zisas ek Mesaya penaŋ ke nânâyet meluwaŋ kumindaye ma Zuda am ilinaŋgalen Amobotnaŋin zemâtâtindaye. Keyepmti Matiyuyaŋ Zisas Amobotnaŋ koge keyet zemsalaŋ beye ma egaŋ kegogak zet zapat notnaŋ Kawawaŋgalen Zet Itnaŋaŋ zetik mimiŋaŋ Kawawaŋaŋ ek iŋŋaŋ ombempeme ninmagen toge keyet meluwaŋ kapiyet mge. Ma zet itnaŋaŋaŋ Kilaisiyaŋ kokotnaŋgalen zet zapat zenzenaŋ ke penaŋ sokbeye.

Âpme Matiyuyaŋ zet zapat ŋen Kilaisiyet zemâtâtâtnaŋ keyet keŋan nin Kawawaŋgalen maŋge tusumti mama mimi dolakŋaŋ Zisasiyaŋ nâmtikŋaŋ min ke mâti mimiyeŋ meluwaŋ mgeen tuŋgupaŋ 5gatnaŋ 7 kapi main.

Zet ŋotekŋaŋ temaŋ kapigogaŋ Matiyuyelen buŋam zapat keŋan talip:

1:1-2:23 Zisasiyeŋ yeŋsokŋane ma sokbembenaŋgalen zapat

3:1-12 Zân an tu zululut egaŋ mulup mge

3:13-4:11 Zisasiyaŋ tu zulut delaŋ zeme Sadaŋaŋ koti Zisas tetimae mge

4:12-18:35 Zisasiyaŋ Galili msalen Zet Zapat Dolakŋaŋ zemkawaŋ beye

19:1-20:34 Zisasiyaŋ Galili msat pempti Zudia msalen moti mulupmaŋ mge keyelen zezapatnaŋ

21:1-27:66 Zisasiyaŋ Zelusalem mka temaŋ moti manepeme kume gakikiŋaŋgalen zet zapat

28:1-20 Zisasiyaŋ gakikiengatnaŋ wapme nembraŋaneyan ekbien

*Zisasiyeŋ yeŋsok guluk galakŋane sokbemkobien ekŋengalen kwilin
(Luk 3:23-38)*

¹ Am maŋge ŋen maŋge ŋen sokbem kotnepeme Zisas ek Abalaam ma Dewit egeŋat iŋsokŋit penaŋ sokbeye.

² Âpme Abalaamgat nemuŋaŋ Aisak sokbeye.

Aisakgat nemuŋaŋ Zekop sokbeye.

Âpme Zekowaŋ nemuŋaŋ Zuda ma meniŋane notnaŋ indambege.

³ Âpme Zudayeŋ nemuŋanet Pelesmak Zelamak sokbewun. Egetgat mamit Tama.

Âpme Pelesiyet nemuŋaŋ Eslon sokbeye.

Eslongat nemuŋaŋ Lam sokbeye.

⁴ Âpme Lamgat nemuŋaŋ Aminadap sokbeye.

Aminadapgat nemuŋaŋ Nason sokbeye.

Nasongat nemuŋaŋ Salimon sokbeye.

⁵ Âpme Salimongat nemuᅇᅇᅇᅇ Boas sokbeye. Egat mamaᅇ Leap.

Âpme Boasiyet nemuᅇᅇᅇᅇ Obet sokbeye. Egat mamaᅇ Lut.

Âpme Obetgat nemuᅇᅇᅇᅇ Esi sokbeye.

⁶ Âpme Esiyet nemuᅇᅇᅇᅇ Dewit ke amobotnaᅇ sokbeye.

Dewit* egat nemuᅇᅇᅇᅇ Solomon sokbeye. Egat mamaᅇ ke itnaᅇᅇᅇᅇ Yulayayet imbiᅇᅇᅇᅇ.

⁷ Âpme Solomongat nemuᅇᅇᅇᅇ Liaboam sokbeye.

Liaboamgat nemuᅇᅇᅇᅇ Abaisa sokbeye.

Abaisayet nemuᅇᅇᅇᅇ Esa sokbeye.

Esayet nemuᅇᅇᅇᅇ Ziosapat sokbeye.

⁸ Ziosapatgat nemuᅇᅇᅇᅇ Olam sokbeye.

Olamgat nemuᅇᅇᅇᅇ Yuzaya sokbeye.

⁹ Âpme Yuzayayet nemuᅇᅇᅇᅇ Zotan sokbeye.

Zotangat nemuᅇᅇᅇᅇ Eas sokbeye.

Easiyet nemuᅇᅇᅇᅇ Esekaya sokbeye.

¹⁰ Âpme Esekayayet nemuᅇᅇᅇᅇ Manase sokbeye.

Manaseyet nemuᅇᅇᅇᅇ Amon sokbeye.

Amongat nemuᅇᅇᅇᅇ Zosaya sokbeye.

¹¹ Âpme Zosayayet nemuᅇᅇᅇᅇ Zekonayamak ekᅇᅇᅇᅇ meniᅇᅇᅇᅇ notnaᅇ sokbemâbien. Kan keyet Babilon msalen Zuda am indomti indatimti mebien.

¹² Ekᅇᅇᅇᅇᅇᅇᅇᅇᅇᅇ met Babilon msalen met tabien ke Zekonaya nemuᅇᅇᅇᅇ Sialtisel sokbeye.

Âpme Sialtiseliyet nemuᅇᅇᅇᅇ Salababet sokbeye.

¹³ Âpme Salababetgat nemuᅇᅇᅇᅇ Abayut sokbeye.

Abayutgat nemuᅇᅇᅇᅇ Elayakim sokbeye.

Elayakimgat nemuᅇᅇᅇᅇ Eso sokbeye.

¹⁴ Âpme Esoyet nemuᅇᅇᅇᅇ Sedok sokbeye.

Sedokgat nemuᅇᅇᅇᅇ Ekim sokbeye.

Ekimgat nemuᅇᅇᅇᅇ Elayut sokbeye.

¹⁵ Âpme Elayutgat nemuᅇᅇᅇᅇ Eliesa sokbeye.

Eliesayet nemuᅇᅇᅇᅇ Natan sokbeye.

Natangat nemuᅇᅇᅇᅇ Zekop sokbeye.

¹⁶ Âpme Zekopgat nemuᅇᅇᅇᅇ Zosep sokbeye.

Zosep egaᅇ imbiᅇᅇᅇᅇ Malia wage.

Âpme Malia egaᅇ maneti Zisas ambege. Nin eget kwitnaᅇ Mesaya kukuyelen. Ningalen zeleset Kawawaᅇᅇᅇᅇ Zisas ombempeme nin yomengatnan timkwatndendeyet an sokbein.

¹⁷ An sokbemkwebienen kalakumann maᅇᅇᅇᅇ tuk kapigok benak. Abal-aamagatnaᅇ Dewitmagen kwadelaᅇ peinen an maᅇᅇᅇᅇ sokbemkwapme 14 kogok beye. Ma Dewitmagatnaᅇ Babilon msalen mka katikᅇᅇᅇᅇ indatmebienen kogogak an maᅇᅇᅇᅇ 14 sokbewien. Ma Babilon mka katikᅇᅇᅇᅇᅇᅇᅇᅇᅇᅇ Kilasmagen kwazinen kogogagak an maᅇᅇᅇᅇ 14 sokbewien.

Zisas Kilais sokbeye

(Luk 2:1-7)

¹⁸ Zisas Kilais sokbeye keyet yaᅇᅇᅇᅇ kapigok penaᅇᅇᅇᅇ tazin. Mamaᅇ kwitnaᅇ Malia. Egat apmaᅇ Zosep ewe an zapatnaᅇ etaᅇᅇᅇᅇ zempeme igak igak manepemalu Emetak Teᅇᅇᅇᅇᅇᅇᅇᅇᅇᅇ mme Malia ek nempa kambakmak tage.

* **1:6:** Dewilaᅇ imbi ke kambu wage. 2 Samuel 11.

19 Kegok mme an zapatnaŋ Zosep ek mama mimiŋaŋ dolakŋaŋ maŋgeyepmti keŋaŋŋegak kapigok otnâŋge, “Neŋ zetnaŋ sosok zema sakambuk temaŋ tisemgat belak buzak katipemti mebaŋ.” Kegok nâŋge.

20 Kegok mimiŋyelen nâmti manepeme Amobotnaŋgalen ensel ŋenaŋ mulugen sokbemsamti kapigok dunduye. “Zosep, geŋ Dewitgat guluk galakŋaŋ, imbindi Malia wawagat yayaŋ ku msenik. Nemba kambakmak tazin ke Emetak Teŋmagengatnaŋ.

21 Nemba atam mbe kwitnaŋ Zisas kuwanik. Kwit keyet yaŋaŋ, Egaŋ ikŋaŋ amŋane yomengatnaŋ indatim kwabe.”

22 Kwitnaŋ kwitnaŋ sokbeye ke golaŋ zenze an ŋenaŋ eweŋan Amobotnaŋ Kawawaŋgalen Zet Itnaŋanen kapigok zeye, ke penaŋaŋmak bembeyelen sokbeye,

23 “Nâip, imbi nembip ŋenaŋ nemba kambakmak tati nemba ambebe. Âpme anemba keyet kwitnaŋ ‘Immanuel’ kuwep. Immanuel kwit kapiyet ningalen zeleset yaŋaŋ Kawawaŋ ninmak main.” *(Aizaya 7:14)*

24 Âpme Zosewaŋ mulugengatnaŋ wati Amobotnaŋgalen ensel egalen zetnaŋ gawepumti Malia mkaŋan wati moge.

25 Mobunaŋgut awembiŋ mama ke ŋen ku mambun. Belak imbiŋaŋ kekenemuŋ penaŋ tetimti manepeme nemba ke sokbeme Zosewaŋ kwitnaŋ Zisas kuye.

2

Kasup kwakwatnasetgatnaŋ amobotnaŋ nânâŋinmagaŋ Zisas eksâgât timat kobien

1-2 Elot ek amobotnaŋ mame kan keyet Zisas Beteleem mkaen Zudia msalen sokbeye. Âpme kan keyet kasup kwakwatnaset an notnaŋ Zelusalem mkaen kwati am pigok indayaŋkwesiwien, “Zuda am ingalen Amobotnaŋ alakŋaŋ sokbeye. Ek mka deset tazin? Nin msatnaŋ beŋan daengatnaŋ okak sokbembeyelen wenzim busatnaŋ ekti pedondom sesewatpesâgât takotnup.”

3 Kegok zeme amobotnaŋ Elot ma Zelusalem mka toŋaŋ ekŋenaŋ ilinsakwep zet ke nâmti endilipewien.

4 Âpme Elot egaŋ sâpe sâpe bumbu an ŋenaŋ ma zii zet zikat indanda an ekŋen ondekindemti pigok indayaŋkwesiye, “Kilais pe msat deset sokbembeyet zenzeŋaŋ ze? Zeme nâne.”

5 Âpme ekŋenaŋ kapigok dunduŋwien, “Beteleem mkaen Zudia msalen sokbewe. Golaŋ zenze an ŋenaŋ kapigok kuye,

6 ‘Beteleem mka Zudia msalen tadik geŋ Zuda am ekŋenaŋ mka tototnaŋ yek. Mka ŋotekŋaŋ temaŋ. Geŋmagen An ŋen temaŋ sokbemti Islael aminne indikdamuŋ mbe.’ ” *(Maika 5:2)*

7 Zet kegok zeme nâmti Elot egaŋ an ekŋen beŋangatnaŋ kobien ekŋen ke buzakset indamandamti wenzim zukŋan sokbeye keyet yaŋaŋgat indayaŋkwesime yaŋaŋ dunduŋwien.

8 Dundume nâmti, Beteleem mkaen meeegat nâmindemti pigok zeye, “In meti windaŋaŋ mti aikti kot nâgât zeme nâmti neŋ kegogak meekti pedondom samti sesewatpesap.” Dâsuki kogok zemindeme mebien.

9 Amobotnaŋaŋ kegok diindome toti meti selen mepme mkaŋinan wenzim ekbien keyaŋ ewe ŋenaŋ bemindap meti Zisasiyaŋ mka weŋge keyet dukŋan wenzimaŋ kaliŋaŋ atam tage.

10 Âpme ekŋenaŋ wenzim ekti keŋ oloŋen igagen mbien.

¹¹ Mti mka keñan moti nemba ma mamanj Malia idikti nemba pedondom samti zemesewatpewien. Mti milawat boñgisiñin mâtâti gol ma kwitnañ kwitnañ sesikñañ dolakñañ tosañañ temañ ke timti taolet msawien.

¹² Âpme Kawawañañ kieset zemkulumindemti zeye, “In Elotmagen set mebepiñ.” Kegok zemindeme set ñenieset meti msalinan patañ zewien.

An Temañañ Zisas nemba okak anğalañpeye

¹³ Ekñañan gilik zem mepme An Temağalen Ensel Zosep mulugen sokbemsamti pigok dunduye, “Geñ wati imbi nemandi idatimti Izip msalen meti nâlen zetgat damuñ manepeme neñ zemañgut nâmti kobep. Nânik, Elot ek nemba timati aikti kusât tazein.”

¹⁴ Zeme Zosep egañ tambuyet penañ wati imbi nembañañ time Izip msalen kunzuñ mebien.

¹⁵ Kwitnañ kwitnañ kekok sokbeme Amobotnañañ golañ zenze an ñeniyet zet zeme nâmti meluwañ pigok mge ke penañañ sokbeye, “Nemun Izip msalen met manepeme neñ kumtetima gilik zemti kobe.”

(Hosea 11:1)

Elolañ zeme nemba okak sambe indomâbien

¹⁶ An kasup kwakwatnaset kobien, ekñañan Kawawañañ zemâtâtindame nâmti set butnaset mepme amobotnañ Elot egañ tapme beme pigok nâñge, “An ekñañ pi tetimnemti butnaset melo.” E nâmti ñeñañ penañ zime an kobien ekñañan nup kan zut keyet keñan sokbeme ekñañan zeme nâñge keyepmti kasa kuku an zemindeme Beteleem mkaen meti mka isikñañ eyo tokwati anemba okak nup kanñin zut ma keyet kandañan tozin ekñañ indome delañ zemâge.

¹⁷ Âpme kan keyet golañ zenze an Zelemaiayañ zet pigok zeye ke penañañ sokbeye.

¹⁸ “Lema mkaen Zuda msalen kwisak temañ sokbein. Nemañañine sambe penañ gakimâpme keyepmti Israeël nemba mamine ekñañ sume delañ zeme am ekñañan keñin mme sewakñañ bembeyet olalip.” *(Zelemaia 31:15)*

Zosewañ imbi nembañañ indatimti gilik zemti koge

¹⁹ Zosep imbi nembañañ ekñañ ewe Izip msat mame amobotnañ Elot gakime Amobotnağalen ensel ñeñañ kie Zosep pigok dunduye,

²⁰ “Geñ milawat weyañ bemti imbi nemandi indatimti Israeël msalen ewe melit nemba kume gakikiyet giñgiñ mamtan elak gakiye.”

²¹ Âpme Zosep egañ imbi nembañañ idatimti Israeël msalen ewe kobien.

²²⁻²³ Gilik zem koti Zosewañ zet kapigok nâñge. Akeleas ek bipmañgat munduman amobotnañ tati amobotnañ mulup Zudia msalen ke met tapm zeme kiñgage, yañgut mulugen Kawawañañ zet dundume nâmti Galili msaleset meti mka ñen kwitnañ Nasalet ke met mamtemien. Kegok mme golañ zenze an ekñağalen zet ñen pigok tazin ke penañañ sokbeye.

“Am ekñañan, ‘Nasalet an,’ zewep.” *(Aizaya 11:1)*

3

Zân tu zululut an egañ mulupmañ yañbeye

(Mak 1:1-8; Luk 3:1-18; Zân 1:19-28)

¹ Kan keyet Zân an tu zululut egañ Zudia msalen msat tungupman sokbemkawañ bemti mulupmañ yañbem mmambe am zet pigok diindoye,

² “Kawawağalen zemâtâtâtgat katnanen mama keyañ kot indaombem tazingat in yomğalen set bekañañ bee peme tapme keñin gilik zeit.”

³ Zân magen golan zenze an Aizayayan muluwan pigok mge ke penanjanmak bein,

“An nenan msat tungupman kwizet kapigok takuin, ‘Amobotnanggat setnan weyanme dolaknan ma kwetetepman bemti tapme kobe.’” (*Aizaya 40:3*)

⁴ Zân ek kâlâpman kamel zupmanan weyayanan mmamtan ma bitim nen pemanen zam mamtan. Meunan didiknanngatnan bizik tunan ma gwitek ke etan nimti mamtan.

⁵ Âpme am sambe Zelusalem mka temanmak mka isisiknan eknen Zudia am ondekti ma Zodan Tu nembet timat butnan butnan Zân magen kopmâti ondebien.

⁶ Mti yomin zemsokbeme Zânan Zodan tuyen tu zulutindeye.

⁷ Âpme Palisi ma Sadusi eknenan kegogak tu zulusâgât kopme kapigok diindoye, “In nombeyelen aliknan. In kapi Kawawanan yominanggat dopman mutumindasâgât tapm ke walabep bein? Yek penan.

⁸ In mama mimi dolaknan mme keyan in yomengatnan kenjin gilik zewien ke sokbemkawan bewe.

⁹ In kenjinan kapigok ku otnâit, ‘Nin Abalaamgat insoknane manup keyepm Kawawanan ku zemndowe.’ Nejan pigok diindoma nâit, zet ke belaknan etan. Kawawan egan zenak beme ke nep zeme nanzan eknen kapiyan Abalaamgat aliknane bewiek.”

¹⁰ Kegok zemti zet zapat sesepman ewe tusum pigok zeye, “An nen ek nâmkijpepenanmak bewe ke tep katnan maelikzin kebon. Âpme an nâmkijpepenin bewe ek tep sinan memun bemti matozin sepem kebon mme ek kapupme tewen ziwe.

¹¹ Nejan in yomengatnan kenjin gilik zeme tu etan manzulutindeyap yangut bamnan an kosâpm ek Amobotnan teman wundenanbenan kosâpm. Nejan an tototnan penanan; ek kebon ke nejan bukebonan elewat teman timpema nep ku bewe. Egan iknan Kawawangalen Emetak Tenj mulupman tep manzinok yom zime kwetetepman mambein kemak temakwep zulutindewe.

¹² Egan omkakalili takasetnanmak takozinan wit omkakalimti mwapme tâgâyan kumti seknan manje nen ma wit penan manje nen bewe. Mti wit penan time mkanan mowebe seknan ulume tep katiknan monzimti manzimopmambe. Keyet yanjan am nâmkijpepeninmak time manjenen mopme am nâmkijpepeninpin time manje nen mobep.”

Zânan Zisas tu zulutpeye
(*Mak 1:9-11; Luk 3:21-22*)

¹³ Kan keyet Zisas egan Galili msalen Zodan tuyen meti Zân egan tu zulutpeyelen nâmti koge.

¹⁴ Âpme Zân nâme nuknan beme dunduye, “Nejan kebongat eneyet kot tazenik? Gejan kebonan nejan zulutnemanen nep benak.”

¹⁵ Zeme Zisasiyan zet kapigok gilik zem saye, “Gejan alak yayan pematlak. Kawawanan mulup zet ten penan gaingapmti gawepusenik.” Kegok zeme Zânan nâmti tu zulutpeye.

¹⁶ Âpme Zisasiyan tu zuluti kwapme keyegak kululunan nandeme Kawawangalen Emetak Tenjan sasakandenombe nembon bemti ekmagen toge.

¹⁷ Âpme kululunangatnan zet nen kapigok sokbeye, “Kapi nananggat Nemun penan; egat nâmtiknan omba penan manâmpeyap. Nejan ek ombempewangapmti am yomengatnan indati kwabe keyet olonen miap.”

4

*Sadaᅇaᅇ msat tungupman Zisas yaᅇaᅇ mim ege
(Mak 1:12-13; Luk 4:1-13)*

¹ Âpme Emetak Teᅇaᅇ Zisas msat tungupman Sadaᅇaᅇ tetipepeyelen nâmti watmeti

² Zisasiyaᅇ mame kasup 40 ma tambumbu 40 maneti tu meuyet penaᅇ gakiwaleletgalen mge.

³ Âpme Sadaᅇaᅇ ekmagen koti zeye, “ ‘Neᅇ Kawawaᅇgat Nemuᅇaᅇ’ kok manzenik keyepmti ke penaᅇ manik beme zemane nanzaᅇ kapiyaᅇ meu sokbeme ᅇp nsenik.”

⁴ Kegok zeme Zisasiyaᅇ kapigok dunduye, “Kawawaᅇgalen zet meluwaᅇ itnaᅇaᅇnen kapigok kukuᅇaᅇ tazin,

‘Amnaᅇ keᅇin tu meuyet etaᅇ bemti ku mamayelen. Yek penaᅇ. Zet kwep kwep Kawawaᅇmagengatnaᅇ kozin ke keᅇinan mkipmaᅇ bembeyelen.’ ”
(Zii Zet 8:3)

⁵ Kegok zeme Sadaᅇaᅇ Zisas naman wati Zelusalem sesewat mka temaᅇ dukᅇaᅇ wapmotati

⁶ kapigok dunduye, “Geᅇ Kawawaᅇgat Nemuᅇaᅇ manik beme kapiyetnan palam towepmane zet meluwaᅇ ᅇnen kapigok tazin ke nânik,

‘Kawawaᅇaᅇ enselᅇaᅇne ekᅇngat belinan geme ekᅇnaᅇ belen gatam topme nanzaᅇaᅇ sedi ku aᅇgalen.’ ”
(Sam 91:11-12)

⁷ Zeme Zisasiyaᅇ kapigok dunduye, “Yaᅇgut Kawawaᅇgalen zet meluwaᅇ itnaᅇaᅇnen zet ᅇnen kapigok kukuᅇaᅇ tazinegek,

‘Kawawaᅇ Amobotnaᅇdi yaᅇaᅇ ku mim ekbanik.’ ”

⁸⁻⁹ Kegok zeme Sadaᅇaᅇ kalaᅇ teepmaᅇ ᅇngat watmotati msat sambeyelen kwitnaᅇ kwitnaᅇ dolakᅇaᅇ sepem igak igak ke zikat samti zeye, “Geᅇ pedondom namti dundum namane kwitnaᅇ kwitnaᅇ sambe ke ekdik beke gâlen belen bepema damuᅇ mmambanik.”

¹⁰ Âpme Zisasiyaᅇ kapigok gilik zem zeye, “Kawawaᅇgalen zet meluwaᅇ itnaᅇaᅇnen zet ᅇnen kapigok kukuᅇaᅇ tazin,

‘Kawawaᅇ Amobotnaᅇdi etaᅇ pedondom samti dundum sawanik ma ek kwewetaᅇ sisiliᅇ msamti mambanik.’ ”
(Zii Zet 6:13)

Sadaᅇ, geᅇ nemti met.”

¹¹ Kegok zeme Sadaᅇaᅇ pemti mege. Âpme Kawawaᅇgalen ensel ekᅇnaᅇ koti mukulem mpewien.

*Zisas Galili msalen meti mulupmaᅇ yaᅇbem mge
(Mak 1:14-15; Luk 4:14-15)*

¹² Zân mka katikᅇaᅇ peme tapme Zisasiyaᅇ zapatnaᅇ nâmti Galili msalen mege.

¹³ Mti egaᅇ Zudia msat peme tapme Galili msalen meti mkaᅇaᅇ ᅇotakᅇaᅇ Nasalet ke met tabi tabi mineti peme tapme naman Kapaneam mkaen mege. Mka ke Galili tunduamak msat zut Zebulanmak Naptalai keyet sokᅇaᅇnik ke matatan.

¹⁴ Kegok mme golaᅇ zenze an Aizaya egaᅇ Kawawaᅇgalen Zet Itnaᅇaᅇnen zet ᅇnen kapigok kukuᅇaᅇ ke katikᅇaᅇ beye,

¹⁵⁻¹⁶ “Am Zebulan msaleset ma Naptalai msaleset mamaip ekᅇnaᅇ Galili tundua lemunaᅇ temaneset mamaip. Am Zuda maᅇgeen ku sokbembenaᅇmak lumaᅇti kileᅇ mamaip. Sambe beke tambusosok temaᅇ keᅇan mamaip ekᅇnemagen busatnaᅇaᅇ sokbemindawe. Am

waleletgat zapat mamaip eknen kemagen busatnan sokbembeyelen.”
(*Aizaya 9:1-2*)

¹⁷ Kan keyet Zisasiyan Zet Zapat Dolaknan zemti am kapigok yanbem diindoye, “Kawawanngalen zemâtâtâtgat katnanen mamayelen kan ilak kolapgat yomengatnan kenin gilik zeit.”

Zisasiyan nembanane zulak zulak kapi yanbemti idatiye
(*Mak 1:16-20; Luk 5:1-11*)

¹⁸ Âpme kasup neniyet Zisas egan Galili Tundua keyet nelum palen mepmambe an zut dapmenin idige nen Saimon egat kwitnan nen Pita ma datnan Endulu. Egelan tunduaen elengolomit pemti tapmambun. Egegat muluwit noteknan angala titi.

¹⁹ Eget ke idikti zeye, “It kopmalu nenmak meti nen naman am indatitiyelen mulup ke nenmak tusumti indandayelen zikat idawap.”

²⁰ Zeme keyegak elengolomit mee pemalu tapme Zisasmak tusum mebien.

²¹ Âpme belaknik meti an dapmenin nen ewe idaige Zems ma meniñan Zân. Eget Zebediyet nembanenet. Biwitmak wannganinan tati elengolamin taweyanmambien.

²² Idikti Zisasiyan idakumtetime elengolomit mee ma biwit pemti Zisasmak tusum mebien.

Zisasiyan am sambe sek zawatmak weyanindeye
(*Luk 6:17-19*)

²³ Âpme Zisas ek Galili msat toweti sesewat mka katan mototi am Zet Zapat Dolaknan diindomti Kawawanngalen zemâtâtâtgat katnanen mama keyet zapatnan diindoye. Mti am zawalin sepeman igak igak ke mme alik bemâbien.

²⁴ Kegok mme kwit zapatnan Silia msalen palaknan beme nâmti am zawat sepeman igak igak sek sindemak ma we bekananinmak ma gakim wat gakim wat mamip kebon ma selin belin selauunngan ekmagen indatim kopme weyanindemâge.

²⁵ Âpme Galili msalengatnan ma Dekapolas mkaengatnan ma Zelusalem mkaengatnan ma Zudia msalengatnan ma Zodan tu nembet daeset am manje teman penan ondekti ekmak tasât mebien.

5

Zisasiyan kalan am Zet Zapat Dolaknan diindoye

¹ Zisasiyan am sambe penan indikti kalan duknan mot totapme nembananeyan met egat kandanen totapme

² Zet Zapat Dolaknan kapigok zemzikat indaye,

³ “Am ilinngat yominngat nâme kember mambein ma ilin kenin mtoti mamaip eknen oloñen mip ma bangat eknen keyan mundum kululunñen tonñan bewep.

⁴ Am yominngat keninan Kawawan masumsaip eknen oloñen mip. Am eknen ke Kawawanngan yomin katipeme kenin sewaknan penan mambein.

⁵ Am ilinngat sekñin mamtolip eknen ke oloñen mip. Eknen ke Kawawanngalen zemâtâtâtgat katnanen mama aikbep.

⁶ Am mama mimi teñ Kawawanngan indandayet windenngan mamip eknen oloñen palen talip. Bangat Kawawanngan winde igagen penan indawe.

⁷ Am olat olat palen mame maindamukulem mimindep eknen oloñen palen maip. Eknen ke Kawawanngan sepem kwep kegogak mimindawe.

⁸ Am keñinangalen yom Kawawañan katikpepenañ ekñen oloñen palen maip. Am ekñen keyañ kululuñen moti Kawawañgat zimosetnañ eksâip.

⁹ Am kalalañan mme keñ kwep mambeip an ekñen ke Kawawañan keñin mme oloñen palen talip. Bangat Kawawañan, 'Nemunambanne,' zemindewe.

¹⁰ Am Kawawañangat zikatnan teñ mame notnañan nâmbekam be-mindemti sisipenpen mti maindop ekñenañ oloñen palen maip. Ekñenañ kululuñen mundum ke met tiwep.

¹¹ In neñmak tusumti mame keyepmti amnañ zet mgasik diindomti zet dâsuki bemzenze sambe sekñinan bemzemti sisipenpen penañ mamimindeip.

¹² In maneti nukñañ maindaip keyepm oloñen mit. Wa ke in etañ yek. Golañ zenze an eweñan tipman baen mamkwabien ekñen sisipenpen sepem kegogak mimindamkwabien keyepm webeit tosañin kululuñen gwaen motiwep.

*In am ekñengalen dalañ ma lam keboñ bemti tabep
(Mak 9:50; Luk 14:34-35)*

¹³ Msalen am mamaip ekñenmagen mama mimiñin dolakñañ dalañ keyet sepemnok beme mambep. Dalañ ke yañan kapigok, dalañan meuyen pemann meu mme tikñañ mambemâzin. In dalañnok kwati am mama mimiñin mme tikñañmak beme amnañ nâmtikñañ mbep. Âk dalañan tikñañ maasekzin sepem kegogak in nâmkijpepenin asekmâbe beme in Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ ku mâbep. Egañ zemindeme zupman toweti sakamañ dalañ bekanan timtati selen time mepme amnañ mekoti selañ maim enzejip in sepem keboñ bewep.

¹⁴⁻¹⁵ Amnañ lam koñbemti menzimañ dukñañ ku makwalapeip. Ekñenañ lam koñti munduman sosok bempeme tapme am mka keñan matalip bee mbusatnañ mambemindein. In sepem kegok kawañ sutnan tati am msat sambe mbusatnañ bemindeme ekñen Kawawañgalen zapat sokbewep. Mka ñande temañ ñen kalañ sutnan belak kawañan tapme kwileki ñenañ ku mautukekzin.

¹⁶ Keyepmti in mama mimiñin dolakñañ lamnok ke belak peme kawañan busatnañan busatnañ bem talep keyepm am ekñenañ busatnañin ke ekme dolakñañ beme ekñenañ ingat Biwin kululuñen tazin sesewatpewep.

Zisasiyañ zii zetgat yañan kapigok zemâtâzin

¹⁷ In zii zet ma golañ zenze an ekñengalen zet ke aseksâgât kolap nâgât kegok ñen zewiegat. Neñ zet ke angososoyelen yek. Zii zet keyet yañan penañ zemzikat indasât koban.

¹⁸ Neñ penañ diindoma nâit, msat ma kululuñ tazin katan zii zelañ wemti mulupmañ mbe ma zii zet mulupmepiñ belak ku tabe. Ke penañanmak etañ bemâbe.

¹⁹ Keyepmti am ñenañ zii zet belaknik bugan angosop ma notnane zikat indame zii zet angososoyelen min an ke ek Kawawañgalen zemâtâtâtgat katnanen mama ke ku map. Naman am ñenañ zii zet gawepumti notnañne ke mimiyyet zemzikat indawe egañ Kawawañgalen zemâtâtâtgat katnanen mama keyet keñan mambe.

²⁰ Neñ pigok diindoma nâit, ingalen zii zet gawepum mama keyañ zii zet zikat indanda anmak Palisi ekñen bugan meti sebemindesem. Yek bein beme in Kawawañgalen zemâtâtâtgat katnanen mama ke keñan ku tabep.

Am notn ñenzinziñ msan keyañ kumann gakin bein

²¹ Yen sokñineyet zet kapigok diindondoñan,
‘Geñ am ku indomane gakiwep. Am ñenanñ kegok mbe beme zet muluwen
motabe.’ *(Kisim Bek 20:13)*

²² Zet ke penañ keyañgut neñ tusumti pigok diindoma nâit, Am ñenanñ
notnañ ñenzinziñ msawe beme an ke zet muluwen wati mebep. Ma ñenanñ
notnañ zemkwelat kuwe beme an ke sesewat mka temañgalen an damuñ
ekñengalen ondedagen onzempewep. Ma ñen eganñ notnañ ñen, ‘Kopa
belakñanñ penañ,’ dundumti mtopewe beme an keboñ ke teziñ ñandañgat
zapat bewe.

²³ Keyepm geñ Kawawañ sesewatsasâgât meti naman kapigok nâmbanik,
‘O neñ notn kaindeyañ nâgât nâmbekam bembenañ tazin.’

²⁴ Kegok nâmbanik beme geñ gilik zemti ekmagen meti nâmbekam bem-
benjit zemkwetetepmañ mtiñgut kot sesewatpewanik.

²⁵ Kegogak geñ nodi ñengalen kwileki ñen dopmañ sasayet zemti mbanan
yañ sasapiñ mane pemane eganñ geñ zet muluwen gati mebe beme geñ zet
muluwen ewe mobopiñ selen mepmambe nodi kemagen sakwep meti zelit
weyañbalup. Kegok ku mbanik beme nodi keyañ sakwep moti zet muluwen
game zet tiyape yape mmane zet nânâyelen an keyañ tiñdak kutum ekñen
zemindeme ekñenañ kot gatamti met mka katikñanñ game towebanik.

²⁶ Neñ penañ diñgoma nâmbak, geñ ke tatneti belak penañ ku tobanik,
nodañgalen dopmañ mutumane delañ penañ zemenñgut tobanik.

An ñengat imbiñanmak set buzak mamayelen zetgat yañanñ alakñanñ

²⁷ In Kawawañgalen zii zelañ pigok mandiindome nâip,
‘In am ñengalen imbi ma an eyak mti set buzak ku indatmambeb.’ *(Kisim
Bek 20:14; Zii Zet 5:18)*

²⁸ Zet ke penañ keyañgut neñ naman tusumti ingat pigok diindoma nâit, an
ñenanñ ñengat imbiñanñ keñanen eksegat mti eganñ imbi ke menzem wawagat
keñanñ etañ otñambe beme eganñ ilak zii zelañ an notnañgat imbiñanmak ku
weweyet zewenn kelak imbi kemak wep.

²⁹ Keyepmti zikadi ñenanñ bekanaset gatetimti mesât mbe beme geñ kwen-
zempemane mebe. Mineti geñ zikadi zuzulak tagame maneti teziñ ñandañ
towebanikgat kwenzempemane mebe.

³⁰ Bedi ñenanñ yomeset gatetimti mesât mbe beme geñ atumti pemane
mebe. Mineti geñ bedi zuzulak tagame maneti teziñ ñandañ towebanigat
ñen elengemti pemane mebe. Yañanñ kapigok, kwitnañ kwitnañ bekanaset
gatetimti mesât mme katikpemane tapme mamaset pembenañ ke mobanik.

*Awembiñ ku kalalañgalen zet yañanñ alakñanñ
(Matiyu 19:9; Mak 10:11-12; Luk 16:18)*

³¹ Kawawañgalen Zet Itnañanñ pigok zemti mkwabien, ‘Ñen ek imbiñanñ
katipesâgât nâin beme meluwañ asekepeyelen kumti, “Asegeyap,” zem-
peme mametan.’ *(Zii Zet*

24:1-4)

³² Yañgut neñ alak ingat naman pigok diindoyap: An ñen imbiñanñ an
ñenmak set kileñ kumame eganñ nâmbempemti imbiñanñ belak etañ asekpewe
beme an keyañ yom temañ penañ mbe. Imbi keyañ apmañ ewe tapme eganñ
meti an ñen wabe beme imbiñanñ set kileñ imbi keboñ bein. Ma an ñenanñ
imbi apmañ asekpemti main ek ke wabe beme an keyañ set kileñ an keboñ
bein.

Kwitnañ ñengat kwitnañ kumti zedi ku zemkatik bewanik

³³ Yeñsokñine zet kapigok diindondoñan ke nâip, 'In zet zemkatikbembe Amobotnan egat kwitnanen kuwep beme e ewe ku asekbep. Ke gawepuwep.'

Yanğut in kwileki ñen zemkatik besâti msatgat palen kumti manzemkatik beip.

³⁴ Kegogapm neñ naman ingat pigok diindoyap, zelin zemti ku bandim mbep. Kululuñ ek Kawawañgalen mundum totatat kululuñgat kwitnanen kumti ku bandim mbep.

³⁵ Msat e Kawawañgalen setnañgalen wetnañ bemti maim tazin keyepm msat kwitnañ kumti ku bandim mbep. Zelusalem ek Amobotnan temañgalen mka temañ keyepm Zelusalem kwitnañ kumti ku bandim mbep.

³⁶ Sepem kegogak windenjin ku tazin keyepm in ñokñinan bem zemti zemkatik beme e kegogak ku mbep.

³⁷ 'Yek' beme nâmti, 'Yek,' zewanik. 'Penañ' beme nâmti 'Penañ,' zewanik. Zet nânâpiñ kileñ bandim mimipiñ; zet penañ etañ manzemmambanik.

Dopdop ku mimiyelen zet

(Luk 6:29-30)

³⁸ Zet ñen kapigok zenzenañ ke nâit,

'Ñen egañ zikadi âtâgame geñ dopmañ egalen âtâpewanik ma ñenañ zedi kume etume geñ dopmañ egalen kumane etuwe.'

³⁹ Keyañgut neñ naman pigok diindosowap, am ñenañ in kwileki ñen myuñgumindawe beme in naman sepem kegogak ku msawep. Ma am ñenañ neñgumdi nembet taiwe beme naman in gilik zemti neñgumin nembet sawep.

⁴⁰ Ma am ñenañ geñmak kasa kasa mti zet nânâ mkañan gapmesât min beme sakwep penañ zelit weyañselup. Mti egañ gâgât tosa zet mgamti, 'Kogok nasenik' zeme geñ mukulem mti bugan moti sawanik.

⁴¹ Ma am ñenañ geñ gati milawatnañ timti selen belatnik mebegat zekañkañ mgawe beme geñ naman ekmak sasukwep mebanik.

⁴² Ma am ñenañ kwileki ñengat olati wekumgame geñ ku bamkumpewanik zein keyet katan nâmpewanik.

Kasandineyet gogot mimindewanik

(Luk 6:27-28, 32-36)

⁴³ Zet ñen kapigok zenzenañ ke nâip, 'Geñ nodi gogot mpewanik ma kasandi kasa mpewanik'.

⁴⁴ Keyañgut neñ naman ingat pigok zeyap, In am kasañine ekñen gogot mimindewep ma am sisipeñpeñ mamimindaip ma maindoip ekñengat nâmti Kawawañgat dunduwep.

⁴⁵ Kegok mti kululuñ Biwinañgat nemunambañane penañ bemti mambeb. Egañ ikñañ kasup bempeyeyañ am pembenañ ma bekañan ilinsakwep mambusatnañ bemindein. Ma map kegogak am tej ma yominmak ekñengat temakwep mme matozin.

⁴⁶ In am notnañ ekñenmak gogot palen mamaip ekñen etañ taolet mimindamti mambeb. Kegok mbep beme ke Kawawañan keyet dopmañ ku indawe. An takis mânep titi bekañan mamaip ekñenañ nolineyet sepem kegogak mamip.*

* **5:46:** Takis mânep titi an ekñen an bekañan. E yañan kapigok, ekñenañ takis mânep katan bebenañ sebempemti kambuñanmak matip.

⁴⁷ In am nolin ekņenmak notn notn mti zezapat mamip beme keyaņ sepemaņ igak penañ ku bein. An Kawawaņ ku nāmkiņpeip ekņenaņ sepem kegogak mamip.

⁴⁸ In Biwin kululuņen egaņ teņ main kegogak teņak mamambep.

6

Am indamukulem mimiyele zet

¹ In Kawawaņgalen mulup dolakņaņ notnaņ mti keyet nāmti am sambe ekņengat zikalinan sekņin mmobep beme kululuņ Biwinaņ keyet dopmaņ ku indawe.

² Keyepmti in am ņen kwileki ņeniyet olapme kwileki ņen saip beme keyet zapatnaņ zemti sekņin ku mmobep. Am notnaņ sek mmobot mamip ekņenaņ sesewat mkaen ma ondedak mundumen tokwati amnaņ sekņin mmobogat nāmti mulup mimiņaņ keyet zapatnaņ manzemelip. Neņ pigok diindoma nāit, am ekņen keboņ ke muluwinaņgat tosaņaņ eweņanak msalen kapiyegak matime delaņ zein.

³ Sepem kegok tazingapmti in am ņen olapme kwileki ņen mukulem mpewep beme mulup mbep keyet zapatnaņ nolin penañ sokņaņ tabe ke ku nāmbe.

⁴ In belak kogok enzililiņa ke peme tapme Biwinaņ kwitnaņ kwitnaņ enzililiņa maekzin egaņ ke ekti muluwina dolakņaņ mbep ke ekti keyet tosaņa indawe.

Dundunduyele zet

(Luk 11:2-4)

⁵ In dundusâgât an sek mmobot maip ekņenaņ mamip kegok ku mbep. Ekņenaņ sesewat mkaen ma ondedak mundumen belak motati dundume am ekņenaņ indiktemtem mimindendeyet nāmti kegok mamip. Neņ penañ zema nāit, am ekņen keboņ ke tosaņin ilak kapi matime delaņ zein.

⁶ Keyepmti in dundusât nāmti mkaņin keņa mot sekek tati Biwin enzililiņa main ekmagen buzak dundum sawep. Âpme Biwin kwitnaņ kwitnaņ enzililiņa eknâm maminaņ keyet dopmaņ indawe.

⁷ In dundusâti belak zet omaiņ maiņ sambe mti ku dunduwep. Dundundu keboņ ke am Kawawaņ ku manāmkiņpeip ekņenaņ dundunin teepmaņ penañ mamip. Ekņenaņ pigok manâip, 'Zet sambe zem toto kwakwat mmann ņep nāmindexem,' zemti mandunduip.

⁸ Keyaņgut in ekņenaņ mamip kegok ku mbep. In Biwinaņgat ewe dundundupiņ mme egaņ in kwitnaņ kwitnaņgat olalip e eweņanak egaņ nāmtpmeņgut in mandunduip.

⁹ Keyepmti in kapigok zemti dunduwep:

'Ningat Bipm,

Geņ kululuņen mamanik. Nin gâgât kwidi mmotnuwen kogogak am sambeyaņ mmobotgat dundunup.

¹⁰ Geņ kot nin am sambe ndadamuņ mi. Kululuņen gwaen gâlen zetgat kandaņa mamaip sepem kegogak nin msalen piene gâlen zedaņgat kandaņa mamayet nin diņgogaņup.

¹¹ Geņ alak tu meu nnaņgat weņnok niniyet ndasenik.

¹² Nin am ekņenaņ myuņgum ndandaņa makatikpenup sepem kegogak geņ ningalen yomm katikpe.

¹³ Yomgalen tetimaemaeyaņ ndatime ku katikndewanik. Windendi ndamane bekananen ku towebaņup.'

14 In amnan yom mimindawien ke katikindewep beme kululun Biwinan kegogak ingalen yomin katikpewe.

15 Ma in am ekngalengalen yomin timame kululun Biwinan kegogak ingalen yomin ku katikpewe.*

Meu niniyelen zemkulumpemti mamaipgalen zet

16 Ma in meu zemkulumpemti Kawawangat dundum sesewatsasâgât sesewat mkaen mowetnik beme amnan geŋ meu zemkulumpenak keyet sepemdi ku ekbep. Ekŋenanŋ ŋenzimoselin amnan eekgalen nâmti ku manzululip ekŋenanŋ amnan meu zemkulumpemti tapmamo nâmimindeyeyet kekok mamip. Neŋ zet zeyawen kapi penaŋ ekŋen ke tosaŋin tim delaŋ zewien.

17 In meu zemkulumpemti beme zimoselin zuluti ŋoksiniŋ walabep.

18 Mti am notnaŋ ekŋenanŋ in meu zemkulumpemti tapmaip ke ku nâmbep. Mme Biwin enzililiŋan main egaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ maekmâtâzinaŋ dopman indawe.

*Zisasiŋan milawat mobotnaŋ kululunŋen tazin keyet zapat zeye
(Luk 12:33-34)*

19 In msalengalen kwitnaŋ kwitnaŋ sambe ku akumbewep. Msalen kapi milawat gagak makwazin ma etimbemti matozin ma papalaŋ ime bekananŋ mambein ma kambu titiyaŋ mka kwaselemti matip.

20 Yanŋut in kwitnaŋ kwitnaŋ dolakŋanŋ mamambep keyet Kawawangat oloŋen mimindewe. Muluwin dolakŋanŋ keyet tosaŋin kululunŋen gwaen ikŋanŋ indawe ke bekananŋ ku bewe. Ke kwawaŋ ku nimbe ma bekananŋ ku bewe ma ku etim bewe ma kambu titi anaŋ ku tiwep.

21 In kwitnaŋ ŋengat keŋin penaŋ maindembein beme ingat keŋin sekŋin nâmamaŋin peme keyet palen mamepmatim tazin.

22 An ŋen ek nâmamaŋanŋ Kawawangat magen bemti mamain ek busatnanen mamaingapmti keŋan ma sekŋanŋ busatnanen talip.

23 Mme an ŋen ek nâmamaŋanŋ Kawawangat magen ku mambein an ke tembusosogen mamain kekok zenzeyelen. Keyanŋut, 'Neŋ ŋep Kawawangat mâti mamti naman kwitnaŋ kwitnaŋ msatgalen kogogak timambap,' an keyanŋ kogok zein beme ek tambusosogen penaŋ tazin.

24 An kwewetaŋanŋ amobotnaŋ zut egetgalen sisiliŋ mulup ŋep ku mamin. Ek ŋen gogot mpemti ŋen egat keŋanŋ yeeŋanŋ mambein. Mti ŋenmagen met wetekumti ŋen bankumpewe. In kegogak Kawawangat galen mulup ma mânep milawatmak mama eget temakwep idapepebemti ku mimidadayelen.

25 Keyet neŋ zema nâit, mamaŋinanŋ mobotnaŋ penaŋ bein, tu meuyaŋ mobotnaŋ penaŋ ku bein. Keyepmti sekŋinŋgalen tu meu ma sâkmelakanduŋgat yayaŋ ku mbep.

26 In tedukŋan gwaen gwasembelemebele indigit. Age ekŋen keyanŋ yayaŋ ku mamip. Ekŋenanŋ mmonde onde ma timondakti mka milombiŋinanen ku mambeip. Yanŋut Biwin Kululunŋen gwaenengatnaŋ etaŋanŋ maaikindame manip. Âpme Kawawangat galen nânâen age ekme tototnaŋ mambein ma in mobotnaŋ keyepmti Kawawangat indikdamuŋ mamm keyepm yayaŋ mimipiŋ.

* **6:15:** Kan notnaŋgat amnanŋ meu zemkulumpemti mamaip yanŋanŋ kapigok: ekŋenanŋ Kawawangat dundum sasât ma sesewatpepeyelen ma yomin zemkawaŋ bembeyet meupiŋ mamti ekŋen keyet otnânâ mulup nâmsemtenŋ msâgâti kogok mamip.

²⁷ Ma am inmagengatnañ kwiyañ yayañ mti ikñañgat mamañañ nup kanañ butnañ ñep tusumti manak? Am ñenañ kekok ñep ku mnak keyepm yayañ mimipiñ.

²⁸ Âpme in kwilekiyet sañgum melakandungat yayañ penañ mamip? In tep belaalik msalen wein ke indigit. Ekñañañ ilinañgat sañgum melakandunin ma mulup ku mamip.

²⁹ Yañgut keyet neñ diindoma nâit, Solomon ek mânep milawatnañ temañmak ma miak miakñañ dolakñañ yañgut tep belaaligat katnañañ mamiagip keyet katan ku miage.

³⁰ Âpme kwan ekñañañ alak taliwan sejen lalamba kumann memun beme tewen mambumannzin. Ke Kawawañañ ikñañ elimiakñin mamiakindein. Âpme egañ in sañgum melakandu ñep aik indaweyet yayañ ku mseip? In nâmkinpepeñin âlâgâlâk, ma?

³¹ Keyet in yañbemti tu meu ma sañgum melakandu desetgatnañ timambanup zemti yayañ mimipiñ.

³² Ke am Kawawañ ku nâmkinpeip ekñañañ nânâñin keyet bempemti matalip. Keyañgut Biwin kululunen egañ in kwitnañ kwitnañ eknen keyet olalip ke ñep nâmindein.

³³ Keyepmti in naman keñin sekñin ketalasime Kawawañgalen zemâtâtâtgat katnanen mama keyet kandañan mait ma Kawawañgalen zetnañ kandañan mameñgut keyet palañanen tu meu sañgum melakandu ke indawe.

³⁴ In sejen zigok sokbewe zemti kulun kalun mimipiñ. Sejen ninmagen zigok sokbewe ke Kawawañgat betnañ tazin keyet msasa kweggat nukñañ Kawawañ wekumann ndamukulem mme gapuwanup.

7

Am ñengat zemkuku ku mbep (Luk 6:37-38, 41-42)

¹ In am ñengat mama mimiñinañgat sakwep penañ ku manâmbemindemambep. Am zemindowep beme Kawawañañ in bam zemindowe.

² Keyet in am zet zem indondo mbep beme Kawawañañ in zem indowe. Ma am kwitnañ kwitnañ mimindawep, sepem keyegak Kawawañañ naman in mimindawe.

³ Geñ eneyet nodañgat zikatnan kakalak isikñañ tazin ke ekti naman gitañgalen zikadan tep pañañ tazin ke ku eknâmâtâtnik?

⁴ Tep pañañ gitañgalen zikadan tapme ekpemti geñ zigoset nodañgat pigok zeman ñep bewe, 'Geñ nâmane zikadan kakalak tazin ke tim gewi?'

⁵ Geñ an nambalamdi zut, gitañgalen zikadan tep pañañ ke ñeñañ timpemti bamgat ekmâtâti nodañgalen zikatnan kakalak timpemane ñep bewe.

In Kawawañgalen zetnañ am nânâyet wisat mamiwen ku diindowep

⁶ In kwitnañ kwitnañ kambuk Kawawañgalen zenup ke tam ku ketalasim indame taman timti walelip. Ekñañañ kwitnañ kwitnañ keboñ ke selañ maim enzenip. In kekok Kawawañgalen zetnañ am nânâyet wisat mamiwen ku diindowep."

Dundundu mimiyele set katnañ (Luk 11:9-13)

⁷ Zisasiyan dundundu mimiyelen nâmti bemzenze zet tuk kapi zeye, “Kawawanğat dundum same kwitnañ kwitnañ indawe. Ma timamat mulup mti penañañ aikbep. Ma nñande kesañ kume set kwaselemti kwitnañ kwitnañ indawe.

⁸ Mandunduiwan kwitnañ kwitnañ matip. Matimaliwan penañañ maaigip ma nñanda kesañ makuip ekñen sekekek kwaselemti kwitnañ kwitnañ maindain.”

⁹ Dundundayelenak nñen kapigok zeye, “Ma inmagengatnañ am nñenañ nembañañ meuyet yanğwesime, nanzañ ku masain.

¹⁰ Ma anğalayet yanğwesime nombe kukñañben ku masain.

¹¹ In am bekañañ penañañgut nembañin kwitnañ kwitnañ dolakñañ maindaip. Âpme Biwin kululuñen ek An dolakñañ penañ. In dundume kwitnañ kwitnañ dolakñañ penañ indamukulem mimiyelen indawe.

Notnmak totatatndañgalen set teñgat teñ

¹² Âpme in amnañ zigok mimindandayet manâip keyet katañ in ekñen nñenañ mimindawep. Zet keyañ Mosesiyelen zii zet ma golan zenze an ekñengalen zet sambe pendemtazin.

Sekekek gikñañgat bemzenze zet (Luk 13:24-27)

¹³⁻¹⁴ Teziñ nñandañgalen sekekek ke gâlâñañ ma ke mebegalen set tazin ke temañ ma kwetetepmañ keyepmti am sambeyañ ke mâti mamelip. Mama katikñañgalen sekekek ke gikñañ ma set ke isikñañ. Âpme am isikñañ buganañ set ke mâti mamelip. Neñ ingat sekekek gikñañ ke mebegalen nâmtikñañ miyap.

Golan zenze an dâsuki ekñengalen yanjin (Luk 6:43-44)

¹⁵ Golan zenze an dâsuki sekñin sipsip sek nembon naman keñin tam kukñañben penañ nembon. Ekñen kebon keyepm keñin miñyunguwepgapm keñin ekdamuñ mbep.

¹⁶ Mama mimiñin mme in ekñengat yanñañ nñep ekmâtâbep. Ke nñen tepgat bem zesowap kapigok. Nñañ zupmañañ penañ niniyelen ku peme totnak. Sañgaleleyañ keğogak sam penañ ku peme totnak.

¹⁷ Ma tep pembenañañ penañañ pembenañ maelikzin ma tep bekañañañ penañ bekañañ maelikzin.

¹⁸ Tep pembenañañ katañ bekañañ sokbembe ke ku maelikzin ma tep bekañanen penañañ pembenañ ke ku maelikzin.

¹⁹ Keyepm tep nñen penañañ dolakñañ ku elikme antimti tewen mambu-menzin.

²⁰ Sepem keğogak in golan zenze an dâsuki ekñen mama mimiñin ekti yanjin indikmâtâbep.

²¹ Ma am notnañañ manzeip, ‘Amobotnañ, Amobotnañ,’ ekñen ke ilinsakwep kululuñen ku mebep. Bien kululuñen egalen zet mañğawepuip ekñenañ etañ keñan mebep.

²² Am sambeyañ kan delañ zenzeñan Kawawañañ zemindome notnañañ nâgât kapigok dinowep, ‘Amobotnañ, Amobotnañ, nin gâlen mañgeengatnangapm Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ diindowenn, ma gâlen zetgat we bekañañ sambe indapmâbenn ma mulup sambe mbenn.’

²³ Keğok zeme neñ kapigok diindowap, ‘Neñ ingat ku nâmâtâtindeyap. In bekañañ mimi. In sebemâlit.’

Am nânânjanmak ma am seonj
(Luk 6:47-49)

²⁴ Am nenan zetn kapi nâmti gawepuwe, ek an nânânjanmak kebonj. An keyan mkanan msat kaliñan walage.

²⁵ Walapeme tâgâ lumun teman ma map tungwam teman kwati mka butem olapme katiknan bemti tage. Mka msat kaliñan walalatnanngapmti katiknan bemti tage.

²⁶ Ma am nenan nâlen zet nâmti ku gawepuwe ek an seonj kebonj. An seonj keyan mkanan señ noknan palen walage.

²⁷ Wala tatnepeme tâgâ lumun teman kwapme tungwam teman kwati msat teman tawat metnepeme mka señ semunji mmege.”

²⁸ Zisasiyan zetnan sepem igak igak zemdelañ zeme kan keyet am eknenan Zet Zapat Dolaknan zenzenanggat nâmtemtem penan mpewien.

²⁹ Egan zet zapat dolaknan zeye ke sepeman eknen zii zet am diindondo nembon yek. Egan am zet diindoye ke Kawawanğalen windemak zeye.

8

Zisasiyan an nen liñgit satnanmak weyanpeye
(Mak 1:40-45; Luk 5:12-16)

¹ Zisasiyan kalañangatan toti mepme an imbi manje temanjan mâpmebien.

² Âpme an nen liñgit satnanmagan Zisasiyet kandan kot pedondom samti kapigok zeye. “Amobotnan, geñ nâgât liñgit satnan mmane neluluyelen nânik beme nep weyannesenik.”

³ Zeme Zisasiyan betnan seknanen timekti zeye, “Nâmgeyapgapm liñgidi neluk!” Zeme keyegak seknan liñgit sambe nelumâge.

⁴ Âpme Zisasiyan ankenoo zet kapigok dunduye, “Nânik, geñ zet zapat kapi am nengat ku zemane nâmbep. Geñ belak esemten met sekdi sâpe sâpe bumbu an zikat samane wiliñgitem. Ma bam sâpe sâpe bumane ke Mosesiyan ewenan zeyenok mmane am sambeyan nâme gâlen liñgit satnan nelup ke ekbep.”

Sisiliñ nempa nen zawatnan mme alik beye
(Luk 7:1-10)

⁵ Âpme Zisas egan Kapeneam mkaen memopme Loma gapmangalen kasa kuku an nenan nenan ekmagen meti mukulem mpepeyet zeye,

⁶ “Amobotnan, nâlen mulup an zawat teman penan ma wesin penan bemti sindem teman nâmti mkaen etan tawen.”

⁷ Zeme Zisasiyan zeye, “Neñ kotingut weyanpesap.”

⁸ Kegok zeme kasa kuku an nenan egan zet dopman kapigok gilik zem zeye, “Yek, Amobotnan, neñ kwileki pembenan nnanngat nâlen mkaen kosenik? Geñ belak kapi tatingut zet etan zemane alik besem.

⁹ Neñ gâlen yanđi nâmâtâlap. Gâlen zedi windenanben keyepmti gayañkwesima mulup ann kapi tati nep zemane alik besem. Eneyet neñ amobotnan ekngat kandaninan talap, ma nâgât kandanenan kasa kuku an maip. Âpme eknenmagen nengatnan nen, ‘Met,’ zempema mamezin ma nengat, ‘Kot,’ zema makozin ma mulup angat, ‘Mulup ke mi,’ zema mamin.”

¹⁰ Zeme Zisasiyan zet ke nâmti nâmtemtem msamti am mâti mebien eknen zet kapigok diindoye, “Neñ penan diindowi, an ke Zuda mangeen ku sokbe-mbenan kapi nâmkipepenan teman. Israeł am manje tunguwinangatnan an nâmkipepenin kebonj penan nen ku aikban.

¹¹ Neñ ingat kok ke zema nâit, am sambe Zuda mangeen ku sokbembenan msat katan kobep eknenan Kawawan galen mundumen kululun Abalaam, Aisak, Zekop eknenmak tati tu meu nimwianbep.

¹² Kawawanan Israeël am mange ingat kululun mebegalen ombemind-eye keyangut ilin bamkumpewien keyepmti eknen sambe penan tambu-sosok keñan toti sek sindemgat zelinan angalikme si zemzu zemsu mbep.”

¹³ Kegok zemti kasa kuku nenan kapigok dunduye, “Geñ mkandanen mepmane nâmkinependangat penanan sokbemgasemin.” Âpme mulup an kan keyegak penan alik beye.

*Zisasiyan an imbi notnan zawalin mme alik bewien
(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)*

¹⁴ Âpme Zisasiyan Pitayelen mkaen moti Pitayet tatnan imbi zawat sek kikip teman weme ege.

¹⁵ Ekti betnanen timekme zawatnan alik beye. Âpme imbi egan wati Zisas tu meu bumsaye.

¹⁶ Âpme msat gasi tabeme am notnanan an imbi we bekananinmak sambe indatimkobien. Âpme Zisasiyan belak zeletanan we bekananin mâge ma am notnan zawat sek sindemak mme alik bewien.

¹⁷ Zisasiyan kekok mme golan zenze an Aizayayelen zet penananmak beye. Ke Aizayayan kapigok zeye, “Egan ningalen zawat weyanme delan zewe.” *(Aizaya 53:4)*

*Zisas mâti mamayelen zet
(Luk 9:57-62)*

¹⁸ Animbi sambeyan kot Zisas bembulun tapme egan indikmâtâti nembananeyet wanga mti nembu nembet mebegalen zeye.

¹⁹ Âpme mesâgât penan mme zii zet zikat indanda nenan Zisasiyet kandan penan koti zeye, “An zikat indanda, geñ deset mesât mmane neñ gapmâti mamambap.”

²⁰ Zeme Zisasiyan zet dopman kapigok gilik zem saye, “Neñ namâti mamayelen nep yangut nuknan teman penan titiyelen. Zit eknen enzujinmakgapm ke mawep. Ma age eknen mkaninmak yangut neñ Angat Nemunan mka ma mundum weweyelen ku tatnain.”

²¹ Âpme mamâpnamtemien eknenmagen nenan dunduye, “Amobotnan, nânmmane meti bipm zawalen tazin ya mmalema gakime mzilimtingut gilik ze kobap.”

²² Zeme Zisasiyan kapigok gilik zem dunduye, “Geñ bipdangat nântemtem mimipin. Geñ nen napmât. Bipdi gakime nodine ku napmâlipgapmti ekjengat muluwin ke. Geñ pemane tapme kot namât.”

*Map tâgâ lumunan Zisasiyelen zetnan gawepuye
(Mak 4:35-41; Luk 8:22-25)*

²³ Kegok zemti wangaen mopme nembananeyan kekok moti mebien.

²⁴ Tapmetnepeme keyegak sakwep map tâgâ lumun katiknan penan kume tundua mananan teman penan kumti tuyan lenzimti wanga keñan towepme wangayan tu keñan towesât mge. Kegok mge kan keyet Zisasiyan wanga keñan meluk tawemange.

²⁵ Âpme nembananeyan met butemti zewien, “Amobotnan, tu keñan towesât tapminupgat wat ndaagalan nde.”

²⁶ Kegok zeme egañ kapigok diindoye, “In eneyet kiñgagat temañ penañ indaikzin. In nâmkijpepenijni, ma?” Kegok zemti wati tâgâ temañ ma tundua mamañ zet diitdome sewakñañ bemti titokpiñ tabun.

²⁷ Kegok sokbeme nembananeyañ ke ekti nâmtetem mti zewien, “Ek an zibongapmti tâgâ temañ ma tundua mamañ egelañ egat zetnañ gawepulup?”

Zisasiyañ an zut we bekanañit mâtideye
(Mak 5:1-20; Luk 8:26-39)

²⁸ Âpme tundua kutumti met nembet daen Gadala ekñengalen msaleset met patañ zeme an zut we bekanañitmagañ ke koti aikbun. Egelañ am zaimengatnan koti kasa penañ mmalu am ekñenañ kiñgati keeset ku mametemien.

²⁹ Âpme egelañ kwizet ñakñak temañ mti kapigok zewun, “Geñ Kawawañgat Nemuñañañ zigok penañ mimndesâgât kodik? Kan ewe ku danjome geñ sindem temañ ndandapiñ.”

³⁰ Âpme bo manje temañ beñanik daenen meu tatnimambien.

³¹ Kegogapm we bekanañ ekñenañ Zisas kapigok zemti dundum sawien, “Ndamâsât nâmti ndamâpmane bo keñinan metowetne.”

³² Zemalu kapigok diindoye, “Ele ilak kunzuñit.” Zeme ekñenañ an egegat keñidanengatnan kunzuñti met bo keñinan metowepmâbien. Kegok mme bo ekñenañ kunzuñti ñanderjen gululuñ kumti tunduaen tageen toti tu nimti gakimâbien.

³³ Âpme bo damuñ ekñenañ mka teman kunzuñti meti boyelen zet zapat ma an zut we bekanañitmak egetgalen zet zapat am sambe diindomâbun.

³⁴ Zet zapat diindome mka temañgatnan am ilinsakwep Zisas eksât topmâbien. Toekti nâme igagen beme msalin peme tapme mebegalen nâmti zempewien.

9

Zisasiyañ an wesij ñen weyañpeye
(Mak 2:1-12; Luk 5:17-26)

¹ Âpme Zisasiyañ wajaen ewe moti gilik zem ikñañgalen mka temaneset koge.

² Patañ zeme an ñen wesij loe mkobien. Âpme Zisasiyañ nâmkijpepenijni igagen ke ekmâtâti an wesij ke pigok dunduye, “Nemun, nâmkijpepenijni mimipij. Yomdi ilak katikpeyap.”

³ Kegok zeme zii zet zikat indanda ekñenañ kapigok zenâ zenâ mbien, “An kapi zibon? Ek Kawawañ nembon yek yanjut, ‘Yomdi katikpeyap,’ ke zein. An bekanañ penañ.”

⁴ Âpme Zisasiyañ keñinan ekmâtâti kapigok diindoye, “Keñinan zet bekanañ kebon ke eneyet taotnâip?”

⁵ Neñ mulup zut kapi mimiyele winde nanañañañ tatnain: Am yomin katikpeyeyelen ma am, ‘Wati melit,’ zemindema mebegalen kogogak winden tatnain.

⁶ Alak nen mulup msap kapi e in neñ Angat Nemuñañ winde ke nanañañañ nâmtâseip. Kapigok Kawawañgalen winde tatnain keyepm neñ am msalen yomin ñep katikpeyeyelen.” Kegok zemti an kapigok dunduye, “Wati loendi pumti mkandan met.”

⁷ Zempeme an egañ wati mkanan mege.

⁸ Âpme am sambe ekñenan̄ ekti, Kawawañgalen winde keboñ ke ammagen mge keyepmti nâmtetem mti Kawawañ zemseseawatpewien.

Zisas ek an bekanan̄ mimi ekñenmak totati tu meu nin̄ge
(Mak 2:13-17; Luk 5:27-32)

⁹ Âpme Zisas ek keyetnan̄ meti mânep takis titi munduman tapme mege. Meti mânep takis titi an ke aikge. Ke neñ. Kwitn Matiyo.* Neñ tapma Zisasiyan̄ koti niki dinoye, “Geñ koti neñmak tusu.” Kegok dinome neñ keyegak wati ek mâti meban.

¹⁰ Meti nâlen mkaen meu niniyelen Zisas zemtetimti mobelin. Âpme am yomton̄ ma an takis mânep titi notnne sambeyan̄ kopme Zisas ma nemban̄ane ninsakwep meu nimbenn.

¹¹ Kegok mmann Palisi notnan̄an̄ ndikti Zisas nemban̄an̄ne ningat zewien, “An zikat indandan̄in eneyet an mânep takis butnan̄ kambu matip ekñenmak am yomton̄ temakwep tati tu meu tatnip?”

¹² Zet ke Zisasiyan̄ nâmti bemzenze zet ñen diindoye, “Doktayan̄ am dolakñan̄ zawalinpiñ ekñenmagen mulup ku mamin. Zawatmak ekñenmagen etan̄ muluwin mamin.

¹³ In meti Kawawañgalen Zet Itnan̄an̄ kapigok tazin keyet yan̄an̄ weyañekmâtâlit,

‘Kawawañan̄ zeye, “Neñ in am an̄galan̄ gogot mimindemti mama keyet nâmtikñan̄ mamiyap. Wa in neñmak keñin kwetetepman̄ beme mamayet sâpe sâpe mambup ke yek.”’

(Hosea 6:6)

An ek ikñan̄gat sekñan̄ moti zein, ‘Neñ a yomton̄ yek; An dolakñan̄ penan̄,’ zein ke neñ an keboñ ke ku indamukulem mimiyelen kolap. Ma an ek ikñan̄gat sekñan̄ mtoti zein, ‘Neñ yommak,’ tazein an keboñ ke neñ indamukulem mimiyelen kolap.”

Zisasiyan̄ tu meu zemkulumpemti belak mamayelen zemzikat indaye
(Mak 2:18-22; Luk 5:33-39)

¹⁴ Kan ñengat Zân an tu zululut egalen namba ekñenan̄ Zisasmagen koti yan̄kwesiwien, “Nin ma Palisi an msasa sambenik tu meu zemkulumpemti keñ sindem matatnup. Kwilekiyet mti gâlen nembandine ekñenan̄ eneyet tu meu ku zemkulumpemti talip?”

¹⁵ Kegok zeme Zisasiyan̄ bemzenze zet pigok zeye, “An ñenan̄ imbiñan̄ wasât mti notnanemak tapme ekñenan̄ oloñen penan̄ tati tu meu nimwian̄ti tatnepeme an imbi wasâgât mge egat kasan̄ane ekñenan̄ koti mandamepme kan keyet notnaneyan̄ keñ sindem palen ma meu zemkulumpemti tabep.”†

Set itnan̄an̄mak Zisasiyelen set alakñan̄mak pepap ñep ku tabuk

¹⁶ Zisasiyan̄ zet ñen kapigok zeye, “Mka tokan tungupmanen etimbemben̄an̄ alakñan̄ antimti ku weyan̄ bek. Weyan̄sât tapmnepemane egan̄ bululun̄ zemtobodak. Keyepmti alakñan̄ etan̄an̄ mpemane dolakñan̄ kaliñan̄ tadak.”

¹⁷ Bemzenze ñen naman pigok zeye, “Am ñenan̄ singapon̄ sâñsâñ busât selik itnan̄an̄ pewewen̄an̄gat ku bunak. Bunak beme seligan̄ sakwep epeeme singapon̄ sâñsâñ kwawadak. Keyepmti selik alakñan̄an̄ bunak beme dolakñan̄ zinak.”‡

* **9:9:** Lugañ Matiuyet kwitnan̄ egan̄ Zet Zapat Dolakñan̄ kuyeen Liwai kuye. Kwit zut kapi an kwegat kwitnan̄. † **9:15:** Bemzenze zet kapiyet yan̄an̄: Zisasiyan̄ an imbiñan̄ wasât mge zeye ke Zisas ikñan̄. Zisasiyan̄ nemban̄anemak tati oloñen palen tabien ya kan keyet kasa ekñengat belinan̄ mopme ekñenan̄ tewen kume nemban̄ane ekñenan̄ keñ sindem palen tabien. ‡ **9:17:** Bemzenze zet kapi zet yan̄an̄ pigok: set itnan̄an̄mak Zisasiyelen set alakñan̄mak pepap ñep ku tabuk.

*Zisasiyan an njenangat nemunan gakikiengatnan mme wage
(Mak 5:21-43; Luk 8:40-56)*

¹⁸ Zisas ek bemzenze zet ke zemti tapme an damun eget kandan an kot pedondom samti zeye, “Namban alaknati kapi gakin keyepmti gen gapmepma met tengumane ewe gilik zem wasem.”

¹⁹ Kegok zemti mepme Zisas ma nembane nin mâti mebenn.

²⁰ Tapmepmann imbi nen sipman nup kan 12 omba penan belak makwawetan. Keyan Zisas mâti meti egalen sâknan butnan etan atasâgât nânge.

²¹ Kenanan kapigok otâyê, “Sâknan etan atasap beme dolaknan besap.”

²² Kegok nâmti Zisasiyelen saknan butnan atame Zisasiyan gilik zemti ekti zeye, “Ipm, nâmnukan mimipin. Nâmkipependimakgapm dolaknan benik.” Zeme keyegak imbiyan dolaknan beye.

²³ Âpme Zisas egan metneti an damun keyelen mka kenan mowege. Moweti eget mkaen am notnanan si silik kwisak ma am notnangalen si zemsu zemsu nâyê.

²⁴ Ke nâmti diindoye, “In ilinsakwep wati towepmâlit. Imbi nempa ek ku gaki; ek muluk tawen.” Kegok zeme am eknenan Zisas ekyenbien.

²⁵ Âpme indamâpme towepme delan zeme egan imbi nempa gakikinan tage mka kenan ke meti imbi nempa betnanen atame wage.

²⁶ Âpme keyet zapatnanan msat keyet kenan palaknan bemege.

Zisasiyan an zut zikalit benan weyanideye

²⁷ Âpme Zisasiyan msat ke pemti mepme an zikalit benan zut egelan ek mâti kwizet kwawet kwawet mti zewun, “Gen amobotnan Dewitgalen aliknanan, nigat kember bugan mi?”

²⁸ Zeme egan meti mkaen mowepme, an zulan kandan mowepmalu idayan kwesimti zeye, “Nen zikalit weyanidendeyelen ke nen nâmkipepelup, ma?”

Zeme egelan zewun, “Amobotnan, nit nâmkipepelup.”

²⁹ Kegok zemalu Zisasiyan zikalit timekti zeye, “Nâmkipepenidangat penanan nâlp kegok idaktimekma sokbemidak.”

³⁰ Atame keyegak zikalit ekbun. Ekmalu Zisasiyan amgat ku zemsokbembeyet zemkulumidemti kapigok diindoye, “Nâlp, it keyet zapatnan am nen ku diindomal nâseip.”

³¹ Yan gut egelan zet ke nâmpemti zet zapatnan zemalu msat keyet kenan palaknan bemti mepmâge.

Zisasiyan an zetnepin weyanpeye

³² Âpme Zisasiyan mepme keyegak am notnanan an zetnepin wati kobien. An ke we bekanan mpeme zetnepin bemberan.

³³ Zisasiyan we bekanan mâpme mepme an egan zetnan zeye. Zeme am manga teman tabien eknenan nâmtemtem mti zewien, “Israel msalen muluan kebon nen ku sokbeme ekbenn.”

³⁴ Palisi an eknenan zewien, “We bekanan ekngalen amobotnanan mukulem mpeme we bekanan taindapmâzin.”

Zisasiyan am indikti kember mge

³⁵ Âpme Zisasiyan mulup kegok ke mti mka teman isiknan mame delan zeye ma sesawat mka nen nen Kawawangalen zemâtâtâtgat katnanen mama keyelen Zet Zapatnan Dolaknan diindoye. Diindomti zawat lingit, sek sindemak mme dolaknan etan bewien.

³⁶ Âpme am manje teman indikti ekngat keñan kember penan beye. Eknen pembedan bembeyelen keñ yayan mbienangut mukulemin ku aik-bien. Eknen sipsip damuninpin mamti kileñ maip sepem kebon mambien.

³⁷ Keyepm nembane ningat kapigok diindoye, “Kawawangalen mulup sambe penan tazin âpme mulup an imbi sambe yek. Kwep kwewetan.

³⁸ Keyepmti in mulup tonan dundum same mulup mimi an imbi aikindeme mulupmane sakwep mepmâbep.”

10

Zisas nembaneyelen kwilin

(Mak 3:13-19; Luk 6:12-16)

¹ Zisas egan nembane 12 ndatime koti we bekanan mâtindendeyelen ma lingit ma zawat sek sindem ke mman yek bem indandayelen winde ndamâge.

²⁻⁴ Nemba 12 ningat kwitn kapigok:

Neñan Saimon kwitnan nen Pita

ma yunan Endulu

ma Zebediyet nemunanet Zemsmak

Zân.

Ma Pilip

ma Batolomiyu

ma Tomas

ma neñ Matiyo itnanan takis mânep titi an mamteman

ma Zems Alipiasiyet nemunan

ma Tadias

ma Saimon Zelot *

ma Zudas, Iskaliot mka temangatan. Egan mamotneti bamgat Zisas zemkuwe.

Zisasiyan nembane mulup zet indaye

(Mak 6:7-13; Luk 9:1-6)

⁵ Âpme Zisasiyan nembane 12 ningat zet zemeti zeye, “In am Zuda manje ku sokbemberan msalen selan ku iwep ma Samalia ekngalengalen mka teman notnanen ku mebep.

⁶ Israel am manje eknen sipsip kebon galan zemti waleletgat zapat mamaip eknenmagen tokwati Zet Zapat Dolaknan Penan diindom

⁷ meti kapigok zewep, ‘Kawawangalen zemâtâtâtgat katnanen mama inmagen sokbem tazin’.

⁸ Mti zawalin mme alik bewep ma gakikiñan mme gilik zemti wabep ma lingit sat mme ñalumâbe ma we bekanan indamâtindewep. In winde mulup kebon mimiyet tonan tonan indandanganapmti mulup ke tosanepin mbep.

⁹ Mânep ma milawat notnan ku timebep.

¹⁰ Ele ku tiwep. Sangum melakandu sekñinanen tazin ke ñep. Set-mundunjun ma tonje ku mbep. Amnan kwitnan kwitnan taolet mimin-dawep keyepmti in naptalak mebep.

¹¹ Mka teman ma isiknan keyet keñan moti am nenan ekmak tatagat zemindatetime egalen mkaen metabep keyetnan toti am notnangalen mkaen selak selak ken ke ken ke ku mekobep. Mka indandanan keyet tabep.

¹² In amgalen mkaen moti, ‘Keñ sewaknan alak inmagen tazin,’ zeme

* **10:2-4:** Kwit Zelot ke an manje Zuda eknenmagangan an notnan kasanineyelen selin ma ekngat mânep takis mee bembeyet penpen mti ilinangalen yeñsokñine ekngalengalen mama mimiyet eksempenti mamtemien.

¹³ mka toŋaŋaŋ tu meu indawe beme keŋ sewakŋaŋ ekŋenmak weweyet zewep. Yaŋgut in amgalen mkaen meti, ‘Keŋ sewakŋaŋ alak inmak tazin,’ zeme ekŋenaŋ zemindewep ma ekŋenaŋ indaikti mka ma tu meu ku aik indawep beme Kawawaŋgalen keŋ sewakŋaŋ ku indawep. Keŋ sewakŋaŋ ilinmak tapme mebep.

¹⁴ Âpme mka temanen mepme amnaŋ ku indamukume ma zelin ku nâmenjut zipelukŋin seŋti ke ku gilik zem kobep.

¹⁵ Neŋ penaŋ zema nâit, Sodom mka ma Gomola mka temanen am bekaŋaŋinaŋgat dopmaŋ titiyelen kanen Kawawaŋ dopmaŋ mtoti indaye yaŋgut mka keyelen am ekŋen bekaŋaŋinaŋgat dopmaŋ mmoti mimin-dawe.

*Am ekŋenaŋ Zisasiyelen mulup nemba sisipeŋpeŋ mimindawep
(Mak 13:9-13; Luk 21:12-17)*

¹⁶ Nâip, sipsip tam zupmaŋ ekŋengat tuŋguwinan zemindema melip keyepm in sawekwikwit keboŋ kakanemuŋ tati weyaŋekmâtâti mambep mti sasakandenombe keboŋ sewakŋaŋ mambep.

¹⁷ In kasaŋine ekŋengat eksemti mambep. Ekŋenaŋ indatimti met zet muluwen indewep ma sesewat mkaŋinan meindemti sindiwaŋ indowep.

¹⁸ Yaŋgut ke etaŋ yek. In nâgât nembanne maip keyepm gapman ma amobotnaŋ ekŋenmagen indatimti mebep eneyet in nâgât kwizet buŋam zemâtâbep kegogapm kegok mimindawep. Âpme in ekŋengat zikalinan ma am Zuda maŋge ku sokbembeŋaŋ ekŋengat zikalinan windenaŋ bemti Zet Zapat Dolakŋaŋ zemkawaŋ bewep.

¹⁹ Ekŋenaŋ amobotnaŋmagen zemindome, ‘Zet zigok zewanup?’ zemti yayaŋ ku mbep. Kan keyet in zet zenzeyelen ke dembusekŋinan bema in zet ke zewep.

²⁰ Kegok mimindame zet zewep ke ingalen zet ku bewe. Biwinaŋgalen Emetak Teŋaŋ zet ke keŋinanen indame zewep.

²¹ Kan keyet datnaŋaŋ meniŋaŋ zemkume gakiwe ma bipmaŋaŋ ne-muŋaŋ zemkumti kume gakiwe ma animbi nembayaŋ mamin biwin kasa mimindamti zemindowep.

²² Âpme in neŋmak mamaipgapmti am sambe ekŋenaŋ ingat nâme kaŋgaŋaŋ bewe. Yaŋgut amnaŋ an ŋen nâmkiŋpepemak sisipeŋpeŋ msame egaŋ nâmkiŋpepeŋaŋ katikŋaŋ atam tapmetneti gakiwe beme kan delaŋ zenzenaŋ Kawawaŋaŋ an ke mama kanzizit sawe.

²³ Ekŋenaŋ sisipeŋpeŋ mme in katikpemtiti kunzuŋti mka ŋenen mebep. Neŋ zet penaŋ zema nâit, in Islael mka sambe Zet Zapat Dolakŋaŋ ku timek kopme delaŋ zeme Angat Nemuŋaŋ neŋ kobap.”

Kwitnaŋ kwitnaŋ neŋ mnambien keyet kataŋ in mimindawep

²⁴ Zisasiyaŋ nukŋaŋ keyet zet ŋen ewe kapigok zeye, “Melaŋgaŋenaŋ an damuŋ ku sebempenak. Ma sisiliŋ nembayaŋ amobotnaŋaŋ sebempemtiti mobotnaŋ ŋep ku manak.

²⁵ Kegogapm am ekŋenaŋ an damuŋ msawien sepem keyet kataŋ melaŋga ekŋen nukŋaŋ aikindame oloŋen palen ku mambep. Âpme an damuŋgat kwitnaŋ Beelsebul kuwien beme sepem kegogak melaŋga ekŋengat kwilin bekaŋaŋ penaŋ kuwep.

²⁶ Ekŋenaŋ kegok mimindawep keyepmti in kasaŋineyete ku kiŋgabep. Nanaŋgat kwizapatn mpalakŋaŋ beme amnaŋ nâmkaŋaŋ bewep.

²⁷ Neŋ zet buzagen diindoma in zet ke tusumti diindoma sambeyet zem-palakŋaŋ bewep. Ma in zet buzagen nâmbien ke sambemagen zempalakŋaŋ bewep.

²⁸ Âpme in am sekŋin etaŋ kume gakime emetakŋin ŋep ku kukuyelen ekŋen keyet ku kiŋgabep. An ingalen emetakŋin mene sekŋin mene temak-wep âtâtpeme teziŋ ŋandaŋ towebe winderŋaŋ tasain Ek ke Kawawaŋgat ek etaŋ eksempem mambep.

²⁹ Keyepm kasaŋineyet kiŋgagapiŋ. In gwasembelembele indigit. Kawawaŋaŋ indikdamuŋ mam. Gwasembelembele ekŋen belakŋaŋ penaŋ. Ekŋen tosaŋin isikŋaŋ penaŋ titiyelen yaŋgut age ŋen gakime Bienaŋ manâin.

³⁰ Keyaŋgut Kawawaŋ ingat nâme mobotnaŋ penaŋ mambein.

³¹ Keyepmti in kiŋgagapiŋ mambep. In tosaŋin temaŋ penaŋ keyepm Kawawaŋaŋ indikdamuŋ mme mambep.

An notnne Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ zempalakŋaŋ beme nolineyaŋ zem-toindewep

(Luk 12:8-9, 51-53; 14:26-27)

³² Am ŋenaŋ neŋ mmotnembe beme am ekŋenmagen kogok manzein, 'Neŋ Zisasmak tusu mayap,' kogok manzein beme neŋ kegogak kululuŋen gwaen Bipmnaŋgat zikatnan zemkawaŋ bempemti, 'Ek ningalen maŋgeen tusuye.' zewap.

³³ Yaŋgut ŋen egaŋ am ekŋengat zikalinan zemkandabe beme neŋ kegogak kululuŋen Bipmnaŋgat zikatnan zemkandatpewap.

³⁴⁻³⁵ Âpme neŋ kululuŋengatnaŋ inmak keŋ kwep mamayelen ku toban. Neŋ kululuŋengatnaŋ toti Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ indama in notnaŋaŋ nâmkŋipeme, notnaŋaŋ ku nâmkŋipep keyepm zet keyet in ilinak kalalaŋ tapmip.

'Bipnemunaŋ kalalaŋ tapmilup. Ma mam nembayaŋ kalalaŋ tapmilup.

Imbiyaŋ naniŋaŋmak kasa kasa tapmilup.

³⁶ Ma biwinmak kasa kasa tapmip.' *(Maika 7:6)*

³⁷ In gogot temaŋ mamin biwinagaŋ ma nemunambaŋineyet ku mbep. Mama mimi keyaŋ tototnaŋ bewe. Âpme neŋ nanaŋgat muluwaŋ toŋaŋ nanaŋgat kwep nâme mamopmambe. Neŋ nikme an tototnaŋ bema in nâgât keŋ kwep penaŋ ku mamneip.

³⁸ An ŋenaŋ neŋ napmâbâgalen nâmti nukŋaŋ puwe sepem neŋ nukŋaŋ puwan kegok. Ek tewen gakikiyet weyaŋ tabe. Nukŋaŋ pupuyet ku weyayaŋ mti tabe beme egaŋ nâgât zapat ŋep ku bewe.

³⁹ Am ŋenaŋ msalen mamaŋaŋ nâme mobotnaŋ beme mambe egaŋ mama penaŋ ku aikbe ma naman am ŋenaŋ ek nâgât mti sisipeŋpeŋ mpeme napmâmamambe egaŋ gakimti mama kanzizitgat zapat bewe.

⁴⁰ An ŋenaŋ mka keŋan indatimti kwati dolakŋaŋ mimindawe ke neŋ egalen mka keŋan natetimti kwati dolakŋaŋ minewiek keboŋ. Ke kegogak Bien Kawawaŋgat mpewiek keboŋ.

⁴¹ Ma an ŋenaŋ mka keŋan nâlen mulup mimi an indaikkwati wembe ke bangat Kawawaŋaŋ tosaŋit sepem kwep idawe.

⁴² Zet penaŋ zesowap, am ŋenaŋ an nâmkŋipepemak tototnaŋ main egat tu teenŋaŋ bugan omsawe beme egaŋ mukulemaŋ isikŋaŋ bugan keyet tosaŋaŋ tiwe."

11

*Zân tu zulutindende an egat nembajane indeme Zisasmagen mebien
(Luk 7:18-35)*

¹ Zisasiyan nin nembajane 12 zet kekok zemzikat ndame delaŋ zeme pemann tapme, mka notnaŋ sokŋanen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penan zemzikat indamimiyelen mebenn.

² Âpme Zân tu zulutindende an ek mka katikŋanen tati Kilaisiyan mulup mge keyet zapatnaŋ nâmti nembajane zemindeme meti,

³ Zisasiyet kapigok yaŋkwesiwien, “Zânaŋ nâsâgât tapm keyet zemanê nâne geŋ Zânaŋ an Israeŋ ninmagen kokogalen zeye ke geŋ kapi ma ewe ŋen?”

⁴⁻⁵ Zeme Zisasiyan kapigok diindoye, “ ‘An zikalin beŋaŋaŋ alak zikalin taegip, selin bekaŋaŋaŋ set tapmaip, liŋgilin temaŋaŋ alak liŋgilin takŋelun, wakŋin kekekaŋaŋ alak ekŋenaŋ wakŋin tatnâip, an gakikiŋaŋaŋ gilik zem tawalip ma am towewenaŋ penaŋaŋ Zet Zapat Dolakŋaŋ Penan tatnâip.’
(Aizaya 35:5-6; 61:1)

In nâlen zet nâmti mulupm tapmiap ke taegip kapiyet zet zapatn gilik zemeti Zângaŋ zeme nâmti yaŋŋ nâmâtâsem.

⁶ Âpme an ŋenaŋ nâgât keŋ zut ku mbe beme egaŋ oloŋen mam. Zet ke mmeti Zângaŋ dunduseip.”

⁷ Âpme Zângaŋ nembajane ekŋenaŋ gilik zemti mebien Zân magen Zisas egaŋ am tabien ekŋen Zângaŋ kapigok diindoye, “In eweŋaŋ Zân magen msat tuŋgupman mebien in kwileki eegalen otnâmti mebien? In Zân betut sinaŋnok tâgâyaŋ kumbume mebe kokot tapme eksât mebien?

⁸ Ma in msat tuŋgupman an ŋen kâlâpmaŋ dolakŋaŋ tosaŋaŋ temaŋ munduŋ tapme ke eksâgât mebien? Nâip, an kâlâwin dolakŋaŋ ekŋenaŋ amobotnaŋ ekŋengalen mkaen etaŋ mamaip.

⁹ In zeme nâmbi, in kwileki eegalen otnâmti mebien? In golaŋ zenze an eegalen mebien? Ke penaŋ, ek golaŋ zenze an sambe mambien sebemendein enenogat ek golaŋ zenze an mobotnaŋ temaŋ penaŋ.

¹⁰ Kawawaŋgalen Zet Itnaŋanen Zângaŋ zemkawaŋ kapigok zenzenaŋ, ‘Neŋ zapat zenze an pema koti egaŋ kukŋaŋgat meti zet am keŋin gilik zenzeyelen gâgât set weyaŋ be.’ *(Malakai 3:1)*

Kawawaŋaŋ kekok zeye.

¹¹ Neŋ ingat zet penaŋ zeyap, Zân tu zulutindende an egaŋ am sambe msat kataŋ sebemindemti mobotnaŋ penaŋ bein, yaŋgut egaŋ nâgât gakikinnaŋgat yaŋaŋ ku nâmâtâzin. Âpme in neŋ yominaŋgat gakimti yomin katipema in sambeyaŋ nâmkiŋpenewaŋ Kawawaŋgalen zemâtâtât katnaneŋ tapmaiwaŋ in Zân sebempeip.

¹² Kan keyet Zân tu zulutindende an egaŋ mulup yaŋbemti mmepme alak tatnup kapi an ekŋenaŋ Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katnaneŋ mamayet zapatnaŋ msat kataŋ palakŋaŋ bein âpme amnaŋ zet ke nâmti zet ke ewe timti keyet keŋan mamayelen tikŋaŋin temaŋ penaŋ wemindaye.

¹³ Golaŋ zenze an itnaŋan zewien ma Mosesiyelen zii zelen zet tazinen keyet penaŋaŋ Zânaŋ tu zulutindende an ekmagen sokbemkawaŋ beme Kawawaŋgalen zemâtâtât katnaneŋ mama kelak penaŋaŋmak bein.

¹⁴ Âpme itnaŋaŋ penaŋ Ilaizayaŋ mamkwati gakime golaŋ zenze an notnaŋ ekŋenaŋ an ŋen Ilaiza nembon sokbewe zewien. Yaŋ alak Zân tu zulutindende an egaŋ sokbein ek Ilaiza kebon. Âpme in zet itnaŋaŋ nâmkiŋpeip beme in Zânaŋ zet zein ke nâmkiŋpewep.

15 In zet nânâyelen tikñañan tazinan zet kapi ñep opeimti nâsem.”

Palisi am ekñañan wakñin bekekti Zânmak Zisasiyelen zet ku nâmbien

16 Zisasiyan pigok zeye, “In pe zibon? Bemzenze zet kapigok diindosowap. Imbi nempa ñen silik kume notnaneyan dopman ku mañgilik zemkuip. Ma silik kum tasume ku masumpeip kebon.

17 Keyet yañan kapigok. Nâgât zetn ma Zângat zetnan ke in nâme pepesut beme ku manâip.

18 Zânan tu meu belaknik bugan manimti mamtan. Âpme am sambeyan Zângat zewien, ‘Ek we bekananmak main.’

19 Âpme neñ Angat Nemunañ toti tu meu nima in nikti nâgât manzeip, ‘An kapi tu meu teman ma wain tu manin ma mânep takis titi an ma am yomton ekñengat nolin.’ In ñoktikñin pembenañ benak beme nigalen meu zemkulumpepe ma ninindaset ekmâtâbiek.”

Zisasiyan Galili msalen am mambien eknengat golan zet mimindaye

(Luk 10:13-15)

20 Zisasiyan zet ke zemdelañ zemti mka teman notnanen itnañan mangeen ke menok teman sambe penañ mme yomengatnan keñin ku gilik zewienyepmti kan keyet egañ gilik zem meti golan zet mimindaye.

21 Golan zet kapigok diindoye, “Wakae, inmagen bekanan penañ sokbewe. Kolazin mkaengatnan am ma Besaida mkaengatnan am inmagen neñ menok kwitnan kwitnan teman sambe mban ke eweñan am Taia mka ma am Saidon mka temanen ke ekñenmagen sokbenak ze nap sâk tengeñañan mundunñi kâyan sekñinan mulati yominangat nâmti sakambuk mti kember palen talip keyet zikat indame yominmagengatnan gilik zewiek.

22 Keyepmti neñ in pigok diindoma nâit. Taia ma Saidon am ekñengat dopman mututu kanaan Kawawañan yominangat tosañan mtoti ekñengat indawe yañgut in yominangat tosañin mmoti penañ indawe.

23 Kapaneam ingalen mka teman tatat mimi mti menok yañan yañan mma am in nikmotâbien yañgut in alak pi in sekñin tapm molip in nâgât nâmâtâliwanñgut kekok tapmip ke ñep yek. Keyepmti ingat tosañin teziñ ñandanen towebep. Inmagen neñ menok sepem igak igak mban kekok Saidon mka temanen am mbak ze alak kan pigogak ewe tabiek.

24 Keyet neñ pigok zema nâit, Dopman titi kanen Sodom mkaengatnan yominangat tosañan mtoti indawep. Yañgut in dopman mmoti penañ indawe.”

In neñmagen pien koti kâtnâmti talit

(Luk 10:21-22)

25 Kan keyet Zisasiyan zet kapigok zeye, “Bien kululun msatgalen Amobotnan, neñ gâgât wisikñ nâmgeyap enenogat am nânâninpiñ ekñenmagen mulupdi ma Zet Zapadi Dolakñan Penañ ekñenmagen mkawañ bemane ekmâtâbien keyañgut an nânânin teman ekñenmagen kwitnan kwitnan enziliwanan.

26 Bipm, geñ kwitnan kwitnan msokbewanan ke gitangat nânâyete ma nâmtikñañandangat mbanan.

27 Bipmnan kwitnan kwitnan sambe kapi betnnan bem nemâge. An ñenan nâgât yañ ku nâmâtâzin. Bipmnan nâgât yañ maekmâtâzin. Ma Bipmnan galen yañ an ñenan ku maekmâtâzin nen kwep maekmâtâlap. Ma neñ etañ am ombem indema Bipmnan gat yañ maekmâtâlip.

28 Âpme neñ an keñ sewakñan toñan kogogapm nukñañin timti neñmagen kopme netimpema in keñin sewak beme mait.

²⁹ Neñ ingat nukñañin tiwan ke keñ sewakñañ palen tati tiwangat kopme, 'keñ sewakñañ ke indama neñmak tusume mamti keyet yañañ mnâit.'

(Zelevaia 6:16)

Eneyet neñ An bakbak toñañ.

³⁰ Ma kwileki ñen zikat indama in am ekñen zet ma mama keyañ timtot indendeyelen ku mbep in ekñen melenj belañ bem indeme mambep. Âpme keyañ melenj belañ bemindeme nâmâbep."

12

Zisas ma Palisi am ekñenaj Zuda am ekñengalen Sabat tagoñgo kanen mdondowien

(Mak 2:23-28; Luk 6:1-5)

¹ Kan keyet bamanen Zisas ma nembrañane nin nsakwep Zuda am ekñengalen Sabat tagoñgo kanen wit mulup tungupmaset meti nsakwep meuyet mti yañbemti wit katñañ tim nimbenn.

² Kegok mmann Palisi an ekñenaj ndikti Zisasiyet kapigok dunduwien, "Pi ekbak, nemandine ekñenaj muluwanj tapmip ke ningalen Sabat tagoñgo kangat ñep ku mimiyelen!"

³ Zeme kapigok diindoye, "Dewit ma amñañe ekñenaj meuyet mti kwitñañ kwitñañ mbien zapatñañ ke mamainj nâip.

⁴ Egañ Kawawañgalen sesewat mka temañen moti nupmamañ Kawawañgat wisikñ bemberañ ke sâpe sâpe bumbu an egañ msame ikñañ ma nembrañane nupmamañ nimbien ke zii zelen tazinen sâpe sâpe bumbu ekñenaj etañ niniyelen. Dewit egañ zii zet añañsoye keyañgut egat zet bekañañ ku manzeip.

⁵ Sepem kegogak in eweñañ Mosesiyelen zii zet makumnâmbienen sâpe sâpe bumbu an ekñenaj sesewat mka temañen ningalen Sabat tagoñgo kan* sâpe sâpe bumbu ke mulup mamtemien. Keyañ yom yek kok zenzeñañ.

⁶ Neñ pigok diindowi, an ñen kapi tazin ek sesewat mka temañ mobotñañ sebempein.

⁷ Kawawañgalen Zet Itñañaj zet ñen kapigok tazin, 'Kawawañañ zeye, "Neñ in am añañalaj gogot mimindemti mama keyet nâmtikñañ mamiyap. Wa in neñmak keñin kwetetepmañ beme mamayet sâpe sâpe mambup ke yek." ' *(Hosea 6:6)*

In zet keyet yañañ nâmbiek benak ze an ekñen ke yominpiñ keboñgat zetñañ ku zemindowiek.

⁸ Eneyet neñ Angat Nemuñañ Sabat tagoñgo kangalen Amobotñañ keyepmti neñ ñep ekñenaj Sabat tagoñgo kangat kwitñañ kwitñañ ke ma ke mimiyelen ñep zemindendeyelen."

Zisasiyañ Sabat tagoñgo kan sutnateman an betñañ seleuunañ ñen weyañpeye

(Mak 3:1-6; Luk 6:6-11)

⁹ Kegok zemti nembrañane nsakwep keyetñañ meti Zuda ekñengalen sesewat mkaen mowebenn.

¹⁰ Âpme kan keyet an ñen betñañ seleuunañ tapme Palisi an notñañañ tati Zisas ekti zelen pepeyelen nâmti yañkwesiwien, "Ningalen zii zelen tazinen Sabat tagoñgo kangat am weyañpepeyelen ma yek?"

* **12:5:** Sabat tagoñgo kan Zuda am ekñenaj Kawawañgalen Zet Itñañaj mamainjâmtiemien.

¹¹ Zeme Zisasiyan nâmti diindoye, “Inmagen nenan sipsipman kwewetan tatnak beme Sabat tagonjo kanen aimbojan towepme kan keyepmti peme tadak? Yek, mpeme kwadak.

¹² Âpme sipsip ekme nânânan tototnan mambein. Âpme am mobotnan penan bein keyepmti Sabat tagonjo kanan am mukulem mimi keyan mulup penanjanmak bein.”

¹³ Kegok zemti an betnan seleuujanmak keyet dunduye, “Bedi mututut!” Zeme betnan mututupme betnan dolaknan nembet keboj beye.

¹⁴ Âpme Palisi eknenan Zisas kume gakikiyelen met ondekti zetnan zewien.

Zisas ek Kawawanjalan sisilij an

¹⁵ Âpme Zisas kume gakikiyelen zet ke nâmti msat ke pemti belaknaset mepme am sambeyan mâti mepme am zawat sambe weyanindeye.

¹⁶ Weyanindemti Zisasiyan iknanjat yanjan am notnan eknenan ku zem-palaknan bembeyet zemkulumindeye.

¹⁷ Ke Kawawanjan zet nen golan zenze an Aizayayet ewenan zeye ke penanjanmak bein.

¹⁸ Zet ke kapigok,
 “Kilais kapi ek nanangat sisilij nemban ney ek ombempewan. Ney egat gogot mti olonen mampeyap. Ney Emetakj ek sama egan am Zuda mangeen ku sokbembenan eknenmagen zemkawan beme ney zemdelañ zenze zet mulup ten eknenmagen mbap.

¹⁹ Egan zet mdândâ ma kwizet nenzinjanmak ku mbe. Ma egan mka teman kejan selen zet kwizet teman am sambeyet diindondopin mbe.

²⁰ Egan zet katic am yaijan ekngat ku maapitilim indein. Egan mulup tapm metnepeme Kawawanjalan zezapat dolaknan msat katan mpalaknan bewe.

²¹ Am Zuda mangeen ku sokbembenan eknenan egat webe webe palen tabep.”

(Aizaya 42:1-4)

Amnan Zisasiyan mulup we bekanan ekngat nenjanin Beelsebulmak tapm kegok zewien

(Mak 3:20-30; Luk 11:14-23)

²² Âpme kan keyet an nen we bekananjan mpeme zikatnan benan ma kopa ke wati Ziasmagen mepme weyanpeme we bekananjan pemepmâpme zetnan zemti zikatnan kegogak ekmâtâge.

²³ Mme am mange teman tabien eknenan muluwan ke ekti nâmtemtem mti zewien, “Dewitgat Nemunan ke kapi mene.”

²⁴ Kegok zeme Palisi eknenan nâmti zewien, “Ek we bekanan ekngat nenjanin kwitnan Beelsebul egan manan bempemti winde same maindapmât indein.”

²⁵ Âpme Zisasiyan keninanen daenen zet zigok zesâip keyet ekmâtâti diindoye. “In manzeip ke ney Beelsebul egalen windeen we bekanan maindapmâlap tazeip ke in noktikan ten penan yek keyepm bemzenze zet kapi zesowapgat nâit. Msat neniyelen am eknenan ilinak kasa kasa mti dolaknan ku tabep. Âpme mka teman ma am mange nen eknenan ilinak nenzinjan dopman dopman mti am mka mundumin ke peme tapme mekep.

²⁶ Keyepmti mange nenan mange nen kasa kasa Sadanjalan damun mimi kejan mbiek beme yanjan kapigok eknenan ilinak kalalan mti katicnan ku tabiek.

27 In manzeip ke neŋ Beelsebul egalen windeen we bekanan maindapmâlap. In nembanine ekŋenan we bekanan indapmâbiek beme ekŋengat zet sepem kekok manzeip? Yek, in kok neŋ ku zewiek. Sadaŋan ikŋanŋat windenŋan neŋ ku mtopenak. Ilinanŋat nembanineyan mulup tapmip keyan msokbenen in an dâsuki toŋ.

28 Wa ke Beelsebulyelen windenŋan yek. Kawawanŋalen Emetak Tenŋan manapmukulem mme we bekanan maindapmâlap kapiyan msokbe-mindainen Kawawanŋalen zemâtâtâtŋat katnanen mama windenŋan alak inmagen kapi tazin.

29 Ma an kwiyan an windenŋanben mkanŋan moti milawatnan tinak? Ke neŋ ku mimiyele. Neŋan an ke atamti setnan betnan zamtingut milawatnan tiwek. Keyet yanŋan kapigok, Sadaŋ ek an kukŋanben kebon keyanŋut neŋ egat windenŋan neŋ mtopemti neŋ zemâbap.

30 An neŋan neŋmak ku mambe beme ek nâgât kasan.

31 Keyepmti yanŋan kapi diindoma nâip, An neŋan neŋmak tadak beme nâgât zetn gawepum mamti yom mbiek beme Kawawanŋan yomin neŋ katipeme medak keyanŋut an neŋan Emetak Tenŋalen winde ke Sadaŋalen winde manzein beme Kawawanŋan yom ke ku katipewe.

32 In nâgâegan emetak bekananŋat kwitnan kumti mulup tapm ke ku nâmbep. Neŋ Emetak Tenŋ egat kwitnan kumti mulup kapi tapmiap. In nâgâegat nâme, 'Emetak bekananmak mulup tapm,' nâmti zewien keyan Kawawanŋat Emetak Tenŋat kwelat zet zeme bekanan mambein. Keyepmti Kawawanŋan yomin ku katipeme yom kemak kwesiŋ kwesiŋ mamti mamambep.

33 Tep neŋ ek pembenan mozin beme penanŋan dolakŋan mapein. Ma tepman bekanan bein beme penanŋan bekananmak mapein. In tep katnanen tep penan dolakŋan ma bekanan ke eknâmimbep.

34 In nombe bekananŋalen alikŋane, in mama bekanan penanen matalip keyepm zet bekanan etan manzeip. Keŋinan kwitnan kwitnan bekanan ma dolakŋanŋan gak zem matazin keyegak dembusegen sepem kebon masokbein.

35 An neŋ keŋanŋan pembenan tazin egan zet zesât pembenanmak manzein. Ma an keŋanŋan bekanan wemsain egan kogogak zet zesât bekananmak manzein.

36 Neŋ kapigok diindoma nâit, zemdelan zenze kanan am kwep kwep katan Kawawanŋan zet bekanan katan manzenuwen yanŋan nânâyelen indeyankwesime in dopman teŋ zewep.

37 Zelin ilinanŋalen manzeiwen pembenan ma bekanan gilik zemti Kawawanŋan keyet katan zemdelan zemindeme kwetetepman kwabep ma waleletgalen ke diindowe.”

*Zisasiyan menok ewe mme eekgalen zet giŋgiŋ mbien
(Mak 8:11-12; Luk 11:29-32)*

38 Kekok zeme zii zet zikat indanda an ma Palisi notnan ekŋenan kapigok zemti dunduwien, “An zikat indanda, geŋ menok neŋ mmane ekne.”

39 Ekŋenan kekok zeme diindoye, “Am msat alak kan kapiyet talip ekŋen bekanan penan ma Kawawan bamkumpemti mamaip.” Zisasiyan kapigok zemkawan beye, “In neŋ menok mimiyele nâmti tatnapitilip? O alak yek, yanŋut in menok kwewetan Kawawanŋan golan zenze an Zonamagen mgeen kebon bam ekbep.

⁴⁰ Zona ek kasup ma tambumbu tuk anjala temangat kambaknan kejanen tage. Kegogak neŋ Angat Nemunanan kasup ma tambumbu tuk msat aimboŋ kejan tabap.

⁴¹ Zonayan zet zapat dolaknan Ninewe am eknen diindoyeen yomengatan kejin gilik zem mâpme delan zeye keyet dopman dolaknan Kawawanan indawe. Ma eknenan koti Kawawanat zikatnan in zemindowep. Enenogat alak neŋ inmagen pi tati Zona mobotnan penan sebempemti tapma in nâlen zet zapatn dolaknan nâmti ewe yominangatnan ku gilik zeip. Keyepmti dopman bekanan teman inmagen sokbewe.

⁴² Âpme imbi mobotnan Siba msalengatnan egaŋ beŋangatnan amobotnan Solomon egat zetnan nâsâgât kotnâmti oloŋen mge. Âpme neŋ amobotnan Solomon omba penan sebempemti. Yanŋut neŋ ingat tunŋuwinan pi tati mulup mma in keŋinan ku mkipman mbemnemti yominangatnan ku gilik zeip. Keyepmti imbi mobotnan Siba msalengatnan egaŋ Kawawanat zikatnan zemindowe.

*We bekanan ek mundumanen meti am penan walebe
(Luk 11:24-26)*

⁴³ We bekananan an kejan zempeme kwati msat tunŋupman mundum tatagat timati mundum ŋen ku aige.

⁴⁴ Keyepmti iknanŋat kapigok zein, ‘Mkan ewenan pemti koban keyegak gilik zemti meti eksap.’ Zemti gilik zem meti egeen mka ke toŋepiŋ ma weyanŋi kapupeme tage.

⁴⁵ Keyepmti met we bekanan notnane 7 eknen ke bekanan penan eksebempemti eknen ke indatime kot keyegak tatat mimi mbien. Âpme an ke ewenan bekananik manŋeyan bekanan penan bem tazin. Muluwan kok keyan am msat katan alak talip eknenmagen sokbemindawe.”

*Zisasiyet mamnotnane penan
(Mak 3:31-35; Luk 8:19-21)*

⁴⁶ Zisasiyan am zet tadiindomanŋeen mamnotnane eknenan ekmak zapat mimiyelen koti zupman baen damuŋ tapme

⁴⁷ manŋeengatnan ŋenan zeye, “Wae, mamnodine geŋmak zapat msâgât koloyan zupman damuŋ talip.”

⁴⁸ Zeme Zisasiyan dunduye, “Mamnotnne ke kwi?”

⁴⁹ Kegok zemti nemanane tabieneset bet ombemti kapigok zeye, “Egit! Nâgât mam notnne eknen kapi!

⁵⁰ Kwi ma kwi eknenan Bipm kululuŋen tazin egalen zetnan manŋawepuip eknen nâgât mamm ma notnne beip.”

13

*Alialik ondendeyelen bemzenze zet
(Mak 4:1-12; Luk 8:4-10)*

¹ Kasup keyet Zisasiyan mkaengatnan toti met tundua ganzenan met totatnepeme

² am manŋe sambe penan koti bembuluŋ tapme indikti egaŋ wanŋa duknan mototapme am sambe penanan nelum gambibik palen tabien.

³ Egaŋ bemzenze zet palen zet notnan manzemtan. Bemzenze zet ŋen kapigok zeye, “Kan ŋengat an ŋenan mulupmanen wit katnan timtetelime mekokogalen mege.

⁴ Egaŋ mulupmanen wit katnan tatetelime notnanan mulup selen ke towemâge. Âpme ageyan koti nimbien.

⁵ Ma wit katnañ notnañ nanzañ palen towemâge. Âpme ke msat belaknik dukñañ gwaen tageyepm dukñañ sakwep kwabien.

⁶ Keyepmti kindiñañ towesâgât olati nanzañ palen sagak sagak gwaen mepme kasup kukñañben kwati ekme anğasimti memun bewien.

⁷ Ma wit katnañ notnañ didik tuñgupman towembien. Âpme epeemti dukñañ kwapme didigañ mme kwati eiñeiñsimti yek bewien.

⁸ Âpme wit katnañ notnañ msat kelakñañmagen toti kwati penañañ sambe penañ sokbewien. Yañañ ñeniyet penañañ 100. Yañañ ñeniyet penañañ 60 ma yañañ ñeniyet penañañ 30 kogok sokbemâge.”

⁹ Zisasiyañ zet ke zemdelañ zemti kapigok zeye, “An ñen zet nânâyelen tikñañ tazinañ zet kapi ñep opeimti nâsem.”

¹⁰ Bemzenze zet kegok zeme nin nembañaneyañ ekmagen meti yañkwesiwenn, “Geñ bemzenze zet ke yañañ zigogat am ekñenmak manzenik?”

¹¹ Âpme egañ kapigok dindoye, “Kawawañgalen zemâtâtâtgat katnanen mama enzilim tazin ke nembanne in nânâyelen zenzeñañ. Notnañ ekñenañ ke ku nânâyelen nâmâtâtpeye.

¹² Am ñen Kawawañgalen zetnañ nâmti nâmtikñañ mbe beme Kawawañañ nânâ ewe tusumti sawe keyepm egañ nânâñañ sambe penañ tasawe. Ma am ñenañ zetnañ nâmtikñañ ku mbe beme Kawawañañ nânâñañ isikñañ ke menzem tiwe.

¹³ Âpme am ñenañ zikat eek ektingut kwitnañ kwitnañ ku maekmâtâlíp ma wagañ zet nâmtiñgut yañañ ku manâmâtâlíp keyepmti bemzenze zet zeleset mandiindoyap.

¹⁴ Âpme Aizayayañ golañ zenze an Zuda am ekñengat Kawawañgalen Zet Itnañanen kapigok zeye,

‘Ekñenañ wagañ nânâ ke nâmbep yañgut penañ nâmâtâtât ke ku mamip. Zikalañ eek ke ñep ekbep yañgut kwitnañ kwitnañ ekmâtâti mama ke ku mbep.

¹⁵ Enenogat ekñen ke keñin kaliñañ bembenañ ma wakñin kekekñañ ma zikalín beñañ. Keyepm zikalinañ kwitnañ kwitnañ ku maekmâtâlíp ma wakñinañ kwitnañ kwitnañ ku manâmâtâlíp. Ma keñinañ kwitnañ kwitnañ ku maweyañnâmâtâlíp. Kegok mti keñin ku gilik zeme neñ zigoset weyañindewak.’ *(Aizaya 6:9-10)*

¹⁶ Kawawañgalen zemâtâtâtgat katnanen mama nembanne inmak tazin e wakñinañ nâmâtâti zikalinañ ekmâtâlíp keyepmti in oloñen palen talíp.

¹⁷ Neñ penañ diindoma nâit. Eweñañ baenen golañ zenze an ma an teñ notnañ ekñenañ niksât webe webe mbien. Ekñenañ nâgât zetn nâsât mbien yañgut ku nâmbien.

*Wit katnañ ondenderañgalen bemzenze zet keyet yañañ diindoye
(Mak 4:13-20; Luk 8:11-15)*

¹⁸ Âpme pi wit katnañ muluwen ondenderañ keyet bemzenze zet diindowan. Keyet yañañ zema nâit,

¹⁹ An ñen ek Kawawañgalen zemâtâtâtgat katnanen mama keyet Zet Zapat Dolakñañ Penañ dundume nâmti keñañ penañ ku bemti mambe ekmagen Sadañ an bekañañ mimi egañ koti keñanen katnañ teteliliñañ ke mpewe. An ke katnañ selen towençe keboñ keyet katan.

²⁰ Ma nanzañ palen towençe am keboñañ Zet Zapat Dolakñañ Penañ nâmtikñañ mmambep

²¹ Yangut kindiŋaŋ msat keŋan baen penaŋ ku towege e am Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ keŋinanen katikŋaŋ ku tabeyepmti nukŋaŋ sambe ma sipeŋpeŋ sambeyaŋ sokbemti nâmkipepeŋin mme mapeme towen.

²² Ma notnaŋ didik keŋan toweŋge keboŋ mambeyaŋ Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ nânâ ke nâmtiŋgut keŋanen ku bemti keŋaŋaŋ segesetgalen kwitnaŋ kwitnaŋ keyet keŋ otnânâŋaŋ bemti mame mânep milawat keyet tikŋaŋaŋ kwati Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ kume eiŋeiŋsimti penaŋepiŋ bewe.

²³ Msat kelakŋanen toweŋge ekŋen keboŋaŋ Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ nâmti keŋinaŋ penaŋ bemti mambep. Âpme ŋen ekmagen penaŋaŋ 100 ma ŋenmagen penaŋaŋ 60 ma ŋenmagen penaŋaŋ 30 kekok masokbein.”

Nusiyaŋ wit tuŋgupan kwakwatnaŋ keyelen zet

²⁴ Âpme bemzenze zet ŋen kapigok diindoye, “Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katnanen mama set kapi nembon: An ŋenaŋ mulupmanen wit katnaŋ dolakŋaŋ teteliye.

²⁵ Âpme am sambe meluk tawemâpme kasaŋinaŋ kogeem nusi katnaŋ mgasik wit tuŋgupan time mepmâpme kunzuŋge.

²⁶ Âpme wilaŋ kwati penaŋ sokbesâgât mme nusiyaŋ kekok kwage.

²⁷ Âpme mulup an ekŋenaŋ ke ekti mulup toŋaŋ dunduwien, ‘Amobotnaŋ, geŋ mulupdanen wit katnaŋ dolakŋaŋ etaŋ teteliwanan. Âpme nusi mgasik zigoset koti kwazin?’

²⁸ Yanŋwesime zeye, ‘Ke kasa ŋenaŋ koti teteliyeyaŋ kwazin.’

Zeme yanŋwesiwien, ‘Keyepm met selumti pemann mesem, ma?’

²⁹ Zeme kapigok diindoye, ‘Yek, wa in nusi selunup zemti wit penaŋaŋ ilizuzut seluwepgapp peme tati

³⁰ ilizuzut kwabalup. Âpme wit elenŋenŋe kanaŋ bemengut, mulup an ekŋenaŋ elenŋemti nusi makumti pendem mti tewen time mot zime wit mkananen beme tabe.’ ”

Mastat katnaŋ ma yis keyet bemzenze zet

(Mak 4:30-34; Luk 13:18-21)

³¹ Âpme bemzenze zet ŋen kapigok diindoye, “Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katnanen mama ke mastat tep katnaŋ keboŋ an ŋenaŋ ke mulupmanen ondeye.

³² Katnaŋ ke isikŋaŋ penaŋ. Yan semem katikŋaŋ bemtiŋgut tep nembon kwati sebemindemti tep temaŋ mambein. Ma age ekŋenaŋ koti betnanen mkaŋin walati matalip.”*

³³ Âpme bemzenze zet ŋen kapigok diindoye, “Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katnanen mama ke yis keboŋ. Ma neŋ yis keyet palen bemzema nâseip. Imbi ŋenaŋ yis isikŋaŋ buganmak plawa omba kemak weyaŋme plawa keyaŋ sememti omba penaŋ mambein.”†

³⁴ Zisasiyaŋ am zet ke bemzenze palen etaŋ diindomâge. Zet sosok ku zemsokbemindaye. Egaŋ bemzenze zeleset etaŋ zeye.

³⁵ Kekok mme golaŋ zenze an ŋenaŋ zet kapigok zeye ke penaŋmak beye, “Bemzenze zet paleset zewap. Msat sokbeyeen keyetnaŋ zet enzililiŋaŋ takoti tage ke neŋ zemkawaŋ bewap.” *(Sam 78:2)*

Zisasiyaŋ bemzenze nusiyeŋ zeye keyet yaŋaŋ diindoye

* **13:32:** Mastat katnaŋ isikŋaŋaŋ semem katikbemti temaŋ mambein sepem keboŋak Kawawaŋgalen Zet Zapatnaŋaŋ sememti mamozin. † **13:33:** Kawawaŋgalen zapatnaŋ keboŋak semem palakŋaŋ mambein.

³⁶ Âpme Zisasiyan am indeme mepme mkaen mowege. Mot tapme nemanane nin ekmagen meti zewenn, “Zemane nâne, zet bemzenze nusi muluwen kwakwagat zenak ke yanaj kwileki?”

³⁷ Yan kwesimann dinndoye, “Wit katnan dolaknan time mekodak ke Angat Nemunan.

³⁸ Mulup ke msat sambe kapi kebon. Katnan dolaknan ke Kawawangalen zemâtâtâtgat katnanen mamaen mamaipgat nemanane kebon. Nusiyen an bekanan penangalen nemanane kebon.

³⁹ Âpme an kasa nusi bekanan katnan ondeye ek ke Sada. Âpme akumbembe ke kululun msat dela zewe kenok. Ma akumbembeyelen mulup an eknen ke ensel.

⁴⁰ Ensel eknen nusi selumti tewen bume ziwe sepem kegogak kan dela zenzenan sokbewe.

⁴¹ Keyepmti Angat Nemunan ensel zemindeme toti am manenane eknenmagatnan am bekanangalen ken walalat ma notnan mama mimiin bekanan pena mamaip.

⁴² Eknen kebon ondekindemti tezin nandangalen zapat indeme towebep. Ke sikalem ma zelin angalikti sek sindem palen mamti mamambep.

⁴³ Âpme Kawawangalen am eknen Biwin kululun gwaen tazin egat zimosetan mamambep. An nen zet nânâyelen tiknan tazinan zet kapi nen opeimti nâsem.

Zisasiyan zezapat milawat tosanjan tembe msalen enzilimpewien keyet bemzeye

⁴⁴ An nenan nengalen mulup an mamtan. Kasup nengat mulupmanen ke milawat tosanjan teman aikti naman msalan kwatampemti kenan sangaman beme mkanan mege. Met bo milawatnan sambe ke beme kwitime dela zeye. Dela zeme mânep ke timti met an mulup ma msat keyet tonanagen mot sokbemsamti mânewan msat ke kwitiye. Kawawangalen zemâtâtâtgat katnanen mama ke milawat tosanjan teman kebon.

⁴⁵ Kegogak bemzenze zet nen pigok zeye. An mânep milawatnan teman nenan kekek nanan satnanan weyayanjan keyet matimatan.

⁴⁶ Âpme egan kekek nanan satnanan weyayanjan nen tosanjan mobotnan aikti egan milawatnan sambe am eknenagen beme kwitimâpme mânepman timti met kekek ke tosanjan mobotnan ke kwitiye. Kawawangalen zemâtâtâtgat katnanen mama ke kekek tosanjan teman kebon.‡

Zisasiyan am angala titiyelen keyet bemzenze zet zeye

⁴⁷ Kawawangalen zemâtâtâtgat katnanen mama ke elengolam teman kebon am eknenan elengolam teman nembuen wanga mti mapeme towepme angala sepeman igak igak matip kebon.

⁴⁸ Âpme ke angalayan gak zem tapme mandame katiknan mopme kalan kumti niniyelen timti ele kenan time toge ma ku niniyelen time mege.

⁴⁹ Msatgalen kanan dela zewe sepem kegok ke sokbesâpm. Keyet Kawawangalen ensel eknenan msat nen msat nen meti am ilak pbenan bbenan ekngat tunguwinangatnan am bekanan indamakumti

⁵⁰ indaâtâtindeme tezin nandan kenan towebep. Ke sindem teman timti zelin angalikti mamambep.”

‡ 13:46: Bemzenze zet zut kapiyet yanit kapigok, am nenan kwitnan kwitnan sambe ke bankumpemti Kawawangalen zemâtâtâtgat katnanen mama ke ekme mobotnan pena beme ke ti mamayet kenan seknan ondebemti mamain keyet katan.

⁵¹ Kegok zemti ndayanƙwesiye, “In neɗ zet sambe zeya ke nâmâtâlo?”

Âpme nin zewenn, “Nâmâtâtnup,”

⁵² Zemann kapigok dinndoye, “In golan zenze an itnaɗaɗgalen zet ke nâip in keyan nâlen nembanne tati nânânjin itnaɗaɗmak alakɗan temakwep nânâ teman penan tiip. Kwep ɗen Kawawaɗgalen zet itnaɗan ma ɗen Kawawaɗgalen zet alakɗan. Zut kemak in am ɗep mzikat indanda dolakɗan mbep.”

Nasalet mka temaɗgatnaɗ am ekɗenaɗ Zisasiyet nâmtikɗan kumti bankumpewien

(Mak 6:1-6; Luk 4:16-30)

⁵³ Zisas egaɗ bemzenze zet sambe ke zemdelaɗ zemti ke pemi meti

⁵⁴ mkaɗan ɗotekɗan pataɗ zemti sesewat mkaen moti Zet Zapat Dolakɗan Penan zemzikat indame am ekɗenaɗ tektek mti zewien, “Nânânɗan teman ma menok mamin kapi desetgatnaɗ penan aige?”

⁵⁵ Nin egat yaɗan nânup. Ek an mka walalat egat nemuɗan ma mamaɗ kwitnaɗ Malia ma meniɗane ekɗengat kwilin nânup Zesmak Zosep ma Saimonmak Zuda.

⁵⁶ Ma ipmane ninmak temakwep kapi mamaɗ. Âpme ek nânâ ma winde sambe ke desetgatnaɗ aige?”

⁵⁷ Kegok zemti peɗpeɗ mpewien. Âpme Zisasiyan kapigok diindoye, “Golan zenze an ɗen kwizet buɗamaɗan msat notnanen tapalakɗan bemepme mkaɗaɗgatnaɗ am ma notnane penan ekɗenaɗ egat wisat mamimpeip.”

⁵⁸ Âpme mka keyetnaɗ am ekɗenaɗ ku nâmkɗepewiengapmti Zisasiyan ekɗenmagen menok sambe ku mge.

14

Zân tu zulutindende an egalen gakiɗaɗgalen zet zapat

(Mak 6:14-29; Luk 9:7-9)

¹ Zisasiyan mulup tapmme kan keyet Elolan Zuda am ekɗengalen amobotnaɗ tage.

²⁻¹² Elolan tipman baenen meniɗan Pilip egalen imbiɗan menzemti wage. Imbi ke kwitnaɗ Elodias.

Ke Zân tu zulutindende an ya egaɗ zet kapigok dunduye, “Geɗ imbi wabanan ke yomaɗmak bein.” Kegok zeme ɗenzinziɗ mti Zâɗgat betnaɗ atam zamti mka katikɗan peye. Neɗan zeme Elot egaɗ Zân kegogak kukuyelen nânge keyaɗgut Zuda am ekɗenaɗ Zâɗgat golan zenze an manzemtemiengapmti ekɗengat kiɗati peme tage. Âpme Elotgalen sokbembe kanaɗ beme amobotnaɗ indazemtetime ekɗenaɗ kwawati ondek tapme Elodiasiyet nambaɗaɗan ekɗengat zikalinan silik wendime Elolan sandiyaɗ mti zeye, “Neɗ penan sukwep zeyap, geɗ kwileki ɗengat zenik beme ɗep gasap.”

Zeme imbi nemba ek mamaɗan zempeme meti kapigok zeye, “Neɗ Zân an tu zulutindende an egat ɗokasetnaɗ elengemti alak kapigogak batien bemti na.”

Kegok zeme amobotnaɗ egaɗ kambekat mge yaɗgut am ekɗengat zikalinanen zemkatik beyeyepm ekɗenmagen zetnaɗ windenaɗ tototnaɗ besem zemti kasa kuku an zempeme mka katikɗan meti Zân bimaɗ elengemti ɗokasetnaɗ batien bem koti imbi nemba same mti mamaɗ saye. Âpme Zâɗgat nambaɗane ekɗenaɗ koti sekiɗan mti met sumen mebemi met Zisasiyet buɗam zapat dunduwien.

Kan keyet amobotnanj Elot eganj Zisasiyet zapatnanj zeme nânge, “An ke Zân tu zulutindende an penanj gakikiengatnanj wageyepmti windenjanben menok sepem igak igak mamin.” Eganj zet ke amobotnanj notnanj ikjanjgat kandanjan mulup mamip ekjen keyet zemsokbemindaye.

Zisasiyanj am sambe meu indapelenjguye
(Mak 6:30-44; Luk 9:10-17; Zân 6:1-14)

¹³ Zisasiyanj Zângalen zapat nâmti wanja njengat moti tundua nembet meti msat tunjupman igak mamayelen mepme am ekjenanj mege keyet zapatnanj nâmti mka nen mka nen am manje temanj ekjenanj seleset meti ekmagen mepatanj zeme

¹⁴ Zisas wanjaengatnan toti am manje temanj tabien ke indikti kenanj kemberj penanj beme am zawalinmak mme alik bewien.

¹⁵ Kegok tapminepeme msat gasi beme nemanane nin ekmagen koti dunduwenn, “Wae, msat tunjupman tatnepemann msat gasi bein. Keyet am indemane mkanjanan katanj meti tu meujin aigit.”

¹⁶ Zemann Zisasiyanj kapigok dinndoye, “Zemindeme mebegalen eneyet tazeip? In meu indame nit!”

¹⁷ Kegok dinndome nin zewenn, “Nin nupmamanj 5 ma anjala zuletanj tatndain.”

¹⁸ Zemann eganj kapigok dinndoye, “Ke nenmagen pien mti kolit!”

¹⁹ Âpme am kapigok zemindeye, “In msalen totalit!” Zemti eganj nupmamanj 5 anjala zut ke timtati kululujen ekme mopme Kawawanjat, “Wisikj,” zemti nupmamanj mutumti anjalamak ndame nin kalanjcum

²⁰ am nsakwep nimbenn. Nimti am sambeyanj nim nalak nalak mme butnanj tage ke makum timann tise 12 gak zem tage.

²¹ Ma am tu meu ke nimbien ke an etanj makumann 5,000 kegok. Imbi ma nempa ekjen ku indamakuwenn.

Zisasiyanj tu paleset imti mege
(Mak 6:45-52; Zân 6:15-21)

²² Kegok mti Zisasiyanj nin ndeme wanjaen moti tundua nembet daen nnak mepmann eganj am zemindeme mebekobien.

²³ Âpme eganj am zemindeme mepmâpme igak etanj kalanjan motati dunduye. Tapme msat tambume igak etanj ke tage.

²⁴ Kan keyet wagayanj tundua sutnan kopme tâgâ temanjanj mebeneset koge keyepmti tu mamanj temanj kumti katikjanj kwapme wanjayanj tapmotopmanje.

²⁵ Âpme msat balalanj tazeme Zisasiyanj tundua paleset meti nin tabennen sokjan

²⁶ takopme ekti njaknjak mti omba penanj kinjgati zewenn, “We kozin!”

²⁷ Zemann Zisasiyanj dinndoye, “Kenjin sewakjanj bek. Nen takolapgat ku kinjalit.”

²⁸ Zeme Pitayanj zetnanj njandanjanj nâmti zeye, “Amobotnanj, giti penanj takodik beme zemanen nej tu paleset gâlen kobi.”

²⁹ Âpme Zisasiyanj zeye, “Njengat kot.” Zeme Pitayanj wanja kenjanganjan toti yanjbemti tu paleset Zisasmagen mege.

³⁰ Metnepeme tâgâ temanj kume ekti kinjgati tundua kenan towesât mti Zisasiyet kwizet kuye, “Amobotnanj, nata!”

³¹ Kwizet kegok kume keyegak Zisasiyanj betnanen atamti zeye, “Genj kwilekiyet kenj zut mnik? Nâmkinjpendipiñ, ma?”

³² Kegok zemti wanjaen mowepmalu tâgâyanj peme tage.

³³ Âpme nembraane nin wangaen tabenn nin Zisas sesewatpemti zewenn, “Geŋ Kawawaŋgat Nemaŋaŋ penaŋ.”

Zisasiyaŋ am zawalinmak Genesalet msalen weyaŋindeye
(Mak 6:53-56)

³⁴ Âpme nin tundua kutumti Genesalet msat ganzenan mopmann
³⁵ am ekŋenaŋ Zisasi ekmâtâti zeme mka sokŋan sokŋan ke am ekŋenaŋ am zawalinmak indatimti kobien.

³⁶ Koti ekŋenaŋ Zisasi kapigok wekuwien, “Nâmndemane am zawalinma- gaŋ sekdi atait ma notnaŋaŋ sâkdi busiliŋaŋ etaŋ timekti zawalin ŋep delaŋ zesem.” Kegok zemti ekŋenaŋ kegok mti alik bemâbien.

15

Palisi an ekŋengalen zelak zelak mamipgalen zet
(Mak 7:1-23)

¹ Kan keyet Zelusalem mkaengatnaŋ zii zet zikat indanda ma Palisi notnaŋ ekŋenaŋ Zisasmagen koti yaŋkwesimti zewien,

² “Nembandine ekŋenaŋ eneyet yeŋsokŋine ekŋengalen zii zet taŋgosoip? Meu niniyelen kananen bet zululugat set bembraŋaŋ ke ku mamâlip.”

³ Kegok yaŋkwesime Zisasiyaŋ diindoye, “In zigogat ilinaŋgalen mama mimi gawepumti Kawawaŋgalen zii zet ke mamimyunŋuip?

⁴ Kawawaŋgalen zet kapigok tazin, ‘Geŋ mamdi bipdi eksemindewanik,’
ma ŋen

(Kisim Bek 20:12)

‘an ŋenaŋ mamaŋ ma bipmaŋgat kwelat zet kuwe beme gakikiyet zapat bewe.’

(Kisim Bek 21:17)

⁵ Yaŋgut in kapigok manzeip, ‘An ŋen egaŋ mamaŋ ma bipmaŋgat kapigok manzein, “Kwitnaŋ kwitnaŋ it idamti idamukulem mbak yaŋgut keyaŋ neŋ Kawawaŋgat tewalaŋ msasayelen.”’

⁶ Am notnaŋaŋ kegok mme in kapigok manzeip, ‘Mamin biwinaŋgat ŋep ku eksemindendeyelen.’ In kegok mti Kawawaŋgalen zet mtopemti ilinaŋgalen mama mimi itnaŋaŋ mamâlip.

⁷ In an zetgalen etaŋ! In an keboŋgat golaŋ zenze an Aizayayaŋ zet ŋen kapigok kuye,

⁸ ‘In nâgât belak zelaŋ etaŋ manzeip. In neŋ mandiindoyap ke ku maŋgawepup.

⁹ In nâlen zii zet ku tazikat indaip. In ilinaŋgalen zii zet zenâm mip sepem kegogak ke nâlen zii zetnok beingapmti nâgât sekŋinan etaŋ masesewat- neip.’ ”

(Aizaya

29:13)

¹⁰ Zisas ek zet kegok diindomti am sambe indamandame kopme diindoye, “Neŋ zet diindoma wakbemtati nâmâtâliti!

¹¹ Anaŋ meu manin ke Kawawaŋaŋmak mama main ku mambekekzin. Keyaŋgut bekaŋaŋ keŋaŋatnaŋ makwazin keyaŋ mme yommak mam- bein.”

¹² Kegok zeme nembraane nin egat kandaŋaŋ meti dunduwenn, “Gâlen zet Palisi ekŋeni diindonak keyaŋ keŋin mme kipmaŋ bein. Ke nânik?”

¹³ Zemann Zisasiyaŋ kapigok dinndoye, “Bien kululuŋen tazin egalen mulupmanen tep msikokok notnaŋ ondemti notnaŋaŋ belak kwakwatnaŋ ke egaŋ kiŋdiŋaŋ melesiŋ seluwe.

¹⁴ Keyepmti in Palisi ekŋen katikindeit. Ekŋen zikalini beŋaŋnok ya zikalini beŋaŋ keyaŋ beŋaŋ notnaŋ ekŋen indamukulem msâgât tapmip yaŋgut

an zikatnaŋ beŋaŋaŋ zikatnaŋ beŋaŋ iŋnaŋ nembonaŋk teti medak beme ilisakwep aimbonaŋ towebuk.”

¹⁵ Kegok zeme Pitayaŋ kapigok dunduye, “Geŋ bemzenze zet zenak keyet yaŋaŋ zemane nâne.”

¹⁶ Zeme Zisasiyaŋ dinndoye. “In ewe keyet yaŋaŋ nâmâtâtâpiŋ mamaip?”

¹⁷ Keyepmti in kegogak ku nâip. Kaŋgaleminan meu nime kambakŋinaŋ toweti setnaset makwawezin.

¹⁸ Yaŋgut keŋ otnânânaset bekaŋaŋ makwazin keyaŋ mme nin Kawawaŋgat zikatnan yommak mambenup.

¹⁹ Amgat keŋaŋgatnaŋ ŋoktik bekaŋaŋ makwazin keyaŋ mme sesepem kapigok masokbeip: Am indome gakiki, awembiŋ kalalaŋ mti mama, an imbi kambu wawat ma imbiyaŋ kegogak mamip, ma set kileŋ mama, kambu titi ma zet dâsuki zenze ma notnaŋgat zet kwelat kuku.

²⁰ Mama mimi kebonaŋ Kawawaŋgat zikatnan pembenan ku bein yaŋgut bet ku zuluti meu niniyelen zet keyaŋ Kawawaŋgat zikatnan mme yommak ku talip.”

Imbi Zuda mangeen ku sokbembenaŋalen nâmkiŋpepeŋaŋ

(Mak 7:24-30)

²¹ Âpme Zisas ma nembanaŋe nin mka ke pemti Taia ma Saidon mka temaŋ zut keyet ganzenan mebenn.

²² Met mamann imbi ŋen Kenan msalengatnaŋ keyaŋ koti Zisasiyet kwizet temaŋ penaŋ kumti zeye, “Amobotnaŋ, geŋ Dewitgalen alikŋaŋaŋ, ya nâgât keŋdi bugan kemben nâne. Nemban we bekaŋaŋaŋ igagen penaŋ maoyak sain.”

²³ Kegok zeme Zisasiyaŋ nâmtingut zet dopmaŋ ŋen ku gilik zem saye. Kegok mme nembanaŋe nin egat zewenn, “Geŋ imbi belak zempemane melak! Ek ningat bamenen koti kwizet takuŋkozin.”

²⁴ Zemann imbi ke dunduye, “Neŋ Kawawaŋaŋ Islael mange sipsip galaŋ zenzeŋaŋ kebon keyet zemneme kwatoban.”

²⁵ Zeme imbiyaŋ koti Zisasiyet kendaŋaŋ pedondom samti zeye, “Amobotnaŋ, geŋ namukulem mne.”

²⁶ Kegok zeme Zisasiyaŋ ewe dunduye, “An imbi namba ekŋengalen meu butnaŋ mti tam indame ŋep ku benak.”

²⁷ Zeme zet dopmaŋ kapigok gilik zemti saye, “Amobotnaŋ, neŋ Islael mangeen ku sokbembenaŋ e ŋep zenik, yaŋgut tam ekŋenaŋ meu pâpmaŋ toweme ke ŋep manip.”

²⁸ Kegok zeme nâmti pigok zeye, “Imbi, nâmkiŋpependi temaŋ penaŋ. Keyepmti yaŋkwesinik keyet katan ŋep sokbemgasem.” Zisasiyaŋ kegok zeme keyegak nembanaŋ dolakŋaŋ beye.

Zisasiyaŋ am sambe weyaŋindemâge

²⁹ Âpme Zisasiyaŋ msat keyet peme tapme Galili tundua ganzenaset meti kalaŋan patan zemti mot totage.

³⁰ Am sambe penaŋ ekŋenaŋ ekmagen kopmâbien. Am notnaŋ sebelin wesin ma zikalin beŋaŋ ma am kopa ma zawalinmak notnaŋ sambe indatimti Zisasiyet kandaŋan mange bemindeme indaweyaŋ indeye.

³¹ Âpme am kopa ekŋenaŋ zet zewien ma sebelin wesin ekŋenaŋ pembenan bewien ma zikalin beŋaŋ ekŋenaŋ zikalin ekbien. Ke mme amnaŋ ke ekti nâmtemtem mti Islael am ekŋengalen Kawawaŋ zemsesewatpewien.

Zisasiyaŋ am sambe meu indaye

(Mak 8:1-10)

³² Kegok mti egañ nembrañane nin dinndoye, “Am kasup tuk ninmak tapmien ya alak meunjinpin talipgapmti neñ am ekñengat kemberñ penañ miyap. Mneti meupin zemindema meti selen meuyet zikat gililin mseip keyet yayañ mimindeyap.”

³³ Zeme nin yañkwesiwenn, “Msat tungupman pi meu desetgatnañ aikti indasenu ma am sambe penañ indamann nime ñep bemindesem?”

³⁴ Kegok yañkwesimann egañ gilik zem ndayañkwesimti zeye, “Inmagen nupmamañ zigok tazin?”

Kegok ndayañkwesime nin zewenn, “Nupmamañ 7 ma añgala isikñañ bugan tazin.”

³⁵ Kegok zemann Zisasiyañ am zemindeme totabien.

³⁶ Totapme egañ nupmamañ 7 ma añgala ke mti Kawawañgat, “Wisikñ,” zemti mutumti nembrañane nin ndame am kalañti indawenn.

³⁷ Indamepmann am sambe ekñañan nim kiñgapme butnañ tapmege ke makumti beme tise 7 gak zem tage.

³⁸ Meu nimbien ke an ekñañ makumann 4 tausen kekok bewien. Âpme imbi ma namba ekñañ ku indamakuwien.

³⁹ Kegok mti egañ am zemindeme mekopme ek ma nembrañane nsakwep wañgaen moti met Magadan msalen patañ zewenn.

16

An damuñ notnañan Zisas egañ menok mimiyet yañkwesiwien (Mak 8:11-13; Luk 12:54-56)

¹ Âpme Palisi ma Sadusi ekñañan Zisasmagen koti tetimaemaeyelen toweme ekne zemti mbien, “Geñ menok mmane nin Kawawañgalen windañan geñmak tazin beme eksenu.”

² Kegok zeme egañ diindoye, “In kululuñ piliñ piliñ penañ tapme ilak mtete kan bein manzeip.

³ Ma mseñan manzeip, ‘Kululuñ sop kumti map tosâpm,’ manzeip. In kululuñen ekme mopme msat keyet sepemañ eknâmamip keyañgut nâlen muluwañ masokbein ke eknâm mamiwañgut weyañti yañan ku maeknâmâtâlip.

⁴ In am msat alak kan kapiyet talip in bekañan penañ ma Kawawañ mambankumpemti mamaip. In neñ menok mimiyet nâmti tatnapitilip? O alak yek, yañgut in menok kwewetañ Kawawañan golañ zenze an Zonamagen mgeen kebon bam ekbep. Menok ñen ku msap.” Kegok zemti indem mege.

Zisasiyañ nembrañane nin Palisi ma Sadusi ekñañgalen zikat indandañin ku nânâyet zembekekindeye (Mak 8:14-21)

⁵ Âpme nembrañane nin meuñ kantati pemann tapme Zisasmak nin tundra kutumti nembet motiñgut otnâmbenn.

⁶ Moti Zisasiyañ kapigok dinndoye, “In Palisi ma Sadusi ekñañgalen yis plawa manzim semen keyet weyañ eksemti mambep.”

⁷ Kegok zeme nin nâwennen egañ nupmamañgat tazen ke nâmti nin kekok otnâmti zenâ zenâ mbenn, “Meu ku mkotngapmti kekok zein.”

⁸ Zet kekok tazemann Zisasiyañ nâmti ndayañkwesiye, “In kwilekiyet meu kum kolo keyet zenâ zenâ tapmip? Nâmkinpepeñin âlâgâlâk.

⁹ Neŋ ɲep menok mti meu aikbak. In ke ku nâmâtâlîp, ma? Neŋ nupmamaŋ keyaŋ an 5,000 indama nimkingapme butnaŋ tapme tise zigok beme gak zeye? In ke ku nâmталip?

¹⁰ Ma nupmamaŋ 7 ke timti keyaŋ an 4,000 indama nimkingepme in main timti tise zigok beme gak zeye?

¹¹ Neŋ melesiŋ palawa manzim semen keyet penangot ku zeya. Neŋ bemzenze zet zema in eneyet ku nâmâtâlo? Palisi ma Sadusi ekɲengalen zet dâsukiyet weyaŋ eksemti mambep keyet kegok zeya!”

¹² Zet kegok dinndome nembraŋane nin nâmâtâbenn ke nupmamaŋgalen melesiŋ palawa manzim semen keyet ku dinndoye keyangut egaŋ golaŋ zet Palisi ma Sadusi ekɲengalen zet dâsuki mâbiek keyet nâmti dinndoye.

Pitayaŋ Zisasiyet yaŋaŋ zemkawaŋ beye

(Mak 8:27-30; Luk 9:18-21)

¹³ Zisas egaŋ Sisalia Pilipai mka temaŋen keyet sokɲanik kot pataŋ zemti nembraŋane ningat ndayaŋkwesiye, “Am ekɲenaŋ Angat Nemuŋaŋ nâgât kwi manzeip?”

¹⁴ Kegok zeme nin dunduwenn, “Notnaŋ ekɲenaŋ, ‘Zân tu zululut,’ an manzeip. Notnaŋaŋ, ‘Ilaiza,’ manzeip ma notnaŋaŋ, ‘Zelemaia,’ ma, ‘Golaŋ zenze an notnaŋ itnaŋaŋ,’ manzeip.”

¹⁵ Kegok dundumann ndayaŋkwesiye, “Âpme in nâgât kwi manzeip?”

¹⁶ Kegok ndayaŋkwesime Saimon Pitayaŋ zeye, “Geŋ Kilais, Kawawaŋaŋ an ombempepeŋaŋ ke ilak geŋ. Kawawaŋ kwesiŋ kwesiŋ mambe egat Nemuŋaŋ.”

¹⁷ Zeme Zisasiyaŋ Saimon Pitayet zeye, “Saimon Zonayet nemuŋaŋ, gâgât nâma tikɲaŋ bein. Nânâ ke am ɲenaŋ ku zemgap. Bipm kululuŋenaŋ zemkawaŋ bemgain.

¹⁸ Keyepm gâgât zeyap, geŋ kwidi alakɲaŋ Pita. (Ningalen zeleset ‘nanzaŋ katikɲaŋ’.) Geŋ zenak, nâgât Kawawaŋgat Nemuŋaŋ zenak. Zet ke ɲotekɲaŋ penaŋ keyepmti nâgât amnaŋ nâmkiŋpemneme ondek indema Sadaŋgalen windenaŋaŋ ku indawalabe.

¹⁹ Neŋ winden gama geŋ am ekɲen Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakɲaŋ Penaŋ mkawaŋ bemane ekɲenaŋ nâgât nâmkiŋpewep beme geŋ ekɲengat pigok diindowanik, ‘In Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katnanen mama keŋan ɲep mebep.’ Kegok zewanik. Kegok mmane Kawawaŋaŋ nâmti zewe, ‘Am in ke nâlen zemâtâtâtgat katnanen mama keŋan ɲep kobep.’ Kegok zewe. Âpme naman geŋ am ekɲen Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakɲaŋ Penaŋ mkawaŋ bemane ekɲenaŋ nâgât ku nâmkiŋpewep beme geŋ ekɲengat pigok diindowanik, ‘In Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katnanen mama keŋan ɲep ku mebep.’ Kegok zewanik. Kegok mmane Kawawaŋaŋ nâmti zewe, ‘Am in ke nâlen zemâtâtâtgat katnanen mama keŋan ɲep ku kobep.’ ” Kegok zewe.

²⁰ Kegok zemti nembraŋane nin zemkatik bem ndemti zeye, “Neŋ kwitn Kilais keyet zapatnaŋ am ɲen ku diindome nâmbep.”

Zisasiyaŋ gakimti wabe keyet zet zapatnaŋ nembraŋane diindoye

(Mak 8:31-9:1; Luk 9:22-27)

²¹ Kan keyetnaŋ Zisasiyaŋ yaŋbemti nembraŋane nin kapigok zemkawaŋ bemndeye, “Neŋ Zelusalem mkaen mopma sesewat mka temaŋgalen an damuŋ ma sâpe sâpe bumbu an ɲenaŋ ma an zii zet zikat indanda ekɲenaŋ sek sindem namti gakikien newep. Keyangut kasup mulup mimi tuk delaŋ zeme neŋ gilik zem wati mamaen kwabap.”

²² Kegok dinndome Pitayan Zisas igak zem mandamti zemkulumpemti dunduye, “Amobotnan, geŋ Kawawaŋan anŋalan geme kwitnan kwitnan keboŋan ku sokbengawe penaŋ.”

²³ Zeme Zisasiyan gilik zemti Pita pigok dunduye, “Sadan, geŋ sebe! Geŋ setn bekeknik. Geŋ zet zenik ke Kawawaŋalen ŋoktikŋanŋatnan yek, amgat ŋoktikŋinan etan tazinen ke nânik.”

²⁴ Kan keyegak Zisasiyan nembraŋane nin pigok dinndoye, “In neŋ nâmâsât mbep beme in sekŋinaŋalen tikŋan bamkumpemti in zewep, ‘Neŋ ikŋan gakiwe kegogak neŋ mopmaneti gakiwap beme keyan ŋep bewe’.

²⁵ Âpme an ŋen ek sekŋanŋat yayan mti zewe, ‘Neŋ ekmak ku gakiwap,’ zewe beme mama kanzizit ku tasawe. Ma an ŋen egaŋ sekŋan nâgât talasiwe beme mama kanzizit ke ŋep tiwe.

²⁶ An ŋen ek msat palengalen kwitnan kwitnan sambe matim nalakzin beme egaŋ gakimti Kawawaŋat, ‘Mama kanzizit tosayan kwitiwap’ ke ku zewe.

²⁷ Nâip, neŋ Angat Nemunaŋ nen Bipmnaŋalen windenaŋ ma busatnaŋan keŋanen enselmak nenmak kwatobap. Kwatoti an imbi sambe mamaninaŋat sepem dopmaŋ mutumindawap.

²⁸ Neŋ penaŋ sukwep diindoma nâit, in alak talip kapi notnan gakikipiŋ tapme neŋ Angat Nemunaŋ winden sosok mkawaŋ bemi mulupm mma eksâip.”

17

Zisasiyet sek sepemaŋ asekti mamanan beye

(Mak 9:2-13; Luk 9:28-36)

¹ Âpme egaŋ gakimti wawatnaŋat zapatnaŋ nembraŋane ningat mimin-damti kasup mulup mimi 6 delaŋ peme keyet palaŋan Zisasiyan Pita ma Zemsmak meniŋan Zân indaikti ilinak kalaŋ ŋengat mowebien.

² Motati ekme Zisasiyet sek sepemaŋ asekti mamanan beme zimosenan busatnaŋ kasup nembon sokbeme melakanduŋan busatnaŋ lenŋanaŋ beye.

³ Kegok sokbeme nembraŋane tuk ekŋenaŋ Mosesimak Ilaiza kulu-luŋanŋatnaŋ koti Zisasmak zapat tapmmalu indikbien.

⁴ Keyepmti Pitayan zemkawaŋ bemi Zisasiyet zeye, “Amobotnan, kapi tatnup pembenan penaŋ! Nâmane ŋep beme mzalaŋ tuk walasenuŋ kwep gâgât ŋen Mosesiyet ma ŋen Ilaizayet.”

⁵ Kegok zeme zanza busatnaŋanmak piyan indasumuŋme zanza keŋanen zet ŋande ŋenaŋ kapigok zeye, “Kapi nanaŋat Nemun penaŋ; egat nâmtikŋan mampeyap. Neŋ ek ombempewanaŋ am yomenganŋ indati kwabe keyet oloŋen miap. In egat zetnaŋ gawepuwep.”

⁶ Kegok mme nembraŋane ekŋenaŋ zet ŋande ke nâmti igagen kiŋgati ŋenzimoselin ambulut tabien.

⁷ Mme Zisasiyan kot indatanguŋmti zeye, “Walit, ku kiŋgalit.”

⁸ Zeme ekŋenaŋ ekme am ŋenpiŋ; Zisasiyan igak tage.

⁹ Keyetnan toti Zisasiyan zemkulumindemti zeye, “In kwitnan mamanaŋ ego ke am ŋen diindondopiŋ tapme neŋ Angat Nemunaŋan gakikien-gatnaŋ gilik zem wapmaŋgut.”

¹⁰ Zeme nembraŋanaŋan egat yanŋkewesiwen, “Kwilekiyet mti zii zet zikat indanda an ekŋenaŋ Ilaizayan kukŋanŋat kopme Mesaya An Kawawaŋan amŋane yomenganŋ timekwatindendeyet ombempewe keyan bam kobe manzeip?”

11 Zeme Zisasiyan pigok zeye, “An ñen sepemanj Ilaizanok kukñangot penañ koti am ñotikñin mkawanj bemindemti kwitnanj kwitnanj sambe weyanjme pembenanj bewe.

12 Yanjut neñ pigok diindowi: An ke Ilaizanok tipman baen kopme am ekñenanj ku nâmatâti yunju yunju msawien. Sepem kegok yegak neñ Angat Nemunanj yunjum nawep.”

13 Zeme nembanjane nin zet ke Zân tu zululut angat tazein ke nâmbenn.

Zisasiyan anemba ñengalen we bekananj mâpeye

(Mak 9:14-29; Luk 9:37-43a)

14 Kegok mti Zisasmak nembanjane nin am manjeen kopatanj zemann an ñen Zisasiyet kandananj kot pedondom tati

15 zeye, “Amobotnanj, nâgât nemunanjat kemberj mi. Ek miakimbe omba kan katanj sokbemsame tewen ma tuyen matozin.

16 Kegok mame neñ nembandine ekñenmagen tetim kopma ekñenanj ñep ku weyanpeyo.”

17 Zeme Zisasiyan zeye, “In nâmkijpepenjinpinj. In set tenj ku mamâlíp! Neñ inmak kwesinj mamti indamukulem mma ewe in nâgât ku nâmkijpenep. Anemba neñmagen tetim kolit.”

18 Aik kopme Zisasiyan we bekananj zet msame keyegak nemba pemti mepme nembayanj dolakñanj beye.

19 Âpme nembanjane nin Zisas igak tapme koti yanjkwesiwenn, “Nin eneyet we bekananj mâpmâgat olapmann bep?”

20 Zemann dinndoye, “Nâmkijpepenjin âlâgâlâk keyepmti we bekananj ke ku zempeyo. Neñ penanj diindowi, in nâmkijpepenjin penanjanj isikñanj bugan kabis alik katnanj isikñanj bugan keboñ taindanak beme nukñanj kapi delanj zek zeme ñep delanj zemâtnak. In kwileki ñengat ku olabiek.”

21 [We bekananj ekñen keboñ ke kwileki ñen belakñanjanj ku indamâbâgalen.]*

Gakimti wabe keyet zapatnanj diindome sek zut beye

(Mak 9:30-32; Luk 9:43-45)

22 Âpme maneti nembanjane nin nsakwep Galili msalen meti Zisasiyan nin kapigok dinndoye, “Pi maman kan belaknik neñ Angat Nemunanj am ekñengat belinan neme mopma

23 nome gakimti kasup tuk tati wabap.” Kegok zeme nâmti nin kemberj penanj mbenn.

Zisasiyan sesewat mka temañgalen takis beye

24 Âpme Zisas ma nembanjane nin Kapenuam mkaen koti sesewat mkayelen takis titi an ekñenanj koti Pita yanjkwesiwien, “Ingalen an zikat indandanjin sesewat mka temañgalen takis ke mambein, ma?”

25 Kegok zeme Pitayanj zeye, “Âk. Mambein.”

Kegok zemti Zisasiyan mka mawemtananen moti zet ewe dundupin tapme Zisasiyan yanjkwesimti zeye, “Saimon, geñ zigok nânik? Msalengalen amobotnanj ekñenanj takis kwimagen matip? Noline ekñenmagen ma manje notnanj ekñenmagen matip?”

26 Zeme Pitayanj zeye, “Manje notnanj ekñenanj mambeip; noline ekñenanj ku mambeip.”

* **17:21:** Zet kapi yanjbemberjanj an notnanj ekñenanj Kawawanjgalen zet kukunjanj notnanjegat ku tazin.

Zeme Zisasiyan zeye, “Neŋ Kawawaŋgat Nemunaŋ keyepm neŋ ku bewakgalenaŋgut beyap.

²⁷ Mneti nin ekŋen ku indamann nenzinziŋ mseip keyepm tunduaen meti uk pemane towepme aŋgala ŋen ŋeŋaŋ mandasenigen keyet kaŋgalemaŋ keŋan mânep mti geŋ sesewat mka temaŋgalen takis nâgât ma gâgât sepem bembeyelen aiksenik. Ke mmeti ndaŋgat takis besenik.”

18

Kwiyaŋ mobotnaŋ Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katnanen mama keyet keŋan tatatgat usulalatnaŋ

(Mak 9:33-37; Luk 9:42-48; 17:1-2)

¹ Kan keyet nemaŋane nin Zisasmagen koti yaŋkwesiwenn,” Kwiyaŋ Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katnanen mama keŋaŋgalen amobotnaŋ bein?”

² Âpme Zisasiyan nempa isikŋaŋ ŋen zeme kopme tuŋguwinan pemti

³ zeye, “Neŋ penaŋ sukwep diindowi, in keŋin ku gilik zeme nemunamba isikŋaŋ ekŋengat sepem mambe beme Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katnanen mama keŋan ku mobep.

⁴ An ŋeŋaŋ ikŋaŋgat nâme topme nempa isikŋaŋnok mambe beme egaŋ Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katnanen mama keyet keŋan ŋeŋaŋ bein.

⁵ Geŋ neŋmak tusuwanan keyepm geŋ nempa isikŋaŋnok ke mukulem mbanik beme geŋ neŋ namukulem mnewanik bein.

⁶ An ŋeŋaŋ nempa isikŋaŋnok ekŋengat nâmkiŋpepeŋin walebe beme ek ke nanaŋ siput temaŋ bimanen andopemti âtâpeme nempu keŋan towebe keyaŋ nukŋaŋ ku ben. Kawawaŋgalen zemdelan zenze katnaŋ dopmaŋ nukŋaŋ penaŋ tiwe.

⁷ Wakae, msat palen inmagen sindem omba penaŋ tiwep enenogat msalen bekaŋaŋ mimi omba penaŋ tazin ma yommagen keŋ yuŋguŋgu omba wen ma ŋen an ŋeŋaŋ notnaŋaŋ zet kelakŋaŋ mti yom mbalup beme Kawawaŋaŋ an zet kelakŋaŋ mbe ke sindem omba penaŋ sawe.

⁸ Keyepm sedaŋ ma bedaŋ yomeset gatetimti mesât mbe beme elenŋempemane mepme wesin mambanik. Mineti geŋ sedi bedi ilindiŋ mmaneti teziŋ ŋandaŋ towebanigat ŋen elenŋemti pemane mebe.

⁹ Ma zikatdaŋ mme bekaŋaset gatetimti mesât mbanik beme geŋ kwenzempemane mepme nembet etaŋgat mambanik. Mineti geŋ zikadi ilindiŋ mmaneti teziŋ ŋandaŋ towebanigat ŋen kwenzempemane mebe.

Sipsip galaŋ pepeŋaŋgalen bemzenze zet

(Luk 15:3-7)

¹⁰ Weyaŋ ekti mambep. In maŋeŋine nempa isikŋaŋnok ekŋengat nâme tototnaŋ penaŋ ku bewep. Neŋ keyet zema nâit, enselŋine kululuŋen maip ekŋenaŋ Biengat zimoseŋnaŋ mamaip ekŋenaŋ in zem indowep.

¹¹ [Angat Nemunaŋ neŋ am galaŋpepeŋaŋ indatimat titiyelen toban.]*

¹² In zigok manâip? An ŋen sipsipmaŋ 100 mamambiegaŋ ekŋenmagengatnaŋ kwep galaŋ zenak beme zigok mnak? Egaŋ 99 indeme tapme kwep galaŋ zenak keyet didikŋan timatnak.

¹³ Neŋ penaŋ diindoyap, ek matimatneti aikzin beme 99 ekŋengat oloŋen ku mti kwep galaŋ zenzeŋaŋ keyet oloŋen penaŋ mnak.

¹⁴ Sekam kegogak Biwin kululuŋenaŋ nempa isikŋaŋnok kwep ŋeŋaŋ ku galaŋ zenzeyelen maotnâin.

* **18:11:** Zet kapi yaŋbembeŋaŋ an notnaŋ ekŋenaŋ Kawawaŋgalen zet kukuŋaŋ notnaŋgat ku tazin.

Nodaŋ yom mime musuwewetgalen zet

¹⁵ Âpme nodaŋ geŋmagen yom aikzin beme geŋ gitak buzagen yomaŋ zemzikat samane egaŋ zedi nâin beme geŋ nâmane delaŋ zeme notn mpewanik.

¹⁶ Âk egaŋ zedi ku nâme geŋ an kwep ma zut indatetimti yaŋaŋ ilinsakwep nâmti in yom ke mukulem mpemti bandim bandim mti zikat sawep.

¹⁷ Yaŋgut egaŋ ingalen zelin ku nâme dapmelaŋge ekŋenmak weyaŋ bep. Dapmelaŋgeyet zelin kulume egat nâme nâmkîŋpepeŋepiŋ beme egat zewep ek an zet kululu keboŋ bein.

¹⁸ Âpme neŋ penaŋ sukwep diindowi, neŋ winden gama geŋ am ekŋen Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ mkawaŋ bemane ekŋenaŋ nâgât nâmkîŋpewep beme geŋ ekŋengat pigok diindowanik, 'In Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katnan mama keyet keŋaŋ ŋep mebep.' Kegok mmane Kawawaŋaŋ nâmti zewe, 'Am in ke nâlen zemâtâtâtgat katnanen mama keyet keŋaŋ ŋep kobep.' Kegok zewe. Âpme naman geŋ am ekŋen Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ mkawaŋ bemane ekŋenaŋ nâgât ku nâmkîŋpewep beme geŋ ekŋengat pigok diindowanik, 'Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katnan mama keyet keŋaŋ ŋep ku mebep.' Kegok mmane Kawawaŋaŋ nâmti zewe, 'Am in ke nâlen zemâtâtâtgat mama keyet keŋaŋ ŋep ku kobep.' Kegok zewe.

¹⁹⁻²⁰ Ma neŋ ewe tusumti diindowi, an zut tuk ekŋenaŋ neŋmak tusumti ondekbep beme neŋ ekŋengat tunguwinan mamti egat zut egelaŋ kwileki ŋengat keŋ kwep bemti dundumalu Biwin kululuŋenaŋ nâmindawe."

Sisiliŋ an keŋ katikgalen bemzenze zet

²¹ Zeme Pitayaŋ Zisasmagen koti zeye, "Amobotnaŋ, âpme notn ŋenaŋ yom mname sek zigok beme neŋ yomaŋ katikpewap? Sek 7 katikpewap, ma?"

²² Yaŋkwesime Zisasiyaŋ dunduye, "Sek 7 yek. Sek sambe yomaŋ katikpemti ku makuwanik.

²³ Neŋ kapigok diindowi, Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katnan mama ke kapigok, kan ŋengat amobotnaŋ ŋenaŋ sisiliŋ anene dopmaŋ mutumsasayelen indamandaye.

²⁴ Yaŋbemti kwep kukŋaŋgat aikobien egalen dopmaŋaŋ mânep temaŋ penaŋ.

²⁵ Egaŋ dopmaŋ temaŋ ke ŋep mututuyelen ku tasaye keyepm amobotnaŋaŋ an ikŋaŋ ke ma imbi nemaŋane ke mânep tosaŋaŋ mututuyelen ma mka ma bo milawatnaŋ ilindiŋ am belakŋaŋ ekŋenaŋ kwitime mânep dopmaŋ ke titiyelen zeye.

²⁶ Kegok zeme sisiliŋ anaŋ amobotnaŋgat kandaŋan pedondom samti zekâkât mpemti zeye, 'Amobotnaŋ, geŋ naŋgalaŋmane neŋ gâlen mânep ilindiŋ ŋep gawap.'

²⁷ Zekâkât kegok mti dundum same amobotnaŋaŋ kemberŋ mti dopmaŋ ku mututuyelen zeye.

²⁸ Kegok zempeme egaŋ toti mulup an notnaŋ ŋen ekmagen mânep isikŋaŋ mge ekmagen dopmaŋ titiyelen aikti bimaŋ misik misik mti zeye, 'Geŋ nâlen mânep dopmaŋ geŋmagen tazin ke mutumna.'

²⁹ Kegok zeme an notnaŋaŋ egat kandaŋan pedondom samti zekâkât mpemti zeye, 'Geŋ naŋgalaŋmane neŋ gâlen mânep ilindiŋ ŋep gawap!'

³⁰ Dundum same kemberŋ ku mti notnaŋ mka katikŋanen pemti zeye, 'Geŋ dopmaŋ mutu namanenŋut belak geme kwewebanik.'

³¹ Kegok sokbeme mulup an notnaneyan ekti kenjin bekanan beme amobotnanmagen meti zapat ke msawien.

³² Msame amobotnanan nâmti sisiliñ an zeme kopme dunduye, ‘Geñ kenj katik penan. Geñ zekâkât mnamane neñ gâgât kemberñ nâmti sewakñan mgema geñ dopmanj ku nawanen.

³³ Âpme neñ dopmanjdi katikpema geñ kwilekiyet nodanğat kemberñ ku mbanan?’

³⁴ Kegok zemti an ke nenzinziñ omba msamti mka katikñan pemti damuñ ekñengat pigok zemindeye, ‘In an kapi damuñ mti sek sindem omba masamotnepeme nâlen mânep dopmanj mutum delan zeme kwalet pewep.’”

³⁵ Ke zemti Zisasiyan bemzenze zet ke zemdelañ zemti yanñan kapigok zeye, “In nolineyelen yom kenjanan penan ku katikpeme kululuñ Biwinan ingalen kekok ku katikpewe.”

19

Awembiñ kalalangalen zet

(Mak 10:1-12)

¹ Âpme Zisasiyan zet yanñan yanñan zemdelañ zemti egañ Galili msat katipemti Zudia msalen Zodan tu nembet mepme

² am manje temanj mâti mepme zawatmak ekñen weyanjindeye.

³ Mme Palisi ekñenanj ek tetipeme ekñengalen tetimaemaeyelen toweme eksâgât koti yankwesiwien, “Kawawangalen zii zelañ anañ imbiñan kwitnanj kwitnanj sambe myunğume asekppeyelen zein, ma yek?”

⁴ Kegok yankwesime Zisasiyan kapigok diindoye, “In Kawawangalen Zet Itnanjanen ku mamakuip, ma? Ke kapigok kumpepenan, ‘Kawawangañ yanbembenan baen an ma imbi weyanjideye’.” *(Sokbembe 1:27)*

⁵ Weyanjidemti kapigok zeye,

‘An nen ek mananj bipmanj katim idemti imbiñanmak tusumti eget kwepnok bewalup.’ *(Sokbembe 2:24)*

⁶ Keyepm eget ewe zut yek; kwepnok talup. Kawawangañ temakwep tusumidein keyepm amnanj it kalañidendeyelen yek.”

⁷ Zisasiyan kekok zeme Palisi ekñenanj pigok yankwesiwien, “Âpme kwilekiyet mti Mosesiyan zii zelen an nenan imbiñan asekppeyelen meluwanj kumsamti peme mebegalen nâmindeye?”

⁸ Kegok yankwesime Zisasiyan zeye, “In kenj katik mamti Kawawangalen zetnanj ku mamâlip ma in imbiñin asekppeyelen manâip keyepm Mosesiyan ke zeye. Yanbembenan baen set kekok ku tage.

⁹ Keyepm neñ diindoma nâit, An nenan imbiñan kwitnanj kwitnanj bekanan ku mme nâmbemti imbiñan asekpewe beme keyan yom. Âk imbiñanjan set kilenj mame apmananj asekpewe beme keyan nep bewe.” Âk anañ imbiñanjan kekok ku mme egañ imbiñan nen wabe beme ek set kilenj anak bewe.

¹⁰ Zeme nemanane nin nâmti pigok zewenn, “Awembiñ mamayelen kekok bein beme imbi wawapiñ mama keyan nep bein.”

¹¹ Zemann Zisasiyan kapigok dinndoye, “Zet ke am ilindiñ ekñengalen zapat yek. An kwep kwep Kawawangañ indamukulem mim ekñengat zapaletan.

¹² Anañ imbi wawapiñ belak maip ke yanñan tuk kapigok: Notnanj ekñen kenjin mamkenj kekok masokbeip ma notnanj amnanj sekñin butnanj walet indendenan awembiñ bembeyelen tiknanj ku nâip ma notnanj kenj sekñin

Kawawaŋgalen mulup mimiyet nâmti awembiŋ ku mambep. An ŋenaŋ mama mimi delaŋ zenzenaŋ kapi mâsât mbe beme ŋep mâbe.”

*Nemba isisikŋaŋ Zisasmagen indatimkobien
(Mak 10:13-16; Luk 18:15-17)*

¹³ Âpme an imbi ekŋenaŋ nemunambaŋine isisikŋaŋ Zisasmagen indatim kopme egaŋ betnaŋaŋ sekŋinan bemti dundum indendeyet ilinak zenâwien. Zemenŋut nambaŋane nin am ekŋen zemkulumindewann.

¹⁴ Kegok mmann Zisasiyaŋ, “Nemba indeme neŋmagen kolit. In ku zemkulumindeit,” kegok zeye. “Am ekŋen nemba isikŋaŋ keboŋ ekŋen Kawawaŋgalen zemâtâtâtŋat katnan mama keyet kandaŋan mamaip.”

¹⁵ Kegok zemti betnaŋ sekŋinanen belan atamti dundum indemti mege.

*An ŋen mânep milawatnaŋ temaŋaŋ Zisasmagen koge
(Mak 10:17-31; Luk 18:18-30)*

¹⁶ Msat ke pemti mepmann an zomolim ŋenaŋ Zisasmagen koti yaŋkwesiye, “An zikat indanda, neŋ mulup dolakŋaŋ ŋen ziboŋ mti mama kanzizitŋat zapat bewap?”

¹⁷ Kegok zeme Zisasiyaŋ kapigok dunduye, “Kwitnaŋ kwitnaŋ dolakŋaŋŋat eneyet tatnayaŋkwesinik? Msalen kapi an dolakŋaŋ ŋen ku tazin. Kawawaŋ kwewetaŋ an dolakŋaŋ. Âpme geŋ mama kanzizitŋat zapat besâgât mbanik beme zii zet gawepumane delaŋ zemâbe.”

¹⁸ Zeme an keyaŋ zeye, “Zii zet ziboŋ?”

Ke zemti yaŋkwesime Zisasiyaŋ zeye, “Geŋ kasa kumti am ku kumane gakiwe, awembiŋ kalalaŋ ku mbalup, kambu ku mbanik, ma am ŋengat sekŋan dâsuki bem zenzepiŋ.

¹⁹ Geŋ mambipdi eksemidewanik. Mti gitangat gogot mamnik sepem kegogak amgat gogot mbanik.”

²⁰ Zeme an zomolim keyaŋ kapigok dunduye, “Ke zenigen ke elak gawepumti mamiap yaŋgut ŋen ewe zigok mbap?”

²¹ Kegok zeme Zisasiyaŋ dunduye, “Geŋ teŋ penaŋ mamasât nâwanik ma mama kanzizit ke tisâgât nâwanik beme met milawadi bemane kwitime keyetnaŋ mânep ke kalaŋ kumti am bekopsat indamâbanik. Kegok mbanik beme kululunen gwaen kwitnaŋ kwitnaŋ dolakŋaŋ geŋ tiwanik. Kegok mti neŋmak tusumti namâbanik.”

²² Zeme an zomolimaŋ mânep milawatnaŋ temaŋ tage keyepmti keŋaŋ beme zetnepiŋ mege.

²³ Mepme Zisasiyaŋ nambaŋane nin kapigok dinndoye, “Neŋ penaŋ zema nâit, am mânep milawalin temaŋ ekŋenmagen Kawawaŋgalen zemâtâtâtŋat katnan mama keyet keŋan mebegalen olalatnaŋmak bewe.

²⁴ Bo temaŋaŋ buŋi aimboŋaŋ isikŋanen ŋep ku modak. Sepem kegogak am mânep milawalinmak ekŋenaŋ Kawawaŋgalen zemâtâtâtŋat katnanen mama keyet keŋan mobogalen pepepeŋaŋ omba penaŋ tazin.”

²⁵ Kegok zeme nambaŋane nin zet ke nâmann nukŋaŋ penaŋ beme zewenn, “Kegok beme kwiyaŋ mama kanzizit ŋep tiwe?”

²⁶ Zemann Zisasiyaŋ zimosetnanen ndik mototi zeye, “Mânep milawalaŋ set bekekme amnaŋ Kawawaŋgalen zemâtâtâtŋat katnan mama keyet keŋan ku mebep yaŋgut Kawawaŋaŋ amgat keŋin mme eleŋ belan beme mama kanzizit ke ŋep tiwep.”

²⁷ Kegok dinndome Pitayaŋ sakwep penaŋ pigok zeye, “Nânik, nin kwitnaŋ kwitnaŋ sambe pemann tapme geŋ gapmâbenn keyepm maneti keyet dopmaŋ Kawawaŋaŋ kwileki penaŋ ndawe?”

²⁸ Kegok yaŋkwesime Zisasiyaŋ kapigok dinndoye, “Neŋ penañ sukwep diindowi. Maneti bamgat kwitnaŋ kwitnaŋ alakŋaŋ sokbemâbe kan keyet neŋ Angat Nemunaŋ Amobotnaŋgalen mundum windemak keyet totapma in kegogak mundum 12 keyet totati Israeŋ maŋge 12 ekŋengat damuŋine tabep.

²⁹ Ma am ŋenaŋ nâgât mti dapmeniŋene ipbialine ma mambiwine ma nemunambaŋine ma mkaŋin ma muluwin yaloŋti kobepgapm ekŋen keyet dopmaŋ omba penañ indayap ma bamgat mama kanzizit tiwep.

³⁰ An ŋenaŋ ikŋaŋgat sekŋaŋ alak pigogat mmoti, ‘Neŋ ŋep talap,’ tazein beme egaŋ bamgat tototnaŋ bewe. Ma ŋenaŋ alak tototnaŋ tapmain beme egaŋ bamgat mobotnaŋ bewe.

20

Zisasiyaŋ wain mulupgalen mulup an ekŋengat bemzenze zet zeye

¹ Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katnan mama keyet yaŋaŋ pigok, mse ŋengat an ŋenaŋ tambuŋan penañ an indatime wain mulupman mimiyelen mebien.

² Egaŋ mulup mimiyelen tosa sepem kwep kina kwep kina kwep kegok indandayelen zetik mimindeme ekŋenaŋ, ‘Ŋep,’ zeme wain mulupmanen indatime mebien.

³ Meti tapmme 9 kilok beme an maŋge notnaŋ belak tabien ekŋenmagen meti diindoye,

⁴ ‘In kogogak kopme nâlen wain muluwen met indema mulup mme tosaŋaŋ ŋep indasap.’

⁵ Kegok zeme ilinsakwep wain muluwen ke mebien. Âpme 12 kilok beme sepem ewe kegogak mge. Mme 3 kilok beme ewe kegogak notnaŋ indatiye.

⁶ Ma 5 kilok beme ewe meti an notnaŋ mulup mimipiŋ tapme indikti diindoye, ‘In kwilekiyet kasup teepmaŋ pi belak tatnepeme msat gasim bein?’

⁷ Zeme ekŋenaŋ zewien, ‘An ŋenaŋ mulup ke mseip ke nin ku zemndep.’ Zeme egaŋ diindoye, ‘Kopme nâlen wain muluwen meindema mulup mit.’

⁸ Ke tapme mulup tosaŋaŋ indandayelen damuŋ zempemti zeye, ‘Geŋ mulup an zeman kopmâpme mânep inda. An bam kolo ekŋen kukŋaŋgat indamti an ŋenaŋ kolo ekŋen bam indasenik.’

⁹ Kegok zempeme an mulup 5 kilokgat yaŋbemti mbien ekŋen mânep kina kwep kina kwep indaye.

¹⁰ Taindame ŋenaŋ kobien ekŋenaŋ ekti, ‘Nin mânep mmoti ndasâpm,’ nâmti tatnepeme damuŋ egaŋ kina kwep kina kwep ekŋen kwep kwep indam mege.

¹¹ Mânep kegok indame ekŋenaŋ mulup toŋaŋgat ŋenzinziŋ msawien.

¹² Mti zewien, ‘An bam kolo ekŋenaŋ mulup belak kan isikŋaŋ bugan miyo. Âpme nin kasup katikŋaŋ penañ muluwen sek sindem palen tatnepemann msat gasim beme kwilekiyet bam kolo ekŋenmak mânep sepem kwep ndanik?’

¹³ Kegok zeme mulup toŋaŋaŋ ekŋenmagen kwep pigok dunduye, ‘Notn, geŋ ku tetiŋgeyap. Geŋ mânep kina kwepgat zema nâmane ŋep bep

¹⁴ keyepm mânepdi mti met. Neŋ am bam kolo ekŋenmak geŋmak mânep sepem kwep indandayet nâma ŋep bep.

¹⁵ Mânep nenaŋgalen ya neŋ zigok ma zigok msâgât mbak beme nâyap kataŋ mbak. Neŋ keŋ taolet mgama geŋ nâmbekananik, ma?’ ”

16 Âpme Zisasiyan bemzenze zet ke zemdelaŋ zemti pigok zeye, “An ɲenaŋ Kawawaŋgalen zemâtâtât katnanen mama keyet keŋan ɲenaŋ mebe ma ɲenaŋ bam mebe keyaŋgut Kawawaŋaŋ eget ilizuzut mama kanzizit itdawe.”

*Zisasiyan gakikiŋaŋgat zeme sek tuk beye
(Mak 10:32-34; Luk 18:31-34)*

17 Âpme Zisasiyan Zelusalem mkaen mosât moti set ganzenaset nembaŋane nin 12 ndatime mepmambe kapigok dinndoye,

18 “Nâip, nin alak Zelusalem mkaen tapmetnup. Ya neŋ Angat Nemunaŋ sâpe sâpe bumbu an ɲenaŋ ekɲenaŋ ma zii zet zikat indanda ekɲengalen belen mopma ekɲenaŋ nome gakikiyet zemdelaŋ zewep.

19 Âpme keyet palaŋan kasanne ekɲenaŋ Loma ekɲengalen gapman ekɲengat belinan neme mopma ekɲenaŋ pep zet mnamti sindiwan nawetikti nome gakiwap. Yaŋgut kasup tuk delaŋ peme gakikiengatnaŋ gilik zem wati mamaen mobap.”

*Zân ma Zems egegat mamilaŋ eget amobotnaŋ tatagat yaŋkwesiye
(Mak 10:35-45)*

20 Kan keyet Zân ma Zems Zebediyet nemulatnenetgat mamidaŋ idatimti Zisasiyet kandaŋan koti pedondom samti nâmitdendeyelen dundum saye.

21 Kegok mme Zisasiyan yaŋkwesiye, “Geŋ neŋ kwileki mgaŋgayelen gembein?”

Zeme egaŋ zeye, “Geŋ zemkatik bemnamane nemun zut kapiyan geŋ amobotnaŋ temaŋ tabanik kan keyet ɲenaŋ bedi penaset ma bedi alomset amobotnaŋ gitaŋgat kandaŋdan tabalup.”

22 Kegok zeme Zisasiyan indayaŋkwesiye, “In ku nâmti kegok yaŋkwesip. It neŋ sindem tiwap ke it ɲep tiwalup?”

Zeme egelaŋ zewun, “E ɲep tiwalup.”

23 Kegok zemalu Zisasiyan zeye, “Neŋ sindem tiwap ke it penaŋ tiwalup yaŋgut nâlen betn penaset kwiyan tatatgalen ma betn alomset tabe ke neŋ ɲep ku zenzeyelen. Mundum ekseseŋaŋmak ke Bienaŋ an kwi makumind-eye ekɲengalen zapat tazin.”

24 Kegok mme nemunaŋane 10 nin keyet zapat nâmti egegat ɲenzinziŋ mbenn.

25 Mmann Zisasiyan nin ilindiŋ zeme kopmann dinndoye, “In nâip msalengalen amobotnaŋ ekɲen winde omba taindame zet windenaŋben msat palen am ekɲengat manzeip.

26 Set keboŋ ke ingat tunguwinan ɲen ku tabe. Keyepmti inmagengatnaŋ an ɲenaŋ amobotnaŋ besât nâin beme egaŋ in sambeyelen sisiliŋ an bewe.

27 Ma inmagengatnaŋ an ɲenaŋ amobotnaŋ Kawawaŋgat zikatnan besât nâwe beme egaŋ sisiliŋ nempa etaŋ kwati toŋaŋgat mulup etaŋ mpeme tosaŋaŋ ku masain keboŋ mamambe.

28 Sepem kegogak neŋ Angat Nemunaŋ amnaŋ sisiliŋ mnanayelen ku koban yek. Neŋ am ekɲengat sisiliŋ mulup mimindandayelen koban ma am ekɲen nanaŋgat maman ketalasima amnaŋ mama kanzizit aiikgat nâmti gakikiyet toban.”

*Zisasiyan an zut zikalit beŋaŋ weyaŋideye
(Mak 10:46-52; Luk 18:35-43)*

29 Âpme Zisas ma nemunaŋane nin Zeliko msat penti tapmepmann am maŋge temaŋaŋ ndamâti mebien.

³⁰ Keyegak an zut zikalit benaṅaṅ set ganzenaṅ tapmambun, “Ya Zisas kwawezin,” zeme nâmti kwizet temaṅ kumti zewun, “Amobotnaṅ, geṅ Dewitgat alikṅaṅ, nigat kemberṅ mi!”

³¹ Kegok zemalut amnaṅ eget zemkulumidemti buzak tatagalen diit-dowien. Keyaṅgut egelaṅ ewe giṅgiṅ mti kwizet omba kuwun, “Amobotnaṅ, Dewitgalen alikṅaṅ, geṅ nigat kemberṅ mi!”

³² Kegok zemalut Zisasiyaṅ metati idayaṅkwesiye, “It neṅ zigok mimidan-dayelen nâlup?”

³³ Kegok zeme egelaṅ zuwun, “Amobotnaṅ, nit eekgalen nâlup.”

³⁴ Kegok zemalut Zisasiyaṅ egegat kemberṅ mti zikalit taṅgume keyegak zikalit ekti ekmak mebun.

21

Zisasiyaṅ Zelusalem mka temanen mowege (Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Zân 12:12-19)

¹ Âpme Zisas ma nembraṅane nin Zelusalem patanṅ zesât mti Betpage mkaen ke tati nembraṅanet zut kukṅaṅgat

² pigok zemideye, “It neṅaṅ mkaen met patanṅ pepeṅak donṅki neṅ tegaṅ opemti tepum palen opepeṅaṅ nembraṅaṅ isikṅaṅ ganzenan tapme ekselup. Ke kwaleti idatetimti neṅmagen koselup.

³ Kegok mmalut am neṅaṅ zigok neṅ zeme, it pigok dunduselup, ‘Amobotnaṅaṅ kapiyet mulupmanṅ sasayelen zemndeme kolup.’ Kegok zemalut egaṅ keyegak nâmideme mkoselup.”

⁴ Ke sokbeye ke eweṅaṅ baenen golanṅ zenze an neṅaṅ zet meluwaṅ kapi mge keyet kataṅ sokbemkawaṅ bein:

⁵ “Zaion* mka temaṅgalen am diindo, ‘Egit, ingalen Amobotnaṅin ek inmagen kozin! Keṅ sewakṅaṅ toṅaṅ. Donṅki nembraṅaṅ isikṅaṅ milawat matin keyet dukṅaṅ kozin.’” *(Zekaraia 9:9)*

⁶ Zeme nempa zulaṅ nâmti Zisasiyaṅ diitdoyenok met

⁷ donṅki mam nempa idatetimti koti nin melakandundun sakṅaṅgatnaṅ gulumti donṅki egegat palen yeṅgepemann Zisasiyaṅ palaṅaṅ mototage.

⁸ Âpme am maṅge temaṅaṅ egat set miakpepeyelen melakanduṅin timti selen yeṅgewien. Ma notnaṅaṅ niwet sinaṅ atumti selen yeṅgewien.

⁹ Kegok mme am maṅge temaṅaṅ kalaṅti Zisasiyet neṅaṅ ma baman meti kwizet kapigok kuwien,

“Dewitgalen alikṅaṅ, nin sesewatgenup! Kawawaṅaṅ gaombem geṅgeṅaṅ kotnik keyet oloṅen penaṅ mti Kawawaṅ sesewatpene!” *(Sam 118:25-27)*

¹⁰ Kegok mme Zisasiyaṅ Zelusalem mka temaṅ keṅan mopme am mka mtoṅaṅ kwisak ke nâmti keṅin wapme yaṅkwesiwien, “An ke kwiyāṅ kozin?”

¹¹ Kegok yaṅkwesime am maṅge temaṅaṅ zewien, “Kapi Zisas. Ek golanṅ zenze an Nasalet Galili mkaengatnaṅaṅ kozin.”

Zisasiyaṅ aem kwaem an sesewat mkaen indamâge (Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; Zân 2:13-22)

¹²⁻¹³ Ke moti Zisasiyaṅ sesewat mka temaṅ keṅan moti ekme amnaṅ makau ma sipsip sâpe sâpe bumbuyelen aem kwaem tapmambien. Mânep

* **21:5:** Zaion kwit ke Zelusalemgat kwitnaṅ neṅ ke makup.

aem kwaem† tapm mambiengalen mundumanḡgilik zeye ma sasakandemombe takwitimambien ekḡngalen mundum kegogak ḡgilik zemti diindoye,

“Kawawaḡgalen Zet Itnaḡḡalen Kawawaḡḡ pigok zeme meluwaḡ mimiḡḡ, ‘Nâlen sesewat mka ke dundundu mka’ (Aizaya 56:7) keyaḡḡut in mme an kambu titi ekḡngalen enzilili mka tabein.” (Zelegaia 7:11)

Kegok zemti am ekḡnen ke zemindemti indamâpme toti kwawebien.

¹⁴ Mme am zikalin beḡḡ ma wesin ekḡnenḡ sesewat mka temanen kopme weyaḡindeye.

¹⁵ Ke tapmme namba isisik ekḡnenḡ, “Dewitḡgalen alikḡḡ, sesewatpene!” kwizet kegok kupenḡ keḡḡan mowepme sâpe sâpe bumbu an ekḡnen ma zii zet zikat indanda ekḡnenḡ muluwaḡ mamananḡ ke ekti keyet ḡenzinḡḡ penaḡ mti

¹⁶ Zisas yaḡkwesiwien, “Geḡ ekḡnenḡ kwileki tazep ke tatnânik?”

Zeme Zisasiyaḡ diindoye, “Âk neḡ ḡep tatnâyap. In Kawawaḡgalen Zet Itnaḡḡ ku mamakuip, ma? Ke kapigok kumpepenḡ, ‘Geḡ namba isisik ma namba okak zikat indamane ekḡnenḡ gâgât sesewat-gawep.’” (Sam 8:2)

¹⁷ Kegok mti Zisasiyaḡ ekḡnen katiindemti Betani mkaen tambumbu kwep mepmaḡḡe.

Zisasiyaḡ tep kwitnaḡ pik ke saik mpeye
(Mak 11:12-14, 20-24)

¹⁸ Âpme tambuḡḡan penaḡ Zisasiyaḡ mka teman gilik zem kwakwagalen kwati meuyet mge.

¹⁹ Mti ekme set ganzenaset pik tep tapme ekti katnaḡ niniyelen yayaḡ mge yaḡḡut katnaḡ niniyelen ḡen tatapiḡ; sinaḡ etaḡ tage. Kegok ekti tepgat zeye, “Geḡ kadi ḡen ku elikbanik yek penaḡ.” Zeme keyegak tewaḡ memunḡ beye.

²⁰ Kegok sokbeme nempaḡḡane nin ekti pisemti yaḡkwesiwenn, “Zigogapm tep ke sakwep penaḡ memunḡ bep?”

²¹ Kegok zemann Zisasiyaḡ pigok zeye, “Neḡ penaḡ sukwep diindowi, in keḡ zutmak ku mamti Kawawaḡgat nâmkiḡpewep beme in neḡ miyap sepem keboḡ mbep. Mti ke etaḡ yek, in nukḡḡan kalaḡ nembonḡ keyet pigok zemsawep, ‘Nembu keḡḡan metot,’ zeme kegok mbe.

²² Ma in nâmkiḡpewep beme ke ma ke mimiyyet dundum same egaḡ ḡep mbe.”

Zisas mulupmaḡgalen windeyyet yaḡkwesiwien
(Mak 11:27-33; Luk 20:1-8)

²³ Zisas ek sesewat mka temanen gilik zem meti am zet zapat dolakḡḡan tapm zikat indame sâpe sâpe bumbu an ḡeḡḡan ma sesewat mka temaḡ keyelen an damunḡ ekḡnenḡ koti pigok yaḡkwesiwien, “An kwiyaḡ nâmgame am sesewat mka temanen ke indamâbanan?”

²⁴ Kegok yaḡkwesime Zisasiyaḡ pigok zeye, “Neḡ yaḡkwesisi kwep penaḡ indayaḡkwesima, in dopmaḡ teḡ gilik zem namaḡḡut neḡ an kwiyaḡ nâmneme mamiyap ke diindosap.”

† 21:12-13: Amnaḡ mânep timkobien keyaḡ sesewat mkaengalen sâpe sâpe bambuyet songom ḡep ku itiyelen. Kegogapm ekḡnenḡ sesewat mkayelen mânep ke Zuda am ekḡngalen mânep ke omaimti ke etaḡ sesewat mkaengalen milawat kwititiyelen.

²⁵ Kegok zemti zeye, “Zân tu zulutindende an ek am tu zulutindendeyelen an kwiyañ mulup ke saye? Kawawañan nâmpeye ma amnañ nâmpewien?”

Kegok zeme ekñenañ ilinak zenâ zenâ mti zewien, “Nin zigok zesenu? ‘Kawawañmagengatnañ,’ zesenu beme egañ zet dopmañ pigok zesem, ‘Ya kok ke kwilekiyet mti ku nâmkñewien?’

²⁶ Ma ‘Ammagengatnañ,’ zesenu ke nin am ekñengat kñganup kelak yañan am ekñenañ Zân ek golan zenze an penañ kegok nâmkatik bewien.”

²⁷ Zemti Zisasiyet pigok zewien, “Nin ku nânu.”

Kegok zeme Zisasiyañ ekñengat zeye, “Neñ kegogak an kwiyañ zemneme mamiyap ke ku diindosap.”

Ayumuñ egetgalen bemzenze zet

²⁸ Ke zemti zeye, “In zigok nâip? An ñen ek nemuñanet ayumuñ mambuk. Egañ nemuñan yumagen meti zenak, ‘Nemun, geñ alak wain muluwen mulup msenik.’

²⁹ Zeme nemuñan yuyañ zenak, ‘Yek, neñ ku msap.’ Kegok zenak yañgut keñañ gilik zeme naman muluwen medak.

³⁰ Biwitdañ nemuñan yuyet sepem kogok dunduye âpme nemuñan muñan zeye, ‘Neñ ñep msap.’ Kegok zeye yañgut ku mge.

³¹ Âpme nemuñanet egetmagengatnañ kwiyañ biwitdañ nâñgenok mge?”

Kegok zeme sâpe sâpe bumbu an ma sesewat mka temañgalen an damuñ ekñenañ zewien, “Nemuñan yu.”

Zeme Zisasiyañ zeye, “Neñ penañ diindowi, mme takis mânep titi ma set kilen imbi ekñenañ ñeñañ bemti Kawawañgalen zemâtâtâtgat katnanen mama keyet kandañan tapmelip. Âpme in keñañ ku talip.

³² Zân tu zulutindende an egañ set teñ zikat indame mâbâgalen ekmâtâbien yañgut in ku nâmkñewien. Âpme takis mânep titi an ma set kilen imbi ekñenañ nâmkñewien. Ekñenañ kegok mme in ekbien yañgut in yominañgatnañ keñin gilik zeme ku nâmkñewien.”

Wain damuñ keñ katik ekñengalen bemzenze zet (Mak 12:1-12; Luk 20:9-19)

³³ Ke zemti egañ sesewat mka temañgalen an damuñ ma sâpe sâpe bumbu an ekñengat zeye, “Wak bemti bemzenze zet ñen zesowapgat ewe nâit. Kan ñengat msat toñañan wain alikñañ msatnañen ke onzeye. Mti kimbat kundun kindin bempemti wain katnañ misiksikgalen msat walatopemti amnañ mulup kalem tati eekgalen mka teepmañ walatpeye. Kegok mpemti wain mulupmañ ke kalop bemti amnañ ekdamuñ mti mamayet toñañ toñañ indamti msat pem ñen mege.

³⁴ Egañ ke meti manepeme wain katnañ mâtâtâtgalen kanañ beme mulup anene zemindeme wain damuñ ekñenmagen wain katnañ titiyelen kobien.

³⁵ Zemindeme kopme wain damuñ ekñenañ mulup an indatetimti kwep sidiwan witikbien ma ñen kume gakiye ma ñen nanzañan kuwien.

³⁶ Kegok mme msat toñañan zapat ke nâmti mulup an ewe sambe indeme kukñañgat kobien ekñen aindangosomti omba penañ indeme kobien. Kopme wain damuñ ekñenañ ewe kukñañgat mimindawien sepem kegogak mbien.

³⁷ Kegok mme bam delañ zenzenan ikñañgat nemuñan penañ peme ekñenmagen mesâgât mme keñanen kapigok nâñge, ‘Penañ sukwep pi ekñenañ nemun eksempeseip.’

³⁸ Kegok otnâye yangut wain damuŋ ekŋenaŋ nemuŋaŋ ke ekti ilinak pigok zenâwien, ‘Pi ikŋaŋgat nemuŋaŋ penaŋ kapiyaŋ toŋaŋ bewe keyet kopme nin kumann gakime kwilekiki sambe kapi ningat zapat bek.’

³⁹ Kegok zemti ekŋenaŋ nemuŋaŋ ke atamti mandamti mulup paselen tot kume gakiye.”

⁴⁰ Kegok zemti Zisasiyaŋ indayaŋkwesiye, “Msat toŋaŋaŋ wain mulupmanen kosâpm ke wain damuŋ ekŋen zigok penaŋ mimindasâpm?”

⁴¹ Kegok zeme ekŋenaŋ zewien, “Egaŋ penaŋ sukwep am keŋ katik ekŋen ke indome gakime wain muluwen wain damuŋ alakŋaŋ indeme ekdamuŋ mti katnaŋ titi kanaan timti toŋaŋgat maŋge butnaŋ sawep.”

⁴² Ekŋenaŋ kegok zeme Zisasiyaŋ kapigok diindoye, “Kawawaŋgalen Zet Itnaŋanen zet ŋen kapigok tazin ke in ku mamaiŋ nâip, ma?

‘Mka walalat ekŋenaŋ tepum ŋen ekme bekaŋaŋ beme wisat mti peme weŋge. Tepum kewan tepum miŋaŋ beye. Sepem kegok ke Amobotnaŋ Kawawaŋaŋ mme nin ekmann ego egoŋaŋmak mambein.’ (*Sam 118:22-23*)

⁴³ Keyet zema nâit, Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katnanen mama ke in Zuda maŋgeen sokbembeyet zenzeŋaŋ ke inmagen menzem mti naman am belakŋaŋ ŋen indame ekŋenaŋ mme penaŋaŋ elikbe.

⁴⁴ Amnaŋ, ‘Tepum ke sambuŋaŋ,’ zewien yangut tepum ke kaliŋaŋ ya an keyet palen tokutun beme an ke epee. Ma tepum keyaŋ am keyet palen tokutun beme am ke gakime sekŋaŋ kânzunzuyaŋ bemisikbe.”

⁴⁵ Bemzenze zet zut ke zeme sâpe sâpe bumbu an ma Palisi ekŋenaŋ keyet yaŋaŋ nâmâtâti zewien, “Wakae, an pi ningat tazein.”

⁴⁶ Kegok zemti atamti mka katikŋaŋ pepeyelen nâwien yangut amnaŋ Zisasiyet golaŋ zenze an manzemtemiengapm kiŋgati peme tage.

22

An imbi zulaŋ awembiŋ bemalu tu meu bumulumalu niniŋaŋgat bemzenze zet zeye

(Luk 14:15-24)

¹ Âpme Zisasiyaŋ ewe bemzenzeset am zet kapigok diindoye,

² “Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katnanen mama keyet yaŋaŋ kapigok. Kan ŋengat amobotnaŋgat nemuŋaŋ ŋenaŋ imbiŋaŋmak bet mututuyelen tu meu weyaŋ bemti

³ mulup anne indeme am kukŋaŋgat indamandandaŋaŋ zeme kokogalen diindowien yangut kokogalen ku indembeye.

⁴ Kegok mme amobotnaŋaŋ mulup anene notnaŋ zemindeme am indamandandaŋaŋ ekŋengat zeye, ‘Nâlen bulmakau ma makau nembraŋaŋ temaŋ temaŋ kumti aŋo ma kwitnaŋ kwitnaŋ sambe ilak weyaŋo keyet awembiŋgalen meu niniyelen kolit.’

⁵ Kegok zeye yangut am indamandandaŋaŋ ekŋenaŋ nâmpemambe ilinaŋgat tikŋaŋin nâwiengat katan mepmâbien. Kwewaŋ ikŋaŋgat mulupman mege; ŋenaŋ aem kwaem mkaen mege.

⁶ Kegok mme am notnaŋaŋ mulup annaŋ indatamti indome gakiwien.

⁷ Kegok mme amobotnaŋaŋ ŋenaŋ penaŋ zime kasa kuku anne zemindeme am mulup anene indowienekŋen indome gakime mkaŋin temaŋ tep bume ziye.

⁸ Kegok mti mulup anne diindoye, ‘Nâlen tu meu kelak weyaŋaŋ tazin ekŋengat zapat yek.

⁹ Keyepmti am alakñaᅇ set teman meti am omba indaikseip ke indatim koseip.'

¹⁰ Kegok zemindeme mulup anene ekñaᅇ set teman meti am sambe indaikbien am pmbenaᅇ ma am bekañaᅇ kwaweti mka bemisik tabien.

¹¹ Kegok mme amobotñaᅇ am indamukukuyelen moti ekme an ñen ondedakgalen sâk melakandu sasañaᅇ ke ku miak tapme ege.

¹² Ekti zeye, 'Notn, geᅇ keñaᅇ pi zigoset ondedak sâk melakandu miyakpiᅇ kwatnek?' Amobotñaᅇ kekok yaᅇkwesime an keyaᅇ zetpiᅇ tage.

¹³ Kegok mme amobotñaᅇ mulup anne diindoye, 'Setñaᅇ betñaᅇ zamti zupman tambusosok keñaᅇ peme towelak. Ke mamti sek sindem timti zetñaᅇ aᅇgalikme masumambe.' "

¹⁴ Zisasiyaᅇ kekok zemti pigok zemdelaᅇ zeye, "Kawawañaᅇ am sambe indamandandañaᅇ yaᅇgut kwep kwewaᅇ mebep."

*Takis bembeyelen yaᅇkwesisi
(Mak 12:13-17; Luk 20:20-26)*

¹⁵ Zisasiyaᅇ kekok zeme Palisi notñaᅇ ekñaᅇ buzak metati Zisas tetipemti zemkukuyelen zenâ zenâ mbien.

¹⁶ Mti nembraᅇ ma Elotgalen an notñaᅇ zemindeme meti kapigok yaᅇkwesiwien, "An zikat indanda, nin gâgât yaᅇdi nânup. Geᅇ zet dâsuki zenzepiᅇ; penaᅇak etaᅇ manzenik. Ma zapat dolakñaᅇgalen zet ke am mobotñaᅇ ma tototñaᅇ sepem kwep manzikat ndanik.

¹⁷ Keyepmti geᅇ zemanenânê. Gâlen nânâyaᅇ zigok nânik? Amobotñaᅇ Sisamagen takis mânep ñep bembeyelen ma yek?"

¹⁸ Kegok zeme egaᅇ ekñaᅇgalen nânâ bekañaᅇ ke ekmâtâti diindoye, "In an zetgalen etaᅇ! In kwilekiyet neᅇ tatetineip?"

¹⁹ Kegok zemti zeye, "In takis mânep mambeip ke ñen zikat name ekbi." Kegok zeme ekñaᅇ mânep same ege.

²⁰ Ekti kapigok indayaᅇkwesiye, "Am weñaᅇ ma kwit kapi kwiyelen?"

²¹ Zeme ekñaᅇ zewien, "Ke amobotñaᅇ Sisayelen."

Kegok zeme egaᅇ diindoye, "Nâip, Sisayelen weñaᅇ tatatñaᅇ ke Sisa iᅇñaᅇ sawep. Âpme Kawawaᅇ iᅇñaᅇgalen bet meluwaᅇ keyepmti in iᅇñaᅇgat zapat mait."

²² Ekñaᅇ ke zeme nâmti nâmtemtem mti pemti mebien.

*Zisasiyaᅇ Sadusi ekñaᅇgalen nânâ bekañaᅇgat yaᅇñaᅇ zemkawaᅇ beye
(Mak 12:18-27; Luk 20:27-40)*

²³ Kasup mulup mimi keyet Sadusi ekñaᅇ Zisasmagen kobien. Ekñaᅇgalen nânâyaᅇ am gakiwep ke ku wabep manâip keyepmti Zisas keyet yaᅇkwesiwien,

²⁴ "An zikat indanda, Mosesiyaᅇ kapigok zenzeñaᅇ, 'An ñenaᅇ nemunambañaᅇpiᅇ gakin beme notñaᅇ isikñaᅇñaᅇ imbi kwambet ke wati nemunamba egaᅇ msokbewe keyaᅇ an kukñaᅇgatñaᅇ keyelen sip butñaᅇ bewep.' "

²⁵ Kegok zemti ewe zewien, "Âpme an ñenaᅇ nembraᅇane 7 indabege. Ya maneti ayuyaᅇ imbi wati nembapiᅇ gakime muñaᅇñaᅇ imbi kwambet ke wage.

²⁶ Ya muñaᅇ nembapiᅇ gakime gwatñaᅇñaᅇ kwambelin ke wage. Sepem kekok ekñaᅇ sambemagen sokbeme nemunambañaᅇpiᅇ gakiwien.

²⁷ Ya bam imbi kwambelin keyaᅇ yek beye.

²⁸ Ya wawat kanaᅇ an kwiyaᅇ imbi ke mkipmaᅇ beme egat imbiñaᅇ bewe?"

²⁹ Ke tetipemti kekok zeme Zisasiyan zeye, “In Kawawaŋgalen Zetnaŋ Itnaŋaŋ ma egalen winde keyet kandati keyepm zet manzemyunŋaip.

³⁰ Wawat kanen awembiŋ mama ke ewe ku mambep. Ekŋenaŋ ensel kululuŋengatnaŋ nembon bemti tabep.

³¹ Yaŋgut in gakikiengatnaŋ wawat keyet manâmyunŋaipgat diindowi; Kawawaŋgalen Zet Itnaŋanen zet kapigok zenzenaŋ ke in ku mamain nâip, ma?

³² Kawawaŋaŋ kapigok zeye, ‘Neŋ Abalaam ma Aisak ma Zekop ekŋengalen Kawawaŋin.’ (*Kisim Bek 3:6*) Wa ek am gakikiŋaŋgalen Kawawaŋ yek. Egaŋ am mama kanzizitgat zapat ombemindeye ekŋengalen Kawawaŋ.”

³³ Kegok zeme am maŋge temaŋ ekŋenaŋ egalen mzikat indanda keyet nâmtetem mbien.

Zisasiyan zii zet ŋotekŋaŋ diindoye
(*Mak 12:28-34; Luk 10:25-28*)

³⁴ Zisasiyelen zelaŋ Sadusi ekŋengalen windenŋin mtoindeme Palisi an ekŋenaŋ nâmbien. Keyepm ekŋenaŋ ilinak ondekti

³⁵ ekŋenmagengatnaŋ ŋen zii zet zikat indanda keyaŋ Zisas yaŋkwesisien tetipeye,

³⁶ “An zikat indanda, zii zet kwilekiyaŋ mobotnaŋ penan bein?”

³⁷ Zeme Zisasiyan dunduye, “Geŋ keŋdi ma nâmamandi ma windendi ma ŋoktikdi ekŋen ke ketalasimti Amobotnaŋ Kawawaŋgat etaŋ gogot mpewanik.’ (*Zii Zet 6:5*)

³⁸ Zet keyaŋ zii zet ŋotekŋaŋ ma zet mobotnaŋ penan bein.

³⁹ Ma ŋen ewe sakam kapigok, ‘Gitaŋgat keŋdi mambeinok amgat kegogak gogot mbanik.’ (*Wok Pris 19:18*)

⁴⁰ zii zet ma golaŋ zenze an ekŋengalen zet sambe keyet keyaŋ ŋotekŋaŋ belup.”

Kilais ek Dewitgat Amobotnaŋaŋ
(*Mak 12:35-37; Luk 20:41-44*)

⁴¹ Âpme Palisi an notnaŋ ondekti tapme Zisasiyan indayaŋkwesimti kapigok zeye,

⁴² “In Kilaisiyet zigok manâip? Ek kwiyelen alikŋaŋ?”

Kegok zeme ekŋenaŋ zewien, “Ek Dewitgalen alikŋaŋ.”

⁴³ Zeme egaŋ diindoye, “Kwilekiyepmti Dewit ek Kawawaŋgalen Emetak Teŋaŋaŋ ekmak tapme Dewilaŋ Kilaisiyet ‘Amobotnaŋaŋ,’ zeye? Zet ke Kawawaŋgalen Zet Itnaŋanen kapigok kumpepeŋaŋ,

⁴⁴ ‘Amobotnaŋaŋ nâlen Amobotnaŋnaŋgat kapigok zeye, “Geŋ koti nâlen betn penaŋset totapmane kasandine mtoindowap.”’ (*Sam 110:1*)

⁴⁵ Keyepmti Dewilaŋ Kilaisiyet ‘Amobotnaŋaŋ,’ zeye beme ke zigoset mti Dewitgat sokŋaŋ bein? Kilais ek Dewitgalen amobotnaŋ.”

⁴⁶ Egaŋ kekok zemti indayaŋkwesime ekŋenaŋ zet dopmaŋ gilik zem sasayet kiŋgabien. Mti kan keyetnaŋ baman gwaen yaŋkwesisi ŋen ku yaŋkwesiwien yek penan.

23

Zisasiyan zii zet zikat indanda an ma Palisi an dopmaŋ bekaŋaŋ mutumin-dandayelen diindoye
(*Mak 12:38-39; Luk 11:43-46; Luk 20:45-46*)

¹ Kan keyet palaŋaŋ Zisasiyaŋ am maŋge temaŋ ma nembraŋane ningat dinndoye,

² “Zii zet zikat indanda an ma Palisi ekŋenaŋ ilinaŋgat nâme Mosesinok beme zii zet alakŋaŋ mamsokbeip.

³ Ekŋenaŋ in ekŋengalen zii zet alakŋaŋ ke mâbâgalen manzeip yaŋgut neŋ zemkulumindeyaŋ ekŋengalen mama mimi maip ke ku mâbep.

⁴ Ekŋenaŋ zii zet omtususuaŋaŋ kekok mme nukŋaŋ beme ingat palen bemti ke mâlit zeme in mâti nukŋaŋ aikme mukulem ku mimindewep. Ekŋenaŋ nukŋaŋ temaŋ ke timti ingat palen bemti ilin belak penaŋ maip.

⁵ Ekŋenaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ mamip ke amnaŋ indik ekseseyelen etaŋ mamip. Saŋgum paŋaŋ palen Kawawaŋgalen zii zet kumpemti amnaŋ indidikgalen monzalamanan zampemti ma belinanan saŋgum paŋaŋ temaŋ sepem kekokak besaŋnok zampemti saŋgumin busiliŋaŋ teeptepmaŋ penaŋ amnaŋ indikti ekseseyelen mamiagip.

⁶ Ma ekŋenaŋ tu meu niniyelen indamandame ekŋenaŋ mundum pembenan ma kukŋaŋgat totatagalen mamip. Ma sesewat mkaen ekŋenaŋ amobotnaŋ mundum pembenan keyet manâmtikŋaŋ mip.

⁷ Ekŋenaŋ selen amnaŋ indikti indamukumti nâme mobotnaŋ beme kwilin, ‘Zikat indanda,’ kukuyet maindembein.

⁸ Ma gâgât amnaŋ, ‘Zikat ndanda,’ zeme kwit keboŋ keyet ku nâmtikŋaŋ mbanik. An zikat indandaŋin kwewetaŋ main keyepm in, ‘Notn notn,’ zemti mambep.

⁹ Mti in msalen am ŋengat, ‘Bien,’ ku zewep. Biwin kwewetaŋ ek kululuŋen main.

¹⁰ Ma in an ŋengat, ‘Ŋenaŋ bembe,’ zemindendeyet kekokak ku zewep. Ŋenaŋ bembeŋin kwewetaŋ tazin. Ek Mesaya.

¹¹ Ma inmagengatnaŋ ŋenaŋ amobotnaŋ masât nâmba beme notnaŋ ekŋengat sisiliŋ anok mambe.

¹² Ma ŋenaŋ ikŋaŋgat nâme mobotnaŋ bewe beme Kawawaŋaŋ mtopewe. Ma ŋenaŋ ikŋaŋgat nâme tototnaŋ bewe beme Kawawaŋaŋ mmopewe.

¹³ Wakae, zii zet zikat indanda ma Palisi in sindem omba penaŋ tiwep! In an zegalen etaŋ! In Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katnanen mama keyet keŋan amnaŋ mebegalen mambekek ma manzemkekindeip. Mti ilin kekokak ku mamelip ma am kwiyaŋ mesât mamin ekŋen kekokak mme pepetnaŋmak mamben.

¹⁴ [In an teŋnok mamaip ma kekok tapmamti imbi kwambet mkaŋinan indamâpme kwawepme milawatnaŋ matip. Âpme in dundundu teepmaŋ nukŋaŋin ku mkawaŋaŋ bambeyelen mandundup keyepmti wakae, in sindem omba penaŋ tiwep.]*

¹⁵ Wakae, zii zet zikat indanda ma Palisi in sindem omba penaŋ tiwep! In an zegalen etaŋ! In set omba tokwati mulup kaliŋan mti am maindatip. An kwep mme ilinaŋgat zapat mambein. An ke mme in seabemindemti bekaŋaŋ mimiŋin omba beme ekŋenmak in ilinsakwep teziŋ ŋandaŋgat zapat mambein.

¹⁶ Wakae! In an zikat beŋaŋ nolin set dâsuki tazikat indaip in sindem omba penaŋ tiwep. In manzeip, ‘An ŋen sesewat mka temaŋ teŋ keyet kwitnaŋ zetnaŋ zemkatik bewe beme zetnaŋ penaŋepiŋ bewe kekok zemti naman an ŋenaŋ sesewat mka temaŋgalen golaŋ mka miak pepeŋaŋ keyet kwitnaŋ zetnaŋ zemkatik bein beme zetnaŋ ke penaŋ manâip.’

* **23:14:** Zet kapi yaŋbemberaŋaŋ an notnaŋ ekŋenaŋ Kawawaŋgalen zet kukuŋaŋ notnaŋegat ku tazin.

¹⁷ In an zikat beŋ ma an seon penaŋ! In nâme kwilekiyaŋ mobotnaŋ bein: gol sesewat mka temaŋ miak pepeŋaŋ tazin ke ma sesewat mka temaŋ iŋkaŋ?” Kegok zemti zeye, “Mka penaŋ keyaŋ mkayelen elimiak miakŋaŋ sebem pein.

¹⁸ Ma in kegogak manzeip, ‘An ŋenaŋ zetnaŋ sâpe sâpe bumbuyet mundumanen zetnaŋ zemti bandim mbe beme keyaŋ zetnaŋ mme penaŋepiŋ bewe,’ ma kogogak manzeip, ‘An ŋenaŋ sâpe sâpe bumbuyet mundumanen sâpe sâpe tazin keyet kwitnaŋ zetnaŋ bandim mbe beme zetnaŋaŋ penaŋ bewe.’

¹⁹ In an zikat beŋ! In nâme kwilekiyaŋ mobotnaŋ bein: sâpe sâpe bumbuyet bempoyo ke ma sâpe sâpe mundumaŋ?” Kegok zemti zeye, “Sâpe sâpe ke munduman bemti buwek keyepm sâpe sâpe mundumaŋ keyaŋ mobotnaŋ bein.

²⁰ Âpme an kwiyaŋ zetnaŋ sâpe sâpe bumbuyet mundumanen zetnaŋ zemkatik bep beme wa sâpe sâpe mundumaŋ etaŋ yek egaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ keyet palen tazin eŋŋengat eyo kwilinan zetnaŋ zemkatik bep.

²¹ Ma an ŋenaŋ zetnaŋ sesewat mka temaŋgat kwitnaŋ kumti zetik miwen ke bandim min beme sesewat mka temaŋgat kwitnaŋ etaŋ yek, egaŋ Kawawaŋ sesewat mka temaŋ keyet toŋaŋgat zikatnan zetnaŋ bandim mti zep.

²² Ma an ŋenaŋ zetnaŋ kululungaŋ kwitnaŋ kumti zetnaŋ bandim mimiyet zep beme wa kululungaŋ etaŋ yek egaŋ Kawawaŋgalen mundum totatat ma Kawawaŋ iŋkaŋgat zikatnanen zetikŋaŋ bandim mpemti zep.

²³ Wakae! zii zet zikat indanda ma Palisi in sindem omba penaŋ tiwep! In an zegalen etaŋ! Kwilekiki isikŋaŋ sikok ma suŋem sagom ma kambilak mayawak ma kawak muluwengatnaŋ maŋge 10magengatnaŋ maŋge kwep ke Kawawaŋgat masaip. In kwitnaŋ kwitnaŋ isikŋaŋ keyet eksemti makalopbep yaŋgut in zii zetgalen zet penaŋaŋaŋ tazin ke mamtotindeip. Zii zet ŋotekŋaŋ keyet keŋanen mama mimi kabon kapi mimiyelen ek-sesemak mama ma aŋgalaŋ gogot palen mama ma nâmkŋpepemak mamti mulup isisikŋaŋ Kawawaŋgat mulup bandim mimiyet taolet bembe ke eyo mimiyelen. Mama penaŋ zii zelaŋ zeinen ke in ku mamip. In kwitnaŋ kwitnaŋ isisikŋaŋgat tip butzenze mamip.

²⁴ In an zikat beŋaŋ nolin zet dâsuki tazikat indaip. In zii zet isisikŋaŋ mamâlîp yaŋgut zii zet ŋotekŋaŋ mobotnaŋ ku mamâlîp. In sakam an ŋenaŋ tu menzim keŋan kakalak isikŋaŋ tapme ekti ŋep mpenak yaŋgut belan menzim keŋan tadage keyet yayaŋ ku mnak.

²⁵ Wakae! zii zet zikat indanda ma Palisi in sindem omba penaŋ tiwep! In menzim sekŋaŋ etaŋ manzululip naman keŋanen zululupiŋ mme meu pâpmaŋ melesiŋ matazin. Ingalen mama mimiŋin sakamaŋ menzim kebon. In amgat zikalinan am pembedaŋnok mamaip yaŋgut keŋinan kambu ma segalen kwitnaŋ kwitnaŋaŋ bemisik wen.

²⁶ Palisi an in zikalin beŋaŋ! In kukŋaŋgat menzim keŋanen meu pâpmaŋmak ke zulutinglak sekŋaset zulubep.

²⁷ Wakae! zii zet zikat indanda ma Palisi in sindem omba penaŋ tiwep! In an zegalen etaŋ. In sakamin am sum sekŋaset elimiakŋaŋ pembedaŋ ma kwetetepmaŋ keyaŋgut keŋaset am kasetnaŋ ma am sek tunŋaŋ sambuŋ kwilak kwilak mimiŋaŋ kebon.

²⁸ In sepem kebon sekŋinaset am zikalinan an teŋnok mamaip yaŋgut keŋinaset an nambalamin zut ma in yomton.

²⁹ Wakae! zii zet zikat indanda ma Palisi in sindem omba penañ tiwep! In an zegalen etañ. In golan zenze an ma an teñ itnañañ gakikiñañ ekñengalen sumen elimiak pembenañ miak pemti

³⁰ in kapigok manzeip, ‘Nin itnañañ tipman baen ekñen yeñsokñineyañ mambienen mambenek ze nin golan zenze an ma an teñ ekñen ku indomann gakiwiek.’

³¹ Ingalen zet keyañ yañañ mkawañ beme in am golan zenze an indome gakiwien ekñengat alikñine.

³² Neñgat, in yeñsokñineyañ am indondo mulup mbien ke in keyegak tusumti msâbip.

³³ In asin! In asingalen alikñañe! In yominanggat dopmañ teziñ nandanen indeme towesâgât talip ke yañañ in ku nâmâtâlip? In weyañ eksewep.

³⁴ Keyepmti zema nâit. Neñ golan zenze an ma an nânâninmak ma zikat indanda indema kopme notnañ indome gakiwep. Notnañ tewen indowep ma notnañ sesewat mkaen sindiwañ indawitikbep. Ma notnañ sisipenpen mimindeme mka pemñengatnañ pemñen kunzuñti mebep.

³⁵ Keyepmti an teñ indome gakiwien an indowien ekñen keyelen yom dopmañ mutumindame puwep. An ekñen ke eweñañ yañbembeñañ baenen Keinañ meniñañ, Ebel an teñ kume gakiye keyañ yañbempewe. Keyetnan Belakiyayet nemuñañ Zakalaya ek sâpe sâpe bumbuyet munduman ma sesewat mka temañ tunjuwitdañ amnañ nanzañañ kume gakiye ma sepem kekok ke in an notnañ omba indowien.

³⁶ Keyet neñ penañ sukwep diindowi, am sambe indom kwabien ekñengalen yominanggat dopmañin am in alak kapi talipmagen sokbesâpm.

Zisasiyañ Zelusalem mka temañgat kember zeta zeye
(Luk 13:34-35)

³⁷ O Zelusalem am, Zuda msalen in golan zenze an maindome gakiñ, ma Kawawañgalen zet busup an indeme makolip mee nanzañañ maindoip. Neñ in sakokolok mamañañ nembrañañe pâpmañ kandañañ mañge kwep maondakindemti am bulut tazin sepem kekok kan sambe neñ in tima betn kandañañ kwawowogalen nâma in ku manâmneip.

³⁸ Keyepmti neñ zema nâit, ingalen sesewat mka temañ ke Kawawañañ katipeme ilinañgat belinan tapmosâpm.

³⁹ Keyepmti neñ dindowi, in neñ ewe ku nikbep. Ya neñ bamgat kopma in pigok zewep,

‘Kawawañañ Nemuñañ ombempeme kozin keyet nin olonen penañ mnup,’

(Sam 118:26)

kekok zewep.”

24

Kan delañ zenzeñgalen zeta zapat
(Mak 13; Luk 21:5-36)

¹ Zisasiyañ sesewat mka temañ katipemti toti mepme nembrañañe nin ek-magen koti pigok zewenn, “Amobotnañ, sesewat mka temañ ekspiseseyelen pi ekbaga.”

² Zemann Zisasiyañ dopmañ gilik zem zeye, “In nanzañañ mka temañ walalatnañ kapi alak ego ego mip. Yangut neñ penañ sukwep diindosowap, maneti bamgat nanzañañ mundumin talip keyet katan ku tabep. Kasa ekñenañ kokume epeemti nanzañ igak kwep kwep lala bubuk mekobep.”

³ Kegok zemambe met Olip Kalañan moti nin yañkwesiwan, “Zenagen ke pe zukñan sokbewe ma geñ kokodan kanen ma kan delañ zenzeñan piliñ zibonj sokbewe?”

⁴ Zemann egañ dinndoye, “In weyañekmâtât mambep mineti am ñenan teti mimindeweyet.

⁵ Am notnañan koti zewep, ‘Neñ Kilais,’ kekok zemti am omba tetimindewep.

⁶ In kasa kwisakñan ilinmagen sokñan ma kasa sukwep auuyelen zapatnañ nâwep yañgut keñin siñsiñ mme yayan mimipiñ. Kegok ke sokbeweyañgut ke kan delañ zenzeñan yek.

⁷ Am msat ñengatnañ ma ñengatnañ dopmañ mekum kwakum mbep ma msatgalen amobotnañ zulañ auwalup. Ma msat katañ meuyet kamben temañ sokbewe ma msat sambe mâkinañ temañ mbe.

⁸ Ke sepemañ imbiyañ namba titiyelen sindem yañbemti manâip sepem kebonj kwabe.

⁹ Ma am notnañan ekñenan in nâmkijpemeip keyepm msat palengalen amobotnañ ekñengat belinan beme ekñenan sisipeñpen mimindewep. In neñmak tusumti mambepgapmti am sambe ekñenan ingat nâme kañgañan bewe.

¹⁰ Kan keyet am sambe nâmkijpepenimk ku mkatik bem tabep am notnañ nâmkijpepenimk zemsokbemindame ekñenan ma notnañan am notnañgat ilinañgat keñ kasa mimindewep.

¹¹ Ma kekokgak golañ zenze an dâsuki ekñenan koti am sambe keñin mme yuñgu mâbe.

¹² Ma mama mimi bekañan palakñan beme am notnañan nolinañgat notn notn ku mbep.

¹³ Yañgut amnañ an ñen nâmkijpepemak sisipeñpen msame egañ nâmkijpepenan katikñan atam tapmetneti gakiwe beme kan delañ zenzeñan Kawawañan an ke mama kanzizit sawe.

¹⁴ Mti Kawawañgalen zemâtâtâtgat katnanen mama keyet zapatnañan msat katañ mekopme am sambe nâmeñgut kan delañ zenze sokbewe.

¹⁵ Âpme kan tipman baenen golañ zenze an Danielañ, ‘Kwileki ñen mamañmak ma kiñgagatnañmak kotabe,’ keyet zetnañ zeye. Kwitnañ kwitnañ keyañ ingalen sesewat mka kambu manzeip keyet keñan sokbem tapme am zet kapi maiñti nâmambe ekñenan keyet yañan nâmâtâbep.

¹⁶ Âpme kan keyet am Zudia msalen talip ekñenan kunzuñti kalañ dukñan mowebe.

¹⁷ Ma am ñenan mka solonan tapmambe ya kan keyañ sokbeme milawatnañ mka keñan ku akum tiwe. Egañ keyegak tati kunzuñ mebe.

¹⁸ Ma sepem kekokgak am ñenan kolopmañ mkañan tapme ikñan mulupman tapmambe beme keyañ sokbeme kolopmañgat nâmti mkañan kokopiñ. Egañ keyegak tati kunzuñ mebe.

¹⁹ Kan keyet imbi keñmak ma nambañin okakñan ekñenan kunzunungalen timyapewep ke kember penañ.

²⁰ In Kawawañ dundum same nâmindame kunzunzuñin map tâgâ kanen ma Sabat tagoñgo kanen ku sokbemindawe!*

²¹ Keyepm kan keyet nukñan omba penañ sokbemâbe. Nukñan kebonj ke itnañan msat sokbemberañgatnañ alak tatnup kapi kebonj ñen ku sokbeye ma bam gwaenen ñen ku sokbewe.

* **24:20:** Kawawañgalen zet itnañan zii zelañ Zuda ekñengalen Sabat tagoñgo kangat kapigok zenzeñan, ‘Amnañ set teepmañ ku mebegalen,’ zenzeñan.

²² Egan an imbi iknanggat zapat indamakuye ekngapm kan ke mme danan bewe eknen yek benak ze nuknan ke kan danan ku tapme am sambe walapme delan zenak.

²³ Apme kan keyet an nenan pigok zewe, 'Egit, kilais daen tazin,' ma 'Pi tazin,' zeme nambeb beme ku namkinpewep.

²⁴ Ma kilais dasuki sambe ma golan zenze an dasuki sambe eknenan sokbenti menok sepem igak igak ma mulup pisesenanmak mme amnan ekti namkinpenti indamabâgalen mbep. Sepem kegogak Kawawanan am iknanggat zapat indamakuye eknen keyet kenin myunguindesâgât mbep.

²⁵ Nâip, nej kwitnan kwitnan keyet tazemsalan beyap ke sokbesâpm.

²⁶ Apme amnan pigok zewep, 'Egit, kilais ek msat tungupman tazin.' Zeme ke mebepin. Ma nen pigok zewep, 'Ek mka kenan tazin.' Zeme namkinpepin.

²⁷ Apme nej Angat Nemunan nej ambeyak sakam kasup kwakwatnasetgatnan tototnaset ilindi sakwep beyak mamnok nej kegok kobap. Kegok kopma am sambeyan nep nikbep.

²⁸ Nej kokotnangalen kanen nâlen mangeyan ekme tep katnan sangaman penan elikme age sambeyan maondagip. Sekam kegogak kwitnan kwitnan ke ilinmagen sokbeme ekti namkawan bewep.

²⁹ Nuknan sambe ke delan peme keyegak, 'kasup zikatnan sopkusâpm ma eyonga busatnan yek besâpm ma wenziman kululungatnan âtâtosâbip.' *(Aizaya 13:10; 34:4)*
Ma Kawawanan kululun buteme titok mme kululungalen kwitnan kwitnan sambe keyan puluk pilik zem mekobep.

³⁰ In Angat Nemunan nej nâlen kokotnangalen kanan ma pilinangat yankwesiwien kelak dindosowap. Ma in Angat Nemunan nej mgulumbuk palen kululun tati windemak sangga songga kenan busatnanmak kopma niksâbip. Am mange msat sambeyelen eknenan nikti susâbip.

³¹ Kan kobawen keyet lumun kwisak omba kume egan enselane zemindeme msat ganzenan nembet ma nembet ma gwaen ma baen meti am iknanggat zapat makumindendenan eknen msat katanatnan ondekindewep.

³² Apme in balam balam tep ekngat otnâit. Kan tep balam balam katnan yanbenti kwapme manzeip, 'O, ilak mtete yanbesâpm ma tep gwazege sinanan taalan sime' in manzeip, 'Tonne mtete tasâpm,' manan sinan betnanan epeemti sinanan tapmme manzenup, 'Mawalam tasâpm.'

³³ Sakam kegogak in bangat nuknan sambe sokbeme ekti nâme kan ilak soknan bududuk bein keyepm in weyayan mulup mtalit.

³⁴ Nej penan sukwep diindowi, am alak talip kapi ilindi ku gakimâpme kwileki sambe kapi sokbesâpm.

³⁵ Msat ma kululun eget asekmalu delan zesâpm yangut nâlen zetnan delan zenepin matapmambe.

*Am nenan Angat Nemunan zuknan kobe ke ku nâin
(Mak 13:32-37; Luk 17:26-30, 34-35)*

³⁶ Am nenan Angat Nemunan galen kan kokogalen ke ku nâin. Ensel kululungatnan eknenan ku nâip. Nemunan nej kegogak ku nânap. Bipman igak etan kan ke nâin.

³⁷ Angat Nemunan nej kokotnangalen ke itnanan Noamagen sokbeye sepem kegok sokbewe.

³⁸ Tunġwam kosât mġe kan keyet am ekġenaġ itnaġaġ mamimtemienok tu meu nimwianġbien ma an imbiyaġ awembiġ bemti msalengalen kwitnaġ kwitnaġgat otnâmti Kawawaġaġat ku otnâwien. Sepem kegok tapmme Noayaġ waġaġaġ teman keġan moweġe.

³⁹ Yaġgut ekġenaġ zigok sokbesâpm ke nâme dâsuki beme tatnepeme tunġwagemâġ ilindiġ indaminziliye. Sepem kok penaġ Angat Nemuġaġ neġ kosowawen sokbesâpm.

⁴⁰ Kan keyet an zut muluwen mulup tapmambaluwaġ kwep ġen teti meti ġen peme tabe.

⁴¹ Imbi zulaġ saġgo sâġsâġ tapmambaluwaġ kwep ġen teti meti ġen peme tabe.

⁴² Amobotnaġin kan zukġan kobe ke in ku nâipġapmti kelem mti nâpeġ nâpeġ mambeġ.

⁴³ In pigok nâit, mka toġaġaġ kan kwilekiyet an kambu titiyaġ kokogalen ke nânak beme eġaġ keik tati mkaġaġ damuġ mme an kambu titiyaġ mka ku asekti keġan tiġkwabiek.

⁴⁴ Sepem kegogak Angat Nemuġaġ neġ in kan zukġan sokbewap ke nânâpiġ tapme kobapġapmti in weyaġti nâpeġ nâpeġ mamambeġ.

*Mulup an dolakġaġ ma mulup an bekaġaġ keyelen bemzenze zet
(Luk 12:41-48)*

⁴⁵ Mulup nemba dolakġaġ nânâġaġmagaġ mulup kapigok mbe. Amobotnaġaġaġ pem ġen mesât mti mulup nemba notnaġ ekġengat damuġ peme eġaġ indikdamuġ mti meu kananen teġ maindain.

⁴⁶ Kegok tapmme bamġat amobotnaġaġaġ gilik zem kobeen ekme mulup nemba eġaġ zemâtâtpeyenok tapmme ekti nâme oloġen bewe.

⁴⁷ Neġ penaġ sukweġ diindowi, ek ke amobotnaġaġaġaġ iġġaġgalen kwitnaġ kwitnaġ sambe ke eġat betnan beme ekdamuġ mbe.

⁴⁸ Âk eġaġ mulup nemba bekaġaġ penaġ beme eġaġ keġan pigok nâwe, 'Amobotnaġaġ ek sakweġ ku kobe.'

⁴⁹ Kegok nâmti eġaġ mulup nemba notnane indomti meu ma tu katikġaġ an tu katikġaġ nini ekġenmak nimbe.

⁵⁰ Âpme mulup nemba eġat amobotnaġaġaġ eġalen kanaġ kokogalen ku nâmâtâbe.

⁵¹ Mti amobotnaġaġaġaġaġaġ dopmaġ omba penaġ mutumsamti putatime an nambalamin zut ekġenmak mambe. Mamti sindemġat si zemsu zemsu mti zelin aġġalikme mamambeġ.

25

Imbi nemba 10 ekġengalen bemzenze zet

¹ Kan keyet Kawawaġgalen zemâtâtâtġat katnanen mama ke imbi nembip 10 ekġenaġ taġamin timti an ġenaġ imbi wawagalen kopme selen aiġġgalen mebien ke sepem sokbewe.

² Ekġenmagengatnaġ imbi nemba 5 ekġen nânâġinpiġ ma 5 ekġen nânâġinmak.

³ Nânâġinpiġ ekġenaġ taġamin mbienaġgut tuġaġ butnaġ ġamġat ku mbien.

⁴ Âpme nânâġinmak ekġenaġ seġewinan taġam tuġaġ kasime topme taġaminmak ilinsakweġ mmebien.

⁵ An imbi wawagalen eġaġ sakweġ ku kopme imbi nembip ekġenaġ damuġ tabienaġ melupġat sukġaġ bemti meluk wembien.

⁶ Tawene peme tambu sutnan teman kwizet pigok koge, 'An imbi wawagalen kozin! In wati toaigit!'

⁷ Kegok kume nâmti imbi nembip ekñenañ ilindiñ wati tañamin weyañbien.

⁸ Kegok mti nânâñinpiñ ekñenañ nânâñinmak ekñengat zewien, 'In nin tañam tuñañ bugan kasim ndait. Ningalen tañamlak bep zein.'

⁹ Zeme nânâñinmak ekñenañ gilik zemti zewien, 'Inmak ninmak nsakwep tuñañ bugan kapiyañ ñep ku bendesemgat in dalañ mkaen met ilinañgat kwitim kolit.'

¹⁰ Kegok zemindeme imbi nembip nânâñinpiñ ekñenañ tuñañ kwitisât mebien. Ekñenañ met mame mame an imbi wawagalenañ patañ peye. Âpme imbi nembip 5 damuñ tabien ekñenañ ekmak awembiñ bembeyelen tu meuyet ondedak mkaen mowepme sekekek kege.

¹¹ Kegok sokbeme bangat imbi nembip nânâñinpiñ ekñenañ patañ zemti zewien, 'Amobotnañ, amobotnañ, nâmdemane kwatne!'

¹² An imbi wawagalenañ zeye, 'Neñ penañ diindowi, neñ in kandat indeyap.'

¹³ Zisasiyañ zet kegok zemdelañ zemti kapigok zeye, in kan kwilekiyet ma bet kwilekiyet ma tambuñan ma gasiyet kobe ke ku nâip keyepmti in kelem mbep.

*Mulup nemba mânep indandañangalen bemzenze zet
(Luk 19:11-27)*

¹⁴ Maneti amobotnañ ñenañ msat pemñen mesât mti egañ mulup nembañane kume kopme kwilekikiñañ sambe belinan bemti ekdamuñ mimiyet zemindeye.

¹⁵ Egañ mulup nemba kwep kwep ekñengat sepemin ma windenjin nâmti keyet katanâ mânep indaye. Kwep ñen 5000 kina saye. Ñen 2000 kina saye. Ñen 1000 kina saye. Kegok indamâti egañ msat sukwep mege.

¹⁶ Egañ mepme mepme mulup nemba 5000 kina tiye egañ sakwep penañ mânep keyañ mulupmañ mmepme 5000 kina ñen ewe mânep tâgâñañ aige.

¹⁷ Sepem kegogak mulup nemba mânep 2000 kina tiye egañ mulupmañ mmepme 2000 kina ñen ewe mânep tâgâñañ aige.

¹⁸ Âpme mulup nemba mânep 1000 kina tiye egañ mobotnañangalen mânep ke msat walati keñañ kwatampeye.

¹⁹ Kan teepmañ penañ delañ zeme bangat mulup nemba ekñengat amobotnañinañ gilik zem koge. Koti mânep indaye keyelen yañañ nâsât ondek indeye.

²⁰ Mulup nemba 5000 kina tiye egañ 5000 kina tâgâñañ aikge ke mkoti zeye, 'Amobotnañ ekbak, geñ 5000 kina nawananañ neñ mulupmañ sama 5000 kina tâgâñañ aikban.'

²¹ Amobotnañañ zeye, 'Geñ mulup nemba pembenañ penañ. Geñ zetn gawepumti mulup pembenañ penañ mbanan. Geñ mânep isikñañ ñep mandamuñ mnikgapmti neñ mânep temañgat damuñ mimiyelen gewap. Geñ neñmak kopmane oloñen mdi.'

²² Mulup nemba 2000 kina tiye egañ kogak koti zeye, 'Amobotnañ, geñ 2000 kina nawanan. Ekbak, neñ mulupmañ sama 2000 kina tâgâñañ aikban.'

²³ Amobotnañañañ pigok dunduye, 'Geñ mulup nemba pembenañ penañ. Geñ zetn gawepumti mulup weyañti mbanan. Geñ mânep isikñañ ekdamuñ ñep mbanan keyepmti neñ mânep temañgat damuñ mimiyelen gewap. Keyet geñ neñmak kopmane oloñen mdi.'

²⁴ Âpme mulup nemba 1000 kina tiye egañ koti zeye, 'Amobotnañ, neñ nâyap ke geñ an katikñañ. Geñ mânep tuñgupmañ nemandineyañ monze onze mulup mti onzenzenangatanñ timti tosayet bemane kopme matinik ma geñ mânep setnañ mtitiyelen omba nâmtatnik.

²⁵ Kegok nâmti neñ mânep tima mebegat kingati met 1000 kina ke msat keñan atam pema matazin keyepmti ekbak, kapi gitangalen mânep ikrñañ ke gilik zem gayap.'

²⁶ Zeme amobotnañañ gilik zemti zeye, 'Geñ mulup an bekanañ ma awisatoñ! Geñ nânak, neñ mânep tuñgupmañ nembanneyañ monze onze mulup mti onzenzenangatanñ timti tosayet bema kopme matiap ma neñ mânep setnañ mtitiyelen omba nâmtalap.

²⁷ Nâmane kekok beme geñ nâlen mânepm mânep mkañan bewekwan ya neñ gilik ze kobagen nenañgalen mânep ilindiñ timti tâgâñañ notnañ tiwak.'

²⁸ Amobotnañ kekok zemti gilik zemti an mulup an ñengat zeye, 'Mânep ke menzem mti an 10,000 kina tasain ke sait.'

²⁹ Amobotnañ keyañ tusumti zeye, 'An ñenañ kwileki notnañ tasame keyet mulupmañ mam beme kwileki notnañ ewe tusumti same ekmagen polak polak wemsawe. Âk am ñenañ kwileki ñen isikñañ tasame mulupmañ ku mbe beme ewe kwileki isikñañ penañ bugan tasain ke kogogak menzempewep.

³⁰ Keyepmti mulup nemba bekanañ ke putatime zupman tambusosok keñan ke mamti si zemsu zemsu mti zetnañ aňgalikti mamambe.'

Zisasiyañ koti am kalañsâpm

³¹ Maneti Angat Nemuñañ neñ winde temañmak enselne indatetimti kosowap. Koti damuñ mulup mimiyeleñ Amobotnañgalen munduman totasowap.

³² Âpme am sambe msat ñen msat ñen keyet keñangatnañ am ilindiñ mamkandañnan ondek indesowap. Sekam sipsip damuñañ sipsipmak meme makalañidein sepem kogak mbap.

³³ Mti neñ am teñ maip ekñen betn penaset zemindema tabep naman am notnañ betn alomeset zemindema tabep.

³⁴ Mange bemindemti Amobotnañ neñ am betn penaset pigok diindowap, 'In Bienmak tusum talip keyepm kolit. Kawawañgalen zemâtâtâtgat katnanen mama keñan mamayelen eweñañ msat sokbeme baenen ke weyañpepeñañgat koti mama kanzizit tit.

³⁵ Ke pigogat neñ meuyet mma in meu nambien. Neñ tuyet tapmma in tu name nimban. Neñ an mamanam kopma in notn mnemti mkañinan natetimobien.

³⁶ Neñ melakandunduyet olapma in melakandu nawien. Neñ zawat mma in nikdamuñ mbien. Neñ mka katikñañ tapma in met nikdamuñ mti mukulem mnembien. Keyepmti in kolit.'

³⁷ Zema am teñ bembenañañ pigok gilik zesâbip, 'Amobotnañ, nin kan kwilekiyet geñ gikmann meuyet tapmmame meu gawenn ma tuyet tapmmame tu gawenn?

³⁸ Ma geñ denen an mamanamañ kopmane nin weyañgewenn ma melakandunduyet olapmane melakandu gawenn?

³⁹ Ma kan kwilekiyet zawalen ma mka katikñañ wemane nin mukulem mgewenn?'

⁴⁰ Âpme Amobotnañ neñ zet dopmañ pigok gilik zewap, 'Neñ penañ zema nâit, in kan ke ma keyet nâlen notn an tototnañ nâmkipepemak

mukulem mpewien in ke ek etaŋ ku mukulem mpewien. Ke neŋ mukulem mnewienok bein.'

⁴¹ Mti neŋ betn alomset tabep ekŋengat pigok zewap, 'In nenemti sebeit! In teziŋ ŋandayet zapat ombemindenderaŋ. Teziŋ taŋamaŋ delaŋ zenzenepiŋ ke Sadaŋ ma enselŋane ekŋengat weyaŋpepeŋaŋ keyet keŋaŋ towelip!

⁴² Ke pigogat neŋ meuyet mma in meu ku nawien. Neŋ tuyet mma in tu ku nawien.

⁴³ Neŋ an mamanam kopma in neŋ notn mnemti mkaen ku newien. Neŋ melakandundayet olapma in neŋ melakandu ku nawien. Neŋ zawalen ma mka katikŋaŋ tapma in ku namukulem mnewien.'

⁴⁴ Zema ekŋenaŋ pigok gilik zem zewep, 'Amobotnaŋ, nin denen gikmann meuyet mmane ma tuyet mmane ma an mamanam kopmane ma melakandundayet olapmane ma zawalen wemane ma mka katikŋaŋ tapmane nin ku mukulem mgewenn?'

⁴⁵ Âpme Amobotnaŋ neŋ dopmaŋ pigok gilik zem indawap. 'Neŋ penaŋ sukwep diindowi, in kan ke ma keyet nâlen notnne peweweŋaŋ ekŋenmagengatnaŋ ŋen mukulem ku mpewien beme in neŋ ku mukulem mnewienok bein.'

⁴⁶ Kokgapmti zemindema ekŋenaŋ yomgalen dopmaŋ gakiki delaŋ zenzeŋiŋ keŋanen towebep. Âpme am teŋ Kawawaŋgat zet kandaŋaŋ maiwaŋ mama kanzizit tiwep."

26

Sâpe sâpe bumbu an ma an ŋeŋaŋ ekŋenaŋ Zisas kume gakikiyelen zet zemtâwien

(Mak 14:1-2; Luk 22:1-2; Zân 11:45-53)

¹ Âpme Zisasiyaŋ zet sambe ke zemzikat indame delaŋ peme nembraŋane ningat pigok dinndoye,

² "Bet mulup mimi zut delaŋ peme Anŋalalaŋ Kendo bewe ke in ŋep nâip. Kan keyet neŋ kasanneyaŋ zemnomti Angat Nemuŋaŋ amgat belinan neme tewen nowep."

³ Kan keyegak sâpe sâpe bumbu an ŋeŋaŋ sambe ma sesewat mka temaŋgalen an damaŋ ekŋenaŋ sâpe sâpe bumbu an sambeyelen ŋeŋaŋin kwitnaŋ Kayapas egalen mka temanen ondekti

⁴ Zisas buzageset atamti kume gakikiyelen setnaŋgat zenâ zenâ mbien.

⁵ Yaŋgut ilinak pigok zewien, "Nin kendo keŋaŋ kapi ku msenup. Mnepe-mann am sambeyaŋ kasa kileŋ mseipmagengat."

Imbi ŋenaŋ wet kelakŋaŋ sesikŋaŋ pembenan penanaŋ Zisasiyet ŋokŋan mulapeye

(Mak 14:3-9; Zân 12:1-8)

⁶ Âpme Zisasiyaŋ Betani mkaen tage ke an ŋen kwitnaŋ Saimon ek sekŋaŋ liŋgit satnaŋmak itnaŋaŋ mamtan ya Zisasiyaŋ weyaŋpeye egalen mkaen tabien.

⁷ Ke motati meu tatnmann imbi ŋenaŋ wet kelakŋaŋ sesikŋaŋ pembenan penaŋ seŋgepmaŋmak tosaŋaŋ temaŋ ke mkoti Zisasiyet ŋokŋan mulapeye.

⁸ Âpme imbiyaŋ kegok mme nembraŋanyaŋ nin ekti ŋenzinziŋ mti yaŋkwesiwenn, "Kwilekiyepmti pi belak walezin?"

⁹ Wet kelakŋaŋ kapi tosayet beme mânep temaŋ ime kopme am bekopsat indandayelen."

¹⁰ Zemann Zisasiyan nin zigok zewenn ke nâmti, “In kwilekiyet mti imbi dundumti zekalumpeip? Egan mnep ke pembenan penan.

¹¹ Am bekopsat eknenan inmak kwesin penan mamambep âpme nenjut inmak kwesin kapi ku mamambap.

¹² Imbi egan kwileki mip ke nâgât sekñ kapi weyañti kelakñanñ zulu-peme sumen nambembeyelen mip.

¹³ Neñ penan sukwep dindowi, msat katanñ deset ma deset Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñan Penan kapi mebennok imbi kapiyanñ nâgât mnep kapi kogogak zenâ mti egat otnâwep.”

Zudasiyan mânepgam Zisas zemkuye

(Mak 14:10-11; Luk 22:3-6)

¹⁴ Âpme nembanane 12 ninmagengatnanñ kwep ñen kwitnanñ Zudas Iskaliotgatnanñ eganñ sâpe sâpe bumbu an ñenanñ eknenmagen meti

¹⁵ pigok indayanñkwesiye, “Neñ Zisas in zikat indamti belinan bema in tosanñ kwileki naseip?” Yanñkwesime eknenanñ mânep silwa kasetnanñ 30 kekok makumti sawien.

¹⁶ Âpme Zudasiyan kan keyet yanñbemti, “Zigoset mti Zisas zemkusap,” zemti setnanñgat timage.

Zisas ma nembananeyanñ Anğalalanñ Kendoyet meu nimbien

(Mak 14:12-26; Luk 22:7-23; Zân 13:21-30; 1 Kolin 11:23-25)

¹⁷ Âpme Nupmamanñ Yispiñ Niniyelen Kendo keyet yanñbembenanñ nembanane nin Zisasmagen koti yanñkwesiwenn, “Geñ nin Anğalalanñ Kendoyelen tu meu denen weyanñ bembeyelen gambein?”

¹⁸ Yanñkwesimann Zisasiyan zeye, “In Zelusalem mka temanñ keñan meti an ñen aikseip keyet pigok dunduseip, ‘Ningalen zikat ndandayanñ zep, “Nâlen gakiki kan ilak danğoin keyepm nembanemak nin Anğalalanñ Kendoyet gâlen mkaen tasenup,” ‘kekok zeseip.’”

¹⁹ Nembanane nin Zisasiyan ikñanñ zemâtâtndeye keyet katanñ mâti Anğalalanñ Kendoyet tu meu weyanñ bewenn.

²⁰ Kegok mti mkokok kume Zisas ma nin 12 nsakwep tu meu niniyelen tomtabenn.

²¹ Ke tati tu meu nimambe Zisasiyan dinndoye, “Neñ penanñ diindowi inmagengatnanñ ñenanñ neñ zemnosem.”

²² Kegok zeme nembanane nin keñ sindem mti ikñanñgat kwep kwep yanñbemti yanñkwesiwenn, “Amobotnanñ, geñ nâgât tazenik, ma?”

²³ Kegok yanñkwesimann delanñpeme Zisasiyanñ dinndoye, “An ñenanñ nupmamanñ tu batien nsakwep pemalu towepme nselup an keyanñ neñ zemnosem.

²⁴ Angat Nemunanñ neñ Kawawañgalen Zet Itnanñanñ zeinok gakiwap yanñgut an ñenanñ Angat Nemunanñ neñ kasayet belinan besâpm an ke wakae, sindem omba penanñ tiwe. An ke mamananñ ku ambedak ze ñep bempenak.”

²⁵ Zudas an keyanñ Zisas kasayet belinan beweyanñ zeye, “Zikat indanda, geñ nâgât tazenik, ma?”

Zeme Zisasiyanñ dunduye, “Geñ zenik kok kemak.”

²⁶ Zemti Zisasiyanñ nupmamanñ ñen mti Kawawañgat wisikñ zemutumti ndamti zeye, “In mti nit. Kapi nananñgat sek sesumbannok.”

²⁷ Nimann delanñ zeme wain okop tageen ke mti Kawawañgat wisikñ zemti kekok ndamti zeye, “In ilindiñ mti nit.”

²⁸ Ewe tatnimambe zeye, “Kapi nananñgat sipmnok. Kapi tâtâ alakñanñ ammak Kawawañmak sipmnanñ tâmindeyap. Âpme sipm tewen nome

sipmnaŋ tobe ke am sambe ekŋen yomengatnan indatim kwakwagat nâmti kekok mbap.”

²⁹ Kegok zemti zeye, “Neŋ penaŋ sukwep zema nâit, neŋ wain tu ke ninipiŋ maneti bamgat Biengalen zemâtâtât katnanen mama kululuŋen gwaen tati wain alakŋaŋ ke nsakwep nbanup.”

³⁰ Zeme delaŋ zeme keyegak tapeŋ tati sesewat silik kumann delaŋ zeme mkaengatnan toti tambuyelak Olip Kalaŋan mowebenn.

*Zisasiyaŋ Pitayaŋ yaŋpewe keyet zetnaŋ zeye
(Mak 14:27-31; Luk 22:31-34; Zân 13:36-38)*

³¹ Motati Zisasiyaŋ nembraŋane nin pigok dinndoye, “In kasa kuku an ekŋenaŋ kopme ekŋengat kiŋgati nemkunuz mekopme nenak etaŋ tasap. Kawawaŋgalen Zet Itnaŋanen ikŋaŋ pigok zeye, ‘Neŋ sipsip damuŋ kuma gakime sipsip ekŋenaŋ kileŋ lala bubuk kunzuŋ mekobep.’” *(Zekaraia 13:7)*

³² Yaŋgut bam Kawawaŋaŋ neŋ mme gakikiengatnan gilik zem watiŋgut Galili msalen mepma in bam napmâkobep.”

³³ Zeme Pitayaŋ zemkatik bemti pigok zeye, “Nemba notnaŋaŋ bankumgemeseip yaŋgut neŋ ŋep ku bankumgemesap!”

³⁴ Zeme Zisasiyaŋ dopmaŋ pigok gilik zem saye, “Alak tambumbu kapiyet sakokolok apmaŋ kwitnaŋ sakwep kumti sek zut ewe kukupiŋ tapme geŋ nâgât sek tuk yaŋnesenik.”

³⁵ Zeme Pitayaŋ zekaŋkaŋ mti zeye, “Neŋ nome gakikiyelen msawaŋgut neŋ geŋ ku yaŋgesap penaŋ.” Zeme nemba notnaŋ sambe nin zet sepemaŋ kwep kekokak zemâbenn.

*Zisasiyaŋ Gesemani muluwen dundundu mulup mge
(Mak 14:32-42; Luk 22:39-46)*

³⁶ Zemti nsakwep olip muluwen msat kwitnaŋ Getsemani ke mebenn. Mepataŋ zemti Zisasiyaŋ nembraŋane ningat zeye, “In kapi totapme neŋ nenak daen metati dundumti kosap.”

³⁷ Zemti egaŋ Pita ma Zebediyet nemuŋane zut idatetime mebien. Ke meti Zisasiyaŋ yaŋbemti kemberŋ ma keŋ sindem omba nâye.

³⁸ Nâmti nembraŋane tuk ekŋengat zeye, “Neŋ keŋŋ sindem beme gakikiyelenok tapmiap keyepm in muluk wewepiŋ. Neŋmak keik tapmasenup.”

³⁹ Kegok zemti belaknik bugan met ŋeŋzimoseŋnaset msalen kutuwemti pigok dunduye, “Bien, geŋ nâmane ŋep mimiyeŋen beme sek sindemgalen nukŋaŋ kapi mâtâtne! Keyaŋgut neŋ nâyaŋnok yek. Giti nânik kataŋ sokbesem.”

⁴⁰ Kegok mti egaŋ gilik zem koti nembraŋane tuk indikme meluk taweme indabutemti Pitayet pigok dunduye, “In tuk kwilekiyepmti neŋmak kan belaknik bugan pi keik tati otnânâ mulup bugan ku mbiok?”

⁴¹ In keik tati dombemti dunduit mneti nukŋanen toindosem. Keŋinaŋ nâgât kemberŋ nâyo yaŋgut sekŋinaŋ nukŋaŋ beme tawemo.”

⁴² Zisasiyaŋ sek ŋen ewe meti dunduye, “Bien, sek sindemgalen nukŋaŋ kapi ŋep ku mâtâpepeyeŋen beme ma neŋ ke pupuyeŋen penaŋ bein beme geŋ nâniknok neŋ ŋep pusap.”

⁴³ Egaŋ sek ŋen ewe gilik zem koti nembraŋane koindikme meluk tawemambien enenogat zikalinan nukŋaŋ penaŋ beye.

⁴⁴ Zisasiyaŋ nembraŋane katim indemti ewe gilik zem meti dundundu sek tuk mge. Ke zet eweŋan dundumti zeye keyegak dunduye.

⁴⁵ Mti egañ nembrañanemagen gilik zemkoti zeye, “In ewe meluk wemwat wemwat ma kâtnâmtat kâtnâmtat tapmip? Egit! neñ Angat Nemuñañ kasannañ zemnomti am yomton ekñengat belinan neneyelen kanlak bein.

⁴⁶ Wati, kopme metne! Egit, an ñen neñ zemnonoyelen ilak kolep!”

Kasa ekñenañ Zisas atawien

(Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Zân 18:3-12)

⁴⁷ Zisasiyañ ewe nembrañane nin zet tadindome dindome Zudas nembrañane 12 ninmagengatnañ kwep egañ am mañge temañmak wanam ñilikñañ ma wenzom timti kobien. An ekñen ke sâpe sâpe bumbu an ñeñañ ma sesewat mka temañgalen an damuñ ekñenañ zemindeme kobien.

⁴⁸ Selen kopmambe Zudasiañ pigok zemâtâtindaye, “Neñ meti an mukumpesap ke in ekti keyegagak ataseip.”

⁴⁹ Zeyenok Zudasiañ Zisasmagen teñ mebedak zeye, “Tambuyet Amobotnañ!” Zemti nañguman nuknuk mpeye.

⁵⁰ Âpme Zisasiyañ pigok dunduye, “Kwilekiyet nâmkodak ze, sakwep mi!” Zeme ekñenañ Zisasiyet betnañ kili kili atamti zampewien.

⁵¹ Atame an Zisasmak mamambien ekñenmagengatnañ ñenañ wanamañ ñilikñañ mandam kwati sâpe sâpe bumbu an sambeyelen ñeñañgat mulup nembrañañ wakñañ nembet sâmpeye.

⁵² Mme Zisasiyañ egat pigok zeye, “Geñ wanamdi munduman gilik zem bepe. Zigogak an ñenañ wanamañ kasa makuip ek an notnañañ wanamañ kegogak añme gakiwe.

⁵³ Âpme neñ Biengat mukulem mimiyet yañkwesima egañ alagalak kapiyet ensel sopmañ sambe penañ ku makukuyelen zemindeme kot napmukulem mbiek. Ke geñ ku nânik?

⁵⁴ Kawawañgalen Zet Itnañanen kapigok zenzeñañ neñ ñep sindem titiyelen keyepm Kawawañgat nemukulem mimiyelen zewak beme Kawawañgalen zet itnañañ keyañ penañmak ku benak.”

⁵⁵ Kan keyet Zisasiyañ an mañge temañ pigok diindoye, “In nâgât nâme an kambu tititon beme in wanam ñilikñañ ma wenzomak natatayelen kolo? Neñ kasup katañ Kawawañgalen sesewat mka temañ keñan tomtati manzikat indamtemanangut in ku natawien.

⁵⁶ Keyañgut kwileki sambe sokbep ke nâgât Kawawañgalen Zet Itnañanen golan zenze an zet meluwañ mge ke penañañ sokbemkawañ bembeyelen.” Kegok mme nembrañane nin ilindin katikpenti kunzuñ mebenn.

Zisas zelen pewien

(Mak 14:53-65; Luk 22:54-55, 63-71; Zân 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Âpme am Zisas atawien ekñenañ mmeti Kayapas, sâpe sâpe bumbu an sambe ekñengalen ñeñañin egat mkaen an zii zet zikat indanda ma sesewat mka temañgalen an damuñ sambeyañ ondektabiennen ke tetimebien.

⁵⁸ Mepme Pitayañ ewe sukwep tati indamâti Kayapasiyet mka kimbale mege. Meti kimbat keñan moti zigok sokbesem ke eegalen Zuda ekñengalen an kukñañbeñ kimbat damuñ ekñenmak tomtage.

⁵⁹ Âpme sâpe sâpe bumbu an ma Zuda am ekñengalen am ñeñañ bembenjin sambeyañ Zisas zet zigoset ma kwilekiyet bemzemti gakikiyet zemdelañ zempepeyelen timabien.

⁶⁰ Am sambe penañañ ñeñañ kot sokbemti dâsuki bemzewienangut zet ñen ku aikbien.

Bam delañ zenzeñan an zulañ kot sokbemti

⁶¹ zewun, “An kapiyan zeye, ‘Nej nep Kawawangalen sesewat mka teman kapi asekmatoptome delan zeme nan bet mulup mimi tuk kapiyet kejan etan nep walabak.’”

⁶² Âpme sâpe sâpe bumbu an sambeyet nejaninan watati Zisasiyet pigok yankwesiye, “An zut egelan gâgât zet bemzelut kelak nep nânak? Keyet geñ dopman gilik zenzeyelen nen mtadik?”

⁶³ Yankwesime Zisasiyan zet nen ku zeye.

Ewe keyegak sâpe sâpe bumbu an sambeyet nejaninan egat yankwesiye, “Nej Kawawan mama tonan egat kwitnanen bandim mti gayankwesima geñ zemkatik bemti dino: Geñ Kilais Kawawangat Nemunan penan?”

⁶⁴ Zeme Zisasiyan gilik zemti dunduye, “Geñ zenik kok kemak. Keyangut nej ilinsakwep diindowi: Kan belaknik penan palañan in taekme Angat Nemunan nej Kawawan winde tonangat betnan penaset Amobotnan tati kululuñ mgulumbik palen kosowap!”

⁶⁵ Zeme sâpe sâpe bumbu an sambeyet nejaninan zet ke nâmti nejan zimeyepm kâlâpman mendeleti zeye, “Egan Kawawangat zet mobotnan min. Nin egat zet nen zemti zemkukuyelen ewe ku timabagalen! In alagalak kapi egalen kwelat zelak nâyo!

⁶⁶ Keyepm in zigok nâip?”

Zeme eknenan gilik zewien, “Ek yoman zemsalan begapm gakime delan pesem.”

⁶⁷ Zemti eknenan zimosetnan zawaga wasekpeñti bet mutumti kuwien ma notnanan bet palak palak neñguman taiwien.

⁶⁸ Mti zikatnan kwaikpeñti zewien, “Geñ gitangat golan zenze an manzenik. Ele, golan zenze an mulup mi! Kilais, geñ kwiyen goin? Ke zeman nâne.”

Pitayan Zisas yanpeme sek tuk beye

(Mak 14:66-72; Luk 22:56-62; Zân 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Âpme Pitayan mka kimbat kejan kayaknan totapme sâpe sâpe bumbu an sambeyelen nejanngalen mulup imbi eknenmagangatnan nejan ekmagen koti zeye, “Geñ kogok Zisas Galiliyetnanmak mambanan.”

⁷⁰ Kegok dunduye yangut egan eknen sambeyet zikalinan yanñti zeye, “Nej geñ kwiyet tazenik ke ku nâyap.”

⁷¹ Zemti egan kimbat sekekegen metopme mulup imbi nejan ekti an eknen tabien keyet zeye, “Ek Zisas Nasaletgatnanmak mamtan.”

⁷² Pitayan ewe kogak yanñti gilik zeye, “Nej penan sukwep zemkatik bemti zeyap: Nej an ke ku nâmpayap!”

⁷³ Kegok zeme belaknik bugan tati am dendañ tapmambien eknenan Pitamagen koti zewien, “Penan sukwep, geñ eknenmagangatnan nen kwilekiyet zedi nandananañ zein geñ Galili msalengatnan ekñengat nolin!”

⁷⁴ Zeme Pitayan zeye, “Nej zemkatik bemti zeyap. Nej penan sukwep penan zeyap! Nej dâsuki zeyap beme Kawawanan dopman nep mutumnasem. Nej an ke ku nâmpayap penan!” Zeme zeme keyegak sakokolok apmanan kwitnan kuye.

⁷⁵ Kume Pitayan ewenan Zisasiyan pigok dunduye ke otnânge, “Sakokolok apmanan kwitnan sek tuk ewe kukupin tapme geñ nâgât ku nâmpayap zewanik.” Kegok mti keñan teñ peme egan zupman meti si omba penan suye.

27

*Zuda an ñeñañ ekñeñañ Zisas amobotnañ Pailetmagen teti mebien
(Mak 15:1; Luk 23:1-2; Zân 18:28-32)*

¹ Âpme msat msame sâpe sâpe bumbu an ñeñañ sambe ma amgalen sesewat mka temañgalen an damuñ ekñeñañ Zisas gakikiyet zenâmti zemdelañ zempewien.

² Zemdelañ zemti betnañ zamti mtetim meti Loma gapmangalen amobotnañgat betnan bewien. An ke kwitnañ Paillet.

Zudasiyañ tapelen tage

³ Âpme Zudas an zemkuku egañ egeyañ Zisaslak gakikiyet zemdelañ zempepeñañ beme keñañ gilik zeme mânep kasetnañ 30 silwawan mti sâpe sâpe bumbu an ñeñañ ma sesewat mka temañgalen an damuñ gilik zem indamti

⁴ pigok zeye, “Neñ an teñ zemkuma gakikiyet zapat beme yom temañ tiap.”

Zeme ekñeñañ dunduwien, “Ke ningalen kwitnañ kwitnañ yek. Ke giti nâniknok msenik.”

⁵ Zeme Zudasiyañ mânep kasetnañ mkoti Kawawañgalen sesewat mka temañ keñañ peme topme katimindemti mege. Meti tapelen tage.

⁶ Kegok mme sâpe sâpe bumbu an ñeñañ ekñeñañ mânep ke makum timtati zewien, “Mânep kapi sipgalen tosa. Ke ningalen zii zelañ mânep kebonañ Kawawañgalen sesewat mka temañgalen tewalañ keñañ ku bem-beyelen zemkatikbembenañ.”

⁷ Keyepmti ekñeñañ zenâmti zemtâmpemti mânep ke mtati an menzim weyeyañ egalen msat kwitiwien ke am Zuda mangeen ku sokbembenañ indabembeyelen sumin.

⁸ Kegok mti msat ke kwitnañ “Sip Msat” kuwienañ pigogat ewe makup.

⁹ Kegok mme golañ zenze an Zelemaiyañ pigok zeyenok penañ bein, “Israël am ekñeñañ mânep kasetnañ 30 silwa ke mti egat tosañ kwititiyelen zemtâmpewien.

¹⁰ Mti mânewan mtati an menzim weyayañgalen msat kwitiwien. Ke Amobotnañañ neñ zemâtât neñgenok.” *(Zelemaia 32:6-9; Zekaraia 11:12-13)*

Ke penañ sokbeye.

*Pailelañ Zisas gakikiyet zemdelañ zempeye
(Mak 15:2-15; Luk 23:3-25; Zân 18:33-19:16)*

¹¹ Âpme Zisasiyañ Loma gapmangalen amobotnañgat zimosetnañ tapme egañ yañkwesiye, “Geñ Zuda am ekñengalen amobotnañ, ma?”

Zeme Zisasiyañ zeye, “Geñ zenik kok kemak.”

¹² Kegok zeme sâpe sâpe bumbu an ñeñañ ma sesewat mka temañgalen an damuñ ekñeñañ Zisasiyet yom ombem zewienañgut Zisas ek yomepiñ keyepm ekñengalen zeombem zenzeninañgat dopmañ ñen ku diindoye.

¹³ Kegok mme Pailelañ egat pigok zeye, “Geñ ekñeñañ zet sambe gâgât tabemzeip ke tatnânik ma yek?”

¹⁴ Yañkwesiye yañgut Zisasiyañ dopmañ zet kwep bugan gilik zenzepiñ mge. Kok keyepmti Loma gapmangalen amobotnañañ nâmtemtem omba penañ mge.

¹⁵ Âpme nup kan kwep kwepgat Anjalalañ Kendoyet Loma gapmangalen amobotnañañ an mka katikñañ nup kan kwepgat an kwep ma nup kan

ngangat sepem kegogak maindemekwawetemien. Am ekñenan an kwiyet kwitnan makumtemienen ke matalasim indam kwatan.

¹⁶ Kan keyet an bekanan kwizetpatnanmak ñen mka katiknan matatan kwitnan Zisas Balabas.

¹⁷ Keyepmti amnan ondekme delan peme Pailelan pigok indayankwesiye, “An kwi in neñ belak lala kwalepema kokogalen nâip: Balabas ma Zisas am notnanan Kilais manzeip keyet nâip?”

¹⁸ Pailelan Zuda am ekñengalen am ñenan bembenin ekñenan Zisasiyet mulupmangalen ma windenangalen keñ kuku mti ekmagen wakobien keyet egañ ñep penan nânge.

¹⁹ Kegok zeme Pailelan zemdelan zenze munduman mka keñan totapme imbiñan mulup anan zempeme egat zet zapat pigok kot zeye, “Geñ an yomepiñ ke kwileki ñen msasapiñ. Neñ an keyet paleset ki bekan bekan alak tambuyet takimbemayet.”

²⁰ Kegok zeme sâpe sâpe bumbu an ñenan ma sesewat mka temangalen an damuñ ekñenan an imbi sambeyet keñin walati Pailletgat yankwesime Balabas kwaletindamti Zisas gakikien pepeyelen am keñin walabien.

²¹ Kegok mbienangut Pailelan ewe am sambe pigok indayankwesiye, “Eget zut kapimagangatnan kwi in neñ belak kwaletpepeyelen nâip?”

Zeme ekñenan zewien, “Balabas!”

²² Zeme Pailelan yankwesiye, “Neñ Zisas am notnanan Kilais manzeip ke zigok penan msap?”

Ke zeme ekñenan ilindiñ yanbemti kwizet kuwien, “Tewen kume gakik!”

²³ Kegok zeme Pailelan ewe indayankwesiye, “Ek yom kwitnan kwileki mgeyepm?”

Zeme ekñenan ilindiñ kwizet kwakwak omba penan mti zewien, “Tewen kume gakik!”

²⁴ Âpme Pailelan egeyan tapmnepe kasa ñenzinziñ sokbembeyelenok kok beme egañ ewe ñep ku zenzeyelen. Keyepmti tu mti betnan am sambeyet zikalinan zuluti zeye, “An kapiyelen gakiki ke neñ tonan ku beyap. Ke ilinangalen kwitnan kwitnan!”*

²⁵ Kegok zeme am sambe ilindiñ zewien, “Pemane egalen gakikiñangalen dopman ke nin ma nemunambanne ningat palen wembe!”

²⁶ Kegok zeme Pailelan Balabas kwaletindaye. Âpme Zisas peme witikti pilin tewen kukuyelen an kukñanbenगत belinan beye.

Loma kasa kuku ekñenan Zisas mobotnan yanñ yanñ msawien

(Mak 15:16-20; Zân 19:2-3)

²⁷ Âpme Loma ekñengalen kasa kuku an ekñenan Zisas aikti Pailletgalen mka temanen mmeti kasa kuku sambe ilindiñ bembuluñti tabien.

²⁸ Mti ekñenan Zisas ikñangalen sâkñan gulumpemti melakandu ñaman teepman ñenan miakpemti

²⁹ naman sepmeñan amobotnangalen elimiaknok mungumti ñokñan peme toge. Mti takanzi ñen betnan penanen sawien. Ekñenan kwitnan kwitnan mbienen ke amobotnangalen katan miakpewien. Kegok miakpemti mamkandanjan pedondom samti mobotnan ma pep msamti zewien, “Zuda am ekñengalen amobotnan kwesiñ mamananjan mamambanik!”

³⁰ Kegok mti zawak wasekpemti takanzi mtati ñokñan kwep kwep meti witikbien.

* **27:24:** Betnan zuluge keyet yanñ kapigok: egañ nânânñanñan otnâyeen egañ yom keyet tonan ku bein amnan nânâyelen ke mge.

³¹ Âpme ekñenanaj mobotnanaj ma pep msame delanpeme melakandu namanaj teepmanaj gulumpemti ikñanğalen sâkñanaj miakpewien. Mti aikti kukuyelen wapmebien.

Zisas tewen kuwien

(Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Zân 19:17-27)

³² Ekñenanaj Zelusalem mkayelen kimbalen toti mesât meti an ñen Sailini msalengatnanaj kwitnanaj Saimon aikti kasa kuku ekñenanaj Zisasiyelen tep pupuyelen apitilimpeme puye.

³³ Kegok mme moti msat ñen Ibulu ekñengalen zeleset kwitnanaj Golgata ke patanaj pewien. Golgata ke nanzanaj sakamanaj am gakikiñanğalen ñokaset nembonaj keyepm kwit ke “Ñokasetğalen msat” makumtemien.

³⁴ Patanaj pemti ekñenanaj Zisas wain tu sakokolokğalen munzinaj kanğanajmak lelimti sawienanaj nime ñep kumbeme wisat mge.

³⁵ Kegok mme tewen masasokpemti gwilimanaj kuwien. Ikñanaj kumti sâkñanaj manğe kwep bemti nanzanaj guluk gilik mti an ñenanaj nanzanaj omba kumtiwien katanaj sanğum melakandunaj kwep kwep kalanaj tiwien.

³⁶ Mme delanaj zeme ke totati Zisasiyet damunaj mbien.

³⁷ Âpme ñokñanğat palanaj zet muluwanaj zet ombemzemti tep palen kuwien. Ke kapigok kumpewien,

“KAPI ZISAS ZUDA AM EKNENGALEN AMOBOTNANAJ.”

³⁸ Mti ekñenanaj an kambu titi zut Zisasmak ñen betnanaj penaset ma ñen betnanaj alomeset tewen gwilimanaj idowien.

³⁹ Âpme am keeset mebe kokot mbien ekñenanaj ñok kilinaj kilinaj mti Zisas tipkwasisi zet pigok dunduwien,

⁴⁰ “Geñ an kapiyanaj Kawawanğalen sesewat mka temanaj asekmatope neman ewe bepmulup mimi tugat keñan etanaj walalagalen zewanana! Geñ penanaj Kawawanğat Nemunanaj beme gitanğat sekdi anğalanajti tewengatnanaj kwatot!”

⁴¹ Sepem keğogak sâpe sâpe bumbu an ñenanaj ma zii zet zikat indanda ma sesewat mka temanğalen an damunaj ekñenanaj pep msamti pep palen pigok dunduwien,

⁴² “Eganaj am notnanaj mukulem mamiindenaj ikñanğat sekñanaj ñep ku mukulem mpein! Ek Israeal ekñengalen Amobotnanaj bein bemelak tewengatnanaj kwatopme nin ekti penanaj nâmkinpesenup!

⁴³ Eganaj Kawawanaj nâmkinpemti manzein, ‘Neñ Kawawanğat Nemunanaj.’ Ñep, keğogak kame taekmann Kawawanaj alak anğalanajpesâpm manzemti ekne!”

⁴⁴ Sepem keğogak an kambu titi zut ekmak tewen idowienanaj tipkwasisi zet dunduwun.

Zisas gakiye

(Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Zân 19:28-30)

⁴⁵ Tewen kuwienen ke tatnepeme tinsutnan beme msat ilindinaj sopsop kume tambumbuyanaj sumunaj tatnepeme 3 kilok mee keğok beye.

⁴⁶ Tambum tatnepe 3 kilok mee keğok beme Zisasiyanaj kwizet Ibulu zeleset omba pigok kuye,

“Eloi, Eloi, lama sabaktani?”

(Sam 22:1)

Zet ke yanaj pigok, “Kawawanaj, Kawawanaj, geñ kwilekiyet katiknenak?”

⁴⁷ Kegok kume am notnanaj sokñan ke tabien ekñenanaj nâmti pigok zewien, “An piwan Ilaiza golanaj zenze an itnanaj eganaj mukulem mpepeyelen takun.”

48 Âpme ekñenmagengatnañ ñenañ sakwep winde bem meti kwilekiñen yembem nembon ke mti wain tu akñañ keyet keñañ pemetopme mwati pum kasetnañ dukñañ bem zampemti Zisas same niniyelen mge.

49 Kegok msât mgeyañgut am notnañ ekñenañ zewien, “Petalak, kame tati ekmann Ilaizayañ koti mukulem mti mââtpesâpm manze ekne!”

50 Kegok tazeme Zisasiyañ kwizet omba ewe kumti yek beye.

51 Kegok mti gakime Kawawañgalen sesewat mka temanen utu kekek sangum teepmañ mapeme totatan ke sutnan temañ kauyetnan eselepeme mane mane kaim delañ zeye.† Mti mâkinañ mme msat titok mme nanzañ sambe epeewien

52 ma am sum sambe kegok andeye. Âpme Kawawañgalen an imbi sambe nâmkiñpepemak gakiwien ekñen mbelak zemindeme mamaen wabien.

53 Wati ekñenañ sumin katipewien. Âpme Zisasiyañ gakikiengatnañ wage keyet palañañ Zelusalem mka teman mepme am sambeyañ indikbien.

54 Kegok sokbeme kasa kuku ñenañ ma kasa kuku an Zisasiyet damuñ tabien ekñenañ mâkinañ mge ma kwilekiki notnañ sambe ke sokbemmege ke ekti igagen penañ kiñgati pigok zewien, “Penañ sukwep, an kapilak Kawawañgat Nemuñañ penañ!”

55 Imbi notnañ ekñenañ kegogak sokñañik tati Zisas ektitimti tapmambien. Imbi ekñen ke eweñañ Galili msalen gwaenen mâpmamti mukulem mampemtemien.

56 Ekñen kemagengatnañ kwilin Malia Makdala mkaengatnañ ma Malia Zemsmak Zosep egegat mamit ma imbi ñen Zebediyet imbiñañ.

*Zisas sekñañ nanzañ enzuñañ bempewien
(Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Zân 19:38-42)*

57 Âpme gasim beme an mânep milawatnañ temañ ñen kwitnañ Zosep mkañañ kwitnañ Alimatia ek kegok Zisasiyet nemuñañ mamtan egañ koti

58 Pailletmagen meti Zisas sekñañ mmet bembeyet yañkwesime Pailletañ kasa kuku anene ekñenañ Zisasiyet sekñañ ke Zosep sasayelen diindoye.

59 Kegok mme Zosewañ mtoti sangum alakñañañ sumuñpeye.

60 Kegok mpemti ikñañgalen sum alakñañ penañ nanzañ palakñañ keñañ kakalimpeyeen keyet keñañ Zisasiyet sekñañ bempemti nanzañ temañ ñen wililime meti sum zetnañ bekek tapme mege.

61 Âpme Malia Makdala mkaengatnañ ma Malia ñen egelañ zimoselit sumeset ektapmambun.

Kasa kuku an ekñenañ sum damuñ tabien

62 Âpme mseñañ Sabat tagoñgo kan beye keyet sâpe sâpe bumbu an ñenañ ma Palisi ekñenañ Pailletmagen meti ondekti

63 ekñenañ pigok zewien, “Amobotnañ, an dâsukitoñ egañ alik mamtanen zet kapigok zeye, ‘Bet mulup mimi tuk delañ zeme neñ ewe belak zem wabap.’ Kegok zeye ke nin nânup.

64 Keyepmti mulup zet indamane sum ekdamuñ mtapme bet mulup mimi tuk bewe. Mneti nembañane ekñenañ meti sekñañ kambu mkwawebepgat ma am ekñenañ gakikiengatnañ belak zem walep koke zewepmagengat ke damuñ mbanup. Zet alik mamti zeye keyañ dâsuki penañ bein keyañgulak zet dâsuki temañ penañ bam sokbesâpm keyañ dâsuki kukñañgat ke sebempesâpm.”

† 27:51: Keyet yañañ amnañ nin ilak Kawawañmagen ñep mebegalen pilij sokbeye.

⁶⁵ Zet ke kasa kuku ekñenan zeme Pailelan ekñengat kapigok zeye, “In kasa kuku an notnan indatetimti sum weyañti penan damuñ mseip.”

⁶⁶ Kegok zeme ekñenan met sum weyañti damuñ mimiyelen kasa kuku an indemti nanzañ sekekek ke welime mekindiñ zeme teğan melim kwalim mbien mneti amnan tek ke mpemti kambu mmeseipmagen nâmti piliñ zampewien.

28

Zisasiyan gakikiengatnan wage

(Mak 16:1-10; Luk 24:1-12; Zân 20:1-10)

¹ Âpme Sabat tagoñgo kan delan zeme mseñan Sonda tambunan msat tapmsame msame Malia Makdala mkaengatnanmak Malia ñen kemak Zisasiyelen sum eksât mebun.

² Âpme Amobotnanğalen ensel ñenan kululunengatnan kwatoge keyepm mâkinan teman memendepmak mge. Ensel keyan kwatoti sumen ke meti nanzañ sekekek mâtâpemti keyet duknan totapmanğe.

³ Ensel ek sepeman ambeyak nemboñ ma sâk miayakñan satnan lenğanan penan.

⁴ Âpme kasa kuku damuñ tabien ekñenan egat kingagat omba mti selin belin omba wendime katik katik sim gakikiñanok msalen tokutumti wembien.

⁵ Kegok mme enselan imbi egegat pigok zeye, “It kingagapiñ. Ke neñ nâyap, it Zisas tewen kukuñan egat tatimalup.

⁶ Ek kapi ku tazin. Ek itnanan zeyenok belakzem walep. Pien koti munduman bewienen egit.

⁷ It sakwep kapiyak meti nemunane pigok diindoseip, ‘Eklak gakikiengatnan walep. Mti eğan ñenan bemindemti Galili msalen alak mezin in ke meti ekseip!’ In neñ zet diindowan ke nâit!”

⁸ Kegok mti egelan kingagat ma oloñen temakwep nâmti sum sakwep katikpemti nemanane ningat zapat dinndosât winde bembek mebun.

⁹ Âpme Zisasiyan eget memendepmak idaikti diidoeye, “Tambunan penan, keñ sewakñan itmak tasem.” Zeme egelan ekmagen koti setnan ambepumti sesewatsawun.

¹⁰ Kegok mmalut Zisasiyan egegat diidoeye, “It ku kingalit. It meti nembanne ekñengat zemalut ekñenan Galili daen meti ke menaikbep.”

Kasa kuku ekñenan damuñ tabien keyet zapat mbien

¹¹ Âpme imbi egelan selen tapmepmalu an kasa kuku sum damuñ tabien ekñenmagengatnan notnanan gilik zemti Zelusalem mka teman meti sâpe sâpe bumbu an ñenan ekñen kwitnan kwitnan sambe sokbeye keyet zapatnan mbien.

¹² Zapat ke mme sâpe sâpe bumbu an ñenan ekñenan nâmti sesewat mka temanğalen an damuñ ekñenmak ondekti zet zemtâmpewien. Kegok mti kasa kuku ekñen mânep makukuñan teman penan indamti

¹³ pigok zewien, “In am pigok diindoseip, ‘Nin meluk tawemann nemananeyan tambuyet koti Zisasiyet sekñan kambu mmelo.’

¹⁴ Âk Loma ekñengalen amobotnanan zapat kapi nâsem beme nin ñep zemann nâsem. Âpme in keyet yayan ku mseip.”

¹⁵ Kegok zeme kasa kuku ekñenan nâme ñep beme mânewin timti zemâtâtindawienok zembien. Kok keyepmti zapat kapiyan Zuda am ekñenmagen palakñan beyeyan pigogat ewe tazin.

*Zisasiyan nemuñanemagen sokbemindaye**(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Zân 20:19-23; Nembayelen Muluwin 1:8)*

¹⁶ Âpme nembañane 11 nin Galili msalen meti kalañ ñen Zisasiyan ikñañ zemâtâtndaye ke mebenn.

¹⁷ Meti ikñañ aikbenn ya nembañaneyañ nin dundum sawennañgut notnañañ egañ gakikiengatnañ wage keyet keñ zut mbien.

¹⁸ Mme Zisasiyan sokñañ koti zeye, “Winde sambe kululuñ keñañ ma msat palen Kawawañañ neñ name delañ zenzeñañ.

¹⁹ Keyepmti in msat katan meti am sambe Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ Penañ zikat indame nâgât nâmkĩpeme Kawawañ Bipm ma nâgât kwitnnañ ma Emetak Teñ ningat kwitnnañ tu zulutindewep.

²⁰ Mti neñ kwitnañ kwitnañ sambe zemâtâtindawan ke gawepupuyelen kekok zikat indawep. Âpme neñ zema nâit, neñ kan katan inmak kwesiñ kwesiñ mamti tapmanepema kan delañ zenzeñañ bewe.”

Mak Magan Zisasiyet yanaj meluwan kapi mge

Mak ek Zisasiyet nembajane ekjengalen manjengatnan yek. Ek Pâlyet notnangat donan. Egat kwitnan nen Zân Mak makuip. Ek Zelusalem mkaen sokbeye kogogapmti Zisasiyan zigok mamkwakwatnan e nâmâtâtîm tati keyet ketan kuye. Ma Zisasiyet nembajane ekjenmagengatnan zet notnan nânge kemak temakwep timtusum kuye. Makgat donangat kwitnan Banabas (Kolosi 4:10) kegogapmti egan Pâlmak donan idamâti Kawawangalen Zet Zapat Dolaknan kapi kumbeme am Zuda manjeen ku sokbembenangmagen mege (Nembayelen Muluwin 15:38-40).

Kan egan bunam zapat kapi kuyeen am Loma msalengatnan amobotnanan egat kendenan mambien ekjenan an winde ton ekjengat nâme mobotnan mambentangapmti Zisasiyet yanaj an winde ton Kawawangmagengatnan koge kegok kuye. Magan Zisasiyan mulupman Bipman Kawawangnan zempeme kogeenan yanbemi mgeen sakwep sakwep mimiñanok kogok kuye. Egan meluwan mgeen zet kabon sambe aikbek: “Mimiñak”, “Mmambeyegak”, “Patan zemti keyegak”. Zet notnan zet timtâmti zenzenanok kumâge. Zisasiyan msalen koti manjeyelen ma gakikiñan ma gakikiyengatnan wage keyelen zet zapatnan omba mge.

Zet noteknan teman kapigogan Makgalen bunam zapat kenan talip:

1:1-8 Zân an tu zulutindendenan mulupman yanbebenan

1:9-11 Zisas Zânan tu zulutpeye

1:12-13 Zisasiyan Sadangalen tetimaemaen moti ku suknan beye

1:14-6:29 Zisasiyan Galili msalen Kawawangalen Zet Zapat Dolaknan zemkawan beye

6:30-9:32 Zisasiyan Galili msalen Kawawangalen Zet Zapat Dolaknan mulup mdelanpepeyelen bududuk beye

10 Zisasiyan Zudia msalen Kawawangalen Zet Zapat Dolaknan zemkawan beye

11-15 Zisasiyan sindem timti gakikiñangalen zet zapat

16 Zisas wawatnangalen zet zapat

*Zân tu zululut anan Kawawangalen Zet Zapat Dolaknan zemkawan beye
(Matiyu 3:1-12; Luk 3:1-18; Zân 1:19-28)*

¹ Zânan Kawawangat Nemunan Zisas Kilaisiyelen Zet Zapatnan Dolaknan kapi yanbemi ku zemsokbeye.

² Kwitnan kwitnan kapuk sokbembeyet Kawawangalen golan zenze an Aizayayan ewenan baen meluwan pigok mge:

“ ‘Nânik!’ Kawawangnan zet pigok zeye, ‘Nen bunam zapat zenzenn an nen zempema egan koti nenan bemindamti selin weyanindewe.’ (Malakai 3:1)

³ An nenan msat tungupman kwizet kapigok takuin, ‘Amobotnangat setnan weyanme doanan bak.’ ” (Aizaya 40:3)

⁴ Zet keyet katan Zân tu zululut anan msat tungupman sokbemkawan beme am sambayan ekmagen meti yomengatnan kenin gilik zemti tu zulupme Kawawangnan yomin zemzulutindendeyet mandiindomtan.

⁵ Âpme Zudia msalen ma Zelusalem mka teman am mambien ekjen sambayan ekmagen âlâk zem meti mama mimiñin bekanan ke zemsokbeme Zânan Zodan tuyen tu zulutindeye.

⁶ Âpme Zânaŋ ikŋaŋ melakandunaŋ teepmaŋ kamel keyet zupmaŋaŋ weyayaŋaŋ ke peme topme bitimaŋ songom sekŋaŋaŋ weyayaŋaŋ pemanen zamamtan. Âpme meunaŋ gwidek ma bizik tunaŋ mee ke timti manimamtan.

⁷ Egaŋ Zet Zapat Dolakŋaŋ kapigok am zemkawaŋ bemindaye, “An bannanen takozin, ek windenaŋben penaŋ, ek bekeboŋ neŋ bukaboŋaŋ elenaŋ timpema nep ku bewe.

⁸ Neŋ belak in tu etaŋ manzulutindeyap. Yaŋ egaŋ ikŋaŋ kobeen Kawawaŋgalen Emetak Teŋ ke indame tiwep.”

Zânaŋ Zisas tu zulupeme Sadaŋaŋ tetipeye
(Matiyu 3:13-14; Luk 3:21-22; 4:1-13)

⁹ Kan keyet Zisasiyaŋ Nasalet mkaengatnan Galili msalen kopataŋ zemti Zânmagen mepme Zânaŋ Zisas Zodan tuyen tu zulutpeye.

¹⁰ Zulutpeme Zisasiyaŋ tuyengatnan kwapme kwapme keyegak kululuŋ ŋandem tapme Kawawaŋgalen Emetak Teŋaŋ sasakandenombe keboŋ bemti ekmagen toge.

¹¹ Topme kululuŋengatnaŋ zet ŋen kapigok toge, “Geŋ nâgât Nemun dolakŋaŋ penaŋ. Neŋ gâgât gogot penaŋ mamiap. Geŋ nâgât keŋ mamim oloŋen bemnenik.”

¹² Zemdelanaŋ zeme keyegak Kawawaŋgalen Emetak Teŋaŋ Zisas penpeme msat tuŋgupan igak mege.

¹³ Meti ke kasup 40 kekok songom kukŋaŋben didikŋaŋgatnaŋ ekŋengat tuŋguwinan meti mame Sadaŋgalen tetimaemae sambe sokbemsaye yaŋgut egaŋ katikŋaŋ bemti tage. Kegok mme Kawawaŋgalen ensel kululuŋengatnaŋ ekŋenaŋ kot mukulem mpewien.

Zisasiyaŋ nembraŋane yaŋbemti zulak zulak indatiye
(Matiyu 4:12-22; Luk 4:14-15, 31-37; 5:1-11)

¹⁴ Âpme amobotnaŋ Elolaŋ Zân mka katikŋaŋ peme tage. Kan keyet Zisas ek Galili msalen meti Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ am sambe

¹⁵ pigok manzemzikat indametan, “Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katananen mama kan bududuk bein. Keyet yomengatnan keŋin gilik zemti Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ nâmti nâmkipeit.” Kegok mandiidometan.

¹⁶ Yaŋ misenaŋ Zisasiyaŋ Galili tundua ganzenaset wapme wapme metneti Saimonmak datnaŋ Endulu egelaŋ tunduaen aŋgalayet elengolamidanaŋ aŋgala tatimalut idige. An zut ke muluwit ŋotekŋaŋ aŋgala titi mulup ke mamtemun.

¹⁷ Yaŋ Zisasiyaŋ metneti idikti pigok diidoye, “An zut, it neŋmak kopmalu meti neŋ aŋgala matilup kegogak am timti neŋmagen tusum indendeyelen mulup ke zikat idawap.”

¹⁸ Zeme egelaŋ nânâŋak elengolamit mee pi timalu temepme keyegak wati Zisas mâpmebun.

¹⁹ Belaknik bugan dati meti naman Zebediyet nemulatnenet Zemsmak Zân idaige. Egelaŋ kegogak waŋgaŋidan tati elengolamit taomkekmalu

²⁰ idikti keyegak kwizet idakumtetime nâmti biwit Zebedi ma mulup an notnaŋ waŋgaen tabien ekŋen katim indemti kot Zisas mâti meibun.

²¹ Meti ekŋenaŋ Sabat tagoŋgo kanen kan keyet Zisasiyaŋ nembraŋane ekŋen ke indatime Kapaneam mkaen moti Zuda ilinaŋgalen sesewat mkaen moweti Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ am zemzikat indammege.

22 Âpme amnañ zetnañ ke nâmti zet zenzenangot nâmtemtem omba penañ mbien. Zisasiyañ naman zii zet zikat indanda an ekñenañ zet manzemtemienen e silim indemti windenjanben zemzikat indammege.

23 Âpme an ñen we bekananmagan totapmangeyañ wat kañkañ temañ kumti zeye,

24 “Zisas Nasalet mkaengatnañ, geñ eneyet kot omenzañ ndamti ndawalesâgât tapmnik? Geñ Kawawanmagengatnañ An Teñ penañ ke nâmâtâgeyap.”

25 Zeme Zisasiyañ we bekanan an keñan tage keyet zemkulumpemti zeye, “Geñ zet sambe mimipiñ buzak angat keñangatnan kwati belakñan met!”

26 Zeme we bekanan an bekan piwan sekñan windenjanben mbutemti kañkañ temañ penañ kumti an keñangatnan kwati mege.

27 Âpme am tabien ekñenañ nâmtemtem penañ mti ilinak met zenâ zenâ mti zewien, “An kapi kwilekiyet set alakñan penañ zikat ndame eknuwa? An kapi we bekanan ekñen zemindeme mebegalen keyet windenjan tasaingapmti zetnañ zeme gawepumti mezin.”

28 Âpme keyet zapatnañ sakwep penañ Galili msalen ilindiñ palakñan bemekopme am sambeyan nâme delañ zeye.

*Zisasiyañ am zawatmak sambe weyañindeye
(Matiyu 8:14-17; Luk 4:38-44)*

29 Zemsamak Zânañ Zisasmak ilinsakwep Zuda ilinangalen sesewat mkaengatnan toti Saimonmak Endulu egegale mkaen mowebien.

30 Âpme Saimongat tatnañ imbi zawat sek kikip temañ tapmme keyet zapatnañ Zisasiyet

31 dundume nâmti egañ mka keñan tawemangaen ke meti betnanen atamti mwapme keyegak zawat sek kikip bepiwan katikpeme wati timbuluñ indaye.

32 Mti tatnepeme msat tambusât tapmme am notnañ ekñenañ noline zawatmak ma we bekananinmak indatimti Zisasmagen kopmâbien.

33 Kogogak mka keyetnañ am mee piyañ ilinsakwep mka dembusegeset pi met gak zemti tabien.

34 Âpme egañ an zawalin sepem igak igak ma we bekananinmak mâindeme we bekanan ekñenañ Zisasiyet yañan nâmâtâpewiengapmti egat yañan ku zemsokbembeyet zemkulumindeye.

35 Mulup ke tapmneti wenge yañ tambunan penañ ewe msasapiñ tapme Zisasiyañ wati mkaengatnan toti msat kwisak piñan penañ igak metati dundundu mulup tapmimange.

36 Âpme Saimonmak am notnañ tabienan Zisas mâti mebien.

37 Meaikti zewien, “Zisas! Am sambe ekñenañ gâgât tatimalip.”

38 Zeme Zisasiyañ pigok diindoye, “Neñ Kapaneam mka ke wa belak ku pemkola, ke nin mka sokñanik notnañ tapmezinen ke meti Zet Zapat Dolakñan eyo diindondoyet nâmti kola.”

39 Âpme Galili msalen mka katan tokwati Zuda ilinangalen sesewat mkaen meti Zet Zapat Dolakñan diindomti am notnañ we bekanan an keñinan tatatnañ eyo mâindeye.

*Zisasiyañ an ñen lingit satnañmak mme ñeluye
(Matiyu 8:1-4; Luk 5:12-16)*

⁴⁰ Âpme an ñen liŋgit satnañmagañ Zisasmagen kotpedondom samti pigok yañkwesiye. “Amobotnañ, geñ ñep weyañneneyelen nânik beme liŋgit satn kapi mmane ñeluk.”

⁴¹ Zeme Zisasiyañ an ke ekti egat kember penañ nâmti betnañañ sekñanen timakti zeye, “Ñep nâmgeyapgat liŋgidi ñepbak!”

⁴² Kogok zeme keyegak liŋgit satnañañ piwan ñelume sekñañ dolakñañ beye.

⁴³⁻⁴⁴ Âpme Zisasiyañ an keyet zeye, “Geñ meti am ñengat sedi dolakñañ bep keyet zet zapatnañ ku diindomane nâseip. Geñ belak buzak meti sâpe sâpe bumbu an ekmagen mepmane egañ sekdi weyañ wiliŋgim gikme delañ zeme geñ eweñan baenen Mosesiyañ sâpe sâpe zigoset bambuyelen meluwañ mge keyet katan Kawawañgat sâpe sâpe humane amnañ liŋgit satnañdi dolakñañ bep keyet yañañ nâseip.” Zisasiyañ zet windenañben kekok zemti keyegak zempeme mege.

⁴⁵ Yañgut an piwan selen mepmambe dolakñañ beye, keyet zet zapatnañ am sambe diindom mege. Keyepmti Zisasiyañ mka teman am sambeyañ kot bemisikti bembuluñ tabien. Keyepmti egañ igak msat tuñgupman meti âlâk gâlâk tapme am mka ñande sambeyañ ekmagen kopmâbien.

2

Zisasiyañ an wesij ñen mme dolakñañ beye (Matiyu 9:1-8; Luk 5:17-26)

¹ Zisasiyañ mameti ewe gilik zem Kapaneam mka teman kopatan zeme amnañ buñamañ nâmbien.

² Nâmti am sambeyañ kot mka keñan ma set dembiseen meti gak zem tapme Zisasiyañ Zet Zapat Dolakñañ tadiindomange.

³ Diindomambe tapme an zulak zulagañ an wesij luanzamti Zisasmagen kobien.

⁴ Koti ekme am sambeyañ misik tabiengapm Zisasmagen sokñan kokogat kwindemti mka nukñan moti Zisas tageen penañ ke mka ñokñañ ampambelañ taiiñañ ke asekbem asekbem mti aimboñan an wesij ke luanñañ melesij tegan timtapme âlân âlân peme towege.

⁵ Zisasiyet kandañan towepme Zisasiyañ nâmkijpepeñin kaliñañ ke ekmâtâti awesiñgat zeye, “Nemun, gâlen yomdi katikpeyap.”

⁶ Zeme zii zet zikat indanda an notnañ tapmambien ekñenañ zet ke nâmti keñinañ kapigok otnâmbien,

⁷ “An kapi Kawawañgat zet mobotnañ penañ min! Msalen an ñen yom katikpepeyelen windenañ ku tazin; yom katikpepe mulup e Kawawañgalen etañ!”

⁸ Nânâ keboñ otnâme keyegak Zisasiyañ keñinañgat yañañ ekti pigok diindoye, “Kwilekiyet in nânâ bekanañ keboñ keñinanen taotnâip?”

⁹ In nâme an wesinggat zet zigok zenzeyelenañ eleñ beleñ bein, ‘Yomdi delañ zein’; ma ‘Wati luendi gapumti met keyañ bein?’

¹⁰ Pi Angat Nemunañ neñ keyepmti neñ msalen am yomin katikpepeyelen Bien Kawawañañ windennañgayañ tatnain, ke mma in nâgât yañañ nâmâtâtâtgalen miap.” Zemti awesiñmageset ekti zeye,

¹¹ “Geñ wati sinkwilimbañdi ambepolet timti mkandan met.”

¹² Zeme egañ wati keyegak sinkwilimbañañ ambepolet timtoti tambangumen mepme am sambeyañ ekti nâmtemtem temañ penañ mti zewien, “Nin muluwañ kapi mamanamañ penañ sokbeme eknup. Zemti Kawawañgat kwitnañ mwati sesewatpewien.”

*Zisasiyan an njen kwitnanj Liwai zemtetiye
(Matiyu 9:9-17; Luk 5:27-39)*

¹³ Eganj mulup ke mme delanj zeme mka petapme toti ewe Galili tundua ganzenan negak mepme am sambeyanj ek ekti kot ondekti bembulunj tapme eganj Kawawanjalan Zet Zapat Dolaknanj zemzikat indammge.

¹⁴ Tadiindoneti toti met Alipiasiyet nemunanj Liwai takis manep mkaen totati mulup tapmme ekti zeye, “Gej kopmane medi.” Zeme keyegak mulupmanj bee pem wati toti koge.

¹⁵ Koti Zisas aikme ilinsakwep meti mkanan patanj zewien. Apme Zisasiyanj egalen mkaen ke moti meu tatnime am takis manep timti butnanj kambunanmak ilinanjat matimtemien eknen ma am yomtonj eknenmak Zisas iknanjat nemunane ilinsakwep keyegak motati tu meu tatnimambien.

¹⁶ Mme Palisi eknjengalen manjeengatanj an zikat indanda notnananj meti Zisas nembananeyet indayanjkwesiwien, “Kwilekiyet Zisasiyanj tu meu am yomtonj ma an manep takis butnanj kambu matip eknenmak pi tati tatnin?”

¹⁷ Tazeme Zisasiyanj namti pigok diindoye, “Am zawatpinj eknenanj doktamagen ku mamelip, zawatmak eknenanjgut doktamagen mamelip. Sepem kegogak nej wan am ilinanjat name tenj mambein eknen indatitiyet ku toban. Am yomtonj eknen yominangatnan gilik zemti indatitiyelen toban.”

¹⁸ Zuda am ilinanjalen set Kawawanjat sesewatsasati tu meu mee manzemkulumpemmatatemien. Kegogak kan njengat Zan tu zululut anmak Palisi eknjengalen nembayanj meu zemkulumpemti tapme am notnananj Zisasmagen koti yanjkwesiwien, “Zan tu zululut anmak Palisi eknjengalen nembanineyanj meu zemkulumpemti matalip atnaman galen nembayanj kekok eneyet ku mip?”

¹⁹ Yanjkwesime Zisasiyanj pigok diindoye, “Nej eknenmak talapgapmti eknenanj olojen mti tu meu zemkulumpemti belak ku talip. Apme nej an njenanj mge kebonjak an keyanj imbinanjmak bet butete kanan beme notnane meuyet indamandame koti meu ninipinj belak ku matalip, eknenanj tu meu nimwianji olojen mamip.

²⁰ Yanj maneti kan dangome an ke notnanemak tatnepeme kasa eknenanj kot mandamti mepme kan keyet kemberj mti tu meu ninipinj njep zemkulumpemti tabep.

²¹ Mka tokenj tunjupmanen etimbembenanj alaknanj atimti ku weyanj bek. Weyansat tapmnepemane eganj bululunj zemtobodak. Keyepmti alaknanj etanjnj mpemane dolaknanj kalinanj tadak kebonj.

²² Ma am njenanj singaponj sansan busat selik telepmanen bunak beme pululuk zemti mulatnak. Keyepmti selik alaknanen bunak beme eganj epeepinj; dolaknanj zinak!”

*Sabat tagonjo kangalen zet
(Matiyu 12:1-8; Luk 6:1-5)*

²³ Sabat tagonjo kan njengat Zisasmak nembane eknenanj set wit mulup tunjupmaset meti Sabat tagonjo kan keyet kenanj kwileki njen ku mimiyelen zenzenanjnjgut nembane eknenanj mepmambe wit katnanj notnanj belinanj tapmatatnimemambien.

²⁴ Apme Palisi eknenanj indikti Zisasiyet pigok yanjkwesiwien, “Zisas, pi ekbak, nemandine eknenanj Sabat tagonjo kangalen set bembenanj notnanj pi kwilekiyet taangosoip?”

²⁵ Zeme nâmti Zisasiyan pigok indayankwesiye, “In yenşokñ Dewit ma anene meuyet olati meluwan ku mimiñan mbien. Ke papiaen muluwan mimiñan e in ku mamain nâip?”

²⁶ Abiatayan sâpe sâpe bumbu an ñeñan manje kan keyet amobotnan Dewilan Kawawanğalen sesewat mkaen moti Kawawanğat zikatnan nup-maman bembeyan ke mnimti anene notnan indame nimbien. Nupmaman ke am belakñan ku manimtemien. Sâpe sâpe bumbu an ekñen etan matimnimtemien keyanğut ekñen meuyet penan gakimti kiler ke anene timkotindame nimbien.”

²⁷ Zet zapat ke mimindamti zeye, “Amgapmti Kawawanğan Sabat tagonjo kan ke mme sokbeye. Wa Sabat tagonjo kan keyepmti Kawawanğan am ku indaweyanğe.

²⁸ Angat Nemunan neñ Sabat tagonjo kan ma kwitnan kwitnan sambe wein kapiyelen Amobotnanin mayap.”

3

Zisasiyan Sabat tagonjo kan sutnateman an betnan seleuñan ñen weyanpeye

(Matiyu 12:9-14; Luk 6:6-11)

¹ Zisasiyan ewe gilik zemti Zuda ilinangalen sesewat mkaen negak moti an betnan seleuñan ñen tapme ege.

² Âpme Palisi notnan tabien ekñen Zisasiyan an kapi Sabat tagonjo kanen kapi weyanpeme ekti wapmet zelen pesenup, zemti ekdamuñ mtabien.

³ Âpme Zisasiyan an betnan seleuñanğat zeye, “Geñ wati ñeñan pienen kwatat.”

⁴ Zemtetime motapme Zisasiyan am pigok indayankwesiye, “Sabat tagonjo kanen mulup dolakñan mimiyele ma bekanan mimiyele am mamain ewe weyanindendeyelen ma indawalapme gakikiyelen? Ze zeme nâmbi.” Indayankwesime ekñen zelinpiñ buzak tabien.

⁵ Âpme amnan keñ katik mme Zisasiyan nâme ñep ku beme ñenzinziñmak tokwaindikti an betnan seleuñanğat zeye, “Bedi mututut.” Zeme betnan mututupme betnanwan dolakñan beye.

⁶ Ke mme Palisi ekñen sesewat mkaengatan toti meti keyegak amobotnan Elotgat mukulem mimiñane ekñenmak ondekti, “Set zigoset aikti Zisas kumann gakiwe,” zemti zemkabewien.

Am sambe penan tundua ganzenan ondebien

⁷⁻⁸ Âpme Zisasmak nembanane ekñen Galili tunduaen mesât mme Galili msalengatan am sambe penan indikti indamâpmebien. Mepme am sambe Zudia msalengatan ma Zelusalem mka temañatan ma Idumea msalengatan ma Zoda tu nembetatan ma Taia ma Saidon mka teman keyet nembet nembet mka isisikñan notnanğatan am sambe penan Zisas mulup mimiñanğat zapatnan mekopme nâmbiangapmti ekmagen ondek kopmâbien.

⁹ Am sambeyan kot bembuluñti Zisas neñ ekbi geñ ekbi mti Zisas bekan manğalanpeme weweyelen mbiangapmti nembananeñan wana ñen sakwep aiksasayet zeye.

¹⁰ Zisasiyan am sambe maweyanindemtangapmti am zawatmak sepem igak igagan koondakti Zisas timekti dolakñan bembeyet âmandamti dopman âtâpe dopman âtâpe mti manğalanpeme weweyelen mge keyepmti, “Wanğa aiğat,” ke zeye.

11 An we bekananjinmak kwep kwep ekñenan Zisas zimosetnan kot ekti kandan tokutumti ñagak teman palen tazemambien, “Geñ Kawawangat Nemunan.”

12 Âpme Zisasiyan we bekananjan egat kekok zemkawan kumbembeyelen zemkulumindeye.

*Zisasiyan an 12 ombemindeme Kawawangalen Zet Zapat Dolakñan Penan zempalakñan bembeyet zemindeye
(Matiyu 10:1-4; Luk 6:12-16)*

13 Âpme tunduaengatnan am notnan Zisasmak ilinsakwep kаланan mobien. Motati Zisasiyan am kwiyet nâme ñep beye ekñen ke indazemandame ekmagen kopme

14-15 12 ekñen pi ikñanmak mamayelen indaombemti an Kawawangalen Zet Zapat Dolakñan zempalakñan bembe an zenzeyelen ma we bekanan indapmobogalen zemindemti winde indaye.

16 An ekñen keyelen kwilin kapigok:

Saimon (kwitnan ñen Zisasiyan Pita kuye) ma

17 Zebedi nemulatnenet Zemsmak meniñan Zân egelan ñenzinziñ mti kwizet ñagak teman makumtemun, keyepmti Zisasiyan egegat kwilit Boaneges kuye. Kwit keyet yanjan ningalen zeleset gilik zemann kululun kwisak kekok bein.

18 Ma Endulumak

Pilip ma

Batolomiyumak

Matiyu ma

Tomasimak (Alipiasiyet nemunan)

Zems ma

Tadiasmak

Saimon Zelot*

19 ma Zuda Iskaliot mkaengatnan. An keyan maneti bam Zisas zemkuye.

Amnan Zisasiyan mulup we bekanan ekñengat ñenanin Beelsebulmak tapm kekok zewien

(Matiyu 12:22-32; Luk 11:14-23; 12:10)

20 Meti mkaen motapme am sambeyan ekti ewe kobem misik tapme keyepmti Zisas nembanane ekñenan tu meu niniyelen set ku sokbemindaye.

21 Âpme Zisasiyet mamnotnaneyan zapatnan ke nâmti, “An pi keñan kilom beme mene tapm,” zemti aiksât mebien.

22 Âpme zii zet zikat indanda an notnan ekñenan Zelusalem mka temanatnan koti Zisasiyet zewien, “An kapi Beelsebul† keñan tazin.” Ma am notnanan zewien, “An kapi we bekanan ekñengalen ñenaninan winde same we bekanan ekñen am keñingatnan tapmâindeme melip.”

23 Zeme Zisasiyan nâmti am ekñen ke indamandame kopme bemzenze zet ñen kapigok diindoye, “Sadanjan zigose Sadan ikñanmak mâpme medak?”

24 Ma msat kwegalen am mangeyan kalanji âmandawiek beme msat kwep am manje keyan windeniben ku tabiek.

25 Ma mka ñen keyet keñan amnan kalanji âmandawiek beme mka keyet kwitnan bekanan benak.

26 Âpme Sadanjan mulup an ekñenan epeemti ilinak âwiek beme windemben ku tabiek ma ekñengalen mananin dolakñan ñep ku tatnak.

* **3:18:** Kwit keyet yanjan Matiyu 10:4 ekbak. † **3:22:** Beelsebul ek we bekanan ekñengalen an ñenan bembe an. Zuda am ekñenan Sadanjan kekok manâmtemien.

²⁷ Âpme an ñen windenarben penar e nâmtingut kwindin moti milawatnar kilom kambu ku matip. Egar ñenar an katiknar beke ambeti setnar betnar zampeme tadak beme ñep milawatnar tinak. Bemzenze zet kapi Sadangar zenzenar. Sadar ñenar ambeti zampeme tapmenjut we bekanar am keninar talip eknen ke ñep indamâbâgalen.”

²⁸⁻³⁰ Amnar Zisasiyet, “We bekanar kenar tazin,” kekok zewiangapm Zisasiyar zet kapi zeye, “Ñer zet kapigok penar zema nâit, amgalen mama mimi bekanar sambe ñep katikpepeyelen ma Kawawangar zet mobotnar mimi keyelen yom kekok ñep katikpepeyelen. Ñer Emetak Tenar winde name we bekanar taindapmâlapgapmti Emetak Tenar zet mobotnar zenze keyelen yom ñep ku katikpepeyelen. Yom ke delar zenzenepin tapmetnepeme yom keyet dopmar time delar zewe.”

*Am Kawawangalen zet mangawepuwen Zisasiyet sipbutnarjere
(Matiyu 12:46-50; Luk 8:19-21)*

³¹ Âpme Zisasiyet mamnotnane eknenar mka solonan baen kotati Zisasiyar kwatotogar zepeme mopme tapmambien.

³² Zeme am sambe ekmak mka kenar tabienar Zisasiyet zewien, “Mamnotnane eknenar zupman baen kotati gâgât tazeip.”

³³ Zeme egar am ekngat pigok indayankwesiye, “Kwiyar nâgât mamnotnane beip?”

³⁴ Zemti am tabien eknen meindik koindik mti zeye, “In talip kapiyar nâgât mamnotnane penar beip!”

³⁵ Am eknen Kawawangalen zet mangawepup eknenar nâgât mamnotnane penar beip.”

4

*An ñenar alialik katnar time megeyet bemzenze zet
(Matiyu 13:1-17; Luk 8:4-10)*

¹ Âpme Zisasiyar ewe Galili tundua ganzenanak meti Kawawangalen Zet Zapat Dolaknar tazemzikat indame am sambe penanar koti bemisik tabiangapmti egar wanga ngat moti tu palen tapme amnar tu ganzenan gambibigen totabien.

² Tapme egar bemzenze zet zemti nânâ sambe zemzikat indameti bemzenze zet ñen kapigok zeye,

³ “Nâip, an ñenar wit katnar muluwen meti timtetelime mekoge.

⁴ Âpme katnar notnarar bululun zemti selen totemepme ageyar koti ekti nimbien.

⁵ Âpme katnar notnarar bululun zemti msat nanzar palen toge. Ke msat isiknar bugan bududuk gwaen nanzar palen etar tageyepmti duknar sakwep patar zemkwage.

⁶ Yar kasuwar kwageen kan keyet kindinar msalen baen penar ku tototnangapm zime gakiye.

⁷ Âpme katnar notnar bululun zemti didik nusi kenanen toti kwakwat e ñep kwage yangut nusi kwati minzilime einen siye.

⁸ Âpme katnar notnarar bululun zemti msat kelaknar temanen togeyepm penanar dolaknar epeem kwat temar bemti tepmar notnangat katnar 30 sokbeye. Ma tepmar notnangat penanar 60 sokbeye. Ma tepmar notnangat penanar 100 sokbeye.”

⁹ Zisasiyar bemzenze zet kekok zemdalar zempemti pigok diindoye, “An ñen zet nânâyelen tiknarar tazinar zet kapi ñep opeimti nâsem.”

¹⁰ Kegok zemdelañ zeme amnañ kalañ mekopme Zisasmak nembrañe ma am notnañ ek kwesiñ mâpmamtemien ekñenañ ilinak tati bemzenze zet keyet yañanggat yañkwesiwien.

¹¹ Yañkwesime egañ pigok diindoye, “Kawawangalen zemâtâtâtgat katanen mama keyet zet enziliñañ tazin keyet yañañ in sosok zemkawañ bem indandañ. Âpme an notnañ belak kileñ zupman maip ekñengut bemzenze zet etañ diindondoyet zenzenañ.

¹² Keyepmti Aizayayañ pigok zeye, ‘Ekñenañ zikalañ eek ektingut penañ ku maekmâtâlip. Ma wagañ zet nânâ e nâmtingut penañ ku manâmâtâlip. Ekñenañ weyañekmâtâbiek ze Kawawañmagen keñ gilik zenze aikme yomin katikpenak.’ ” (*Aizaya 6:9*)

*Zisasiyañ bemzenze zet zeye keyet yañañ zemkawañ beye
(Matiyu 13:18-23; Luk 8:11-15)*

¹³ Zisasiyañ zet kekok mti pigok indayañkwesiye, “In kwilekiyet bemzenze zet mandiindoyap keyet yañañ ku nâmâtâlip? In zigoset bemzenze zet notnañ sambe zewañ keyet yañañ nâmâtâbep?”

¹⁴ Kegok indayañkwesimti bemzenze zet keyet yañañ pigok diindoye, “An wit katnañ time mege ke Kawawangalen zet keboñ

¹⁵ ma katnañ notnañ selen totemegeen am keñin keboñ ke Kawawangalen zet nâme keñinan topmatazinañgut Sadañañ koti makumsagat min.

¹⁶ Ma am notnañ nanañ palen toge keboñ ekñenañ Kawawangalen zet nâmti keyegak zet keyet nâme dolakñañ beme oloñen temañ mamip.

¹⁷ Keyañgut keñinan penañ Kawawangalen zet zapat ku nâmkatik bemti kindiñinañ ku time towewetnangapm Kawawangalen zet zapat dolakñañgat kasa ma sisipeñpeñ mimindame keyegak makatikpeip.

¹⁸ Naman am notnañ ekñen nusi keñan totemege keboñ.

¹⁹ Ekñen keboñañ msatgalen nukñañ sambemak mânep milawatgat tikñañañ ma kwitnañ kwitnañ notnañgat eyak mimi keyañ mamañin minzilime einjeñ masimtalip.

²⁰ Ma am notnañ katnañ msat kelakñañ temanen towenje sepem keboñ. Ekñenañ Kawawangalen Zet Zapat Dolakñañ nâmti nâmkipepmti keyet penañañ am notnañmagen 30 ma notnañmagen 60 ma notnañmagen 100 mee kekok masokbeip.”

*Lam batiyañ ku kwalatpepeyelen zet zapatnañ
(Luk 8:16-18)*

²¹ Zemti zet ñen naman pigok tusum zeye, “Âpme amnañ lam koñbemti batiyañ dukñañ ku makwalapenup ma mundum wewe kandañan ku mambepenup. Nin lam koñti mundumañ tatatnanen sosok bempemann tapme am mka keñan matalip mbusatnañ mambemindein.

²² Nâlen zetn ke lam nemboñ keyepmti in nâlen zetn zemkawañ bewep beme nânâ enziliñañ matazin ke ewe ku enzilim tabe ma nânâ kwatam tazin mâtâpeme kawañ bewe.

²³ An ñen zet nânâyelen tikñañañ tazinañ zet kapi ñep opeimti nâsem.

²⁴ Keyepmti in weyañnâmâtâbep enenogat am ñen Kawawangalen zetnañ nâmti nâmtikñañ mbe beme Kawawañañ nânâñañ ewe tusumti sawe keyepm egañ nânâñañ sambe penañ tasawe.

²⁵ Ma am ñenañ zetnañ nâmti nâmtikñañ ku mbe beme Kawawañañ nânâñañ isikñañ ekmak tasain ke menzem mbe.

Wit katnañ epeem kwapmâgeyet bemzenze zet

²⁶ Kawawanġalen zelaŋ ammagen msat katanġ mekopme am sambeyan kwati egalen zemâtâtâtġat katnanen mama keŋan mepmâbien keyet pigok bem zema nâit. An ŋenanġ muluwen wit katnaŋ time mege.

²⁷ Âpme egaŋ tambu misa pi wemwat wemwat mti katnaŋaŋ mulupmaŋ zigok tapm bee eekpiŋ mme msat keŋanak kaim igak epeemti dukŋan makwazin.

²⁸ Msalaŋ ikŋaŋ katnaŋ ke mukulem mme dukŋan epeemti kwat sinaŋ betnaŋ mti penaŋaŋ mapein. Yaŋ maneti ekŋen beewan

²⁹ penaŋaŋ memuŋ memuŋ bemtemepme elanġenġe kanaŋ beme wanam mti maantip.”

*Mastat katnaŋġat bemzenze zet
(Matiyu 13:31-32; Luk 13:18-19)*

³⁰ Âpme Zisasiyaŋ bemzenze zet ŋen kapigok zemti diindoye, “Kawawanġalen zemâtâtâtġat katnanen mama keyet yaŋaŋ mastat katnaŋ keboŋ. Ma neŋ mastat katnaŋ keyet palen bemzema nâseip.

³¹ Msat sambe tep katnaŋ notnaŋaŋ mastat katnaŋ sebempeip. Mastat tep keyet katnaŋ isikŋaŋ bugan penaŋ yaŋ an ŋenanġ mulupmanen mmet ondeme

³² epeem kwat sememti antemaŋelip bemti sinaŋ betnaŋ mekopme age ekŋenaŋ ke motati keyet eyoŋan mkaŋin mawalati kelin mambeip.” *

³³ Zisasiyaŋ bemzenze zet keboŋ keboŋ notnaŋ sambe zemti animbi Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ nânâŋinaŋġat katanġ mandiindomtan.

³⁴ Egaŋ am sambe zet sosok yaŋaŋmak zemkawaŋ bembepiŋ belak bemzenze zet etaŋ mandiindomtan yaŋ nembaŋanemak ilinak tati naman bemzenze zet manzemtan keyet yaŋaŋ manzemkawaŋ bem indamtan.

*Zisasiyaŋ tâġâ lumun temaŋ zemkulumpeye
(Matiyu 8:23-27; Luk 8:22-25)*

³⁵ Kasup keyegak manepeme gasim beme Zisasiyaŋ nembaŋaneyet zeye, “Nin tundua nembet daeset mebegalengat kame metne.”

³⁶ Kegok zeme nembaŋane ekŋenaŋ am sambe bepi katim indemti Zisasiyaŋ tapmaŋeen waŋġa keyegak moti Zisasmak ilinak mepmame am notnaŋaŋ waŋġa notnaŋġat moti indapmoti keyegak mebien. Mepmambe Zisasiyaŋ mulukġat mti waŋġa butnaŋ delanġ zenzenaŋ kwilimbenaŋ met bemti mulukŋaŋ bekan tawemaŋġe.

³⁷ Taweme tâġâ lumun temaŋ penaŋ kwati tundua kumbume tundua mamaŋ temaŋ kwati waŋġa keŋan tuyaŋ toti gak zesât mge.

³⁸ Âpme nembaŋane ekŋenaŋ mebutemti zewien, “An zikat indanda, tuyen toti walesâpmnup pi geŋ nânâpiŋ belak muluk kwapem tawenik?”

³⁹ Zemti buteme mulugengatnan wati tâġâ ma tu zemkulumidemti zeye, “It buzak talit!” Zeme tâġâyaŋ zetnaŋ gawepumti katipeme tuyaŋ titokŋepiŋ tage.

⁴⁰ Mti nembaŋane pigok indayaŋkwesiye, “In kwilekiyet kiŋġati sebelan diŋdiŋ pi tapmip? In nâmkiŋpepeŋin bugan ku tazin?”

⁴¹ Zisasiyaŋ kegok mme nembaŋane ekŋenaŋ nâmtemtem mti ilinak buzak zenâ zenâ mti zewien, “An kapi ziboŋ penaŋġapm am ma tumak tâġâ mee piyaŋ zetnaŋ maŋgawepuipġat!” Kegok zemti tundua ganzenaŋ nembet daen mesât mebien.

* **4:32:** Mastat katnaŋ bemzenze zetġat yaŋaŋ Luk 13:21 ke mainġ nâmbek.

5

*Zisasiyan an njen we bekañanjan sambe mâpeye
(Matiyu 8:28-34; Luk 8:26-39)*

- ¹ Meti ekñenanjan tu nembet daenen Gelasan msalen patanjan zemti
- ² nembananeyanjan tapme Zisasiyanjan wangaengatanjan toti met an njen we bekañanjanmak kopme ege. An beke mkanjanjan am zaimen nanzanjan einzunanjan ke mawemtananjan kwati koge.
- ³ Âpme eganjan miñja keyet keñan ke weme we bekañanjanjan winde same mobotnanjan mme amnanjan waia katikñanjan piyanjan setnanjan betnanjan manzampemtemienanjan eganjan mamitimumanjan keyepm belak katipeme kileñjan belak matokwatan.
- ⁴ Ekñenanjan waia katikñanjan piyanjan setnanjan betnanjan manzampemtemienanjan eganjan met nanzanjan palen talinjanjan kunepeme etim toweme mametan. An njenjan winderanjan bemti ek njen ku mtopepeyelen yek.
- ⁵ Tambu msa eganjan sekñanjan nanzanjan aimboñanjan mawetindemetemienjan keyet keñanjan mawemetan. Mti kalananjan mototi ñagak mti sekñanjanjan sambe nanzanjan mti kileñjanjan ikñanjan mawaletan.
- ⁶⁻⁹ An keyanjan Zisas beñanjan daen kopme ekti windembemti mepme Zisasiyanjan ekti zeye, “We bekañanjan in an keñanganjanjan kwati melit!”
- Zeme ekñenanjan Zisasiyet nâme mobotnanjan beme kandanjanjan pedondomti ñagak palen yanjkwesiwien, “Zisas Kawawanjanjan Amobotnanjan penanganjan Nemuñanjan, geñ nin kwileki minndasâgât tapmnik?” Nin Kawawanjanjan monzalaman penanjanjan diñgonup, “Nin sek sindem ku ndasenik.”
- Zeme Zisasiyanjan baenen we bekañanjanjan ekñen ke kwati mebegat zeyeyepmti Zisasiyanjan an keyet yanjkwesiye, “Geñ kwidi kwi?”
- Yanjkwesime eganjan zeye, “Nâgât keññanjan we bekañanjanjan sambe talip keyepmti nâgât kwitn ‘Sambe Sopman.’”
- ¹⁰ Âpme we bekañanjanjan ekñenanjan zet giñginjan mti zewien, “Geñ msat kapiyetnanjan ku ndapmâpmane mesenup.”
- ¹¹ Âpme kalanj keyet kandanjanjan bee an ñengalen bo sambe penanjan tati meu tatnimambien.
- ¹² Keyepmti we bekañanjanjan sambe am keñanjan tabienanjan zet giñginjan mti zewien, “Geñ ndapmâpmane nin bo keñinanjan njen metowemâsenup.”
- ¹³ Zeme Zisasiyanjan we bekañanjan nâmindeme an keñanganjanjan kwati met bo keñanjan towepme boyanjan keñin kilom beme ekñenanjan kunzuj met tundua keñanjan toti tu nimti gakimtemebien. Bo ekñen ke sambe penanjan 2 tausen kegoganjan toweti gakiwien.
- ¹⁴ Boyanjan kekok mme am bo damunjan mamtemienjanjan ekñenanjan ekti winde bemti met mka teman ma mka isikñanjan am notnanjanjan zet zapat diindome ekñenanjan kwitnanjan kwitnanjan sokbeye ke eksât kopmâbien.
- ¹⁵ Zisasmagen kotij an itnanjanjan we bekañanjanjan sambe keñanjanjan tapme keñanjan kilom kilom mti matokwatan ke ekme keñanjanjan teñ beme sangum melakanjanjan miakti totapme ekti Zisasiyanjan mulup kingaganjanjanmak mge beke ekti kingabien.
- ¹⁶ Âpme am bo damunjan mamtemienjanjanjan ekñenanjan an we bekañanjanjanjan mamtan egat zapatnanjan ma bo ekñenmagen kwitnanjan kwitnanjan sokbeye keyet zet zapatnanjan am sambe diindome nâmbien.
- ¹⁷ Nâmti ekñenanjanjan Zisasiyanjan msat ke pemti mebegalen yanjbemti apitilim pewien.
- ¹⁸ Zisasiyanjan naman wangaen moti mesâgât mme an itnanjanjanjan we bekañanjanjanjan mamtan eganjan Zisasmak mesâgât yanjkwesim giñginjan mge.

19 Yanğut Zisasiyan zemkulumpemti zeye, “Geñ ipnodine ekñenmagen meti Amobotnañan kemberñ mgamti weyayan mulup mme dolakñan benak keyet zet zapadi diindosenik.”

20 Zeme egañ gilik zem meti Zisasiyan ekmagen kwitnañ kwitnañ mge keyet zapatnañ Dekapolas mka keyet keñan diindome am ekñenañ nâmti nâmtemtem temañ penañ mbien.

Zisasiyan Zailas nembrañan gakikiengatan mwage ma imbi ñenañ Zisasiyet melakanduñan timmekti dolakñan beye

(Matiyu 9:18-26; Luk 8:40-56)

21 Âpme Zisasiyan wañgaen moti tu nembet daen mepatañ zemti ewe nembu ganzenanak tapme am sambe penañan ekmagen kot ondebien.

22-23 Ekñengat tuñguwinangatnañ an ñen kwitnañ Zailas, Zuda am ekñengalen sesewat mka damuñ an ñen beke egañ koti Zisasiyet nâme mobotnañ beme pedondom samti pigok wekum saye, “Amobotnañ, neñ namban gakisât bududuk penañ tapmgat geñ koti bedañ sekñanen bemti mmane alik bemti mak.”

24 Zeme nâmti an kemak mepmalu am sambeyan idamâpmeti ekñenañ set tuñgupman Zisas misik peme wesât mmebien.

25 Âpme am mebien ekñengat tuñguwinan imbi ñen sipmañ makwawet-nepeme nup kanañ 12 beye.

26 Imbi keyañ kan teepmañ dokta ekñenmagen mepme ekñenañ weyañpenup zemti mme ekñenmagen mânepmañ sambe katipeme delañ zeme ewe sindem temañ timti sip omba penañ tusumti ewe makwawetan.

27 Imbi keyañ Zisasiyan am maweyañindemtan keyet zapatnañ nângeyepmti am sambeyet keñan Zisas tañguwi zem kilik kilik mege.

28 Kapigok otnâmti mge, “Neñ melakanduñan etañ timmeksap beme ñep alik besap.” Zemti kilik kilik mmeti met

29 melakanduñanak timmekme keyegak sipmañ katime keñanen nâme zawatnañ yek beye.

30 Imbi keyañ timmekme Zisasiyet windenañ notnañ ekmagen mepme nâmti zeye, “Kwiyañ melakanduñan timmekme nâyap?”

31 Zeme nembrañane ekñenañ zewien, “Am sambe penañan misik koti gatimego. Âpme geñ kwilekiyet, ‘Kwiyañ natim mekzin,’ tazenik?”

32 Yanğwesime Zisasiyan am timmege keyet guluk gilik mti timmage.

33 Âpme imbi keyañ timmekme sekñanen kwitnañ kwitnañ sokbeye keyet yañan nâmti set belañ diñdiñ mti Zisasiyet kandañan pedondom samti zet zapatnañ sambe ke msaye.

34 Msame Zisasiyan imbi keyet zeye, “Ipm, nâmkirñenakgapm pembenañ benak keyepm keñdi sewakñan beme meti alik benak kegogak mepmam-banik.”

35 Egañ imbi keyet zet ewe zemambe tapme Zuda am ekñengalen sesewat mka ñenañin egalen mkaengatan am notnañan Zailas ekmagen koti zewien, “Nambandi walak yek bep. Keyet geñ Zisas belak ku wakosenik.”

36 Ekñenañ zet kegok tazenâme Zisasiyan nâmti keyegak Zuda am ekñengalen sesewat mka damuñ egat zeye, “Geñ yayañ ku mi; nâmkirñependi mkipmañ be.”

37 Kegok zemti am notnañ mâpmebien ekñen zemkulumindemti Pitamak Zems meniñan Zân ekñen etañ indatime mebien.

38 Meti Zuda am ekñengalen sesewat mka damuñgalen mkaen moti Zisasiyan nâme amnañ kwisak temañ mti ambembesi tapmme moti

³⁹ indikti am sambe ambembesi tapmme zeye, “In kwilekiyet kwisak teman mti yuyu yeye tapmip? Imbi nempa kapi ku gaki; belak muluk tawen.”

⁴⁰ Zisasiyan kegok zeme eknenan an pi zigogat kwat siwawaknan tapmin zemti yenbien. Mme Zisasiyan am sambe mka kenan tapmambien ke indapmâpme zupman baen topme delan zeme nempa keyet mamañ bipman ma nempañane Pitamak Zemsmak Zân etan zeme ilinak nempa gakikiñan tageen ke tabien.

⁴¹ Tati imbi nempa keyet betnan atamti Zuda zeleset pigok zeye, “Talita kumi,” keyet yanñ, “Imbi nempa isiknan, neñ geñ wawagat zeyap!”

⁴² Zeme keyegak imbi nempa isiknan keyan wati mebe kokot mge. Imbi nempa ke nup kanan 12 etan. Âpme imbi nempa isiknan ke gakikiengatnan wapme ekti eknenan nâmtetem penan mbien.

⁴³ Âpme Zisasiyan keyet zet zapatnan am nen ku diindondoyet zemkulu-mindemti nempa meu mkosame niniyet zeme meu mkot same niñge.

6

Zisasiyet mkanan notaknanen am eknenan wisat mpewien (Matiyu 13:53-58; Luk 4:16-30)

¹ Zisasiyan mka ke peme tapme iknanat mkanan noteknan Nasalet mesât mme nempañaneyan mâti ilinsakwep mebien.

² Mepmane peme Zuda am ilinangalen kâtnânâ kan beme sesewat mkaen moti Kawawangalen Zet Zapat Dolaknan Penan zemzikat indaminge. Âpme am sambe eknenan zetnan nâmti nâmtetem penan mti zewien, “Kwitnan kwitnan sambe mamin kapi ma nânâ teman teman kapi egañ desetgatnan penan tiye? Egañ zigoset mulup dolaknan teman teman kapi aikti mamm?”

³ Nin egat yanñ nârup. Ek bipman mka walalat an ma mamañ kwitnan Malia ma meniñane Zemsmak Zoses ma Zudamak Saimon ma ipmanemak ke nin nâmtatnup.” Kegok zemti zemtalati mtopewien.

⁴ Mtopeme Zisasiyan pigok diindoye, “Kawawangalen golan zenze an nengat kwizet buñaman msat notnanen palaknan bem tapmepme iknanat mamnotnane ma doipmane ma iknanngalen mkaengatnan amnan zemtalat-pemti kwizet buñaman ku mamwalip.”

⁵ Kegok zemti Zisasiyan eknenmagen mulup teman nen ku mge. Am zawalinmak kwep kwep etan notnan betnanan indatamti zawalin mme alik bewien.

⁶ Mkanan noteknan am eknen nâmkinpepeninpingapmti tektek penan miindemti egañ mka notnanen etan tokwat meti Kawawangalen Zet Zapat Dolaknan zemzikat indam mge.

Zisasiyan nempañane 12 mulup mimiyet zemindeme mekobien (Matiyu 10:5-15; Luk 9:1-6)

⁷ Zisasiyan nempañane 12 indazem tetime kopme Kawawangalen Zet Zapat Dolaknan zenzeyelen ma we bekanan indapmâbâgalen winde indamti nempa zut zut zemideme mka katan mekokogat zemindeye.

⁸ Eknenan mesât mme Zisasiyan kapigok diindoye, “In mesâti set mebe-galen tonjanin etan mmebep. Meu ma ele ma mânwin mee nen ku timebep.

⁹ Sewewelin mmebep ma melakandunin tipmasek mee ku mundun bep. Sekñinan tazin ke etanmak mebep.”

¹⁰ Mti pigok diindoye, “In mepme mka kenan nen indame in kwep keyegak mawemetneti mebep.

¹¹ In mka ñen patañ zeme mka keyelen am ekñenañ mka weweyelen ku indawep beme in mesât mbep, kan keyet zipelukñin senñi zewep Kawawañgalen ñenzinziñ mka kapimak tazin zemti mebeb.”

¹² Zeme nâmti ekñenañ msat katanñ meti amgat zeme yomengatnan gilik zenze keyet zetnañ diindowien.

¹³ Diindomti we bekanañ sambe am keñan indapmâindewien ma zawatmak sambe olip kelakñan tunañan sekninan zulutindemti mme alik bewien.

*Zân tu zululut gakikiñanggat zapatnañ
(Matiyu 14:1-12; Luk 9:7-9)*

¹⁴⁻²⁹ Elolañ meniñan Pilipgat imbiñan Elodias menzem wageyepmti Zânañ moti Elotgat zeye, “Geñ meniñdanggat imbiñan menzem wadik kapi geñ Kawawañgalen zii zet tazin e angosonik.” Kegok zeme Elodiasiyañ Zânañ Elotmak egegat yomit zemkawañ bemidaye keyet nâme ñep ku beme Zângat ñenzinziñ mti zemdelañ zeme Elolañ am notnañ zemindeme Zân atamti setnañ betnañ zamti mka katikñan met pewien.

Imbi Elodias keyañ Zângat ñenzinziñ mti kukuyelen nângeyanñgut Elo-lañ Zân ek Kawawañgalen mulup an teñ ma yomepiñ kwetetepmañ mamain keyet mti mineti, “Neñ kuma gakime Kawawañan naman neñ kegoak nawalebemagen,” zemti kiñgati angalañ peme mamti zetnañ zeme nânâyelen nâmtikñan mamtan.

Âpme maneti peme Elot sokbembenañ keyet kan dangome egañ egat kandañan an ñenañ bembe notnañ mamtemien ma an kasa kuku ekñengalen ñenañin ma Galili msat notnañ ekñengalen an ñenañ notnañ indamandame kopme bumuluñti indamti tapmambien. Kan keyet Elodiasiyañ Zân kume gakikiyelen setnañ dolakñan penañ sokbemsaye. Elot ma an ñenañ notnañ ekñenañ ondek tapme Elodiasiyet nambañanñan ekñengat zikalinan meti silik wendiye. Silik wendime Elot ma an ñenañ notnañanñan egome Elo-lañ nambañanñan keyet zeye, “Geñ kwileki ñengat gembeme zemane neñ ñep gasap. E Kawawañgat zikatnan pigok zemkatik bem gayap. Geñ kwileki belakñan ñengat zemane ñep gasap ma msat mandamuñ miap kapi butnañ elengem ganñayelen zemane e kegoak ñep elengemti gasap.”

Zeme imbi nempa keyañ mka butnan gwaen mamañgalen meti mamañgat yanñkweziye, “Mañge, neñ bienañ kwileki nanayet zesap?”

Yanñkwesime mamañanñ Zân tu zululut egat ñenzinziñ mamtan keyepmti nambañanggat pigok zeye, “Geñ Zângat ñokasetnañ ganñayet zesunik.”

Zeme nambañanñan nâmti keyegak winde bemti amobotnañ Elotmagen toweti zeye, “Alak kapi Zân tu zululut angat ñokasetnañ usumti batien bemti nasunik.”

Zeme amobotnañ Elo-lañ zet ke nâmti keñan bekanañ penañ beye, yanñgut amgat zikalinan zemkatik beyeyepm yek ñep ku zenak. Keyepm egañ kasa kuku an ñen zempeme egañ mka katikñan meti Zângat bimañ usumti ñokasetnañ batien bem mti kot nambañanñ ke same egañ Zângat ñokasetnañ pelep ke mti mamañ mesaye. Âpme mamañanñ Zângat ñenzinziñ mamtan keyepmti Zângat ñokasetnañ ke same egat ñokasetnañ ke ekti nâme ñep beme mti mepeme mege. Kegok mme nambañane ekñenañ zet zapatnañ nâmti kot seknanñ mti met miña keñan wat pemti atampewien.

Elot kegoak mmame Zisasiyet zet zapatnañ msat katanñ palakñan bemti amobotnañ egat wakñan topme nâmti zeye, “Zân tu zululut neñ bimañ elengewan keyañ naman gakikiengatnan walep keyepm windenñan igagen penañ tapm.”

Yangut am notnaŋaŋ zewien, “An kapi Kawawaŋgalen golaŋ zenze an Ilaiza,” ma notnaŋaŋ zewien, “Ek Kawawaŋgalen golaŋ zenze an itnaŋaŋ baen mamtemien ekŋen keboŋ.”

Zisasiyaŋ am 5 tausen meu indaye
(*Matiyu 14:13-21; Luk 9:10-17; Zân 6:1-14*)

³⁰ Zisasiyaŋ nembraŋane zemindeme mka kataŋ mebienaŋ maneti Zisasmagen koondakti ammagen kwitnaŋ kwitnaŋ mbien ma Zet Zapat Dolakŋaŋ Penajaŋ zemzikat indawien keyet zezapatnaŋ msawien.

³¹ Âpme am sambeyaŋ ekŋenaŋ tabienen ke mekopen tapme Zisas ma nembraŋane ekŋenaŋ meu niniyelen kan tuŋgupaŋ bugan ku sokbe-mindame keyet mti Zisasiyaŋ nembraŋaneyet zeye, “Kame, nin pi pemti msat tuŋgupman nnak daen meti bugan kâtnâmtati meu nsenup.”

³² Zemti ekŋenaŋ ilinak waŋgaen moti msat tuŋgupman tu nembet daeset ke mesât mebien.

³³ Tapmepme am sambe mka temangatnan ekŋenaŋ indik mâtâti ekŋenaŋ nembu gilop windem bemti nembet daen ŋeŋaŋ met patanaŋ zewien.

³⁴ Âpme Zisasmak nembraŋane ekŋenaŋ bam met ganzenan patakpemti Zisasiyaŋ toti met am sambe penajaŋ indige. Ekŋenaŋ sipsip damuŋinpiŋnok tabiengapmti Zisasiyaŋ am ekŋengat kember penajaŋ mti yaŋbemti Zet Zapat Dolakŋaŋ sambe zemzikat indam mge.

³⁵⁻³⁶ Tazemzikat indam mnepeme msat tambusât penajaŋ tapmme nembraŋaneyajaŋ ekti Zisasmagen meti zewien, “Msat penajaŋ tambusât tapm keyet geŋ am indemane mka temanen ma isikŋanen meti meuŋin ilinaŋgat aikti kwitimti nseip.”

³⁷ Zeme Zisasiyaŋ dopmaŋ pigok gilik zem zeye, “In meu ŋen aikti indame nila!” Zeme ekŋenaŋ Zisasiyet yaŋkwesiwien, “Nin 200 kina kapiyaŋ nupmamaŋ met kwiti koindamann niniyet nâmti tazenik?”

³⁸ Âpme egaŋ pigok indayaŋkwesiye, “In meti eleŋinaŋ nupmamaŋ zigok tazin ze egit?” Zeme ekŋenaŋ meekti zewien, “Eleen nupmamaŋ 5 ma aŋgala zulaŋ talup.”

³⁹ Zeme nâmti egaŋ nembraŋaneyet zeme am zemindeme maŋge ŋen maŋge ŋen kwan sinaŋ dolakŋaŋ palen gwilelaŋ pemti totapmebien.

⁴⁰ Maŋge notnaŋgat am 100 ma maŋge notnaŋgat am 50 kekok tapmebien.

⁴¹ Tapmepme Zisasiyaŋ nupmamaŋ 5 kemak aŋgala zut ke timtati zikatnaŋ kululunen gwaen ekme mopme Kawawaŋgat, “Wisikŋ,” zemti nupmamaŋ ke meselemti nembraŋane indame ekŋenaŋ ambepelet timti am maŋge tabien kataŋ indamebien.

⁴²⁻⁴⁴ Indamepme am 5 tausen piyaŋ meu nimkiŋapme meu butnaŋ kileŋ temepme ke naman namba ekŋenaŋ akumtim akumtim mti tise 12 kekok wepme gak zeme nembraŋane ekŋenaŋ timti mebewien.

Zisasiyaŋ tu paleset mege
(*Matiyu 14:22-23; Zân 6:15-21*)

⁴⁵ Kekok mti Zisasiyaŋ ikŋaŋ ewe keyegak tati nembraŋane ekŋen ŋeŋaŋ zemindeme ekŋenaŋ waŋgaen moti tu nembet Besaida mkaen daeset mesâgât tapmepme egaŋ ikŋaŋ ke tati am sambe zemindeme mekobien.

⁴⁶⁻⁴⁸ Ekŋenaŋ mekopme delaŋ zeme Zisasiyaŋ dundusâgât kalaŋan memoge. Moti Zisasiyaŋ igak kalaŋan ke dundumambe tapme gasi penajaŋ beme indikme nembraŋane ekŋenaŋ ilinak etaŋ piyaŋ tundua sutnan penajaŋ daen

mepme tâgâ temanaj mebieset kot indakumbume mesâgât taolapmambien. Tambu tetak piwan mulup teman ke tapmmetnepeme msasâgât tapmme, Zisasiyan toti tundua paleset ekñenmagen sokñan seabem indesâgât mge.

⁴⁹ Egan kegok mme ekñenan, “Wa, we bekananaj kozin,” zemti kiñgati yeye mme

⁵⁰ Zisasiyan pigok diindoye, “Kiñgagapiñ. Neñ nen penaj takolapgat sewak talit.”

⁵¹ Zemti Zisasiyan wanja keñan mowepme keyegak tâgâyan katikñan takumanjewan bep zeme nembananeyan nâmtentem teman mti tabien.

⁵² Ekñenan Zisasiyan am sambe penaj meu indame nimbien windenaj keyet yanaj mee kegok ku eknâmbien.

*Zisasiyan Genesalet msalen am zawalinmak weyanindeye
(Matiyu 14:34-36)*

⁵³ Âpme ekñenan tundua nembet daenen meti Genesalet msalen patan zemti wanja mandame kainan mopme tekñan mandamti mot tep palen

⁵⁴⁻⁵⁵ zampemti Zisasmak nembanane ekñenan toti mepme am notnanaj indikmâtâti windembemti mka katan meti am zawalinmak indaluanzamtimti Zisasmagen kopmâmbien.

⁵⁶ Âpme Zisasiyan mka temanen ma mka isikñan notnanen mege kan keyet am zawalinmak luemtinti tambanjum sutnanen koindeme wemti ekme Zisasiyan takopme melakandunaj butnan etaj ke timekti dolakñan bembeyet wekuwien. Wekume nâmindeme am zawalinmak ekñenan sanjuman busilinaj etaj timekti alik bemâmbien.

7

*Yenpawineyelen mama mimi itnanaj ke mâti mamtemien
(Matiyu 15:1-20)*

¹ Âpme zii zet zikat indanda an ekñenan Zelusalem mkaengatnan kot Palisi indaikme ilinsakwep met Zisasmak ondekbien.

² Ondak tati Zisasmak Zapat mmambe tati indikme Zisasiyet nembanane notnan ekñenan yenpawineyelen zii zet tazin keyet katan belin zululupin tu meu taatamnimbien.

³ Âpme Palisi ma Zuda am ekñenan yenpawineyelen mama mimi ke mâti keyet katan belin mee zululupin tu meu ñen ku maatamnimtemien.

⁴ Ma ekñenan bemkwiti kwiti mundumengatnan gilik zem meti kegogak tu zululupin meu ñen ku maatamnimtemien. Wa ke etaj yek, mama mimi keboñ notnan menzim bati ma okop mee pi ewe zululutnan keyegak sakwalam zuluti mambumbemnimtemien. Ma mama mimi keboñ keboñ sambe notnan ewe wemezin.

⁵ Keyepmti Palisi ma zii zet zikat indanda ekñenan Zisas nembananeyelen muluwan ke ekti Zisasiyet pigok yankwesiwien, “Nembandine ekñenan kwilekiyet yenpapmnanjalen set tazin ke kulumti tu meu mee belin zululupin bumbulumimagan kilen tatim nip?”

⁶ Yankwesime Zisasiyan ekñengat pigok zeye, “Ewenan tipman baenen Kawawanjalen golan zenze an Aizayayan in tetimaemae an keboñgat esemten penaj meluwan pigok mge,

‘An ekñen keboñ keyan keñinan penaj bankunemti kwizet bunjamm belak sekgan etaj mwati manzempalakñan bemneip.

⁷ Mti ilinaŋgalen yeŋpawineyelen set keyaŋ nâlen zii zetnok bempemti ke am sambe zemzikat indamamipgapmti nâgât belak segaŋ etaŋ mandundunaip.’ ”
(Aizaya 29:23)

⁸ Zemti pigok diindoye, “In Kawawaŋgalen zii zet penaŋ ke ingulume topme ilinaŋgalen yeŋpawineyelen set sambe ke mamkatikŋan bem maip.”

⁹ Zemti ewe tusumti pigok diindoye, “In yeŋpawinaŋgalen set ke mtati Kawawaŋgalen zii zet ingulume totogalen setnaŋ dolakŋaŋ penaŋ masokbemindain.

¹⁰ Mosesiyaŋ Kawawaŋmagen zet ŋen mti kapigok zeye, ‘Geŋ mambipdaŋgat nâmane mobotnaŋ bewe. An ŋenaŋ mambipmaŋgat zet mgasik zeween an ke kume gakiwe.’
(Kisim Bek 20:12)

¹¹ Keaŋgut in naman am set sepem ŋen zikat indame ekŋenaŋ pigok mamip. ‘Mam biwine ekŋenaŋ olat olat ke temimti mamengut ekŋenaŋ pi ilak Kawawaŋgat tewalaŋ sasâgât zemti bempeya.’

¹² Zemti mam biwine indamukulem dolakŋaŋ penaŋ ku mamiindeip.

¹³ Set kegaset in Kawawaŋgalen zii zet mtopemti ilinaŋgalen set manzemzikat indaip. Mama mimi sambe keboŋ notnaŋ sambe penaŋ mamâlîp.”

¹⁴ Kegok zemti am sambeyet ewe zeme kopme pigok diindoye, “In sambe wakbemti tapme zet kapi zema weyaŋnâmâtâlît.

¹⁵ Kwitnaŋ kwitnaŋ nime kambakŋinan matowezin keyaŋ yom kum bein. Keŋinangatnan nânâ bekaŋaŋ ma dembusek bekaŋaŋ makwazin keyaŋ keŋin mme bekaŋaŋ mambein.

¹⁶ An ŋen keŋanmagaŋ zet zeyap kapi nâmti ikŋaŋak opeim nâsem.”

¹⁷ Egaŋ zet kegok zemdelaŋ zemti am indeme mekopme mkaen mowepme nemaŋane ekŋenaŋ keyegak mâpmoti bemzenze zet zeye keyet yaŋaŋ zemâtâtindame nânâyelen yaŋkwesiwien.

¹⁸ Yaŋkwesime Zisasiyaŋ pigok diindoye, “In kegogak ŋoktikŋinpiŋak tapmaip?

¹⁹ Meu nimann tipkambakŋnan matowezin keyaŋ keŋinanen toti keŋin mme bekaŋaŋ ku mambein. Keyaŋ belak tipkambakŋnan totapme baeset tipman makwawezin.” (Keyepmti Zisasiyaŋ meu sambe kapi ku zemkuluye ŋep etaŋ niniyelen zeye.)

²⁰ “Âpme keŋinangatnan nânâ ma zet bekaŋaŋ makwazin keyaŋ keŋin mme bekaŋaŋ mambein.

²¹⁻²² Am keŋaŋgatnan kwitnaŋ kwitnaŋ bekaŋaŋ kapigogaŋ makwazin: ŋoktik bekaŋaŋ, ma animbi zomolim ekŋenaŋ set kileŋ mama ma awembiŋ bemaŋaŋaŋgut notnaŋgalen imbi menzem wawat ma kambu, kasa kuku, imbi indaasek indende, mobotnaŋ sakam igak igak, dâsuki, kakiki ma amgat zet bekaŋaŋ notnaŋ zenze ma nânâŋin kilom maotnâip.

²³ Nânâ bekaŋaŋ keboŋaŋ keŋinangatnan kwati keŋin mme bekaŋaŋ beme Kawawaŋgat zapat ku matalip.”

*Zisasiyaŋ Silia mkaengatnaŋ imbiyet nâmkiŋpepeŋaŋ kaliŋaŋ ege
(Matiyu 15:21-28)*

²⁴ Kegok zemdelaŋ zemti Zisasiyaŋ mka ke peme tapme Taia ma Saidon mka temaŋ egegat msat tuŋgupmanen mege. Egaŋ meti mka tambaŋgumen moti amnaŋ egat zet zapatnaŋ ku nânâyelen otnâŋge. Yaŋgut am ekŋenaŋ mepme zapatnaŋ nâmâbiengapmti ŋep ku enzililiyelen sepem beye.

²⁵ Keyepmti Zisasiyan mopme mopme keyegak imbiñenaj zet zapatnaj nâmti nambanaj we bekanaj ñenaj mme keñan kilenj mambemtangapmti Zisasiyet nâme mobotnaj beme pedondo saye.

²⁶ Imbi ke Pinisia imbi Silia mkaengatnaj zetnaj Glik zet manzemtan. Imbi keyanj nambanajgat keñangatnaj we bekanaj mâpepeyelen Zisasiyet zet giñginj mge.

²⁷ Keyepmti Zisasiyan imbi keyet pigok dunduye, “Nemba ekñenaj meu ñenaj manip. Âpme geñ nâmane nembayelen meu menzemti tam ñep ku sasayelen bein. Sepem kegogak neñ Zuda am ekñen ñenaj indamukulem mtiñgut bam am Zuda mañgaen ku sokbemenaj in indamukulem mimiye-len.”

²⁸ Zeme imbi keyanj dopmaj pigok gilik zem saye, “Amobotnaj, geñ zet e penaj zeniganjut tam ekñenaj nembayelen meu pâpmaj bap palen toweme kilenj ke mambeseip.”

²⁹ Eganj kegok zeme Zisasiyan kapigok zeye, “Geñ zet kegok penaj zenikgapmti nambandi we bekanajaj katipe mezingat gilik ze mkandan met.”

³⁰ Zeme imbiyan mkanaj meti ekme nambanaj we bekanaj pemepme sinanen muluk dolakñaj taweme ekti nâme dolakñaj penaj beye.

An wakñaj kekeñaj ma zet ku manzemtan ke Zisasiyan weyanpeye

³¹ Zisasiyan Taia mka katikpem met Saidon mka sebempemti Dekapolas mka sebemindemti Galili msat tunduaeset mepme

³²⁻³³ am notnanaj an wakñaj kekeñaj zet mee zesât maolatan ke wati Zisasiyan betnanaj timekme dolakñaj bembeyelen nâmti ekmagen wap-mebien. Wapmeti Zisasiyan weyanpepeyet yanñwesin giñginj msame Zisasiyan nâmti eganj an ke wati ganzenanik meti betnan nemuñajaj wakñaj nembet nembet wapemti naman mtot zawaganj betnanen wasekpemti an keyet nambalamanen

³⁴ bemtati an keyet kemberj mti zikatnaj kululunjen ekme mopme Zuda ilinajalen zeleset Bipmajgat pigok zeye, “Epata.” Zet keyet yanaj, “Wakdi teñ beme zet ze!”

³⁵ Zeme wakñaj teñ peme zet dolakñaj zeye.

³⁶ Âpme Zisasiyan keyet zapatnaj ku zenzeyelen am indazemkulum aleme am ekñenaj nâpemtj keyet zapatnaj zempalakñaj bemâbien.

³⁷ Ekñenaj nâmtemtem penaj mti zewien, “An kapiyan kwitnaj kwitnaj mme dolakñaj etanj mambein. Mti kegogak am wakñaj kekeñaj ma zet ku manzeip ekñen mme zet zeip ma wakñin teñ mapemâzin.”

8

Zisasiyan am 4 tausen meu indapelanjguye (Matiyu 15:32-39)

¹⁻² Zisasiyan tipman baenen am sambe meu indaye yanaman mise ñen am sambe penaj ondek tapme kasup tuk bepi Zet Zapat Dolakñaj tadiindometne peme, am ekñenaj meu bugan mkobien e nime delanj zemâge. Âpme amnaj tu meu aikti niniyelen setnaj ñen ku aikbiengapm Zisasiyan nembajane indapmandame kopme zeye, “Neñ am sambemak kasup tuk takwati meuñin belaknik mkobien elak nime delanj zeyeyepmti alak meuñinpiñ tapme indikti neñ ekñengat kemberj penaj miap.

³ Am notnañ mkañin beñangatan penañ kobiengapmti belak indema gilik zem mkañinan mesât meti meuyet selen sukñan bemti zikalin gililin peme tokutuseip beme ñep ku besem.”

⁴ Zeme nembrañane ekñenañ yañkwesiwien, “Msat tungupman pi tu meu desetgat aikti indamann nseip?”

⁵ Zeme Zisasiyañ indayañkwesiye, “In nupmamañ zigok mtalip?”
Zeme ekñenañ zewien, “Nupmamañ 7 mtatnup.”

⁶ Kegok zeme nâmti am ekñengat zeme ondekti msalen gwilelañ totapme nupmamañ 7 ke mti Kawawañgat, “Wisikñ,” zemti meselem nembrañane kalañ indame ekñenañ timti am indamebien.

⁷ Âpme añañala isikñañ notnañ kegogak taindaye. Ke Zisasiyañ mti kegogak Kawawañgat wisikñ zemti nembrañane kalañ indame timti am kalañ indamebien.

⁸⁻⁹ Indame am 4 tausen piyañ meu nimkiñgapme butnañ belak temege ke timti tise 7 wepme gak zeye.

¹⁰ Kegok mti Zisasiyañ am zemindeme mkañinan mekobien. Am zemindeme mekopme Zisas ma nembrañane ekñenañ ilinak etañ wañgaen moti Dalmanuta msalen daen mebien.

*Palisi am notnañañ Zisasiyañ menok mme eegalen yañkwesiwien
(Matiyu 16:1-4)*

¹¹ Dalmanuta msalen met tapme Palisi an notnañ ekñenañ Zisasmagen koti menok temañ notnañ mme ekñenañ Kawawañgat Nemuñañ penañ ke nâmâtâtâgalen tetipem ekbien.

¹² Mme Zisasiyañ ekñen ke indikti keñañ bekañañ beme zeye, “Alak kan pigogak am talip ekñen kapiyañ kwilekiyet menok mme eegat etañ manzeip? Keyepm alak kan kapiyet neñ ekñenmagen menok ñen ku mma ekseip, yek penañ.”

¹³ Egañ kegok zemti katiindemti nembrañane ilinsakwep gilik zemti wañga keñañ ewe moti tundua nembeleset mebien.

*Palisimak amobotnañ Elot ekñengat yañin Zisasiyañ nupmamañ yisiyañ
mme masemen keyet palen bemzenze zet zeye
(Matiyu 16:5-12)*

¹⁴ Nemba ekñenañ nupmamañ mekwititiyet kandati nupmamañ kwewetañ wañga keñañ tagaen ke mkobien.

¹⁵ Âpme Zisasiyañ Palisi ekñengalen mama mimi ke ekme ñep ku beye keyepmti selen kopmambe Zisasiyañ nembrañaneyet golañ zet zemti bemzenze zet kapigok diindoye, “In Palisimak Elot egetgalen yis keyet eksewep.” *

¹⁶ Zeme nembrañane ekñenañ Zisasiyelen zet keyet yañañ ku weyañnâmbiengapmti ilinak zenâ zenâ mti pigok zewien, “Nin nupmamañ ñen kwititipiñ belak kotngapmti Zisasiyañ keyet tazen.”

¹⁷ Ekñenañ kegok zenâ zenâ tapmme Zisasiyañ nâmti pigok indayañkwesiye, “In nupmamañ kwititipiñ kolo keyet eneyet zenâ zenâ tapmip, in nâgât yaññ ku eknâmâtâlíp, ma? In keñin uwatnañ penañ!

¹⁸⁻¹⁹ In neñ kwitnañ kwitnañ mima
‘Zikalinañ eek ektiñgut ku maekmâtâlíp ma zet zema wakñañzet zet nânâ
nâmtingut ku manâmâtâlíp.’ *(Esekiel 12:2)*

* **8:15:** Palisi ekñengalen mama mimi ke Kawawañ sesewatsasayet setnañ sambe bemtimâpmambien ke nâmkiñpepe palen yek. Amnañ indikgongoyet segañ etañ mti mambien. Elolañ Zisasiyañ menok mme eekgalen etañ manâmtan. Egañ menok ke ekti nâmkiñpepeyelen yek.

In tipman baenen am 5 tausen pi nupmaman 5 etan bukeyangut meselem indama nimbien ke ku nâmâtâlîp?”

Zemti nembanane indayankwesiye, “In nupmaman nimkingapme belak temepme timti ele zigok webien?”

Indayankwesime eknenan zewien, “Ele 12 kekok webenn.”

²⁰ Zeme Zisasiyan ewe indayankwesiye, “Kan nengat nupmaman 7 mti am 4 tausen pi indama nimkingapme butnan totemepme timti ele zigok webien?”

Indayankwesime eknenan zewien, “7 webenn.”

²¹ Zeme nâmti pigok diindoye, “In ney kekok mimiyet windenn tatnain keyet yan 7 mkawan bema in nikti yan 7 nâmâtâlîpgapmti Palisi ekjengalen mama mimi ku mâbep.”

*Zisasiyan Besaida mkaen an nen zikatnan bejan weyanpeye
(Matiyu 16:8)*

²² Âpme Zisas ma nembanane eknenan Besaida mkaen mepatan zeme mka keyetnan an nen zikatnan bejan an keyet notnanayan Zisasiyan sekjane atamti mme dolaknan bembeyet watoti Zisasiyet yan kwesim ginjin mbien.

²³ Kegok zeme nâmti Zisasiyan an zikatnan bejan ke betnamti mka ganzenan ilidak baen metati Zisasiyan an keyet zikatnanen zawagan wasekpehti betnan zikatnanen mobemti yan kwesiye, “Zikadan kwilekiki notnan nep taekdik?”

²⁴ Zeme an keyan belak zem wat ekti zeye, “Ney am taliwen pi nep taindigap yangut indikma tep noteknan nembon tabem temezin.”

²⁵ Zeme Zisasiyan betnan ewe zikatnan bemti weyanpeme zikalan bikbik mti kwitnan kwitnan sambe bepi ekmâtâpmâge.

²⁶ Âpme Zisasiyan zempemti zeye, “Gej am mka tungupman moti am keyet zapat diindondopin belak buzak lolotnak mkandanen mesenik.”

*Pitayan Zisasiyet yan 7 zemâtâge
(Matiyu 16:13-20; Luk 9:18-21)*

²⁷ Âpme Zisasiyan nembanane ilinsakwep Sisalia Pilipai mka teman manzemtemien keyelen mka isisiknan nengat seleset mepmambe Zisasiyan nembanane pigok indayankwesiye, “Am eknenan nâgât kwiyan tapmain manzeip?”

²⁸ Indayankwesime nembanane eknenan zewien, “Gâgât am notnanan, ‘Zân tu zulutindende an egan gakikiengatnan wati tapmain,’ manzeip ma notnanan, ‘Kawawangalen golan zenze an itnanan nen egan wati tapmain,’ manzeip ma notnanan, ‘golan zenze an Ilaiza egan kululunengatnan toti tapmain,’ kekok manzeip.”

²⁹ Zeme nâmti naman Zisasiyan ilinangat indayankwesiye, “Âpme in nâgât kwi manâmneip?”

Indayankwesime Pitayan dopman pigok gilik zem zeye, “Gej Kilais Kawawanan am nin yomengatnan gilik zemndatitijet zemgeme tobanan. Kegok penan manâmgenup.”

³⁰ Zeme yan 7 ke am notnan ku zemindandayet nembanane zemkulu-mindeye.

*Zisasiyan sindem timti gakiweyet zapatnan diindoye
(Matiyu 16:21-28; Luk 9:22-27)*

³¹ Âpme Zisasiyan nembrañane zet zemzikat indam metneti zeye, “Angat Nemuñan neñ mamoti amnan sindem teman penan nawep. Sesewat mka temanñalen an damuñ ma sâpe sâpe bumbu an ñeñan ma zii zet zikat indanda an ekñeñan niktakalimti nome gakiwawañgut naman kasup tuk etañ tati ewe gilik zemwabap.”

³² Kegok zemkawañ bemindame keyegak Pitayan Zisas wati nembra notnan bamkumindemti yañbemti Zisasiyan ku gakikiyet zemkulumpeye.

³³ Zeme Zisasiyan naman nembrañane notnan ekñenmagen gilik zemindikti Pitayet zeye, “Geñ Sadañgalen nânâ mgasik ke pemane talak! Geñ zet zenik ke Kawawañgalen ñoktik yek, amgalen ñoktik etañ otnâmtiyepm zenik!”

³⁴ Âpme Zisasiyan am sambe ekñen ma nembrañane indazemtetime ekmagen kopmâpme ekñengat zeye, “An ñeñan neñmagen tususâgât mbe beme egañ ikñanñgat sekñan mtoti segalen kwitnan kwitnanñgat ku nâmtikñan mti egañ sindem teman Angat Nemuñan neñ tiwap sakam keboñ timti namâbe.

³⁵ Ma am ñeñan ek sekñanñgat yayan mti Kawawañgalen zezapat dolakñan ku mkawañ bewe beme egañ mama kanzizit ku tiwe. Yañgut am ñen egañ sekñan nâgât talasiwe beme mama kanzizit mama ke ñep tiwe.

³⁶ Am ñen ek msat kapiyelen milom bilombi sambe ke tim nalak nalak mam mnepeme mamañan yuñgume ek keyan walebe. Msalengalen kwitnan kwitnan keyan zigok mukulem mme mama kanzizit tiwe? Yek penan.

³⁷ Egañ walelet mundumen met tazin ke naman kwitnan kwitnan ñeñan bamamañan ku kwitimti gilik zem wawagalen. Yek penan.

³⁸ Mineti am ñeñan Angat Nemuñan nâgât ma Zet Zapatn Dolakñan kapi am Kawawañgat zemtalatpenti kileñ mamaip ekñengat zikalinan zemkawañ bembeyet sakambuk mbe beme neñ bam kululun Bipmnanñgalen winde ma busatnanmak ma Kawawañ egalen ensel teñ maip ekñenmak kobap kan keyet neñ kegogak am ekñen keyet nâma sakambukñanmak beme bamkumindewap.”

9

¹ Zisasiyan zet ñen ewe pigok tusumti diindoye. “Neñ zet penan suk-wep penan pigok zema nâit, in am talip kapiyetnan am notnanñan ewe gakikipiñ tapmetnepeme Kawawañgalen zemâtâtâtâtgat katnanen mama keyan windeñanmak kawañ beme ekbep.”

Zisasiyet sekñanñan asekti mamanan penan beye (Matiyu 17:1-13; Luk 9:28-36)

² Manepeme kasup 6 mepme Zisasiyan nembrañane Zânmak Zems ma Pita indatime ilinak etañ kalañan memoti Zisasiyan sek sepeman asekti naman sepeman igak penan beye.

³ Melakanduñan mee pi satnan penan bemti sokñanñan puyuk peyak penan mge. Msalen an ñeñan melakandu zilupme sepem keboñ penan ñep ku benak.

⁴ Âpme nembrañane ekñeñan ke ekpen tapme Mosesimak Ilaizayan keyegak koti Zisasmak zenâ zenâ tapmme indikbien.

⁵ Indikti Pitayan Zisasiyet zeye, “An zikat indanda, pi dolakñan penan nnak kapi tatnupgapmti nâmane mka minzalan tuk, ñen gâgât, ñen Ilaizayet, ñen Mosesiyet walati mambanup.”

⁶ (Pitayan kinñagat palen tati zet yañan nânâpiñ; belak kileñ kekok zeye.)

⁷ Zeme keyegak zanza ñenan tot indasumuñme indidikpiñ mbien. Âpme zanza keyet keñanen zet kapigok sokbeye, “Kapi nanangat Nemun penañ. Neñ egat tikñañ manâypgat in egat zetnañ gawepuwep.”

⁸ Zet kekok sokbeme keyegak nembañane ekñenan meek koek mti Zisasiyan igak etañ tapme ekbien.

⁹ Âpme Zisasiyan kot indatimti kalañangatan kwatopmambe Zisasiyan Nembañaneyet zemkulumindemti zeye, “In kwitnañ kwitnañ e ego keyet zet zapatnañ am ñen diindondopiñ manepeme Angat Nemunañ neñ gakikiengatan gilik zemti wabap.”

¹⁰ Zet ke ekñenan nâmti keñinan bemti ilinak pigok zenâ zenâ mti zewien, “Gakikiengatan wawat zet kapi kwilekiyet nâmti zeina?”

¹¹ Ilinak kekok zem mbienañ yek beme Zisasiyet yañkwesiwien, “Zuda amgalen zii zet zemzikat indanda an ekñenan eneyet Kawawañgalen golan zenze an Ilaiza egañ ñeñañ kopmeñgut bam Mesaya An Kawawañañ amñane yomengatan timkwatindendeyet ombempaye keyañ kobe manzeip?”

¹² Kegok yañkwesime Zisasiyan pigok diindoye, “Ilaizanok ek ñeñañ penañ koti am yomengatan timkwat indendeyet mulupmañ mimiyet zenzenañ mge. Âpme zet ñen zenzenañ tazin kapi zigosetgat Angat Nemunañ neñ sindem temañ namti bamkumneneyet Kawawañgalen zelen kogok meluwañ mimiñañ?”

¹³ Neñ pigok penañ zema nâit, an Ilaiza nembon ilak kopme amnañ meluwañ bekañ sepem igak igak msawien.* Kawawañgalen Zet Itnañanen meluwañ mimiñañ keyet katan sokbeye.”

Zisasiyan we bekañ anemba ñeniyet keñanengatan zempeme mege (Matiyu 17:14-21; Luk 9:37-43a)

¹⁴ Zisasmak nembañane tuk ekñenan kalañangatan nembañane notnañ tabien ekñenmagen toti indikme am notnañañ inda bembuluñ tapme Zuda amgalen zii zet zemzikat indanda an ekñenmak Zisasiyet nembañane notnañ tabien ekñenan ñenan ñengat zemtalat ñenan ñengat zemtalat tapmambien.

¹⁵ Yañ am sambe ekñenan tatneti ekme Zisasiyan daen kopme ekti Zisasiyet olimti windenbemeti mkuwien.

¹⁶ Met mkume Zisasiyan indayañkwesiye, “Indati kwilekiyet dopmañgat tapmdândâmo?”

¹⁷ Âpme an ñen ekñengat tunjuwinangatan wati zeye, “An zikat indanda, neñ nemun we bekañañ mme zet zenzepiñ mamngapmti geñmagen wakolap.

¹⁸ Nemba kapi we bekañañ mtati msalen kutupeme kwati zawak salañ kwilak kwilak mti zetnañ añgalikti setnañ betnañ mutututi katikñañ mambein. Keyepm neñ nembandine ekñengat zema we bekañ zempeme mebegat olalo.”

¹⁹ Zeme Zisasiyan zet ke nâmti am tabien ma nembañane ekñengat zeye, “In nâmkijpepeniñ penañ! Neñ inmak kan teepmañ kapi mamti indamukulem mamambap?” Diindomti zeye, “Anemba denze wati kopme ekbi!”

²⁰ Zeme anemba ke Zisasmagen sokñañ wapmepme we bekañañ Zisasmak ekti nemba piwan belak msalen mkutupeme kwati kililiñ mti zawak salañ kwilak kwilak mge.

* 9:13: Ilaiza e Zân tu zululut an egat nâmti zenzenañ (Matiyu 17:13).

21 Âpme Zisasiyan nempa keyet bipmanjat yankwesiye, “Nemandi kapi kan zuknan penan yanbemti muluwan kapi mge?”

Yankwesime bipmanjat zeye, “Nempa isiknanenagak yanbemti mge.

22 We bekanan egan sesepelimi wat tokwapme meti seknan waleletgalen mulup teman penan mamin. Keyepmti geŋ windendi tazin beme nep ndapmukulem mimnde.”

23 Âpme Zisasiyan zeye, “Kwilekiyet geŋ windendi nep tazin beme mbek zet e zenik? An nenan nâmkijpepenan katiknan penan tabe beme kwitnan kwitnan zein keyet katan nep sokbem sawe.”

24 Zeme keyegak nempa keyet bipmanjat sinzet palen zeye, “Nen nâmkijpemgeyap yangut nâmkijpepen katiknan yegat napmukulem mmane geŋmagen nâmkijpepen katiknan bak.”

25 Âpme am sambe penan windem bemti taondak kopme Zisasiyan we bekanan anempa masesepelimwati mamtan keyet zet windenanben zempemti zeye, “Geŋ anempa keŋangatnan kwati meti ewe gilik zem kapiyegak nen ewe ku kwatowebanik.”

26 Âpme we bekanan kwati mesât mge, kan keyet nempa bekan piwan omba penan butemti we bekanan yeye mti kwati mepme anempa keyan gakikinanok toanŋasim weme am eknenan ekti zewien, “Nempa pito ilak gakip.”

27 Kegok zeme Zisasiyan nempa betnanen atamti mwat onzempeme tage.

28 Kegok mti Zisasiyan mkaen mowepme nemanane eknenan keyegak moti ilinak etan tati yankwesiwien, “Kwilekiyet nin we bekanan ke mâbâgat olapmann bep?”

29 Yankwesime Zisasiyan zeye, “We bekanan eknen kebon ke belak nep ku indamâbâgalen dundundumak tati nep indamâbâgalen.”

Zisasiyan gakikinanŋat zet zapanan ewe diindoye

(Matiyu 17:22-23; Luk 9:43-45)

30-31 Zisasiyan nemanane gakikinanŋat zapanan ilinak diindondoyet nânge keyepmti eknenan mka ke katipemti Galili msat tunŋupmaset buzak buzak enzilimti mebien. Selen mepmambe Zisasiyan nemanane zemzikat indamti zeye, “Angat Nemunan nen maneti amgat belinan mopma eknenan nome gakima nabewep. Yan kasup tuk etan tati ewe gilik zem wabap.”

32 Egan kegok zeme eknenan zet ke yanjan ku weyan nâmâtâti yankwesimti nâsâgât mbienanŋut naman kinŋati belak peme tage.

An kwiyan amobotnan bein?

(Matiyu 18:1-5; Luk 9:46-48)

33 Eknenan meti Kapaneam mkaen patan zemti mka nengat motati Zisasiyan nemanane indayan kwesimti zeye, “Selen daen in kwilekiyet tazenâmkopmo?”

34 Kegok indayan kwesime eknenan selen daenen koti, “Kwiyan ningat amobotnan mambe?” Zemti zenâ zenâ tapmkopmambiengapmti zelinpin buzak tabien.

35 Âpme Zisasiyan mkaen koweyeyan totati nemanane 12 eknengat zeme koondak tapme zeye, “An nenan amobotnan mamasâgât nân beme egan tototnan penan mamti am notnan eknen sisilin mulup mimindamti mambe.”

36-37 Kegok zemti nempa isiknan nen wati tunŋuwinan mwat ambetati zeye, “Nempa kebon kapi an nenan nâgât mti gogot mpewe beme egan

neŋ gogot mnewe ma ŋenanŋ neŋ gogot mnewe beme An zemneme toban ek kegogak gogot msawe.”

*An ŋenanŋ ningat mulupmnangŋat ku zentalabe beme ek ningat notn
(Luk 9:49-50)*

³⁸ Âpme Zânaŋ Zisasiyet zeye, “An zikat indanda, nin an ŋenanŋ gâgât kwidan kumti we bekananŋ mâpeme ekti ninmak ku mamaingapmti zemkulumpenŋ.”

³⁹ Kegok zeme nâmti Zisasiyanŋ nembanane ekŋengat pigok diindoye, “In an ŋenanŋ nâgât kwitnnaŋ kumti muluwanŋ tototnaŋ keboŋ mme ekti ku zemkulumpepewep. An keboŋ keyanŋ sakwep eleŋ beleŋ bemti nin ku zentalatndewe.

⁴⁰ An ŋen mulupmnangŋat ku zentalatndewe ek ningat notn kegok nâmpewanup.

⁴¹ Neŋ pigok penaŋ zema nâit, in nâgât nembanne maipgapmti am ŋenanŋ kwitnaŋ kwitnaŋ dolakŋanŋ ŋen ma okowen tu etaŋ bemindame nimbep beme an ke tosaŋepiŋ belak penaŋ ku tabe bam maneti keyet tosaŋanŋ tiwe.

*Mama mimi bekananŋalen tetimaemae sokbemindame sukŋan ku bem-
beyet anŋenŋoo zet diindoye
(Matiyu 18:6-9; Luk 17:1-2)*

⁴² Am ŋenanŋ notnaŋ ŋen nâmkŋipepenaŋ isikŋanŋ bugan tasain ek bekananŋ mimiyet zet kelakŋanŋ mpeme bekananŋ mbe beme an bekananŋat zet kelakŋanŋ mpewe ke bimanen nanzaŋ siput temaŋanŋ opempemti nambu keŋan âtâpeme towepme dolakŋanŋ bein mneti ekŋenanŋ kegok ku mme egaŋ belak tapmetneti Kawawaŋgalen zemdelanŋ zenze kanen dopmaŋ nukŋanŋ bekananŋ penaŋ tiwe.

⁴³ Sepem kegok tazingapmti bedi ŋenanŋ mama mimi bekananen gaik mesâgât mme eleŋgem pemane mebe. Geŋ mineti bedi zuzulak mmaneti teziŋ ŋandaŋ toti tewen zimti sek sindem tipeŋ mamambanikmagengat bedi eleŋgem pemane mepme bedi nembet dumaŋ maneti mama kanzizit tiwanik.

⁴⁴ [‘Âk kegok ku mbanik beme teziŋ ŋandaŋ meti sambum kuluk kwilak mti gakikipiŋ sindem tipeŋ tipeŋak mamambanik ma tewaŋ kogogak gazime sindem tipeŋ mamambanik.’]†

⁴⁵ Ma geŋ sedaŋ mama mimi bekanaset gapmesâgât mme sedi nembet eleŋgem pemane mepme kaŋtaŋ kaŋtaŋ mamambanik. Mineti sedi zuzulak maneti teziŋ ŋandaŋ towebanigat sedi nembet eleŋgem pemti sedi nembet dumaŋ piyaŋ kaŋtaŋ kaŋtaŋ maneti mama kanzizit aikbanik.

⁴⁶ [‘Âk kegok ku mbanik beme teziŋ ŋandaŋ meti sambum kuluk kwilak mti gakikipiŋ sindem tipeŋ tipeŋak mamambanik ma tewaŋ kogogak gazime sindem tipeŋ mamambanik.’]

⁴⁷ Ma geŋ zikadi ŋenanŋ mama mimi bekanaset gapmesâgât mbe beme geŋ kwenzempemane mebe. Mineti geŋ zikadi ilindiŋ maneti teziŋ ŋandaŋ towebanikgat kwenzempemane mebe.

⁴⁸ Âk kegok ku mbanik beme teziŋ ŋandaŋ meti sambum kuluk kwilak mti gakikipiŋ sindem tipeŋ tipeŋak mamambanik ma tewaŋ kogogak gazime sindem tipeŋ mamambanik.

⁴⁹ Neŋ geŋmak tususu mimiyet zetik mban keyet katnaŋ ku mambanik beme neŋ katikgema teziŋ ŋandaŋgat zapat bewanik.

† 9:44: An Kawawaŋgalen zetgat yaŋanŋ mkawaŋ bambeyet nânâ mulup mamip notnaŋanŋ zet kukuŋanŋ ke tususuŋanŋ manzeip papia notnaŋgat tazin; notnaŋgat yek.

⁵⁰ Dalan ke tiknan keyangut dalangat tiknan delan zeme amnan selen mulati maimmak kolip kebon. Kogogapm in dalan nembon keyet tiknanin kwesin tatagat namti in kenin dolaknan tapme nolinmak ke kwep bemti ke sewaknan palen mamambep.”

10

*Zisasiyan awembin ku kalangat zetnan zeye
(Matiyu 19:1-12; Luk 16:18)*

¹ Apme Zisasiyan mka ke naman katipemti Zudia msaleset meti Zodan tu nembet daen mepme am sambeyan ewe koondakme manzemzikat indamtan, kegogagapm Kawawangalen Zet Zapat Dolaknan Penan diindom zikat indaminje.

² Tadiindome Palisi an notnanan koti, “Zisas tetipemann egan zet nen zemyungume ekti wati zelen mepesenu,” zemti kapigok yan kwesiwien, “An nenan imbinan asekepeyelen Mosesiyelen zii zelen set nen tazin ma yek?”

³ Zeme Zisasiyan naman dopman yan kwesiyegak kapigok indayan kwesime, “Mosesiyen awembin kalangat zigok zeye?”

⁴ Indayan kwesime eknenan zewien, “An nenan imbinan asekepmi zemâtâtât papia kumsame mebegat Mosesiyen nep mimiyele zeye.”

⁵ Kegok zeme Zisasiyan dopman pigok gilik zem indaye, “In ke katik mbiengapmti Mosesiyen namindamti zii zet ke kumindaye wa ke Kawawangalen njotik penan yek.

⁶ Kawawangnan yan bemti kwitnan kwitnan sambe mge kan keyet egan an ma imbi betnanan penan miideye.

⁷⁻⁸ Keyepmti Kawawangalen Zet Itnananen kapigok zein, ‘An nenan imbinan wazin beme egan mambipman katiidemti egelan kenit segit pepep bemalu kwep beme mambalup.

⁹ Kawawangnan animbi kapi tusum idendenangapmti ilit ma am nenan kilen ku kalanidewe.’ ” *(Sokbembe 2:24)*

¹⁰ Mkaen motati nembane eknenan zet keyet yan nanâyet yan kwesiwien.

¹¹ Yan kwesime egan yan pigok diindoye, “An nenan imbinan asekepmi an nengat imbinan menzem wabe beme yom mbe.

¹² Ma imbi nenan apman asekepmi imbi nengat apman menzemwabe beme egan awembin mama ke kalan ti yom tiwe.”

*Nemba isisiknan Zisasmagen indatim kobien
(Matiyu 19:13-15; Luk 18:15-17)*

¹³ Apme am eknenan nembane Zisasiyan indati mebegat indatim kopme Zisasiyet nembane eknenan nemba isiknan ekngat name tototnan beme Zisasiyan ku indati mebegat zemkulumindewien.

¹⁴ Kegok tapmme Zisasiyan indikti name nep ku beme zeye, “Kululunen gwaen mama katiknanen amnan nemba eknen kebon bemti mebegat zenzenangapmti nemba zemkulumindendepin katiindeme nenmagen kilit.

¹⁵ Ne penan zema nait, an nenan nemba isisiknan eknenok bemti zet name penan penan etan beme yan kwesim ginjin ku mamip. Keyet katnan yan kwesi yan kwesi mimipin. Belak etan namkinpewe beme eknen Kawawangalen zemâtâtâtgat katnanen mama keyet kenan meti masâip.”

¹⁶ Kogok diindomti nemba kwep kwep ekmagen kopme indambetati popop kumindemambe betnan njokninan bemti Kawawangnan indamukulem mimindendeyet zemgwatnan mge.

An mânep milawatnañ temañan Zisasiyet nâme mobotnañ beme ekmagen mege

(Matiyu 19:16–20:19; Luk 18:18–33)

¹⁷ Âpme Zisasiyan mka ke katipemti tapmepme an mânep milawatnañ temañ keyañ ekti windembem kot Zisasiyet nâme mobotnañ beme pedondom samti yan kwesiye, “An zikat indanda dolakñañ, neñ zigok penañ mti mama kanzizit ke tiwap?”

¹⁸ Yan kwesime Zisasiyan dopmañ pigok gilik zem dunduye, “Geñ nâgât ‘An zikat indanda dolakñañ,’ zenik. Zet keyet yanñañ ñep nâmdelan zemti zenik? Kawawañ kwewañ dolakñañ.

¹⁹ Geñ Mosesiyelen zii zet kapigok tazin ke nânik, ‘Kasa ku kuwanik, imbimak sek kileñ ku mambanik ma kambu ku tiwanik, zet dâsuki ku zewanik ma amgalen milawat notnañ kileñ ku omenzañ tiwanik, ma geñ mambipdineyet kandañidan meti zet nânân mambanik.’ ”

²⁰ Zeme an keyañ zeye, “An zikat indanda, kwitnañ kwitnañ zenik ke namba isikñanenak baenen yanbemti mañgawepumkwalap.”

²¹ Zeme Zisasiyan ekti nâmtikñañ mpemti zeye, “Geñ kwileki ñen ewe mimiyele tagain. Geñ gilik zem mkandan meti milawadi sambe tazin ke kalañ kumti am bekopsat indamâpmane delañ zeme kopmane neñmak meselup. Âpme keyet dopmañ maneti kululuñen gwaen tiwanik.”

²² Zisasiyan kok zeme egañ mânep milawatnañ temañgapm nâpeme mekwapme belak zetnepiñ kusum tati kember palen mege.

²³ Mepme Zisasiyan nembrañane guluk gilik zem meindik koindik mti zeye. “Am mânep milawalin temañ ekñañ Kawawañgalen zemâtâtâtgat katnanen mama keñan mebegalen e kwindenderañ temañ penañ.”

²⁴ Zeme namba ekñañ zet ke nâmti nâmtetem penañ mme Zisasiyan ewe pigok diindoye, “Nembanne kululuñen gwaen mama katikñanen mebegalen set ke nukñañ penañ.

²⁵ Bo temañan buñi aimboñan isikñanen ñep ku modak. Yek penañ. Sepem kegogak am mânep milawalinmagañ Kawawañgalen zemâtâtâtgat katnan maip ekñañmak tususuyelen nâmnukñañ penañ mamip.”

²⁶ Kegok zeme ekñañ nâmtetem temañ mti zewien, “Kok zenik beme kwiyañ mama kanzizit ñep tiwe?”

²⁷ Zeme Zisasiyan indikmototi zeye, “Mânep milawalan set bekekme am Kawawañgalen zemâtâtâtgat katnan maip ke ku tusuwep yanğut Kawawañan am ekñañ keyet keñin mim eleñ belañ beme mama kanzizit ke ñep tiwep.”

²⁸ Zeme Pitayañ zet ke nâmti Zisasiyet pigok dunduye, “Nânik, nin kwitnañ kwitnañ sambe bankumpemann delañ zeme geñmagen kobenn.”

²⁹ Zeme Zisasiyan dopmañ pigok gilik zem saye, “Neñ penañ sukwep zema nâmbak, am ñenañ nâgât ma Zet Zapat Dolakñañgapmti mkañan ma dapmeniñan ma ipmamnotnane ma mambipmane ma nemunnambañane ma msatnañ mee pi katipe mâbe beme

³⁰ Kawawañan egat tosañan 100 ewe tusum sawe. Pien msalen msat, mka ma dapmeniñan ma ipmañ ma mamañ bipmañ ma nemunambañan ma mâmulupmañ mee pi omba samâbe. Âpme msalen kapi nâgât zet zapatn mti mame amnañ keyet pepetnañ mti sisipeñpen mpeme ola olat palen mambe keyet penañan mama kanzizit titiyet kanañ dañgoween kan keyet egañ mama kanzizit keyet toñañ bemtabe.

³¹ Apme an nenan iknangot seknan alak pigogat mmoti, 'Nen nep talap,' tazein beme egan bangat tototnan bewe. Ma nenan alak tototnan tapmain beme egan bangat mobotnan bewe."

³² Zisasiyan nenan bemindame meti met set tungupman tati Zisasiyan Zelusalem mkaen mopme kwitnan kwitnan msawep keyet zet zapatnan nemanane ma am notnan zet zapat mimindame eknenan namtemtem mti kingagat palen Zisas mati Zelusalem mkaen mosagat mobien.

³³⁻³⁴ Mopmambe Zisasiyan zeye, "In nâip, nin Zelusalem mkaen mosagat tapmotnup. Apme kan keyet Angat Nemunan nen sâpe sâpe bumbu an nenan ma zii zet zikat indanda an eknenan zemnome Zuda am mangangatnan ku sokbembenan ekngalen belen mopma eknenan tetepulet mnamti sindiwan nawitiki sindem teman nameti nome gakima met nabewep yangut kasup tuk etan tati naman ewe gilik zem wabap."

*Zemsmak Zân egelan amobotnan tatagalen Zisas yankwesiwun
(Matiyu 20:20-28)*

³⁵ Apme Zebedi nemulatnenet Zemsmak Zân egelan Zisasmagen meti zewun, "An zikat indanda, nit gen kwileki nen minndandayet namti gayaankwesisâpmilup."

³⁶ Zemalu Zisasiyan idayankwesiye, "An zut, nen pe kwileki miidandayet namti kotazelup?"

³⁷ Idayankwesime egelan dopman kapigok zewun, "Gen bam Amobotnan mundumdanen tabanigen nit namndemane nenan gagat sukwakalakdi penaset ma nenan alomeset tabalup."

³⁸ Zemalu Zisasiyan pigok diidoeye, "It zet keyet yanjan kandat kekok yankwesilup. Nen amnan sindem nawep ke okowen tu aknanmak nemboj bename nimbap. Ke it nep nimbap? Ma sindem tiwawen amnan tu zulutnewepnok ke it kekok nep zulubalup?"

³⁹ Apme egelan egat zewun, "Nit nep mbalup."

Zemalu Zisasiyan pigok diidoeye, "Nen tu okop nimbawen keyegak it nep nimbap ma nen tu zulubawen keyegak it nep zulubalup."

⁴⁰ Kengut nen sukwakalakdi penaset ma alomeset tatagalen keyet zetnan nen nep ku zesap e Kawawanjan iknang mundum ke tatagat am kwi ombemindeye, eknen keyan tabep."

⁴¹ An zulan Zisasiyet kekok zemalu nemanane notnan eknenan egegat name bekanan beme nenzinzi miidame

⁴² Zisasiyan ilinsakwep indazem tetime kot ondek tapme pigok diidoeye, "Msat sambe ekngalen amobotnan teman eknenan mulup anjine mka katan indem mepme mamti eknenan am notnan indadamun mme maip in keyet yanjan nep nâip."

⁴³ Set kabon kapiyan inmagen ku sokbewe. Inmagangatnan an nenan amobotnan besat mbe beme egan am tototnan notnan ekngat sisili mulup mimi an bewe.

⁴⁴ Ma inmagangatnan an nenan nenan mamayelen namti notnane ekngat kandaninan mamti am sisili mulup etan tosanpin mamip keyet katan miidawep.

⁴⁵ Nen Angat Nemunan amnan nen napmukulem mneme mamayet namti ku koban. Nen nen am notnan indamukulem mimindemti nen nanangat mamann ke ketalasimti am yomengatnan kwitim indatimti mama kanzizit indandayet namti toban."

*Zisasiyan Batimeasiyet zikatnan weyanpeye
(Matiyu 20:29-34; Luk 18:35-43)*

⁴⁶ Âpme Zisasmak nembrañane ekñenan Zeliko mka sebempemti mepme am sambeyan baminan indamâti mebien. Âpme Timeasiyet nemuñan Batimeas ek zikatnan beñañan set ganzenan ke mepeme totati mânep milawatgat am mawekum indamtan.

⁴⁷ Yan am notnanan “Zisas Nasalet mkaengatnanan takozin,” zeme nâmti ñagak palen zemsu zemsu mti zeye, “Zisas, geñ Dewitgat sokñanñan nâgât kember mi!”

⁴⁸ Egan kegok ñagak mtasume am notnan ekñenan, “Buzak tat,” zemti zemkulumpewienanñgut egan ewe ñagak teman msumti zeye, “Zisas, geñ Dewitgat sokñanñan nâgât kember mi!”

⁴⁹ An zikat beñ keyan kwizet takume Zisasiyan nâmti set tungupman ke metati zeye, “An ke zeme neñmagen pien wakolit!”

Zeme am ekñenan egat kwizet kumti zewien, “Batimeas, Zisasiyan gâgât tazeingat oloñen palen wati daen ekmagen met!”

⁵⁰ Zeme egan zet ke nâmti tâgâ melakandunñan sakwep gaipeme toweme belan bemti Zisasmagen mesât pumpem pumpem mege.

⁵¹ Mepme Zisasiyan yanñkewesime, “Neñ geñ kwileki penan mganñayelen nâmti tazenik?”

Yanñkewesime an zikatnan beñan keyan zeye, “An zikat indanda, geñ zikatn weyanñemane eegalen nâmti tazeyap.”

⁵² Zeme Zisasiyan pigok dunduye, “Nâmkinipependanñat penanñan zikadi alik beme ekti mesenik.” Zeme keyegak zikatnan alik beme ekmâtâti Zisas mâti mege.

11

Zisasiyan Zelusalem mka teman mopme am ekñenan zem olioli mpeme mowezin

(Matiyu 21:1-11; Luk 19:28-40; Zân 12:12-19)

¹⁻² Zisas nembrañane ekñenan Zelusalem mka teman sokñanik moti Betpasi ma Betani mka zut Olip kalañan tazin ke mopatan zemti Zisasiyan nempa zut zemidemti zeye, “It mkaen kainde mot patan zenzenak ekmalu donki nembrañan ñen tegañ opempepeñan am ñenan dukñan ñen ewe ku mamañan ke tapme ekti kwalet mti koselup.

³ Metakwaletnepemalu an ñenan, ‘It zigok msâgât takwalelup?’ idayanñkewesime an keyet kapigok zeselup, ‘Amobotnanan kapi mmet samalu egan mmaneti naman sakwep ewe mkoti mundumanak gilik zem opempepeyet zeme kot takwalelup.’ Kegok zemalu egan nâmideme kwalet mti koselup.”

⁴ Kegok zeme nempa zut egelañ meti donki nembrañan tegañ mka set keyet solonan opempepeñan tapme ekti metakwalepmalu

⁵ am notnan sokñan tabienan idikti zewien, “It kuwiekiyet donki nembrañanñat tekñan ke takwalelup?”

⁶ Zeme egelañ Zisasiyan zet zemideye keyet katan zemalu nâmideme egelañ tekñan

⁷ kwaleti Zisasmagen mmeti melakandunñit gulumti donki bisetnan palen bempemalu Zisasiyan keyet palen mototati

⁸ Zelusalem mka teman mopme am sambe penanñan melakandunñin ma notnan ekñenan tep belak set ganzenan tapmege bee mutumti siñsasatnan melesin kot selen yengembien.

⁹ Mti bembulun meti ñagak ma kwisak teman mti zewien,
 “Kot ndapmukulem mti ndaŋgalaŋ nde! An kapi Amobotnaŋmagengatnaŋ
 ndamukulem minndesâgât kozingapmti kopme kwizet bunamaŋ
 mwati sesewatpene.

¹⁰ Yeŋsokŋ Dewit egaŋ am indadamuŋ mme dolakŋaŋ mambien. Keyet
 katan an kapiyaŋ nin kot ndamukulem minndemti aŋgalaŋndesâgât kozin-
 gat kopme oloŋen mti sesewatpene!” *(Sam 118:26)*

¹¹ Kegok mpeme egaŋ Zelusalem mkaen Zuda am ekŋengalen sesewat
 mka teman keyet keŋaŋ moti kwitnaŋ kwitnaŋ sambe bempeme wemege ke
 tokwati ekmâge. Mti ke manepeme msat gasi penajaŋ beyeyepm nemaŋane
¹² indatime Zelusalem mka katipemti Betani mkaen mebien.

*Zisasiyaŋ tep kwitnaŋ pik saik kumpeye
 (Matiyu 21:18-19)*

¹² Mewembienajaŋ mseŋaŋ ewe gilik zem Zelusalem mka temanenak kosât
 koti Zisasiyaŋ meuyet penajaŋ mge.

¹³ Mti ekpeme mepme tep kwitnaŋ pik ñen sinaŋ kundumaŋ teman tapme
 ekti, “Wa katnaŋ ñen tazinaŋ mâtâti nsap,” zemti met timapme beye. Pik
 katnaŋ eliligalen kanaŋ ewe ku beye.

¹⁴ Zisasiyaŋ pik tepmaŋgat zet kapigok zeye “Am ñenaŋ gâgât kadi ñen
 ewe ku nimbe.” Kegok zeme nemaŋane nâmbien.

*Zisasiyaŋ Zelusalem Zuda amgalen sesewat mka temanen mege
 (Matiyu 21:12-17; Luk 19:45-48; Zân 2:13-22)*

¹⁵ Kegok zeme ekŋenaŋ Zelusalem mkaen meti Zisasiyaŋ sesewat mka
 teman keŋaŋ mepmoti ekme amnaŋ kwaweti sâpe sâpe bumbuyet age ma
 mânep bemkwiti kwiti tapmme indikti egaŋ mânep mundum âtât peme
 kutume age mundumaŋ setnaŋ ke mâtâtindemâpme kwawepmâbien.

¹⁶ Kegok mti muluwaŋ keboŋ ke sesewat mka temanen ewe kwitnaŋ
 kwitnaŋ timet timkot mimiyelen zemkulumindeye.

¹⁷ Mti zet kapigok diindoye, “Kawawaŋgalen Zet Itnaŋanen meluwaŋ ñen
 kapigok mimijaŋ tazin,
 ‘Nâlen mkannan am msat sambeyaŋ kwaweti dundundu mulup mbep!’

(Aizaya 56:7)

Âpme in naman mka kapi mme,

‘Am kambu titi ekŋengalen mkanok tabein.’ ” *(Zelemmaia 7:11)*

¹⁸ Zisasiyaŋ kegok mme sâpe sâpe bumbu an ñenaŋ ma zii zet zikat
 indanda an ekŋenaŋ ñeŋin zime set ñen aikti Zisas kume gakikiyelen
 nâmbien. Keyaŋgut am sambeyaŋ Zisasiyet zetnaŋgat nâme mobotnaŋ
 mambemtangapmti kiŋgati belak peme tage.

¹⁹ Âpme Zisasmak nemaŋane ilinsakwep ke manepeme tambusâgât
 tapmme ekŋenaŋ Zelusalem mka teman katipemti Betani mkaenegak gilik
 zem mebien.

*Pik tep memujaŋ beye
 (Matiyu 21:20-22)*

²⁰ Mewembienajaŋ msame tambuŋan gilik zem koti ekme pik tep piwan
 memujaŋ penajaŋ bem tapme ekti

²¹ Pitayaŋ Zisasiyaŋ zet zeye ke otnâmti zeye, “An zikat indanda, geŋ
 saŋenen pik tep saik kumpemanan piwan memujaŋ bem tazingat ekbak!”

²²⁻²³ Âpme Zisasiyaŋ dopmaŋ kapigok gilik zem indaye, “Neŋ zet penajaŋ
 zema nâit, inmagengatnaŋ ñenaŋ keŋ zutpiŋ Kawawaŋgat nâmkijaŋpewe

beme nukñañ notñañ kalañ nembon keyet kapigok zewe, ‘Geñ epeemti nembuen towet,’ zemti zetnnañgat penañañ sokbembeyet zemti keñ zutpiñ tati dunduwe beme nukñañ kalañnembon keyañ ñep etumti nembuen metowebe.

²⁴ Neñ ingat pigok penañ zema nâit, in nâmkinpepe kaliñañ mti kwitnañ kwitnañ ke penañ sokbemindandayelen e nâmkatikbemti dunduwewen ñep sokbemindawe.

²⁵ Âpme geñ dundusât mbanik kan keyet am ñenmak kalalañit tazin beme yomañ ke katikpewanik. Katikpemané Kawawañ kululuñen main egañ kegogak gâlen yomdi katikpewe.

²⁶ Âk geñ an ñenmak yomit tazin ke ku katikpewanik beme Bipdi kululuñen main egañ kegogak gâlen yomdi ku katipewe.”

“Zisasiyañ mulup winde deyet timti mamin,” zemti Zuda an ñeñañ eknenañ yañkwesiwien

(Matiyu 21:23-27; Luk 20:1-8)

²⁷⁻²⁸ Zisasiyañ zet kegok zemdelañ zeme eknenañ naman Zelusalem mkaen ewe mesâgât mebien. Meti Zisasiyañ ewe sesewat mka temanen moti tatokwapme sâpe sâpe bumbu an ñeñañ ma zii zet zikat indanda an ma sesewat mka temañgalen damuñ notñañ eknenañ ekmagen kot ondekti yañkwesiwien, “Geñ kwiyañ nâmgemti zemgeme kot am sesewat mkaen indamâtnak ma muluwañ mamanamañ notñañ mamnik? Keyet yañañ zemane nâne.”

²⁹ Yañkwesime Zisasiyañ dopmañ pigok diindoye, “Neñ ñeñañ yañkwesisi ñen yañkwesima in keyet dopmañ ñeñañ gilik zem namañgut neñ kwiyañ nâmneme muluwañ mamanamañ mamiap keyet yañañ kegogak zema nâseip.”

³⁰ Zemti pigok indayañkwesiye, “Zân tu zululut an egañ mulup mam ke Kawawañmagengatnañ ma ammagengatnañ timam ze zeme nâmbi?”

³¹ Kegok indayañkwesime eknenañ ilinak zenâ zenâ mti zewien, “Nin ‘Zânañ mulup Kawawañañ saye,’ zesenuñ beme egañ zesem, ‘Âpme kwilekiyet in egat zetnañ ku manâmkinpeip?’ dindosem.

³² Ma nin, ‘Ammagengatnañ timti mamm,’ zesenuñ beme naman am sambeyañ, ‘Egat nâme golañ zenze an mobotnañ temañ,’ manzeip keyepmti zet ke nâmti ndoseipmagen zemti kiñgati peme tage.”

³³ Mti Zisasiyet zewien, “Nin egat yañañ ku nânuñ.”

Zeme Zisasiyañ zeye, “In egat yañañ ku nâip keyepmti neñ kwiyañ nâmneme mulup kapi mamiap keyet yañañ e kegogak ku diindosap.”

12

Wain mulup damuñ bekañañgat bemzenze zet Zisasiyañ zeye
(Matiyu 21:33-46; Luk 20:9-19)

¹ Zisasiyañ Zuda am ma ñeñañine eknengat bemzenze zet ñen pigok diindoye, “An ñeñañ wain mulup mti kimbatnañ tokwat bembuluñti peye. Mti wain katnañ misikme tunañ bembeyet nâmti mundumañ simenañ weyañ taimpemti mka teepmañ beñañ walatpemti an ñeñañ mka keyet dukñañ gwaen tati mulup ke ekdamuñ mimiyet walage. Mulup ke mmâpme delañ zeme an notñañ eknengat belinan bemti an eknen keyañ damuñ mme mânep keyetnañ mme kwapme butnañ ilinañgat timti butnañ iknanggat masam kwakwagat zemindemti ikñañ msat ñenñaset mege.

² Yan met maneti peme wain penañ mâtâtâgalen kanan beme mulup tonañan mulup anañ n̄en zempeme mulup mamtemien ekñenmagen meti katnañ notnañ timti met sasayelen nâmti zempeme mege.

³ Mulup an keyañ mepatañ zeme mulup damuñ ekñenañ atamti omba penañ witikne witikne peme weme zempeme gilik zem belak etañ mege.

⁴ Mepme ekti mulup tonañan mulup an n̄en ewe zempeme mepatañ zeme mulup an ekñenañ atam tati tep pemañan n̄okñan somti sakambuk samti ku mâpme belak gilik ze mege.

⁵ Mepme ekti egañ ewe tusumti mulup an n̄en zempeme kopme ekñenañ penañ kume gakiye. Gakime mulup tonañan mulup an sambe ewe zemindeme kopme notnañ penañ indome gakime notnañ belak indom peyak peyak mamtemien.

⁶ Indomwalet mme delañ zeme ikñan̄gat nemuñan kwep etañ ek tikñan nâmpeme mamtan egañ igak tage. Tapme bam pigok nâmti nemuñan penañ ke zempeme mege, 'Neñ nanañgat nemun penañ kapi zempema mesemnen egat nâme mobotnañ beme zetnañ gawepuwep.'

⁷ Nâmti zempeme mepme mulup damuñ mamtemien ekñenañ nembañan penañ ke kopme ekti ilinak zenâ zenâ mti zewien, 'Maneti bam nemuñan penañ kapiyan mulup kapi tonañ beweyet kame nin kumann gakime mulup pi ningat bewe.'

⁸ Kegok zemti ekñenañ atamti kume gakime sekñan mandamti paset zupman baen met peme wen̄ge.

⁹ Âpme mulup tonañ keyañ bam koti am ekñen ke zigok penañ mimindawe? Egañ koti an ekñen ke indome gakimâpme naman mulup ke an notnañ n̄en indame ekñenañ damuñ mbep.

¹⁰ In Kawawañgalen zet itnañan zet n̄en kapigok kukuñan tazin ke in nâip, 'Mka walalat ekñenañ tepum ektalati belakñan peme mewen̄geyan tepum keyañ alak sutneteman peme kwatageyan kaliñan penañ bemtazin.

¹¹ Amobotnañ Kawawañan ikñan ke mme sokbeyeyepmti nin ke ekmann dolakñan penañ bein.' ” *(Sam 118:22-23)*

¹² Zisasiyan zet kegok diindome nâmti an n̄enañ bembe notnañ ekñenañ, "Bemzenze zet ke ningat zein," kegok nâmatâti n̄enjin zime atamti zemkukuyelen nâmbienañgut am sambeyan zetnañ zeme tatnâmbien ekñen keyet kiñgati peme tage.

*Takis mânep bembeyet Zisas dombem kuwien
(Matiyu 22:15-22; Luk 20:20-26)*

¹³ Âpme Palisi n̄enañ ma Elotgalen mulup an n̄enañ ekñenañ mulup anjin notnañ zemindeme Zisasi met tetipeme, "Egañ zet n̄en zemyun̄gume ekti met zemkusenup," zemti zemindeme mebien.

¹⁴ Meti Zisasiyet zet kelakñan kapigok msawien, "An zikat indanda, nin nânuwen gâlen zedi ma mzikat indandandi esemteñ penañ mamkawañ benik. Nin nânuwen am kwilinmak ma am kwilinpiñ ekñenmagen Kawawañgalen zezapat dolakñan sakam kwep mamkawañ bemindenik. Yan̄gut geñ zet penañ Kawawañmagatnañ amnañ mama mimi zigok tatagalen ke mamkawañ bemindenik. Keyepmti zemane nâne, ningalen zii zelañ zeinen nin mânep takis Loma gapman sasayelen ma yek?"

¹⁵ "Nin ek takis mânep n̄ep sawanup ma ku sawanup? Ze zemane nâne."

Zeme Zisasiyan dâsukiñan̄gat yan̄an nâmatâti zeye, "Eneyet neñ tatetineip? In mânep kasetnañ n̄en mkopme ekbi."

¹⁶ Zeme ekñenañ mânep kasetnañ ñen mkosame ekti indayañkwesiye, “Mânep palen an zimosetnañ ma kwitnañ kwiyelen kumpepenañ?” Kegok indayañkwesime ekñenañ zewien, “Loma gapmangalen amobotnañ kwitnañ Sisa egat weñañmak kwitnañ tazin.”

¹⁷ Ekñenañ kegok zeme Zisasiyañ zeye, “Ele, kwitnañ kwitnañ amobotnañ Sisayet weñañ tatatnañ beme ek sawep ma am in Kawawañ ikañgalen bet muluwañ keyepmti in ikañgat zapat mait.” Kegok diindome ekñenañ zetnañgat nâmtetem mpemti peme tapme belak mepmâbien.

Sadusi ekñenañ gakikiengatan gilik zemwawat keyet Zisas yañkwesiwien (Matiyu 22:23-33; Luk 20:27-40)

¹⁸⁻¹⁹ Âpme Sadusi ekñenañ am gakikiengatan wawat ku tazin manzemtemien keyepmti an ekñen keyañ Zisasmagen koti yañkwesiwien, “An zikat indanda, Mosesiyañ zii zelen zet meluwañ kapigok minndaye, ‘An ñenañ imbi wati nembrañ ñen sokbembepiñ mme an keyañ gakiwe beme meniñañ imbi kwambetnañ ke wati datnañgat mundumañ alikñañ ñen mme sokbewe.’

²⁰ Âpme an yañkogili 7 kegok mamtemien. Maneti yuninañ imbi ñenañ wage. Wat maneti nembrañpiñ gakiye.

²¹ Gakime muñañañ toti imbi keyegak wati nembrañpiñ maneti gakiye. Gakime gwalañ kegogak wage.

²² Mti an 7 ekñen piwan imbi kwep ke wati nembrañpiñ belak etañ gakimâbien. Yañ maneti ekñengalen imbi kwambet keyañ kegogak gakiye.

²³ An yañkwep 7 ekñenañ imbi kwep ke wabiengapmti gakikiengatan wawat kanen imbi ke an kwiyet imbiñañ bewe?”

²⁴ Zeme Zisasiyañ pigok diindoye, “In Kawawañgalen winde ma egalen zetnañ ku weyañ manâmâtâlîpgapmti zet ke zemyuñguip.

²⁵ An ma imbi gakikiengatan gilik zemwabewen awembiñ mama ewe ku mambep. Belak Kawawañgalen ensel kululuñen talip keboñ etañ bemi mambep.

²⁶ In gakikiengatan wawat ku tazin manzeip âpme Mosesiyañ didik kunduman tep tazime ke ekti tapme Kawawañ zapat dundume nâmti egañ zapat meluwañ mge ke mainñti manâmâtâlîp. Kawawañ Mosesiyet kapigok zeye,

‘Neñ alak kapiyet Abalaamgalen Kawawañ ma Aisakgalen Kawawañ ma Zekopgalen Kawawañ.’ *(Kisim Bek 3:6)*

²⁷ Keyepmti neñ ingat pigok zema nâit. Kawawañ zet ke yañañ kapigogapmti zeye, ‘Ek am gaki meti mama kanzizit mamaip ekñengalen Kawawañ wa ek am gakiki katikñañ mangakip ekñengalen Kawawañ yek. In zet ke manâmyuñguip!’ ”

Kawawañgalen zii zet kapiyañ zii zet notnañgalen ñotekñañ penañ bein (Matiyu 22:34-40; Luk 10:25-28)

²⁸ Âpme zii zet zikat indanda an ñenañ keyak tati ekme Zisasiyañ Sadusi ekñenmak zenâ zenâ mti yañkwesisiñañgat yañañ dolakñañ tagilik zemindame egañ nâmti Zisasmagen meti yañkwesiye, “Zii zet zibonañ notnañ sambе bee silim indemti ñotekñañ penañ bein?”

²⁹ Yañkwesime Zisasiyañ dopmañ pigok gilik zem zeye, “Zii zet sambeyet ñotekñañ kwep kapiyañ bein,

‘Islael am in nâit, Amobotnañ ek kwewetañañ ningalen Kawawañ bein.

³⁰ Keyepmti in Kawawañgat gogot mpemti keñinmak weñin ma ñotikñinmak windenñ bee katan egat ketalasim samâbep.’ *(Zii Zet 6:4-5)*

³¹ Zii zet keyet kandañan zet notnañ ñen kapigok tazin,
 ‘Gitanğat mañgembein keyet katan am notnañ ekñengat gogot mbanik.’
(Wok Pris 19:18)

Zii zet ñenañ eget zut kapi ku sebemidein.”

³² Zeme zii zet zikat indanda an keyañ nâmti Zisasiyet pigok zeye, “An zikat indanda, geñ ñep penañ zenik,
 ‘Amobotnañ e Kawawañ kwewetañ egat baman ñen ewe ku tazin.

³³ Keyepmti am ñenañ Kawawañgat gogot mpemti keñañmak ñoktikñañ ma windañan egat etañ sawe.’
(Zii Zet 4:35; 6:5)

Mti ikñañgat manâin keyet katan am notnañ ekñengat keñañ bewe beme sâpe sâpe bumbu ma Kawawañgat taolet bembe set ke sebem pemâbe.”

³⁴ Zii zet zikat indanda an keyañ yañañ dolakñañ penañ zeme nâmti Zisasiyañ zeye, “Geñ ilak Kawawañgalen zemâtâtâtgat katnanen mama ke titiyelen sokñañik penañ kodik.” Zet esemteñ kekok zemi selin bekekme ekñañan yañkwesisi ñen ewe yañkwesisiyet olapme beme peme tapme mebien.

*Kilais ek Dewitgat alikñañ ma eget Amobotnañ
 (Matiyu 22:41-46; Luk 20:41-44)*

³⁵ Zisasiyañ Zelusalem sesewat mka temañ ke tati zet zapat tadiindoneti ekñen kapigok indayañkwesiye, “Ingalen zii zet zikat indanda an ekñañan Kilais ek Dewitgat ñsokñañan bam kobe manzeiwañgut

³⁶ eweñañ Kawawañgalen Emetak Teñañ zet kapi amobotnañ Dewit zem same Dewilañ pigok zemkawañ beye,

‘Amobotnañ Kawawañañ nâgât Amobotnañ Kilaisiyet pigok zeye, “Geñ Amobotnañgat kot betn penaneset totati windendi temañ timti tabanik. Âpme neñ gapmukulem mma geñ kasandine sambe ekñen windañin mtoidewanik.”’
(Sam 110:1)

³⁷ Dewilañ ikñañ Kilaisiyet ‘Amobotnañ’ zeye keyepmti zigoset Kilaisiyañ naman Dewitgat ñsokñañ bein etañ? Ke penañ neñ Dewitgat alikñañmagen sokbewan yañgut neñ Kawawañañgat Nemañañ penañ kogogapm Dewilañ Kawawañgalen Zet Itnañañen kuyeen ke nâgât ‘Amobotnañ,’ zeye eneyet neñ Kawawañañ zemnemtot amgat yomgat dopmañ gakikiyet toban.” Zisasiyañ kok zeme am sambe penañ tabienañ zetnañ nâmtikñañ mbien.

Zisasiyañ an zii zet zikat indanda ekñengat mama mimiñin kumâbâgat zeye.

(Matiyu 23:1-36; Luk 20:45-47)

³⁸ Âpme Zisasiyañ am sambe tazemzikat indammetneti pigok zeye, “In an zii zet zikat indanda ekñengalen ñoktik mgasik ke ku mâti mbep. Ekñañan melakandu teepmañ gwaen bimañañgatnan baen selinan tot lapit mepme mamti ilinañgat nâme mobotnañ beme selen ma tambañgumen mame amnañ sekñin moindendeyet etañ manâip.

³⁹ Ekñañan sesewat mkaen amobotnañgalen mundumen ñeñañ gwaenen etañ mametalip. Ma ondedak temanen ekñañan meu ma soñgom temañ indame niniyelen etañ manâip.

⁴⁰ Ekñañan imbi kwambetgalen mânep milawat ma mkañin mee pi menzem timti indamâpme kileñ mepme dundundu teepmañañ myuñgunğunğin beke mamim atanepeme amnañ ñep ku eegalen mambein. Am ekñen keboñ ke maneti kan delañ zenze kanen Kawawañañ zem indomti tosañin bekanan penañ mmoti indawe!”

*Imbi kwambet nenan tewalan mânep beye
(Luk 21:1-4)*

⁴¹ Zisasiyan sesewat mka temanen mânep pelep keyet soknanik tati ekme am sambeyan mânep pelewen tabem mambien. Am sambe eknenan mânewin teman pelewen tapeme towepme

⁴² imbi kwambet bekopsat nenan koti mânep naman isisiknan zut piwan peme pelewen towege.

⁴³ Kegok mme Zisasiyan ekti nembananeyet zeme kopme pigok diindoye, “An eknen, nen penan sukwep zema nâit. Imbi kwambet bekopsat kapiyan mânep pelewen bep keyan an imbi sambe notnanan tewalan beyo bee sebemindein.

⁴⁴ Am mânep milawatmak notnan eknenan mânewin omba penan tazinan gut butnan bugan timti kot pelewen time towelep. Yangut imbi kwambet bekopsat keyan mânepman bugan tazin elak kopeme pelewen towepme delan zein mkananen daenen butnan nen ewe ku tasain, yek penan.”

13

*Zisasiyan Zelusalem sesewat mka teman beke kasa eknenan kumasekbep keyet zapatnan diindoye
(Matiyu 24:1-31; Luk 21:5-28)*

¹ Zisasmak nembanane eknenan sesewat mka temanengatnan toti mepmambe Zisasiyet nemban nenan sesewat mka teman beke ektemtem mti zeye, “Wenane naneye, an zikat indanda, gwa ekbak, nanzan yanjan tatat nembon weyan ti mka dolaknan walapepejan gwa ekbak!”

² Zeme Zisasiyan dopman pigok gilik zem saye, “Gej nanzan mka teman walalatnan kapi alak ego ego mnik. Yan maneti bangat nanzan mundumin talip keyet katan ku tabep. Kasa eknenan kokume epeemti nanzan igak kwep kwep lala bubuk mekobep.”

³⁻⁴ Kok zemti Zelusalem mka peme tapme meti Olip kalan mosat mambien. Motati Pitamak Zems Zânmak Endulu eknenan ilinak Zisasmagen meti zikalin Zelusalem mkaeset ekme topme Zisasiyet yan kwesiwien, “Sesewat mka temanen daenen tati zet zenak ke kan zuknan penan sokbewe. Ma keyan sokbesâgât tapmme menok zigogan nenan beme ekti nâmbanup kwitnan kwitnan gâgâegan sokbembeyet zeye walak kapi sokbesâpm zewanup.”

⁵ Zeme Zisasiyan pigok diindoye, “In weyan eksem mambe. Mineti am notnanan tetimindemti indatetimti mebegat.

⁶ An notnanan Zisasiyet kwitnan belak mimyambumti kot an imbi notnan tetimindemti zewep, ‘Nen Kilaisiyan kolap!’

⁷ Ma msat butnan butnan kasa tawapmepme keyet bunam zapatnan nâwep ma kasa kwisak wekumepme keyet yayan palen ku tabep. Kawawan kwitnan kwitnan kebonan nenan sokbembeyet zeye yangut msat kululu kumasesegalen kan sakwep ku kobe.

⁸ Am manje kwewan epeemti dopman mekum kokum mbep. Ma msat temanen amobotnan zulan wati âwalup. Ma msat katan mâkinan teman mbe ma msat sambe meuyet kamber teman sokbemmebe. Kwitnan kwitnan ke imbiyan namba sokbesâpm yanbenti sindem manâip keyet katan sokbem mabe.

⁹ Eknenan belak kilen indatimti amobotnan ekngalen ondedagen meti zet muluwen indewep ma Zuda ekngalen sesewat mkaen indatim moti sindiwan indawitikbep keyet eksemambep. Eknenan kogok mimindamti

gapmangalen am nɛnɛn notnaɛ ma amobotnaɛ temaɛ ekɛngat zikalinan met onzemindeme tati nâgât yaɛɛ zemâtâtât mulup mbep.

¹⁰ Kogok mme msat katanɛ Kawawaɛgalen Zet Zapat Dolakɛnaɛn nɛnɛn am ilindiɛ bemindemeɛgut keyet sakɛn gwaenen msat kululuɛn aseke.

¹¹ Keyepmti am notnaɛ ekɛnaɛ indapmeti zem indomti mka katikɛn indesât mbep. Kan keyet in zet muluwen motati, 'Pe zet zigok zesenuɛ,' zemti yayaɛ temaɛ penaɛ ku mbep. Kan keyet Kawawaɛgalen Emetak Teɛnɛn zet keɛninanen bemindeme zewep.

¹² Âpme datnaɛnɛ meniɛnɛn kume gakikiyet mezemdelaɛn zewep. Ma biwinaɛ nembraɛne kogogak indome gakikiyet mezemdelaɛn zemindewep. Ma nembra ekɛnaɛn mambiwine kasa mimindemti indome gakikiyet zemindowep.

¹³ In nâgât manâmkiɛpeipgapmti amnaɛn ingat nâme kaɛnaɛnɛn etaɛn bewe. Yaɛɛgut am nɛnɛn nâmkiɛpepeɛnɛn katikɛnɛn bemtapmetneti gakiwe beme kan delaɛn zenzeɛnɛn Kawawaɛnɛn an ke mama kanzizit sawe.

¹⁴ Golaɛn zenze an Danielaɛn meluwaɛn kapigok mge, In zet kapi maiɛnti weyaɛn nâit,

'Kwileki nɛn mamaɛnaɛnɛn ma kiɛngagatnaɛnɛn magaɛn Zuda am ekɛngalen sesewat mkaen ku moti tatagalaɛnɛnɛnɛn egaɛn mot ke tati indawale-beyet,'
(Daniel 9:27; 11:31; 12:11)

in ke ekti am Zudia msalen mambewaɛn keyegak tapenɛn tati kunzuɛnti kalaɛnɛn mowebeɛn.

¹⁵ Âpme am nɛnɛn mka solonan tatneti gilik zem mka keɛnɛn moti milawatnaɛn tiyaɛn zemti tim yape yape mti kan ku walabe msalen keyegak tati kunzuɛn mebe.

¹⁶ Ma nɛnɛn muluwen maneti gilik zem tâgâ melakanduɛnɛn msâgât mkaɛnɛn ku mebe keyegak tapenɛn tati kunzuɛnɛn.

¹⁷ Imbi keɛnɛnɛn ma imbi nembraɛn ewe okakɛnɛnɛn nam manip bekakane ekɛn keboɛnɛn zigok penaɛn mbewe.

¹⁸ In kwitnaɛn kwitnaɛn nukɛnɛnɛnɛn ke map tâgâ keɛnɛn ku indandayet nâmti Kawawaɛngat dundume egaɛn mteteyet sokbembeyet nâmindewe.

¹⁹ Kan keyet amnaɛn sek sindem tisâiwen keboɛn ke eweɛnɛn Kawawaɛnɛn yaɛnɛnɛnɛn kwitnaɛn kwitnaɛn msokbeye ma tuɛngupman mamkwati alak tatnup ma bam mamti masâpmnup keyet keɛnɛn nɛn ku sokbeye ma ku sokbewe.

²⁰ Amobotnaɛnɛn kan ke ku mme pemkwepmanɛn benagen am nɛnɛn alik ku manak. Yaɛɛgut egaɛn am ikɛnɛnɛnɛnɛn indaombemindeye ekɛngat nâmti nukɛnɛnɛnɛn temaɛn keyaɛn kan teepmanɛn ku sokbembeyet nâmti kan ke mme pemkwepmanɛn beye.

²¹ Âpme kan keyet am notnaɛnɛnɛn tetimindemti zewep, 'Kilais pien tazingat koegit!' Ma 'Kilais daen tazingat meegit!' Zeme zelin gawepumti ku nâmkiɛnpemindewep.

²² Sadaɛnɛn am sambe winde indame ekɛnaɛnɛn wati Kilais ma Kawawaɛgalen zapat zem zemsokbembe an ekɛngat kwilinan mimyambumti menok sepem igak igak mti Kawawaɛgalen am keɛnɛn mme yuɛngum mâbe. Yaɛn ekɛnaɛnɛn Kawawaɛgalen am ikɛnɛn ombemindeye ekɛngat keɛnɛn myuɛnguyeyelen nâmbep beme nɛp mbep.

²³ Kwitnaɛn kwitnaɛn ke ewe sokbembepiɛn tapme neɛn eweɛnɛnɛnɛn yayaɛn mti diindoyapgapmti weyaɛn eksemti mambep.

²⁴ Sindem kan keyet kwati delan zeme saknan gwaen kasup zikatnan sopsop sime eyonga busatnan yek bewe.

²⁵ Ma wenzim notnan kululunengatnan tuluk talak zemti topme enzuñan sokbeme wenzim notnan tabep ekñenan ulugâlâk bemtemebep.

²⁶ Kogok mme neñ Angat Nemunñan neñ mgulumbuk palen tati windennben penañ ma sanğa sonğanñan uluñ elañ tapmme kopma in nikbep.

²⁷ Mti keyegak neñ ensel kululunengatnan zemindema, 'Ekñenan msat butnan butnan ma msat tunğupman mekoti Kawawañan amñane ombemindendenñan ekñen indaakume manğe kwep kwao tabep'.
(Zii Zet 30:4; Zekaraia 2:6)

Balam balam tepgat yanñan Zisasiyan zemâtâge
(Matiyu 24:32-35; Luk 21:29-33)

²⁸ In balam balam tep ke ekti nâmâtâlit balam balam tep keyet katnanñan dolakñan penañ sokbeme ekti manzenup, 'Olak mtete kan soknan bein.'

²⁹ Sepem kegogak nukñan sambe beke sokbeme ekti nâmbep, 'Olak Zisas kokotnanğalen kan ilak soknan bein.'

³⁰ Neñ penañ sukwep zema nâit, am in talip kapi notnanñan ewe gakikipiñ tati ekme kwitnan kwitnan zeyap kapi sokbeme ekbep.

³¹ Msat ma kululuñ eget kapi asekbaluñ yanğut nâlen zetn ku delan pewe yek penañ.

Zisasiyan kobe keyet kanan an ñenan kasup ma kan tunğupman desetgat kobe ke ku nâin
(Matiyu 24:36-44)

³² Neñ kokotnanğalen kan ke kasup ma kan tunğupman desetgat kobap ke msalengatnan am ñenan ku nâin penañ. Ma kululuñ gwaen Kawawañalen ensel ekñenan kan keyet penañ kobe ke ku nâip ma nenn ikñanğat Nemunñan penañanğut zukñan zemneme kobap keyelen kan ke ku nâyap. Bipm Kawawañan igak etañ nâin.

³³ Kan zukñan kobap ke ku nâipgapmti nâpeñ nâpeñ kelem mti mamambep.

³⁴ Kan ke amobotnanñan ñenan mkanñan peme tapme msat ñenen mesâti an mulupman weyañdamuñ mimiyet zemâtâtât mulup mpemti sekekek damuñ kaliñan mimiyet zempemti pigok dunduye, 'Neñ kopma set kwalet newanigat nâpeñ nâpeñ matapmambanik.'

³⁵ Sepem kegogak in weyañ eksemte mamambep. Neñ gasiyet ma tambusutnan ma msat msasât tapmme ma tambuñan kobap ke kan esemteñ penañ ku nâipgapmti in nâpeñ nâpeñ nâgât damuñ matapmambep.

³⁶⁻³⁷ Mineti in nânâpiñ meluk tawenepeme neñ koti indikma endilipewep-magengat in ma am sambe zet kapi nâmti nâpeñ nâpeñak mamambep."

14

Zuda an ñenan ekñenan Zisas kume gakikiyelen zembiliwebien
(Matiyu 26:1-5; Luk 22:1-2; Zân 11:45-53)

¹ Zuda amgalen Anğalalañ Kendo Nupmamañ Yispiñ Niniyelen Kendo kasup zut delan zemenğut tatagalen tapme sâpe sâpe bumbu an ñenan ma zii zet zikat indanda ekñenan Zisas buzakset atamti betnan zamti kume gakikiyelen zemkabewien.

² Yanğut naman pigok zemti kiñgabien, "Mineti nin kendo kanen pigogat msenup beme amnan kasa kileñ kuseipmagengapmti pemann talak." Zemti peme tage.

*Imbi nenayan Zisasiyet noknan welan mulage
(Matiyu 26:6-13; Zân 12:1-8)*

³ Zisasiyan Betani mkaen Saimon itnanan an lingit satmak mamtanan weyanpeye egalen mkaen meu nini mundumen totapme imbi nenan wet kelaknan sesiknan dolaknan kwitnan nalat ke okop nanzanan weyayan keyet kejan tapme mkoti butnan njiliknan gwaen kume etume Zisasiyet noknan mulapme toge. Wet ke tosan nan mobotnan penan.

⁴ Kegok mme am notnan eknenan ekme nep kumbeme ilinak zenâ zenâ mti zewien, “Pi kwilekiyet penan wet tosan nan mobotnan penan pi belak kilen walezin?”

⁵ Egan wet kapi nin ndame mmet bemann tosan nan 300 kina mee kegok ndame am bekopsat eknen kalan indawanek ze nep benak.” Zemti imbi keyet nâme bekanan beye.

⁶ Apme Zisasiyan nâmti pigok diindoye, “Imbi kapiyan nenmagen mulup dolaknan mipgat in egat zet nen zenzepin belak peme talak.

⁷ Am bekopsat eknen pi inmak kwesin kapi mamambegapmti in kwileki nen miindasâgât nâmti nep miindawep. Apme nen inmak msalen kapi kwesin ewe ku mambap.

⁸ Belatnik bugan bukapi tapmoti gakima am sumen nabewepgapmti egan iknan gat kejan galak ewenanak wet sesiknan dolaknan nan mulati zulutnein.

⁹ Nen penan sukwep zema nâit. Am msat katan Kawawangalen Zet Zapat Dolaknan Penan zemebep katan imbi kapiyan kwitnan kwitnan mnain keyet zapatnan eyo zeme manâmbep.”

Zudayan amobotnan ekngat zikalinan Zisas zemkukuyet zetik mimind-eye

(Matiyu 26:14-16; Luk 22:3-6)

¹⁰ Zisasiyet nembanan 12 eknenmagengatnan namba nen Zudas Iskaliot mkaengatnan egan sâpe sâpe bumbu an nenan eknenmagen meti Zisas zemsokbemindandayet zemkalin bemindeye.

¹¹ Kegok zeme sâpe sâpe bumbu an nenan eknenan nâmti olojen mti dopman mânep sasayet zetik mpeme Zudayan set nen aikti Zisas zemsokbemindame atatayet mulupman mge.

*Zisasiyan nembananemak Angalalan Kendoyet meu bimbingat nibmien
(Matiyu 26:17-30; Luk 22:7-23; Zân 13:21-30; 1 Kolin 11:23-25)*

¹² Nupmaman yispin niniyelen kendo ke kan soknanik beme am eknenan sipsip makumbumtemien kan ke beyeyepm nembananayan Zisasiyet yan kwesiwien, “Nin mkan den meti Angalalan Kendo tati tu meu niniyet weyan besenup?”

¹³ Yan kwesime Zisasiyan nembanan zut zemidemti zeye, “It Zelusalem mka teman moti ekmalu an nenan tu menzim belen mmepme aikti keyegak baman mâti mepmalu

¹⁴ egan mka nengat mowepme ekti keyegak mâpmoti mka keyet tonangat zeselup, ‘Amobotnanan pigok zemndeme kolup. Nen nembannemak Angalalan Kendoyelen meu mka kejan de tati nsenup?’

¹⁵ Zemalu egan idati mka kejan teman teduknan gwaenen kwitnan kwitnan ewenanak weyan bembenan ke zikat idame it meu ke bumbemalu kot nsenup.”

¹⁶ Zisasiyan kegok diidome egelan meti kwitnan kwitnan zeye keyet katan penan aikti Angalalan Kendoyelen meu niniyet weyan tabumbemambun.

17 Âpme msat tambusât tapmme Zisasiyan nembane 10 indatimti mka keyet keñan mopmâbien.

18 Motati meu nini mundumen totati meu nimambe Zisasiyan pigok zeye, “Neñ penañ sukwep penañ zema nâit, inmagengatnan nempa ñenañ meu neñmak pelep kwep tatnilup egañ zemnome kasa ekñengat belinan benneme ekñenañ nome gakiwap.”

19 Zeme nembane ekñenañ nâme nukñañ beme Zisasiyet igak kwep kwep pigok yañkwesiwien, “Mneti nâgât mene tazemasenigat zema nâmbi?”

20 Kegok yañkwesime egañ pigok diindoye, “Nempa neñmak nsakwep nupmamañ tu batien pemalu towepme mkwat nselup an keyet nâmti tazeyap.

21 Kawawañgalen Zet Itnañanen neñ Angat Nemuñañ neñ zemâtâtneneñañnok meti gakikiyelen zemneneñañ. Wakae, neñ zemnowe an ke sindem omba penañ tiwe. An ke mamañañ ku ambetnak ze dolakñañ penañ benak.”

22 Zemti Zisasiyan nupmamañ ñen mti Kawawañgat wisikñ zemutumti indamti zeye, “In mti nit kapi nanangat sek sesumban.”

23 Nime delañ zeme wain okop tageen ke mti Kawawañgat wisikñ zemti kegogak indame nimbien.

24 Nime zeye, “Kapi tâtâ alakñañ ammak Kawawañmak sipmnañ tusum indeyap. Ke am sambe ekñen yomengatnan indatim kwakwagat nâmti kegok mbap.”

25 Kegok zemti zeye, “Neñ penañ sukwep zema nâit, neñ wain tu ke ninipiñ maneti bamgat kululuñen gwaen mama katikñañen tati wain niyap kabon yek; wain alakñañ nimbap.” *

26 Zeme delañ zeme keyegak tapen tati sesewat silik kume delañ zeme mkaengatnan toti tambuyelak Olip Kalañañ mowebien.

*Pitayañ Zisas yañpewe keyet zetnañ zeye
(Matiyu 26:31-35; Luk 22:31-34; Zân 13:36-38)*

27 Motati Zisasiyan nembane pigok diindoye, “In kasa kuku an ekñenañ kopme ekñengat kiñgati nemkunuz mekopme nenak etañ teñtewat tasap. Kawawañgalen Zet Itnañanen Kawawañañ ikñañ pigok zeye, ‘Neñ sipsip damuñ kuma gakime sipsip ekñenañ kilen lala bubuk kunzuñ mekobep.’ *(Zekaraia 13:7)*

28 Yañgut bam Kawawañañ neñ mme gakikiengatnan gilik zem watiñgut Galili msalen mepma in bam napmâti kobep.”

29 Zeme Pitayañ pigok zeye, “Nempa notnañ bamkumgemeseip yañgut neñ ñep ku bamkumgemesap.”

30 Zeme Zisasiyan dopmañ pigok gilik zem saye, “Alak tambumbu kapiyet sakokolok apmañ kwitnañ sakwep kumti sek zut ewe kukupiñ tapme geñ nâgât sek tuk yañnesenik.”

31 Zeme Pitayañ zekañkañ mti zeye, “Neñ nome gakikiyelen mseiwangut neñ geñ ku yañgesap penañ.” Zeme nempa notnañ sambe ekñenañ zet sepemañ kwep kegogak zemâbien.

*Zisasiyan Gesemani muluwen dunduye
(Matiyu 26:36-46; Luk 22:39-46)*

* **14:25:** Wain alakñañ Zisasiyan nsât zeye ke ikñañ mama kanzizilen ningat Amobotnañ tati mama ekmagengatnañ kopme timti ekmak nimwianwian kwesiñ mti mambanup keyet zeye.

³² Zemti ilinsakwep Gesemane muluwen mebien. Mepataŋ zemti Zisasiyaŋ nembraŋaneyet zeye, “In kapi totapme neŋ nenak mulup butnan daen metati dundumti kosap.”

³³ Zemindemti Zisasiyaŋ nembraŋane tuk Pitamak Zems ma Zân indatimti mege. Âpme yaŋbemti nukŋaŋ sambe penaŋ keyet nâmti keŋaŋ sindem igagaŋ penaŋ beme sek monzalamaŋ ululuŋ pem toge.

³⁴ Mti nembraŋane tuk ekŋengat zeye, “Neŋ keŋaŋ sindem beme gakikiye-lenok tatnâyapgat in kapi kaik tapmaseip.”

³⁵ Kegok zemti belaknik bugan meti keŋaŋ nukŋaŋ beme msalen ŋenzimosetnaset palak palak tokutumwemti pigok dunduye, “Bien, geŋ set eleŋ belan ŋen aiknanayelen nâsenik beme aiknamane sindem temaŋ timti ku gakisap.”

³⁶ Kegok dundumti zeye, “Bien, Bien, geŋ nâmane sindem temaŋ kapiyaŋ dukŋan ku mosem. Yaŋgut nâlen zet zeap ke mâti msenik yek; giti nâmtadik keyet kataŋ mâsenik.”

³⁷ Kegok dundum delaŋ zemti nembraŋane tuk ekŋenmagen gilik zem koti indikme meluk taweme Saimon Pitayet zeye, “Pita, geŋ ewe kegoak meluk tawenik? Kan belaknik bugan kaik tati otnânâ mulup bugan ku mbek?

³⁸ In mama mimi bekananen ku toindondoyet nâmti eksem kaik tati dundundu mulup mit. Keŋinaŋ nâgât kemben nâyo yaŋgut sekŋinaŋ nukŋaŋ bein.”

³⁹ Zemti ewe gilik zem met zet Bipmaŋgat dunduye kegoak ewe zemdun-duye.

⁴⁰ Dundum delaŋ zemti koindikme zikaline ewe melugaŋ kwasime taweme keyet zeme ekŋenaŋ zet dopmaŋ gilik zem sasayet timabien.

⁴¹ Âpme met sek tuk ewe dundumti gilik zem koindikme ewe muluk taweme zeye, “In ewe tagomti meluk tawep? Angat Nemuŋaŋ neŋ zemnomti am yomtoŋ ekŋengalen belen mobogalen kann ilak sokŋanik bein.

⁴² Wapme an neŋ zemsokbemneneyelen walek kozingat meti ekne!”

*Zudasियाŋ meti kasa ekŋen Zisas zikat indame atawien
(Matiyu 26:47-56; Luk 22:47-53; Zân 18:3-12)*

⁴³ Zisasiyaŋ nembraŋaneyet zapat kegoak diindomambe tapme nempa 12 ekŋengat tuŋguwinangataŋaŋ ŋen Zudasियाŋ piwan kasa kuku an ŋeŋaŋ bemindeme kobien. Zudasियाŋ sâpe sâpe bumbu an ŋeŋaŋ ma zii zet zikat indanda an ma sesewat mka temaŋgalen an damuŋ notnaŋ ekŋenaŋ kasa kuku an notnaŋ ekmak zemindeme wanam kukŋaŋmak ma tepemaŋ mee pi belen belen timti kopmâbien.

⁴⁴ Selen kopmambe Zudasियाŋ pigok zemâtâtindeye, “Neŋ meti an mkumpema in ekti keyegak weyaŋ atamti bembuluŋ wapmeseip.”

⁴⁵ Zemindatim koti keyegak Zisasmagen meti “Amobotnaŋaŋ” zemti ambet mkumpeye.

⁴⁶ Kegok mme ekti kasa ekŋenaŋ met betnanen atam kitik mti tabien.

⁴⁷ Âpme Zisasiyet nembraŋane ekŋenmagengataŋaŋ ŋeŋaŋ ŋeŋaŋ zime wanam kukŋaŋmak pitakŋanengataŋaŋ mandapeme kwapme sâpe sâpe bumbu an ŋeŋaŋgat mulup anaŋ wakŋaŋ nembet sâmpaye.

⁴⁸ Âpme Zisasiyaŋ pigok diindoye, “In nâgât nâme kambu titi an bema wanam kukŋaŋmak ma tepemaŋ mee pi timti kot natam kitik mtalip?”

⁴⁹ Neŋ kan katan inmak sosok sesewat mka temanen an imbi Zet Zapat Dolakŋaŋ diindomti mamtemanen ke in ku natawien. Yanŋut alak pi Kawawaŋgalen Zet Itnaŋan nâgât meluwaŋ mimiŋaŋ keyet katan sokbein.”

⁵⁰ Zeme nempaŋane sambe ekŋenaŋ kiŋgati pemkuŋkunuŋmâpme delaŋ zeye.

⁵¹⁻⁵² Notnaŋaŋ kuŋkunuŋ mâpme Zisas nempaŋane ekŋenmagengatnan nempa zomolim ŋen saŋgum kwewetaŋaŋ kaik mamaŋgeyaŋ atanup zem saŋgumaŋ kwep mâtât mtaŋpme belak talak kunzuŋ mege.

Ekŋenaŋ Zisas sâpe sâpe bumbu an ŋeŋaŋ ekŋengat temaŋin ma amobotnaŋ notnaŋ ekŋenmagen wapmebien

(Matiyu 26:57-68; Luk 22:54-55, 63-71; Zân 18:13-14, 19-24)

⁵³ Sâpe sâpe bumbu an ŋeŋaŋ ekŋen ma zii zet zikat indanda an ma damaŋ notnaŋ ekŋenaŋ sâpe sâpe bumbu an ŋeŋaŋin temaŋ egalen mkaen met ondek tati Zisas taekme Zisas zem kukuyet nâmti ekmagen wati

⁵⁴ tapmepme Pitayaŋ bamaŋ mâti kiŋgaŋeŋ beŋaŋ daen igak takopmaŋge. Koti ekŋenaŋ zem kuku mka kimbaleŋ toti mka keŋaŋ mowepme Pitayaŋ kegogak kimbat keŋaŋ toweti zupman baen sâpe sâpe bumbu an sambe ekŋengat ŋeŋaŋin egalen mulup anaŋ tep bum kâtapmambien totu tep kâti tapmaŋge.

⁵⁵ Âpme ekŋen sâpe sâpe bumbu an ŋeŋaŋ ma amobotnaŋ sambe ekŋenaŋ ondekti Zisasiyet nukŋaŋaŋ ŋen aikti kume gakikiyet zemtimaŋpme beye.

⁵⁶ Am sambe ekŋenaŋ Zisas zemkukuyelen zet dâsuki notnaŋ bemzem zewienanŋut zelinanŋ sepem igak igak bemâge.

⁵⁷⁻⁵⁸ Âpme an notnaŋaŋ ondedagen tabienaŋ wati Zisasiyaŋ zet zeme nâmbien ke mti pigok zewien, “Nin sek ŋen tatnâmann Zisasiyaŋ kapigok zeye, ‘Neŋ sesewat mka temaŋ amnaŋ walabien bekapi ŋep asekti kasup tugat keŋaŋ neŋ alakŋaŋ ŋen walabap.’ ”

⁵⁹ Zet notnaŋ kogok zewien keyaŋ zelin sepemaŋ kwewagak ku bemâge.

⁶⁰ Mme sâpe sâpe bumbu an ŋeŋaŋ ekŋengat ŋeŋaŋinaŋ wat zimoselinaŋ tati Zisasiyet pigok yaŋkwesiye, “Ekŋenaŋ gâgât zet sambe tabem zep; kapi geŋ dopmaŋ ŋen gilik zem indandayelen ŋen nânik ma yek?”

⁶¹ Yaŋkwesime Zisasiyaŋ belak zetnepiŋ tapme naman ŋen pigok yaŋkwesiye, “Kawawaŋ masesewatsanup egat Nemaŋaŋ Kilais kokotnaŋgat damaŋ matatnuwan, geŋ kapi?”

⁶² Yaŋkwesime Zisasiyaŋ zeye, “Penaŋ ke zenikmak. Neŋ Kilais. Angat Nemaŋaŋaŋ neŋ yaŋ bam in nikme neŋ winde toŋaŋ Kawawaŋgalen betnaŋ penaset tati gilik zem am indatisât msalen zanza palen tati tobap.” *(Sam 110:1; Daniel 7:13)*

⁶³ Zeme sâpe sâpe bumbu an ŋeŋaŋ sambe ekŋengat ŋeŋaŋin bekeyaŋ nâme bekaŋaŋ beme ŋenzinziŋ palen iŋnaŋgat melakanduŋaŋ mendalemte zeye, “Kwilekiyet zet sambe ewe tusumzesenup?”

⁶⁴ Egaŋ Kawawaŋgat zet mobotnaŋ penaŋ min keyepmti in zuk nâip?” Zeme am sambe ekŋenaŋ zemdelaŋ zemti zewien, “Ek gakikiyelen zapat etaŋ bein.”

⁶⁵ Zemdelaŋ zeme keyegak notnaŋaŋ yaŋbemti zawagaŋ wasekpewien ma notnaŋaŋ zikatnaŋ melakanduŋaŋ zampeme tapme kumti zewien, “Kwiyaŋ goin? Ze zemane nâne.” Tapmme sâpe sâpe bumbu an sambe ekŋengat ŋeŋaŋin egalen mulup an ekŋenaŋ kwapem penaŋ kuwien.

Pitayaŋ Zisasiyet yaŋpeye

(Matiyu 26:69-75; Luk 22:56-62; Zân 18:15-18, 25-27)

⁶⁶⁻⁶⁷ Âpme Pitayan mka teman keyet kimbat kejan tep kât tapme sâpe sâpe bumbu an sambe ekņengat neņaninangat mulup imbi neņan koti Pita ekmototi zeye, “Geņ kapiyan Zisas Nasalet mkaengatnaņ ekmak manik.”

⁶⁸ Zeme Pitayan yaņpemti zeye, “Geņ zet tazenigen ke yaņan ku nâyap.” Zemti set tokwakwalen metowesât mme sakokologan kwitnaņ yaņbem kâkâkââk kuye.

⁶⁹ Âpme imbi keyan metneti Pita ewe aikti am tabien ekņengat zeye, “An kapi Zisasiyelen maņgeyengatnaņan tazin.”

⁷⁰ Imbi keyan kok zeme Pitayan ewe yaņge belaknik tapmetneti am tabien ekņenaņ Pitayet zewien, “Penan, geņ ekņengalen maņgeengatnaņ Galili msalengatnan kopmanan.”

⁷¹ Zeme Pitayan zeye, “Neņ Kawawaņgat zikatnan penan zeyap, an ke ku nâyap. Neņ dâsuki zeyap beme Kawawaņan nâgât sekņ neņ saik kumnewe.”

⁷² Zemambe tati nâme sakokolok apmaņan kwitnaņ sek zut kume Pitayan eweņan baenen Zisasiyan, “Sakokolok kwitnaņ zut kukupiņ tapme geņ yaņnemane sek tuk bewe,” zeye ke otnâmti kejan bekanan penan beme si sum neņnet teman mti tusumti suye.

15

Loma gapmangalen an neņan neņ Zudia msalen matatan kwitnaņ Paillet ekmagen wati mebien

(Matiyu 27:1-2, 11-14; Luk 23:1-5; Zân 18:28-38)

¹ Msat msasâgât tapmme sâpe sâpe bumbu an neņan ma sesewat mka temaņgalen an damuņ notnaņ ma zii zet zikat indanda an ekņenaņ ondekti, “Zisas zigok msasenuņ,” zemti zembiliwati am notnaņan Zisas tek katikņanāņ betnaņ zamti amobotnaņ Pailletmagen wapmepme

² Pailelan Zisas yaņkwesimti zeye, “Geņ penan Zuda am ekņengalen Amobotnaņ manik?”

Zeme Zisasiyan zeye, “Zet penan ke zenikmak.”

³ Âpme sâpe sâpe bumbu an neņan ekņenaņ zet dâsuki zet sambe sekņanen bemzewien.

⁴ Kegok zeme Pailelan yaņkwesiye, “Am sambeyan gâgât bemzenze zet sambe tazeip. Âpme geņ ekņengat zelin dopmaņ neņ gilik zenzeyelen mtatnik ma yek?”

⁵ Yaņkwesime Zisasiyan dopmaņ neņ ku gilik zem zeyeyepmti Pailelan nâmtentem penan mpeye.

Pailelan Zisas gakikiyet zemdelaņ zempeye

(Matiyu 27:15-26; Luk 23:13-25; Zân 18:39-19:16)

⁶ Nup kan katan Anġalalaņ Kendo matakwatemiēnen amobotnaņ Pailelan am mka katikņanġatnaņ neņ amnaņ zetnaņ zemdelaņ zempeme makwawetan.

⁷ Kogogapm an notnaņ ekņenaņ gapmanmak kasa mwati am notnaņ indome gakiwien keyepmti an ekņen ke indatimti mka katikņan meindewien. Ekņenmagengatnaņ an neņ kwitnaņ Balabas egaņ kegoak kasaen meti am notnaņ indoye keyepmti mka katikņan ilinsakwep met indeme matatemien.

⁸ Âpme am sambe penanāņ Pailletgalen mka solonan koondakti Pailletgat nup kan katan Anġalalaņ Kendoen mamtan keyet katan mimiyelen yaņkwesiwien.

⁹ Yaņkwesime egaņ zeye, “In neņ Zuda am ilinaņgalen Amobotnaņin nâmpema inmagen kokogalen nâip?”

¹⁰ Amobotnañ Paillet egañ sâpe sâpe bumbu an ñeñañ ekñañ Zisasiyet keñ kuku mti pien wakolo e nâmtatiyepm kekok indayañkwesiye.

¹¹ Âpme sâpe sâpe bumbu an ñeñañ notnañ ekñañ am ke tabien ekñengat keñin walatindemti zewien, “In Zisasiyet munduman Balabas zempeme kwatotogat,” zeseip.

¹² Zeme Pailelan ewe indayañkwesimti zeye, “In Zuda am ilinañgalen Amobotnañin, ek neñ zigok msasayet nâip?”

¹³ Indayañkwesime ekñañ ñagak palen zewien, “Tewen kumasasok peme gakik!”

¹⁴ Zeme Pailelan indayañkwesiye, “Egañ kwileki yom mgeyepmti tewen kuseip?”

Yañkwesime ekñen sambeyañ kwizet ñagak ewe mti zewien, “Tewen kumasasok peme gakik!”

¹⁵ Kegok zeme Pailelan am ekñen keñin mme oloñen bembeyelen nâmti Balabas nâmpeme ekñenmagen mege. Mti Zisas zemdelañ zempeme Pailletgat mulup anene ekñañ sindiwañ witikti tewen kumasasok pepeyet kasa kuku ekñengat belinan bemindeye.

*An kasa kuku ekñañ Zisas sekñeyak igak igak msawien
(Matiyu 27:27-31; Zân 19:2-3)*

¹⁶ Kasa kuku an notnañ ekñañ Zisas wati Pailletgalen mka teman meti kasa kuku an notnañ indakumtetime

¹⁷ kopmâpme ekñañ melakandu ñamañ amobotnañ ma-mundunmamtemien keboñañ Zisas mundunpewien. Ma amobotnañ bundun mamundunmamtemien keyet sesepmañ ekñañ sepmeñ munğumti ñokñanen mundunpewien.

¹⁸ Mundunpemtî yañbem kwizet kaliañ msamti zewien, “Zuda ekñengalen Amobotnañ geñ ewe gakikipiñ kan teepmañ mamambanik!”

¹⁹ Zemti puñ kasetnañ ñokasetnanen somti zawagañ wasakpemtî belak segañ etañ dâsuki beke pedondom samti zemsesewatpewien.

²⁰ Ekñañ mobotnañ ma pep kekok tapmsaneti kasa kuku ekñañ Amobotnañgalen melakandu mundunpewien. Ke gulunpemtî ikñañgalen itnañ keyañ ewe gilik ze mundunpemtî tewen kumasasok pesâgât wap-mebien.

*Zisas tewen kumasasokpewien
(Matiyu 27:32-44; Luk 23:26-43; Zân 19:17-27)*

²¹ Selen mepmambe an ñen aikbien kwitnañ Saimon ek Aleksandia ma Lupus egegat biwit. Ek Apelika msalengatnan mkañañ Sailini keyetnan koti Zudia msalen ke mamtan, an keyañ Zelusalem mka teman mesâgât tapmepmañgeyañ selen ke aikti Zisas ku masasokpepeyelen tepmañ ikñañ pumti taolat kopmañge ke mukulem mti pupuyet ze kañkañ

²² mpeme pume Golgata kalañan mowesât mowebien. Golgata kwit keyet yañañ “am ñokanziñañ ekñengalen mundum.”

²³⁻²⁵ Kalañ ke moti Zisas tambuñan 9 kilokgat tewen masasokpemtî gwilimañ kumpewien mti sindem temañ ku nânâyet nâmti wainmak sakokolkgalen munziñ kañkañañmak lelimti sawienañ egañ niniyet wisat mge. Âpme kasa kuku an ekñañ kwitnañ kwitnañañ gulum m timti mañge kwep bemti nanzañ guluk gilik mti an kwiyañ nanzañ omba kum timti katañ sañgum melakanduñañ kwep kwep tiwien.

²⁶ Kumasasokpemtî tep keyet palen meluwañ kapigok kumpewien,
“AN KAPI ZUDA AM EKNENGALEN AMOBOTNAÑ.”

27 Kan keyegak am indomti milawalin kambu matimtemien ekñenmagengatnañ an zut ñen Zisasiyet betnañ penaset ma alomeset kumasasok idewien.

28 [Kegok mme Kawawañgalen zet zapat itnañan meluwañ pigok mimiñan ke penañan sokbeye, “Ekñenañ ek am bekanan egetmak temakwep tusumti indowien.”] *(Aizaya 53:12)*

29-30 Âpme amnañ selen mebekoti Zisas ekti tete pulet msamti zewien, “Anbenywa egit! Geñ Zelusalem sesewat mka temañ beke asekti kasup tugat keñanen etañ walasât manzenik wan geñ gitañgat sekdi mukulem mpemti tewengatnan palam kwatot!”

31 Naman ekñen sâpe sâpe bumbu an ñenañ ma zii zet zikat indanda an ekñenañ ilinak zenâ zenâ mti zewien, “An kapiyañ am notnañ ñep mamukulem miindeinañ naman ikañgat sekñañ ñep ku mukulem mpen.

32 Ek Kilais Israeël am ningalen Amobotnañ penañ mamain beme tep ke pemti kwatopme ekti egat penañ nâmkijpesenup.” Zeme an zut tewen ilinsakwep kumasasokindewien egelañ kegogak zemtalarat zet zewun.

Zisas gakiye

(Matiyu 27:45-56; Luk 23:44-49; Zân 19:28-30)

33 Tewen ke kumpeme anzam tatnepeme meti msat tinsutnan penañ 12 kilok beme kasup zikatnañ sop kume tambumbuyañ msat katan sumuñ tatnepeme gasiyet 3 kilok beye.

34 Kan keyegak Zisasiyañ Zuda zeleset kwizet pigok kuye, “Eloi, Eloi, lama Sabaktani?” Zet keyet yañan kapigok, “Kawawañ, Kawawañ, kwilekiyet bankumnenik?”

35 Kwizet kegok kume, am notnañ sokñanik tabienañ nâmti pigok zewien, “Nâip, Zisasiyañ golan zenze an Ilaizayet kwizet takun.”

36 Âpme Zisasiyañ eyak geyak temañ tatime an ñenañ winde bemti met kwileki ñen yembem nembon ke mti wain tu akñañ keyet keñan peme topme mkwat puñ kasetnañ palen zampemti Zisas same beseseyet nâmti mge. Mti zeye, “Yegat kame nin belak tati ekmann golan zenze an Ilaizayan kot mukulem mpesem manze ekne!”

37 Kegok tazeme Zisasiyañ kwizet temañ kumti keyegak gakiye.

38 Kan keyet Zelusalem sesewat mka temanen sangum teepmañ mapeme totatatnañ keyañ gwaengatnan yañbem endelepeme mane mane tot yañan baen endelet delañ zemti metat kotat mge.

39 Âpme kasa kuku ekñengat ñenañinañ taekme Zisasiyañ gakime Golgata kalañan mâkinañ ma kwitnañ kwitnañ sambe notnañ ke sokbeme ekti zeye, “Penañ sukwep an kapi Kawawañgat Nemuñan penañ!”

40 Imbi notnañ ekñenañ kegogak beñanik tati Zisas ekti timti tapmambien. Imbi ekñen keyet kwilin: Malia Maktala mkaengatnan ma Malia Zems namba zomolim ma meniñan Zoses egegat mamit ma imbi ñen Salome ekñen kegogañ tapmambien.

41 Zisasiyañ Galili msalen mamtanen kan keyet imbi ekñen ke ma imbi notnañ ekñenañ mâpmamti mukulem mammpemtemiengapm Zisasiyañ Zelusalem mkaen kopme ekñenañ keyegak mâti kobien.

Zisas sekñañ nanzañ enzuñan bewien

(Matiyu 27:57-61; Luk 23:50-56; Zân 19:38-42)

42-43 Zuda ekñengalen kâtnânâ kan sokñan beme weyeyañ mulup mimi kan keyet Zosep Alimatia mkaengatnan an keyañ koti amobotnañ Paillet egat zikatnan nâmtalati kiñgagapiñ motati Zisas sekñañ nâmpeme

mâtâpmti mebembeyet yankwesiye. Zosep ek Zuda an njan ekngalen mangeengatnan an notnan eknenan ek kwizet bunaman temangapm egat nâme mobotnan mambentan. An keyan Kawawangalen zemâtâtâtgat katnanen mama eegat damun matatan.

⁴⁴ Egan mezeme Pailelan sakwep gakip zemti nâmtemtem mti kasa kuku njanngat zeme kopme yankwesiye, “Zisas ilak gakip?”

⁴⁵ Yankwesime, “Egan ilak gakip,” zeme nâmti Zosewan seknan mmet sumen bembeyet

⁴⁶ nâmpeme Zosewan met sangum satnan nen kwitimti met Zisas seknan tewengatnan mpeme topme sangum satnanan sumunti am sum nanzan nen kakalim pepejan keyet enzunanen mebepemti nanzan teman nen mewililipemetot aimbonan bekek tage.

⁴⁷ Malia Makdala mkaengatnan ma Malia Zoseyete maman egelan taekmalu Zosewan Zisasiyet seknan mmet beye.

16

Zisasiyan sumengatnan wage

(Matiyu 18:1-8; Luk 24:1-12; Zân 20:1-10)

¹ Zuda am ekngalen kâtnânâ kasup kwep elak tapme delan zeme imbi tuk Malia Makdala mkaengatnan ma Malia Zemsiyet maman ma Salome eknenan wet sesiknan dolaknan Zisas seknanen zulutpepeyete met kwitimti bewembien.

² Yan Sonda tambunan penan kasuwan alagak patan zemkwapme keyegak am zaimen mebien.

³ Selen mepmambe ilinak pigok zenâ zenâ mtapmepmambien, “Pe kwiyan penan nanzan teman aimbonan bekek tazin, ke mâtâtndeme kenan moti seknan zulupesenup?”

⁴ Zemambe eknenan benan pienen metati ekme nanzan teman penan pi walak nenan kwanzepeme nanzan aimbonan ndem tage.

⁵ Ke ekti eknenan mobotnak amsum nanzan aimbonan keyete kenan moti ekme anemba zomolim melakandunan satnan teepmanan mundumti bet penaset totapme ekti endilipeme

⁶ indikti imbi ekngat pigok zeye, “In endilipepepin nen nâyap in Zisas Nasalet mkaengatnan tewen kumasasok peme gakime mkobemien ke eksât kolip. Ek pi ku tazin. Ilak wati melepgat munduman etan pi tazingat egit.

⁷ Keyete in met Zisasiyet nemanane Pita ma notnan ekngat pigok diindoit: ‘Ewenan baenen Zisasiyan diindoye keyete katan in Galili msalen njan bemindemti metatme meekbep.’ ”

⁸ Zet kekok zeme imbi eknenan nâmti kenin punpun mme sebelan dinjin mti nanzan kenngatnan kwakwatnak toti am zaim katipemti windembem mebien. Kokok mbiengapm kinngalan seknan sumunme selen am ngat zapat dundundupin belak windembemti mebien.

Zisasiyan Malia Makdala mkaengatnan sokbemsaye

(Matiyu 28:9-10; Zân 20:11-18)

⁹ Zisasiyan Sonda tambunan penan wati njan penan Malia Makdala mkaengatnan ke sokbemsaye. Imbi ke ewenan baen Zisasiyan iknan we bekanan 7 kekok mâpeye.

¹⁰ Am itnanan baenen Zisas mâti mamtemien eknenan kenin nuknan beme nâpeme mekwapme sumti matatemienan imbi keyan winde bemti met Zisasiyan sokbemsame ege keyete zapanan pigok diindoye,

¹¹ “Zisasiwan gakikiengatnan wati alik tapmain,” kegok diindome ekñenañ zetnañ nâme penañ ku beye.

*Zisasiyañ an zut nâmkijpepenjtmak sokbemidaye
(Luk 24:13-35)*

¹² An zut nâmkijpepenjtmak egelañ Zelusalem mka temañ katipemti selen tapmepmalu Zisasiyañ sepemañ asekti am belakñañ ñen nembonñ bemti egetmagen mesokbemidame

¹³ ilinsakwep zepmak zepmak metneti egañ gelañ zemepme an zut egelañ gilik zem ewe Zelusalem mkaen koti namba notnañ ekñengat diindome ekñenañ zelit keyet nâme penañ ku beye.

*Zisasiyañ nembajane 11 ekñenmagen sokbemindaye
(Matiyu 28:16-20; Luk 24:36-49; Zân 20:19-23; Nembayelen Muluwin 1:6-8)*

¹⁴ Keyepmti nembajane 11 ekñenañ meu nini mundumen totati meu tatnime Zisasiyañ kot sokbemindamti, “Am notnañ neñ gakikiengatnan wala kegok diindome kwilekiyet kenjin katikñañ beme ekñengalen zet ke ku nâmkijpeip?” Zemti memendep mimindamti

¹⁵ naman tusum zeye, “In msat katañ meti am sambe Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ Penañ diindome

¹⁶ am ñenañ nâmkijpem nemti tu zulube ek mama kanzizit tiwe. Âk am ñen egañ nâmkijpem nenepiñ mbeen ek bamgat zet muluwen moti walelet aikbe.

¹⁷ Am neñ nâmkijpem newep ekñenañ mulup kapigok mmebep. Nâgât kwitnnanen kumti am we bekañ ñep mândewep ma zet ñandañ ñenñaset zewep.

¹⁸ Ma ekñenañ menemae mee pi ke belañ ñep atawep ma kwitnañ kwitnañ tu meu mgasik notnañ amnañ nimti gakikiyelenangut ekñenañ nimti ku gakiwep. Ma am zawatmak belinan sekñinan bem dundume ekñenañ ñep ewe alik bewep.”

*Kawawañ Zisas kululuñen wapmoge
(Luk 24:50-53; Nembayelen Muluwin 1:9-11)*

¹⁹ Zisasiyañ zet kegok zemdelañ zemti tapme Kawawañgalen windeyañ mpeme katiindemti kululuñen moti egañ Kawawañgat betnañ penañ windenajmak keyeset totazin.

²⁰ Mowepme nembajane ekñenañ Zudia msat katañ meti Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ pi zemkawañ bewien. Kan keyet Amobotnañ ikñañ winde indame menok kwitnañ kwitnañ mti zelin mme windenajben etañ bemâge.

Luk Zisasiyet yaŋaŋ Lugaŋ meluwaŋ mge

Luk iŋŋaŋgat yaŋaŋ penaŋ kapigok. Egaŋ Zisasiyet nembane eŋŋengat tunŋuwinangatanŋ yek. Naman ek kegogak am Zuda manŋeen ku sokbembenaŋ yaŋgut egaŋ buŋam zapat kapi meluwaŋ mge. Ma Luk ek kegogak an dokta mamtan (Kolosi 4:14) ma an nânânaŋ temaŋ Gilis amgalen zet mninge keyepmti buŋam zapat kapi weyaŋti Zisasiyaŋ sokbem mamkwati gakiyet keyet buŋamaŋ weyaŋ kuye. Egaŋ kegogak Pâl mukulem mti Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ kapi timti timet timkot mbun.

Lugaŋ buŋam zapat kapi an kweggat kumsaye. An ke kwitnaŋ Tiopilas. An iŋŋaŋ kapiyegak kwitnaŋ ewe namba eŋŋengalen muluwinangalen papia keyet keŋan tazin. Kogogapmti am Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋaŋ mulupmaŋ mamiwaŋ zeuwen Lukgaŋegak Nembayelen Muluwin ke kogogak kuye. Zet zapat an kweggat kuye yaŋgut zet keŋaŋ tazin keyaŋ an kweggalen zapatnok ku ekbak. Zet zapat keŋaŋ tazin keyaŋ nin sambe ŋep ndamukulem msâpm. Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ an tuk eŋŋenmak Lugaŋ kuwienâŋ belak etaŋ ku kuwien. Ekŋenaŋ yaŋaŋmak nâmtati kuwien. Zet sepem kwepnok kuwienangut an maŋge iŋŋak iŋŋakgat nâmti kuwien. Kegogapmti Lugaŋ am maŋge Zuda manŋeen ku sokbembenaŋ eŋŋengat Zisasi nâmkŋepepeŋin mamti zet notnaŋ ekŋenaŋ manzemaipnok keyet wetekume zeye. Lugaŋ Zisasiyet kwitnaŋ Angat Nemaŋaŋ kuye ma iŋŋaŋegak Zisasiyaŋ mulup notnaŋ am eŋŋenmagen mge keyet zetnaŋ omba kuye: Animbi yomtoŋ eŋŋenmak meu nini ma am kwep kweggalen mkaen mot indige ma am kwep kwepget nâmtikŋaŋ mindeye. Egaŋ kogogak Emetak Tenŋat mulupmaŋgat yaŋaŋ zemâtâge. Zet kapi egalen buŋam zapalen etaŋ tazinaŋ makuwek.

Zet ŋotekŋaŋ temaŋ kapigogaŋ Lukgalen buŋam zapat keŋan talip:

1:1-4 Zet katnaŋ bemzenzeyelen zet

1:5-2:52 Zisasiamak Zânmak sokbembenjitdaŋgalen busup zet zenzenaŋ

3:1-4:13 Zisasiyaŋ ammagen mulup msâgât weyaŋaŋ mulup mge

4:14-9:9 Zisasiyaŋ Galili msalen an kwep kwep mukulem mimindeye

9:10-11:54 Zisasiyaŋ iŋŋaŋgat yaŋaŋ msokbemti nembane mulup zet indaye

12:1-19:27 Zisasiyaŋ amgalen mama mimi bekaŋaŋgat zet kutuk mti zemâtâtât zet omba keyet paleset bemzeye

19:28-24:53 Zisasiyaŋ ningapmti gakimti wat kululuŋen mowage

Lugaŋ Zisasiyelen zapat pembenâŋ Tiopilasiyet zapat meluwaŋ kumsaye

¹⁻² O amobotnaŋ Tiopilas, am notnaŋ ekŋenaŋ Kilais egaŋ msalen maŋge keyet zet zapatnaŋ ke mulup windenaŋbeŋ mti meluwaŋ mme nin ekbenn. Mti ekŋenaŋ zet zapat dolakŋaŋgalen an ekŋen yaŋbembenaŋ baenen Zisasi iŋŋaŋmak sokŋan mamti zikalinan weyaŋ eknâmâtâtmkwabien an ekŋen keyaŋ meluwaŋ ke mbien.

³ Âpme neŋ kegogak kukŋaŋgat penaŋ kwileki notnaŋ sokbemkwage keyet papia sambe makumti nâmtâtâti amobotnaŋ Tiopilas gâgât neŋ Zisasiyelen zet zapat ekdelaŋ zewann keyet katanŋ kapi kabemti meluwaŋ kuyap.

⁴ Ma neŋ meluwaŋ kumgama geŋ zet zapat mgaŋgaŋaŋ ke zet zapat penaŋ kogok nâmtâtâbanik.

Zânañ sokbembenañgalen zet zapat

⁵ Âpme an kwitnañ Elolañ Zuda msalen amobotnañ mame kan keyet sâpe sâpe bumbu an ñen mañge egat kwitnañ Zekalayasi ek Abiyayelen mulup mimi katnanengatnañ mamtan. Imbiñañ kwitnañ Elisabet ek kegogak sâpe sâpe bumbu an Alongat sipbutnañ.

⁶ Egelañ Kawawañgat zimosetnañ mama mimiñit dolakñañ kwetetepmañ mamkwati Amobotnañ Kawawañ egalen zet ma zii zetnañ mañgawepum mâti mambun.

⁷ Ma Elisabet ek imbi tipkatik keyepm egelañ nembapiñ mamkwatneti an imbi ilip bewun.

⁸ Âpme kan ñengat Zekalayasiyañ sâpe sâpe bumbu mulupmanen Kawawañgalen sesewat mka temanen mge. Egañ mulup ke kan katañ mamtan keyet katnañ mge.

⁹ Sâpe sâpe bumbu an ilinañgalen selin sepem mama mimiñin ek ombemti zempeme Kawawañgalen sesewat mka teman kambe sesikñañmak dolakñañ Amobotnañgalen zikatnañ busât mowege.

¹⁰ Egañ moti kambe sesikñañmak dolakñañ tabume Zuda am ekñañ zupman ondek tati Kawawañgat dundundu mulup tapmambien.

¹¹ Egañ kegok tapmpememe Kawawañgalen enseliyañ sokbemti kambe sesikñañ bumbu sisak ganzenañ bet penaset kotage.

¹² Ke kotapme Zakaliasiyañ ekti palapemti weñañ mepme kingage.

¹³ Kegok mme enseliyañ ekti pigok dunduye, “Zakalias, geñ kingagapiñ. Kawawañañ dundunduñit nâyeyepmti imbindi Elisabelañ namba kenmak tati namba ambepme egat kwitnañ Zân kuwanik.

¹⁴ Kegok sokbeme keñdan oloñen nâwanik ma am sambe ekñañ sokbembenañgat nâmtikñañ mpewep.

¹⁵ Egañ Amobotnañ Kawawañgat zikatnañ an temañ mambe. Mti egañ wain ma tu katikñañ notnañ ku nimbe. Egañ mamañgat keñanenak taweme Emetak Teñañ ekmak tabe.

¹⁶ Ma Israel am sambe yomengatnañ keñin mgilik zemindeme Amobotnañ Kawawañin sesewatpewep.

¹⁷ Âpme golañ zenze an itnañañ kwitnañ Ilaiza ekmagen Kawawañgalen Emetak Teñgalen winde wemsaye sepem kegogak Zân magen wemsame zet zapat dolakñañ zenze an bemti mambe. Egañ mulup mbeen kapigok: egañ bipnamba ekñañ yominangatnañ keñit mgilik zeme kwep tusum tabalup. Ma am keñin katikñañmak ekñañ Zânañ weyañindeme an teñ ekñañgalen nânâyet kandañanen wakbemti ekñañ Amobotnañgat Zânañ zeme katañ weyañti tabep.”

¹⁸ Enseliyañ kogok zeme nâmti Zakaliasiyañ zet kapigok gilik zem saye, “Imbinmak nit an imbi ilip penañ keyepm gâlen zet ke nâma ñep penañ ku bein.”

¹⁹ Kegok zeyeyepmti enseliyañ pigok dunduye, “Nânik, neñ kwitn Gabiel. Neñ Kawawañgat zikatnañ matalawañ ikñañ zemneme toti zapat pembeñañ kapi diñgoyap

²⁰ keyañgut zetn ku nâmkinañpenik keyet dopmañ geñ kopa bemti zetpiñ manepemane zet diñgoyap kapiyañ penañañmak sokbewe. Bam nâlen zetn penañañ sokbeme ekbanik.” Enseliyañ kegok zeye.

²¹ Kan tungupmañ keyet Zakaliasiyañ Kawawañgalen sesewat mka temanen kwisiñ penañ tapme an imbi ekñañ egat damuñ kwisiñ penañ tati, “Zigok tapm,” zemti yayañ igagen mbien.

²² Kegok tapmnepe me bam eknenmagen toti zet diindosâgât olapme eknenan pigok nâmâtâbien ek sesewat mka temanen, “Kuleki nen mamana-manan sokbemsap.” Ma egan belan sesepman etan mimindaye, zet zigoset zenak.

²³ Zakaliasiyan kegok ke tapmnepe me kasup mulup kan delan zeme mkanan gilik zem mege.

²⁴ Âpme bamgat imbiyan Elisabelan nempa kenmak tati mkanan etan tatnepe me eyonga 5 zeye.

²⁵ Delan zeme pigok zeye, “Nen nembapin mambanan Kawawanan kan kapiyet namukulem mnein keyepm am sambeyet zikalinan sakambuk ku msap.”

Ensel Gabielyan Zisasiyet busup zet Malia zemsokbemsaye

²⁶ Elisabelan nempa kenmak tapme eyongan 6 beme Kawawanan ensel Gabiel zempeme Galili msalen Nasalet mkaen mege.

²⁷ Mka keyet kenan imbi nembip nen mange kwitnan Malia ekmagen busup zet nen mmege. Ek ke an nen kwitnan Zosep amobotnan Dewitgat insoknan egat imbi zapatnan zempepenan.

²⁸ Enselyan Maliamagen sokbemsanti zeye, “Ai, nânik, ken sewaknan genmagen wesemin. Kawawan Amobotnanan genmak tazin ma egan gâgât nâmtiknan mgain.”

²⁹ Enselyan zet kegok zeme kenanan nâmkwindemti pigok nâye, “Kwilekiyet zet nuknan kabon kapi dinoin?”

³⁰ Kegok otnâme enselyan pigok dunduye, “Malia, gen ku kingat! Kawawanan nâmtiknan mgain.

³¹ Nânik, gen kambakmak tati nempa an ambeti kwitnan Zisas kuwanik.

³² Egan Amobotnan penan mambe. Amnan egat, ‘Amobotnan Teman Penangat Nemunan,’ zewep. Amobotnan Kawawanan soknan Dewitgat munduman zempeme tabe.

³³ Âpme egan Zekopgat aliknane eknen Zuda am eknenmagen Amobotnan bemti damun mulup mimiyanan delan zenzepin mmobe.”

³⁴ Kegok zeme Maliayan ensel kapigok yankwesiye, “Nen apmpin mayapgapmti zet zenik keyet penanan zigoset sokbewe?”

³⁵ Kegok zeme enselyan zetnan pigok gilik zemsaye, “Kawawangalen Emetak Tenan gâgât kentan menok msokbeme nempa kambakmak tapmane Kawawanan zewe, ‘Nempa ke nâlen Nemun Penan.’ Kegok zeme Nempa ambebanik ke Ten Tonan mambe.

³⁶ Keyepmti kapigok zema nâmbak. Imbi nodi Elisabet ek imbi iliwan nempa kambakmak tapme eyongan 6 bein. Egat, ‘Imbi tipkatik,’ manzeiwanan ekmagen kegok sokbein.

³⁷ Keyepmti Kawawanan kwileki nen msât mnagen ku mim alenak egan nep mnak.”

³⁸ Kegok zeme Maliayan pigok dunduye, “Nen Amobotnangalen mulup imbi nempa keyepmti zet zenik keyan nenmagen nep sokbemnasemin.” Kegok zeme enselyan pemti mege.

Maliayan Elisabet eksât mege

³⁹ Enselyan mepme kan teepman ku beme Maliayan sakwep penan milawatnan omakumbe akumbe mti Zudia msat kalanan mka nen tageen ke memoge.

⁴⁰ Mot patan pemti Zakaliasiyelen mkaen moti imbiyan Elisabet ekti zem olojen mpeye.

⁴¹ Zem oloñen mpeme tatnânepeme keyegak kambakñanen nempa okagan titokñan mge. Âpme Emetak Tenjan Elisabetgat keñan tot bemisige.

⁴² Âpme Elisabelañ olimti Maliayet zeye, “Kawawañan imbi ñenan nempa kapi ambebegalen ku ombempeye. Egan gâgât nâme mobotnan penan beme geñ gaombem geye. Keyepmti am ekñenan gâlen nempa ke egat nâme mobotnan penan beme ek sesewatpewep.

⁴³ Geñ Amobotnanñ ambebanigan Kawawañan zeme geñ neñmagen kodik keyepm oloñen miap.

⁴⁴ Zem oloñen mnemane nâma keyegak keññanen nempa okagan endilipemti oloñen mme nâyap.

⁴⁵ Geñmagen Kawawañan menok mme sokbembeyet zeyeen nâmkinpewanangapmti geñ imbi oloñen toñ.”

Maliayan Kawawañgat sesewat silik kuye

⁴⁶⁻⁴⁹ Âpme Maliayan silik kapigok kuye,

“Kawawañ egan mulup imbi nempañan tototnan penan neñ mmotneme neñ sesewatpemti keñnan oloñen penan nâmpema am sambeyan nâgât nâmneme neñ imbi oloñentoñ bemobe. Ma Kawawañ ek An Winde Toñ keyepmti menok kapi neñmagen min. Ek kwitnan An Ten Toñ. Egan yomengatnan mkwatnein.

⁵⁰ Âpme am keñin Kawawañgat nâme mobotnan mambein ekñen ilin ma alikñanñine ekñenmagen angalan gogotnanñan wemti wemobe.

⁵¹ Kawawañ ek windenjan igagen wemsain keyepm am notnanñan nânânjanñgat nâme mobotnan mambein ekñen nânânjin makume tozin.

⁵² Egan amobotnan notnan ilinñgat nâme mobotnan penan mambein ekñen munduminangatnan zemindeme keñan mamtotindein, yangut am ilinñgat nâme tototnan penan mambein ekñen mmot indeye.

⁵³ Egan ola olat palen mamaip ekñen indamukulem mimindein. Ma polak polak maip ekñen ku maindamukulem mimindein.

⁵⁴ Egan yeñsokñe ekñenmak zetik mimindaye ke katikñan bein. Keyet penañan Islael amñane ekñen indamukulem min.

⁵⁵ Ke angalan gogotnanñgat penañan Abalaam ma egat alikñane sambe ekñenmagen wemoti weweyelen nâmâtâti kegok zikat sasanjan.”

Silik kogok kuye.

⁵⁶ Maliayan eyonja tuk mee kegok Elisabetmak tapmâti mkanan gilik ze koge.

Zânan sokbeye keyelen zet zapat

⁵⁷ Âpme Elisabet nempa ambebegalen kanan kopme nempa okak an sokbeye.

⁵⁸ Kegok sokbeme am notnan sokñan ke mambien ekñenan keyet zapatnan nâmti ekmagen koti Amobotnanñgalen angalan gogotgat penañan ekmagen sokbeye keyet olim sesewatsawien.

⁵⁹ Keyet palañan kasup mulup mimi 7 delan zeme 8gat ekñenan nempa okak keyet sekñan butnan Kawawañgalen piliñ antumpemti kwitnan bipmanñgat opman Zakalias kusâgât zewien.

⁶⁰ Kegok zeme mamanan zemkulumindemti zeye, “Ekñen, ke yek; kwitnan Zân kusenup.”

⁶¹ Mamanan kegok zeme ekñenan kapigok zewien “An nodinemagen kwit kebon ñen ku matazin!”

⁶² Kegok zemti zet mmot mtot mti bipman an kopa beyeyepm belan sesepman msamti yankwesiwien, “Kwitnan kwi kukuyelen nânik?”

⁶³ Yankwesime egan meluwan mimimak papiamak meluwan kukuyet belan sesepman mme mkot same egan, “Kwitnan Zân,” kegok meluwan mme ekbien. Ekti eknenan keyet nâmtetem igagen mbien.

⁶⁴ Kegok mme keyegak Zakalias nambalaman gilik zeme zetnan zemti Kawawan sesewatpeye.

⁶⁵ Âpme an notnan soknan soknan mambien eknenan zet zapat ke nâme igagen penan beye. Ma zet timet timkot mmetnepeme Zudia msat kalañan zelan memot sambelenge.

⁶⁶ Âpme Amobotnan nempa ke ektiknan mpeyepmti an imbi notnan zapat ke nâme igagen penan beme pigok zewien, “Anempa kebonan sememti bangat amobotnan teman bewe.”

Zekalaysiyan Kawawangat sesewage

⁶⁷ Âpme Zângat bipman Zakalias ek Emetak Tenan keñanen bemisikme kwitnan kwitnan bam sokbewe keyet golan zenze anan zenzenanok zet kapi zeye,

⁶⁸ “Israël am, nin Amobotnan Kawawan sesewatpene! Iknan amñane ninmagen koti walelelengatnan ndatin.

⁶⁹⁻⁷⁰ Itnanan golan zenze an ten eknenan busup zet zewienen kelak kapi sokbemkawan bein. Ke kapigok zewien, ‘Mulup anan Dewitgat alikñane nin walelelengatnan ndatitiyelen Amobotnan awindenjanben ñen mmonzemndain.

⁷¹ Ma eknenan kasa mimindawien ekñengalen windeengatnan ndamukulem mbe.’

⁷² Kawawanan yensokñeyet kapigok diindoye, ‘Neñ angalan gogot mimindewap. Ke tususu zet inmak mimiñan keyet otnâmti kegok mbap.’

⁷³⁻⁷⁴ Egan ningat sokñ Abalaamgat kapigok zemkatik beye, ‘Neñ kasanine ekñengat belinanatnan indamukulem mimindema in nâmtalasiñti neñ sesewatnewep.

⁷⁵ Keyet in nâgât zimoseñnan kwetetepman ma keñinan ten manti zepatn mmamkwatneti gakime delan zewe.’

⁷⁶ Âpme nemun, gâgât amnan, ‘Kawawan Teman penañgalen golan zenze an,’ zewep. Geñ Amobotnanan ammagen kokogalen kuknanat setnan weyeyan mulup mti keyet zepatnan diindowanik.

⁷⁷ Mti amñane pigok diindowanik, ‘Kawawanan yomin katikpenti walelelengatnan indatisâpm.’

⁷⁸ Âpme kasuwan msat mme mambusatnan mambeinok keyet katan Kawawanan an ñen zempeme koti ndamukulem mti tambusosogengatnan mbusatnan bemndemti iknanmagen timkwatndewe. Ke Kawawanalen angalan gogot ma keñ sewaknanatpenti kegok mimndewe.

⁷⁹ Ma busatnan keyan nin am tambusosok katikñanen matatnup nin mbusatnan bemndeme busatnanen kwati keñ sewaknanalen set aiikgalen sokbeme meti aikbanup.”

Egan kegok zeye.

⁸⁰ Âpme anempa ek seknan ma nânñan Kawawanmagen kegogak semen katik beye. Kegok mti msat tungupman mepmanepeme Kawawanalen mulup mimiñalen kanan sokbeme Israël am ekñenmagen koti sokbemkawan bemindeye.

2

Zisas sokbeyeyelen zezapat (Matiyu 1:18-25; 2:1; Zân 1:14)

¹ Âpme kan keyet Loma msatgalen amobotnañ teman kwitnañ Ogastas egalen zemkatik bembe ñen kapigok zemkatik beye, “Am msat katan ñâlen zemâtâtâtgat katnanen maip ekñen kwilin makumti papiâen mkatikñañ beseip.”

² (Âpme an kwitnañ Kwilinas ek Silia plowins amobotnañ teman tati kan keyet mulup nembañañe zemindeme am kwilin makuku mulup ke egañ kukñañgat yañbemti mge.)

³ Kegok sokbeme am sambe ekñañan mkañin ñotakñañen katan kwilin besâgat mepmâbien.

⁴ Mepmâpme Zosep egañ Galili msalen Nasalet mkaen mangeyañ pemti Žudia msalen Beteleem mkaen amobotnañ Dewit egañ sokbeyeen mkañañ ñotakñañ ke kwitnañ bembeyelen mege. Ek amobotnañ Dewitgat alikñañgapmti ke mege.

⁵ Egañ imbi zapatnañ Malia tetimti ilizuzut kwilit amobotnañgalen papiâen besât mebun. Ke Malia namba keñmak tetime mebun.

⁶ Beteleem ke met tatnepemalu Malia okak sokbembeyelen kanañ bududuk beye.

⁷ Kegok sokbeme am sambeyañ amkupgalen mka ke bemisikti tabien keyepm Maliayañ bulmakau mkañañ nemuñan yu ambeti sañgumañ sumuñti peme bulmakau batiñañ towenje.

Sipsip damuñ an ekñenmagen enseliyañ sokbeye

⁸ Âpme msat keyegak sipsip damuñ ekñañan tambuyet msat tungupman kwañ tageen sipswin ekdamuñ mbien.

⁹ Mti tatnepeme Amobotnañgalen ensel ñenañ ekñenmagen sokbeminde busatnañan mbusatnañ bemindeme omba penañ kiñgati sebelan diñdiñ mbien.

¹⁰ Kegok mbien yangut ensel egañ kapigok diindoye, “An ekñen, in ku kiñgalit! Neñ zapat dolakñañ ñen diindosâgat kolap. Keyet penañan an imbi sambe ekñañan oloñen teman palen tabep.

¹¹ Alak Amobotnañ Kilaisiñin yomengatnan indatiti ek Dewitgalen mka ñotekñañ sokbemindain.

¹² Keyepmti an am yominangatnañ indetitiyelen kozin egalen piliñañ kapigok: In namba okakñañ penañ bulmakau mkañañ sañgumañ sumuñpepeñañ bulmakau batiñañen weme meekseip.”

¹³ Zeme zeme keyegak kululuñengatnañ ensel manje teman penañ ekñañan kotati pigok zemti Kawawañgat olim sesewabien,

¹⁴ “Kululuñ bete gwaen penañ Kawawañ olim sesewat mpepeyelen. Egañ msalen am kwi ekñen nâmtikñañ mimindeme egalen keñ sewakñañ ekñenmak wembe.”

¹⁵ Ensel ekñañan kegok zemdelan zemti gilik zemti ekñañan kululuñen mowepme sipsip damuñ ekñañan ilinak zenâ zenâ mti zewien, “An ekñen, kame nin Beteleem mkaen meti Amobotnañan kwileki sokbeme dindoin keyet penañan meekne.”

¹⁶ Ekñañan kegok zemti sakwep bulmakau mkaen meti Zosepmak Malia egelañ namba okak pemalu batikondoen weme tapmalut moindikbien.

¹⁷ Ke metati sipsip damuñ ekñañan ekñen meindikti namba okak ekti enseliyañ namba okakgat zezapat mimindaye ke diidowien.

18 Âpme am notnañ ekñenañ sipsip damuñ ekñengalen zezapat ke nâmti nâme igagen penañ beme nâmtemtem mbien.

19 Ma Maliayañ zet ke keñañ penañ bempemti otnâpenñ penañ mamamtan.

20 Sipsip damuñ ekñenañ kekok zemdelañ zemti gilik zemti meti enseliyañ kwileki sambe mzikat indame eknâm mbien keyepmti Kawawañgat olim sesewatbien.

Nemba okak kwitnañ sawien

(Luk 1:59)

21 Âpme mulup mimi kasup 7 delañ zeme 8gat nemba sekñañ butnañ antumpemti kwitnañ Zisas kuwien. Kwit ke kukñañgat nemba okak ku sokbeme enseliyañ zemsokbeye.

Malia ma Zosewañ Zisas wati sesewat mka temanen mobun

22 Âpme Mosesiyelen zii zelen tage ke mâti Maliamak Zosewañ sesewat mka temañ mobopiñ mamtemun ya bamgat Malia egalen nemba sokbeyeyelen sip katim delañ zeme Zelusalem sesewat mka temanen Zisas Amobotnañgat zapat sasayet wapmobun.

23 Ma Mosesiyelen zii zelen kapigok zenzenañ, “Anemba yu ekñen Amobotnañgat zapat indandayelen.” *(Kisim Bek 13:2-12)*

24 Ma Amobotnañgalen zii zelen zet ñen kapigok mimiyelen, “Sasakandenombe awembiñ zut yek beme kopende awembiñ zut sâpe sâpe bumbuyelen mobogalen.” *(Wok Pris 12:6-8)*

Egelañ ke mâti kwitnañ kwitnañ ke timti bumbuyelen mowebun.

25 Âpme kan keyet an ñen kwitnañ Simion egañ Zelusalem mka teman mamtan. Ek an dolakñañ Kawawañgalen zet gawepumti Israël am ekñenmagen yominangatnañ indatitiyelen An ñengat damuñ mamtan. Ma egañ Emetak Teñmak mamtan.

26 Keyepmti Emetak Teñañ kapigok zemâtâtpeme mamtan, “Geñ gakikipiñ tapmane Kawawañañ Kilais zempeme kokogalen zetik mpepenañ ke ektingut gakiwanik.”

27 Zeme tatnepeme Zisas manañ bipmanañ wati sesewat mka temanen zii zelañ zenzenañ ke mâti mowebun. Kan keyet Emetak Teñañ Simion zemâtâtpeme sesewat mka temanen mowet

28 tapme Maliayañ nemba okak same ambetati Kawawañgat wisikñ kapigok zeye,

29 “Amobotnañ, geñ zetikdi bandim mnik keyepmti alak mulup andi neñ nemba okak ambetati keñ sewakñañ penañ beingapm nemane ñep gakisap.

30 Alak neñ nemba kapiyañ am nin walelelengatnañ ndatim kwakwagalen ke zikatnnañ penañ egap.

31 Kawawañ geñ weyeyañ mulup ke am sambe ekñenañ ek nâmâtâtâgalen kekok mnik.

32 Ma an geñ pemane kozin keyañ Zuda am ningat tungupmañ tati walelelengatnañ ndamukulem mbe ma egañ kekok am Zuda mangeen ku sokbemberañmagen meti Kawawañgalen zezapat dolakñañ mzikat indame ekñenañ nâmâtâbep.”

33 Kekok zemesesewatpeme nemba manañ bipmañ egelañ Simionañ nemba okakgat zet ñandañ zeye ke nâmti nâmtemtem mbun.

34 Kekok mmalu Simionañ Kawawañañ eget winde idadayelen wekumti egañ Zisas manañgat kapigok dunduye, “Nemba okak kapi Kawawañañ

ikn̄an ombempeme koge. Ya Islael am notnan̄ egat n̄amkin̄pewewan̄ ku walebep. Ma notnan̄ ek̄nen̄an̄ egat sek kan̄gan̄ n̄ampewewan̄ walebep. Nemba okak kapiyan̄ Kawawan̄galen golan̄ zet ammagen diindome ek̄nen̄an̄ zet ke ku mkipman̄ bewep.

³⁵ Ma nemba kapiyan̄ amgalen n̄ânân̄in̄ enzililin̄an̄ penan̄ keyet yan̄an̄ mkawan̄ bewe. Kegok sokbeme gen̄magen sindem omba penan̄ sokbewe sakaman̄ wanam kuk̄nan̄ penan̄an̄ sekdi an̄me sindem mambein̄ kebon̄ penan̄ tiwanik.” Kegok zemdelañ zeye.

³⁶ Âpme kan keyegak imbi ilip golan̄ zenze imbi ñen mamtan kwitnan̄ Ana. Ek imbi kwambet Panueliyet nembanan̄ Aseliyet sipbutnan̄. Egan̄ an wati manepeme nup kan 7 etañ beme apman̄an̄ gakime

³⁷ igak kwambet manepeme nup kanan̄ 84 beye. Egan̄ sesewat mka temanen mene mene Kawawan̄gat olim sesewati mandundum samtan ke tu meuyet n̄amtalati kegok mamtan.

³⁸ Egan̄ Simionan̄ olim sesewat tapman̄geen keyegak kot patan̄ pemti Kawawan̄gat wisik̄ zemti am notnan̄ ek̄nen̄ Kawawan̄an̄ Islael am yomen-gatnan̄ indatitiyelen damuñ matatemien ek̄nen̄ nemba keyet zapat diindoye.

Zisasmak mambipmaneyan̄ Nasalet mkaen gilik zewien

³⁹ Âpme Zosepmak Malia egelan̄ Amobotnan̄galen zii zelan̄ zenzen̄an̄ ke m̄ati kwileki mimiyet zenzen̄an̄ ke mdelañ zemti nemba okak wetimti gilik zemti mkan̄jtdan Nasalet Galili msalen mebun.

⁴⁰ Âpme nemba ek winden̄an̄mak ma n̄ânân̄an̄ teman̄mak sememe Kawawan̄an̄ ek oloñen igagen mpeye.

Zisasiyan̄ anembaen sesewat mka teman mowege

⁴¹ Nup kan katan̄ Zisasiyet maman̄ bipman̄an̄ An̄galalan̄ Kendoyet Zelusalem mka temanen mamotemun.

⁴² Âpme Zisasiyan̄ nup kanan̄ 12 beme Kendoyet mamotemun kegogapm mowebien.

⁴³ Ke moti mame Kendo delañ zeme am ek̄nen̄an̄ gilik zemti mkan̄inan̄ mekopme an nemba Zisas ek Zelusalem mka teman̄ tapme maman̄ bipman̄an̄ n̄ânâpiñ pemti ilidak mebun.

⁴⁴ Egelan̄, “Wan notnan̄nemak olokati melep,” zemti mebun. Kegok tapm nepemalu kasup kwep delañ zeme selen ek̄nepmalu yek beme sipbutnan̄ ma notnane ek̄nen̄magen timamat mulup mbun.

⁴⁵ Egelan̄ kegok mti ku aikbungapm egelan̄ Zelusalem mka teman̄ gilik zemti egat timapmebun.

⁴⁶ Kegok tapmalut kasup zut delañ zeme tugat keñan̄ egelan̄ Zelusalem sesewat mka teman̄ keñan̄ Zuda zii zet diindondo an ek̄nen̄mak tomtati zenâ zenâ tapmme moti aikbun.

⁴⁷ Ek̄nen̄an̄ egat n̄ânân̄an̄ ma yan̄kwesisin̄inan̄gat dopman̄ zeye ke ekti n̄ame igagen beme n̄amtemtem mbien.

⁴⁸ Kegok tapme mam bipman̄elan̄ ek ekti kan keyet n̄amtemtem teman̄ mti maman̄an̄ pigok dunduye, “Nemun, kwilekiyet mti gen̄ pigok mimndamane bipdimak nit keñ sindem palen gâgât timalup?”

⁴⁹ Kegok zeme egan̄ kapigok gilik zemti diidoye, “Man̄ge bien, kwilekiyet natimalup? It neñ Bipman̄an̄galen mka keñan̄ tatagalen ke ku n̄alup?”

⁵⁰ Kegok zeme egelan̄ Zisasiyelen zetnan̄ gilik zemidaye keyet yan̄an̄ ku n̄amâtâbun.

⁵¹ Kegok sokbeme Zisasiyan mamañ bipmañ egetgalen zelit gawepumti ilinsakwep gilik zemti Nasalet mkaen mebien. Meti ke mamti mamañ bipmañgalen zelit gawepumti mamtan. Mamañañ egalen zet ke keñanen mkatikñañ bemti nâmamtan.

⁵² Âpme Zisasiyan sekñañ sememe nânâñañ kegogak nâmtelen peme Kawawañañ ma amnañ ek ekti nâmtikñañ mme mañge.

3

*Zânañ Zisasiyelen mulupmañ mbe keyelen weyeyañ mge
(Matiyu 3:1-12; Mak 1:1-8; Zân 1:6-8, 15-36)*

¹ Âpme an kwitnañ Tibeliasiyañ Loma msalen amobotnañ temañ mañge. Kan keyet an ekñen kapiyañ polowins sambe Lomayelen zemâtâtât kandañan mambien ekñengalen amobotnañ mambien: Pontias Paillet Zudia, Samalia, Idumea polowins tuk ekñen keyelen amobotnañ mañge; Elo-lañ Galili ma Pelea polowins zut keyelen amobotnañ mañge. Elotgat meniñañ kwitnañ Piliwañ Itulia am ma msat isikñañ kwitnañ Talakonaitis ekñengalen amobotnañ mañge. Âpme Lisaniaiyañ msat isikñañ kwitnañ Abilin ekñengalen amobotnañ mañge.

² Âpme Anas ma Kaiapas egelañ Zelusalem sesewat mka temañgalen sâpe sâpe bumbu amobotnañ ilizuzut mambun. Kan keyet Kawawañañ zezapat Zân Zekalayasiyet nemuñangât msat tunğupman ke zemsame kopme

³ Zân egañ Zodañ tu nembet nembet mka ñande tapmege ke meti zezapat kapigok diindoye, “Keñ gilik zenze aikti yomengatnan kwati tu zulupme Kawawañañ yomin katikpesem.”

⁴ Zeme zet ñande keyet golañ zenze an Aizayayañ Kawawañgalen zapat itnañanen meluwañ mge keyet katnanen sokbein. Zet ke kapigok, “An ñenañ msat tunğupman kwizet buñam kapigok takuin, ‘Amobotnañañ kokotnañgalen weyeyañ mulup mit. Set mobototot mimiñañ utume kwetetepmañ beme egañ kokogalen setnañ sokbak.

⁵ Ma luñ temañ tototnañ sambe msat anbeme kwepmâlak ma kalañ mobotnañ utume tolak. Set guñgwañ guñgwañ mimiñañ weyañme teñ bek ma set aimboñañmak ma kañañ mobot totot mme kwetetepmañ bek.

⁶ Msalen am sambeyañ Kawawañañ yomengatnañ ndatetim kwazin ke ekmâtâbep!’ ” *(Aizaya 40:3-5)*

Zet ñande ke Aizayayañ zeye ya Zânañ ewe zet ñande keyegak zeye.

⁷ Âpme am sambe ekñenañ Zânañ tu zulutindende ekmagen kopme kapigok diindoye, “In nombeyelen alikñañ. In nâme Kawawañañ yomiñañgat dopmañ mutumindasâgât tapm ke walabep bein? Yek penañ.

⁸ In mama mimi dolakñañ mme keyañ in yomengatnan keñin gilik zewien ke sosok sokbemkawañ bewe. In keñinan kapigok ku otnâit, ‘Nin Abalaamgat inşokñane manup keyepm Kawawañañ ku zemndowe.’ Neñ pigok diindoma nâit, zet ke belakñañ penañ. Kawawañ egañ zenak beme ke ñep zeme nanzañ ekñen kapiyañ Abalaamgat alikñane bewiek.”

⁹ Kegok zemti zet zapat sesepmañ ewe tusum pigok zeye, “An ñen ek nâmkijpepeñañmak bewe ke tep katnañ maelikzin keboñ. Âpme an ek nâmkijpepeñepiñ bewe ek tep sinañ memuj beme tobe keboñ ke ek tepgat zapat bewe.”

¹⁰ Kegok zeme am ekñenañ yañkwesiwien, “Nin zigok mmann ñep benak?”

¹¹ Zeme egañ zet dopmañ kapigok gilik zemindaye, “An ñen melakandunañ zut wemsain beme ñen an melakandunepiñ main ke sawe ma an

nen meu nimwian wiananmak main beme am notnan tu meupin eknen kalañkum indawe.”

¹² Kan keyet takis mânep titi an eknenan kegogak Zânmeden tu zululugalen kobien. An eknen keyan kapigok yankwesiwien, “An diindondo, nin kwileki mman nêp benak?”

¹³ Eknen kegok yankwesime egan kapigok diindoye, “In takis mânep katnanen bembenan ke angosomti moti matip ke katikpemti zemâtâtpepenenen esemten matimambep.”

¹⁴ Âpme kasa kuku an notnan eknenan koti kegogak yankwesiwien, “We nin zigok? Nin kwileki mbanup?” Zeme kapigok diindoye, “In am eknenmeden mânep indapilimti zem kingat indemti zet mutum mutum zemti ku tiwep. In muluwinangat tosanen ken pambenan palen indame tiwep.”

¹⁵ Am eknenan webe webe mamimtemien keyet penanan yanbemti sokbeme eknenan keninan kapigok otnâwien, “Zân kapi Kilais sokbembeyelen zenenan ke mene.”

¹⁶ Kegok zeme Zânan eknen sambe kapigok diindoye, “Nen kenin gilik zeme tu etan manzulutindeyap yangut bamnan An kosâpm ek Amobotnan teman winderanben penan. Ek Amobotnan penan; nen an tototnan. An keyan koti iknan Kawawangalen Emetak Ten mulupman tezinan yom zim kwetepman mambein kemak temakwep zulutindewe.

¹⁷ An keyan am nâmkipepeninmak time mange nen motasâip mti nâmkipepeninpiñ kegogak time mange nen motatsâpmnen sepeman imbi nenan kawaknan ondesâgât makalopbein kogok mbe. An ke mulupman imbiyan kawaknan makalopbemti bekanan matime mezin keyet katan egan am nâmkipepeninpiñ timti time tezin nandan towebep. Mti kawak ketnan pambenan ondesât time mamotazinen kogok ke am nâmkipepeninmak indatime iknanmak tabep.”

¹⁸ Âpme Zânan am mama miminin ekmâtâti ken gilik zenze aiikgalen egan zapat dolaknan yomengatnan indamukulem mbe keyelen golan zet set katnan igak igak zemsokbemindaye.

*Zânan Zisas tu zulutpeye
(Matiyu 3:13-17; Mak 1:9-11)*

¹⁹⁻²² Âpme am eknenan tu zulupme delan zeme Zisasiyan kegogak mepme tu zulutpeye. Kegok mti keyegak tadundume kululun nandeme Kawawangalen Emetak Tenan sasakandenombe nembon bemti ekmagen toge. Ke topme kululunengatnan zet nande kapigok sokbeye, “Gen nanangat Nemun penan. Nen gâgât nâmtiknan omba penan manâyap. Nen gen gaombemgewanen am yominangatnan indati kwabanik keyet olojen miap.”

Âpme amobotnan Elolan meniñangalen imbi kwitnan Elodias kambu menzem wage ke ma sekneyak notnan bekanan penan mge keyepmti Zânan egan yom mge keyet musuwewet zet zeye. Kegok mme Elolan Zân mka katiknan peye ke yom teman nen ewe tusuye.

Zisasiyet yen sokjane ekjengat kwilin

²³ Âpme Zisasiyan nup kanan 30 beme mulupman yanbemti mge. Am notnanan Zisasiyet nâme Zosep iknanangat nemunan penan beye.

Zosepgat bipman Eli,

²⁴ Eliyet bipman Matat.

Matatgat bipmanj Liwai.
Liwaiyet bipmanj Melki.
Melkiyet bipmanj Zanuai.
Zanuaiyet bipmanj Zosep.
²⁵ Zosepgat bipmanj Matatias.
Matatiasiyet bipmanj Amos.
Amosiyet bipmanj Naum.
Naumgat bipmanj Esili.
Esiliyet bipmanj Nagai.
²⁶ Nagaiyet bipmanj Mat.
Matgat bipmanj Matatias.
Matatiasiyet bipmanj Semein.
Semeingat bipmanj Zosek.
Zosekgat bipmanj Zoda.
²⁷ Zodayet bipmanj Zoanan.
Zoanangat bipmanj Lesa.
Lesayet bipmanj Zelubabel.
Zelubabeliyet bipmanj Sealtiel.
Sealtieliyet bipmanj Neli.
²⁸ Neliyet bipmanj Meliki.
Melikiyet bipmanj Adi.
Adiyet bipmanj Kosam.
Kosamgat bipmanj Elimadam.
Elimadamgat bipmanj Eili.
²⁹ Eiliyet bipmanj Zosua.
Zosuayet bipmanj Eliezel.
Eliezeliyet bipmanj Zolim.
Zolimgat bipmanj Matat.
Matatgat bipmanj Liwai.
³⁰ Liwaiyet bipmanj Simion.
Simiongat bipmanj Zuda.
Zodayet bipmanj Zosep.
Zosepgat bipmanj Zonam.
Zonamgat bipmanj Eliakim.
³¹ Eliakimgat bipmanj Melea.
Meleayet bipmanj Matata.
Matatayet bipmanj Natan.
Natangat bipmanj Dewit.
³² Dewitgat bipmanj Zesi.
Zesiyet bipmanj Obet.
Obetgat bipmanj Boas.
Boasiyet bipmanj Salimon.
Salimongat bipmanj Nason.
³³ Nasongat bipmanj Aminadap.
Aminadapgat bipmanj Alini.
Aliniyet bipmanj Esilon.
Esilongat bipmanj Peles.
Pelesiyet bipmanj Zuda.
³⁴ Zodayet bipmanj Zekop.
Zekopgat bipmanj Aisak.
Aisakgat bipmanj Abalaam.

Abalaamgat bipmanj Tela.
 Telayet bipmanj Naol.
³⁵ Naoliyet bipmanj Seluk.
 Selukgat bipmanj Leu.
 Leuyet bipmanj Pelek.
 Pelekgat bipmanj Abel.
 Abeliyet bipmanj Sela.
³⁶ Selayet bipmanj Kainan.
 Kainangat bipmanj Alapasat.
 Alapasatgat bipmanj Sem.
 Semgat bipmanj Noa.
 Noayet bipmanj Lemek.
³⁷ Lemekgat bipmanj Metusela.
 Metuselayet bipmanj Enok.
 Enogat bipmanj Zalet.
 Zaletgat bipmanj Maalalel.
 Maalaleliyet bipmanj Kenan.
³⁸ Kenangat bipmanj Enos.
 Enosiyet bipmanj Set.
 Setgat bipmanj Adam
 ma Adamgat bipmanj Kawawanj.

4

*Sadañan msat tunjupman Zisasiyet yanjan mim ege
 (Matiyu 4:1-11; Mak 1:12-13)*

¹ Âpme Zisas Emetak Tenjan kenanen tage keyepm eganj Zodan tu katipemti mepme Emetak Tenj keyanj Zisas msat tunjupman met zeme ke meti

² msasa 40 ke Zisasiyanj tu meu ninipinj mamti eganj tu meuyet penanj gakiwaleletgalen mge.

³ Kegok tapmme msasa 40 delanj zeme Sadañanj ekmagen koti yanjanj m eksâti pigok dunduye, “Geñ Kawawanjat Nemujanj penanj benik beme nanzanj kapi zemanje meu sokbeme ñep nsenik.”

⁴ Kegok zeme Zisasiyanj kapigok dunduye, “Kawawanjalen Zet Itnananen meluwanj kapigok kukujanj tazin, ‘Amnanj kenjin tu meuyet etanj bemti ku mamayelen. Yek penanj.’ ” (*Zii Zet 8:3*)

⁵ Kegok zeme Sadañanj Zisas kalanj teepmanj temanj ñengat dukñan aikmoti msat katanj amobotnanj sambe ekñengalen msat sambe zikat same ekmâpmeñgut

⁶ Zisas kapigok dunduye, “Neñ amobotnanj sambe ekñengalen msat sambe msat katanj tazin ke ma ekñengalen kwitnanj kwitnanj dolakñanj sambe ke gâgât gasap. Ekñen kwitnanj kwitnanj sambe kapi nâlen ma neñ an ñen ma an ñen sasâgâti ñep sasap.

⁷ Keyet geñ nâgât pedondomti dundundu mnasenik beme kwitnanj kwitnanj sambe ekdigen ke gâgât gasap.”

⁸ Kegok zeme Zisasiyanj zet dopmanj kapigok dunduye, “Kawawanjalen Zet Itnananen meluwanj kapigok kukujanj tazin, ‘Kawawanj Amobotnanjdi etanj pedondom samti dundum sawanik ma ek kwep etanj sisilinj mim samti mambanik.’ ” (*Zii Zet 6:13-14*)

⁹ Kegok dundume Sadaṅṅ Zisas Zelusalem sesewat mka teman dukṅṅanen aikti mot peme tapme kapigok dunduye, “Geṅ Kawawaṅgat nemuṅṅan beme kapiyetnan palam towet

¹⁰ enenogat Kawawaṅgalen Zet Itnaṅṅanen meluwaṅ ṅen kapigok kumpepeṅṅan tazin,

‘Kawawaṅṅan enseliṅṅan peme kot aṅṅalaṅgame ku walebanik.’

¹¹ Ma ṅen ewe kapigok,

‘Ekṅṅṅṅan belinaṅ gatam topme nanzaṅṅan sedi ku aṅbe.’ ” (Sam 91:11-12)

¹² Kegok zeme Zisasiyaṅ Sadaṅ kapigok dunduye, “Yaṅgut Kawawaṅgalen Zet Itnaṅṅan meluwaṅ ṅen kapigok tazinegak,

‘Kawawaṅ Amobotnaṅṅandi tetimaemaean ku pewanik.’ ” (Zii Zet 6:16)

¹³ Sadaṅ ek yaṅṅṅan kegok m ek m ek mgeyaṅ yek beme bam yaṅṅṅan m eekgalen nâmti pemege.

Zisasiyaṅ Kawawaṅgalen zet zapat dolakṅṅan yaṅbemi Galili msalen zemsokbeye

¹⁴ Âpme Zisasiyaṅ Galili msalen gilik zem mepme Emetak Tenṅalen winde ekmak tage. Ke kot mame kwizapatnaṅṅan sakwep palakṅṅan bemi msat ke ma notnaṅ sokṅṅan tapmeliwen ke mekoge.

¹⁵ Ke mekopme egaṅ Zuda amgalen sesewat mka isisikṅṅan sambe ke meti am Kawawaṅgalen zezapat dolakṅṅan diindome ekṅṅṅṅan zetnaṅ ke nâmtikṅṅan ma oloṅṅen penaṅ mti zemsesewabien.

Nasalet mkaengalen am ekṅṅṅṅan Zisas zetnaṅgat ku nâmtikṅṅan mbien

¹⁶ Âpme Zisasiyaṅ Nasalet mkaen mamti semeyeen ke metapme Sabat tagoṅṅo kan sokbeme sesewat mkaen kan kataṅ mametan kegogak metati Kawawaṅgalen zezapat itnaṅṅan mainṅalen dendaṅ watapme

¹⁷ sesewat mkaengalen mulup an ṅenaṅ golaṅ zenze an Aizayayelen papia muṅṅugunaṅ meluwaṅṅanmak ke mti same mototi zet ṅen kapigok ekti mainṅe,

¹⁸ “Aizayayaṅ kapigok zenzenaṅ,

‘Amobotnaṅgalen Emetak Tenṅan ekmagen koti egaṅ ombem neme am tototnaṅ ekṅṅṅṅat zezapat dolakṅṅan mkawaṅ bembeyelen koban. Ma am notnaṅ mka katikṅṅan matalip ekṅṅṅṅan lala mebep. Ma am zikalin beṅṅan ekṅṅṅṅan zikalin ekbep. Ma am notnaṅ am notnaṅṅan mtoidewien ekṅṅen ke tiṅkwatindewe.

¹⁹ Ma egaṅ Kawawaṅṅan amṅane yomengatnaṅ indamukulem mimiyelen kanaṅ sokbein keyelen zet zapat zemkawaṅ bewe.’ ” (Aizaya 61:1-2)

²⁰ Zet kegok mainṅme delaṅ zeme papia ke muṅṅumti mulup an ke samti egaṅ zet keyet yaṅṅṅan mkawaṅ bembeyelen totapme animbi sambe sesewat mkaen tabien ekṅṅṅṅan zikat gwalalaṅ ek kwep ekbien.

²¹ Kegok mme egaṅ zet yaṅbemi kapigok diindoye, “Alak zet zapat mainṅma nâip keyet penaṅṅan neṅmagen sokbem tazin.”

²² Kegok zeme ekṅṅṅṅan nâme penaṅ beme zetnaṅgat nâmtikṅṅan mti tek tek mti nânâṅṅṅat pisem zewien, “Anemba kapi sosok Zosepgat nemuṅṅan wa kapi.”

²³ Kegok zeme egaṅ diindoye, “Neṅ nâyaṅ in neṅ zapat dinosâbip ke amnaṅ zezapat ke nânâṅṅan manzeip ke kapigok, ‘Geṅ dokta benik beme gitaṅgat nodine weyaṅindesenik.’ Ma in nâgât kegogak zesâbip, ‘Geṅ Kapaneam mka temanen menok sepem igak igak mbananen ke alak kapi mkandi ṅotekṅṅan mulupdi ke kegogak mmane ekne.’ ”

²⁴ Kegok zemti egañ tusum zeye, “Golañ zenze an ñen mkañanñ ñotekñan tapme ikñanñgalen manñe ekñenanñ notn notn dolakñanñ ku mamimpeip.”

²⁵ Ma zet ñen ewe pigogat zema nâit, “Golañ zenze an Ilaiza egañ manñe kan keyet Israeël msat katanñ nup kan tuk ma eyonña 6 kegok mtete temanñ tapme msat katanñ meuyet kambenñ sokbeye. Ke penañ kan keyet Israeël msalen imbi kwambet sambe mambien. In ma neñ nânup.

²⁶ Kawawañ egañ golañ zenze an Ilaiza imbi kwambet Israeël msalen mambien ekñen indamukulem mimiyelele ku zempeme mege. Yek penañ. Egañ ek Israeël manñeen ku sokbembenañ mka kwitnañ Salepat Saidon msalen imbi kwambet ñenmagen zempeme mukulem mpepeyelele mege.

²⁷ Âpme naman golañ zenze an ñen kwitnañ Elisayañ manñeen kan keyet Israeël msalen am liñgit katikñanñinmak sambe penañ mambien yanñgut egañ ekñenmagengatnañ ñen mukulem mme dolakñanñ ku beye. An kwitnañ Naeman ek Zuda manñeen ku sokbembenañ ek Silia msalengatnañ mukulem mpeme ek etañ liñgitnañ ñeluye.”

²⁸ Zisasiyañ kegok diindome am sesewat mka keñan tabien ekñenanñ zet keyet nâmti ñenzinñ penañ mbien.

²⁹ Kegok sokbeme ekñenanñ wati Zisas âtâpe âtâpem toti Nasalet mka ñande ganzenan met pewien. Ma ekñengalen mka ñande ke kalañ temanñ keyet dukñan matatan. Keyepmti ekñenanñ mandamti kalañ kandañaset moti ekñenanñ Zisas ñandañan âtâpeme towesât mbien

³⁰ yanñgut egañ ekñengat tunñguwinaset mege.

Zisasiyañ we bekañanñ an ñengat keñangatanñ zempeme mege

³¹ Âpme Zisasiyañ ke toti met Galili msalen mka temanñ kwitnañ Kapaneam ke patañ zemti Sabat tagonño kanen zezapat dolakñanñ am ekñen kemagen zemzikat indaye.

³² Egañ zetnañ windenñanñmak zeye keyepm amnañ egañ zezapat diindoye ke nâmti nâmtetem mbien.

³³ Âpme sesewat mka keyet keñan an ñen we bekañanñanmagañ keyak tapmanñe.

³⁴ Yanñ we bekañanñ keyañ Zisas ekiñgati omba penañ kwizet kumti zeye, “Eii! Zisas Nasalet mkaengatnañ, geñ ninmak mulup msâpmnik ke nin nânup. Geñ nin ndawaleletgalen nâmti kodik, ma? Geñ an kwi ke neñ ñep nâmatâlap. Geñ Kawawañgalen Nemunañ Teñ penañ.”

³⁵ Kegok zeme Zisasiyañ we bekañanñ keyet pigok zeye, “Buzak tati an keñangatanñ kwati met.” Kegok zeme we bekañanñ an keyet keñangatanñ kwaweti am ekñengat zikalinan an ke mme tokutum peweme egañ ku waletpeye.

³⁶ Kegok sokbeme an imbi sambeyañ ke ekti nâmtetem mti ilinak kapigok zemâbien, “Kae, egañ zet windenñanñbenñ penañ tazein. Ke ek an kwizapatnañmak ma windenñanñmakgapm zet zeme we bekañanñan am keñangatanñ wati mamepmâlíp.”

³⁷ Âpme amnañ Zisasiyet zezapat ma menok mamananañ mkwage keyañ Galili msalen mka ñande igak igak sokñan ma beñan ke zapatnañanñ mekopme delañ zemâge.

Zisasiyañ Saimongat tatnañ imbi ma am notnañ weyañindeye

³⁸ Âpme Zisas sesewat mkaengatanñ toti Saimongalen mkaen mowege. Kan keyet Saimongat tatnañ imbi zawat sek kip temanñ mti tawemañgeyañ egat yayañ mti Zisasiyet pigok yanñkwesiwien, “Geñ imbi kapi ñep mukulem mpesenik ma yek?”

³⁹ Kegok zeme Zisasiyan imbi wengeen mka keyet keñan meti mundum imbiyan tawemañgeen ganzenan dendañ tati kusum toti sekñan kipman ke atam nâmti zawat sek kikip ke zempeme egañ keyegak wawatnak ekñengat tu meu weyeyan mulup mge.

⁴⁰ Kegok mti tatnepeme kasup towesâgât mme Sabat tagonngo kan delañ zeme am sambeyan noline zawat kwitnañ igak igakmak indatimti Zisasma-gen kopme betnañ ilizuzut am kwep kwep sekñinan beme ñep bewien.

⁴¹ Kegok mme we bekananñ am keñinangatnañ kwati kwizet ñagak omba penañ mti zewien, “Geñ Kawawañgat Nemunañ penañ!”

Ekñenañ Zisasiyet yañan Kilais nâmbien keyepmti egañ ekñen zemkulu-mindemti, “Buzak talit,” zemindeye.

⁴² Âpme msat msame egañ toti msat tungupman butnañ ñen met dundundu mulup mti tapmañge. Âpme am ekñenañ Zisas timat meti met aikti ekñenmak mamayet anğalanbien.

⁴³ Ekñenañ kekok mme egañ pigok diindoye, “Neñ mka temañ katan meti Kawawañgalen zemâtâtât katnanen mama keyet zet zapatnañ diindoyelen Kawawañan zemneneñanğapmti ñep ku tasap.”

⁴⁴ Kegok zemti Zudia msat keyelen sesewat mkaen meti Kawawañgalen zezapat dolakñan mandiidometan.

5

Zisasiyan mulup nembanane yanbempti tiye (Zân 21:6-8)

¹ Âpme kasup ñengat Zisas egañ Genesalet tundua* ganzenan gambibigen tati Kawawañgalen zezapat dolakñan tazeme keyegak animbi sambeyan nânâyelen kot ñenañ ñen âtâpem âtâpem mti kot bembuluñti zetnañ ke nâwien.

² Ma gambibik palen ke wañga zut kekok tapme anğala titi an ekñenañ wañganinangatnañ toti met elenğolan temañ anğalayelen ke tazulutmam-bien.

³ Kogok tapmme Zisasiyan wañga ñengat dukñan mowege ke toñan kwitnañ Saimon. Ke motati egañ Saimongat zeme wañganangame tundua palen mepme egañ ke totati Kawawañgalen zezapat dolakñan animbi zemzikat indaye.

⁴ Diindomâpme delañ zeme Saimon egat zeye, “Nin nsakwep tundua sutnatemanen imbeñanen meti in elenğolan temañ peme topme anğala notnañ tiseip.”

⁵ Kegok zeme Saimonañ kapigok dunduye, “An zikat indanda, nin mulup temañ tambu tetak kapi elenğolan penañgut anğala ñen ku tin. Yanğut geñ zenikğapmti ewe mepemti eksâpminup.”

⁶ Kegok zemti ilinsakwep meti Saimongalen mulup anñaneyan elenğolan temañ peme towepme anğala igagen penañ keyet keñan atame nukñanğat penañ mti elenğolan tekñan etisâgât penañ mge.

⁷ Kegok mti mandam alewienañ ku kwapme noline wañga ñen mambien ekñengat kwizet kumti bepelep mme kot indamukulem mindemti anğala wañga zut keyet keñan time topme ilizuzut gak zemkwapme wañga tundua keñan towesâgât mbun.

⁸⁻⁹ Kegok mti Saimonañ anğala mañge temañ tiwien ke ekti ikñan ma an notnañ ekñenañ ke ektemtem penañ mbien. Kegok sokbeme Saimon

* 5:1: Galiliyet kwitnañ ñen Genesalet.

Pitayan ke ekti Zisasiyet kandañan met pedondom samti zeye, “Amobotnañ, neñ a yomton keyet geñ nemti met!”

¹⁰ Ma Saimonmak mulup an notnane mamtemienen kwilit Zems ma Zân Zebediyet nemulatnenet egelañ koekti ektemtem kegogak mbun. Mme Zisasiyan Saimon kapigok dunduye, “Geñ ku kiñgat! Geñ añañala titiyan bam Kawawañgalen zezapat dolakñañan am titi mambanik.”

¹¹ Kegok zeme ekñañan waña mandame gambibik palen keiñan mowepme kwitnañ kwitnañ sambenin bamkumpemti Zisasmak tusumti mebien.

*Zisasiyan an ñen liñgit satnañmak weyañpeye
(Matiyu 8:2-4; Mak 1:40-44)*

¹² Âpme Zisas ek maneti mka ñen met mame an ñen liñgit satnañmak tapmañgeyañ Zisas ekti kot kandañan pedondom samti weyañpeyeyelen otnâmti keñañan sume kapigok zeye, “Amobotnañ, weyañne. Geñ nâgât sekñ mmane ñep bembeyelen nânik beme ñep weyañnesenik!”

¹³ Kegok zeme Zisasiyan betnañ sekñañan timekti zeye, “Nâmgeyapgapm sekdi ñep bak!” Zeme keyegak sekñañ liñgit sambe ñeluye.

¹⁴ Kegok mpemti Zisasiyan zemkulumpemti kapigok dunduye, “Nânik, geñ zet zapat kapi am ñengat ku zeman nâmbep. Geñ belak esemteñ met sâpe sâpe bumbu anmagen meti sekdi met zikat samane wilingisem. Ma Mosesiyan eweña zeyenok sâpe sâpe bumane am sambeyañ nâme gâlen liñgit satnañ ñep bein ke zewep.”

¹⁵ Âpme an ñep beye keyet buñam zapalañ sakwep penañ mekopme ani-mbi sambeyañ Kawawañgalen zezapat dolakñañ Zisasiyan zeme nânâyelen kobien ma am zawalinmak sambe Zisas egañ weyañindendeyelen kopme maweyañindemtan.

¹⁶ Kogok mmambe Zisasiyan mene mene dundunduyelen msat tungupman metati mandundumtan.

*Zisasiyan an wesin ñen weyañpeye
(Matiyu 9:2-8; Mak 2:1-12)*

¹⁷ Âpme kasup ñengat Zisasiyan am Kawawañgalen zapat dolakñañ tadiindo mañgeen Palisi an ma zii zet zikat indanda an notnañ ekñañan kegogak keñañ ke koti tabien. An ekñañ ke Galili ma Zudia msalen ma Zelusalem mka temañ keyetnañ kopmâbien. Tapmme am zawalinmak weyañindendeyelen Amobotnañ Kawawañgalen winde Zisas ekmak tasaye.

¹⁸ Âpme an notnañan wesin ñen lueen lue mti koti mka Zisas tapmañgeen pum moti Zisasiyet kandañan bembeyelen moolatbien.

¹⁹ Am sambeyañ mka keñañgatnañ bemisik peme sekekegen kot kindiñ zeye keyepm ekñañan mowewegalen set ku sokbeye. Mme beme pumti mka ñokñañ moweti mka ñokñañ butnañ asekti lueñañ melesin âlâlân peme am sambeyet tunguwinan Zisasiyet kandañan totage.

²⁰ Ekñañan nâmkîñpewienen Zisasiyan an wesin weyañpesem nâmbien keyepmti Zisasiyan nâmkîñpepenin ekti an wesin dunduye, “Notn, gâlen yomdi katikpeyap.”

²¹ Kegok zeme Palisi an ma zii zet zikat indanda an ekñañan zet ke nâmti keñinan kapigok otnâmbien, “Amgalen yom katikpepe mulup ke Kawawañgalen etañ. Âpme an kapi ikñañgat nâme kwileki penañ ben?”

²² Ekñañan kegok nâme Zisasiyan keñinañgat yañañ ekmâtâti kapigok diindoye, “In kwilekiyet neñ zet zeya ke nâme Kawawañgat mobotnañ mpeyap penañ beme nânâñinañ taosolalip?”

²³ Neŋ kapigok zeya, 'Notn, gâlen yomdi katikpeyap'. Zet ŋande zeya ke in nâme pepesut bep. Ele, in naman wak bemti egat zet ŋande ŋen zesowap kapi in eknâme pepesut ku besem. Kawawaŋgalen winde neŋmagen tatnain keyepm neŋ zet ŋande ŋen ma ŋen zewak beme penañŋ sokbenak.

²⁴ Neŋ Angat Nemuaŋ am msalen yom katikpepeyelen Bipm Kawawaŋgalen winde nayeyepmti neŋ yom ŋep katikpeyap. Keyet yaŋŋŋ ekmâtâlît." Kegok zemti an wesin ke kapigok dunduye, "Neŋ gâgât zeyap, geŋ wati luendi gapumti mkandan met!"

²⁵ Zeme keyegak ekŋengat zikalinan wati luanŋŋ tawemaŋgeen wati gapumti mkaŋŋan mesâti mepmambe selenak tapmeti Kawawaŋgat sese-watsaye.

²⁶ Mme am sambeyaŋ ke ekti nâmtemtem temaŋ mti kiŋgagatmak tati Kawawaŋ sesewatpemti ilinak zenâ zenâ mti kapigok zewien, "Alak kapi menok sepem mamananŋ igak igak sokbeme zikatnnaŋ eknup."

*Zisasiyaŋ Liwai ekmak tusumti mamayelen zeme koge
(Matiyu 9:9-17; Mak 2:13-22)*

²⁷ Âpme Zisasmak nemaŋane ekŋenaŋ mka temaŋ tapmambien ke katipesâgât mti takis titi an kwitnaŋ Liwai ek mânep titi mkaŋŋan totapme meekti Zisasiyaŋ ek kapigok dunduye, "Geŋ koti nâlen maŋgeen tusumane metne."

²⁸ Kegok dundume Liwai ek wati kwitnaŋ kwitnaŋ weyaŋ bepemti Zisasiyelen maŋgeen tusume mebien.

²⁹ Meti Liwaiyelen mkaen moti egaŋ Zisasiyet nâmti tu meu temaŋ bume mânep takis titi an sambe ma an notnaŋ kegogak mototati tu meu ilinsakwep nimbien. An ekŋen meu ilinsakwep Liwaimak kobien ekŋen ke an yomtoŋ.

³⁰ Tatnime Palisi an ma ilinaŋgalen zii zet zikat indanda an ekŋenaŋ ke eknâme bekaŋŋŋ penaŋ beme Zisasiyet nemaŋane ekŋenmagen meti kapigok indayaŋkwesiwien, "In kwilekiyet am yomtoŋ ma an mânep takis butnaŋ kambu matip ekŋenmak meu tatnimo?"

³¹ Kegok indayaŋkwesime Zisasiyaŋ nâmti kapigok diindoye, "Am zawat-piŋ maip ekŋenaŋ doktamagen ku mamelip. Yek penaŋ. Am zawalinmagaŋ mamelip.

³² Ma neŋ am teŋ maip ekŋen indamukulem mimiyeleŋ ku toban yek; am yomtoŋ indamukulem mima yomengatnan keŋ gilik zenze aiikgalen nâmti msalen kapi toban."

Am ekŋenaŋ Zisasmagen koti tu meu zemkulumpepeyelen set keyet zet zewien

³³ Âpme Zisas zet kegok zeme am notnaŋ ekŋenaŋ egat kapigok zewien, "Zângalen nempa ekŋenaŋ msasa sambenik tu meu zemkulumpemti dundundu mulup mamip ma Palisi an ekŋengalenŋ kegogak mamiwaŋgut gâlen nempa ekŋenaŋ tu meu ku zemkulumpemti dundundu mulup ku mamip."

³⁴ Kegok zeme Zisasiyaŋ bemzenze zet ŋen ikŋaŋgat palen bam sokbewe keyelen bemzeye, "An ŋenaŋ imbiŋŋŋ wasât mti notnanemak tapme ekŋenaŋ tu meu zemkulumpepepiŋ; oloŋen penaŋ tati tu meu nimwiaŋti tatnepemeŋgut

³⁵ an imbi wasâgât mge ek kasaŋane ekŋenaŋ koti manda mepme kan keyet notnaneyaŋ keŋ sindem palen ma tu meu zemkulumpemti tabep."

³⁶ Zisasiyaŋ bemzenze zut zesâpm kapi yaŋŋŋ kwep e kapigok. Set itnaŋŋmak ikŋaŋgalen zet zapat alakŋaŋmak pepep ŋep ku tabuk keyelen

bemzenze kapi bem zeye, “Mka tokan tungupmanen etimbembenan selik alaknan antimti ku weyan bek. Weyansat tapmnepemane egan bululun zemtobodak. Keyepmti alaknan etanan mpemane dolaknan kalinan tadak kebon.

³⁷⁻³⁸ Ma am nenan singapon sansan busat selik telepman pewewenangat ku bunak. Bunak beme seligan sakwep epeeme sansanan mulatnak. Keyepmti selik alaknanen buwek beme egan epeepin; dolaknan zinak!

³⁹ Apme am notnanan mama mimi itnanan keyet name dolaknan beme mati mama mimi alaknan nevmagengatnan kapiyet name pepesut penan mambein eneyet mama mimi alaknan nevmagengatnan tiknanmak ke eknenan nen ku tiwien.”

6

Sabat tagonngo kangalen zet (Matiyu 12:1-8; Mak 2:23-28)

¹ Apme Sabat tagonngo kan neniyet Zisas ma nembananeyan set wit mulup tungupmaset mebetnan ke moti mebien. Mepmambe nembanane eknenan meuyet mti wit katnan kwep kwep timti belan enzanme wit seknan toweme penanan nimbien.

² Eknenan kekok tapmepme Palisi an notnan eknenan indikti indayankwesiwien, “In kwilekiyet Sabat tagonngo kangat mulup ku mimiyelen zenenan ke tapmip?”

³ Kegok indayankwesime Zisasiyan kapigok diindoye, “In Dewit ma anene eknenan meuyet mti kwitnan kwitnan mbien keyet zapatnan Kawawangalen Zet Itnanan tazinen ke in mamain nâip.

⁴ Ke kapigok, Dewit egan Kawawangalen sesewat mka temanen moti nupmaman Kawawangat wisikn bembenan ke sâpe sâpe bumbu an egan msame iknan ma nembanane nupmaman ke nimbien. Ke zii zelen tazinen sâpe sâpe bumbu an eknenan etan niniyelen zenenan. Am notnanan ke ku niniyelen zii zelen zemâtâtpepenana. Dewit egan zii zet angosoye keyangut egan mge keyet bekanan ku manzeip.”

⁵ Kegok zemti zet kapigok zemdalan zeye, “Angat Nemunan nen Sabat tagonngo kangalen Amobotnan talap.”

Zisasiyan an betnan seleunan weyanpeye (Matiyu 12:9-14; Mak 3:1-6)

⁶ Apme Sabat tagonngo kan neniyet Zisasiyan Kawawangalen sesewat mka isiknan moti Kawawangalen Zet Zapat Dolaknan Penan am zemzikat inda mme an nen betnan penaset seleunan ke motapmange.

⁷ Ma keyegak zii zet zikat indanda an ma Palisi an notnan eknenan Zisasiyan am Sabat tagonngo kangat weyanindeme ekti zelen pepeyelen damun motapmambien.

⁸ Eknenan kekok otnâwien yangut Zisasiyan ekngat nânâjin ekmâtâti an betnan seleunan keyet kapigok dunduye, “Gen wati nevmagen pien sosok kotat.” Kegok zeme nânânak wati ekmagen mege.

⁹ Ke mepme Zisasiyan am sambe kapigok diindoye, “Nen indayankwesima in zigok nâip? Keyet dopman zeme nâmbi. Ningalen zii zelan zigok zein? Sabat tagonngo kanen kwitnan kwitnan dolaknan mimiyelen ma kwitnan kwitnan bekanan mimiyelen zein? Am weyanindendeyelen ma am waletindendeyelen zein?”

¹⁰ Zisasiyan kekok indayan kwesimti am meindik koindik mti an tageen ke kapigok dunduye, “Bedi weyan mututut!” Zeme keyegak an keyan betnan mututume dolaknan beye.

¹¹ Kegok sokbeme eknenan menok ke ekti keninan kasayan sokbeme Zisas e ma e msayelen zet zenâ zenâ msâgât zewien.

*Zisasiyan mulup nembanane 12 ombemindeye
(Matiyu 10:2-4; Mak 3:13-19)*

¹² Âpme kan keyet Zisasiyan kalanan dundundu mulup msât moweti tambu teepman Kawawanngat dundum samti tapme msat msaye.

¹³ Msat msame egan nembanane mâpmamtemien zeme ekmagen kopme indaondak indemti eknenmagengatnan 12 kekok ombemindeyeen Zet Zapat Dolaknan Penan zemkawan bembeyelen an ombemindemti indemebe-galen ombemindeye.

¹⁴⁻¹⁶ An eknen keyet kwilin kapigok:

Saimon, kwitnan nen kekokak Pita Zisasiyan kuye,

ma datnan Endulu

ma Zems

ma Zân

ma Pilip

ma Batolomiyu

ma Matiyu*

ma Tomas

ma Zems Alapeasiyet nemunan

ma Saimon amnan kwitnan nen Zelot makumtemien,

ma Zuda Zemsiyet nemunan

ma Zudas, Iskaliot mka temangatan. Egan bamgat Zisas kasa ekngat belinan bewe.

Zisasiyan am zezapat dolaknan zemzikat indaye ma am zawalinmak weyanindeye

¹⁷ Âpme egan nembanane 12 indatimti kalanngatnan msat doweran toti dapmelanngane sambe indaige ma am sambeyan kekokak ekmagen ondekbien. Am sambe eknen ke Zudia msalengatnan ma Zelusalem mka temangatan ma Taia ma Saidon mka teman zut nembu ganzenngatnan.

¹⁸ Eknenan kot zezapat dolaknan nânâyelen ma am zawalinmak weyanindendeyelen indatim kobien. Ma am we bekanan waletindenngan kekokak kopme eknen sambe ke weyanindeye.

¹⁹ Kegok sokbeme am sambeyan ek timekti dolaknan bembeyelen nâmti windenngan mbien. Enenogat timekbienen eknenmagen windenngan mepme eknenan dolaknan bemâbien.

*Olojen ma kembengalen zet
(Matiyu 5:3-12)*

²⁰ Âpme Zisasiyan nembanane eknenmagen zikat indikti zet kapigok diindoye, “In yominngat nâme kember mambein ma ken sekjin mtoti mamaip beme in kululunngat zapat ombemindewan keyepm olojen teman inmagen sokbein.

²¹ Ma in mama mimi ten Kawawanngan indandayet windenngan mamip in olojen teman palen talip. Eneyet Kawawanngan keninan nâip keyet katan mimindame olojen palen tabep. Ma in yominngat keninan masumsaip in

* **6:14-16:** Kwitnan nen Liwai, an takis titi mamtan (Luk 5:27-29).

olonen teman mamip. Keyet in Kawawaŋaŋ yomin katipeme keŋin olonen penaŋ bewe.

²² In Angat Nemuŋaŋ neŋmak mamaip keyepm amnaŋ wisat nâmindemti ingat tikŋaŋ ku nâmti zet bekaŋaŋ diindomti ingat am bekaŋaŋ manzeip keyaŋgut olonen temaŋaŋ inmak taindain.

²³ In maneti nukŋaŋ keyaŋ inmagen sokbeme in keŋ olonen penaŋ mti pala motobep. Enenogat tosaŋin temaŋ kululuŋen gwaen motiwep. Wa ke in etaŋ yek; golaŋ zenze an eweŋaŋ tipman baen mamkwabien ekŋen am ingat wisat mimindewep ekŋengat yeŋsokŋineyaŋ sisipenpeŋ sepem kegogak mimindamkwabien.

²⁴ Wakae, in alak mânep milawalin temaŋmak talip in msat kapiyelen zapat etaŋ. Inmagen sindem omba penaŋ tiwep!

²⁵ Wakae, inmagen sindem omba penaŋ tiwep. Enenogat in mama mimi dolakŋaŋ mâbâgaleŋ ku nâwiengapm in kemak walebep. Nŋen ewe kapi in yominanŋat keŋinaŋ ku masuip in Kawawaŋaŋ yomin ku katipeme keŋinaŋ bekaŋaŋ penaŋ bewe.

²⁶ Wakae, sindem omba penaŋ tiwep. Amnaŋ ingat yaŋin bekaŋaŋ ke ku nâmatâti keyepm ingat, 'An dolakŋaŋ,' manzeip. Sakam kegogak am ekŋengat yeŋsokŋineyaŋ itnaŋaŋ golaŋ zenze an dâsuki ekŋengat zewienok.

Kasanneyet gogot mbanup

²⁷ Âpme neŋ ingat ilinsakwep zema nâit: In kasaŋinaŋgat gogot mti am ingat wisat mamip ekŋengat pembenanŋ mimindawep.

²⁸ In amnaŋ saik kumindeip ekŋengat zet dolakŋaŋ zewep. Ma am ingat bekaŋaŋ mbep ekŋengat Kawawaŋgat dundum same yomin katipewe.

²⁹ Ma am ŋenaŋ neŋgumdi nembet omba taime geŋ pemane nembet kegogak taiwe. Ma am ŋenaŋ tâgâyelen melakandu sekdanen gulum mme melakandu tipmangatnaŋ pemane kegogak gulum mbe.

³⁰ Ma an ŋenaŋ olati kwitnaŋ ŋengat wekumgame nâmtalati sawanik. Ma am ŋenaŋ gâlen kwitnaŋ ŋen mme zemanen gilik zem gaŋgayet zet katikŋaŋ ku zewanik.

³¹ Amnaŋ geŋ mgaŋgayelen manânik sepem kegogak geŋ kukŋaŋgat mimindawanik.

³² Âpme in am ingat gogot mamip ekŋengat etaŋ mbep beme Kawawaŋaŋ in dopmaŋ dolakŋaŋ ku indawe. Am yomtonŋ ekŋenaŋ kegogak gogot dopdop mamip.

³³ Ma in notn notn am mimiŋaŋmak etaŋ mme ekŋenaŋ kegogak mami-mindaip beme ke Kawawaŋaŋ in dopmaŋ pembenanŋ ku mimindawe. Enenogat am yomtonŋ ekŋenaŋ kegogak mamip.

³⁴ Ma am ŋenaŋ kwitnaŋ kwitnaŋgat olalat penaŋ mti notnaŋgat zeme mânep sain beme notnaŋ mânep sain keyaŋ, 'Mânepmaŋ dopmaŋ nain ma yek,' keyet webe webe penaŋ mimipiŋ. Am yomtonŋ ekŋenaŋ kogogak dopmaŋ sam dopmaŋ sam mamip. Keyet ŋenaŋ webe webe mbe beme Kawawaŋaŋ dopmaŋ pembenanŋ ku sawe.

³⁵ Yaŋgut in kasaŋinaŋgat gogot mimindemti dolakŋaŋ mimindewep ma mânep indamti dopmaŋ titiyelen webe webe ku mbep beme in tosa pembenanŋ tiwep ma amnaŋ ingat 'Amobotnaŋ Kawawaŋgat Nembraŋane,' zewep. Kawawaŋaŋ an keŋ katik ma an bekaŋaŋ ekŋen keboŋ maindamukulem min.

³⁶ Ma Biwin Kawawaŋaŋ ingat kemberŋ mam keyepm in am sambeyet sepem kegogak kemberŋ manâmindemambep.

In am ŋen zem kukupiŋ

³⁷ In am njen sakwep penan ku manâmbemindemambep. Am zemindowep beme Kawawanan in zemindowe. Ma in am notnan yomin katipewep sepem kegogak Kawawanan ingat yomin katipewe.

³⁸ Ma in am taolet mimindame Kawawanan in kegogak taolet mimi-dawe. Egan in indawe ke elendanen meu sambeyan gak zeme eleyan etim totogalen mnak bemzenze zet kebonjat sepem indawe. Âpme in kwitnan kwitnan sepem zigok amgat mbep Kawawanan sepem amgat sawanik kegok gawe.”

³⁹ Kegok zemdelañ zemti Zisasiyan bemzenze zet kapigok diindoye, “An zikat beñ njenan notnan zikat beñan njen nep ku betnamti mebuk. Egelañ kegok mbuk beme ilizuzut enzuñan toidonak.

⁴⁰ Ma nembayan an zikat indandan an sebem pepeyelen ku tazin yek. Nemba keyan kwitnan kwitnan nâmâtâti an zikat indandayet katan beme mandelañ zein.

⁴¹ Âpme geñ kwilekiyet nodangalen kakalak isiknan zikatnan tazin ke ekniganjut gitangalen zikadan tep panan temañ tazin ke ku nâmâtâtnik?

⁴² Ma naman tep panan temañ gitangalen zikadan tapmenjut nânâpiñ geñ zigoset nodangak kapigok zempemane nep bewe, ‘Notn, nâmane zikadan kakalak isiknan tazin ke timgewi.’ An nambalamdi zut, geñ njenan gitangalen tep panan temañ ke mpemti zikadan weyan ekmâtâtinjut nodangalen kakalak ke timpewanik.

Tep katnanan tepgat yanjan mamsokbein

⁴³ Âpme tep dolaknanan penanan bekanan ku maelikzin ma tep wesinan penanan pembenan ku elikdak.

⁴⁴ Ma amnan tepgat yanjan eegalen penanan manzem sokbein. Ma an njenan sananeñanen sindip katnan ku mâtâtnak. Ma sepem kegogak sâkâyan meyowak ku eliknak. Yek penan.

⁴⁵ Am njen dolaknan keñan dolaknan egan mama mimiñan pembenan mkawan benak. Ma an njen bekanan egan mama mimiñan bekanan mkawan benak. An keñanen kwitnan kwitnan gak ze matazin keyan zet dembuseñanen masokbein.

An zulan mkanit walabungat bemzenze zetmak keyet yanjan (Matiyu 7:24-27)

⁴⁶ Kulekiyet nâgât, ‘Amobotnan,’ zemnamti zet manzeyap ke ku mangawepuip?

⁴⁷ An njen neñmagen koti zetan nâmti gawepun ek an sepem zibon ke nen am ke nep mkawan besâwap kapigok mbe.

⁴⁸ Ek ke an njen mka walage keyet katan bein. An ek keyan tepum msalen teepman walapme towepme nanzanan tepum ganzenan time towepme gwatnan mpeme kaliñan bemti tage. Mti mka walapme delañ zeme map tâgâ temañ kwageen tungwam kwati tuyan mka kumaleme gwenjwen penan kumti tage. Enenogat tepumanan msat imbeñan penan towepme nanzanan ganzenan gwatnan mge kogogapm katiknan tage.

⁴⁹ Yanjut an njenan zetan nâmti ku gawepuwe ek an njen mka windenepin kebon tepuman imbeñan ku toge ma nanzanan tepum ganzenan ku gwatnan mpeye. Keyepmti tungwam kwageen tuyan mkanan kume tepuman bik zemti mka tu palen kutume walelet temañ aikge. An nâgât manâmkijpeinen an mka katiknan walage kebon. Ma nâgât ku nâmkijpeinen an mkanan tuwat tuwat walage kebon.”

7

Zisasiyan Loma kasa kuku njanjin angat mulup anan zawatnan mme alik beye

(Matiyu 8:5-13)

¹ Âpme Zisasiyan zet zapat ke am diindome delan zeme Kapaneam mka teman koge.

² Ke koti tapme Loma mka temanngalen kasa kuku an njanjin bembenanngalen mulup nembanan nântiknan penan mamtan keyan zawat nuknan mti gakikiyelen bududuk tage.

³ Kegok sokbeme kasa kuku an njanjin keyan Zisasiyet zet zapat nâmti egan Zuda sesewat mka temanngalen an damun indeme Zisasiyet zenânâyelen mebien egan nep koti mulup nempa weyanpepeyelen zeye.

⁴ Kegok zemindeme eknenan Zisasmagen koti egat zebabak zet giŋgiŋ mti zewien, “An ke gâlen mulup mamingat mukulem mpesenik.

⁵ Egan ningalen aminne gogot penan mamimindein ma egan iknan mânep beme ningalen sesewat mka walatndewien.”

⁶ Kegok dundume nâmti eknenmak meti mkananen soknan kwapme kasa kuku an njanjin egan an notnanne zet kapigok zemti zemindeme Zisasmagen meti zewien, “Amobotnan, an njanjinnaŋ zet kapigok zep, ‘Geŋ kapi tati nâlen mkaen set kokogalen mulup ewe ku msenik.’ Neŋ an gâgât kandan dan talap geŋ nâlen mkaen nep ku kokogalen.

⁷ Ma kegogak neŋ nâyawen gâgât zikadan neŋ nep ku kokogalen geŋ amobotnan penan keyepmti geŋ belak zet etan zeman nâlen mulup an alik besem.

⁸ Neŋ kegogak kasa kuku an njanjin notnanngalen kandan tati mulupm mamiyap ma kegogak neŋ kasa kuku annemak eknenan nâgât kandan matalip. Neŋ ann nengat, ‘Met,’ zema mamezin ma nengat, ‘Kot,’ zema makozin ma mulup nemban nen egat, ‘Mulup mi,’ zema zetn gawepumti mamm. Keyepm neŋ nâyawen geŋ kapi tati zedi etan zeman nâlen mulup annan alik besem.”

⁹ Kegok zeme Zisasiyan zet ke nâme nâmtemtemnanmak beme gilik zem am notnan baman kobien eknen indikti diindoye, “Neŋ zema nâit, neŋ Israeŋ aminne inmagengatnan nâmkinjpepe temaŋ keboŋ nen ku aikban!”

¹⁰ Kegok zeme amjane eknenan gilik zemti mkaen moti ekme mulup nembayan alik bem totage.

Zisasiyan imbi kwambet nengat nemunan mme gakikiengatnan wage

¹¹ Âpme kasup nen Zisasiyan mka temaŋ nen kwitnan Nain ke mepme nembane ma am sambe ekmak mebien.

¹² Ke meti egan mka temanngalen setokwakwalen kwapme am notnan an gakikinan lueen pumti setokwakwalengatnan kwati sumen mesâgât mebien. An gakikinan ke imbi kwambet nengat nemunan kwep etan keyan gakime am sambe mka temaŋ keyetnan ekmak mebien.

¹³ Ke takopme Amobotnan egan egeen kenanan imbi kwambet keyet kember penan mti kapigok dunduye, “We, imbi, geŋ susupin.”

¹⁴ Kegok zemti met an gakikinanngalen lue atame an tapummepmambien eknenan kot teŋ pemti msalen an gakikinan tobewien. Tobeme Zisasiyan kapigok zeye, “An zomolim, geŋ wat!”

¹⁵ Kegok zeme gakikinan wati yanjbemti zet zeme Zisasiyan betnanen betnamti mamaŋ saye.

¹⁶ Kegok sokbeme am ekñenañ ke ek kiñgati Kawawañgat zemesewat-pemti kapigok zewien, “Golañ zenze an temañ tuñgupmnan kapi sokbein ma Kawawañ ek amñane indamukulem mimindein!”

¹⁷ Kegok sokbeme keyet zapatnañañ Zudia msalen palakñañ beye ma msat notnañañ keggok nâme delañ zemâge.

*Zisasiyañ Zân tu zulutindende nembrañaneyet zet zeye
(Matiyu 11:2-19)*

¹⁸ Âpme Zân mka katikñañ tapme nembrañaneyañ ekmagen koti Zisasiyañ kwitnañ kwitnañ mge keyet zapatnañ msawien.

¹⁹ Ma egañ nembrañane zut Zisasmagen mebegalen zemideye. Kegok zemti diidome, “Amobotnañmagen egat zenânâyelen meseluwen kapigok yañkwesiselup, ‘An kokogalen Zânañ zeyeen ke geñ kapi ma ñen?’ Meti keggok yañkwesiselup.”

²⁰ Kegok zemideme egelañ Zisasmagen kobunen kapigok yañkwesiwun, “Zân tu zulutindende an egañ gâgât gayañkwesi nânâyelen ndeme kolup, ‘An kokogalen egañ zeyeen geñ kapi ma ñen?’ ”

²¹ Yañkwesimalu yegak Zisasiyañ kan keyegak am zawat sepem igak igak weyañindeye ma we bekañañ mâtindeye ma zikalin beñan zikalin mme ekbien.

²² Kegok tapmme an egelañ koti yañkwesimalut kapigok diidoeye, “It kwitnañ kwitnañ eknâmâtâlut keyet met Zângat zezapat msamti kapigok dunduselup: ‘Zikalin beñañañ zikat taegip, selin wesin ma selin tapmaip ma am liñgit satnañmak mma liñgilin takñelun ma wakñin kekekeñañ mma zet tatnâip ma gakikiñañ mma wati tapmaip ma an tototnañmagen zet zapatn dolakñañ ekñenmagen timepme tatnâip.

²³ Ma am ñenañ nâgât keñ zut ku min beme egañ oloñen palen tazin.’ Kegok met Zân dunduselup!”

²⁴ Kegok zemideme Zângalen nemba egelañ gilik zemti Zân magen mep-malut Zisas egañ am sambe tabien ekñen Zângat kapigok diidoeye, “In eweñañ Zân magen betut sinañnok tâgâyañ kumbume mebe kokot tapme msat tuñgupman eksât mebien? Yek. Zân ek windenepiñ keboñ yek.

²⁵ Ma in msat tuñgupman an ñen kâlâpmañ dolakñañ tosañañ temañ ke eksâgât mebien? Yek penañ. Nâip, an kâlâwin dolakñañ ekñenañ amobotnañnok mka pembeñañ etañ keyet keñan matalip.

²⁶ In zeme nâmbi, in kwileki eegalen otnâm mti mebien? In golañ zenze an eegalen mebien? Ke penañ, ek golañ zenze an sambe mambien sebemindein enenogat ek nâlen set weyeyañ.

²⁷ Kawawañgalen zet zapat itnañanen Zângat kapigok zemkawañ bembeñañ,

‘Neñ zapat zenze an pema koti egañ kukñañgat meti set neñmagen keñin
gilik zenzeyelen gâgât weyañ be.’

(Malakai 3:1)

Kawawañañ keggok zeye.

²⁸ Neñ ingat zet penañ kapi zesowap, Zân tu zulutindende an egañ am sambe msat katañ sokbemkwabien enen sebemindemti mobotnañ penañ bein. Yañgut am in neñ napmâti tapmaip in Kawawañgalen zemâtâtâtgat katnañ ke in weyañ eknâmâtâtâti nâmkiñpeip keyepm Zân sebem pemti nâmâtâlup.”

²⁹ Âpme am sambe ma takis mânep titi an ekñenañ Zângat zetnañ nâwien enen ekñenañ Kawawañgalen mama mimi teñ mâpme egañ tu zulutind-eye.

³⁰ Yañgut Palisi an ma zii zet zikat indanda an ekñenañ Kawawañgalen ñoktik ku mâti wisat mpewien ma ekñenañ Zân magen tu ku zulubien.

³¹ Âpme Zisasiyan pigok zeye, “Nej kwilekinen am alak talip kapiyelen mama mimiñin keboñmak bemzewi? Ekñen pe ziboñ?”

³² Ekñen imbi nempa egañ silik kume notnaneyan dopman ku mañgilik zem kuip. Ma silik kum tasume ku masumpeip. Ekñen keboñ.

³³ Ma Zânañ tu meu ninipiñ mamayelen set mâpme am sambeyan Zângat kapigok zewien, ‘Ek we bekananmak main!’

³⁴ Ma Angat Nemunañ nej koti tu meu ninipiñ mamayelen set ku mâpma in nikti nâgât zet kuku mamip ke kapigok, ‘An kapi tu meu temañ ma wain tu manin ma mânep takis titi an ma am yomton ekñengat nolin!’ Kegok manzeip.

³⁵ In nânâninmak benak beme nigalen yanñit meu ninindaset ma mama mimindaset ekmâtâbiek.”

Imbi yomtonañ Zisasiyet setnañ zulutpeye

³⁶ Âpme Palisi ñen kwitnañ Saimon egañ Zisasiyan ekmak meu niniyelen zem mandame mkañan moti meu niniyelen munduman totage.

³⁷ Ke motapme mka temanen keyetnañ imbi yomton ñenañ Zisas Palisiyelen mkaen tu meu niniyelen molep zeme nâmti wet kelakñan sesikñan dolakñan tosañan temañ señgewen gak zem tatatnañ ke mti

³⁸ mot Zisasiyet bamanen setnanen pedondom tati si sume siapmañan toti setnañ mme tutulupsek beme ñoksinañan kaput pemti setnañ nuknuk mpemti wet kelakñan sesikñan dolakñan setnanen mulapme toge.

³⁹ Imbiyan kegok mme Palisi egañ Zisas zem mandame koge egañ ke ekti keñañan kapigok otnâye, “Imbi kapi kwitnañ kwitnañ msain kapi bekanan. An kapi golan zenze an penañ benak beme imbi egat setnañ taatain keyet yanañ ñep ekmâtâdak ma imbi ke imbi yomton penañ ke ñep nânak!”

⁴⁰ Kegok otnâme Zisasiyan kapigok dunduye, “Saimon, nej zet ñen zema nâmbak.”

Zeme zeye, “An zikat indanda, ñepgat zemane nâmbi.”

⁴¹ Zeme Zisasiyan pigok yanbemti zeye, “An zut ñenañ mânep an mânepmak egalen ñenañ 5000 kina ma ñenañ 50 kina belak mti bam dopman mututuyelen nâmti mbun.

⁴² Ya bam koti mânep dopman sasayelen kanañ sokñan kopme eget mânepmak ku taidaye. Kegogapm mânep toñañan egalen mânep mbun keyet ketalasimidaye. Geñ nânigen egetmagengatnañ kwiyan mânep toñañgat nâmtikñan mpeye?”

⁴³ Kegok yankwesime Saimon pigok dunduye, “Nej nâyawen an mânep temañ mge keyan keñanen nâmtikñan penañ mpeye.”

Kegok zeme Zisasiyan kapigok zeye, “Geñ ñep zenik.”

⁴⁴ Kegok zemti imbimagen gilik zemti Saimon kapigok dunduye, “Imbi pedondom tazin kapi ekdik? Nej gâlen mkaen kwalaen geñ nnañgalen set moti tu setn zululugalen ñen ku nanak. Yangut imbi egañ siapmañan setn mme tutulupsek beme ñoksinañ kaputnep.

⁴⁵ Geñ nâgât oloñen mti nuknuk ku mnanak yan imbi egañ nej kwatapma keyegak yanbemti setn nuknuk mpeme tatnup.

⁴⁶ Geñ wet kelakñanmak nâgât ku weyañ benak yangut imbi egañ wet kelakñan sesikñan dolakñan tosañan temañ keyan setnnan mulapme tolep.

⁴⁷ Nej ñingoma nâmbak, egañ ke mip ke egañ gogot omba mnep keyan mkawañ bep ke yomañ sambe delañ zep. Yangut am ñenañ nâme yomañ isikñan bugan Kawawañan yomañ ke katikpenak manâin beme ekmagen gogot isikñan bugan tasain.”

⁴⁸ Kegok zemti imbiyet kapigok dunduye, “Yomdi katikpeyap.”

⁴⁹ Kegok zeme am notnañ tu meu ilinsakwep nimti tabien ekñenañ yañbemi nânâñinañ kapigok otnâwien, “Ek kapi am yomin ñep ku katikpepeyelen. Ek dâsuki tazen.”

⁵⁰ Ekñenañ kegok otnâme Zisasiyañ imbi ke pigok dunduye, “Nâmkinñependañ gapmukulem mme keñdi sewakñañ beme met mamambanik.”

8

Imbi notnañ Zisasmak mamti mulup mbien

¹ Kan keyet palañañ Zisasiyañ Galili msalen mka teman ma isikñañ sambe mameti am Zet Zapat Dolakñañ Kawawañgalen zemâtâtâtgat katnañ mama kanañ bududuk bein ke diindom mege. Ma nembrañane 12 ilinsakwep mamtemien

² ma imbi notnañ kegogak indamât mebien. Imbi ekñen ke Zisasiyañ eweñañ we bekanañmak ma zawalinmak mâtindeye. Ekñen ke kwilin kapi: Malia ek Makdala mka temangatnañ ekmagen we bekanañ 7 Zisasiyañ mâpeye.

³ Ma ñen kwitnañ Zoana apmañ kwitnañ Kusa ek Elotgalen mkayelen an damuñ matatan. Ma imbi ñen kwitnañ Susana ma imbi sambe notnañ mânep milawalin ilinañgalenañ Zisas ma nembrañane indamukulem mbien.

Wit katnañ time muluwen mekokogalen bemzenze zet (Matiyu 13:1-17; Mak 4:1-12)

⁴ Âpme mka temañ ñen mka temañ ñen keyelen am sambe penañ Zisasmagen koondakti tapme indikti egañ bemzenze zet kapigok zeye,

⁵ “An ñenañ wit katnañ muluwen time mekokogalen mege. Meti wit katnañ msalen time mekogeen notnañ selen totem mepme amnañ mekoti selañ dukñañ ime ageyañ ekti onimbien.

⁶ Sepem kegogak wit katnañ notnañ msat memuñañ nanañ keñañ totemepme dukñañañ patañ zem kwageyañgut kasuwañ ekme memuñañ beye enenogat msat ke nanañ kulun kâlân.

⁷ Ma wit katnañ notnañ nusi keñañ totem mege. Keyet dukñañañ patañ zem kwapme nusiyañ mzilime einjeñ simti ku kwage.

⁸ Ma wit katnañ notnañ msat kelakñañmagen toti kwati penañañ sambe penañ sokbeye. Yañañ kwep kwepgat penañañ keñañ katnañ sambe sopmañ kegok elik mâge.” Zisasiyañ zet kegok zemdelañ zemti zeye, “An ñen zet nânâyelen tikñañañ tazinañ zet kapi ñep opeimti nâsem.”

⁹ Âpme Zisasiyet nembrañane ekñenañ bemzenze zet keyet yañañ nânâyelen yañkwesime

¹⁰ egañ diindoye, “Kawawañañ in zet enzilim tazin sambe keyet yañañ ñep nânâyelen nâmpepeñañ enenogat bemzenze zet sambe keyañ Kawawañgalen zemâtâtâtgat katnañ mama kanañ bududuk bein ke mkawañ tabein yañgut am ekñenmagen bemzenze zet etañ bewe, eneyet keñin keyet eyak ku bemindain keyet penañ,

‘Am ñenañ zikat eek ektiñgut kwitnañ kwitnañ ku maekmâtâlíp ma ekñenañ nânâ nâmtingulak yañañ ku nâmâtâbep.’ *(Aizaya 6:9)*
Sepem golan zenze an itañañ ekñenañ zet bam sokbewe zewien kegok.

Zisasiyañ bemzenze zet keyet yañañ zemkawañ beye (Matiyu 13:18-23; Mak 4:13-20)

¹¹ Bemzenze zet zeya keyet yañañ kapigok, wit katnañ keyañ Kawawañgalen zetnañ bein.

¹² Ma wit katnaŋ selen totem mege ke sepemaŋ am Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ manâip yangut Sadaŋaŋ koti Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ nâwienen ke mme Kawawaŋgat ku nâmkijpepeyelen ma ekmagen kejin ku gilik zenzeyelen masokbein.

¹³ Ma wit katnaŋ nanzaŋ palen toweŋge ke sepemaŋ am ekjen keboŋaŋ Zet Zapat Dolakŋaŋ nâmtikŋaŋ mti oloŋen palen mmambep yangut kindiŋaŋ msat keŋan baen penaŋ ku towege ke am Zet Zapat Dolakŋaŋ kejinanen katikŋaŋ ku tageyepmti nukŋaŋ sambe ma sisipenpeŋ sambeyaŋ kwabeen nâmkijpepenin mme towembe.

¹⁴ Ma wit katnaŋ notnaŋ tek kukŋaŋmak keŋan totemege ke sepemaŋ am ekjen Zet Zapat Dolakŋaŋ nâmbewaŋgulak kwitnaŋ kwitnaŋgat yayaŋ omba penaŋ mamip ma mânep milawatgat kandaŋan mamelip ma sege-setgalen kwitnaŋ kwitnaŋgat oloŋen mti ilinaŋgat etaŋ maotnâip. Mama mimiŋin keboŋ keyaŋ nâmkijpepenin mme ku mkatikŋaŋ beme towembep.

¹⁵ Ma wit katnaŋ notnaŋ msat kelakŋaŋmagen totemege am ekjen keboŋaŋ Zet Zapat Dolakŋaŋ nâmti mkatikŋaŋ bemti mambep. Ma Kawawaŋgalen zezapat pembenan am notnaŋmagen zemkawaŋ beme am ekjen keyaŋ keŋgak nâmkijpewep.

Lamgalen bemzenze zet

(Matiyu 5:15-16; Mak 4:21-23; Luk 11:33)

¹⁶ Âpme amnaŋ lam koŋ bemti menzimaŋ dukŋan ku makwalapenup ma mundum wewe kandaŋan ku mambepenup. Nin lam koŋti munduman tatatanen sosok bempemann tapme am mka keŋan matalip mbusatnaŋ mambemindein.

¹⁷ Nâlen zetn ke lam nembon keyepmti in nâlen zetn zemkawaŋ bewep beme nânâ enziliŋaŋ matazin ke ewe ku enzilim tabe ma nânâ kwatam tazin mâtâpeme kawaŋ bewe.

¹⁸ Keyepmti in weyaŋ nâmtâbep enenogat am ŋen Kawawaŋgalen zetnaŋ nâmti nâmtikŋaŋ mbe beme Kawawaŋaŋ nânâŋaŋ ewe tusumti sawe keyepm egaŋ nânâŋaŋ sambe penaŋ tasawe. Ma am ŋenaŋ zetnaŋ nâmti nâmtikŋaŋ ku mbe beme Kawawaŋaŋ nânâŋaŋ isikŋaŋ ekmak tasain ke menzem mbe.”

Zisasiyet mam notnaneyaŋ eksâgât kobien

(Matiyu 12:46-50; Mak 3:31-35)

¹⁹ Âpme Zisasiyet mam notnane ekjenan Zisas eksâgât kobien yangut am sambeyaŋ ekmagen kot bembuluŋ tabiangapm mamnotnaneyaŋ kot olati belak ganzenan tabien.

²⁰ Kegok mme an ŋenaŋ indikti Zisas kapigok met dunduye, “Mamnodine ekjenan giksâgât koloyaŋ olati mka tambagumen baen talip.”

²¹ Kegok zeme Zisasiyaŋ nâmti am ekjen kapigok diindoye, “Am Kawawaŋgalen zet nâmti maŋgawepup ekjenan nâgât mam notnne beip.”

Tâgâ temaŋmak nembu mamaŋaŋ Zisasiyet zetnaŋ gawepuwun

(Matiyu 8:23-27; Mak 4:35-41)

²² Kasup ŋengat Zisas ma nambaŋane ilinsakwep waŋgaen motati egaŋ kapigok diindoye, “Kame nin tundua kutumti tundua nembet daeset metne.” Kegok zemnâmti yaŋbemti mebien.

²³ Tapmepmambe Zisas melukgapmti waŋgaen meluk weŋge. Taweme tâgâ temaŋ penaŋ kwati tundua mamaŋ temaŋ kumbume waŋga keŋan tuyaŋ towepme waleletgalen mbien.

²⁴ Kegok sokbeme nembane ekñenaj met butemti zewien, “An zikat indanda! Tundua keñan towesât tapmnupgat wat ndaangalañ nde!”

Kegok zeme egañ wati tâgâ temañ ma tundua mamañ zemkulumideme egat zetnañ gawepumti tunduayan titokñepiñ penañ tage ma tâgâyañ diñpeye.

²⁵ Mti ekñengat kapigok diindoye, “In nâmkinpepenjin yek, ma?”

Kegok zeme namba ekñenaj menok ke ekti kiñgati nâmtemtem mti ilinak kapigok zenâwien, “An kapi kwi penañ? Egañ tâgâ ma tundua mamañ zeme zetnañ gawepulup!”

Zisasiyañ we bekañan an keñangatnañ zemindeme bo keñanen towemâbien (Matiyu 8:28-34; Mak 5:1-20)

²⁶ Âpme ekñenaj ke metneti met tundua kutumti Galili msat tundua nembet met Gadala msalen am ekñenmagen met patañ zewien.

²⁷⁻³⁰ Ke meti Zisasiyañ keñan mowepme mka keyetnañ an ñen we bekañan sambemak keyañ koti Zisas aikge. Egañ talak kwisiñ mamkwage ma mkaen ku mawemtan, egañ am sumen kileñ kileñ mamamtan. We bekañan an ke kan sambe ek damuñ mme amnañ setnañmak betnañmak senañ zampeme mitim yaloñti msat tuñgupman makunzuñ metan enenogat we bekañanañ winde same ke mamtan. Âpme we bekañan an keyet keñañ tabienañ Zisas ekti ekñenaj egat kwizet ñakñak temañ kumti an ke msalen mkutum peme Zisasiyet kandañan pedondom samti zet omba kapigok zenzeyet zeme zeye, “Zisas geñ Kawawañ Temañgalen Nemunañ penañ, geñ ninmagen mulup msâpmnik ke nin ñep nânup keyepm nin gâgât gawekunup keyet geñ nin sindem temañ ndandapiñ.”

Zeme Zisasiyañ we bekañan an ke keyet keñan tageengat yañañ nâsâti an ke yañkwesiye, “Geñ kwidi kwi?”

Yañkwesime zeye, “Neñ kwitn Sambe Sopmañ Penañ.” We bekañan sambe penañ egat keñan matatemien keyepm egañ kekok zeye.

Zeme Zisasiyañ we bekañanañ, “Anmagengatnañ kwaweti mebegat,” zeme nâmti we bekañanañ

³¹ Zisas wekum samti zewien, “Geñ nin ndapmâti ndemane we bekañan nnañgalen mundum bekañan ke mebepiñ.” Kegok zewien.

³² Âpme msat keyet bo mañge temañ kalañ nembeleset tati meu tatnimmbien keyepm we bekañan ekñenaj Zisas wekumsamti egañ ñep nâmindeme boyet keñinan ñep metobiek keyet yañkwesim nâwien. Yañkwesime Zisasiyañ nâmindeme

³³ we bekañanañ anmagengatnañ kwati bo keñinan towepmâbien. Kegok mme bo mañge temañ ekñenaj kagwilinñti windem bemti ñandañen palamtoti tunduaen toti tu nimti gakimâbien.

³⁴ Âpme bo damuñ ekñenaj muluwañ sokbeye ke ekti kunzuñti mka temañ ma isikñan meti keyet zezapat zeme nâmâbien.

³⁵ Menzeme nâmti ekñenaj mka katipemti kwitnañ kwitnañ sokbeye ke eegalen mebien. Meti ekñenaj Zisasmagen patañ zemti ekme an we bekañanmak mamtan piwan we ekñenaj peme mopme egat ñoktikñañ ñep beme sañgum melakandu miakti Zisasiyet setnanen totapmañge. Ekñen ma bo damuñ ilinsakwep ke koekti nâmtemtem mti kiñgabien.

³⁶ Âpme am ke tati ekme an we bekañanmak mamamtanañ pembenaj beye keyet zapat mimindamâbien.

³⁷ Ekñenan ke eknâmti Zisasiyan Gadala msat katipemti mebegalen zempewien enenogat ekñen kiñgagalan penan indaige keyepmti Zisas ma nembane ekñen ilinsakwep wanğa keñan moti mebegalen motapme

³⁸ an we bekananmak Zisasiyan mâpeye eğan Zisasmak mebegalen wekumsamti zeye, “Neñ nâmnemane geñmak mebi.” Yanğut Zisasiyan ñep ku zemti

³⁹ kapigok zempeye, “Geñ mka temanđan gilik zem meti Kawawanğan muluwan geñmagen mge keyet kwizapatnan mpalakñan bewanik.” Zeme nâmti an eğan gilik zem meti Zisasiyan ek weyanpeye keyet zet zapatnan amñane diindomâge.

*Imbi nemba gakikiñanmak ma imbi zawatmak egegalen zezapat
(Matiyu 9:18-26; Mak 5:22-43)*

⁴⁰ Âpme Zisasiyan tundua nembet gilik zem kogeen am sambe egat olim peme koge enenogat ekñenan egat damuñ matatemien.

⁴¹ Kotapme sesewat mka isikñan amobotnan ñen manğe kwitnan Zailas eğan Zisasiyet kandanğan pedondom samti egalen mkaen mebegalen wekumsaye.

⁴² Enenogat ek nembanğan imbi kwewetan egat nup kanan 12 etan keyan zawat nukñan gakikiyelen katnan tage.

Tapme Zisasiyan selen tapmepme am manğe temanğ ekmak bembulunți tapmepmambien.

⁴³ Tapmepmambienen tuñguwinangatnan imbi ñen sipman nup kan 12 sipman omba penan belak makwawetan. Eğan mânep milawatnan ilindiñ dokta ekñen indame weyanpepeyelen nâmti indame ekñenan ñep ku weyanpewien.

⁴⁴ Âpme imbi keyan am ekñengat tuñguwinaset moti Zisas bamanen meti kolopmanğ butnanğ atame sipmanğ keyegak katiye.

⁴⁵ Mme Zisasiyan ke nâmti zeye, “Am kwianğ natain?” Am sambeyanğ, “Nin yek,” zemâbien.

Zeme Pitayanğ zeye, “An zikat indanda, am sambeyanğ gambembulunți geñmagen watakumti tatalip.”

⁴⁶ Yanğut Zisasiyanğ zeye, “Am ñenanğ natame windennanğ mepme nâyap.”

⁴⁷ Âpme imbiyanğ ke eknâyeeen ilak mkawanğ beip nâmti koti sebet diñdiñ mti Zisas setnanğ kandanğan beñgumen gundunți am sambe zikalinan yanğan kwilekiyet mti ataye ma zawatnanğ keyegak ñep beye keyet zemkawanğ beye.

⁴⁸ Mme Zisasiyanğ egat kapigok zeye, “Ipm, yayanğ mimipiñ, geñ nâmkiniñenakğapm mma ñep benik. Keyet keñdi sewakñanğ beme meti mambanik.”

⁴⁹ Zisasiyanğ kekok zemti tapme sesewat mkayelen amobotnanğmagen an ñenanğ buñam zet mkoti kapigok dunduye, “Nembandi ilak gakip, keyet an zikat indanda ku zempemanğ kolak.”

⁵⁰ Yanğut Zisasiyanğ zet ke nâmti Zailas kapigok dunduye, “Geñ kiñgagapiñ nâmkiniñependi mkipmanğ bemane eğan ñep alik besem.” Zisasiyanğ Zailasiyet kekok zeme nâme mebien.

⁵¹ Meti ekñenanğ Zailasiyelen mkaen mepatanğ zemti Zisasiyanğ am mka keñan mobogalen indaombeyeen: Pita ma Zân ma Zems ma mambipmanet ekñen etanğ mobogalen zemti notnanğ zemkulumindeye.

⁵² Kegok mti am si zesu zesu imbi nemba gakiye keyet tapmambien ekñen Zisasiyanğ kapigok diindoye, “In ku suit, imbi nemba ek ku gakip ek belak meluk etanğ tawen.”

⁵³ Kegok zeme ekñenan penañ gakip ke nâmkatik bemti egañ zet zeye keyet zeyenñ temanñ yeñbien.

⁵⁴ Kegok mme Zisasiyañ imbi nemba gakikiñanñ tawemañgeen mka keñan moweti imbi nemba keyet betnan atamti zet omba mmoti zeye, “Imbi nemba, geñ wat.”

⁵⁵ Kegok mme mamañanñ gilik zeme egañ keyegak dendañ wage. Mme Zisasiyañ mamañ bipmañgat meu notnañ sait zemideme sawun.

⁵⁶ Zisasiyañ kegok mme mamañ bipmañanñ nâmtemtem penañ mbun. Âpme Zisasiyañ mamañ bipmañgat am ñengat kwitnañ kwitnañ sokbeye keyet ku zenzeyelen zemkulumideye.

9

Zisasiyañ nembrañane mulup zet indamti zemindeme mebien (Matiyu 10:5-15; Mak 6:7-13)

¹ Âpme Zisas ek nembrañane 12 zeme kot ondek tapme we bekanañ amgat keñan mâtindendeyelen ma am zawalin sepem igak igak mme alik bembeyelen winde ke talasim indamâge.

² Mti indeme Kawawañgalen zezapat dolakñanñ diindomti Kawawañ ekñenmak keñinan damuñ msâpm ke diindowep. Ma zawatmak weyañindendeyelen zezapat mindamti zemindeme mebien.

³ Kegok zemti zemâtâtindeye, “In selen mesâpmti kwitnañ kwitnañ ñen ku timebep. Am in indamukulem mbep ekñen keyañ in indikdamuñ mbep keyepm tonge ma ele ma tu meu ma mânep ma melakandu zut ku timebep.

⁴ Ma mka temañ ñen mobep beme an ñenanñ ingat egalen mkaen tatagalen indamandame ekmak etañ tati mebep. Mneti in selak selak mame mka toñanñ, ‘Nâgât wisat mip,’ nâmindeweyet.

⁵ Ma in mka temañ ñen patañ zeme am ekñenanñ ingalen zet ku nâmti mka weweyelen ku indame keyet Kawawañanñ ekñengalen mama mimi kebon keyet ñenzinziñ min nânâyelen zipelukñin señti ke ku gilik zem kobep.”

⁶ Kegok zemdiindome ekñenanñ Zisas pemeti mka ñande ñen ñen meti Zisas Kilaisiyelen zezapat dolakñanñ diindomti am zawatmak weyañ indemâbien.

Elolañ Zisasiyet zapatnañ nâmti kinğage (Matiyu 14:1-12; Mak 6:14-29)

⁷⁻⁹ Âpme Galili msalengalen amobotnañ kwitnañ Elot egañ Zisasiyañ menok igagen mme keyet zapatnañ nâmti, “Wa Zân tu zulutindende an gakikiengatnañ gilik zem koti mamañanñ tin.” Kegok zeme nânge. Kegok nâme notnañanñ, “Golañ zenze an Ilaiza ewe sokbemti tapmain,” zewien ma notnañanñ, “Golañ zenze an itnañanñ ñenanñ mamaen gilik zem koti tapmain,” nâwien. Kegok zeme Elolañ nâmti keñ sindem palen tati kapigok zeye, “Zân ek neñ zema bimañ elengewien. Âpme an ke kwiyañ kegok mme neñ zapatnañ tatnâyap?” Kegok zemti Zisas eegalen penañ mge.

Zisasiyañ am sambe tu meu indaye (Matiyu 14:13-21; Mak 6:30-44; Zân 6:1-14)

¹⁰ Âpme nembrañane ekñenanñ gilik zem koti kwitnañ kwitnañ mmebien keyet zezapat Zisas msamâbien.

¹¹ Kegok dundume nâme ilinsakwep mepme am sambe penañ ekñenanñ mebienen ke nâmâtâti indamâti mebien. Egañ ñep nâmindeme

Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katnanen mama ke zemkawaŋ bemindaye ma am zawalinmak notnaŋ weyaŋindeye.

¹² Kegok tapmnepe me kasup zikatnaŋ towesâgât mme nempaŋane 12 ekŋenaŋ Zisasmagen koti zewien, “Kapi msat tungupman penaŋ tatnup keyet geŋ am indemane mka temanen ma isikŋanen mekoti tu meu ma mka weweyelen aikseip.”

¹³ Kegok zeme Zisasiyaŋ kapigok diindoye, “In ilin meu aik indait.”

Kegok zeme ekŋenaŋ zet dopmaŋ kapigok gilik zemti zewien, “Ninmagen nupmamaŋ kumbuŋaŋ isisikŋaŋ 5 ma aŋgala sonaŋ isisikŋaŋ zut etaŋ tatndain.” Kegok zemti egat yaŋkwesiwien, “Geŋ nin am sambe penaŋ kapiyet meu mekwiti kokogalen tazenik?”

¹⁴ Âpme am tabienen ke an etaŋ indamakume 5000 kegok beye. (Âpme imbi ma nempa isisikŋaŋ ku indamakukunaŋ.)

Âpme Zisasiyaŋ nempaŋaneyet kapigok zeye, “Am ekŋengat zeme maŋge kwep kwepgat keŋan am makume 50 50 kegok totaseip.”

¹⁵ Zeme nempaŋanyaŋ egat zetnaŋ nâmti am ekŋen egaŋ zemindeye keyet kataŋ zeme totabien.

¹⁶ Totapme Zisasiyaŋ nupmamaŋ 5 ma aŋgala zut ke mti zikatnaŋ kululuŋen ekme mopme Kawawaŋgat, “Wisikŋ,” zemti meu ke mutumti nempaŋane indame ekŋenaŋ am ekŋen kalaŋkum indawien.

¹⁷ Kegok mme ekŋenaŋ nimwiaŋti butnaŋ notnaŋ tapmege ke nempa ekŋenaŋ makumti beme tise 12 gak zem tage.

*Pitayaŋ Zisasiyet yaŋaŋ zemkawaŋ beye
(Matiyu 16:13-19; Mak 8:27-29)*

¹⁸ Âpme kan ŋengat Zisasiyaŋ igak dundundu mulup tapmaŋgeen nempaŋane ekŋenaŋ ekmagen mebien. Mepme egaŋ kapigok indayaŋkwesiye, “Amnaŋ nâgât kwi manzeip?”

¹⁹ Kegok zeme nempaŋane ekŋenaŋ kapigok dunduwien, “Notnaŋaŋ gâgât Zân tu zulutindende an manzeip. Ma am notnaŋaŋ gâgât Ilaiza manzeip. Ma am notnaŋ golaŋ zenze an itnaŋaŋ ŋenaŋ mamain gilik zem kolep manzeip.”

²⁰ Kegok zeme Zisasiyaŋ nâmti ekŋengat zeye, “Âpme in nâgât an kwi manâip?”

Egaŋ kegok indayaŋkwesime Pitayaŋ zeye, “Geŋ Kawawaŋaŋ ombe mgeme am yomengatnaŋ indatitiyelen kobanan. An Kilais ilak geŋ ke.”

²¹ Kegok zeme Zisasiyaŋ am notnaŋgat zet ke ku zenzeyelen zemkulumindeye.

*Zisasiyaŋ gakikiŋaŋgat zapat diindoye
(Matiyu 16:20-28; Mak 8:30-9:1)*

²² Zemkulumindemti egaŋ ewe tusumti zeye, “Sesewat mka temaŋgalen an damuŋ ma sâpe sâpe bumbuyelen ŋenaŋin ma zii zet zikat indanda an ekŋenaŋ nâgât ku nâmtikŋaŋ mti Angat Nemuŋaŋ neŋ sindem temaŋ nambep. Neŋ nome gakimti kasup zut delaŋ zeme tugat yaŋbemberaŋ ewe gilik zem mamaen wabap.”

²³ Ma egaŋ ewe ekŋengat zet ŋen kapigok zeye, “Am ŋenaŋ neŋmagen tususâgât mbe beme egaŋ ikŋaŋgat sekŋaŋ mtoti segalen kwitnaŋ kwitnaŋgat ku nâmtikŋaŋ mti egaŋ kasup kataŋ sindem temaŋ Angat Nemuŋaŋ neŋ tiwap sakam keboŋ timti namâbe.

²⁴ Ma am nenan sekņangāt yayan mti Kawawangalen Zet Zapat Dolakņan ku mkawan bewe beme egaņ mama kanzizit ku tiwe. Yanġut am nēn egaņ sekņan nāġāt talasiwe beme mama kanzizit mama ke nēp tiwe.

²⁵ Am nēn ek msat kapiyelen milom bilombi sambe ke tim nalak nalak maminepeme mamaņan yunġume ek keyaņ walebe. Msalengalen kwitnaņ keyaņ zigok mukulem mme mama kanzizit tiwe? Kegok nēp yek.

²⁶ Am nenan nāġāt ma zezapatn dolakņangāt sakambuk mbe beme Angat Nemunaņ neņ keġogak kobawen an ke sakambuk mpewap. Neņ ensel teņmak gilik ze kobap. Ma Bipmnaņgalen windenaņ ma busatnaņan nasumuņme kobap.

²⁷ Neņ zet penaņ zema nāit, am in talip inmagengatnaņ notnaņ ku gakimti tapmoti ekme Kawawangalen zemātātātġat katnanen mama ke sokbesāpm.”

*Zisasiyet sekņan asekmē sepem nēn beye
(Matiyu 17:1-8; Mak 9:2-8)*

²⁸ Āpme Zisas ek zet keġok zemti tapme sonda kwep delaņ zeme dundu mulup msāġāt nēbanaņe Pitamak, Zānmak Zemsmak indatimti kalaņan dundusāġāt mowebien.

²⁹ Moti kan keyet tadundumaņġeen ikņangāt zimosețnaņan sepemaņ kasupgalen busatnaņ nēbōņ beye ma kālāpmaņ teepmaņan satnaņ leņġanaņ penaņ bemti tage.

³⁰ Keyegak an zulaņ ekmak tati zet zenā zenā mbien. An zut ke Mosesimak Ilaizamak egelaņ

³¹ kululuņġangātnaņ saņġa sonġaņitmak kotati Zisasiyaņ Zelusalem mka teman gakiwe keyelen zezapat msamti Kawawangalen nānā ekmagen sokbewe keyet zemkawaņ bempewun.

³² Pita ma notnane zut ekņenaņ meluk temaņ wembien yanġut wati Zisas saņġa sonġamak tapme an zut ekmak tapmalut ke ekbien.

³³ Ekņenaņ ke ekme an zut keyaņ yanbēmti Zisas peme sāġāt tapmmalut Pitayaņ Zisasiyet kapigok zeye, “An zikat indanda, kapi dolakņan penaņ tatnup keyepm nāmane mka mzalaņ tuk walatne ġāġāt nēn Mosesiyet nēn ma Ilaizayet nēn.” (Egaņ zet ke yaņan ku nāmātāti zet keġok zeye.)

³⁴ Kegok zeme keyegak zanza sepemaņ nēn busatnaņmak keyaņ ekņengāt dukņinaset kwatoti an ekņen tuk kululuņgalen busatnaņmak tabien ekņen indasumuņme Zisasiyelen nēbanaņe tuk ekņenaņ ke ekti kiņġati sebelan dindiņ mbien.

³⁵ Kegok sokbeme zet nānde nēn zanza keņaset kapigok zeme ekņenaņ nāwien, “Kapi nāġāt Nemun penaņ; nen ombempewan. In egat zetnaņ nāmti gawepuwep.”

³⁶ Āpme ekņenaņ zet ke nāmti ekme Zisas igak tapme ekbien. Kegok sokbeme nēmba tuk ekņenaņ kwitnaņ kwitnaņ sokbeye ke ekti kan keyet am nēngāt diindondopiņ; keņinan etaņ bemti mamtemien.

*Zisasiyaņ we bekaņan anēmba keņangātnaņ zempeye
(Matiyu 17:14-23; Mak 9:14-32)*

³⁷ Ekņenaņ ke tatneti tapme miya balaņ peme ekņenaņ kalaņangātnaņ topme an imbi sambeyaņ meti Zisasmak selen kumaikbien.

³⁸ Āpme keyegak am ekņengāt tunġuwinaņġatnaņ an nēnaņ Zisasiyet kapigok kwizet temaņ kumti zeye, “An zikat indanda, ekbak, neņ ġāġāt gawekuyap neņ nemun ma namba sambe ku talip. Nemun kwewetaņ kapi mukulem mpesenik.”

³⁹ Kegok zemti ewe zeye, “We bekanan egat kenan metoweti mme egan kan kan kumti endilipemti katik katik sim zawak sala kalak kalak mam. Ma we bekananan mse kwep kwegat pemesâpmti nempa ke kumsagat omba penan mpemti mamezin.

⁴⁰ Âpme neñ nemandine eknenan we bekanan mâbâgat indawekuma eknenan mim aleo.”

⁴¹ Egan kegok zeme Zisasiyan am sambe tabien ekngat kapigok zeye, “In nâmkîpêpepin, ma? In set teñ ku mamâlip! Neñ inmagen menok igak igak mma in ewe Kawawangalen windeyet ku nâmkîpêp.” Kegok zemti nempa keyet bipman gat zeye, “Nemundi neñmagen tetim kot.”

⁴² Kegok zeme nembayan takopmangeen we bekananan mme nempa keyan msat palen kutumti katik katik sim zawak sala kalak kalak mge. Kegok mme Zisasiyan ke ekti we bekananan nempa ke pemti mebegalen zempaye. Kegok sokbeme nempa keyan alik bemti wati bipmanan tapmangeen mege.

⁴³ Kegok sokbeme am sambe eknenan Kawawangalen winde teman ke ekti nâmtemtem penan mbien. Ke sokbeme am eknenan Zisasiyan mulup mge keyet ewe nâmtemtem tapmme egan nembananeyet kapigok diindoye,

⁴⁴ “Neñ zet diindosowap kapi in kandadapin! An notnanan neñ Angat Nemunan natamti amobotnan windemak ekngalen belinan nemti nome gakiwap. Ke amgat nânâyet yek; Kawawan ikngat nânâyet kok sokbewe.”

⁴⁵ Kegok zeme nembane eknenan zet keyet yan an ku nâmâtâbien. Zet yan an ke nuknan penan; ku nâmâtâtâgalen Kawawangalan nâmpaye. Ma eknenan kegok zet keyet egat yan kwesisiyet kingabien.

An kwiyan amobotnan bein?

(Matiyu 18:1-5; Mak 9:33-37)

⁴⁶ Âpme nembane eknenan ilinak an kwi egan amobotnan bewe keyet mdândâwien.

⁴⁷ Kegok tapme Zisasiyan keninan indik mâtâti nempa isiknan nen mti ikngat ganzenan pemti

⁴⁸ ekngat kapigok zeye, “An nen nempa isisiknan nâgât mti zem oloñen mpewe egan neñ zem oloñen mnein sepem keboñ bein. Ma an nen neñ zem oloñen mnewe egan kegok an neme kobanen ke zem oloñen mpewe. Keyepmti in nempa isiknanok tototnan mamambep beme Kawawangat zikatnan mobotnan bewep.”

An nenan ku zentalat indein ek ingalen nolin bein

(Mak 9:38-40)

⁴⁹ Âpme Zânan Zisasiyet zeye, “An zikat indanda, nin an nenan gâgât kwidan kumti we bekanan mâpeme ekti ninmak kumamaingapmti zemkumlumpenn.”

⁵⁰ Kegok zeme Zisasiyan Zân ma nembane notnan ekngat pigok diindoye, “An nen ingat ku zentalat indein ek ingat nolin kegok nâmpêp keyepm in zemkulumpepepin.”

Samalia am eknenan Zisas ekngalen mka temanen ku tatagalen zemkumlumpewien

(Zân 7:2-10)

⁵¹ Zisas ek kululun gilik zemti mobogalen kanan soknan beme Zelusalem mkaen mobogalen iknan nâmdelan pemti mege.

⁵² Nâmdelan pemti an notnan egan mebegalen zemindeme busup zet mmebien. Kegok zemindeme meti Samalia msalen mka teman nenmagen

met patañ zemti Zisasiyet mka ma kwitnañ kwitnañ aik sasayelen busup zet am ekñen diindowien.

⁵³ Yañgut Samalia am ekñenañ Zuda am ekñenmak ku sekbem maip keyepm ekñenañ ek Zelusalem mka temanen dundundu mulup msât kozin kegok nâwien.

⁵⁴ Zisas ma nembrañane ekñenañ Samalia msalen mka teman kokogalen sokñanik kopme an ekñen busup zet mkobien ekñenañ zet nembelen dopmañ diindowien ke nâmkoti Zisas ma nembrañane koindaikti diindomti zemkulumindewien. Kegok zeme Zems ma Zânañ eknâmti egeñañ Zisasiyet kapigok zewun, “Amobotnañ geñ nâmane kululunengatnañ teziñ zemalut toti indembuk ma geñ zigok nânik?”

⁵⁵ Kegok zemalu Zisasiyañ egegat gilik zemti musuwawat zet diidoeye.

⁵⁶ Kegok zeme ekñenañ mka temañ ke pemti mka temañ ñen mebien.

*Zisasmagen tusumti mebegalen zet
(Matiyu 8:18-22)*

⁵⁷ Tapmetnepeme an ñenañ Zisasmagen koti kapigok dunduye, “We, geñ deset ma deset mesâgât mmane neñ gamâpmebap.”

⁵⁸ Kegok zeme Zisasiyañ kapigok dunduye, “Neñ namâti mamayelen ñep yañgut nukñañ temañ penañ titiyelen. Zit ekñen mkañinmak ma age ekñen kegogak mkañinmak yañgut Angat Nemunañ neñ mka ma mundum weweyelen ku wemnain.”

⁵⁹ Âpme Zisasiyañ an ñen ekti kapigok dunduye, “Geñ koti neñmagen tusum kot.” Zeme an egañ Zisas kapigok dunduye, “Amobotnañ, nâmnemane meti bipm zawalen tazin ya mmalema gakime mzilimtiñgut gilik ze kobap.”

⁶⁰ Zeme Zisasiyañ egat kapigok dunduye, “Geñ pemane am ku napmâlip ekñenañ bipdi gakime bewep. Yañgut geñ meti Kawawañgalen zemâtâtât katnanen mama keyet zetnañ ammagen zemkawañ bemebanik.”

⁶¹ Sepem kegogak an ñenañ Zisas kapigok dunduye, “Amobotnañ, neñ geñmagen tususuyet nâyap yañgut geñ nânemane kukñañgat meti mam bipm ma notnneyet geñmak mebegalen zet diindomtiñgut gilik zemti kobap.”

⁶² Zeme Zisasiyañ egat kapigok dunduye, “Am ñenañ mulup selen winde taben beme egañ gilik ze bamseset egepiñ. Egañ selen weyañ tep kindiñañ ma nanzañ mee notnañ zigoset tazin ke ekmâtâtati winde benak. Âk egañ bamseset ekdak beme setetek mti tokunak. Sepem kegogak am ñenañ Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ mkawañ besât nâin beme ek bamanan gilik zemti kwitnañ kwitnañ msat palengalen ke eknâmtikñañ mimipiñ. Egañ kegok mbe beme Kawawañgalen zemâtâtâtgat katnanen maip keñañ mulup ñep ku mbe.”

10

Zisasiyañ nembrañane sambe zemindeme mepmâbien

¹ Âpme maneti Zisasiyañ nempa sambe makumti 72 ewe indaombe-mindemti mulup zet zemindeye. Kegok mti ikñañ bam msat mebegalen nângeen katan nempa zut zut kegok zemindeme mebien.

² Kegok mti egañ ekñengat ewe kapigok tusum zeye, “Kawawañgalen mulup sambe penañ mimiyelen tazin yañgut mulup am sambe yek. Kwep kwewetañ keyepmti in mulup toñañ dundum same mulup mimi am notnañ aikindeme mulupmanen sakwep mepmâbep.

³ In meti kapigok otnâmbep, neŋ alak in sipsip nembon tam zupman ekŋengat keŋan zemindema melip keyepm in weyaŋ eksemte mebep mneti ekŋenaŋ indawalebepgat.

⁴ In mesâpmti mânep ma ele teman milawatmak ma setwewet titipin mebep. Ma selen am ŋen aikti zapat belakŋaŋ zenâ zenâ ku mbep. Belak etaŋ mebep.

⁵ Âpme kan katan mka ŋengat keŋan weweyelen mosâgât mti kukŋaŋgat mka toŋaŋgat kapigok dunduwep, 'Keŋ sewakŋaŋ inmak tabe.'

⁶ Zeme egaŋ mkaŋanen indaikti mobe beme, 'Keŋ sewakŋaŋ geŋmak tazin,' kegok dunduwep. Âk kegok ku mbe beme keŋ sewakŋaŋ ilinmak tapme mebep.

⁷ Âpme mka motabewen keyegak tatat mimi ke tapme tu meu ilin nimti zibon indaip beme in ke mti nimbep. In mulup ekmagen mbep keyepm tu meu ŋep indame nimbep. Ma in mka kukŋaŋgat tabep ke pemti mka ŋen weweyet ku mebep."

⁸ Kegok zemti ewe kapigok tusumti zeye, "Kan katan mka teman ŋengat keŋan mopme amnaŋ ingat zemolonen mti kolit zeme meti meu zibon ingat weyayaŋ mbep ke nimbep.

⁹ Kegok mti am zawalinmak mka teman keyet keŋaŋgatnaŋ weyaŋindemti am ekŋengat kapigok diindowep, 'Kawawaŋaŋ ingalen Amobotnaŋin kozi-nen keyelen kanaŋ mulup anene inmagen kolip keyaŋ zemkawaŋ beinen egalen zemâtâtât katnaŋ mama ilak sokbein.'

¹⁰ Yaŋgut kan katan mka teman ŋengat keŋan mopme ekŋenaŋ ingat zemolonen ku mip beme mka temaŋgalen set tuŋgupman tazinen metati amgat kapigok zewep,

¹¹ 'Ingalen kânzunun ningat setnnanen imann talep ke pâmpâm kumann ilinmagen tozin keyaŋ mkawaŋ beinen Kawawaŋaŋ ingat ŋenzinŋ min. Yaŋgut in kapigok otnâit Kawawaŋaŋ ingalen Amobotnaŋin inmagen kotati in indikdamun msâpmmme in ku nâmtikŋaŋ mti zempeip.'

¹² Neŋ penaŋ zema nâit, eweŋaŋ baenen Sodom mka teman am ekŋenaŋ bekaŋaŋ mimiŋinaŋgat zet mulup mimi kanen Kawawaŋaŋ dopmaŋ bekaŋaŋ katikŋaŋ penaŋ indaye. Âpme in mka keyelen Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ inmagen kopme in ku nâmtikŋaŋ mti ektalabien. Keyepmti Kawawaŋaŋ dopmaŋ titiyelen kanen in dopmaŋ bekaŋaŋ penaŋ Sodom am ekŋen sebemindemti in mobotnaŋ penaŋ tiwep."

¹³ Kegok zemti nembraŋaneyet mka teman zut kapiyet zet diindoye, "Wakae, inmagen bekaŋaŋ penaŋ sokbewe. Kolazin mka temaŋgalen am ma Besaida mka temaŋgalen am inmagen neŋ menok igak igak teman sambe mban ke eweŋaŋ Taia mkaengalen am ma Saidon mkaengalen am ekŋenmagen sokbenak ze, nap sâk teŋgenanaŋ ambuluti kâyaŋ sekŋinan mulati yominaŋgat nâmti sakambuk mti zemsu zemsu palen talip keyet zikat indanagen yominmagatnaŋ gilik zewiek.

¹⁴ Keyepmti neŋ in ewe pigok diindoma nâit, Taia ma Saidon ekŋen am bekaŋaŋ tipman baen mambien ekŋengalen dopmaŋ titiyelen kananen Kawawaŋaŋ yominaŋgat tosaŋaŋ mtoti indawe yaŋgut in yominaŋgat tosaŋin mmoti penaŋ indawe.

¹⁵ Kapaneam ingalen mka teman neŋ tatat mimi mti menok yaŋaŋ yaŋaŋ mma Kapaneam am in nikmâtâbien yaŋgut in alak pi sekŋin omba penaŋ tapmmolip. Keyepmti neŋ ingat pigok nâyap, In sekŋin omba penaŋ tapmmoliwaŋgut Kawawaŋaŋ in indeme teziŋ ŋandaŋen towebep."

¹⁶ Egan kegok zemti nembajane ekngat kapigok diindoye, “Am nenan ingalen zet nâmti mkipman bewe egan nâlen zet kegogak nâmti mkipman bewe. Ma am nenan in indik kingatindewe egan kegogak neñ nakingat newe enenogat in zet zapat dolaknan manzeip ke nâlen zezapat bein. Ma nenan neñ makingatnein egan kegogak An neñ zemneme koban ek kegogak makingatpein enenogat nâlen zezapat ma Kawawangalen zezapat eget sakam kwep bein.”

Nembajane 72 eknenan gilik zemkobien

¹⁷ Âpme Zisasiyan nembajane 72 indeme mebien eknenan met maneti gilik zemti koti eknenan Zisasiyet zezapat olojen palen kapigok dunduwien, “Amobotnan, nin gâlen kwidanen we bekanan amgat kenjan kegogak zemindemann eknenan ningalen zet gawepumti kwawabien!”

¹⁸ Eknenan kegok zeme egan zet dopman kapigok gilik zem zemti zeye, “In kegok mbien ke enenogat Sadangat windenan tatimtopme egan kululungatnan sakaman ambeyak busatnanan sakwep peyak mamm kegok windenan katipemti toge ein menok nâgât kwitnnan tapmmeyepm topme ekban.

¹⁹ Nâit, in winde indawan ke asin am indindi ma lanzi eknen sela indiwep ma kasa ekngalen windenin kume tobe. Kegok mme kwitnan nenan ku indawalebe.

²⁰ Yanjut in we bekananan zelin gawepuwien keyet ken segeyak ku mit. Kawawang kwilin papiaen kululun kumpepenan ma in mama kanzizit kwesin kwesin mamayelen ke tiwep keyet ken segeyak mbep.”

*Zisasiyan ken olojen nâmti Bipman Kawawangat wisikn zeye
(Matiyu 11:25-27; 13:16-17)*

²¹ Âpme kan keyet Emetak Tenan Zisas kenanen olojen mimiyele mpeme penan mti kapigok zeye, “Bien, kululun ma msatgalen Amobotnan, neñ gâgât wisikn nâmgeyap enenogat am nânânjinpin eknenmagen mulupdi ma zezapadi dolaknan eknenmagen mkawan bemane ekmâtâbien keyanjut an nânânjin tema eknenmagen kwitnan kwitnan enziliwanan. Bipm, gen kwitnan kwitnan msokbewanan ke gitanat nânâyet ma nâmtiknanngat mbanan.

²² Bienan kwitnan kwitnan sambe kapi betnnan bem nenge. An nenan nâlen yanj ku manikmâtâzin; Bienan kwep manikmâtâzin. Ma Biengalen yanjan kegogak an nenan ku maekmâtâzin. Nenak kwep maekmâtâlap. Ma neñ am ombemindema Bipmanngat yanjan maekmâtâlip.”

²³ Kegok zemti Zisasiyan nembajane 72 eknenmagen gilik zem zetnan nandan mtoti kapigok diindoye, “In olojen palen talip enenogat in kwitnan kwitnan sambe ilin mti ma ke eknâmâtâbien. Neñ kapigok diindowi,

²⁴ ewenan baenen golan zenze an ma an ten notnan eknenan kwitnan kwitnan mamiyap eksâtgât ma nâgât zetn nâsâgât webe webe mbien yanjut ku nikti nâmbien. Naman in alak nen nikti zetn nâmtinjut ku nâmâtâlip.”

*Samalia an dolaknan ngat bemzenze zet zenzenan
(Matiyu 22:34-40; Mak 12:28-34)*

²⁵ Âpme kan ngat an zii zet nâmâtâtâtnananmak nenan koti Zisas tetipemti eegalen kot yankwesiye, “An zikat indanda, neñ kwileki mti mama kanzizitgat zapat bewap?”

²⁶ Kegok zeme Zisasiyan nâmti kapigok dunduye, “Mosesiyelen zii zelen mama kanzizitgat zigok kumpepena? Keyet yanana geŋ zigok otnânik?”

²⁷ Yankwesime egaŋ zeye, “Geŋ kenŋi ma nâmamandi ma windendi ma ŋotikdi ekŋen ke ketalasimti Amobotnaŋ Kawawaŋgat etaŋ gogot mpewanik. Ma zet ŋen ewe kapigok, gitaŋgat maŋgemben katan am notnaŋgat kogogak gogot mbanik.”

²⁸ Zeme Zisasiyan zet dopmaŋ kapigok gilik zem dunduye, “Geŋ zet ten penaŋ zenik. Geŋ kegok mbanik beme mama kanzizit tiwanik.”

²⁹ Yanŋut zii zet nâmâtâtât an egaŋ am notnaŋgat gogot ku mge keyepmti egaŋ nânânaŋ ke Zisasiyan ku nâmâtâtâgalen nâmti egaŋ zet ŋen zesât mti zet kuknaŋgat ke atam pemti zeye, “Nâgât notn ke an kwi?”

³⁰ Kegok zeme Zisasiyan egat dunduye, “Kan ŋengat Zuda an ŋenaŋ Zelusalem mka temangatnaŋ Zeliko mkaen totogalen totnepeme kambu titi an ekŋenaŋ ek aikti milawatnaŋ kambu timti kume gakikiyelen wembe katnan etaŋ tapme pemti kunzuŋ mebien.

³¹ Kegok sokbeme an zut Zuda maŋgaengatnaŋ sâpe sâpe bumbu an ŋenaŋ Zeliko mka temanen mebegalen nâmti set egaŋ togeen ke tatotneti an ke ekti set keiŋaset toti mege.

³² Sepem kegogak Kawawaŋgalen sesewat mka temangalen mulup an set keyegak kotneti an kemagen patana zemti ekmagen sokŋan meti ekmâtâti pemti set keiŋaset toti mege.

³³ Âpme Samalia am ekŋenaŋ Zuda am ekŋenmak kasa kasa mamip. Yanŋut Samalia an ŋenaŋ set keyegak tapmetneti an ke egeen keŋanaŋ an keyet kemberŋ penaŋ nâye.

³⁴ Keyepmti ekmagen sokŋan penaŋ meti wain ma tep tuŋaŋ kelakŋanmak kumsowienen ke bepemti sâk butnaŋ mti kwaikpeye. Kegok mti donknaŋ dukŋan ambepeme mopme aikmeti an ŋengalen mkaen mowebun. Ke moweti ekdamuŋ mge.

³⁵ Âpme mseŋan mka keyet toŋaŋ mânep silwa kasetnaŋ zut msamti kapigok zempeye, ‘Geŋ an kapi weyaŋ ekdamuŋ mbanik. Âpme neŋ set kapiyegak gilik zem koti gâlen kwitnaŋ kwitnaŋ timane mebe ke neŋ koti dopmaŋ ŋep mutuwap.’ ”

³⁶ Zisasiyan zet kegok zemdelaŋ zemti zii zet zikat indanda an keyet yankwesie, “Geŋ zigok otnânik, an tuk ekŋengat tuŋguwinangatnaŋ an kwiyaŋ an kambu titiyaŋ kuwien ke notn dolakŋaŋ mpeye?”

³⁷ Kegok yankwesime zii zet zikat indanda an keyaŋ kapigok zeye, “An egat kemberŋ nâmti mukulem mpeye ke.”

Zeme Zisasiyan zetnaŋ dopmaŋ gilik zeye, “Geŋ meti sakam kegogak mbanik.”

Zisasiyan Matamak Malia egetmagen mege

³⁸ Âpme Zisas ma nembanaŋe ekŋenaŋ tapmetneti mka ŋande temaŋ ŋen kopataŋ zemti Zisasiyan mka temaŋ keyet keŋan moweti imbi ŋen kwitnaŋ Mata egalen mkaen mowege.

³⁹ Ma egat weneŋaŋ kwitnaŋ Malia. Egaŋ koti Zisasiyan mot totapmaŋgeen ke koti Amobotnaŋ egat setnaŋ ganzenan totati egaŋ zezapat dolakŋaŋ tazemzikat indamaŋgeen ke tatnâmaŋge.

⁴⁰ Âpme Matayaŋ meu weyaŋ igak tapm olati weneŋaŋgat nâmsokumti keyepm koti Zisasiyet zeye, “Amobotnaŋ, geŋ taekdik, wenennaŋ neŋ nemti geŋmagen kotapme mulup nenak tapm olalap. Zemanen koti neŋ namukulem mik!”

⁴¹ Zeme Zisasiyan kapigok dunduye, “We, o Mata, geŋ kwilekiyet kwitnaŋ kwitnaŋ sambeyet yayaŋ mti nâmnukŋaŋ mnik?”

⁴² Maliayaŋ nâgât zetnnaŋgat nâmtikŋaŋ min keyaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ sambe msalen kapi sebemindein. Ke ŋenaŋ menzem mimiyelen sakam yek.”

11

Dundunduyelen set katnaŋ (Matiyu 6:9-13; 7:7-11)

¹ Âpme kan ŋengat Zisasiyan mundum ŋen metati tadundumaŋge. Ya dundum delaŋ zeme nembraŋane ŋenaŋ egat yaŋkwesiye, “Amobotnaŋ, geŋ dundundu set katnaŋ ŋen Zânaŋ nembraŋane zemzikat indayenok zemzikat ndasenik.”

² Zeme egaŋ diindoye, “In dundundu sakam kapigok dunduwep: Bien, nin gâgât kwidi mmotnuwen kogogak am sambeyaŋ mmobogat dundunup. Geŋ kot nin sambe ndadamuŋ mi.

³ Geŋ alak tu meu nnaŋgat weŋnok niniyet ndasenik.

⁴ Nin am ekŋenaŋ myuŋgum ndandaŋaŋ makatikpenup sepem kegogak geŋ ningalen yomm katikpe. Yomgalen tetimaemaeyaŋ ndatime ku katikndewanik. Windendi ndamane bekananen ku towebanup.”

⁵ Zisasiyan kegok zemi nembraŋane kapigok diindoye, “Inmagengatnaŋ am ŋenaŋ tambusutnan notnaŋ ŋenmagen medak beme meti set tonŋon kumti zenak, ‘Notn, gâlen nupmamaŋ tuk naseniŋaŋ dopmaŋ gawap.

⁶ Nâlen notn ŋen set teepmaŋ koti kotapme neŋ meu eksasayelen ŋen ku tatnain!’

⁷ Geŋ kegok zewek beme nodi keyaŋ mka keŋan tati kapigok zenak, ‘Geŋ nabutetepiŋ, sekekek kekpeya ma neman ma nen ma imbin nsakwep mundumen meluk tawenup. Neŋ wati kwitnaŋ ŋen ku gasap.’

⁸ Yaŋgut neŋ kapigok diindowi, geŋ egat notnaŋ ya egaŋ ku wati gamukulem mgenak. Yaŋgut geŋ yaŋkwesiŋ giŋgiŋ mbek beme egaŋ ŋep wati nupmamaŋgat zewek ke ŋep mganak.

⁹ Âpme neŋ dundundu mimiyelen set katnaŋ ingat bemzenze zet tuk kapigok diindowi: Kawawaŋgat dundum same kwitnaŋ kwitnaŋ indawe. Ma timamat mulup mti penanaŋaŋ aikbep ma ŋanda kasaŋ kume set kwaselemti kwitnaŋ kwitnaŋ indawe.

¹⁰ Mandunduiwaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ matip. Matimaliwaŋ penanaŋ maaigip ma ŋanda kasaŋ makuiwaŋ sekekek kweselemindamti kwitnaŋ kwitnaŋ maindain.”

¹¹ Dundunduyelen zet ŋen ewe kapigok zeye, “Inmagengatnaŋ an ŋenaŋ nembayet biwin tatnak beme nemuŋaŋaŋ meuyet mti aŋgalayet yaŋkwesime nombe kukŋaŋbeŋ ku masain.

¹² Ma egaŋ sakokolok katnaŋgat yaŋkwesime lanzi ku masain.

¹³ In am bekanan penan ya nemunambaŋin kwitnaŋ kwitnaŋ dolakŋaŋ maindapelaŋguip. Âpme Biwin kululuŋen ek An dolakŋaŋ penan. Egaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ dolakŋaŋ biwineyaŋ namba maindaip ke sebempemti mobotnaŋ penan indaweyeyepm in Kawawaŋgat Emetak Teŋ ndandayelen dundum same egaŋ Emetak Teŋ ŋep indawe.”

Am ekŋenaŋ Zisas we bekananmak main kegok sekŋan bemzewien (Matiyu 12:22-30; Mak 3:20-27)

¹⁴ Am nen we bekananmak mamti zet ku manzemtan. Ek an kopa ya Zisasiyan we bekanan mâpeye. We bekananay kwawepme an keyan yanbemi zet zeye. Kegok sokbeme am sambeyan nâmtetem mbien

¹⁵ yangut am notnanay zewien, “Zisas ek we bekanan ekngalengalen nenay bembenayan kwitnay Beelsebul egan winde same we bekanan tazemindein.”

¹⁶ Kegok zeme am notnanay Zisas tetipemti eegalen ma egan menok notnay mme Kawawanay ekmak penay tazin ke nâmti egat yankwesiwien.

¹⁷ Âpme Zisasiyan ekngat nânâjinan zekukunay mbiengapm kapigok diindoye, “Am mange nenay ilinak kalañti mange nen mange nen bemtati maom kwaom mbiek beme eknenay kwesiñ ku mambiek ma eknenay mama mimiñinanay kilen bewiek. Sepem kegogak awembiñ ma nemunambanayine eknenay ilinak kalañbiek beme ekngalengalen mama mimiñinanay kilen benak. Neñmak Sadañmak kasa kasa mamilup kogogapmti Sadañay winde name egalen winde kumatotogat winde ku nanak.

¹⁸ Eneyet Sadañgalen mangeyan kalañti ilinak maom kwaom mbiek beme eknenay windemak nep ku tabiek.

¹⁹ Âpme neñ Beelsebul egalen windeyeyet we bekanan mamâtindeyap zeyoyepmti kwiyan nembanayine winde indame we bekananay mâtindewep, Beelsebul egalen windeyeyet ma Kawawanaygalen windeyeyet mamâlíp? Ilinanaygat nembanayineyan we bekanan mâlo keyan in zekuku miyo ke mme penanepiñ bep. Eneyet nembanayinenay yanayin msokbeyo.

²⁰ Wa ke Beelsebulgalen windenay yek. Kawawanaygalen Emetagan manapmukulem mme we bekanan maïndamâlap. Kapiyan msokbemindainen Kawawanaygalen zemâtâtâtgat katnay mama keyelen winde ke alak inmagen kapi tazin.

²¹ Âpme an windenayben nenay kasayet damuñ msâgât timbiñay weyanñti mkanay damuñ mnagen mkanay dolakñay tadak.

²² Yanayut an windenayben penay nenay koti an ke kumsagapmti timbiñay namukulem msem nâyeyeen ke, ‘Kambu titi an ke mtopesap,’ nâmti mgeyanayut egalen kwitnay kwitnay ke ma milawatnay kambu tiye. Timeti notnane eknenmak kalakumti tiwien.*

²³ An nenay neñmak ku mambe beme ek nâgât kasan.

We bekanan gilik zem toti mundumanay mobotnanen mege (Matiyu 12:43-45)

²⁴ We bekananay an keñangatanay kwaweti msat tunyupman mundum tatagat timati mundum nen ku aige. Keyepmti ikñangay kapigok otnâye, ‘Mkan ewenay pemti koban keyegak gilik zem meti eksap.’

²⁵ Kegok zemti gilik zem meti egeen mka ke belak weyanñti kaput peme tonepiñ tage.

²⁶ Keyepmti met we bekanan notnane 7 eknen keyan bekanan penay ek sebempeip eknen ke indatime kot keyegak tatat mimi mbien. Kegok sokbeme an ke ewenay bekananik maangewan bekanan penay bemtazin.”

Oloñen mama mamayelen yanay

²⁷ Âpme Zisasiyan zet kegok zemdelanay zeme imbi nen am mange tabien ekngat tunyuwinan tati Zisasiyeyet kapigok zeye, “Imbi geñ gambage ma nam gaye egan oloñen penay mbe!”

* **11:22:** Zet zapat keyan mkawanay beinen Sadañ windenaymagayut Zisasiyelen windeyan Sadañgalen winde mtopein.

²⁸ Kegok zeme Zisasiyan imbi keyet kapigok dunduye, “Geŋ kegok zenik, âpme nen nâyawen am Kawawaŋgalen zezapat dolakŋaŋ nâmti maŋgawepup ekŋenaŋ oloŋen penaŋ mbep!”

*Zona egaŋ piliŋ beye
(Matiyu 12:38-42)*

²⁹ Âpme am sambeyaŋ koondakbienen kan keyet Zisasiyan zet ewe tusumti kapigok ekŋengat diindoye, “Am alak kan kapiyet talip in bekaŋaŋ penaŋ ma Kawawaŋgat ku nâmkiŋpeip! In neŋ menok ŋen mma eegat nâmti manayaŋkwesip. Yaŋgut in menok ŋen ku ekbep. Piliŋ kwewetaŋ Kawawaŋgalen golaŋ zenze an itnaŋaŋ kwitnaŋ Zonamagen sokbeye keboŋ bam ekbep.

³⁰ Ke kapigok golaŋ zenze an Zonayaŋ Ninewe msalen keŋ gilik zenzeyet zeye keyet piliŋ beye sepem kegogak Angat Nemuŋaŋ neŋ am alak talip in kapimagen nen piliŋ beyap. Ninewe ekŋenaŋ keŋ gilik zenzeyelen zet Zonayaŋ mediindome keŋin gilik zeye. Âpme neŋ inmagen keŋin gilik zenzeyet diindoma keŋin gilik zeme nâmkiŋpepemak mamayelen nâmti tadiindoyap.

³¹ Âpme itnaŋaŋ baenen imbi mobotnaŋ Siba msalengatnaŋ egaŋ beŋaŋgatnaŋ amobotnaŋ Solomon nânâŋaŋ temaŋ ke eksâgât nâmti koge. Âpme neŋ amobotnaŋ Solomon ek sebempeyap. Yaŋgut neŋ ingat tuŋguwinan pi tati mulup mma in keŋinan ku mkipmaŋ benemti yomiŋaŋgatnaŋ ku gilik zeip. Keyepmti imbi mobotnaŋ Siba msalengatnaŋ eaŋ Kawawaŋgat zikatnan zemindoween, ‘Neŋ beŋaŋgatnaŋ Solomon etaŋ eksât koban âpme in Zisas sokŋaŋ tazinaŋgut in yaŋaŋ ku ekmâtâlîpgapmti keyaŋ ingalen yom temaŋ bein.’

³² Âpme Zonayaŋ zet zapat dolakŋaŋ Ninewe am ekŋen diindoyeen yomengatnan keŋin gilik zem mâpme delaŋ zeye keyet dopmaŋ dolakŋaŋ Kawawaŋaŋ indawe. Ma ekŋenaŋ Kawawaŋgat zikatnan in zemindowep. Eneŋogat neŋ alak inmagen pi tati Zona mobotnaŋ penaŋ sebempemti tapma in nâlen zet zapatn dolakŋaŋ nâmti ewe yomengatnaŋ ku gilik zeip. Keyepmti dopmaŋ bekaŋaŋ temaŋ inmagen sokbewe.

*In am ekŋengalen lam keboŋ bemti tabep
(Matiyu 5:15-16; 6:22-23; Mak 4:21-22; Luk 8:4)*

³³ Âpme amnaŋ lam koŋ bemti menzimaŋ dukŋaŋ ku makwalapenup. Nin lam koŋti munduman tatatnanen sosok sapemann tapme mbusatnaŋ beme amnaŋ ekti mka keŋaŋ makwalip.

³⁴ An ŋen ek nâmamaŋaŋ Kawawaŋmagen bemti mamain ek busatnanen mamaingapmti keŋan ma sekŋaŋ busatnanen talip. Mme an ŋen ek nâmamaŋaŋ Kawawaŋmagen ku mambein an ke tembusosogen mamain kegok zenzeyelen. Keyaŋgut, ‘Neŋ ŋep Kawawaŋ mâti mamti naman kwitnaŋ kwitnaŋ msatgalen kogogak timambap,’ an keyaŋ kogok zein beme ek tambusosogen penaŋ tazin.

³⁵ Weyaŋ ekmâtâbep. Mti zikalîn ekpeme Kawawaŋmagen mebe keyaŋ keŋin sekŋin mme busatnaŋaŋmak bewe. Kogok ku mbep beme tembusosogen keŋin ma sekŋin pesak pewe.

³⁶ Âpme keŋinan busatnaŋ tisâgât indembein ekŋenaŋ zet zapat penaŋ ke tip ma busatnaŋ kogogak tip eneyet neŋ busatnaŋ ma zet zapat penaŋ. Sepem keyet kataŋ lamaŋ mka keŋan mbusatnaŋ mambein kegok mbe.”

*Zisasiyan Palisi zet memendep mimindaye
(Matiyu 23:13-36; Mak 12:38-40)*

³⁷ Âpme Zisasiyan zet kekok zemdelan zeme Palisi an nenan Zisas egalen mkaen tu meu niniyelen zemmandaye. Kekok zeme mka kenan moweti meu niniyelen mundumen totage.

³⁸ Ke totati betnan Zuda am ilinangalen zii zelan bet zuluti tu meu niniyelen zenzenan ke ku mâti bet zululupin tu meu ninje keyepm Palisi an keyan ke ekte nâmtetem mge.

³⁹ Kekok otnâme Zisasiyan egat nânânan ekmatâti kapigok dunduye, “In menzim seknan etan manzulupme kenanen zulupin mme meu pâpman melesin matazin. Ingalen mama miminin sepem menzim kebon. In amgat zikalinan an pembenanok mamaip yanjut keninan kambu ma sekgalen eiyak kwitnan kwitnanan bemisik wen.

⁴⁰ Wakae, inmagen bekanan penan sokbewe. In an kilen penan. In zigok otnâip? Kawawanan menzim sekaset weyan ti egan kekokak kenaset weyan, ma?

⁴¹ Yanjut menzim ma pelep kenan kwilekiyan tazin ke timti am tototnan eknen indawep. Kekok mme kwitnan kwitnan sambe inmagen kwetepman bewe.

⁴² Wakae, Palisi inmagen bekanan penan sokbewe! In kwilekiki isiknan sikokok ma sunem sanjo muluwengatnan ma songom eknen kebongalen manje 10magengatnan manje kwep ke Kawawangat masaip. Yanjut in Kawawanmagen kwetepman mama ku mamaip ma ek gogot ku mampep. Egat ke mti keyet palanan kwitnan kwitnan isisiknan kekokak mbep.

⁴³ Wakae, Palisi inmagen bekanan penan sokbewe! In sesewat mkaengalen mundum totatat dolaknan ilin ombemepen etan matotalip. Ma amnan bem kwiti kwiti munduman indikti indamukume nâme mobotnan bebeyet manâip.

⁴⁴ Wakae, inmagen bekanan penan sokbewe! In sum pilinan ma elimiaknanpin tapme am sambumbunan tazin ke nânâpin amnan duknan mamelip. Ma ingalen kenin bekanan penan ke amnan sekjinaset ku maegip. Amnan sum duknan egapin mamelip sepem kebon.”

⁴⁵ Âpme an zii zet zikat indanda eknenmagengatnan nenan Zisasiyet kapigok dunduye, “An zikat indanda, gen zet zenik keyan nin kekokak mtotndein!”

⁴⁶ Kekok zeme Zisasiyan zeye, “Wakae, an zii zet zikat indanda inmagen kekokak bekanan penan sokbewe! In nuknan sambe timbemâti am ekjengat dukninan bemindeme eknenan taolapme ilin belak kakanemu bet bugan kukupin mamaip.

⁴⁷ Wakae, inmagen bekanan penan sokbewe! In nanzan teman duknan meluwan kumpemti yensokjineyan golan zenze an indowien ekjengat suminanen bempewien.

⁴⁸ Ma yensokjine eknenan golan zenze an indokwebien ke nâmti, ‘Nep,’ zeip keyepmti in sumin elimiak pembenan mamiakpeip.

⁴⁹ Âpme Kawawan an nânânan teman egan kapigok zeye, ‘Nen golan zenze an ma an zet zenze eknenmagen indema kopme notnan indome gakiwep ma notnan sisipenpen mimindawep.’

⁵⁰ Ingat yensokjineyan kan Kawawanan msat ma kululun weyan gen keyetnan yanbenti golan zenze an eknen indokwebiengat dopman alak talip in Kawawanan musuwet indesâpm.

⁵¹ Ke yanjbembenan baenen Keinan meniñan Abel kume gakiye ma keyetan mamkwati Zakalaya ek sesewat mka temañgalen sisak ma kambuk mka ten tunguwidan amnan nanzanan kume gakiye. Neñ penan zema nâit, am alak talip in keyet dopman Kawawanan indame puwep!

⁵² Wakae, an zii zet zikat indanda inmagen bekanan penan sokbewe! In Kawawanñgalen zet penan amnan nânâyet kwatapemti ku mamkawan beip. In zet penan ke ku mkipman bemti am kegogak zemkulumindeme ekñenan zet penan ke ku nâmkinpewien!”

⁵³ Kegok zemdelan zemti Zisasiyan Palisi an keyelen mkaengatnan toti pem ñen mege. Âpme kan katan Zisasiyan am zet zapat mandiindome zii zet zikat indanda ma Palisi ekñenan kot ek mtopepeyelen zet zemti yanñkwesisi sambe sepem igak igak mayanñkwesimtemien.

⁵⁴ Ma ekñenan egat yanñan m ekti tetipemti zet bekanan ekñengalen zii zelen tazinen ñen mtopeme eknâmti zelen pepeyelen keyet mamtemien.

12

Zisasiyan nembananeyet Palisi ekñengat weyan eksemambep keyet golan zet diindoye

(Matiyu 10:26-27; Mak 8:14-21)

¹ Âpme am tausen sambe penan ñep ku makukuyelen koti koondakti kitik kitik tati notnanan notnan kakalim notnan kakalim kegok tapmme notnanan ewe takopmambien kan keyet Zisasiyan nembananeyet golan zet kapigok diindoye, “In Palisi ekñengalen yis plawa manzim semen keyet weyan eksemti mambep. Zet keyet yanñan ekñen an zet nambalam zut zenze.

² Âpme in yis nupmaman keñan ku egoyanñgut nupmaman sememe nâyo yis keñan beyo. Keyet katan Palisi ekñengalen mama mimi an nambalam zulan mama keyet penanan bamgat sokbemkawan beme yanñan ekmâtâbep.

³ Ma Palisi ingalen zet mama mimi enzilim tazin ke bamgat ku enzilim tabe. Sosok sokbeme keyan yanñanin dâsuki ke msokbewe.

Zisasiyan ku kinñagagat zet zapat diindoye

(Matiyu 10:28-31)

⁴ Notnne, neñ zema nâit, amnan sekñin etan kume gakime keñ kayombanin kukuyelen windeyet timabep keyepemti ekñengat ku kinñabep.

⁵ Neñ An kwiyet kinñabep ke zikat indama egit: In Kawawanñgat etan kinñabep enenogat ek winde tasainen am indome gakimeññgut tezin ñandenñen âtâtindeme towebep. Zet ke penan. Egat etan kinñabep.

⁶ Âpme in gwasembelebele indikgit ekñen Kawawanan nâmâtâti indikdamun mamm. Gwasembelebele ek belakñan penan. Ekñen tosanin isikñan penan titiyelen yanñgut ekñenmagengatnan ñen gakime Kawawanan age ñen gakin manâin!

⁷ Keyanñgut in gwasembelebele belakñan penan kebon yek. Kawawanan nâinen in mobotnan penan beip. Ma in age ekñen seabemindeip ya kwitnan kwitnan bekanan sambe inmagen sokbeme Kawawanan ingat nâmâtâzin keyepm kinñagapiñ!

Am ñenan Zisas mâbâgalen sakambuk ku mbe

(Matiyu 10:32-33; 12:32; Matiyo 10:19-20)

⁸ Am ñenan, ‘Neñ Zisasiyet nâmkinpemti ekmagen tusuyap,’ zemti am notnanñgat zikalinan egan kegok zemkawan bewe beme Angat Nemunan

neŋ kegogak Kawawaŋgalen ensel ekŋengat zikalinan an ke, 'Nenaŋgat zapat penaŋ,' kogok zewap.

⁹ Yaŋgut am ŋenaŋ am ekŋengat zikalinan nanzemkandabeen Angat Nemuŋaŋ neŋ kegogak Kawawaŋgalen ensel ekŋengat zikalinan zemkan-datpewap.

¹⁰ Âpme an ŋenaŋ zet bekaŋaŋ notnaŋ Angat Nemuŋaŋ nâgât zeuwen Kawawaŋaŋ yomin katipen yaŋgut am ŋenaŋ Emetak Teŋgalen windeyete naman Sadaŋgalen winde zeinen Kawawaŋaŋ yomin ke ku katipewe.

¹¹ Ma in sesewat mka isikŋaŋgalen mulup an zelen idendeyelen indateti mobep ma gapmangalen zet mulup mimi mundumen indati mebep ma amobotnaŋ ŋen zet nânâyelen winderŋaŋmak ekmagen indati mepme, 'Zet zigok zesenuŋ?' ma 'Zet kwileki zesenuŋ?' keyet yayaŋ mimipiŋ.

¹² Kan keyet Kawawaŋgalen Emetak Teŋaŋ zet kwileki zenzeyelen ke mzikat game zet zewanik."

An kileŋ mânep milawatnaŋmak egat bemzenze zet zenzeŋaŋ

¹³ Zisasiyaŋ zet kegok zemdelaŋ zemti tapme an ŋen maŋge temaŋ kemagengatnaŋaŋ Zisasiyet zet kapigok yaŋkwesiye, "An zikat indanda, datnmak nigat bipmdaŋ gakisât mti msat ma mânep milawat datnmak nilisakwep ndaye. Ya neŋ alak milom bilombi ke nâgât butnaŋ zenzeŋaŋ ke kalopbemti nanayelen nâyapgat datnnaŋgat zemane nasem."

¹⁴ An keyaŋ kegok yaŋkwesime Zisasiyaŋ dunduye, "Notn, Bien Kawawaŋaŋ neŋ igalen zet weyayaŋgalen ma milawat milom bilombiŋit ke kalalaŋgalen nâmti ku neme koban."

¹⁵ Zisasiyaŋ zet ewe tusumti am maŋge temaŋ ekŋengat kapigok diindoye, "In milawatmak mamayet ekseŋat ku mbep. Keyaŋ indamukulem mme mama kanzizit ku tiwep."

¹⁶ Kegok zemti Zisasiyaŋ bemzenze zet ŋen kapigok diindoye, "An mânep milawatnaŋmak egalen muluwen saŋgo ma meu notnaŋ dolakŋaŋ penaŋ kwage.

¹⁷ Kegok sokbeme egaŋ nânâ mulup mge, 'Neŋ mundum ŋen saŋgo ma meu notnaŋ bembeyelen ŋen ku tatnain. Neŋ zigok mbap?'

¹⁸ Kegok otnâmti egaŋ nânâŋaŋ ŋen kapigok aige: 'Neŋ mkan isikŋaŋ sambe kapi asema delaŋ zeme mkan temaŋ sambe walati saŋgo ma meu notnaŋ ke timti mka keyet bewap.'

¹⁹ Kegok otnâmti ikŋaŋgat kapigok zeye, 'Neŋ an delaŋ zenzeŋaŋ! Neŋ kwitnaŋ kwitnaŋ sambe ke nup kan sambe tatnawe. Neŋ nanaŋgat mamann mma eleŋ beleŋ penaŋ bein ma oloŋen palen tu meu ntabap.'

²⁰ Egaŋ kegok otnâme Kawawaŋaŋ egat zeye, 'Geŋ an kileŋ penaŋ! Geŋ tembumbu kapiyet gakisenik. Âpme kwitnaŋ kwitnaŋ sambe gitaŋgat ondekbewananen ke kwiyaŋ tiwe?'"

²¹ Zisasiyaŋ zet kegok zemdelaŋ zemti ewe tusum zeye, "Am milom bilombi ilinaŋgat etaŋ maondakbeip am ekŋen keboŋ ke Kawawaŋgat zikatnan ekŋen am mânep milawalinpiŋ bewep."

Msat palengalen kwitnaŋ kwitnaŋgat yayaŋ ku mbep (Matiyu 6:25-34)

²² Âpme Zisasiyaŋ nempaŋaneyet kapigok diindoye, "Neŋ zet keyet butnaŋ ewe kapigok zema nâit: In alik tatagalen meuyet ma in sekŋinaŋgalen sâk melakanduyet yayaŋ mimipiŋ.

²³ Ma sâk melakanduyet ma tu meuyet etaŋ ku maotnâmambep. Naman in mama kanzizit titiyelen keyet maotnâmambep.

²⁴ In tedukñan gwaen gwasembelebele indigit. Ekñenan meuyet yayan ku mamip. Ekñenan mmonde onde ma timondak mka mzalañen ku mambeip yangut Kawawañ egan me maaikindame manip. Kogogapm Kawawañan ingat nâme mobotnañ mambein. Ma egan indikdamuñ mamm keyepm yayan mimipiñ mamambep.

²⁵ Ma am inmagengatnañ kwiyañ yayan mti ikñanggat mamañan nup kanañ butnañ ñep tusum manak? Am ñenan ñep yek, keyepm yayan mimipiñ mamambep.

²⁶ Ma in nup kan butnañ tususuyelen isikñan bukapi ñep ku mamip ya in kwilekiyet tu me u ma sâk melakanduyet yayan penañ mamip?

²⁷ Âpme in tep belaalik msalen wein ke indigit. Ekñenan ilinañgat sañgum melakanduñin ku maweyañip ma mulup ku mamip. Yangut keyet yañan neñ ingat diindoma nâit. Solomon ek mânep milawatnañ temañmak miak miakñan dolakñan yangut tep belaaligat katnañ ego egoñanmak keyet katan Solomonan ku miage.

²⁸ Âpme Kawawañan didik ekñen ikñan kwapme mamiakindein yangut kan belaknik tati sakwep memun beme tep mambumannzin. Âpme Kawawañan in sañgum melakandu ñep ku maindaingapm in yayan mamip? In nâmkinipepeñinpiñ, ma?

²⁹ Keyepm in nânâ mulup, ‘Tu me u kwileki nsenup?’ Keyet nâmti yayan mimipiñ.

³⁰ Ke am Kawawañ ku nâmkinipeip ekñenan nânânin keyet maketalasip. Keyangut Biwin kululuñen egan in kwitnañ kwitnañ ekñen keyet olalip ke ñep nâmindein.

³¹ Keyepmti in naman keñin sekñin ketalasime Kawawañgalen zemâtâtât katnañ mama kandañan tabep ma Kawawañgalen zetnañ kandañan mep-menjut keyet palañanen tu me u sañgum melakandu indawe.”

*Mama mimien kwitnañ kwitnañ dolakñan ondek bembeyelen
(Matiyu 6:19-21)*

³² Zisasiyañ zet ewe kapigok tusum diindoye, “Nâmkinipepemak mange isikñan, in Biwin kululuñengatnañ egalen zemâtâtâtgat katnañ mama ke ikñanmak damuñ mbep keyepm kinngagapiñ mamambep.

³³ Ma in milom bilombiñin taindain ke beme amnañ kwitime mânep ke timti am kwiyañ olalip ekñen indawep. Ma in kwitnañ kwitnañ dolakñan kebon mamambep beme keyañ Kawawañan oloñen mpewep. Mama mimi dolakñan keyet dopmañ ikñan kululuñen gwaen indame kambu titi an ekñenan ku tiwep ma kwawañ ku nimbe.

³⁴ In kwitnañ ñengat keñin penañ maindembein beme ingat keñin sekñin nâmamañin peme keyet palen mamepmatim tazin.”

*In Amobotnañgat damuñ weyañ tabep
(Matiyu 24:37-25:30)*

³⁵ Zisasiyañ zet kegok zemti ewe kapigok tusumti diindoye, “In sañgumin zamti melakanduñin munduñti lam koñti peme tazime kwitnañ kwitnañ weyañ mulup mme delañ zeme Amobotnañgat damuñ tabep

³⁶ sakam kegogak amobotnañinan awembiñ bembeyelen mundumengatnañ gilik zem kobe kan keyet mulup amñane ekñenan egat damuñ mti weyañ mulup mbep. Kan egan kobein kwizet kume mulup amñane ekñenan sekekek sakwep kwaseleme keñan mowebe.

³⁷ Kan keyet mulup amñane ekñenan ikñan zemindeme katan mâti meluk wewepiñ egat damuñ kaik tapmambep kogok tapmti ilinañgat oloñen

penaŋ mbep. Neŋ diindoma nâit, amobotnaŋ keyaŋ saŋgum melakandunaŋ gulum yaloŋti nen tim miakti ekŋengat zemindeme meu niniyelen munduman totapme egaŋ meu seŋti indawe.

³⁸ Âpme amobotnaŋinaŋ tambusutnaŋ ma msasayen koindikme mulup amŋane ekŋenaŋ meluk wewepiŋ tapmambep beme ilinaŋgat kekok mbep keyet oloŋen mbep.

³⁹ Yaŋgut in nâmâtâlît. Mka toŋaŋaŋ kambu titiyaŋ kan zukŋan kobe ke nânak beme egaŋ mkaŋaŋ ekdamuŋ mme kambu titiyaŋ mkaŋaŋ kwaselemti kambu ku tinak.

⁴⁰ In sakam kekok wewayan mulup mtabep enenogat Angat Nemuŋaŋ nen in kan ku nâme neŋ memendepmak kobap.”

⁴¹ Zisasiyaŋ zet kekok zeme Pitayaŋ kapigok yaŋkwesiye, “Amobotnaŋ, geŋ bemzenze zet zenagen ke ningat etaŋ ma am sambe kapiyet temakwep nâmti zenak?”

⁴² Pitayaŋ kekok zeme Amobotnaŋaŋ zeye, “Neŋ bemzenze zet nen an damuŋ nânâŋaŋ temaŋgat zesowap ke kapigok, an nen amobotnaŋaŋgalen mkaŋaŋ ekdamuŋ mti mulup amŋane meu indandayelen kan ke amobotnaŋ ikŋaŋ ombempeye kan keyet maindamtan.

⁴³ Kekok tapmnepepe amobotnaŋ keyaŋ gilik zem kobeen an mulup mamtan keyelen mulupmaŋ koekme dolakŋaŋ beme an damuŋ keyaŋ oloŋen penaŋ mpemti tosaŋaŋ temaŋ sawe.

⁴⁴ Neŋ diindoma nâit, amobotnaŋaŋ mulup damuŋaŋ ke kwitnaŋ kwitnaŋ sambe amobotnaŋ ikŋaŋgalen ekdamuŋ mimiyelen zempewe.

⁴⁵ Yaŋgut an damuŋ keyaŋ ikŋaŋ kapigok zenak, ‘Amobotnaŋ sakwep ku kobe,’ kekok zemi mulup animbi ndomti meu ma tu kaliŋaŋ nimti keŋaŋ yuŋgu yuŋgu kwadak.

⁴⁶ Kekok sokbeme kan ŋengat an damuŋ keyaŋ amobotnaŋaŋaŋ kobeen ke ku nâmâtâge. Amobotnaŋaŋaŋ koekti an damuŋ ke sindiwaŋ omba penaŋ witikdak enenogat amobotnaŋaŋ mulup zet saye keyet katan ku mge. Keyepmti wati met am bekaŋaŋ mimi ekŋengalen mundum bekaŋanen ke peme ilinsakwep tabep.

⁴⁷ Âpme an damuŋ keyaŋ amobotnaŋgalen nânâŋaŋ nâmâtâge yaŋgut egaŋ wewayan mulup ku mti esemteŋ penaŋ ku mâpme amobotnaŋaŋaŋ koekti sindiwaŋ omba penaŋ witikbe.

⁴⁸ Yaŋgut an damuŋ nen mulup amobotnaŋgalen nânâŋaŋ mulup sakam zigok mimiyelen ke ku nâmâtâti egaŋ mulup mme bekaŋaŋ bewe ya amobotnaŋaŋaŋ koekbeen omba penaŋ ku witikbe. An nen ek mânep milawatnaŋ ma nânâŋaŋ omba talasim sasaŋaŋ beme egaŋ penaŋaŋ ombaegak aikme ŋep bewe ma mulupmaŋ kogak windembeŋ mbe.”

*Zisasiyaŋ am manŋe kalaŋindewe
(Matiyu 10:34-36)*

⁴⁹ Zisasiyaŋ zet ewe kapigok tusem zeye, “Neŋ msalen am ingalen nâmkiŋpepe mkatikŋaŋ bembeyelen koban. Ma ingalen nâmkiŋpepe ikŋaŋ ke mma temaŋ bemti teziŋ keboŋ omba penaŋ ziwe.

⁵⁰ Âpme neŋ nukŋaŋ temaŋ ma sindem omba penaŋ tiwap keyet nâmnukŋaŋ palen mmeti tima delaŋ zewe.

⁵¹ In nâgâegaŋ an kasa kume totogalen koge ke manâip, ma? Yek, neŋ keyet penaŋ zema nâit, neŋ am kalaŋgalen koban.

⁵² Kan kapiyet yaŋbemti am mka kwepgat makukuŋin 5 ya kalaŋti an tugaŋ nembet ma an zulaŋ nembet nembet tati kasa kasa mbep.

⁵³ Sakam kegowak biwineyan nemuñine ekñenmak kasa kasa mbep. Ma naniñan apmanğat mamañmak naniñan nemuñanğat imbiñanmak kasa kasa mbe. Âe yanñan kapigogat, ekñenmagen notnanñan nâgât nâmkinpeme notnanñan ku nâmkinpewep keyepm set sakam kegow sokbewe.”

*Kulekiki tasokbein keyet yanñan ku nâmâtâbien
(Matiyu 16:2-3)*

⁵⁴ Âpme Zisasiyan am manğe temañ ekñengat kapigok diindoye, “In kasup towewetnaset zanza sop kume in sakwep penañ, ‘Map tosâpm,’ manzeip. In kegow zeme penañ masokbein.

⁵⁵ Ma tâgâyan baeset keyetnañ kwapme beme in, ‘Kasup tasâpm,’ manzeip. In kegow zeme penañ masokbein.

⁵⁶ In an zet nambalam zutmak zenze! In kululuñ ma msat egegalen sakamañ ekti eknâm mamip keyanğut kwitnañ kwitnañ alak tasokbein kapiyelen yanñan ku maeknâmâtâlip.”

⁵⁷ Zisasiyan zet ewe kapigok tusum zeye, “Neñ nâyawen inmagen zet weyayanñan set katnañ kapiyan ku tazin.

⁵⁸ Ke kapigok weyan bep, inmagengatnañ an ñen zet muluwen aik mebep beme ewe zet mulup mimi mkaen mebepiñ tati igalen mânepgalen zet ke weyanbalup. Mneti geñ zet nânâ an ekmagen gaik mepme egañ an dakutum ekñengat belinan geme an dakutum ekñenañ mka katikñan kekgewep.

⁵⁹ Neñ zema nâmbak, geñ mka katikñan towewepiñ ewe belakñan tati mânep dopmañ sambe indamane delañ zewe mneti mka katikñan kwesiñ kwesiñ mamayelen gewepgat.”

13

Am keñin ku gilik zewep ekñen bam walebep

¹ Zisasiyan zet kegow zemdelañ zeme kan keyet am notnañ Pailelañ zemindeme Galili am notnañ Kawawañgat sâpe sâpe tabumambienen Pailetgalen kasa kuku an ekñenañ indome gakiwien keyelen zezapat Zisasiyet msawien.

² Kegok zeme Zisasiyan ekñengat zeye, “Galili am ekñen set katnañ kegow mme indowien ekñen keyelen yominañ mkawañ benen Galili am notnañ yomin sebemindeip, ma?

³ Yek penañ! Neñ zema nâit, in yomengatnañ ku gilik zewep beme ekñenañ gakiwien in sakam kegow gakiwep.”

⁴ Kegok zeme Zisasiyan zet ewe tusumti kapigok zeye, “Am 18 Siloam mkaengatnañ ekñen keyan mka teepmañ kandañan tapme mka keyan etumti indakwatame gakiwien. In nâiwen keyan mkawañ beinen ekñengalen bekanan mimiñinan Zelusalem am sambe ekñengalen bekanan mimiñin sebemindein, ma?

⁵ Yek penañ! Neñ zema nâit, in yomengatnañ ku gilik zewep beme in sambe sakam ekñenañ gakiwienok in gakime delañ zewe.”

*Tep kwitnañ pik katnañ elilikpiñ mamm keyelen bemzenze zet
(Aizaya 5:1-7; Matiyu 21:18-20)*

⁶ Âpme Zisasiyan bemzenze zet kapigok diindoye, “An ñenañ tep pik wain mulupmanen ondempaye. Ya egañ tep pik katnañgat meegeyan penañepiñ beye.

⁷ Keyepmti egañ mulup angat kapigok zeye, ‘Nânik, neñ nup kan tuk pi tep pik katnañgat tepmanen mekoti ekbanan ñen ku elige. Keyepmti geñ anpemane melak enenogat tep kapiyan msat kelakñan saik mamm.’

⁸ Kegok zeme mulup an keyan kapigok zeye, 'Damun, nup kan kwep nen pemane belak tapme neŋ tep yaŋan msat tokwat utumti sakokolok tipman timatopme omguluk gilik mti ekbap.

⁹ Kegok mma katnaŋ elikzin ma ze ekbap. Elikbe beme dolaknaŋ penan. 'Âk yek bewe beme neŋ nep anŋap.'

Zisasiyan imbi wesin nen Sabat tagonŋo kanen weyanpeye

¹⁰ Âpme Sabat tagonŋo kan nengat Zisasiyan sesewat mkaen am Zet Zapat Dolaknaŋ Penan zemzikat indaye.

¹¹ Kegok tapmme imbi nen keŋan ke tage ek we bekananmak. We bekanan keyan nup kan 18 ekmak mamkwapme egaŋ zawat mkwage. Ma bisetnaŋan kusum topme egaŋ dendaŋ esemten ku matatagalen.

¹² Kogok mame Zisasiyan imbi ke ekti kwizet kume kopme egaŋ egat kapigok dunduye, "Imbi, geŋ zawadi mâlap!"

¹³ Kegok zemti egaŋ betnaŋan imbi keyet bisetnaŋ atame keyegak bisetnaŋan esemten beme imbi keyan Kawawanŋat sesewage.

¹⁴ Kegok sokbeme sesewat mkaengalen amobotnaŋan Zisasiyan kwitnaŋ kwitnaŋ ke Sabat tagonŋo kangat mge keyepm egaŋ nenzinziŋ mge. Mmambe egaŋ am sambe tapmambien ekŋengat kapigok diindoye, "Kasup mulup 6 keyet mulup mamambep keyepmti kan ekŋen keyet koti am weyanjindende mulup mamambep wa Sabat tagonŋo kangat yek!"

¹⁵ Egaŋ kegok zeme Amobotnaŋan egalen zetnaŋ nembet gilik zeye, "In an zet nambalam zut zenze! In Sabat tagonŋo kangat makau apmanin ma donkiŋin tegen kwalet indemti mkaninangatnaŋ indatimti tu meu indaipgalen mundumen meti tu meu indame manip."

¹⁶ Kegok zemti zeye, "Imbi kapi Abalaamgalen aliknaŋ ya we bekananŋan ekmak nup kan 18 mkipman penan bemtage. Ya ek nep Sadanŋalen winde Sabat tagonŋo kanen nep mâpepeyelen."

¹⁷ Egalen zet dopmanan kasaŋane ekŋen mme sakambuk penan tiwien. Keyegak am sambe tabien ekŋenaŋ menok sokbeye ke ekti oloŋen penan mbien.

Mastat katnaŋ keyelen bemzenze zet

(Matiyu 13:31-32; Mak 4:30-32)

¹⁸ Âpme Zisasiyan bemzenze zet nen kapigok zemti diindoye, "Kawawanŋalen zemâtâtât katnaŋmamayet yaŋan ke mastat katnaŋ keboŋ. Ma neŋ mastat katnaŋ keyet palen bemzema nâseip.

¹⁹ Ke sepemaŋ mastat tep katnaŋ isiknaŋ penan amnaŋ mti muluwen ondeme kwati tep temaŋ sinaŋ betnaŋan mme age ekŋenaŋ mkanin tep betnaŋ duknaŋ walabien keyet sakam."*

Yis keyelen bemzenze zet

(Matiyu 13:33)

²⁰ Kegok zemti ewe kapigok tusum zeye, "Kawawanŋalen zemâtâtâtgat katnanen mama ke yis keboŋ. Ma neŋ yis keyet palen bemzema nâseip.

²¹ Ke yis plawa meleseŋan isiknaŋ bugan imbi nenan plawa omba kemak lelime keŋan kaindeyegak tasemem kwatneti temaŋ sosok makwazin keboŋ.†

* **13:19:** Zet kapiyet yaŋan kapigok: Kawawanŋalen zezapat dolaknaŋan am sepem igak igak msat sambemagen mekopme am ekŋen keyan mme nâmkinpepeninmak tabep. † **13:21:** Bemzenze zut ekŋetgat yaŋanjit kwep eget kwitnaŋ kwitnaŋ isiknaŋ penan yanggut muluwit mamuluwen windenjinben penan. Keyet katan Kawawanŋalen zemâtâtâtgat katnaŋ mama ke An kwepmagen yanbein keyan palaknaŋ bemti am sambemagen mekobe.

*Setokwakwat isikŋaŋ
(Matiyu 7:13-14, 21-23)*

²² Zisasiyaŋ Zelusalem mka temanen mebegalen meti mka ŋande isikŋaŋ ma mka ŋande temaŋ keyelen am Kawawaŋgalen zezapat dolakŋaŋ zemzikat indaye.

²³ Kegok tapmepme an ŋenaŋ egat kapigok yaŋkwesiye, “Amobotnaŋ, geŋ zigok nânik, am kwep kwewaŋ mama kanzizit tiwep ma?”

Kegok zeme Zisasiyaŋ am sambeyet diindoye,

²⁴⁻²⁵ “In setokwakwat isikŋaŋ mama kanzizit titiyelen keyet keŋan mobogalen mulup windaŋaŋbeŋ mbep. In kegok ku mbep beme mka toŋaŋaŋ wati sekekindewe. Neŋ diindoma nâit, am sambe keŋan ke mobogalen mbep keyaŋgut ŋep ku mobep. Kegok sokbeme in zupman tati mka toŋaŋgat kwizet kumti zewep, ‘Amobotnaŋ, set kwaselemane kwatne!’ zewewaŋ egaŋ zewe, ‘In deyetnaŋ kolip? Neŋ ingat ku nâmindeyaŋ!’

²⁶ Egaŋ kegok zeme in egalen zet dopmaŋ kapigok gilik zewep, ‘Nin tu meu geŋmak ningalen mkaen nimbenn ma geŋ ningalen mka temanen Kawawaŋgalen zezapat dolakŋaŋ mzikat ndawanan.’

²⁷ In kegok zeme egaŋ ewe zewe, ‘In deyetnaŋ kolip ke neŋ ku nâmindeyaŋ. In am mama mimi bekaŋaŋ mamipgat in sebeit!’

²⁸ Kegok sokbeme in kululuŋen Kawawaŋgalen mundumen Abalaam ma Aisak ma Zekop ma golaŋ zenze an dolakŋaŋ ekŋen indikme Kawawaŋaŋ zemindeme in zupman tati sindemgat si zemsu zemsu mti zelin aŋgalikbep!

²⁹ Âpme am sambe kasup kwakwatnaset ma towewetnaset ma baeset ma gwaeset nâmkŋipepeŋinmagaŋ keŋan mowebep. Ekŋen keyaŋ Kawawaŋgalen mundumen totati Kawawaŋ ikŋaŋmak tu meu nimwiyaŋbep.

³⁰ Mme am ŋen kwitnaŋpiŋ tototnaŋ mamti Kawawaŋgat manâmkŋipein egaŋ bamgat Kawawaŋgat zikatnan kwitnaŋmak bewe. Ma am ŋenaŋ kwitnaŋ mmoti windaŋaŋmak mamti Kawawaŋgat ku nâmkŋipein egaŋ bamgat Kawawaŋgat zikatnan kwitnaŋpiŋ bewe.”

*Zisasiyaŋ Zelusalem amgat kemberŋ mge
(Matiyu 23:37-39; Luk 19:41-44)*

³¹ Âpme kan keyegak Palisi an notnaŋ Zisasmagen koti zewien, “Wae, amobotnaŋ Elolaŋ gosâgât zepgapm geŋ kapi pemti mesenik.”

³² Ekŋenaŋ kegok zeme Zisasiyaŋ diindoye, “In tam kukŋaŋbeŋ keyet kapigok met dunduseip, ‘Neŋ alak ma saŋenen we bekaŋaŋ ammagen zemindewap ma am weyaŋindewap. Ya âgânen mulupm mdelaŋ zemti mebap.’

³³ Egaŋ zet kegok zemdelan zemti am tabien ekŋengat kapigok diindoye, ‘Neŋ alak ma saŋen ma âgânen Zelusalem mka teman mebap.’ Golaŋ zenze an ŋen msat belakŋan kume gakikiyelen ke ŋep yek. Ek Zelusalem etaŋ mepme kume gakikiyelen.

³⁴ O Zelusalem am, in golaŋ zenze an ekŋen maindome gakip. Ma in Kawawaŋgalen zet busup an indeme makolip ke nanzaŋaŋ maindome gakip. Kan sambe neŋ betnaŋ in Zelusalem am sambe indabembuluŋgalen manâyaŋ sakam sakokolok mamaŋaŋ nempaŋane time pâpmaŋ kandaŋan maŋge mambemindein kegok.

³⁵ Keyepmti neŋ zema nâit, ingalen sesewat mka temaŋ ke Kawawaŋaŋ katipeme ilinaŋgat belinan tapmosâpm. Âpme neŋ diindowi, Zelusalem am, in neŋ ewe ku nikbep ya maneti kan delaŋ zenzeen keyet in kapigok zewep,

‘Kawawan̄an̄ Nemun̄an̄ ombempeme kozin keyet nin olon̄en penan̄ mnup.’
(Sam 118:26)
 Kegok zemen̄gut nen̄ kobap.”

14

Zisasiyan̄ an zawatnan̄mak weyan̄peye

¹ Âpme Sabat tagon̄go kanen̄ n̄ngat Zisasiyan̄ Palisi amobotnan̄ n̄ngalen mkaen̄ moti tu meu nimbien. Kegok mme Palisi notnan̄an̄ Zisasiyet zikat gin̄gin̄ tapmmambien.

² Kegok tapmme an setnan̄ betnan̄ sememen̄an̄ n̄nan̄ Zisasmagen kopme

³ egan̄ ekti zii zet zikat indanda an ma Palisi an ek̄ngat kapigok indayan̄kwesiye, “In zigok n̄âip, ningalen zii zelan̄ am Sabat tagon̄go kanen̄ n̄ep weyan̄indendeyelen ma yek?”

⁴ Kegok indayan̄kwesime ek̄nen̄an̄ zetpin̄ dilin̄ zemtabien. Kegok sokbeme Zisasiyan̄ an ke betnan̄an̄ atamweyan̄ti zempeme mege.

⁵ Kegok mti egan̄ ek̄ngat indayan̄kwesiye, “Inmagengan̄ an n̄ngat nemun̄an̄ mene ma makau apman̄an̄ pusak teepman̄ penan̄ kejan̄ baenen̄ tuyan̄ tatatnan̄ keyet kejan̄ Sabat tagon̄go kangat towedak beme zigok mnak? Egan̄ nemun̄an̄ mene ma makaun̄an̄ ke keyegak mandame kwadak, ma yek?”

⁶ Egan̄ kegok zeme ek̄nen̄an̄ ke n̄âmti sakambuk mtati zet dopman̄ gilik zenzepin̄ dilin̄ zemtabien.

Am n̄nan̄ ik̄nan̄gat sek̄nan̄ mtoti mamayelen

⁷ Tapme meu niniyelen mundumen tati Zisasiyan̄ indikme am notnan̄ zemindamandawien ek̄nen̄ keyan̄ koti mundum amobotnan̄ngalen ombempewienen totabien. Kegok sokbeme Zisasiyan̄ ekti bemzenze zet n̄en̄ kapigok diindoye,

⁸ “An n̄nan̄ geñ awembin̄ bembeyelen tu meu niniyelen zengaman̄danak beme geñ meti amobotnan̄ngalen mundumen sok̄nan̄ an imbi wawagalen tadak ekmak n̄ep ku totabek, mneti mundum egat ganzenan̄ ke amobotnan̄ geñ sebem gein̄ n̄ngat ombem penak.

⁹ An imbi wawagalen keyan̄ geñmak an n̄en̄mak idamandanak ya egan̄ geñmagen koti zenak, ‘Notn, geñ mundum totadigen kapi an n̄en̄ kapiyet ombempewe keyepm geñ watati ek̄ pemane totalak.’ Kegok zeme geñ sakambuk penan̄ mti bam baenen̄ metabek.

¹⁰ Ma naman̄ geñ an imbi wawagalen keyan̄ zengamandame geñ meti mundum bam baen̄ totabanik. Geñ kegok mmane an geñ ganzemandawe keyan̄ kot gikti zewe, ‘Notn, geñ koti mundum nen̄mak sok̄nan̄ kuk̄nan̄gat gwaen totat.’ Kegok zeme mebanik keyan̄ mkawan̄ benen̄ geñ mobotnan̄ am sambeyet zikalinan̄ kwabanik.

¹¹ Am n̄nan̄ ik̄nan̄gat sek̄nan̄ tapmozin bewe Kawawan̄an̄ an ke mtopewe âk am n̄nan̄ ik̄nan̄gat sek̄nan̄ tapmtozin beme Kawawan̄an̄ an ke mmopewe.”

¹² Kegok zemti Zisasiyan̄ Palisi an ek̄ zemandaye egat kapigok dunduye, “Kan̄ n̄ngat meundi dolak̄nan̄ n̄en̄ bumti nodi ma gitanḡat nodi penan̄ ma gitanḡat sip butnan̄ ma an mkan̄andan̄it kwep n̄en̄ mânep milawatnan̄mak ek̄nen̄ ke ku zem indamandawanik enenoḡat geñ meu zem indamandamti tu meu indawanik keyepm ek̄nen̄an̄ dopman̄ zengamandamti gawep. Geñ sakam kegok mnik beme dopman̄ dilak ke tatinik.

13 Âpme naman tu meundi bumuluŋti am towewenŋan ma am setnan betnan seleuunŋan ma am wesin ma am zikat beŋ ekŋen ke zemindaman-dawanik.

14 Geŋ kekok mbanigen Kawawaŋan gâgât nâme dolakŋan penan bewe enenogat ekŋenan gâlen tu meu dopman ŋep ku mutuwep. Kan am teŋ ekŋenan sumengatnan wabep kan keyet Kawawaŋan dopman mutum-gawe.”

An ŋenan tu meu niniyelen am zemindamandaye keyelen bemzenze zet (Matiyu 22:1-14)

15 Âpme an ŋen Zisas ekmak tu meu tatnmambien egaŋ Zisasiyan zet zeye ke nâmti kapigok zeye, “Am Kawawaŋ mundum maekdamuŋ mnen kululuŋen ke ondekti ekmak tu meu teman nimwianŋbep am ekŋen keyan oloŋen penan mbep.”

16 Egaŋ kekok zeme Zisasiyan dunduye, “An ŋenan tu meu teman bum ondekti am sambe zemindamandaye.

17 Kan tu meu teman bumululuŋgalen kwapme egaŋ mulup anan zempeme am notnan zemindamandawienen ke zeme kokogalen kapigok zempeye. Geŋ meti kapigok zeselik, ‘Kwitnan kwitnan sambe weyeyan mulup mme delaŋ zepgat in kolit.’

18 Mulup an keyan meti ekŋengat kekok zeme ekŋenan zapat ke nâmti yanbemi zet tinjo yalon yalon zet zewien.

An kukŋanŋat egaŋ kapigok zeye, ‘Neŋ msat butnan ŋen kwitiman ya ke meti eksâbap. Keyepm nâmnemane neŋ ŋep ku kosap.’

19 Ma an ŋenan ewe kekokak zeye, ‘Neŋ makau apman 10 kwitiman ya alak ekŋen ke mulup indandayelen m ek m ek mimiyeleŋ weyeyan mulup miyap. Keyepm nâmnemane neŋ ŋep ku kosap.’

20 An ŋenan ewe sakam kekokak zeye, ‘Neŋ alakŋati imbi wapman ya yanŋan keyepmti neŋ ŋep ku kosap.’

21 Kekok zemâpme mulup an keyan zet sambe ke timti met an damuŋan dunduye.

Kekok zeme amobotnanŋan ŋenzinziŋ penan mti mulup ananŋat kapigok dunduye, ‘Geŋ sakwep penan mka ŋande temanŋalen set isisikŋanen ma set temanen meti ekmane am towewenŋan ma am sebelin seleuunŋan ma am selin wesin ma am zikalin beŋan indatimane nâlen mkaen koseip.’

22 Kekok zeme mulup anan meti egaŋ zeyenok mme delaŋ zeme koti zeye, ‘Amobotnan, neŋ geŋ zemnenaknok mma delaŋ zep keyanŋut mka keŋan amnan ewe ku gak zep.’

23 Kekok zeme amobotnanŋan mulup ananŋat zeye, ‘Geŋ mka ŋande teman ke pemti set temanen ma isikŋanen meti ekmane amnan wianŋme indatimane nâlen mkaen koti gak zeseip.’

24 Kekok zemi ewe kapigok tusum zeye, ‘Neŋ in nâlen mkaen kolip ingat zema nâit, am ekŋen kukŋanŋat zem indamandama ekŋenan ku kobien ekŋen keyan nâlen tu meu tikŋan ku nim nâwep, yek penan.’ ”

Zisas mâbâgalen mama mimi sewakŋan penan yek (Matiyu 10:37-39)

25 Âpme Zisasiyan Palisi an keyelen mka keŋangatnan zupman toti mepme am manŋe temanŋan ekmak mebien. Ke kopme egaŋ gilik zem indikti diindoye,

²⁶ “An ñenaj neñ napmâti nâgât nemban kwasât nâwe beme kenjañan nâgât omba penaj gogot mti mambipman ma imbiñan ma nemunambanjane ma ikñangat ip notnane sip kwep ma ikñangat nâme tobe. Âk egañ kegek ku mbe beme egañ nâgât nemban ku tabe.

²⁷ Ma naman an ñenaj nâgât nemban tasât nâwe beme egañ neñ napmâti ikñangat nukñanaj pumti egañ gakikiyelen weyeyaj mulup mbe enenogat egañ nâgât manâmkinpein.”

²⁸ Kegoek zemti zeye, “An inmagengatnaj ñenaj mka teepman amnaj tati an kasayet dombembeyet walasât nânak beme egañ, ‘Mânep zigok time mebe?’ ma ‘Kwitnaj kwitnaj zibon kwitiwap?’ ke nâmâtâti kwitimti mka ke ñep walapme delanj zenak.

²⁹ Âpme an keyañ kegek ke ku mnak beme mka teepman ke walat delanj zenzepin mka ke timbilanje etañ mpeme tatnak. Egañ kegek mpeme am notnanaj mka ke ekti egat zet mtopepen zet zemti ek yenji kapigok zewiek,

³⁰ ‘An kapi mkanaj yanbeye ya egañ ewe ku mdelanj zein!’

³¹ Sepem kegogak amobotnaj ñen kasa kuku anaj ten tausen (10,000) etañ ya egañ amobotnaj ñengalen kasa kuku anaj twenti tausen (20,000) ekñenmak auuyelen nânak beme egañ weyaj nâmâtâti amobotnaj ñen keyelen windenaj kume totogalen ma yek keyelen nâmbiliwetnak.

³² Kegoek sokbeme egañ otnânagan ñep ku auuyelen benak enenogat amobotnaj ñen keyelen kasa kukuñane windeninben penaj. Keyepm egañ an notnaj indeme sabenan keyegak tapme amobotnaj ke meaikti ku auuyelen yankwesimti egañ milawat kwilekiyet nâmtikñaj min keyet yankwesiwiek.

³³ Sakam kegogak am ñenaj nâgât nemban ma neñ napmâsât nâwe beme egañ kwitnaj kwitnaj sambe bankumpewe.”

*In am ekñengalen dalanj kebon bemti tabep
(Matiyu 5:13; Mak 9:50)*

³⁴ Âpme Zisasiyan zet ewe kapigok tusum zeye, “Dalanj ek dolakñaj ma tikñaj penaj. Âk dalanj tikñaj delanj zenak beme nin tikñaj ke mulupman mti ñep ku aikbenek.

³⁵ Dalanj sakaman kebon keyañ muluwen sikokok ma meu ñep ku mukulem mme dolakñaj kwakwagalen keyepm belak peme mebegalen. An ñen zet nânâyelen tikñanaj tazinaj zet kapi ñep opeimti nâsem.”

15

*Sipsip galanj zenzenangalen bemzenze zet
(Matiyu 18:12-14)*

¹ Âpme kan ñengat an mânep takis titi ma am yomtonj ekñenaj Zisasmagen sokñan egalen zet nâsâgât kobien.

² Kegoek sokbeme Palisi ma zii zet zikat indanda an notnaj yanbemi sekanaj zet zemti kapigok zewien, “An kapi a yomtonj ekñenmak notn notn mti meu mka kwep manip!”

³ Ekñenaj kegek zeme Zisasiyan bemzenze zet ñen kapigok diindoye,

⁴ “An inmagengatnaj ñen sipsipman 100 tasanak ya kwep ñen galanj zenak beme egañ zigok penaj mnak? Kegoek sokbenak beme egañ sipsip 99 ekñen meunjin maniniñanen munduman indeme tapme egañ kwep keyet timat metneti aikdak.

⁵ Egañ aikdagen kan keyet oloñen penaj mti ñandenaj oletetep peme weme

⁶ mkanan pum kotnak. Kegok mti egan notnane ma am egalen mkamagen soknan talip ekngat zeme koondakme diindonak, 'Nej sipsipm galañ zeme timalawañ aikti oloñen penañ miyap keyepm koondakme tu meu bumuluñti nne!'

⁷ Zisasiyañ kegok zemti ewe kapigok tusum zeye, "Nej in zema nait, sakam kegogak msalengalen an yomtonñ nenanñ yomengatnanñ keñanñ gilik zemti neñmagen matusunen kululunñ ekñenanñ oloñen penañ mamip. Kegok sokbeme am 99 ekñenanñ yominangatnanñ ku gilik zeip ekngat manaiwen ekñen an kwetetepmanñ penañ."

Mânep galañ zenzeñgalen bemzenze zet

⁸ Kegok zemti ewe tusum zeye, "Imbi ñen tambu kwep tu meu kwitim niniyelen silwa mânep kanziñanñ 5 tasanak ya ñen galañ zenzeñanñ benagen egañ zigok mnak? Egañ lamaanñ koñti mka keñan kaputi weyañ timat metneti mânepmanñ ke aik mti

⁹ kan keyet oloñen penañ mti notnane ma am egalen mkamagen soknan talip ekngat zeme koondakme diindonak, 'Ekñen, mânepm galañ zeme matimalawañ aikti oloñen penañ miyap keyepm koondakme tu meu bumuluñti nne!'

¹⁰ Nej diindoma nait, sakam kegogak Kawawañgalen enselñane kululunñ ekñenanñ a yomtonñ nenanñ mama mimiñanñ bekananñ bamkumpemti neñmagen matusunen ensel ekñenanñ oloñen penañ mamip."

Anemba zomolim ñenanñ mambipmanñ idemege keyelen bemzenze zet

¹¹ Kegok zemdelañ zemti ewe kapigok tusum zeye, "An ñen nemuñane zomolim melezut matapmambuk.

¹² Ya nemuñanñ muñanñ bipmanñmagen koti kapigok zenak, 'Bien, msat ma milom bilombi bam nanayelen nawanen ke ilak alak kapi na!' Kegok zeme biwidanñ msat ma milom bilombi kalañti nemulatnene idaye.

¹³ Kegok sokbeme kasup mulup mimi notnanñ delañ zeme nemuñanñ muñanñ msat ma milom bilombiñanñ beme amnanñ kwitime egañ msat ke pemti mânepmanñ timti pem ñen beñan penañ mege. Ke mepmamti mânepmanñ sambe mama mimi bekananen time mepme delañ zeye.

¹⁴ Kan mânepmanñanñ delañ zeyeen meuyet kamberñ temanñ msat katanñ sokbeye. Kegok sokbeme ek kwitnanñ ñen ku tasaye.

¹⁵ Keyepm egañ met an msat keyelen an ñengalen mulup mge. Âpme an keyanñ peme met egalen bo mkaen bo damuñ mge.

¹⁶ Egañ meuyet penañ gakisât mti boyelen meuñanñ ke niniyelen naye yanñgut bo damuñ keyanñ ku nâmpeme niñge.

¹⁷ Kegok sokbeme kan egañ nânâ dolakñanñ aigeen ikñanñgat kapigok zeye, 'Bipmanñgalen mulup am sambe meu maniwiñanñip ya neñ pi tati meuyet gakisowap!'

¹⁸ Keyepm neñ wati bipmanñmagen meti kapigok zewap, "Bien, neñ Kawawañgat zikatnanñ ma gâgât zikadan yom mban.

¹⁹ Ya 'Geñ nâgât nemun,' ñep ewe ku zenzeyelen. Geñ nemane gâgât mulup andi etañ tabi."

²⁰ Kegok nâmti wati bipmanñmagen mege.

Egañ ewe bipmanñgalen mkaen mebepiñ beñan tapmepme bipmanñanñ ekti keñanñanñ nemuñanñgat kemberñ penañ nâmti winde bem meti nemuñanñ kot ambeti zem oloñen mpemti egañ gilik ze koge keyelen oloñen penañ mge.

21 Kegok mti nemuñanñ bipmanñat zeye, ‘Bien, neñ Kawawanñat zikatnan ma gâgât zikadan yom mban. “Geñ nâgât nemun,” zenzeyelen ñep yek.’

22-24 Nemuñanñ kekok zeme bipmanñ mulup an sambeyet kwizet kume kopme diindoye, ‘An ekñen, nemun kapi neñ nemti mepmame wa gakiye zem mban yanñulak alak pi ninmak alik tazin keyepm in sakwep penañ met kâlâp teepmanñ dolakñanñ penañ ke mkoti mundunñpeit ma besañ isikñanñ mkoti betnanñ dukñanen wepeit ma set mundundunñ mkoti setnanen mundunñpeme tapme makau nembanñanñ gandenñanñ mepmti kume gakime tu meu bumuluñti olioli temanñ mti nsenuñ!’ Eganñ kekok zemindeme zetnanñ gawepumti tu meu weyanñ beme nimti oloñen mbien.

25 Kegok sokbeme kan keyet nemuñanñ yuyanñ muluwen tage. Ya eganñ mulup mdelanñ zemti mkaen kokogalen sokñanñ koti nâme ekñengalen olioli silik ma gwasim kwisak nâme.

26 Eganñ kwisak ke nâmti mulup anañ ñen ekti kwizet kume kopme yanñkwesiye, ‘Wae, an notn, da kwileki tapmip?’

27 Kegok zeme mulup anañanñ dunduye, ‘Muñdi gilik zem kopme bipdanñ makau nembanñanñ gandanñanñ kumti bup enenogat muñdanñ kasayet belinanñ mobopiñ esemtenñ tati gilik ze kolep keyepm olioli tapmip.’

28 Kegok zeme nemuñanñ yuyanñ ñenzinñanñ penañ mti mka keyet keñanñ mobogalen ku nâmtikñanñ mge keyepmti bipmanñanñ zupman kwatoti egat keñanñ mtoti mka keñanñ mobogalen wekuye.

29 Bipmanñanñ kekok zeme nemuñanñanñ bipmanñanñat zeye, ‘Bien, ekbak, neñ nup kan sambe pi mulup katikñanñ mulup andinok gâgât mkwabab ma neñ gâlen zet ñen ku makuluyap. Geñ kwileki penañ mnawananñ? Geñ meme nembanñanñ gandenñanñ buganñanñ ñen ku namane notnne ekñenmak bumuluñti ku nimbenn, yek penañ!’

30 Kegok zemti ewe zeye, ‘Ya nemundi muñ kapiyanñ gâlen msat ma milom bilombi beme amnanñ kwitime mânep timeti sek kilenñ imbi indame delanñ zeme gilik zem mkaen kolewen geñ makau nembanñanñ gandenñanñ egat kumti bunak!’

31 Eganñ kekok zeme bipmanñanñ dunduye, ‘Ayu, nemun, geñ neñmak kwesinñ matakwadik ya nâlen kwitnanñ kwitnanñ sambe kapi gâlen etañ.

32 Nodi kapi nin ndemti mepmame wa gakiye zem mbenn yanñulak alak pi ninmak alik tazin keyepmti nin tu meu bumuluñti olioli temanñ msenuñ.’”

16

Mânep milawat damuñ an ñoktikñanñ temanñ keyelen bemzenze zet

1 Âpme Zisasiyanñ nembanñane ekñengat zet kapigok diindoye, “An mânep milawatnanñ temanñmak ñen manñe. Eganñ an ñen mulup damuñ peye ya maneti am notnanñanñ mulup damuñ keyañ mânep kambu mip kekok zemti an mulup toñanñmagen zem kuwien.

2 Kegok zeme an mulup toñanñ keyañ mulup damuñ ke zemandaye, ‘Geñmagen zet nâya ke kwilekiyelen? Geñ meti nâlen kwitnanñ kwitnanñ sambe ke kabemane topme nen kotna enenogat geñ nâlen mulup damuñ ewe ku tatagalen.’

3 Kegok zeme mulup damuñ keyañ ikñanñat kapigok zeye, ‘An mulup toñanñ muluwen zemnen ya neñ zigok penañ mbap? Neñ an pembenañ msat enzuñanñ walalatgalen winde ku tatnain ma neñ amgat mânepgat wekukuyet sakambuk penañ miyap.

⁴ Oo neŋ kwileki mbap ke alakŋati nâŋap. An mulup toŋaŋ zemneme notnne sambe ekŋenaŋ nikdamuŋ mbep.'

⁵ Keyepmti am an mulup toŋaŋgalen mânep butnaŋ belak tiwien ekŋen inda zemandame egalen mkaen koondakbien. Kegok sokbeme kwep kukŋaŋgat koge keyet yaŋkwesiye, 'Geŋ mânep amobotnaŋmagen zigok tiwanan?'

⁶ Yaŋkwesime egaŋ zeye, 'Neŋ kelakŋaŋ tuŋaŋ nukŋaŋaŋ 800galen tiwan.'

Kegok zeme an damuŋ keyaŋ zeye, 'Ele, kelakŋaŋ tuŋaŋ belak mbanan keyelen papia kapi tewen bumane zime alakŋaŋ kapi mti kelakŋaŋ butnaŋ 400 etaŋ kumpe.'

⁷ Kegok mti an damuŋ keyaŋ an ŋengat yaŋkwesiye, 'Geŋ an mulup toŋaŋgalen mânep belak zigok tiwanan?'

Kegok zeme an keyaŋ zeye, 'Neŋ wit katnaŋ bek 400 kwep kwep nukŋaŋaŋ 50 kilo kegok tiwan.'

Kegok zeme an damuŋ keyaŋ zeye, 'Ele, wit katnaŋ belak mbanan keyelen papia kapi tewen bumane zime alakŋaŋ kapi mti bek 300 etaŋ kumpe.'

⁸ Kegok mme an damuŋ keyelen an mulup toŋaŋ an damuŋ keyaŋ ikŋaŋgat kambuŋaŋ aŋgalalaŋgalen zet nâmâtâtâtnaŋmak zeye keyet nâmti nâme moge. Enenogat am msalen Kawawaŋgat ku manâmkinpeip ekŋenaŋ mama mimiŋin bekanan mimenzililiyelen nânâŋin pembenan matatin-dame am Kawawaŋgat manâmkinpeip ekŋen sebem indeip."

⁹ Zisasiyaŋ nembaŋane zet ewe kapigok tusum zeye, "In nâwienen neŋ sakam kegok ku mimiŋyelen zemindewan, yek penaŋ. Neŋ notn notn tetimaeyaŋ kwititiyelen ku zemindewan. Ma tetimae keyaŋ nânâ dolakŋaŋ game mama kanzizit ke mti kwesiŋ kwesiŋ mambanik? Yek penaŋ!

¹⁰ An ŋenaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ isikŋaŋgat dâsuki ku zewe beme egaŋ kegogak kwitnaŋ kwitnaŋ temaŋgat dâsuki ku zewe. Ma an ŋenaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ isikŋaŋgat dâsuki zewe beme temaŋgat kegogak dâsuki zewe.

¹¹ In msatgalen kwitnaŋ kwitnaŋ weyaŋti dolakŋaŋ ku ekdamuŋ mbep beme Kawawaŋgalen mulup ŋep ku nâmindeme ekdamuŋ mbep.

¹² Ma in nolin ŋengalen kwitnaŋ kwitnaŋ weyaŋti dolakŋaŋ ku ekdamuŋ mbep beme kululuŋengalen kwitnaŋ kwitnaŋ Kawawaŋaŋ in ŋep ku nâmindeme ekdamuŋ mbep.

¹³ Mulup an ŋenaŋ mulup damuŋ zutgat kandaŋidaŋ ŋep ku mamayelen. Egaŋ kegok mnak beme ŋengat sekaŋaŋ mpemti ŋengat gogot mnak. In kegogak Kawawaŋgalen mulup ma mânep milawatmak mama eget temakwep idapepebemti ku mimidadayelen."

*Nemba isisikŋaŋ Zisasmagen indatimkobien
(Matiyu 19:13-15; Mak 10:13-16)*

¹⁴ Âpme Zisasiyaŋ zet kegok zeme Palisi ekŋenaŋ zet ke nâmâtâti ekŋenaŋ mânepgat nâmtikŋaŋ mamip keyepmti Zisasiyet zetnaŋgat wisat mbien.

¹⁵ Ekŋenaŋ kegok mme Zisasiyaŋ indik mâtâti zeye, "In amgat zikalinan ilinaŋgat nâme mobotnaŋ penaŋ mambein yaŋgut Kawawaŋaŋ ingat keŋin maekmâtâzin. Amnaŋ in kwilekiyet nâme mobotnaŋ mambein ke Kawawaŋgat zikatnan okbi okbi mambein."

¹⁶ Zisasiyaŋ zet ewe tusum zeye, "Itnaŋaŋ baen Mosesiyelen zii zelen ma golaŋ zenze an notnaŋaŋ meluwaŋ mbien amnaŋ ke mâpmane peme kan Zân tu zulutindende an egaŋ koge. Kan keyet Zânaŋ Kawawaŋgalen zemâtâtât katnanen mama keyelen zezapat dolakŋaŋ mkawaŋ beme amnaŋ zezapat dolakŋaŋ keyet nâmtikŋaŋ penaŋ mti mâbien.

17 Kululun ma msat ke Kawawanjan elen belen penan asekte keyangut Kawawan ikranganen zet ke ku asekte.”

18 Zisasiyan zet ewe kapigok tusum zeye, “An nenan imbinan asektepmi imbi nen wabe beme egan awembin mama ke kalanti yom tiwe. Ma an nenan imbi apman asektepenan wabe beme an keyan awembin kalalan mti egan Kawawangat zikatnan yom tiwe.”

An mânep milawatnanmak ma Lasalus egegalen zet zapat

19 Âpme Zisasiyan zet ewe kapigok tusum zeye, “An mânep milawatnanmak nen manje. Egan kâlâp teepman dolaknan penan tosanjan teman mamundun mamtan ma kan katan egalen tatat miminan dolaknan penan matakwatan.

20 Âpme an nen pewewenan penan kwitnan Lasalus egan Kawawangat gogot penan mamtan. Ma ek seknan ilindin lingilan pesak pepejan ke wakoti an mânep milawatnanmak ke egalen kimbat setokwakwalen peme mawemtan.

21 Ke matapme, ‘An mânep milawatnanmak egalen meu butnan temepme makumtinti kot name nsap,’ kekok otnâmti matatan. Ma tam eknenan koti egalen lingitnan mambesemtemien.

22 Kegok sokbeme Lasalus ek gakime Kawawangalen ensel eknenan kopmti Abalaamak kululun gwaen mopewien. Kegok mme an mânep milawatnanmak keyan kekokgak gakime sumen mebewien.

23 Kegok sokbeme an keyan tezin nandanen metoti sindem teman tiye. Kegok mti ekme mopme Lasalus ya Abalaangat ganzenan benan tabalut idige.

24 Ke tapmalut egan idikti kwizet kapigok kume moge, ‘Bipm Abalaam, geñ nâgât kembern nâmti Lasalus zempemane tu bugan betnanjan olekti nambalam mnan olekme kipman kapiyan ombem tolak enenogat tewen kapi tati sindem omba penan tiyap!’

25 Egan kekok zeyeyangut Abalaaman dunduye, ‘Nemun, geñ kapi otnâmbak, geñ msat palen baenen mamandi dolaknan penan mambanan âpme Lasalus ek an peme wewenan penan manje. Yangut egan piennen nenmak olojen tapme geñ tezin nandanen sindem tatinik.

26 Âpme nen kapi, ningat tungupmnan ma gâgât tungupdan nandan teman penan tazin keyepmti an nenan piengatnan geñmagen kainde kwakwagalen nân beme nep ku kwadak. Ma nenan geñmagengatnan ninmagen pien nep ku kwakwagalen.’

27 Abalaam kekok zeme an mânep milawatnanmak keyan kapigok zeye, ‘Bien, neñ gâgât gawekuyap, geñ Lasalus pemane nâlen bipmnanganen mkaen melak.

28 Mkaen ke notnne 5 eknenmagen meti mama miminjin bekanan mamip keyet golanin timti diindome eknenan mundum bekanan sindemanmak neñ talap kapi ku kobep.’

29 Kegok zeme Abalaaman dunduye, ‘Mosesiyelen zii zet ma golan zenze an notnanganen golan zet kumpepenan ke mainji nânâyelen. Zet keyan ekngat golanin titiyelen.’

30 Kegok zeme an mânep milawatnanmagan kapigok zeye, ‘Bipm Abalaam, zet keyan eknen ku mkawan bem indendeyelen yangut an nenan gakikiengatnan wati Kawawangalen Zet Zapat Dolaknan Penan mkawan bewe beme keyan mme kenin yominangatnan gilik zewep.’

³¹ Egan kegok zeyeyangut Abalaaman dunduye, 'Âpme eknenan Mosesiyelen zii zet ma golan zenze an ekngalen zet wisat mbiek beme eknenan an gakikiengatnan wadak egalen zet ku nâmti mâbiek.' "

17

Yom katikpepeyelen set katnan (Matiyu 18:6-7, 21-22; Mak 9:42)

¹ Âpme Zisasiyan zet kegok zemdelañ zemti nembane ekngat kapigok diindoye, "Am yomen zet kelakñan mti tetipepeyelen keyan inmagen takwasâpm keyangut wakae, am nenan yomen tetimae mbe keyan sindem omba penañ tisâpm!

² An nenan namba isikñanok eknen kapimagengatnan nen tetipeme yom mbe beme an walepewe ek ke nanzañ siput temañ penañ bimanen andopemti âtâpeme nembu keñan toweti gakiwe keyan dolakñan bein ma musuwewet keyan nukñan ku bein. Mneti eknenan kegok ku mme egan belak tapmetneti Kawawangalen zemdelañ zenze kanen dopmañ nukñan bekanan penañ tiwe.

³ In weyañ ekmâtâbep!

Âpme nodi nen nâmkijpepenanmagan yom kwitnan nen mbe beme zet weyeyan katnan meti weyañpewanik. Kegok mmane yomañ zemkawan bein beme yomañ pemane mebe.

⁴ Âpme nodi keyan geñmagen kasup kwepgat yom sek zigok min beme egan geñmagen sek mbe keyet katnan koti nâmsokukuñan ke zemkawan bengeme geñ egalen yomañ katipewanik."

Nâmkijpepe msokbembeyelen yanñ set katnan

⁵ Âpme Zisasiyan zet kegok zemdelañ zeme nembane eknenan egat kapigok zewien, "Geñ mukulem mindemane ningalen nâmkijpepenan katikñan bak."

⁶ Eknenan kegok zeme Amobotnanan zeye, "Kapis alik katnan ek isikñan penañ keyangut egan msat keñangatnan windenñ bemti sosok patañ pemti sinañan mme matimbunup. Ya ingalen nâmkijpepenin sakam keboñ benak beme in tep kaindeyet zewiek, 'Geñ giti señti gitiyegak, nembu tungupman metabanik.' Kegok zempeme egan ingat zelin gawepumti kegok mnak. Ya ingalen nâmkijpepenin sakam keboñ benak beme in Kawawangalen mulupman ñep mme penañan sokbenak."

Kawawangalen mulup an eknenan ammagengatnan zemsesewatgat zikat ku mbep

⁷⁻⁸ Âpme Zisasiyan zet ewe tusum zeye, "Inmagengatnan ñengat imbiñan muluwengatnan mulupman mdelañ zemti tep yâgâp mti mkaen koti yalonpemti tu meu bume nimbiek keyet apmañan mânep sawe?"

⁹ Yek, kegok ñep ku mnak. Egan ikñangat mulup imbiyan mimiyelen zempepenan keyet katnan mip."

¹⁰ Zisasiyan kegok zemti ewe tusum zeye, "Inmagen sakam keboñ keyan bein. In Kawawangalen mulup mti am eknenan ingat wisikñ zenzeyet ku wekuwep eneyet mulup e in mimiyet zemindendenan. 'Nin mulup an etañ kwizapatnpiñ. Nin mulup zemndendenan etañ katnan mâti mbenn.' "

Zisasiyan an 10 liñgit satnanjinmak weyañindeye

¹¹ Âpme Zisasiyan Zelusalem mka teman mebegalen Galili msalen koti Samalia msalen kot patañ zenzeyelen koge.

¹² Keyetnañ koti mka ñande isikñan kopatañ zeme an liñgilin satnañmak 10 ekñenañ beñañ tati

¹³ kwizet kapigok kuwien, “Zisas! Amobotnañ! Ningat kemberñ nâmnde!”

¹⁴ Kegok zeme Zisasiyañ indikti zeye, “In sâpe sâpe bumbu an ekñenmagen mepme ekñenañ ingat sekñin wilingisem.” Kegok zemindeme ekñenañ selen tapmetnepeme sek liñgilin ñeluye.

¹⁵ Kegok sokbeme ekñenmagengatnañ an ñenañ sekñan wilingiyeyañ sekñan liñgit satnañ ñelume gilik ze Zisasmagen koti Kawawañgat kwitnañ mwati kwizet kumsesewage.

¹⁶ Kegok mmeti Zisasmagen patañ zemti egat setnanen msalen baenen pedondo mti egat wisikñ zeye. (Âpme an ke Zuda am mangeen ku sokbemberñañ ek Samalia msalengatnañ.)

¹⁷ An keyañ kegok mme Zisasiyañ ke ekti kapigok zeye, “Neñ nâyawen an 10 ekñenañ ñep beyo ya ekñenañ neñmagen koti Kawawañgat wisikñ ñep zenzeyelen yañgut 9 ekñenañ belak mepme an kapi Zuda ekñengalen mangeengatnañ yek yañgut ek etañañ Kawawañgat wisikñ neñmagen kozein.”

¹⁸ Kegok zemti zeye, “Ekñenañ Kawawañgat sesewawatgalen neñmagen ku kolo keyañgut an msatnañ pemñengatnañ kapiyañ etañ kolep.”

¹⁹ Zisasiyañ kegok zemti an keyet kapigok dunduye, “Geñ nâgât nâmkñepenik keyepm geñ ñep benigat wati met.”

*Kawawañgalen zemâtâtât katnañ mamayañ kotazin
(Matiyu 24:23-28, 37-41; Luk 19:11-12)*

²⁰ Âpme Palisi notnañañ Zisasiyet yañkwesiwien, “Kan kwilekiyet Kawawañañ an peme koti egalen zemâtâtât katnanen mamayet zeye keyañ kobe?”

Ekñenañ kegok yañkwesime Zisasiyañ kapigok diindoye, “Kawawañgalen an kobe ke amnañ ku eknâmâtâtâgalen set katnañ kegok kobe.

²¹ Ma am ñenañ kapigok ku zewe, ‘Pien tazingat egit!’ ma ‘Daen tazingat meegit!’ Kegok ku zewe. Enenogat Kawawañ an peme kokogalen zeye ke ingat tunguwinan tazin.”

²² Zisasiyañ kegok zemti nembañane ekñengat diindoye, “Âpme Angat Nemuñangalen kanañ kopme in kasup kwep eegalen nâmtikñañ penañ mbep keyañgulak in ek ku ekbep.

²³ Ma am notnañañ ingat kapigok zewep, ‘Egit, ek danen tazin!’ ma ‘Ek pien tazin!’ Kegok zeme in ke meegapiñ.

²⁴ Angat Nemuñañ neñ kokotnañgalen kanen sakam ambeyegañ kululuñ nembetgatnañ nembet busatnañ temañ peyak mme am sambeyañ maegip sakam keboñ kopma in nikti nâmâtâbep.

²⁵ Yañgut kukñañgat am alak talip kapiyañ sekañgañ nâmnemti ku nâmtikñañ mnemti nomti sindem ombanawep.

²⁶⁻²⁷ Âpme set katnañ an kwitnañ Noa egalen kanen sokbeyeen amnañ mamtemienok tu meu nimwianñti awembiñ bemâti Kawawañgat ku otnâwien. Sakam kegok tapmambienen Noayañ wañga temañ keñan mowepme tungwam temañañ kwati animbi ekñen ma kwilekiki sambe indamziliye. Angat Nemuñañ neñ kokotnañgalen kanen sepem kegok sokbewe.

²⁸ Ma set katnañ kegogak an kwitnañ Lot egalen kanen sokbeye keboñ. An imbi sambeyañ tu meu nimwianñbien ma aem kwaem mbien ma timonzewien ma mka walabien. Kegok mti Kawawañgat ku otnâmbien.

²⁹ Kan Lot an egan Sodom mka teman pemti mepme teziŋmak nanzan salpa kululunengatnan mapnok toti animbi indawalepme gakiwien.

³⁰ Sakam kekok Angat Nemunan neŋ sosok kwakwagalen kanen sokbewe.

³¹ Âpme kan keyet am nenan mkanan tambanguman tapmambe ya keyan sokbeme milawatnan mka kenan ku akum tinak. Ma sepem kekok am nenan muluwen tapmanak ya keyan sokbeme egan milawatnangat nâmti mkaen ku medak. Mneti ek pemepme olatnagat.

³² Sakam Lotgat imbiŋan bamanan gilik zem ekti gakiye keyet otnâit!

³³ Âpme an nenan sekŋangat yayan mti sekŋan ku ketalasiwe beme egan mama kanzizit ke ku tiwe. Ma an nenan sekŋan nâgât nâmti talasiwe beme egan mama kanzizit ke nep tiwe.

³⁴ Neŋ diindoma nâit, kan Angat Nemunan neŋ kokotnngalen kanan keyet an zulan tambuyet mka kenan kwepgat meluk tawemambaluwan kwep nen aikmepme nen peme tabe.

³⁵ Ma imbi zulan sanjo sâŋsâŋ tapmambaluwan kwep nen teti meti nen peme tabe.

³⁶ [Ma an zulan muluwen mulup tapmambaluwan kwep nen teti meti nen peme tabe.]

³⁷ Zisasiyan zet kekok zemdelaŋ zeme nembane eknenan egat yanŋwesiwien, “Amobotnan, zenigen ke msat deset sokbewe?”

Eknenan kekok yanŋwesime Zisasiyan diindoye, “Ke in nâip kan tep katnan sanŋaman penan elikme age sambeyan maondagip. Sekam kekok kwitnan kwitnan ke ilinmagen sokbeme ekti nâmkawan bewep.”

18

Imbi nenmak an zet nânâ nenmak egegalen bemzenze zet

¹ Âpme Zisasiyan bemzenze zet kapi nembaneyan kan katan dundume Kawawanan nânâyelen mzikat indaye ma eknenan nâmnukŋan ku mimiye-len kapigok diindoye,

² “An zet nânâ nen mka teman nengat matatan. Egan Kawawangalen zetnan ku gawepuye ma amgat nâme ku moge.

³ Âpme mka teman keyegak imbi kwambet nen ke matatan. Egan an zet nânâ kemagen kan sambe mekoti zeye, ‘Kasan nenan zelen nepgat geŋ namukulem mi!’

⁴ Imbiyan kekok zeme an keyan kan teepman penan ku mukulem mimiye-len nâye yanŋut bamgat ikŋangat kapigok zeye, ‘Ke penan, neŋ Kawawangalen zetnan ku manŋawepuyap ma amgat nâma ku mamozin.

⁵ Yanŋut imbi kwambet kapiyan kan katan mekoti nukŋan nanayelen min keyepm mukulem mma kasanan mtopewe. Mneti kekok ku mma mekoti tapmnanepeme sekanan ma egat zimasetnan eegat wisat miyap!’ ”

⁶ Amobotnan Zisasiyan kekok zemti ewe kapigok tusum zeye, “An zet nânâ bekanan keyan imbi kwambet ke nep mukulem mpeye.

⁷ In nâwien Kawawangat tambu msa mandundum samti keninan masuip ke egan kasanine zemindomti in maindamukulem min. Ma egan sakwep maindamukulem min.

⁸ Neŋ in diindoma nâit, Kawawanan iknangat pembenangat mti sakwep penan indamukulem mamin. Am nâgât manâmkipeip ma dundum naip eknenan kenin mkipman bemapme kan kobawen ke koti indikbap.”

Palisimak mânep takis titi an egetgalen bemzenze zet

⁹ Âpme Zisasiyan kegogak bemzenze zet kapi am ilinaŋgat nâme kwetetepmanj beme am sambe ekŋengat nâme bekanan beme maindiktalalip ekŋen keyet diindoye,

¹⁰ “Ke kapigok, an zulanj sesewat mka temanj keŋan dundusât mowebun. Njen ek Palisi ma njen ek mânep takis titi an.

¹¹ Ke moweti Palisi an keyanj am notnanj tabien ekŋen keyanj eegalen nâmti kawaŋan sosok dendaŋ tati kapigok dunduye, ‘Kawawaŋ, neŋ gâgât wisikŋ zeyap. Am notnanan kwitnanj kwitnanj guwak matimaip ma zet dâsuki manzeip ma set kilen mamaip. Neŋ am ekŋen keboŋ yek. Kawawaŋ neŋ gâgât wisikŋ zeyap neŋ takis mânep titi an kanda nembonj yek.

¹² Neŋ sonda katanj kasup zut gâgâpm meu zemkulumpemti dundundu etaŋ mamiyap. Neŋ meu ma mânep milawat matiyap ekŋen keboŋgalen manje 10magengatnanj manje kwep ke gâgât manjeyap.’

¹³ Eganj kegok mme mânep takis titi an eganj Palisi an ekmagen sokŋan ku tage. Beŋan tati zikatnanan njeŋ ku ekme mobogalen nâye ma eganj bekanan mimiŋanŋat nâmti sakambuk penaŋ nâmti ŋokŋan kusum toweti Kawawaŋŋat kapigok dunduye, ‘Kawawaŋ, neŋ yomtonj ke nâmti dundugayap keyepm kembenj nâmnep!’ ”

¹⁴ Zisasiyan bemzenze zet kegok zemdelanj zemti kapigok tusum zeye, “Neŋ diindoma nâit, takis mânep titi an keyanj sesewat mka temanj pemtoti mkanan mege. Ma Kawawaŋŋat zikatnan an keyanj kwetetepmanj kwage. Âpme Palisi an keyanj kwetetepmanj ku kwage. Am njenan ikŋanŋat yomaŋŋat nâme pepesut beme Kawawaŋŋat sakambuk palen ku mandunduin ek ke Kawawaŋan yomaŋ ku katipewe. Âpme naman am njenan yomaŋŋat nâme nukŋan beme sakambuk palen mandunduin ek ke Kawawaŋan yomaŋ makatipein.”

*Zisasmak nemba isisik ekŋengalen zezapat
(Matiyu 19:13-15; Mak 10:13-16)*

¹⁵ Âpme an imbi sambeyan nembanjin okakŋan Zisasmagen indakopme eganj betnanan seŋŋin tenŋunŋuyelen nâmti kobien. Kegok mme nembanane ekŋenan ke ekti ekŋenan Zisasmagen ku kokogalen zemkulumindewien.

¹⁶ Nembanane ekŋenan kegok mme Zisasiyan nemba okak mamaŋ bipmaneyet kwizet kegok kumti nembanane ekŋengat diindoye, “In nemba mam biwine zemkulumindendepin. In peme neŋmagen kolit. Eneŋogot am ekŋen nemba isikŋan tototnanj keboŋ ekŋenan Kawawaŋgalen zemâtâtâtŋat katnanen mama ke tusuwep.

¹⁷ Neŋ penaŋ sukwep diindowi, in seŋŋin ku mtoti ma yomin ku bankumpemti nemunamba isikŋan ekŋengat sepem ku mambeŋ beme in Kawawaŋgalen zemâtâtâtŋat katnanen mama ku tusuwep.”

*An mânep milawatnanjmak ŋengalen zapat
(Matiyu 19:16-30; Mak 10:17-31)*

¹⁸ Âpme an damuŋ njenan Zisasmagen koti yanŋwesiye, “An zikat indanda dolakŋan, neŋ mulup dolakŋan njen zibonj mti mama kanzizitŋat zapat bewap?”

¹⁹ Eganj kegok zeme Zisasiyan dunduye, “Geŋ nâgât, ‘An zikat indanda dolakŋan zenik.’ Zet keyet yanjan njeŋ nâmdelanj zenik? Kawawaŋ kwewaŋ dolakŋan.

²⁰ Geŋ Mosesiyelen zii zet kapigok tazin ke nânik. Ke kapigok kumpepenan, ‘Geŋ awembiŋ kalalanj ku mbanik ma kasa kasa kumti am

ku kumane gakiwe ma kambu ku mbanik ma zet dâsuki ku zewanik ma mambipdineyet kandañidan meti zet nânâ katnan mambanik.' ”

²¹ Zisasiyañ kekok zeme an damuñ keyañ zeye, “An zikat indanda, kwitnañ kwitnañ zenik ke nemba isikñanenak baenen yañbemti gawepumk-wabanañ ewe mañgawepuyap.”

²² Kegok zeme Zisasiyañ zet ke nâmti egat pigok dunduye, “Geñ mulup ñen ewe mimiyelen tagain. Geñ gilik zem mkandan meti milawadi sambe tazin ke bemane kwitime mânep timtati am bekopsat indamtingut neñmagen kopmane meselup. Kegok mbanigen maneti dopmañ dolakñañ kululunjen gwaen tiwanik.”

²³ Kegok zeme an ek mânep milawatnañ temañ penañ tasayeyepm zet ke nâmti mânep milawatnañgat keñañ penañ beye.

²⁴ An keyañ kekok mme Zisasiyañ ke ekti zeye, “Am mânep milawalin temañ ekñañ msalen kapi am nâmkijpepeñinmak Kawawañgalen zemâtâtâtgat katnan maip ekñenmak tususuyelen olalatnañmak mbep!”

²⁵ Zisasiyañ zet kekok zemti ewe kapigok tusum zeye, “Bo temañañ buñi aimboñañ isikñanen ñep ku modak. Yek penañ. Sepem kekokak am mânep milawalinmagañ Kawawañgalen zemâtâtâtgat katnan maip ekñenmak tususuyelen nâmnukñañ penañ mamip.”

²⁶ Kegok zeme am tabien ekñañ zet ke nâmti egat yañkwesiwien, “Kegok beme kwiyañ mama kanzizit ñep tiwe?”

²⁷ Ekñañ kekok zeme Zisasiyañ zeye, “Mânep milawalañ set bekekme am Kawawañgalen zemâtâtâtgat katnan maip ke ku tusuwep yañgut Kawawañañ am ekñen keyet keñin mim elen belen beme mama kanzizit ke ñep tiwep.”

²⁸ Kegok zeme Pitayañ pigok zeye, “Wae, Amobotnañ, nânik, nin kwitnañ kwitnañ sambe pemann tapme geñ gapmâbenn keyepm maneti keyet dopmañ Kawawañañ kwileki penañ ndawe?”

²⁹ Kegok yañkwesime Zisasiyañ kapigok diindoye, “Neñ penañ sukwep kapigok zema nâit, am ñenañ nâgât ma zet zapat dolakñañgapmti mkañañ ma imbi nembrañane ma dapmeniñane ma ipmamnotnane ma mambip-mane mee pi katipemâbe beme

³⁰ Kawawañañ egat dopmañ omba penañ msalen pien sawe ma maneti bam kululunjen mama kanzizit ke sawe.”

*Zisas ek ewe ikñañgat gakikiyet zapatnañ nembrañaneyet diindoye
(Matiyu 20:17-19; Mak 10:32-34)*

³¹ Âpme Zisas ek nembrañane 12 zem indamandamti kayakñaset toweti kapigok diindoye, “An ekñen nâip, nin alak Zelusalem mka temanen tapmotnup. Golañ zenze an ekñañ tipman baen Angat Nemunañ egat zewienen ke penañ mkawañbesâpm.

³² Âpme Zuda am ekñengalen amobotnañ Zelusalem mka temanen mambien ekñañ Loma gapman ekñengalen amobotnañine Zelusalem mambien ekñengat belinan mopma kasa kukuñineyañ sokñañ tati pep zet mnamti zawagañ waseknewep.

³³ Kegok mti sindiwañ nawitikti nome gakiwap. Yañgut kasup tuk delañ peme gakikiengatnañ wati mamaen mobap.”

³⁴ Egañ kekok zeme nembrañane ekñañ zet keyet yañañ nâmkandabien. Zisasiyañ zet keyet yañañ ku mkawañ bemindemti zet keyet ekñenmagen enzilim tage keyepm ekñañ yañañ ku nâmtâbien.

*Zisasiyan Zeliko mka temanen an zikat beñan weyanpeye
(Matiyu 20:29-34; Mak 10:46-52)*

³⁵ Âpme Zisas ek metneti Zeliko mka teman sokñanik mege. Ke mepme set ganzenañ an zikatnañ beñan ñen totati mânep milawatgat mawekumtan.

³⁶ Âpme an keyañ am manje teman ekñengat sepalak kwisakñin ma zezet bambañin nâmti, “Wae, zigogat kwisak teman amnañ tapmmukup,” am indayankwesime

³⁷ am ekñenañ egat zewien, “Zisas Nasalet mka temanengatnañ kozin.”

³⁸ Kegok zeme egañ nâmti kwizet teman kumti zeye, “Zisas, geñ Dewitgalen alikñañ, nâgât kember mi!”

³⁹ Kegok mme an ñeñañ bemti mobien ekñenañ kwizet peme tatagalen zemkulumpewien. Yanjut egañ zelin ku nâmti ewe tusumti kwizet omba kumti zeye, “Geñ Dewitgat alikñañ, nâgât kember mi!”

⁴⁰ Kegok kume Zisasiyan nâmti ewe ku meti selen keyegak tati zeye, “In an ke neñmagen tetim kolit.” Zeme an zikatnañ beñan Zisasmagen tetim kopme yankwesimti zeye,

⁴¹ “Wae, neñ geñmagen kwileki penañ mganğayelen nâmti tazenik?”

Kegok zeme an zikatnañ beñañ zeye, “Amobotnañ, neñ zikatn ewe eegalen nâyap.”

⁴² Egañ kegok zeme Zisasiyan kapigok dunduye, “Zikadi belak zem ekbak! Nâmkinpendangapm zikadañ dolakñañ bein.”

⁴³ Zisasiyan kegok zeme an keyañ zikatnañ keyegak ege. Kegok mme Zisas mâpmeti Kawawañ sesewatsaye. Ma am sambe menok ke ekbienañ ekñenañ kegogak Kawawañ sesewatpewien.

19

Zakiasiyelen zet zapat

¹ Âpme Zisas ma nambañane ma am sambe Zeliko mka teman kot patañ zemti Zeliko mka tungupmaset moweti mebien.

² Âpme mka keyegak mânep takis titiyelen amobotnañ ñen milombi lombiñañ sambe ke matatan kwitnañ Zakias.

³ Ya Zisasiyan selen tapmepme egañ, “Zisas an kwi penañ?” nâmti eegalen mege. Egañ kegok mme am sambeyañ bembuluñme ek an danañgapm Zisas ku ekti,

⁴ “Set kapieset kosem,” ke nâmti kukñañgat meti tep kwitnañ sikamo keyet dukñañ Zisas eksât nâmti mowege.

⁵ Âpme Zisasiyan tep keyet yanañ sokñañ kokogalen koti ekme mopme Zakias ekti zeye, “Zakias, geñ sakwep kwatot; neñ alak gâlen mkaen geñmak metaselup.”

⁶ Egañ kegok zeme Zakiasiyañ tep dukñañgatnañ sakwep kwatoti zemoloñen mpemti keñan oloñen penañ beme Zisas aikti eegalen mkaen mebun.

⁷ Zakiasiyañ kegok mme am sambe ke ekbienañ zet yupmet yupkot mti zewien, “Zisas ek ayomton eegalen amkup mezin!” zewien.

⁸ Egelañ ke meti mka keñan moti totati tagoun. Kegok mme Zakiasiyañ dendañ watati Amobotnañgat kapigok dunduye, “Amobotnañ, geñ nâmbak! Neñ milombi lombin butnañ kalañti am bekopsat indamti am notnañmagen tetimae mti mânewin tiwan ke sek zulak zulak dopmañ tusum indasap.”

⁹ Egan kekok zeme Zisasiyan dunduye, “Alak mka kapiyet tonan genmak imbindi nemandine in Kawawangalen Zet Zapat Dolaknan nâmti yomin bankumpemti Kawawangalen nemunamba kwalip.

¹⁰ Ma Angat Nemunan neŋ am Zakias ek nembon Kawawangat ku manâmkinpemti yom mamip eknen indamukulem msâgât ma yomin katipepeyelen keyet toban.”

*Mânep kasetnan golmak keyelen bemzenze zet
(Matiyu 25:14-30)*

¹¹ Âpme am manŋe temanŋ Zisasiyelen zet nâmdelan zeme egan bemzenze zet nen zesât nâye. Kan keyet eknen Zelusalem mkaen soknan koti eknenan otnâwienen Kawawangalen zemâtâtâtgat katnan mama alak sakwep sosok sokbesâpm ke otnâme Zisasiyan keninan indikmâtâti

¹² bemzenze zet nen kapigok zeye, “An kwizapatnanmak nen manŋe yan egan msat beŋanen mepme keyelen amobotnanan msatnanŋalen amobotnanan kwakwagalen ombempeme gilik zemi msatnan yanŋan kokogalen weyan weyan mge.

¹³ Kan egan mebegalen tati mulup anŋane 10 ekŋengat zeme kotondakme mânep kanziŋan golmak ke kwep kwep indamti kapigok diindoye, ‘An eknen nâit, mânep kapiyan mulup notnan same mânep tâgânan butnan mandamindame neŋ koti ekbap.’

¹⁴ Kegok zemindemti mepme am mkanan nande kwep eknenan sekanŋan nâmpewien keyepm an zet zenze notnan indeme ekmagen meti kapigok zewien, ‘Nin geŋ amobotnan tatagat ku ndembeme wisat mgenup.’

¹⁵ Eknenan kekok zewien yanŋut amobotnan ke msat keyelen amobotnan amnan ombempeme gilik zem msatnan yanŋan koge. Kotati mulup anene 10 eknen keyet zeme kopme mânep indaye keyet yanŋan nânâyelen indamandaye.

¹⁶ Kegok mti mulup an nen kuknanŋat koti amobotnanŋat dunduye, ‘Amobotnan, geŋ mânep golmak kwep nawanan ya ke mulupman sama mânep tâgânan 10 mandawan.’

¹⁷ Egan kekok zeme amobotnanan dunduye, ‘Geŋ mulup nemba dolaknan penan keyepm geŋ mulup dolaknan penan mbanan! Geŋ kwitnan kwitnan isiknan weyan dolaknan ekdamun mbanan keyepm neŋ mka nande teman 10 geŋ gema indikdamun mbanik.’

¹⁸ Sakam kekokak mulup an nenan amobotnanmagen koti zeye, ‘Amobotnan, geŋ mânep golmak kwep nawanan ya ke mulupman sama tâgânan 5 aikban.’

¹⁹ Kegok zeme amobotnanan dunduye, ‘Geŋ mka nande 5 gema indikdamun mbanik.’

²⁰ Kegok sokbeme mulup an nenan koti zeye, ‘Amobotnan, gâlen mânepdi golmak kwep ke pine. Neŋ sanŋum pananŋan kwaikti belak mambema tazin.

²¹ Geŋ an kenŋi kaliŋan keyepm neŋ gâgât kiŋgati mânep golmak belak mambema tazin.’ Kegok zemi egan ewe tusum zeye, ‘Geŋ mânep amnan bembenan ke geŋ matinik ma suŋem sanŋo amnan tim onzenzenan ke geŋ kekokak matinik.’

²² Egan kekok zeme amobotnanan dunduye, ‘Geŋ mulup an bekanan penan. Gitangat zedi tazenik keyet neŋ zemgosowap! Geŋ nâgât yanŋ nânik. Neŋ an keŋ kaliŋan ma am notnanan milawat bembenan matiyap ma suŋem sanŋo timonzenzenan ke matiniyap.

²³ Ya kekok benak beme kwilekiyet mti nâlen mânepm mânep mkanan ku bewanan.’ Kegok mbanan ze neŋ mânep tâgânan notnan mandam nanak.’

²⁴ Amobotnanaŋ kekok zemti am notnaŋ ke tabiengat zeye, 'In mânep kwep golaŋ mimiŋaŋ ekmagen tasain ke mti an mânep 10 tasain an ke sait.'

²⁵ Egaŋ kekok zeme ekŋenaŋ zewien, 'Amobotnaŋ, ek mânep golmak 10 tasain. Kulekiyepmti mânep kwep kapi eksasenup?'

²⁶ Ekŋenaŋ kekok zeme amobotnanaŋ zeye, 'Neŋ diindoma nâit an ŋen kwitnaŋ kwitnaŋ notnaŋ tasame mulupmaŋ masain beme kwitnaŋ kwitnaŋ notnaŋ ewe tusumti same ekmagen polak polak wemsawe. Âk an ŋen kwitnaŋ kwitnaŋ ŋen isikŋaŋ tasawe beme ewe kwitnaŋ kwitnaŋ isikŋaŋ penaŋ bugan tasain ke kogak menzempewep.'

²⁷ Kegok zemti ewe kapigok tusum zeye, 'Neŋ amobotnaŋ msat ŋengalen takwapma am nâgât zekuku mti nâgât ku nâmtikŋaŋ mbien ekŋen ke indatim kot nâgât zikatnnaŋ indome gakit!' "

*Zisasiyaŋ Zelusalem mka temaŋ keŋan moge
(Matiyu 21:1-11; Mak 11:1-11; Zân 12:12-19)*

²⁸ Âpme Zisasiyaŋ bemzenze zet kekok zemdelaŋ zemti egaŋ ŋeŋaŋ mepme nembraŋane ma am sambe ekŋenaŋ Zelusalem mowewegalen mâti mowebien.

²⁹ Moweti Betpage ma Betani mka ŋande teman mobogalen moti kalaŋ ŋen kwitnaŋ Olip Kalaŋ ke motati nembraŋane zut kukŋaŋgat ideme mebegalen

³⁰ buŋam zet kapigok zemideye, "An zut, Betani mka ŋanden sokŋan kanda meti keŋan moweseluwen doŋki nembraŋaŋ tegen opempepeŋaŋ amnaŋ ku mim mamaŋaŋ ke ekti kaluti neŋmagen pien tetim koselup.

³¹ It kekok mmalut toŋaŋaŋ kapigok idayaŋkwesisem, 'It kwilekiyet doŋki tekŋaŋ takwalelup?' zeme it kapigok dunduselup, 'Amobotnaŋŋnaŋ kapiyaŋ mulupmaŋ sasayelen zemndep,' kekok zeselup."

³² Kegok zemideme egelaŋ meti mkaen patan zemalut kwitnaŋ kwitnaŋ Zisasiyaŋ kabem idaye keyet katnaŋ sokbeye.

³³ Kan keyet ke metati doŋki ŋen ekti teŋaŋ takwalepmaalut doŋki keyet toŋaŋaŋ koti idayaŋkwesiye, "It kwilekiyet doŋki tekŋaŋ takwalelup, e?"

³⁴ Egaŋ kekok idayaŋkwesime egelaŋ zewun, "An nodi, Amobotnaŋ kapiyaŋ mulupmaŋ sasem." Egelaŋ zet dopmaŋ kekok zemti

³⁵ doŋki nembraŋaŋ piwan Zisasmagen teti meti tâgâ melakandu teepmaŋ gulumti doŋki palaŋaŋ yaŋgempemti Zisas mukulem mti doŋki palaŋaŋ ambepeme moge.

³⁶ Âpme kan Zisasiyaŋ doŋki dukŋan motati megeen am sambe penaŋaŋ tâgâ melakandu teepmaŋ gulumti doŋkiyaŋ set megeen yaŋgempeme mege.

³⁷ Kegok sokbeme Zisas ma am ekŋenaŋ Zelusalem mka temaŋmagen sokŋan koti set isikŋaŋ Olip Muluwen towezinen ke patan zewien. Ke koti am sambe Zisas mâti kobien ekŋen keyaŋ yaŋbemti Zisasiyaŋ menok temaŋ mzikat indaye keyet Kawawaŋgat wisikŋ zemti kwizet palen zemsesewati kapigok kuwien,

³⁸ " 'Kawawaŋaŋ Nemuŋaŋ Amobotnaŋ ombempeme kozin keyet nin olonŋen penaŋ mnup;' *(Sam 118:26)*

Ekŋen sambe kululuŋen talip ekŋenaŋ sesewatpeit ma nin Kawawaŋ kululuŋen gwaen penaŋ tazin egat kwitnaŋ mmot pene!"

³⁹ Kegok sokbeme Palisi an notnaŋ am ekŋengat tunguwinan ke tati Zisas ekti kapigok yaŋkwesiwien, "An zikat indanda, geŋ maŋgendine ekŋen kapi zemkulumindemane kwizetpiŋ buzak talit!"

⁴⁰ Ekñenan̄ kekok zeme Zisasiyan̄ diindoye, “Notnne, neñ zema nâit, ekñenan̄ kwizet kukupin̄ mseip beme nanzan̄ ekñenan̄ Kawawan̄gat kwitnan̄ zemesesewatseip.”

Zisasiyan̄ Zelusalem mka walebe keyet nâmti si suye
(Luk 13:34-35)

⁴¹ Ke meti Zelusalem mka teman̄magen sokñan kwati Zisasiyan̄ Zelusalem ekti egan̄ keñan̄ bekanan̄ beme sumti

⁴² kapigok zeye, “Zelusalem am, neñ nâyawen in kwileki mti keñ se-wakñan̄ aiikgalen ke in ku nâip alak keñ sewakñan̄ aiikgalen kan delan̄ zein.

⁴³ Âpme bamgat kasan̄ineyan̄ inmagen kot nembet nembet indabembu-lun̄ti sepalon̄ teepman̄an̄ ingalen kimbalen tim onzemti keyet dukñaset moti nembet nembet kwatobep.

⁴⁴ Ke kwatoti mka teman̄ kapi kasan̄ineyan̄ walebep ma am keñan̄ matalip ekñenan̄ kekokak walebep. Ma mka nanzan̄an̄ walalatnan̄ ma kimbat ma sesewat mka teman̄ nanzan̄an̄ walalatnan̄ ekñen keyan̄ mundumin katipemti lala bubuk totemebep enenogat alak Kawawan̄an̄ An in yomen-gatnan̄ gilik zemindatitiyet zempeme kozin ke in ku mkipman̄ beip!”

Zisasiyan̄ sesewat mka teman̄ keñan̄ moge
(Matiyu 21:12-17; Mak 11:15-19; Zân 2:13-22)

⁴⁵ Âpme Zisasiyan̄ kekok zemdelan̄ zemti Zelusalem mka teman̄ keñan̄ ke moti sesewat mka teman̄ keñan̄ moweti ekme amnan̄ keñan̄ ke aem kwaem tapmme yan̄bemti indamâti zeye,

⁴⁶ “Kawawan̄galen Zet Itnan̄anen pigok zeme meluwan̄ mimiñan̄, ‘Nâlen sesewat mkan ke amnan̄ dundundu mulup ke mbep.’ (Aizaya 56:7) Yan̄gut in naman mme, ‘An kambu titiyelen enzilili mka kwazin!’ ” (Zelemmaia 7:11)

⁴⁷ Kegok mdelan̄ zemti msasa katan̄ sesewat mka teman̄ keñan̄ am zezapat dolakñan̄ mzikat indaye. Kegok tapmme sâpe sâpe bumbu an ekñengalen an ñeñan̄ bembe ekñen ma an zii zet zikat indanda ekñen ma sesewat mka teman̄galen an damuñ ekñenan̄ Zisas kume gakikiyelen setgat timabien.

⁴⁸ Ekñenan̄ kekok mimiyet nâwien keyan̄gulak am sambe ekñenan̄ egalen mzikat indandan̄an̄gat nâmtikñan̄ penan̄ mti ekñenan̄ egalen zet sambe ke nânâyelen etan̄ nâwien keyepm kekok ku mbien.

20

Zisas mulupman̄galen windeyet yan̄kwesiwien
(Matiyu 21:23-27; Mak 11:27-33)

¹ Âpme kasup ñengat Zisasiyan̄ sesewat mka teman̄ keñan̄ tati am Kawawan̄galen Zet Zapat Dolakñan̄ tazikat indaman̄ge. Egan̄ kekok tapmme sâpe sâpe bumbu an ekñengalen ñeñan̄ bembe an ma zii zet zikat indanda an ma sesewat mka teman̄galen an damuñ ekñenan̄ ekmagen koti

² kapigok yan̄kwesiwien, “Wae, geñ winde deyetnan̄ ma kwiyan̄ nâmgame amnan̄ sesewat mka keñan̄ bem kwiti kwiti tapmme indamâbanan̄?”

³ Ekñenan̄ kekok yan̄kwesime Zisasiyan̄ pigok zeye, “An ekñen, neñ yan̄kwesisi kwep penan̄ indayan̄kwesiwi. Ele, notnne, zeme nâmbi,

⁴ Zân tu zulutindende an ek am tu zulutindendeyelen kwiyan̄ nâmpeye? Kawawan̄an̄ nâmpeye ma amnan̄ nâmpewien?”

⁵ Egan̄ kekok zeme ekñenan̄ ilinak zenâ zenâ mti zewien, “Nin egat zigok zesenuñ? ‘Kawawan̄magengatnan̄,’ zesenuñ beme egan̄ zet dopman̄ pigok

zesem, 'Yañ kok ke kwilekiyet mti Zângalen tu zululut mulupman ke ku nâmkinpewien?'

⁶ Yanjut nin, 'Ammagen,' zesenu beme am sambeyan nanzan ndome gakisenu. Enenogat eknenan nâiwen Zân ek golan zenze an dolaknan kegok nâip."

⁷ Kegok zemti eknenan Zisasiyet dunduwien, "Wae, deyetnan ke nin ku nânu."

⁸ Kegok zeme Zisasiyan diindoye, "Ele, neñ kegogak winde deyetnan timti kwitnan kwitnan tapmiyap ke ku zema nâseip."

*Wain mulup an keñ katik ekñengalen bemzenze zet
(Matiyu 21:33-46; Mak 12:1-12)*

⁹ Âpme Zisasiyan zet kapigok tusum zemti bemzenze zet nen am eknenmagen zemkawan bemindeye, "An nenan wain aliknan mulupmanen ondemti an notnan eknenan ekdamun mti iknan gat notnan sasayelen zemindemti msat pemnen meti kwesin mange.

¹⁰ Ke mepmame kan wain katnanan elikti nep bem weme an mulup tonan mulup an nen zempeme wain katnan egat wenanok muluwen ke titiyelen mege. Kegok zempeme mege yanjut an eknen mulup damun mamtemien eknen keyan mulup an ke omba penan kumti kwitnan nen sasapin mme belak mege.

¹¹ Kegok sokbeme an mulup tonan ewe mulup an nen zempeme muluwen ke mege yanjut mulup damun mamtemien eknenan kumsage penan mti zet sakambuk igak igak msamti belak kwitnan nen sasapin zempeme mege.

¹² Kegok sokbeme mulup tonan mulup nemba nen ewe zempeme keyegak mege. Yanjut mulup damun eknenan kumsage penan mti zempeme kimbat zupman toge.

¹³ An kemagen kegok sokbeme mulup tonan keyan iknan gat zeye, 'Neñ zigok penan mbawe? Oo, alaknati nâyap. Neñ nanan gat nemun penan gogot mamiap ke zempema muluwen ke mebe. Kegok mbawen eknenan eksemti wain katnan nep same kobe!'

¹⁴ Egan iknan gat kegok zemti iknan gat nemunan ke peme mege. Ke meti muluwen kokogalen soknan kopme mulup damun mamtemien eknen mulup tonan iknan gat nemunan ke ekti ilinak zenâ zenâ mti zewien, 'Iknan gat nemunan kwitnan kwitnan sambe kapi tonan bewe keyepm nin kuman gakime kwitnan kwitnan sambe kapi nin tonan bewanup.' Kegok zewien.

¹⁵ Eknenan kegok zenâ zenâ tapmme mulup tonan gat nemunan keyan paselengatnan keñan moti eknenmagen soknan mepme eknenan ambeti paselen watoti kume gakiye." Zisasiyan kegok zemti am indayan kwesiye, "In zigok nâip, wain mulup tonan an keñ katik eknen kemagen zigok mimindewe?"

¹⁶ Egan kegok zemti ewe kapigok tusum zeye, "Mulup tonan keyan kasa kuku an eknenmak koti an keñ katik eknen indome gakime wain mulup ke an notnan belaknan indame eknenan ekdamun mti wain katnan notnan iknan gat sasayet nâmti indaye."

Egan kegok zeme am tabien eknenan ke nâmti zewien, "Yanjut an keñ katik eknen keyan kok ke nep ku mbiak!"

¹⁷ Eknenan kegok zeme Zisasiyan eknen indikti kapigok diindoye, "Kawawangalen Zet Itnananen zet papiaen kapigok kumpepenan, 'Mka walalat an eknenan tepum nen ekme bekanan beme wisat mti peme wenge. Yan tepum kewan tepum minan beye.' (Sam 118:22)

Zet kapiyet yanjan zigok?”

¹⁸ Zemti ewe tusum zeye,

“Tepum ke amnan, “Sambuñan,” zewien yanjut tepum ke kaliñan. Ya amnan tepum keyet dukñan tokutuin beme tepum tapen tapme am ke gakiwep. Ya tepum keyan am keyet palen tokutun beme am keyan kegogak gakiwe.”
(Aizaya 8:14-15)

Keyepm neñ tepum kenok beyap.”

¹⁹ Egan kegok zeme zii zet zikat indanda ma sâpe sâpe bumbuyelen an ñeñan bembe ekñenan Zisas keyegak atamti mka katikñan pepeyelen nâwien enenogat bemzenze zet keyan ekñen indaampuye. Ekñenan kegok mimiyelen nâwien keyanjut am manje teman ekñenan nanzanjan ndoseip ke nâmti kiñgabien.

*Takis mânep bembeyet Zisas yanjan m ekbien
(Matiyu 22:15-22; Mak 12:13-17)*

²⁰ Kegok nâmti ekñenan Zisas weyan maeknâmtemien. Ekñenan kegok tapmti an dâsukiton notnan mânewan indakwitimti zemindeme an pembedanok Zisasmagen zikat kambu eegalen ma egan zet zemyunngume zii zet zikat indanda ma sâpe sâpe bumbu an ñeñan bembe ekñenmagen gilik zem koti zemkume ekñenan Loma gapmangalen amobotnanmagen zemkumti winde tasain ma zemdelañ zenze ekmak tazingapm zemindeme mebien. Yanjut an zikat kambu eek ekñen ke an bekanan.

²¹ An zikat kambu eek ekñen keyan meti Zisasiyet yankwesiwien, “An zikat indanda, nin nânuwen gâlen zedi ma mzikat indandandi esemten penan mamkawan benik. Nin nânuwen am kwilinmak ma am kwilinpini ekñenmagen Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñan sakam kwep mamkawan bemindenik. Yanjut geñ zet penan Kawawañmagatnan amnan mama mimi zigok tatagalen ke mamkawan bem indenik.

²² Ekñenan kegok zemti ewe tusum zewien, ‘Ele zeman nâne. Ningalen zii zelan zeinen nin mânep takis Loma gapman sasayelen ma yek?’ ”

²³ Ekñenan kegok zeme Zisasiyan ekñengalen tetimaenjin ke ekmâtâti kapigok diindoye,

²⁴ “Ele, notnne, in mânep kanziñan ñen taindain beme name ekbi. Mânep palen an zimosetnan ma kwitnan kwiyelen kumpepenan?”

Kegok indayankwesime ekñenan zewien, “Loma gapmangalen amobotnan kwitnan Sisa egat weñanmak kwitnanan tazin.”

²⁵ Ekñenan kegok zeme Zisasiyan zeye, “Ele, kwitnan kwitnan amobotnan Sisayet weñan tatatanan beme ek sawep ma am in Kawawañ iñanñgalen bet muluwan keyepmti in iñanñgat zapat mait.”

²⁶ Kegok diindoye keyepm kan egan ammak tapme ekñenan ekmagen tetimae mti zemkukuyelen ñen ku mbien enenogat egan ekñengalen yankwesisi dopman zeye keyet nâmtemtem mti zetpinj buzak tabien.

Sadusi ekñenan am gakikiengatnan gilik zem wawat keyet Zisasi yankwesiwien

(Matiyu 22:23-33; Mak 12:18-27)

²⁷ Âpme Sadusi an notnan Zisasmagen kobien. An ekñen keyan maotnâmtemien am gakikiñanjan ku belek zemwabep. Kogogapmti ekñenan koti Zisasiyan yankwesiwien,

²⁸ “An zikat indanda, Mosesiyan meluwan papiaen kapigok kuye,

‘An njenan imbinan wadak ya maneti an keyan nembapanin gakinak beme notnan isiknanan imbi kwambet ke wati notnan temanhalen kwitnan mwawagalen nempa ambedak.’ ” *(Zii Zet 25:5)*

²⁹ Kegok zemti ewe tusum zewien, “Kan njen an nengat nemulatnene 7 mamkwabien. Ya yuninan imbi wati nemunambapanin belak gakiye.

³⁰ Yuninan gakime munanan imbi kwambet ke wage.

³¹ Ya muninmagen sakam kegogak sokbeme an gwalaan imbi kwambet ke wage. Sakam kegogak eknen sambemagen ilindin sokbeme nemunambapanin gakiwien.

³² Eknenmagen kekok sokbeme bam penan imbi keyan gakiye.

³³ Kegok sokbeme an 7 eknenan imbi ke mkipman bewien keyepm kan am gakikinan belek zem mamayen wabep kan keyet imbi ke an kwiyet imbinan penan bewe?”

³⁴ Eknenan kekok zeme Zisasiyan diindoye, “An ma imbi alak takwalip kapiyan awembin mambeip

³⁵ yangut an ma imbi eknenan kululungat zapat matalip eknenan nep gakikiengatnan belek zem wati kululun mobep. An imbi eknen keyan kululun gwaen awembin ku mambeip.

³⁶ Ma eknenan enselnok mamti ewe ku gakiwep. Eknen Kawawangalen nempa matalip enenogat eknenan gakikiengatnan belek zem wabien.

³⁷ Apme ingalen yan kwesisi penan am gakikinan gatnan wawat keyet yan nan nasat namti mkoloen yan kapigok. Mosesian am gakikinan mambeleke zem wati mama kanzizit matip keyelen yan msokbembeyelen Kawawan didik kunduman tep tazime keyet Moses sokbemsame Mosesian Kawawangat kapigok zeyeyet meluwan mge ke maini ku manamatalip? Mosesian Kawawangat kapigok zeye,

‘Gen alak kapiyet Abalaangalen Kawawan ma Aisakgalen Kawawan ma Zekopgalen Kawawan tadnik.’ *(Kisim Bek 3:6)*

³⁸ Wae, ek am gakikinan galen Kawawan yek. Ek am iknan mama kanzizit zapat ombemindeye ekngalen Kawawan mangeyan tapmain. Am gakiwien eknen ewe alik mamaip enenogat Kawawan nanamindeinen eknen alik iknan nembon tapmaip.”

³⁹ Egan kekok zeme zii zet zikat indanda an eknenan zewien, “An zikat indanda, gen yan kwesisiyet dopman dolakan penan zenik!”

⁴⁰ Kegok ke sokbeme Zisasiyet yan kwesisi njen yan kwesisiyet kinngatnan mak mbien.

*Kilais ek Dewitgat aliknan ma eget Amobotnan
(Matiyu 22:41-46; Mak 12:35-37)*

⁴¹ Apme Zisasiyan am ekngat diindoye, “Am inmagengatnan noktik dasuki njen tageen kapigok, Kilais ek Dewitgat insoknan etan manzeip.

⁴² Dewilan Kilaisiyet zet kapi kulekiyet mti papia kwitnan Sam keyet kejan kapigok kuye,

‘Amobotnan Kawawan nan Amobotnangat pigok zeye: gen betn penaset kwatotati tapmopmane

⁴³ kasandine mtoidewap.’ *(Sam 110:1)*

⁴⁴ Dewilan Kilaisiyet ‘Amobotnan’ zeye ke zigoset mti in ‘Dewitgat aliknan etan tadak?’ Ke penan Kilais nen sokbewan yangut nen Kawawangat Nemunan penan kogogapm Dewilan zet zapat itnanan kuyeen ke nâgat ‘Amobotnan,’ zeye eneyet nen Kawawan zemnemetot amgat yomgat dopman gakikiyet toban.”

*Zisasiyan an zii zet zikat indanda ekñengat mama mimi kumâbâgat zeye
(Matiyu 23:1-36; Mak 12:38-40)*

⁴⁵ Âpme am sambeyan wak bemti Zisasiyelen zet tatnâme egañ nem-bañaneyet kapigok diindoye,

⁴⁶ “In zii zet zikat indanda an ekñengalen ñoktik mgasik ke ku mâti mbep. Ekñenaj melakandu teepmanj gwaen biminangatnan baen selinan tot lapit mepme mamti ilinangat nâme mobotnanj beme selen ma tambangumen mame amnanj sekñin moindendeyet etanj manâip. Ekñenaj sesewat mkaen amobotnangalen mundumen ñenanj gwaenen etanj mametalip. Ma ondedak temanen ekñenaj meu ma songom temanj indame niniyelen etanj manâip.

⁴⁷ Ma ekñenaj imbi kwambetgalen mânep milawat ma mkanjin mee pi menzem timti indamâpme kilenj mepme dundundu teepmananj myunğunğunjin beke mamimatanepepe amnanj ñep ku eegalen mambein keyepm kan delanj zenze kanen Kawawananj zem indomti tosanjin bekananj penanj mmoti indawe!”

21

*Imbi kwambet ñenaj tewalanj mânep beye
(Mak 12:41-44)*

¹ Âpme Zisasiyanj sesewat mka temanj keñan mânep pelep mambeip keyet sokñanik tati ekme am mânep milawalinmak notnanj ekñenaj tewalanj mânewin temanj pelewen tapeme topwemanje.

² Ma egañ kegoğak ekme imbi kwambet bekopsat ñenanj koti mânep ñamanj isisikñanj zut piwan peme pelewen towege.

³ Kegok mme Zisasiyanj ekti nembañaneyet zeme kopme pigok diindoye, “An ekñen, neñ penanj sukwep zema nâit. Imbi kwambet bekopsat kapiyanj mânep pelewen bep keyanj an imbi sambe notnananj tewalanj beyo bee sebemindein.

⁴ Am mânep milawatmak notnanj ekñenaj mânewin omba penanj tatindainangut butnanj bugan timti kot pelewen time towelep. Yanğut imbi kwambet bekopsat keyanj mânepmanj bugan elak kopeme pelewen towepme delanj zein. Mkananen daenen butnanj ñen ewe ku tasain, yek penanj.”

Zisasiyanj Zelusalem sesewat mka beke kumasekbep keyet zapatnanj diin-doye

(Matiyu 24:1-2; Mak 13:1-2)

⁵ Âpme Zisasmak nembañane ekñenaj sesewat mka temanengatnanj toti mepmambe nembañane notnananj sesewat mka temanğalen nanzanj temanj kwetetepmanj ma am Kawawanğat taolet mânep temanj bewien keyelen miak miakñanj dolakñanj penanj ke ektemtem mti zewien.

⁶ Ekñenaj kegoğak zeme Zisasiyanj diindoye, “In kwitnanj kwitnanj ekti zeip ke kan ñengat kasa kuku ekñenaj kumasekme nanzanj keyanj mundumin katipemti lala bubuk totemebep.”

*Sisipenpenj sokbewe keyet Zisasiyanj zemkawanj beye
(Matiyu 24:3-14; Mak 13:3-13)*

⁷ Egañ kegoğak zeme ekñenaj kapigok zewien, “An zikat indanda, zenagen ke pe zukñan sokbewe? Ma kwilekiyanj mkawanj beme kan keyanj kwasâpm ke nâwanup?”

⁸ Ekñenaj kegoğak zeme Zisasiyanj zeye, “An sambeyanj nâlen kwilen koti, ‘Neñ Kilais!’ zewep ma, ‘Kan delanj zenze ilak kozin.’ Kegok zeme in zelin gawepumti indamâbâpiñ. In weyanj ekmâtâbep mneti indayunğuwepgat.

⁹ Ma in msat temanŋ nŋngalen kasa kuku an ekŋenanŋ msat temanŋ nŋngalen kasa kukumak aume nâmti in keyet kiŋgagapiŋ. Enenogat kwitnaŋ kwitnaŋ keboŋ keyaŋ kukŋaŋgat sokbewe wa ke kan delaŋ zenze yek.”

¹⁰ Kegok zemti egaŋ ewe tusum zeye, “Msat temanŋ nŋnmak msat temanŋ nŋnmak meaum kweaum mbalup.

¹¹ Ma mâkinaŋ temanŋ penaŋ kwabe ma meuyet kamberŋ sokbewe ma nukŋaŋ ekŋen keboŋ ke msat kataŋ sokbewe. Ma kwitnaŋ kwitnaŋ kiŋgagatnaŋmak sokbeme amnaŋ ke ekti kiŋgabep. Ma kululuŋen piliŋ mamananŋ sokbeme amnaŋ ekti kiŋgabep.

¹² Kan kwitnaŋ kwitnaŋ keyaŋ sokbembepiŋ mme inmagen sisipeŋpenŋ temanŋ nâgât mti mimindawep ma in notnaŋ an damuŋ ekŋengat zikalinan sesewat mkaen indatim mepme ekŋenanŋ zem indomti mka katikŋaŋ indewep. Ma in notnaŋ msalinanŋgalen amobotnaŋ temanŋ ma amobotnaŋ egat kandaŋan matalip ekŋengat zikalinan zemindowep. Nennmak matusuip keyepm nukŋaŋ kegok inmagen sokbewe.

¹³ In kegok mbewen set katnaŋ dolakŋaŋ Kawawaŋgalen zezapatnaŋ zemkawaŋ bembeyelen sokbewe.

¹⁴ In zelen ewe mebepiŋ tati, ‘Zet zigok zewanup,’ keyet yayaŋ mti nâmnukŋaŋ mimipiŋ

¹⁵ enenogat nen zet zenzeyelen nânâ dolakŋaŋ indama zet zenzeyeen kanen kasaŋine ekŋenanŋ in ku mtotindowep.

¹⁶ Ma notnaŋ in mambiwin ma noline ma sip butnaŋ ekŋenanŋ msalinanŋgalen amobotnaŋ ekŋengat belinan beme mka katikŋaŋ indewep. Ma in notnaŋ indome gakiwep.

¹⁷ Ma in neŋ napmât maip keyepm am sambeyaŋ ingat sekaŋaŋ nâmindewep.

¹⁸ Yaŋgut neŋ indikdamuŋ mbap keyepm an ŋenaŋ ku indowe ma kegogak ŋokzuwin ŋen ku towembe.

¹⁹ In kegok mimindame in nâmkŋepepen kaliŋaŋ tabewen in mama kanzizit ke ŋep tiwep.”

*Zelusalem mka temanŋ walebe keyet Zisasiyaŋ zemkawaŋ beye
(Matiyu 24:15-21; Mak 13:14-19)*

²⁰ Âpme Zisasiyaŋ kapigok tusum zeye, “In ekme kan kasa kuku an ekŋenanŋ Zelusalem mka temanŋ kot bembuluŋme in nâwep, ‘Oweŋ, walelelak sokŋaŋ sokbesâpm,’ ke otnâwep.

²¹ Kegok sokbeween am Zudia msalen talip ekŋenanŋ kunzuŋti kalaŋ dukŋaŋ mowebep. Ma am ŋenaŋ mka temanŋ keŋan tapmambe egaŋ ke penti pem ŋen mebe. Ma am ŋenaŋ mka temanŋ ganzenan talip ekŋenanŋ mka temanŋ keŋan ku mobep.

²² Kan keyet Kawawaŋaŋ Zuda am yominanŋgat dopmaŋ bekaŋaŋ penaŋ indawe. Ke Kawawaŋgalen Zet Itnaŋanen meluwaŋ kumpepeŋaŋ keyet katnaŋ sokbewe.

²³ Keyaŋ sokbeween imbi keŋmak ma imbi nemba okakŋaŋmak kan keyet ekŋenanŋ kunzuŋuŋgat nâmnukŋaŋ penaŋ mme ekŋenmagen kwitnaŋ kwitnaŋ bekaŋaŋ penaŋ sokbewe. Enenogat nukŋaŋ temanŋ penaŋ msalen kapi sokbewe ma Kawawaŋaŋ Zuda am ekŋen kemagen ŋenzinziŋ penaŋ nâmbe.

²⁴ Ma am notnaŋ kasaŋineyaŋ wanamaŋ indaŋme gakiwep ma notnaŋ msat beŋan beŋan indatim mepme keŋ titi mulup kaliŋaŋ mbep. Ma am Zuda maŋge ku sokbembeŋaŋ ekŋenanŋ Zelusalem mka temanŋ keŋan

timkwati kwitnaŋ kwitnaŋ kumasekti kekok mme ekŋengalen kan delan zeme peme tabe.”

*Angat Nemunaŋaŋ kokotnaŋgalen kan
(Matiyu 24:29-31; Mak 13:24-27)*

²⁵ Âpme Zisasiyaŋ zet ewe kapigok tusum zeye, “Kan keyet piliŋ manamanaŋ sepem igak igak kasup ma eyoŋga ma wenzim ekŋenmagen sokbewe. Ma am msat sambe katanŋ ekŋenaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ ke sokbeme kandadat mulup mbep ma nembu temaŋ kwisakŋaŋ ma nembu mamaŋ temaŋ takutume kwisakŋaŋ nomti kiŋgagat omba penaŋ mbep.

²⁶ Ma wenzim ma kwitnaŋ kwitnaŋ sambe ekŋen keyaŋ mundumin matokwaliwen puluk pilik pemti mundum belakŋan tokwabep keyepm am sambeyaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ sokbesâpm keyet nâmti kiŋgagat omba penaŋ aikbep.

²⁷ Kegok sokbeme Angat Nemunaŋ neŋ zanza palen winde temaŋmak ma sanŋa soŋga busatnaŋ temaŋ keŋan kopma nikbep.

²⁸ Âpme kan keyaŋ yaŋbemti sokbeween in dendaŋ tati zikalin kululuŋen ekme mobe enenogat Kawawaŋaŋ in indatitiyelen kan ilak bududuk bein. Kegok otnâwep.”

*Tep balam balamegeset nânâ aiikgalen
(Matiyu 24:32-35; Mak 13:28-31)*

²⁹ Âpme Zisasiyaŋ bemzenze zet ŋen kapigok zeye, “In balam balam tep ekŋengat otnâit.

³⁰ Kan tep balam balam katnaŋ yaŋbemti kwapme manzeip, ‘O, ilak mtete yaŋbesâpm’.

³¹ Sakam tep katnaŋ kwabe kekok kwitnaŋ kwitnaŋ manamanaŋ ekŋen keyaŋ sokbeme nâwep, ‘Ilak Kilaisiyelen zemâtâtât katnan mama kanaŋ sokŋan bein,’ otnâwep.

³² Neŋ penaŋ sukwep diindoma nâit am alak talip kapi ilindiŋ ku gakimâpme kwilekiki sambe kapi sokbesâpm.

³³ Âpme msat ma kululuŋ asekmalut delan zesâpm yaŋgut nâlen zetn delan zenzeŋepiŋ matapmambe.”

*Kan delan zenze sakwep kosâpm keyepm weyaŋ ekmâtâbep
(Matiyu 24:34-51; Mak 13:30-37)*

³⁴ Âpme Zisasiyaŋ zet ewe tusum zeye, “Weyaŋ ekmâtâbep! Mneti in amandanda ma tu kaliŋaŋ ma segalen kwitnaŋ kwitnaŋgat ŋoktikŋin temaŋ ekŋen keyet nâmkatik bemti tapmne peme kan delan zenze sakwep kobeyet weyaŋ eksemti mambe.

³⁵ Ke sakamaŋ lelembeyaŋ kwap sakwep makuin keboŋ msat sambe am ekŋenmagen sokbewe.

³⁶ In weyaŋ ekmâtâti Kawawaŋgat dundupeŋ tapme winde indame kwitnaŋ kwitnaŋ nukŋaŋ keyaŋ inmagen gwaŋkumepme in windebeŋ tabep. In kekok mbewen Angat Nemunaŋ nâgât zikatnan ŋep tabep.”

³⁷ Âpme kasupgat Zisasiyaŋ Zelusalem mka temanen tati egaŋ Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ sesewat mka temaŋ keŋan am mamzikat indamtan. Egaŋ kekok tapmme tambume egaŋ Olip Kalaŋan meti mawemtan.

³⁸ Kegok mamme msat msame am sambeyaŋ sesewat mka teman tambuŋan penaŋ Zisasiyaŋ Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ mkawaŋ beme nânâyelen makotemien.

22

*Zudasianj amobotnanj ekñenmagen Zisas zemkukuyet zetik mge
(Matiyu 26:1-16; Mak 14:1-11; Zân 11:45-53)*

¹ Âpme Nupmamanj Yispiñ Niniyelen Kendo kwitnanj ñen Anġalanj Kendo sokñan sokbeye.

² Ke sokbeme sâpe sâpe bumbuyelen an ñeñan ma zii zet zikat indanda an ekñenanj Zisas kume gakikiyet nâwien. Yangut amnanj ndoseip nâmti kiñgati Zisas kukuyelen setgat timabien.

³ Kegok tapmme Zuda kwitnanj ñen Iskaliot Sadanjanj egat keñan towege. Ek Zisasiyet nembanane 12 ekñenmagengatnanj.

⁴ Kegok sokbeme egañ sâpe sâpe bumbuyelen an ñeñan ma sesewat mka temañgalen tipdakutum ekñengalen amobotnanj ekñenmak met Zisas set katnanj zigaset atamti ekñengat belinan bembeyelen zemâtâtindaye.

⁵ Kegok zeme amobotnanj ekñen keyañ egalen zetnanġat oloñen penañ mti ek mânewañ kwititiyelen zetik mbien.

⁶ Kegok mme Zudas egañ ekñengalen zetik keyet ñep zeye. Ñep zemti egañ Zisas set ñen aikti ekñengat belinan bembeyet kan amnanj ku mambembu-
luñtemien keyet nâye.

*Zisasiyanj tu meu Anġalalanj Kendoyet weyayanġat zemindeme weyañbien
(Matiyu 26:17-25; Mak 14:12-21; Zân 13:21-30)*

⁷ Âpme Nupmamanj Yispiñ Niniyelen Kendo keyañ sokbeme kan keyet sipsip nembanjanj kumbumti nupmamanj yispiñ kemak niniyelen kwitnanj Anġalanj Kendo keyañ sokbeye.

⁸ Ke sokbeme Zisasiyanj Pita ma Zân egelañ met weyayanj mulup mimiye-
len zemâtâtidaye ke kapigok, “It meti Anġalanj Kendo meu nimtasenupġat weyañ mulup mselup.”

⁹ Egañ kegok zeme nembanane egelañ yañkwesiwun, “Wae, Amobotnanj, nit tu meu pe mka deset weyañselup?”

¹⁰ Egelañ kegok yañkwesimalut Zisasiyanj diidoeye, “It nâit, it mka temañ keñan moweseluwen an ñen menzim temañ tumak keyañ idaiksem. Idaikme it ek mâti mka egañ mepme keyegak mât moweselup.

¹¹ Ke moti mka toñanġat kapigok dunduselup, ‘An zikat indandayanj gâgât yañkwesip: Mka keñan nembanne Anġalanj Kendoyelen tu meu nsenup ke deset tazin?’ Kegok zeselup.

¹² It kegok zemalut egañ mka tedukñan mot zikat idasem. Keyet keñan mundum totatat ma menzim pelep ma meu bumbu mundumanj ma kwitnanj kwitnanj notnanj keyet keñan tapme it tu meu weyeyañ mulup mselup. It nâlup?”

¹³ Zemideme egelañ meti kwitnanj kwitnanj Zisasiyanj zemideye keyet katanj sokbeme egelañ Anġalalanj Kendoyelen tu meu weyañbun.

*Zisasiyanj nembanane tambuñalem indaye
(Matiyu 26:20-30; Mak 14:17-26; 1 Kolin 11:23-25)*

¹⁴ Âpme tambuñalem niniyelen kan sokbeme Zisas ma nembanane ekñenanj mundum totatalen totabien.

¹⁵ Ke totati egañ ekñengat diidoeye, “Neñ Anġalalanj Kendo kapiyelen tu meu inmak niniyelen eweñan baenen nâmtikñan penañ mban ya alak tatnup bamgat an notnanjanj sindem omba penañ naseip!

¹⁶ Neñ diindoma nâit, neñ Anġalanj Kendoyelen meu ewe sek ñen ku nimbap yañ maneti am yomengatnanj timkwat indema nâmkijpepe aikme

mulup keyañ delañ zeme kan keyet kululunen gwaen tu meu ke nsakwep nimbanup.”

¹⁷ Egan ke zemti okop wain tumak mti Kawawaᅇgat wisikᅇ zemti ekᅇngat zeye, “In kapi mti ilinak nit.”

¹⁸ Kegok zemti zeye, “Neᅇ penañ sukwep zema nâit, neᅇ wain tu ke ninipij maneti bamgat Kawawaᅇgalen zemâtâtâtgat katnaᅇ mama kululunen gwaen tati wain alakᅇnaᅇ ke nsakwep nbanup.”

¹⁹ Sakam kegogak egaᅇ nupmamaᅇ ᅇnen mti Kawawaᅇgat wisikᅇ zemu-tumti nempaᅇane indamti zeye, “In mti nit. Kapi nanaᅇgat sek sesumbannok ke ingat indayap. Ke ingat indama nimti nâgât otnânâyelen nâmti indayap.”

²⁰ Kan ekᅇnaᅇ tu meu nim delañ zeme sakam kegogak okop ikᅇnaᅇ ke mti zeye, “Okop wain tumak kapi tususu alakᅇnaᅇ inmak Kawawaᅇmak. Sipmnaᅇ tusum indeyap. Sipm tewen nâme sipmnaᅇ tobe ke in yominanᅇatnaᅇ indatim kwakwagat nâmti kegok mbap.

²¹ Yaᅇgut, nembanne, in egit! An ᅇnaᅇ zemnowe ke ninmak meu nini munduman kapi totazin!

²² Angat Nemaᅇnaᅇ neᅇ Kawawaᅇnaᅇ zemâtâtâtnaᅇ set katnaᅇ ke mâti gakiwap. Yaᅇgut an neᅇ zem noseᅇ an kemagen bekaᅇnaᅇ penañ sokbewe!”

²³ Zisasiyaᅇ kegok zeme nempaᅇane ekᅇnaᅇ ilinak zenâ zenâ mti zewien, “An ekᅇnen, an pe kwiyaᅇ kogok mbe?” Kegok zewien.

An kwiyaᅇ amobotnaᅇ bein?

(Matiyu 20:25-28; Mak 10:42-45)

²⁴ Âpme Zisasiyet nempaᅇane ekᅇnaᅇ ilinak an kwiyaᅇ mobotnaᅇ bein zemti zet mmot mtot mti mdândâwien.

²⁵ Kegok tapmme Zisasiyaᅇ nâmti diindoye, “Msalengalen amobotnaᅇ ekᅇnen amᅇnin indikdamuᅇ mimiyelen winde taindain. Ma an damuᅇ ekᅇnen amnaᅇ, ‘Amgalen noline,’ kwilin makuip.

²⁶ Yaᅇgut inmagen keboᅇ keyañ ku sokbewe. Yek penañ. Âpme naman ingat tunᅇuwinan amobotnaᅇ an kwiyaᅇ tabeen ikᅇnaᅇgat sekᅇnaᅇ mtoti am kwilinpiᅇ ekᅇngat kandaᅇninan mambe.

²⁷ An kwi ek amobotnaᅇ? An mundum totatalen totati meu tatnin ke ma meu menzimen taseᅇzin an ke? Ke penañ, an mundum totatalen totati meu tatn an ke amobotnaᅇ. Yaᅇgut neᅇ kegogak ingalen amobotnaᅇnin neᅇ nanaᅇgat sekᅇ mtoti tapmamti taindamukuleᅇ miyap.

²⁸ Âpme kan nukᅇnaᅇ sepem igak igak neᅇmagen sokbeyeen in neᅇ ku katinewien.

²⁹ Bipm kululunen egaᅇ am indikdamuᅇ mimiyelen zetik mneyeyepm ma neᅇ kegogak in indazetik mimindeyap

³⁰ in neᅇmak kululunen gwaen mundum totatalen totati tu meu nsakwep nimbanup ma in mundum elimayaᅇnaᅇmak keyet dukᅇnaᅇ totati Israeᅇl am maᅇge 12 indikdamuᅇ mbep.”

Pitayaᅇ Zisas bamkumpewe keyelen Zisasiyaᅇ zemkawaᅇ beye

(Matiyu 26:31-35; Mak 14:27-31; Zân 13:36-38)

³¹ Âpme Zisasiyaᅇ ewe tusum zeye, “Saimon, Saimon, geᅇ nâmbak, Sadaᅇnaᅇ ingalen nâmkᅇᅇpepeᅇnin mimindikme mkatikᅇnaᅇ bep ma tuwat tuwat talip keyelen Kawawaᅇnaᅇ nâmpep.

³² Yaᅇgut Saimon, neᅇ Kawawaᅇnaᅇ gapmukuleᅇ mme nâmkᅇᅇpendaᅇ kalinaᅇ tatagalen dunduya. Ya geᅇ yomdi ke nâmkawaᅇ bewanigen keᅇdi

gilik zeme nâlen zetn tapmâtigulak nodine neŋ manamâtmaip ekŋengalen nâmkinpepe bandim mimindewanik.”

³³ Egaŋ kegek zeme Pitayaŋ kapigok dunduye, “Amobotnaŋ, neŋ geŋmak mka kaliŋan meti geŋmak gakikiyelen weyeyaŋ mulup miyap!”

³⁴ Egaŋ kegek zeme Zisasiyaŋ dunduye, “Pita, neŋ gâgât zema nâmbak, alak tambuyet sakokolok apmaŋ kwitnaŋ kukupiŋ mme geŋ nâgât sek tuk zemkandaseniŋ.”

Kan nukŋaŋ pupuyelen sokbesâpm

³⁵ Âpme Zisas nembraŋaneyet kapigok diindoye, “Neŋ indema msat notnaŋ Kawawaŋgalen zezapat dolakŋaŋ mkawaŋ bembeyelen mebien kan keyet in mânep eleŋaŋ ma ele milawat wawat ma set wewet ke ku ti mebien kan keyet in kwitnaŋ kwitnaŋ notnaŋgat olalat mbien ma yek?”

Egaŋ kegek indayaŋkwesime ekŋenaŋ zewien, “Yek penaŋ, ku olabenn.”

³⁶ Ekŋenaŋ kegek zeme Zisasiyaŋ zeye, “Yaŋgut alak an mânep eleŋaŋmak ma ele milawat wawat ke tiseip. Ma an ŋen wanam teepmaŋaŋ yek egaŋ kâlâp tâgâyelen munduŋ main ke beme kwitime wanamaŋ teepmaŋ kwitiwe.

³⁷ Ma neŋ diindoma nâit: Kawawaŋgalen zezapat itnaŋaŋ kapigok zenzeŋaŋ, ‘Ek zelen zem kuwep sakam aindondo am ma an kambutiti ekŋen maindeipnok!’ Âpme kwitnaŋ kwitnaŋ sambe golaŋ zenze an ekŋenaŋ nâgât kukuŋaŋ ke sosok sokbemkawaŋ tabein.”

³⁸ Egaŋ kegek zeme ekŋenaŋ zewien, “Amobotnaŋ, ndikbak, nin wanam zut tatndain.”

Zeme egaŋ zeye, “Neŋ wanam kwititiyet zeya ewan wanam penaŋ kwititiyet ku zeya. Nukŋaŋ bam sokbesâpm keyet amnaŋ zigok weyeen mulup mimiyet nâmti zeya. Keyet wanamgat zapat ŋen ewe zenzepiŋ. Ele, metne.”

Zisasiyaŋ Olip Kalaŋan dundundu mulup mge (Matiyu 26:36-46; Mak 14:32-42; Zân 18:1)

³⁹ Âpme Zisasiyaŋ mka temaŋ ke pemti Olip Kalaŋan mametan kegek mepme nembraŋane ekŋenaŋ mâti mebien.

⁴⁰ Ke meti ekŋenaŋ ke patan zemti egaŋ ekŋengat zeye, “In kapi tati tadundumaseip mneti Sadaŋaŋ ingat yaŋin mimindikme toweseipgat.”

⁴¹ Kegoŋ zemindemti ekŋen katim indemti amnaŋ nanzaŋ mapemezin keyet kataŋ metati pedondomti kapigok dunduye,

⁴² “Bien, gitaŋgat nânâyet nâlen nukŋaŋ kapi mâtâpeseniŋ. Yaŋgut geŋ nâlen nânân mâbâpiŋ; geŋ gitaŋgat nânândi mâseniŋ.”

⁴³ Kegoŋ tadundume Kawawaŋgalen enselaŋ kululuŋengatnaŋ ek winde sasayelen koge.

⁴⁴ Kegoŋ sokbeme Zisasiyaŋ gakikiyelen kan bududuk sokbeye keyepm nâmnukŋaŋ mti ewe tusum omba windenaŋbeŋ penaŋ dunduye ma pusiŋaŋaŋ sekŋanengatnaŋ sakam sipnok petak petak msalen toge.

⁴⁵ Nembraŋanyaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ sokbesâpm keyet nâmnukŋaŋ penaŋ mti ma tambu tetak takwabiengapm melugaŋ indome wem kopa bewien. Egaŋ dundu delaŋ zemti dendaŋ wati nembraŋanemagen meti indikme tawemambien.

⁴⁶ Indabutemti ekŋengat zeye, “In meluk wewepiŋ. Kaik watati dundundu mulup mit. Mneti amnaŋ koti ingat nâmkinpepeŋinaŋgat yaŋaŋ mimindikseipgat.”

*Zudasian Zisas kasayet belinan beye
(Matiyu 26:47-56; Mak 14:43-50; Zân 18:3-11)*

⁴⁷ Zisasiyan zet ewe tusumti tazeme an manje temañan kobien. Âpme ekñenmagengatnañ an Zudas ek Zisasiyet nembañane 12 ekñenmagengatnañ egan kukñañgat indatim koti Zisasmagen mebien.

⁴⁸ Ke kopme Zisasiyan yañkwesiye, “Zudas, geñ nuknuk mnesenik keyañ mkawan beinen Angat Nemuñañ neñ amgat belinan nesenik, ma?”

⁴⁹ Âpme Zisasiyet nembañane ekñenañ kwitnañ kwitnañ sokbesâpm ke ek kawan bemti egat zewien, “Amobotnañ, geñ nâmdemane nin wanamañ ekñen indañsenup?”

⁵⁰ Kegok zemti ekñenmagengatnañ ñenañ sâpe sâpe bumbu an ñeñañ egalen mulup an ñen wanamañ wakñañ penaset sâmpeme enzañ galañ galañ mge.

⁵¹ Kegok sokbeme Zisasiyan ekti zeye, “Muluwan bekanan ke katipe!” Kegok zemti an keyet wakñañ an zam tage ke tañgume ñep beye.

⁵² Kegok sokbeme sâpe sâpe bumbu an ñeñañ ma sesewat mka temañgalen an dakutum ma sesewat mka temañgalen an damuñ ekñenañ Zisas atasâgât kobien ekñen keyet zeye, “In wanam ñilikñañ ma wenzomak natatayelen kolo keyañgut neñ an kambu tititoñ yek.

⁵³ Neñ inmak kasup katan Kawawañgalen sesewat mka temañ keñañ matateman ke in ku natawien. Ya alak ingalen kan neñ natatayelen beme Sadañañ mulup bekanan mamnen sosok sokbein.”

*Pitayan Zisas yanpeye
(Matiyu 26:57-58; Mak 14:53-54, 66-72; Zân 18:12-18, 25-27)*

⁵⁴ Zisasiyan kekok zeme ekñenañ atamti tetimet sâpe sâpe bumbu an ekñengalen an ñeñañ egalen mka keñañ wapmobien. Âpme Pitayan igak bam sukwep takopmanje.

⁵⁵ Ke koti ekme an notnañañ zet nânâ mka tungupman tep mmenzime totatmambien Pitayan kot ekñenmagen totage.

⁵⁶ Ke kototapme mulup imbi ñenañ tewen ke totapme ekti weyañ zikat memuñ ektati zeye, “An kapi kekokak Zisasmak mamtan!”

⁵⁷ Imbiyan kekok zeme Pitayan yañti zeye, “Imbi nânik, neñ an ke ku nâmpayap!”

⁵⁸ Ya belaknik ke tati an ñenañ Pita weyañ ekmâtâti zeye, “Geñ kekokak Zisasiyelen manjeen mamanik!”

Kegok zeyeyañgut Pitayan ewe yañti zeye, “Notn, geñ zenigen ke penañ sukwep an ke neñ ku nâyap!”

⁵⁹ Ke tapmâti aua kwep kekok delañ zeme an ñenañ ekti zet windenañben yañkwesimti zeye, “Kapi penañ, an kapi kekokak Zisasmak tapme ekban ma ek kekokak Galili msalengatnañ!”

⁶⁰ Kegok zeme Pitayan zeye, “Notn nânik, geñ an zenigen ke neñ ku nâmâtâlap!”

Egan kekok tazeme keyegak sakokolok apmañañ kwitnañ kuye.

⁶¹ Kegok kume Amobotnañañ gilik zemti Pita eksem tage. Amobotnañañ kekok mme Pitayan egalen zet eweñañ dunduye ke nâmkawan beyeen kapigok, “Geñ alak sakokolok apmañ kwitnañ kukupiñ tapme geñ nâgât ku nâmpayap sek tuk zesenik.”

⁶² Pitayan zet ñande ke otnâmti zupman kwatoti si omba penañ suye.

*Zisasiyet pep zet msamti witikbien
(Matiyu 26:67-68; Mak 14:55-65; Zân 18:19-24)*

⁶³ Âpme an ekñen Zisas ekdamuñ mbien ekñen keyañ pep zet msamti witikbien.

⁶⁴ Kegok mti sanjum pañañañ zikatnañ kwaik pemti yañkwesiwien, “Geñ golañ zenze an manzenikgat an kwiyañ goin geñ ke zemane nâne!”

⁶⁵ Kegok msamti zet bekañañ totot tototnañ sambe msawien.

⁶⁶ Msat msame sesewat mka temañgalen an damuñ ma sâpe sâpe bumbuyelen an ñeñañ ma zii zet zikat indanda ekñenañ Zisas wati an damuñ sambeyañ ondekbien ke aik meti yañkwesiwien,

⁶⁷ “Geñ zema nâne, geñ Kilais, Kawawañ an ikñañ ombemgeñgeñañ ma an kwi?”

Kegok yañkwesime egañ diindoye, “Neñ keyet yañañ ingat zesap beme in ku nâmkĩpeseip.

⁶⁸ Ma neñ yañkwesisi ñen indayañkwesisap beme in keyet yañañ ku dinoseip.

⁶⁹ Yañgut kwitnañ kwitnañ sokbesâpm kapiyet bamen Angat Nemuñañ neñ mundum bet penaset Kawawañañ an ikñañmak tatagalen nâme matazin mundum ke windeyelen mundum ke nename totabap.”

⁷⁰ Egañ kekok zeme ekñen sambeyañ yañkwesiwien, “Keyepm geñ Kawawañgat Nemuñañ, ma?”

Ekñenañ kekok yañkwesime egañ diindoye, “Ilin zemkawañ bep kelak neñ kapimak.”

⁷¹ Egañ kekok zeme ekñenañ zewien, “Nin yegak zetnañ zem kukuyelen kelak nâmâtâtnup keyepm an ñen egalen zet bandim mimiyelen ku aik-senup.”

23

Zisas amobotnañ kwitnañ Pailletmagen teti mebien (Matiyu 27:1-2, 11-14; Mak 15:1-5; Zân 18:28-38)

¹ Âpme amobotnañ sambe ekñenañ zet ñande ke nâmwati Zisas aikti amobotnañ Pailletmagen mebien.

² Ke metati egat zet dâsuki ekñenañ Pailletgat zikatnan ombem zewien, “An kapiyañ ningalen amm ekñengat amobotnañ Sisamagen mânep takis ku kwititiyelen zemkulumindeye ma egañ ikñañgat ‘Amobotnañ Kilais’ zeye.”

³ Ekñenañ kekok zeme amobotnañ Pailelañ Zisasiyet yañkwesiye, “Geñ Zuda mañgeyelen Amobotnañ ma?”

Zeme Zisasiyañ egalen zet dopmañ gilik zeye, “Giti ke zenik kemak.”

⁴ Kegok zeme amobotnañ Pailelañ sâpe sâpe bumbuyelen an ñeñañ ma am mañge tabien ekñengat zeye, “Neñ an kapi zem kukuyelen zet dolakñañ penañ ñen ku aigap.”

⁵ Egañ kekok zeme ekñenañ zet omba moti zewien, “An kapiyañ Galili msat katan yañbemti am keñin mwapme gapmanmak kasa kukuyelen zempeme Zelusalem mka teman zemkwezín. Ma Zudia msalen katan sakam kekok tasokbein.”

Zisas amobotnañ kwitnañ Elotmagen teti mebien

⁶ Âpme amobotnañ Pailelañ zet ke nâmti am ekñen indayañkwesiye, “An kapi Galili msalengatnañ, ma?”

⁷ Egañ otnâyeen Galili msat ke amobotnañ Elolañ maekdamuñ min nâmti Zisas peme amobotnañ Elotmagen teti mebien. Elolañ kan keyet Zelusalem mka temanen kotage.

⁸ Ya Zisas amobotnañ Elotmagen tetimebien kan teepmañ Elolañ Zisasiyelen zet zapat sambe ke nâmti ek eegalen maotnâmtan keyepm Zisas eegalen oloñen penañ mge. Egañ otnâyeyen Zisas egañ menok ñen mme eegalen nâye.

⁹ Keyepmti amobotnañ Elolañ Zisas yañkwesisi omba penañ yañkwesiye yañgut Zisasiyañ eegalen zet dopmañ ñen ku zeye.

¹⁰ Kegok sokbeme sâpe sâpe bumbuyelen an ñeñañ ma zii zet zikat indanda ekñenañ amobotnañ Elotmagen sokñañ koti Zisas zemkukuyelen zet windenañbenj zewien.

¹¹ Kegok zeme amobotnañ Elot ma eegalen an kasa kuku ekñenañ Zisas pep zet msamti zet mtopepe zet zemti kâlâp teepmañ dolakñañ penañ same mundumge sepem amobotnañ ekñenañ mamundunip keboñ mundumpemti tetimti amobotnañ Pailletmagen gilik ze mebien.

¹² Tipman baenen amobotnañ Elotmak amobotnañ Paillet egetmagen kasa kasa takwage ya kan keyet egeñañ notn notn pembenañ mbun.

*Pailelañ Zisas gakikiyelen zemdelañ zeye
(Matiyu 27:15-26; Mak 15:6-15; Zân 18:39-19:16)*

¹³ Ke aikti kopme amobotnañ Pailelañ sâpe sâpe bumbuyelen an ñeñañ ma sesewat mka temañgalen an damuñ ma an imbi sambe zeme ondekme

¹⁴ kapigok indayañkwesiye, “In an kapiyañ animbi keñin tapm yuñgun kekok zemti in neñmagen aiikolo yañgut neñ ingat zikalinan an kapiyet yañañ mim egeyañ eegalen bekañañ mimiñañ in zem kuyoyen ke ñen ku aigap.

¹⁵ Ma kekokgak amobotnañ Elolañ eegalen bekañañ mimiñañ ku aikti peme ninmagen kozin. Ma an kapi nin kumann gakikiyelen bekañañ mimiñañ ñen ku mge.

¹⁶ Keyepmti neñ zema kasa kuku an ekñenañ witikme belak zem pema mesem.”

¹⁷ [Âpme Anjalalañ Kendoyet katan amobotnañ Pailelañ an kwep Zuda ekñenmagengatnañ mka katikñañ tatatnañ ekñen manzemindeme belak kwawetemien.]

¹⁸⁻¹⁹ Âpme an ñenañ kwitnañ Balabas ek am keñin walapme Loma gapmanmak an kasa kasa Zelusalem mka temañ keñañ ke mti an ñen kume gakime mka katikñañ pewien. Pailelañ Zisas peme belak mebegalen nâm zemeñgut an imbi sambeyañ kwizet kumti zewien, “Kume gakik. Balabas belak peme mesem!”

²⁰ Âpme amobotnañ Pailelañ Zisas belak peme mesât nâmti am ekñengat yañkwesisi kwizet paleset kuye.

²¹ Kegok kuye yañgut ekñenañ kwizet dopmañ kapigok kuwien, “Tewen kume gakik! Tewen kume gakik!” kwizet kekok kuwien.

²² Kegok kume egañ sek ñen ewe indayañkwesime sek tuk beme kapigok zeye, “An kapiyañ kwileki myuñguye? Neñ egañ gakisem kapiyelen myuñgunñañ ñen ku aigap! Keyepm witikti belak pemann mesem.”

²³ Egañ kekok zeyeyañgut ekñenañ kwizet ewe giñgiñ kumti Zisas tewen kume gakikiyelen zewien. Kwizet kekok takume amobotnañ Pailelañ zelin gawepumti

²⁴ ekñenañ nâwienen keyet katan Zisas zemdelañ zempewe.

²⁵ Pailelañ kekok mti an ekñenañ belak mka katikñañ kwaselen peme kwawewegalen an ke wekume belak zempeme kwawege. An ke gapmanmak kasa kasa mti an ñen kume gakime mka katikñañ pewien. Kegok mti Zisas ekñengat belinan beme ekñenañ ilin nâwien keyet katan mbien.

Zisas tewen kume gakiye

(Matiyu 27:32-44; Mak 15:21-32; Zân 19:17-27)

²⁶ Âpme ekñenan kekok mti Zisasiyan gakikiñangalen tepman ikñan pume mepmambe an ñen kwitnan Saimon Silini msalengatnan an ke Zelusalem mka teman keyelen kimbat zupman tapmanje ya egan Zelusalem kimbat kenan mowepme kasa kuku an ekñenan aikti apitilime Zisasiyelen gakikiñangalen tep ke pumti Zisasiyet bamanan mege.

²⁷ Ekñenan kekok mme an imbi sambeyan Zisas mâbien ekñengat tunguwinangatnan imbi notnan si zesum zesum egat tapm mepmambien.

²⁸ Ekñenan kekok tapm mepme Zisasiyan gilik zem indikti zeye, “Zelusalem imbi, nâgât susupin! Neñ nâyawen dolakñan ilinangat ma nembañineyet suit.

²⁹ Enenogat kan nukñan temanjan sokbeme amnan zewep, ‘Imbi ekñen nembañinpin ma imbi namba okak ku maambelip ma imbi namba okak nam ku maindap ekñen keyan oloñen penan mbep.’

³⁰ Ma kan keyegak amnan kinğati
‘Kalañgat pigok zewep, “In epeemti ndakwatait!” ma sepem kekokak kalañ isikñangat zewep, “Nin angalañ nde!” zewep!’ *(Aizaya 2:19-20)*

³¹ Âpme an yomepin ekmagen kwitnan kwitnan bekanan ekmagen sokbein beme am yomton ekñenmagen bekanan penan sokbewe!”

³² Ma keyegak kasa kuku ekñenan an zut idatim mebien. An zut ke an kambu titi ya Zisasmak idome gakikiyelen idati mebien.

³³ Ke meti kalañ kwitnan Nokanzin Kalañ ke patan zemti Zisas tewen kumasasok pemti mwat onzempewien. Ma Zisas betnan penaset ma alomset an kambu titi zut ke tewen gakikiyelen idewien.

³⁴ Ekñenan kekok mme Zisasiyan zeye, “Bien, ekñenan kwitnan kwitnan tapmip ke ku nâmâtâlíp keyepm ekñengat yomin katipe!” Egan kekok zeme kasa kuku an ñenañinan sâk melakandujan nanzan bet guluk gilik mti kwiyan penan tistem ke nâmti mbien.

³⁵ Kekok sokbeme an imbi sambeyan dendan tati taekme keyegak Zuda ekñengalen amobotnan ekñenan Zisasiyet pep zet msamti zewien, “Egan am notnan maindamukulem mimindein ya ek Kilais, Kawawan an ikñan ombempepenan beme ikñangat sekñan ñep mukulem mpesem!”

³⁶ Sakam kekok kasa kuku an ekñenan msamti ekmagen sokñan koti wain tosan an isikñan ke same niniyelen ke nâmti mbien.

³⁷ Kekok mti zewien, “Geñ Zuda amgalen Amobotnan beme gitañgat sekdi mukulem mi!”

³⁸ Âpme meluwan ñen kapigok kumpewien,
“AN KAPI ZUDA AM EKNËNGALEN AMOBOTNAN.”

³⁹ Kekok sokbeme an kambu titi zut egetmagengatnan ñenan Zisasiyet pep zet msamti zeye, “Geñ Kilais, Kawawan an ikñan ombemgengeñan beme gitañgat sekdi mukulem mti nit kekokak ndamukulem mi!”

⁴⁰ Ñenan kekok zeme ñenan zet ke nâmti ñenzinziñ msamti zeye, “Geñ Kawawanğat kinğadik ma yek? Nin tuk kapi nsakwep gakikiyelen zemdelan zemndeyo.

⁴¹ Nit bekananğangat dopman gakisâpmilup ke ñep yangut an kapi ek myunğunğun an ñen ku tazin, yek penan.”

⁴² An keyan kekok zemti Zisasiyet zeye, “Geñ Amobotnan kobanigen nâgât nâmnewanik!”

⁴³ Egan kekok zeme Zisasiyan dunduye, “Neñ penan sukwep zeyap, alak geñ neñmak kululun tasenik.”

*Zisasiyan gakiye**(Matiyu 27:45-56; Mak 15:33-41; Zân 19:28-30)*

⁴⁴ Âpme 12 kilok kasup sutnañ bembeyelen sokñan beme msat tambumbuyan pesak peme tapmeti 3 kilok gasiyet beye.

⁴⁵ Kegok sokbeme sanj gum temañ Zelusalem sesewat mka temañ keñan maopem peme topmatatan ke tungupman edelet balalañ zemtoti butnañ butnañ beye.

⁴⁶ Kegok sokbeme Zisasiyan kwizet temañ kumti zeye, “Bien, nâmamann gâlen belen beyap!” Kegok zemti gakiye.

⁴⁷ Kegok sokbeme kasa kukuyelen an ñeñañ egañ kwitnañ kwitnañ ke eknâmti Kawawañgat sesewati zeye, “Penañ sukwep, an kapi an kwetetepmañ penañ!”

⁴⁸ An imbi sambe tabien ekñenañ ke ekmâtâti kemberñ penañ nâmti mkañinan mebekobien.

⁴⁹ Âpme am Zisas egat nâmâtâbien ma imbi ekñen Galili msalengatnañ Zisas mâkobien ekñenañ benanik tati kwitnañ kwitnañ sokbeye ke eknâmâtâbien.

*Zisas sumen mziliwien**(Matiyu 27:57-61; Mak 15:42-47; Zân 10:38-42)*

⁵⁰⁻⁵¹ Âpme an ñen kwitnañ Zosep ek Zuda ekñengalen mka temañ kwitnañ Alimatia keyetnañ. Ek an dolakñañ ma an kwetetepmañ ma ek amobotnañ Zisas zemkuwien ekñenmagengatnañ ñen ek keyañgut egañ ekñengalen nânâ Zisas kukuyelen nâmbiliwebien keyet nâmtikñañ penañ ku mge. Egañ Kawawañ an ikñañ ombem pepeñañ koti Kawawañgalen zemâtâtât katnañ mama mamkwatan.

⁵² Keyepm egañ amobotnañ Pailletmagen meti Zisas sekñañ tewen mtoti sumen bembeyelen meti yañkwesime amobotnañ Pailelan ñep nâmpeye.

⁵³ Ñep nâmpeme Zosewañ Zisasiyet sekñañ tewen mtoti sâk palakñañañ sekñañ sumuñ pemti mti met nanzañ kapalañ enzuñ temañ kwan pepeñañ an ñen ku bemberañ keyet keñan mmet beye.

⁵⁴ Ma kan keyet Bepmañ ma Sabat tagoñgo tatagalen sokñan koge.

⁵⁵ Kegok sokbeme imbi ekñen Galili msalengatnan Zisasmak kobien ekñen keyañ Zosep mâti Zisas sekñañ mepme sum deset bembeyelen ma sepem zigok pewesem ke eegalen mebien.

⁵⁶ Imbi ekñen keyañ ke koekti gilik zemti mkañinan meti wet sesikñañ dolakñañ Zisas sekñañ kumpepeyelen ke met weyeyañ mulup mbien. Enenogat Sabat tagoñgo kanen mulup ñen ku mimiyelen ilinañgalen zii zelañ zemkatik bein.

24*Zisasiyan gakikiengatnañ wage**(Matiyu 28:1-10; Mak 16:1-8; Zân 20:1-17)*

¹ Âpme Sabat tagoñgo kan delañ zeme mseñan Sonda tambuñan msat tapm msame imbi ekñen wet kelakñañ weyeyañ mulup mbien ekñen keyañ wet kelakñañ ke mti sumen ke kobien.

² Ekñenañ ke koti ekme nanzañ temañ sumgalen sekekek bekek pewien ke welilim peme ganzenan metage.

³ Kegok sokbeme ek nâmti ekñenañ keñan mowebien yañgut Amobotnañ Zisasiyet sekñañ ku tapme ekbien.

⁴ Ke motati nâpeme mekwapme tatnepeme keyegak an zut melakandunjit busatnaŋ temanmak keyaŋ ekŋenmagen sokŋan kotabun.

⁵ Ekŋenaŋ ke ekti kiŋgalaŋ indatime kusumti zikalinaŋ msalen baen ektatnepeme an zut keyaŋ kapigok zewun, “In kwilekiyet mti am gakikiŋaŋgalen mundumen pi an alik walep keyet kwilekiyet taegip?”

⁶ An in eegalen kolo ke kapi ku tazin. Egaŋ gakikiengatnaŋ walep. In egaŋ Galili msalen inmak tati zezapat kapigok diindoye ke otnâit ke,

⁷ ‘Angat Nemaŋaŋ neŋ a yomtoŋ ekŋengat belen mopma tewen gwilimaŋ nowep. Ya kasup mulup mimi tuk keyet mamaen gilik zem wabap,’ kekok diindoye.”

⁸ An zut keyaŋ kekok zemalut imbi ekŋen keyaŋ zet ŋande ke otnâmti

⁹ sum katipemti mkaŋinan gilik zem meti kwitnaŋ kwitnaŋ eknâmbien keyet met Zisasiyelen nempa 11 ma notnaŋgat zezapat mimindawien.

¹⁰ Imbi ekŋen zezapat nempaŋane ekŋengat kozewien ekŋen ke kwilin Malia Makdala mkaengatnaŋ ma Zoana ma Malia Zemsiyet mamaŋ ma imbi notnaŋ ekŋen ke.

¹¹ Kegok kozewien yaŋgut nempaŋane ekŋenaŋ imbi ekŋen keyelen zelin nâme pepesut imbi zezet beye ma ekŋengat ku nâmkiniŋpewien.

¹² [Pitayaŋ zet ke nâmti wawadak winde bemti sumen meti sekekegen kusum toti zikatnaŋaŋ Zisasiyelen mundumanen ke egeen saŋgum miak pewien ke etaŋaŋ tage. Ke ekti mkaŋan meti kwitnaŋ kwitnaŋ sokbeye keyet nânâ mulup temaŋ mge.]

*Zisasiyaŋ am zut Emaus mka temaŋgalen selen idaige
(Mak 16:12-13)*

¹³ Âpme kan keyet am zut Zisas mâpnamtemien egelaŋ Emaus mka temaŋgalen selen mkaen ke mebegalen tapmepmambun. Mka keyetnaŋ Zelusalem mka temanen ke mebegalen mael 7 kekok mametemien.

¹⁴ Egelaŋ ke mepmambe Zisasmagen kwitnaŋ kwitnaŋ sokbeye keyet zenâ zenâ tapmepmambun.

¹⁵ Kan egelaŋ zenâ zenâ tapmepmambunen keyegak Zisas ikŋaŋ egegat tuŋguwidan ke patak zemti ilinsakwep mebien.

¹⁶ Ke sokbemidame egelaŋ an ke ekbun yaŋgulak egelaŋ am ke Zisas ke ku eknâmâtâbun.

¹⁷ Âpme Zisasiyaŋ idayaŋkwesimti zeye, “It pe kwilekiyet set teepmaŋ pi zenâ zenâ tapmkolup?” Egaŋ kekok idayaŋkwesime egelaŋ teŋ kindiŋ pemtati zimoselidan kember sakam ekbun.

¹⁸ Egetmagatnaŋ an ŋen kwitnaŋ Kelopas egaŋ Zisas yaŋkwesiye, “Notn, geŋ kwitnaŋ kwitnaŋ Zelusalem mka temanen âgânen ma tugenen da sokbeye ke geŋ ku nâmâtâdik?”

¹⁹ Kegok zeme Zisasiyaŋ zeye, “Pe kwilekiyet tazenik?”

Zeme Kelopasiyaŋ zeye, “Nit kwitnaŋ kwitnaŋ Zisas Nasalet mkaengatnaŋ ekmagen sokbeyan keyet tazelup. An ke golaŋ zenze an dolakŋaŋ penaŋ. Kawawaŋaŋ ma amnaŋ egat dolakŋaŋ nâmpewien enenogat egaŋ menok temaŋ sepem igak igak mge ma zetnaŋ windenŋaŋmak zemkawaŋ beye.

²⁰ Kegok tapmkwapme ningalen sâpe sâpe bumbu an ŋeŋaŋ ma sesewat mka temaŋgalen an damuŋ ekŋenaŋ Loma gapmangat belinan beme gakikiyet zemdelaŋ zempeme tewen gwilimaŋ kumasasokpeme gakiyan.

²¹ Nin otnâwenen an ke Kawawaŋaŋ Israeal am maŋge indamukulem mimiyelen koge ke nâwenn! Âpme kwitnaŋ kwitnaŋ sokbeyanen keyetnaŋ

kwati alak kasup mulup mimi tuk tatnuwen kapiyegak kwitnañ mamana-
mañ ñen kegogak sokbep.

²² Ningalen mangeengatnañ imbi notnañan ekñenañ zet alakñañ dindoyo,
'Ekñenañ msat balan zem topme topme sumen melo

²³ yañgut Zisas egat sekñañ ku ego.' Kegok sokbeme ekñenañ gilik zem
koti zeyo, 'Nin ensel ekmann enselañ kapigok dindop, "Zisas ek alik tazin,"
kegok zep.'

²⁴ Imbi ekñenañ kegok kozeme ningalen mangeen an notnañan sumen ke
melo ya imbi ekñenañ zeyoyen katan ekmatâti Zisas ñen ku ekti mkaen gilik
zem kolo."

²⁵ Kegok zemalut Zisasiyañ diidoeye, "It ñoktikñitpiñ, in golan zenze an
ekñenañ zet zewien ke in sewak sewak penañ manâmkinpeip!

²⁶ In kapigok nânâyelen Kilais an Kawawañañ ikñañ ombempepeñañ ek
sindem timti gakimti set katnañ keyañ mme kululuñen meti Amobotnañ
kwabe."

²⁷ Zisas egañ Kawawañgalen Zet Itnañanen Mosesiyelen papiaen yañbemi
ma golan zenze an ekñenañ ikñañgat meluwañ mbien keyet zemkawañ
bemideye.

²⁸ Ekñenañ ke takotneti mka kosâgât nâwienen ke patañ zemti Zisasiyañ
ewe mebegalen nok mge

²⁹ yañgut egelañ zemkulumpemti zewun, "Kopmane nigalen mkaen
metne enenogat kasuplak towepme tambumbuyañ pesak pesâpm." Kegok
zemalut Zisasiyañ eget idamâti egetgalen mkaen meti tabien.

³⁰ Ke tati meu nini munduman egetmak totati Zisasiyañ nupmamañ mtati
Kawawañgat wisikñ zemti meselemti eget idame

³¹ egelañ kwitnañ kwitnañ egetmak takoti mkawañ beye ke nâmkawañ
bemti Zisas ikñañ ekmatâbun yañgut ke sokbemidamti keyegak galañ zeye.

³² Kegok sokbeme egelañ ilidak zenâ zenâ mti zewun, "Notn, selen
daenen egañ nigat zet zapat tazemap ma Kawawañgalen zet zapat itnañañ
tazemkawañ bemndemap kan keyet nigat keññdan tip busat penañ nâlut."

³³ Kegok zemti keyegak wawadak Zelusalem mka temanen gilik zemebun.
Ke meti Zisasiyet nembrañane 11 ekñenañ notnañ ekñenmak mka keñañ
ondek tapmambien ke met patañ zewun.

³⁴ Ke metapmalut ekñenañ egetgat kapigok diidowien, "Amobotnañañ
gakikiengatnañ wazan ke penañ. Ke Saimonmagen sokbemsayan!"

³⁵ Ekñenañ kegok zeme egelañ kwitnañ kwitnañ sambe selen sokbeye
keyet zemkawañ bewun ma nupmamañ meseleme Zisas eknâmâtâbun
keyet zezapat mimindawien.

Zisasiyañ nembrañanemagen sokbemindaye

*(Matiyu 28:16-20; Mak 16:14-18; Zân 20:19-23; Nembayelen Muluwin 1:6-
8)*

³⁶ Egelañ ewe kegok tusumti tazemalut Zisas ikñañ ekñengat tunguwinan
keyegak sokbemindamti kapigok diidoeye, "Keñ sewakñañ inmak
taindain."

³⁷ Ke sokbemindame ekñenañ, "We eknup," zemti kinğagalañ omba
penañ indatiye.

³⁸ Ekñenañ kegok mme egañ diidoeye, "In nâgât zemkandadapiñ ma in
neñ gakikiengatnañ wapman keyet keñ zut mimipiñ!

³⁹ In nâgât setn betn gwilim zembrañ pi egit. Neñ nenn kapimak. In
nâgât sekñ timekti nâit. We ekñen sesumbañin ma kanziñinpiñ. Neñ sakam
we nembrañ yek. Neñ sesumbann ma kanziñmak talap ke in egit."

⁴⁰ [Egan kekok zemti setnan betnan gwilim zemberan zikat indeme]

⁴¹ nâmtetem penan mti kenin olojenan pesak peye yangut egan eknenmagen koti tage keyet ku nâmkinpewien keyepm egan indayan kwesiye, “In meu notnan kapi taindain ma yek?”

⁴² Kegok zeme eknenan angala zinziyan butnan msame

⁴³ ekngat zikalinan ke ninge.

⁴⁴ Egan ke nim delan zemti ekngat zeye, “Kan neñ inmak takwabanen neñ ingat zezapat kapi diindowan: Mosesiyelen papiaen ma golan zenze an kwep kwep ekngalen papiaen ma Sam papiaen nâgât meluwan kwitnan kwitnan mbien ke penan sokbein.”

⁴⁵ Ke zemti ekngat naktiknin mkawan beme zet zapat keyet yanar nâmâtâbien.

⁴⁶ Kegok mti ekngat diindoye, “Zet zapat kapiyan nâgât Kawawangalen Zet Itnananen zenzenar: An Kilais, Kawawan iknan ombempepenar ek sindem timti kume gakime kasup mulup mimi tuk keyet gakikiengatnan wabe.

⁴⁷ Ma nâgât kwitnnanen zet ke amnan mkawan beme amnan nâmti yomengatnan kenin gilik zenzeyelen ma an Kawawan iknan ombempepenar egan amgalen yomin ke katikpepeyelen Zelusalem ammagengatnan yanbem am sambe msat katar eknenmagen sepem kekok sokbewe.

⁴⁸ Ma in golan zenze an eknenan zet zewien ke penan sokbeme in kwitnan kwitnan sambe ke eknâmbien.

⁴⁹ Âpme nenn Bienan Emetak Ten indandayelen zetik mimindeye ke indawap. Yangut in Zelusalem mka temanen kapiyegak tapme Kawawangalen Emetak Tenan winde indawe.”

Kawawan Zisas kululun wapmoge

(Mak 16:19-20; Nembayelen Muluwin 1:9-11)

⁵⁰ Kegok zemti Zisasiyan nembanane indatimti mka teman katipemti zupman toti Betani mka nande isiknan ke meti ondekindemti betnan ilizuzut mwati zet nande kapigok zeye, “Ken sewaknan ma Kawawangalen winde inmagen taindawe.”

⁵¹ Egan zet nande kekok tazeme zeme keyegak eknen katim indemti Kawawan kululun wapmoge.

⁵² Kegok sokbeme egat zemesewati olojen palen Zelusalem gilik zem mebien.

⁵³ Âpme eknenan Zelusalem ketati mse katar Kawawangalen sesewat mka teman kenan Kawawangat manzemesewatemien.

Zân Zisasiyet yaŋaŋ Zânaŋ meluwaŋ mge.

Zânaŋ Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penan kapi kuye. Zân kapi Zisasiyet nembraŋaneyet tunŋuwinanŋatnaŋaŋ Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penan kapi kuye. Zemsiyet meniŋaŋ ma biwidanŋat kwitnaŋ Zebedi (Matiyu 10:1-4; Mak 3:13-19 ma Luk 6:12-16). Zânaŋ Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ kuyeen ikŋanŋat kwitnaŋ esemten kumti, “Neŋ Zânaŋ kuyap,” kekok ku zeye. “Egan nembraŋaŋ nâmtikŋaŋ mamin,” kekok kuye. Zet keboŋ ke omba kukunŋaŋ makuwek. Egan buŋam zapat kapi etaŋ ku kuye. Zapat meluwaŋ tuk nen kuyeyaŋ bamgat eknup.

Matiyumak Mak ma Luk ekŋenaŋ am maŋgeen kwep kwepgat kumindawien. Zânaŋ buŋam zapat kapi apapalak papia kuye. Am sambe msat kataŋ ekŋenŋat zapat kuye. Zet Zapat Dolakŋaŋ kapi Matiyumak Mak ma Luk ekŋenaŋ kuwien keyet kateŋ yek. Egan Zisasiyet yaŋaŋ penaŋ deyetnaŋ kokotnaŋ ma egaŋ kuleki penaŋ mimiyet koge keyet yaŋaŋ weyaŋ kuye. Zet ŋotekŋaŋ Zânaŋ kuyeen nen kapigok, Zisas ek Kawawaŋaŋ an peme koti am mama mimiŋin bekananengatnaŋ gilik zemindatimti mama ten am indandayet zenzenaŋ wan ilak koti kekok mmâge.

Zet ŋotekŋaŋ temaŋ Zânŋalen buŋam zapat keŋan kapigogaŋ talip:

1:1-18. Zisas eweŋan an kwi penaŋ maŋge

1:19-51. Zân an tu zulutindende egaŋ mulupmaŋ ewe tapme Zisasiyaŋ yaŋbemti nembraŋanen indage

2-6 Zisasiyaŋ am tunŋuwinanŋ mulup yaŋbemti mge

7-11 Zisasiyaŋ menok notnaŋ mti an ŋeŋaŋ bembe ekŋenmak zet mdândâ notnaŋ mge

12-19 Zisasiyaŋ gakikiyelen set im mege

20 Zisasiyaŋ gakikiyengatnaŋ wage

21 Nembraŋaneyet zemgwatnaŋ notnaŋ mimindamti kululuŋen mowege

Zet mamaŋaŋmak keyaŋ naman am sokbeye

¹ Eweŋan baen Zet egaŋ yaŋbemti Kawawaŋmak ilisakwep mamkwabunaŋ Zet ke Kawawaŋagak.

² Ke tipman baen Kawawaŋmak ilisakwep mamti

³ Kawawaŋaŋ zempeme kwitnaŋ kwitnaŋ sambe bepi mme sokbemâge. Ek piŋan kwitnaŋ kwitnaŋ igak nen ku sokbemâge yek.

⁴ Zet ek mama keyet toŋaŋ egalen busatnaŋaŋ am mbusatnaŋ bemindeye.

⁵ Âpme busatnaŋaŋ tambu sosok keŋan mepme tambu sosogaŋ kunzuŋti mege.

⁶⁻⁷ Âpme an nen kwitnaŋ Zân. Ek msalen kapi am busatnaŋgat zapatnaŋ diindome am ilindiŋ busatnaŋ toŋaŋ Zisas egat zapatnaŋ nâmti nâmtiŋpepeyet nâmti Kawawaŋaŋ ikŋaŋ zempeme koge.

⁸ Wa Zân ikŋaŋ am mbusatnaŋ bemindendeyet ku koge. Egaŋ belak an busatnaŋ toŋaŋ tobe keyet buŋam zapatnaŋ etaŋ manzemtan.

⁹ An busatnaŋ toŋaŋ keyaŋ msalen kapi sokbemkawaŋ bemti am msalen mammbusatnaŋ bemindein.

¹⁰ Ek ke eweŋan Bipmaŋmak mambunen msat kapi mme sokbeye. Ya egaŋ naman mamkwati msalen kapi amnaŋ masokbenupnok sepem sokbemenŋut am msalengatnaŋ ekŋenaŋ naman egat yaŋaŋ penaŋ ku weyaŋ eknâmâtâbien.

11 Egan Zuda msalen ke mame Zuda am ma ikñanggat donnotnane ma eiñbipmane mee penañ piyañ ek mtopemti wisat mpewien.

12 Âpme am ek notn mpemti nâmkñepewien ekñen Kawawangat nemunambañane bemti mamayet indapmukulem mimindeye.

13 Wa animbi Kawawangat nemunambañane penañ bemti mamaip ke animbiyañ mame nemba masokbeip sepem keboñ yek. Ma angalen segat tikñañan ndabeme mamaip keyet penañan yek. Kawawañan ekñenañ ikñanggat nemunambañane bembeyet nâmindeme kogok ekñenmagen sok-beye.

14 Âpme Zet egañ amnañ masokbenup keyet katan sokbemti am ningat tungupman kapi mamtan. Mamti keñ taoletmak ma zetnañ penañ penañak zem mamti menok sepem igak igak mme amnañ Kawawangat Nemunañ kwep etañ keyet mama mimiñan dolakñañ ke ma windenañ temañ ke Bipmañan miak peme koge ke ekbenn.

15 Zânañ egat zetnañ pigok zemkawañ beye, “Neñ an ikñañ keyet buñam zapatnañ diindowan, ‘An bamnan takozin egañ neñ sebemnemti Amobotnañ penañ bein. Msat kululuñ ma neñ mee pi sokbembepiñ tapma egañ tipman penañ baen mamkwage.’ ”

16 Egañ ningat tikñañ manâmndein keyepmti keñ taoletnañgat penañan ikñañgalen mama mimi dolak dolakñañ sambe piyañ elimiak ndeye.

17 Moses egañ Kawawañgalen zii zet ke aikndaye. Âpme Zisas Kilaisiyañgut keñ taoletmak Zet Zapat Dolakñañ penañ timtot ndaye.

18 An ñenañ Kawawañ sepemañ bugan ku ege. Nemunañ neñ Bipmak mamayap neñ egalen zet zapatnañ ke mkoti zemkawañ bemindama nâmbien.

*Zân an tu zulutindende anañ ikñanggat yañan zeye
(Matiyu 3:1-12; Mak 1:1-8; Luk 2:1-18)*

19 Zuda amobotnañ ekñenañ Zelusalem mkaen tati sâpe sâpe bumbu an ekñengat kandañinañ mulup an mamaip ekñen zemindeme Zânmagen meti pigok yañkwesiwien, “Geñ pe Kilais ma an kwi? Ze zemanê nâne.”

20 Zeme egañ keyegak ikñanggat yañanañ pigok penañ zemkawañ bemti diindoye, “Neñ wa Kilais yek.”

21 Zeme ekñenañ naman ewe pigok yañkwesiwien, “Âpme geñ an kwi? Geñ Ilaiza?”

Zeme egañ pigok zeye, “Neñ ek yek.”

Zeme ekñenañ zewien, “Âpme geñ nin golan zenze an temañ ñen ninmagen kokogat damuñ matatnuwen geñ kapi?”

Zeme egañ pigok zeye, “Neñ golan zenze an ke yek.”

22 Zeme ekñenañ pigok zewien, “Geñ kwi penañ? Ze weyañ yañandi zemanê nâne. Am zemndeme kotn am ekñen keyet pe zigok met zeman nâseip? Geñ gitañgat penañ yañdi zigok penañ manzenik?”

23 Zeme Zânañ pigok diindoye, “Neñ golan zenze an Aizaya egañ zet pigok zeye keyet penañan,

‘An ñenañ msat tungupman mamti animbiyet pigok takuin, “Pi mamti amnañ yomin zeme delañ zeme keñin weyañti Amobotnañgat damuñ talit,” mandiindoin!’ ”

(Aizaya 40:3)

24 Âpme an ekñen Palisi ekñenañ zemindeme kobienan

25 naman pigok yañkwesiwien, “Nin tatnâmann geñ, ‘Neñ Kilais yek ma Ilaiza yek ma golan zenze an ñen yek,’ zenik. Kegok beme geñ kwilekiyet am tu manzulutindenik?”

²⁶ Zeme Zânaŋ kapigok diindoye, “Neŋ am tu etaŋ manzulutindeyap. Âpme an ingat tunŋuwinan sokbeyeyaŋ mamain ek ke in ku maekmâtâlîp.

²⁷ An keyaŋ bamnan gwaen takozin. An bekeboŋ beke neŋ bukaboŋ kapiyaŋ elewat temaŋ timpema ŋep ku bewe.”

²⁸ Ekŋenaŋ meyaŋkwesiwiennen ke Betani mka Zodaŋ tu nembet daeset tazinen ke mebien. Zânaŋ mka ke mamti am Zodaŋ tuyen tu manzulutin-demtan.

Zânaŋ Zisasiyet yaŋaŋ zemkawaŋ beye

²⁹ Msat msame Zânaŋ am tu zulutindemambe tati ekme Zisasiyaŋ nin-magen takopme ekti ningat pigok dindoye, “An inde takozingat egit. An kainde Kawawaŋgalen Sipsip Nembraŋaŋ. Zuda am ekŋenaŋ yomin delaŋ zenzeyet nâmti Sipsip Kawawaŋgat sâpe sâpe mambuip. Sepem kegogak Kawawaŋaŋ ikŋaŋgat Nemuŋaŋ takozin ke amgat belen beme msat sambe am ningat yom delaŋ zenzeyet kume gakiwe.

³⁰ Neŋ an keyet ilak eweŋaŋ pigok diindowan, ‘An bamnan takozin ke Amobotnaŋ temaŋ neŋ ewe sokbembepiŋ tapma egaŋ eweŋaŋ tipman penaŋ baen mamkwage.’

³¹ Ek eweŋaŋ Kawawaŋaŋ an yomengatnaŋ gilik zemndadagat ombemp-eye ke neŋ ku ekmâtâban yaŋgut Kawawaŋaŋ zet zapaŋtaŋ etaŋ zemkawaŋ bename neŋ Israeŋ am in ondekindemti egat zapaŋtaŋ diindoma nâmti in egaŋ kokogat weyeyaŋ mulup mti mamayet nâmti inmagen tu zululut mulup kapi mimiyyet zemneme inmagen yaŋbewan.”

³² Kogogapm Kawawaŋaŋ pigok dinonŋe, “Neŋ Emetak Teŋaŋ kululungatnaŋ age sasakandenombe nembonŋ benti ekmagen totapme ekbanik beme an ilak ke.

³³ Nen an ke eweŋaŋ ku nâmâtâtpewan yaŋgut Kawawaŋaŋ neŋ am tu zulutindendeyet mulup zet kapi naŋgeyaŋ pigok dinoye, ‘Nâlen Emetak Teŋaŋ toti dukŋanen tapme ekbanik beme an keyaŋ am nâlen Emetak Teŋ ke indamâbe.’

³⁴ Neŋ yaŋaŋ kegok zemâtâtname ekbangapmti muluwaŋ kegok sokbeme ekti ek ilak Kawawaŋgat Nemuŋaŋ penaŋ elak nâmâtâtpewan.”

Zisasiyaŋ yaŋbemti nembraŋane zulak zulak ilak indatiye

³⁵ Msat msame Zânaŋ nembraŋanet zut nit ndatimti msat keyegak koti tapmambenn.

³⁶ Tatnepemann Zisasiyaŋ keyegak kwawepme ekti Zânaŋ nigat pigok dinitdoye, “An zut, an da egit. Ek Kawawaŋgalen Sipsip Nembraŋaŋ.”

³⁷ Zeme nemba zut piwan nânâŋak keyegak Zân pemti met Zisasiyet baman mâti mebun.

³⁸ Mepmalu Zisasiyaŋ gilik zem idikti pigok idayaŋkwesiye, “An zut, it kwilekiyyet napmâti takolup?”

Ndayaŋkwesime nit pigok zewelin, “Labai, (E Ibulu zet âpme ningalen zeleset ‘an zikat indanda,’ kok zewanek.) geŋ mka pe deset mawenik.”

³⁹ Yaŋkwesimalu pigok dinitdoye, “It kopmalu neŋ met mkan zikat idama egit.” Zemti idati tapmetnepeme msat gasim beme ekmak ke tapmetneti tambu sutnaŋ gilik zemti naman mkaŋidanen kobun.

⁴⁰ An zut Zânaŋ Zisasiyet yaŋaŋ zeme nâmti ekmagen mebun nitmagen-gatnaŋ nemba ŋen kwitnaŋ Endulu ek Saimon Pitayet datnaŋ.

⁴¹ Enduluyaŋ metneti meniŋaŋ Saimon aikti pigok dunduye, “Neŋ Mesaya, kwitnaŋ ŋen Kilais* manzeip ek ilak aiga.”

* **1:41:** Kwit zut keyet yaŋit kapigok Kawawaŋaŋ am yomengatnaŋ gilik zemndatitiiyyet ombemp-eye.

⁴² Kegok zemti meniᅇaᅇ Zisasmagen wati mepmalu Zisasiyaᅇ ekti zeye, “Geᅇ Saimon Zâᅇgat nemuᅇaᅇ muᅇ. Gâᅇgât kwidi alakᅇaᅇ neᅇ Sipas gayap.” (Sipas kwit keyet yaᅇaᅇ “nanzaᅇ”.)

⁴³ Msat msame Zisasiyaᅇ Galili msalen mesât tati Pilip selen aikti pigok dunduye, “Geᅇ kopmane neᅇmak medi.” Zemti wati mebun.

⁴⁴ Âᅇme Pilipmak Endulu muᅇaᅇnet ekᅇen mkaᅇin kwep Besaidayetnaᅇ.

⁴⁵ Metneti Piliwan Nataniel meaikti pigok dunduye, “Mosesimak golan zenze an notnaᅇaᅇ itnaᅇaᅇ baenen an kapi Kawawaᅇaᅇ nin yomengatnaᅇ gilik zem ndadagat ombempeye keyet zetnaᅇ meluwaᅇ mbien ewan penaᅇaᅇ alak aikti ekmak tapmanup. An ke Zisas Zosepgat nemuᅇaᅇ Nasalet mkaengatnaᅇ.”

⁴⁶ Zeme Natanieliyaᅇ zet dopmaᅇ kapigok gilik zemti saye, “Geᅇ nâmane Nasalet mkaen bukanda kwileki dolakᅇaᅇ ᅇen sokbewe bein?”

Zeme Piliwaᅇ zeye, “Kok zenikgat kopmane met zikat gama ekbak.”

⁴⁷ Zemti Nataniel wati Zisasmagen mepme Zisasiyaᅇ Nataniel ekti zeye, “An kapi Israeᅇ an penaᅇ. Ek zet dâsuki ᅇen ku manzein.”

⁴⁸ Zeme Natanielaᅇ zeye, “Zisas, neᅇ pe de mama yaᅇaᅇ nikbanangapmti keᅇok zenik?”

Zeme Zisasiyaᅇ zeye, “Piliwaᅇ geᅇ ewe met gaiikpiᅇ tapme geᅇ tep kwitnaᅇ pik kandaᅇan ke tapmane giga.”

⁴⁹ Zeme nâmti egaᅇ Zisas pigok dunduye, “An zikat indanda, geᅇ penaᅇ sukwep Kawawaᅇgat Nemuaᅇaᅇ penaᅇ Israeᅇ am ningalen Amobotnaᅇ Temaᅇ.”

⁵⁰ Zeme Zisasiyaᅇ pigok zeye, “Neᅇ geᅇ tep pik kandaᅇan tapmane giga zeya keyepmti nâᅇgât nâmkipeᅇmenenik? Nânik, pi ewe belak yaᅇbemi butnaᅇ isikᅇaᅇ bugan ekdik. Âᅇme penaᅇ penaᅇ ewe bam sokbeme mamti ekmebanik!”

⁵¹ Kegok dundumti naman nempaᅇane ilinsakwep pigok diindoye, “Neᅇ zet penaᅇ ᅇen pigok diindoma nâit, bangat in taekme kululuᅇ gwaenen ᅇandem tapme Kawawaᅇgalen ensel ekᅇenaᅇ Angat Nemuaᅇaᅇ neᅇmagen motopme ekbep.”

2

Zisasiyaᅇ zeme tu penaᅇaᅇ naman wain beme nimbien

¹⁻² Ke mti manepeme kasup zut bemelak Galili msalen mka ᅇen kwitnaᅇ Kana manzeip ke animbi zut ᅇen awembiᅇ bemidesâᅇgâti tu meu mee akume kopme bumti Zisas mamaᅇ ma Zisas ikᅇaᅇ ma nempaᅇane nin nsakwep ndamandame tu meu nsâᅇgât meti

³ meu tatnepemann meuyaᅇ ewe tapme wain tu ilak delaᅇ zeme Zisas mamaᅇaᅇ ekti pigok zeye, “Wae, ekᅇen pi ilak wain tu delaᅇ zeme belak talipgat nâmbega.”

⁴ Zeme Zisasiyaᅇ mamaᅇgat pigok zeye, “Mange, wa mulup kapi nin tapminup yek. Nâlen mulup miminn kann ewe bam sokbemnawe.”

⁵ Zeme mamaᅇaᅇ mulup nempa ekᅇenmagen meti pigok zeye, “In tatnepeme Zisasiyaᅇ kwileki ᅇen mimiyet diindome zetnaᅇ gawepumti mseip.”

⁶ Âᅇme mka keyet ganzenan menzim tosiᅇ temaᅇ temaᅇ 7 bekapi onzemindeme matatemien. Menzim tosiᅇ temaᅇ kwep bekeyet tu 100 lita mee keᅇok makasimpemtemien. Kasimpeme tapme sesewat mkayelen amobotnaᅇaᅇ set bemindaye keyet kataᅇ mâti kasup kataᅇ selin belin manzulutemien. Menzim tosiᅇ bekeboᅇ sambe mka kataᅇ mawemetan.

⁷ Kegogapm Zisasiyan mulup an ekjen pigok diindoye, “In tu omti menzim tosiñ teman taliwen kapi kasime towepmâlak.” Zeme mulup an ekjenan menzim tosiñ teman 7 pi tu omti kasime gak zemâge.

⁸ Omkasime delan zeme pigok diindoye, “In tu butnan menzim isiknan kasimtimi met an meu damuñ ke sait.”

⁹⁻¹⁰ Zeme omti mmepe tuyañ wain beme an meu damuñ keyañ wain tu ke nim ekti kapi pe desetgatnan mkolip ke ku weyañ nâmâtâti mulup nempa ekjenan Zisasiyan zeme tu penañ omti mebien. Kegogapm ekjenan wain tu zigoset sokbep eyet yañan ñep nâmâtâbien.

Kegok mme an meu damuñ keyañ animbiñanmak bet butewun ke zeme kopme pigok dunduye, “Ningalen set teman kapigok tazin, wain tu dolaknan penañ ke am ñeñan indame nimti tapmenjut naman bam bekananik ke maindame nip. Yanjut geñ kileñ mnak wain pembenan pi belak pemane tapme bekananik ñeñan indamane niyo. Geñ set dâsuki mti wain tiknan kapi angalan pemane tapmawañ bam mti kolip.”

¹¹ Zisasiyan mka keyet yanbempti menok ke mti Amobotnan main keyet yañan am ekjenmagen mkawañ beme nempaane nin windenangat yañan ekti nâmkinpewenn.

¹² Keyetnan Zisasmak mamnotnane ma nempaane nin nsakwep Kapaneam mkaen ke tambu msasa isiknan bugan topmambenn.

Zisasiyan sesewat mka teman amnan omkwiti kwiti tapmme indikti indapmâge

(Matiyu 21:12-13; Mak 11:15-17; Luk 19:45-46)

¹³ Topmanepemann Zuda ningalen Angalalan Kendo elak bududuk beye keyepmti Zisasiyan Zelusalem mka teman Kendo ke eksâgât mowebenn.

¹⁴ Moti ekme sesewat mka teman gat tambangumen amnan kwaweti Kawawañgat sâpe sâpe bumbuyet makau ma sipsip ma sasakandanombe mee pi time kwawepme omkwiti kwiti mti mânep sisak duknan bempti omañ main tapmmambien.

¹⁵ Tapmme Zisasiyan indikti ñeñan penañ zime egañ tek timti mendenme katiknan beme mtati makau ma sipsip mee pi wuwap indawitiki indamâpme kunjanzuñ kwawepmâpme mânewin timtati time mekopme sisaknin mtati gilik zempeme wenje.

¹⁶ Âpme am sasakandenombe mtabien ekjen indikti memendep mimi-damti pigok diindoye, “In sasakandenombenjin timti toti melit. In Biengalen mka kapi mme ingalen bemkwiti kwiti mkanok ku bek.”

¹⁷ Zisasiyan moti kegok mme nempaane nin Kawawañgalen zet zapat itnananen meluwañ pigok mimiñan tazin keyet otnâmbenn, “Gâlen sesewat mkayepm ñeñan penañ zimetip.” *(Sam 69:9)*

¹⁸ Âpme Zuda amobotnan ekjenan Zisasmagen koti pigok yankwesiwien, “Geñ kapigok penañ tapminikgat pe Kawawañan winde game egalen windeen mamini beme geñ menok ñen mmane nin ekti yañandi ekmâtâsenup?”

¹⁹ Yankwesime egañ keyegak pigok zeye, “In sesewat mka teman kapi asekyalonme neñ naman kasup tuk keyet kenan etan timtusu tusu mti walapma delan zemâbe.”

²⁰ Zeme ekjenan Zisasiyet pigok zewien, “Yen sokne ekjenan nup kan 46 bepi sesewat mka teman kapi tawatne walatne peme delan zeye. Âpme geñ bukapiyan kasup tugat kenan etan walasât zenik?”

²¹ Yanğut Zisasiyan zet ke wa sesewat mka teman keyet penañ nâmti ku zeye egañ ikñañgat sekñañgat nâmti zeye.

²² Yan maneti Zisasiyan gakiyeyan gilik zem wapme kan keyet nemanane nin sesewat mka teman asekti walalagat zeye keyet ma Kawawañgalen zet zapat itnañanen muluwan mimiñan keyet penañan ekmagen sokbeme ekti nâmkinpewenn.

²³ Zisasiyan Zelusalem mka teman Anğalalañ Kendoen mamti menok teman sepemañ igak igak mme am sambe ekñañan ke ekti Zisasiyet nâmkinpewien.

²⁴ Yanğut Zisasiyan am sambe ekñen bekapi notnañan keñinan ñenzinziñan tage e indik mâtâti ekñen sambe keyet nâme notnañne etañ ku beye.

²⁵ Egañ am ñeniyet yañan nâsâti am ñen yañkwesime ku dundume nânge. Egañ ikñañ am keñin baen ekti yañanin eknâmâtâge.

3

Zisasiyan Nikodimasmak zapat mbun

¹ Palisi an ekñenmagengatnañ an ñen kwitnañ Nikodimas. An beke Zuda am ekñengalen sesewat mka temañgalen an damuñ temañ ñen ek ke.

² An keyañ buzak tambuyet Zisasmagen moti pigok dunduye, “An zikat indanda, nin gâgât yañanđi nânup. Geñ an zikat indanda penañ Kawawañmagengatnan kwatobanan. Âpme geñ menok sepem igak igak maminik keboñ kapi an ñen Kawawañpiñ mamti mulup keboñ keboñ ke ñep ku mnak.”

³ Âpme Zisasiyan zeye, “Neñ penañ sukwep pigok zema nâmbak: An ñenañ nempa okak masokbeip keyet katan okak ku sokbewe beme an keyañ Kawawañmak tusumti egalen zemâtâtâtgat katnañen mama keñan ke ku mebe.”

⁴ Zeme Nikodimasiyan pigok zeye, “Weneñe, an teman penañ bekeyañ naman zigoset mamañgat keñan toweti naman nempa okak sokbewe?”

⁵ Zeme Zisasiyan naman pigok dunduye, “Neñ zet penañ sukwep pigok zema nâmbak: An ñenañ tuyañ ma Emetak Teñmagengatnañ mama alakñañ ke ku tiwe beme an keyañ Kawawañgalen zemâtâtât katnanen mama keñan ñep ku mebe.

⁶ Amgalen mamaen masokbep ekñen amgat sepem. Âpme Emetak Teñan ammagen mulup mme mama teñ matip ekñen Kawawañgat zapat mambeip. Ekñen ke Emetak Teñgalen am penañ.

⁷ ‘Geñ neñ sokbembe alakñañ sokbembe,’ keyet zema geñ nâmane nukñañ penañ kumbek.

⁸ Tâgâ ek belak kileñ ke kumbume kwisakñañ etañ kume manânup. Âpme geñ pe deset yañbemti met deeset mamezin e ku manânik. Âpme Emetak Teñan am ñenmagen mulup mme mama teñ matin ekmagen Emetak Teñan tâgâyañ mulup maminok mamin.”

⁹ Zeme Nikodimasiyan nâmti zet dopmañ kapigok gilik zem saye, “Pe zigok penañ mti alakñañ sokbembeyelen nâmti zet kapi tazenik?”

¹⁰ Zeme Zisasiyan Nikodimas pigok dunduye, “Geñ Israeł am ekñengalen an zikat indanda temañan zet kapi zema geñ kwilekiyet nâmane nukñañ taben?”

11 Neñ penañ pigok ñingoma nâmbak: Neñ kwitnañ kwitnañ sambe Kawawañan zemâtâtname nâmban keyet zapatnañ ma Kawawañan amma-gen mulupmañ kawañan sosok mamme egap keyet zapatnañ diindoma in sambeyan ningalen zet ke nâme ewe pepesut beme ku manâmkinpeip.

12 Neñ kwitnañ kwitnañ msalen sosok masokbemâpme egip kapiyet palen bemzema in ku manâmkinpeip. Âpme neñ kwitnañ kwitnañ kululuñen gwaen masokbemezin keyet palen bemzema in zigok ñep nâwiek?

13 An ñenan kululuñen gwaen moti kwitnañ kwitnañ tazin ke ku ege. Angat Nemuñan neñ kululuñengatnan toban keyepmti kululuñen gwaen kwitnañ kwitnañ wein e nâmâtâpma delañ zemâzin.

14 Itnañan Moses egañ msat tungupman nombe weñan aenañ weyañti tep palen kwasim pemti mwat onzempeme tapme ekbien. Sepem kegogak Angat Nemuñan neñ ke tep palen palak palak masasok neme wema nomti mwat onzemneme tapma ekbep.

15 Amnañ neñ nikti nâmkinñemti mama kanzizit aiikgat kegok mbep.

16 Kawawañ egañ msalen am sambe ingat gogot penañ mamimindein keyepmti egañ ikñañgat Nemuñan kwep penañ ke ketalasimti msalen peme toge. Keyepmti am neñ nâmkinñewep ekñañan walelepiñ; mama kanzizit tiwep.

17 Kawawañan Nemuñan neñ msalen neme toban ke wa am yominangat dopmañ indandayet nâmti ku neme toban. Neñ am yomengatnan gilik zemti indatitiyet Bipmnañ zemneme toban.

18 An ñenan Kawawañgat Nemuñan neñ manâmkinñein beme yomañgat dopmañ ku tiwe. Âpme an ñenan Kawawañgat Nemuñan neñ ku manâmkinñein ek yomañgat dopmañ ilak titiyet damuñ matazin. Elak egañ Kawawañgat Nemuñan neñ nâmkinñenepiñ mamm keyepmti sepem kegok sokbemsawe.

19 E yañan kapigogapmti tosa mgasik kapi tiwe. An ekñañan busatnañ msalen kapi sokbeme buñam zapatnañ ekñañmagen mepme nâmtingut ekñañan bamkumpemti ekñañan mama mimi bekanan mti tambusosogat zapat mambeip.

20 An ñenan yom mamin beme egañ busatnanen mopma yomm sosok sokbesem zemti busatnañgat mañingazin.

21 An ñenan Kawawañgalen zet nâmti mañgawepumti main egañ busatnañgat ku mañingazin. Âpme egañ busatnanen mopme busatnañan mama mimiñan dolakñañ ke sosok mamkawañbein.”

Zânan Zisasiyet yañan zemkawañ beye

22 Ke maneti Zisasiyan nemañane nin ndatime Zelusalem mka pemti Zudia msat butnaset ñen meti mambenn. Ke met ekñañmak mamti animbi tu mazulutindemtemenn.

23 Âpme Zân egañ kegogak mka ñen kwitnañ Enon zeme ke Selim msaleset tu sambe penañ matatan ke mamti am tu manzulutindemtan.

24 [Kan keyet Zân ewe mka katikñañ pepepiñ tapme egañ belak mamti mulup ke mamtan.]

25 Zângalen nemañane Zudayetnañmak Zuda an ñenmak tu zululugat

26 mdândâmti Zângat nemañane ekñañan Zânmagen meti pigok dun-duwien, “An zikat indanda, geñ an ñen Zodan tu nembet daeset tapme zikat ndamane ekbenn an keyañ alak am tu tazulutindeme am sambe pi ekmagen etañ ondek mepmâpme delañ zein.”

²⁷ Zeme Zânañ nâmti pigok diindoye, “An ñen Kawawañan mulup ñen zemdelañ zem sasapiñ mme egañ mulup belak keñan galak ku mamîn.

²⁸ ‘Neñ Kilais yek, neñ belak Kawawañan an keyet zapatnañ zenzeyet ñeñan zemneme koti zema nâmbien. Âpme in zet ke eneyet sakwep penañ kandabien.’

²⁹ An ñeniyet imbi zapat zempepeñan an keyañ imbi keyet apmañ penañ. Yañ egañ imbiñan kemak bet butemti keñ oloñen mme notnane ekñeñan zapatnañ nâmti ekmak tusumti ilinsakwep oloñen mamip. Keñ oloñen temañ penañ keboñ ke sokbemnanayelen kan elak alak penañ kapi sokbemnain.

³⁰ Zisasiyet kwizet buñamañan palakñan beme kopme nâlenañ naman uluk zemti towebe.

³¹ An ñen msalen kapiyetnañ sokbembeñan egañ kwitnañ kwitnañ msalen kapiyetnañ etañ ekti manzein. Âpme an kululuñen gwaengatnan tototnañ ek kwitnañ kwitnañ sambe kapiyet Amobotnañan tazin.

³² Egañ kululuñen kwitnañ kwitnañ sambe tazin keyet zapatnañ zemenğut am ekñeñan nâme dâsuki beme ku nâmkîñpewien.

³³ Âpme an ñeñan zetnañ ke nâmti mamkitik pein beme egañ Kawawañgat yañan an zet penañ penañan zemti main, e nâmatâpewep.

³⁴ Kawawañan an zempeme toge an keyañ koti Kawawañgat yañan manzemkawañbein. Keyepmti Kawawañgalen Emetak Teñan winde omba penañ same egalen windeen mulup mamîn.

³⁵ Bipmañan Nemuñan egomti kwitnañ kwitnañ sambe bepi egañ damuñ mimiyet betnanen bemâge.

³⁶ Âpme an ñeñan Kawawañgat Nemuñan ke manâmkîñpein beme mama kanzizit eweñan msalen kapiyegak yañbemi masokbemsain yañgut am ñeñan Kawawañgat Nemuñan egalen zet ke ku gawepuwe beme mama kanzizit ke ku tiwe. Am keboñ ekñenmagen Kawawañgalen welili eweñanak msalen kapiyegak masokbemindain.”

4

Zisasiyan Samalia imbi ñenmak zapat mbun

¹ Zisasiyet zapatnañ Palisi ekñengat pigok kot zeme nâmbien: Zisasiyan am tu tazulutindein eyañ Zânañ am tu zulutindeye ekñen indasebemindeye.

² (Zisasiyan ikñan am tu ku zulutindeye nembrañane nin etañ am tu zulutindewenn.)

³⁻⁵ Amnañ Zudia msat pemti Galili msalen mesât Samalia msat tunğupmaset beke tapmetne metne Galili msalen mapatañ zemtemien.

Âpme Zisasiyet zet sambe keğok tazeme nâmti egañ nin nembrañane ndatime Zudia msat pemann tapme Galili msalen gilik zemti mesât Samalia msaleset beke tapmetne metne mka ñande ñen kwitnañ Saika zeme ke patañ zewenn. Mka ke Zekowañ nemuñan Zosep msat saye keyet ganzenan matatan.

⁶ Msat keyegak Zekowañ tu pusak timpeyeyañ maomnimtemien. Âpme Zisasiyan set teepmañ kotne kotne tinsutnan penañ beme sebetnañ sukñan beme tu pusak solonan ke moti totapmañge.

⁷⁻⁸ Ke tot tagom tati nembrañane nin zemndeme mkaen tu meu kwitim tisât mepmann Zisasiyan igak tu pusagen ke totati ekme Samalia imbi ñeñan tu osâgât menzimañ kwindiñti kot tuyen osât tapmme Zisasiyan ekti pigok yañkwesiye, “Geñ tu bugan bemi namane nimbi.”

⁹ Kegok yan̄kwesime imbi keyan̄ pigok dunduye, “Islaël ammak Samalia am nin̄ zapat zenâ zenâ kwep ku mammnup. Yan̄ geñ eneyet koti tuyet nâgât tatnayan̄kwesinik?”

¹⁰ Zeme Zisasiyan̄ pigok dunduye, “Kawawan̄an̄ geñ kwileki ñen taolet gasât tapm ma neñ an̄ tuyet tadingoyap nâgât yan̄ nânâpiñ keyepmti tapminik âk nâmti ze nayan̄kwesimane neñ tu zikatnan̄ kwapeñ matazin keyetnan̄ gama nimbek.”

¹¹ Zeme Samalia imbi keyan̄ pigok zeye, “Amobotnan̄ tu kapi pusak beñan̄ penañ baen mambemtimkwatnup. Âpme geñ tu oo menzimdi ñen ku tagain ke geñ tu zikatnan̄mak e deset tazinan̄ omti nasenik?”

¹² Ningat sokñ Zekop egañ tu pusak teman̄ kapi timpeye. Mti ikñan̄ ma nemuñane ma sipsip ma makauñane ekñenan̄ tu kwep kapi manimzulutemien. Âpme geñ Zekop ek sebempemti naman tu dolakñan̄ penañ ñen zikatnan̄mak makozin ke desetgatnan̄ aikndasâgât tazenik?”

¹³ Samalia imbi keyan̄ kegok zeme Zisasiyan̄ kapigok dunduye, “In tu kapi ometnimti ewe tuyet mti mene mene mamekotomnip.

¹⁴ Âpme nâlen tu tazeyap ke am ñen sama nimbe beme egañ tuyet ñen ewe ku atotoyelen. Neñ tu sawap ke keñanen baen tu yeeñan̄ dolakñan̄ zikatnan̄mak penañ kwati telepgat tati mama aiksama mambe.”

¹⁵ Zeme Samalia imbi keyan̄ pigok dunduye, “Amobotnan̄, geñ tu tazenik ke namane nimti tuyet ñen ewe atotopiñ mamambap. Mti tuyen pien mene mene mamekolap e alakñan̄ ñen ewe ku mekobap.”

¹⁶ Kegok zeme Zisasiyan̄ pigok dunduye, “Geñ meti apdimak wati kolit.”

¹⁷ Zeme imbi keyan̄ zeye, “Neñ apmpin̄; belak mamayap.”

Zeme Zisasiyan̄ pigok zeye, “Geñ, ‘Neñ apmpin̄,’ e penañ zenik.

¹⁸ Yan̄gut geñ an̄ 5 ekñenmak mamkwati asekindemkwabanan. Ya alak pi ñen wapmanik ke gitan̄gat apdi penañ yek keyepmti geñ, ‘Apm yek,’ zet e penañ zenik.”

¹⁹ Zeme imbi keyan̄ pigok dunduye, “Amobotnan̄an̄ alagati neñ gâgât yan̄an̄di nâyap. Geñ Kawawan̄magen golan̄ zenze an̄ ñen penañ.

²⁰ Âpme geñ nânik, ekñen yeñsokñne ekñenan̄ kalan̄ kapiyet dukñan̄ motati Kawawan̄gat mandundum samtemien. Âpme Zuda am ingulak Zelusalem mka teman̄ ke tati Kawawan̄gat mandundum saip.”

²¹ Zeme Zisasiyan̄ pigok zeye, “Imbi, neñ pigok zema nâmbak, in kan ke penañ sokbeme kalan̄ kapiyet ma Zelusalem mkaen met ondekti Bien ku dundum sawep.

²² In keyet yan̄an̄ nânâpiñ; belak ek masesewatsaip. Âpme Islaël am ningut egat yan̄an̄ nâmâtâti maminup. Kawawan̄an̄ Zuda am ningat tun̄gupmnangatnan̄ an̄ ñen am yomengatnan̄ gilik ze ndatitiyet peme kokogat zenzeñan̄

²³ kan kelak alak kapi sokbem tazin. Âpme egalen am man̄ge penañ ekñenan̄ keñinan̄ penañ Emetagalen set esemteñ penañ tazin keyet katan̄ mamti Bien dundum sawep. Bienan̄ am ekñen kebon̄gat nâme dolakñan̄ mambein.

²⁴ Kawawan̄ ek an̄ enzililiñan̄ mamain keyepmti amnan̄ ek sesewat-sasâgât mbep beme ekñengalen sesewawalin ke keñinan̄ baenengatnan̄ kwapme mama mimiñin esemteñ penañ kemak tati sesewatsawep.”

²⁵ Zeme imbiyan̄ pigok dunduye, “Mesaya ma kwitnan̄ ñen Gilik ze-leset Kilais makuip egañ sokbemti kwitnan̄ kwitnan̄ sambe keyet yan̄an̄ zemkawan̄ bemndandayet zenzeñan̄ e neñ nâyap.”

26 Âpme Zisasiyan pigok dunduye, “An e sokbembeyet zenzenan elak ney kapi tati zet tadingoyapmak.”

27 Kegok tazeme zemelak nin nembane ilak meu kwitim timti koti ekmann Zisasiyan Samalia imbi kemak zapat tapmme ekti nâmtemtem mbien. Mti imbiyet, “Geñ pi kwileki tapmnik?” ma Zisasiyet Samalia imbiyet, “Zet kwileki tadundumann?” mee ke idayan kwesisâgât mbennangut nâmann nep ku beme belak pemann tage.

28 Âpme imbi piwan tu menziman mee piwan peme weme belak windembemti mkaen meti am pigok diindoye,

29 “In kopme ney Zuda an nen kotazingat met zikat indama egit. An keyan nâlen yomm sambe bepi sosok zemkawan bem namâlep. An ke Kilais sokbembeyet zenzenan wa ke mene?”

30-31 Zeme nâmti am bee ilinsakwep Ziasmagen kosât ewe selen takopme kan keyet nembane nin pigok zewenn, “An zikat indanda tu meu bugan niya!”

32 Âpme egan ningat zeye, “Ney tu meu sepeman nen tatnain e in kunâip.”

33 Kegok zeme nâmti namba nin nnak pigok zenâmbenn, “Am pe kwian meu mkot same niwan?”

34 Tazemann ndikti pigok dinndoye, “Ney Bienan mulupman mimiyet zemneme toban keyepmti egalen mulupman mdelan zesap keyan tu meunok penan bein.

35 In pigok manzeip, ‘Meu muluwen ondemann kwati eyongâ zulak zulak beme meu penan masokbein.’ Yangut ney pigok diindoma nâit, in ten zemwati mulup egit muluwen meu penan sokbembe teman ilak alak kapi sokbein.

36 Âpme an nenan mulup mti kenanen mapein kemak am nusi mti penanan maakumtin. Egelan ilisakwep muluwit keyet tosanan timti olojen teman mbalup. Sepem kegok an nâmkinpepemak nenan an nen Kawawangalen Zet Zapat Dolakan dunduye. Âpme naman nenan mukulem mme yomengatnan kenan gilik zemti kululun mobotgat zapat bemti main keyepmti an zut keyan muluwidangat tosanan ilizuzut timti olojen ilisakwep mbalup.

37 Âpme nin set kapigok maminup: An nenan mulupman mti maondein. Âpme an nenan mukulem mti nusi kayak mti penanan timti time manje kwep mamozin.

38 Âpme ney in nâlen muluwen meti mulup nembanne indamukulem mti eknenmak ilinsakwep meu penan akum time temakwep mobogat nâmti zemindeyapgat melit.”

39 Tazeme Samalia imbi piwan meti animbi sambe eknen pigok diindoye, “Ney yom kwitnan kwitnan mkwaban piwan egan zemkawan bemti namâpme delan zep.” Zet kegok zeme nâmti am sambeyan ek nâmkinpewien.

40 Keyepmti Samalia am eknenan Ziasmagen koti eknenmak mamayet yan kwesime Zisasiyan nâme nep beme nin meti ekngalen mkaen kasup zuletan nsakwep mambenn.

41 Ke met mamti zet zapatnan diindome am sambe penanan ewe tusumti Zisasiyet nâmkinpewien.

42 Mti imbi Zisas nenan met aige ek ke pigok dunduwien, “Nin nenan geñ zet zeman nânan pi ilak nin penan dembuseknanen zetnan penan nâmti

nâmkinpenup. An kapi penañ Kilais msat sambe am nin pi yomengatnan gilik zemti ndatiwe.”

Zisasiyan gapmangalen amobotnan nengat nembanan nèn zawalen tapme mme alik beye

⁴³ Âpme Zisas nembanane nin kasup zut pi Samalia am eknenmak ke maneti naman gilik zemti Galili msalen mebenn.

⁴⁴ Mesât mepmambe Zisasiyan iknan pigok zeye, “Golan zenze an nèn iknanngalen mkanan notaknanen ke tapme iknanngalen manje neneyan zetnan gawepumti egat nâme mobotnan ku mambein.”

⁴⁵ Âpme Zisasmak nembanane nin meti Galili msalen patan zemann Galili msalen animbi eknenan olojen mti ndazemtetime mkaen mobenn. Nin Anjalalan Kendoyet Zelusalem mka teman baen met mamti ekmann Zisasiyan menok notnan mme ekbenn keyepmti Zisas ekti ndazemtetime mobenn.

⁴⁶ Ke nin moti keyetnan mane mane naman Kana mka msalen tu zeme wain beye mka keyegak met patan zewenn. Âpme Kapaneam mka keyet gapmangalen amobotnan nèn manje egat nemunan zawat nuknan penan mti mawemtan.

⁴⁷ Âpme Zisasmak nin Zudia msalengatnan ewe Galili msalen kopmann zeme nâmti amobotnan piwan Kana mka msalen meti nembanan gakisât penan tapmme koge keyepmti Zisasi wati mebegat yankwesim nânge.

⁴⁸ Âpme Zisasiyan pigok dunduye, “In kapi neñ menok ma kwitnan kwitnan zikalinan mamanan sokbeme ekti zetn nâmkinpesât maâip.”

⁴⁹ Zeme amobotnan keyan pigok zeye, “Amobotnan Zisas, nemban gakisemmagat kopmane sakwep medi.”

⁵⁰ Zeme Zisasiyan pigok zeye, “Nemundi ilak alik beingat nengat gitak met!” Zeme amobotnan keyan Zisasiyet zetnan nâmkinpemti mege.

⁵¹ Selen tapmepme sisilin nembanane eknenan ek aiksâgât selen metaikti pigok dunduwien, “Nemundi alik bep.”

⁵² Zeme egan indayankwesiye, “Kan zuknan penan alik bep?”

Zeme eknenan zewien, “Sanenen kasup sutnan teman penan tapme kan keyet zawatnan yek bep.”

⁵³ Kegok zeme amobotnan keyan yan nan pigok nâmâtâge. Kan keyet penan Amobotnan Zisasiyan zemnemti pigok zep, “Nemundi ilak alik bep.” Ke nâmti mam ip don notnane zemâtâtindame nâmti ilinsakwep Zisasiyet nâmkinpewien.

⁵⁴ Zisasiyan Zudia msalengatnan Galili msalen sek zut meti menok ke mme sek zulak beye.

5

Zisasiyan an nèn Betesda tu lemunan weyanpeye

¹ Ke manepeme Zuda am ekngalolen kendo teman nèn beme Zisasiyan Zelusalem mka teman mege.

² Âpme Zelusalem mka teman keyet ke nan tu lemunan temanik nèn sipsip set tokwakwat manzemtemien keyet solonan matatan. Âpme tu lemunan keyet nembet nembet mka mzalan 5 walapeme matatan. Ma Zuda ekngalolen zelinaset tu keyet kwitnan Betesda makumtemien.

³ Âpme mzalan keyet ke nanen am zawatmak ma am zikalin be nan ma am setnan wesin ma selin belin wesin bembenan sambayan ke wemti tu titok mme ekti towewegat damun matatemien.

⁴ Ke tatnepeme kan notnangat tu lemunan keyet palen Kawawangalen enselan kululungangatnaŋ nenan tot titok mme ekti an kwiyan nenan penan mapalamti totan egaŋ sakwep seknaŋ dolaknaŋ mambentan.

⁵ Âpme an nen setnaŋ betnaŋ wesin yaŋ kan teepman nup kan 38 pi notnaŋ eknenan windenaŋ bemti towepme egaŋ olapme beme belak ke kwesin matatan.

⁶ Âpme Zisasiyan an ke kan teepman penan matatan ke ekti kemben penan mti yaŋkwesiye, “Geŋ dolaknaŋ bambeyet nânik ma yek?”

⁷ Zeme an wesin keyaŋ zeye, “Amobotnaŋ, an notn dolaknaŋ penan kwiyan tu titok mme sakwep nambepeme tu kenan towebak? Nen towesât ewe wati tiktik takuma an nenalak sakwep palam tu lemunan toti ilak alik mambein.”

⁸ Zeme Zisasiyan pigok dunduye, “Geŋ sindi ambepelet timti met.”

⁹ Zeme keyegak an keyaŋ wawadak Zisasiyet nânâpiŋ belak sinaŋ ambepeti mkanan mesât mege kasup keyegak Sabat tagoŋgo kan tapmambien.

¹⁰ Keyepmti Zuda amobotnaŋ notnaŋ eknenan an dolaknaŋ beye ke selen aikti egat pigok dunduwien, “Alak Sabat tagoŋgo kan sutnan milawadi ambepeti wati kodik ke set dolaknaŋ penan yek.”

¹¹ Zeme egaŋ pigok diindoye, “An weyaŋnep egaŋ pigok dinop, ‘Geŋ wati sindi ambepelet timti met.’ ”

¹² Zeme nâmti an keyet pigok yaŋkwesiwien, “An wati sindi ambepelet met diŋgop an ke geŋ kwitnaŋ nâmtadik?”

¹³ Yaŋkwesime an seknaŋ weyaŋaŋ keyaŋ Zisas daŋan ku nâmâtâge. E eneyet am sambe penan tabien keyepmti Zisasiyan sakwep am tungupmaset enzilimege.

¹⁴ Yaŋ ke maneti Zisasiyan an ke sesewat mka temanen tapme aikti ankenoo zet pigok dunduye, “Geŋ sekdi ilak dolaknaŋ bep. Keyet geŋ bekanan nen mbanikmagat eksemti mamambanik. Mineti nan nuknaŋ teman penan nen dukdan mobeyet.”

¹⁵ Zeme an piwan Zisas weyaŋ ekmâtâti met Zuda amobotnaŋ pigok diindoye, “An weyaŋnewan kwitnaŋ Zisas.”

¹⁶ Zisasiyan Sabat tagoŋgo kan sutnan penan an ke weyaŋpeye keyepmti Zuda amobotnaŋ eknenan Zisasiyet nâme nep ku beme kan keyet yaŋbemti Zisas kume gakikiyet zetnaŋ mbien.

¹⁷ Nenzinziŋ mme Zisasiyan pigok diindoye, “Bienan am tagoŋgoŋepiŋ indamukulem mammin âpme neŋ sepem kegogak mamiyap.”

¹⁸ Âpme Zuda an nenan eknenan Zisasiyan an nen Sabat tagoŋgo kan sutnan weyaŋpeye keyet ma Kawawangat nâgât Bipm penan nit mulup tagoŋgoŋepiŋ mamilup zeye keyepmti nenin penan zime kume gakikiyet zewien.

Kawawaŋaŋ Zisas mulup sambe mimiyeleŋ winde betnan beye

¹⁹ Âpme Zisasiyan zet pigok diindoye, “Neŋ penan sukwep pigok zema nâit: Neŋ Kawawangat Nemunaŋ neŋ kenangalak mulup ku mamiap. Neŋ Bienan mulup mme ekti keyegak mamiap.

²⁰ Âpme Bienan Nemunaŋ neŋ ke manigoin keyet mti mulup mamiap kataŋ egaŋ weyaŋ zikat name mamiap. Yaŋ mulup mma maegip ke etaŋ yek. Teman penan ewe zikat name mma in ekti nâmtemtem penan mbep.

²¹ Bienan am gakikiengatnan mme mawalip. Keyepmti Nemunaŋ neŋ kegogak an nen gakikiengatnan mma wasât mbawen nep mma wabep.

22 Âpme Bienañ ikñañ am mama titiyet ma walelet keyet zelin ku zemdelañ zewe. Mulup ke Bienañ nâgât betnnan etañ beme delañ zeye.

23 Keyepmti amnañ Bipmnañgat kwizet buñamañ mamwalip sepem kegogak Nemunañ nâgât kwizet buñamm mwabep. An ñenañ nâgât kwizet buñamm ku mwabe beme egañ Bipm zemneme koban an keyet kwizet buñamañ kegogak ku mwabe.

24 Neñ penañ zema nâit: An ñenañ nâlen zet kapi nâmti An zemneme toban ek nâmkijpewe beme an keyañ walelet ku aikbe. Egañ msalen kapiyegak gakiki ma yom dopmañ titi set e pempti mama kanzizit elak tiyeyañ mamain.

25 Neñ zet penañ pigok diindoma nâit: Kan alak tatnuwen kapiyet keyepmti am mama mimi bekananğalen seleset mâti mamaip ekñenañ neñ Kawawañgat Nemunañ nâlen zet nâmti nâmkijpewep beme naman mama kanzizit aikbep.

26 Bien ek mama keyet ñotekñañ âpme Nemunañ neñ kegogak mamayet ñotekñañ bembeyet Bienañ nâmnenge.

27 Neñ Angat Nemunañ keyepmti Kawawañ Bipmnañ amgat zet zemdelañ zenze mulup ke mimiyet zemdelañ zemnenge.

28 In neñ zet zeyap keyet nâme setnañ ku mimiyelenok ku besem. Kan ñen besâpmnen am zaimen am tawep ekñenañ kwizetn nâmti wapmâpme delañ zewe.

29 Âpme am mama mimiñin dolakñañ mti mambien ekñenañ mama kanzizit titiyet oloñen palen wapmâbep. Âpme am mama mimiñin bekananğ ekñenañ yominanğat dopmañ timti teziñ ñandanğ towesât bembesiper wapmâbep.

Kawawañanğ Nemunañgat yañanğ mamsokbein

30 Neñ nananğat keññanğalak mulup ke ku mamiyap. Bipmnañgalen zet keyet katnañ am mama mimiñinanğat katanğ zet muluwen indemti dopmañ esemtanğak mutumindawap. Ke wa nenanğalen zet yek An zemneme koban egalen zet gawepumti mbap.

31 Neñ nananğat yaññ nenak zema in nâme penañ ku mambein.

32 Nâgât yaññ Bipm Kawawañanğ manzemkawañ bemnein keyañ penañ bein.

33 In Zân an tu zululut an ekmagen yañkwesime egañ zet penañ ñotekñañ ilak ke zemkawañ bemindame nâmbien kemak.

34 Wa Zânañ nâgât yaññ zemkawañ bemindaye ke nâgât kwizet buñamm temañ bembeyet nâmti yek. In nâgât yaññ nâmatâti neñmagen keñ gilik zenze aikti mama kanzizitgalen set ke mâti mebegat diindoye.

35 Zân an tu zulutindende egañ lam temañnok bemti in mbusatnañ bemindeme sokñan in kan isikñañ bugan ke ekti belak etañ egowien.

36 Âpme nâgât yaññ bee Bienañ ikñañ manzemkawañbein. Ek ke wan Zân keboñ yek. Ek windenğañ sepemañ igak penañ. Egañ neñ mulupm ke mimiyet zemneme koban. Mulup ke mima mulup keyañ neñ Kawawañ ikñanğat Nemunañ e sosok mamimsokbemnein.

37-38 Bienañ nâgât yaññ in ilak zemkawañ bemindame nâmnembien. In ekmak dopmañ ek dopmañ ek ku mamip ma egañ indik tati zet ikñañ esemtenğ penañ diindome ku manâip. Âpme in naman neñ egañ zemneme koti egalen zet manzemkawañ beyap mee pi ku manâmkijpemeip.

³⁹ In Kawawaŋgalen Zet Itnaŋaŋen zet kapigok tazin ke mainŋti yaŋaŋ maomkakalimti nâip. Zet keyet keŋan mama kanzizit aiksenup zematimali-waŋ zet keyaŋ nâgât yaŋaŋ manzemâtâtindainen mama kanzizit neŋmagen titiyelen.

⁴⁰ Âpme in neŋmak tusum mamti mama kanzizit titiyelen e ewe wisalagak mamip.

⁴¹ Âpme wa neŋ amnaŋ sekŋ mmobotgat am tungupman belak motati ku manzeyap.

⁴² Neŋgut ingat yaŋaŋin elak nâma delaŋ zein. In keŋinan Kawawaŋ gogot penaŋ ku mampeip.

⁴³ Neŋ Bienaŋ ikŋaŋgat munduman zemneme toban keyaŋgut in neŋ ku nâmkiŋpemneip. Âpme an ŋenaŋ igak nânâŋak koti neŋ an keboŋ keboŋ zemeŋgut in an ke sakwep manâmkiŋpeip.

⁴⁴ Mti ilinak notnaŋaŋ notnaŋgat kwizet buŋamaŋ mwat notnaŋaŋ notnaŋgat kwizet buŋamaŋ mwat mmamti keyet nâme dolakŋaŋ mambein. Keboŋ ke ingat kwizet buŋamin zigok mwabe? Naman in zigoset nâgât nâmkiŋpemnewep?

⁴⁵ In nâgât pigok ku nâseip egaŋ Bipmaŋmagen meti nin zemndowe neŋ egok ŋep ku mbap. In Mosesimagen mawetekummaip keyepmti Mosesiyaŋ Bipmagen zemindowe.

⁴⁶ Egaŋ zet kuye ke nâgât kuye. Yaŋ in Mosesiyelen zet penaŋ nâmkiŋpewiek ze elak nâgât nâmkiŋpenewiek.

⁴⁷ In Mosesiyaŋ zet kuye ke ku nâmkiŋpewien keyepmti naman neŋ zet manzeyap, kapi zigoset nâmkiŋpewiek?”

6

Zisasiyaŋ an 5000 bepi tu meu indame nimbien (Matiyu 14:13-21; Mak 6:30-44; Luk 9:10-17)

¹ Zisasiyaŋ zet kekok zeme delaŋ zeme Galili tundua kwitnaŋ ŋen Taibilias manzemtemien tundua ke somti nembet daeset mebenn.

² Mepmann animbi sambe ekŋenaŋ Zisasiyaŋ animbi zawatmak ma wesin mee pi taweyaŋindeme ekmambiengapmti keyegak ndamâti mebien.

³ Âpme Zisasmak nin nembet moti ndatimti kalaŋ dukŋaŋ gwaenen moti totapmambenn.

⁴ Kan keyet Zuda am ekŋengalen Angalaŋ Kendo sokŋan beye.

⁵ Âpme Zisasiyaŋ am maŋge temaŋ penaŋ kwaweti weme indikti egaŋ Pilip pigok yaŋkwesiye, “Pilip, am maŋge temaŋ penaŋ kapi nupmamaŋ desetgat penaŋ kwitimti am sambe kapi indamann nseip?”

⁶ (Zisasiyaŋ, “Kwitnaŋ kwitnaŋ zigok msap e nâmtati,” Pilipgat belak tetipem ege.)

⁷ Âpme Piliwaŋ wa penaŋ penaŋ zep mene zemti pigok zeye, “Nin mânep 200 Kina bukapiyaŋ meu kwitimti am maŋge temaŋ bekapi indamann isiksik bugan munzuti nseip mene.”

⁸ Zeme Zisasiyet nembraŋaŋ ŋen Endulu Saimon Pitayet datnaŋ egaŋ Zisasiyet pigok dunduye,

⁹ “Zisas, anemba ŋenaŋ nupmamaŋaŋ 5 ma aŋgalaŋaŋ zut etaŋ eleŋaŋ weti tapme ekti aikolap. Âpme am sambe kamendepmaŋ bekaboŋ bekapi bukapi zigok munzutindamann ŋep benak?”

¹⁰ Zeme nâmti Zisasiyan ningat pigok dinndoye, “In am ekñen zemindeme sutnakwep totalit.” Zeme nin am zemindemann kwanj sinanj yati gwilelanj totabien an 5000. Âpme imbimak nembamak ekñen ku indamakukunanj.

¹¹ Zisasiyan nupmamanj ke mti Kawawanjat wisikñ zemti mutumti am tapmebienen indaye. Mti anjala sepem kegogak meselemti am kalañti indamepme nimâbien.

¹² Meu nimkingapme temepme Zisasiyan ningat pigok dinndoye, “Nime meu butnanj totemelep e belak wemti walesemmagengat akume manje kwep molak.”

¹³ Âpme nin nupmamanj 5 etanj bukapiwan Zisasiyan mme sambe beme nimwianjme butnanj temege. Pi timti tise 12 kapi wepme gak zeye.

¹⁴ Âpme am ekñenanj Zisasiyan menok ke mme ekti pigok zewien, “Kawawanjagen golanj zenze an temanj msalen pi sokbembeyet zenzenanj kelak an ikñanj kapimak!”

¹⁵ Zemti Zisas atamti amobotnanjin onzempesâgât tazenâme eganj wak kambu nâmti nâme ñep kumbeme igak buzak kalañan mowege.

*Zisasiyan tundua paleset mege
(Matiyu 14:22-33; Mak 6:45-52)*

¹⁶⁻¹⁷ Msat ilak gasi penanj beme nembanane nin nnak tundua ganzenan toti wanja ñen mti Kapaneam mka msalen daen mesât nâmti towebenn. Towepmann msat tambuyeyepmtlak Zisas ke tapme nnak wanja ñen mti mebenn.

¹⁸ Tapmepmann tâgâ omba penanj kumbume tundua mamanj omba penanj takume ekmambe tapmepmambenn.

¹⁹ Nin wanjaen moti ilak beñan daen tu sutnan* kegok tapmepmann Zisasiyan kalañangatan toti nembu paleset ninmagen sokñanik tapmepme nin ekti, “Wa! we eknup,” zemti kingabenn.

²⁰ Kegok mmann ndikti kwizet kumti zeye, “Neñ nen takolapgat in ku kingalit.”

²¹ Zemti met patanj zeme nin betnamann wanjaen molak zem tapminepeme wanjayanj ilak msat mesât nâmti mebiennen ke met sakwep metage.

Am ekñenanj Zisasiyet timabien

²² Animbi sambe ekñenanj tundua nembet daen tatnepeme msat msame zewien, “Sanen tambuyet wanja kwewetan tapme ekmenn elak Zisaspin nembananeyanj etanj moti mepme indikmen.”

²³ Kegok zemti tatnepeme wanja notnanj Taibilias mkaesetgatnan Amobotnanj Zisasiyan Bipmanjat wisikñ zeme tu meu sambe sokbeme amnanj nimwianbien keeset kot patanj zemâbien.

²⁴ Âpme am ekñenanj Zisas ma nin ndatimati naman wanja keyet moti Kapaneam mka msalen meti tokwat ndatimabien.

²⁵ Timat meti met ndaaikti Zisasiyet zewien, “An zikat indanda, geñ zukñan tu nembet daengatan kopmanan?”

²⁶ Yan kwesime zet kapigok diindoye, “Neñ zet penanj sukwep zema nâit: Neñ menok wundenanbenj inmagen mamiyap keyet nâmkñepnemti ku kolo yek. In meu sambe penanj aikindama nimti ekmien keyepmti nâgât tatokwatnatimalip.

²⁷ In kwitnanj kwitnanj walebe keyet mulupmanj ku mbep. Mama katikñanj keyelen meu keyet mulupmanj weyanj mbep. Mama katikñanjalen meu ke

* 6:19: mael tuk ma zulak zulak

Angat Nemunajan neŋ indandayet Kawawanjan iŋjan nâmneme nep beme zemdelan zemneŋe.”

²⁸ Zeme zet dopman pigok gilik zemti sawien, “Nin mulup pe zibon ke mmann Kawawanjan ningat nâme dolakjan bewe.”

²⁹ Yanŋwesime pigok diindoye, “An Kawawanjan zempeme koge ke nâmkinpewep keyan muluwin notekjan penan bein.”

³⁰ Zeme ekjanan zet pigok dunduwien, “Geŋ pe menok zibon penan mmame ekti nâmkinpemgewanup? Ma geŋ pe mulup zibon penan mbanigat tazenik?”

³¹ Nin yeŋsokŋne ekjanan msat tuŋgupman meu piŋan mamti meunin kululuŋengatnan topme nimti mambien. Keyet Kawawanjan Zet Itnananen pigok meluwan mamain nânap, ‘Kawawanjan meu kululuŋengatnan aikindame manimtemien.’”

³² Âpme Zisasiyan pigok diindoye, “Neŋ zet penan diindoma nâit: Moses egaŋ meu kululuŋengatnan penan ke ku indaye. Mosesiyan Bien Kawawanjan dundume Bienan kululuŋengatnan meu ke belak sekŋin etaŋ bandim mimiyet maindamkwatan. Âpme alak meu penan ke Kawawanjan iŋjan am indapmukulem penan mimiyet nâmti kululuŋengatnan peme toti alak ingat tuŋguwinan kapi tazin.

³³ Meu kululuŋengatnanan toti am mama maaikindain ke Kawawanjan meu penan elak kapi tazin.”

³⁴ Zeme ekjanan zewien, “Amobotnan, geŋ meu zenik ke nin mandamambanik.”

³⁵ Zeme dopman pigok diindoye, “Mamayelen meu elak neŋ kapimak. Am nenan neŋmagen wetekumti mambe beme egaŋ meuyet ku mbe. Ma am nenan neŋ nâmkinpemnewe beme egaŋ kegogak tuyet ku atowe.

³⁶ Neŋ pigok diindoma nâit: in neŋ zikalinaŋ ke niktiŋgut ewe ku manâmkinpemneip.

³⁷ Bienan am nâmindeme neŋmagen makolip ekjen ke neŋ nep ku zemindema mebep.

³⁸ Neŋ kululuŋen gwaengatnan toban e wa msalen kapi nanangat nânânanangat etaŋ mamayet ku toban. An zemneme toban egalen zet gawepumti keyet kataŋ mamayet toban.

³⁹ Bienan am nâmdelan zemti nâlen belen bemindeye. Ekjen ke maneti walelet aikbiekmagengapm neŋ indikdamuŋ dolakjan mti maneti bam kobawen ekjen ke ilindiŋ gakikiengatnan mamaen mkwatindewap. An zemneme toban egalen nânâ ilak zeya kegok.

⁴⁰ Am neŋ nikmâtâti manâmkinpemneip ekjen bam gakikiengatnan mwat indema mama kanzizit keyet tojan bewep. Biengalen nânânan kegok penan tazin.”

⁴¹ Zisasiyan “Neŋ meu kululuŋengatnan” zeye keyepmti Zuda am ekjanan nâme bekanan beme zet mmot mtot sambe penan mbien.

⁴² Mti pigok zewien, “Zisas pi mamaŋ bipman Zosep ma Malia e nâmidenup. Âpme naman egaŋ zigoset neŋ kululuŋengatnan kwatoban pi tazein?”

⁴³ Zemti ilinak zet nunuŋ nunuŋ tapmmepme Zisasiyan indikti pigok diindoye, “In zet nunuŋ nunuŋ peme talak.

⁴⁴ Nâip, an nenan iŋjanangat keŋanjalak neŋmagen kokot ke nep ku tazin. Bienan an ke nâmpemeŋgut nep neŋmagen kokogalen. Âpme neŋ an neŋmagen kobe ke maneti bam kokot kananen koti gakikiengatnan mwat pewap.

⁴⁵ Golan zenze an egañ Kawawañgalen Zet Itnañanen pigok meluwan mbien,

'Kawawañañ ikñañ am sambe ikñañgat yañañ zemkawañ bemindawe.'

(Aizaya 54:13)

Keyepmti an ñenañ Biengalen zet ke nâmti keyet katan mambe egañ neñmagen kobe.

⁴⁶ An ñenañ Bien sepemañ bugan ku ege yek penañ. Neñ Kawawañmagengatnan toban neñ etañ gulak nâmpeyap.

⁴⁷ Neñ zet penañ pigok diindoma nâit: An ñenañ neñ nâmkijpemnewe beme egañ mama kanzizit tiwe.

⁴⁸ Mamayelen meu e neñ.

⁴⁹ Yeñsokñine ekñañ msat tungupman mamti meunjin meu kululuñengatnañ manimtemien yañgut gakimâpme delañ zeye.

⁵⁰ Âpme meu kululuñengatnan kwatoge ke an ñenañ nimbe beme egañ ñep ku gakiwe.

⁵¹ Mama keyelen meu kululuñengatnan toge elak nen kapi. Keyepmti an ñenañ meu kululuñengatnan tototnañ ke nimbe beme ek mama kanzizit mameti mambe. Sesumban keyañ meunok bein ke msat sambe am indama nime keyañ mama kanzizit aikindaweyet indawap."

⁵² Âpme Zuda am ekñañ ke nâmti ilinak ñenzinziñ mti zewien, "An kapiyañ zigoset ikñañgat sesumbanañ munzut ndame nin niniyet tazein?"

⁵³ Tazenâme Zisasiyañ indikti pigok diindoye, "Neñ penañ sukwep penañ pigok zema nâit: In nâgât sesumbann ma sipm ke ku nimbep beme in mama kanzizit ku tiwep.

⁵⁴ An ñenañ nâlen sip sesumbann nimbe beme egañ mama kanzizitgat zapat bemti mame neñ kobawen ek gakikiengatnan mima wabe.

⁵⁵ Nâlen sip sesumbann ke tu meu nemoñ penañ

⁵⁶ keyepmti an ñenañ nâgât sipm sesumbann ke nimbe beme egañ neñmak tusuwe. Âpme neñ ekmak tususu dolakñañ mti mambalup.

⁵⁷ Bien Kawawañ ek mama toñañ egañ ikñañ zemneme toban. Neñ ekmak mamayap keyepmti neñ mama kanzizit timtalap. Kegogapm an ñenañ neñ natnimbe beme egañ nâgât pembenañnnañgat mti mama kanzizit timti mamambe.

⁵⁸ Meu kululuñengatnan toge wa e yeñsokñineyañ msat tungupman mamti meu manimtemien sepem keboñ yek. Ekñañ meu ke timti manimkwatemienangut gakim mâbien. Âpme an ñenañ nâlen meu zeyap kapi nimbe beme egañ gakikipiñ kwesiñ kwesiñ mameti mambe."

⁵⁹ Zisasiyañ Kapaneam sesewat mkaen am Zet Zapat Dolakñañ tazemzikat indametneti ikñañgat zet zapatnañ kapi zeye.

Am notnañañ Zisasiyet nâme wisat beme bankumpemti mebien

⁶⁰ Am notnañ ek mâti mamtemien ekñañ zetnañ ke nâmti pigok zewien, "Zet kapi pe zeme nâmann keññ penañ ku bein. Zet keboñ ke an kwiyañ ñep apumti zenak?"

⁶¹ Zemti wisat zet mme Zisasiyañ keñinan baen indikmâtâti pigok diindoye, "In zet zeya keyet nâme keñin penañ ku beme wisat mnemti mesât tatnâip!

⁶² Âpme in tati ekme Angat Nemoñañ neñ gilik zemti naman mundumnan maneti tobanen keyegak mowepma in ke ekte pe zigok nâmbep?

⁶³ Nin mambipmmagen masokbenup ke ekñañ mama msat palen kapi mamayelen mme masokbenup keyañgulak Kawawañgalen Emetak Teñañ

mama alakñañ titiyelen keñnan mam mme sokbein. Keyepmti neñ zet zeya ke Kawawañgalen zet in mama indandayelen ke diindoya. Âpme an ñenañ zet ke nâmkîñpewe beme egañ Emetak Tenañ mama kanzizit ke same mamambe.

⁶⁴ Âpme inmagen am notnañañ zet keyet nâme penañepiñ beme ku nâmkîñpeyo.” (Zisasiyañ am zet zapatnañ dolakñañ kapi bamkumpewep ma maneti bam an zemkuwe e mee eweñanak indikmâtâpme mamtemien keyepmti egañ zet kekok diindoye.)

⁶⁵ Mti zet butnañ ñen pigok tusum zeye, “Neñ kegogapmti eweñan pigok diindoya an ñen Bienañ keñañ mim eleñ beleñ bembepiñ mme egañ igak nânâñak nâlen ñep ku kobe.”

⁶⁶ Zeme kan keyet am notnañ ekñen Zisas mâti mamamtemien ekñenañ ewe mâti mamayet wisat mti bamkumpemti mepmâbien.

⁶⁷ Âpme Zisasiyañ nembañane 12 nin pigok ndayañkwesiye, “In am notnañañ tapmelip kekokak nemti mesât tatnâip?”

⁶⁸ Zeme Saimon Pitayañ pigok zeye, “Amobotnañ, nin geñ gemti naman kwimagen mebanup? Mama katikñañ titiyelen zetnañ geñ etañ manzemâtâtdamane nânup.

⁶⁹ Nin geñmak mamti pigok manânup geñ Kawawañgat Nemunañ ten penañ e nâmgemti manâmkîñpemgenup.”

⁷⁰ Zeme Zisasiyañ nin pigok dinndoye, “Neñ nemba in 12 kapi indatimamayap yañgut ingat tunjuwinañgatnañ ñen Sadañmak mamain.”

⁷¹ Egañ Zudas Saimongat nemunañ Iskaliot mkaengatan keyet nâmti zeye. Zudas ke nemba 12 ninmagenganatnañ an ñen ilak ke. Yañ maneti an keyañ Zisas zemkuwe.

7

Zisasiyet meniñane ekñenañ ku nâmkîñpewien

¹ Zelusalem mka teman Zuda amobotnañ mambien ekñenañ Zisas kume gakikiyet zeme nâme Zisasiyañ ilinañgalen msalen Zudia ke mebepiñ Galili msalen mka isisikñañ sambe tokwati mulup mamtan.

² Âpme Zuda am ekñengalen mka mzalañ isikñañ walati Mzalañ Kendo keyet weweyelen ilak sokñañ beye.

³ Âpme Zisas ikñañgat meniñane ekñenañ koti pigok dunduwien, “Geñ Galili msalen pien mamti menok sepem igak igak maminik kekokak Zudia msadan gwaen meti mmane amdine ekñenañ gikbep.

⁴ An ñenañ kwizet buñamañ temañ tisât nâmti mulup enzilimti ku mamin. Geñ mulup kekok msât yañbewanangat sosok sokbemti mulup mmane am msat sambe ekñenañ gikmâtâbep.”

⁵ Meniñane ekñenañ Zisas nâmkîñpepepiñ mtopemti zet kekok zewien.

⁶ Zeme Zisasiyañ pigok diindoye, “In Zelusalem mka teman moti mulup e ma e msâti kileñ belak mamolip. Âpme neñgulak ke mobotgalen kan ewe ku beingapmti talap.

⁷ Am ekñenañ in belak ekñengat kandañinan zet nânâñ mame zigogat ekñenañ kasa mimindawep? Neñgulak ekñengat myunjuñgunjin zemkawañ bemindama keyepmti neñ kasa kasa mamimnaip.

⁸ In Kendoyet ñepgat ilinak Zelusalem mka teman mowelit. Âpme neñ ke mobogalen kan ewe ku beingapmti sakwep ku mosap.”

⁹ Kegok zemti Galili mkaenak tage.

Zisasiyañ Mzalañ Kendoyet Zelusalem mkaen mege

10 Tapme ekñenañ pemti mepme egañ igak bam meti am keñañ buzak buzak tatokwapmañge.

11 Âpme Kendo beme Zuda amobotnañ ekñenañ am indayañkwesimti zewien, “Zisas ek de tazin zenâit?”

12 Indayañkwesime am sambe ekñenañ egat zapatnañ omba mezem kozem mme palakñañ beye. Mme am notnañ zewien, “An ke an dolakñañ.”

Âpme notnañ naman pigok zewien, “Yek, an ke am keñin mme mayuñgumtemezin.”

13 Amnañ Zuda amobotnañ ekñengat kiñgati zet sosok sosok ku zewien.

14 Âpme Kendo tapmetnepeme sutnateman bemeñgut Zisasiyañ sesewat mka temanen moti am Kawawañgalen Zet Itnañan zemzikat indame

15 Zuda amobotnañ ekñenañ nâmtemtem temañ mti zewien, “An kapi ningalen zii zet zikat indanda anne ekñengat kandañinan ku mañgeyañ egañ zigok mti Kawawañgalen Zet Itnañgalen yañañ kapi dolakñañ penañ tazemâtâzin?”

16 Zeme Zisasiyañ pigok diindoye, “Neñ Kawawañgalen Zet Itnañan diindoyap kapi wan nanañgat keñnnañgalak yek. An zemneme koban ekmagengatnañ timti tazeyap.

17 Âpme an ñenañ zet kapi Kawawañmagengatnañ ma nenmagengatnañ nâsât mbem beme egañ eleñ beleñ bemti Kawawañgalen zet ke gawepumti neñmagengatnañ ke ñep nâmâtâbe.

18 An ñenañ ikñañgat etañ nâmti mulup mbe beme egañ belak ikñañgat kwizet buñañ etañ mwabe. Mme neñ An zemneme toban egat kwizet buñañ mwasât toban wa neñ zet ke dâsuki ku manzeyap. Zet penañ penañak zemti kwizet buñañ mamwapeyap.

19 Mosesiyañ zii zet mtotindaye ke inmagengatnañ an ñenañ ke ñesolak penañ gawepume delañ penañ ku manzein. Âpme in naman neñ zii zet ku mañgawepuyap zemnome gakikiyet pi manzeip?”

20 Zeme am sambeyañ pigok zewien, “Geñ kwiyañ gosât manzein? Geñ penañ keñdanan we bekanañañ totapme zet kileñ kileñ tazenik.”

21 Zeme Zisasiyañ pigok diindoye, “Neñ Sabat tagoñgo kanen menok temañ kwep mma ekbien keyepmti in nikti nâmtemtem omba penañ mamimneip.

22 Neñ pigok diindoma nâit, Mosesiyañ in nemuñine sekñin butnañ antim indendeyet zemindeme mamip yañgut ke Mosesiyañ ikñañ set ke ku yañbeye; ingat yeñsokñine ekñenañ yañbewien. Yañ mulup ke mamkwatne kwatnelak alak pilak nempa sokbembenin mâti Sabat tagoñgo kanen eyo mamip.

23 In Mosesiyelen zii zet ke gawepumti Sabat tagoñgo kanen eyo nemuñine sekñin butnañ maantip. Âpme neñ an wesin ñen Sabat tagoñgo kanen sekñañ mma dolakñañ penañ beye keyet naman kwilekiyet nâgât ñenzinziñ mbien?

24 In zet nâmâtâtâpiñ belak kileñ ku manzemambep. In weyañ nâgât yañ nâmâtâtâlit. Neñ Kawawañgalen nânân dolakñañaset kwitnañ kwitnañ penañak manzemti mamiap.”

Zisas ek penañ Kilais Kawawañmagengatnañ toge zemti zem usulabien

25 Âpme Zelusalem mka mton notnañ ekñenañ pigok zewien, “An damuñ ekñenañ an kusât manzeiwan an ikñañ kapi manze egit.

²⁶ Egan zet sosok penan am sutnan penan kapi tazeme amobotnanne ekjenan ekti eneyet ku zemkulumpeip? Ekjenan ek ilak Kilais e sosok ekti keyepmti belak nâmpeme tati tazein mene?

²⁷ Nin an kapiyelen mkanan noteknan nep nânu. Âpme Kilais kobe ek nin yanayan ma mkanan mee nep ku nâmpewanup.”

²⁸ Zisasiyan Zelusalem sesewat mka teman ke tati am iknanggat yanay di-indomambe nâme kekok zeme nâmti bim nandenay mwati pigok diindoye, “In nâgât yanay penan zigoset koban ke ku nâmâtâlîp. Neñ nenak kenay nangalak ku toban. An zet penan penanak manzein An keyan zemneme toban nâip. Âpme in An ek ku nâmâtâpeip.

²⁹ Neñ iknanmak manepema zemneme toban keyepmti neñ egat nâmâtâpeyap.”

³⁰ Kegok zeme nenin zime wati mka katinan met pesât nâmbien yangut Kawawanay egat kanan beye e ewe ku koge keyepmti atatayet belin nuknan beme peme tage.

³¹ Âpme am notnan sambe tabien ekjenan Zisas nâmkinpemti pigok zewien, “Kilais egan koti menok sepem igak penan mbe zenzenay elak an kapiyan set kwitnan kwitnan sambe bee mme delan tazein.”

Zisasiyan Bipmangalen gilik zemti mosât zeme ekjenan kadatbien

³² Am ekjenan zet kusun kasak tapmme Palisi ekjenan nâmti met sâpe sâpe bumbu an nenay ekjenmak zenâmti sesewat mka temangalen antipdakutun zemindeme Zisas wati met mka katikan pesât mebien.

³³ Âpme Zisasiyan pigok diindoye, “Neñ kan isiknan bugan kapi inmak maneti bam gilik zemti naman An zemneme koban ekmagen mowebap.

³⁴ Âpme in neñ natimabep yangut nep ku naikbep. Neñ met mambawen ke in ku kobep.”

³⁵ Kegok zeme Zuda amobotnan ekjenan pigok zemti ilinak zenâ zenâ mbien, “An kapi pe deset buzak penan mepme nin timabanupgat tazein? Ma ek pe Glik msalen Zuda am notnane ekjenmagen met enzilim mamti iknanggat yanay dâsuki ke Glik am diindosâgât mene nâmti pigok tazein?

³⁶ ‘In natimati nep ku naikbep ma mebap ke in ku kobep,’ zet kebon ke yanay penan zigogat nâmti tazein?”

Zisasiyan Emetak Tengat yanay zeye

³⁷ Zuda am ekjenan Mzalan Kendo ilak tat delan zesât mme sâpe sâpe bumbu an ekjenan mawan kokogat dundusât towepme Zisasiyan tunguwinan watati zet memendepmanmak pigok zeye, “Am nen tuyet maatoin beme egan nenmagen koti tu nimbe.

³⁸ Kawawangalen Zet Itnananen tu ke Emetak Tengat nâmti zet zemak zemak mimiyan keyet yanay kapigok, ‘An nenay neñ nâmkinpemnewe beme egat kenanen tu am mama maaikindain keyan an keyet kenanen zikatnanmaknok kwati kwesiñ matapmambe.’ ”

³⁹ Zet kekok tazin keyepmti am Zisas nâmkinpewien ekjengat Zisasiyan pigok zetik mimindaye, “In kapi tapme neñ kululunen mundum elimiaknanmak keyet kenan gilik zem moti Emetak Tej zempema inmak totmambe.”

⁴⁰ Am ekjenan zet ke nâmti ilinak Zisasiyet pigok zembien, “An kapi penan golan zenze an nin egat kokogat damun matatnuwen ilak kapi.”

⁴¹ Âpme am notnanay pigok zewien, “An kapi penan Kilais Kawawanay iknan ombempeme kokogat zeye.”

Zeme am notnañan zewien, “Kilais ek Galili msalen kapi ku sokbembeyet zenzenañ?”

⁴² Kawawañgalen Zet Itnañanen zet pigok zenzenañ, ‘Kilais ek amobotnañ Dewitgat sokñañ keyepmti egañ Dewitgalen mka ñotakñañ Beteleem sokbembeyet zenzenañ.’ ” *(Maika 5:2)*

⁴³ Am ekñañan Zisasiyet zet kekok zemti ilinak kalañbien.

⁴⁴ Mti am notnañ ekñañan Zisas atamti met mka katikñañ pesât mbienañgut belak peme tage.

Zuda an ñeñañ ekñañan Zisas ku nâmkijpewien

⁴⁵ Âpme sesewat mka temañgalen antipdakutum zemindeme mebien ekñañan naman belak etañ gilik zemti Palisi ma sâpe sâpe bumbu ekñañgalen an ñeñañ ekñañmagen mepme indikti ekñañan pigok indayañkwesiwien, “In zigogat Zisas wawapiñ belak pi kolip?”

⁴⁶ Indayañkwesime ekñañan zewien, “Egañ zet manzein kekok ke an ñeñañ zet keboñ penañ ñen ñep ku zenzeyelen keyepmti nâmtemtem mti ku atan kotnup.”

⁴⁷ Zeme Palisi ekñañan pigok diindowien, “In egañ keñin kekokak myuñgup mene wa kapi?”

⁴⁸ In ekme sâpe sâpe bumbu ekñañgalen an ñeñañ ma Palisi an ninmagañgatnañ notnañ ekñañan egat zetnañ ñen nâmkijpeme ekbien?

⁴⁹ Am ek mâti tapmaip ekñañ ke Mosesiyelen zii zet kapi ku weyañ manâmâtâlíp keyepmti am ekñañ ke maneti bangat Kawawañan indawalebe.”

⁵⁰⁻⁵¹ Âpme Palisi an ekñañgat tungupwinagañan an ñen kwitnañ Nikodimas. An keyañ itnañan tambuyet moti Zisasmak zapat mbun. Ek keyañ notnane ekñañgat pigok zeye, “In nin an ñen yomañmak ma yek keyet yañañan nânâpiñ belak etañ gakikiyet zetnañ zemdelañ zenzeyet zetnañ ñen zii zelen meluwañ mimiñañ ñen ku tazin.”

⁵² Zeme notnane sambe ekñañan pigok dunduwien, “Geñmak ek msalit Galili kwepgapmti m añañgalañ pempti tazenik? Geñ Kawawañgalen zet meluwañ itnañan mimiñañ ke weyañ maini keyet nânâ mulup omba mbegen An Kawawañan ombempaye ke sokbembeyet zenzenañ ke Galili msalen kapi ku sokbembeyet zenzenañ ekbek.”

⁵³ [Mti ondedagen zet mmot mtot mti belak kalañti ekñañan mkañinan mekopme Zisasiyañ Olip Kalañan mowege.

8

Imbi set kileñ mamañan ñen wati Zisasmagen mebien

¹⁻² Zisasiyañ Olip Kalañan ke mopmanepeme msame toti sesewat mka temanen mowepme am sambe penañan ek ekti ekmagen met pende pende tapmme egañ ke totati Kawawañgalen zet zapat dolakñañ tadiindome

³ kan keyet Palisi ma an zii zet zikat indanda an ekñañan imbi ñen set kileñ mame ekti wati met am tunguwinan onzempemti Zisasiyet zewien,

⁴ “An zikat indanda, imbi kapi apmañ pempti met set kileñ manepeme ekti wati gâlen kotnup.

⁵⁻⁶ Imbi ekñañ kabon kapi nin nanzañ timti indomann gakikiyet Mosesiyañ zii zelen zemâtâtndaye.” Ekñañan, “Nin yañkwesimann Zisasiyañ zet zigok ñen zeme ekti wati zelen met pesenup,” zemti pigok yañkwesiwien, “Amobotnañ imbi kapi zigok msasenup ze zemanê nânê?”

Zeme Zisasiyan kusum tati betnan yuyan msalen baen meluwan takumanje.

⁷ Âpme ekñenan yankwesim giñgin penañ mme egañ nâmtage tageyan yek bemenjut teñ zem wat indikti pigok diindoye, “Inmagengatnañ an ñen yomepiñ kwetetepmañ penañ main egañ yanbemti imbi kapi nanzañan kukñanggat kumenjut in sambeyan kummeti kume gakisem.”

⁸ Zemindamti egañ ewe kusum toti msalen baen betnan yuyan meluwan takumanje.

⁹ Âpme ekñenan ilinak pe an kwiyan yanbem kume ekti kusenup zemti meek koek mbienan yek beme an penañ penañ ñenan yanbemti pakpak kwep kwep toti kwawet mme eyetnan am notnan ekñenan tapmetne metne peme delan zemâge. Âpme imbi kemak Zisasmak ilidak etañ tabun.

¹⁰ Âpme Zisasiyan teñ zem wati ekme imbi piwan igak tapme ekti zeye, “Am gosâgât kot tapmmo ekñen pi wan de melo? An ñenan tati geñ ku gonak?”

¹¹ Zeme imbiyan pigok zeye, “Amobotnan, am pi kunzuñ mepme delan zep.”

Âpme Zisasiyan zeye, “Neñ kegogak yomdanggat dopmañ ñen ku zemgonoyelen. Geñ mepmamti set kileñ mama manik ke pemane tabe.”]

Zisasiyan ikñanggat yañan zemkawan bemindaye

¹² Âpme kan ñengat Zisasiyan sesewat mka temañ keñan tati am zet ñen pigok diindoye, “Neñ msat sambe bekapiyelen tañam keyepmti am ñenan neñ napmâti mamambe beme egañ tambusosok keñan ku mambe. Ek nâlen busatnañan mbusatnañ bempeme egañ ekmâtâti mama dolakñan mambe.”

¹³ Kegok zeme Palisi ekñenan pigok dunduwien, “Pi gitiyegak yañan di dinndonik kapi nâmann penañ ku bein.”

¹⁴ Zeme Zisasiyan pigok diindoye, “Neñ nananggat yañ zeyap kapi penañepiñ ku bein. Neñ deyetnañ koban ma maneti naman deeset mebap e nâmatâtati tazeyap. Âpme in ke ku nâmti belak kileñ tazeip.

¹⁵ In neñ zet zeya keyepmti ilinañgalen nânâñinan ma mama mimiñin mamimkwali ke nâmti keyet katan zet muluwen neip. Âpme neñ am zet muluwen nenak ku pepeyelen.

¹⁶ Neñ kwileki ñeniyet am ñengat zetnañ zemdelan zesâti esemteñ penañ zemdelan zempewak. Neñ am zet muluwen indendeyet mulup e nenak etañ ku mamiyap. Bien zemneme koban egañ napmukulem mnemenjut nilisakwep ñep mimiyele.

¹⁷ Ilinañgalen zii zelinan zetgat yañan kapigok tazin, ‘An zulañ an ñeniyet yañan kok kok main zemalu amnañ nâme penañ mambein.’ *(Zii Zet 17:6; 19:15)*

¹⁸ Âpme neñmak Bipm zemneme toban nit nilisakwep nâgât yañ bandim mti manzemkawanbein keyepmti neñ nananggat zema zetn penañ mambein.”

¹⁹ Zet kegok diindome ekñenan pigok yankwesiwien, “Bipdi pe deset tapme tazenik?”

Zeme pigok diindoye, “In nâgât yañ ku maekmâtâlip keyepmti Bipm kegogak ku manâmâtâpeip. In nâgât nâmâtâbiek ze Bipm kegogak nâmâtâpewiek.”

²⁰ Zisasiyan Kawawangat tewalañ mânep bembe bongis matatan mka keñan keyet keñan tati am zet zapat dolakñan tadiindometneti zet kapi zeye. Keyepmti am ekñenan ek wati mka katikñan met pesât nâmbienanjut

Kawawanaj egat kanan beye e ewe ku beye keyepmti atatayet belin nuknan beye.

In neñ Bienmagengatnan koban ke in ku nâip

²¹ Mti Zisasiyan ewe pigok tusumti diindoye, “Neñ indemti mepma in natimapme yek beme bekananin msekpen gakiwembep. Neñ meti mambap ke in nep ku kobep.”

²² Kegok zeme Zuda am eknenan zewien, “‘Neñ mebap ke in ku kobep,’ kegok ke yanaj kwilekiyet nâmti tazein? Iknaj seknan waleti gakisâgât mene nâmtazein?”

²³ Âpme Zisasiyan pigok diindoye, “In msat kapiyelen am. Âpme neñ kululun gwaengatnan wan neñ msat kapiyetnan yek.

²⁴ Keyepmti neñ ewenanak pigok diindoya in yomin melesin maneti gakiwep. In neñ Kilais mayap ke ku nâmkinpemnewep beme in maneti yomin sekpen gakiwembep.”

²⁵ Zeme nâmti pigok yankwesiwien, “Âpme geñ kwi? Ze zemane nâne.”

Zisasiyan pigok diindoye, “Neñ ilak yanj zemkawan bemindama nâmâlo kemak.

²⁶ Neñ ingalen nuknan sambe weme ekti nep zemindondoyelen yangut belak ekpenti mamayap. An zemneme toban egañ keyet zet esemten zemti dopman mutumindawe. Âpme neñ belak zetnan zeme eknâm mban ke etanj msalen kapi mamti am sambe kapiyet sosok manzemkawan bemindayap.”

²⁷ Zisasiyan Bipmanjat zapatnan kegok diindome amobotnan eknenan ku weyan nâmâtâbien.

²⁸ Keyepmti Zisasiyan tusumti ewe pigok diindoye, “In Angat Nemunan neñ tewen nâmti mwat onzemnemtingut neñ Kilais keyet yanaj weyan ekmâtâbep. Neñ wa mulup mamiyap kapi nanangat windeyet mamiyap yek. Bienan zet zemâtâtneñge keyet katan zet am manzemâtâtindayap.

²⁹ An zemneme toban ek neñmak mamain. Âpme neñ mulup sambe zemti mma egañ manigoin keyepmti egañ ku manemezín.”

³⁰ Zet kegok zeme am sambeyan zetnan ke nâme penaj beme nâmkinpewien.

An nenaj bekanaj mbe beme keyet kandanaj meti mambe

³¹ Âpme Zuda am Zisas nâmkinpewien eknen keyet pigok diindoye, “In neñ zet diindoyap keyet katnanen mamti nemunambanne penaj bewep.

³² In nâlen zet ke mâti keyet katan mame keyan bekanangalen kikitek ke elangemindeme neñmak tusumti belak lala mambep.”

³³ Âpme am notnan Zisasiyet ku nâmkinpewien eknenan zet ke nâmti zet dopman pigok dunduwien, “Nin Abalaamgat nemunambanane nin an kwiyan ndangalanji kandanandeme matatnupgapmti geñ ningat, ‘In kikitekñin e kwalet indema belak lala mambep.’ Pi zenik?”

³⁴ Zeme Zisasiyan pigok diindoye, “Neñ penaj sukwep pigok diindoma nâit. An nen yom mamimambe beme an ke yomgat kandanaj meti egat sisilin muluwetan mamimambe.

³⁵ Sisilin an egañ amobotnan egalen mkaen kwesin matazin keyangut nemunan yek. An keyet nemunan penanaj kelak iknangat nemunan.

³⁶ Keyepmti Kawawangat Nemunan neñ yomgalen kikitek kenan mamti sisilin mulup mamip ke kalutindewap beme in belak lala penaj mambep.

³⁷ In Abalaamgat insoqnane e neñ nâmindeyap. Keyepmti neñ zet diindoma zetnan belak ingat sekñinan mot kumti gwalalan kumti matozin keyepmti in neñ nosât manzeip.

³⁸ Neñ Bienañ kwitnañ kwitnañ zikat name ekban keyet zapatnañ mandi-indoyap. Âpme in biwineyañ kwitnañ kwitnañ zikat indawien ke mamip.”

³⁹ Zeme pigok dunduwien, “Ningat bipm Abalaam.”

Zeme Zisasiyañ pigok diindoye, “In Abalaamgat nemunambañane penañ mambiek ze Abalaamañ Kawawañgat zetnañ kandañan mamamtan keyet sepep mamambiek.

⁴⁰ Neñ Kawawañgalen zet penañañ kapi mandiindoma in naman nâme dâsuki beme nosât mamip. Abalaamañ muluwañ bekañañ keboñ ke ñen ku mge.

⁴¹ In biwinañgalen set mâti mamip.”

Âpme ekñenañ pigok zewien, “Nin an ñenmagengatnañ ku sokbewenn; Kawawañ ek ningat Bipm penañ.”

⁴² Zeme Zisasiyañ pigok zeye, “In Biwin Kawawañ ze in Egañ neñ zemneme toban keyepmti in neñ ñep notn mnewiek wa neñ nanañgat keñnañ galak etañ ku toban Kawawañañ ikañ zemneme toban.

⁴³ In zigogat penañgapm keñ katik mmame neñ zetn zema keñinan ku matowezin? Ma zigogat neñ zet zema wakñin ku mambeip?

⁴⁴ In biwin Sadañ keyepmti egañ zemâtâtindame egalen nânâen mulup mamip. An ke eweñan am indawalelet mulup mgeyañ ewe mamimkwazin. Egañ Kawawañgalen zet bamkumpeye keyepmti egat keñanen zet penañ zenze ke ñen ku matazin. Ek zet dâsuki zenze keyañ mama mimiñañ beyeyepm ek an dâsukitoñ ma zet dâsuki zenze ke bipmañ ek.

⁴⁵ In egat kandañan meti mamaip keyepmti neñ Kawawañgalen zet penañ kapi diindoma in ke nâmti zetn ke ku manâmkinpeip.

⁴⁶ Inmagen an ñenañ nâlen yomm ñen zemkawañ bemname nâsap? Neñ an teñ penañ mamayawañ zet zapat dolakñañ kapi diindoma in kwilekiyet penañ zetn ku manâmkinpeip?

⁴⁷ Am Kawawañgat zapat mamaip ekñenañ Kawawañgat zetnañ manâip. Âpme in Kawawañgat zapat ku mamaip keyepmti in zetnañgat wisat mamip.”

Abalaamak Zisasiyet zet zenzeñañ

⁴⁸ Zeme Zuda am ekñenañ zet dopmañ pigok gilik zemti sawien, “Nin kegogapmti manzenup Samalia an geñ kapi we bekañañañ keñdan tapme zet kileñ kileñ tazenik.”

⁴⁹ Zeme Zisasiyañ pigok diindoye, “Neñ we bekañañañ keñ ku mimiyañguin. Neñ Bipm Kawawañgat kwitnañ mamwapeyap. Âpme ingulak neñ niktalati selañ nime belakñañ penañ mambeyap.

⁵⁰ Wa neñ nanañgat kwizapatn temañ bembeyet nâmti mulupmañ ku mamiyap. Nâgât kwizet buñamm mwati zenze mulup ke An ñenañ mbe. An ke zemdelañ zenze anañ mbe.

⁵¹ Neñ zet penañ pigok diindoma nâit, An ñenañ nâlen zet gawepumti mim mambe beme ek gakikiyelen set ku aikbe.”

⁵² Kegok zeme Zuda am ekñenañ pigok zewien, “We bekañañañ keñanen tazin zet e penañ tazenup! Abalaam gakiye ma golañ zenze an ekñen sambe kegogak gakimâbien. Âpme geñ na zet pigok tazenik, ‘An ñenañ nâlen zet kapi gawepumti mambe beme egañ ku gakiwe.’

⁵³ Bipm Abalaam temañ bepiwan gakiye. Âpme geñ bukapiyañ ek sebempesâgât zenik? Golañ zenze an sambe bepi kegogak gakime delañ zemâge. Âpme geñ ziboñ penañgapm kok zemti gitañgat sekdi omba penañ mmodik?”

⁵⁴ Zeme Zisasiyan pigok diindoye, “Nej nanangot sekn mmopma nep penan ku benak. Bipm in egat, ‘Kawawanj,’ manzeip egangut nâgât kwizet bujamm mamwazin.

⁵⁵ In ek ke ku maweyan nâmâtâpeip âpme neŋgut ek manâmâtâpeyap. Nej zigok dâsuki ke ek ku nâmpeyap zesap e mtilak in nembon an dâsukiton besapgat. Nej egat yanaj nâmâtâti keyepmti zetnan mangawepuyap.

⁵⁶ Biwin Abalaam ke nej kopma niknikgat keŋan seŋme muluk kaik matatan. Yan nen koban kapiyet belak sesepman Kawawanjan zikat same ekti keŋ oloŋen penan nâŋe.”

⁵⁷ Zeme Zuda am ekŋenan zewien, “Geŋ ewe anemba nup kandi 50 bembepiŋ bukapiyan Abalaam zigoset ekbanan?”

⁵⁸ Zeme Zisasiyan pigok zeye, “Nej penan pigok zema nâit, nej Abalaam ewe sokbembepiŋ tapme mambanan ewe mamamkwalap.”

⁵⁹ Kegok zeme ekŋenan neŋin zime nanzan timti kusât mme egaŋ buzak am keŋan keŋanset sesewat mka teman pemti zupman toweti mege.

9

Zisasiyan an nen zikatnan beŋan mamken sokbembenan weyanpeye

¹ Zisasiyan kunzun toti nembanane ndatime nsakwep selen tapmetneti selen ke an nen zikatnan beŋan mamken kebon sokbembenan aikbenn.

² Aikti nin Zisas pigok yankwesiwenn, “An zikat indanda, an kapi kwiyelen yomgat zikatnan beŋan kapi mamken sokbeye maman bipman egetgalen yomgat ma namba kapi ikŋanŋalen yomgapmti kapigok sokbeye?”

³ Zemann Zisasiyan pigok dinndoye, “Wa ke maman bipmanŋalen yomgat ma ikŋanŋalen yomgapmti kegok ku sokbeye. Kawawanŋalen winde ke ekmagen sokbemkawan bembeyet ek kebon sokbeye.

⁴ Nin an zemneme koban egalen mulup ewe kasup tapme kapiyet tapmmambanup. Yan kan neŋiyet msat tambuwe beme ilak mulup mimiyet setnan yek bewe. Zet kapiyet yanaj pigok zemâtâpma nâit: Nin ewe alik mamti kan kapiyet An zemneme toban egalen mulup mbanup. Maneti gakiwanup beme egalen mulup nen ku mimiyelen.

⁵ Nej msatgalen busatnanŋapmti nej msalen kapi mamamti am mambusatnan bemindeyap kegok mti am ŋotikŋin mkawan bema ekŋenan Kawawanŋat yanaj manâmâtâlip.”

⁶ Kegok zemti zawagan msat wasekpepmi lelimâpme bakŋan beme mkwati zikat sâkŋanen witiŋan zulutpemti pigok zempeye,

⁷ “Geŋ meti Siloam lemuŋan ke zimosedan witiŋan kapi zuluŋmane kwawesem.” (Siloam zet keyet yanaj Zempeme mege). Âpme an piwan meti zimosetnan tuyen zului zikatnan dolakŋan beme mkanan gilik zemti kopme

⁸ am notnane ma am notnan mânep milawatgat mawekumindame ektemien ekŋenan ekti ilinak dopman yankwesim yankwesim mti zewien, “An kapi selen totati nin mânep milawatgat mawekumndain wan an kapi?”

⁹ Âpme am notnan ekŋenan zewien, “An ikŋan kapimak,” zeme notnanan, “Yegat,” zemti,

“An kapimak nenmak egat sepemit kwepgat.”

Kegok zeme an ikŋan keyan pigok zeye, “Nenen mânep milawatgat mawekumindayap kemak.”

¹⁰ Zeme pigok yankwesiwien, “Geŋ zigok mti zikadi ekdak?”

11 Yanĵwesime pigok diindoye, “An ñen kwitnañ Zisas an keyañ za-wakñañmak msatmak lumañti zikatn sâkñañ gwaen kaput nemti pigok dinop, ‘Geñ Siloam tu lemuñañ meti witalip zulupmane melak’ zemnep. Âpme neñ meti zikatn sâkñañen witalip kaputnep ke zulupma mepme zikatn pembenañ beme ega.”

12 Kegok zeme pigok yanĵwesiwien, “An ke deset tazin ke geñ nânik?”

Yanĵwesime zeye, “An ke pe deset tazin ke neñ ku nâyap.”

13 Âpme am ekñañañ an zikatnañ ege ke Palisimagen wati mebien.

14 Zisasiyañ an zikatnañ zawakñañmak msatmak lumañti zikatnañ weyañpeye ke Sabat tagoñgo kanen mge keyepmti wati mebien.

15 Mepme Palisi an ekñañañ ewe pigok yanĵwesiwien, “Geñ zikadi pe zigok mti ekdak?”

Yanĵwesime pigok diindoye, “Neñ msalañ zikatnan zulutneme met tuyen zuluti zikatn ega.”

16 Zeme Palisi ekñañmagengatnañ an notnañañ pigok zewien, “An zikadi weyañpeye ek Kawawañgalen mulup an yek. Keyepmti nin Sabat tagoñgo kanen ke tapmann egañ tagoñgo sutnan penañ mulup mip.”

Zeme notnañañ pigok zewien, “Ek a yomtoñ mamanan ze egañ mulup keboñ ke zigok mnak?” Kegok zemti ilinak zet mmot mtot mbien.

17 Mti an zikatnañ beñañ weyañpeye ek sek tuk ewe pigok yanĵwesiwien, “An zikadi weyañgep an keyet geñ zigok nâmpenik?”

Yanĵwesime egañ pigok zeye, “An ke neñ nâmpema golañ zenze an ñen bein.”

18 Âpme Zuda amobotnañ ekñañañ an kapi pe zikatnañ beñañ kapuk sokbeye. Zemti keñ zut mbienañ yek beme mamañ bipmañ idazemtetime kopmalu pigok idayañkwesiwien,

19 “Nemuñit kapi ilak penañ zikatnañ beñañ sokbeye? Ek zigok mti zikatnañ egap ke it bugan nâlup?”

20 Idayañkwesime mambipmanelañ pigok zewun, “Ek nigat nemunit penañ okakñañak zikatnañ beñañ sokbeye e nit ñep nâlup.

21 Yanĵgut naman zigok mti zikatnañ egap ma an kwiyañ zikatnañ weyañpep ke nit ku nâlup. Ek ilak an temañ kwitnañ kwitnañ ikñañ nâmâtâtâtñañmak keyet ikñañ weyañ yanĵwesime diindome nâit!”

22-23 Zuda amobotnañ ekñañañ zet kapigok zemkatik bewien. An ñenañ Zisasiyet Kilais zewe beme ek mâpman paset zupman belakñañ mebe zewien keyepmti mamañ bipmañ egelañ Zuda amobotnañ ekñañgatañ kinañgati zet pigok zewun, “Ek ilak semem delañ zenzeñañgatañ ikñañ yanĵwesime yañañañ diindome nâit!”

24 Zemalu ekñañañ an zikatnañ bekañañ weyañpeye ke ewe zeme kopme pigok dunduwien, “Geñ Kawawañgatañ zikatnan zapadi penañ penañak zemane nâne. Nin an weyañgep keyet yañañ nânup an ke an yomtoñ.”

25 Zeme an keyañ pigok diindoye, “An ke an yomtoñ ma yek ke neñ yañañ ku nâmâtâlup. Yanĵgut neñ eweñañ zikatn beñañ mamtemanañ egañ mme zikatn ekman e penañ nâmtalap.”

26 Zeme ewe pigok yanĵwesiwien, “Pe sepem zigok penañ mti zikadi mme ekmanan?”

27 Yanĵwesime pigok diindoye, “Neñ zet elak diindoma nâyo e ewe ku nâmâtâlo. Eneyet zet ewe ikñañ keyegak diindoma nânâyat tatnayañkwesip? In egat kandañañ meti egat nembrañane bembeyet nâmti tatnayañkwesip?”

28 Zeme kwelatnaŋ kumti zewien, “Egat nemuŋaŋ elak geŋ kapimak ningut Mosesiyet nembanaŋe.

29 Moses ek Kawawaŋaŋ zet dunduye e nin nâmtatnup. Âpme an ke deeset sokbemti mulupmaŋ tapm kozin ke nin ku nâmpenup.”

30 Zeme an keyaŋ zet pigok gilik zemindaye, “In an zikatn weyaŋnep egat sokbembenaŋgat kanda zenze mulup mme neŋ nâmtemtem penaŋ mimindeyap.

31 Kawawaŋaŋ am yomtoŋ ekŋengalen dundunduŋin ku manâin ke nin nârup. Egaŋ am kwizet buŋamaŋ mamopeip ekŋen etaŋ manâmindein. Egaŋ ikŋaŋgalen nânânaŋ ke amnaŋ mimiyet nâmbiliwege.

32 Nin msat kululuŋ sokbembenaŋgatnaŋ alak pi tatnup pi an ŋenaŋ am zikatnaŋ beŋaŋ ŋen weyaŋpepeŋaŋ keyet zapatnaŋ ŋen ku manârup yek penaŋ.

33 Keyepmti an ke Kawawaŋmagengatnaŋ ku kodak ze mulup kegok ke igak zigoset mnak?”

34 Zeme pigok dunduwien, “An bekanaŋ yomdimak mamkwabananaŋ ewe mamaniŋ geŋ bukaboŋaŋ nin kapi set zikat ndasât tazenik?” Kegok zemti sesewat mkaengatnaŋ zempeme zupman toti mege.

35 Zempeme paset zupman mege zapat ke amnaŋ ilinak zenâ zenâ tapmmepme Zisasiyaŋ wak kambu nâŋge. Keyepmti an ke selen aikti pigok yaŋkwesiye, “Geŋ Angat Nemuŋaŋ egat nâmkinaŋpenik ma yek?”

36 Âpme an keyaŋ zeye, “Amobotnaŋ, geŋ zenik ke an kwi ze zikat namane ekti ŋep nâmkinaŋpempewi!”

37 Zeme Zisasiyaŋ pigok dunduye, “Neŋ zet tadingoma tatniknik an elak neŋ kapimak.”

38 Zeme an keyaŋ zeye, “Amobotnaŋ, neŋ penaŋ nâmkinaŋpemgeyap.” Kegok zemti tot pedondom samti sesewatpeye.

39 Âpme Zisasiyaŋ pigok zeye, “Neŋ am yaŋaŋin mimsokbembeyet msalen toban keyepmti am notnaŋ zikalin beŋaŋ ekŋenaŋ zikalin dolakŋaŋ ekbep. Âpme am zikalin ekti mamaip ekŋenaŋ zikalin naman beŋaŋ bewe.”

40 Kegok zeme Palisi am ekmak ilinsakwep tabien ekŋenaŋ zet ke nâmti pigok zewien, “Zeme nin mee kogok zikatn beŋaŋ nâmndenik?”

41 Zeme Zisasiyaŋ pigok diindoye, “In an zikalin beŋaŋ mamambiek ze in yominpiŋ mamambiek. In ilinaŋgat, ‘Nin an zikatn beŋaŋ yek,’ manzeip keyepmti in yominmak mamaip.”

10

Zisas ek sipsip damuŋ dolakŋaŋ

1 Zisasiyaŋ zet ŋen pigok zeye, “Neŋ zet penaŋ sukwep pigok diindoma nâit, An ŋenaŋ sipsip ekŋengalen kimbaleŋ towesâgât egaŋ set penaŋ tapme kimbat dukŋaŋ belakŋaset aŋgosomti towebe beme an ke kambutoŋ ma an sage kuku toŋaŋ kegok zewanup.

2 An ŋenaŋ set tokwakwaleset meti sipsip ekŋenmagen mebe beme an ke sipsip toŋaŋ penaŋaŋ mowezin nâmpewanup.

3 Mopme setokwakwat damuŋ egaŋ ek sipsip toŋaŋ penaŋ e ekmâtâti kwalet peme moti sipsip kwilinan kwilinan indakumtetime toŋinaŋgat bim ŋandaŋaŋ nâmti ekmagen kopme indatimti zupman baen matowezin.

4 Ikŋaŋgat zapat ke indatimti zupman toti mepme ekŋenaŋ bim ŋandaŋaŋ nâmti ekmâti mamâmelip.

⁵ Ekñenañ an bimñandañin mamananañ ekñen ku maindamâti melip. Ekñenañ bimñandañin sepemañ igak ke nâmti makingakunzuñip.”

⁶ Zisasiyañ am ningat nâmti bemzenze zet sipsip palen bemti zeme am ekñenañ pe bemzenze zet kapi yañañ kwilekiyet zein ke ku nâmâtâbien.

⁷ Keyepmti Zisasiyañ bemzenze zet kapiyet yañañ kapigok zeye, “Neñ penañ sukwep penañ diindoma nâit, sipsip ekñengalen setokwakwat e neñ.

⁸ Neñ ewe sokbembepiñ tapma am tetimaemae neñañ sokbemti inmagen kobien ekñen an kambu titinok mamti zet dâsuki, ‘Neñ Kawawañañ an zempeme kosât zetik mge nen kapi,’ zemti mambien keyepmti nâlen am ekñenañ zelin ku mâbien.

⁹ Âpme neñ amgalen sekekek keyepmti am neñañ neñ nâmkijpemneinen ek aňgalañ pewap. Neñ ekñen indikdamuñ mimindema mamambep.

¹⁰ Âpme an kambu titi ekñenañ belak buzakset moti kwitnañ kwitnañ kumsagat mti sipsip mee kileñ indomkumti notnañ buzak kambu indatimti mesâgât makolip. Yañgut neñ sipsip ekñen indadamuñ dolakñañ mimindema ekñenañ kakanemuñ mamti mamobep.

¹¹ Âpme neñ sipsip toñañ penañ keyepmti ekñenmagen kwileki neñ sokbeme ekñengapmti nep gakiwap.

¹² Mme sipsip damuñ belak tosayelak etañ nâmti mamin ek toñañ penañ yek keyepmti mulup wisat palen tapneti ekme tam zupmañ neñañ sipsip indim nsât kwindiñ kwapme ekti sipsipgat yayañ mimipiñ ketalat indemti yayañangat kunzuñme tam zupmañañ kwati indimâpme makalañ mekolip.

¹³ Ek sipsip damuñ penañ yek keyepmti egañ sipsip ekñengat yayañ mimipiñ kiñgati makunzuñzin.

¹⁴⁻¹⁵ Neñ sipsip ekñengat toñin penañ mamayap keyepmti Bienañ nâgât mama miminnañgat yañañ dolakñañ nâmnain mme neñ kegogak egat nâmâtâpeyap. Sepem kegogak neñmak sipsip mañganne nin dopmañ nâm dopmañ nâm mti mañga kwep mamananup. Keyepmti kwileki neñ sipsipmagen sokbeme neñ sipsip ekñengapmti mamanan nep ketalasiwak.

¹⁶ Âpme neñ sipsip mañganne notnañ ewe maip wa ekñen kimbat kapiyet keñangatnañ yek. Neñ ekñen ke eyo indakakalima kot neñmak kapi mamti bimñanden nâme delañ zeme sipsiwañ mañga kwep tapme nenn kwep indadamuñ mbap.

¹⁷ Neñ mamanan ketalasimti gakiwap ya naman gilik zem wati mamanan ke naman tiwap keyepmti Bien Kawawañañ nâgât nâmneme dolakñañ penañ mambein.

¹⁸ An neñañ nânâñak neñ kileñ nome ku gakiwap neñ nen nâmâtâtati mamann ketalasiwap. Ya naman gilik zemti wawagalen winde ke tatnain. Bipmnañ neñ kegok mimiyet nâmnenge.”

¹⁹ Zisasiyañ zet kegok zeme nâmti Zuda am ekñenañ nâme nep ku beme ilinañgat bet wanok zet mmot mtot mbien.

²⁰ Mti am sambe penañañ pigok zewien, “An kapi we bekañañañ keñañ mme yuñgume zet kileñ kileñ tapmme in eneyet momtati zetnañ taweyañ nâip?”

²¹ Âpme naman am notnañañ pigok zewien, “An nen we bekañañañ keñañ tapme zet dolak dolakñañ kaboñ kapi nep ku zenak. Ma an zikatnañ beñañ mee nep ku weyañpenak.”

Zuda am notnañañ Zisas ek Kilais ku nâmkijpewien

²² Zelusalem sesewat mka kambuk mme belakñan bembenañan Omzuluti mme kambuk bembenañgalen Kendo ke nup kan katan katakwatemien. Yan nup kan katan Kendo ke mawalam keñan masokbein.

²³⁻²⁴ Âpme Zisasiyan sesewat mka temañ keyet keñan ñen Solomon zeme keyet setokwakwalen ke mebe kokot tapmme Zuda am ekñenan tokwat bembulun tati pigok yanñkwešiwien, “Geñ eneyet yanñandi sosok penañ zemkawañ bembepiñ mmane nin gâgât weyañ ku manâmâtâtñup? Geñ penañ Kilais, an Kawawañan ombemgeñeñan beme yanñandi weyañ zemâtâtñdamane nâne!”

²⁵ Âpme Zisasiyan pigok diindoye, “Neñ nanañgat yanñ diindoma in ku manâmkiñpemneip. Neñ Bipmnañgalen windeyet mulup dolak dolakñan mamiyap keyan nanañgat yanñ Kawawañan iññan zemneme toban ke mammsokbemnain.

²⁶ Âpme in nâlen sipsip mañganne penañ bemti ku mamaip keyepmti zetr ku manâmkiñpeip.

²⁷ Âpme am nâlen sipsip mañga bemti mamaip ekñenan bimñanden nâmti neñ manamâpmaip.

²⁸ Keyepmti neñ mama kanzizit indama walelepiñ kwesiñ kwesiñ mameti mamambep. Ekñen ke nâlen belengatan am ñenan ku indamenzemtiti mebe yek penañ.

²⁹ Am ekñen ke Bipmnañ iññan nâlen belen mamayet nanñgeyepmti mame iññan maindadamuñ min. Ek windeñan igagen penañ keyepmti am ekñen ke an ñenan nâlen belengatan ku indamenzem tiwe.

³⁰ Bienmak nit keñ kwep penañ bemti mulup mamilup.”

³¹ Kegok zeme Zuda am ekñenan nâme ñep ku beme nanañ ambepolet timti kusât mbien.

³² Mme Zisasiyan pigok diindoye, “Neñ mulup dolak dolakñan sambe penañ Biengalen windeen mamima egip. Âpme in mulup mamiyap ke mulup zibon ke ekme bekanan beme nanañ timti nosât tapmip?”

³³ Zeme Zuda am ekñenan zewien, “Wa geñ mulup dolakñan maminik keyet mti gosât ku tapminup. Giti zet mobotnañ mti geñ am nin nembonak yanñgut, ‘Neñ Kawawañ,’ tazenik keyepmti gosât pi tapmñup!”

³⁴⁻³⁶ Kegok zeme Zisasiyan pigok diindoye, “Kawawañgalen Zet Itnañanen pigok zenzeñanñan tazin, Kawawañan an zemdelan zenze an mamkwabien ekñengat pigok zeye, ‘In mulup kegok mamip enenogat in Kawawañ nembon.’ Kawawañgalen zet sambe ke tapmezine ke anañ nin ku omenzanpepeyelen yek penañ. Âpme neñ Kawawañan iññan mulup dolakñan mimiyyet zemdelan zemneme msalen kapi toban keyepmti neñ Kawawañgat Nemunañ zema in eneyet egañ set ku mimiñ mti Kawawañ mtopemti sek mmobot zet tazein manzeip.

³⁷ In mulup mamiyap kapi ekme Bipmnañgalen katan ku mambein beme zetr kapi bamkumpeme ñep bewe.

³⁸ Âk ekme mulupm Kawawañan mnak keyet katan mamiyap wa zet manzeyap etañ yek. Mulupm mamima egip keeset eyo ekti Bienmak nit keñ kwep bemti mulup mamilup e ndik mâtabep.”

³⁹ Kegok diindome ekñenan ñeñin penañ zime wati mka katikñan pene zeminepeme yumbemindemti toti mege.

⁴⁰ Meti Zodañ tu nembet daen Zânañ am tu itnañan manzulutindemtanen ke meti mamtan.

⁴¹ Ke meti mame am sambeyan ekmagen koti pigok zewien, “Zânan menok nen ku mme ekbenn. Âpme Zânan an iknan kapiyet nâmti zet sambе zemâge ke an kapimagen penanjanmak etan tasokbemâzin.”

⁴² Zemti am sambeyan egat nâmkijpemâbien.

11

Lasalus gakime bewien

¹ Betani mka msalen ke an nen mamtan kwitnan Lasalus ek zawat teman penañ mti tapme ipmanet Maliamak Mata egelan ke tati mamomtatemun.

² Lasalusiyet ipman Malia kapiyan maneti bam Amobotnan Zisas gakikiñangalen kan bududuk beme wet kelaknan sesiknan dolaknan penañ piyan ek setnanen zuluipemti ñoksinanjan kaput pewe.

³ Lasalusiyet ipmanet zut keyan iwitdangat yayan mti Zisasmagen zet pigok bemalu mege: “Amobotnan, nodi penañ Lasalus piwan zawat teman tapm weingat kot eksenik.”

⁴ Âpme Zisasiyan zet ke nâmti pigok zeye, “Zawat keyet penanjan wa gakiki sokbembeyet yek. Kawawangat Nemunan egalen kwizet bunaman msalen pien palaknan beme Kawawangat kwizet bunaman mwat onzempepewet kekok sokbein.”

⁵ Zisasiyan Lasalus ipmanet Matamak Malia eknen kemak notn notn dolaknan mti mamtemien.

⁶ Âpme Zisasiyan zapat ke nâmpemti mka keyegak kasup zut pi ewe tage.

⁷ Yan msame wati Zisasiyan nembane ningat pigok zeye, “Kame naman Zudia mkaenak gilik zemti metne.”

⁸ Zeme nin pigok dunduwenn, “An zikat indanda, geñ alagati kanda manepemane nanzanjan gosâgât mme kunzunji kotn yanaman keyegak gilik zemti mesâgât tazenik?”

⁹ Yan kwesimann pigok dinndoye, “Pi ewe tambunanak mulup mimiyelen kan ewe teepmanjan tazin. An nen kasupgat zikatnan ekmâtâti mepme kwileki nenanjan seknjan nen ku mawalezin.

¹⁰ An nenanjan tambuyet mamezin beme egan busatnan ku tazingapmti tambusosokgat pumpem pumpem olat metingut tep palen ma nanzanjan palen mee seknjan mawalezin.”

¹¹ Kegok zemti zet nen ewe pigok tusumti ningat zeye, “Notn Lasalus ek zawat mti muluk tawein yan neñ meti butema wasem.”

¹² Zeme nembane nin pigok zewenn, “Amobotnan, egan zawat mti muluk tawen beme iknanjan ñep alik bemti wabe.”

¹³ Zisasiyan Lasalus penañ gakiye ke met mme wawagat nâmti zeye. Âpme nemba nin nâmann zawat mti muluk tawenanjan met buteme wasem kok nâmti zewenn.

¹⁴ Âpme Zisasiyan naman pigok weyan zemkawanjan bemndaye, “Lasalus ek tambumbu tuk wenje yan neñ meti butema ewe wasem.

¹⁵ Neñ zawat zapatnanjan nâmbanjan yangut kapiyegak mamann gakiyan. Âpme neñ ekmagen mulup mma in ekti nâmkijpepe kaliñanjan aikbep keyepmti nâma dolaknanjan penañ bein. Ele kame nin ilak ek eksât metne.”

¹⁶ Âpme ninmagengatnanjan nemba nen kwitnanjan Tomas kwitnanjan nen Glik zeleset Didimas makumtemien ke ningalen zeleset nemba pepet kok zewanek. Eganjan nin pigok dinndoye, “Kame nin sambе bepi nsakwep ekmak mepmann ndome gakimâbanup.”

Zisas ek gakikiengatnan wawat ma mama keyet tonjan

¹⁷ Zisasmak nin ewe kainde maman Lasalus met beme kasup zulak zulak pi sumen weme egañ bam mege. Keyepmti kwapatañ zemann am ekñenañ zewien, “Lasalus ilak tugañ bewen.”

¹⁸ Betani mka ke beñañ penañ yek; Zelusalem mka temañ keyet sokñañik. (Mail zut mee kekok mamekotemien.)

¹⁹ Keyepmti Zuda am sambe ekñenañ Matamak Malia iwit gakime ambembesi mimidesât mepmâbien.

²⁰ Âpme Matayañ Zisasmak nin kotnup zeme nâmti weneñañ ke tapme egañ windembem toti selen meti ndaige.

²¹ Kegok mti Zisasiyet pigok dunduye, “Amobotnañ, geñ kapi mambek ze ipm ku gakinak.

²² Yañgut alak pigogat geñ kwileki ñeniyet nâmti bipdi dundum samane egañ keyet penañañ ñep mamgain.”

²³ Zeme Zisasiyañ pigok dunduye, “Geñ yayañ ku mi, ipdi Lasalus ek ñep gilik zemti wasem.”

²⁴ Zeme nâmti Matayañ pigok zeye, “Maneti bam kan temanen gilik zemti wabe e ñep nâyap.”

²⁵ Zeme Zisasiyañ pigok zeye, “Gakikiengatnan wawat ma mama keyet ñotekñañ neñ keyepmti am ñenañ neñ nâmkĩñpemnewe beme gakiwe yañgut neñ ñep mamañañ ewe gilik zemsawap.

²⁶ Ma am ñen ewe sekñañ melesin mamti neñ nâmkĩñpemnewe beme egañ gakikipin mamambe. Geñ neñ zet zeyap kapi ñep nâmkĩñpenik?”

²⁷ Zeme Matayañ zeye, “Amobotnañ, geñ Kilais, Kawawañgat Nemunañ, msalen kapi totogat buñañ zapatnañ zenzenañ elak geñ kapi e penañ nâmkĩñpemyap.”

²⁸ Zet kekok zemti met weneñañ Maliayet zeme kopme igak buzak pigok dunduye, “An zikat indanda ilak kotati gâgât tazein.”

²⁹ Zeme Maliayañ nânâñak wati sakwep Zisasmak nin tabenen mege.

³⁰ Nin mka set biman baen tati Mata zempeme kwapme ewe keyegak totapmambenn.

³¹ Zeme nâmti Maliayañ mka keñangatnan sakwep wawatnak toti mepme Zuda am ekmak ambembesien tapmambien ekñenañ wa sumen daen susât mezin mene zemti mâti kwatopmâbien.

³² Âpme Maliayañ windembemti mka set biman baen toti ndikme tapmann Zisas pedondom samti pigok zeye, “Amobotnañ, geñ kapi tabek ze ipm ñep ku gakinak.”

³³ Zemti sume Zuda am ek mâti mebien ekñenañ ek mukulem mti ambembesi temañ mbien. Tapmme Zisasiyañ indikti keñañ bekañañ penañ beme siyañ bimañ soye.

³⁴ Some pigok indayañkwekiye, “In sekñañ pe denen bemien?”

Indayañkwesime ekñenañ zewien, “Amobotnañ, kopmane meti sumañ zikat gaman ekbak.”

³⁵ Met zikat same ekti Zisasiyañ siap ulu alep timti suye.

³⁶ Sume Zuda am ekñenañ ekti zewien, “An pi an kapimak notn notn penañ mti mamalup keyepmti egat tasuin egip.”

³⁷ Âpme notnañ ekñenañ zewien, “An kapi an ñen zikatnañ beñañ ñen weyañpeye keyet zapatnañ mekopme nâmbenn. Kogogapm an kapi sakwep kodak ze Lasalus kapi ñep weyañpeme alik tadak.”

³⁸ Âpme Zisasiyan keñan ewe bekanan penan beme sum soknan penan mebenn. Lasalus gakime seknan mti met miña keñan wepemti nanzan teman ñen wilili peme met einzunan bekek tage.

³⁹ Keyet mti Zisasiyan sumpemti pigok zeye, “In nanzan teman kapi kwanzepeme kainan melak.”

Zeme an gakiye keyet mâñanan pigok zeye, “Amobotnan, tambumbu zulak zulak ilak sumen tapme tozin yalak pi sek sesiknan tapein pi zigogat nanzan kwanzempepeyet tazenik.”

⁴⁰ Zeme Zisasiyan pigok dunduye, “Neñ zet daen ñingoya e nâmane betetnan bein. Geñ belak nâmkinjpem nemane neñ Kawawanğalen winde keyet penanan mma sokbeme eksenik.”

⁴¹⁻⁴² Âpme am notnan ekñenan nanzan teman bepiwan kwanzepeme mepme Zisasiyan zikatnan kululunen gwaen ekme mopme pigok dunduye, “Bien, geñ dundundun kan katan nâmti manamukulem mnik keyepmti wisikñ ñingoyap. Neñ am mange sambe talip ekñen kapiyan neñ giti penan zemnemane koban keyet yanñan ekmâtâtâtğat mulup msât tati ñingoyap.”

⁴³ Kegok zemti kwizet teman pigok kuye, “Lasalus, geñ pien kwatot!”

⁴⁴ Zeme am gakikinan piwan banisiyan setnan betnan kwasim pepeñan ma ñoknan sanğum meselem zempewien melesin kwatopme Zisasiyan zeye, “In banisiyan betetak teman mpepeñan e kwalet pemti peme melak.” Zeme kwalet pewien.

Zuda an ñenan ekñenan Zisas kume gakikiyet zemdelañ zempewien

⁴⁵ Âpme Zuda am sambe Maliayet ipmanğat siyet kobien ekñenmagengatnan am sambe notnanan Zisasiyan muluwan mamananan mme ekti nâmkinjpepewien.

⁴⁶ Âpme notnanan belak Palisi ekñenmagen meti Zisasiyan Lasalus gakikiengatnan mme watage keyet zet zapatnan mimindawien.

⁴⁷ Minindame nâmti sâpe sâpe bumbu an ñenan teman ma Palisi egat kandan mambien ekñenan an ñenan bembe notnan indazemtetime kot ondekme pigok diindowien, “An kapi muluwan mamananan omba penan am sutnan tapmmez in kapi zigok msawanup?”

⁴⁸ Nin nâmti belak nâmpemti mamann am sambe bepi ekmagen met tusumâpme delañ zeme Loma amobotnan manndadamun min egañ ekme ñep ku beme ningalen sesewat mka teman pi kumasek yalonñi aminne eyo indom yalom bep!”

⁴⁹ Ekñengat tunğuwinağatnan an ñen kwitnan Kaipas ek kan keyet sâpe sâpe bumbu sambe ekñengat ñenanin mamtan. An keyan pigok diindoye, “In sambe bekapi keñinpiñ penan!”

⁵⁰ Nin am sambe bekapi waleletgat zapat etan bemâpman ñep ku bewe keyepmti an kwewan ningat dopm gakimti am sambe pi ma nin mee eyo ndamukulem mbe.”

⁵¹ Zet ke belak ikñanğat keñanğalak ku zeye. Kawawanan zet ke keñanen beme zemkawan beye. Nup kan keyet egañ sâpe sâpe bumbu sambe ekñengat ñenanin mamtan keyepmti kwitnan kwitnan bam sokbewe keyet zetnan zemkawan beye. Zisas ek penan Zuda am nin yomengatnan gilik zemti ndatitiyet gakikiyet zenenan.

⁵² Wa ke Zuda am ekñen etan indamukulem mimiyet etan ku gakiwe. Egañ gakimti am Kawawanğalen mange msat katan mamanan nin bepi ondekndeme manğa kwep bemti mamambanup.

⁵³ Âpme Zuda an ñeñañ ekñeñañ kan keyet yañbemti Zisas kume gakikiyet zetnañ mbien.

⁵⁴ Âpme Zisas Zuda amobotnañ ekñeñañ mineti gakikiñañ temañ ewe tapme sutnateman kume gakinakmagengapmti Zuda msalen sosok penañ ku mañge egañ nin msat tuñgupman keyet ganzenan mka ñen kwitnañ Epalaim zeme ke met mamtemenn.

⁵⁵ Zuda am ekñengalen Anjalalañ Kendonjin ke sokñan beme mka isisikñañ am sambe ekñeñañ Zelusalem mka teman yominangat nâmti Kawawangat sâpe sâpe busâgât eweñanak ñeñañ mepmâbien.

⁵⁶ Meti Zuda am ekñeñañ sesewat mka temanen motati Zisas zimosetnañ timati ilinak met zenâm kot zenâm mti zewien, “An kapi pe Anjalalañ Kendoyet kapi kopme eksenup manze weyañ zeme nâne.”

⁵⁷ Zeme Palisi an ma sâpe sâpe bumbu ñeñañ ekñeñañ zet pigok am zemkabem indawien, “Zisas kopme ekti ningat kot sakwep zemsokbemndaseip. Mme nin an ke wati met mka katikñañ pesenup.”

12

Lasalusiyet weneñañ Malia egañ Zisas wet sesik dolakñañañ zulutpeye

¹ Anjalalañ Kendo tatagalen kasup 6 ewe tapme Zisasmak nin Betani mkaen mebenn. Nin mka ke Lasalus gakikiengatnan mme wage keyet motabenn.

² Zisasmak nin mepmann ekti notnane ekñeñañ tu meu weyañ bume mopme ambepeleti met Matayelen mkaen tapme am zeme moti Zisasmak nin Lasalusmak totapmann Matayañ tu meu timti kalop bem ndame nimbenn.

³ Ke tati tatnimann Maliayañ wet sesikñañ dolakñañ penañ tosañañ mobotnañ penañ makwitimtemien ke nukñañañ temañ pi mkoti keyañ Zisasiyet setnan mulapme topme zulutpemti ñoksinañañ kapupeye. Âpme mka keñañ tapmambenn bee wet sesik dolakñañ bepiyañ pimpemti tage.

⁴ Âpme nembrañane ningat tuñgupmnañangatañ Zudas ek Iskaliot mkaengatañ namba keyañ maneti Zisas bam zemkuwe.

⁵ Egañ nâmti pigok zeye, “Wet kelakñañ sesikñañ dolakñañ penañ kabon kapi belak mti met bemann amnañ 300 Kina ndame mti am bekopsat ekñen indawenek ze ñep benak!”

⁶ Egañ wa mânep ke timti am bekopsat penañ indasât nâmti ku zeye. Egañ ningalen mânep ele nemuññ ke mmamti mânep ndame mwatpemti mânep butnañ buzak kambu matim makumkwitim nintan keyepmti ndame wanok kok mbak nâmti zeye.

⁷ Âpme Zisasiyañ pigok zeye, “In imbi kapiyet zet sambe zenzepiñ. Egañ wet sesikñañ dolakñañ ke neñ sekñ kapi zulutneinen maneti gakima nabembeyet nâmti kwitimti beme matazin yañ alak kapi zulutnein.

⁸ Am bekopsat sambe ekñen bepi inmak msalen kapi kan teepmañ ewe mamambep mme neñ inmak kan teepmañ ewe ku mambap.”

⁹ Âpme Zisasiyañ Betani mkaen ke met Lasalusmak mame Zuda am ekñeñañ zapatnañ nâmti Zisasmak Lasalus an Zisasiyañ gakikiengatnan mme wage an ke eyo ilisakwep idiksâgât kobien.

¹⁰⁻¹¹ Zuda am ekñeñañ Lasalusmageset sâpe sâpe bumbu an ekñen bankum indemti Zisas mâti mepmâbien. Keyepmti sâpe sâpe bumbu an ñeñañ ekñeñañ Zisasmak Lasalus ilisakwep idome gakikiyet zetnañ zewien.

*Zisas Zelusalem mka teman mowepme kwizet buñaman mwabien
(Matiyu 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40)*

¹² Msat msame am sambe penañ ekñenan Angalalañ Kendo tasâgât Zelusalem mka kopmâbien ekñenan zet pigok nâmbien: Zisas ewe selen baen takozin zeme nâmti

¹³ ekñenan niwet sinañ mee pi mutum timti Zisasmak nin selen baen ndaiksâgât mepmâbien. Met ndaikti kwizet buñaman mwati kwizet pigok kumbien,

“An kapi Amobotnañ Kawawañan ikñan zempeme kozingat Kawawañgat kwizet buñaman mwati sesewatpene! Kawawañan ikñan Israe! am ningalen Amobotnañ kapi keñ sewakñan mpen.” *(Sam 118:25)*

¹⁴ Keyet Kawawañgalen Zet Itnañanen kapigok zenzenañ keyet katan Zisasiyan donki nembañan ñen aikti keyet dukñan totati moge.

¹⁵ “Am Zaion mka teman talip in ku kiñgalit. Amobotnañin ilak kozin. Egan donki nembañan ñeniyet dukñan mot totati ingalen kozin.” *(Zekaraia 9:9)*

¹⁶ Nembañane nin kwitnañ kwitnañ sokbeye ke ekbennañgut yañan ku nâmâtâbenn. Yañ bam Zisasiyan gakimti kululuñen munduman saña sonğañanmak keyet keñan ewe mowepme nin Kawawañgalen Zet Itnañanen zet keyet yañan eknâmâtâti pigok otnâmbenn, “O, an pi sesewatpewenn ke meluwan pi mimiñan keyet katan penañ msawenn.”

¹⁷ Zisasiyan Lasalus gakikiengatnan mme wapme am sambe tati ekbien ekñenan meti am notnañ zet zapat mimindame

¹⁸ am sambe penañ ekñenan zapat ke nâme delañ zeye keyepmti ekñenan selen meti Zisas aikbien.

¹⁹ Aiksâgât selen mepmâpme Palisi ekñenan indikti ilinak zenâ zenâ mti zewien, “Nin belak zet mulup etañ tapmann am sambe bepi ilak ekmagen met tusume delañ zemâzin!”

Glik am notnañ ekñenan Zisas eksâgât mebien

²⁰ Zuda am Angalalañ Kendoyet Zelusalem mka teman Kawawañ sese-watsasât mopmâbien kan keyet Glik am notnañan keggak Kawawañ sesewatsasâgât koti tapmambien.

²¹ Yañ an ekñen keyañ Pilip Galili msat keyet mka ñen Betsaida keyetnañ ekmagen meti zewien, “An notn, nin Zisas eksâgât nâmti kotnup.”

²² Zeme Piliwan met Enduluyet zeme wati ilisakwep Zisasmagen meti “Glik am notnañ giksât kolip,”

²³ zemalu Zisasiyan nâmti zeye, “Kawawañan Angat Nemunañ kwizet buñaman mwat peme amnañ eegalen teman ilak danğoin.

²⁴ Neñ zet penañ pigok zema nâit, nin sañgom alik kwewetan sumunji kasiñen bemann e ikñan kwep keyak matazin. Yañ msalen met ondemann moti penañ bilimak sambe mapein.

²⁵ Âpme an ñenan msalen kapi mamti nâgât kwizet buñamnanğapmti mamañan ketalasiwe beme bam mama kanzizit tiwe. Âpme am ñenan nâgât kwizapatnnañgat mti mamañan ketalat ku pewe beme bam an ke walelet aikbe.

²⁶ Am ñenan nâlen sisiliñ nemba besât nâmben beme neñ mambawenak napmâpmeti mulupm mti mambe. Am ñenan nâlen mulup mti mambe beme Bienañ kwizet buñaman mwapewe.

Zisasiyan gakikiñanğat yañan zemkawañ beye

²⁷ Pi gakikiyelen kan sokñan penañ kopme nâmti keññ sindem penañ bein. We, ne pe zigok msap? ‘Bien, geñ kan bewanan kapi seabem neneyelen zesap ma zigok?’ Wa kekok yek, sindem kekok ke titiyet msalen kapi toban.

²⁸ Keyepmti Bien, geñ ñepgat nukñan beke pemane nâgât palen mopme keyañ gâgât kwizet buñamdi mwabe!”

Zeme kululuñengatñan zet pigok sokbeye, “Geñ mmane nâgât kwizet buñamm msalen ke palakñan beyeyañ ewe mmane omba penañ palakñan bem mekobe.”

²⁹ Âpme am sambe ninmak tapmambenn ekñenañ kwisak ke nâmti zewien, “Kululuñ kwisak kun.”

Zeme am notnañan zewien, “Kawawañgalen ensel ñenan Zisas zet tadunduin.”

³⁰ Zeme Zisasiyan zet ke nâmti pigok zeye, “Wa zet ke nâgât mti ku zep. Ingat mti kululuñengatñan zet ke sokbep.

³¹ Pi ilak msalen am Kawawañan zelin nâmti keyet dopmañ mutumin-dandayelen kan bein. Keyepmti msalengalen mama mimi mgasik keyelen toñan Sadañ ilak mkutupeme wembe.

³² Âpme neñ tep palen palak palak wema nomnemti mwatonzemnewep kan keyet msat sambe am ekñenañ zapatn ke nâmti neñmagen kot tusumti mambep.”

³³ Ke Zisasiyan gakiki zigok gakiwe keyet zetnañ zemkawañ bemindaye.

³⁴ Zeme nâmti am tabien ekñenañ pigok dunduwen, “Nin Kawawañgalen Zet Itnañanen zet kapigok maeknup, Kilais ek msalen koti gakikipiñ kwesiñ kwesiñ mamambe. Âpme naman geñ eneyet pigok zenik, Angat Nemuñan ek tewen kumti mwatonzempewep. Geñ Angat Nemuñan ke pe an kwiyet penañ nâmti tazenik?”

³⁵ Yañkwesime Zisasiyan zet dopmañ pigok gilik zem diindoye, “Nâlen tañamm busatnañan ingat tunguwinan kan isikñan bugan busatnañ bemti tabe. Tapme in tañam sokñaset ke ekti mebep. Mineti in tambusosok temañan indasumuñme keyet keñan mebepmagengat ek titiwep. Geñ tambusosok kiñkiñan keñan mebegen set ñep ekmâtâti ku mebek.

³⁶ Keyepmti tañamm busatnañ toñan neñ ewe kapi yagak tapma in nâgât nâmkñepemti nâgât nemunamban penañ bewep.” Zisasiyan zet kekok dinndomti buzak pak zemti met enzilim mebenn.

Zuda am notnañan Zisas ku nâmkñepewien

³⁷ Zisasiyan am zikalin palen penañ menok sepem igak igak mme ekbienañgut am sambe penañan ku nâmkñepewien.

³⁸ Bee golan zenze an Aizayayan eweñan baen zeye keyet katan amnañ mbien. Egan pigok zeye,
“Amobotnañ, am pe kwiyañ penañ ningalen zet nâmkñepewe? Ma Amobotnañan am pe kwi penañmagen menok mme windendi temañ ke ekbep?” *(Aizaya 53:1)*

³⁹ Amnañ Zisas ku nâmkñepewien keyet zetnañ eweñan golan zenze an Aizayayan ikñañak zet ñen ewe pigok zeye,

⁴⁰ “Am ekñenañ zet zapatn nâmti nâme belakñan mambein keyepmti am ekñen keyañ kwitnañ kwitnañ ñen ekti yañan nâmatâbiekmagengapmti Amobotnañan zikalin ma keñin mee pi mme bubep pemâge. Mineti ekñenañ eknâmatâti keñ gilik zenze aikme weyañindenakmagengapmti kekok mge.” *(Aizaya 6:10)*

⁴¹ Golan zenze an Aizayayan zet zeye kapi egañ Zisasiyelen mulupmañgat windenañ bam kwabe beke ektati egat zetnañ kapi zeye.

⁴² Âpme an ñeñañ bembe notnañ ekñañañ Zisas nâmkînpewien. Yangut nâmkînpemenn sosok zemkawañ bemann Palisi ekñañañ ndiksokbemti paset zupman ndamâpme towewanupmagen zemti buzak mamtemien.

⁴³ Ma am ekñañañ zapatn nâmti mme kwizapatn tototnañ bewemagen zemti nâme nukñañ beye. Mti ekñañañ Kawawañ kwizet buñamañ mwat-pepetyet nâme tototnañ beye.

Zisasiyelen zetnaññ bam zemndowe

⁴⁴⁻⁴⁵ Zisasiyañ zet pigok bekap penañ zeye, “Am ñeñañ neñ nikmâtâti nâmkînpemnewe beme wa neñ etañ yek an zemneme toban ek eyo ekmâtâti nâmkînpempewe.

⁴⁶ Neñ kululuñgatnan msalen kapi am mbusatnañ bemindesâgât toban. Âpme am ñeñañ neñ nâmkînpemnewe beme egañ tambusosogengatnan nâlen busatnanen kwabe.

⁴⁷ Am ñeñañ zetn nâmti wisat mti bamkumpewe yangut neñ keyet dopmañ ku sawap. Neñ wa am yominangât dopmañin indandayet msalen kapi ku toban am yomengatnan gilik zemti indatitiyet toban.

⁴⁸ Âpme am ñeñañ neñ bam kunnemti zetnañgat wisat mbe beme bam zet mulup temanen tabe. Zet zema wisat mamin zet kapiyañ ikñañ kan delañ zenzeñangât zet muluwen peme tati ekbe.

⁴⁹ Wa neñ zet kapi nanañgat keñañgalak ku manzeyap. Bien zem-neme toban egañ ikñañ zenzeyet zemâtâtñañge keyet katan penañ manzemkawañ beyap.

⁵⁰ Neñ zetnañ ikñañ kapiyañak am mama kanzizit maaikindain e nâmkînpemti keyepmti egalen zet ke ikñañ zemâtâtñañgenok esemteñ manzemkawañ beyap.”

13

Zisasiyañ ningat setn zulutndeye

¹ Angalalañ Kendo tatagalen kasup kwep ewe tapme Zisasiyañ pigok nâñge, “Olak, neñ msat kapi pemti Bipmmagen mobogalen kan ilak bududuk penañ bein,” nâmti ammak nin ek nâmkînpemti ekmak oloñkati oloñen palen mamamtemenn keyepmti ningat kember teman penañ nâmndeye.

² Zisas ma nembrañane nin tambume tu meu nsâti mot ondektati tatnneti pemann Saimongat nemuñañ Zudas Iskaliot mkaengatnañ ek Sadañañ Zisas zemkukuyet zet kelakñañ mpeye.

³ Âpme Zisasiyañ pigok nâñge, “Bienañ kwitnañ kwitnañ sambe pi nâgât betnnan beye. Âpme neñ ikñañmagengatnan toban yanaman ewe gilik zemti naman ikñañmagennak mowebap.”

⁴ Ke nâmtati egañ meu nini mundumengatnan wati kâlâpmañ teepmañ sakñangatnañ bee gulupeme weme taot mti pemanen kwasimpemti

⁵ tu pelewen kasime topme mti yanbemti nembrañane nin sambe setn palakñañ zulutndemti taot pemanen zampeye ke mti takaput ndemep-mañge.

⁶ Tapmmetneti Saimon Pitamagen koti setnañ zulupesâpme egañ pigok zeye, “Amobotnañ, geñ eneyet neñ bukapiyet setn penañ pi zulutnesenik?”

⁷ Zeme Zisasiyañ pigok dunduye, “Neñ muluwañ tapmiyap kapiyet yañañ penañ alak kapi ku nâmtâtâdik bamgegut o nâgâek piwan yañañ pigogapmti tapmnamañge e nâmtâtâbanik.”

⁸ Âpme Pitayañ pigok zeye, “Yek penañ, geñ nâgât setn zululupin!”

Zeme Zisasiyan pigok zeye, “Nej sedi ku zulutgesap beme geñ neñmak tususunit ewe ku tabe.”

⁹ Zeme Pitayan pigok dunduye, “Amobotnañ, kekok beme setn etañ yek, betn ma ñokñ mee temakwep zulutne!”

¹⁰ Zeme Zisasiyan pigok dunduye, “Amnañ tu zuluti bam belaknik meti kot witalip selinan etañ zuluti matalip. In sambe kapi yompiñ kwetetepmañ etañ bemâbien. Âpme tunguwinanğatnañ an kwewañ kwetetepmañ penañ ku mamain.”

¹¹ Egañ an zemkuwe egat nâmti keyepmti pigok zeye, “In sambe kapi dolakñañ etañ yek; an kwep bekanañ.”

¹² Setn zulut mepme delañ zeme kot kâlâpmañ ewe mim munduñti met munduman tot tagom tati pigok dinndoye, “In nej selin zulutindeya kapiyet yañañ ñep nâip?”

¹³ In nâğât Amobotnañ ma An zikat indandan manzeip e ñep nâmnemi manzeip.

¹⁴⁻¹⁵ Âpme nej Amobotnañin ma An zikat indandanin manâmneip nej alak selin zulutindema egip sepem kekokak in ilinak ñenañ ñengat setnañ zulutpem ñenañ ñengat setnañ zulutpem mammambep.

¹⁶ Nej zet penañ pigok diindoma nâit, sisiliñ nemba ñenañ Amobotnañan sebempemti egañ mobotnañ ku mamain ma amobotnañ ñenañ nemba ñen mulup zet manzempeme mezin beme nemba mamezin keyañ an mulup zet masain ke ñep ku mamtopein.

¹⁷ In zet kapi dinndoma nâyo keyet katañ penañ mbep beme in set ke ekme dolakñañ beme oloñen mbep.

¹⁸ Nej zet kapi zema in sambe ilinsakwep ku indati mâzin. Nej in sambe kapi nenn nâmti indati mâban. Âpme kwep ñen bekanañ e nâmtiñgut waban keyepmti ekmagen Kawawañgalen Zet Itnañanen zet ñen pigok tazin ke katikñañ bewe,

‘An neñmak meu pelep kwep nilut egañ nej zemnowe.’ *(Sam 41:9)*

¹⁹ Kwitnañ kwitnañ kapi penañ ewe sokbembepiñ tapme nej eweñanak diindoyap keyepmti kwitnañ kwitnañ nâğât palen tasokbeme ekti pigok nâmbep. ‘O, Amobotnañan iğñañ zeme nâmbenn wan penañan ilak alak kapi sokbemsame eknupmak,’ nâmbep.

²⁰ Nej zet penañ sukwep pigok zema nâit, am ñenañ nej an ñen zempema kopme egañ kwitnañ kwitnañ dolakñañ mimindawe beme wa ekñen mimindanup zemti neñmak Bien zemneme koban nit eyo keñ taolet minndawe.”

Zisasiyan nembajane ekñenmagengatnañ ñenañ zemkuwe keyet zemkawañ bemindaye

(Matiyu 26:20-25; Mak 14:17-21; Luk 22:21-23)

²¹ Zisasiyan zet kekok zeme delañ zeme Zudasian alak zemnosem e nâmti keñañ bekanañ penañ beme nembajane nin pigok zem sokbemndaye, “Nej penañ sukwep penañ zema nâit, ingat tunguwinanğatnañ ñenañ nej zemnosem.”

²² Zeme nâmti nembajane nin weññ mepme nnak meek koek mti pe kwiyet nâmti zein zemti nâpemann mekwapme tabenn.

²³ Âpme nemba ninmagengatnañ Zisasiyan nâmpeme dolakñañ penañ mambemtan nemba keyañ Zisasiyet solonan penañ totapmañge.

²⁴ Keyepmti Saimon Pitayan nemba keyet zikat petañ mti zeye, “Kwiyet nâmti tazein ze belaknik yañkwesimane ningat zeme nâne.”

²⁵ Âpme neñ ulunzemet Zisasiyet wakñanen bemti pigok yankwesiwan, “Amobotnañ, geñ zet kapi ninmagengatnañ kwiyet nâmti tazenik? Ze zemanê nâne.”

²⁶ Yankwesima Zisasiyan pigok dinoye, “Neñ meu tuñanen nupmamañ pema topme olek sama nsem an keyet nâmti tazeyap.” Kegok zemi nupmamañ peme topme mkwati Saimongat nemuñan Zudas Iskaliot mkaengatnañ ke same mti ninje.

²⁷ Nime nime keyegak Sadañan keñanen toti keñan mme yunğume delañ zeye. Âpme Zisasiyan pigok dunduye, “Geñ keñdan kwileki msâgât tatnânik elak sakwep meti miya!”

²⁸ Zisasiyan Zudas zet kegok tadundume nemba nin tabenn nin Zisasmak Zudas egelañ zet eneyet tazelup ke ku nâmbenn.

²⁹ Keyepmti nemba notnañan pigok otnâmbien Zudas ek ningalen mânep egañ mandamuñ min keyepmti Zisasiyan Kendoyet meu nim tabanupgat nâmti meu met kwititiyet mene ma am bekopsat ñen mânep met sasayet tazempein mene nâmti tapmambenn.

³⁰ Âpme nupmamañ Zisasiyan Zudas olek sama nim pemti keyegak tambu sutnan toti mege.

³¹ Zudasiyan toti mepme mepme Zisasiyan nembañane nin pigok dindoye, “Angat Nemuñan neñ alak nukñan palen mopma keyañ kwizet buñamm temañ tisowap. Âpme nâgât paleseti Kawawañgalen kwizet buñamañ kegogak temañ bemesâpm.

³² Âpme Kawawañan Angat Nemuñan neñ kwizet buñamm ammagen mpalakñan beme neñ egat kwitnañ kegogak mwat onzempewap. Kelak belaknik penañ kapi sokbeme eksâip.

³³ Nembanne, neñ inmak kan isikñan bugan kapi etañ tasâpmnup. Âpme bangat in neñ tokwati natimapme bewe. Âpme neñ zet Zuda an damuñ diindowan keyegak naman ingat diindoma nâit, ‘Neñ mebañ ke in ñep ku kobep.’

³⁴ Kegogapm neñ zii zet alakñan pigok diindoma nâit: In ilinak ñenañ ñengat gogot ñenañ ñengat gogot mti gogot palenak mambep. Neñ in gogot mimindemti indatimamkolap sepem kegok in ilinak mti mambep.

³⁵ In kegok mti dolakñan mame am ekñenañ in nâgât nembanne mamaip e sosok nâmâtât indewep.”

*Pitayan Zisas zemkandatpesem keyet zemkawañ beye
(Matiyu 26:31-35; Mak 14:27-31; Luk 22:31-34)*

³⁶ Âpme Saimon Pitayan pigok yankwesiye, “Amobotnañ, geñ pe deset mebanik?”

Yankwesime Zisasiyan pigok zeye, “Neñ mebawen geñ keyegak ñep ku kobanik bamgulak ñep kobanik.”

³⁷ Zeme Pitayan pigok zeye, “Amobotnañ, geñ pigogat neñ ku gapmât kokogat zenik? Neñ gâgât mti geñmak meti maman ñep ketalasiwap nânik!”

³⁸ Âpme Zisasiyan pigok dunduye, “Geñ nâgât mti neñmak meti sekdi ketalasi sâgât zenik? Neñ penañ sukwep pigok zema nâmbak, tambu sutnan sakokolok kwitnañ ewe kukupiñ tapme geñ sek tuk zemkandat newanik.”

14

Zisasiyan Kawawañmagen mebegalen set damuñ bein

¹ Zisasiyan nembanane nin pigok dinndoye, “In nâgât kemberj teman mti kenjanan yayan teman ku mit in belak Kawawanmak nit nsakwep nâmkinpemndemti windemak talit.

² Bienan mamainen gwaen mka sambe sambe penan wemezin e ku tatnak ze neñ met mkanjin weyanpepeyet zetnan kapi ku diindowak.

³ Neñ pi meti mundumin beke weyanne weyanne pema delan zemenjut naman gilik zemkoti indatima nsakwep meti neñmak ke mamambanup.

⁴ Neñ mehap in mka set ke nâip.”

⁵ Zeme Tomasiyan pigok yankwesiye, “Amobotnan, geñ pe deset mebanik? Nin zet tazenik kapi ku weyan nâmâtâtnup keyepmti nin pe set zigoset gâlen ke kwabanup?”

⁶ Zeme Zisasiyan pigok zeye, “Set ma zet penan ma mama keyet toñan neñ. Neñ kandat nemti ñenan igak set belakñaset Bienmagen ñep ku mobogalen.

⁷ In ewenanak baen mamkwabennen ke nâgât Kilais kekok nâmâtât nembiek ze Bipmnanjat kekok ñep nâmâtâpewiek. Yan alak pi kwitnan kwitnan sambe nâgât palen kwapmâsâpm ke ekti Biengat yanjan ñep ekmâtâsâip.”

⁸ Kekok zeme Piliwan pigok zeye, “Geñ Bipdi ke de ze zikat ndamane nin ekti nâmann delan zeme oloñen palen mambanup.”

⁹ Zeme Zisasiyan pigok dunduye, “Pilip, neñ kan teepman bepi inmak mamkwaban pi geñ ewe yanjan ku niknamâtâtnik? Am ñenan neñ maniknâmâtâzin beme egan Bien maekmâtâzin. Âpme geñ zigogat pigok nayankwesinik, ‘Geñ Bipdi ke de tazin ze zikat ndamane ekne?’

¹⁰ Bienmak nit kwep mamamti napmukulem mme mulup mamiyap pi Pilip, geñ ewe ku manndikmâtâdik? Neñ zet sambe mandiindowap ke wa nananjat kenjanjalak ku manzeyap. Bienan neñmak mamti zet kenjanan bemneme manzeyap.

¹¹ Bienmak nit kwep mamalup manzeyap. In zet ke penan nâmkinpewep. Neñ zelan etan zema nâme zet dâsukinok besemagengat mulup sambe mamiyap beke ekti penan nâmkinpemnembe.

¹² Neñ zet penan pigok diindoma nâit, am ñenan neñ nâmkinpemnewe beme egan neñ mulup mamiyap kabonjan ñep mbe. Ya wa ke etan yek egan neñ mamiyap ke sebempemti sambe mmebe. Neñ Bienmagen mobap keyepmti am ekñen ke winde indamti indamukulem mimindema ekñenan mulup kekok mbep.

¹³⁻¹⁴ In neñ nâmkinpemnemti nâgât kwitnnanen kwileki ñeniyet nâmti dundum name neñ keyet penanan ñep maaikindamambap. Kekok mma Bienan nâgât paleset kwizet bunamanan teman tiwe.

Zisasiyan Emetak Teñ peme totogat zetik mge

¹⁵ In nâgât gogot mti mamambep beme in nâlen zetn manzeyap kapi mangawepup.

¹⁶ Keyepmti neñ moti Bipmnanjat zema egan ingat mukulem mimiñin ñen peme toti inmak kwesin kapi mamti maindamukulem mmambe.

¹⁷ Zet penanjalen Emetak Teñ kapi am msalen nâmkinpepenpiñ belak kilen mamaip ekñenan ku tiwep. Ekñenan ek ku ekbien ma keyet yanjan ku nâip. Âpme ingut egat yanjan nâip keyet mti ingat kenjanan mame in egat yanjan nâmpeip.

¹⁸ Neñ gakimti indemti mebet katikjan penan ku mehap; Neñ bam ewe gilik zemti inmagen kobap.

19 Neŋ kan isikŋaŋ bugan kapi tapmoti gakimti naman wabap. Âpme am msalen belak kileŋ mamaip ekŋenaŋ ku nikbep. Âpme ingut ŋep nâmkŋipemnemti mamaip keyepmti nikbep. Neŋ mama kanzizit ke indama timti mambep.

20 Neŋ gakikiengatnan wabap kan keyet Bienmak nit kwep penaŋ bemti mambalup ma neŋ kegogak inmak kwep bemti mambanup. Keyet yaŋaŋ ŋep mamaŋinaŋ ekmâtâbep.

21 Am ŋenaŋ nâlen zeomkalili sambe kapi nâmti gawepumti nâgât kan- daŋnnan meti nâgât gogot mimnewe beme Bipmnaŋ an ke kegogak gogot mpewe. Âpme neŋ an ke gogot mpemti yaŋaŋ penaŋ zemkawaŋ bem sama nâmâtâtnembe.”

22 Kegok zeme nâmti Zudas Iskaliot mkaengatnaŋ keyet opmaŋaŋ pigok yaŋkwesiye, “Amobotnaŋ, geŋ kwilekiyet yaŋaŋdi am sambe bepi aŋgalaŋ indemti nin etaŋ kapi zemkawaŋ bem ndasâgât etaŋ pi zenik?”

23 Yaŋkwesime Zisasiyaŋ zet dopmaŋ pigok gilik saye, “An ŋenaŋ neŋ gogot mnewe beme egaŋ nâlen zet nâmti ŋep gawepuwe. Âpme Bipmnaŋ ek gogot penaŋ mpewe keyepmti Bienmak nit nsakwep ekmagen koti ekmak mamambalup.

24 Âpme an ŋenaŋ nâgât wisat nâmnembe beme egaŋ zigoset zetn nâmti ŋep gawepuwe. Zet sambe mandiidomkwapma nâip ke wa nenaŋgalen ŋoktikŋanaŋgat etaŋ yek. Bien zemneme toban ekmagengatnaŋ ke timti mandiindoyap.

25 Nenn ewe inmak kapiyak mamti zet kapi mandiindoma nâip.

26 Âpme neŋ moti zema Bienaŋ mukulem mimiŋin Emetak Teŋ ke zem- peme egaŋ toti nânâ dolakŋaŋ sambe sambe zikat indamâbe. Mti neŋ zet diindoma in notnaŋ kandapmâbien mee pi ewe mbutem indame nâmbep.

27 Neŋ indemti mesât tati betziŋ keŋ sewakŋaŋ palen mama ke indayap wa ke am belakŋaŋ ŋenaŋ mamimindaip keboŋ yek nenaŋgalen keŋ sewakŋaŋ penaŋ ke keŋinan bemindeyap. Keyepmti neŋmagen kwitnaŋ kwitnaŋ nukŋaŋ sambe sokbeme ekti in keŋin yayaŋ temaŋ kwapme ku kiŋgabep.

28 Neŋ ŋeŋaŋ pigok diindoma nâyo, ‘Neŋ indemebawaŋ met maneti bam ewe inmagen gilik zemti kobap.’ In keŋin neŋmagen penaŋ bempemti mamambiek ze neŋ Bien an windenaŋbeŋ ekmagen mobap zema nâmti oloŋen temaŋ mbiek.

29 Pi ewe kwitnaŋ kwitnaŋ sokbembepiŋ tapme eweŋanak tadiindoyap keyepmti in tati ekme kwitnaŋ kwitnaŋ nâgât palen ke sokbeme ekti zet tazema nâip kapi nâmkŋipewep.

30 Neŋ zet sambe teepmaŋ ku diindosap msat kapiyelen damuŋ Sadaŋ ek ilak kokogalen bududuk penaŋ min. Egaŋ neŋ ŋep ku mtot neneyelen.

31 Neŋ Bienaŋ ikŋaŋ zemâtâtneye keyet katanŋ Bien gogot msamti zetnaŋ gawepumti mulup sambe kapi mmepma msalen am sambe kapiyaŋ nikmâtâpmbep. Keyet wapme ilak mka pi pemti metne.

15

Zisas ek wain tep yaŋaŋ nembon

1 Neŋ wain tep yaŋaŋ ŋotekŋaŋ penaŋ âpme wain mulup keyet toŋaŋ Bienaŋ ikŋaŋ bein.

2 Keyet mti mulupmaŋ mmeti ekme betnaŋ ŋen neŋmagen om mebet- naŋaŋgut penaŋaŋ pepepiŋ tapme ekti maantimpeme mezin. Âpme naman

betnañ ñen ekme penañañ dolakñañ maelikzin beme egañ weyañ betnañ bekañañ notnañ elengem time topme tati penañañ sambe maelikzin.

³ In neñ zet diindoma zetr nâmti nâmkijpenti ilak kwetetepmañ benti neñmagen tusumâbien.

⁴ Keyet mti in neñmak tususuñin dolakñañ mme neñ inmak tususu kegogak dolakñañ mti mamambanup. Âpme wain tep betnañ ñen pemanen daen tususupin belak igak tungupman anzam tati penañañ igak ñep ku maelikzin. Egañ tep penañmak daen tusum tatingut penañañ maelikzin. Âpme in kegogak neñmak tususupin mambep beme in penañin dolakñañ zigoset elikbe?

⁵ Wain tepmañ bee neñ mme sinañ betnañ e in keyepmti am ñen neñmak tususunit kwep tabe beme am kemagen penañañ omba elikmâbe. In neñ nemti ilinak etañ anzam tati kwileki ñen pembenañ ku aikbep.

⁶ An ñen neñmak tususuñañ tapme keyet penañañ ku sokbein beme neñ tususunit ke elengem pewe. Âpme wain betnañ elengem time towemti angasimti memun bem weme timti tewen time moti manzin ek sepem kegogak msawep.

⁷ In neñmak tususuñin kwep tapme zetr gawepumti mambep beme in kwileki ñeniyet nâmti dundum nawep beme neñ keyet penañañ msokbewap.

⁸ In ammagen mulup mme am nâmkijpepemañ sambe sokbemâbep beme set keyeset am ekñañ in nâgât nemunnambanne penañ mamti mulup mamip e indikmâtâti Kawawañgat kwizet buñamañ omba penañ mwabep.

⁹ Âpme in neñmak tususuñin matazin keyepmti in am sambe gogot mamimindeip keyepmti neñ ingat gogot penañ mamimindeyap sepem kegogak Bien Kawawañañ neñ gogot penañ mamnain.

¹⁰ Âpme neñ Biengalen zet sambe bee gawepumti mamiap keyepmti Bienañ nâgât gogot penañ mamnain. In sepem kegogak nâlen zetr sambe gawepumti mambep beme neñ ingat gogot penañ mimindewap.

¹¹ Âpme neñ oloñen palen mamayap keyepmti in neñmak pepep bemamti kwitnañ kwitnañ zeya kapi kegogak mbep beme in neñ mamayapnok keñ oloñen palen mamambep.

¹² Neñ ingat zemâtâtât zet ñen kapigok diindoma nâit, neñ in gogot mamimindeyap sepem kegok in ilinak ñenañ ñengat gogot mti mamambep.

¹³ An ñenañ am notnaneyet mti mamañañ kileñ ketalasiwe beme an keyet nâma amgat gogot omba penañ mamimindein kegok nâmpewap.

¹⁴ In mulup zet diindoyap keyet katañ mâti mme neñ indikma nâgât notnne penañ bewep.

¹⁵ Neñ ingat sisilin nembanne ewe ku zeyap neñ ingat notnne penañ zeyap. Sisilin an egañ amobotnañgaleñ keñanen zet zigok tazin ke ku manzeme nâinañgut Bienmagengatnañ zet sambe timti toban bee in sambe diindoma nâmbien keyepmti neñ ingat nâma notnne penañ mambemâzin.

¹⁶ In neñ ku nabien; neñ in neñmak mamayet indati zemindema meti muluwin dolakñañ mme penañañ sambe sokbemti wemti kwesin tatagaleñ keyet diindowan. Keyepmti in met mulup mimamambe kwileki ñeniyet olati nâgât kwitnnanen Bien dundum same egañ indamukulem mimindewe.

¹⁷ Neñ zemâtâtât zet ñen pigok diindoma nâyo keyegak ewe zema nâit, in ilinak ñenañ ñeniyet gogot mti mamambep.

Zisas nembañane ekñen mulup mme sisipenpen mimindewep

¹⁸ In mulup tapmim mepme am ekñenañ indik talati mtoidewep beme in nenn mamimname egip keyet otnâmbep.

¹⁹ In am ekñen kemak tusumti mambiek ze ekñenañ kasa kasa ñep ku mimindawiek. Neñ in am kapiyet tunjuwinangatnan indatimti set ñen zikat indama ilinañgalen set itnañañ ke bamkumpemti nâlen mama mimi mâti mamip. Keyet mti indiktalati mtoidewep.

²⁰ In neñ zet ñen pigok diindowan e nâip, 'Sisiliñ nembayañ amobotnañañ sebempemti mobotnañ ñep ku manak.' Keyepmti am ekñenañ neñ sisipenpen mimnawien sepem kegogak in mimindawep. Ma am notnañañ nâlen zet gawepuwien sepem kegogak am notnañañ ingalen zelin ñep gawepuwep.

²¹ Am nâmkijpepepiñ ekñen kapiyañ neñ Kawawañañ ikñañ zemneme toti mulup mamiap ke ekñenañ ku nâmâtâlíp. Keyepmti ekñenañ in neñmak tusumti mamaip keyepmti in omba penañ mtoidewep.

²² Neñ msalen kapi toti am ekñen ke zet zapatn kapi ku diindowan ze zet kapiyañ yomin sosok ku mkawañ bem indenak. Pi zemkawañ bewan keyepmti yomin sosok mamimkawañbein. Kwileki ñenañ yomin ke ñep ku añañapepeyelen.

²³ An ñenañ neñ niktalati mammtotnein beme egañ Bien kegogak mammtopein.

²⁴ Neñ am tunjuwinan menok temañ temañ amnañ ku mimiyelen ke mamkolap ke ku mbak ze ekñenañ nâgât ñenzinziñ mti yom temañ ku aikbiek. Pi neñ yomin mimsokbema yomin ke ekmâtâtinjut ekñenañ naman nâgâek mtopenup zemti Bien kululuñen main ek eyo mammtopeip.

²⁵ Kegok mme golañ zenze an zet ñen kapigok zenzenañ ke penañañ masokbein, 'Ekñenañ yompiñ belak tunjupman penañ ñenzinziñ msamti mammtopeip.'

(Sam 35:19; 69:4)

²⁶ Neñ mulupgat indamukulem mimiñin Emetak Teñ Bienmak mamain ke moti zempema toti egañ Bien Kawawañmak nigat yaññ weyañ zemkawañ bem indame nâmâtât ndewep.

²⁷ Âpme neñ in indatimti mulup yañbemti mkopma nikbien keyet zet zapatn am zemkawañ bemindame nâmâbep.

16

¹ Mineti amnañ kwitnañ kwitnañ nukñañ ñen mimindame nâmkijpepeen sukñañ bewepmagat zet eweñanak tipman baen pigok diindowan.

² Am ekñenañ in Zuda am ekñengalen sesewat mkaen mebegat zemkulumindemti pase zupman indewep ma kan ñen beme am ekñenañ nin Kawawañgalen mulup penañ tapminup zemtati mamti in indome gakiwep.

³ Ekñenañ Bienmak nigat yaññ ku weyañ manâmâtâlíp keyepmti sepem kegok mimindawep.

⁴ Neñ zet eweñanak kapi tadiindomkwapma nâip keyepmti manepeme kwitnañ kwitnañ kebon sokbemindame ekti zewep. 'O, Amobotnañañ zet dindoye walak penañañ piki sokbemndain,' zewep. Zet kapi ilak kan teepmañ tipman baen mamkwabennen ke ku diindowan. Pilak Bienmagen mobogalen kann bududuk beme nâmti keyepm tadiindoyap.

Emetak Tengalen mulup kapigok mam

⁵ Pi neñ An zemneme toban ekmagen mobogalen kan bududuk penañ beme mosât tapmma inmagen ñenañ pigok ku nayañkwesin, 'Geñ pe deset mebanik?'

⁶ Neñ indemesât zet kapi zema keyepmti in belak kemberañ kenñ bemisikme belak zelinpiñ talip.

⁷ Neñ zet penañ pigok zema nâit, neñ mobap ke ingat mti mobap. Âk neñ ku mobap beme mukulem mimiñin ke ñep ku todak keyepmti neñ moti ek zempema tobe.

⁸ Âpme egañ koti am msalen kapi yominangot yañañ zikat indawe ma egañ mama mimi teñ ke yañañ zikat indawe ma yominangot dopmañ zemindondo keyet yañañ zikat indawe.

⁹ Âpme ekñenañ yominangot yañañ pigok ekbep ekñenañ neñ ku manâmkinpemneip keyañ yomin bein.

¹⁰ Ekñenañ mimyungunguninañgât nâme ñep mambein. Kulekiyet neñ Biengalen melap yañgut in ewe neñ ñep ku nikbep.

¹¹ Ekñenañ Kawawañangalen yominangot dopmañ zemindondo keyet yañañ ku nâip. Kwilekiyet msalengalen damuñ Sadañ ek eweñan zemkuye.

¹² Zet keboñ keboñ ke diindondoyelen sambe penañ timentalap yañgut alak kapigogat sambe diindoma zigok ambepeseip.

¹³ Emetak Teñañ tobe kan keyet egañ Kawawañ an zet penañgât ñotekñañ keyet yañañ zemâtâtindamti mama mimi dolakñañ keyelen set zikat indame nâmâtâbep. Egañ kwitnañ kwitnañ ikñañgât keñanegak etañ ku zewe. Nen zemâtâtsama nâmti kwitnañ kwitnañ bam sokbemâbe keyet zapatnañ diindowe.

¹⁴ Zet ke nâgât keññañgâtnañ timti zemkawañ beme nâgât kwizet buñammnañ msalen palakñañ penañ bemti mekobe.

¹⁵ Bienmagen kwitnañ kwitnañ tazin keyet toñañ neñ keyepmti neñ zet pigok eweñan diindoya, Emetak Teñañ nâlen keñnanengatnañ zet timti in diindowe.

Zisasiyañ met maneti naman gilik zemti ndatisât kobe

¹⁶ Neñ kan isikñañ bugan tazin kapi delañ zeme mepma in neñ natimati ilinak mame neñ met belaknik bugan mamti naman gilik zemkopma nikbep.”

¹⁷ Kegok zeme nin nnak sek putuñ pitiñ mti zewenn, “An kapi zet kapi pe yañañ zigogat nâmti pigok pi zein? ‘Kan isikñañ bugan tazin ke delañ zeme mepma natimabep yañ met belaknik maneti naman ewe gilik zemti inmagen kopma nikbep.’ Naman zet ñen pigok zep, ‘Neñ Bienmagen mobap?’ ”

¹⁸ Kegok zemti ewe sakwalamti zewenn, “An kapi, ‘Pe kan isikñañ bugan tazin,’ tazein kapi kwilekiyet nâmti tazeinañ? Ke nin yañañ ku nâmâtâtnup!”

¹⁹ Zem mbenañ yek beme Zisas yañkwesisâgât tapmann Zisasiyañ ndik mâtâti zeye, “ ‘Neñ kan isikñañ bugan tazin ke beme mepma natimabep. Ya naman met kan isikñañ bugan tati naman gilik zem kopma nikbep,’ zeya keyet in zenâmti nayañkwesisât tapmip?

²⁰ Neñ zet penañ pigok zema nâit, neñ nome gakima in nâgât si kember temañ tapmme am nâmkinpepenpiñ ekñenañ keñ oloñen temañ penañ mbep. In kember palen ke manepeme neñ bam gilik zemti indatisât kopma nikti oloñen temañ mbep.

²¹ Imbi ekñenañ namba sokbesâpme sek sindem omba penañ timti keññ sindem mambein. Yañ bam namba sokbeme nemberañ ke ekti sindem titiñañ ke nâme betetnañ beme keñ oloñen temañ mamip.

22 Âpme in sepem kegogak kan isikñañ bugan kapi in si kembeñ mti mambep. Manepeme neñ mamaen gilik zem wapma nikti naman keñ oloñen penañ mbep. Keñ oloñen keboñ ke am ñenañ ku menzembe.

23 Neñ Bienmagen mobap kan keyet in kwileki ñeniyet yañañ penañ nâsâgât ñen ku nayañkwesiwep. Neñ penañ sukwep pigok zema nâit, in kwileki ñeniyet olati Bien dundum same egañ nâgât pembenañnañgapmti kwilekiyet olati wekuwep ke indawe.

24 Neñmak tusumti mamkwabien kan keyet in kwileki ñeniyet olati nâgât kwitnnanen Biengat ku yañkwesiwien. Yañ alak pi in nâgât kwitnnanen kwileki ñengat olati Biengat yañkwesime egañ kwitnañ kwitnañ ñep indame olalapiñ timamti oloñen palenak mambep.

Zisasiyañ Sadangalen winde sambe kume topmoge

25 Neñ zet sambe diindomkwaban ke belak bemzenze zet etañ diindomkwaban. Maneti bamgat neñ bemzenze zet ñen ewe ku diindowap neñ Biengat yañañ belak sosok zemkawañ bemti zemâtâtindama nâmâbep.

26 Kan keyet in nâlen bemberañ keyepmti nâgât kwitnnanen Biengat gwaen dundum same neñ ingat munduminan tati Biengat manzemtemanok ewe ku zewap.

27 Neñ Kawawañmagengatnan kwatoban e in nâmkiñpemnemti nâgât gogot penañ mamimneip keyepmti Bienañ ingat sepem kegogak gogot penañ mamimindein.

28 Neñ Bien pemti msalen pien inmagen kwatoban yañ pi naman in indemti kululuñen Bienmagen gilik zem mowebap.”

29 Kegok zeme nin nâmti pigok dunduwenn, “Geñ alak pi bemzenze zet ñen zenzepiñ sosok belak zemâtâtndamane nâmâtâtnup.

30 Keyepmti nin gâgât pigok nâmgenup geñ an ñenañ gayañkwesisipiñ mme geñ gitiyegak kwitnañ kwitnañ sambe beeyet yañañ manâmâtâpmane delañ zein. Keyepmti geñ Kawawañmagengatnan tobanan e nâmkiñpemgenup.”

31 Zeme Zisasiyañ pigok dinndoye, “Kapi zema in alakñañtingut nâmkiñpemneip?

32 Kan belaknik penañ kapi in neñ nemti kunzuñti mkañinan me enzilim kot enzilim msâip. Ke nem mekopme neñ nenak etañ ku tabap Bienañ namukulem mti neñmak tabe.

33 In neñmak tusumti mamaip keyepmti in keñ sewakñañ palen mamayet nâmti zet sambe bee diindomkwala. In msalen kasa kasa mimindame keyet keñañ nâmisim mamaip. Âpme nenn msalengalen kwitnañ kwitnañ bekañañ sambe kapiyelen windenañ mtopemâban.”

17

Zisasiyañ nembrañane ekñengat nâmti dunduye

1 Zisasiyañ zet kegok zemdelañ zemti zikatnañ kululuñen gwaen ekme mopme pigok dunduye, “Bien, gakiki kann ilak bududuk penañ bein. Kan keyet geñ nâgât kwizet buñamm mwapmane neñ naman gâgât kwizet buñamdi mwapap.

2 Kawawañ, geñ msalen am sambe bekapi ilindiñ neñ indadamuñ mimiyet nâgât kandañnan yaloñ indemti indadamuñ mimiyet winde nawanan. Mti am geñ gitañgat zapat penañ ombem indewanan ekñen ke neñ mama kanzizit indawap.

³ Amnañ mama kanzizit ke yañañ kapigoset mti matip: geñ Kawawañ penañ mamanik ma Zisas Kilais neñ nemane toban am ekñenañ yaññit kekok penañ nâmâtâtndemtingut mama kanzizit ñep tiwep.

⁴ Geñ mulup mimiyet zemnemane tobanañ mulup bepi mmetne metne pema msalen kwizet buñamdan palakñañ bemti tazin.

⁵ Bien, msat kululuñ ewe ku sokbeme neñ eweñañ geñmak mamti kwizet buñamm temañmak mamamteman. Sepem kekokak pi ewe gilik zemti geñmagen kwapma kwizet buñam ke ewe namane timti gâgât monzalam-danen mamambap.

⁶ Msalen am sambe penañ kapiyet keñañ am gitanggat zapat ombemindewan an ekñen ke nâlen belen beindewan an ekñenmagen kwizapadi ilak zemkawañ bemindama nâmti mkatikbemâpme delañ zeye.

⁷ Mti ekñenañ neñ mulup kwitnañ kwitnañ sambe mamiyap ekñen kapi winde geñmagengatñañetan matimiyap elak ekñen sambeyañ eknâme delañ penañ zemâzin.

⁸ Zet sambe nawanan e diindoma delañ zeye. Ekñenañ penañ nâmkinpeip neñ geñmagengatnan koban. Ma geñ nemane koban.

⁹ Keyepmti neñ geñ am gitanggat zapat ekñen ke nâgât belen bewanan ekñen keyet etañ nâmti pigok dundum gayap.

¹⁰ Am sambe geñ nâlen belen bemane maindadamuñ miap pi toñañ nilizuzut belup ya am ekñen kapiyañ nâgât kwizet buñamm ñep mwanewep.

¹¹ Âpme neñ msalen pien kwesiñ penañ ku mambap ilak geñmagen kwakwagalen kan bududuk bein. Âpme amdine ekñen bekakan nâlen belen bemane maindadamuñ mkwalap pi ewe msalen kapi kwesiñ mamambep. Keyepmti Bien, An teñ mamanik, geñ kwileki ñenañ mto indeweyet indadamuñ dolakñañ mimindemane mambep. Âpme ekñenañ gâlen winde ke sosok ekmâtâti keñ kwep bemti kume kwaopme mambep. Nit keñ kwep bemti mamalup sepem kekokak

¹² neñ ekñenmak mamayap. Kan kapiyet neñ gâlen windeen zet zapadi dolakñañ kapi zemti mkatikñañ bemindewan keyepmti ekñen sambe penañ ku walebien. Kawawañgalen Zet Itnañanen zet tazin ke katikñañ bembeyet an kwewetañañ set tetakñañ palakñañ beme mmetneti mme pilik zeme teziñ ñandanggat zapat beye.

¹³ Neñ ilak geñmagen kokogat kann bududuk beme keyepmti neñ ekñengat yayañ mimindemti dundum gayap. Geñ indamukulem mimindemane oloñen palen mambep nen mamayap sepem kekokak.

¹⁴ Âpme neñ zedi zemâtâtndama ekñenañ ke nâmti neñmak tusume manup keyepmti am ninmak tusumti ku mamaip ekñenañ nsakwep ñenzinziñ minndamti mamtot ndeip.

¹⁵ Wa neñ geñ msalen kapiyetnan indatimti mobogat nâmti ku dundum gayap. Mneti Sadañgalen windeyañ mtoindewemagengapmti geñ indamukulem mimindemane mamayet nâmti dundum gayap.

¹⁶ Neñ msat kapiyet zapat ku mamayap sepem kekokak ekñen kapiyañ msat kapiyet zapat ku mamaip.

¹⁷ Geñ gitanggat zedi penañ sukwep penañ keyañ keñin mmane kwetetepmañ penañ beme ekñenañ yomgalen mama mimi bekanañ ke bankumpemti gâgât zapaletañ mamambep.

¹⁸ Geñ neñ msalen pien zedi penañ sukwep penañ ke zempalakñañ bembeyet zemnemane toti mamiyap kekokak ekñen bekakan kapi neñ zemindema msalen kapi ammagen zedi ke tim mebep.

¹⁹ Neñ ekñenañ gâlen zedi teñ penañ kapi nâmti gâgât kandañdan penañ kokogat nâmti indamukulem mimiyet keññ temañ penañ matazin.

²⁰ Ya wan neñ ekñengat etañ nâmti ku dundum gayap ekñenañ kapi mamti zedi timepme am notnañañ zelin nâmti nâgât nâmkñpemnemti mambep ekñengat eyo nâmti dundum gayap.

²¹ Bien, neñmak geñmak keñ kwep bemti gogot palen mamalup sepem kegogak ekñenañ nitmak tusumti ilinak keñ kwep bemti gogot palen mame am notnañ gâlen zet zapat dolakñañ bamkumpemti mamaip ekñenañ geñ giti neñ zemnemanane toban ke penañ nâmkñpemnewep zemti dundum gayap.

²² Geñmak nit keñ kwep bemti mamalup sepem kegogak ekñenañ ilinak keñ kwep bemti mamambep. Geñ neñ nigomti kwizet buñamm temañ nambanan sepem kegogak neñ ekñen kegogak indikgomti kwizet buñamin mamwalap.

²³ Geñmak nit keñ kwep bemti mamalup sepem kegogak neñ ekñenmak keñ kwep bemti mamamup. Kegogak ekñenañ ilinak keñ kwep penañ bemti mambep. Sepem kegok mti mame am gâlen zet bamkumpemti mamaip ekñenañ mama mimiñin dolakñañ ke ekti penañ geñ giti zemnemanane toban ma geñ gogot mnemti ekñen eyo gogot mamimindanik e nâmâtâbep.

²⁴ Bien, geñ am indamakumti nâgât betnnan bewanan. Keyepmti ekñenañ neñ kwabap keyegak kwabep. Mti ekñenañ geñ msat kululun ewe sokbembepiñ tapme geñ nâgât gogot penañ mnemti kwizet buñamm temañ nawanan kwizet buñamm temañ ke ekmâtâbep.

²⁵ Bien, An teñ penañ mamani, am sambe msalen pi wemelip ekñen bepiyañ gâgât yañdi eweñan ku nâmbien neñ kwep gâgât yañdi nâmgayap. Keyepmti geñ am ekñen ke nânânjin mkawañ bemane ekñenañ neñ geñmagengatnan toban e nâmâtâtnewep.

²⁶ Neñ am ekñen kemagen zet zapadi zemâtâtindawan yañ pi ewe manzemâtâtindamelap. Keyet geñ nâgât gogot mamimmenik sepem kegogak ekñengat gogot mimindewanik.”

18

Kasayañ Zisas met atawien

¹ Zisasiyañ dundundu kegok dundumepme delañ zeme wati nin ndatime mka pem toti met Kidolon tu somti tu nembet daen olip mulup temañ matatanen ke mobenn.

² Mulup keyet keñan Zisasiyañ ninmak kan katan ke meti maondakte-menn keyepmti Zudasियाñ mulup set ke nâme delañ zein.

³ Keyepmti ekñenañ ke mepme Zudasियाñ meti zeme sâpe sâpe bumbu an neñañ ma Palisi ekñenañ an kasa kuku ma sesewat mkayelen an tipdakutum mee pi zemindeme Zudas Zisasiyañ ikñañ nembañañ wati mamtan egañ ikñañ neñañ bemti indatime nelip sage timti tambuyet tanjam koñti koñti piyañ Zisas wasâgât kopmâbien.

⁴ Âpme Zisasiyañ am kasayañ koti kwitnañ kwitnañ sambe mnamâseip e nâme delañ zeye keyepmti ekñenañ takopme kopme egañ keeselak ekñenmagen sokñan meti pigok zeye,” In an pe kwiyet tatimalip?”

⁵ Zeme ekñenañ zewien,” Nin Zisas Nasalet mkaengatnañ ek tatimatnup.” Zeme Zisasiyañ pigok zeye, “Ne toka kapi talap.”

⁶ Zeme ekñenañ wenjin mepme tikande kande meti toindomâge.

⁷ Mme Zisasiyañ ewe indayañkwesiye, “In an pe kwiyet tatimalip?”

Indayan̄kwesime zewien, “Nin Zisas Nasalet mkaengatnañ egat tatimat-nup.”

⁸ Zeme Zisasiyañ pigok diindoye, “Neñ pi talap,” tazeyap pe tatnâip ma yek? In neñ tatnatimalip beme nembanne indondopin; nen kwep natamti napmelit.

⁹ Sepem kekok sokbeme Zisasiyañ ekñengat dunduyeen keyet penañan sokbem katik beye, “Nemba akum namane maindadamuñ mkwalap ekñenmagengatnañ ñenan ku walege.”

¹⁰ Âpme Saimon Pitayañ Zisasiyepmti gembo pitakñanen yuñmamañge pi sakwep señkwati sâpe sâpe bumbu an ñenan̄n egalen sisilin̄n nemba ñen kwitnañ Malakas zeme ke ek wakñan̄ penaset sâmpeme mege.

¹¹ Kegok mme Zisasiyañ Pita pigok dunduye,” Geñ gembondi sakwep mti mkan̄an wepe. Bienañ neñ sindem temañ kapi titiyet zemneñge pi alak geñ naman bekek nesât tapmnik?”

Zisas wati Anas egalen mkaen mebien

¹² Zemti tapme am ek wati kosât mebien ekñenan̄ Zisas atamti betnañ tegañ zampemti wati mebien.

¹³ Ekñenan̄ ñenan̄ Kaipasiyet tatnañ Anas ekmagen wati mebien. Kaipas egañ nup kan keyet sâpe sâpe bumbu an sambe ekñengat ñenan̄in temañ mamayet ombempeme mamtan.

¹⁴ Kaipas an keyañ Zuda am ekñengalen ondedagen tati zet kapigok zeye, “Zisasiyañ tapme nin nukñan̄ temañ aikbanupgat nin ek kwep kumann̄n gakime dolakñan̄ mambanup.”

Pitayañ Zisas zemkandat peye

¹⁵ Saimon Pitamak notnañ kwep ñenmak Zisas zet muluwen wati mepme mâti eksât mebun. Nemba ñen ke sâpe sâpe bumbu an sambe ekñengalen ñenan̄in temañ keyañ egat nâmpain̄ keyepmti Zisas wati egalen mka keyañ mopme mâti keyegak mowege.

¹⁶⁻¹⁷ Âpme Pitayañgut igak paset zupman baen tati notnañ mebun ke sâpe sâpe bumbu an sambe ekñengalen ñenan̄in temañ egañ nâmpain̄ keyepmti egañ nâmtalati met imbi sekekek damuñ keyet zeme nâmti Pita set kwalet peme keyañ kwapme imbi keyañ Pita sepemañ ekti yan̄kwesiye, “Geñ kapi an kandayet nembanañ ñen tagigap.”

Yan̄kwesime Pitayañ yan̄ti zeye, “Geñ pe kwiyet tazenik ne pi ka yegat.”

¹⁸ Kegok zempemti mulup an ma kasa kuku an ekñenan̄ tâgâyet mti tep bume zime bembuluñti kât tapmambienen ke mot wanzañgum tati tep kât tapmañge.

Sâpe sâpe bumbu an sambe ekñengalen ñenan̄in temañ Zisas yan̄kwesisi sambe tayan̄kwesimañge

¹⁹ Âpme sâpe sâpe bumbu an sambe ekñengalen ñenan̄in temañ keyañ Zisasiyet nembane nin zigoset indatiye ma egañ zet zibon̄ zikat indammge pe zigok penañ manzein kebon̄ kebon̄ keyet yan̄an̄ nâsâgât tayan̄kwesimañge.

²⁰ Âpme Zisasiyañ pigok dunduye, “Neñ am sambe ekñengat tun̄guwinan̄ ma Zuda am nnañgalen sesewat mka temanen ma am ondedakñin̄ tema temanen sosok belak zetn̄ zemzikat mti mkawañ bemeban.

²¹ Âpme geñ nâgât pi eneyet tatnayan̄kwesinik? Am sambe zet mandi-indoma nâip ekñen ke indayan̄kwesimane zet pe zigok mandiindoyap e ekñenan̄ zeme nâmbak.”

22 Kegok zeme an tipdakutum damuṅ mti tapmambien ekṅenmagengatnaṅ ṅenaṅ bepalaksat naṅgumaṅ somti zeye, “Geṅ sâpe sâpe bumbu an sambe ekṅengalen ṅeṅaṅin temaṅ kapi zet keboṅ ke eneyet dundunik?”

23 Zeme Zisasiyaṅ an ke ekti pigok zeye, “Neṅ zet bekaṅaṅ ma pembenāṅ zeya ze yaṅaṅ weyaṅ zemaṅe nâmti tapmaṅgut nowek. Geṅ belak kileṅ etaṅ eneyet nonik?”

24 Zeme Anasiyaṅ sâpe sâpe bumbu an sambe ekṅengalen ṅeṅaṅin mulupmaṅ temaṅ delaṅ zeme belak pemti mamtan keyepmti Zisas betnaṅ ewe zapeṅ ke tapme zempeme sâpe sâpe bumbu an sambe ekṅengalen ṅeṅaṅin alakṅaṅ tatnaṅ Kaipas ekmagen wati mebegat zemindeye.

Pitayaṅ Zisasiyet sek ṅen ewe ku nâmpeyap zeye

25 Âpme Pitayaṅ ewe tep ke kâpmambe tapme am notnaṅaṅ ekti yaṅkwesiwien, “Geṅ kapi pe an kandayet nembraṅane ekṅengat tunṅuwinaṅgatnaṅ ṅen geṅ kapi ma zem tatnânup?”

Âpme egaṅ zeye, “Neṅ yek penaṅ.”

26 Zeme Pitayaṅ sâpe sâpe bumbu ṅeṅaṅgat mulup anaṅ ṅen wakṅaṅ sâmpeye keyet notnaṅaṅ ekti zeye, “Geṅ saṅenen ekmak ilinsakwep muluwen daen mamane gikman pi.”

27 Zeme Pitayaṅ yaṅti zeye, “Neṅ penaṅ egat ku nâypaṅ.” Zeme zeme keyegak pepup apmaṅaṅ yaṅbemti kâkâkââk kuye.

Zisas wati naman amobotnaṅ Pailletmagen mebien

28 Tambuyet pi Kaipasiyelen mkaen ke zet mulup mti tapmetnepeme msame watoti naman Loma amobotnaṅ Paillet Zelusalem mkaen matatan ekmagen wati meti ilin penaṅ amobotnaṅ Paillet egalen mkaen ku mobien. Ekṅenaṅ puk nâmti mbien, “Nin Anṅalalaṅ Kendoyen tu meu niniyelen kan sokṅanik bein kapi egalen mkaen mopmann ṅep ku besem.” Kegok nâmti zupman baenak kot tabien.

29 Ekṅenaṅ wakoti belak tambaṅgumen baen tapme indikti Pailelaṅ mka keṅaṅgatnaṅ toti pigok indayaṅkwesiye, “In an ke pe yom zigok mme wati kotalip?”

30 Indayaṅkwesime ekṅenaṅ zewien, “An kapi bekaṅaṅ ku mnak ze nin wati geṅmagen kapi ku kobenek.”

31 Zeme amobotnaṅ Pailelaṅ pigok diindoye, “In ilinaṅgalen zii zelin tazin keyet kataṅ nâmtati zetnaṅ zemdelaṅ zempait.”

Zeme Zuda am ekṅenaṅ zewien, “Nin am ṅen zetnaṅ zemdelaṅ zemti kumann gakikiyet ku nâmdendeṅaṅ.”

32 Zuda am ekṅenaṅ kekok zemti Zisas Loma amobotnaṅgat betnaṅ beme Zisasiyaṅ maneti bam tep palen nomti masasoknewep zeye zet ke penaṅ sokbeye.

33 Âpme Pailelaṅ mkaṅaṅ keṅan motati Zisas zemandame mopme pigok yaṅkwesiye,” Geṅ penaṅ Zuda am ekṅengalen Amobotnaṅ manze zemaṅe nâmbi?”

34 Yaṅkwesime Zisasiyaṅ zeye, “Zet ke am notnaṅaṅ zeme nâmti zenik ma gitaṅgat keṅdaṅgalak nâmti tazenik?”

35 Zeme Pailelaṅ zeye, “Neṅ Zuda an keyepmti nâgât tatnayaṅkwesinik? Zet ke gitaṅgat amdine ma sâpe sâpe bumbu an ṅeṅaṅdine ekṅenaṅ geṅ zigok mmane gikti gati nâlen pi kolo?”

36 Zeme Zisasiyaṅ zeye, “Wa neṅ Amobotnaṅ msat kapiyetnaṅ yek. Neṅ Amobotnaṅ kululuṅen gwaengatnaṅ. Neṅ msat kapiyelen Amobotnaṅ

mambak ze neŋ aminne zemindema ekŋenaŋ nadamuŋ katikŋaŋ mtapme Zuda am ekŋenaŋ ñep ku natamti kobiek.”

³⁷ Zeme nâmti Paillelaŋ zeye, “Âpme geŋ Amobotnaŋ temaŋ ñen geŋ bekapi?”

Yaŋkwesime Zisasiyaŋ pigok zeye, “Giti zenik kemak! Neŋ zet penaŋ ñotekŋaŋ kapi zemkawaŋ bembeyet nâmti msalen kapi toti am mamaen sokbewan. Am zet penaŋ ñotekŋaŋ kapiyet yaŋaŋ manâmâtâlíp ekŋenaŋ nâlen zetn manâíp.”

³⁸ Zeme Paillelaŋ nâmti pigok zeye, “Zet penaŋ ñotekŋaŋ ke pe kwilekiyet nâmti tazenik?”

Kegok zemti ewe tambaŋgumen toti Zuda am pigok diindoye, “Neŋ ankaŋgwayelen yomaŋ ñen ku aigap.

³⁹ Keyepmti neŋ ilinaŋgalen set tazin keyet kataŋ Anŋalalaŋ Kendo kataŋ am mka katikŋanen tatatnaŋ an ñen ilin zeme nâmpema zupman makwawezin keyet kataŋ zeme neŋ Zuda ilinaŋgalen Amobotnaŋin kapi belak zempema totogalen nâíp?”

⁴⁰ Âpme ekŋenaŋ kwizet ñak ñak temaŋ mti zewien, “Wa ek yek. Balabasŋgut belak zempemane tolak!” Balabas egaŋ Loma gapman mtoideme keyepmti ekŋenaŋ wati mka katikŋaŋ mepewien.

19

Amobotnaŋ Paillelaŋ Zisas gakikiyet zemdelaŋ zempeye

¹ Amgat zemiŋgeyaŋ yek beme gilik zem mka keŋaŋ wapmoti Zisas kume gakikiyet zetnaŋ zemdelaŋ zemti kasa kuku an zemindeme sindiwaŋ witikti

² sepmeŋ muŋguŋti ñokŋanen peme topme kâlâp teepmaŋ ñamaŋ piyaŋ munduŋpeme tapme

³ zimoseŋnaŋ met ondektati kwizet kaliaŋ temaŋ msamti mbien ke pep mtiyepm zewien, “Geŋ Zuda am ekŋengalen Amobotnaŋ kan teepmaŋ telepgat penaŋ mamambanik.” Zemti bepalaksat neŋguman taiwien.

⁴ Âpme Paillet egaŋ Zuda am ekŋenmagen ewe toweti zeye, “Neŋ an kaŋgwa yomaŋ penaŋ timapma bemeyepmti watotindesât totdiindoyap. Keyepmti in ilin nâmti talip keyet kataŋ msaseip.”

⁵ Zemti mot Zisas ek sepmeŋ tekŋaŋ ñokŋan kwasim pewien ma kâlâp ñamaŋ teepmaŋ munduŋ pewien mee bee melesin watoti Paillelaŋ zikat indamti zeye, “In an bukapi ekti kembeŋ bugan mip ma yek?”

⁶ Zeme sâpe sâpe bumbu an ñeŋaŋ ekŋen ma aminine sambe ekŋenaŋ kwizet ñakŋak mti zewien, “Tewen kume gakik! Tewen kume gakik!”

Kume Paillelaŋ zet dopmaŋ pigok gilik zemti indaye, “Neŋ yomaŋ ñen ku aiga keyet in ilin nâipnok wati met tewen kume gakik!”

⁷ Âpme Zuda am ekŋenaŋ pigok zewien, “An keyaŋ ikŋaŋgat, ‘Neŋ Kawawaŋgat Nemuŋaŋ,’ zemti mobotnaŋ mamm. Ma zii zetnnaŋ an mobotnaŋ keboŋ ke indome gakikiyet zenzeŋaŋ. Keyepmti an Kawawaŋgat zet mobotnaŋ mamin kapi kume gakisem.”

⁸ Zeme Paillelaŋ zet mobotnaŋ mamm zewien ke nâmti kiŋgaga.

⁹ Mti Zisas ewe mka keŋaŋ gilik zem wapmoti pigok yaŋkwesiye, “Geŋ pe mkandi ñotekŋaŋ pe deset?” Yaŋkwesime Zisasiyaŋ zetnaŋ dopmaŋ gilik zemsasaŋ;

¹⁰ belak etaŋ tapme Paillelaŋ pigok dunduye, “Geŋ zetn dopmaŋ ñen eneyet ku gilik zemti nanik? Neŋmagen winde zemdelaŋ zema tewen-gonŋoyelen ma belak zemgema mebegalen tatnain ke ku nâmnenik?”

¹¹ Zeme Zisasiyan pigok dunduye, “Geñ nâgât zetn zemdelañ zenze keyet winde Kawawañ kululuñen gwaen mamain egañ gaye keyepmti geñ nâgât zetn zemdelañ zesâpmnik. Belak ze geñ nâgât zetn ñep ku zemdelañ zewek. Mme am nati kot gâlen belen neyo ekñengalen yominañ gâlen sebempein.”

¹² Pailelañ zet ke nâmti set ñen aikti Zisas belak zempeme kwaweweget zeme Zuda am ekñenañ kwizet kaliañ kumti zewien, “Geñ an ke belak zempemane mesem beme damuñdi temañ Sisa ekmak Loma mka ñotakñan tazin ekmak tususundi ku tabe. An ñenañ amobotnañ nen kwep zemti amobotnañ Sisa mimtopewe beme Sisayañ ekmak kasa kasa mbe.”

¹³ Pailelañ zet ke nâmti egañ Zisas wati zupman baen toti egañ zemdelañ zenze munduman mototage. Mundum ke nanzañañ weyañti kwetetepmañ mpepeñañ keyepmti Ibulu zeleset Gabata makumtemien.

¹⁴ Kan ke ilak Anğalalañ Kendo sañen ñokñan tatagalen beye keyepmti zet mulup ke tapmimetnepeme tinsutnan penañ beme Pailelañ Zuda am pigok diindoye, “In Amobotnañin wa piyet egit!”

¹⁵ Zeme ekñenañ kwizet kaliañ temañ kumti zewien, “An ke kumeñ gakik, kumeñ gakik, tewen kumasasokpeit!”

Âpme Pailelañ zet dopmañ pigok diindoye, “Ilinangalen Amobotnañin kapi neñ tewen kumasasokpepeyet nâmti tazeip?”

Zeme sâpe sâpe bumbu an ñenañ ekñenañ Pailetgat pigok zewien, “Wa nin amobotnañ zutmak yek. Nin amobotnañ Sisa kwewetañ.”

¹⁶ Am sambeyañ zet sambe ke mme ekti Pailelañ nâme ñep kumbeme Zisas nâmisimti tewen kumasasokpepeyet zemdelañ zempeye.

Zisas tewen kumasasokpewien

¹⁷ Zemdelañ zempeme kasa kuku an ekñenañ Zisas tep palen bemkukuyelen tepmañ bee ikñañ mesame pumti Gulgata kalañan mowebien. “Gulgata” ke Ibulu ekñengalen zeleset makuip âpme ningalen zeleset ñokaset Kalañ kuwanek.

¹⁸ Ke wapmoti tewen kumasasok pewien. Zisas tungupman kumpemti an zut nembet nembet gakikiyet kogogak kumindewien.

¹⁹ Âpme Pailelañ zeme Zisas kuwien tep keyet dukñanen gwaen meluwañ kapigok kumpewien, “ZISAS NASALET MKAENGATNAÑ ZUDA AM EKÑENGALEN AMOBOTNAÑ.”

²⁰ Zisas kumpewien msat keyet sokñañ bee Zelusalem mka ñande temañ ke matatan. Âpme Amobotnañ Pailelañ zeme meluwañ ke Ibulu ekñengalen zeleset ma Glik ma Latin zeleset kumpeme tage. Âpme amnañ setemamen mekoti zet ke maiñnâmbien.

²¹ Keyepmti sâpe sâpe bumbu an ñenañ ekñenañ ekme ñep ku beme Pailetgat pigok dunduwen, “Geñ, ‘Zuda am ekñengalen Amobotnañ kegek eneyet kumpenak.’ Yegat, asekti naman pigok kumpe, ‘An kapiyañ ikñañgat pigok manzein, ‘Neñ Zuda ekñengalen Amobotnañ.’ ” ’ ”

²² Zeme Pailelañ pigok zeye, “Neñ zet ilak kumpeya ewe asekti naman sepem ñen ewe ku kusap.”

²³⁻²⁴ Âpme an kasa kuku ekñenañ Zisas tewen kumpeme tapme sekñanen kwitnañ kwitnañ gulum m timti manje zulak zulak beme tapme ikñañgat ikñañgat toñañ toñañ tiwien. Âpme kâlâpmañ keñañgatnañ teepmañ keñgut ku seliliñañ keyepmti pigok zewien, “Pi mineti mendelepmann kilen besemagangat kopme nin nanzañ guluk gilik mti an kwiyañ ñenañ kwasem beme egañ kâlâp ke mti mesem zemti kegek mbien.” Sepem kegek mme

Kawawangalen Zet Itnananen meluwan pigok mimiñan tazin keyet katanak beye,

“Ekñenan sekñanen kwitnan kwitnan gulum m timti tonan tonan tiwien. Âpme kâlâp teepman keñangatnan ke nanzan guluk giluk mti an ñenan kwage egan mge.” *(Sam 22:18)*

²⁵ Zisas tewen kumpeme tapme Zisas ikñanggat maman ma maweneran Malia Kolopasiyet imbiñan ma Malia Makdala mkaengatnan imbi ekñen keyan Zisasiyet kemben nâmti met tep mwatonzempewien kandan tati ekpeme mopme tapmambien.

²⁶ Tapmann Zisasiyan nâgât gogot penan mamtan kegogapm mamtanmak nit tapmalu ndikti mamanggat zeye, “Mange, nemundi kemak mamambalup.”

²⁷ Zemti neñ nikti zeye, “Geñ mamdi talup kapimak mamambanik.” Âpme ke tatneti kwawesâti neñ Zisasiyet maman wati mkannanen meti ekdamuñ mpema mamamtan.

Zisas tewen anzamtapmetneti gakiye

²⁸ Zisasiyan tewen ke anzam tati gakikiyan keñan minzilim kopme nâmti pigok nâñge. Mulup msalen mkoban ewan ilak alak delan zein. Zemti Kawawangalen Zet Itnananen zet ñen kapigok tazin ke penañan bembeyet zet pigok zeye, “Neñ tuyet penan miyapgat tu ñen omti name nimbi.”

²⁹ Âpme ekñenan menzim ñen wain tu akñan penan pi kasim pepenan ke ekti yembem notnan timti takaset dukñan gwaen teñan ñeliwen zampemti peme menzim keñan ke towepme mkwati peme mane mane dembusekñan mot olañme ke ululuk niñge.

³⁰ Wain tu akñan penan ke nimti zeye, “Ilak msalen mulup mimin delan zein.” Kegok zemti gakimti ñokñan gwak zemtoge.

³¹ Kan ke Anjalalan Kendo tatagat kan sokñanik penan beye keyepmti Zuda am ekñenan Pailatgat pigok zewien, “Sanenen tagonjo kanen am sekñan ekñenan tep dukñanak ku tabep.” Zeme Pailalan an kasa kuku ekñenan am ekñen ke met selin kasetnan kume etume anzam tati gakime sekñin timti met indabembeyet nâmindeye.

³²⁻³³ Âpme kasa kuku an ekñenan meti an zut bekanan mimi Zisamak idowien. Eget ke met ñen setnan kasetnan kume etume met ñen setnan kasetnan kume etume Zisasmagen koti ekbienalak ek ilak gakim wengeyepmti setnan kasetnan ku kume etuye.

³⁴ Belak kasa kuku an ñenan ñeliwan gatnaneset omti ñelip senkwapme sipmak tumak luman tobun.

³⁵ Neñ sokñan ke tati ekma kwitnan kwitnan ke nananggat zikatn palen sokbeme ekban keyepmti zet kapi kumti indayap. In zet kapi nâme penan sukwep penan bewe.

³⁶ Kwitnan kwitnan kapi Kawawangalen Zet Itnananen zet ñen kapigok tazin ke penañanmak bembeyet nâmti sokbemâge, “Ekñenan kanziñan ñen ku kume etuwe.” *(Sam 34:20)*

³⁷ Naman zet itnananen keyegak zet ñen pigok tazin, “Ekñenan ñeliwan omti senme amnan zikalín gwalalan ek ekbep.” *(Zekaraia 12:10)*

Zisas sekñan mâtapmtoti met sumen bewien

³⁸ Âpme Zosep Alimatia mkaengatnan an ke Zisasiyelen mange yangut sosok sokbemti mama Zuda amobotnan ekñenan nikhâtâti mka katikñan met newepmagen zem meti buzak enzilim mamtan. An keyan Zisas sekñan

mti met bembeyet Paillet yan̄kwesime ñep bembeyet nâmpeme met Zisas sekñan̄ mâtâtosât mege.

³⁹ Met mâtâtoti tobeme tapme Nikodimas an tambuyet buzak moti Zisasmak zet zenâmbun an keyan̄ bam mâti mege. Egan̄ mesâti wet am sekñin mme sesikñan̄ dolakñan̄ mapein ma keyan̄ am sekñin mme sambumbupin̄ kwesiñ matazin ke mti mege keyet nukñan̄an̄ 50 kilo mee kegok.

⁴⁰ Meti Zosep mukulem mme egelan̄ Zisas sekñan̄ Zuda ilin am gakime sekñin miak indemti maindabemtemien keyet katan̄ wet sesikñan̄ dolakñan̄ zuluṭpenti sâk satnan̄an̄ weyan̄ sumun̄pemalu tapme besât luanzamti mebun.

⁴¹ Zisas kuwien msat keyet nembet daeset tep belak mulup ñen matatan ke nanzan̄ teman̄ ñen eweñan̄ am bembeyet nâmti kakalimpepen̄an̄ ke am ñen ku indabemben̄an̄ belak etan̄ matatan.

⁴² Âpme Zuda am ekñen ilak tagon̄go kan tatagat kan bududuk penan̄ beye keyepmti egelan̄ Zisasiyet sekñan̄ sakwep mâtâpmti sokñan̄ ke met bempemti kobun.

20

Zisasiyan̄ gakikiengatnan̄ gilik zemti wage

¹ Sonda tambun̄an̄ penan̄ msat ewe sasat takume Malia Makdala mkaengatnan̄ keyan̄ Zisas sekñan̄ eksâgât meti ekme an zulan̄ nanzan̄ teman̄ ñen wilili pemalu met enzun̄ bekek tage e naman wililipeme kain̄an̄ met tage.

² Kegok ekti egan̄ weñan̄ mepme windembem mane mane Saimon Pitamak neñ Zisasiyan̄ nâgât gogot mamtan̄ ninmagen meti zeye, “An zut, Amobotnan̄ sekñan̄ piwan ewande ñen mmelo mme neñ sumen daen meti ekma yek bep!”

³ Kegok zeme Pitamak neñmak nâmti am sumen daen eksât mebelin.

⁴ Windembem mane mane Pita ewe sewak sewak tapmepme neñ sakwep windembem met sumen patan̄ zewan.

⁵ Meti keñan̄ baen ku towewan̄. Belak zupman baen tati bim kekesimti san̄gum satnan̄ etan̄ baen tapme ekban.

⁶ Âpme Pitayan̄ bam met patan̄ zemti keñan̄ keim toweti san̄gum satnan̄ kwasimpewien kwep weme ege.

⁷ Ma ñokñanen sâk kwasim pepeñan̄ e kegogak weyan̄ mutumti igak bempepen̄an̄ tapme ege.

⁸ Âpme neñ kegogak keñan̄ toweti nilisakwep kwitnan̄ kwitnan̄ sambe ke ekmâti pigok nâmkin̄pewan. Zisasiyan̄ ikñan̄ wasât zeme nâmban̄ walek penan̄ kapi wati melep.

⁹ Mme nempa notnan̄ ekñenan̄ Kawawan̄galen Zet Itnan̄anen Zisasiyan̄ gakikiengatnan̄ wawagat zetnan̄ meluwan̄ mimiñan̄ ke ekñenan̄ ku nâmbien.

¹⁰ Ke ekti egelan̄ belak wen̄it mepme am zaimengatnan̄ kwakwadak mkaen mebun.

Zisasiyan̄ Malia Makdala mkaengatnan̄ sokbemsaye

¹¹⁻¹² Âpme Malia Makdala mkaengatnan̄ keyan̄ naman met sum ganzenan̄ ganzenan̄ ke tokwat sumti mgeyan̄ yek beme met bimkekesimti zikatnan̄ sum keñan̄ baen ekspeme mepme Kawawan̄galen ensel zut kâlâwit satnan̄ satnan̄an̄ miakpewun piyan̄ Zisas peme wengeen ke ñenan̄ setnan̄an̄ wen̄geeset ñenan̄ ñokñan̄an̄ wen̄geeset totapmambun.

¹³ Egelañ imbi ke ekti zewun, “Imbi, geñ pe kwilekiyet nâmti tasunik?”

Âpme egañ zeye, “Amobotnañ nnañgalen sekñañ pi ewande ñen mmeþme munduman timapma beme tasuyap.”

¹⁴ Kegok zemti gilik zemti wa belakñañ zem Zisas iññañ ege yañgut kapi Zisas ke ku ekmâtâge.

¹⁵ Âpme Zisasiyañ pigok yañkwesiye, “Imbi, geñ pe kwilekiyet tasunik?”

Zeme imbi keyañ wa mulup kapiyet damuññañ ñenañ mene tazin zemti pigok dunduye, “An sum damuñ, geñ mene an sekñañ kapi mti ewande ñen met benak beme zemane nâmti met mkobi.”

¹⁶ Zeme Zisasiyañ Malia pigok dunduye, “Malia!”

Zeme nâmti Maliyañ eleñ zem kwat Zisas ekti Zuda zeleset pigok zeye, “Laboni!” (Zet keyet yaññañ An Zikat Indanda.)

¹⁷ Zemti endilipemti atasât mme Zisasiyañ pigok dunduye, “Geñ kot sekñ timakmakpiñ! Neñ Bienmagen ewe mobopiñ talapgat! Geñ notnne ekñenmagen meti pigok diindo, ‘Neñ nin sambeyet Bipmmagen ma nin sambeyet Kawawañmagen mowebap.’ ”

¹⁸ Zeme nâmti Malia Makdala mkaengatñañ keyañ sakwep windembemti Zisas iññañgat nembrañane ninmagen meti pigok dinndoye, “Neñ Amobotnañ ekti kolap!” Zemti zet dunduye ke dinndomâge.

Nemba ekñenañ mka keñan ondek tatnepeme Amobotnaññañ sokbemindaye

¹⁹⁻²⁰ Âpme Sonda tambuyet nin mka kwep ñeniyet mot ondek tati Zuda amobotnañ ekñengat kingati setn kili kili penañ kekti tapmann Zisasiyañ belak tuñgupmnan ke petak zem kwatati pigok dinndoye, “Inmagen keñ sewakñaññañ wembe.” Kegok zemti betñañ zemberñañ nembet nembet ma gatnanen zemberñañ ke zikat ndaye. Âpme nin Zisas ekti keññ dolakñañ penañ beme tabenn.

²¹ Âpme ewe pigok dinndoye, “Inmagen keñ sewakñaññañ wembe. Bienañ neñ zemneme toti inmagen mulup mban kegogak neñ in muluwen mebegat zemindeyap.”

²² Kegok zemti indakumbumti zeye, “In Emetak Teñ tit.

²³ In am yomin zemzulutindewep beme yomin penañ yek bewe. Âk am notnañgat yomañ tatagat nâmpewep beme yomañ ke kaliñañ tabe.”

Tomasiyañ Zisas ege

²⁴ Âpme Zisas nembrañane 12 ninmagengatñañ nemba ñen kwitñañ Tomas ek keyet kwitñañ ñen Didimas manzemtemenn, ningalen zeleset, nemba pepet kegok zewanek. Egañ ewande ñen mame Zisasiyañ nemba notñañ etañ sokbemindaye.

²⁵ Keyepmti nemba notñañ nin Zisas sokbemndame ekbenn nin zewenn, “Nin Amobotnañ sokbemndame ekñ.”

Zemann Tomasiyañ pigok dinndoye, “Neñ nen penañ betñañ palakñañ gwilim zemberñañ ke ma gatnanen ñelip zemberñañ ke betñañ atam ektiñgut zelin kapi nâma penañ bewe.”

²⁶ Zemti mamotnepeme Sonda ñen beme naman Tomasmak nsakwep mka keññañ ñengat ondekti mka wanok setñañ keñaset kili kili kekpemti tapmambenn. Tatnepemann Zisasiyañ ewe tuñgupmnan patañ zem kwatati pigok zeye, “Keñ sewakñañ inmagen wembe.”

²⁷ Zemti Tomas pigok dunduye, “Geñ zewanangat betn zemberñañ pi timak ekbak ma betdañ daen pemane mepme ñelip zemberñañ timak nâmbak. Mti keñ zut ewe mimipiñ; penañ nâmkipiñpemne.”

28 Zeme Tomasiyan atam ekti zeye, “Geñ penañ Amobotnañ ma Kawawañ!”

29 Zeme Zisasiyan pigok dunduye, “Geñ natimak ekti keyepmti nâmkînpemnenigat. Âpme am neñ sepem eekpiñ belak manâmkînpemneip am ekñen ke Kawawañ indamukulem mimindeme olojen palen penañ mamambep!”

30 Zisasiyan ewe msalen pien mamti menok sepemañ igak igak sambe penañ nembrañane ningat zikatnnañ mamimkwapme ektemenn. Sambe bee papiaen pi ku kuma delañ zemâge.

31 Bugan pi kumpepenañ pi ilak kapigogapmti kukuñañ. In sambeyañ mainnâmti Zisas ek Kilais ek Kawawañgat Nemunañ penañ ke nâmkînpesepet bugan kapi kumpewan. Keyepmti an nenañ zet kapi mainnâmti egat nâmkînpewe beme egañ mama kanzizit aikbe.

21

Zisasiyan nembrañane 7 sokbemindaye

1-3 Mamoti Zisas nembrañane 7 ke nin kapigok: Saimon Pita, Tomas kwitnañ ñen Nemba pepet, Natanael Galili mkaengatnañ ma Zebediyet nemulatnenet ma nembrañane zut nit ewe Taibilias tundua ganzenan met ondek tapmann Saimon Pitayañ nin pigok dinndoye, “Neñ angalayet timasât tapmiap.” Zeme nin nsakwep meti wañgaen moti meti tambu tetak pi mulup temañ mti anjala ñen ku atawenn.

4 Ke tapmimetnepemann ilak msaye. Âpme Zisasiyan gambibik palen daen tapmame ekbenn. Yanğut nin an ke Zisas ke ku nâmâtâpewenn.

5 Mme Zisasiyan ndikti kwizet pigok kuye, “An ekñen da, in anjala ñen mandayo ma yek?”

Ndayañkwesime nin zewenn, “Yek, ñen ku mandann.”

6 Zeme pigok dinndoye, “In elengolamin mti naman wañga ganzenan bet penaset peme topme anjala omba mandait.” Zeme nin elengolam mti wañga nembeleset pemann towepme angalayañ totne totne elengolam bepi gak zem tapme elengolam mandamann kwasâgât tenñen penañ siwenn.

7 Âpme neñ Zisasiyan nâmneme dolakñañ mambemtan keyañ Pitayet pigok zewan, “Pita, an kanda ilak Amobotnañ ikuñañ tazin nânik.” Zeme Saimon Pitayañ nânâñak kâlâpmañ mti biman kaikti tuyen palam toti tukutumti tu paleset zelean mege.

8-9 Âpme wañga bugan nembu sutnanik daen 100 mita mee kegok tage keyepmti nemba notnañ nin wañga mme kainan mopmann elengolam anjala melesin mandapemann kainanik motapme gambibik palen gwaen moti ekmann tep kwetnanen anjala ma meu mee piyañ tazimañge.

10 Âpme Zisasiyan dinndoye, “In anjala tiyo e notnañ pienen mti kolit.”

11 Zeme Saimon Pitayañ wañgaen moti elengolam tekñañ pi kwaleti elengolam anjala melesin mandamti katikñañ mot peme wenje. Keñanen bee anjala temañ temañ penañ 153 bekapiyañ tabien yanğut elengolam tekñañ ku etiye.

12 Mme Zisasiyan pigok dinndoye, “In anjala ke tapme pien kot meu timti nit.”

Zeme nin ilak Amobotnañ elak nâmpewenn keyepmti nin, “Geñ pe an kwi?” kegok ke ku yankwesiwenn.

13 Âpme Zisasiyan kot totati angalamak meu tewen tapmañge ke timti kalañ ndame nimbenn.

¹⁴ Zisasiyan gakikiengatnan wati nin sek zut ilak sokbemndaye yalak kan piyet sokbemndame sek tuk bein.

Zisasiyan Saimon Pita sek tuk kapi yankwesiye

¹⁵ Nin meu ke ndame nimann delaŋ zeme Zisasiyan Saimon Pita pigok yankwesiye, “Saimon, Zângat nemuŋaŋ, nodine ekŋenaŋ nâgât keŋin temaŋ penaŋ bemti gogot mamimneip. Âpme geŋ nâgât zigok penaŋ manâmnenik?”

Zeme Pitayaŋ zeye, “Amobotnaŋ, neŋ gâgât gogot omba penaŋ mamiyap elak ŋep nâmnenik.”

Zeme Zisasiyan zeye, “Geŋ nâlen sipsip maŋge maindadamuŋ mmam-banik.”

¹⁶ Kegok zemti ewe keyegak sakwalamti zeye, “Saimon, Zângat nemuŋaŋ, geŋ penaŋ nâgât gogot penaŋ maminiŋ?”

Zeme Pitayaŋ zeye, “Amobotnaŋ, neŋ gâgât gogot penaŋ mamimgeyap e nâmnenik.”

Zeme Zisasiyan zeye, “Geŋ sipsip maŋganne maindikdamuŋ mmam-banik.”

¹⁷ Zeme Zisasiyan ewe sakwalamti pigok yankwesiye, “Saimon, Zângat nemuŋaŋ, geŋ penaŋ nâgât gogot mamimnenik?”

Egaŋ zet sepemaŋ kwep ke yankwesime sek tuk beme Pitayaŋ nâmti keŋaŋ bekaŋaŋ penaŋ beme zeye, “Amobotnaŋ, geŋ kwitnaŋ kwitnaŋ sambeyet yaŋaŋ nâmane delaŋ manzein. Neŋ gâgât gogot mamimgeyap e kegogak nâmnenik.”

Zeme Zisasiyan zeye, “Geŋ sipsip maŋganne kapi maindikdamuŋ mmam-banik.”

¹⁸ Neŋ penaŋ sukwep penaŋ pigok diŋgoma nâmbak, geŋ nembraengatnan mamkwabanan yaŋ ewe mamobanik pi bitimdi giti zamti set deset ma deset mesâti giti nâmtati mamepmambanik. Yaŋ maneti an penaŋ bewanik kan keyet geŋ bedi etaŋ mwapmane am notnaŋ ekŋenaŋ bitimdi zamgemti geŋ mesât ku nâmbanigen ke gaik mebeŋ.”

¹⁹ Zisasiyan kegok zemti Pitayaŋ zigok gakiwe keyet zet bimbim zet zeye gakikiŋaŋ sepemaŋ igak keyaŋ Kawawaŋgat kwizet buŋamaŋ mim wawagat zeye. Zet kegok dundumâti pigok dunduye, “Geŋ nâlen nempa penaŋ kwati mamambanik.”

²⁰ Âpme Pitayaŋ gilik zemti ekme Zisasiyan neŋ nempa ektikŋaŋ mam-pemtan keyaŋ egegat bamidan penaŋ mepma nikbun. Neŋ Anŋalalaŋ Kendoen meu tatnimambenn kan keyet neŋ Zisasiyet wakŋaŋ bemti pigok yankwesiwan, “Amobotnaŋ, pe kwiyaŋ geŋ zemgowe?”

²¹ Neŋ bamidan taidamâtmepma Pitayaŋ nikti Zisas pigok yankwesiye, “Amobotnaŋ, nempa kapi bam amnaŋ zigok msame gakiwe?”

²² Yankwesime Zisasiyan pigok dunduye, “Egaŋ ewe alik mame neŋ gilik zemti kobap ma gakime kobap e nen nâyap. Âpme geŋ zet keyet eneyet tatnayaŋkwesiniŋ? Geŋ nâlen nempa penaŋ kwati mamambanik.”

²³ Âpme am Zisas nâmkiniŋpemti mamtemien notnaŋ ekŋenaŋ zet ke nâmti Zângat pigok zemyuŋguwien, “Nempa kapi ku gakiwe.” Wa Zisasiyan ek gakikipiŋ telepgat mamambe keyet nâmti ku zeye.

Pitayaŋ yankwesime keyepmti Zisasiyan pigok zeye, “Egaŋ ewe alik mame neŋ gilik zemti kobap ma gakime kobap e nen nâyap. Âpme geŋ zet keyet eneyet tatnayaŋkwesiniŋ?”

²⁴ Neŋ kwitnaŋ kwitnaŋ sambe ke eknâm mima delaŋ zemâge keyepmti zet sambe beke papiaen kapi weyaŋ zemâtâti kumâti peyap. Keyepmti nin zet meluwaŋ kumpeye kapiyet nâmann penaŋ penaŋak bein.

Zânaŋ zet kapigok zemdelaŋ zeye

²⁵ Âpme Zisasiyaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ mkwage sambe bee ilindiŋ papiaen kuma topmâdak ze papia ŋotekŋaŋ sambe penaŋ sokbemâdak.

Nembayelen Muluwin

Zisasiyet nembayaneyan egalen bunam zapat dolaknan timet timkot mbiengalen zapatnan kukunan

Kawawanngalen Zet Zapat kapi kwitnan Nembayelen Muluwin. Zet zapat kapi Lugañgak kuye. An sepem kwep bunam zapat ñeñan kumsaye keyegak zet zapat ñen kapi kogogak kumsain. An keyet kwitnan Tiopelas. An keyet yanñan ku nânup yangut Lugañ zet zapat kapi kogogak kume an kwep keyelenegak mezin. Zet notnan zet zapat kapiyet keñan tazinen an zet zapat kukunan kapiyan ilinsakwep mamti mulup mimiñanngapmti zet zapat esemtan penan kumâge. Zet ñen zeyeen kapigok, “Nsakwep msat ke pemti met ke kwabenn.” Ek iknan ilin sekwegak mamtemien (Nembayelen Muluwin 16:10-17; 20:5; 21:18; 27:1-28:16). Zet kapiyet keñan makunikgen zet zeya ke ilak eknik.

An eknen kapiyan Zisasimak mambien keyepmti kwilin Zisasiyelen nembayaneg kogok zenzenan. Âpme zet zapat kapiyet keñan makusâpmnigen an eknen keyan Kawawanngalen Zet Zapat Dolaknan Penan zempalaknan bewien keyet zetnan omba penan tazin. Zet Nembayelen Muluwin 1:8 keyet penan zet zapat kapiyet omba penan makumnânik. Tungupman kwepgatnan 28 delan zeinen zet kapigok ñep mainnâsenik: Emetak Tengalen winde ma mulupmanngalen yanñan ma Emetak Tenan an Kawawanngalen zet timamti zempalaknan bembeyet indakumtetitinan indamukulem mimindeme Kawawanngalen Zet Zapat Dolaknan Penan timmet zempalaknan bemâbien ma eknenan Zelusalem mka temanengatnan timmet timkot mme msat katan palaknan bemâge.

Zet noteknan teman kapigogan Nembayelen Muluwin zenup kapiyet keñan talip:

- 1:1-5:42 Dapmelange kuknanngat yanbembenganngalen zezapatnan
- 6:1-9:31 Dapmelange eknenmagen sisipenpen sokbembenganngalen zet zapatnan
- 9:32-12:25 Pitayan Kawawanngalen Zet Zapat Dolaknan Penan zemkawan bemti naman Zuda am mama kemak buknen zemyunngunngan
- 13:1-14:24 Pâlan Kawawanngalen Zet Zapat Dolaknan Penan timti set ñeñan yanbem megeyelen zet zapat
- 15:1-41 Dapmelange ñeñan eknenngalen an damun eknenan ondekek ñeñan Zelusalem mka teman ondekbien
- 16:1-18:23 Pâlan Kawawanngalen Zet Zapat Dolaknan Penan timti set mepme sek zut beye
- 18:24-21:14 Pâlan Kawawanngalen Zet Zapat Dolaknan Penan timti set mepme sek tuk beye
- 21:15-28:31 Pâl atamti peme Loma mkaen zelen tasâtmege

Zisasiyan moti Emetak Ten zempeme totogat zetik mge

¹⁻² Tiopilas an notn, neñ ewenñan tipman baen papia kum gawan ke Emetak Tenan Zisas winde same egañ kwitnan kwitnan mti ombemindenngane nânâ zikat indamkwage keyet Zapatnan ma mulupgat yanñan

zikat indamti msat katanj mekoti mulupmanj mimiyet mulup belinan be-mindemti kululujen mowege keyet zapatnanj kum gama ekbanan.

³ Âpme Zisas amnanj sindem sameti kume gakime bewienanj bangat gilik zem wati kasup 40 kekok ewe msalen kapiyegak mamti Ombeminden-deñanjanane kan sambe sokbemenzilimindamti manje. Mneti ekñenanj pe penanj wageyanj main ma yek kekok zemti kenj zut mbiekgapmti eganj yanjananj zemkawanj bem indamti Kawawanjanalen zemâtâtât katnanen mama keyet zapatnanj kekokak diindoye.

⁴ Âpme kan ñengat ondek tati Zisasiyanj Ombemindendenanjananeyet zeye, “In Zelusalem mka temanj kapi ku peme tapme mebep. In kapiyak tatnepeme neñ ewenjan kwileki ñen Bienanj indandayet zetik mge keyet zapatnanj zema nâmbien ke sokbemindawe.

⁵ Nâip, Zânanj am tu etanjan manzulutindemtan yanj kan belaknik kapi mamopme Kawawanjan Emetak Teñ ingat kenjan bemindewe.”

Zisasiyanj kululujen mowege

⁶ Zisasiyanj Ombemindendenanjananemak Olip kalanjan mot ondek tati Ombemindendenanjaneyanj Zisasiyet yanjkewiwien, “Amobotnanj, geñ alak Islael am manje ndaondak ndemti ningalen Amobotnanjan temanj bemane nin Itali msalen amobotnanj Loma mka teman tazin egat kandanjan ewe ku tabanup?”

⁷ Kegok yanjkwesime Zisasiyanj zeye, “Bienanj kwitnanj kwitnanj ke mme sokbembeyelen windenjan tasainanj kananj beye ke ewe tazingat in eneyet keyet tatnayanjkwesip yangut ke ingalen kwitnanj kwitnanj yek.

⁸ In belak kapi tatnepeme Emetak Teñanj kopme in ke time winde indame nâgât zet zapat zenze an bemti Zelusalem mkaen ma Zudia msalen mka sambe tapmezinen ma Samalia msalen mka sambe tapmezinen ma msat sambe zet zapatn zempalaknanj beme pelelanj bem mekobe.”

⁹ Zisasiyanj zapat kekok diindomti tapme Kawawanjan mme Zisasiyanj elenjan beñ bemti kululujen mopme Ombemindendenanjanane ekñenanjan ektitipenjan tatnepeme zanza ñenanjan koti utuk kekme eekpinjan mbien.

¹⁰⁻¹¹ Mopme ekñenanjan kululujen gwaenegak ektitipenjan tatnepeme keyegak an zut melakandunjan satnanjan ekñenmagen sokbem tati zewun, “Galili mkaengatanjan an, in kwilekiyet zikalin kululujen gwaenen negak ekpeme mowepme talip? Zisas in taekme indemti kululujen mowelep ek maneti sepemanjan kebonjak ewe gilik zemkopme ekbep.”

Zudayet munduman Matiasianj tatagat ombempewien

¹² Kegok zeme nâmti ekñenanjan Olip Kalanj ke katipemti Zelusalem mkaen gilik zemti mebien. Olip Kalanjanjanatnanjan Zelusalem mkaen mametemienenanjan set tunjupmanjan ke maelinjan butnanjan etanj mametemien.

¹³ Meti Zelusalem mka temanenanjan patanj zemti mot mundumin matatemienjan keyegak an kwilin kapigoganjan motabien:

Pita,

Zân,

Zems,

Endulu,

Pilip,

Tomas,

Batolomiyu,

Matiyu,

Zems, Alipiasiyet nemunanjan,

ma Saimon, itnanjan an manje Zilot ekñenmak manje ekmak

Zuda, Zemsiyet nemuṅaṅ an kegogaṅ tapmambien.

¹⁴ An ekṅen ke ma Malia Zisasiyet mamaṅ ma imbi notnaṅ ma Zisasiyet meniṅane ekṅenaṅ keṅ kwep bemti dundundu mulup kan kataṅ omteṅ mamkwatemien.

¹⁵⁻¹⁶ Kan kataṅ kegok maondak metne peme bamgat ondedak ṅengat am nâmkîṅpepeṅinmak 120 kegogaṅ tapme Pitayaṅ ondedagen ke watati zeye, “Dapmeniṅṅne, eweṅaṅ tipman baenen Kawawaṅgalen Emetak Teṅaṅ Zudasiyaṅ Zisas kasa ekṅen zemsokbemindame atawep keyet zet zapatnaṅ Dewit zemsokbemsame zemkawaṅ beye keyet penanaṅ ilak sokbeme ekbenn ke.

¹⁷ Zudas ek ningalen maṅgaengatnaṅ Zisasiyaṅ ikṅaṅ mulup ninmak mimiyelen nâmti ombempeyeyaṅgut egaṅ kilen beye.”

¹⁸ (Keyepmti egaṅ myuṅṅuṅṅuṅṅgalen tosaṅaṅ ke timti msat kwitiye. Msat ke kwitimi msatnanen ke met anzamti diliṅ zem tokumti kambakṅaṅ epeeme tipmaṅ wiselepmaṅ âlâk zemti zupman kwawege.

¹⁹ Kogok mme Zelusalem mka temanen am sambe tabien ekṅenaṅ Zudasiyet zapatnaṅ ke nâmti msat keyet kwitnaṅ ilinaṅgat zelinaset Akeldama zewien, zet ke ningalen zeleset gilik zewanegen, Sip Sombem kegok benak).

²⁰ Âpme Pitayaṅ Kawawaṅgalen zet zapat itnaṅaṅ Sam papiaen zet tazin ke mti pigok zeye,

“ ‘Mkaṅaṅ ṅepgat belak tabe an ṅenaṅ ke ku tabe.’ (Sam 69:25)

Âpme Sam ikṅaṅ keyegak zet ṅen pigok tazin, ‘Mulupmaṅgut an ṅenaṅ toṅaṅ bemti mbe.’ (Sam 109:8)

²¹⁻²² Keyepmti nin Zuda egat munduman an ṅen Zân tu zululut anaṅ mulup mge keyetnaṅ yaṅbemti kwat Zisas Kawawaṅaṅ kululuṅen wati moge. Kan tuṅupmaṅ ke ninmak mamkwati kwitnaṅ kwitnaṅ sambe bee ekmâtâpme delaṅ zemâge. An keboṅ aikmann ninmak mamti Zisas wawatnaṅgalen zet zapat kapi zemkawaṅ bewe.”

²³ Pitayaṅ kegok zeme an zut idaikbien. An ṅen kwitnaṅ Zosep Balsabas manzemtemien ma ikṅaṅ keyak kwitnaṅ ṅen Zastas ma an ṅengat kwitnaṅ Matias.

²⁴⁻²⁵ Idaikidemti dundundu mulup mti zewien, “Amobotnaṅ, geṅ am ningat keṅṅnaṅgat yaṅaṅ nâmtâtâdik. Keyepmti geṅ an zut kapiyet nâmane an kwiyaṅ Zuda an mama mgasik mâti metneti keyet dopmaṅ timti gakiye. Egat munduman tati egaṅ Zisasiyaṅ mulup zet ndaye ke mimiyet nânik beme aik ndamane eksenup.”

²⁶ Kegok dundumti ekṅenaṅ takaset zut teepmaṅ ṅen pemkwepmaṅ ṅen mti butnaṅ baen aṅgalaṅ tati butnaṅ etaṅ zenzelim peme kwatapme Matiasiyaṅ teepmaṅ seṅ mge keyepmti egaṅ Zudasiyelen mundum ke time Ombemindendaṅ ewe 12 munduminan egaṅ kwapme kegok beye.

2

Pentikos Kendoyet Emetak Teṅaṅ kululuṅengatnaṅ toge

¹⁻² Nup kan kataṅ Pentikos Kendoyet Kawawaṅgat sâpe sâpe bumbuyet kwitnaṅ kwitnaṅ timti buluṅ belan mmekoti mambemtemien ke beme am nâmkîṅpepemak ekṅenaṅ mka keṅaṅ kwepgat ondek tatnepeme keyegak kululuṅengatnaṅ tâgâ kwisaknok temaṅ penan kumtoti ekṅenaṅ mka tabienen ke kwisakṅaṅaṅ bemisik tage.

³ Kwisak kokume ekbienaṅ taṅam nambalam keboṅaṅ am tabien kataṅ ekṅenmagen pelelaṅ beme tapmâge.

⁴ Emetak Teṅaṅ keṅinanen bemisik indemti zet sambe keṅinan bemindeye katanṅ yaṅbemti zet ṅen ṅenaset zemâbien.

⁵ Âpme Zuda am sambe mulupgapmti msat sambe mekoti mamtemien ekṅenaṅ Kawawaṅgat zetnaṅ kandaṅan mamamtemien. Ekṅenaṅ kendo keyet koti keyegak tapmambien.

⁶ Yaṅ Emetak Teṅ toge kan keyet am ekṅen keyaṅ tatnâme kwisak temaṅ takume pe kwilekiyaṅ tapm zemti weṅin mepme kwaweti ekme Zisasiyet nembraṅane ekṅen Emetak Teṅaṅ nânâ indame ekṅenaṅ zet zapat dolakṅaṅ tazeme am sambe keyaṅ nâme zelinan esemteṅ tazeme nâmâtâpmâbien.

⁷ Meluwaṅ mamananṅ kegok mme ekṅenaṅ nâmtemtem temaṅ mti zewien, “An ekṅen zet ṅen ṅenaset tazeip an ekṅen kapi Galili msalengatnaṅ etaṅ.

⁸ Nin msat katanṅ met ambesomti ekṅengalen zet nâwenn zet keyegak ikṅaṅgat ikṅaṅgat kapi zigoset nâmti zeme nâmâtâpmann delaṅ zein.

⁹ Nin bepi msat sambe kapigogatnan kopmobenn: Palitia, Midia, Elam Mesopotamia msalengatnaṅ, Zuda, Kapadosia, Pontas, Esia,

¹⁰ Pilisia, Pampilia, Izip ma Libia msat ilindiṅ ke Sailini msat keyet sokṅanik. Ninmagengatnaṅ am notnaṅ Loma mka temaṅgatnan kopmâbien.

¹¹ Ma Zuda am penaṅ ma am Zuda maṅgaen tususuṅaṅ ma notnaṅaṅ Kilit ma Alebia msat sambe keyetnan kopmâbien. Kawawaṅaṅ an ekṅen kapimagen menok temaṅ mme ekṅenaṅ am sambe nin bepi ninaṅgat zetnnaset Kawawaṅgalen zet zapatnaṅ pi zemâtâtndame tuluṅ telaṅ penaṅ weyaṅ nâmâtâtnup.”

¹² Ekṅenaṅ ke ku weyaṅ ekmâtâti nâmtemtem mti ilinak zenâ zenâ mti zewien, “Kwitnaṅ kwitnaṅ kapi yaṅaṅ zigoset sokbein?”

¹³ Mme am notnaṅ ekṅenaṅ an nâmkinṅpepeṅinmak ekṅengat zet kanzowak mti zewien, “Ekṅen tu katikṅaṅ niyoyaṅ keṅin kileṅ beme zet kilom kilom tazeip.”

Pitayaṅ am ekṅengat zet zeye

¹⁴ Âpme Ombemindendaṅaṅ 11 ekṅenaṅ ilinsakwep watati Pitayaṅ am sambe penaṅ tabien ekṅengat kwizet kumti pigok diindoye, “Zuda am notnne ma amkup notnaṅ koti Zelusalem mkaen tadik, in wakṅin weyaṅ beme neṅ kwitnaṅ kwitnaṅ tasokbein kapiyet yaṅaṅ zema weyaṅ nâit.

¹⁵ In nâme nin kapiyaṅ tu katikṅaṅ nimti keṅṅ kileṅ tabein mene kegok otnâmndeip. Yaṅgut yek. Pi ewe tambuṅan 9 kilok etaṅ pimak.

¹⁶⁻¹⁷ Muluwaṅ kapi sokbembeyelen Kawawaṅgalen golaṅ zenze an Zoel egaṅ kapiyet eweṅan baenen Kawawaṅgalen Zet Itnaṅanen pigok zeme nâmti meluwaṅ kapigok mge,

‘Kan bududuk beme neṅ nemunambaṅine ekṅenaṅ neṅmagen bamgat zigok sokbeweyet zet timti zemkawaṅ bemâbep. Ma nembraṅine zomolim notnaṅ ekṅen zikalin mitima meluwaṅ mamananṅ notnaṅ ekbep ma ailip ekṅen kwitnaṅ kwitnaṅ notnaṅ kieset zikat indama ekbep ma Emetakṅ Teṅ msat sambe am keṅinan bemisik indewap.

¹⁸ Ma kan keyet sisiliṅ animbinne ekṅen Emetakṅ Teṅaṅ keṅinan mulat indema ekṅenaṅ neṅmagen bamgat zigok sokbeweyet zet indama zemkawaṅ bemâbep.

¹⁹⁻²⁰ Neṅ kululuṅen ma msalen menok notnaṅ kapigok mma sokbemâbe. Msalen tep temaṅ zime kasak temaṅ kwaikbe ma am sipmaṅ kileṅ mulapmebep ma kululuṅen neṅ kasup zikatnan mma sopsop kuwe ma eyoṅga

zikatnaŋaŋ ŋamaŋ sip nembon beme Amobotnaŋaŋ kopme oloŋen mimi keyet kanaŋ ke bewe.

²¹ Kegok sokbeme an ŋenaŋ Amobotnaŋgat kwitnanen dunduwe beme egaŋ aŋgalaŋpewe.’ *(Zoel 2:28-32)*

²² Israeŋ am notnne, in zet kapi tatnâme zema nâit: Kawawaŋaŋ ikŋaŋ Zisas Nasalet mkaengatnaŋ mulup same egaŋ inmagen menok kwitnaŋ kwitnaŋ mzikat indamkwapme ekmâtâbien.

²³ Ewaŋaŋ tipman baen Kawawaŋaŋ ikŋaŋ ke mimiyelen nâmâtâtpeye keyet kataŋ inmagen sokbeme in an bekaŋaŋ mimi penaŋ ekŋengat belinan beme ekŋenaŋ tewen kumasasok peme tati gakiye.

²⁴ Yaŋgut gakikiyelen windeyaŋ ku atam tage. Kawawaŋaŋ mme gilik zem wati gakikiyelen nukŋaŋ sambe beye gaipeme wenje.

²⁵ Keyet Dewilaŋ eweŋaŋ Zisasiyet zetnaŋ kapigok zemkawaŋ beye, ‘Neŋ Amobotnaŋ ekma zimoseŋnaŋ kwesiŋ matazin. Egaŋ nâgât betn penaset tazingapmti kwilekiŋen nukŋaŋaŋ ku naikbe.

²⁶ Egaŋ neŋ gakikiengatnaŋ mme wapma mama kanzizit nanayet zetik mneŋgeyet webem mayap. Keyepmti neŋ nâma dolakŋaŋ penaŋ beme zetn oloŋen palen manzeyap.

²⁷ Geŋ ek ketalatpemane am gakikiŋaŋ mundumen ku tabe. Ma geŋ Nemundi Teŋ ek pemane gakimti sekŋaŋ msalen ku sambuwe.

²⁸ Geŋ mama kanzizitgalen set zikat nawanan. Âpme gâgât monzalamdan neŋ oloŋen temaŋ penaŋ mbap.’ *(Sam 16:8-11)*

²⁹ Notnne, neŋ yeŋŋ sokŋ Dewit egat zet pigok penaŋ zemkawaŋ bema nâit. Ek ilak itnaŋaŋ gakime bewien yaŋ bewien ke am zaimaŋ sosok tapme maeknup.

³⁰ Ek golaŋ zenze an mamkwapme Kawawaŋaŋ egat zetik mpemti kapigok zemkatik bempeye. In sokdine ekŋenmagengatnaŋ an ŋen aikma egaŋ nâlen Amobotnaŋ mundumm ke tiwe.

³¹ Ke nâmti eweŋanak tipman baen Kilaisiyaŋ gakimti wabeyet zetnaŋ pigok zeye,

‘Kawawaŋaŋ am gakikiŋaŋ ekŋengat tunguwinan peme wemti sekŋaŋaŋ ku sambuwe.’ *(Sam 16:10)*

³² Zet keyet kataŋ Zisas ek Kawawaŋaŋ gakikiengatnaŋ mme wapme nin Zisas walep elak penaŋ ekmâtâbenn. Keyet zapatnaŋ kapi manzemkawaŋ benup.

³³ Egaŋ wati moti Kawawaŋgat betnaŋ penaset moti tapme Kawawaŋaŋ Zisasiyet Emetak Teŋ peme totogat zetik mpeye keyet kataŋ Emetak Teŋ peme toti ninmak tati mulup mme in alak egat yaŋaŋ kapi sokbeme egip.

³⁴⁻³⁵ Dewit sekŋaŋ melesiŋ kululuŋen ku moge yaŋgut zet belak kapigok etaŋ zeye,

‘Kawawaŋaŋ nâlen Amobotnaŋgat pigok dunduye, “Kot betn penaset tot tapmane neŋ kasandine maŋge kwep bemindema geŋ windenjin mtoidewanik.” ’ *(Sam 110:1)*

³⁶ Keyepmti Israeŋ am in pigok nâmkatik beseip, in Zisas an yomengatnaŋ ndatitiyet koge an ke tep palen kume gakiye. Kilais ek ke Kawawaŋaŋ alak mtati Amobotnaŋ onzempeme tazin.”

³⁷ Pitayaŋ zet kegok zeme amnaŋ nâmtemtem mti Pita ma ombeminden-deŋaŋ an notnane notnaŋ pigok indayaŋkwesiwien, “Notnne, nin zigok penaŋ mmann ŋep penaŋ besem?”

³⁸ Zeme Pitayaŋ pigok diindoye, “In kwep kwewaŋ bekaŋaŋin eknâmti yomengatnaŋ gilik zemti Zisas Kilais nâmkiŋpemti egat kwitnanen tu

zulutme Kawawaŋaŋ ingat yomin katikpewe. Kegok mme Kawawaŋaŋ in Emetak Teŋ taolet m indawe.

³⁹ Ilin ma nemunambaŋine ma am msat sambe tapmelip kapi Amobotnaŋ Kawawaŋgat zetnaŋ nâmti ekmagen kobep katanŋ egaŋ Emetak Teŋaŋ indandayet zetik mpeye ke indawe.”

⁴⁰ Pitayaŋ zet kekok diindomti ewe tusumti golaŋ zet pigok diindoye, “In am myuŋguŋguŋin temaŋ ekŋenmagen peme tapme keŋin gilik zemti kobep. Am bekaŋaŋ ekŋen ke Kawawaŋaŋ indawaletbe nâip!”

⁴¹ Kegok zeme kasup keyegak am 3000 mee kogaŋ Kawawaŋgalen zet zapat dolakŋaŋ nâmti nâmkŋipeme tu zulutindeme Kilaisiyelen am maŋge ekŋenmagen tusuwien.

Am nâmkŋipepemak ondedakŋin ma mama mimiŋin kwep dolakŋaŋ wemkwage

⁴² Âpme am ekŋen kapi ombemindendenŋaŋ ekŋenaŋ Kawawaŋgalen zet zapat dolakŋaŋ mandiindom kwatemien. Mti keŋ kwep penaŋ bemti tambuŋalem niniyet ma dundundu mulup mimiŋet mene mene maondaktemien.

⁴³ Âpme Kawawaŋaŋ ombemindendenŋaŋ ekŋengat palesetgatnaŋ menok sambe penaŋ mgeyepmti am sambe ekŋenaŋ nâmtetem palen mamkwabien.

⁴⁴ Am nâmkŋipepemak ekŋenaŋ keŋ kwep bemti kwitnaŋ kwitnaŋin sambe bee temakwep apalak tim nimwianŋ wianŋ mmamkwabien.

⁴⁵ Ma ekŋenaŋ msalin mkaŋin ma kwitnaŋ kwitnaŋin sambe bee ke-talasime amnaŋ keyet tosaŋaŋ mânep indame timti ondek bemti naman ilinagak olat zeme katanŋ kalaŋ indame matimtemien.

⁴⁶ Ekŋenaŋ tambu misa katanŋ Zuda am ilinaŋgalen sesewat mka teman ilindiŋ maondaktemien. Ondekpemtŋ naman kalaŋti mka ŋen mka ŋen mekoti meu time kwawepme ilindiŋ kalaŋ kunnimti oloŋen palen tati tambuŋalem manimetemien.

⁴⁷ Mama mimi dolakŋaŋ kekok mkwati Kawawaŋ kwizet buŋamaŋ mwati sesewatsamkwapme am notnaŋaŋ ke egomti ekŋenmagen tusumti nâmkŋipepe aikme Amobotnaŋ Kawawaŋ iŋkaŋgalen maŋgeen ke matusum indentan.

3

Pitamak Zânaŋ an setnaŋ bekaŋaŋ ŋen weyaŋpewun

¹ Kan ŋeniyet Pitamak Zân egeŋaŋ 3 kilok dundundu kanaŋ beme Zuda am ilinaŋgalen sesewat mka teman dundundu mulup msât mowebun.

² Âpme an ŋen setnaŋ wesinŋ mamkeŋ keboŋ sokbembenŋaŋ an ke notnanyaŋ tambu msa luaen luenzamti kot Zuda ilinaŋgalen sesewat mka temaŋ keyet “Setokwakwat Dolakŋaŋ” manzemtemien keeset peme tati ekme am sambeyaŋ sesewat mka temanen mobot totot mme indikti mânep milawatgat mawekumindamtan.

³⁻⁴ An keyaŋ tati idikme Pitamak Zân egeŋaŋ sesewat mka teman mowesât mmalu idikti kekokgak mânep milawatgat idawekume egeŋaŋ ek eksememuŋ mtati Pitayaŋ pigok dunduye, “Geŋ pien ndikbak!”

⁵⁻⁶ Mme an setnaŋ bekaŋaŋ egaŋ wa kwileki ŋen nasâpmlup mene zemti eleŋzemoidikme Pitayaŋ egat zeye, “Nit mânep milawat mene ŋen ku tatndain. Kwewetaŋ tatndain ke gasâpmlup. Zisas Kilais Nasalet mkaengatnaŋ egat kwitnanen zeyapgat wati met!”

7-8 Kegok zemti betnaŋ penaset betname setnaŋ ɲandoŋaŋ dolakŋaŋ beme sakwep elen belen bemti wat mutututi mebekokot mti egetmak ilinsakwep sesewat mka temaŋ keŋaŋ moti set mamaŋaŋgat oloŋen mti palam mobot totot mti Kawawaŋ zemesesewatpeye.

9-10 Âpme an keyaŋ set tapmamti Kawawaŋ tasesewatsame am sambeyaŋ ekti nâmtetem mti zewien, “Sesewat mka temaŋ ‘Sekekek Dolakŋaŋ’ manzeip ke totati mânep milawatgat ndawekumti matazin wa an ikŋaŋ kapimak zemti nâmtetem mbien.”

Pitayaŋ am Kawawaŋgalen zet zapat dolakŋaŋ diindoye

11-12 An keyaŋ Pitamak Zân egetmagen met ilinsakwep mka keŋaŋ ɲen kwitnaŋ Solomon makumtemien ke mame amnaŋ indikti buluŋ bililiŋ ilinsakwep ekŋenmak ke met ondektati nâmtetem temaŋ mti tapme Pitayaŋ am ke indikti pigok diindoye, “Am in kapi kwilekiyet an wesin dolakŋaŋ bep keyet ektemtem mti nit ɲandem tatndigip? Kwitnaŋ kwitnaŋ ke ndaŋgat windenidaŋgat ma teŋ mamandaŋgat mamaŋaŋ ku aiksolut.

13 Nit yeŋsokŋne Abalaam ma Aisak ma Zekop mee ekŋengalen Kawawaŋ egaŋ Nemuŋaŋ Zisas ek Amobotnaŋ mwat onzempemti winde temaŋ saye. An ke in zemkumti kasa kuku an ekŋengat belinan beme ekŋenaŋ wati amobotnaŋ Pailletmagen mepme egaŋ yomaŋ ɲen ku aikti belak zempeme mebegalen mgeyaŋgut in zekaŋkaŋ mti kume gakikiyet zewien.

14 In An Teŋ ma Kwatetepmaŋ ek bamkumpemti amobotnaŋ Pailletgat kwizet kaliaŋ kumti an bekaŋaŋ am indom enzilili ke nâmpeme inmagen totogat zewien.

15 Mti in An mama toŋaŋ ek kume gakiye yaŋgut Kawawaŋaŋ gakikien-gatnan mme gilik zem wage. Nin an keyet zet zapatnaŋ manzempalakŋaŋ benup.

16 Keyepmti nit Zisasiyaŋ ikŋaŋ winde ndame nit nâmkŋpepemak tati ikŋaŋgat kwitnanen an kapi mmalu dolakŋaŋ bemti ingat zikalinan tapme taegip kapi.

17 Notnne, neŋ ɲep nâmindeyaŋ in ma amobotnaŋine in Zisasiyet yaŋaŋ ku nâmtiyepm ek yomepiŋaŋgut belak kekok msawien.

18 In meluwaŋ ke mme Kawawaŋaŋ golaŋ zenze anane ekŋengat zeme ekŋenaŋ Kilais sindem nâmeti gakikiyet zet zapatnaŋ dolakŋaŋ papia itnaŋanen meluwaŋ mkwabien ke penaŋaŋmak beye.

19 Keyepmti in yomengatnaŋ keŋin gilik zemti Kawawaŋmagen kopme egaŋ mama mimiŋin bekaŋaŋ ke katikpemti gilik zemindatime in sek welelaŋin kwawepme mambep.

20 Zisas Kilais ke Kawawaŋaŋ ninmagen peme kokogat ombempaye. Yaŋ maneti zempeme ninmagen kapi toge.

21 Zisasiyaŋ Bipmaŋgalen mowegeen keyegak mame Bipmaŋaŋ msat kululuŋ pi asekti naman alakŋaŋ mme sokbemâbe keyet zetikŋaŋ eweŋaŋ golaŋ zenze anane teŋ zemindeme ekŋenaŋ keyet zapatnaŋ esemteŋ zemkawaŋ bemâbien.

22 Golaŋ zenze an ekŋen keyet tunguwinagaŋtaŋaŋ ɲen Moses egaŋ zet kapigok zemsokbeye,

‘Amobotnaŋ Kawawaŋaŋ inmagengatnaŋ nolin ɲen mwat onzempeme egaŋ neŋ golaŋ zenze an mamayaŋ keyet katan mamti zetnaŋ zeme nâmti gawepuwep.

23 Golaŋ zenze an keyelen zetnaŋ am notnaŋaŋ gawepumti ekmagen ku tusuwep beme Kawawaŋgalen maŋgeengatnan zemindeme zupman meti walelet aikbep.’

(Zii Zet 18:15, 19)

²⁴ Âpme eweñan tipman baenen golan zenze an Samuel ma notnañ egat bamañ mamkwabien ekñenañ kan kapi sokbembeyet zetnañ papiaen meluwañ mkwabien.

²⁵ In golan zenze an ekñengat nemunambañine in kapiyet Kawawañan yensokñin Abalaamak tususu mti egat zetik pigok mpeye ke toñañ in bewep. Kawawañan egat pigok zeye,

‘Neñ gâlen mañgaengatnañ an ñen egat pembenangapmti msalen am sambe talip ekñenmagen kwitnañ kwitnañ dolakñañ mimindawap.’

(Sokbembe 22:18)

²⁶ In kapiyepm Kawawañan eweñan nâmâtâti Nemunañ Zisas zempeme kot msalen kapi sokbeye ke in ñeñañ mama mimi bekananengatnan indapmukulem mti gilik zemindatitiyet kekok mge.”

4

Pitamak Zânmañ mka katikñañ idewien

¹⁻³ Pitamak Zânañ ke tati animbi zet kekok diindomambe tapmalu sâpe sâpe bumbu an ekñen ma Zudayelen sesewat mka temañgalen an tipdakutum ekñengat ñeñañin ma zii zet zikat indanda an ekñenañ kopmâbien. Ekñenañ kotati ekme Pitamak Zânañ Zisasiyañ wage ma am gakikiñañan wabep keyet zapatnañ animbi sambe tadiindom kwapmalu ekñenañ keyet nâme ñep ku beme indatimti zemidosât nâmbienangut msat gasi beyeyepmti belak idatimti met mka katikñañ sekek idewien.

⁴ Yañgut am egetgalen zet nâmti notnañañ nâmkñepepe aikti Zisasmagen tusume am nâmkñepemak sambe penañ temakwep 5000 mee kogok beye.

Pitayañ an damuñ ekñengat monzalaminan Zisasiyet yañañ zemkawañ beye

⁵⁻⁷ Msa msame sâpe sâpe bumbu an ñeñañ ma sesewat mka temañgalen an damuñ notnañ ma zii zet zikat indanda an ekñenañ meti sâpe sâpe bumbu an ñeñañin temañ Anas ma egalen mañgaengatnañ am notnañ ma Kaipas ma Zân ma Aleksandia ma sâpe sâpe bumbu an notnañ ekñenmak temakwep Zelusalem mka teman ondekti Pitamak Zân tunjuwinan onzemidemti pigok idayañkwesiwien, “It winde kwiyañ ma kwiyet kwitnanen ma meluwañ zigok penañ mti an wesin kapi mmalu dolakñañ beyan?”

⁸⁻⁹ Idayañkwesime Pitayet keñanen Emetak Teñañ zet same zelin dopmañ pigok gilik zemindaye, “Sâpe sâpe bumbu an ñeñañne ma sesewat mka temañgalen an damuñne in nit awesin ke zigok penañ mti mmalu dolakñañ bep keyet yañañ penañ nâsâgât ndayañkwesimti talip.

¹⁰ Keyepmti nit zemkawañ bemalu in ma Israael am ilinsakwep yañañ nâmâtâlit. Zisas Kilais Nasalet mkaengatnañ e in tewen kumasasok peme gakime bewien. Yañ Kawawañan naman gakikiengatnan mme wageyañ main. Egat kwitnanen an wesin kapi sekñañ mmalu dolakñañ beyanañ kapi tapme taegip.

¹¹ An Zisas keyet Kawawañgalen Zet Itnañanen baen meluwañ kapigok mimiñañ tazin,

‘Mka walalat an ekñenañ tepum ñen bekanañ zemti peme mewengeyañ alak tepum keyañ mka tepumañ kaliñañ penañ bemti mka atam tazin.’

(Sam 118:22)

¹² Kawawañan msalen an ñeñañ am ñen yomengatnan gilik zemti indatitiyet winde ñen ku saye. Egañ Zisasiyañ mulup ke mimiyañ nâmti ek etañ saye.”

13 Zet keboŋ keboŋ etaŋ tazemalu am tabienanŋ nâmti zewien, “An zut kapiyanŋ nânâ mka temanen ku mebun. Zisasmak belak mamtemunanŋut nânâ kabonŋ kapi deeset tiwunanŋ kiŋgagapiŋ pi nâmtalati tazelup.” Zemti nâmtemtem penaŋ mbien.

14 Âpme ekŋenanŋ an setnaŋ bekananŋ weyanŋpewun ke egetmak ilinsakwep tapme indikti zet dopmanŋ ŋen gilik zemindandayet nâme ŋep ku beme peme tage.

15 Kegok zemti tabienanŋ yek beme eget zemideme zupman towepmalu ilinak tati pigok zenâ zenâ mbien,

16 “An zut kapi zigok mimidasenup,” zem zenâwien? “Egelaŋ menok ke msokbemalu Zelusalem mkaen animbi sambeyanŋ keyet zapatnanŋ ilak nâme delaŋ zep keyepmti nin ŋep ku iyanŋ indendeyelen bein.”

17 Zem mbienanŋ yek beme zewien, “Yegat mulup ewe tusum mmalu am sambeyanŋ nâmbepgapmti nin zemkiŋgagat zet zemann egelaŋ keyet kiŋgati Zisasiyet kwitnanŋ ewe ku mpalakŋanŋ bewalup.”

18 Kegok zemnâmpemti naman idazemtetime mka keŋanenak mowepmalu pigok zewien, “It am ŋen ewe Zisasiyet yaŋanŋ ŋen ku zemzikat indawalup.”

19 Kegok zeme Pitamak Zân egelaŋ zewun, “Nit zet kapi zemalu ilin opem nâit. Ingalen zet gawepumti Kawawaŋgalen zet peŋ pemalu toweme keyet Kawawaŋanŋ niŋat nâme zigok bewe?”

20 Nit Zisasiyet mulupmanŋat yaŋanŋ sambe be ekmâtâpmalu delaŋ zeye. Keyepmti kwizapatnanŋ kapi belak atam pemalu ku tabe.”

21 Egelaŋ kegok zemalu an ŋeŋanŋ ekŋenanŋ zemkiŋgagat zet notnanŋ ewe tusumdiidomti belak ideme toti mebun. Am sambe ekŋenanŋ muluwanŋ ke ekti Kawawaŋgat sesewatsawien keyepmti an temaŋ temaŋ ekŋen keyaŋ kwindemti an zut ke kwileki ŋen ku miidawien.

22 An wesinŋ Pitamak Zânmak menok temaŋ egat palen mti weyanŋpewun. An ke nup kananŋ 40 seabempein.

Am nâmkijpepemaganŋ dundundu mulup katikŋanŋ mbien

23 Pitamak Zânanŋ amobotnanŋ ekŋenanŋ katikideme egelaŋ nâmkijpepemak am nolitne ekŋenmagen koti ondedagen sâpe sâpe bumbu an ma sesewat mka temaŋgalen an damuŋ notnanŋ ekŋenanŋ zet zewien keyet zapatnanŋ mimindawien.

24 Âpme ekŋenanŋ zet ke nâmti keŋin ondek kwep bemti Kawawaŋgat pigok dunduwien,

“Amobotnanŋ, geŋ kululuŋ msat ma nembu temaŋ ma kwitnanŋ kwitnanŋ sambe mamaŋanŋmak wemezin kapi mmame sokbem mâge. *(Kisim Bek 20:11; Sam 146:6)*

25 Geŋ ningat yeŋsokŋ Dewit mulup andi Emetakdi Teŋanŋ keŋanŋ m elen beŋen beme zet kapigok zeye,

“Zigogat am Zuda maŋgaen ku sokbembenanŋ ekŋenanŋ Amobotnanŋat ŋenzinziŋ mti kusât tapmip? Ma pe kwilekiyet am ekŋen kapiyanŋ ondekti kwitnanŋ kwitnanŋ yaŋanŋ yaŋepiŋ kapi msâgât tazenâip?”

26 Msalen an damuŋ sambe ekŋenanŋ Amobotnanŋ Kawawaŋ ma Nemuŋan Kilais egetmak âsâgât keŋ kwep bemti zenâ zenâ tapmip.’ *(Daniel 9:24)*

27 Dewilaŋ zeye keyet kataŋ amobotnanŋ Elotmak amŋane Israeŋ ekŋenmak am Zuda maŋgeen ku sokbembenanŋmak amobotnanŋin Paillet ekŋenanŋ mka temaŋ kapi temakwep bemti Kawawaŋ geŋ Zisas mulup andi teŋ ke pemane am yomengatnan ndatitiyet ombempemti zempemane koge ek kume gakikiyet mulupmanŋ penaŋ sukwep mbien.

28 Geŋ eweŋan baen mulup andi kemagen kwitnaŋ kwitnaŋ ke sokbembeyet zemkabewanan keyet kataŋ sokbemsaye.

29 Yaŋ alak pi naman nin Zisas mâti mamann amnaŋ ningat kasa tapminndaip keyet Amobotnaŋ geŋ kasa keyet keŋan winde ndamti ndamukulem mmane nin kiŋgagapiŋ gâlen zet zapadi dolakŋaŋ kapi ammagen windenambeŋ zemkawaŋ bemann zet zapadaŋ palakŋaŋ bewe.

30 Kawawaŋ, geŋ mulup andi teŋ, Zisas egat mti winde ndamane nin am zawatmak ekŋen mmann alik bewep ma nemundi Zisas egat kwitnaneŋ nin menok yaŋaŋ igak igak mbanup.”

31 Kegok dundum delaŋ zeme mka ondek tapmambieneŋ ke titok temaŋ mti mekwapme Kawawaŋgalen Emetak Teŋaŋ am tabien bee keŋinan topme ekŋenaŋ kiŋgagapiŋ eleŋ belaŋ bemti zet zapat dolakŋaŋ am keŋan windenambeŋ penaŋ zemkawaŋ bemebieŋ.

Nâmkiŋpepemak ekŋenaŋ kwitnaŋ kwitnaŋin apalak timambien

32 Zisas nâmkiŋpepeŋaŋ am ekŋenaŋ ondekti keŋ kwep bemti milawalin mee toŋan toŋan ku timamkwabien ekŋenaŋ milawalin belak apapalak timamkwabien.

33 Kegok taindame ombemindendeŋaŋ ekŋenaŋ Zisas gakikiengatan wage keyet zapatnaŋ windenambeŋ am ekŋengat zemkawaŋ bewien. Âpme am nâmkiŋpepemak ekŋengat tuŋguwinan Kawawaŋgalen keŋ taolelaŋ bemisik tage.

34 Ekŋenmagen ŋenaŋ ola olat palen ku maŋge. Ekŋenaŋ msalin mee tage ke an ŋenaŋ kwitime mânep ke mti met ombemindendeŋaŋ an ekŋengat belinan mambemtemien.

35 Âpme ekŋenaŋ ke timtati am ŋenaŋ kwileki ŋengat olati kot zeme kataŋ milombiŋinanengatan ke timtati maindatemien.

36 Âpme kan keyet an ŋen Zosep ombemindendeŋaŋ ekŋenaŋ kwitnaŋ Banabas manzemtemien. (Banabas kwit keyet yaŋaŋ, An Zemgwatnaŋ Mimi.) An ke Liwaiyelen maŋgeengatanŋ msatnaŋ Saipalasiyetnaŋ.

37 An keyaŋ msatnaŋ an ŋeniyet zeme kwitime mânep ke mti kot ombemindendeŋaŋ ekŋengat belinan beye.

5

Ananiasmak imbiŋaŋ Sapila egetgalen zapat

1 Awembiŋ zut ŋen mamamtemun apmaŋ kwitnaŋ Ananias imbiŋaŋ Sapila egeŋaŋ kegogak msalit butnaŋ ŋen tosayet zemalu amnaŋ kwitiwien

2-3 yaŋgut mânep piwan timti imbiŋaŋmak zenâmti keŋ kwep bemti mânewit butnaŋ enzilim pemti butnaŋ etaŋ apmaŋaŋ mti met ombemindendeŋaŋ ekŋenmagen beme Pitayaŋ mânep ke ekti zeye, “Ananias, geŋ kwilekiyet Sadaŋaŋ keŋdi myuŋgume mânep msadaŋgat tosaŋaŋ tinak ke butnaŋ buzak enzilimpemti butnaŋ etaŋ mti kot Emetak Teŋ tatetipenik?”

4 Geŋ msadi kegok nâmti belak pemane gitaŋgat zapat tadak. Ma an keyaŋ msadi kwitime mânepdi giti timti kwilekindi ŋen msât nâmti mbek piwan? Geŋ kwilekiyet mânep ekti keŋdi puŋpuŋ mme kegok mnak. Geŋ wa nin ku tetindenak; Kawawaŋ tetipenak nânik!”

5 Zet kegok zeme Ananiasiyaŋ nâmti keyegak tokutumti gakime am notnaŋ tabien ekŋenaŋ ekti kiŋgabien.

6 Âpme an zomolim notnaŋ tabien ekŋenaŋ moti egat sekŋaŋ sâgaŋ sumuŋti met am sumen bewien.

7-8 Ke mti belaknik tatnepeme Ananiasiyet imbiñanaj apmangat zapat nânâpiñ belak kwawopme keyegak Pitayan egat zeye, “Msatgalen mânep kapi etañ apdan mti kobep?”

Zeme imbiñanaj zeye, “Ilak buke etañ keyalak ke mkobepmak.”

9 Zeme Pitayan zeye, “Abdimak it kwilekiyet Emetak Ten tetipepeyet kenit kwep belut? Nemba zomolim set tokwakwalen talip ekñen kaimañ abdi mmet beyo yañ geñ kegogak gapmet beseip!”

10 Kegok zeme imbiwan setnañ kandañan ke tot gakiweme an nemba zomolim tabien ekñenaj mka keñan kwati sekñanaj mti apmañ bewien keyet solonan mebewien.

11 Kegok mme am nâmkijpepeñinmak manje ma am notnañ ekñenaj zapat ke nâmti zemkiñgagat omba penañ mbien.

Ombemindendenaj ekñenaj menok sambe mkwabien

12-13 Ombemindendenajmak am nâmkijpepemak ekñenaj keñ kwep be-mti sesewat mka temañ keñan ñen Solomon manzemtemien ke maon-daktemien. Mti tokwati am tunjuwinan menok sepem igak igak mme ekti am notnañan nâmkijpepemak ekñengat nâmindeme mobotnañ beme ekñenmak tususâgât manâmtemien yangut Zuda amobotnañ notnañgat makingatemien.

14 Yangut mulup ke ewe tusum mmepme animbi sambe penañan Zisas nâmkijpemti ombemindendenaj ekñengalen manjeen omba penañ me-tusumâbien.

15 Âpme ombemindendenaj an ekñenaj menok sambe mme kwizet buñamañan mekopme nâmti keyepm am ekñenaj noline zawat sek sindemak indaluanzam timti Pitayan kasuwen kwawepme weñanaj ekñengat paleset kwawepme dolakñan beseip zemti ekñen set ganzenan sin yangemindeme toti selen dombem tapmebien.

16 Âpme Zelusalem mka temañ keyet sokñanik mka tapmege keyet am sambe penañ ekñenaj kegogak noline zawat sek sindemak ma we bekananaj keñinan tatatnañ indatimti kopme Pitayan weyanindeme dolakñan bemâbien.

Ombemindendenaj sisipeñpeñ mimindawien

17-18 Mulup dolakñan kegok tapm mepme sâpe sâpe bumbu an sambe ekñengat ñeñanin ma notnane Sadusi notnañ ekñenaj ilinsakwep ombemindendenaj ekñengat nâmbekambemindemti keyegak wati met indatamti mka katikñan meindeme

19-20 tatnepeme tambu sutnan Kawawangalen enselañ toti set kwaletindemti zupman indatimtoweti zeye, “In meti sesewat mka temañ keñan moti animbi mama mimi alakñan kapiyet zapatnañ ewe tusumti diindoseip.”

21 Ombemindendenaj ekñenaj zet ke nâmti toti met tambunan penañ sesewat mka temanen moti animbi zezapat diindomâbien. Âpme sâpe sâpe bumbu an sambe ekñengat ñeñanin ma notnane ekñenaj Zuda am ekñengalen amobotnañ sambe ekñenaj kopme ondektati ombeminden-denaj zelen indendeyet nâmti zet beme mekopme an ñeñan notnañ zemindeme mka katikñan meti ombemindendenaj ekñen indatim kopme amobotnañ zimoselinan tati yanjanin zenzeyet nâmti zemindeme mebien.

22 Am indatisât mebien ekñenaj mka katikñangalen an damuñ ekñen ilinsakwep damuñ mti tapme moindaikti mka katikñan set mâtâti keñan moti ekme ombemindendenaj ekñen ñen ku tabiengapmti meti zewien,

²³ “Nin met patan zemti set damu eknen bee nsakwep sekekek kaliñan tapme ekti set mâtâti moekmann ombemindendenan eknenan kenan ku talo.”

²⁴ Zet kekok zeme nâmti sâpe sâpe bumbu an sambe ekngat nenanin ma sesewat mka temanğalen antipdakutum ekngat nenanin eknenan ombemindendenan eknenan kwawabien ke zeme nâmti nâmtetem teman mbien.

²⁵ Tazem timatnepeme an nenan patan zemkwati zeye, “An in mka katiknan met kek indeyo eknen piwan kwawaloyan sesewat mka teman daen moti animbi Zet Zapat Dolaknan Penan tadiindoip.”

²⁶ Zeme nâmti sesewat mka temanğalen damu mimi egat nenaninan an notnan ndatime sesewat mka temanen meti nin mot ekngat zet zenepemann amnan nanzanan ndoseipmagen zemti kingapen met ombemindendenan eknen zesewak sewak mimindemti indatkobien.

Ombemindendenan eknenan an damu teman teman ekngalen ondedagen tati zet kingagapin zewien

²⁷ Indatim koti amobotnan ondedagen indat koindeme ekngat tunguwinan tapme sâpe sâpe bumbu an sambeyet nenaninan pigok indayankwesiye,

²⁸ “Nin an kapiyet kwit zapatnan am eknenmagen zempalaknan ku bembeyet zemkulumindewan. Âpme in Zelusalem mkaen am zapat ke ewe zempalaknan bemti an Zisas ke kuwien e nin kukuñanok manzemdoip.”

²⁹ Zeme Pitamak ombemindendenan notnan eknenan dopman pigok gilik zem zewien, “Nin amğalen zet gawepumti Kawawağalen zet kulumann nep penan ku bewe.

³⁰ In Zisas tewen kumti masasokpeme gakiye yanğut yenşoknemak ningalen Kawawañan buteme wageyan ewe alik mamain.

³¹ Âpme Kawawañan mme wapme wapmoti iknanğat betnan penaset Amobotnan peme tati Israeal am yomengatnan kenğ gilik zemann ndatitiyet mulup zet eyo saye. Keyepmti Israeal amnan Zisasmagen yom zemkawañ bemann eğan yomm katimndendeyet damu matazin.

³² Nin zet tazenuwen pi wa kwitnan kwitnan notnan sokbemâpme eknâmâtâben ke manzemkawañ benup. In Kawawağalen zet gawepumti mame Kawawañan Emetaknan Ten iknanğat ken taoletnanğapmti tewalañ indaye eğan in zet sambe kapi zemkawañ bemindame kegogak ekmâtâbep.”

³³ Zet kekok zeme an nenan eknenan nâmti kenin bekanan penan beme ombemindendenan eknen indome gakikiyet zenâ zenâ mbien.

Gamalieliyan notnane notnan zemkulumindeye

³⁴ Amobotnanğalen ondedak keyet kenan an nen Gamaliel ek an zii zet zikat indanda. An ke am sambeyan nâmpeme mobotnan penan mambemtan. Eğan watati, “Ombemindendenan eknen belaknik zemindeme zupman baen towewegat,” zeye.

³⁵ Zeme ombemindendenan eknen zemindeme towepme ilinak tati amobotnan sambe ekngat zeye, “In an eknen kapi kwileki nen mimindasâğât nâseip beme weyanâmâtâtati mseip.

³⁶ İtnanan tipman baen an nen kwitnan Teudas eğan wati, ‘Nen amobotnan,’ zem mme am 400 kegogañ ekmagen met wetekumti manepeme an ke kume amñane eknenan kalañ mekopme ondedak nin takwage ewan yek beye.

³⁷ Ya naman bam an ñen Zuda zeme ke Galili mkaengatnañ egan gapmanan am kwilin bemtiti mulup mge kan keyet am notnañ Zudayañ zet kelakñañ mimindeme koti ek mâti meti amobotnañ notnañ mtoindesâgât mme ekñañ ek kegogak kume gakime manğeñane ekñen indomkume kalañ mekobien.

³⁸ Keyepmti in am ekñen kapi indondopiñ belak indeme talit. An ñenañ ñeñañ bemti tapm beween mulup tabep kapiyañ ñep towembe.

³⁹ Âk Kawawañañ ikañ ñeñañ beme tapmip beme in m aleme yek bewe. Mneti nin Kawawañgalen mulupgat kasa mbanupmagengat eksewanup!”

⁴⁰ Kegok zeme an ñeñañ notnañ tabien ekñañ nâme ñep beme ombemindendañ ekñen ewe indazemtetime mopme sindiwañ indomti Zisasiyet kwizet buñañañ ewe tusumti ku zenzeyelen zemkulumindemti zemindeme

⁴¹ toti met Zisasiyet kwizet buñañañgapmti katikñañ bemtati sindem ma sakambuk time keyet Kawawañañ nâme ñep beyeyepmti oloñen mti

⁴² kan katañ sesewat mka temanen ma am nâmkîñpepemak ekñengalen mka katañ ondekmeti Zisas Kilaisiyet kwizet buñañañ ewe zempalakñañ bemebien.

6

An 7 indaombemindeme ombemindendañ indamukulem mti segeset mulup mbien

¹ Kan keyet am nâmkîñpepemak mañge temañ penañ sokbemti mambien keyepmti am Glik zet manzemtemien ekñañ zewien, “In am zet Ibulu manzeip in kan katañ meu ma milawat makalañkuip katañ ningalen kwambet notnañ dolakñañ ku maweyañindeip.” Kegok zemti zetnañ belaknik bugan sokbeye.

² Keyepmti ombemindendañ 12 ekñañ nâmkîñpepemak am ekñen ondekindemti zewien, “Nin segalen bandingat yayañ mti Kawawañgalen buñañ zapat zenze mulup pemann toweme ñep ku bewe.

³ Keyepmti notne, in ilinañgat tunğuwinañgatnañ an nânâninmak ma an kwizet buñañ dolakñañ Emetak Teñañ keñinan bemisik matazin. Ekñen keboñ indik mâtâti an 7 indaikti kopme nin segalen bandim mulup maminup kapi ekñengat belinan bemann ekñañ mbep.

⁴ Âpme nin dundundu ma Kawawañgalen zet zapat ammagen zemzikat indanda mulup etañ mbanup.”

⁵ Zet ke zeme nâmkîñpepemak am ekñañ nâme ñep beme an 7 kapigok indaikbien:

Stiwen ek an nâmkîñpepeñañ kalinñañ ma keñanen Emetak Teñañ bemisik matatan.

Ek ma Pilip

ma Polokolosimak

Naikena

ma Taimonmak

Pamenas

ma Nikolas an kapi Antiok msalengatnañ egan Zuda am ekñenmak eweñañ kot tusumti am nâmkîñpepemak bewien an ekñen kegok indaikbien.

⁶ Mti an ekñen kapi ombemindendañ ekñenmagen indatimepme ekñañ belin ñokñañan bemti dundum indemti mulup ke belinan bemindewien.

⁷ Kegok mme Kawawañgalen zelañ meti Zelusalem am m eleñ beleñ bemindeme Zisas nembanañane ekñenmagen tatusumepme sambe penañ

beye ma sâpe sâpe bumbu an notnañ sambe ekñenañ nâmkîpepe aikti ekñenmagen metusumâbien.

Zuda am ekñenañ Stiwen zet muluwen pewien

⁸ Stiwen ek Kawawañmagengatnañ keñ taolet ma windeyañ bemisik tapme am sambe tunjuwinan menok kwitnañ kwitnañ sambe mge.

⁹ Kegok mme Zuda am notnañ msalin yañañ pemti Silia ma Aleksandia ma Silisia ma Esia msalen met mamañañañ koti sesewat mka ñen kwitnañ “Am Lala” ekñengalen manzemtemien ke kot tusumti mamamtemien ekñen keyañ yañbemti Stiwenmak zet mmot mtot mbien.

¹⁰ Âpme Kawawañgalen Emetak Teñañ Stiwen nânâ dolakñañ same zet tazemañge keyepmti an notnaññañ egalen zetgat windenañ ñep ku mtopepeyelen sepem tabemañge.

¹¹ Keyepmti ekñenañ am notnañ zet dâsuki notnañ bemzenzeyet zet kelakñañ buzak set mimindeme ekñenañ zet dâsuki pigok zewien, “Penañ, nin tatnâmann egañ Mosesimak Kawawañ egetgat zet mobotnañ tapmmañge.”

¹² Ekñenañ kok zemti am notnañ ma sesewat mka temañgalen an damuñ notnañ ma zii zet zikat indanda an notnañ ekñengat keñin walapme ekñenañ zelin nâmti kot Stiwen wati ondedak temanen mebien.

¹³ Ekñenañ am notnañ Stiwen gat bemzenze zet notnañ zenzeyet zemindeme ekñenañ ondedagen meti sekñañ bemzenze zet notnañ sambe Stiwen gat ewe pigok zewien, “Kan sambe an kapiyañ sesewat mka kapiyet ma Mosesiyelen zii zet zemtatalat zet manzeme eknup.

¹⁴ Nin tatnâmann egañ zet ñen ewe pigok zeye, ‘Zisas Nasalet mkaengatanañ egañ sesewat mka temañ bekapi kumasek muti Mosesiyañ mama mimi notnañ zikat ndaye ke egañ mguluk gilik mme naman sepemañ ñen bewe,’ ” kok zeye.

¹⁵ Âpme am notnañ amobotnañ ekñenmak ondedak temanen tapmammbien ekñenañ Stiwen zimoseznañ ekme Kawawañgalen ensel ekñengalen zimoselin keboñ beme weyañeksememuñ mtapmambien.

7

Stiwenañ amobotnañ ondedak temanen tapmambien ekñengat zikalinan zet zapat dolakñañ zemkawañ beye

¹ Âpme sâpe sâpe bumbu an ñeñañañ Stiwen gat pigok yañkwesiye, “Amnañ gâgât zet sambe tazeip kapi penañ ma dâsuki ze zemane nâmbi?”

² Yañkwesime Stiwenañ pigok zeye, “Bipnotnne, neñ pigok zema nâit. Yeñsokñ Abalaamañ ewe Alan mka msalen mebepiñ Mesopotamia msalen mame busatnañ toñañ Kawawañañ sokbemsamti pigok dunduye,

³ ‘Neñ msat ñen zikat gama geñ amdine ma msadi kapi katikpemti ke mepmambanik.’ *(Sokbembe 12:1)*

⁴ Zemti zempeme Abalaamañ nâmti keyet katan Kalidia msat ke pemti met Alan mkaen matatan. Mka ke Silia msat keyet keñan tazin. Ya ke met manepeme bipmañ e gakime naman Kawawañañ zempeme mka ke pemti msat ñen kot tiye yañ msat timpeye keyegak nin matatnup.

⁵ Wa msat ke egat penañ ku saye ma msat butnañ bugan ku ketalasim saye yek. Egañ nembrañepiñ mañge yañgut Kawawañañ maneti msat ke ekmak nembrañañe indandayet zetik mimindeye.

⁶ Mti Kawawañañ zet ñen ewe kapigok dunduye,

'Injsokdine ekñenaj nup kan 400 pi msat tungupman belak mamti amgat sisiliñ mulup etaj mti ola olat palen ma sek sindem palen mambep.'

(Sokbembe 15:13)

⁷ Mti Kawawañaj zet ñen ewe pigok zeye,

'Am manje kwiyañ sisiliñ mulup an etaj indatimti mambep ekñen ke neñ dopman mutumindamti gilik zemindatima koti msat kapi mamti neñ etaj sesewatnamti mambep.'

(Kisim Bek 3:12)

⁸ Kok zemti egañ Abalaamak tususu mge keyet piliñaj Abalaamgat nemuñaj ñen sokbeme sekñaj butnañ antitiyet zempeye keyepmti Abalaam manepeme nemuñaj Aisak sokbemtapme kasup 8 beme Aisakgat sekñaj butnañ antimpeye. Âpme Aisakgat nemuñaj Zekop sokbeme Aisagan Zekop sakam kegogak mpeye. Yanaman Zekopgat nembajane 12 sokbewien ekñen bee Zekowan sakam kegogak etaj mimindeye.

⁹ Âpme yeñsokñe an 12 keyañ meniñin isikñaj Zosep biwinaj gogot penaj mampemtan keyepmti ekpenpen mpemti an ekñenmagen beme mânep indamti Izip msalen wapmeti sisiliñ an peme mamtan

¹⁰ yangut Kawawañaj ekmak tati nukñaj sambe keyet keñan mukulem mti nânâ dolakñaj same mulupman dolakñaj mme Izip am ekñengalen amobotnañ Palaoyañ egomti nâmpeme ikñajngalen kwitnañ kwitnañ damuñ mti Izip amgalen amobotnañ eyo mamtan.

¹¹ Kan keyet meuyet kambenñ temañ Izip msalen ma Kenan msalen sokbem weme yeñsokñe ekñenaj meuyet penaj timabien.

¹² Kegok tapme Zekowan nâme amnañ Izip msalen meu tapme takwitip kegok zeme nâmti nembajane zemindeme meu kwitisât Izip msalen mebien. Met kwitimti kot e nime delañ zeme

¹³ naman sekñaj ewe mepme meniñin Zosewan yañajaj datnaneyet zemâtâtindame amobotnañ Palao egañ Zosepgat sipbutnane nâmâtâtindeye.

¹⁴ Âpme Zosewan datnaneyaj met biwin Zekop aiikokogalen zeme ekñenaj met biwin aikti amñane notnañ indaaikti kobien ekñen am 75 kogañ

¹⁵ koti Izip msalen ke maneti Zekowan gakiye. Âpme Zekopgat nemuñane ningat yeñsokñe ekñenaj ewe Izip msalen keyegak maneti kegogak gakimâbien.

¹⁶ Gakime injsokñine ekñenaj indatim met Sikem msat Abalaaman am sumgat nâmti Emo ekñengalen msat butnañ ñen kwitiye ke maindabemtemien.

¹⁷ Âpme Kawawañaj Abalaamgat zetik mpeye keyet kanañ dangome Israael am ekñenaj Izip msalen omba penaj

¹⁸ sambelenñi mame Izip amobotnañ alakñaj ñen sokbeye keyañ Zosewan mamti mulup dolakñaj mkwage keyet yañaj

¹⁹ kandati ningat yeñsokñe ekñenmagen meluwan mgasik penaj mti zeme mulup temañ penaj mamtemien. Âpme amobotnañ alakñaj keyañ yeñsokñe ekñenaj nemuñine indatimti met zupman indeme gakikiyet zemkatik bemindeme namba an timti met tuyen matimemetan.

²⁰ Kan keyet Moses namba okak sokbeye ek sek sepemanñ dolakñaj penaj. Âpme mamanan bipmanaj eyoñga tuk pi mkaninan ke buzak enzilimpeme tapme matatemien.

²¹ Tapmetneti met suasembeen peme weme tuyen mebeme Palaoyet nambañajaj metneti aikti namba ke mkot toñaj bemti ekdamuñ mme

²² bugan sememe Izip am ilinangalen mama mimiñinangalen nânâ ke ma zet zemusuwewet zenze ke zemzikat sam mme egañ zet zemâtâti mulupmañ dolakñañ mkwage.

²³ Mosesiyañ ke manepeme nup kan 40 mee kok beme Israeël am notnane bugan meindidigalen

²⁴ nâmti indiksât selen tapmetneti ekme Izip an ñenañ Israeël an ñen takume ekti Mosesiyañ notnañ Israeël ke mukulem mpemti Izip an bee kume gakiye.

²⁵ Mti Mosesiyañ Israeël am mañgeñene kapiyañ kapigok nâip nânge. Kawawañañ nâgât pembedañ nnañgapmti gilik zemndatiwe. Nâip nânge yañgut ekñañañ kekok ku nâmbien.

²⁶ Naman mise ñen ewe indiksâgât meti ekme Israeël an zulañ ilidak taâmalu idikti idasubemti zeye, ‘In sip kwewañ kwilekiyet taâlup?’

²⁷ Zeme an añkuk ñeñañ yañbemti mge egañ notnañ takumañge e peme tapme Moses âtâpeme mepme ñenzinziñ msamti zeye, ‘Geñ kwiyañ nin ndadamuñ mti zemdelañ zenze mulup mimiyyet zemgeye?’

²⁸ Geñ sañen Izip an ñen kumane gakiyan ewan alak naman neñ nâmane gakikiyet nâmti kot tazenik?’

²⁹ Kegok zeme nâmti Mosesiyañ Izip amobotnañ egañ zapat kapi nâmti nowemagen zemti kiñgati Midian ekñengalen msalen kunzuñmet ke mamti imbiñañ msat keyetnañ wati mame nemuñanet yumuñ zut sokbewun.

³⁰ Egañ Midian msalen ke meti nup kan 40 kekok mame delañ zeme kan tuñgupmañ keyet Sainai Kalañ kandañañ msat tuñgupman am piñañ ke mame Kawawañgalen enselñañañ tep ñotekñañ tep tazime keyet keñaset sokbemsaye.

³¹ Mosesiyañ tep ke tazime yañañ ekmâtâsâgât nâmti mululumti sokñañ tapmetnepeme Amobotnañañ Mosesiyet pigok dunduye,

³² ‘Moses, neñ yeñsokdine Abalaam, Aisak ma Zekop ekñengalen Kawawañ.’ Zeme Mosesiyañ zet ke nâmti kiñgati sebelañ diñdiñ mti mot eegat nâmtetem mti belak kusumti tage.

³³ Âpme Amobotnañañ zeye,

‘Geñ msat imti tadik ke kambuk penañ keyet setwewedi gulumm.

³⁴ Neñ Izip msalen aminne sisipenpen mimindame sek sindem temañ palen tati si kembeñ mname nâmti indamukulem msât kwatolap. Keyet geñ wati Izip msalen meti indatim kot.’ *(Kisim Bek 3:7-10)*

³⁵ Kawawañañ zet kekok zeme Mosesiyañ kiñgaga e yañañ kapigogat. Egañ Izip msalen daen mame Israeël am ekñañañ ek kiñgati zewien, ‘Geñ kwiyañ ningalen amobotnañ ma damuñ temañ geye?’ Zeme kunzuñti koge an ke naman tep ñotekñañ tep tazime Kawawañgalen enselañ tep keñan sokbemsame ke ekti kusumtapme Kawawañañ Israeël am ekñengat amobotnañin onzempemti zempeme meti Israeël am ñeñañ bemindemti indatim kokogat mege.

³⁶ Izip msalen meti indatimkosât tati Izip msalen menok sepemañ igak igak mme amobotnañ Palaoyañ ekti kiñgatindeme selen indatimeti nup kan 40 pi Nembu Namanen ma msat tuñgupman mee pi menok sepem igak igak mti indatimti koge.

³⁷ Kopmambe Mosesiyañ Israeël am pigok diindoye, ‘Bam Kawawañañ ningat tuñgupmañgatnañ notn ñen mti onzempeme neñ golañ zenze an mayapnok mambe.’

³⁸ Âpme Mosesiyan indatimti met msat tungupman ondekindeme tapme egañ ikrak Sainai Kalañan mowepme ensel egañ zet zapat dunduye. Mme Mosesiyan zet mamañanmak ke nâmtimtoti nin dindome nâmâtâbenn.

³⁹ Yangut yeñsokñe ekñenañ Mosesiyelen zetgat wisat mti bamkumpemti nânâñinañ gilik zemti naman Izip msalen mesâgâlak manâmtemien.

⁴⁰ Âpme Mosesiyan kalañan ke moti ewe ke mame Israel am ekñenañ Elongat zewien, 'Geñ ningat kawawañ ñen weyañnda. Mosesiyan Izip msalengatnan ndatim kot msat tungupman pi kilom ndemti deset melep e nin ku nânupgat geñ ke mimndamane keyañ ñeñañ bemndame naman gilik zemti Izip mkaenak mebanup.'

⁴¹ Zeme egañ makau nembrañ weñañ ñen ke betnañ weyañpeme weme bepmeluwañin ke ekti oloñen mti sâpe sâpe bum samti age silik temañ msawien.

⁴² Mobotnañ kekok mme Kawawañan indikti pigok nâmti bamkumindeye. Ekñenañ kasup eyoña ma wenzingat ñep sesewatsasayelen nâmti kekok mge. Muluwañ keboñ keyet golañ zenze an ekñenañ Kawawañan Israel am ekñengat zet pigok zeye ke mtati Kawawañgalen Zet Itnañanen meluwañ kapigok mge,

'Israel am, in msat tungupman nup kan 40 mambien kan keyet in sipsip ma makau kumti sâpe sâpe ke nâgât buwien?

⁴³ In kawawañin nopiom Mâlok ek sesewatsamti egalen sesewat mka mzalañ walalatnañ ke luanzanti mamaip. Ma in kawawañin wenzim Lapan ke sesewatsamti egat weñañ weyañpeme weme luanzanti mamaip. Keyepmti neñ zemindema Babilon mka temañ ke sebempemti naman beñañ daen mebep.' *(Aizaya 63:10; Zelemaia 19:13; Amos 5:25-27)*

⁴⁴ Eweñañ yeñsokñe ekñenañ msat tungupman mamtemien ke ekñenañ Kawawañ penañgalen sesewat mka mzalañ ke gapum manti egat masese-watsamtemien. Mka mzalañ ke Kawawañan ikrak Moses sokbemsamti mka mzalañ zigok walalagalen keyet weñañ zikat samti zemâtâtsaye keyet katañ walabien.

⁴⁵ Bam yeñsokñe ekñenañ biwine ekñenmagen sesewat mka mzalañ ke mgapumti Zosuayañ ñeñañ bemindeme kasaen mepme Kawawañan ikrak indamukulem mti kasañine indamâpme mepme msat kapi indaye. Âpme sesewat mka mzalañ ke matakwatnepeme Dewit amobotnañ sokbeye.

⁴⁶ Âpme Zekopgalen Kawawañan Dewit keñ sewakñañ mpeme nâmti Kawawañgat sesewat mka ñen walalagat nâmti Kawawañgat yanñkweysiye yangut Kawawañan ku nâmpeye.

⁴⁷ Maneti bam Dewitgat nemuñan Solomonan Kawawañgalen sesewat mka ke walage.

⁴⁸ Yangut Amobotnañ Temañ Penañ kululuñen main egañ sesewat mka amnañ walalatnañ keyet keñañ ku matazin. Kegogapmti Kawawañan ikrak pigok zeme golañ zenze an Aizayañ meluwañ pigok mge,

⁴⁹ 'Amobotnañan pigok zein, "Kululuñ ke nâlen mundumm penañ ke tati msalen belak setnnañ etañ maimtalap. Keyepmti in nâlen mka pe sepemañ ziboñ penañ walabep? Ma neñ mundumm ziboñanen penañ tot kâtnâm tabap?'

⁵⁰ Neñ betnnañ kwitnañ kwitnañ ke ku mban ma?" '

⁵¹ In an keñin katikñañ penañ Kawawañgalen zet wakñañan nânâ nâmtiñgut keñinan penañ ku mambeip. Mti itnañan yeñsokñineyañ mamtemienok in Emetak Teñañ inmagen mulup msâpme in kan katañ belak maâtâpeme mezin.

⁵² An Tenj toņan sokbembeyelen zet golan zenze an ekņenan manzemk-watemien ekņenmagen ņen anġalan pewien? Sokņine ekņenan an kebon sambe penaņ indomwalet mkwabien. Yaņ maneti an ikņan ke sokbeme am in kapiyaņ kume gakiye.

⁵³ In Kawawaņgalen zii zet ensel ekņenan indawien ke nânâ nâmtiņgut makuluip nâip!”

Zuda am ekņenan Stiwen nanzaņan kume gakiye

⁵⁴ Stiwenan zet kekok diindome an ņeņan ondedagen tabien ekņenan tiwin kwasime egat ņenzinziņ temaņ penaņ mbien.

⁵⁵ Mme Stiwen Emetak Tenj keņanen bemisikme zikatnaņ kululuņ gwaen ekme mopme Kawawaņgalen busatnaņ keņan Zisasiyaņ Kawawaņgat betnaņ penaset tapme

⁵⁶ ekti zeye, “Kululuņ gwaen egit! Neņ kululuņ ņandeme Kawawaņgat Nemuņan am mamaen sokbeye egaņ Kawawaņgat betnaņ penaset tapme egap!”

⁵⁷⁻⁶⁰ Kegok zeme am sambe tabien ekņenan wakņin bekekti zet oyak oyak temaņ mti wati ekmagen windembemti met âtâpeme mebe kokot mti tetimti Zelusalem mka temaņ solonan baen topemti an ņeņan ekņenan kolowin sakņanġatnaņ gulumti an zomolim Sâl egat kandaņan bempeme tapme ekņenan yaņbemti nanzaņ mâtâti kume an notnaņan indamukulem mti kume egaņ kusumtati Amobotnaņ Zisasiyet pigok dunduye, “Amobotnaņ Zisas, geņ nâlen emetakņ mi!” Kegok zemti tot pedondom tati kwizet temaņ penaņ kumti zeye, “Geņ an ekņen tatnoip kapiyelen myuņġuņġuņin katipe.” Kegok zemti wembekataņ topme gakime Sâl ke tati ekti keyet nâme dolakņan penaņ beye. Âpme sesewat mka temaņgalen an damuņ ekņenan gilik zem meti sâpe sâpe bumbu an ņeņan temaņ egat zapatnaņ met zeme nânge.

8

Sâl an nâmkiņpepemak ekņengat kasa mimindaye

¹⁻² Âpme an notnaņ Zisasiyelen mama mimi mâti mamtemien ekņenan nâmtalat meti Stiwegat sekņan mti am sumen mmet bemti ambembesi temaņ mbien. Kan keyet penaņ yaņbemti am nâmkiņpepemak Zelusalem mkaen mamtemien ekņen kasa kasa mimindame ekņenan kalaņti Zudia ma Samalia msalen mekopme ombemindendaņ ekņenan etaņ Zelusalem mkaen matatemien.

³ Âpme Sâl egaņ setetekņan palakņan beme ņeņan bemti animbi nâmkiņpepemak indawaleti ekņengalen mka katan moti indatime kwawepme mka katikņan timet maindemtan.

Piliwaņ Samalia msalen zet zapat dolakņan am zemkawaņ bemindaye

⁴ Kegok mti am nâmkiņpepemak indamâpme ekņenan msat sambe lala bubuk mekoti Zet Zapat Dolakņan Penaņ msat sambe zemkawaņ bemâbien.

⁵ Âpme Piliwan Samalia am ekņengalen mka ņande temaņ ņengat pataņ zemti am Kilaisiyelen Zet Zapat Dolakņan Penaņ zemkawaņ bemindame

⁶ am sambe ekņenan zetnaņ nâmti tikņanġat mbien. Ma kwitnaņ kwitnaņ mamanamaņ mti

⁷ am we bekaņaninmak sambe tabien ekņen we bekaņanin indapmâpme am keņanġatnaņ kwati ņakņak mti kunzuņbien ma am sambe notnaņ selin belin wesin mee pi mme dolakņan bemâbien.

⁸ Keyepmti mka keyelen am ekñenañ Pilipgat oloñen mti Kawawañgat kwizet buñamañ mwabien.

⁹ Âpme mka teman keyet keñan an ñen mamtan kwitnañ Saimon egañ ke mamti anñkambuk mulup nup kan sambe penañ mamtan. Mti egañ ikñañgat sekñañ mmoti, “Neñ amobotnañ mayap,” zeme animbi sambeyañ egat nâmpeme mobotnañ mambemtan.

¹⁰ Egañ kekok mme amobotnañ ma tototnañ ekñenañ Saimongat zetnañ nâme mobotnañ beme zewien. “An kapiyañ Kawawañmagen Winde Temañ manzeip ke timti mamin.”

¹¹ Âpme egañ anñkambuk mulup nup kan sambe penañ mti mamkwage keyepmti am ekñenañ egat nâme mobotnañ penañ mambemtan.

¹² Kegok mti manepeme Piliwañ met patañ zemti animbi sambe Kawawañgalen zemâtâtât katnanen mama keyet yañañ ma Zisas Kilaisiyet yañañ zemkawañ bemindame nâmti nâmkijpepe aikme tu zulutindeye.

¹³ Âpme Saimon egañ kekokak zet nâmkatik bemti nâmkijpepe aikme tu zulutpeme Pilipgat kandañan mame Piliwañ kwitnañ kwitnañ mamanañ mme ekti nâmtemtem mamtan.

¹⁴ Âpme Samalia am ekñenañ Kawawañgalen zet zapat nâmti mkatik bewien keyet zapatnañ Zelusalem mka teman ombemindendeñañ ekñenmagen mepme nâmti ekñenañ Pitamak Zân zemideme

¹⁵ Samalia msalen mepatañ zemti am nâmkijpepemak ekñenañ Emetak Teñmak bembeyet nâmti Amobotnañgat dundum sawun.

¹⁶ Tipman baenen ekñenmagen Emetak Teñañ ku toge belak Amobotnañ Zisasiyet nâmkijpeme egat kwitnanen tu etañ zulutindewien.

¹⁷ Keyepmti ombemindendeñañ zut egelañ belit ñokñinan bemti dundumalu Emetak Teñañ tot keñinanen bemisikme

¹⁸ Saimon an keyañ tati ekme ombemindendeñañ zut keyañ amgat belit ñokñinan bemti dundumalu amnañ Emetak Teñmak tabeme indikti egañ winde ke kwitisât met mânepmañ timti egetmagen koti zeye,

¹⁹ “It winde tapmilup ke neñ namalu neñ kekokak am notnañ betnnañ ñokñinan bema Emetak Teñmak bewep.”

²⁰ Zeme Pitayañ pigok gilik zemsaye, “Geñ nâmane Kawawañgalen taolet takozin kapi mânewañ ñep kwititiyelen bein? Keyepmti geñ mânepdi tipeñ teziñ ñande towebanik!

²¹ Geñ ñoktik bekanañ kekok nânik keyañ nitmak tusumti mulup kabon kapi ñep ku mimiyele. Kawawañañ ñoktikdi kekok tazin ke ekti nâme bekanañ bein.

²² Keyepmti geñ otnânândi bekanañ taotnânik ke pemane tapme keñdi gilik zemti Amobotnañ Kawawañgat dundum samane egañ nânândi bekanañ keyelen yom katipewe.

²³ Geñ mama mimi bekanañ keboñ keboñ keyañ keñdanen gak zemti tazin keyepmti nit mulup dolakñañ kapi tapmmalu geñ ndikti eyak penañ tapmmane gigup.”

²⁴ Zemalu Saimonañ egegat zeye, “Ililagak nâgât mti Amobotnañgat dundumalu egañ napmukulem mneme kwitnañ kwitnañ zelup keyañ neñmagen ku sokbemâbe.”

²⁵ Egelañ Kawawañañ egetmagen mulup zigok mge keyet zapatnañ ma Amobotnañgalen Zet Zapat Dolakñañ Penañ Samalia am zemkawañ bemindamalu delañ zeme Zelusalem mka teman mesât mepmambe sele

selen mka isisiknaŋ notnaŋ indaikmeti am Zet Zapat Dolaknaŋ Penan diindom diindom piyaŋ mebus.

Itiopia msalengatnaŋ an ŋen Piliwaŋ Zet Zapat Dolaknaŋ zemkawaŋ bemsaye

²⁶ Âpme Kawawaŋgalen ensel egaŋ Pilipmagen koti zeye, “Geŋ wati toti Zelusalem mkaengatnan Gaza mkaen mesât mamelip set keeset mâti mesenik.”

²⁷ Zeme nâmti Piliwaŋ set ke metneti selen an ŋen Itiopia msalengatnaŋ aige. An ke Itiopia imbi mobotnaŋ Kandasi egalen mânep ekdamuŋ mamtan. Egaŋ Zelusalem mka teman Kawawaŋgat sesewat mulup met mti

²⁸ gilik zemti mkaŋan mesât kalisiŋan mototati mepmambe

²⁹ golan zenze an Aizayayelen meluwaŋ ke tapmaiŋ mepme Emetak Teŋaŋ Pilip zempemti zeye, “Geŋ kalis tapmezin kainde met aikti an kemak melit.”

³⁰⁻³³ Zeme Piliwaŋ winde bemti met soknaŋ ke meti nâme an keyaŋ golan zenze an Aizayayaŋ papia pigok kuye ke tapmaiŋ manŋe,

“Ekŋenaŋ sipsipnok kume gakikiyet wati kolip. Ekŋenaŋ sipsip zupmaŋ elenŋesâti wati kopme kwitnaŋ ku makuin sepem kegogak an ke wati kopme egaŋ yeye ŋen ku mge. Ekŋenaŋ omba penaŋ mtopemti zetnaŋ esemteŋ zemdelaŋ zenzepiŋ belak kume gakiye keyepmti nin egat inŋsokŋane ŋen ku mamame indiknup.” *(Aizaya 53:7-8)*

Âpme Piliwaŋ zet ke nâmti yaŋkwesime, “Zet ke maiŋti zigogak penaŋ nâmti zenzenaŋ keyet yaŋaŋ bugan tatnânik?”

Yaŋkwesime an keyaŋ pigok zeye, “An ŋenaŋ zet kapiyet yaŋaŋ ku zemâtâtname neŋ nenak etaŋ zigoset yaŋaŋ nâmâtâbak? Keyet kwati neŋmak kapi totati zet kapiyet yaŋaŋ weyaŋ zemâtâtnamane nâmbi.”

³⁴ Zemtetime motapme amobotnaŋ keyaŋ Pilip pigok yaŋkwesiye, “Geŋ zeman nâmbi an papia kuye kapi ikŋaŋgat nâmti kuye ma anŋengat nâmti kuye?”

³⁵ Yaŋkwesime Piliwaŋ golan zenze an keyelen zet ke mtati Zisasiyelen Zet Zapat Dolaknaŋ Penan kemak pepem bemti zemkawaŋ bemsame

³⁶ mepmambe amobotnaŋ keyaŋ zeye, “Tu pi tazingat geŋ neŋ tu zulutneneyet nâmane ŋep beme zulutnesenik?”

³⁷ [Zeme Piliwaŋ zeye, “Geŋ Zisas Kilais ilak penaŋ nâmkiŋpenik beme zenik kegok ŋep mimiyelen.”

Zeme an keyaŋ zeye, “Zisas Kilais ek Kawawaŋgat Nemunaŋ penaŋ e ŋep nâmkiŋpeyap.”]

³⁸ Zemti mulup anaŋ zeme kalis atam tapme Pilipmak amobotnaŋaŋ tuyen toweti Piliwaŋ tu zulutpemti

³⁹ ilisakwep kaiŋan kwati keyegak Amobotnaŋgalen Emetak Teŋaŋ Pilip wati mepme amobotnaŋ keyaŋ Pilip ŋen ku ege. Mti egaŋ setnaŋ mesâgât nâmti kogeŋ ke mâti keŋ oloŋen palen mege.

⁴⁰ Âpme Pilip wapmeti Azotus mka msalen met peme egaŋ mka teman notnaŋ ke tokwapmeti am Zet Zapat Dolaknaŋ Penan diindom diindom meti Sisalia mka msalen met patan zeye.

9

Sâliyaŋ keŋaŋ gilik zeye

¹ Âpme Sâlan am Amobotnaŋ Zisas mâti mamamtemien ekŋen indikti timti indapmâtindome gakikiyelen mulupmaŋ temaŋ penaŋ mamimtan keyepmti egaŋ sâpe sâpe bumbu an ŋeŋaŋ temaŋ ekmagen meti

² zemâtâtât papia ŋen same mti Damaskas mkaen Zuda ilinaŋgalen sesewat mka isisikŋaŋ kataŋ meti animbi Amobotnaŋ Zisasiyelen set alakŋaŋ mâti maip ekŋen indatimatimti kokogat yaŋkwesime sâpe sâpe bumbu aniyaŋ zemâtâtât zet kapigok kumsaye. An ma imbi ekŋenaŋ Amobotnaŋ Zisasiyelen mama mimi alakŋaŋ kapi mâti maip beme egaŋ ŋep indatimti belin zamtimti Zelusalem mkaen indatim kobe.

³ Kegok kumsame mti Damaskas mka sokŋanik mepme kululuŋengatnaŋ busatnaŋ temaŋ penaŋaŋ toti egat palen mbusatnaŋ bemti tage.

⁴ Kegok mme egaŋ msat palen tot kutum wemti tati nâme zet ŋen kapigok sokbeye, “Sâl, Sâl, geŋ kwilekiyet neŋ napmât giŋgiŋ penaŋ mti nawalesât mulupmaŋ temaŋ tapmnik?”

⁵ Zeme Sâliyaŋ pale kaim wepeŋ tati yaŋkwesiye, “Amobotnaŋ, geŋ kwi?”

Zeme Amobotnaŋaŋ zeye, “Neŋ Zisas, geŋ napmât giŋgiŋ mti nawalesât maminik kapimak.

⁶ Keyet geŋ wati mka temaŋ daen mepmanenŋut bam an ŋenaŋ mulupdi zigok mbanik ke zemâtâtgame nâmbanik.”

⁷ Âpme Sâlmak am notnaŋ mebien ekŋenaŋ muluwaŋ ke ekti weŋin mepme zetpiŋ belan diliŋ zem tati nâme zet ke sokbeye yaŋgut ekŋenaŋ am penaŋ ke ku ekbien.

⁸ Âpme Sâlan wati zikat eksâgât olapme am notnane ekŋenaŋ betnamti Damaskas mkaen mebien.

⁹ Ke mepeme kasup tuk pi zikatnaŋ beŋaŋ piyaŋ tu meu mee ninipiŋ; belak mawemtan.

¹⁰ Âpme Zisas nâmkiŋpepeŋaŋ an ŋen kwitnaŋ Ananias zeme ke egaŋ Damaskas mkaen ke matatan. An keyet Amobotnaŋaŋ kie kienok sokbemsamti Ananiasiyet pigok kuye, “Ananias!”

Zeme Ananiasiyaŋ zeye, “Amobotnaŋ, neŋ pine talap.”

¹¹ Zeme Amobotnaŋaŋ pigok dunduye, “Geŋ wati Set Teŋ manzeip keeset meti Zudayelen mkaen moti an ŋen Tasas mkaengatnaŋaŋ dundundu mulup tapmgat moti aiksenik. An keyet kwitnaŋ Sâl.

¹² Egaŋ tati geŋ kie kienok gikme geŋ ekmagen meti bedaŋ ŋokŋanen bemane zikatnaŋ ewe dolakŋaŋ beme ekmâtâlep.”

¹³ Amobotnaŋaŋ kegok dundume nâmti Ananiasiyaŋ ke nâme nukŋaŋ beme zeye, “Amobotnaŋ, am sambe ekŋenaŋ an keyet yaŋaŋ pigok manzeme nâyap. Egaŋ Zelusalem mkaen amdine geŋ gapmâtmaip ekŋen ke egaŋ sambe penaŋ maindawalezin.

¹⁴ An ke sâpe sâpe bumbu an ŋeŋaŋaŋ nâmpemti papia same mti Damaskas mka temaŋ pien animbindine geŋ sesewatgamti mandundumganup. Nin setn betn zamti mka katikŋaŋ ndatimti mesât kozan.”

¹⁵ Zeme Amobotnaŋaŋ zeye, “Geŋ ŋepgat met an ke nen mulup an aikman. Egaŋ nâgât kwizet buŋamm mti am Zuda maŋgeen ku sokbembeŋaŋ ma amobotnaŋine ma Israel am ekŋenmagen meti zemkawaŋ bemnewe keyet geŋ met ekti zikatnan weyaŋpe.

¹⁶ Âpme nenn egaŋ kwizet buŋamm mmamti sek sindem tiwe keyet set zikat sama ekbe.”

¹⁷ Zeme Ananiasiyaŋ mka zemâtâtpeye ke esemteŋ met aikti mka keŋan moti betnaŋaŋ Sâl ŋokŋanen bemti zeye, “Sâl notn bekan, Amobotnaŋ Zisasiyaŋ selen baen sokbemgame ekdak. Egaŋ neŋ kot zikadi mma ewe

eegalen zemneme kolap. Egan geŋ zikadi ekti Emetak Tenmak bembeyet tazein.”

¹⁸ Zeme keyegak zikatnaŋ keŋangatnaŋ aŋgala galaŋaŋ pâpmaŋ nembon piyaŋ doloŋ zem topme zikatnaŋ weyaŋ ekti wati zeme Zisasiyet kwitnanen tu zulutpenti

¹⁹ bam tu meu same nimti windenaŋ timti

²⁰ keyegak Zuda am ilinaŋgalen sesewat mka sambe meti Zisasiyet yaŋaŋ zempalakŋaŋ bemti pigok zeye, “Zisas ek Kawawaŋgat Nemuŋaŋ penaŋ.”

²¹ Kegok zeme nâmti amnaŋ nâmtemtem mti zewien, “An kapiyaŋ Zelusalem mkaen daen an kwitn kapi kumti sesewatsame egaŋ indom walet mammnaŋ naman pien koti kegogak animbi kwit keyegak kumti masesewatsaip. Ekŋen kapi belin zamtimti sâpe sâpe bumbu an ŋeŋaŋ ekŋenmagen indatimti mesât koge e wa an iŋaŋ kapi manzeegit?”

²² Yaŋgut Sâlaŋ Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ ke windenaŋbeŋ zemti amgat Zisas ek Kilais keyet yaŋaŋ weyaŋ diindomti zemâtâpme am Zuda Damaskas mkaen matatemien ekŋenaŋ zet ŋen dundunduyet olati ŋeŋin penaŋ zime

²³ ekŋenaŋ ilinak ondedak mti Sâl kume gakikiyet zemtâwien.

²⁴ Zuda am ekŋenaŋ kegok zemti tambuyet ma msayet mka temaŋ keyet set biman baen damuŋ mtati Sâl topme kusenup zemti tapme egaŋ zapalin ke nâŋge.

²⁵ Kegok mme Sâlŋat notnane Zisas nâmkinaŋpepeŋaŋ ekŋenaŋ tambusutan buzak Sâl suasembeen weti kimbata enzuŋaset tegen timtati peme âlâlâlân zupman baen toweti mege.

Sâlaŋ Zelusalem mka teman mege

²⁶ Sâl egat yaŋaŋaŋ manâmtemien keyepmti egaŋ Zelusalem mkaen gilik zem meti am Zisas nâmkinaŋpepeŋaŋ ekŋenmak ondeksât mme ekŋenaŋ egat nâme Zisasiyet kasa mamm wan an kapi nâmbien keyepmti ek kiŋgatpeme

²⁷ Banabasiyaŋ Sâl tetimti ombemindenaŋ ekŋenmagen meti Amobotnaŋaŋ Sâl Damaskas selen sokbemsamti zet dunduye ma Sâlaŋ Damaskas mkaen moti Zisasiyet yaŋaŋ windenaŋbeŋ penaŋ zemâtâge keyet yaŋaŋ zemkawaŋ bemindame ekŋenaŋ nâmâtât peme

²⁸ ekŋenmak ke tati egaŋ Zelusalem am nâmkinaŋpepemak ekŋengalen ondedakŋinan kan kataŋ meti Amobotnaŋgat kwizet buŋamaŋ windenaŋbeŋ manzempalakŋaŋ bemtan.

²⁹ Mti Zuda am Glik zet manzemtemien ekŋenmak Sâlmak zet zapat dolakŋaŋgat zet mmot mtot mti Zuda Glik zet manzemtemien ekŋengat ŋeŋin zime set ŋen aikti Sâl kume gakikiyet nâmbien.

³⁰ Âpme am notnane notnaŋ Zisas nâmkinaŋpepeŋaŋ ekŋenaŋ zapat ke nâmti Sâl wati Sesalia mka teman topeme Tasas mkaen mege.

³¹ Âpme Zudia ma Galili ma Samalia msalen am Zisas nâmkinaŋpepeŋaŋ manŋe mambien ekŋenmagen sisipeŋpeŋaŋ ku sokbeye keyepmti ekŋengat tunŋuwinan sewakŋaŋaŋ weme Emetak Tenŋaŋ indapmukulem mimindeme nâmkinaŋpepeen gweŋ gweŋ kumti Amobotnaŋgat kandaŋaŋegak mambien. Âpme Am notnaŋ Emetak Tenŋaŋ keŋin m eleŋ beleŋ beme ekŋenaŋ kot am nâmkinaŋpepemak ekŋenmagen tusume indama kume omba penaŋ beye.

Pitayaŋ Lida mkaen an wesin ŋen mme dolakŋaŋ beye

³² Pitayaŋ msat kataŋ Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ mandiindom metneti Zisas nâmkinaŋpepeŋaŋ Lida mka msalen mamtemien ekŋenmak kegogak met mamti Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ diindoye.

³³ Egan mka keyetnan an nen kwitnan Inias ek setnan wesin bembenan nup kan 8 pi egan set mee bugan mebepin belak mkaen milam mawemtan.

³⁴ Yan Pitayan an ke meekti pigok dunduye, “Inias Zisas Kilaisiyan mme dolaknan benik keyet geñ wati sindi weyan kutumbe.” Zeme egan keyegak pututuk zemwati sinan bekan kutum bemti mebe kokot mge.

³⁵ Pitayan muwan kegok mme Lida am ma Selon am eknenan an wesin wati mepme ekti Amobotnan Zisasiyet nâmkinpewien.

³⁶ Âpme naman Zopa mka msalen imbi nen nâmkinpepenmak mamtan kwitnan Tabita kwitnan nen Glik zeleset Dokas makumtemien. Egan kan katan am sambe bee keñ taolet mimindamti am bekopsat notnan ola olat palen mamtemien eknen indapmukulem mti maweyanindemtan.

³⁷ Âpme Pitayan ewe Lida mka msalen keyegak mame kan keyegak imbi keyan zawat teman mti gakime tuyan seknan zulutpenti met mka keñan saknan gwaen mopeme wenje.

³⁸ Âpme Zopa mka ke Lida mka keyet soknanit matatan. Keyepmti Zopa am nâmkinpemak eknenan Pita Lida mkaen kotazin zeme nâmti eknenan Zopa an zut zemideme meti Pitayet zewun, “Lida am eknenan nit geñ gaikti sakwep mebegat zemndeme gaikmesâgât kolup.”

³⁹ Zemalu Pitayan milawatnan bekan mutuweti egetmak Zopa mkaen mebien. Met patan zeme keyegak wati Dokas mka keñan nen teduknan gwaen peme weme tapmambien ke wati mopme imbi kwambet sambe eknenan Pita bembuluntati Dokasiyan alik mamti kâlâwin teepman ma kwitnan kwitnan notnan sambe selim indamâge ke zikat samti si kundundu tapmmambien.

⁴⁰ Mme Pitayan am eknen ke zemindeme zupman towepmâpme igak tot pedondom tati Kawawangat dunduye. Dundum delan zemti zimosetnan imbi gakikinan tage keeset ekti zeye, “Tabita wat!” Zeme imbi gakikinan belak zemti Pita waekme

⁴¹ Pitayan met betname am nâmkinpemak ma imbi kwambet eknen indakumtetime kwapmâpme Dokas mme alik beye ke zikat indame ekti oloñen teman penañ mbien.

⁴² Âpme keyet zapatnanan Zopa animbi sambe bee nâme delan zeme am sambe penañ Amobotnanan nâmkinpewien.

⁴³ Mme Pitayan an nen Saimon songom seknanan kwitnan kwitnan notnan maweyantan an keyelen mkaen kan teepmanik mawemtan.

10

Kawawangalen ensel nenan Konelias sokbemsaye

¹ Sisalia msalen Loma an nen mamtan kwitnan Konelias. Ek kasa kuku an 100 ekngalen an damunin. Eknen keyet amnan “Itali ekngalen kasa kuku an” manzemtemien.

² Koneliasian Kawawangat nâme mobotnan beme ek mâti mamtan. Keyepmti egalen mkaen animbi mamtemien eknenan ilinsakwep Kawawangat masesewatsamtemien. Âpme Konelias egan iknan Kawawangat mene mene penañ mandundum samtan. Mti Zuda animbi bekopsat notnan indapmukulem omba penañ mamimtan.

³ Koneliasian kegok mamimkwatnepeme kan neniyet Kawawangalen ensel nenan gasiyet 3 kilok keyet kie kienok sokbemsamti egat kwitnanen kumti zeye, “Konelias!”

⁴ Zeme Koneliasian ensel ekti wenan mepme eksememuñ mtage tageyan yek beme yankwesiye, “Amobotnan, zigok ze zeman nâmbi?”

Zeme Amobotnaŋ zeye, “Taolet mimindi ma dundundundi Kawawaŋmagen ilak mopme nâp.

⁵ Keyet geŋ an ŋen zempemane Zopa mkaen meti an ŋen kwitnaŋ Saimon ma ikŋaŋ keyegak kwitnaŋ ŋen Pita manzeip ke wati koti kapi koseip.

⁶ An ke opmaŋ Saimon songom sekŋaŋaŋ milawat weyeyaŋ egalen mkaen tazin. An keyelen mka nembu ganzenan penaŋ baen matazin.”

⁷ Kawawaŋgalen ensel egaŋ kekok zemti galaŋ zemepme Koneliasiyaŋ mulup anenet zut ma kasa kuku an ŋen mkaŋaŋ ekdamuŋ mmamti egaŋ Koneliasmak ilizuzut Kawawaŋgat nâme mobotnaŋ beme mamamtemun.

⁸ An ekŋen ke zeme kopme zet weyaŋ zemâtâtindame nâmti Pita wasâgât Zopa mkaen mebien.

Pitayaŋ kie kienok muluwaŋ mamanan ŋen ege

⁹ Ekŋenaŋ selen ke tapmetne peme tambume tambuyet eyo tusumti tapmetne metnepeme msat msame met Zopa mkaen pataŋ zewien. Âpme Pitayaŋ kan keyegak tambuŋan dundundu mulup msâgât mka dukŋan gwaen mowege.

¹⁰ Opmangat imbiŋaŋaŋ meu ewe tabume Pitayaŋ mowege keyepmti egaŋ meuŋangat wiselepmaŋ alaŋaŋ beme kan keyet kie kienok kwileki ŋen pigok sokbemsame ege.

¹¹ Kululuŋ gwaen ŋandeme sanŋum temaŋ wakŋaŋ zulak zulak piyaŋ kululuŋ keŋangatnan peme Pitamagen âlâlâlân piyaŋ toge.

¹² Sanŋum keyet keŋan zit sepem igak igak ma nombe sepem igak igak ma age sepem igak igak piyaŋ misik tapme toge.

¹³ Âpme zet ŋen kapigok sokbeye, “Ele Pita, geŋ wati ekŋen kapi kumaŋti ni.”

¹⁴ Zeme Pitayaŋ zeye, “Amobotnaŋ, neŋ kwitnaŋ kwitnaŋ kabonŋ kapi niniyet zemkulumnenaŋaŋ keyepmti ŋep ku kumaŋti nsap.”

¹⁵ Zeme zet ewe pigok sokbeye, “Kawawaŋaŋ mme dolakŋaŋ bein ke geŋ keyet mgasik zenzepiŋ.”

¹⁶ Muluwaŋ kekok sokbemsame sek tuk beme ekme beewan naman gilik zemti melesiŋ kululuŋenagak mowege.

¹⁷ Âpme Pitayaŋ muluwaŋ kie kienok ege keyet yaŋaŋ nânâyet nânâ mulup temaŋ tapmme kan keyegak Koneliasiyaŋ am zemindeme kobien. Ekŋenaŋ Saimon Pitayet timati amgat mezeme mka zemâtâtindame nâmti met egalen mkaen setokwakwalen tati

¹⁸ zewien, “Saimon Pita mka kapi tazin ma yek?”

¹⁹ Âpme Pitayaŋ ewe muluwaŋ keyet yaŋaŋ nâsâgât nânâ mulup temaŋ tapmepme Emetak Teŋaŋ pigok dunduye, “Pita nânik, an tugaŋ baen gâgât kot tatimalip.

²⁰ Keyet geŋ totindaikti taŋga taŋgandi kutum weti ekŋenmak mebegat nâmane nukŋaŋ beme nâmtemtem ku msenik. An ekŋen ke nenn zemindema gaiksâgât kolo.”

²¹ Âpme Pitayaŋ gwaengatan totu sekekek mâtâti ekŋenmagen zupman toweti zeye, “An in kapiyaŋ nâgât tatnatimapmo? In kwilekiyet kolo ze zeme nâmbi?”

²² Zeme pigok dunduwien, “Kasa kuku an ŋeŋaŋ Konelias ek Kawawaŋ sesewatsamti mama teŋ mame Zuda am ekŋenaŋ egat nâme dolakŋaŋ mambein. Ek Kawawaŋgalen ensel teŋ egaŋ geŋ gati egalen mkaen mepmann geŋ zapat dundumane nânâyelen dundume nâmti zemndeme geŋ gaiksâgât kotnup.”

²³ Kegok zeme nâmti Pitayan an ekjen ke mkaen indatim moti timbum mulunți indatime wembienan msame wati mesât mme Zopa am nâmkijpepenan notnan ekjenan Pitamak an tuk kobien ekjenmak ilinsakwep mebien.

²⁴ Ekjenan Sisalia msalen mesât tapmetnepeme msat tambume tambuyet eyo metnepeme msame msayet meti Sisalia mkaen pataj zewien. Âpme Koneliasian am sipbutnane kwep ma am notnane notnan zeme kopme ewenanak ondekti ekjengat posi tapmambien.

²⁵ Keyepmti Pitayan set kwaleti mka kenan mopme Koneliasian kandan soknanik met pedondom samti zemsesewatpeye.

²⁶ Âpme Pitayan pigok dunduye, “Konelias wat! Nejen kegogak gen nembon mkaengatnan amnegak.”

²⁷ Pitayan ekmak zet zenâmambe ilisakwep mka kenan motneti am sambe tapme indikti

²⁸ Pitayan ekjengat pigok diindoye, “In Zuda am nin am notnan belaknan ekjenmak metati zapat zenâ zenâ mimi ma ekjenmagen metatat keyet zemkatik bembenan tazin ke ilin nâip. Yangut nejen Kawawanen kie kienok sokbemnamti an neniyet bekanan nen ku zenzeyelen dinomti zemneme inmagen kapi kola.

²⁹ Keyepmti in nâgât zet beme mege ke nâmti inmagen kokogalen nâmtentem ku mban. Keyepmti in yanen eneyet nazemtetiyo ze zeme nâmbi?”

³⁰ Zeme Koneliasian dunduye, “Nejen muluan nen pigok sokbemname ekti manepema kasup ilak tuk mezin keyet zema nâmbak. Ne gasijeniyet 3 kilok mee kok beme dundundu mulup tapmma an nen melakandunan satnan penan puyuk peyak piyan sokbemnamti

³¹ pigok dinoyan, ‘Konelias, Kawawanen dundundundi ma taolet mimindi ke ekti gâgât nâmgeme dolaknan penan bein.

³² Keyepm gen Zopa mkaen am zemindemane an nen kwitnan Saimon Pita ke tetim koseip. An ke opman Saimon songom seknanan milawat weyenan egalen mka nembu ganzenan ke mawein kegok zemâtâtnap.’

³³ Keyepm nen an tuk kapi zemindema genmagen kopmien. Âpme gen zetn gawepumti kodak keyepm nen gâgât nâma dolaknan bein. Kawawanen zimosetnan ondekti tatnupgat gen Amobotnanen zet zigok zemkawan bem game timti kodak ze zemâtândamane nâsenup.”

Pitayan Zet Zapat Dolaknan Penan diindoye

³⁴ Zeme Pitayan yanbempti pigok zeye, “Kawawanen egan am segeset nâmndeme mobototot ku mambein ke nâmkijpeyan.

³⁵ Yangut msat sambe am kwi ekjenan Kawawanen kandan meti mama mimi ten penan mti mamaip. Am ekjen keyet Kawawanen tiknan manâmindein.

³⁶ Am sambe nin kapiyelen Amobotnan Teman Zisas Kilais ek nâmkijpempti Kawawanen mama sewaknan mmamayet Kawawanen iknan keyet zetnan Isael am ninmagen zemkawan bemndaye e in nâmtalip.

³⁷ Zânan am tu zuluti Kawawanen tusumti mama keyet yanen diindom kwage. Keyet seknan gwaen Zisasiyan Galili msalen yanbempti kwitnan kwitnan nuknanben mpeme keyetnan Zudia msat sambe bee eyo palaknan bemekoge.

³⁸ Âpme Zisas Nasalet mkaengatnan ek Kawawanen winde ma Emetak Ten same egan Zuda mka katan mekoti am ken taolet mimindaye ma

Sadaŋaŋ am mme wesin bemberaŋ ma am notnaŋ keŋin mme yungume mamtemien eboŋ eboŋ e Sadaŋ mâpme mepme mme dolakŋaŋ bewien. Kawawaŋaŋ ekmak tati mukulem kekok mme mulup temaŋ temaŋ sepem kekok mkwage.

³⁹ Âpme Zuda am ningalen msalen ma Zelusalem mka temanen kwitnaŋ kwitnaŋ mge ma zet zemkwatnapeme Zuda am ekŋenaŋ ŋenzinziŋ mti tep palen kumasasok peme gakiye ke nin ekmatâbenn.

⁴⁰ Âpme sekŋaŋ sumen met beme sumen ke kasup tuk wenepeme bangat Kawawaŋaŋ mme gilik zemti wati sokbemndam galaŋ mkwage.

⁴¹ Wa ke am belakŋaŋ ekŋenmagen penaŋ ŋen ku sokbeye. Egaŋ gakikien-gatnan gilik zem wati am zapatnaŋ dolakŋaŋ zenze am Kawawaŋaŋ eweŋan ndaige nin etaŋ sokbemndame nin ekmak meu nimti zenâ zenâ kwep mbenn.

⁴² Âpme Kawawaŋaŋ ek mmoti am gakikiŋaŋ ma alik mamakup ningalen zemdelaŋ zenze an onzempeye. Egaŋ mosâti nin ikŋaŋgat zet zapatnaŋ ke nin am msat katan zemkawaŋ bemindandayet mulup zet ndamti moge.

⁴³ Âpme am ŋenaŋ egat nâmkiniŋpewe beme Kawawaŋaŋ egat pembenagaŋ mti yomin zulutindewe. Ewaŋan golaŋ zenze an ekŋenaŋ zet kekok zemkwabien.”

Konelasiyelen manŋe ekŋenaŋ Emetak Teŋ tiwien

⁴⁴ Pitayaŋ zet kekok diindomambe tapme Emetak Teŋaŋ toti am nâmti tapmambien ekŋengat keŋinan gak zemti tage.

⁴⁵ Âpme Zuda am nâmkiniŋpepemak notnaŋ Zopa mkaengatnan Pitamak mebien ekŋenaŋ ekme Kawawaŋaŋ am Zuda manŋeen ku sokbemberaŋ ekŋenmagen eyo Emetak Teŋ indame

⁴⁶ ekŋenaŋ zet ŋande igak igak zemti Kawawaŋgat kwitnaŋ mwat zem-sesewatpeme ekŋenaŋ indikti nâmtemtem temaŋ mbien.

⁴⁷ Âpme Pitayaŋ zeye, “Nin ilak Emetak Teŋ timti Zisas Kilaisiyet kwitnanen tu zulubenn keyepmti am ekŋen kapi kekokgak Emetak Teŋ ilak tiyo. Âpme nin naman kwilekiyet Zisas Kilaisiyet kwitnanen tu zulumugataŋ galaŋ indesenup?”

⁴⁸ Kekok zemti Konelias ikŋaŋ ma amŋane ekŋen bee Zisas Kilaisiyet kwitnanen tu zulutindeme Pita aŋgalaŋme kasup mulup mimi notnaŋ pi ekŋenmak ke ewe tati Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ diindomkwage.

11

Pitayaŋ ikŋaŋgat yaŋaŋ am nâmkiniŋpepeŋinmak ekŋengataŋ diindoye

¹ Ombemindendaŋaŋ notnane notnaŋ ma am nâmkiniŋpepeŋinmak Zudia msalen mambien ekŋenaŋ am Zuda manŋeen ku sokbemberaŋ eyo Kawawaŋgalaŋ Zet Zapat Dolakŋaŋ nâmti mkitik zewien keyet zapatnaŋ mme nâmbien.

² Keyepmti Zuda am nâmkiniŋpepemak Zelusalem mkaen mamti am sekŋin butnaŋ antitiyet zet windaŋaŋ mamimtemien ekŋenaŋ Pitayaŋ am ekŋen ke sekŋin butnaŋ antitipiŋ belak indemti gilik zemkopme ekti nâme ŋep ku beyepmti Pita mtopemti pigok zewien,

³ “Geŋ kwilekiyet am Zuda manŋeen ku sokbemberaŋ sekŋin butnaŋ ku antitinaŋ ekŋengalaŋ mkaen met mamane ekŋenaŋ tu meu kileŋ game mti manimtemanan.”

⁴ Kegok zeme Pitayan kwitnan kwitnan sambe am eknen kaindemagen sokbemandaye keyet yananen baengatnan yanbempti pigok zemâtâti zemkawan bemindaye.

⁵ “Nej Zopa mkaen dundundu mulup tapmma kie kienok Amobotnanan muluwan kapigok zikat name ekban. Kuleki nen sangum teman kebon busiliñan zulak zulak piyan kululunen gwaengatnan âlâlâlân nejmagen totapme

⁶ ne keñan baenen weyan ekbanen keyet keñan songom didikñangatan sepem igak igak ma nombe sepem igak igak ma age sepem igak igak piyan keñan beke misik tapme ekban.

⁷ Âpme nejmagen zet nen kapigok sokbeme nâmban, ‘Pita, geñ wati kwitnan kwitnan keñan tazin ke tim anñi ni!’

⁸ Âpme nej zet ke nâmti zewan, ‘Amobotnan, nej kwitnan kwitnan zemkolumneneñan ma bekanan kebon ku maniap, yek penañ.’

⁹ Kegok zema kululunengatan zet nen ewe kapigok sokbeme nâmban, ‘Kawawanñan kwitnan kwitnan mme dolakñan bein ke geñ ku zemtalat.’

¹⁰ Zet kekok sek tuk zeme nâma naman kwitnan kwitnan beewan gilik zemti sembe melesin kululunen mowepme

¹¹ keyegak an nen Sisaliyetnanan an tuk kapi zemindeme nej naiksâgât mka nej matatemanen ke kot tapme

¹² Emetak Teñan nâgât pigok dinoye, ‘Geñ toti am kot talip eknen kemak mebegat nâmtemtem ku msenik.’ Kegok zeme nej toindikti ekñenmak mesât mma am nâmkijpepemak an 6 ekñenan napmât meti nsakwep kasa kuku an neñan Konelias egalen mkaen mowepmann

¹³ egañ zapat kapigok dinndoye, ‘Nâlen mkaen Kawawangalen ensel neñan kwati pigok dinop. Geñ am zemindemane Zopa mkaen meti an nen kwitnan Saimon Pita ek wati kopme

¹⁴ egañ zet zeme nâmti geñ ma mangendine in nâmkijpepe aikme Kawawanñan in yomengatan gilik zemindatiwe.’

¹⁵ Âpme nej Zet Zapat Dolakñan Penañ diindomambe tapma eweñan Emetak Teñ ninmagen toge sepem kekokgak ekñenmagen topme

¹⁶ nej kwitnan kwitnan ke ekti Amobotnanan zet pigok zeye ke otnâmban, ‘Zânan animbi tu etañ zulutindeye âpme nej Emetak Teñan keñinan bemisikindewap.’

¹⁷ Keyepmti nin Amobotnan Zisas Kilais nâmkijpempti zet zapatnan dolakñan zemkawan bemindamann egañ nin Emetak Teñ ketalasim ndaye sepem kekokgak egañ Emetakñan Teñ ketalasim indame nej bukaboñan zigok Kawawangat zemkulumpewak.”

¹⁸ Kegok diindome ekñenan zet ke nâme penañ beme Kawawangat zemesewatpempti pigok zewien, “Kawawanñan am Zuda mangeen ku sokbembeñan ekñen kekokgak yomengatan keñ gilik zenze aikti mama kanzizit keyet toñan bembeyet eyo tatnâmindein.”

Antiok mka teman Zet Zapat Dolakñan palakñan beye

¹⁹ Stiwen kuwien kan keyet am nâmkijpepemak Zelusalem mkaen mambien ekñenan ke ekti sekñin zime msat katan kalañti kilen mekobien. Notnanan beñan Pinisia msalen mepmâbien ma notnanan Saiplas msalen mepmâbien ma notnanan Antiok mka teman mebien. Kegok mekoti Kawawangalen Zet Zapat Dolakñan Zuda am eweñan meti msat ke manañan ekñenmak ilinak etañ zenâ zenâ mti mamamtemien.

²⁰ Yanğut am nâmkijpepemak notnañ Saiplas msalen ma notnañ Sailini mka teman Zuda am nâmkijpepemak mambien notnañ ekñenañ Antiok mka teman meti am Zuda manğeen ku sokbembeñañ ekñen kegogak Zisasiyelen Zet Zapat Dolakñañ Penañ diindome

²¹ Amobotnañgalen windeyañ ekñenmagen sokbemindame am sambe penañañ nâmkijpepe aikti Amobotnañmagen tuseumâbien.

²² Keyet zet zapatnañ Zelusalem mka teman met patañ zeme nâmti Banabas zempeme egañ Antiok mka teman meti

²³ indikme Kawawañgalen keñ taoletnañ ekñenmak tapme indikti nâme dolakñañ beme keñinañ Amobotnañmagen ewe kaliñañ bemtatagat nâmti animbi sambe zemgwatnañ mimindeye.

²⁴ Banabas ek an dolakñañ nâmkijpepeñañ temañ ma Emetak Teñañ egat keñan bemisik matatan. Keyepmti Zet Zapat Dolakñañ Penañ zeme am sambe penañañ nâmti nâmkijpepe aikti Amobotnañmagen ewe tuseumâbien.

²⁵ Âpme Banabasiyañ Talasas mkaen Sâl eksâgât meti

²⁶ meaikme ilisakwep gilik zemti Antiok mkaen koti Antiok mkaen animbi nâmkijpepeñañ sambe ekñengat tuñguwinan ke nup kan kwep mamti am Zet Zapat Dolakñañ Penañ diindom zikat indam mammtemun. Âpme kan keyet am Kilais nâmkijpepeñañ ekñenañ yañbemti kwilin Kilaisiyelen am manğe ke kuwien.

²⁷ Kan keyet golañ zenze an notnañ ekñenañ Zelusalem mka temañ katikpemti Antiok mkaen kobien.

²⁸ Âpme golañ zenze an kobien ekñengat tuñguwinanğatnañ an ñen kwitnañ Agabas. Ek Emetak Teñañ zet keñanen bempeme egañ ondedak temañ ñeniyet motati msat sambe kambeñ temañ sokbewe keyet zet zapatnañ diindoye. Yañ maneti Loma amobotnañ Kolodiasiyañ manğe kan keyet zetnañ zeye keyet penañañ sokbeye.

²⁹ Keyepmti am nâmkijpepemak ekñenañ Zudia am nâmkijpepemak no-line indamukulem mimiyet zenâmti

³⁰ am kwep kwewañ mânewin taindaye katañ sepem minok ondek bemti Banabasimak Sâl zemideme egelañ mânep ke timti Zudia msalen am nâmkijpepemak ekñengalen an ñeñañine mambien ekñenmagen mmebun.

12

Elolañ Pita mka katikñañ mepeye

¹ Âpme Elolañ yañbemti am notnañ nâmkijpepemak indom walet mti notnañ belak mka katikñañ timet indeye.

² Elolañ zeme kasa kuku an ekñenañ Zems Zângat datnañ ek wanam kukñañbeñañ omeseleme gakiye.

³ Egañ muluwañ mğasik kegok mme Zuda am ekñenañ set keyet nâme dolakñañ beme indikti keñin wapme Pita kegogak Anğalalañ Kendoyet atamti mka katikñañ mepeye.

⁴ Pigok nâmti mepemti kasa kuku an 16 kapi indeme damuñ mammatemien. Ke tapme nin Anğalalañ Kendo kapi tapmann delañ zeme naman keyegak tsumti Nupmamañ Yispiñ Manimtemien Kendo ke yañbemtati keyet kuma gakiwe zemti wati mepeye.

⁵ Âpme am nâmkijpepemak ekñenañ Kawawañañ Pita mka katikñañan mukulem mpepeyet dundundu mulup mene mene mkwabien.

Pitayañ mka katikñañğatnan kwatoge

⁶ Elolaŋ Pita wati zelen onzempepeyelen kanan saŋen nokŋan tapme tambu keyet kasa kuku an zulaŋ nembet nembet tati damuŋ katikŋaŋ mmalu egetgat tunguwidan sen katikŋaŋ zulaŋ zampepeŋaŋ beye melesin tawemaŋge. Âpme kasa kuku an notnaŋ ekŋenaŋ setokwakwalen baen damuŋ katikŋaŋ mti tapmambien.

⁷ Âpme keyegak Amobotnaŋgalen ensel ŋenaŋ mka keŋan ke belak sokbemtapme busatnaŋaŋaŋ mka keŋaŋ bee mbusatnaŋ bemti tage. Âpme Kawawaŋgalen ensel keyaŋ Pita butemti zeye, “Pita, sakwep wati dendan tat!” Zeme Pitayaŋ dendan pututuk wapme setnaŋ betnaŋ sen katikŋaŋaŋ zampepeŋaŋ ewan belak puluk pilik pemti topmâge.

⁸ Kegok mme Kawawaŋgalen enselaŋ Pitayet zeye, “Pita, geŋ bitimdi weyaŋ zamti set wewedi weti melakanduŋdi teepmaŋ mti pemane topme napmât kot.”

⁹⁻¹¹ Zeme Pitayaŋ zeye kegok mti Amobotnaŋgalen ensel ke mâti ilisakwep kasa kuku an notnaŋ ekŋenaŋ setokwakwat ŋeŋaŋ gwaen damuŋ mti tapmambien ke topmalu set ikŋaŋ dâlân zeme toti met namaŋ sekekek ŋen towepmalu e kegogak ikŋaŋ belak dâlân zeme toti eyetnan met kimbatgalen sekek aen temaŋ ke mepmalu belak ikŋaŋ etaŋ ŋandeme zupman baen toti mka temanen mebun. Amobotnaŋgalen enselaŋ Pita wati kwitnaŋ kwitnaŋ mmege ke Pitayaŋ nâme kapi penaŋ tapmiap ma belak kie kien tapmiap mene kegok otnânge. Selen metneti Amobotnaŋgalen ensel egaŋ galaŋ zemti mepme Pitayaŋ keyegak keŋaŋ teŋ peme nâmti pigok nânge, “Penaŋ sukwep pi neŋ nâmâtâlap. Amobotnaŋaŋ ensel ŋen zempeme toti egaŋ Elotgalen belengatnan ma Zuda am ekŋenaŋ neŋmagen kwitnaŋ kwitnaŋ mnasâgât mimien keyetnan naŋgalaŋti natozin.”

¹² Egaŋ kegok otnâmti keŋaŋ yayaŋ kwapme met Zângat mamaŋ Malia egalen mkaen memoge. Am nâmkiŋpepemak sambe ekŋenaŋ egalen mkaen ke ondek tati Pitayet nâmti dundundu mulup tapmmambien.

¹³ Âpme Pitayaŋ moti setokwakwat zupmaset baen kwat set tonŋon takume mulup imbi nempa kwitnaŋ Loda egaŋ am pe kwiyaŋ set tonŋon kwatakuin zemti eksâgât koti

¹⁴ Pitayet zet ŋandaŋaŋ nâmti segeyak mti set kwalelepiŋ belak mka keŋan gwaen meti am notnaŋ tabiangat pigok diindoye, “Pitawan kolewaŋ kamba tazin.”

¹⁵ Zeme ekŋenaŋ zewien, “Keŋdi kileŋ beme tazenik! Pita pi mka katikŋan daen tazin.”

Zeme egaŋ zekaŋkaŋ mti zeye, “Penaŋ sukwep ek kamba kotazin.”

Zeme ekŋenaŋ zewien, “Bati ke ensel ŋenaŋ mene kotapme ekti kotazeni-gat.”

¹⁶ Âpme Pitayaŋ ewe set tonŋon giŋgiŋ kupen tapme ekŋenaŋ meti set kwaleti ekti weŋin mepme zezebaŋbaŋ omba mbien.

¹⁷ Âpme Pitayaŋ ekŋenaŋ zet temaŋ temaŋ ku zenzeyelen nâmti belak belan sesepmaŋ mti zemkulumindeye. Mti egaŋ Amobotnaŋaŋ mka katikŋaŋgatnan gilik zemti aŋgalaŋ peye keyet zet zapat mimindamti zeye, “In meti Zems (Zisasiyet meniŋaŋ) ekmak am notnane notnaŋgat zet zapat kapi met miindaseip.” Kegok zemindemti toti naman msat butnaset ŋen mege.

¹⁸ Âpme tambuŋan penaŋ kasa kuku an ekŋenaŋ wati Pitayet ekme yek beme weŋin mepme zewien, “Ege! Pita pi zigoset melep?” Zemti tokwatimabienan yek beme zet beme

¹⁹ Elotmagen mepme egañ nâmti kasa kuku an notnañ ewe zemindeme Pita aiikgalen tokwat timabienañ yek beme kasa kuku an 16 Pita damuñ mti tabien ekñen met indatimti zet muluwen met indeme zet zesât olabi-engapmti Elotgat mezeme egañ zemdelañ zemindeme Pitayet munduman ekñen ke indome gakiwien. Elolañ Zudia msat pemti Sisalia mka msalen topmaneti gilik zem kokogat nâmti towege.

Amobotnañ Elot gakiye

²⁰ Kan keyet Elolañ Taia ma Saidon animbi ekñengat ñenzinziñ temañ mimindeye. Keyepmti animbi sambe mka keyetnañ ekñenañ temakwep bemkoti meluwañ damuñañ Balastas ekmagen mot zet zemti ñenzinziñ kapi yek bembeyelen nâmti egañ indatimti amobotnañ Elotmagen mepme zelin weyayañgat nâmti zet kelakñañ mpewien. E yañañ kapigogat ekñenañ Amobotnañgalen msalen ke meti meu makwitimtemien keyepmneti egañ setnañ bekekme olati meuyet gakiwanupmagen zemti yayañ mti muluwañ kegok mbien.

²¹⁻²² Âpme Elolañ yañkwesisinjin keyet dopmañ gilik zemindandayet nâmti kan bemindaye ke dañgome amobotnañgalen miak miak sopmañ ke mti amobotnañgalen mundumen mototati zet tadiindome am sambe ekñenañ kaliañ temañ kumti zewien, “Zet kapi dolakñañ penañ Kawawañañ manzein keyet katan penañ tazein.”

²³ Kegok zemsesewatpeme Elolañ ikñañgat nâme mopme Kawawañgat nâme tototnañ beye keyepmti kan keyegak Amobotnañgalen ensel egañ nâmbekam bempeme binañ keñanen imkume gakiye.

²⁴ Kegok mme Kawawañgalen zelañ windenañber palakñañ bemti msat katan mekoge.

²⁵ Âpme Banabasimak Sâl egelañ Zelusalem mka temanen mulup zemidendañ ke mmalu delañ zeme egelañ Antiok mkaen mesât mti Zân Mak ek wati ilinsakwep mebien.

13

Banabasimak Sâl Kawawañgalen mulup mimiyet zemideme mebun

¹ Antiok dapmelañge keyet keñan golañ zenze an ma an zikat indanda kapigogañ mambien: Balabas ma Simion an sopmañ makumtemien ma Lusias Sailini mkaengatnañ ma Manaen ekmak amobotnañ Elotmak egelañ ilisakwep zenzelim mamti same mbun ma Sâl am ekñen kogañ ke mamti mulup mamtemien.

² Ekñen keyañ meu zemkulumpemti Kawawañmagen keñin ondek bemti sesewatpemti tapmambien. Âpme Emetak Teñañ ekñengat zeye, “In Banabasimak Sâlmak ideme egelañ neñ mulup mimiyelen nâmti zewan ke met mbalup.”

³ Ekñenañ meu zemkulumpemti dundundu muluwen an zut eget ke Kawawañañ mulup keyet ombem idep nânâyet tati eksokbemti belinan ñokñidan atamti mulup ke mimiyet zemgwatnañ mimidamti ideme mebun.

Saipalas msalen Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ zemkawañ beye

⁴ Emetak Teñañ zemideme egelañ meti Selusia mkaen toweti wañga ñen mti msat nembu tungupman tageen kwitnañ Saiplas ke meti

⁵ egelañ mka ñotakñañ Salamis ke mot patañ zemti Zuda am ekñengalen sesewat mka tapmege katan meti Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ zemkawañ bewun. Zânañ eget idamukulem mti ilinsakwep mulup mbien.

⁶ Ekñenaj msat ke meti Zisasiyelen Zet Zapat Dolakñaj zempemalu mane mane nembet daen mka ñen Papos ke patañ zemti mka keyetnaj Zuda añkambuk ñen aikbun. Kwitnaj Bal Zisas an keyañ ikñanggat, “Nej golan zenze an” kogok manzemtan.

⁷ An keyañ msat keyelen gapman ñenaj kwitnaj Selegias Pâlas an kemak notn notn mmamtemun an ke nânâñaj teman penañ. Amobotnaj teman keyañ Banabasimak Pâlan Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñaj dundumalu nânâyet nâmti idazemtetime kobun.

⁸ Yañgut añkambuk Bal Zisas kwitnaj ñen Glik zeleset Elimas makumtemien an keyañ amobotnaj teman egañ Sâlmak Banabas egeñ Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñaj ke zemalu nâme penañ ku bembeyelen timyape yape zet notnaj dunduye.

⁹ Yañgut Sâl kwitnaj ñen Pâl manzemtemien an ke Emetak Tenñgalen windeyaj keñanen misik tapme Elimas zikat memuj ektati zeye,

¹⁰ “Sadañgat nemuñaj, geñ mama teñ keyet kasa mpemti am tetimaemae omba mimindamti Kawawañgalen zet pi imkwatamane belakñaj penañ mambein. Geñ mama mimi bekanaj ke geñmagen omba penañ gak zem tazin nânik!

¹¹ Keyepmti alak Amobotnaj Kawawañaj betnañaj zikadi enzujgeme beñan besem. Âpme geñ kasup ñen eekpiñ mane pemane kan sambe mebe.”

Pâlan zet kekok zeme keyegak sakwep zanza keboñaj tot Elimasiyet zikatnaj bekekme tambusosok beme Elimas zikatnaj eksât olage. Mti, “An ñen aikma napbetnamti set zikat name mebi,” zemti olati bemanzat mege.

¹² Muluwan kekok sokbeme gapman an ñenaj keyañ Amobotnaj Zisasiyelen windeñaj teman ke ekti nâmtetem teman mti Zisasiyelen zet keyet nâme penañ beme Zisasiyet nâmkijpeye.

Pâlmak an notnaj Pisidia msalen meti Antiok mka teman mulup mbien

¹³ Pâlmak am notnaj ekmak mebien ekñenaj Papos mka ke peme tapme wañga ñen mti Pampilia msalen Pelga mka temanen ke mebien. Âpme Zânan ekñen katikindemti igak Zelusalem mkaen gilik zemti koge.

¹⁴ Âpme ekñenaj Pelga mka ke peme tapme naman Pisidia msalen meti Antiok mkaen ke mulup mti manepeme Sabat tagoñgo kan ke beme Zuda am ekñengalen sesewat mkaen motati ekme

¹⁵ ekñenaj Mosesiyelen zii zet ma golan zenze an ekñenaj zet kuwien ke main mepme delañ zeme sesewat mka keyet ñenaj ekñenaj Pâl ma amñane mototabien ekñengat pigok indayañkwesiye, “Notnne, in animbi kapi zemgwatnaj mimindendeyelen zet ñen mti talip beme kwatati diindome nâit.”

¹⁶ Zeme Pâlan wati belañ sesepman mti zeye, “Israel am ma am notnne Zuda mañgeen ku sokbembenañ in Kawawañgat masesewatsaip, in wakñin weyaj bemti tapme zet kapi zema nâit.

¹⁷ Israel am ningalen Kawawañ egañ yeñsokñe ekñen ikñanggat zapat penañ indaombemindeye. Yañ ekñenaj Izip msalen lueñ mamti omba penañ sokbem sambelenti mame Kawawañaj Kenan msalen indatimti kosât tati egañ Izip amobotnaj Palaomagen menok sepem igak igak mme ekti kiñgatnâmindeme Izip msat pemti mebien.

¹⁸ Selen msat tuñgupman indatim kopme ekñenaj mobotnaj msamkobienañgut egañ sewakñan mti indadamuj mamimkotnepeme nup kan 40 bepi set tuñgupman ke delañ zeye.

¹⁹ Kan keyet Kenan msalen am manje 7 bepi Kawawaŋaŋ indaasekti ekŋengalen msat ke yeŋsokŋne ekŋengat indame ekŋenaŋ msat ke toŋaŋ bemti mame

²⁰ nup kan 450 kekok delaŋ zeme keyet baman gwaen Kawawaŋaŋ zemdelaŋ zenze an notnaŋ indaaikme ekŋenaŋ mamti amgat zelin nâmti maindamusuwat indemkwatnapeme golaŋ zenze an Samueliyaŋ sokbemti mulupmaŋ mkwage.

²¹ Zuda manje ekŋenaŋ amobotnaŋin ŋen aiiŋgat zeme Kawawaŋaŋ Benzamingalen manjeengatnaŋ an ŋen Kis egat nemuŋaŋ Sâl ek aikindame egaŋ Amobotnaŋ mulup mti indamamkwatnepeme nup kan 40 pi delaŋ zeye.

²² Yaŋgut naman Kawawaŋaŋ iŋŋaŋ zempemti mundumanen Dewit ek nâmpeme amobotnaŋ tapme zeye,

‘Neŋ Zesiyet nemuŋaŋ Dewit ek ekma dolakŋaŋ penaŋ beme keyepmti amobotnaŋ mamayelen nâmti aiga. Egaŋ nâlen ŋoktik ke mâti keyet kataŋ mulupmaŋ mbe.’ *(1 Samuel 13:14; 15:23, 26, 28; 16:1, 13)*

²³ Kawawaŋaŋ amobotnaŋ Dewit egat sokŋaŋ ŋen sokbemti Israeal animbi sambe yomengatnan gilik zemti indatitiyet Israeal am zetik mimindeye keyet penaŋ Zisasiyaŋ kot sokbeye.

²⁴ Eweŋaŋ Zisasiyaŋ mulupmaŋ ewe mimipiŋ tapme Zân tu zululut anaŋ ŋeŋaŋ yaŋbemti Israeal am ekŋen mama mimiŋin bekaŋaŋ ke katikpemti keŋ gilik zenze aikme tu zulutindendeyet zetnaŋ windeŋaŋbeŋ diindom kwage.

²⁵ Zânaŋ Kawawaŋaŋ mulup zempewe ke mmepme ilak delaŋ zenzeyelen bududuk beme am pigok indayaŋkwesiye, ‘In nâgât nâme kwi mambeyap? Wa in nâme neŋ an ŋen kokogalen damuŋ mamip ke bein? An iŋŋaŋ ke ewe bam daen takozin an bekeboŋ beke neŋ bukaboŋaŋ elenn sama time ŋep ku bewe.’

²⁶ Ip notnne Abalaamgat iŋsokŋane ma notnne Zuda manjeen ku sokbembeŋaŋ Kawawaŋaŋ masesewatsaip ingat pigok zema nâit, an yomengatnan gilik zemndadagat zenzeŋaŋ e ninmagen sokbembeyet nâmti zenzeŋaŋ.

²⁷ Yaŋŋ an ke sokbeme Zelusalem animbi sambe ma an ŋeŋaŋine ekŋenaŋ an yomengatnan gilik zemndatitiyet koge elak an kapi kekok nânâpiŋ ma ekŋenaŋ kâtnânâ kendo kataŋ golaŋ zenze an ekŋenaŋ an kapiyet meluwaŋ mimiŋaŋ mamaiŋ kwatnup ke an kapi e nâmâtâtâpiŋ belak etaŋ ekandatpemti kume gakiye. Kegok mme golaŋ zenze an ekŋenaŋ zet meluwaŋ mbien bee penaŋaŋmak etaŋ bemâge.

²⁸ Zuda am ekŋenaŋ an keyelen myuŋguŋguŋaŋ ŋen gakikiyelen kataŋ ku aikbien yaŋgut ekŋenaŋ egat ŋenzinziŋ etaŋ mpemti amobotnaŋ Paillelaŋ zemdelaŋ zeme kume gakikiyet zekaŋkaŋ penaŋ mbien.

²⁹ Kegok mme golaŋ zenze an ekŋenaŋ an kapi muluwaŋ kapigok msameti kume gakikiyet zetnaŋ eweŋaŋ meluwaŋ mkwabien keyet kataŋ am ekŋenaŋ tewen kumasasokpewienan mâtâpmti am sumen met bewien

³⁰ yaŋgut Kawawaŋaŋ am sumengatnan mme gilik zemti wage.

³¹ Âpme am nâmkiŋpepemak notnaŋ ekmâti Galili msalengatnan Zelusalem mkaen mebien. Ekŋen kemagen Zisasiyaŋ gakikiengatnan gilik zem wati sokbemenzilim sokbemenzilim mamkwatan. Am ekŋen keyaŋ keyet zapatnaŋ am diindom kwabien.

³²⁻³³ Kawawaŋaŋ yeŋsokŋne ekŋengat Nemuŋaŋ penaŋ peme totogat zetik mimindeye keyet penaŋaŋ elak ningalen kanen kapi Nemuŋaŋ Zisas gakikiengatnan mme wage keyepmti Banabasimak nit inmagen kapi Zet Zapat Dolakŋaŋ ke mti koti tazelup. Keyet zapatnaŋ Kawawaŋgalen Zet Itnaŋaŋ Sam tuŋgupaŋ zut keyet keŋan meluwaŋ kapigok mimiŋaŋ tazin,

‘Geŋ Nemunn penaŋ alak neŋ gâgât Bipdi penaŋ beyap.’ (Sam 2:7)

³⁴ Zisas gakikiengatnan gilik zemti wageyaŋ ñen ewe gakimti ku sambuwe. Keyepmti Kawawaŋaŋ keyet zet kapigok zeye, ‘Neŋ Dewitmagen zetik mban keyet penaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ dolaknaŋ in indamâbap.’ (Aizaya 55:3)

³⁵ Naman Kawawaŋgalen Zet Itnaŋaŋ Sam iknaŋ keyegak pemaŋ ñen naman pigok zein,

‘Geŋ Andi Teŋ ek kileŋ pemane msalen ñep ku sambuwe.’ (Sam 16:10)

³⁶ Amobotnaŋ Dewitgat yaŋaŋ pigok nânup. Dewilaŋ Kawawaŋgalen am mambien ekñenmagen Kawawaŋaŋ mulup zempeye ke ekñengat tunŋuwinan mmeti gakime seknaŋ mti yeŋsokŋ notnaŋ indabewien mundum keyegak mebeme seknaŋaŋ msalen ke sambuye.

³⁷ Yaŋgut Zisas ek Kawawaŋaŋ mme gakikiengatnan gilik zem wage. Ek seknaŋ msalen ke ku sambuye.

³⁸ Keyepmti notnne in pigok penaŋ nâseip. Nin ingat zet sosok zemkawaŋ bemti kapigok manzenup. Yom delaŋ zenzeyelenset e Zisasmageset etaŋ tazin.

³⁹ Mosesiyelen zii zet sambe ke gawepumti mame Kawawaŋaŋ keyet mti yomin ku makatipein yek. Am sambeyaŋ Zisas ek kwep nâmkinpemeŋgut Kawawaŋaŋ egat mti yomin ñep makatipein.

⁴⁰ Golaŋ zenze an ñenaŋ Kawawaŋaŋ zet kapigok zeme nâmti meluwaŋ pigok mge. Ke penaŋaŋ inmagen sokbewemagengat weyaŋ eksemte mambeŋ. Kawawaŋaŋ ekñengat pigok zeye,

⁴¹ ‘In nâip, neŋ nuknaŋ temaŋ inmagen sokbewe keyet zapaŋaŋ diindomaŋgut in zetn nâme pepesut mambein ma neŋ am ñen zempema koti zapat keyegak diindome e kegogak zetnaŋ nâme pepesut beme neŋ mamimtotneip. Keyepmti neŋ kwitnaŋ kwitnaŋ nuknaŋbeŋ penaŋ inmagen sokbembeyet zewan ke pema kopme in ekti kingati gakim temebeŋ!’ ” (Habakuk 1:5)

⁴² Pâlaŋ zet keŋok zeme delaŋ zeme Banabasimak egelaŋ toti kwawesât mmalu animbi sambeyaŋ zewien. It kot Sabat tagoŋgo kan ñen tabanuwen zet iknaŋ kapiyegak ewe tusumti zemâtâpmalu nâmbanup.

⁴³ Keŋok zemti sesewat mkaengatnan aseŋ toti Zuda am ma am Zuda maŋgeen ku sokbembeŋaŋ Zudayelen nâmkinpepe keyet katan nâmkinpemt mamaŋaŋ ekñenaŋ Pâlmak Banabasimak idapmât mepme egelaŋ gwatnaŋ zet diindomti Kawawaŋgalen keŋ taoletnaŋ ekñenmagen weme ekñenaŋ eegalen mulupmaŋ mti mamayet diindowun.

⁴⁴ Naman Sabat tagoŋgo kanaŋ ñeniyet mka temaŋ keyelen animbi sambe penaŋaŋ Kawawaŋgalen zet nâsâgât sesewat mkaen kwaweti bemisik tabien.

⁴⁵ Âpme Zuda sesewat mka keyet keŋan ñenaŋ mambien ekñenaŋ ekme animbi sambe penaŋaŋ kwaweti weme indikti nâmbekam bembe mimindemti ekñenaŋ Pâlmak Banabas egeŋat zelit windaŋaŋ mtoidendeyet nâmti zemtalalat zet zewien.

⁴⁶ Keŋok mme Pâlmak Banabasiyaŋ zet windaŋambeŋ ewe pigok zewun, “Israël am in zet kapi ñenaŋ diindome nânâyelen zenzeŋaŋaŋgut in bankumpemti mama kanzizit mama keyet wisat mnup zeipgapmti ñep nit in katimindemti am Zuda maŋgeen ku sokbembeŋaŋ ekñenmagen etaŋ mulup mmann nâmbep.

⁴⁷ Amobotnaŋaŋ pigok zemndeye, ‘Neŋ am Zuda maŋgeen ku sokbembeŋaŋ ekñenmagen busatnaŋ mti mebegat zemindeyap. In msat sambe tapmezinen mekoti animbi

indapmukulem mimindeme nâgât nâmkînpem neme Kawawaŋaŋ yomengatnan gilik zemindatiwe.” *(Aizaya 49:6)*

⁴⁸ Âpme am Zuda maŋgeen ku sokbembeŋaŋ ekŋenaŋ zet ke nâmti oloŋen temaŋ mti Kawawaŋgat wisikŋ zewien. Âpme am mama kanzizitgat zapat bembeyet Kawawaŋaŋ eweŋaŋ nâmindeye ekŋenaŋ zet zapat dolakŋaŋ nâmti nâmkînpewien.

⁴⁹ Mme msat keyet keŋan Amobotnaŋ Zisasiyelen Zet Zapatnaŋ Dolakŋaŋaŋ palakŋaŋ bemti mekoge.

⁵⁰ Yaŋgut Zuda am sesewat mka keyet ŋeŋaŋ mambien ekŋenaŋ mka keyelen imbi kwizet buŋamin temaŋ Kawawaŋgat mandundumtemien ma an ŋeŋaŋ notnaŋ ekŋengat keŋin walapme ekŋenaŋ Pâlmak Banabas idapmâpme msat ke pemti belakŋan mebun.

⁵¹ Egeŋaŋ Aikoniam mka msalen mesât tati mama mimiŋin bekaŋaŋ ke timti mamayet nâmindemti selidangalen kakalakŋaŋ ke kapupmalu mka keyegak topmâpme mebun.

⁵² Âpme naman am notnaŋ Zet Zapat Dolakŋaŋ ke nâmti Zisas nâmkînpewien ekŋenaŋ oloŋen palenagak mame Emetak Teŋaŋ ekŋengat keŋinan bemisik tage.

14

Pâlmak Banabasiyaŋ Aikoniam mka temanen mulup mbun

¹ Egeŋaŋ Aikoniam mka teman ke meti muluwaŋ sepemaŋ kapigok mbun. Egeŋaŋ Zuda am ekŋengalen sesewat mkaen moti Zet Zapat Dolakŋaŋ setnaŋmak weyaŋ bemti zemâtâpmalu Zuda am ma Glik am sambeyaŋ Zisasiyet nâmkînpewepe aikmâbien.

² Âpme Zuda am notnaŋ Zisasiyet ku nâmkînpewien ekŋenaŋ wati am Zuda maŋgeen ku sokbembeŋaŋ notnaŋ zet kelakŋaŋ mimindeme ekŋenaŋ nâmkînpewemak am ekŋengat ŋenzinziŋ mimindawien.

³ Pâlmak Banabasiyaŋ kan teepmaŋnik Aikoniam mkaen ke ewe nâmisim mamti Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ windenambeŋ penaŋ zemkawaŋ bewun. Âpme Amobotnaŋaŋ ikŋaŋ winde idame menok mbun. Keyepmti animbi sambeyaŋ Kawawaŋgalen keŋ taoletnaŋ keyet penaŋaŋ ekti nâmtetem mti zet keyet nâme penaŋ etaŋ beye.

⁴ Keyepmti mka keyet keŋanen animbi sambeyaŋ kalaŋ kumti notnaŋaŋ met Zuda am Zisasiyet kwizapatnaŋgat kasa mamimtemien ekŋenmak tabien ma notnaŋaŋ epeemti Pâlmak Banabas egetmak metabien.

⁵ Âpme Zuda am ma am Zuda maŋgeen ku sokbembeŋaŋ ekŋen ma ŋeŋaŋine ekŋenaŋ ondekti keŋ kwep bemti Pâlmak Banabas nanzaŋaŋ idome gakikiyet zemtâwien.

⁶⁻⁷ Âpme egeŋaŋ zet ke nâmti kunzuŋ naman Likonia msalen mka isisikŋaŋ wemegeen ke Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ zepemalu mane mane met mka ŋande temaŋ temaŋ zut Lisitalamak Delebe ke patan zewun.

An wesin ŋen dolakŋaŋ beye

⁸ Âpme Listala mkaen ke an ŋen mamkeŋ setnaŋ wesin sokbembeŋaŋaŋ ke tapme ekbun an ke set mebe kokot bugan ku mamimtan penaŋ.

⁹ Yaŋ Pâlaŋ zet tazeme an keyaŋ totati zet ke nâmambe tapme Pâlaŋ zikat memuŋ an ke ekti nâŋge, “An wesin kapi nâmkînpeweŋaŋ ŋep tazin yaŋ neŋ ŋep mukulem mma dolakŋaŋ besem nâyap.”

¹⁰ Kegok nâmti an keyet zet pigok zeye, “Geŋ wat mutututi sedan imti tat.” Zeme keyegak sakwep pututuk wati dendaŋ mebe kokot mge.

¹¹ Pâlaŋ muluwaŋ mamananamaŋ kekok mme am sambeyaŋ ekti Likonia ilinaŋgalen zeleset ŋakŋak mti zewien, “Nin nopiom zut masesewatidanup piwan am nemboŋ bemti kwatolulaŋ pi tunŋupmnan tapmalup.”

¹² Zemti Banabas egat kwitnaŋ nopiom Zeus kuwien. Âpme Pâl ek zemâtâtât an keyepmti egat kwitnaŋ nopiom Elemes kuwien.

¹³ Nopiom Zeus egalen sesewat mka temaŋ ke mka temaŋ keyet ganzenan daen matatan. Yaŋ sesewat mka temaŋ keyet sâpe sâpe bumbu an ŋenaŋ makau ma tep katnaŋ dolak dolakŋaŋ ke timti an zut egegat sâpe sâpe bumidasâgât met ambepelet timti mka temaŋ keyelen kimbat setokwakwalen koge.

¹⁴ Kegok mme Banabasimak Pâl egelaŋ zapat ke nâmti wenit mepme kâlâwit kumendelet muti winderitben am sambeyet keŋan meti kwizet ŋagak pigok kuwun,

¹⁵ “Am in pi kwilekiyet muluwaŋ kapigok penaŋ kapi tapmip? Nit an in talip kabonak! Nit Zet Zapat Dolakŋaŋ kapi zemalu in nâmti kwitnaŋ kwitnaŋ belakŋaŋ kapi time mepme gilik zemti Kawawaŋ penaŋ mamaŋaŋmak ekmagen mebegalen nâmti manzenup. Kawawaŋ nit zapatnaŋ tazelup kapiyaŋ msat kululuŋ ma nembu ma kwitnaŋ kwitnaŋ sambe weme eknup bepi mme sokbeye.

¹⁶ Kan tipman baenen am Kawawaŋaŋ nâmindeme belak kileŋ lala bubup mamkwabien.

¹⁷ Yaŋgut Kawawaŋaŋ am ekŋenaŋ nikseipmagen zemti ku enziliye. Egaŋ kululuŋen mamti am keŋ sewakŋaŋ mimndamti map ma muluwinan kwitnaŋ kwitnaŋ mme dolakŋaŋ sokbeme manimwianŋti oloŋen palen mamananup.”

¹⁸ An zulaŋ zet mulup temaŋ kekok mti zekaŋkaŋ mti zemkulumindeme sâpe sâpe bumidasât tapmambien e naman peme tage.

¹⁹ Kegok mme Zuda am notnaŋ Antiok ma Aikoniam mka metatatnaŋ ekŋenaŋ animbi Zuda maŋgeen ku sokbembenaŋ notnaŋ keŋin walapme ekŋenaŋ Pâl nanaŋaŋ kumti wa gakip nâmti sekŋaŋ mandamti tot mka temaŋ ganzenan baen totpeme

²⁰ weme nâmkŋipepemak am ekŋenaŋ kot ondekti mti mebene zemtapm-nepeme egaŋ wat indikti met mka temanenak ke mowenŋeyaŋ msame wati Banabas ilisakwep Delebe mka teman ke meti

²¹ Zet Zapat Dolakŋaŋ am ekŋengat zemkawaŋ bemalu am sambe ekŋenaŋ koti Zisasiyelen maŋge bemâbien. Âpme egelaŋ bam gilik zemti ewe Listala, Aikoniam, Antiok am nâmkŋipepemak wilingim indik indik mebun.

²²⁻²³ Zisasiyelen maŋge ekŋen nâmkŋipepeŋinaset zemgwaŋnaŋ mimin-dem mimindem mti animbi keyet ŋenaŋine eyo aikindemti tu meu zemkulumpemti belak tati ekŋengat dundundu mulup mti Amobotnaŋgat betnanaen indem indem mmebun. Mti pigok zemebun, “Nin msalen sisipeŋpeŋ palen kapi mametneti bam Kawawaŋmak mama kanzizit gwaen tatagalen zemndendaŋaŋ manup.”

²⁴ Kegok mti egelaŋ Pisidia msat sutnatemaset kumalu balaŋ zeme meti Pampilia msalen patanaŋ zemti

²⁵ Pelga mka msalen Zet Zapat Dolakŋaŋ zemkawaŋ bemti eyetnan toti Atalia mka msalen met patanaŋ zewun.

²⁶ Egelan Atalia mkaen ke wanğaen mopmalu idatimti naman Antiok mkaen kobun. Mka ke am nâmkîņpepemak ekņenan an zut ke tipman baenen Kawawaņgalen keņ taolelan egetmak tati idamukulem mme mulup mimiyet dundum idamti zemidedeņan ke ilak mdelan zemti kobun.

²⁷ Âpme animbi nâmkîņpepemak sambe ekņen ondek indemti Kawawaņan mukulem mimideme mulup mammetneti kobun keyet zapatnan ma Kawawaņan am Zuda maņgeen ku sokbembeņan ekņen eyo nâmkîņpepeyet set mâtâtindeye keyet zapatnan mimindamti

²⁸ ekņenmak ke kan teepman mamamtemun.

15

Ondedak teman Zelusalem mkaen sokbeye

¹ Zudia mkaengatnan am nâmkîņpepeņan notnanan Antiok mkaen meti am nâmkîņpepeņinmak mka ke mambien ekņengat pigok zemzikat indam mti zewien, “In Mosesiyan zet zeye keyet katan sekņin butnan ku antiwep beme in mama katikņan ku mebep.”

² Kegok zeme Pâlmak Banabasiyan zet ke nâmti ekņengat nâme bekanan penan beme zelin windeņan mtopemti zet mmot mtot kan teepman tapmme am nâmkîņpepemak Antiok mkaengatnanan indikti zewien, “In kapi mme nin ekmann ñep ku bein keyepmti Pâlmak Banabasimak am nâmkîņpepemak notnanin Zelusalem mkaen meti ombemindendeņan ma an ñeņan notnan ekņenmagen zet kapi mmepme ekņenan zemusuwebep.”

³ Kegok zemti dapmelange ekņenan zemgwatnan mimindemti zemindeme meti Pinisia ma Samalia msat sutnatemaset mepmambe am nâmkîņpepemak indaikti pigok diindom diindom mebien. Am sambe ekņenan nâmkîņpepemak bemti ninmak tatusuip. Kegok diindome ekņenan nâmti oloņen teman mbien.

⁴ Zemambe zemambe piyan mane mane Zelusalem mkaen mot patan zeme Zet Zapat Dolakņanğalen an ñeņan ma ombemindendeņan ma am nâmkîņpepeņinmak ekņenan indapmukum indeme motati ekņenan Kawawaņan winde indamti indamukulem mimindeme mulup mbien keyet zet zapatnan mimindawien.

⁵ Zet zapat sambe mimindame delan zeme Palisi ekņengalen maņaengatnan an nâmkîņpepeņan notnanan wati zewien, “Am Zuda maņgeen ku sokbembeņan yan nâmkîņpepemak bewien. Am maņge ekņen ke zeme sekņin butnan antim pemti Mosesiyelen zii zet ke zemâtâtindame weyan nâmti gawepume delan zewe.”

⁶ Âpme ombemindendeņan ma dapmelangeņine notnan ekņenan zet ke zemusuwewegat ilinak ondek tati

⁷ zet zepeme mebe kokot tapm metnepeme Pitayan watati zeye, “Notnne, am Zuda maņgeengatnan ku sokbembeņan ekņenmagen Zet Zapat Dolakņan yanbem zenze ke Kawawaņan eweņan ingat tunğuwinaņatnan neņ naombem neme neņ meti ekņenmagen mulup mma ekņenan nâmti Zisas nâmkîņpewien keyet yanan e ilin nâip.

⁸ Âpme Kawawaņan am keņinan eek toņan Zuda am ningat eyak mti Emetak Teņan ndaye. Kegogak egaņ am Zuda maņgeen ku sokbembeņan ekņengat eyak mti Emetak Teņan kegogak indaye.

⁹ Wa egaņ ekņenmagen mulup naman sepemaņ igak ku mge. Ninmagen mge sepem kegogak ekņenan nâmkîņpepe aikme keņin mme kwetetepman beye.

¹⁰ Keyepmti in kwilekiyet Kawawaṅ tazemusuwat peip? In am nâmkîṅpepemak ekṅen kwitnaṅ kwitnaṅ nukṅaṅ keyaṅ biminanen andom indendeyet zetnaṅ sambe ku mit. Itnaṅaṅ yeṅsokṅne tipman baen mamkwabien ma alak nin pi manup nin zii zet ke timanuwaṅgut zet ke ku maṅgawepumann delaṅ penaṅ zein.

¹¹ Keyepmti nin kapigok nâmkîṅpenup Amobotnaṅ Zisasiyelen keṅ taoletnaṅgapmti Kawawaṅaṅ nin ma ekṅen nsakwep yomengatnan gilik zem mandatin.”

¹² Âpme am sambe ondedagen tabien ekṅengat Pâlmak Banabasiyaṅ am Zuda maṅgeen ku sokbembenaṅ ekṅenmagen mulup mmalu Kawawaṅaṅ menok sepem igak igak ekṅengat palen mge keyet zet zapatnaṅ mimindame am ekṅen keyaṅ buzak penaṅ diliṅ zem tati tatnâmbien.

¹³ Âpme egeṅaṅ zet ke zemeti zemdelaṅ zemalu Zemsiyaṅ wati zeye, “Notnne, neṅ pigok zema nâit,

¹⁴ Kawawaṅaṅ ṅeṅaṅ yaṅbemti am Zuda maṅgeen ku sokbembenaṅ notnaṅ ekṅenmagen meti ikṅaṅgat zet zapatnaṅ diindondoyet set weyaṅge keyet zapatnaṅ ilak Saimon Pitayaṅ zeme nâyo ke.

¹⁵ Âpme golaṅ zenze an ekṅengalen papiaen meluwaṅ mimiṅaṅ keyaṅ Pitayaṅ zet zep kemak sepem kwep belup. Zet meluwaṅ kapigok mimiṅaṅaṅ taziṅ,

¹⁶ ‘Amobotnaṅaṅ pigok zeye: Bam neṅ gilik zemkoti Dewitgalen mka etumtoge ewaṅ naman ewe mwat onzempewap.

¹⁷ Kegok mma am Zuda maṅgeen ku sokbembenaṅ animbi sambe ekṅenaṅ wati Amobotnaṅgat timapmat mulup temaṅ mbep. Am ekṅen ke nenn eweṅaṅ nanaṅgat zapat ombem indewan.

¹⁸ Amobotnaṅaṅ ikṅaṅ zet keboṅ tipman baen zeye.’ *(Amos 9:11-12; Zelemaia 12:15; Aizaya 45:21)*

¹⁹ Keyepm neṅ kapigok nâyaṅ: Am Zuda maṅgeen ku sokbembenaṅ notnaṅ ekṅenaṅ keṅ gilik zenze aikti Kawawaṅ nâmkîṅpenti ekmagen mepme nin mulup temaṅ ṅen ewe dukṅinan bemindaman ṅep penaṅ ku bewe.

²⁰ Nin belak nopiom egat meu bembenaṅ ke ninipiṅ mimiyet ma imbimak set kilen ku mamayet ma songom tegen timtapme sipmaṅ keṅanak tatatnaṅ ke ma sip mee ku niniyet zemkululu meluwaṅgut bemann mepme ekbep.

²¹ Tipman penaṅ baen yaṅbemti alak pi mamkwatnuwen msat kataṅ sesewat mka tapmezinen kataṅ Sabat tagoṅgo kanen Mosesiyelen zii zet ke maiṅ indamti Kawawaṅgalen zet eyo manzemkawaṅ bemindamkwalip.”

Meluwaṅ kumti Antiok mkaen beme mege

²² Âpme ombemindendaṅaṅ ma dapmelange ṅeṅaṅ bembe an notnaṅ ekṅenmak dapmelange sambe ilinsakwep zenâmti an damuṅ zut idaikti Pâlmak Banabasimak ideme mebegalen nâmti an zut idaikbien. An ṅen kwitnaṅ Zuda ma an ikṅaṅ keyegak kwitnaṅ ṅen Balsabas ma an ṅen Sailas eget ke ombemideme an zutmak ilinsakwep Antiok mkaen zemindeme mesât mme

²³ meluwaṅ ṅen kapigok kumti indawien,

“Nin noline ombemindendaṅaṅ ma Zet Zapat Dolakṅangalen an ṅeṅaṅ bembe ma am nâmkîṅpepemak maṅge pien maip nin nsakwep tati am Zuda maṅgeen ku sokbembenaṅ nâmkîṅpepemak notnne Antiok mkaen ma Silia ma Silisia msalen maip ingat zemesewatindemti meluwaṅ kapi kumbemann kozin.

²⁴ Nin ku nâmann an notnañ piengatnañ kotu zet diindomti keñin mme yungum temege.

²⁵ Keyepmti nin nnak pien ondekti keyet zetnañ zenâmti keñ kwep bemti an damuñ zut idaikti idemann Pâlmak Banabasimak ilinsakwep kolip.

²⁶ An zut Pâlmak Banabasimak kolup egelañ Amobotnañ Zisas Kilais egat zet zapatnañgapm mamañit ketalasiwun.

²⁷ Âpme an zut Zudasmak Sailas zemidemann kolup egelañ eyo tusumti zet zapat dembusek dolakñañ mimindame weyañ nâmbep.

²⁸ Emetak Teñañ nin ingat palen nukñañ sambe penañ bembeyelen ku nâmti keyepm belaknik pigok gulak bemindesâgât zemnâmti zemtâmpenn:

²⁹ In nopiomgalen sâpe sâpe ma songom belak bimanen tegañ mzame gakikiñañ ma sip ma imbimak set kileñ ku mambep beme mama keyañ dolakñañ bewe.”

³⁰ Zet kekok kumti indame mti Antiok mkaen met patañ zemti am nâmkipepemak sambe ondek indemti papia ke indawien.

³¹ Zemgwatnañ mimi papia ke indame main ekti keñin oloñen temañ beye.

³² Âpme Zudamak Sailas egelañ ilit Kawawañmagen zet mti zenze an mamtemun keyepmti egelañ tusumti zemgwatnañ zet sambe zemti nâmkipepeñin mkatikñañ bem indewien.

³³ Ekñañ Antiok mkaen ke kan teepmanik maneti Zudamak Sailasiyañ naman gilik zem ewe Zelusalem mkaen mesât mmalu am nâmkipepemak ekñañ Kawawañ selen idadamuñ mimideme mebegat nâmti dundumti mukum ideme mesât mineti naman Sailasiyañ asekti tapme Zudayañ igak etañ mege.

³⁴⁻³⁵ Âpme Sailasmak Pâl ma Banabas ekñañ ilinak ewe Antiok mkaen tati am sambe ekñañmagen mulup mti Amobotnañgalen Zet Zapat Dolakñañ zemkawañ tabeme am nâmkipepemak notnañ ekñañ indapmukulem mti mulup mbien.

Pâlmak Banabasiyañ kalañti mekobun

³⁶ Kasup sambenik ke maneti Pâlañ Banabasiyet zeye, “Nit mka ñande temañ katañ am sambe Zet Zapat Dolakñañ diindomalulu nâmkipepemak bewien. Notnañ ekñañ ñep tapmaip manze ewe tokwat indawilingimpemalu mebe.”

³⁷⁻³⁸ Kok zeme nâmti Banabasiyañ Zân Mak ek tetimti ilinsakwep mebegat zeme Pâlañ zeye, “Eweñañ Zân Mak egañ nitmak mulup mmetneti belak tungupman Pampilia mkaen metati gilik zemkolep keyepmti ek ñen ewe ku wapmeselup.”

³⁹ Egelañ ilidak Zân Makgapmti zet mmot mtot mti kalañti Banabasiyañ Zân Mak aikme met wañga mti Saipalas msat ñetakñañ mebun.

⁴⁰ Âpme Pâlañ Sailas wapme mesât mmalu am nâmkipepemak ekñañ Kawawañgalen taolelañ egetmak tatagalen dundum idemti ideme mebun.

⁴¹ Met Silia ma Silisia msat tungupman kumalu etume meti am nâmkipepeñinmak ekñañ zemgwatnañ mimindem mimindem keyañ mebun.

16

Timotiyañ Pâlmak Sailasmak mege

¹ Pâlmak Sailas egelañ meti Delebe ma Listala mkaen met patañ zemti mka keyet keñanen an nâmkipepeñañmak ñen mamtan. Kwitnañ Timoti

nemba ke Zuda imbi nâmkijpepenamak njeniyet nemunan nemba keyet bipmanjut Glik msalengatnan.

² Lisitalamak Aikoniam am nâmkijpepeninmagan kotu Timotian mama mimi dolaknan mammtan keyet yanana Pâl zemâtâtsawien.

³ Âpme Pâlan Timoti melengejan wati matokwakwagat dunduye. Âpme msat keyet Zuda am mambien ekjenan Timoti bipman Glik msalengatnan ke nâmâtâtpewiengapmti Pâlan Mosesiyelen zii zet tazin keyet katan Timoti sekjan butnan antimpemtingut wapmibun.

⁴ Mka katan meti Zelusalem mkaen daen am nâmkijpepeninmak ma ombemindendenan njenan notnan ondekti mama mimi kapi mimiyet zemâtâtât zet ke animbi nâmkijpepemak ekjen diindom diindom piyan meibun.

⁵ Kegok mme an ekjen nâmkijpepeninmak gwatnan mimindeme nâmkijpepenin katiknan penan beye. Âpme am mange notnanan mama mimi dolaknan ke egomti kan katan nâmkijpepen tatusum metnepeme am omba penan beye.

Pâlan Masedonia an njen kie kienok ege

⁶ Ekjenan Piligia ma Galesia msat tungupman mulup tapmepme Emetak Tenan Esia msaleset Zet Zapat Dolaknan am ku diindondoyet zem bekekindeme

⁷ ekjenan Misia msalen met tati keyetnan Bitinia msalen mesât mbienanjut Zisasiyelen Emetak Tenan kekokak zemkulumindeye.

⁸ Keyepmti ekjenan Misia sebempemti Toloas mkaen towebien.

⁹ Âpme tambuyet Pâlan kie kienok tati ekme an njenan Masedonia msaleset daen tati Pâlgat bepelep pelep mti kwizet kumti zeye, “Gej pien kwati nin ndamukulem minnde.”

¹⁰ Pâlan kekok ekti wat zeme nin pigok nâmbenn. Kawawanana ikjan Zet Zapat Dolaknan am ekjen kaimdamagen zenzeyet ndakumtetin kekok zemti wat milawatn mebegalen sakwep weyan bewenn.

Lidiayan nâmkijpepemak beye

¹¹ Âpme nin Toloas mkaen ke wanga mti Samoteles mkaen ke met patan zewenn yanaman keyetnan mane mane Niapolis mkaen ke kwati wanga pemann tapme naman

¹² seleset meti Pilipai mkaen patan zewenn. Ke Masedonia msat teman keyelen mka teman njen beke Loma gapman njenan egan mka noteknan ke tati am maindadamu mtan.

¹³ Mka ke meti manepemann Sabat tagonngo kanen beme mka ganzenan tu matatanen ke kapigok zemti towebenn. Zuda am ekjenan dundundu mulup tu ganzenan tati mamambiekgat toti ekne. Zemti met indikme imbiyan ilinak ondek tapme indikti ekjenmak ke metotati Zet Zapat Dolaknan diindowien.

¹⁴ Âpme imbi ekjen keyet tunguwinangatnan imbi njen kwitnan Lidia ek Tiatila mkaengatnan mulupman sangum naman dolaknan penan pi selim timti ammagen timepme makwitimtemien. Imbi keyan Kawawangat masesewatsamtan keyepmti Amobotnan Zisasiyan kenan mme elej belej beme Pâlan zet tazeme nandemti zikatnanak taekmange.

¹⁵ Yan ondedak ke delan zeme imbi keyan tu zulutindendeyet zeme Pâlmak notnanayan imbi ke ma egalen mkaen am matatemien ekjen ilinsakwep tu zulutindeme imbi keyan zeye, “In nâme nej penan Amobotnangat penan nâmkijpeyap bein beme in nâlen mkaen pien kwapme

nsakwep wesenuwangut sanenen indema mebep.” Zeme moti ekmak ke wembien.

Pilipai mkaen Pâlmak Sailas mka katiknan idewien

¹⁶ Kan nenyet Pâlmak Sailasiyan dundundu mulup msâgât ondedak mundumen mesât metnepemalu sisiliñ mulup imbi nempa nenan selen ke kot idaige. Imbi nempa ke we bekananjan kejan tapme egan zet enzililiñan notnan manzemsokbemtan. Mti zet kwileki nenyet we bekanan ke yan kwesime egan penan esemtanak mangilik zemsantan keyepmti animbi nempa ke damuñ mamimtemien eknenan mânep milawat teman penan matimtemien.

¹⁷ Imbi nempa keyan Pâlmak nin selen ndapmât meti kwizet ñakñak mti kapigok tazemañge, “An in kapiyan Kawawan Amobotnan teman egalen mulup mti am yomengatnan gilik zemti indatitiyet zetnan manzemâtâtindaip.”

¹⁸ Zet kwizet ñakñak sepem kegogak kan katan mamimkwatnepeme Pâlan seknan kanjanjan beme gilik zem we bekananjan pigok dunduye, “Nen Zisas Kilaisiyet kwitnanen zema we bekananjan geñ imbi nempa kejananjan kwati met!” Zeme keyegak we bekananjan kwati kunzun mege.

¹⁹ Âpme imbi nempa ke damuñ mti mânep milawat titiyet webem mamtemien piwan setnan yek beme ekti imbi nempa damuñ mamtemien eknenan meti Pâlmak Banabas idatamti mka tungupmaset idamandamti met amobotnan egalen ondedagen meti

²⁰ zemdelan zenze angat kandanjan moti zewien, “An zut kapi Zuda an yan egelan ningalen mka teman kapi koti mulup notnan mwati mmalu set ke ekman bekananjan tabem temezin.

²¹ Eknenan koti Zuda ilinaganen mama mimi ke Loma am nin ku mimiyelen ke tazikat ndaip.”

²² Âpme am manje teman tabienan nenzinziñ teman penan nâmidemti met idatamti amobotnan eknenmagen idatimepme eknenan egegat kâlâwit mendelet yalom idemti zeme sindiwan

²³ omba penan idome segit duluñ diliñ peme idatimti met mka katiknanjan idemti mka katiknanjan an damuñ eknenan an zut ke weyan idadamuñ katiknanjan mtatagat zemindewien.

²⁴ An damunanjan zet kegok zeme nâmti egan idatimti met mka kejan sutnateman penan ke idemti tep an selemti selit ilizuzut kejan peme topme kemak limbenjan bemti bem zam idemewembun.

²⁵ Yan tambusutan penan Pâlmak Banabasiyan Kawawanjan silik dundundu mti tazemesewatpembun. Âpme am mka katiknanjan indendenan eknenan kwisagit ke tatnâmbien.

²⁶ Mme keyegak mâkinanjan teman penan mme mka katiknanjan tepumanjan bee mme titoknanjan etan bemâpme setokwakwat sambe bee ilin belak ñande mâpme delanjan zeme am selin belinan tek katiknanjanjan zam indeme mawemtemien e iknanjan belak kwalet topmâpme delanjan zeye.

²⁷ Âpme mka katiknanjanjan damuñ egan mulugengatan wati meekme set sambe bee ñandepenjan ñandepenjan weme ekti endilipeye. Mti wa am mka katiknanjan kek indendenan pi ilak kunzunjan mâlo zemti iknanjanjan gembonanjan ñiliknanjan pitaknanjan yunmamanjan e mandapeme kwapme seknanjan iknanjan osâgât mme

²⁸ Pâlanjan ekti ñakñak penanjan mti zeye, “Ai, geñ sekdi giti walelepinjan. Nin sambe pi ewe ilinjanjan esemtanjan tatnup.”

²⁹ Zeme nâmti egañ am ekñengat zeme tañam mkot same mka keñan sebelañ dindiñ mpeñ moti Pâlmak Sailasiyañ tabunen met kandañidan tot pedondom idaye.

³⁰ Mti tambu sutnan keyegak mka keñangatnan idatim beñgumen toti idatimti mkañan mege. Motati an zutgat idayañkwesiye, “Amobotnañne, neñ zigok penañ mti mama kanzizitgat zapat bewap?”

³¹ Âpme egelañ zewun, “Geñ ma imbi nemandine in Amobotnañ Zisas Kilaisiyet nâmkijpemingut mama kanzizitgat zapat bemâbep.”

³²⁻³⁴ Kegok zemalu nâmti mka katikñañgalen damuñ egañ an zut sindiwañ idome segit buyuk beyak bemti liñgit bembenañ ke zuluti kwasim ideme tati egelañ ek ma mañeñane Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ diindomti tu zulutindeme ekñenañ indatimti mkañinan moti tu meu nini mundumen ke ideme totapmalu zeme meu bumti idame nimalu naman idatimti kot mka katikñañak ideye. Âpme an mka katikñañ damuñ ma mañeñane ekñenañ Zisasiyet nâmkijpemti Kawawañgat zapat bewien keyepmti segeyak mti oloñen mbien.

³⁵ Msat msame tambuñan an zemdelañ zenze an ekñenañ an tipdakutum notnañ zemindeme koti mka katikñañgalen damuñgat zewien, “Geñ an zut kapi belak kwalet idemane melit!”

³⁶ Zeme mka katikñañgalen damuñ keyañ koti Pâlgat zeye, “Zemdelañ zenze an ekñenañ neñ it belak idema mebegat zeme kolep. Keyepmti neñ idema met keñ sewakñañ palen mambalup.”

³⁷ Zeme Pâlañ am zet mti mebien ekñengat pigok diindoye, “Nit Loma mka mtonj penañ yañgut in nigat zet esemteñ zemti yom ñen aikiñ kegoñañgut belak kileñ am zikalinan onzemndemti sindiwañ sekañ bekan kume etim temepme mka katikñañ met ndeyo. Yanaman pi in buzak enzilimti zemndeme mebegat tazeip? Nit ku meselup, yek penañ. Mka kapiyelen Loma an ñeñañ ilin kotingut ndatimti tot zupman baenen ndeme meselup.”

³⁸ Kegok zemalu an tipdakutum ekñenañ nâmti met zemdelañ zenze an ekñengat zapat ke diindome nâmti endilipemti kingati

³⁹ ekñenañ ilin wati mka katikñañ meti kemberñ zet diindomti belak zemindeme mka katikñañ ke katipemti zupman toindemti mka belakñañ ñen mebegat zemidewien.

⁴⁰ Âpme egelañ toti met Lidiayelen mkaen meti am nâmkijpepemak ke indikti zemgwatnañ zet diindomti naman msat ñeñañ mebun.

17

Pâlmak Sailasiyañ Tesalonaika mkaen mebun

¹ Âpme Pâlmak Sailas egelañ Ampipolis ma Apolonia msat tungupman nesetgatnan met Tesalonaika mkaen patañ zewun. Mka eyet keñan Zuda am ekñengalen sesewat mka ñen matatan.

² Pâlañ msat notnanen mamimkwatan kegoak sesewat mka ke moti Sabat tagoñgo kan kasup tuk pi ewe ekñenmak ke tati Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ ke mainji

³ yañañ diindom metneti Zisas Kilais sindem temañ timti gakimti wawagat golañ zenze an ekñenañ itnañañ meluwañ mbien ke zemkawañ be-mindamti Zisas ek Kilais penañañ gakimti wage.

⁴ Kegok zeme Zuda am notnañ ma Glik am sambe Kawawañ sesewat-samti mamamtemien ma imbi sambe kwizet buñamin temañ ekñenañ zet

keyet nâme penañ beme Pâlmak Sailas egetmak am sambe penañan kot tusumâbien.

⁵ Keyepmti Zuda am notnan ekñenan nâmbekambemindemti met an bekopsat ma am keñin katikñan notnan indatimti ñakñak teman mti mka teman keyet keñan tokwapme am sambe penañan ekñenmak kot tusumti Zesongalen mkaen ke an zut kot idatimti met an damuñ ekñengat belinan idendeyet nâmti kopmâbien.

⁶ Koti ekbienan yek beme dopman Zeson ma am nâmkijpepeninmak notnan indapmandamtimti mka damuñ ekñenmagen indatim meti kwizet ñagak kapigok mmebien, “Msat katan set yunyu yunyu masokbem mezin. Piwan alak ninmagen sokbeme

⁷ Zesonan am ekñen ke indatimbumuluñti timbewep. An zut ekmak kot welut keyan Loma amobotnan ewe tapme egat kwizet buñaman mtopemti naman Amobotnan alakñan Zisas egat kwizet buñaman tazempalakñan tabemelup.”

⁸ Zet kekok zeme nâmti mka mton sambe ma an damuñ ekñenan nâmti weñin mege.

⁹ Âpme an damuñ ekñenan Zeson ma amñane notnan ekñen zet kañkan miindame mânep etañ beme nâmindeme toti mebien.

Pâlmak Sailasiyan Belea mkaen mulup mbun

¹⁰ Âpme tambu keyegak penañ am nâmkijpepemak ekñenan Pâlmak Sailas ideme tambuyet toti metne metne Belea mkaen met patan zemalu msat ke msaye. Âpme Zuda am ekñengalen sesewat mkaen amnan tapmowepme indikti setugit melesin keyegak mowebun.

¹¹ Msat ke am mambien ekñen keñin sewakñan wa am Tesalonaika msalen maip ekñen kebon yek keyepmti ekñenan Zet Zapat Dolakñan eleñ beleñ bemti nâmbien. Mti Pâlgalen zet ke penañ ma dâsuki zemti kasup katan Kawawangalen Zet Zapat Dolakñan itnananen maiñti yanñan mguluk gilik zemti zenâ zenâ mbien.

¹² Kegok mti Zuda animbi sambe ma Glik an sambe ma Glik imbi kwizet buñamin teman notnan ilinsakwep nâmkijpepe aikbien.

¹³⁻¹⁴ Pâlan Belea mkaen meti am Zet Zapat Dolakñan zemkawan be-mindaye keyet zapananñan elelan Zuda am notnan Tesalonaika mkaen mamtemien ekñenmagen mepme nâmti ekñenan Belea mkaen koti tokwati animbi sambe ondek indemti Pâlmak Sailas mtot indendeyet zet kelakñan mimindeme am keñin yungum temege. Âpme am nâmkijpepemak ekñenan Sailasmak Timoti idanğalañme Belea mkaen ke tapmalu notnanñan Pâl wati nembu ganzenan baen toti ilinsakwep wanğa mti

¹⁵ Aten mkaen mepemti kosât mme Pâlan zet kapigok Sailasmak Timotiyet zemindeme kobien, “In met an zut eget zemideme sakwep penañ neñmagen kobalup.”

Pâlan Zet Zapat Dolakñan Aten mkaen zemkawan beye

¹⁶ Pâlan Aten mkaen ke an zutgat damuñ tati mka keyet keñan kawawanñan dâsuki sambe penañ timamti pedondom indamti mame indikti keñan bekanan penañ beye.

¹⁷ Keyepmti eğan kasup katan sesewat mkaen meti Zuda am ma am Zuda mangeen ku sokbembenanñan Kawawangat masesewatsamtemien ekñenmak zet zenâ zenâ mpemti naman asek toti ekme amnan tam-banğumen ondek tapme indikti met ekñenmak Zet Zapat Dolakñan zenâ zenâ mammetan.

¹⁸ Âpme Epikulian ma Sitoik am nânânjin teman notnañ ekñenañ Pâlmagen koti zet yañanggat zenguluk gilik mmekti notnañ ekñenañ ilinak Pâlgat pigok zewien, “An nânânapiñ penañ kapiyañ nânâ penañ zibonñ penañ zikat ndasât belak kot sek mmobot zet tazein.”

Âpme am notnañ zewien, “Egañ msat notnanen kawawañ dâsuki matazin keyet yañañ kotadinndoin.” Âpme Pâlañ Zisasiyelen Zet Zapat Dolakñañ Penañ zemeti gakikiengatnan wage keyet zapatnañ diindoye keyepmti ekñenañ kekok zemti

¹⁹ ondedak mundum teman Aliopagas ke wapmoti am sutnan onzem-peme tapme pigok yañkwesiwien, “Geñ animbi sambe zet mamananañ penañ tadiindomedik ke weyañ zemâtâtndamane nâne.

²⁰ Nin gâlen zedi ke eknâman mamananañ penañ tabein keyepmti geñ ewe keyet yañañ weyañti penañ zemâtâtndamane nâne.”

²¹ (Aten mka mtoñ ma amkup ekñenañ zet mamananañ ñen sokbeme ke nâmti naman ekñenañ zet ke eleñ beleñ bemti manzempalakñañ mambe-metmien.)

²² Âpme Pâlañ Aliopagas ondedagen am zikalinan wati mot tati zeye, “Aten animbi sambe, neñ kapi kopmamti yañañin pigok taeksokbeyap. In kawawañin sambe ekñengat nâme mobotnañ beme masesewatindamelip.

²³ Neñ ingalen sesewat mka sambe mekoti ekma nopiom sambe mti yaloloñañ weme maindikmelap. Mti sâpe sâpe bumbu mundumen moweti ekma meluwañ ñen kapigok mimiñañ tapme mainja, ‘Kapi Kawawañ ñen nin ku nânup egalen.’ In Kawawañ keyet yañañ ku nâmti belak etañ masesewatsaip. Keyet zet zapatnañañ alak kapi diindoma nâit.

²⁴ Kawawañ keyañ msat kululuñ ma kwitnañ kwitnañ sambe bekapi mge. Egañ msat kululuñ kapiyet toñañ. Egañ amnañ sesewat mka walalatnañ keyet keñan ku matazin.

²⁵ Ma egañ mulup kwileki ñen msât olapme an ñenañ kwitnañ kwitnañ timeti mukulem mti ku mampein. Egañ ikñañ am sambe nin mama ma Emetak Teñañ ma kwitnañ kwitnañ sambe pi maketalasim ndain.

²⁶ Egañ an kwewetañ mme sokbeme ekmagesetgatnan am sek sepem igak igak pi sokbemti msat sambe palakñañ bemti mekobenn. Âpme eweñañ egañ am mambep ke nâmtati msat kalañ kumti ikñañgat ikñañgat ndamti msat ke kan zigok mambanup ke eweñañak nâmâtâtpeye keyet katañ mamambanup.

²⁷ Kawawañañ am nin ek timapmetnetiñgut aiikgat zeye keyepmti nin egat timatmat mulup mbanup beme ñep aikbanup. Wa ek beñañ ku mamain ninmak sokñañ kapi mamain.

²⁸ Zeme an nânânñañ teman ñenañ wati puk zeye, ‘Nin egalen zetnañ keyet kandañañ etañ mamti kwitnañ kwitnañ mti mambanup.’ Âpme inmagengatnañ an nânânjin teman notnañ ekñenañ kekok egat puk manzeip, ‘Nin egat nemunambañañe nin mama ekmageset matinup ma egalen windeen mamananup ma egañ ndadamuñ mme matatnup.’

²⁹ Nin Kawawañgat nemunambañañe manuwan Kawawañgat nâmann nanzañ ma gol ma silva amnañ nâmâtâti belañ weyañpepeñañ Kawawañ sepem keboñ ke ku nâmpewanup.

³⁰ Kawawañañ am tipman baen mamkwabien ekñen ikñañgat yañañ dañañ ku nâmbiengapmti myuñguñgu sambe mkwabien ekñen ke zet mulup omba penañ ku indaye mama keyelen kanañ delañ zeye. Âpme alak pi msat katañ am sambe yomengatnañ keñin gilik zemti mama mimi bekanañ ke peme tapme ikñañmagen kot tususuyet tazein.

³¹ Egan kan nen beyeyan tazin kan ke soknan beweyen am msat sambe mama mimiñinangot yañan msokbemti keyet katan tosanang indamobe. Mulup ke mimiyele an nen aikpeye an ke msalen am sambeyan ek namâtâtpepeyet nâmti Kawawanang gakikiengatan mme wageyan main.”

³² Pâlan zet kekok diindome am notnanang zet ke nâmti yenbien. Âpme notnanang zewien, “Kan nengot ewe koti zapat zenik kapiyegak dinndomane nâmbanup.”

³³ Âpme Pâlan zetnan tazemañgeen elak peme tage.

³⁴ Âpme am notnanang zet ke nâmti Zisas Kilaismak tusumti namkinpepe aikbien ekñengot tunjuwinangatan an nen kwitnan Dionisias ek Kansol ekñengalen mulup an nen. Ek ma imbi nen Damalis ma am notnan sambe tusumâbien.

18

Pâlan Kolin mkaen mulup met mge

¹ Egan mulup ke mdelan zemti Aten mka katipemti Kolin mkaen mege.

² Mka ke Zuda an nen kwitnan Akwila zeme ke aige. Ek Pontas mkaengatan yan met Itali msalen manepeme msat keyelen amobotnan teman Kolodias Loma mka teman matatan egan Zuda am Itali msalen maip ekñenan msat ke pemti mebe kokogat zeye keyepmti Akwilamak imbiñan Pilisila ekñenan Itali msat pemti Kolin mkaen ke alaknik koti mamtemun.

³ Animbi zut keyan muluwit mka walalatgalen sangum katiknan selimti mamtemun âpme Pâlan mulupman sepeman kwep kebonak mamimtan keyepmti egan animbi zut ke idikti egetmak ke tati mânep mulupman mka walalatgalen sangum katiknan ke selim beme amnan kwititiyet nâmti mamtan.

⁴ Mulupman ke mmambe tati Sabat tagonngo kan katan Zuda am ekñengalen sesewat mkaen motati Zet Zapat Dolaknan keyet yanangot Zuda am ma Glik ammak zet peme mebe kokot mti egan namkinpepemak bembeyet indapmukulem mamimtan.

⁵ Yan bam Sailasmak Timotiyang Masedonia msalengatan gilik zem kopmalungut Pâlan yanbemti mulup keyegak mti Zuda am ekñengot Zisas Kilais ek Kawawanang iknan ombempemti zempeme toge keyet yanang zemâtâtindaye.

⁶ Yanngut am notnan ekñenan zetnan windenang mtopemti zet mobotnan msamti zetnan ku nâmbiangapmti egan kekok diindoye, “In bam walelet aikbep keyelen yoman neñmagen ku kobe yek.” Kok zemti kâlâpman tetelime kakalaknanang bululun zemtopme zeye, “In kekok mnaipgapmti neñ in indemti am Zuda mangeen ku sokbembenang ekñenmagen meti mulup mbap.”

⁷ Kegok zemti an nen Titias Zastas egalen mkaen ke meti mawemtan. Âpme an keyan Kawawanangot sesewatsamti mamtan egalen mkanang Zuda ekñengalen sesewat mka keyet soknanik matatan.

⁸ Âpme Zuda am ekñengalen sesewat mka keyet damun teman egat kwitnan Kilispas ek ma egalen sip butnananen ma am notnan sambe ekñenan Pâlgalen zetnan nâmti Amobotnan Zisasiyet namkinpeme Pâlan tu zulutindeye.

⁹ Âpme tambu neniyet Amobotnanang Pâl kie kienok sokbemsamti pigok dunduye, “Geñ nâgât zapatn ammagen zenzeyet kinngati dembusekdi angalalanpin nâmtalati zemkawan bewanik.

¹⁰ Neŋ geŋmak tapma an ŋenaŋ wati ku gawalabe mka temaŋ kapiyet keŋan nâlen animbinne sambe penaŋ talip.”

¹¹ Kegok zempeme Pâlaŋ mka keyegak mamti am ekŋen ke Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ ewe mandiindom zikat indam mkwatnapeme nup kan kwepmak butnaŋ ŋen mege.

¹² Âpme Galio ek Akaia ekŋengalen amobotnaŋ mmonzempewien kan keyet Zuda am ekŋenaŋ Pâlgat keŋin kasa beme ilinak zenâ zenâ mti keŋ kwep bemti Pâl Galiomagen wapmeti zewien,

¹³ “An kapiyaŋ zii zet keŋan mama mimi tazin ke tapme egaŋ naman animbi sambe indatimti set sepemaŋ ŋen zikat indame Kawawaŋgat masesewatsaip.”

¹⁴ Kegok zeme Pâlaŋ zet zesât mmaŋgeyaŋ Galioyaŋ Zuda am Pâl wako-bien ekŋengat zeye, “An kapiyaŋ yom nukŋaŋ penaŋ ŋen zetnaŋ neŋ mimiyelenok benak ze neŋ inmak sewakŋaŋ totati ŋep zewanek.

¹⁵ Âk pi in zii zelin tazin keyet zet mmot mtot mti zesâti ilinak etaŋ baen manzemambep ke nâlen mulup yek.”

¹⁶ Kegok zemti indamâpme zupman toti

¹⁷ ekŋen sambeyaŋ Zuda sesewat mka keyelen damuŋ atamti Galioyelen mka solonan met kwapem penaŋ kume Galioyaŋ indikŋingut ku indidikŋaŋ sepem tapme takumambien.

Pâlaŋ gilik zemti Antiok mkaengatnan Zelusalem mkaen daen mege

¹⁸ Pâlaŋ Kolin mkaen kan sambenik maneti bam nâmkŋepemak am indamukum indemti Silia msalen mesât mme Pilisilamak apmaŋ Akwila egelaŋ ilinsakwep meti Senkilia mkaen patan zemti mka ke Pâlaŋ mulup ŋen msât nâmti egaŋ Kawawaŋgat zemkatik bempemti keyet piliŋaŋ ŋoksinaŋ an ŋeniyet zeme kwenzipme mepme delaŋ zemâpme bam waŋgaen moti Silia msalen mebien.

¹⁹ Keyetnan ewe waŋgaen moti met Epesa mkaen moti ke kalaŋ mebien. Âpme Pâlaŋ igak Zuda am ekŋengalen sesewat mkaen moti ekŋenmak Zet Zapat Dolakŋaŋ zenâ zenâ mbien.

²⁰ Âpme Zuda am ekŋenaŋ Pâlaŋ ekŋenmak ewe tusumti mamayet zeme egaŋ zelin kumti zeye,

²¹ “Neŋ manepema Kawawaŋaŋ nâmnewe beme ewe bam inmagen kapi gilik zem kobap.” Kegok zemti ekŋen mukumindemti waŋgaen moti Sisalia msalen mesât mege.

²² Waŋgayaŋ Sisalia msalen mepeme egaŋ meti Zelusalem mkaen moti am nâmkŋepemak am bet butem indemti eyetnan toti Antiok mkaen meti

²³ ke kan belatnik bugan maneti naman msat temaŋ Galesia ma Piligia meti mka isikŋaŋ notnanen tokwat meti am nâmkŋepemak zemgwatnaŋ mimindem mimindem piyaŋ mege.

Apolosiyaŋ Epesa mkaen Zet Zapat Dolakŋaŋ zemkawaŋ beye

²⁴ Zuda an ŋen Epesa mkaen ke koti mamtan an keyet kwitnaŋ Apolos Aleksandia mka temaŋ ke sokbemamti temaŋ beme

²⁵ am notnaŋ ekŋenaŋ Zânaŋ tu zululut mulup mge keyet yaŋaŋ ma Zisas kobe keyet Kawawaŋgalen Zet Itnaŋanen zet tazin ke eyo zeme nâmti oloŋen palen am kopma diindomtan.

²⁶ Yaŋ kan ŋeniyet Pilisilamak apmaŋ Akwila egelaŋ sesewat mkaen ke motati nâmalu egaŋ Zet Zapat Dolakŋaŋ windenaŋbeŋ bemti am tazemâtâtindame nâmti egelaŋ wati mkaŋidan meti Zisas toti gakimti wage keyet zapatnaŋ weyaŋ yaŋaŋmak zemâtâtsamalu nâŋge.

²⁷ Âpme Apoloyan Akaia msalen mesât mme am nâmkinpepemak Epesa mkaen mambien. Ekņenan Akaia msalen am nâmkinpepemak mambien ekņengat zet kapigok kumti Apolo ikņan same mti mege, “An kozin ke inmagen kopme ekti in notn mpewep.” Meluwanen zet kekok kumti ikņan same mti mege. Mane mane Kolin mkaen met patan zemti am Kawawanen keņ taoletnanġapmti nâmkinpepemak bewien ekņen Zet Zapat Dolakņanġalen mulup penan indapmukulem mti

²⁸ am manġe teman penan ekņengat zikalinan zetnan wundenanben zemti Zuda am ekņenmak zet mmot mtot mti Kawawanġalen Zet Itnananen golan zenze an ekņengalen zet tazin ke mkatikņan bemti zeye, “Zisas ek Kawawanen an yomengatnan gilik zem ndadagalen ombempeye.” Kegok zeme amnan zetnan nâmkinpewien.

19

Pâlan Epesa mkaen mulup mge

¹ Apolos eġan ewe Kolin mkaenagak tapme Pâlan Esia msat tunġupmaset mane mane Epesa mkaen patan zemti mka ke Kilais nâmkinpepenan am notnan ke indaikti

² indayanġwesiye, “In Zet Zapat Dolakņan diindome nâmti tu zulutbien kan keyet Emetak Teņ tiwien ma yek?”

Zeme ekņenan zewien, “Nin Emetak Teņ tazin mee keyet zapatnan ku nânup.”

³ Kegok zeme naman ewe indayanġwesiye, “In kwiyet nâmkinpempti tu zulutbien?”

Zeme ekņenan zewien, “Nin Zânan zet zemkoge ke nâmkinpempti tu zuluben.”

⁴ Zeme Pâlan zeye, “Zânan tu e amnan keņ gilik zenze aikti yomin bam kumpepeyet etan mulupman ke mti Islael am ekņengat pigok diindom kwage, ‘In an Zisas bamnan takozin eġat nâmkinpeit.’ ”

⁵ Kegok zeme ekņenan zet ke nâmti Amobotnan Zisasiyet kwitnanen tu zulutindeme

⁶⁻⁷ Pâlan betnan ġokņinan beme Emetak Teņan kululuġengatnan ekņenmagen toti keņin m eleņ beleņ beme am 12 mee kogaņ zet meluwan igak igak taoselem zem metnepeme Kawawanen zet keņinan beme katan ikņanġat ikņanġat zemkawan bewien.

⁸ Âpme Pâlan eyoġa tuk pi ekņenmak ke tati kan katan Zuda am ilinanġalen sesewat mkaen motati Zet Zapat Dolakņan wundenanmak manzemâtâtindamtan. Mti Kawawanġalen zemâtâtât katnanen mama sokbewe keyet zetnan zemti am notnan ekņenmak zet mmot mtot mamtemien.

⁹ Ma an notnan ekņenan nâmkinpepepiņ belak Zisasiyet Zet Zapatnan Dolakņan bam kumpempti ondedak temanen Zisas Kilaisiyet zemtalatpewien keyepmti Pâlan katimindemti am notnan Zisasiyelen Zet Zapat Dolakņan nâmti tikņanġat mbien. Ekņen ondekindemti Tilanas nânâ mkaen ke mene mene ondekti ekņenmak Zet Zapat Dolakņan zenâ zenâ mamtemien.

¹⁰ Eġan mulup kekok mti Zuda am ma Glik am Esia msalen mambien ekņengat tunġuwinan nup kan zut pi mamti mme ekņenan Amobotnanġalen zet zapatnan nâme duluņ delaņ zemâġe.

¹¹ Kawawanen ikņan Pâlmak mamti mukulem mme eġan menok teman sambe am ekņenmagen msokbemkwage.

¹² Am ekñenaj ñetip kapuputnaj ma sangum kâlâpman mee pi timti met am zawatmak ma am we bekanajinmak mee pi indame tim ekti zawalin ma we bekanajin mee pi kwati mepmâpme naman dolakñaj bemâbien.

¹³ Âpme Zuda an notnaj mka katanj tokwati we bekanaj notnaj am kejangatnan manzemindeme kwati mamtemien ekñenaj naman mmak mmak Amobotnaj Zisasiyet kwitnanen kumti we bekanaj am keñan tage ekñengat zewien, “Nin Pâlanj an Zisas egat zet zapatnaj manzempalakñaj bein egat kwitnanen ingat zet windenajbenj pigok zenup: In am kejangatnan kwati melit!”

¹⁴ Âpme Zuda am Epesa mkaen mamtemien ekñengalen sâpe sâpe bumbu an ñenaj Siwa egat nemujane 7 kapi mamtemien. Ekñenaj mulup keyegak mamtemien.

¹⁵ Ekñenaj an we bekanajinmak ñengalen mkaen meti Zisasiyet kwitnaj kumti we bekanaj zempeme kwaweweget zeme an we bekanajinmak eganj kapigok gilik zem zeye, “Neñ Zisasmak Pâl egegat nâmidexap âpme in kapi kwiyanj desetgatnan kolo ke ku nâmindeyap.”

¹⁶ Kegok zemti eganj wati indom kumti sangum kâlâwin kumandeleteri indamunzut kume sip balak balak timti talak piyanj mkanjanan kunzuj mepmâbien.

¹⁷ Âpme keyet zet zapatnaj Zuda ma Glik am Epesa mkaen mamtemienan nâmti omba penanj kinjgati Kilaisiyet kwitnaj mwati sesewatpewien.

¹⁸⁻¹⁹ Mti am sambe nâmkinjpepe aikti kwitnaj kwitnaj notnaj anjkanbugat ma am indindiyelen zetnaj ma gwesep gwesepgalen zetnaj notnaj papiaen kumtimti ekti mamtemien ke ma dipsawat ma am kasetnaj ma nopiom mee bee timti kot ondekti am zemkawanj bemindamti ekñengat zikalinan bume zimâge. Âpme am ekñenaj papia bewien keyet mânep mainjme 50,000.00 kina beye.

²⁰ Kegok mti Kawawanjgalen zelanj windenajbenj palakñaj bemti peleanj mekoti am tunjuwinan dolakñaj sokbem wenje.

Pâlanj mulup tapmme am notnanaj ekti endilipewien

²¹ Pâlanj mulup kegok mine mine mimdelanj zemti eganj naman Masedonia ma Akaia msat kume balanj peme Zelusalem mkaen mesâgât otnâmti zeye, “Neñ Zelusalem mkaen meti bam naman gilik zemti Loma mkaen kwawabap.”

²² Âpme eganj mukulem mimiñanet an zut Timotimak Ilastas ideme egelanj Masedonia msaleset mepmalu Pâlanj ikñanj Esia msalen ke bugan ewe tusumti manje.

²³ Kan keyet am notnaj ekñenaj Amobotnanjgalen zet keyet nâme ñep ku beme ekñen am sambeyanj zet ke mtopepeyet zet kelakñanj mimindawien.

²⁴ Silwiayanj an wenanj mee weyeyanj an ñen mamtan kwitnaj Dimitilias eganj Glik am nopiom imbi Atemis egalen sesewat mkaen ikñanjgat wenanj temanj matatan keyet sepemmak eganj isisikñanj buk pi weyanjme mopme animbiyanj makwitimtemien keyepmti ek ma an notnaj ke maweyanjtemien ekñenaj mânep temanj penanj matimtemien.

²⁵ Keyepmti eganj mulup anene ma an mulup keboñ mamtemien keboñ keboñ ondek indemâti pigok diindoye, “Nin mulup kapigoset mânep temanj matinup.

²⁶ Âpme an ñen kwitnaj Pâl zeme ke eganj koti zet zapat tazein elak ilin eknâmien. Eganj Esia msalen mka katanj mekoti animbi keñin mme yunjgume egalen zet ke mamâpmaip. Yanj alak Epesa mkaen koti animbi sambe keñin

myungumti pigok tazein, 'Kawawan amnan belan mimiñan ke penan yek.' Kegok zeme am sambeyan nâme penan beme ek tapmâpmelip.

²⁷ Egan kegok mme wa in nâme mulupm kapi etañan yek bewe ku nâseip. Nopiom imbi teman Atemis egalen sesewat mka teman keyet animbi ekñenan nâme belakñan beme bamkumpeme delan zeme Atemis egalen kwizet buñaman tototnan penan bewe nâip? Esia msalen ma msat sambe notnan ekñenan nopiom imbi keyet masesewatsaip. Yan Pâl egan kwizet buñaman ke mme tototnan bembeyet mulupman omba tapm."

²⁸ Zet kegok zeme nâmti ñenñ zime ñok kilin kilin teman mti zewien, "Epesa mkaen nopiom imbi Atemis tazin egan etañ imbi mobotnan teman bein."

²⁹ Kegok zemti mka teman Epesa keyet keñan tokwati ñakñak mme am sambeyan wati tusumti ñakñak mpen piyan met Masedonia an zut Pâl mâti mamtemun kwilit Gaiasmak Alistakasmak idamandam timti ondedak mundumen ke mesât mepme am sambeyan zet yanñan nânâpiñ belak baminan mâti ñakñak mmepme

³⁰ Pâlñ kwisak ke nâmti indapmâti ondedak keyegak msâgât mepme am nâmkñepemak ekñenan anñalanme tage.

³¹ Mme Pâlñat notnane mobotnan mambien ekñenan zapat ke nâmti Pâlñ ondedagen ke ku mebegat nâmti zemkululu zet beme mege.

³² Âpme ondedak mundumen ke tati animbi sambeyan omba penan ñakñak tapmimambien. Yanñut am notnanñan yanñan penan kwilekiyet minup ke nânâpiñ belak ke ñakñak etañ tapmimambien.

³³ Kegok mme Zuda am ekñenan nolin ñen kwitnan Aleksandia ke zempeme zet zenze keyet mundumen am sutnateman motati animbiyan kwisak bugan peme tapme zet diindondoyet betnanñan sesepman mme am sambeyan wa an ewelak kapi mozinmak zemti mbien.

³⁴ Yan bam ekñenan ek Zuda an ñen ke ekmâtâti kan teepmanik aua zut mee kegok am sambeyan kwizet ñakñak mti tazemambien, "Ningalen Atemis Epesa mkaen tazin egan etañ imbi mobotnan bein."

³⁵ Kegok tapmñepeme Epesayetnan an ñenñ egan wati kwizet kaliyan tapmimambien ke zemkulumindeme peme tapme zet zemdelan zemti pigok zeye, "Epesa am, an kwiyan Epesa mka teman keyan Atemis teman egalen sesewat mka teman mandamuñ min ma nanzan kambuk kululñengatnan toge ke kegogak mandamuñ min keyet in ku nâip?"

³⁶ An ñenan ningalen kwitnan kwitnan kapi ñep ku mtopewe keyet in nâme delan zein. Keyepmti in keñin bugan mtoti kwitnan kwitnan kilen ñen ku mseip.

³⁷ An zut idatimti kolo egelan ningalen nopiom imbi Atemisiyelen sesewat mkaengatnan kwileki ñen kambu ku mbun ma Atemis egat zemtalalat zet ñen ku mbun.

³⁸ Keyepmti Dimitiliasmak mulup sepem kwep mamimtemien an notnan ekñenan an ñeniyet nâme bekanan bein beme nâmbekambembe zenze kan ke beme amobotnan ekñenmagen meti zemkawan bem indawep.

³⁹ Ma ilinangât zelin igagen zesâti an ñenñanine notnan ekñengat zeme ekñenan kan ñen beme ke ondekti ekñengat zikalinan zelin zemusuwebep.

⁴⁰ In muluwan yanñepiñ belak kilen am keñin walapme kasa sokbesât mip keyet zapatnan amobotnan teman Loma mka teman tazin egan nâmti yanñan nâsâgât ndapmandame nin moti yanñan zigoset zemann nâmâtâtâgalen ke zet penan ñen ku tazin."

⁴¹ Amobotnanaŋ zet kekok zemti ondedak ke kalaŋindeme belak mekobien.

20

Pâlaŋ Masedonia ma Glik msalen mege

¹ Zet kwisak temaŋ takumaŋge ke delaŋ zeme Pâlaŋ Epesa peme tapme Masedonia msalen mesât tati am nâmkiŋpepemak ondekindemti zemgwatnaŋ mimindemti bet butem indemti mane mane met

² Masedonia msalen ke patanaŋ zemti selen selen am nâmkiŋpepemak indikti zet diindomti gwatnaŋ mimindem mimindem piyaŋ metne metne Glik msalen patanaŋ zemti

³ msat ke eyoŋga tuk pi ekŋenmak ke maneti bam naman nembuyen baen toweti waŋgaen moti Silia msalen mesât mme Zuda am ekŋenaŋ setnaŋ bekekti buzak kupeme mebegat zewien. Keyepmti egaŋ naman kogeenaŋgak Masedonia msalen selak mesât mme

⁴ Belea mkaengatnaŋ Pilasiyet nemuŋaŋ Sopatelmak Tesalonaika mkaengatnaŋan an zut kwilit Alistakasimak Sekandas ma an ŋen kwitnaŋ Gias Delebe mkaengatnaŋ ma an ŋen kwitnaŋ Timoti Esia mkaengatnaŋ ekŋenaŋ Pâl mâti ilinsakwep mebien. Âpme an zut Tikikasmak Tolopimas

⁵ egeleŋ ilidak nembeleset ŋeŋaŋ meti Toloas mkaen ke ekŋengat damuŋ matatemun.

⁶ Âpme Nupmamaŋ Yispiŋ Niniyelen Kendo ke Pilipai mkaen ke tapmann delaŋ zeme toti waŋga mti kasup 5 kekok nembu palen etaŋ metne metne bam Toloas mkaen patanaŋ zemti an zut ŋeŋaŋ mebun ke idaikti nsakwep mka ke sonda kwep ekŋenmak tapmann mege.

Pâlaŋ Toloas mkaen anemba ŋen gakikiengatnan mme wage

⁷ Sabat tagoŋgo kan ŋeniyet tambuyet tambuŋalem niniyet nâmti temakwep ondek tati Pâlaŋ msame indemti mesât nânge keyepmti egaŋ tambu keyet animbi Zet Zapat Dolakŋaŋ tadiindom metnepeme tambu sutnan penaŋ beye.

⁸ Âpme mka ekŋenaŋ tapmambien keyet keŋan lam sambe penaŋ koŋti sapeme towemti tazimambien.

⁹ Âpme anemba ŋen kwitnaŋ Yutikas zeme egaŋ mka tipmasek tipmasek wala mobotnaŋ keyet keŋaŋ sakŋaŋ gwaen tâgâ setnaset ke totati Pâlaŋ zet tazeme tatnâmaŋge. Pâlaŋ Zet Zapat Dolakŋaŋ kan teepmaŋ penaŋ tazemepme anemba piwan nâmtage tageyaŋ ilak zikatnaŋ mulugaŋ kwasime wemkopa bemtiŋgut telak zemti wuwup msalen baen pup tokutum weme am ekŋenaŋ topmimkwat ekbienanaŋ ilak gakimti sâlâgât toge.

¹⁰ Âpme Pâlaŋ keyegak toweti anemba piwan ambepuluŋ mkwat ekti am ekŋengat zeye, “In si kemberŋ temaŋ ku mit. Ek ewe mamaŋaŋ tazin.”

¹¹ Kekok zemti wati ilinsakwep ewe mka keŋan moti tambuŋalem nime delaŋ zeme Pâlaŋ ewe zet tusumti zemege. Tazenâmetnepeme msat msame Pâlaŋ tambuŋan penaŋ toti

¹² mepme ekŋenaŋ anemba tot gakiyeyaŋ ewe alik bem wage ke ekti keŋin oloŋen penaŋ beme wati mebien.

Pâlaŋ Toloas katipemti Mailitas msalen mege

¹³ Âpme am notnaŋ nin Pâlaŋ zemndeme waŋgaen moti Asos mkaen mosât moti mepmann Pâlaŋ ikŋaŋ nembu gilot seleset meti Asos mkaen keyegak patanaŋ zeye.

14 Mti Pâlan naman ekñenmak wangæen moti ilinsakwep Mitilini mkaen met patan zewien.

15 Nin Malitas mka pemti metne metne pemann msat tambume tambuyet eyo metne metne Kios msat ñetakñan ke patan zemti Kios msat ke sebempemti mepmann msat msaye. Keyetnan mane mane pemann msat naman tambume tambuyet eyo mane mane Samos mkaen patan zewenn. Ya e pemti naman mepmann tambume tambuyet eyo mane mane Malitas mkaen patan zewenn.

16 Âpme Pâlan Pentikos Kendo ke Zelusalem mkaen ke tatagat nånge keyepmti wangayan Epesa mkaen ke peme Esia msat ñetakñan ke manepeme kan delan zenak keyepmti belak Malitas

17 ke metati nempa notnan zemindeme Epesa mkaen ke meti Zet Zapat Dolakñangalen an ñenan bembe notnan indatimti

18 kopme Pâlan zet kapigok diindoye, "In neñ Esia msalen kwati mulupm inmagen yanbemti mban keyet yanñan ilin ñep nâmâtâtalip.

19 Neñ Zuda am ekñenan niktalati mtot nemti nome gakikiyet mulupman omba penan mbien. Yanñut kilen ke si kember palen mamti Amobotnanñgalen sisilin mulup mti mamteman.

20 Zet in diindondoyelen ñen ku anñalan pema tage. In pembenan bembeyelen nâmti Zet Zapat Dolakñan tambenñum sutnan ma mka sambe mekoti sosok belak mandiidomteman.

21 Kan katan neñ Zuda am ma Glik am in temakwep yomengatnan keñ gilik zenze aikti Kawawanmagen sokñanik meti Amobotnanñ Zisas Kilais nâmkinpepeyet zet windenñben manzeyap.

22 Neñ Emetak Teñan zemneme zetnan gawepumti Zelusalem mka teman zesowap yanñut daen sepem zigok sokbemnawe ke ku nâyap.

23 Neñ mka teman tapmezinen katan mesât mma Kawawanñgalen Emetak Teñ eñan am ekñenan kasa mnemti mka katikñan ma sindem nawep eyet zapanan ewenñanak mandinoin.

24 Neñ mama nannat nâma mobotnan penan ku mambein. Zet zemâtâtñananan ke oloñen palen mamti mmetne metne mma delan zenzeyet keñ teman matazin. Ma Kawawanñ keñ taoletnanñapmti Zet Zapat Dolakñan ke zemkawanbembeyelen Zisas Kilaisyan zemneñge. Mulup ke mmeti mma delan zenzeyelen keñ teman ke matazin.

25 Âpme pi naman zet ñen pigok diindoma nâit: Neñ ingat tunñuwinan kapi mamti Kawawanñgalen zemâtâtât katnanen mama keyet zapanan diindomambe mama manigip. Yan bamgat zimoseñ ñen ewe ku ekbep.

26 Neñ Kawawanñ kwitnan kwitnan zemâtâtñange e ilak okindama delan zemâge ñen ku anñalanban.

27 Keyepmti neñ inmak mambanen Kawawanñ ingat kwitnan kwitnan nâmbiliwepme weñge keyet zetnan ñen ku anñalanpemti zewan.

28 An damuñ in ilinak kegogak dopman damuñ dopman damuñ mti am Emetak Teñan Kawawan Nemunñgalen gakikiñan keyet paleseti dap-melanñene indaige ekñen ke indadamuñ mimiyet zemindeye ekñen ke weyan indadamuñ mimindeme mambep.

29 Neñ nâyap neñ indemebap kan keyet an bekanan notnan ekñenan koti Zisasiyelen Zet Zapat Dolakñan diindondonñ myunñumti sepeman ñen diindowep.

30 Âpme an notnan ilinannat tunñuwinannatnan notnanan eyo wati Zet Zapat Dolakñan zem yunñumti tetim indemti ilinannalen nânâ mgasigeset ke indamandamtimebegat zet zewep.

³¹ Keyepmti in weyaŋ eksemte mambep. In nâip, neŋ inmak nup kan tuk bepi mamti in nâmkiŋpepe aiikgat nâmti am ilinak kwep kwep penaŋ indapmukulem mimindemti mulup temaŋ simak simak mban. Ke in nâpeme mepme nâmâtâliti!

³² Neŋ Kawawaŋgat belen bemindeyap. Egat keŋ taoletnaŋgalen zet keyaŋ ñep gwatnaŋ mimindewe. Âpme in am keŋin mme teŋ bembenaŋ sambe indatime met mama kanziziti ke toŋaŋ toŋaŋ bemtiwep.

³³ Neŋ mânep milawat titiyet am ñenmagen met zema ñenaŋ ku nange.

³⁴ Neŋ nenn betnnaŋ mulup sek sindem mti keyet penaŋaŋ aikti notnne notnaŋ nsakwep mamti mulup maminup ekŋen indabandim mimindemti nin nsakwep ola olat palen ku mamtemenn e ilin ñep nâmtalip.

³⁵ Neŋ belaŋ mulup temaŋ kekok mti keyet penaŋ aikti am towewenaŋ indamukulem mimindendeyelen set dolakŋaŋ ke ilak zikat indama eknâm mbien. Âpme neŋ baen ekpema mepme Amobotnaŋ Zisasiyaŋ mge ke nâyaŋ, ‘An ñenaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ am maindain keyelen keŋ segeyagaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ an masain keyelen sebempein.’ ”

³⁶ Pâlaŋ zet kekok zemdelan zeme ilinsakwep tot pedondom tati

³⁷ dundum delaŋ zemti bim kulun mti omba penaŋ sumpewien.

³⁸ Egaŋ neŋ sepem ñen ewe ku ekbep zeye keyepmti keŋin bekanaŋ penaŋ beme bim kulum mti sumpemti wati waŋgaen topemti betnaŋ butempeme mege.

21

Pâlaŋ Zelusalem mkaen mesât mege

¹ Nin Epesa am ekŋen belin butem indemti waŋgaen moti esemteŋ piyaŋ mane mane Kosi mkaen patan zewenn. Eyetnan mametne metne Lodes mkaen patan zemann msat ke msame keyetnan metne metne Patala mkaen patan zewenn.

² Ke met tati ekmann waŋga ñen Pinisia msalen mesât tapmme ekti naman waŋga ñen kobenn ke pemti ñen keyet moti mebenn.

³ Meti ekmann Saiplas msat bet alomeset daen tapme ekti belak sebe-mpemti metne metne Silia msalen patan zemti waŋgayaŋ Taia mkaen met ombem tati waŋgayaŋ milawat msat keyelen timti mege ke tatime topmaŋge.

⁴ Âpme nin toti met am nâmkiŋpepemak notnaŋ indaikti ekŋenmak kasup 7 mambenn. Âpme Emetak Teŋaŋ am notnaŋgat zemindeme ekŋenaŋ koti Pâlaŋ Zelusalem mkaen ku mebegalen zemkulumpewienanŋgut egaŋ zelin ku nânge.

⁵ Ke manepemann mebegalen kan beme imbi ma namba sambe ekŋenaŋ ndatimti nembuyen toweti nsakwep pedondom tati Kawawaŋgat dunduwenn.

⁶ Dundum delaŋ zemti bet butem ainti nin waŋgaen moti mepmann ekŋenaŋ gilik zemti mkaŋinan mobien.

Sisalia msalen Agabasiyaŋ Pâl golaŋ zet dunduye

⁷ Nin waŋgaen moti Taia msat katipemti metne metne Tolemes mkaen patan zemti am nâmkiŋpepemak ekŋen mukum indemti kasup kwep pi ekŋenmak ke wembenn.

⁸ Yaŋ msat msame metne metne Sisalia mkaen patan zemti Pilip aikbenn. Egaŋ msat ke mamti Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ manzeman. Ek ke aikti ekmak ke matatemenn an ke ewenaŋ Zelusalem mkaen daen mame

ombemindendenan indamukulem mti mulup mimiyet zemindewien eknen kemagengatnan an nen ilak ke.

⁹ Ek nambalatnene zulak zulak nembip bepiyan mamtemien. Eknen ke Kawawanan kwitnan kwitnan bam zigok sokbewe keyet zapatnan diindome namti am mandiindomtemien.

¹⁰ Nin ke ondektatnepemann Zudia mkaengatnan golan zenze an nen kwitnan Agabas zeme ke egan kotneti ninmagen patan zeye.

¹¹ Patan zemti Palyet bitiman kwaleti egalen bitim ke mtati iknangot setnan betnan zampemti zeye, “Emetak Tenan kapigok dinop, ‘Bitim kapiyet tonan ek Zelusalem mkaen met patan zeme Zuda am eknenan kapigok msamti am Zuda mangeen ku sokbembenan ekngat belen bempewep.’ ”

¹² Agabasiyan zet kekok zeme nin ma mka mton nin nsakwep ondekti Palan Zelusalem mkaen ku mebegat zemkulumpewenn.

¹³ Apme Palan pigok dinndoye, “Kulekiyet nâgât kenin bekanan beme tasumnaip? Nen Zelusalem mkaen mka katiknan etan mobogalen yek. Amobotnan Zisas kwitnangot mti gakikiyelen nâmdelan zemti weyan talap.”

¹⁴ Nin egat zet kekok zemann egan ningalen zet ku nâme keyepmti nin pigok etan zewenn, “Yegak pemann ke mepme Amobotnanan iknan nâmtazin kekok msawe.”

Palan Zelusalem mkaen mege

¹⁵ Kasup notnan pi eknenmak ke tapmann delan zeme naman Zelusalem mkaen mebegalen milawatn weyan bewenn.

¹⁶ Apme Sisalia am nâmkinpemmak notnan eknenan ndatime Zelusalem mka teman meti Mnasongalen mkaen meti ekmak ke matatemenn. An ke Saiplas mkaengatnan yan egan Zisasiyet ewenan penan nâmkinpemti mamtan.

¹⁷ Ekmak ke mamann am nâmkinpemmak notnan eknenan ndikti ningat olonjen teman penan minndawien.

¹⁸ Yan msat msame dapmelaengeyelen an nenan notnan eknenan Zemsiyelen mkaen mot ondek tapme Palan nin ndatime bam keyegak moti

¹⁹ Palan belin butem indemti Kawawanan mukulem mpeme am Zuda mangaen ku sokbembenan eknenmagen Zet Zapat Dolaknan diindom mege. Keyet zapatnan ilindi penan weyan diindom mâge.

²⁰ Palan zet zapat ke zemdalan zeme eknenan Kawawanan zemesewatpenti Pâl pigok dunduwien, “Notn, nânik Zuda am sambe penan tausen nen tausen nen pi Zisas nâmkinpem mâbienan talip. Eknen sambeyan Mosesiyelen zii zet ke omba penan windenan bemti bandim mti matalip.

²¹ Apme gen muluwen daen mamane gâgât zapadi kapigok kopme nâmbenn. Gâgât egan Zuda am kwep kwep am mange notnan ekngat tunjuwinan met maip eknen Mosesiyelen zii zet ku mâbâgat mandiindon. Mti nemunine ekngat sekjin butnan ku antitiyet manzemkuluminde-mezin. Ma Zuda am mama mimiñin ke katikpe mâpme delan zenzeyet maindapatilin.

²² Am eknen piyan gâgât yanandi kekok manâip kapi zigok msenup? Eknenan gâgât ek Zelusalem mkaen kolep zapadi elak nâmpmien.

²³⁻²⁴ Keyepmti nin gen zemgenup kapigok sakwep penan msenik. An zulak zulak eknen talip kapi Kawawanangot zikatnan kwetetepman etan mamayet namti zetik katiknan penan mti mamaip keyepmti gen eknen kapi indatimti met Zuda nnanngalen mama mimi tazin keyet katan ekngat ma gitanngat sipsip mee ke kwitimti Kawawanangot sâpe sâpe bumti ilinsakwep

ņokņin kwenzipme mepme tapme am notnaņ ekņenaņ in Kawawangat zikatnan kwetetepmaņ maip. Keyet yaņaņ ke indikti gāgāt zet bemzenze mamip ke peme tapme geņ Mosesiyelen zii zet e aņgososopiņ maņgawepunik ke gikmâtābep.

²⁵ Āpme msat notnanen am nāmkinņepemak bembenaņ ekņen keyegut nin ekņenaņ soņgom sipmaņ ma soņgom minzamti tatatnaņ ke ma imbimak set kilom mee ku mamayet nin papia ñen kumti bemann mepme ekti gawepuwep.”

²⁶ Kegok zenāmti tabien yaņ msat msame Pālaņ an zulak zulak ke idatimti sekņin weyaņ zuluti kwitnaņ kwitnaņin weyaņme dolakņaņ beme sesewat mka teman moti kan zigok sesewat mka teman ke tapmetiņgut bam kot sāpe sāpe nnaņgat buwanup zemti keyet yaņaņ sāpe sāpe bumbu an yaņkwesim nāsāgāt mowebien.

Pālaņ sesewat mka temanen tapme atawien

²⁷ Sāpe sāpe bumbuyelen kan sokņaņ beme Pālaņ moti sesewat mkaen mame Zuda am Esia msalen mamtemien ekņenaņ ekti animbi keņin walapme ekņenaņ

²⁸ atam kitik mtati kwizet ñakņak mti zewien, “Israel am kot ndap-mukulem mit! An kapiyaņ msat kاتاņ meti nin sambe kapi Mosesiyelen zii zet ma sesewat mkan kapi eyo zemtalati mamimtotndein. Mti Glik an notnaņ indatimti kwapme ekņenaņ mme sesewat mkan temaņ kapi okbi okbiņaņmak mambein nāip!”

²⁹ Pālaņ an ñen kwitnaņ Tolopimas Epesa mkaengatnaņ ke wati Zelusalem mka temaņ ke mebe kokot mmalu maidiktemien keyepmti ekņenaņ wa sesewat mka temaņnan eyo mawakwazin kekok nāmyuņgumti kekok zewien.

³⁰ Kegok zeme Zelusalem animbi sambe ekņenaņ zapat ke nāmti weņin mepme windem bemti kot ondekti Pāl atamti sesewat mka temanengatnan mandamti zupman baen toweti sesewat mka temaņgalen set sakwep puņ paņ kekme delaņ zemāge.

³¹ Am ekņenaņ Pāl atamti kume gakikiyelen tapmme keyet zapatnaņaņ elelaņ Loma kasa kuku an ñeņaņ temaņ ekmagen pigok mopme nāņge. Zelusalem am ekņenaņ kasa kukuyelen ilinsakwep zenā zenā mti talip.

³² Kegok nāmti kasa kuku an mobotnaņ ma tototnaņ indatime buluņ sakwep mepme am ekņenaņ Pāl takunapeme kasa kuku ñeņaņaņ kasa kuku notnaņ ekņen indatimti mepme indikti peme tapme telelaņ mekoti tabien.

³³ Āpme kasa kuku an ñeņaņ keyaņ zeme Pāl wati tek katikņaņ zulaņ betnaņ zampeme tapme am ekņengat indayaņkwesiye, “An kapi kwitnaņ kwi ma ek desetgatnaņ ma yom zigok penaņ mip?” Kegok yaņkwesime

³⁴ animbi sambeyaņ zet yaņaņ sepemaņ igak igak zemti kwizet kaliyaņ temaņ mbien. Kegok mme kasa kuku an ñeņaņ egaņ zelinangat yaņaņ ku weyaņ nāmâtāti keyepm zeme Pāl wati kasa kuku ilinangalen mkaen wati mobien.

³⁵ Āpme Pāl wati mka sepalonņen mopme am ekņenaņ mot yuptot kusāt mme kasa kuku an ekņenaņ luanzamti mka keņaņ

³⁶ wapmosāt mopme am sambeyaņ baman moti ñakņak mti pigok zewien, “An ke kume gakik, kume gakik!”

³⁷ Pāl mka keņaņ wati mosāt tapmopme Pālaņ kasa kuku ñeņaņgat yaņkwesimti zeye, “Geņ ñep nāmnemane neņ am kamba zet ñen diindosap?” Zeme an ñeņaņaņ yaņkwesiye, “Geņ Glik zet ñep nānik?”

³⁸ Eweŋan penaŋ Izip an ŋenaŋ gapmanmak kasa kukuyelen am 4000 indatimti msat tuŋgupan mebien an ke geŋ kapi ma belakŋaŋ ŋen?”

³⁹ Yaŋkwesime Pâlaŋ pigok dunduye, “Neŋ Zuda an penaŋ Talsas mka teman penaŋ Sisilia msalen tazin ke sokbewan keyet geŋ nâmnemane neŋ am zet bugan diindowi.”

⁴⁰ Zeme nâmpeme Pâlaŋ sepalon dukŋan gwaen tati am zemkulumindeme zepiŋ buzak tati nâme zet Ibulu zeleset pigok zeye,

22

¹ “Notnne ma bipmne, neŋ ŋenaŋ nanangat yaŋaŋ pigok zemâtâpma nâit!”

² Pâlaŋ Ibulu zeleset kegok zeme nâmti kwisak ma zet sambe topme delaŋ zeme buzak penaŋ tapme pigok diindoye,

³ “Neŋ Zuda an penaŋ Silia msalen Talsas mka temanen ke sokbewan yaŋ Zelusalem mka teman kapi koti mamti an zikat indanda Gamaliel egat kandaŋan mtoti mama egaŋ zet Mosesiyelen zii zet yeŋsokŋ ekŋen indandaŋan keyet zapat weyaŋ zemkawaŋ bem name eksemti keyet kataŋ mâti mamban. In alak Kawawaŋ windenaŋ bemti mâti tapmaip sepem kegogak.

⁴ Neŋ Zet Zapat Dolakŋan Penaŋ alakŋaŋ kapi mma yek bembeyelen mulupmaŋ mti animbi sambe ke mâti mamaŋaŋ ekŋen ilinsakwep belinan zamtimti mka katikŋan maindem meteman.

⁵ Nâgât yaŋŋ sâpe sâpe bumbu an ŋenaŋ ma sesewat mka temangalen an damuŋ notnaŋaŋ ŋep nâmtalip. Wa neŋ zet kapi dâsuki ku zeyap. Ekŋen keyaŋ am nâmkijpepemak notnaŋ Damaskas mkaen mambien ekŋengat papia kumti name mti pigok nâmti mmeban. Ne meti animbi nâmkijpepemak notnaŋ Damaskas mkaen indaikti belinan zamtimti Zelusalem mkaen mka katikŋaŋ indatimti kobap.

Pâliyaŋ ikŋaŋ keŋaŋ gilik zeyeyet yaŋaŋ zeye

⁶ Kegok otnâmti selen metne metne kasup sutnateman beme Damaskas mka sokŋanik mepma busatnaŋaŋ kululuŋen gwaengatan neŋmagen naombem tapme

⁷ neŋ totpale baen kutum wemti nâma zet ŋen kapigok sokbeye, ‘Sâl, Sâl, geŋ kwilekiyet napmât giŋgiŋ penaŋ mti nawalesât tapmnik?’

⁸ Yaŋkwesime neŋ kaimak wepeŋ tati zewan, ‘Amobotnaŋ, geŋ kwi?’

Zema egaŋ pigok dinoye, ‘Neŋ Zisas Nasalet mkaengatan. Geŋ napmât giŋgiŋ mti nawalesât mamnik elak neŋ kapimak.’

⁹⁻¹⁰ Zeme nâmti neŋ sekŋan ŋen ewe yaŋkwesiwan, ‘Amobotnaŋ, neŋ kwileki mnasâgât tapmnik?’

Zeme Amobotnaŋaŋ zeye, ‘Geŋ belak wati Damaskas mkaen daen mepmanengut mulup kwileki mbanik keyet zapatnaŋ daenen Kawawaŋaŋ ikŋaŋ diŋgome nâmbanik.’ Âpme an notnaŋ neŋmak mebenn ekŋenaŋ busatnaŋ ke ekbienangut zet dinoye ke ekŋenaŋ ku nâmbien.

¹¹ Mme neŋ busatnaŋaŋ zikatn mme bekaŋaŋ beyeyepmti ekma sopsop kume olati teŋtewat tapma aminne ekŋenaŋ nabetnamti Damaskas mkaen nati mebien.

¹² Mka ke an ŋen mamtan kwitnaŋ Ananias egaŋ zii zet sambe ke weyaŋ ekdamuŋ mti gawepumti mamtan keyepmti Zuda am mka ke mamtemien ekŋenaŋ egat nâme dolakŋaŋ mambemtan.

¹³ An keyaŋ neŋmagen koti pigok dinoye, ‘Pâl, geŋ zikadi dolakŋaŋ ekbak.’ Zeme keyegak zikatn busatnaŋ beme ekmâtâban.

14 Ekma zet kapigok dinoye, 'Yeñsokñe ekñengalen Kawawañ egañ yañañañ ke zikat game an teñ toñañ ekti zet zapatñañ nâmkaliñ bembeyelen nâmti ikñañ selen daenen gaombemgeyan.

15 Keyepmti geñ kwitñañ kwitñañ eknâm mbanan ke am msat katan diindomane nâmâbep.

16 Keyepmti pi kan teepmañ eneyet belak mambanik? Keyet geñ wati Zisasiyet kwitñañ nâmkijpemane tu zulutgema Zisasiyet dundumane egañ yomdi katipewe.' Zemti tu zulutnembien.

Kawawañañ Pâl am Zuda mañgeen ku sokbembenañ ekñenmagen zet zapat timmepmegat peme mege

17 Kegok mneme Zelusalem mkaen kapi koti sesewat mka temanen dundundu mulup tapmmambe tati kie kienok Zisas ikñañ ekmâtâpma

18 kapigok dinonje, 'Mka kapiyelen am ekñenañ gâgât dembusegen nâgât zet zapatnnañ topme nâmti wisat mbep keyepmti geñ sakwep Zelusalem mka kapi pemti belakñañ met.'

19 Zeme nâmti neñ dopmañ pigok gilik zemti zewan, 'Amobotnañ, neñ amdine mka sambe meti sesewat mkaen indakapisikma motapme sindiwañ kwapem maindomteman.

20 Mti buñañ zapadi zenze an Stiwen ek kusâti an ekñenañ melakanduñin gulumti neñ name timtati ekma nanzañ mâtâti kume sip balak balak timti gakime ego ego mti nâma ñep beye.'

21 Kegok zema Amobotnañañ pigok dinoye, 'Geñ mebegalen weyañ tapmane neñ msat beñañ am Zuda mañgeen ku sokbembenañ ekñenmagen gema mebanik.' "

22 Pâlañ am zet kegok diindome nâmti keyegak kwizet kaliyañ temañ kumti zewien, "An keboñ ke gakime delañ zep. An keboñ keyañ msalen kapi ku tatagalen!"

23 Kegok zemti ñakñañ temañ mti melakanduñin gulumti time mebekopme tot kânzunzu timti tetelime am palen palen gwaen mekopme ñenzinziñ palen tapme indikti

24 Loma kasa kuku an ñeñañ egañ kasa kuku an ekñengat zeme Pâl wati mkañin keñañ moweti sindiwañ witiktingut amnañ yañañ kwilekiyet penañ muluwañ kapi tapmip. Zemti Pâl yañkwesim nânâyet zemindeye.

25 Âpme ekñenañ sindiwañ witiksâgât mot tep palen mututut pemti setnañ betnañ tepmak pepe bemti zampemti witiksât tapmme Pâlañ an ñeñañin keyet yañkwesiye, "In Loma an penañ zetnañ dolakñañ zemdelañ zenzepiñ belak sindiwañ wititkgalen set ñen tapme mamiwañ neñ alak kegok mnasât tapmip?"

26 Kegok zeme an ñeñañ keyañ an ñeñañin temañ ekmagen meti zeye, "An kapi Loma an keyepm zigok penañ msasenu?"

27 Zeme kasa kuku an ñeñañ egañ Pâlmagen meti zeye, "Geñ Loma an penañ manze zemane nâmbi?"

Yañkwesime Pâlañ zeye, "Ilak penañ sukwep penañ ke zenikmak."

28 Zeme kasa kuku an damuñ temañ keyañ nâmti zeye, "Neñ mânep omba penañ katipemti keyepmti Loma an penañ bewan."

Zeme Pâlañ zeye, "Âpme neñgut bipm Loma am mañgeengatnañ kokotnañ keyepmti neñ Loma an penañ beyap."

29 Zeme nâmti Pâl bembuluñ tati sindiwañ witiksâgât tapmmambien piwan keyegak peme tapme mepmâpme kasa kuku an ñeñañin temañ egañ

neŋ kwilekiyet an keboŋ kapi kileŋ penaŋ zema setnaŋ betnaŋ zamti kusât miyo. Zemti weŋaŋ penaŋ mepme nâpeme mekwapme tatneti weŋge.

³⁰ Yaŋ msat msame kasa kuku an ŋeŋaŋ egaŋ Pâl sen katikŋaŋaŋ zam-pewien ke kwaletpempti Zuda ekŋengalen sâpe sâpe bumbu an ŋeŋaŋ ma an ŋeŋaŋ notnaŋ sambe indamandame kopme zigoset mti Pâlyet nâmsopkuku aikbien keyet yaŋaŋgat indayaŋkwesisâgât nâmti zeme ondekme egaŋ Pâl wati tot ondedak keyegak peme totapmaŋge.

23

Pâlaŋ Zuda am ekŋengalen ŋeŋaŋ bembe ekŋenmagen zet zemkawaŋ beye

¹ Pâlaŋ an ŋeŋaŋ bembe indiktitimti pigok diindoye, “Notnne, neŋ Kawawaŋgat zikatnan zii zetgat zemtatalat zet ke ŋen nânânnaŋ ku tapme mambanaŋ ewe mayap.”

² Kegok zeme sâpe sâpe bumbu an ŋeŋaŋ sambe ekŋengalen ŋeŋaŋin temaŋ penaŋ Ananias egaŋ am Pâlyet kandaŋaŋ tabien ekŋengat pigok diindoye, “In an ke zet kilom tazeingat dembusekŋaŋ kutut!”

³ Zeme Pâlaŋ Ananias pigok dunduye, “An yompaŋ, egaŋ segeset mulup dolak dolakŋaŋ notnaŋ mti an pembenanŋok mamanan. Âpme keŋdanen baengut mama mimi bekaŋaŋaŋ etaŋ gak zemti matazin. Keyepmti geŋ bam Kawawaŋgaŋ gawalebe. Geŋ zii zelaŋ zein keyet kataŋ mamti mulup mimiyet zemgeŋgeŋaŋ yaŋ geŋ kwilekiyet ke kulumti neŋmagen musuwewet mulup kileŋ mimiyet kegok diindonik?”

⁴ Kegok dundume am Pâlmak tabien ekŋenaŋ pigok dunduwien, “Geŋ Kawawaŋgalen sâpe sâpe bumbu an ŋeŋaŋ pi eneyet zet mgasik keboŋ ke dundunik?”

⁵ Zeme nâmti Pâlaŋ pigok zeye, “Notnne, neŋ ek sâpe sâpe bumbu an ŋeŋaŋ main ke nâmti ku zeyap. Mosesiyelen zii zet Kawawaŋgalen Zet Itnaŋanen kapigok zenzeŋaŋ, ‘In Kawawaŋgalen sâpe sâpe bumbu an ŋeŋaŋine ku zemtatalat indewep.’ ”

(Kisim Bek 22:28)

⁶ Âpme ondedagen ke an notnaŋ Sadusi ma notnaŋ Palisi ekŋenaŋ ilinsakwep tapmambien. Pâlaŋ ke indikti ŋakŋak omba penaŋ mti pigok zeye, “Nâgât yeŋpapmne tipman baenen Palisi mamkwati gakikiengatnan wawat tazin manzemtemien. Yaŋ alak neŋ gakikiengatnan wawat keyet webem mayap tazema kapiyepmti in alak zelen pi onzemneip.”

⁷ Zet kegok zeme Palisi ma Sadusi ekŋenaŋ ilinak sakwep wati zet mmot mtot mti ŋeŋaŋ bembe ilinaŋgat tunŋuwinan kalalaŋ temaŋ sokbeye.

⁸ Sadusi ekŋenaŋ gakikiengatnan wawat ma Kawawaŋgalen ensel ma we mee ku talip manzemtemien. Âpme Palisi ekŋenaŋ naman ke talip manzemtemien.

⁹ Keyepmti ondedakŋinan ke kwisak temaŋ penaŋ kuye. Kegok mme Palisi ekŋenmagengatnaŋ zii zet zikat indandanaŋ an notnaŋaŋ wati zet memendepmak mti zewien, “Nin an kapiyelen yomaŋ ŋen ku tapme eknup. Kawawaŋgalen ensel ma we ŋenaŋ dundume nâŋge mene ke ku nânup.”

¹⁰ Kegok mti kasa kasa omba penaŋ mme kasa kuku an ŋeŋaŋaŋ nâŋge. Mneti ekŋenaŋ Pâl yupmet yupkot mme sutnaŋ temaŋ etim mebekokot mme gakisem zemkiŋgati kasa kuku an zemindeme met Pâl am ekŋengat tunŋuwinaŋgatnaŋ saŋ mti kasa kuku mkaen wati mebien.

¹¹ Tambu keyet Amobotnaŋaŋ Pâlmagen sokbemti zeye, “Geŋ windendi timti kaliŋaŋ bemti tabanik. Zelusalem mkaen pien manzemkawaŋ bem-nenik sepem kegogak naman Loma mkaen meti zemkawaŋ bemnewanik.”

Zuda am notnaŋ ekŋenaŋ Pâl kume gakikiyet buzak zemtâmpewien

¹² Msat msame Zuda an ekŋenaŋ zet zemtâmti zewien, “Nin tu meu mee ninipiŋ belak mamti Pâl kumann gakimeŋgut tu meu bamgat nimbanup.”

¹³ An 40 mee kogaŋ zenâ zenâ mti kekok zemtâmpewien.

¹⁴ Mti an ekŋen keyaŋ sâpe sâpe bumbu an ŋeŋaŋ ma sesewat mka temaŋgalen an danuŋ notnaŋ ekŋenmagen met sokbemti pigok zemsokbeminawien, “Nin tu meu ninipiŋ belak mamti Pâl kumann gakimeŋgut tu meu niniyet zemkatik bempemti pi inmagen kot sokbemindanup.

¹⁵ Keyepmti in kasa kuku an ŋeŋaŋ ekmagen zet kapigok beme mebe. Geŋ Pâl ningalen ondedagen ewe pemane kopme pien zetnaŋ ondedakŋnan ke zetnaŋ zemdelaŋ zewanup. Âpme egaŋ zelin nâmti peme kopme nin selen dombemti buzak kumann gakiwe.”

¹⁶ Kasa zet kekok tazemnâme Pâlyat biatnaŋaŋ zet ke wak kambu nâmti windem bemti kasa kuku mkaen ke moti eiŋaŋgat zet ke dunduye.

¹⁷ Dundume nâmti Pâlaŋ kasa kuku an ekŋengat ŋeŋaŋin ŋen zeme kopme zeye, “Geŋ nempa kapi wati kasa kuku an ŋeŋaŋ temaŋ ekmagen wati mepmane nempa isikŋaŋ kapiyaŋ zapat ŋen dundusem.”

¹⁸ Zeme kasa kuku ŋeŋaŋ keyaŋ naman kasa kuku ŋeŋaŋ temaŋ penaŋ kaindemagen wapmeti zeye, “Pâl an mka katikŋan pemann matazin egaŋ nazemtetime mepma nempa kapiyaŋ gâgât zapat ŋen diŋgoŋgoyelen nâmti mene zeme aikti geŋmagen kolap.”

¹⁹ Kegok dundume kasa kuku an ŋeŋaŋ temaŋ keyaŋ nempa isikŋaŋ ke betnamti ganzenan ilidak metati yaŋkwesiye, “Zet zigok ze zemanenâmbiya?”

²⁰ Zeme nempa keyaŋ pigok dunduye, “Zuda an ŋeŋaŋ ekŋenaŋ geŋmagen zet kapigok beme kokogat zet zenâ zenâ tapmme nâya. Geŋ Pâl ekŋengalen ondedagen wati meti yaŋaŋ penaŋ ewe zemâtâtindandayet zeyo.

²¹ Keyepmti geŋ tatnâmane ekŋenaŋ zet ke beme kopme geŋ zelin ku nâmindesenik. An 40 mee sebempein kegogaŋ Pâl kume gakikiyet nâmti tu meu kiŋgati belak mamti Pâl kume gakimeŋgut bam tu meu niniyet zemkatik beyo. Ekŋenaŋ selen baen dombem tati Pâl geŋ zempemane mepme kukuyet gâgât damuŋ talip.”

²² Nempa isikŋaŋaŋ zet kekok zeme kasa kuku an ŋeŋaŋ temaŋ egat pigok zempemti peme mege, “Geŋ zet zemanenâyap ke an ŋen ewe ku dundundupiŋ.”

Kasa kuku an ekŋenaŋ Pâl Sisalia mkaen wati mebien

²³ Âpme an kasa kuku ŋeŋaŋ temaŋ egaŋ kasa kuku an ŋeŋaŋ zut idamandame kopmalu pigok diidoeye, “It kasa kuku an seleset mebegalen an 200 ma âs palen tati mebegalen an 70 ma ŋelip sage tiwep an 200 kekok indaaikmane ekŋenaŋ 9 kilok tambuyet penaŋ wati Sisalia mkaen mebep.

²⁴ Âpme Pâl egat âsiŋaŋ ŋen weyaŋpeme keyet palen totapme kakanemuŋ wapmane mane amobotnaŋ temaŋ Pilik ekmagen wati moseip.”

²⁵ Kasa kuku an ŋeŋaŋ temaŋ Kolodias Lisias egaŋ ekŋenaŋ mesât mme amobotnaŋ temaŋ egat papia ŋen kapigok kuye,

²⁶ “Neŋ kasa kuku ŋeŋaŋaŋ amobotnaŋ Pilik gâgât zemkawaŋ bembe papia kapi kuyap.

²⁷ An kasa kuku ekŋenaŋ wati kolip ke Zuda an ekŋenaŋ kume gakikiyet zeme keyepmti neŋ an ke Loma mkaengatnaŋ kekok nâmtiyepm kasa kuku an ekŋenmak meti Zuda am ekŋengat belinangatnan menze mti pemann geŋmagen kozin.

28 Yanan kwilekiyet wati zelen pewien keyet yanay penay weyan nâmâtâtâgat nâmti an neyan eknen indaondak indemti Pâl wati ondedagen ke meban.

29 Wati met ke tati ekma eknenan Pâlan kwilekiyen nuknan ku mge keyangut ilinangalen zii zet keeset belak seknan bemti zeme pigok nâmban. Kwitnan kwitnan notnan mge keyan mka katiknan ma kukuyelen keyet katan ku beye. Keyepmti wati mka katiknan mepewan.

30 Âpme Zuda an notnan eknenan selen dombemti kume gakikiyelen zeme keyepmti ney ek pema genmagen kozin ma am egat seknan mambemzep. Eknen kegogak zemindema kopme gen taindikmane zelin zem musuwebep.”

31 Papia kegok kumti indame kasa kuku an eknenan an neyanin egat zetnan gawepumti Pâl tambuyet penay wati mane mane met Antipatilis mkaen ke met wembien.

32 Yan msat msame kasa kuku an sambe eknenan naman gilik zemkopme an âsien tati mebien eknenan etan Pâl wati Sisalia mkaen mebien.

33 An âs palen tati mebien eknenan meti Sisalia mkaen patan zemti amobotnan teman ke papia samti Pâl wapmet zimosetnan onzempeme tage.

34 Âpme amobotnan teman egan papia ke makume delan zeme Pâlyet yankwesie, “Gen msat desetgatnan?”

Yankwesime Pâlan zeye, “Nej Sisalia mkaengatnan.”

35 Kegok zeme amobotnanan zeye, “Ele, an sek danen bemzenze zet manzeip eknenan kopmenjut zedi mti kodak ke zeman nâmbap.” Zemti egan kasa kuku an zemindeme wati amobotnan Elotgalen mkaen ke met pemti damun mamimtatemien.

24

Zuda an neyan notnanan Pâl zet muluwen pewien

1 Kasup 5 delan zeme sâpe sâpe bumbu an neyan Ananias ma an neyan notnan ma an zet zenze an Teltalas eknenan Sisalia mkaen meti Pâl zemkukuyet Loma amobotnan Pilik Sisalia mkaen matatan ekmagen sokbewien.

2 Âpme amobotnanan Pâl zeme kot tapme Teltalasiyan Pâlyet seknan bemzenze zet zesâti neyan yanbemti pigok zeye, “Pilik amobotnan teman, gen ndadamun mmane sewaknan palen dolaknan mamamkwatnup. Mti am manje ningat nâmtemtem mti ndamukulem minndemane

3 mka sambe mulup mman dolaknan mambein keyepmti nin gâgât nâmann dolaknan penan mambein.

4 Mneti nej zet teepman mandam tazenepema teepman besemgat nâmane nej zet pemkwepman bugan pigok diŋgoma nâmbak.

5 Nin an kapi myunŋunŋun sambe penan mamme eknup. Egan Zuda am sambe msat katan manup pi nenzinziŋ omba penan minndame tunŋupmnan kasa kasa matazin. An kapi Nasalet am manje ekjengat neyanin main.

6 Âpme egan sesewat mkan temanŋalen zii zet notnan eyo anŋosome nin ekti atawenn. Keyepmti nin zii zetn tazin keyet katan kwitnan kwitnan msasâgât tapmnepemann

7 kasa kuku an neyan teman Lisias egan kasa kukuŋanemak kot memendepmak belak menzemwati mebien.

8 Mti an met zelen pewien eknen ke genmagen kapi kot sokbemgamti egat zetnan genmak zenzeyelen zemindemti wati mege. Keyepmti nin

egat zet zenup ke geŋ Pâl ikŋaŋ yaŋkwesimane egaŋ ikŋaŋgat yaŋaŋ ikŋaŋ zemkawaŋ bemaŋgame nâsenik.”

⁹ Egaŋ zet kegek zemsokbeme Zuda an notnaŋ tabien ekŋenaŋ mukulem mti zetnaŋ ke mkatikŋaŋ bewien.

¹⁰ Âpme amobotnaŋaŋ zet zenzeyelen Pâlyet belak belan sesepmaŋ mpeme Pâlaŋ wati zeye, “Geŋ msat kapi amobotnaŋ kan teepmaŋ mamti Zuda ningalen yaŋaŋ ŋep nânik. Keyepmti neŋ zet nâmtemtempin pigok zema nâmbak.

¹¹ Neŋ Zelusalem mkaen Kawawaŋ sesewatsasâgât moti manepema kasup 12 kegek beye. Geŋ zetn nâmti keŋ zut msenik beme ekŋengat indayaŋkwesimane zeme nâsenik.

¹² Neŋ sesewat mka temaŋ ma sesewat mka notnan ma ondedak mundum notnanen am ondek indemti zet mdondondo mti ammak an mee ââyēt keŋin walalat zet ŋen ku diindowan.

¹³ An ekŋen kapiyaŋ belak sekŋnan bemti tazeip ke penaŋaŋ zigoset zikat game ekti nâmtâsenik?

¹⁴ Ekŋenaŋ nâgât pigok manzeip, ‘Nin mama mimi alakŋaŋ maektalatnup ke egaŋ mamn manzeip ke penaŋ. Neŋ ke mti yeŋ papmne ekŋengalen Kawawaŋ ek mandundum sayap. Mti Mosesiyelen zii zet ma golaŋ zenze an ekŋengalen zet zemkwabien e eyo maŋgawepuyap.’

¹⁵ Nin maneti am teŋ ma bekaŋaŋ nin nsakwep gakikiengatnaŋ Kawawaŋaŋ mme wapmobanup keyet an ekŋen kapi ma neŋ nsakwep webemti mamanup.

¹⁶ Kegen mti neŋ Kawawaŋgat zikatnan ma amgat zikalinan myuŋguŋupin mamayet nâmti eksemti kuma kwaopme mamayap.

¹⁷ Âpme neŋ Zelusalem mka pemti nup kan sambe pi msat belakŋaŋ met mamti zema am nâmkinpepemak am msat belakŋaŋgatnaŋ ekŋenaŋ Zuda am ekŋengat mânwin bugan akumti beme ke timti indasât ma Kawawaŋgat sâpe sâpe eyo busât nâmti Zelusalem mkaen meban.

¹⁸ Meti sesewat mka teman moti Kawawaŋgat wisikŋ zemti sâpe sâpe tabumamban kan keyet mka keŋan ke am sambe neŋmak ŋen ku tabien ma am notnaŋ kasa kukuyet keŋin ŋen ku walaban.

¹⁹ Zuda am notnaŋ Esia msalen met maneti kokotnaŋ ekŋenaŋ kwep Zelusalem sesewat mkaen ke tapme indikbangat ekŋenaŋ nâlen myuŋguŋunn ŋen kan keyet aikbien beme kwati ilin gâgât zemkawaŋ bem game nâsenik.

²⁰ Ma an ŋeŋaŋ ondedagen talip ekŋen kapiyaŋ nâlen myuŋguŋunn ŋen Kansol ondedagen tabienen ke ekbien beme ilin kwat zemkawaŋ bem game nâsenik.

²¹ Neŋ ekŋengat tuŋguwinan tati zet kwep ŋen zema yuŋgume ekŋenaŋ nâme ŋep ku beye mene. ‘Ma neŋ gakikiengatnan wawat tazin manzeyap.’ Keyepmti ekŋenaŋ nâme ŋep ku beme zelen neme ingat monzalaman kapi kwatalap.”

²² Amobotnaŋ Pilik egaŋ Pâlyet zet zemdelan zenze sakwep ku mge egaŋ zapatnaŋ isikŋaŋ bugan nâŋgeyepm belak etaŋ pigok diindoye, “Nin zet kapi belak pemann tapme kasa kuku an ŋeŋaŋ temaŋ Lisias egaŋ Zelusalem mkaengatnan kopmeŋgut ekmak tati nsakwep zet kapi zemdelan zewalup.”

²³ Kegen zemti kasa kuku an ŋeŋaŋ pigok dunduye, “In Pâl damuŋ mti tati kasa zimosep ku ekbep ma notnane notnaŋaŋ wati kwileki ŋen sasâgât mme nâmindeme mot ŋep masamambep.”

Pâlaŋ Pilikmak Dulusila egetgat monzalamidan tage

²⁴ Mepeme ke matatnepeme amobotnañ Pilikmak imbiñañ Dulusila egelañ Sisalia mka pemti Zelusalem mkaen kobun. Dulusila imbi ke Zuda imbiñañ. Yañ egelañ motati Pâl zem tetimalu moti egat Zisas Kilais nâmkijpepeyet yañañ manzemkawañbemtan keyet yañañ

²⁵ ma dolakñañ bemti mamayelen setnañ ma set kilen mama keyet ma eksemti mama ma dopmañ titiyelen kan keyet zapatnañ Pilik imbinet zemâtâtidame Pilik windenañ topme delañ zeme Pâl pigok dunduye, “Nepgat met ya maneti neñ kan tunjupmañ nen sokbemnamengut ewe zema kot tusumti zemane nâmbap.”

²⁶ Amobotnañ egañ Pâlañ mânep sasayet nâmti kan katan mamandame kopme zet zenâ zenâ mamimtemun. Yañgut Pâlañ mânep ku saye.

²⁷ Mamotneti nup kan zut delañ zeme amobotnañ alakñañ nen kwitnañ Polsias Pestas zeme ke. Egañ Pilik egat munduman tage âpme amobotnañ Pilik egañ Zuda am ekñañ egat nâmpeme dolakñañ bembeyet nâmti Pâl ewe mka katikñañak peme tapme mege.

25

Zuda am ekñañ Pâl amobotnañ alakñañ Pestasiyet zikatnañ zemkuwien

¹ Pestasiyañ amobotnañ mundum timti mame kasup tuk etañ mepme Sisalia mkaengatnan Zelusalem mkaen mesât mege.

² Met patañ zeme sâpe sâpe bumbu an ñeñañ ma Zuda an ñeñañ bembe notnañ ekñañ ekmagen koti Pâlyet zapat dundume

³ egañ zelin nâmindemti Pâl peme Zelusalem mkaen kokogat yañkwesim giñgiñ mbien. Ekñañ Pâl selen baen bekekti kume gakikiyet nâmti amobotnañgat kegok yañkwesiwien.

⁴ Pestasiyañ pigok diindoye, “Pâl ek Sisalia mkaen mka katikñañ tazin âpme neñ gilik zem keyegak sakwep kapi towepap.

⁵ Keyepmti in Pâlyet zet nen zesât mbep beme inmagengatnañ an ñeñañ notnañ neñmak nsakwep Sisalia mkaen toweti egat zetnañ kaim taindikma zewep.”

⁶ Kegok zemti Zelusalem mkaen ke kan teepmanik kasup 8 ma 10 mee kegok maneti Sisalia mkañan met towege. Towengeyañ msat msame zet zenze mkaen motati Pâl zeme wati mowebien.

⁷ Mopme Zelusalem mkaengatnañ Zuda an ñeñañ notnañ mebien ekñañ mot bembuluñ tati sekñañ bemzenze zet omba penañ tapmam-bien. Yañgut zet bemzeneninañgat zet katnañ penañ nen ku sokbeye.

⁸ Zeme Pâlañ zelin mtopemti pigok diindoye, “Neñ Zuda ekñengalen zii zet ma sesewat mka temañin ma Loma amobotnañ keyet nen ku zem talaban.”

⁹ Zeme Pestasiyañ Zuda am ekñañ ke keñin mme oloñen mimiyelen nâmti Pâlyet pigok yañkwesiye, “Geñ Zelusalem mkaen gwaen gapmoti ke zedi zemdelañ zewap ma zigok nânik?”

¹⁰ Yañkwesime Pâlañ pigok dunduye, “Loma am ningalen zet zemdelañ zenze mka kapi. Geñ ningat yañañ nâmtadik neñ Zuda am muluwañ bekanañ nen ku mimindawan. Yañgut ekñañ zelen pi belak taonzemneip.

¹¹ Neñ yom penañ nen mbagen geñ nâsâgât mbegen sekñ nep ku angalañbak. Pi ekñañ belak sekñañ tabemzeip keyepmti an ñeñañ ekñengat tiwin busat bembeyet nâmti ekñengat belinan ku bem newe. Keyepmti Loma amobotnañ Sisayañ zetn zemdelañ zenzeyelen penañ nâmti zeyap.”

¹² Kegok zeme Pestasiyañ Zuda an ñeñañ ekñañmak zenâ zenâ mti Pâl pigok dunduye, “Geñ amobotnañ temañgat nâmti zenik keyepmti ekmagen

mepmane egaŋ zedi zemdelaŋ zengewe. Kegok zemti wapmet ewe mka katikŋanak peme tage.”

Pestasiyaŋ Pâlyet zet zapat Agilipa msaye

¹³ Ke mamotneti kan ŋeniyet amobotnaŋ Agilipamak imbiŋaŋ Belnismak amobotnaŋ Pestas eksâgât

¹⁴ meti kan teepmanik pi ekmak ke mamalu Pestasiyaŋ amobotnaŋ ke Pâlyet zet zapat msam metneti zeye, “Amobotnaŋ Pilikgaŋ mka katikŋan an ŋen zemdelaŋ zenzepiŋ belak pemti mepme kan teepmaŋ pi egaŋ belak mka katikŋanak matazin.

¹⁵ Âpme neŋ Amobotnaŋ alakŋaŋ onzemnewien kan keyet Zuda sâpe sâpe bumbu an ŋeŋaŋ notnaŋ ma Zuda an ŋeŋaŋ notnaŋ ekŋenaŋ koti an ke neŋ kuma gakikiyet nayaŋkwesiwien.

¹⁶ Âpme neŋ zet dopmaŋ pigok diindowan, Loma an nin notn ŋen belak ŋenzinziŋ etaŋ mti ku maindonup. Nin zet toŋaŋ ma an zelen mapeip ekŋen ondedagen zet dopdop zemti yaŋaŋ mmann sosok kawaŋ sokbeme ektatiŋgut keyet kataŋ dopmaŋ maindanup.

¹⁷ Kegok diindoma Zuda an ekŋenaŋ zetgat lele mti neŋmagen kot sokbeme nâmindemti wembennaŋ msameŋgut Pâlmak ilinsakwep ondekindemti taindikma zelin zeme zelinanŋat yaŋaŋ ekmâtâban.

¹⁸⁻¹⁹ Wa ekŋenaŋ egat yomaŋ penaŋ ŋen aikseip mene zemti taindik nepema ekŋenaŋ nâmkŋepepeŋinaŋat zetnaŋ ma an ŋen gakikiŋaŋ kwitnaŋ Zisas egat zetnaŋ tazemambien. An keyet Pâlaŋ gakikiŋeatnaŋ walewaŋ main manzemtan. Keyet mti Pâl zet omba tapmsamambien.

²⁰ Zet kekok sokbeme neŋ zelin ku weyaŋ nâmmâtâti keyepmti Pâl Zelusalem mkaen mopme zetnaŋ ke zemdelaŋ zenzeyelen nâmti Pâl ikŋaŋ yaŋkwesima

²¹ egaŋ ikŋaŋ Loma amobotnaŋaŋ zetnaŋ zemdelaŋ zenzeyelen nâmti dinâŋge. Keyepmti neŋ Loma amobotnaŋmagen pema mebegalen damuŋ ewe mka katikŋaŋ pema matazin.”

²² Pestasiyaŋ Agilipa kekok dundume nâmti Agilipayaŋ zeye, “An keyaŋ neŋ zet notnaŋ ŋep dinome nâsap?”

Zeme Pestasiyaŋ zeye, “Ŋep, saŋenengulak wati kopma zet nâsât zenik ke zeme nâmbanik.”

²³ Zemti wembienanŋ msat msame Agilipamak imbiŋaŋ Belnis egelaŋ miak miak sopmaŋ mti zet zenze mkaen mepmalu kasa kuku an ŋeŋaŋ ma mka katikŋaŋgalen an ŋeŋaŋ notnaŋ ekŋenaŋ indapmâti keyegak mowebien. Motati Pestasiyaŋ zeme Pâl wati keyegak mowebien.

²⁴ Motati Pestasiyaŋ zet kapigok diindoye, “Amobotnaŋ Agilipa ma aminne notnaŋ kotalip, neŋ pigok zema nâip. An tapme egip kapiyet Zuda am Zelusalem mkaen talip ma notnaŋ Sisalia mkaen talip ekŋenaŋ zekaŋkaŋ mti kwizet ŋak ŋak mti pigok zewien: An kapi ewe msalen teepmaŋ ku mambe. Kegok penaŋ zewien

²⁵ yaŋgut neŋ an kapiyelen yom ekma gakikiyelen kataŋ penaŋ ku beye. Âpme an kapiyaŋ ikŋaŋ naman Loma amobotnaŋaŋ zetnaŋ zemdelaŋ zenzeyet zeye keyepmti neŋ Loma amobotnaŋmagen pema mesâpm.

²⁶ Âpme zet wikatnaŋ penaŋ amobotnaŋ temaŋ Loma mkaen tazin egat zemkawaŋ bembe zet zigok penaŋ kumti besap zemti maolalap keyepmti an pi alak in ma amobotnaŋ Agilipa in tati ekme ingat zikalinan onzempema tazin. Keyepmti in zetnaŋ pembenanŋ ŋen aikti zemeŋgut zemkawaŋ bembe

zet papiaen meluwan mti bemann mepme egan ke ekti Pâlyet zetnan nep zemdelan zempewe.

²⁷ Neŋ an mka katiknan tatatnan nen yom zigok mge keyet zet zapatnan nen zemkawan bem papiaen kukupin belak etan pema mebegat nâma nep penan ku bein.”

26

Pâlan amobotnan Agilipa ma Pestas egegat zikalidan zet zeye

¹ Âpme Agilipayan Pâlyet zeye, “Geŋ giti yanandi zemkawan bemane nâne.”

Zeme Pâlan zet kapigok diindoye,

² “Zuda am eknenan zelengatnan zelen etan maonzemnemkolip. Ke naman alak Amobotnanan Agilipa geŋ tapmane gâgât zikadan zetn zesâgâti keŋ oloŋen bein.

³ Geŋ ilak Zuda am nin mama mimiyet zet mmot mtot mamnup ma kwitnan kwitnan notnangat mamnup ke giti yanand penan nep nâmâtât tadik. Keyepmti geŋ wisat mimipin wakdi bemti tatnâmane zetn zewi.

⁴ Neŋ nempa isiknan bugan penan Talsas mkaen ma Zelusalem mka teman ke mebe kokot mmamti sememban. Sememti mamkwalap kapi set notnan myungungupin mamkwaban mayap ke Zuda am eknenan nep nâme delan zein.

⁵ Keyepmti Zuda am notnan nâlen kanen mambien eknenan nâlen mama mimi ziboŋ mkwaban ke nep nâmtalip. Neŋ kan keyet Palisi an mamti zii zet ma zet sambe notnan ilin bemti mangawepup ke winderan bemti baengatnan mangawepunkwalap. Keyepmti ke mama am yanand ekmâtâbien beme eknenan nâgât yanand nep nâmtalip.

⁶ Âpme neŋ alak pi Kawawanand yeŋsokne ekngat zetik mimindeme webem mambien keyet penanand sokbeme ekti neŋ egat nâmkinpema keyepmti pi tazemnoip.

⁷ Amobotnanand, neŋ pigok zema nâmbak. Eknen yeŋsokne mange 12 mambien eknenan Kawawanand zetik mpeye keyet penanand sokbeme titiyet damun mamti tambu msa Kawawanand mandundum samtemien. Neŋ zetik keyet penand sokbeme keyet nâmkinpema keyepmti zelen pi manemkolip nânik.

⁸ Kawawanand am gakikiengatnan mme mawalip zet ke in kwilekiyet nâme nep ku mimiyelenok mambein?

⁹ Âpme neŋ nanangand yanand pigok diindoma nâit. Neŋ Zisas Nasalet mkaengatnan egat kwizet bunaman mma yek bembeyet mulupman winderanand penand mkwaban.

¹⁰ Zelusalem mkaen kainde muluwan ke yanand bemti mban. Mti sâpe sâpe bumbu an neŋand ekngat zema zemâtâtât papia nen kumti name ke mti am nâmkinpepemak mange sambe penand indakapisikma met mka katiknan gak manzemtemien eknen ke notnan indome gakikiyet zelin zemdelan zemindeme nâma nep penand mambentan.

¹¹ Neŋ Zuda am nnanalen sesewat mka tapmege katan meti am nâmkinpepemak Zisas zentalalatgat kwitnan kwitnan mgasik penand mamimindamteman. Mti neŋand penand zime msat katan mekoti am nâmkinpepemak sisipenand teman penand mamimindamkwateman.”

Pâlan iknan keŋ gilik zenze aige keyet zapatnan diindoye

¹² “Kegok tapmma sâpe sâpe bumbu an n̄en̄an̄ ek̄nen̄an̄ nikme n̄ep beme papia n̄en namti zemneme Damaskas mkaen mesâgât meban.

¹³ Tapmetnepema kasup zikatnañ sutnateman beme busatnañ temañ n̄en kululuñengatnañ puñ zem toti neñ ma aminne tabenn nin mbusatnañ bem ndeye. Wa amobotnañ, neñ kasupgalen busatnañ pi ekma winden̄an̄ tototnañ beye. Âpme busatnañ ekban keyet busatnañan̄ temañ penañ.

¹⁴ Âpme nin sambe ke msat palen tokutumti wemti neñ tatnâma Zuda zetnnaset zet n̄en kapigok sokbeme nâmban, ‘Sâl, Sâl, geñ kwilekiyet nâgât sisipen̄pen̄ igagen tapmnanik? Sisipen̄pen̄ tapmnik ke yan̄epiñ penañ. Mti keyañ gitar̄gat sekdi sindem tasanik kegok bein.’

¹⁵ Zeme neñ pigok yan̄kwesiwan, ‘Amobotnañ, geñ pe kwi?’

Yan̄kwesima egañ pigok dinoye, ‘Neñ Zisas kwizapatn̄ yek bembeyet animbinne indamât giñgiñ mti maindamâdik nenn kapimak.

¹⁶ Geñ wati dendan̄ tat neñ geñ nâlen mulupm mimiyet nâmti sokbemgayap. Keyepmti neñ kwitnañ kwitnañ alak zikat gama ekdik kapi ma bam zikat gamobap keyet zet zapatnañ zenze an mambanik.

¹⁷ Neñ mulupmnañgapmti geñ Zuda amdine ek̄n̄engat tun̄guwinan ma Zuda am mañgeen ku sokbemben̄an̄ ek̄nen̄magen zemgema mepmane ek̄nen̄an̄ gawalesât mme neñ nenn gapmukulem mti an̄galan̄gema mamti mulupm mbanik.

¹⁸ Mti ek̄nen̄magen zemgema meti busatnañgalen set dolak̄nañ ke zikat indamane ek̄nen̄an̄ tambu sosokgalen set m̄gasik ke ek mâtâti bam kumpemti busatnañgalen set etañ mâtî mambep. Mti Sadan̄galen mulup peme tapme Kawawan̄gat zapat bemti neñ nâmk̄in̄pem̄neme neñ yomin̄ katikpema Kawawan̄galen am mañge indaombemindeye ek̄nen̄mak tusumti kululuñen mundum dolak̄nañ tazin ke motiwep.’

Pâlan̄ mulupmañ mmege keyet zapatnañ diindoye

¹⁹⁻²⁰ Amobotnañ Agilipa, neñ kululuñengatnañ zet kegok zeme nâmti ke gawepumti Damaskas mkaen ma Zelusalem mka teman ma Zuda msat sambe ma Zuda am mañgeen ku sokbemben̄an̄ ek̄nen̄magen meti amnañ yomengatnañ keñin̄ gilik zemti Kawawan̄magen pep̄ep̄ bemti keñ gilik zenze keyet penañan̄ aiikgalen nâmti Zet Zapat Dolak̄nañ mandiindom meteman.

²¹ Neñ kegok m̄bangapmti Zuda am ek̄nen̄an̄ sesewat mka temanen tatnepema mot naikti natamti nome gakikiyet nâmti namandamti mebien.

²² Yan̄gut Kawawan̄an̄ nan̄galañ neme ewe mamti Zet Zapat Dolak̄nañ ewe manzemkwalap. Mti am mobotnañ ma tototnañ zet zapat belak̄nañ n̄en yek. Golañ zenze an ek̄nen̄mak Mosesiyan̄ zet wesip zet zemkwabien ke mandiindom kwalap.

²³ Kilais ek Zuda am nin ma am mañge notnañ busatnañgat zapatnañ diindondoyet zempepen̄an̄ ma sindem nâmeti gakiweyan̄ naman gilik zemti am gakikiñan̄ ek̄n̄engat n̄en̄an̄in̄ bemwawagat zenzen̄an̄ neñ zet ke bandim mpemti manzeyap.”

²⁴ Pâlan̄ mulupmañgat zetnañ kegok zemâtâti diindome amobotnañ Pestasiyan̄ nâmti zeye, “Pâl, geñ keñdi penañ yun̄guin. Geñ nânâ mulup temañ mamne pemane ñoktikdi kileñ penañ bein nânîk!”

²⁵ Zeme Pâlan̄ nâmti zet dopmañ pigok gilik zemti saye, “Amobotnañ Pestas, neñ keñ ku yun̄guin neñ zet penañ sukwep penañ kapi tazeyap.

²⁶ Amobotnañ Agilipa, kwitnañ kwitnañ sokbeye kapi enzililiñan̄ ku sokbeye keyepmti geñmagen kapi tazemkawan̄ bema geñ zet tazeyap kapiyet yan̄an̄ n̄ep tatnâmâtâdik.

²⁷ Amobotnaŋ Agilipa, geŋ golaŋ zenze an ekŋengalen zet ke nâmane penaŋ bein ma yek? Neŋ gâgât yaŋdi ŋep nâyap. Geŋ nâmane penaŋ bein!”

²⁸ Zeme Agilipayaŋ Pâl pigok dunduye, “Kan belaknik bugan kapi tapm nepema an kapi Kilaisiyelen an besem nâgât kegok nânnenik?”

²⁹ Zeme Pâlaŋ pigok dunduye, “Geŋ ma am notnaŋ in alak kapi zet kapi zema nâit. In Amobotnaŋ Kawawaŋaŋ indamukulem mme neŋ nembon bembeyelen nâmti zapat pi tadiindoyap. Wa neŋ mka katikŋan mayap kegogak mamayet yek. Zet zapat Dolakŋaŋ Penasetgat nâmti tazeyap.”

³⁰ Kegok zeme amobotnaŋ Agilipa ma Pestas ma Belnis ma am notnaŋ ekŋenmak ondedagen tabien ekŋenaŋ dendaŋ wati

³¹ met zenâm kot zenâm mti pigok zewien, “An kapi mka katikŋan tatagalen ma kume gakikiyelen keyet katanŋ muluwaŋ mgasik penaŋ ŋen ku mge.”

³² Âpme Agilipayaŋ Pestasiyet pigok dunduye, “An ke ikŋaŋ Loma amobotnaŋaŋ zetnaŋ ku zemdelanŋ zenzeyet zenak ze neŋ ŋep kapi zemdelanŋ zempema met belak manak.”

27

Pâl nembueset Loma mkaen wati mebien

¹ Itali msalen mebegalen kan bewien ke beme amobotnaŋaŋ zet beme mepme Loma amobotnaŋgalen kasa kuku an ŋeŋaŋ ŋen kwitnaŋ Zulias zeme ke egaŋ koti Pâlmak mka katikŋaŋgalen an notnaŋ ndatime

² waŋgaen mobenn waŋga ke Adalamitiam am ekŋengalen yaŋ msat keyetnaŋ milawat notnaŋ timti Esia msalen bemesât koge. Nin waŋga keyet keŋan mobennen an ŋen kwitnaŋ Alistakas zeme an ke Masedonia mkaengatnaŋ mkaŋaŋ penaŋ Tesalonaikayetnaŋ ekmak nsakwep moti mebenn.

³ Tambuyet yaŋbemti tapmetnepemann msat msame met Saidon mkaen waŋga ombemti tabenn. Mka ke Zuliasiyaŋ Pâlmak oloŋen mkobun keyepmti nâmpeme notnane notnaŋ mka ke tabien ekŋenmagen mepme meu mee bugan same niŋge.

⁴ Eyetnan naman moti mepmann tâgâyaŋ mebenneŋet winderŋamberŋ penaŋ koge keyepmti nin waŋga mti Saipalas msat ŋetakŋaŋ ganzenaŋ daeset mebenn.

⁵ Nin nembu Silisia ma Pampilia msat e baeset totapmalu gwaen kumann epeeme metne metne Mila mkaen ke mot ombemti taben. Mila mka ke Lisia msat keyet keŋan tazin.

⁶ Ke metati kasa kuku amobotnaŋ egaŋ Aleksandia mka temaŋgalen waŋga ŋen Loma mkaen mesât tapmme aikti naman ndatime naman waŋga ŋen keyet

⁷ moti manepemann tâgâ temaŋaŋ ndakumbume mulup temaŋ mti sewak sewak metne metne Kidus mka sokŋanik pataŋ zewenn. Ke metnepemann naman tâgâyaŋ ndakumbume Kilit msat ŋetakŋaŋ keyet kandaŋaŋ daeset toweti ekmann tâgâ temaŋ kumbumbupiŋ mge keyepmti keeset meti Salmone mka ke sebempemti meti

⁸ Kilit msat ŋetakŋan ke tâgâmak mulup temaŋ mti sewak sewak metne metne waŋga munduman dolakŋaŋ manzemtemien mundum ke met ombem tabenn. Mka ke Lasia mka temaŋ keyet sokŋanik tage.

Pâlaŋ yayaŋ zet zeme ekŋenaŋ kulumti mebien

⁹ Mka ke kan teepmanik tatnepemann map tâgâ kanaŋ sokŋan beme mesâtati Pâlaŋ yayaŋ zet pigok diindoye,

¹⁰ “Nin ewe gilik zem mebegalen keyet nâma ñep penañ ku bein. Mesenup beme waŋga kume epeeme milawat ma am nsakwep nembu keñan towe-senupmagen zemti nâmttem mti pi tazeyap.”

¹¹ Kegok zeme kasa kuku amobotnañañ Pâlyelen zet ke nâmtalatpenti waŋga damuñ an ma waŋga toñañmak egegalen zet etañ nâme penañ beye.

¹² Âpme mka ke nembu palakñañ penañ keyepm waŋgayan ke tatagalen nâme ñep penañ ku beme waŋgayelen mulup an ekñañ zewien, “Nin mundum kapi pemann tapme Pinik nembu betnañ ke wapmoti keeset enzilim tatnepemann map tâgâ temañ kapi delañ zemenğut mebanup.” Zemti nembu betnañ ke wati mobien.

Nembu keñan meti walesâgât mbien

¹³ Tapmopmann bamnaset tâgâ belaknik bugan kopme ekti aen butnañ waŋga atam tatagat nâmti peme nembu keñan topmatatan ke mandamann keñan mopme Kilit msat wapme wapme

¹⁴⁻¹⁵ tapmetnepemann keyegak tâgâ windenñben penañ Kilit msat ñetakñaset koti ndakumbume waŋga weyañ musuwet pemann melak zem olat mbenañ yek beme pemann tapme belak tapmann waŋga ke belak tâgâyañ etañ kumbume mege.

¹⁶ Meti msat ñetakñañ ñen Kauda keyet bamaset daen mepme tâgâ windenñ bugan topme nin waŋga isikñañ tapmanda mepmambenn ewan naman mandapemann waŋga keñanen mobotgat mulup temañ penañ mbenn.

¹⁷ Mulup temañ mne mne mandamann waŋga keñan mowepme tegañ kili kili zam pewenn. Mti Apelika msat sokñañik ke met gambibik palen mot kusenupmagen zemti sâk mandamann topme belak tu palen etañ elelañ mebenn.

¹⁸ Tâgâ ewe windenñben tapeñ tageyepmti msat msame yañbemti milawat notnañ timtati timann nembu keñan mepmâge.

¹⁹ Naman mise ñen ewe kegogak tageyepmti waŋgayelen milawat notnañ keñan tage ke timtati time nembuyen mebâge.

²⁰ Naman kan notnañgat map tâgâ temañ mti zanzayan kwasim tapme nin kasup eyonga mee pi eekpiñ mti kapuk manâmtemenn. Puk penañ tapminup pi nin ewe alik ku mambanup yek.

²¹ Âpme an ekñañ wenjin mepme tu meu mee kingati tapme Pâlañ tunğuwinan met tati pigok diindoye, “In neñ zet zewan ke nâmti Kilit msat ke penti ku kobenek ze nukñañ temañ pigok sokbeme milawat notnañ tatimann mezin pigok ku mbenek.

²² Yağut in keyet yayan temañ ku mit an nin ñen ñep ku walebanup waŋga kapiyağut penañ walebe.

²³ Sañen tambuyet Kawawañ neñ masesewatsayap egalen ensel egañ neñmagen kosokbemnamti pigok dinoyan,

²⁴ ‘Pâl, geñ nembuyen toti walesap zemti kingagapiñ. Ñep meti Loma amobotnañ ekmagen patañ zewanik. Kawawañañ ñep gâgât mti am sambe geñmak waŋga kwep maip in aŋgalañ indewe.’

²⁵ Keyepm notnne, in wa walesenup zemti yayan temañ ku mit. Neñ Kawawağat keñ zut ku miap. Zetnañ zep ke penañak ndamukulem mimndewe.

²⁶ Yağut waŋga kapiyañ msat ñetakñañ ñen mot kumti اساسim tobe.”

²⁷ Kegok zeme nâmti nin Edilia Nembu ke mâti mulup temañ maminepemann tambumbu 14 kapi mege. Âpme nin pigok nâmbenn pi ilak msat ñen sokñañik kotnup mene.

²⁸ Kegok nâmti pe msat beñanik ma sokñanik tazin zemti teğan kwileki ñen nukñan ke opempemti tek butnan atamtati pemann towegeyan 37 mita beme naman mandamann mowege. Naman kan belaknik bugan tati ewe pemann towepme ekbenan 27 mita beye.

²⁹ Âpme nanzan palen mosenup mee zemkingati wanğa tikandanaset baen aen nukñan teman zulak zulak bepi teğan opem pemann towepme msat sakwep penan msasayet otnâpen otnâpen

³⁰ tatnepemann wangayelen mulup an ekñenan buzak set wanğa isikñan mti mesâgâti mot wanğa isikñan piwan tekñan kwaleti dâsuki puk zewien, “Nin wanğa ñeñaset gwaen meti aen nukñan ñen pemann towesâpmgat in kapi tapme,”

³¹ kegok zemti tapmme neñ indikti met kasa kuku amobotnan ma kasa kuku an notnan pigok diindowan, “Wangayelen mulup an piyan wanğa peme tapme wanğa isikñan moti mepme nin nembuyen towesenup nâip.”

³² Kegok zeme nâmti am tabien ekñenan wanğa isikñan piwan tekñan antime nembuyen mepme naman peme tapme tabien.

³³ Âpme msat bugan balalan tapeme Pâlan am sambe ekñen pigok diindoye, “In kasup 14 keyet keñan wangayan taindakutum kotnepeme meu kingati belak lelep mtemelip keyepmti in meu nâmisim nimti windenjin bugan timti talit.

³⁴ Nin tu meun nimkatik besenup beme nembuyen palam toti nembu paleset mesenup beme sekñ butnan ñen ku walesenup.”

³⁵⁻³⁶ Kegok diindomti nupmaman ñen mti Kawawangat wisikñ zemti ekñengat zikalinan meselemti nime ekti ekñenan kegogak meu niniyelen indem beme meunjin time kwapme nim katikbemi tabien.

³⁷⁻³⁸ Wanğa keyet am 276yan mebenn meu igagen nim kingati wanğa keñangatnan wit bek teman teman pi ambe timann nembu keñan mepmâpme wangayan bugan eleñ beleñ bemti leñ zemkwage.

Wanğa bekanan bem tage

³⁹⁻⁴⁰ Msat msame msat deset penan kotnup ke ekmâtâtâpiñ meti nembu ganzenan ñen nanzan meekpiñ belak gambibik etan ekti wanğa mpe-mann mañgalimti ke towewegat nâmti an ekñenan aen nukñan teman opem pewien piwan tekñan antimann delan zeme timann nembu keñan towepme stia tekñan moti zampewien ewan kwalet peme munduman totapme sâk mandamann mopme tâgâyan ndakumbume gambibigen es-emeten musuwepmann mebegat nâmti

⁴¹ wanğa omkakalili mulup teman mti taolatnepemanngut ewe nembu sutnatemanik kaimak wanğa butnan ñilikñanñan gambibigen omnanngemti kaliñan bem tage. Âpme nembu mamanan meti wanğa keyak tapen tapme tikelakñaset baen kume lamban bem toge.

⁴² Topme kasa kuku an ekñenan zet kapigok zemtâwien, “Am mka katikñangatnan indatimti kotn ekñen tu paleset nembet moti kunzun meseipgat kame kapiyegak indomann gakit.”

⁴³ Zeme kasa kuku an ñeñan eğan Pâl ekgapm zemkulumindemti zeye, “Am tu paleset mebegalen yanñ bugan nâiwan in ñeñan tuyen palam toti tu paleset nembu nembet daen mepmâlit.”

⁴⁴ Âpme am notnan tu paleset mebegat yanñ ku nâip ekñenan tep pemañ notnan ma wangayelen katapa butnan butnan timti keyet paleset mepmâlit zemindeme timti mepmâbien. Am ñen tuyen ku mege ilindin gambibigen daenen mot punpun mtemebien.

28

¹ Nin ke ilindiŋ mot tapmann msat ŋetakŋaŋ motabenn keyet kwitnaŋ Malta kume nâmbenn.

² Âpme msat keyelen am ekŋenaŋ kot ndikti notn notn minndamti map tâgâ temaŋ minndame tâgâyet diŋdiŋ tapmmambenngapmti tep timkoti bum ndeme kâti tapmambenn.

³ Âpme Pâlaŋ tep sembe melesin kopeme wenŋe ke kwabume nombe kukŋaŋbenŋ ŋen tep sembe keŋan ke tageyaŋ tewaŋ zime tep kipmanŋapm kwati Pâl betnanak imtapme

⁴ msat mtoŋ ekŋen keyaŋ ekti wenŋin mepme ilinak zet kusaŋ kasaŋ mti zewien, “An kapi am kileŋ maindoin keyepmti nembuyen baen toti gakikipiŋ mip yaŋ pi kwat tatnepeme nombeyaŋ dopmaŋ pi mutumsain egip.”

⁵ Nombe kukŋaŋbenŋ keyaŋ ime Pâlaŋ tetelipeme tewen toti zime egaŋ sek sindem ma zikat gililiŋ mee ŋen ku mge.

⁶ Kegok mme am ekŋenaŋ sekŋaŋ semesem ma zikatnaŋ gililiŋ peme tokutumti gakisem mene zemti tati ekbien ekbienŋ yek beme zewien, “Kawawaŋ ŋen an kapi!”

⁷ Nin msat moti mambenn keyelen amobotnaŋin kwitnaŋ Pabilias. Egalen mulupmaŋ nin taben keyet sokŋanik kandati tage. An keyaŋ nin egalen mkaen ke mebegalen zet beme mepme kopme nin met ekmak ke kasup tuk tabenn.

⁸ Kan keyet Pabiliasiyet bipmaŋaŋ mkaŋanen ke zawat temaŋ sek kip ma tip zawat mti mawemtan. Yaŋ Pâlaŋ zapatnaŋ nâmti mkaŋanen moti betnaŋ an penaŋ egat ŋokŋan bemti Kawawaŋgat dundume zawatnaŋ delaŋ peye.

⁹ Kegok mme am msat keyetnaŋaŋ zapatnaŋ nâmti am zawatmak ma liŋgilinmak indatim kopme weyaŋindeme alik bemâbien.

¹⁰ Pâlaŋ kegok mme am ekŋenaŋ keŋin pembenŋ nâmndemti tebumolet omba penaŋ mimndamti ke ndapmanepeme eyoŋga tuk delaŋ zeme keyet sakŋan naman mebegalen kan beme set ŋalem mee bumti ndame timti naman waŋga ŋengat moti mebenn.

Pâl mee ekŋenaŋ waŋga ŋen moti Loma mkaen mebien

¹¹ Waŋga ke Aleksandia mka temangatnan koge. Waŋga keyet ŋeŋaset gwaen msat keyelen kawawaŋin nemba pepet keyet wenŋit mimiŋaŋ ke onzemideme matatemun. Nin tabenn kan keyet waŋga ke map tâgâyepm keyagak met matatan.

¹² Yaŋ keyet moti mane mane Silakus mka temanen patan zemti mka ke kasup tuk etaŋ tabenn.

¹³ Eyetnan naman mane mane Legium mka teman patan zewenn. Msat msame naman tâgâ ŋenaŋ kot bamnaset windenŋaŋbenŋ ndakumbume sakwep msasa zut etaŋ pi nembu palen e metne metne Puteoli mka teman patan zemti

¹⁴ mka keyetnaŋ am Zisas nâmkinpepeŋaŋ notnaŋ indaaimann ekŋenaŋ ndazemtetime moti kasup 7 pi ekŋenmak ke matatemenn. Keyetnan ewe tusum meti Loma mka teman patan zewenn.

¹⁵ Âpme Loma mka keyet am notnaŋ Zisas manâmkinpemamtemien ekŋenaŋ nin kokogalen zapatn eweŋanak nâmbien keyepmti notnaŋaŋ koti Apias bemkwiti kwiti mundumen ke ndaikbien. Âpme notnaŋaŋ Mukup Tuk mka teman ke ndaikme Pâlaŋ indikti keŋaŋ eleŋ beleŋ beme Kawawaŋgat wisikŋ zeye.

Pâlañ Loma mka teman Zisasiyelen Zet Zapat Dolakñañ Penañ zemkawan beye

¹⁶ Met patañ zemann Lomayelen amobotnañ temañañ Pâlyet zeme met mkañañ ñgak ñen timti tapme kasa kuku an kwewañ damuñ mti tatagat zempeye.

¹⁷ Pâl ke mepeme kasup tuk kekok tati Zuda an ñeñañ notnañ Loma mkaen ke mamtemien ekñen indaondak indemti zeye, “Zuda am notnne neñ Zuda am notnne notnañ ku kalañindewan ma yeñsokñe ekñengalen mama mimi ke ku myuñguwan yañgut an damuñ nne ekñenañ belak etañ Loma an ekñenmagen zem nome ekñenañ Zelusalem mkaen mka katikñañ newien.

¹⁸ Âpme Loma amobotnañ Sisalia mkaen main egañ zetn ke guluk gilik mti yañañ nâñgeyañ yom yañañ ñenpiñ nome gakikiyelen katan ñen kum beye keyepmti belak nâmneme kwaweweget zeye.

¹⁹ Yañgut Zuda am notnañ ekñenañ Sisalia amobotnañ mamain egalen zet mtopemti neñ nome gakikiyet zetnañ windenañ mbien. Keyepmti neñ pigok nâmban yegat neñ amobotnañ temañ Loma tazin egalen mepma egañ zetn nâmti zetn zemdelañ zemnewe. Kegok nâmti zema keyepmti neme kapi kopman. Neñ notnne ekñen kaindeyañ muluwañ mnawien keyet nâmbekambemindemti ekñengat ñenzinziñ ñen ku mimindawan.

²⁰ Keyepm neñ in indikti inmak zet zenâ zenâ mimiyelen nâmti zema kolo. Neñ Islael am nin Kawawañañ zetik mndandañañ keyet penañañ sokbembeyet webemti mamamtemenn keyet penañañ sokbeme keyet zet zapatnañ zempalakñañ bema keyepmti nati mka katikñañ met newienañ ewe mka katikñañagak ewe pi tatakolap.”

²¹ Kegok diindome ekñenañ zewien, “Msatnnañ Zuda am notnne mam-bien ekñenañ gâgât zemâtâtât papia ñen ku ndame ekbenn ma am ñen zempeme egañ koti gâlen yom zet ñen ku zeme nâmbenn.

²² Keyepm geñ giti yañañdi penañ weyañ dindomane nâne. Am nâmkîñpepe set alakñañ mâti tapmaip am mañge ekñen keyet zapalingulak manzeme nâñup. Am mañge alakñañ ilinak ondekti tapmaip ekñengat am sambeyañ penpenñ mamiindeip. Keyegulak zapalin zemkopme manâñup.”

²³ Kegok zemti belak ondedagat kanañ kwep bem indamti belak zemindeme mekobien. Met manepeme kan ke bemeñgut Zuda am Loma mkaen ke mamtemien ekñen sambe penañañ Pâlyelen mkaen ke met gak zem tabien. Âpme Pâlañ Kawawañgalen zemâtâtât katnanen mama keyet ma Mosesiyelen zii zet ma golañ zenze an ekñenañ Zisasiyet zetnañ zemkwabien keyet yañañ tambuñan yañbemti tadiindom metnepeme met msat gasi penañ beye.

²⁴ Zet zapat mimindame nâmti am notnañ ekñenañ zetnañ nâme penañ beye. Âpme am notnañ ekñenañ nâmti ku nâmkîñpewien.

²⁵ Mti ilinak zet mmot mtot mme Pâlañ nâmti zet kapigok diindoye, “Emetak Teñañ dolakñañ penañ golañ zenze an Aizayayet zet pigok dundume nâmti egañ met yeñsokñeyet diindome nâmbien.

²⁶ Geñ meti am mañge pigok diindo,
‘Wak etañ bemti zet ñep nâmbep yañgut yañañ nâmâtâtât ke ku mbep.
Kwitnañ kwitnañ zikalañ eek e ñep ekbep yañgut kwitnañ kwitnañ ekti yañañ ku ekmâtâbep.

²⁷ Am mañge ekñen kapi seon penañ keyepmti ekñenañ wakñin mambekak maip ma zikalin manzimoñ maip kekok ku mbiek benagen zikalinañ kwitnañ kwitnañ ñep ekmâtâbiek ma wakñinañ zet ñep nâmâtâbiek ma

keņinaņ kwitnaņ kwitnaņ ęen nāmâtâtât ke penañ ęep penañ nāmbiek. Kegok mti neņmagen keņin gilik zeme neņ ęep mukulem mimindema nâgât yaņņ nāmâtâti napmâpmambiek.’ ” *(Aizaya 6:9-10)*

²⁸ Zet kekok penañ diindoye keyepmti neņ pigok diindoma nâit, “Kawawaņañ am weyaņ timkwat indendeyet setnaņ aige ke am msat belakņan ekņenaņ setnaņ ke ekmâtâti nâmkatikņañ mbep am ekņen keyet zapat bewe.”

²⁹ [Pâlaņ zet kekok zemdelañ zeme Zuda am ekņenaņ ilinak zet mmot mtot mbienañ yek beme belak toti mepmâbien.]

³⁰ Âpme Pâlaņ nup kan zut pi mka belakņan igak maweme am ekņenaņ mot ekmak zet zapat zenâ zenâ msâgât mamototemien.

³¹ Mot ekmak tapme egaņ ekņengat kwalaņ kwalaņpiņ Kawawaņgalen zemâtât katnanen mama keyet zapatnaņ ma Amobotnaņ Zisas Kilaisiyet zapatnaņ zet windeņañbeņ manzemâtâtindamtan. Âpme keyet an ęenaņ ęen ku manzemkulumpemtan.

Loma Loma am nâmkîpêpeñinmak ekñengat zapat meluwan Pâlan kumindaye.

Loma zapat meluwan kapiyelen zet yanbemti zenzeyelen kapigok. Pâl egañ Zisasimak ku manje yanğut egat kwitnañ Zisasiyelen nemba ekñengalen manjeen tazin. Yanğaç kapigokgalen: Egañ mulup mge ke Zisasiyet nembañaneyañ mimiyelen sepem keyet katan Pâlan mulup mge. Kogogapmti egat kwitnañ Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ Penañ timamti zenzeyelen an kumteti ombempepeñañ kegok ñep zewanek. Loma zapat meluwan kapi Pâlan kuye. Pâlan Kawawañgalen Tâtâ Alakñañ kapiyet keñanen egañ zapat meluwan mme 14 kegok beye. Pâlan Loma zapat meluwan kapi kukñañgat ku kuye yanğut an manje Kawawañgalen Zet ondekbeme papia ñotekñañ kwep kwage ekñañ Loma ñeñañ bewien. Pâlan zapat meluwan kapi Kolin mkaen tati am nâmkîpêpeñinmak Loma mka temanen mamtemien ekñengat kumindaye.

Pâlan zet yanğaç kulekiyet zapat meluwan kapi kuye? Zet ñotekñañ kapigok: Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ Penañañ set pembenañ zikat ndame Kawawañmagen tususu aiikgalen setnañ nâmkîpêpe. Kegok mme Kawawañañ an teñ zemindendeyelen. Wa ke zii zet gawepupuñinañgapmti yek. Ke Zuda am manje ekñengalen etañ yek. Am notnañ Zuda manjeen ku sokbembenañ ekñengat temakwep. An ñeñañ Loma zapat meluwan Pâlan kuye kapiyet zet ñen pigok zeye, “An ñen notnañ set zikat same nâmkîpêpe aiikgalen nâmti Loma zapat meluwanen mâtâti notnañ set ke ñep zikat sasayelen, enenogat tungupman sambeyet yeweninan set kebonğat zetnañ e zemâtâzin etañ.” Zet isisikñañ notnañ kapigok: Egañ Loma dapmelange met indikti keyetnañ Sipenia mebegalen nâmti kumindaye (1:10-15; 15:22-29). Pâlan Kawawañgalen keñañ temañ kapigok tazin zeye, Zuda am ma am sambe ekñen temakwep Kawawañmagen kokogalen nâmti kuye.

Zet ñotekñañ temañ kapigogañ Loma zapat meluwan kapiyet keñañ talip:

1:1-15 Zet mopman bemti zet zenzeyelen zet

1:16-17 Zet yewenñañ kapiyet keñañ tazinañ zet zapat meluwan kapiyelen zet ñotekñañ penañ bein

1:18-8:39 Zuda ammak am Zuda manjeen ku sokbembenañ ekñen temakwep am yom toñañ. Nâmkîpêpe etañañ am mme teñ makwalip

9:1-11:36 Israeal am ekñengalen zet kululuñin ma Kawawañañ ekñengat zigok manâmtazin keyelen zetnañ

12:1-15:13 Mama mimiyen nâmkîpêpeyetañ yanğaç ñep msokbembeyelen

15:14-16:27 Zet zemdelañ zenzenañ notnañ ma wisikñ zetmak zemğwatnañ zet notnañ mge

¹ Neñ Pâl Zisas Kilaisiyelen mulup anañ mamti Kawawañgat Zet Zapat Dolakñañ Penañ zempalakñañ bembeyelen nâmti ombemneñge

² Kawawañgalen Zet Itnañañ teñ keyañ Zet Zapat Dolakñañ Penañ keyet eweñañ Kawawañañ zetik mti golan zenze anene zeme kumâbien.

³⁻⁴ Ke ikñañgat Nemunañ ningat Amobotnañañ Zisas Kilais. Ek an ningalen sek penañ timti amnañ masokbenup keyet katan Dewit egalen manjeen sokbeye. Naman Kawawañañ gakikiengatnan mme wage keyañ

msokbeinen ek ilak Kawawaŋgat Nemunaŋ. Ek An Teŋ Kawawaŋmak windeen tati zemâtâtât mulup msâpm ke sosok sokbemkawaŋ beye.

⁵ Zisas Kilais Amobotnaŋŋnaŋgat pembenŋgat Kawawaŋŋ keŋ taolet mnamti ombemneme Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ mmebegalen mulup ke naŋge. Kegok mti Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ kapi msat kataŋ zemepma ikŋaŋgat kwizet buŋamaŋ palakŋaŋ bemepme amnaŋ nâmkŋpenti gawepupuyelen nâmti zemneŋge.

⁶ Mti in Loma mkaen talip kegogak Zisas Kilaisiyelen am bembeyelen Kawawaŋŋ indazemtetiŋaŋ keyepmti Kawawaŋgalen mulup kapi inmagen kegogak mimiyet zemneŋge.

⁷ Keyepmti neŋ in sambe Kawawaŋ gogot mimindamti indakumtetime ikŋaŋgat zapat bewien Loma mkaen maip ingat zapat meluwaŋ kapi kumindayap. Neŋ ingat keŋŋ nembeinen Bipm Kawawaŋ ma Amobotnaŋ Zisas Kilaisiyaŋ keŋ taolet ma keŋ sewak mimindawe.

Pâlaŋ Loma am ekŋen met indidikgat nâŋge

⁸ In Zisas Kilais nâmkŋpewien keyet zapatnaŋ msat kataŋ am sambe ekŋenmagen mekopme ingat nâmindeme dolakŋaŋ bein keyepmti neŋ in sambeyet nâmti Zisas Kilaisiyet kwitnanen Kawawaŋŋnaŋgat wisikŋ zeyap.

⁹ Neŋ Nemunaŋŋgat Zet Zapatnaŋ Dolakŋaŋ Penaŋ zemti keŋnaŋ Kawawaŋ sisiliŋ mulup msama egaŋ eknâm mme neŋ penaŋ zeyap neŋ kan kataŋ mandunduyapnok ingat maotnâypap. Ke Kawawaŋŋ ŋep nân.

¹⁰ Maneti Kawawaŋŋ nâme ŋep beme sakwep set aikme inmagen kokogat nâmti mandundum sayap.

¹¹ Neŋ in koindidigalen penaŋ nâypap. Neŋ kolawen ingat nâmkŋpepenin mkatikŋaŋ bema Emetak Teŋmagengatnan mama mimi makozin keyaŋ kot mukulem mimindeme katikŋaŋ bemti tatagat nâypap.

¹² Yaŋ inmagen kolawen nâlen nâmkŋpepen Kawawaŋmagen tazin keyaŋ in indamukulem mimindawe ma ingalen nâmkŋpepenin Kawawaŋmagen tazin keyaŋ neŋ kogogak mukulem mnewe. Kogok mbanup keyaŋ ningalen tususu kwep e wemdain kegok nâmbanup.

¹³ Kilaismagen notnne, in nâgât yaŋŋ kandabepmagengapmti pigok zema nâit. Neŋ am Zuda maŋgeen ku sokbembeŋaŋ notnaŋ ekŋen Kilaismagen timkwat indendeyet mammelap kegogak inmagen mulupmnaŋgat penaŋŋ sokbembeyet manâypap. Yaŋgut kan sambe kosât penaŋ mma mulup sambeyaŋ nayupme tentewati matalap.

¹⁴ Neŋ am sambe Glik zet nâip ekŋenaŋ ilinaŋgat nânâŋinmak manâip ma am zet notnaŋ nâiwengat nâmindeme an tototnaŋ mambeip ekŋen kemagen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ timmet diindondoyet mulup zet ke nanaŋaŋ ke ilak ekŋengalen tosa butnaŋ neŋmagen tazin keboŋnok.

¹⁵ Kegok keyepmti neŋ Loma mka teman am inmagen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ zenzeyet keŋnaŋ punpuŋ kogogak mamin.

Nâmkŋpepe etaŋaŋ mme mama kanzizit tiwanup

¹⁶ Neŋ Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ kapiyet nâma sakambukŋaŋmak ku mambein. Ke Kawawaŋgalen winde keyepmti am kwiyaŋ nâmkŋpewe beme egaŋ kululuŋgat zapat mambe. Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ ke Zuda am ekŋenaŋ ŋeŋaŋ nâmbien. Âpme alakŋati am notnaŋ Zuda am maŋgeen ku sokbembeŋaŋ ekŋenmagen mesokbein.

¹⁷ Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋŋ manzemâtâtndainen Kawawaŋŋ am mme ikŋaŋmak teŋ mamayelen manzemkawaŋ beinen am ek nâmkŋpeip. Kegok ke eweŋan baenen mkwageaŋ ewe tusumti mmobe

ke nâmkîpepeñin Kawawañmagen tazin keyepm ekñengat kogok manâin.
Kawawañgalen Zet Itnañan pigok zenzenañ,

“Am Kawawañ manâmkîpep ekñen Kawawañan nâmkîpepeñinan ekma-
gen tazin ke ekti kwilin, ‘An tenj,’ makuin.” *(Habakuk*
2:4)

Am sambeyañ Kawawañ bamkumpemâbien

¹⁸ An ekñenan Kawawañ bamkumpemti ekñenan mama mimi bekanan
mti Kawawañgalen zet penañ ke mtopeipgapmti Kawawañgalen ñenzinziñ
kululuñengatnañ sosok masokbemkawañ bein.

¹⁹ Kawawañgalen yañan am ekñenan nânâyelen ke sosok penañ.
Kawawañan ikñañegak zemsokbemindaye.

²⁰ Kawawañan kululuñ ma msat yañbemti mge kaimgatnan alak kapi
amnañ ek ku eekgalen yañgut windenañ delañ zenzepiñ ke sosok nâip.
Ke egañ kwitnañ kwitnañ mge keeset eknâm mamip. Keyepmti ekñenan
sapepe zet ñen ku zenzeyelen.

²¹ Ekñenan Kawawañ mamain ke nâmtiñgut ku mamainok egat nâme
belakñañ penañ beme egat kwizet buñaman ku mwabien ma egat wisikñ zet
ñen ku zewien yek. Ekñenan zem yunğunğ u omba penañ mti keñin kilom
beme tambusosogañ indasumunğe.

²² Mti, “Nin nânânmak mamanup,” zemti mbienañgut ekñen nânâñinpiñ
penañ bewien.

²³ Kegok mti ekñenan Kawawañ mama kanzizit mamain ke sesewatsas-
apiñ ekñenan nopiom ma age weñañ nemboñ ma songom weñañ nemboñ
ma sayomgamak nombe weñañ nemboñ bam yek bemâbe ekñengat weñin
sâme temepme ke sesewatsawien.

²⁴ Kegok mme keyepmti Kawawañan indik talat indeme mama
mimiñin bekananğat tikñañan indamandame meti bekanan omba
sakambukñañmak penañ ilinañgat nâmtikñañinañgat mamip. Keyañ
indamandame nolin ilin nemboñ kemak set kileñ mama omba mbien.

²⁵ Ekñenan Kawawañgalen zet penañ peme tapme zet notnañ dâsuki
tusumti nâmebien. Âpme ekñenan Kawawañgat mundumanen kwitnañ
kwitnañ egañ mme sokbeye ke sesewatindawien. Kawawañ An kwitnañ
kwitnañ mme sokbembeyelen An ikñañ ke amnañ kan katan sesewatgatnan
sesewatsasayelen. Ke penañ.

²⁶ Am ekñenan ek bamkumpewien keyepmti Kawawañan katik in-
deme ekñenan sekñañanğalen tikñañ ombañan indamandame yom sakam-
bukñañmak mbien. Ma imbi mee ekñenan kogak Kawawañgalen zemâtâtât
katipemti mama mimi bekanan imbiyañ imbi nolinmak set kileñ mambien.

²⁷ Ma an ekñenan kegogak awembiñ mama ke katikpemti keñinan set
kileñ mamayelen tikñañ ombañan indamandame anañ nolinemak tamañ
mama katan mambien. Ili ilinagak kegok mti sakambuk temañ aikbien ma
keyet penañan sekñañan walelet aikme delañ zeye.

²⁸ Naman ekñenan Kawawañgat yañan ke nâmtiñgut nânâñinan ek
mkatik bembeyet ku nâmbien keyepmti Kawawañan katimindemti
nâmindame ekñenan mama mimi mgasik penañ amnañ ku mimiyeleñ
ke ekñenan mkwabien.

²⁹ Mti ekñenan mama mimi bekanan yañan yañan sambe ma nolineyeleñ
kwitnañ kwitnañgat kakiki ma kasa kasa ma pepet ma dâsuki tetimae ma
zekuku mamip.

³⁰ Ma zeok zet ma Kawawaŋgat ŋenzinziŋ mimi ma noline mtoidende zet ma segeyak notnaŋ ma sek mmobot mti mapoŋgeŋin makup ma ekŋenaŋ bekaŋaŋ sambeyet ŋoktik bembe ma mambiwineyet zet kululu

³¹ ma keŋ weyaŋ otnânâpiŋ mama ma zemkatik bembenjin ku mamtalip ma am kembenjinpiŋ. Mti ilinaŋgat siwin butnaŋ ku maotnâindaip.

³² Kwitnaŋ kwitnaŋ ke mbep beme gakiwep Kawawaŋgalen zii zet teŋen kekok tazin ke nâmtiŋgut mamaip. Yaŋgut ke etaŋ yek. Notnaŋ ekŋenaŋ mama mimi keyegak mme ekŋenaŋ kwizet buŋamin mamwatindeip.

2

Nin am sambe an yomton

¹ Kilaismagen notnne, in eneyet amnegak yominaŋgat tosaŋaŋ mutumindandayet omkakali mulup mamip? Kawawaŋaŋ am yominaŋgat tosaŋin mamutumindain keyet zet mobotnaŋ mimipiŋ mbek? In ekŋengat am bekaŋaŋ dopmaŋin mutumindandayelen kokok zeip beme in ilinaŋgat yomin zemsokbeip. Eneyet in yom sepem kwep ekŋenaŋ mamip keyegak mamip.

² Mti am kekok mamip ekŋen ke Kawawaŋaŋ zet zemdelaŋ zenze mulup mti yominaŋgat dopmaŋin mutum maindainen keyet yuŋguŋguŋaŋ ku tazin. Ke nin nâmtatnupgapmti

³ kapiyet otnâit. In ilin ekŋengalen myuŋguŋguŋin keyet zetnaŋ zemti naman ilin keyegak mamip. In nâme Kawawaŋgalen dopmaŋ mututu kan keyaŋ in ku sebem indewe nâseipgat.

⁴ Kawawaŋaŋ ingat gogot ma keŋ pembenan tatnâmindein ma damaŋ nâmisim main pi yaŋaŋmak: Egaŋ in yominangatnaŋ keŋin gilik zemti egat keŋin talasim sasayelen nâmti damaŋ tazin keyepmti in bamkumpepepiŋ. Mama mimi bekaŋaŋ tapmip keyaŋ zemsokbeinen in Kawawaŋgat yaŋaŋ ku nâmâtâlîp.

⁵ Ma kekok inmagen zigok sokbewe kapi nâmâtâbep. In keŋin katikŋaŋ penaŋ. Kok keyepmti in yominaŋgat dopmaŋin Kawawaŋgalen ŋenzinziŋ ma zemdelaŋ zenze myuŋguŋguŋepiŋ keyet kanaŋ sokbesâpm ke ewe inmagen mobogalen mme omba mambein.

⁶ Kawawaŋaŋ nin mama mimi mben keyet katan tosaŋaŋ ndamâbe.

⁷⁻¹⁰ Am notnaŋ ekŋenaŋ mama mimi dolakŋanen katikŋaŋ bemti matalip. Mti mama mimi busatnaŋmak mamip ma mama mimi Kawawaŋaŋ nâmtikŋaŋ mam ke ma mama ŋep ku yek bembeyelen Kawawaŋmagen titiyelen webem maip ekŋen ke Kawawaŋaŋ mama kanzizit ke indawe. Zuda am ekŋen ŋeŋaŋ indamti am notnaŋ Zuda am maŋgeen ku sokbembenaŋ bam indawe. Yaŋgut am notnaŋ ilinaŋgat etaŋ nâmti zet penaŋ ŋotekŋaŋ mambamkumpemti mama mimi bekaŋaŋ mâtimaip ekŋen Kawawaŋaŋ ŋenzinziŋ m indamti dopmaŋin kwitnaŋ kwitnaŋ nukŋaŋben penaŋ mutumindawe. Bekanaŋ mimi am sambe ekŋen sindem ma nukŋaŋ temaŋ ekŋenmagen sokbewe ke Zuda am ekŋenmagen ŋeŋaŋ ma am notnaŋ Zuda am maŋgeen ku sokbembenaŋ bam sokbemindasâpm.

¹¹ Kawawaŋmagen ekŋ ke ekŋ ke ku tasain.

¹² Am Zuda maŋgeen ku sokbembenaŋ ekŋenaŋ zii zet nânâpiŋ mamti bekaŋaŋ mamipgapmti yominaŋgat dopmaŋ mutumindamti walelelen indaween zii zelen timtati ku zem indowe. Enenogat ekŋenaŋ bekaŋaŋ ke pembenan ke keŋinan baen zemâtâtât kekok ke sokbeme nâmpemti mamip keyet penaŋaŋ Kawawaŋaŋ dopmaŋ mutumindawe. Ma am zii zet

nâmâtâtîngut bekanaj mamip ekjen ke Kawawanaj zii zelan tazin keyet kataj zelin zemdelaj zemindewe.

¹³ Zii zet belak wagan etaj manâmpeme wein ekjen kebonj ke Kawawanaj indikme tej penaj ku mambeip. Nâmti mangawepuip ekjen kebonjagut egaj nâmindeme tej mambeip.

¹⁴ (Am Zuda mangeen ku sokbembenaj ekjenaj zii zet nen nep zemzikat indam ku mimiñaj ekjenaj keñinanjalak zii zet gawepumti am zii zepiñangut zii zetmak mamañaj mamaip.)

¹⁵ Kegok mme zii zet keñinan baen meluwan mpepenaj keyet yanaj mamsokbemkawan bein. Zii zet ke Kawawanaj keñinan kumpeye keyepmti keyaj kemi kemi mamimindain. Âpme Zuda am mangeen ku sokbembenaj ilinangat ñotikñinan epeeme kalañti nembet mambekekindeip naman nembet mama mimi mamip keyet nâmindeme nep mamip.)

¹⁶ Kawawanaj Zisas Kilais amgat zet zemdelaj pepayet mulup zet zapat zepepenaj kan ke kosâpm. Koti am sambeyelen bekanaj mimiyelen tikñanjin, ñotikñinaj nâmbien ma keñinan enzililinan maakumbeip ke kalañ kumti ekmâbe. Neñ Kawawanjalen Zet Zapat Dolakñaj Penanen zem ndowe mandiindoyap. Keyet kataj am sambe Kawawanjalen zet muluwen tapmann delaj zemâpbe.

Zuda am ekjenaj zii zet ekjenmagen tazin kogok zemti sek mmobot mamip

¹⁷ Âpme in Zuda am keyepmti sekñin mmoti manzeip, “Zii zelan etaj nep ndamukulem m ndeme Kawawanmak notn notn mmambanup,” manâip.

¹⁸ “Nin Kawawan amñaj zigok mimiyelen manâmain ke nep nâmtatnup. Nin zii zet keñan pembenaj de mamayet ke eweñan nâmbenn,” zemti sek mobot maip.

¹⁹ Mti in am zii zet ku matimaipgat pigok manâip, “Ekjen ke zikalin beñaj ma tambusosogen mamaipgapmti nin nep indamandamti busatnanen kweindewanup.”

²⁰ In am nânânjinpiñ ekjenjalen zemâtâtât ma Zuda am mangeen ku sokbembenaj ekjen nemunambanok nâmindemti manzikat indaip ma in zii zet taindaingapmti in kwitñaj kwitñaj nep nâmâtâtñup zemti zet mobotñaj mamip keyepmti in zet zeip ke penajak kok manâip.

²¹ Ma in kegok zemti am notñaj etaj zemzikat indaip yangut keñin zemzikat sasapiñ mamip. In amgat, “In kambu ku tiwep,” zemtingut ilin kambu matip.

²² “In sek kileñ ku mambep,” zemtingut in ilin sek kileñ mamaip. In nopiom mee manzemtalat indeip yangut in ilin naman nopiomgalen mkaengatñaj kwitñaj kwitñaj kambu matip.

²³ In zii zetgat nâme mobotñaj beme sek mmobot palen mamaip yangut zii zet kulumti mama mimi bekanaj mamip keyaj Kawawan kwizet buñaman mamtopeip.

²⁴ Keyepmti Kawawanjalen Zet Itnananen kapigok zein,
 “Am Zuda mangeen ku sokbembenaj ekjenaj ingalen myungungu ke ekti Kawawanjat kwitñaj kwelat makumpeip.” (Aizaya 52:5; Esekiel 36:22)

Sek butñaj antimpepe keyaj mme Kawawanjalen am ku bembeyelen penaj

²⁵ In ilinmagen Kawawaŋgalen pilij bemti sekŋin butnaŋ antipepeŋaŋ ke zii zet gawepume penaŋaŋmak bewe. Ma zii zet ku gawepume sekŋinan pilij bembenaŋ keyaŋ penaŋepiŋ bewe.

²⁶ Keyepmti an Zuda maŋgeen ku sokbembenaŋ sekŋaŋ butnaŋ ku antim pepeŋaŋ yaŋgut mama mimi esemteŋ mti zii zet gawepuween ek Kawawaŋaŋ egat nâme sekŋaŋ butnaŋ antimpepeŋaŋ keboŋ bewe.

²⁷ Zuda am in zii zet taindain ma sekŋin butnaŋ antitiŋaŋ keyaŋgut in zii zet maŋgosoip keyepmti am Zuda maŋgeen ku sokbembenaŋ ekŋenaŋ mama mimi dolakŋaŋ mamip keyaŋ in zem indoin.

²⁸ An ŋenaŋ sekŋaŋ butnaŋ antitiŋaŋaŋ sekŋanen pilij etaŋ mti belak sekŋaŋ Zuda am sepem mambe an keboŋaŋ Kawawaŋgat zikatnan an ke Zuda ammagengatnan penaŋ ku bein. Sek butnaŋ antiti ke kegogak mamayelen ma keŋgalen pilij. Angat nâmkŋipepeŋaŋ Kawawaŋmagen tazin ke pilij nembon.

²⁹ Âk an ke keŋaset pilij bembenaŋ beme egaŋ Zuda an penaŋ mambein. Ke Kawawaŋgalen Emetak Teŋaŋ keŋanin mulupmaŋ mme nâmkŋipepe maaigip wan zii zelaŋ yek. An ke Kawawaŋaŋ masesewatpein, amnaŋ yek.

3

Mama mimi bekaŋaŋaŋ mama mimi pembenanŋgalen winde ŋep ku mtopeyelen

¹ Keyepm Zuda am mama ma sek butnaŋ antimpemti Kawawaŋmak teŋ mama aiikgalen setnaŋ ŋep ku tazin yaŋgut Zuda am mama ma sek butnaŋ antiti eget muluwitmak.

² Penaŋ sukwep! Kukŋaŋgat Kawawaŋaŋ Zuda am ekŋen ikŋaŋgalen Zet Itnaŋaŋ kukuŋaŋ ke ti mamayelen indaye.

³ Âpme Zuda am ekŋenaŋ Kawawaŋgalen Zet Itnaŋaŋ kukuŋaŋ am notnaŋ ke ku nâmkŋipewien yaŋgut Kawawaŋaŋ ekŋen zigok mindasâgât zemkatik beye keyet kataŋ mbe.

⁴ Penaŋ sukwep! Kawawaŋaŋ zetik mge ke penaŋ msâpm. Dâsuki yek. Am sambeyaŋ dâsuki manzemann delaŋ zein. Kawawaŋ etaŋaŋ zet penaŋ manzein. Keyepmti Kawawaŋgalen Zet Itnaŋanen zet pigok zenzeŋaŋ, “Zedi sambe ke esemteŋ etaŋ bemâzin. Mti ekŋen zemindowanik beme gâlen zemindondo ke esemteŋ ma teŋ.” *(Sam 51:4)*

⁵ Âpme mama mimi bekaŋaŋ Kawawaŋ Teŋ mamaŋaŋgat yaŋaŋ mamsokbein keyepmti Kawawaŋaŋ mama mimi bekaŋaŋ keyet dopmaŋ mutumn-dame ŋep ku bewe. (Zet ke amgalen nânâ etaŋ penaŋ zeyap.)

⁶ Kegok ŋep zenzeyelen. Ke ŋep penaŋ yek. Kawawaŋ ek bekaŋaŋnnaŋgat tosaŋaŋ ndame ŋep penaŋ bewe. Kawawaŋ ek esemteŋ ku mamanak ze zigoset egaŋ am sambe kapiyelen zelin zemdelaŋ zenak?

⁷ Âpme naman Zuda am nin Kawawaŋgalen zet ku gawepumti keyet nâmann pembenanŋ tatnup beme keŋnan kapigok nânup. Kawawaŋaŋ am indikme yom mip ekŋengat am yomtonŋ manzeingapmti neŋ bekaŋaŋ miap keyaŋ Kawawaŋaŋ manzein ke bandim mti mma egat kwitnaŋ mamwatomzempeap. Mti pigok zenup Kawawaŋaŋ ningalen bekaŋan nnaŋgat dopmaŋ ku mutumnayanayelen enenogat egaŋ Zuda am maŋgeen ku sokbembenaŋ ekŋen mammimindain keyet kataŋ ŋep ku minndawe.

⁸ Âpme ŋoktikŋen Zuda am ekŋenaŋ manâiwen kapigok, “Nin bekaŋaŋ omba penaŋ mne, kogok mman Kawawaŋmak teŋ mama ke soksok sokbek.” Am notnaŋ ekŋenaŋ ŋoktik keboŋ ke timamti tazempalakŋaŋ beyap zemti

neŋ nâmbem neyo. Keyepm bam maneti keyet tosaŋaŋ tiwep. Zet ke penaŋ sukwep.

An ŋen teŋ yek

⁹ Zemdelan zesâti zet ŋen kapigok zesowap. Zuda am nin Zuda am maŋge ku sokbembenaŋ ekŋen silim indemti pembenanŋ mamnup kegok ŋep ku zenzeyelen. Yek, nin kegok ŋep ku zenzeyelen. Am nin sambe ilak bekaŋgat keŋan toweti tatnup.

¹⁰ Kawawaŋgalen Zet Itŋananen zet kapigok tazin,
“Msalen am ŋenaŋ teŋ penaŋ ŋen ku mamain. Yek penaŋ.

¹¹ Ma am ekŋen ke Kawawaŋ ku nâmâtâlîp. Ma ekŋen ke Kawawaŋ ku matimalîp.

¹² Am sambe Kawawaŋ bamkumpeme delaŋ zeme yom mti mimiek etaŋ mamîp. Am ŋenaŋ mama mimi ŋen dolakŋaŋ ku mamin. Yek penaŋ.” (*Sam 14:1-3*)

¹³ “Dembusekŋin zaim timpeme matazin kegogak ŋandemti matalîp. Nam-balaminanŋ mobototot mme zet dâsuki manzemyaloŋip.” (*Sam 5:9*)

“Zelin kukŋaŋbeŋ nombeyelen zet tuŋaŋ bekaŋaŋ am indime maŋgakîp keboŋ keboŋ.” (*Sam 140:3*)

¹⁴ “Dembusekŋinanen saik zet akŋaŋ bemisik tazin.” (*Sam 10:7*)

¹⁵ “Ekŋenaŋ am indome gakikiyet windenaŋ penaŋ mamîp.

¹⁶ Kan kataŋ ekŋenaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ kumwaletmeti am nukŋaŋ maindaip.

¹⁷ Ekŋenaŋ mamasi palen mama keyet setnaŋ ŋen ku nâip.” (*Aizaya 59:7-8*)

¹⁸ “Mti ekŋenaŋ Kawawaŋgat bugan ku maŋŋgalîp.” (*Sam 36:1*)

¹⁹⁻²⁰ Nin kapigok manânup, zii zelen zet zenzenaŋ sambe ke am zii zetgat kandaŋan mamaip ekŋengat etaŋ zenzenaŋ. Zii zet etaŋ mâti Kawawaŋgat zikatnan teŋ mamayelen ku tazin. Kegok yek. Keyepmti an ŋenaŋ pigok ŋep ku zenzeyelen, “Neŋ teŋ penaŋ mamayap.” Zii zelaŋ mama mimi bekaŋaŋ etaŋ manzikat ndain. Msat sambe am mamannupgalen yomnaŋgat Kawawaŋaŋ dopmaŋ mutumndandayelen kan keyet am ŋenaŋ ku zemusulabe.

Am Kilais manâmkiŋpein egaŋ kwit “Teŋ mama” ke matin

²¹ Keyepmti Kawawaŋaŋ zii zet ke tapenŋ tapme egaŋ mama mimiŋaŋ teŋ ke sokbemkawaŋ bembeyet setnaŋ ŋen aigeyaŋ amnaŋ ekti nânâyelen tazin. Zii zetmak golaŋ zenze an ekŋengalen meluwaŋen tazinen Kawawaŋaŋ amnaŋ mama mimi teŋ mamayet setnaŋ ŋen aikbe.

²² Am Zisas Kilais manâmkiŋpeip ekŋen etaŋ Kawawaŋaŋ mme teŋ makwalîp. Kogok mti Kawawaŋaŋ am Kilais nâmkiŋpepeŋaŋ Zuda ma am Zuda maŋgeen ku sokbembenaŋ ekŋen Kawawaŋmagen nâmkiŋpepeset kolîp ekŋen ke indikme sepem kwep mambeip.

²³ Nin sambe yom mbenn keyepmti Kawawaŋgalen mama teŋ ke nin ku titiyelen. Kegok mti nin Kawawaŋaŋ mama mimiyelen nânge ke ku mbenn kegoselaŋ Kawawaŋgat kwitnaŋ ku mwatpewann.

²⁴ Kogok mamann Kawawaŋaŋ ningalen yomgat dopmaŋ Zisas Kilais peme toti gakiye. Kogok mge ke Kawawaŋaŋ keŋ taolet mindayepemti ningat, “An teŋ,” kogok manzein.

²⁵ Kawawaŋaŋ eweŋan amnaŋ yom mkwabien keyet dopmaŋ sakwep ku mutumindaye. Egaŋ keŋ taolet mimindamti Zisas peme koti yominaŋgat dopmaŋ gakikiyet nâmti maindiktatan. Ya am egat nâmkiŋpewien Zisasiyet

sipmanan totu yomin zulut kwetetep mamindein kan keyet Kawawangalen mama mimi ten ke mamkawan bein.

²⁶ Yangut Kawawang an iktan ken ten tonan keyet yan an zikat indandayelen alak pigok am yomin belak ku maekpeme wen. Kogok mti egan iktan ten keyet penan an am Zisas manamkinpeip eknen mme ten mambeip.

²⁷ Keyepmti nin mampongan ene pembenan mbengapm kuwanek. Kegok nin ku mimiyele. Enenogat ningalen mama kanzizitgat setnan ke nngat pbenanngapmti ku aikgalen. E Kilaismagen namkinpenup keyan maikndain.

²⁸ Keyepmti kapigok namann wembe. Am nin zii zet gawepumtiyepm ten ku mambenup. Namkinpepen Kawawangagen tazin ke ekti ningat an ten manain.

²⁹ Kawawan ek Zuda am ningalen etan yek. Ek kogok am Zuda mangeen ku sokbembenan ekngalen. Ek nin sambeyelen Kawawang temakwep.

³⁰ Ek Zuda am ma am Zuda mangeen ku sokbembenan ningalen Kawawan apalak matatndain. Zuda am notnan eknenan Zisas namkinpewiangapmti am ten manamindein. Am Zuda mangeen ku sokbembenan notnan eknen kogok namkinpepenangapmti am ten manamindein.

³¹ Namkinpepen kegok mti Kawawangalen zii zetgat winde ke ku maasekman delan zein. Yek penan. Nin zii zet ke mwatonzemti matatnup.

4

Kawawang Abalaamat an ten zeye

¹ Abalaam ek an nin kabonak ningat yensok. Keyepmti nin Abalaaman mama mimi sepem zibon mame Kawawang an ten zeye e enenogat yan an zenâ zenâ mne.

² Abalaam ek zii zet gawepupunangapmti ten benak ze egan nep iktangat kwizet bunaman mwatnak. Yangut Kawawang egan kwitnan kwitnan dolakan mge ke ekme betetan beye kogok am Abalaaman mampongan zigok sonak?

³ Kawawangalen Zet Itnananen zet kapigok zein,
 “Abalaam ek Kawawan namkinpeye keyepmti Kawawang egat an ten nampeye.” *(Sokbembe 15:6)*

⁴ An nenan mulup mme nin tosan samti kapigok nep ku zenzeyelen, “Kapi taolet gayap.” Kegok ku zewanek. Ke mulupmangat tosan.

⁵ Am namindeme ten kwakwagalen ke Kawawang etan mimiyele kegok am an nenan zii zetgat mulup mimipin belak tati Kawawangat namkinpewe beme Kawawang an yomanmak keyet an ten zewe.

⁶ Dewilan zet nen zenenan kangwa bandim mti zeye, “Am zii zet ku mangawepup yangut Kawawan namkinpeme eknen keyet an ten zemti yomin katikpepgapmti am eknen ke kenin olonen bewe.”

⁷ Naman Dewilan meluwan pigok kuye,
 “Kawawan, gen myungunjin makatikpenik ma yomin manzuludik eknen keyan keyet name olonen penan bein.

⁸ An nen Amobotnanan nampeme yomanmak ku mambein an keyan olonen min.” *(Sam 32:1-2)*

⁹ Ken olonen ke am sekjin butnan elengengan ekngat zapat etan bein yek. Am sekjin butnan elengengepin mimiyan ekngat zapat kogok bein. Abalaam eget yan an pigok nanup, ek Kawawang namkinpepenangapmti, “An ten,” zeye.

10 Kawawaŋaŋ Abalaamgat, “An teŋ,” kuyeen kan egaŋ sekŋaŋ butnaŋ antimpepepiŋ mame kuye.

11 Ek sekŋaŋ butnaŋ ewe antitipiŋ mamti Kawawaŋ nâmkîŋpeme Kawawaŋaŋ yomaŋ katipeye kegoŋ mtîŋgut bam sekŋaŋ butnaŋ antitiyet zempeye. Âpme Abalaamaŋ kegoŋ mti am bam nâmkîŋpepe aikti yompiŋ mambeip ekŋengat ŋeŋaŋ bem indeye. Am ekŋen ke sekŋin butnaŋ antitipiŋaŋgut nâmkîŋpepeŋgaŋpmti, “An teŋ” maip kegoŋ nâmindeye.

12 Mti am piliŋinmak nin Zuda am ningalen ŋeŋaŋ bembe kegoŋak beye. Yaŋgut piliŋmak etaŋgaŋpmti yek. Abalaam piliŋpiŋ mamti nâmkîŋpemtî keyaŋ ningat set bein ke nin keyegak mâti nâmkîŋpemtî Abalaam egat ŋeŋaŋ bembe an zemann ŋep bembeyelen.

13 Kawawaŋaŋ Abalaam ma iŋsokŋane msat sambeyet toŋaŋ bembeyet zetîk mimindeye. Ke zii zet gawepupuŋinaŋgaŋpmti yek. Nâmkîŋpepeŋinaŋgaŋpmti yomin katikpemtî kegoŋ mimindeye.

14 Âpme zetîk mimindandaŋaŋ ke nâmkîŋpeme indandayet zetîk mimiŋaŋ wan zii zet maŋgawepup keyet yek. Kogogaŋm Kawawaŋaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ sokbembeyet zapaŋnaŋ diindoye ke elak penaŋepiŋ bein, eneyet ku nâmkîŋpewien.

15 Zii zelaŋ ndamukulem mme zetîkgat keyet penaŋaŋ ku msokbenak. Ziin zelaŋ yomgat dopmaŋ sekŋnanen Kawawaŋgalen ŋenzinziŋ matime mozin; zii zetpiŋ ze nin am zii zet kululu ŋep ku zewanek.

16 Keyepmti kwitnaŋ kwitnaŋgat zetîk mimindandaŋaŋ ke nâmkîŋpepeyepmti penaŋaŋ Kawawaŋgalen keŋ taolet palen sokbemti Abalaamgalen iŋsokŋane nin sambemagen katikŋaŋ bemti tabe. Am zii zet timaip ekŋenmagen etaŋ yek. Abalaamaŋ nâmkîŋpepemak set iye keyegak mâti mamnup ninmagen sepem kegoŋak masokbein. Egaŋ Kawawaŋgat zikatnan ningat yeŋsokŋ bein.

17 Kawawaŋgalen Zet Itnaŋanen zet kapigok kukuŋaŋ,

“Neŋ geŋ am sambe ekŋengat biwin bewanik zemti zengewan.” (*Sokbembe 17:5*)

Kawawaŋgat zikatnan am nâmkîŋpepemak nin Abalaamgat iŋsokŋane benup. Ek am gakikiŋaŋ ŋen mme wasât nâmti ŋep mme wadak. Ma Kawawaŋ windenaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ alakŋaŋ ku tatatnanen kwitnaŋ kwitnaŋ ŋep mme sokbenak.

18 Abalaam ek am sambeyet biwin bembeyet Kawawaŋaŋ zeye keyet webemti zet ke penaŋaŋ zigok sokbewe keyet otnâpen mamtan.

“Alikŋaŋdine sambe sokbemâbep,” (*Sokbembe 15:5*)
kapigok penaŋ Kawawaŋaŋ dunduyeyepmti keŋ zut ku mge keyet nâmkîŋpemtî mamamtan.

19 Yaŋgut ek nup kanaŋ 100 besât mme nâŋge, “Neŋ ailip. Neŋ nemba ŋep ku msokbembeyelen. Ma Sela ek kegoŋak imbi ilip penaŋ beye keyepm egaŋ ŋep nemba ku ambebegalen.” Sepem Abalaamaŋ ilidaŋgat kegoŋ ekti keyaŋgut nâmkîŋpepeŋaŋ ku katikpemâge.

20 Kawawaŋ zetîk mpeye keyet nâme penaŋepiŋ ku beye. Mti nâmkîŋpepeen katikŋaŋ bem tati Kawawaŋgat nâme mobotnaŋ beme zemsesewatsamti zeye,

21 “Kawawaŋ kwileki ŋen mimiyet zetîk mamin beme keyet penaŋaŋ masokbein.”

22 Keyepmti Abalaam ek zet keyet nâmkîŋpemtî mamkwage keyepmti Kawawaŋaŋ, “An teŋ,” zempeye.

²³ Kawawaŋaŋ nâme an teŋ beye zet ke Abalaamgat etaŋ ku zenzeŋaŋ. Ningat eyo nâmti zenzeŋaŋ.

²⁴ Nin Kawawaŋaŋ Amobotnaŋ Zisas gakikiengatnan mme wage ke nâmkĩpenup. Kegok mman Kawawaŋaŋ nin an teŋ nâmdewe.

²⁵ Ningalen yomgapmti Kawawaŋaŋ nâmindeme Zisasi kume gakiye. Naman nin kwetepman bembeyet Kawawaŋaŋ gakikiengatnan mme wage.

5

Kawawaŋaŋ ningat, “An teŋ,” manzein

¹ Nin nâmkĩpepenaŋgapmti, “An teŋ” bewen keyepmti nin Zisas Kilaismagen wetekum tati Kawawaŋgalen keŋ sewakŋaŋ keyet kandaŋaŋ mamanup.

² Zisasiyaŋ ikŋaŋ set kweselem ndeme Kawawaŋgalen keŋ sewakŋaŋ keyet keŋaŋ mebennaŋ mamanup. Mamti Kawawaŋaŋ keŋ taoletnaŋgapmti ningat kwitnaŋ kwitnaŋ ego egomak ikŋaŋmak mamayet nâme weŋge keyet webemti oloŋen palen mamanup.

³ Yaŋgut ke etaŋ yek. Nin nukŋaŋ palen mama keyet kegogak oloŋen mamnup. Mti pigok manânup nukŋaŋ palen mamti nukŋaŋ ku mann tolep keyaŋ keŋŋ mgwatnaŋ mindeme epum mamayelen winde mandain.

⁴ Keŋ mgwatnaŋ mindeme epum manupgapmti Kawawaŋaŋ maman ke ekme ŋep beme mulup anaŋ manâmndein. Mti kegok mman Kawawaŋaŋ ningat kwitnaŋ kwitnaŋ ego egomak ndandayelen keyet webepet tabanup.

⁵ Nin nâmdelaŋpenuwen ningalen webembenn Kawawaŋmagen tazin ke penanaŋ kapigok: Kawawaŋgalen taolet Emetak Teŋ keŋnanen beme keyaŋ Kawawaŋgalen gogot bemisikndeme mambanup. Keyet webem tapmmann zeye kataŋ mindasâpm.

⁶ Eweŋaŋ am nin bekaŋaŋ mti Kawawaŋ bankumpem mambenn kan keyet Kilaisiyaŋ nin gilik zemndatitiyet gakimti am Kawawaŋ bankumpemti mamanup nin ndatimâge.

⁷ An ŋenaŋ an teŋ penanaŋgat mti gakiki ke ninmagen kwep kwep tazin.

⁸ Keyaŋgut Kawawaŋ egaŋ nin bekaŋaŋ msamti mamann egaŋ gogot mimndamti zeme Kilaisiyaŋ ningat mundumnan gakiye.

⁹ Egat sipmaŋgapmti nin kwit animbi teŋ ke tiwen. Keyepmti nin pigok nânup, egaŋ nin aŋgalaŋ ndeme nin Kawawaŋgalen ŋenzinziŋen ku mobanup.

¹⁰ Nin Kawawaŋ kasa msamti bankumpemmanepeman Nemunaŋaŋ gakiye keyet pembenanaŋgapmti Kawawaŋmak keŋ kwep bewen. Naman Kilaisiyaŋ alak pigogat ek mama kanzizit mamti ningat Bipmaŋgat mamkandaŋaŋ tati nin am nâmkĩpepemak yom ku mimiyet tadundum sain.

¹¹ Kogok mge keyepm nin keŋ oloŋen palen mane enenogat nin Kawawaŋgat kasaŋaŋ yek. Nin ekmak tususu mbenn e Amobotnaŋ Zisas Kilaisiyet gakikiŋaŋgapmti Kawawaŋaŋ kegok minndain.

Adamaŋ walelet mkotndaye ma Zisasiyaŋ mama mkotndaye

¹² Keyepmti nin kapigok nâme. Adamgalen yomgapmti am sambe yommak bemann delaŋ zeme gakiki ke ningat zapat bemâge. Eneyet nin Adamgat iŋsokŋaneyepmti kogok sokbemndaye. Adamaŋ Kawawaŋgalen zet kulume Kawawaŋaŋ gakiki ekmagen sokbembeyet zeye keyet kataŋ.

¹³ Zii zet ewe sokbembepiŋ tapme bekaŋaŋaŋ eweŋaŋ sokbemti weŋge. Zii zetpiŋ keyepmti bekaŋaŋgat zem kakaliliyelen set ŋen ku tage.

¹⁴ Âpme gakikiyañ Adam ekmagen yañbemti am sambe zii zetmak mamkwabien ma zii zetpiñ mobotnañ bem indeme mamkwatnepeme Mosesiyañ zii zet tiye. Adamañ bekañañ mme keyañ peuñ pemti am sambe nin ndabuluge sepem kegogak Kilaisiyañ gakimti mama aikndaye keyañ peuñ pemti nin sambe ndabuluge. Neñ ewe an zut kapiyet yañit zigosetgatnañ igak igak bein keyet tusumzesowap.

¹⁵ Adamgalen yomañ am kejin utukek indeme Kawawañgalen set ku mâbien yañgut Kilaisiyelen zet gaipupuyañ am Kawawañgalen set be mindeme mama aikmâbep. An kwepgalen yomgat am sambe gakiwien yañgut Kawawañgalen keñ taolet eyañ omba penañ am ninmagen lenzim polak polak mimiyyet nâmti Zisas Kilais peme toge.

¹⁶ Mti kogogak Adamgalen zet kululuyet penañañañ am sambemagen gakiki sokbeye. Zisas Kilaisiyelen zet gaipupuyet penañañañ am sambeyelen yom zem zuluge. Kogok mti nin sambe Kawawañgalen ñenzinziñengatnañ ambulut ndemti an teñ mama kogok zemndeye.

¹⁷ An kwewetañañgalen zet kululuyepmti gakikiyañ sokbemti am sambe indatiye yañgut Kawawañgalen keñ sewakñañ ma keñ taolet keyet penañañ ningat am teñ kegok zeye. Keyañ gakikiyelen mama mimi ke omba penañ sebempemti tazin. Keyepmti am sambe ekñañañ kapi tiwep beme ekñañañ mama kanzizit oli oliñañmak Zisasmagen metimti mambep ke Zisas Kilais egalen mulup keyet penañañ.

¹⁸ Keyepmti pigok eknup an kwewetañañ zet kulume am sambe nin tezin ñandañgat zapat bemâben. Sepem kegok an kwewetañañ mama mimi teñ mme Kawawañañ am nin ñep an teñ kegok zemndeme mama kanzizit matinup.

¹⁹ An kwep egalen zet kululuyepmti am sambe bekañañ bemann delañ zemâge. Kegogak an kwepgalen zet gawepupuñañgapmti nin ñep teñ bemâbanup.

²⁰ Âpme bam zii zet sokbeme zii zet añgososoyelen mama mimiyañ omba penañ sokbeye. Yomgalen mama mimi temañ penañ sokbeyeyañgut kan keyegak Kawawañgalen keñ taoletnañañ zii zet añgososoyelen mama mimi sebempemti omba penañ beye.

²¹ Zet timtâmti kapigok zenzeyelen, yomañ gakikiyelen amobotnañ bemti mamain. Sepem kegogak Kawawañgalen keñ taoletnañ amobotnañ bemti yompiñ an teñ bemann egañ ndaikti mama kanzizit ndawe. Ke Amobotnañ Zisas Kilais gakimeyepmti set kegok ke sokbeye.

6

Nin Zisasmak temakwep gakiwen

¹ Am notnañañ kegok nâmtiyepm kapigok mene manzeip, “Nin yom ewe mti mimiek tapmmann Kawawañgalen keñ taolelañ sokbemti temañ beme bekañañgalen mama mimi sebempewe.” Zet kegok ke zewienañgut kegok ñep ku zenzeyelen.

²⁻³ Kegok ñep yek. Nin Zisas Kilais nâmkijepmti tu zulutbenn kan keyet ningalen keñ itnañañ yomen ndatimti matowezin ke gakiyenok. Mti ma maen keyañ ndatimti Kilaisiyelen gakikiñañmagen temakwep tusumndeye. Eweñañ yomañ ndatimti mme gakikiñañnok mambenn keyepmti nin ewe yomen tusumti mama ke ku mambanup. In zet ke nâip, ma?

⁴ Nin Kilaismak tusumti tu zulutbenn kan keyet ekmak gakimann sumen ndabewienok. Kegok ke sokbeyeyepmti Kawawañ Bipmañ winde toñañ

egan Zisas am sumengatnan mme wapme mama alaknan saye kegogak nin ekmak wati mama alaknan tiwenn.

⁵ Ke nin ekmak tusumti egan gakiyenok gakiwenn keyepmti egan gakikiengatnan wagenok nin wati egan mama alaknan tiyenok nin kogogak timti mmamambanup.

⁶ Nin kapigok nânuwen ningalen ken itnanan ke Zisasmak tewen kuwien ke ken itnanan bekanangalen winde yek bembeyelen ma bekanangalen sisiliñ mulup ewe ku mimiyeet kegok mge.

⁷ An Kilais nâmkinpemti ekmak tususu mge egalen ken itnanan Kilaismak gakiyenok keyepmti yomgalen mama mimiyan ku maatam kitik mamtazin.

⁸ Nin Kilaismak gakiwenn keyet penanan mama mimi alaknan kapiyegak aikti masâpmnup. Kegok penan sukwep nânuw.

⁹ Nin Kilais egat yan nan nânuwen ek gakikiengatnan wage yan bam ewe ku gakiwe. Gakiki windenan kume togeyepm gakikiyan egat mobotnan ewe ku mimiyeelen.

¹⁰ Bekanangapmti gakiki kwep Zisasiyan ke gakime delan zeye. Yan alak pi egan mama mimi Kawawan nan nâmtiknan mimiyeelen ke mamin.

¹¹ Naman in ilanangat kapigok nâpen nâpen mamambep inwan bekanan ilak gakimti gaipeme weme pi ilak Zisas Kilaismak tusumti mama mimi Kawawan nan nâmtiknan mam ke mpen mpen mamambep.

¹² Keyepmti yomgalen mama mimi keyan ewe amobotnan bemti ku indikdamun mme ken itnanangalen tiknan bekanan ke ku mâbep.

¹³ In gakikiengatnan indame wawatnangapmti sekjin ewe bekanangalen mama mimien ketalasime sisiliñ mulup ku mbe. Yek. In sekjin Kawawan nan mama mimi nâmtiknan mamin keyet sisiliñ kuwep mti sekjinan bekanangat tiknan manâinen gaipeme weme Kawawan nan ten mama indandan nan keyet mulupman mbep.

¹⁴ In zii zet kandan mamaipgapmti yek. Kawawan galen ken taolet keyet kandan mamaip keyepmti bekanan nan amobotnan ku bemindewe.

Nin mama mimi ten keyelen sisiliñ mulup mbanup

¹⁵ Am notnanan keninan kegok nâmti kapigok zeip mene, “Nin Kawawan galen ken taoletgalen kimbat kenan tatnup. Ma naman zii zelan zemndowe keyet kenan ku tatnup keyepmti nin bekanan ewe mti mimiek mbanup.” Kegok zeip yan gut nin kegok nep ku zenzeyelen.

¹⁶ Msalengalen amobotnan neniyet tiknan nâmti zetnan gawepumti egalen sisiliñ an bemti mulupman mamip. Kogogapmti ken itnanangalen zet gawepup beme ek sisiliñ kumsamti gaki walelelen melo yan gut ken alaknangalen mama mimiyeet tiknan nan tazin ke gawepuwanik beme ek sisiliñ kumsamti mama mimi ten ke titiyelen. In zet ke nâip, ma?

¹⁷ In ewenan bekanangat sisiliñ mulup mkwabien ke ilak delan zeye. Âpme pi in Kawawan mâti mamti Zet Zapat Dolaknan Penangat kandan mepmâbien. Yan alak pi in zet ke timti mamaip keyepmti nin Kawawan gat wisikn zenup.

¹⁸ In mama mimi bekanangalen kimbat kenan mambienen kelak Kawawan nan kweselem indeme paselen kwawewetnan. Kogok mti in mama ten keyet sisiliñ kukuyet an bem indeme mamaip.

¹⁹ Kwitnan kwitnan nâmtâtâgalen naktiknin windenan ewe ku taindain keyepmti zet nen sisiliñ mulup mimi keyet bem zema nâip. In ewenan selin belin ma sekjin ke ketalasime mama mimi mgasik mti zii zet angosomti yom sepem igak igak keyet sisiliñ mulup mti kilen penan mamkwabien. Ya kan

pi in selin belin ma sekñin ketalasime mama mimi tengalen ma Kawawañan mama mimi tikñan nâin keyet sisiliñ mulup mit.

²⁰ Eweñan penañ in bekañgalen sisiliñ mulup mmamkwabien kan keyet mama mimi tenañ ku indatam kitik mti tage.

²¹ In alak pigogat mama keyet nâmti sakambuk aigip keyepm mama mimi keyet penañan pembedañ yek. Keyet sekñan gwaen gakiki aiikgalen etañ tazin.

²² Âpme kan pigogat bekañgalen tek ke kwalet topme Kawawañgalen am bemti maip. Mti keyet penañan keñ kwetetepmañ mama ke tiwien yañ bam maneti mama kanzizit ke tiwep.

²³ Bekanañgat tosañan teziñ nandañen mebegalen âpme Kawawañgalen añañan gogot keyet penañan Amobotnañ Zisas Kilaismak tusumti mama kanzizit ke tiwep.

7

Zet zemkawañ bembeyet zet ñen awembiñgat palen bem zenze zet zein

¹ Kilaismagen notnne, neñ zet kapi an zii zet nâmtâtâtâtñan ingat nâmti zeyap. In pigok nâip zii zelañ am alikmagen mulupmañ mam. Ekñen gakikiñañmagen yek.

² Zet zesowap kapi zet zeya kangwayet bem zenzenok zesowap. Imbi ñen apmañ ewe alik tazinen awembiñ mama keyañ apmañmak tâm itdeme awembiñ talup. Gakiki etañan awembiñ mama ke maelangein. Mme imbiyañ keyet palañan kwileki ñen msât ñep minn.

³ Âk imbi ke apmañ ewe alik ke mame ek katipemti met an ñen wabe beme egañ awembiñ mama walepme yomañmak bewe. Apmañ gakime awembiñgalen tâtâ ke elengewe. Âpme keyet palañan an ñen mewabe beme keyañ awembiñ walepme yomañmak bein kekok ku bewe.

⁴ Keyepmti Kilaismagen notnne, nin bemzenze keyet yañan kapigok nânâyelen, Kilais ek tewen kume gakiye kan keyet nin ekmak temakwep ndome gakiwannok. Mme zii zet keyet windenañan nin ku ndatam tatagalen. Eneyet zii zet am gakikiñañgalen zapat yek. Nin Zisas Kilais Kawawañan gakikiengatnañ mme wage an keyelen zapat. Keyepmti nin zii zetgat kandañan ku tatnup; nin Kilaisiyet kandañan tati Kawawañgalen mama mimi ego egañmak ke nin toñañ bemti timamasâpmnup.

⁵ Nin an sekmak mambennen mama mimi bekañgalen kimbalen tabenn kan keyet zii zelañ kwitnañ kwitnañ mgasik mimiyeleगत tikñan nânâ ke mme mamnup keñ itnañan ke tatndaingapmti yom mamnup. Kogok maminupgalen penañan gakiki maaikndain.

⁶ Yanğut nin alak gakimti kwitnañ kwitnañ mandatamkitik mimtazin ke Kawawañan kwelet ndein. Mme Zuda amgalen zii zelañ ñen ewe ku ndatam kitik mti tazin. Keyepmti alak nin mama mimi tapmnup kapi nin Emetak Teñañ ndamukulem mme mama mimi bekañan katikpemtî Kawawañan mama mimi nâmtikñañ mamin ke tapminup.

Yomañ nâlen tususun Kawawañmagen tazin maantiin

⁷ Keyepmti am notnañan zet ke nâmti kapigok mene tazeip, “Zii zet bekañgat ñotekñañ.” Kegok zeip keyanğut nin kekok ñep ku zenzeyelen. Zii zet ku tadak ze neñ yomgat yañan ku weyañ nâmtâbak. Zii zelañ kapigok mandiindoin,

“Geñ am ñengalen kwitnañ kwitnañ ku kakim tiwanik.” (*Kisim Bek 20:17*)

Zet ke zii zelen ku tadak ze kwitnaŋ kwitnaŋ kakim titi keyet yaŋaŋ ku nâmbak.

⁸ Yaŋgut bekaŋaŋgalen mama mimi ke zii zelaŋ mamaŋ bempeme, zii zelaŋ keŋnanen kwitnaŋ kwitnaŋ kakim titiyet ŋoktik omba penaŋ mamandain. Zii zet ku tadak benagen yom belakŋaŋ ŋenok benak.

⁹ Neŋ eweŋaŋ zii zetpiŋ nânâpiŋ mambanen dolakŋaŋ penaŋ mam kwaban. Yaŋ bam neŋ zii zetgat yaŋaŋ nâmban kan keyet neŋ kakim titi ewan nâma yom beye. Kogok mme neŋ nâyap Kawawaŋgalen zimosetnan neŋ a yomton beyap.

¹⁰ Zii zelaŋ neŋ napmukulem mneme Kawawaŋmak mamayet zenzeŋaŋ ewanan zenzeŋaŋ keyet kataŋ ku mip egaŋ tususun Kawawaŋmagen tazinen antinep.

¹¹ Yom mimiyet tikŋaŋaŋ Kawawaŋgalen zii zet myembumti natetineme wa penaŋ zemti yom mamiap. Kegok mme Kawawaŋaŋ zii zetnanen egalen set mâbâgalen zenzeŋaŋ ke maanŋosoyap.

¹² Keyepmti nin pigok nânup, zii zet ikŋaŋ teŋ penaŋ ma Kawawaŋgalen mama mimi kwep kwep nin mimiyet zein ke esemteŋ ma dolakŋaŋ penaŋ.

¹³ Âpme zii zet dolakŋaŋ keyaŋ nâlen Kawawaŋmak tususun ku antineŋge. Kegok yek. Yomgalen mamayaŋ ikŋaŋ nâlen Kawawaŋmagen tususun antim nemti mama mimi bekaŋaŋ ikŋak ikŋak keŋaŋ towege. Keyepmti yomgalen mama mimi keyaŋ zii zet dolakŋaŋ pi mgilik zeme yom bekaŋaŋ penaŋ ke mamsokbemkawaŋ bein. Egaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ dolakŋaŋ ke timti gakikiyet zapat neye.

Bekaŋaŋaŋ sekŋ sambe sulume delaŋ zeye

¹⁴ Nin pigok nânup, Kawawaŋ ek zii zet keyet toŋaŋ; yaŋgut neŋ an msalengatnangapmti yomgalen mama mimiyaŋ naopeme tati egalen sisilin mulup mamiyap.

¹⁵ Neŋ mama mimin mamiyap keyet yaŋaŋ penaŋ ku manâmâtâlap. Neŋ kwileki ŋen mimiyelen penaŋ manâyap ke ku mamiap ma kwileki ŋen maektalalap ke naman mamiyap.

¹⁶ Mti mama mimi mŋasik penaŋ manzeap ke mamiap. Kogok mti zii zelaŋ mama mimi ku mimiyet zenzeŋaŋ ke kuluyayet ŋoktikŋnan gwaenen nâyâen zii zet esemteŋ elak ku mâti miya.

¹⁷ Keyepmti neŋ myuŋguŋgu mimiyelen tikŋaŋ ku nâyap keyaŋgut myuŋguŋgu ke mamiyap. Kegok miawen ke nâgât keŋnanen bekaŋaŋ mimiyet tikŋaŋ ewe tatnain keyaŋ keŋŋ tikok mpeme bekaŋaŋ mamiyap.

¹⁸ Neŋ pigok nâmâtâlap, nâgât keŋnanen baen kwileki dolakŋaŋ ŋen ku tazin penaŋ. Neŋ kwitnaŋ kwitnaŋ dolakŋaŋ mimiyelen manembein ke ku mamiyap.

¹⁹ Kwitnaŋ kwitnaŋ dolakŋaŋ msâgât penaŋ mamiyap ke ku mamiyap. Ma kwitnaŋ kwitnaŋ bekaŋaŋ ku msât zemtiŋgut naman ke mamiyap.

²⁰ Bekaŋaŋ ku msât zempemtiŋgut mamiyap keyet yaŋaŋ kapigok. Ke nen mimiyet penaŋ nâmti bekaŋaŋ ke ku mamiyap. Yomgalen mama mimi keŋnanen tazin keyaŋ tikok mneme mamiyap.

²¹ Keyepmti neŋmagen mama mimi kapigok masokbein elak nâmâtâlap. Neŋ mama mimi dolakŋaŋ msât manâyap yaŋgut mama mimi bekaŋaŋaŋ neŋ napaŋpaŋ mti mamtazin.

²² Penaŋ keŋnan baen Kawawaŋgalen zii zet keyet nâma tikŋaŋ penaŋ mambein

²³ yaŋgut yomgalen winde sekŋ sambe suluŋti matazin. Kemak Kawawaŋgalen zii zetmak notn notn ku mti an âmalu manâyap. Mti

bekanaŋgalen winde sekŋ sambe sulunŋi matazin keyaŋ nanŋalaŋme egalen mka katikŋan matalap.

²⁴ Neŋ an kemberŋ penaŋ. Kwiyaŋ sekŋ gakikiyelen zapat kemberŋaŋ keyetnan gilik zemnapbe?

²⁵ Amobotnaŋ Zisas Kilais etaŋ sekŋ gakikiyelen zapalengatnan kwalet-neyeyepmti keyet Kawawaŋgat sesewatsayap. Nenn keŋŋnaŋ penaŋ Kawawaŋgalen zii zetnaŋ gawepumti sisiliŋ mulup mamsayap yaŋgut keŋ itnaŋaŋaŋ bekanaŋgalen winde ke gawepumti sisiliŋ mulup mamsain.

8

Kilaisiyaŋ yomengatnaŋ gilik zemndatimti Emetak Teŋ ndaye

¹⁻² Emetak Teŋaŋ Zisas Kilaisiyaŋ ningat yomgat gakimti mama alakŋaŋ aikndaye ke windenaŋmak beme keŋ itnaŋaŋmak gakiki ninmagen ku kwakwagalen mulupmaŋ mam. Kilais Zisasiyaŋ yomgat dopmaŋ ke gakikiŋaŋaŋ mutumti nin ekmak tusumndeyepmti Kawawaŋaŋ nin ndikti zein, “In an ku zemindowan ma teziŋ ŋandaŋgat zapat ku mambep.”

³ Zii zet ke keŋ itnaŋaŋ keyaŋ windenaŋ mtopeme ninmagen mulup msâgât penaŋ olage. Zii zelaŋ nin ŋep ku ndamukulem mgeyaŋgut Kawawaŋaŋ nin ndamukulem msâgât set ŋen ewe aikge. Ikaŋgat Nemuŋaŋ penaŋ ke zempeme am bekaŋaŋ mimi ningalen sek sindem timti bekaŋaŋgat dopmaŋ gakiye.

⁴ Kogok mgeyepm nin keŋ itnaŋaŋgalen mama mimieset mebegalen yek. Set alakŋaŋ Emetak Teŋgalen set mâti zii zet gawepumti mama mimi teŋ Kawawaŋaŋ nâmtikŋaŋ mnen ke Emetak Teŋaŋ keŋnan mulup mme Kawawaŋgalen zii zet kegaset mamâtnup.

⁵ Mama mimi itnaŋaŋgalen seleset mamaip ekŋengat ŋoktikŋin temaŋ ma mama mimiŋin keŋ itnaŋaŋgalen mama mâti sekŋinaŋgat tikŋaŋ tazin ke etaŋ mamip. Ma Emetak Teŋgalen seleset mamaip ekŋen keŋin otnânâŋin ma mama mimiŋinan Kawawaŋaŋ ekŋenaŋ mama mimiyeleŋ nâmtikŋaŋ minen ke mamip.

⁶⁻⁷ Emetak Teŋgalen mama mimi ke mâti minuwen Kawawaŋmagengatnaŋ keŋ sewakŋaŋ ma mama kanzizit ke maaikndain. Naman nembet kogogak keŋ itnaŋaŋgalen mama mimiyet maotnâip keyaŋ Kawawaŋ kasa msamti Kawawaŋmagen tususunn tazin ke maelenŋein. Mme Kawawaŋgalen zii zet ku mamâlîp. Eneyet ekŋenmagen winde keboŋ ke ŋen ku tat indain.

⁸ Am keŋ itnaŋaŋgalen seleset mamaip ekŋenaŋ Kawawaŋaŋ mama mimi mimiyet manâin ke ŋep ku mimiyeleŋ.

⁹ Yaŋgut nin keŋ itnaŋaŋgalen mama mimiyaŋ ku ndadamuŋ mme tatnup. Nin Emetak Teŋgalen kogogapmti Emetak Teŋaŋ ndadamuŋ mti ndap mme Kilais egalen zapat bemti Kilaisiyelen Emetak Teŋaŋ ningat keŋŋnan matazin. An ŋen Kilaisiyelen Emetak Teŋpiŋ main beme ek Kilaisiyelen zapat ku main.

¹⁰ Kogogapmti Kilais keŋŋnan tazinaŋgut sekŋ yom toŋaŋ kapi penaŋ gakiwe. Mme nan nâmamanaŋ Kilaismak mama kanzizit ke mepmambe, eneyet Kawawaŋaŋ Kilaisiyet pembenangat mti nin an teŋ manzein keyet penaŋaŋ.

¹¹ Âpme Kawawaŋ Zisas Kilais gakikiengatnan mme wage. Egaŋ kogogak in gakikiengatnaŋ mme wabep. Enenogat Emetak Teŋaŋ keŋinan bem indeyeyepmti egat Emetak Teŋaŋ am in gakikiŋaŋ ke kegok mme wabep.

Emetak Tenja mme Kawawangalen nemunambanjane mambanup

¹² Keyepmti notnne, nin mama mimi itnanaŋgalen set ku mâbâgalen.

¹³ In mama mimi itnanaŋnen mâti mambep beme in walelet aikbep. Ma in Emetak Tenja mme mama mimi dolakŋaŋ mâti mambep beme keŋ itnanaŋgalen mama mimi mgasik ke kume gakiwe. In mama mimi katikŋaŋ ke timti kwesiŋ mamti mambep.

¹⁴ Am ekŋen Kawawangalen Emetak Tenja mama mimi dolakŋaŋ zeinen mâti mamip ekŋen ke Kawawangat nemunambanjane.

¹⁵ Nin Kawawangat nemunambanjane ma egalen Emetak Tenja nin-magen tazin keyepmti nin keŋ itnanaŋ sisiliŋ ku kumsasayelen ma Kawawangat ku kiŋgagagalen. Nin “Kawawangat Bipm,” kumti ekmagen nâmtalati mebegalen.

¹⁶ Nin Kawawangat nemunambanjane mamanup keŋ keyet nânâyet Emetak Tenja keŋnanen baenen zemkawaŋ mambemndein.

¹⁷ Nemunambanjane mamanuwaŋ bam Kawawangalen kwitnaŋ kwitnaŋ ke Kilaismak ninmak temakwep toŋaŋ bemti tiwanup. Ewan msalen pieneŋ egan sindem tiye keboŋagak nin sindem tiwanup ke epum timaneti Kawawangalen mama ego egoŋaŋmak main ke nin keyegak mopmam-banup.

Bam nin mama ego egoŋaŋmak mambanup

¹⁸ Bamgat nin mama ego egoŋaŋmak Kawawaŋ ikŋaŋmak mambanup kemak alak msalen kapi mamti sek sindem tatinup eget ke sepem kwep yek. Bamgat mama tiwanup keyaŋ sebempemti mobotnaŋ penaŋ bein.

¹⁹ Keyepmti kwitnaŋ kwitnaŋ sambe Kawawaŋaŋ zeme sokbembenaŋ ekŋengat webebeŋin temaŋ penaŋ tatindainen ekŋen kan deyet nin Kawawangat nemunambanjane mama ego egoŋaŋmak Kawawaŋ ikŋaŋmak mama ke ninmagen sokbembeyet nâpeŋ nâpeŋ talip.

²⁰ Kwitnaŋ kwitnaŋ sambe masambuŋ ma bekaŋaŋ mambemâzin ke ilinaŋgat yomgat mti kekok ku masokbemindain. Kawawaŋaŋ ikŋaŋ kekok sokbembeyet zempeye. Enenogat yomaŋ sokbeme keyepmti kekok mge. Yaŋgut ekŋen sindemen kwesiŋ kekok tatagat ku nâmindendaŋaŋ.

²¹ Kwitnaŋ kwitnaŋ sambe Kawawaŋaŋ mge ekŋenaŋ kekok gakim walet mamip. Ke katikpemti nin Kawawangat nemunambanjane mama ego egoŋaŋmak Kawawaŋ ikŋaŋmak tabanup keyen kotusumti mamayet webemtalip.

²² Nin nânup kwitnaŋ kwitnaŋ Kawawaŋaŋ mme sokbewien ekŋenaŋ kember palen mamti sek sindem temaŋ penaŋ imbiyaŋ nempa ambesâti manâip sepem kekok tatnâip.

²³ Yaŋgut kwitnaŋ kwitnaŋ sambe Kawawaŋaŋ mge ekŋenaŋ etaŋ kekok ku mamip. Nin Kawawaŋaŋ Emetak Tenja ndandaŋaŋ keŋnan tazin keyaŋ bamgat Kawawaŋaŋ ikŋaŋmak mamayet zeye keyet wembekat alaŋnok ndaye. Nin nemunambanjane mamanup nin kogogak sek sindem timambe webe webe palen tapmanuwen wan kan keyet Kawawaŋaŋ ningat sosok zemkawaŋ bemndemti, “nemunambanjane,” zewe keyet damuŋ mti tatnup. Mti kan keyet sekŋ gakikiyelen kapi mme alakŋaŋ ku gakikiyelen ke ndawe.

²⁴ Kawawaŋaŋ sekŋ alakŋaŋ ku gakikiyelen ndasâgât zetik mge ma nemunambanjane kwakwagat zetik mge ke alak kapigogat sosok ku mindame eknup yaŋgut ekŋen ke penaŋ enzililiŋaŋ tazin keyepmti nin ke titiyet nâmkipemti webe webe palen mane eneyet kan denen ke ndandayet zeye e ewe tazin kekokapmti ku ekti yaŋgut nâmkipepen giŋgiŋ mti mamanup.

²⁵ Penañan sosok penañ ku masokbein yangut nin ewe webepen mamambanup.

²⁶ Ningalen webembe keyet mukulem mimiñan Emetak Ten Kawawan ndaye keyet keñnan tazin egañ ningalen nukñan keyet mukulem mimiyet ninmak keñ sindem kwep nâmti egañ Kawawanğat nin giñgiñ nâmkijpem tatagat Kawawan windenañben mandundum sain.

²⁷ Emetak Ten ek Kilaisiyelen am manje ekñengalen nukñanin nâmtazin ma Kawawanğat ekñengat zigok mimindandayelen kogogak nâmtazin keyepmti keyet katnañ Kawawanğat indamukulem mimiyet mandunduin. Mme Kawawan ek am keñinağat yañan maekzinañ Emetak Tengalen dundundu ke manâin.

²⁸ Nin nâmtatnup am Kawawan gogot mamsaip ma amñene ikñanğat zapat mamayet nâmbiliwet indendenañ ekñenmagen nukñan sokbein beme Kawawanğat nukñan keyet keñan mulup mme nukñan keyan zigoset amñene kemagen pembenañ sokbembeyelen mulupman mam.

²⁹ Nin nânup itnañan Kawawanğat am Nemunañ Zisas nâmkijpewep ekñen ke ombemindeme ikñanğat beip. Mti am ekñen ke mme ikñanğat Nemunañan mama mimi mge keyet katan mamip. Kogok mamip egañ dalin temañ beme ekñenañ ipmeniñane bemi mamambep.

³⁰ Kawawan ek am ikñanğat bembeyet ñeñan nâmindemti ikñanmak mamayet kumindatetime kobien. Egañ am ekñen keyet zeye, “In an ten,” zemindemti sekñin alakñan gakikiyan ku mme waleletgalen ego egoñanmak keyan elimiak indewe.

Kawawanğalen anğalan gogot ninmagen delan zenzeñanpiñ wemti wembe

³¹ Zet zeya keyet penañan ilak zet kapiyan mamañnok besâpm. Kawawanğat ninmageset tazin keyepmti an ñeñan ningat tususu ekmagen tazin ke ku elengem ndendeyelen.

³² Kawawanğat ikñanğat Nemunañ ningat ketalasim ndaye. Kogogapm egat tusumti kwitnañ kwitnañ dolakñan ningat maman mukulem mimiyelelen ke eyo ndawe.

³³ Kawawanğat nin ikñanğat bembeyet nâmti kumndatimti ikñanğegak ke an ten manzemndein keyepm nin Kawawanğat zikatnan zelen ku tatagalen.

³⁴ Kilais Zisasiyan ningat gakiye keyepmti an ñeñan Kawawanğatmagen nin an bekanan ñep ku zemti zemndondoyelen. Kilais ek gakikiengatnan wageyan alak pigogat kwizet buñamñanmak Kawawanğat betnañ penaset tati nin ndamukulem mimiyet mandunduin.

³⁵ Kawawanğalen gogot Kilaisiyan ningat mti msokbeye keyet keñan tapmann kwitnañ kwitnañ ñeñan ñep ku ndamenzemndabe:

Nukñan ikñak ikñak msalen nin mtotndendeyelen tazin keyan
 ma sekñ sindemañ keñ nukñan palen mamayan matim kozin keyan
 ma nâmkijpennanğapm sisipenpen mindanda keyan
 ma meuyet kambañ palen mama keyan
 ma olat olat palen mama keyan
 ma kwileki bekanan ñeñan ndawaletsâgât mbeyan
 ma an ñeñan ndome gakiwanup keyan
 ma kwitnañ kwitnañ ekñen kebonañ Kilaisiyelen gogolen ñep ku ndamenzemndabe.

³⁶ Kawawanğalen Zet Zapat Itnañanen zet ñen pigok zein keyet katan kwitnañ kwitnañ masokbemndain.

“Nin gâlengapmti kan katan omba penañ mandawalet kwalip. Ekñenañ nin ndikme sipsip maindoip kebon beme mandawalelip.” *(Sam 44:22)*

³⁷ Yanğut kwitnañ kwitnañ kebonañ Kilaisiyelen gogolen ñep ku menzem-ndenak. Nin Zisas ikñañmak tatnup kegogapm kwitnañ kwitnañ kebonañ mtot ndesâgât mnañğut ikñañ ndamukulem mme windemben tati nukñañ ekñen keyelen windenjin kumann topme nin windennben matatnup.

³⁸⁻³⁹ Keyepmti ñen kapigok nâmkatikpeyañ, mama ma winde notnañ kapi kusowap ekñañ Kilaisiyelen gogolen ñep ku menzem ndadagalen.

Gakiki keyañ

ma mama alak talap kapiyelen nukñañ notnañ keyañ

ma ensel windenañben ñenañ ñep ku menzem ndadagalen

ma we nombeyañ nin mtot ndesât mamip ekñen kegogak

ma kwitnañ kwitnañ notnañ alak tapminup kapiyañ

ma bam kwitnañ kwitnañ ninmagen sokbewe keyañ

ma kwitnañ kwitnañ windenañben nin ndawaleletgalen talip zeip keyañ

ma mundum gwaenen ñen mot enzililiyelen nânik keyet

ma mundum ñen msat keñañ towet enzililiyelen nânik keyañ

ma kwitnañ kwitnañ Kawawañañ msokbeye keyañ Kawawañgalen anğalañ

gogotnañğatnañ ñen ku menzem ndadagalen. Kawawañañ anğalañ gogot-

nañ keyet penañañ Amobotnañ Kilais Zisas ikñañğat Nemunañ nâmpeme ningat mti gakiye.

9

Pâlañ Zuda am notnane indikti ekñengat kember mimindeye

¹ Emetak Teñañ keñnanen zet zesowap kapiyet mopmañbemti mkawañ beme nâmti ingat keyegak zemkawañ bemindasowap. Neñ Kilaisiyelen an keyepm zet zesowap kapi dâsuki yek; penañ sukwep.

² Kilaismagen notnne, ingat kember temañ penañ mti kan katan keñnan sindem penañ mambein.

³ Zuda am notnne sip kwep ekñañ Kilais nâmkijpepeyelen nâmti keyet sepaloñañ nâgât palen Kawawañañ nukñañ ñen nanak mme keyet palengatnañ indamandame kosâgât nânak beme kegok ñep mnanak.

⁴ Nin Israel am manje Kawawañañ ikñañ nemunambañane ndatimti ikñañgalen busatnañ sanje sonğañañmak yeñsokñe kemak ndat kopme ekbien. Mti Kawawañañ ekñenmak zet zemtâtâyet nâmti zii zetnañ indame ekñañ ek etañ sesewatpepeyet zemindemti ekñen indamukulem mimiyet ikñañgalen buñañ zet zetik mimindame mmambien.

⁵ Ningat yeñ sokñine baenen mamkwabien Kawawañgalen am manje katikñañen ma ekñen ke ningat yeñsokñe mamkwapme Zisas Kilais sokbeye ek ningalen sip butnañ. Yan ke etañ yek. Ek kogogak Kawawañğat nemunañ kwitnañ kwitnañ sambe keyet amobotnañin tazin keyet nin Kawawañğat kwizet buñañ mwati kan katan masesewatpemamambanup. Ke penañ.

⁶ Zuda am notnañ ekñañ Kilais ku nâmkijpeipgapmti kapigok ñep ku zewiek,

“Kawawañ Abalaamak zetik mge ke penañepiñ beye.”

Kegok ku zenzeyelen. Eneyet Israel an penañ mama ke ekñengalen siwenn sokbembe ke yek. Am Kawawañ nâmkijpeip ekñañ Israel manje penañ beip.

⁷ Abalaamgalen sip butnañ sambe yanğut ekñen sambe keyañ Kawawañgalen zetik Abalaam mpeye keyet toñañ ku bemâpbien. Am Kawawañ zetik keyet toñañ bembeyet ombemindeye ekñen keyañ etañ

Abalaamgat sipman butnan bewien, “Aisakgalen nembayan gâgât sokdine penan bewep.”

⁸ Zet zeya keyet yanaj kapigok, nempa Abalaamgat insokjane zeip ekjen ilindi Kawawangalen am ku beip. Nempa Kawawanaj Abalaamgat nembane bembeyet zetik mti ombemindeye ekjen keyan Abalaamgat insokjane penan beip. Zetik penanaj nembandi an Selamagen sokbemgawe kemagen sokbewe Ismael imbindangalen sisili imbi keyelen nempa yek.

⁹ Zetik kapigok manganajan,

“Nup kan saknan kangwayet eyonga sepem kwep kapigogak neñ koti Sela imbindi m eleñ belaj mpema nempa kambakmak tabe ke nempa an sokbemgawe.” *(Sokbembe 18:10)*

¹⁰ Zet tusumti ewe kapigok zewi. Sip kwep ilinmagen muluan manaman njan kapigok sokbeme Kawawangalen zetik penanajmak beye. Lebekamagen sepem kapigok sokbeye. Egan yensokjin Aisakmak mamti nempa pepet sokbewun.

¹¹⁻¹² Âpme nempa zut keyan ewe ku sokbemti bekanan ma pembenan keyet yanaj nânâpiñ tapmalu Kawawanaj mamidangat kapigok zeye, “Datnanaj meniñgat sisiliñ mulup mbe.” *(Sokbembe 25:23)*

Kawawanaj iknan zetnan katiknan bembeyet nânge keyet katan nempa kwep ombempeyeyan iknan galen zet ke penanajmak bembeyet kegok mge. Nempa iknan gat pembenangat yek.

¹³ Kawawangalen Zet Itnananen zet keyet kapigok zenzenaj,

“Neñ Zekop nântiknan mti ombempewan. Âpme Isâ yek.” *(Malakai 1:2-3)*

¹⁴ Am notnanaj zet ke nânti kapigok mene zewiek, “Kawawanaj egatmagen mulup teñ penan ku mge.” Zet kegok nep ku zenzeyelen.

¹⁵ Kawawanaj Mosesiyet zet pigok dunduye,

“Neñ an njan angalan gogot mpesâgât nânti nep angalan gogot mpewap. Ma njan keñ taolet msasâti nep msawap.” *(Kisim Bek 33:19)*

¹⁶ Keyepmti amgat windenjan ma ekjengat mama mimiñ dolaknan mme keyepm Kawawangat keñan ekjengat beme ku mam. Kawawan am iknan gat bembeyet maombemindein ke angalan gogot nânâñak mam.

¹⁷ Kawawangalen Zet Itnananen Kawawanaj Palaoyet zet pigok dunduye,

“Neñ genmagen kwitnan kwitnan mgawap keyan nâlen winde msokbeme kwizet buñammnan msat katan mebet kopme nâmbep.” *(Kisim Bek 9:16)*

¹⁸ Keyepmti Kawawangat yanaj kapigok nânup, “Ek an njan angalan gogot mpepeyeyet nânti nep angalan gogot mpein. Ma njan zetnan ku nâme iknan galen keñ ke mâti nâmpeme keñin katiknan beme mamaip.”

¹⁹ Geñ nâgât zet zeya kangwayet kapigok mene yan kwesiwek, “Kawawanaj nâmneme keñ katik mmaya keyet naman kwilekiyet Kawawanaj mama keyet zem nonoyelen? Egan nâmneme keñ katik mmaya, e?”

²⁰ Amnan kwilekidangat Kawawangat zetnan gat zet mobotnan msamti zewanik? Menziman zigoset an weyan ge egat pigok zewe. “Geñ zigogapm sepem kabon kapi naweyan banan?”

²¹ Neñ zet zesowap kapiyet in neñmak keñ kwep beseip e nâyap. An menzim tosi weyan e gan ampambet sakam kwep mti menzim njan weyan sât nân beme e gan menzim zibon ma zibon weyan sât nâp ke weyanep. Menzim tosi mobotnan njan weyanep ma menzim njan kan katan meu timbumbuyelen weyanep ilak an weyanep egat betnan tazin.

22-23 Neŋ bemzenze zet an menzim maweyaŋzingat palen bemzeya e nin Kawawaŋaŋ ammagen mulupmaŋ mam keyet yaŋaŋ nânâyet nâmti zeya. An menzim weyaŋaŋ iŋŋaŋgat keŋaŋgat nânâŋak menzim zibonŋ ma zibonŋ weyaŋzin keyet kataŋ Kawawaŋaŋ iŋŋaŋgat keŋaŋgalak Zuda am ma am Zuda maŋgeen ku sokbembenaŋ nânâŋak kwitnaŋ ŋen mimin-dasâgât mamindan. Kawawaŋaŋ Zuda am ekŋengat nâmti kan teepmaŋ indame ekŋenaŋ yom mti Kawawaŋaŋgat ku otnâme keyaŋ Kawawaŋaŋ am Zuda maŋge ku sokbembenaŋ egalen ŋenzinziŋ ke eekgalen nâmti Zuda am ketalat indeme walelet aiikgalen nâŋge. Mti naman am maŋge ŋen ekŋenmagen Kawawaŋaŋ muluwaŋ mamananamaŋ sepem iŋŋak notnaŋ mgeen ke aŋgalaŋ gogotnaŋ beke eekgalen mge. Ekŋen kekok mimin-dayeen ekŋenaŋ Kawawaŋmak mama ego egoŋaŋmak Kawawaŋ iŋŋaŋmak mamayet nâŋge ke eweŋan baen nâmbiliwapme weŋge.

24 Kogogapmti Zuda am nin etaŋ Kawawaŋaŋ aŋgalaŋ gogotnaŋ mamayet ku ombemndeyet am Zuda maŋgeen ku sokbembenaŋ ekŋen kogogak egalen aŋgalaŋ gogolen mamayet ombemindeye.

25 Keyet golaŋ zenze an Osiayaŋ Kawawaŋgalen zet ŋen kapigok zeye,
 “Am maŋge ku indatiwen ekŋen nâlen am maŋge kekok zemindeyap.
 Ma am maŋge ke neŋ gogot ku mimindawan ekŋen ke neŋ gogot mimindamti, ‘Nembanne,’ zewap.” *(Hosea 2:23)*

26 Ma Kawawaŋaŋ kogogak Osiayet zet ŋen kapigok zeye,
 “In nâlen am yek zenzeŋaŋgut in am msat kainde mamaip in amnaŋ,
 ‘Kawawaŋgat nemunambannane,’ zemindewep.” *(Hosea 1:10)*

27 Mti Aizaya egaŋ Israeŋ ekŋengat yayaŋ mti kapigok zeye,
 “Israeŋ egalen alikŋane tu ganzenan nelum gambibik tazin keyet kataŋ sokbesâgât nâmti ŋep sokbewewaŋgut Kawawaŋaŋ keyet keŋanen maŋge isikŋaŋ bugan indatiwe.

28 Amobotnaŋgalen bimbim zetnaŋaŋ penanaŋ msalen muwaŋ memendepmak mme penanaŋmak bemâpbe.” *(Aizaya 10:22-23)*

29 Aizayaŋ itnaŋaŋ zet ŋen kapigok zeye,
 “Kululuŋengalen an kasa kuku maŋge temaŋ ekŋengalen Amobotnaŋaŋ ninmagengatnaŋ am notnaŋ ŋen ku katikindeme tabiek ze Sodom ma Gomola mkaengatnaŋ am egegalen sepem penaŋ bewenek.” *(Aizaya 1:9)*

Israeŋ am ekŋenaŋ mama mimi teŋ penaŋ mamayet olapme beeye

30 Keyepmti nen zet kapigok zemdelan zesowap, am Zuda maŋgeen ku sokbembenaŋ ekŋenaŋ kopa mame Kawawaŋgalen zelaŋ koindaikme keŋ gilik zenze sakwep aikbien eneyet yominaŋgat ekme nukŋaŋ beme Kawawaŋmagen nâmkŋepmti Zisas Kilais ek ekŋengat mti gakiye e nâmkŋepwien.

31 Âpme Israeŋ am ekŋenaŋ Kawawaŋaŋ indikme an teŋ kwakwatgalen setnaŋ zii zet etaŋ gawepumti mama manâmtemienanŋgut Kawawaŋaŋ an ŋenaŋ set kegoset mamamti egalen am ku bembeyelen zeye.

32 Ke yaŋaŋ kwilekiyet kekok mbien? Ekŋenaŋ nâmkŋeppeŋin Zisasmagen ku bemti zii zet etaŋ gawepumti an teŋ kwabanup manâmtemien. Mti nanaŋ selen tazin ekŋenaŋ ekti sebempemti mebegalen Kawawaŋaŋ peme koti ekŋengat yomgat gakiye ke ku nâmkŋepmti Kilaisiyaŋ ekŋengalen nanaŋ selen ulugaluk tapme ku nâmkŋeppegapmti ime uluk zeme topmaindon.

33 Kawawaŋgalen Zet Itnaŋane pigok zein,

“Nâip, neŋ Saion Kalaŋan nanzaŋ ulugaluk ke am ime uluk peme indawaleletgalen katanŋ nâmti beyap. Âpme an ŋenaŋ Zisas nanzaŋ ulugaluk nembonŋ ke nâmkĩnpewe an ke Zisasiyaŋ ku bamkumpewe.”
(*Aizaya 8:14; 28:16*)

10

Israel am ekŋenaŋ Kawawaŋgalen mama mimi teŋ penaŋ ke ku tiwien

¹ Kilaismagen notnne, neŋ Kawawaŋaŋ Israel amŋane ewe keŋin gilik zeme indatitiyet kembenŋ nâmti kan katanŋ Kawawaŋgat mandundum sayap.

² Ekŋenaŋ Kawawaŋ sisiliŋ msasayet winderŋin tazin ke maindikgap-gapmti kegok zeyap, yaŋgut ekŋenaŋ Kawawaŋaŋ ekmagen kokogat set nâŋge ke ku mamâlíp.

³ Ekŋenaŋ Kawawaŋmagen meti yompiŋ bembe keyet setnaŋ makandalíp. Keyepmti ilinagak dolakŋaŋ bembeyet mulupmaŋ mti ekŋenaŋ Kawawaŋ am indamukulem mme teŋ makwalíp an ke mabamkumpeíp.

⁴ Kilais egaŋ zii zet amnaŋ zii zet gawepumti teŋ kwabanup nâmti mulup mamíp keyet ŋoktik kume totogat koge. Kegok mti am indamukulem mme Kawawaŋ nâmkĩnpemti an teŋ kwakwagalen setnaŋ beye.

Kawawaŋaŋ am sambe gilik zemndatitiyet manâin

⁵ Zii zet gawepumti mama keyet Moses egaŋ zet pigok kuye,
“An ŋen zii zetgalen set mâpme delaŋ zenak beme egaŋ mama kanzizit keeset tinak.”
(*Wok Pris 18:5*)

⁶ Ma Mosesiyaŋ zet ŋen amnaŋ nâmkĩnpemti teŋ bembeyelen keyet zet pigok zeye,

“An ŋenaŋ kululuŋen ku moti Kilais wat topme amnaŋ teŋ bembeyelen zetnaŋ diindondoyelen mowatobe.”

⁷ Ma am ŋenaŋ Kilais gakikiengatnaŋ towakwapme amnaŋ teŋ bembeyelen keyet zetnaŋ diindowe,

“Kogok ku mimiyelen enenogat Kilais ilak kululuŋengatnaŋ toti gakimti wage.”

⁸ Keyepmti Kawawaŋgalen Zet Itnaŋanen meluwaŋ kapigok kukuŋaŋ tazin,
“Kawawaŋaŋ am mme teŋ bembeyelen keyet buŋam zapatnaŋ enzililiŋaŋ yek; sokŋaŋ tazin. Ke zikalinan mama kuíp mti keŋinan ke nâmkĩnpepeyelen ma dembusekŋinan zet keyet zenâ zenâ tuŋguwinaŋ mimiyelen.”
(*Zii Zet 30:11-14*)

Ke zet nin nâmkĩnpepeen timet ndendeyelen zet.

⁹ Keyepmti zet zenzeŋinan, “Zisas ek Amobotnaŋ,” ke zemkawaŋ bewep. Ma Kawawaŋaŋ Zisas mme wage keyelen zet keŋinan nâmkĩnpemeŋgut Kawawaŋaŋ ingat, “An teŋ,” zemindemti mme ikŋaŋgat nembraŋaŋ bewep.

¹⁰ Keŋin penaŋaŋ Zisas nâmkĩnpewewen an teŋ bewep. Ma dembusekŋinan Zisas Kawawaŋaŋ An in mukulem mimiyet peme toti indage kogok zemkawaŋ bewewen in an teŋ talíp bein.

¹¹ Keyepmti Kawawaŋgalen Zet Itnaŋanen kapigok meluwaŋ kukuŋaŋ,
“An Zisas nâmkĩnpewe an ke Zisasiyaŋ ku bamkumpewe.” (*Aizaya 28:16*)

¹² Kogogapm am sambe nin zet keyet kandaŋan tapmann delaŋ zein. Zuda am ma Glik am ekŋen sepem igak igak penaŋ ku beíp. Zisas kwep etaŋaŋ ningat Amobotnaŋ temakwep mamamndain. Mti am ŋenaŋ egaŋ mukulem mimindendeyelen nâmti mandundum saíp ekŋen taolet mamindain.

¹³ Zet ke Kawawaŋgalen Zet Itnaŋaŋaŋ bandim mti pigok zenzeŋaŋ,

“Am n̄enan̄ Amobotnan̄an̄ yoman̄ katikpepeyelen dundum sawe beme an ke yoman̄ katikpewe.” *(Zoel 2:32)*

¹⁴ Ekñenan̄ Amobotnan̄ Zisas ku n̄amkin̄peip keyan̄ zeinen ekñenan̄ egan̄ yomin̄ peme mebegat ku mandundum saip. Mti nan̄ ekñenan̄ Kawawan̄an̄ zetnan̄ ku n̄ambien̄ benak beme zigoset egat n̄amkin̄pewiek? Ma an̄ n̄enan̄ Zet Zapat Dolakñan̄ Penan̄ ke timti ku met diindonak beme zet ke zigok n̄ambiek?

¹⁵ Ma am n̄enan̄ buñam zet mmebegalen an̄ n̄en ku indeme mebiek benak beme buñam zet ke zigok n̄ambiek? Kawawan̄ngalen Zet Itnan̄anen̄ kapigok meluwan̄ mimiñan̄ tazin,

“Am Kawawan̄ngalen Zet Zapat Dolakñan̄ Penan̄ Nemunan̄ ningat Amobotnan̄ nin̄ ndamukulem mimiyyet peme toge an̄ zet ke timti ninmagen kobien̄ ekñen̄ keyan̄ muluwan̄ pembenan̄ penan̄ mip.” *(Aizaya 52:7)*

Israel am Zet Zapat Dolakñan̄ Penan̄ngalen mama mimi dolakñan̄ ku m̄ambien̄

¹⁶ Zet Zapat Dolakñan̄ Penan̄ am sambe ilinsakwep penan̄ ku gawepuwien̄ keyepmti golan̄ zenze an̄ Aizayayan̄ pigok zeye,

“Amobotnan̄ buñam zapat zemkawan̄ bembenan̄ an̄ ke am sambeyan̄ ku n̄amkin̄pewien̄.” *(Aizaya 53:1)*

¹⁷ Keyepmti nin̄ kapigok n̄anup, Zet Zapat Dolakñan̄ Penan̄ zemkawan̄ beme n̄anup keesetgatnan̄ n̄amkin̄pepe maaikndain. Ma nan̄ am ekñen̄ keyan̄ Zet Zapat Dolakñan̄ Penan̄ Kawawan̄an̄ Kilais ningapmti peme toti gakimti ndage zet ke zemkawan̄ beme nin̄ n̄anup am ekñen̄ ke Kawawan̄an̄ zemindeme ninmagen kobien̄.

¹⁸ Yan̄gut notnan̄an̄ in̄ kapigok mene n̄agât zesâip, ekñenan̄ Kawawan̄ngalen Zet Zapat Dolakñan̄ Penan̄ Zisas Kilaisiyet zein ku n̄ambien̄. Ke penan̄ yek. Sam Kawawan̄ngalen Zet Itnan̄anen̄ zet n̄en̄ kapigok tazin,

“Msat sambe buñam zapat timti zempalakñan̄ bemepme amnan̄ n̄ame delan̄ zemâge. Buñam zapat keyan̄ msat ilindiñ bemisikti msat beñan̄ eyo mepme kopmâge.” *(Sam 19:4)*

¹⁹ Yan̄gut ewe tusumti yan̄kwesisowap, “Israel am ekñenan̄ zet kapi ku n̄aip ma zigok?” Kegok yek. Ekñenan̄ zet kapi n̄amtalip. Neñan̄ Mosesiyan̄ zet pigok kuye ke zemkawan̄ bewi,

“Neñ am Zuda man̄geen ku sokbembenan̄ indatima ekñenan̄ nen̄ n̄amkin̄pem neme ekñengat dolakñan̄ n̄amindema in̄ ke egomti n̄ambekam bemnembep. Neñ am ekñen̄ n̄an̄in̄piñ indatima in̄ keyet n̄ambekam bemti n̄enzin̄ziñ mbep.” *(Zii Zet 32:21)*

²⁰ Naman̄ bam Aizayayan̄ kin̄gagapiñ zet winden̄an̄ben̄ kapigok zeye,

“Am Zuda man̄geen ku sokbembenan̄ n̄agât ku natimamat mulup mbi-enan̄gut ekñenan̄ n̄amkin̄pemnewien̄. Am n̄agât zem timapmapin̄ mambien̄ ekñenmagen sosok sokbemindawan̄.” *(Aizaya 65:1)*

²¹ Mti Aizayayan̄ Israel am ekñengat zet pigok meluwan̄ mge,

“Neñ am zet kululu ma zet gaipupun̄in̄ yek ekñengat kan teepman̄ neñmagen gilik ze kokogalen damuñ tati bet talalan̄ mimindamti matalap.” *(Aizaya 65:2)*

11

Kawawan̄an̄ Zuda am keñ taolet mimindasâpm

¹ Kawawan̄an̄ Israel am ekñengat keñan̄an̄ zigok man̄ain̄ keyet zetnan̄ kapi zesowap. Kawawan̄an̄ amñene ku bankumindeye. Kawawan̄an̄ ekñen̄ ku katimindeye. Yek penan̄. Neñ kegogak Israel an̄ mamayap. Neñ

Abalaamgat inañ ma nâgât yanñ omâtâbagen met Benzamin am manje kemagen patañ zenak.

² Kawawañan amñene ombemindemti indatiye ke ku kandat indeye. In Ilaizayet Kawawañgalen Zet Itnañanen zet zapatnañ tazin ke in makumti manâip. Ilaiza egañ Israeal am ekñengat nenzinziñ nâmindemti Kawawañgat pigok dunduye,

³ “Amobotnañ, ekñenañ golanñ zenze andine indom walet mti sâpe sâpe bumbu mundumdi kume epeem temege. Âpme pi neñ nenak mama kegogak nosâgât tazeip.”

⁴ Kogogapm Kawawañanñ zet dopmañ kapigok dunduye,

“Geñ kwep yek. Neñ am 7,000 indaangalañma nopiom Bal ku sesewatsamti tapmaip.” *(1 Kiñ 19)*

⁵ Âpme kan pigogak Kawawañanñ Israeal am isikñañ bugan keñ taoletnañgapmti angalañ ndeme mamanup.

⁶ Nnañgat mulupgat dopmañgapm ku ndatiye. Egañ keñ taoletnañgapmti ndatiye. Nin nnañgat mulupnnañgat dopmañ zewenek beme Kawawañgalen keñ taolet ke penañepiñ benak.

⁷ Keyepmti nin kapigok ñep zenzeyelen, Israeal am ekñenañ Kawawañmak teñ mamanup nâmbienañgut Kawawañanñ indikme ekñenañ teñ mama ke titiyet tim yape yape mbien. Indamakum titiñañ ekñenañ etañ teñ mama ke aikbien. Notnañ sambeyañ Zisas ku manâmkñiñpeip kegogapmti ekñen keñin katikñañ beme maip.

⁸ Kogok sokbemindayelen Kawawañgalen Zet Itnañanen pigok zein,

“Kawawañanñ keñin myuñgum indeme zikalin taegiwanñgut mme beñañnok bewe. Ma wakñin tatnâiwanñgut bekekekñañnok bewe. Kegok mimindame mambienañ ewe mamamkwaliip.” *(Zii Zet 29:4; Aizaya 29:10)*

⁹ Naman Dewilañ kegogak Kawawañgat pigok dunduye,

“Israeal am ekñenañ Kawawañanñ ningat nâmtikñañ mamm nânâ manâip keyañ ilinañgat añkapipilinok beme ñoktikñin nâip keyet penañanñ ku msokbeme keyañ indowe. Ma nin Kawawañgalen zii zet timama toñañ manâip keyañ añkapipit ñandolopmañ songom bimane tim tapme gakisât mamnok nânâñin keyañ nukñañin beme bekañanñgat dopmañ mutumindawe.

¹⁰ Ekñen zikalin beñañnok beme ñep ku ekmâtâbep. Âpme geñ Kawawañ nukñañ indawanik keyañ bisekaselin mututuñanñnok bewe keyañ kwesiñ matamambe.”

Dewilañ Kawawañgat kogok dunduye. *(Sam 69:22-23)*

Kawawañanñ Zuda am manjeen ku sokbemberañ indatiye

¹¹ Keyepmti nin keñnan pigok ku nâmbanup, Kawawañ ek ilak amñane Zuda nanzañ ulugaluk selen amnañ ekti sebempepeyelen ke imti toindome egañ ekñengat keñanñ teenañ beye. Yegat. Kawawañ egok mnen am Zuda manjeen ku sokbemberañ ekñenañ Kawawañ nâmkñiñpepeyelen nâmti kan tusumindain. Kawawañanñ kegok mme Zuda am ekñenañ ke ekti keñin walatme Kawawañinmak mamayet tikñañin sokbemindame kot ekmak tusumti mambep.

¹² Zuda am ekñenañ nanzañ ulugaluk amnañ ekseseyet Kawawañanñ bempaye ke ekti ime ulukpeme toindoye. Kan keyet Kawawañanñ am msat sambe ekñenañ Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ Penañ keyañ koindaikme nâmkñiñpepe aikbien. Yanñgut nâmbak, Zuda am ekñenañ gilik

zemti Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penañ ke eknâmti nâmkîŋpepe aikbep beme keyet palaŋanen am nin sambemagen Kawawaŋmak mama eyañ lembimti wembe.

¹³ Am Zuda maŋgeen ku sokbembenaŋ ingat zet kapi diindoma nâit. Neŋ ingalen an Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penañ timamayet an ombem neŋge keyet nâma mobotnaŋ penañ bein. Kogogapmti neŋ Kawawaŋaŋ inmagen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penañ ke diindondoyet zemneme takum indayap.

¹⁴ In Zet Zapat Dolakŋaŋ Penañ diindoma keeset mene nanaŋgat sipm butnaŋne keŋin puŋpuŋ mme yomin ekme topme Kawawaŋaŋ gilik zemindatitiyelen dundum sawep.

¹⁵ Kawawaŋaŋ Zuda am katikindeye kan keyet egaŋ msat kataŋ am sambe indatime ekmak keŋ kwep bembeyet nâmti mge. Ya bamgat Zuda am ekŋenaŋ Kawawaŋaŋmagen gilik zemkopme indatiwe beme ekŋenaŋ gakikiengatnan walip sepem kekok bewe.

¹⁶ Abalaamak Aisakmak Zekop ekŋen Kawawaŋaŋ ikŋaŋgat anene zemindeye keyepmti am maŋge ekŋenmagengatnaŋ sokbembenaŋ Zuda am ekŋen kogogak Kawawaŋgat amŋane beip. Enenogat am ekŋen kapiyet yaŋin Kawawaŋaŋ ikŋaŋ yaŋbemti ombemindeye ke tep teŋgat yaŋaŋnok beip. Mme tepgat betnaŋne kekokak teŋ mama ke tiip.

¹⁷ Âpme Kawawaŋaŋ olip tep betnaŋ notnaŋ elenŋem time mege. Zuda am kogok miindemti in olip zupmaŋgat betnaŋ antim olip tep ŋotekŋaŋ kwep keyet kot tusumindeye. Âpme in Zuda maŋgeen ku sokbembenaŋ in olip zupmaŋgat betnaŋ keyaŋ kot tepgat tuŋaŋ pembedaŋ in tim nimti pembedaŋ tapmaip.

¹⁸ In olip zupmaŋgat betnaŋ in olip penangat betnaŋ etum towewenaŋ ekŋengat nâmindeme tototnaŋ ku beme ilinaŋgat sekŋin ku mmobep. Kekok mamip beme pigok nâit, tewaŋ tu meunaŋ betnasetgatnaŋ koti kindiŋanen kumapelaŋuin yek. Kindiŋasetgatnaŋ kwati sinaŋ betnaŋ mapelaŋuin.

¹⁹ Neŋ kekok zema in nembetnaŋ kapigok mene zewiek, “Kawawaŋaŋ nin tusumndesâgât nâmti betnaŋ itnaŋaŋ antu time mepmâge.”

²⁰ Ke ŋep zeip yaŋgut Zuda am ekŋen ke tati nâmkîŋpepe ku aikbiengapmti antum indemti ekŋengat munduminan in nâmkîŋpepe aikbien keyepmti tusumindeme talip. Keyepmti in ilinaŋgat sekŋin mmobopiŋ mamti eksewep.

²¹ Kawawaŋaŋ olip betnaŋ penañ ku aŋgalaŋ indeye. Âpme in olip zupmaŋgat betnaŋaŋ in mobotnaŋ mbewen in Kawawaŋaŋ kekokak tususunŋin ekmagen tazin ke elenŋem indewe.

²² In Kawawaŋgat yaŋaŋ penañ ku nâmatâlip. Egaŋ am keŋ taolet mamimindainen bakbak palen mamin. Ma am ŋen kasa mimindasâti bewelep kwisak palen mamimindain. Am Kawawaŋgalen mama mimi ku mamâlîp ekŋengat kasa mamiminden ma in nâmkîŋpewien keyepmti in bakbak mimindeme tapmaip keyepmti Kawawaŋgalen mama mim eksemti mmambep. Kogok ku mbep beme egaŋ ingat zewe, “Neŋ in ku nâmindeyap.”

²³ Âpme betnaŋ itnaŋaŋ atum time mebetnaŋ ekŋenaŋ keŋ katik penañ ku tabep ma Kawawaŋmagen gilik zemti nâmkîŋpewep beme egaŋ indatimti tusum indesât ŋep tusumindewe.

²⁴ Kogogapmti in olip zupmaŋgat betnaŋ mti olip mtawenaŋgat palen tusumindeye kekokak Kawawaŋaŋ olip mtawenaŋgat betnaŋ elenŋempewe ke ewe mkwat tusumpesât nâmba beme sewak mkwat tusumindewe enenogat olip yaŋaŋ e olip mtawenaŋ.

Kawawaŋaŋ am sambe keŋ taolet mamimindain

²⁵ In ilinaŋgalen nânâen tusumti manâmyuŋguppam Kawawaŋaŋ Zuda am ekŋengat nâmbiliwepme tazin ke zemkawaŋ bema in am Zuda maŋgeen ku sokbembeŋaŋ in kapigok nâit. Ekŋenaŋ Kawawaŋ bamkumpewien kan keyet in Zuda maŋgeen ku sokbembeŋaŋ in sambe ke Kawawaŋaŋ ombem indeme koti Kawawaŋ nâmkŋepepeyet indame tapmaip keyet sekŋin mmobopiŋ.

²⁶ Kawawaŋaŋ Zuda am ewe gilik zemindatisâpm kan ke ewe kabigok. Am Zuda maŋgeen ku sokbembeŋaŋ ekŋenmagengatnaŋ Kawawaŋaŋ ikŋaŋgat ombemindeye ekŋen sambe keyaŋ nâmkŋepemeŋgut kan keyet Zuda am sambe Kawawaŋ nâmkŋepeme gilik zemti indatiwe. Kawawaŋgalen Zet Itnaŋanen pigok meluwaŋ mimiŋaŋ tazin,
“Saion mkaengatnan Weyeyaŋ An ŋen koti Zekopgalen iŋsokŋane yomen-
gatnaŋ gilik zem Kawawaŋmagen kopme yomin katikpesâpm.”

²⁷ Kawawaŋgalen zet ŋen ekŋengat kapigok zeye,
“Neŋ ewe yomin zulupma mepme ekŋenmak tâtâ alakŋaŋ ewe mbap.”
(*Aizaya 27:9*)

²⁸ Zuda am ekŋenaŋ Zet Zapat Dolakŋaŋ Penanŋ bamkumpewien keyepmti Kawawaŋaŋ ekŋengat kasaŋin beye. Yaŋgut eweŋan Kawawaŋaŋ yeŋsokŋin Abalaam, Aisak ma Zekop ikŋaŋgat zapat ombemindeye keyepmti ekŋenmak zetik mge keyet nâmti keŋ taolet mamimindain.

²⁹ Kawawaŋaŋ Zuda am ŋenemak zetik mge ke kanda kume zet tim yape yape ŋep ku mimiyeleŋ. Zetnaŋ zeye ke bandim mti penaŋaŋ mme sokbewe.

³⁰ Zuda am maŋgeen ku sokbembeŋaŋ in eweŋan Kawawaŋ ku nâmtiyepm zetnaŋ kulumti mamamtemien. Âpme Zuda am ekŋenaŋ Kawawaŋmak mamayet wisat mme egaŋ naman in indatime egalen aŋgalaŋ gogot keŋan kwabienanŋ mamaip.

³¹ Mme nan Zuda amnaŋ in eweŋan mambienok Kawawaŋ tazin e nâmtiŋgut egat zetnaŋ nâmti ku manâmkŋepeip mme in Kawawaŋaŋ aŋgalaŋ gogot in mamimindain. Yaŋgut ekŋenaŋ gilik zemti Kawawaŋ nâmkŋepeme egaŋ kogogak Zuda am ekŋen aŋgalaŋ gogot mimindawe.

³² Zuda ammak am Zuda maŋgeen ku sokbembeŋaŋ ekŋen ilinsakwep Kawawaŋgat zimosetnan a yompaŋset bemâbien. Kogok mame Kawawaŋaŋ ilinsakwep kemberŋ mimindamti aŋgalaŋ gogotnanen indatim kwat indeme tapmaip.

Nin Kawawaŋgat kwizet buŋamaŋ mimwatonzempewanup

³³ Wakae, Kawawaŋgalen nânâ ma egalen ŋoktik ke temaŋ penaŋ tu temaŋ bekeboŋ. Zemdelan zenzeŋaŋgat yaŋaŋ ke am ŋenaŋ yaŋaŋ ŋep ku nâmatâtâgalen. Ma mulup mimiŋaŋgat yaŋaŋ kegogak am ŋenaŋ ŋep ku eknâmatâtâgalen.

³⁴ Kawawaŋgalen Zet Itnaŋanen zet kangwayet kapigok zein,
“Amobotnaŋgat keŋanen zet tazin ke an ŋenaŋ ŋep ku nânge. Ma egaŋ zet
tazeme an ŋenaŋ ku mukulem mpemti zeye.” (*Aizaya 40:13*)

³⁵ Zet ŋen ewe kapigok zein,
“Ma an ŋenaŋ kwitnaŋ ŋen ŋenaŋ msayeyaŋ keyet dopmaŋ mutumsawe?”
(*Zop 35:7; 41:11*)

³⁶ Kwitnaŋ kwitnaŋ ekmagengatnaŋ etaŋ makopmâzin. Egaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ sambe keyet ŋotekŋin bein ma egaŋ keyet damuŋin bein ma kwitnaŋ kwitnaŋ sambe mge keyet nin egat kwizet buŋamaŋ mwawagalen kegok mti sesewatsapeŋ mamambanup. Ke penaŋ.

12

Nin keŋ ma sekŋ Kawawaŋgat sâpe sâpenok sawanup

¹ Kilaismagen notnne, neŋ Kawawaŋ anŋalan gogotnaŋgapmti zet nanaŋaŋ ŋen zema nâit. In keŋ sekŋin Kawawaŋgat sâpe sâpenok ke teŋ ewe segen alik kapi tapmamti ketalasime egat etaŋ bewe. Mme in ilin sâpe sâpeŋin nembon ke Kawawaŋaŋ ekme oli oliŋaŋmak nâmtikŋaŋ min keyet kataŋ wembe. In kogok mip keyaŋ Kawawaŋgat sesewatsaip keyet kataŋ bein.

² Mti mama mimiŋinaŋ am nâmkŋipepepiŋaŋ mamamti maip sepem kebon ku mambep. In keŋ otnânâŋin mim gilik peme sepem ikŋak penaŋ beme Kawawaŋgalen zetnaŋ tazin keyet kataŋ mulup dolakŋaŋ ma mulup Kawawaŋaŋ ektikŋaŋ mimiyeleŋ ma kwetetepmaŋ keyet zapat mambep.

Am ŋen Kawawaŋaŋ winde saye keyet kataŋ mulupmaŋ mbe

³ Kawawaŋaŋ keŋ taolet mnamti mulup kapi naŋgayepmti in sambeyet pigok zema nâit. Am ŋenaŋ ikŋaŋgat nâme mobotnaŋ ku bewe. Kawawaŋaŋ in nâmkŋipepeyet winde indaye keyet nâmkŋipepe keyaŋ mopmaŋ bemindeme keŋin mtoti mambep.

⁴ In kapigok nâit, sekŋ kwewetaŋ yaŋgut betnaŋ setnaŋ mee keyaŋ mulup mimiŋin sepem ikŋak ikŋak miwaŋgut ekŋen sek kwepgat butnaŋ.

⁵ Kenok nin Kilaismak tusumti kwep bewennaŋ manup nin sepem kwep kebon. Nin am sambeyaŋ ondekti nâmkŋipepeen kwep bemti Kilaisiyet setnaŋ ma betnaŋnok bemmamti mukulem ikŋak ikŋak mamnup. Ewan sek kwep ke bandim mpesâgât mamnup. Nin sambe piwan sek kwepgat butnaŋ butnaŋnokgapmti mukulem mukulem kekok mamambanup.

⁶ Nin Kilaisiyet sekŋaŋ butnaŋnokgapm Kawawaŋaŋ keŋ taolet m ndamti sisiliŋ kukuyet winde toŋak toŋak ndaye. Am ŋenaŋ Kawawaŋmagengatnaŋ zet notnaŋ tin ma Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ zemkawaŋ bembeyelen winde sasaŋaŋaŋ buŋam zapat ke zemkawaŋ besâgâti Kawawaŋaŋ zet kapi ndain ke nâmkŋipemti zet ke etaŋ zewep.

⁷ Ma ninmagengatnaŋ ŋen ek notnaŋ mukulem mimiyeleŋ winde sasaŋaŋ beme mulupmaŋ ke eksemti mbe ma ŋen ek Kawawaŋgalen zet zikat indandayet winde sasaŋaŋ egaŋ an zikat indanda mulupmaŋ ke eksemti mbe.

⁸ Ma nan ninmagengatnaŋ ŋen ek Kawawaŋgalen zelen zet tazin ke timti am zemgwatnaŋ mimiyeleŋ winde sasaŋaŋ ek mulup ke weyaŋti mbe. Manan ŋen ek mânep milawatmak mama keyet winde sasaŋaŋ ek mânep milawatnaŋ ekdamuŋ mti bekopsat indamukulem msâgât nâmtemtempin mbe. Ma ŋen ek an damuŋ mulup mimiyeleŋ winde sasaŋaŋ egaŋ an damuŋ mulupmaŋ weyaŋ mbe. Ma ninmagengatnaŋ ŋen ek notnaŋ nukŋanen tapme kemben mimiyeleŋ winde sasaŋaŋ egaŋ nukŋaŋ titi ke oloŋen palen mbe.

Notn notn mamayelen set

⁹ Notdaŋgat gogot mimi ke keŋdaŋgatnaŋ penaŋ kwapme mbanik belak dembusek etaŋaŋ yek. Mti mama mimi bekaŋaŋ ke kasa kumpemti naman mama mimi pemben aŋ mkipmaŋ bemti mamambanik.

¹⁰ In notn notn penaŋ mti mambep. Mti in sambeyaŋ noline ekse ekse mti ilinaŋgat manâme topmambe.

¹¹ In Kawawaŋgalen mulup mimiyeleŋ sebet susukpin, winderinben mbep. Naman mulup kegogak windemben mamambep.

¹² In Amobotnanaŋ inmagen kwitnaŋ ɲen mimindasâpmgat damuŋ mamti oloŋen palen mambeŋ. Nuknaŋ ɲen inmagen sokbeme in winde timti katiknaŋ bemi tabeŋ. Mti kan katan in dundundu mulup mpeŋ mamambeŋ.

¹³ Naman Kawawaŋgalen am notnaŋ indikme olat olat palen mame indamukulem mimindewep. Ma am mukup notnaŋ kopme indikti in weyaŋ indikdamuŋ mimindewep.

Am nâmkijpepeŋinpiŋmak notn notn mamayelen set

¹⁴ Amnaŋ in tototŋak indom walesâpme in Kawawaŋgaŋ ekŋen dolaknaŋ mimindandayet dunduwep. Kegogak ingat dembusekŋinaŋgatnan saik zet ɲen ku tobeŋ.

¹⁵ Nolinaŋ keŋan segeyek mme in ekmak seabemti kwilekiyet segeyek min ke mukulem mti tabeŋ. Naman nolin ɲen keŋ sindem palen tapme mukulem mti keŋin sindem palen tabeŋ.

¹⁶ In ilinaŋgat maotnâip ɲoktik sepem keboŋagak noline tototnaŋ ekŋengat otnâmindewep. In ilinaŋgat nâme mobotnaŋ ku bewe, nolineyet nâme mobotnaŋagak bewe.

¹⁷ An ɲenaŋ inmagen kwileki ɲen mim yuŋgum indame in dopmaŋ kegogak ku myuŋgum sawep. Yaŋgut in am sambe ekŋengat zikalinan mama mimi dolaknaŋ etaŋ mamambeŋ.

¹⁸ Mti an ɲenmak ɲenzinziŋ ku mbep. Am sambe ekŋenmak notn notn mmambeŋ. Naman an ɲenaŋ gâgât notn notn ku mbe beme e egalen kwitnaŋ kwitnaŋ.

¹⁹ Notnne penaŋ, in am ɲenaŋ myuŋgum indame keyet dopmaŋ ku gilik zemti mindawep. Myuŋguŋgu ke Kawawaŋgat betnan esemtenj bempewep eneyet Kawawaŋgaŋ iknaŋ pigok zeye.

“Dopmaŋ mututu ke nâlen mulup.”

(Zii Zet 32:35)

²⁰ In kapigok etaŋ mbep,

“Kasaŋin meuyet gakime meu indawanik ma tuyet gakime tu samane nimbe. Geŋ kegok mmane gâlen mama mimi dolaknaŋ keyaŋ an tondi ke sakambuk temaŋ sawe. Mme keŋaŋ mgilik zenak mene.”

(Totatgaleŋ Set 25:21-22)

²¹ Mama mimi bekaŋaŋ geŋ ku mtogewe. Geŋ mama mimi dolaknaŋ mmane keyaŋ bekaŋgalen winde kume topmâbe.

13

Nin gapman ekŋengalen zet kandaŋan mamambanup

¹ Gapman mulup ke Kawawaŋmagengatnan sokbeyeyepm am sambe gapmangalen zet kandaŋan mepme delaŋ zemâpbe. Ekŋen Kawawaŋgaŋ zemâtâtpeye keyet katnanen mulupminn mamip.

² Kegogapmti annne gapman mulup mti maip ekŋengalen zet ku kuwanup. Zelin kulunup beme ekŋengalen yek; Kawawaŋgalen zet kulunupnok bein. Keyet dopmaŋ kangat zelen tabanup.

³ Mti am damuŋin mamaip ekŋengat kiŋgagatpiŋ. Mama mimindi dolaknaŋ tagain beme eneyet kiŋgasât? Bekanaŋ mamip ekŋenaŋ kiŋgat indeip eneyet ekŋenaŋ bekaŋaŋ mamip keyepm kegok mip. Âpme nin kiŋgagatpiŋ mamasât nâmti mama mimi dolaknaŋ mbanup.

⁴ Gapman ekŋen Kawawaŋgalen mulup angapmti ndamukulem mme dolaknaŋ mamayet mulup mamip. Âk ekŋengalen zet dolaknaŋ mimiyet

zeip ke ku gawepumti bekanan mnup beme eknen bekananngat dopman mututuyet mulup mimiyelen Kawawanan mulup zet ke indaye.

⁵ Keyepmti in zelin penan gawepuwep. E yan an kapigogat: dopman mutumgawep keyet kingagaganngat etan yek ma ingat keninanen ke mimiyelen kenin maindembein keyet penanan msatnâmtiyepm mamip.

⁶ Eknen Kawawanan damun mulup mimiyet zemindeye ke mamip. Keyet nin takis mânep bemann keyetnan timtati tosanin tiwep ma ninmagen mulup mbep.

⁷ Âpme in kwitnan kwitnan zemâtâtâtan keyet katan mbep. Takis indandayet zenzenan eknen takis mânep indawep. Eknen sisilin mulup mimindandayet zenzenan eknen sisilin mulup mimindawep. Kandaninan mtoti mamayet zenzenan eknenngat kandaninan mtoti mambep. Kwizet bunamin mwawatgat zenzenan eknen kwizet bunamin mwat indewep.

Notn notn mti keŋ taolet dopdop mbep

⁸ Nodangan dopman geŋmagen tazin beme ke mutuwanik. Ninmagen dopman nen mututuyelennok tazin ilak nolinanngat indembembe ke taindame nolin kan katan gogot mimindemambep. Kogok mbewan zeinen in nâlen gogotgalen zii zetn mangawepun bein.

⁹ Zii zelen pigok zenzenan:
“Awembinjit kalelan ku mbalup,”

“Geŋ kasa ku kuwanik,”

“Geŋ kambu ku tiwanik,”

“Nodangan kwileki neniyet ayak ku mbanik.” *(Kisim Bek 20:13-17)*

Zii zet ke ma ankenoo zet notnan sambe talip eknenngat temakwep bemti noteknan pigok zenzenan,

“Gitangan mangembein sepem kegogak nodangan gembewe.” *(Wok Pris 19:18)*

¹⁰ Am gogotmak mambe egan notnan kwileki nen ku myungum sawe. Keyepmti am nenan gogot palen mamain egan zii zet nodangan gogot mimi ke ilak mangawepun.

¹¹ Kegok mimiyet zemindendenan in kan alak tapmanup kapiyet yanbemti mit. In muluk wewenanok mama tapmaip e peme tapme ewenan Kawawan nâmkipepmi mama mimi dolakan mbien ewan mit eneyet Amobotnan kokotnangan kan soknan bein.

¹² Tambumbu delan zeme msalan msasâgât sasat kuingapmti nin tambubuyelen kwitnan kwitnan timan tamepme msat msame kasayelen timbi sâk timti eksemti tatne.

¹³ Nin amnan msayet mananup kegogapm mama mimi pembenan mam mabanup. Nin tu katikan nimti keŋ kileŋ ku mbanup. Nin kanzowak kileŋ kileŋ mti imbimak set kileŋ ku mabanup. Ma nin am notne eknenngalen kwitnan kwitnanngat ayak mti nenzinin kileŋ ku mbanup.

¹⁴ Zisasi Kilais ek nâmkipepmi ekmak tususun tapme mamti mambep. Mti keŋ itnanngalen mama mimi mgasik sambe e bamkumpemti keyet nen ewe ku otnâmbanik.

14

Nin notnneyelen mama mimiŋanngat yan an ekti, “Geŋ keboŋ neŋ keboŋ nnagak,” zemti ku atindândawep

¹ Am nâmkipepeŋinmak notnan ingat tunguwinan tapmaip eknen nâmkipepeŋin tuwat tuwat kogogapmti mama mimiŋanngat ku atindândawep.

² Notnañ inmagen an nâmtemteminpiñ ekñengalen mama mimiñin kapigok tatindain, “Neñ kwitnañ sambe ñep nimâbâgalen etañ.” Ma notnañ nâmtemtemñinmak pigok nâip, “Neñ kwitnañ kwitnañ Kawawañañ nâme neñ niniyelen beye ke etañ niniyelen,” zemti msikokok etañ manip. An nâmtemtemañpiñañ an nâmtemtemñañmagat ku ekme topme nâmtalat pewe.

³ It temakwep Kawawañgalen am kegogapm geñ nâmtemtem kumti kwitnañ kwitnañ eksesepiñ mannik in noline nâmtemtemñinmak ku indikme topme ektalat indewep.

⁴ Keyepmti geñ an zibonañ an ñeniyelen mulup an ñeniyet, “Geñ Kawawañgalen set tazinen ke ku mainik,” zeme ñep bewe? Egañ mulupmanen windenañ bemti tabe ma tuwat tuwat bewe keyet zetnañ zenze ke Amobotnañañ zenzeyelen, eneyet zet kebonñ zenze ke Kawawañgalen; nin yek. Keyepmti egañ tuwat tuwat ñep ku bembeyelen Amobotnañañañ mukulem mpeme ñep gweñ gweñ kumti tabe.

⁵ An ñenañ kasup kwep ñeniyet nâme mobotnañ penañ beme pigok manâin, “Kasup mulup mimi kwep kapiyañ kasup notnañ seabemindemti gwaen tazin kegok mambein.” Âpme an ñenañ nâme, “Kasup mulup mimi sambe bepi sepemin kwep mambein” Am sambe nânâñin sepem iñak iñak kegok tazingapmti kwileki ñen msât nâmbep beme ñep ilinak kwep kwep nâmti mbep.

⁶ An msasa ñen Amobotnañgat sesewatsasayet nâmti ombepep beme egañ Amobotnañ kwitnañ kwitnañ mwasâti kegok mip. Ma an songom meu nâmtemtemañpiñ manin ma an nâmtemtem mti eksemti egañ sikokok etañ manin. Mti egelañ kegok milut ke Amobotnañ Kawawañañ kwitnañ kwitnañ meu maidain keyet nâmti dundum samti wisikñ zemti manilup.

⁷ Am nin mamananup kapi ninañgat kwizet buñamak bembeyet mti ku mamananup yek. Nin mama miminnanen kwitnañ ñen minup beme nin ke mman Kawawañañ keyet kwizet buñamañ tin. Mti mama mamananup ke Kawawañañ nâme tikñañ bembeyelen ke mti keyet keñan mene gakiki aiknup beme ke kegogak Kawawañgat zapat bein.

⁸ Kegogapmti nin msalen kapi mamti Amobotnañgat kwitnañ mwatomzempemti mamambanup. Nin Kawawañgalen zapat mamananup keyepmti gakinup ma alik mambanup beme Kawawañgalen kwitnañ kwitnañ etañ.

⁹ Amobotnañ gakimti naman gilik zemti wage ke yañañ kapigogat, Kilaisiyañ am gakikiñañ ma am alik mamananup ningat Amobotnaññ temakwep mamayet nâmti gakimti wage eyañ ningat Amobotnaññ tazin.

¹⁰ Kilais ek ningat Amobotnaññ kogogapm geñ songom meu ku manik in ekñen songom meu manip ekñengat zekukuñin ku mbep. Naman kegogak geñ songom meu manik in ekñen songom meu ku manip ekñengat zekuku ku mbep. Nin sambeyañ Kawawañgat zikatnan sokbemann egañ nin sambeyet zetn zemdelañ zewe.

¹¹ Kawawañgalen Zet Itnañanen golañ zenze an Aizayayañ zet meluwañ kapigok mimiñañ tazin,

“Amobotnaññ zeinen neñ penañ sukwep penañ mamayapgapmti in nâgât pedondom namti zewep. Nen Kawawañ neñ an zet zemdelañ zenze an.”
(Aizaya 49:18; 45:23)

¹² Keyepm nin sambe pi Kawawañgat zikatnan yaññ zemsokbemann delañ zemâbe.

In nolineyañ Kawawañ mâbâgalen selin kwitnañ ñenañ ku bekekbep

¹³ Keyepmti in Kilaisiyelen am manje ekngat zet zemdelañ zenze zet mulup ku mbep. Mti naman ñen kapigogak ku mbep, in Kilaisiyelen am manje selinan kwitnañ ñen mme keyañ ekñen mme toindondoyelen seleset ku indaik mebep.

¹⁴ Neñ Amobotnañ Zisasmak tusuwanañ mamayap keyepmti neñ pigok nâyap, meu sepemañ inak inak tapmezin keyañ naman keñ mme bekanañ beme neñ Kawawañgalen ku bembeyelen mulup mamm. Kogogapm ñen egañ meu ekseñañmak, “Ñen nimti keñ keyañ mme bekanañ beme Kawawañgalen an ku bewap,” nâme nin egalen nânâ ke ku mann topme meu ke niniyelen apitilimpewek mene.

¹⁵ Kogok apitilimpemtingut geñ zedi mâti meu egañ, “Nima keñ mme bekanañ bewe,” manâin ke naman geñ giti totati tatnimane gige. Gikti egañ keñanen nâme bekanañ bep. Kegok mnak beme gâlen nodanggat keñdi beme ke ku tazin. Geñmak nodi it ilisakwep Kilaisiyañ gilik zemi idadagat gakiye. Keyet geñ nodanggat ñoktik nâmamañañ kumane gakikiyet setetekdi lendetme mama mimi egañ nâmtetem min ke ku mbanik.

¹⁶ In kwitnañ kwitnañ pembedañ zemti maip keyangut mama mimi keyet nodañ ekme nukñañ ma eksesemak mambein kogogapm geñ eksemti mbanik. Mneti nodañ keyet nâme mgasik mambeinañ zeok zet notnañ zeweyet eksemti mammbanik.

¹⁷ Kawawañgalen zemâtâtâtgat mama ke Emetak Teñañ amgat keñinan mulup mme amnañ mama kapigok mamip: nolinmak oloñkati mamaip ma nolinmak keñ sewakñañ palen ma mama kwetetepmañ Kawawañañ nâmtikñañ min ke mamañinan mamkawañ beip. Kawawañgalen amnañ in keyet otnâmti tu meuyet etañ atindândâ ku mbep.

¹⁸ Keyepm an ñenañ set ke imti Kilais sisiliñ mulup msamti mainen Kawawañañ ek nâmpeme dolakñañ bewe. Ma am ekñañ kekok egat nâme dolakñañ penañ bewe.

¹⁹ Keyepmti sewakñañ mama keyañ notnnemak ningalen mamayet popeñañ bembeyelen ñokañkañ kumti mbanup. Naman notn mukulem mukulem ke kogogak mti Kawawañgalen mama mimi in mimiyet manâinen ke mamañinan penañ mkatikñañ bewep.

²⁰ Geñ tu meuyepmti nodangalen nâmkinpepeñañ Kawawañmagen tazin ku walebanik. Bo meu sambe ekñen ke dolakñañ etañ. Kawawañañ nin niniyelen bempeye yangut bo meu ninup keyet notn keñañ walatme ekme tokukuyelen bep beme geñ bo meu ke ninipiñ.

²¹ Geñ nodi keñañ ku mmane bekanañ bembeyelen nâmbanik beme geñ songom sesumbanañ ma wain tu ma kwileki ñen ku nimbanik ma kwileki ñen mmane nodanggat keñañ mme bekanañ ku bewe.

²² Geñ kapigok nâmbanik, tu meu niniyelen maotnânik ke geñ ma Kawawañ igalen kwitnañ kwitnañ. Kegogapmti nodimak tu meuyet atindândâpiñ. Geñ kwileki ñen yayañ palen ku mnik beme keyet keñdan nâmane ñep beme oloñen mbanik.

²³ Yangut an ñenañ keñ zut mtingut kilen ke nimbe beme ek nimti yommak bewe. Egañ nâmkinpepepiñ ilak nin keyet penañañ kekok sok-bewe. Nin kwileki ñen nâmtetem palen belak etañ mmann keyañ yommak etañ bemâpbe.

15

Nin Kilaisiyañ manje sepem keyet katañ mabanup

¹ Nin nâmkînpepeen katikñañ bemti kwitnañ kwitnañ ñen ku eksemti kambuk ku manzenup nin am nâmkînpepeñin tuwat tuwat kwitnañ kwitnañ eksemti kambuk manzeip ekñenmak atindândâpiñ sewakñañ palen mambanup. Kogok mamti nin nânuwen kapiyañ pembedañ etañ kogok nâmti sek mmopmot ku mbanup.

² Nin notnne indamukulem mmann nin mama mimi dolakñañ minuwen keyañ ekñen indamukulem mimindeme Kawawañmak tusu mamañin mkatikñañ bewe.

³ Kilais egañ kegogak ikñañgat nâme mopme ku manje. Kegogapmti Kawawañgalen Zet Itnañanen Dewilañ Zisasiyet zet ñen kapigok kuyeyañ tazin ke penañañmak beye,

“Kawawañ zentalat pewien keyañ neñ zentalat newien kegok bein.” (*Sam 69:9*)

⁴ Kawawañgalen Zet Itnañanen zet ke belak ku kukuñañ. Zet keyañ mama mimi dolakñañ zikat ndandayelen nâmti meluwañ mimiñañ. Zet keyet keñan tazin keyañ nin ñep ndamukulem mme nâmkînpepeen kaliñañ bem tati Kawawañañ koti yommak gakiki mtot idesâpm keyet damuñ mti webepañ tabanup.

⁵ Kawawañ ek am keñin mkatik beme kaliñañ bemti tatat toñañañ ñep indamukulem mimindeme Kilaisiyelen mama mimi ke timti keñ kwep bemti mambep.

⁶ Kogok mti nin sambe keñ kwep bemti Amobotnañ zemesesewatpewanup. Kegok minuwen Zisas Kilaisiyet bipmañ Kawawañ nin zemesesewat mnup keyañ kwizet buñañam mme palakñañ bein.

⁷ Notn notn mti keñ kwep bem mama keyañ ingalen mamayet popeñañ beme noline keñ oloñen palen indazemtetime kopme mait. Kilaisiyañ in indazemtetiye keyet penañañ notn notn mmame mti Kawawañgat kwitnañ mme palakñañ bewe.

⁸ Kawawañañ notnne Zuda indamukulem mme kapigok nânâyelen nâmti Kilais peme koge. Egañ ekñengat mukulem mimi an yeñsokñineyet zetik mge ilak Kilais zempeme kogeyañ egalen zetik ke mme penañañmak sokbeye.

⁹ Kegok mgeyepm am Zuda manjeen ku sokbembenañ ekñenañ Kawawañgalen añañalañ gogotgat zemesesewatpepeyet nâmti kegok mme Kawawañgalen Zet Itnañanen tazin keyet katnañ sokbeye,

“Neñ Zuda am manjeen ku sokbembenañ am ekñengat zikalinan zemesesewatgemti silik kwizet buñañmdi mwawatgat mililim kuwap.” (*2 Samuel 22:50; Sam 18:49*)

¹⁰ Naman zet ñen ewe Kawawañgalen Zet Itnañañ zenzeñañ kapigok tazin, “Am Zuda manjeen ku sokbembenañ ekñenañ koti ikñañgalen manjeen ekñenmak tusumti zemesesewatnewep.” (*Zii Zet 32:43*)

¹¹ Naman zet ñen ewe kapi zenzeñañ tazin,

“Am Zuda manjeen ku sokbembenañ, in ilinsakwep Amobotnañ oloñen mpemti sesewatpewep ma am sambe ekñenañ kegogak egat nâme mopme zemesesewatpewep.” (*Sam 117:1*)

¹² Ma Aizayayañ zet ñen kapigok kuye,

“Zesimagangatnañ an ñen sokbewe egañ Zuda am manjeen ku sokbembenañ ekñen ma am sambe ekñengalen Amobotnañ bewe. Mme am Zuda manjeen ku sokbembenañ ekñenañ egañ indamukulem mbeyet webemti mambep.” (*Aizaya 11:10*)

13 Keyepmti neŋ in Zuda am maŋgeen ku sokbembeŋaŋ ingat nâmkîŋpepeŋin ma webembeŋin Kilaismagen tazin keyaŋ keŋin msewak beme mamayet mandunduyap. Kawawaŋ ek webembe toŋaŋ keyepm Emetak Teŋ indaye keŋinan tazin keyaŋ webembeŋin mkatikŋaŋ beme mamayet mandunduyap.

Pâl Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ timti am Zuda maŋgeen ku sokbembeŋaŋ ekŋenmagen zenze an

14 Kilaismagen notne, inmagen keŋ taolet mimi ma mama mimi teŋ keyelen set ke ilak ke Kawawaŋaŋ keŋinan bemisik peme mamaip keyepmti ilinagak mukulem mukulem mti ŋoktik dolakŋaŋ dopmaŋ sam dopmaŋ sam mimiyet ŋep mmambep. Neŋ ingat yaŋaŋin kekok ke ilak manâmkatik beyap.

15 Âpme neŋ Kawawaŋaŋ keŋ taoletnaŋgat Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ zenze mulup ke tewalaŋ mneŋge keyepmti neŋ zet notnaŋ ingat zesâgâti kwalan kwalan ku mamiyap.

16 Kilais egaŋ am Zuda maŋgeen ku sokbembeŋaŋ ekŋenmagen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ zempalakŋaŋ bembeyet naombemneŋge keyepmti neŋ Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋgaŋpmti sâpe sâpe bumbu anak beyap. In Kawawaŋgat wisikŋ tewalaŋ Emetak Teŋaŋ keŋinan mme kwetetepmaŋ beme Amobotnaŋgalen wisikŋ tewalaŋ dolakŋaŋ Kawawaŋmagen neŋ mmet Kawawaŋgat tewalaŋ ke sâpe sâpe bumbuyet mulup zet ke naŋge.

17 Neŋ keŋ bugan oloŋen bein enenogat neŋ Kawawaŋgalen mulup ke mma keyet keŋanen Kilais Zisasiyet kwizet buŋamaŋ mwaban keyet nâyaŋ.

18 Neŋ sekŋ mobot zet zeya gwa yaŋaŋ kapigogak, neŋ Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ timti mulup dolakŋaŋ am Zuda maŋgeen ku sokbembeŋaŋ ekŋenmagen timet zema Kilaisiyaŋ indamukulem mme nâmkîŋpepeen kwabien keyepmti zeya.

19 Neŋ menok ma winde mamananan notnaŋ tatname zet zewan ke Emetak Teŋaŋ winde name mti Zelusalem mkaengatnaŋ yaŋbemti Kilaisiyelen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ katnaŋ ke ilak msat kataŋ zempalakŋaŋ bemmeti met Ililikam msalen met patan zewan.

20 Neŋ am ŋenaŋ mka taŋkawat tendempaye keyet palen mka walalatgat nâma ŋep ku bein. Kegogapm nanaŋgat mawalalap. Kekok mamiawen neŋ Kilaisiyelen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ kapi am notnaŋ ku nâip ekŋenmagen met zempalakŋaŋ bembeyet tikŋaŋ omba penaŋ matazin.

21 Kawawaŋgalen Zet Itanaŋanen golaŋ zenze an Aizayayaŋ zet zeye ke penaŋaŋmak bembeyelen manâyawen ke kapigok zeye, “Am zet zapatnaŋ ku nânâŋaŋ ekŋenaŋ ke eknâmâtâbep.” (*Aizaya 52:15*)

22 Zet keboŋ keyaŋ naopem manamandame mulup mamiyap ke ekma ektemtemŋaŋmak beme inmagen sakwep kokogalen kwindendenŋmak beye.

Pâlaŋ Loma am met indikti omteŋ Sipaen msalen mesâgât nâŋge

23 Neŋ am ekŋen kapimagen mulup mimiyet nâmbanen ilak mma delaŋ zeme inmagen kosâgât webe webe teepmaŋ mban ke elak daŋgome inmagen kosowap.

24 Neŋ in kot indikti inmak belaknik taindema mukulem notnaŋ mnamenŋgut indemti Sipaen msalen indem mebap ke nâma kopme oloŋen miap. Sipaen msat ke mebegalen manâyap kekokapm mebap.

²⁵ Yanjut alak pi Kawawangalen an imbi indamukulem msâgât Zelusalem mkaen mesâgât weyanbe weyanbe notnan tapmiap.

²⁶ Ke notnne Kawawangalen am bembenan Masedoniamak Akaia Plowins eknenan Zelusalem mkaen Kawawangalen am olat olat palen mamaip eknen indamukulem mimindemti zemtâmti milawat akumbemti beme Zelusalem mesâgât olojen palen tapmip.

²⁷ Eknenan ken taolelin tazin keyet katan mme dolaknan penan bein. Yanjut eknen Zelusalem am eknenmagen dopmanjin butnan tazin. Eknenan am Zuda mangeen ku sokbembenan ekngat Kawawangalen Zet Zapat Dolaknan Penan timamti zenze an bemti eknenmagen Zet Zapat Dolaknan Penan timkokotnan keyan ekngalen dopmanjin mututuyelenok keyepmti eknenan sekgalen bandim ke akumbemti indame nep penan bembeyelen.

²⁸ Âpme zemkatik bewien keyet penanan sekgalen bandim akum bewien ke nen timti met indama delan zeme gilik zem inmagen koti keyetnan Sipaen msalen mebap.

²⁹ Nen inmagen kobawen belak penan yek. Nen Kilaisiyelen winderanmak koti ingalen nâmkijpepenjin Zisasmagen bentalip ke kegogak mgwatnan mimindewap.

³⁰ Kilaismagen notnne, nen Amobotnan Zisas Kilais egapmti Kawawanin nin egalen mulup an ombemndeyeyepmti Emetak Tenan kenan bemp-eye keyan indamukulem mme notnneyet gogot mimiyet ndaye. Keyet Kawawanin nâlen nuknan ke mukulem mimiyet dundum sait.

³¹ In kegok namukulem mme Kawawanin Zudia msalengatnan am nâmkijpepenjin ekngalen belengatnan gilik zemti napbe. Ma Kawawangalen am Zelusalem mamaip ekngat am Zuda mangeen ku sokbembenan eknenan milawat ondek beme tim mebap keyet olojen mbep.

³² Kegok mme nen inmagen kosâgât olojen palen koti inmak bugan tat indema kegocet ke Kawawanin in ma nâgât ken mme olojen bewe.

³³ Kawawanin ek ken sewak mama keyet noteknan egan inmak kwesin mamayet nâmti dunduyap.

16

Pâlan Loma mka temangatan an imbi ekngat nâpen mamamtan

¹ In nâgât Kilaismagen ipm Pebe egan inmagen kot patan zeme in ek weyan ekdamun mbep. Ek Senkli mkaen imbi damun matazin.

² Âpme nen in Amobotnangat nâmti Pebe mkitik peme ingat tunjuwinan mamayet nâmti diindoyap. Kawawangalen an imbi nin mama mimi dolaknan kegok nep penan mimiyelen. Egan kegogak nen ma am notnan mandamukulem mamimindain keyepm ek nuknan nen sokbemsame in mukulem mpewep.

³ Mti Plisilamak Akwila eget nenmak nsakwep Kilais Zisasiyelen mulup animbananet nâgât egan indamukuin zewep.

⁴ Egelan nâgât mti sekjit walesat mbungapmti Kawawangalen am Zuda mangeen ku sokbembenan ma nen egetgat keyet nâmamozin.

⁵ Ma egalen mkaen an imbi ondeki Zet Zapat Dolaknan Penan zenâ zenâ mamip ingat kegogak indamukumindein. Ma in Epinetas notn penan Esia an Kilais kuknanat nâmkijpeyeen ek kegogak mukumpeyap.

⁶ Malia egat kegogak zeme nâk egan inmagen mulup omba penan mge keyepm nen egat nâma dolaknan beme ek kegogak mukumpeyap.

⁷ Adonikus an ma Zunias ek imbi eget am manje msat kwepgatnan nen keyetnangapmti nenmak nsakwep mka katinan kek ndeme taben. Egetgat

zeme nâselup neŋ eget kogogak mukumideyap. Eget an imbi kwizet buŋamit temaŋaŋ ma eget kogogak an imbi Kawawaŋgalen zet timamti zenze an ekŋengat tuŋguwinan mamti Kilaisiyelen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penanŋ neŋaŋ bemti nâmbun. Neŋ ewe belak mama egelaŋ kegok mbun.

⁸ Ampliatus ek Amobotnaŋgalen mama mimien notn penanŋapm mukumpeyap.

⁹ Ulbanus ek Kilaisiyelen mulupgat mandamukulem mindein ekmak Stakis egat notnet penanŋat idamukum ideyap.

¹⁰ Apelis ek Kilaisiyelen mulupgapm sindem omba same ke epumti manŋe keyaŋ mme ek Kilaisiyelen an penanŋ mamain mukumpeyap. Mti am Alistobulus egalen mkaŋanen matalip ekŋen kegogak mukumindeyap.

¹¹ Zuda an notn Elodion ma am Nasisusyelen manŋe Amobotnaŋmak mamaip ekŋen kegogak indamukumindeyap.

¹² Imbi zut Tilipenamak Tiliposa egelaŋ Amobotnaŋgalen mulup nukŋaŋbenŋ penanŋ mamilup. Imbi eget kegogak mukumideyap. Pesis ek Kawawaŋgalen mulup windenŋaŋbenŋ mangapmti ek kegogak mukumpeyap.

¹³ Lupus ek an Amobotnaŋ mâti mamayet giŋgiŋ mamain. Ek mamenet egelaŋ dolakŋaŋ nadamuŋ mbun mti mamaŋaŋ nâgât mammnok penanŋ beye keyepmti eget kegogak mukumideyap.

¹⁴ Asinklitusmak Pligon ma Elmes ma Patlobas ma Elmas ma an notnne notnaŋ ekŋenmak mamaip ekŋen kegogak mukumindeyap.

¹⁵ Pilologusmak imbiŋaŋ Zulia ma Neliasmak ipmaŋ ma Olimpas ma Kawawaŋgalen an imbi sambe ekmak matalip ekŋen kegogak indamukumindeyap.

¹⁶ Kawawaŋgalen an imbi mama mimiŋin tazin keyet kataŋ ilinak notn notn mti bet butem aiwep. Msat kataŋ Kilaisiyelen manŋe ekŋenaŋ ingat kegogak nâpeŋ mamaip.

Am notnaŋaŋ nâmkŋepepemak maindakalaŋ indeip ekŋengalen zet

¹⁷ Kilaismagen notnne, in indakalaŋti Zet Zapat Dolakŋaŋ Penanŋ zemzikat indamimiŋaŋ ke myuŋgusât mamip. Am ekŋen keboŋgat indiksem indemti bankumindewep.

¹⁸ Am ekŋen keboŋ keyaŋ Amobotnaŋ Kilais egat mulupmaŋ ku mamip. Ekŋenaŋ ilinaŋgat keŋinaŋgalak mulup ke mamip mti sek mmobot zet zemti an imbi notnaŋ keŋin uwatnaŋ zet kelakŋaŋ mimindamti maindatetimindeip.

¹⁹ Zet Zapat Dolakŋaŋ Penanŋ nâmti manŋawepup keyet zet zapalin msat kataŋ mepmâge. Âpme neŋ keyet ingat keŋ dolak nâmti pigok diindosowap. Kwitnaŋ kwitnaŋ dolakŋaŋ mimiyet keŋin imbelaŋaŋ beme oloŋen palen mbep. Kwitnaŋ kwitnaŋ bekaŋaŋgatgut imbelaŋaŋ bemti ku mbep.

²⁰ Kawawaŋ An sewakŋaŋ toŋaŋ egaŋ Sadaŋ belaknik kapi mtopesâpm. Amobotnaŋ Zisas Kilais egalen keŋ taolelaŋ inmagen wemti wembe.

²¹ Mukulem mimin Timoti ma Zuda am notnne notnaŋ Lusias ma Zeson ma Sosipata ekŋenaŋ in kegogak indamukumindeip.

²² Tetias neŋ Pâlaŋ zet zeme keyet kataŋ zet kapi kumti Amobotnaŋgat kwitnanen zet kapi ingat kumidalup mti neŋ in kegogak indamukumindeyap.

²³ Gaiasyaŋ neŋ ma nâmkŋepepeŋinmak manndikdamuŋ minden egaŋ kegogak in indamukumindein. Ma Elastas ek Loma gapmangalen mulup an mka kapiyelen mânep damuŋ ek ma ningat notn Kwotas egelaŋ in kegogak indamukumindeip.

²⁴ Amobotnangalen angalaŋ gogolaŋ inmagen wemti wembe penaŋ.

²⁵ Kawawaŋaŋ neŋ Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ tim kotdiindowaneset ingalen nâmkîŋpepeŋin Zisas Kilaismagen tazin ke mme windenŋaŋbenŋ ɲep tatagalen. Mme Kawawaŋgalen zet enzililiŋaŋ eweŋaŋ baen takwage ke Nemunaŋ ningapmti peme kotgakikiyelen nâŋge kelak sokbeye keyet zapatnaŋ mandiindonup.

²⁶ Kawawaŋ mama kanzizit mamain egaŋ zemndeme nin keyet kataŋ manzemkawaŋ benup. Ma am sambeyaŋ ke nâmti gawepupuyet nâmti zeme golaŋ zenze an ekŋenaŋ papiaen yaŋaŋ sosok zemkawaŋ bemti meluwaŋ mpepeŋaŋ.

²⁷ Âpme Kawawaŋ ek an ɲoktikŋaŋ temaŋ mamain Zisas Kilais ningapmti zempeme koge keyepmti Kawawaŋ zem oloŋen mpemti kwesiŋ kwesiŋ sesewatpepeyelen! Ke penaŋ.

1 Kolin

Pâlan Kolin am ekñengat zapat meluwan ñeñan kapi kumindaye

Zapat meluwan kapi Pâlan Kolin ekñengat ñeñan kumindaye. Kolin ekñengat zapat meluwan zut kuye yangut nukñan sepem ikñak ikñakgapmti sek zut kuye. Pâlan Kolin mkaen Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñan Penan timepme sek zut beye kan keyet Kolin dapmelange msokbemindemti koge. Koti mame nukñan notnan sokbeme kot zeme nâmtiyepm zapat meluwan kapi kuye.

Kolin mka teman ke Akaia plowis keñan tazin. Manan Akaia msat ke msat teman alak pigokgat Glis makup keyet keñan tazin. Am msat keyetnanan zelin Glik zet ke manzeip. Kolin mka keyan nembu ganzenan ma msat busiliñan ñetekñan Aika msat teman ma Kolin mka temañatnan mezinen ke atam tatatnanok mam tazin. Âpme am wañgaen makotemien ekñenar tokwat bembululungat wisat mti sakwep mepmegalen nâmti wañganin Kolin msat busiliñanen ke gapumoti nembet daen mebemti moti mametemien. Mme naman Kolin ke kawa kambuk ikñakñen tapme keñanen amnan sesewat mulup sepem ikñak ikñak mamtemien. Kawa kambuk ñengat keñan Kawawañ sesewatsawien ma ñengat keñan nopiom mânep milawatgalen mene sesewatsawien ma kawa kambuk ñengat nopiom imbi set kilenñgalen. Kogok mme Kolin mka ke mama mimi mgasikgalen sulumsesikgan Kolin am indabulut tapmeyepm Pâlan zapat meluwan kapi kumindaye. Nukñan notnan Kolin mkaen dapmelange mambien ekñenmagen sokbeyeen kapigok: Ekñenar meu nopiom ekñengat sâpe sâpe zemindamti naman timkot bemkwiti kwiti munduman kobeme dapmelange ekñengat tunjuwinanen notnanan ke met kwitim nime zezet banbananmak sokbeye. Notnanan nolinañgalen mama mimiyet ektekalili mulup omba mbien. Nolin towewenar ekñengat tewalan bembeyet nâmti kumindaye (7:1; 8:1; 12:1; 16:1).

Zet ñetekñan teman kapigogan 1 Kolin zapat meluwan keñan talip:

1:1-9 Pâlan indamukumti zemgwanar zet notnan zeye

1:10-4:21 Zet atindândâ yan dapmelange kalange

5:1-6:20 Msatgalen mama mimi bekananar dapmelange ekñengalen nâmkñepeñin waletme delan zemâge

7:1-40 Pâlan awimbin mamayet zet notnan zeye

8:1-11:1 Keñ zut palen ku mamayelen; Zisas kwewetan nâmkñepemti mamayelen

11:2-14:40 Dapmelange ñoktik sepem zibon mâti Kawawañ sesewat-pepeyelen

15:1-58 Zisasiyan gakikiyeengatan wageyepmti am nâmkñepeñinmagan kegogak wabep

16:1-24 Pâlan ikñangat zigok mimiyelen nângeyet zemkawan bemti zemgwanar mindamti eksem mamayet zemindeye

¹ Pâl neñ Kawawañar ikñan nânganok Zisas Kilaisiyan buñam zap-atnan zempalakñan bembeyelen annan nakumtetiye ma ningat notn nâmkñepeñanmak kwitnan Sosenes

² nit meluwan kapi kumti Kawawaŋgalen am nâmkinpepeŋinmak Kolin mka teman mamaip ingat kumbemalu kozin. Kawawaŋaŋ in Zisas Kilaismak tusumindemti mme teŋ kwapme iknaŋgat zapat etaŋ mamayet indakumtetiye. Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaaŋ keyaaŋ am sambe msat kataŋ Amobotnaŋaŋ Zisas Kilais masesewatpeip ekŋenmagen penaaŋ bein ma egaŋ ekŋengalen Amobotnaŋin ma sakam kegogak ningalen Amobotnaŋaŋ bein.

³ Bipm Kawawaŋ ma Amobotnaŋ Zisas Kilais egetmagengatnaŋ keŋ taolet ma keŋ sewakŋaŋ inmagen wemti weweyelen mandundulup.

Kolin am ekŋenmagen zet zapat dolakŋaŋgalen penaaŋaŋ sokbeye

⁴ Kawawaŋaŋ in Zisas Kilais nâmkinpeme keyepmti egat pembenaaŋgat keŋ taolet omba mamimindain. Neŋ Kawawaŋgalen keŋ taoletgat ma kwitnaŋ kwitnaŋ kapiyet egat kan kataŋ wisikŋ zemti mandundayap.

⁵ Enenogat in Zisasiyelengapmti Kawawaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ sambe in tim mamayelen indaye ke kapigok: in nânâ penaaŋ keyelen yaŋaŋ kogogak winde indame nâmbien ma Kawawaŋgalen zet katnaŋ penaaŋ ke amgat diindondoyet winde ŋep indayeyaŋ tat indain.

⁶ Ke Kilaisiyet buŋam zapatnaŋ ingat tuŋguwinan zemkawaŋ bemann keŋinaŋ atam katik mbien.

⁷ Keyepmti in Kawawaŋgalen Emetak Teŋaŋ taolet yaŋaŋ yaŋaŋ maindain kwep ŋen ku matimalip timti in Amobotnaŋaŋ Zisas Kilais bamgat sokbekkawaŋ beme eegalen gulak damuŋ mamip.

⁸ Ma Kilaisiyaŋ in kegogak bandim mimindeme teŋ mama tapmepme kan delaŋ zenze sokbeween Amobotnaŋaŋ Zisas Kilaisiyelen kokot kanen ingat myuŋguŋguŋin ŋen ku aikbe.

⁹ Kawawaŋaŋ Amobotnaŋaŋ Zisas Kilais ekmak pepen bemti mamayet nâmti indakumtetime kobien. Ek zet ŋen zem ŋen zem ku mamin.

Kolin dampelanŋe ekŋenaŋ kalalaŋ mbien

¹⁰ Kilaismagen notnne, neŋ Amobotnaŋaŋ Zisas Kilaisiyet kwitnaŋgapmti in golaŋ zet diindoma nâit. In zet mmot mtot mti tuŋguwinan kalalaŋ temaŋ ku sokbak. In keŋ kwep bemti kalalaŋin tazin ke weyaŋme kwep bak. Mme keŋinan ma nânâŋinan tusumti keŋ kwep mamayelen nâwep.

¹¹ Kilaismagen notnne, ingalen tuŋguwinan atindândâ temaŋ tasokkein keyet zapalin ke Koloweyelen sip kwep notnaŋaŋ kot dinome nâmban.

¹² Zet zapalin kapigok kot zeme nâmban. Inmagen notnaŋaŋ manzeip, “Nin Pâl egalen am.” Ma notnaŋaŋ manzeip, “Nin Apolosiyele am.” Ma notnaŋaŋ, “Nin Kepasiyele* am,” manzeip. Ma notnaŋaŋ, “Nin Kilaisiyele am,” manzeip.

¹³ Kegok ŋewaŋgut pigok ŋep zenzeyelen Kilaisiyaŋ ikŋaŋ epeemti sambe ku beye. Ma Pâl neŋ ingapmti tewen yomengatnaŋ indatitiyelele ku gakiwan. Ma Pâl nâlen kwilen tusumindemti tu ku zulutidewien.

¹⁴ Neŋ inmagengatnaŋ am sambe tu ku zulutidewan yek. Keyet neŋ nâma ŋep bein. An zut Kilipusmak Gaias eget etaŋ zulutidewan.

¹⁵ Keyepmti inmagengatnaŋ ŋenaŋ, “Pâlgat kwitnanen tu zulutgeyap,” ŋep ku zenzeyelen. Egaŋ kegogak, “Neŋ egalen zapat,” ŋep ku zenak.

¹⁶ Neŋ Stiwen ma an notnaŋ egalen mkaen matalip ekŋen tu zulutidewan ke nâmtalap. Yaŋgut am notnaŋ tu zulutidewan ma yek ke ku nâmtatideyap

* 1:12: Kapi Pitayet kwitnaŋ ŋen gilik zeleset makuip.

¹⁷ enenogat neŋ Kilaisiyaŋ am tu zulutindendeyet ku zemneŋge. Egaŋ Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ zemkawaŋbembeyelen mulup ke naŋge. Yaŋ neŋ am nânânjin temaŋ ekŋenaŋ manzeip kegok am ku maapitilimindeyap. Neŋ belak Kilais tewen kumasaŋsokpewien zapat ke amnaŋ nâmkiŋpepeyelen mandiiŋdoyap enenogat zet zapat ke ikŋaŋgat windenŋaŋ omba penaŋ tasain.

Kawawaŋgaŋ amgat set maweyaŋzin ke ŋoktik dolakŋaŋ penaŋ

¹⁸ Am waleletgalen mama mimi tapmip ekŋenaŋ Zisasiyet gakikiŋaŋgat buŋam zapat diindomann ekŋenaŋ nâme belakŋaŋ penaŋ mambein. Yaŋgut am yomengatnaŋ indatetitiŋaŋ ekŋengat buŋam zapat ke diindoman kemageset keŋinan Kawawaŋgaŋ ekŋenmagen mulupmaŋ windenŋaŋben mam.

¹⁹ Kawawaŋgalen Zet Itnaŋaŋ meluwaŋ ŋen pigok mimiŋaŋ tazin, “Neŋ am ŋoktikŋin temaŋ ekŋengalen nânânjin mtot indewap. Ma am ŋoktik sambe ma otnâip ekŋen ŋoktikŋin peŋ pema mebe.” (*Aizaya 29:14*)

²⁰ Mti amnaŋ nâme ŋoktik temaŋ mambein ke Kawawaŋgaŋ mapenpeme mezin. Kelak egaŋ am nânâ omba manâip ekŋengalen nânâ ke ku matimti zein. Egaŋ, “Am Zuda ekŋengalen zii zet nânup,” manzeip ekŋengalen nânâ ke ku matimti zein. Egaŋ am zelaŋ auuyelen weyaŋti manzeip ekŋengalen zet ke mapemewen.

²¹ In nâit, am Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ ku manâmkiŋpeip ekŋenaŋ Kawawaŋgalen ŋoktik temaŋ penaŋ ke nâme zet kilom mambein. Mme ekŋenaŋ ilinaŋgat ŋoktikŋinaŋgat Kawawaŋgaŋ ku nâmâtâtpewien. Yaŋgut Kawawaŋgaŋ am Kilais nâmkiŋpewien ekŋen ombemindemti yomengatnaŋ indatitiyet egalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaneset nin manzemkawaŋ benup keyaŋ am Kawawaŋgat zapat maŋgalaŋindein.

²² Zuda am ekŋenaŋ menok yaŋaŋ yaŋaŋ eegalen ŋoktikŋin temaŋ keeset bemti matalip. Ma am Zuda maŋgeengatnaŋ ku sokbembenaŋ ekŋenaŋ nânâ temaŋmak mamayet ŋoktikŋin keeset mambeip.

²³ Yaŋgut nin Zisas tewen kukuŋaŋ keyet zapatnaŋ manzemkawaŋ benup. Mme Zuda am ekŋenaŋ Kilais tewen gakiye keyet zapatnaŋ nânâyet ŋenzinziŋ mamip ma am Zuda maŋgeen ku sokbembenaŋ ekŋenaŋ nâme zet ke kilom mambein.

²⁴ Yaŋgut Kawawaŋgaŋ Zuda am notnaŋ ma am Zuda maŋgeen ku sokbembenaŋ notnaŋ ikŋaŋgat zapat bembeyelen indamandaye ekŋenaŋ Kilaisiyelen buŋam zapat zemkawaŋ beme nâmti ekŋenaŋ Kawawaŋgalen windenŋaŋ am yominangatnaŋ matimkwatindein ke maegip ma nânâŋaŋ temaŋ am walelelen ku mebegalen manâin ke kegogak maegip.

²⁵ Am ekŋenaŋ Kawawaŋgalen zet keyet kilom zeme keyaŋ naman egalen nânâyaŋ amgalen nânâ masebempein. Ma Kawawaŋgat an windenŋaŋ isikŋaŋ bugan nâme keyaŋ naman egalen windeyaŋ amgalen winde masebempein.

²⁶ Ke neŋ pigok nâyapgat zema nâit: Kilaismagen notnne, in ewe ikŋaŋgat zapat ku indakum tetiyeen baen kan keyet in sambe notnaŋ nânâmak ku mambien ma notnaŋaŋ kogogak windemak ku tabien ma notnaŋ kwizet buŋammak ku mambien.

²⁷ Am msat palengatnaŋaŋ anŋine ŋoktik temaŋinmak maombem indeip yaŋgut Kawawaŋgaŋ am ŋoktikŋin temaŋmagar sakambuk mimiyeleŋ nâmti keyepm am tototnaŋ penaŋ ke ikŋaŋgalen mulup mimiyeleŋ maonze-mindein. Ma am windenŋinmak ekŋenaŋ sakambuk mimiyeleŋ nâmti keyepm am ekŋen windenŋinpiŋ mamaip ke Kawawaŋgaŋ maonzemindein.

²⁸ Mme Kawawañ nep kwitnañ kwitnañ sambe am msat kapiyetnañ nâme mobotnañ mambein ke asesekgalen manâin keyepm egañ am tototnañ mañgeengatnañ ma am msat kapiyetnañ nâme ekñen am tototnañ bembenañ ma ekñengat kogogak nâmindeme belakñañ penañ bembenañ ke ombemindeye.

²⁹ Msalen am ñenañ Kawawañgat zikatnan sek mmobot mnakgapmti Kawawañ yañañ kekok mamimindain.

³⁰ Kawawañañ ikñañgat ñoktikñañgalak in indatetimti Zisas Kilaismak tusumindeye ma Kawawañañ mme Kilaisiyañ ningalen ñoktikñ beye. Mti Kilaismage set in Kawawañañ ikñañgat zapat mamayet ma yomengatnañ timkwat indemti teñ mamayet ombemindeye.

³¹ Keyepmti Kawawañgalen Zet Itnañañ meluwañ pigok mimiñañ,
 “An ñenañ ikñañgat sekñañ ku mobe. Amobotnañañ mulup mge keyet
 nâme mobe.” *(Zelemaia 9:24)*

2

Pâlañ Zisas kumasasokpepeñañ keyet zapat diindoye

¹ Âpme Kilaismagen notnne, neñ inmagen koti Kawawañgalen zet enzililiñañ penañ zewan ke zet dolakñañ weyañti zenze ma ñoktik temañ temañ ñen timti ku diindowan.

² Neñ kapigok nâmkatik bemti inmagen koban. Zet notnañgat yek; Zisas Kilais tewen kumasasokpewien keyet zapatnañ etañ diindosât koban.

³ Neñ inmak mambanen kan keyet neñ sebetn sukñañ beme kingati sebet diñdiñ palen mamban.

⁴ Neñ zet zemzikat indandan ma zet zapat zemkawañ bewan ke an ñoktikñjin temañañ zemkawañ bemti mamip keyet katañ ku mban. Neñ Emetak Teñañ winde name Zisasiyelen buñam zapat ke zemkawañ bema in nâmkijpewien.

⁵ Wa ke am ñoktikñjin temañ ekñengalen zet sakam ku zewan. Eneñogat neñ nâmbanen ingalen nâmkijpepeñin ke am ñoktik temañ ekñengalen zelen peme ku wetekum tatagalen nâmban; Kawawañgalen windeen peme wetekumti tatagat nâmban.

Kawawañgalen Emetak Teñañ kwitnañ kwitnañ manzemkawañ bemndain

⁶ Yangut neñ am nâmkijpepeñin katikñañ ma Amobotnañgat zetnañ mañgawepuip ekñengat tunjuwinan talawen buñam zapat Kawawañgalen ñoktikñañ temañmak neñ zet mandiindoyap. Naman zet manzeyap keyañ neñ am ñoktikñjin temañmak msat kapiyelen amobotnañ manzeip kebon yek. An ekñen keyelen ñoktik ke belakñañ penañ bewe.

⁷ Yangut nin zet enzililiñañ manzenup ke Kawawañmagengatnañ. Zet enzililiñañ kapi Kawawañgalen ñoktik temañ eweñañ baen msat ku weyañgeen ke nâmbiliwege. Zet enzililiñañ ke Zisas Kilais nin pembenañ be- mbeyet ketalasim ndaye. Yangut egañ an ñen ku dundum mamkwatnepeme alak tatnuwen kapi kwazin.

⁸ Msalengatnañ amobotnañ ñenañ Kawawañañ ñoktikñañ temaset kwitnañ kwitnañ setnañ zigoset mamin ke ñenañ ku nâmatâge. Ekñenañ Kawawañgalen ñoktik temañ ke ku nâwien keyepm Amobotnañ Kawawañgat yañañ penañ mamsokbein ke tewen kuwien.

⁹ Keyet Kawawañgalen Zet Itnañañ zet meluwañ kapigok mimiñañ tazin,

“An nenan zikalan ku ege ma wagan ku nâmatâge ma an nenan Kawawanan kwitnan kwitnan pembenan am ek gogot mammpeip ekngat indandayelen weyan beye ke ku eknâmmge penan.” *(Aizaya 64:4)*

¹⁰ Nin kwitnan kwitnan pembenan ke nin nâmatâtnup enenogat Kawawanalen Emetak Tenan zemâtândaye. Ke penan enenogat Emetak Tenan Kawawanalen noktik teman biliwawatnan sambe ke maekmâtâzin.

¹¹ An nenan nep notnangat kenngat yanng ku nâmatâtdak ken tonngan ikngan kwewetan manâmâtâzin. Kegogak Kawawanngat kenngat yanng an nenan ku nân; Emetak Tenan etan nep nâmatâzin.

¹² Âpme nin Emetak Ten am noktiknin temanmagengatnan ke ku tiwenn. Yek, nin Kawawanngalen Zet Zapat Dolakngan Penan ke eknâmâtât mimiye-lengapm iknganngalen Emetak Ten ke ndaye.

¹³ Keyepmti nin zet mandiindonuwen am noktiknin temanng manzeip keyet katan ku diindowenn yek. Nin zet Emetak Tenan manzemzikat ndainen ke mandiindonup. Sepem kegogak nin am kwitnan kwitnan mandiindonuwen Emetak Tenan mandiindo in sepem kegogak mandiindonup.

¹⁴ Am nen Emetak Tenanpin egan Kawawanngalen Emetak Tenngalen zet ku manân ek kwilekngngat nâmatâtnak? Egan zet ke nâme penanepin mambein. Zet ke am Emetak Ten tat indain etanng maweyanngâmâtâlip.

¹⁵ Am Emetak Ten kenngan tazin ekngan kwitnan kwitnan keyet yanng nep manâmâtâlip. Am Emetak Ten kenngan ku tazin ekngan am Emetak Ten kenngan tazin ekngat zelin zemdela ng zenze mulup nep ku mimiyelen.

¹⁶ “Amobotnngat kenngan zet tazin ke an kwiyan ngngayan nep zemâtât zikat same mnak?” *(Aizaya 40:13)*

Nin Kilaisiyelen noktik ke Emetak Tenan zikat ndame ke etan timti manup.

3

Dapmelange ekngalengalen an nenng bembekng Kawawanngalen mulup an

¹ Kilaismagen notnne, nen inmagen koti am Emetak Tenan indadamun mme mamaip ekngat zet diindondoyelen keyet katan ku diindowan. Inngat noktiknin am msat kapiyelen sepem kebon ma in Kilaisiyelen bunngam zapat ku nâwien keyepmti nen ngat okak ekngat zet zewaknok zewan.

² Nen meu katikngan ku indawan, belak nam etan indama nimbien ma meu katikngan zigok nimbiek? Enenogat kan pigogak in meu katikngan niniyelen katan ewe ku beip.

³ Alak in am Emetak Tenan indadamun mme mamaipnok ewe ku mamaip. Inngat noktiknin am msat kapiyelen sepem kebon nâmti pepet ma atindândândâ tunnguwinan mti am nâmkngpepepinpin ekngan mti maip sakam kegok tapmip.

⁴ In pigok tazeip, “Nen Pâliyelen am,” ma “Nen Apolosiyyelen am.” Kegok tazeip keyan zeinen in am msat kapiyelen nembon beip.

⁵ Apolos ma nen nit kwiyeipm in ngat egegalen am manzeip? Nit mulup an etanng belak Kawawanngalen Zet Zapat Dolakngan Penan diindomalun in Kilais nâmkngpewien. Keyet katan Amobotnnganng mulup ikngngat kwep kwep zemndeyenok mbelin.

⁶ Nen alikngan katnan etan onzewan. Âpme Apolos egan kegogak nusngan etan mge. Âpme Kawawanngan ikngan mme penanng sokbeye.

⁷ Keyepm an katnañ ondeye ma nusiñañ mge keyañ mulup omba penañ mge ñep ku zenzeyelen. Kawawañañ mme penañañ masokbeingapmti egan mulup omba mamgulak ñep zenzeyelen.

⁸ Maondeme mozin ma nusiñañ mamin an eget ke sepemit kwep. Yangut mulup mimiñit dangat katan tosañangulak iknak iknak tiwalup.

⁹ Nit belak Kawawañ mukulem mimiñañ anenet mme in Kawawañgalen mulupmanñgalen msat nembon. Kogogak in Kawawañgalen mka nembon nit tawalalup.

¹⁰ Kawawañañ keñ taolet mnamti nânâ nanñe katan neñ mka walalalan tañkawat kaliñañ pema towege. Âpme timbilanñe ilak mpepenañ keyet palen amnanñ mka penañ tusumti tawalatmolip keyepm am ekñen keyañ weyañ nâmâtâtati walapbep.

¹¹ Kawawañañ Zisas Kilais amnanñ mka timbilanñe mampeipnok bemp-eye. Zisas Kilais ek am nâmkinñpepenñmak ekñengalen mka timbilanñenñ keyepmti an ñenañ asekti timbilanñe alakñañ mimiyeleñ sakam yek.

¹² Âpme mka timbilanñe mpepenañ keyet am notnanñañ tusumti gol ma silwa ma nanzañ tosañañ temañ ma tep ma mgek ma puñ kawaseñ kebonañ walamobep.

¹³ Kan temañgat Zisas kobe keyet muluwinanñgat yañañ tewañ zimti mka butnañ kwep keyet kwiyañ katikñañ ma bakñañ walalatnañ keyet penañañ msokbewe. Mka keyet palen tep temañ zimti tewañ mka mulup mimiñañ keyet yañañ msokbewenok am kwep kwepgalen kegogak mbe.

¹⁴ Âpme an ñenañ mulupmanñ mka timbilanñe mpepenañnok keyet palañ walage ke tewañ zim alewe beme egan keyet tosañañ tiwe.

¹⁵ Ma an ñeniyelen mulupmanñ ke tewañ zime delañ zemâbe beme mulupmanñgat tosañañ ku tiwe. Âpme mka toñañ ke zinziyeleñ bududuk penañ tapmenñgut Kilaisiyañ an iknañ ke etañ anñalanñpewe.

¹⁶ In Kawawañgalen sesewat mka ma Kawawañgalen Emetak Teñañ ingat tunñuwinan mamain. In kegok nâmatalip ma yek?

¹⁷ Kawawañgalen sesewat mka ke iknanñgalen etañ. Sesewat mka ke dapmelanñe in kemak. Keyepmti am ñenañ Kawawañgalen dapmelanñe sesewat mka nembon ke walebe beme Kawawañañ kegogak an ke walet-pewe.

¹⁸ In keñ otnânânjin ku tetipewep. Inmagengatnañ ñenañ nâme ñoktikñañmak bewe beme egan am msat kapiyeleñ ekñenañ maotnâit sepem kebon. Egan iknañ ñoktikñañmak ku nâwe. Egan kogok peme tapme Zisas nâmkinñpewe keyañ mme ñoktikñañmak penañ bewe.

¹⁹ Enenogat msalengalen kwitnañ kwitnanñgalen ñoktik kebon ke Kawawañañ nâme belakñañ penañ mambein. Kawawañgalen Zet Itnanñañ meluwanñ ñen kapigok mimiñañ tazin,

“Egan am ñoktikñin temañ ekñenañ kwitnañ kwitnañ tetimae palen tap-mme Kawawañañ ke timti anñkapiplinok ompeme indowe.” *(Zop 5:13)*

²⁰ Ma ñen ewe kapigok zenzenañ,

“Amobotnañ egan am nânânjin temañ ekñengalen zet nâme belakñañ etañ mambein.” *(Sam 94:11)*

²¹ Keyepmti nin ingat an ñenañin tapmanup kalañ kumndemti, “Neñ ekmak talap,” zemti sek mmobot palen ku mambep. Yangut kwitnañ kwitnañ sambe ke ilinanñgalen zapat:

²² Neŋ ma Apolos ma Kepas nin ingalen zapat mamap ma msat kululun ma wenzim eyonŋa talip ma gakiki ma alik mama pigogat wein ma bam wemobe ke ingat zapat bein.

²³ Ma in Kilais egat zapat mambeip âpme Kilais egan naman Kawawangat zapat bein.

4

Amobotnanan iŋnan mulup anene ekŋengat yanin msokbemâbe

¹ Kogogapm ningat nâmdeme nin Kilaisiyelen mulup an ma egan mulupmanŋat neŋan bembe ndeme nin amgat Kilaisiyelen buŋam zapat itnanan ku nâwien ke zemkawan bembeyelen ndeye kogok nâwep.

² Âpme Kilaisiyelen mulup an ekŋenan weyanŋi muluwin zemâtâtindendaŋnok nâmsemen mbep.

³ Mti naman pi nanangat yanŋ zema nâit. Nâlen mulupgat in ondedakŋinan manzemkwalalip beme neŋ keyet yayan ku mamiap. Ma neŋ nâmtalawen neŋ mulupm nen ku myunŋuwan.

⁴ Neŋ Kawawangalen mulup miminangut myunŋungu nen ku mban ke nâyap yanŋut neŋ yompin penan mayap kegok nep ku zenzeyelen. Amobotnanan nâgât yanŋ ewe msokbewe.

⁵ Keyepm in amgat yanin bekanan zemti msokbembeyet mulupman sakwep ku mbep. Amobotnan egan iŋnan koti kwitnan kwitnan enzililinan tazin ke mkawan bemâbe ma am keŋan nânâ zibon tapmezin ke kegogak msokbemâpbe. Mme zemdelaŋ zenze kanen Kawawangat iŋnan sakamin nâmti keyet katan zemsesewatindewe.

⁶ Kilaismagen notnne, in zet kapi ilak manzeip, “Zet kumpepenan ke ku sebempepeyelen.” Zet ke yanŋ kapigok, Kawawangalen zelen zet tazin ke ku sebempepeyelen. In zet ke gawepup beme an neŋanŋine neŋgat sekŋan mmoti neŋgat peme topme kegok nep ku mimiyelen. Neŋ ma Apolos nigat palen in kegok mamip.

⁷ In ilinangat sekŋin mmopemti am notnangat kwit zapalin mamtotpeip. Kegok ke kwiyan zemindeyeyepm mamip? Âpme kwitnan kwitnan sambe taindanangut ekŋenmagangatnan kwep nen Kawawangat ku indadanŋ, ma? Ekŋen sambe ke Kawawangat talasim indandanangut in nâme ku indandanangok beme sekŋin mammolip.

⁸ Âpme in nâme, “Kawawangalen zet sambeyet yanŋ ilak bemisik ndeyeyan manup,” manzeip. In nâme ninpin ilinak amobotnan nep kwebenek zemti ilinagak amobotnan bewienan talip. Neŋ nâma in amobotnan nep tabiek ze nin inmak tusumti amobotnanak tabenek.

⁹ Amnan kogak nâme nin belakŋan pewewenŋan gakikiyet zapat penanok beme tetepulet mimindamti yeyengalen nembon kwitnan kwitnan sambeyet zikalinan ma ensel sambe ma msat palen am ilindiŋ penan tatndigip keyepm neŋ nâma Kawawangat nin an ombemndemti buŋam zapatnan zemkawan bembeyelen anene mundum delaŋ zenzenan tototanŋ penan ndeye mambein.

¹⁰ In nâme nin Kilaisiyelen mulup mamnupgapmti an kopanok benup. Mme in nâme ilin Kilaismagen nâmkŋpeipgapmti am nŋotkŋin temaŋnok mambeip. Âpme nin windenpin mme in windenŋinmak kogok nâip. Ma nin tototanŋ benup mme ilin mobotnan beip kegok nâip yanŋut enenogat kegok ke zeap

¹¹ nin tu meuyet gakim walet mbennaŋ ewe mamnup. Mti elimiak miakpiŋ ma kasayaŋ mandoip ma mkayet olat olat palen mamanup.

¹² Mti kwileki bugan aikti mamayet nâmti nin betnaŋ mulupmaŋ temaminup. Ma am notnaŋaŋ saik makumndeiwaŋgut nin Kawawaŋaŋaŋ pembedaŋ etaŋ mimindandayet mandundunup. Ma amnaŋ sisipeŋpeŋ mti kasa mamndaiwaŋgut nin epumtati dopmaŋ ku mamnup.

¹³ Amnaŋ dekuku mindame keŋ sewakŋaŋaŋ zet mandiindonup nin mgasik penaŋ bemti msat sambe ekŋengalen isek iseknok bemti mam kobenaŋ ewe mamanup.

¹⁴ Âpme neŋ meluwaŋ kapi sakambuk indandayet ku kuyap. Belak nanaŋgat nemunambanne gogot mimindawaknok mti golaŋ zet etaŋ zemti m indayap keeset indamukulem miap.

¹⁵ Kilaismagen am mukulem mimiŋine sambe penaŋ mene tatindaip, yaŋgut ŋenaŋ ingat biwinnemboŋ penaŋ ku tazin. Neŋ kukuŋaŋgat Zisas Kilaisiyepm Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ diindoma nâmkipewien keeset neŋ kwewetaŋ kapiyaŋ biwin bewanaŋ indadamuŋ mti mayap.

¹⁶ Keyepmti neŋ kapigok apitilim indesowap in neŋ mayapnok napmâti mamambep.

¹⁷ Keyepmti neŋ Timoti Amobotnaŋmagen nemun pembedaŋ gogot mampeap ma ek an mulupmaŋ nâmsemeŋ mam zempema inmagen kozin. Koti egaŋ neŋ Zisas Kilais nâmkipemamti mama mimi mamiap ke ma msat kataŋ meti am manzemzikat indayap eget keyaŋ sepem kwep mambein kekok diindowe.

¹⁸ Inmagengatnaŋ notnaŋaŋ nâgâek, “Ku kobe,” zemti mobotnaŋ mbien.

¹⁹ Kegok tapmiwaŋgut neŋ Amobotnaŋaŋaŋ nâme ŋep bewe beme kan belaknik bugan inmagen ke kobap. Koti an notnaŋ mobotnaŋ tapmip ekŋen zeletaŋ tazeip ma Emetak Tenŋalen windemak tazeip ke eknâmbap.

²⁰ Eneŋogat Kawawaŋgalen zemâtâtât katnaŋ mama ke Emetak Tenŋalen winde palen masokbein amnaŋ zelak zelak etaŋ mamip ke yek.

²¹ Ke penaŋ in neŋ ŋenzinŋmak ku kokogalen nâip nâyap keyepmti in mama mimiŋin weyaŋit mme neŋ gogot ma keŋ sewakŋaŋaŋ palen kobap.

5

Kolin dapmelanŋe mama okbi okbiŋaŋmak mbien

¹ Neŋ ingalen zapat kapigok ilak penaŋ dinome nâmti talap. Inmagen kwitnaŋ kwitnaŋ okbi okbiŋaŋmak am Kawawaŋaŋaŋ ku nâmkipemti maip notnaŋ ekŋenmagen ku sokbembeyelen ke inmagen sokbemti tazin. Nemunaŋaŋaŋ gilik zemti naman mamaŋ mpelanŋuŋguŋaŋmak alak set kilen malup keyet zeyap.

² Mama mimi keboŋ mmambe in naman mobotnaŋ igagen tapmip. In mama keboŋ ke weingapmtiŋgut kembeŋ mti an keboŋ ke peme ingat tuŋguwinan ku tabe.

³ Neŋ sekŋnaŋ beŋan pien tapme nânânaŋaŋ inmagen kopme an muluwaŋ bekaŋaŋ ke mge eget zet ingat tuŋguwinanok mamti zet zewaknok ilak kapigok nâmdelaŋ zewan.

⁴⁻⁵ In ondektapme neŋ keŋŋan etaŋ inmagen tusumtati zemdelaŋ zempeman an keyet keŋaŋ sekŋnaŋ mama mimi itnaŋaŋgalen ke tikŋaŋ nâmezingapm Amobotnaŋ Zisas egat kwitnanen Sadanŋalen kimbaleŋ pe-mann sek sindem tusumsawe. Nin kekok mmann egaŋ zupman totati keŋ itnaŋaŋgalen tikŋaŋ keyet, “Yek,” zenzeyelen winde timti tabe. Mme

keeset keñan gilik zeme Amobotnañ egalen kanañ danjome an kemak in temakwep Amobotnañan indatiwe.

⁶ Mama mimi bekanañ keboñ tatindame in sekñin mammolip keyepmti neñ nâma ñep penañ ku bein. Bo kañkañan ek isikñan buganañgut bo penañ olekme bumann keyañ bo penañ mme akñan mambemâzin. Ke in nâip, ma?

⁷ Sipsip yomgat dopmañ kukuñan ke Kilais. Ingat kañkañin indam menzementimâbâtnañ keyepmti akñanin ekmâtâti peme mepme penañin tikñan bewe.

⁸ Kilaisiyan ningat yomnañgat dopmañ gakiye keyepmti kwilekiki akñan ke katikpewanup ma mama mimi bekanañ akñan ke katikpemti mama mimi busatnañanmak ma penañanmak ke mtati Anjalalan Kendo Penañ ke tatne.

⁹ Eweñan neñ meluwan ñen kapigok kumindama ekbien. Meluwan keyet keñanen kapigok zewan in am set kileñ maip ekñenmak zenâ zenâ ma aem kwaem ku mbep.

¹⁰ E am Kilais ku manâmkinpeip ekñenan set kileñ mama ma nolineyelen kwitnañ kwitnañ ego ego mti kileñ matip ma am kambu titi ma nâmkinpepe dâsuki notnañ mamip ekñen katikindemti ilinak pañsetnak tatagat ku nâmti kuwan. Enenogat ekñen msatgalen am mme nin kogogak msalen kapiyelen am mamanup.

¹¹ Neñ kapigogapmti kumindawan. An ñen nâmkinpepenañmak ñenan set kileñ mamain met walebe ma notnañgalen kwitnañ kwitnañ notnañ ego ego mti mandamtiwien ma nopiom sesewatindanda ma nolineyet dekuku mamip ma tu katikñan nimâbât ma kambu titi an. Am ekñen keboñ katimindeme met zupman mame in naman ekñenmak zet zenâ zenâ mti tu meu nimwian wian ku mbep.

¹² Neñ am Kilais ku nâmkinpeip ekñengat zet zemti ku zemdelan zemindewak. In ilinañgat noline Kilaismagen maip ekñengat mimyunguñguninañgat musuwewet zet diindome ñep bewe.

¹³ Âpme am Kilais ku nâmkinpeip ekñengalen mimyunguñguninañgat zetnañ Kawawañan zemdelan zewe. Naman in Kawawañgalen Zet Itnañan mâti, “Inmagengatnañ am bekanañ mimi keboñ ke indeme ingat tuñguwinan ku mambep.”

6

Nukñanin notnañ sokbemindame ilinak ku zemdelan zewien

¹ Inmagengatnañ ñenan notnañmak kalalan mbe beme egañ kalalanit ke mmeti am Kilais ku nâmkinpeip ekñenmagen notnañ zelen ku pewe. Ekñelan nâmkinpepeninmak ilinañgat tuñguwinan kalalanit ke weyañbalup.

² Am nâmkinpepemak nin maneti am nâmkinpepeninpiñ ekñengalen zet zemdelan zewanup ke in nâip keyepmti ilinañgat tuñguwinan zet notnañ isikñan sokbeme ñep zet zemdelan zenze mulup mbep.

³ Nin ensel ekñen kegogak zet zemdelan zemindewanup ke in ku nâip? Ya nin keboñan nukñan notnañ nanañgat tuñgupmnañ sokbeme zelin zemdelan zenzeyet nâmtetem ku mimiyelen.

⁴ Kalalan keyelen nukñan sokbeme am Kilais ku manâmkinpeip ma dapmelañge ekñenan an ekñen ke indikme an damuñ ku mambep ekñenan zet zemdelan zenze mulup ku mbep.

⁵ Mama mimi kapi mamip ke nâme sakambukñanmak bembeyet nâmti zet kapi diindoyap. Neñ nâyap inmagen an ñen zet nâmâtâtâtnañ dolakñan

main in nukṅaṅin ekmagen mmepme egaṅ ṅep zelinanṅat zemdelan zenze mulup mbe.

⁶ In keḡok penaṅ ku mamip, yek penaṅ. An nâmkîṅpepemak zulaṅ nâmbekambembenit tapme in katikpeme an nâmkîṅpepeṅepiṅ ekṅenmagen mmepmalu manzem musuwetindeip.

⁷ Âk kalalaṅin zupman mmeti weyaṅsât zeip beme Kawawaṅgalen set ku mâti mme keyaṅ am nâmkîṅpepeṅinmak sakambuk indamti Kawawaṅgat kwit Zapatnaṅ mamtotpeip. Set keboṅ dolakṅaṅ yek. Nodaṅ myuṅṅuṅṅap ke timane weme nâmpemane gâlen kwitnaṅ kwitnaṅ notnaṅ tiwe.

⁸ In ilinaṅgat tuṅguwinan nâmkîṅpepeen noline ekṅengalen kwitnaṅ kwitnaṅ tatetimindem tip ma myuṅṅuṅṅu sambe tapmip. Kok penaṅ ke tapmimindaip ke ṅep penaṅ yek.

⁹⁻¹⁰ Am set kileṅ mamaip ma nopiom masesewatsaip ma awembiṅ kalalaṅ mamip ma an anekgaṅ muluwaṅ bekaṅaṅ mamilup ma an kambu titi ma amgalen kwitnaṅ kwitnaṅ notnaṅgat eyak mamip ma am tu kalinaṅ omba manip ma nolinaṅgat zentalalat zet manzeip ma kwitnaṅ kwitnaṅ tetimaem titi. Am mama mimi bekaṅaṅ keḡok mamip ekṅenaṅ Kawawaṅgalen zemâtâtât katnanen mama keyet keṅaṅ ku mebeḡ keyepmti in bekaṅaṅ sambe kapi ṅep mimiyeḡen zemti keṅin ku tetipewep.

¹¹ Itnaṅaṅ in notnaṅ sepem keḡok ke mti mamkwabien yaṅ pi ilak in Amobotnaṅ Zisas Kilais nâmkîṅpeme egaṅ yomin sambe zemzuluge. Mme Kawawaṅgalen Emetak Teṅ iṅṅaṅgat Zapat mame Kawawaṅaṅ indikme an teṅ bewien.

¹² Am notnaṅ, “Kwitnaṅ kwitnaṅ sambe kapi ṅep mimiyeḡen,” keḡok tazeip. Yaṅgut kwitnaṅ kwitnaṅ ke mma ṅep ku napmukulem mbe. Kwitnaṅ kwitnaṅ sambe ṅen mimiyeḡen tapmezín, yaṅgut ekṅenmagengatnaṅ ṅenaṅ neṅ nadamuṅ mimiyeḡen ku nâmpewap.

¹³ Tu meu ke tip kambakṅinaṅgat kwitnaṅ kwitnaṅaṅ etaṅ âpme tip kambakṅin ke tu meuyet elenaṅ. Keḡok kek penaṅ yaṅgut eget ilisakwep Kawawaṅaṅ indawalepme yek bewalup. Sekṅ kapi set kileṅ mama keyet Zapat yek; ke Amobotnaṅgat Zapat bein. Egaṅ sekṅinaṅgat toṅaṅaṅ iṅṅaṅ ekdamuṅ mamm.

¹⁴ Âpme Kawawaṅaṅ Amobotnaṅ gakikiengatanan mme wage keyet kataṅ maneti egalen windeen sekṅ kapi mama alakṅaṅ samti mme wabanup.

¹⁵ Sekṅ kwewaṅ butnaṅ butnaṅ sambe sepem kogok nin sambe Kilaisiyet Zapalaṅ egat sekṅaṅ kwep keyet butnaṅ kwep kwep benup. Ke in nâip, ma? Ke nâmtiṅgulak in Kilais nâmkîṅpepeṅaṅ in sekṅin kilom timeti imbi set kileṅmak tusum tapmaip beme ke pembenanṅ penaṅ yek. Kelak peme tasem.

¹⁶ Kawawaṅgalen Zet Itnaṅaṅ meluwaṅ kapigok mimiṅaṅ tazin, “Egat zulaṅ pepeḡ bemalu sek kwepnok mambein.” *(Sokbembe 2:24)*

Kegogapmti an ṅenaṅ imbi set kileṅtoṅ ekmak mepmain beme egaṅ ekmak keṅaṅ aem kwaem mti eget kwepnok mambelup. Keḡok ke in ku nâip, ma?

¹⁷ Ma naman ṅen egaṅ Amobotnaṅ ekmak tusumti keṅ kwep bemti pepeḡ mambelup.

¹⁸ Am ṅenaṅ yom notnaṅ ṅen mbe keyaṅ sekṅaṅ zigok ṅen ku mamsain yaṅgut am ṅenaṅ set kileṅ mambe egaṅ sekṅaṅ Amobotnaṅgat Zapat zenzenaṅ ke walebe keyepmti in set kileṅ mama eksemti kunzuṅbeḡ.

¹⁹ Ma in kapigok ṅep penaṅ nâip, sekṅin ke Emetak Teṅgalen sesewat mkanok bein. Emetak Teṅaṅ ingalen sekṅin keyet keṅaṅ ke mamayet

Kawawaŋaŋ ketalasim indaye keyepmti ingalen sekŋin ke ilinaŋgalen etaŋ yek.

²⁰ Enenogat in Kawawaŋaŋ tosa temaŋ penaŋaŋ indakwitiye keyepmti sekŋinaŋ Kawawaŋgalen kwizet buŋamaŋ mwawatgat mulup mbe.

7

Awembiŋ mamayelen zemâtâtât

¹ In yaŋkwesisi kumbeme koge ke meluwaŋen bemti pigok zemâtâtindama nâit. An ŋenaŋ imbi wawatpiŋ masât nâme e ŋewak bewe.

² Yaŋgut set kileŋ mamayelen tetimaemae temaŋ penaŋ tazin keyepmti an ma imbi ŋenaŋ apmaŋ ma imbiŋaŋ wati ekmak etaŋ esemten mambe.

³ Kegok mti apmaŋaŋ sekŋaŋ imbiŋaŋgat aŋginaŋ ku mpewe ma imbiŋaŋaŋ kegogak sekŋaŋ apmaŋgat aŋginaŋ ku mpewe.

⁴ Imbiyaŋ ikŋaŋgat sekŋaŋ toŋaŋ yek; apmaŋaŋ toŋaŋ bein. Ma apmaŋaŋ kegogak ikŋaŋgat sekŋaŋ toŋaŋ yek; imbiŋaŋaŋ toŋaŋ bein.

⁵ Awembiŋ, in sekŋin aŋginaŋ kileŋ penaŋ ku mbep. In dundundu msât kan keyegut an imbiyaŋ ilisakwep zenâmti keŋ kwep bemti segit aŋginaŋ mti kan tuŋgupaŋ isikŋaŋ bugan ke dundundayet otnâwalup. Mti keyet palaŋaŋ an imbi mama mimiŋit ke ŋep tusumti mambalup. It kegok mti an imbi mamayet tikŋaŋ damuŋ mmalu Sadaŋaŋ tetimae ŋep ku idemti yomen ku idatimtowebe.

⁶ Awembiŋ mama kapigoset mambiegen ŋep mene benak keyet nâmti zet kapi zeyap. Wa zemkatik bemindemti ku zeyap.

⁷ Nanaŋgat keŋnaŋ pigok nâyaŋ: Am sambe pi neŋ mayap kegok imbi wawatpiŋ mambenek. Yaŋgut Kawawaŋaŋ winde sepem igak igak ndame notnaŋaŋ imbi ma an wawatpiŋ ma notnaŋ awembiŋ bembeyelen winde maindain.

⁸ Sipkotem ma animbi kwambet ingagulak pigok zeyap: In neŋ imbi wawatpiŋ belak mayap sakam keboŋak mambiek beme ŋep benak.

⁹ Yaŋgut sipkotem ma animbi kwambet in awembiŋ mamayelen sek tikŋaŋ omba tapme sekŋin ŋep ku damuŋ mimiyeleŋ beme awembiŋ ŋep bewep. Mneti sekŋinaŋgalen tikŋaŋaŋ indamandame yom mbepgat awembiŋ ŋep bewep.

¹⁰ Awembiŋ maip ekŋengat zet pigok zema nâit (kapi nenaŋgalen zet yek; Amobotnaŋaŋ zeye): Imbi ŋenaŋ apmaŋ ku asekpemti mebe.

¹¹ Ma ilak apmaŋ asekpemti megeyaŋ main beme egaŋ apmaŋ peme tapme mege ke ewe kot zet weyaŋti wabe. Âk yek beme an ŋen ewe ku wabe. Ma an ŋenaŋ kegogak imbiŋaŋ ku asekpewe.

¹² Ma am notnaŋ sambe ingat nanaŋgat keŋnaŋgatnaŋ zet zesowap. Wa ke Amobotnaŋaŋ zet ŋen zeye keyetnaŋ yek. Zet ke kapigok: An nâmkŋepeŋaŋmak ŋenaŋ imbi nâmkŋepeŋaŋpiŋ wage yaŋgut imbi keyaŋ ekmak mamayet tikŋaŋ nâin beme imbi ke ku asekpewe.

¹³ Ma imbi nâmkŋepeŋemak ŋenaŋ apmaŋ nâmkŋepeŋepiŋ wage yaŋgut an keyaŋ ekmak mamayet tikŋaŋ nâin beme apmaŋ ke ku asekpewe.

¹⁴ Enenogat neŋ kegok zeya? An Kilaŋ nâmkŋepeŋepiŋ egaŋ imbi nâmkŋepeŋemak walep manan imbi nâmkŋepeŋepiŋaŋ an nâmkŋepeŋaŋmak walep beme ekŋetmagengatnaŋ ŋenaŋ nâmkŋepeŋepet setnaŋ zulutme ŋandem tazingapm Kawawaŋaŋ nâme ŋep mambein. Keyepmti Kawawaŋaŋ keboŋagak nemunambaŋane ekŋen maminbiwineyeleŋ nâmkŋepeŋepem ekŋenmagen kogogak nâmkŋepeŋeyeleŋ setnaŋ zulutme ŋandem tazingapm nâme ŋep mambein.

15 Yanğut an ma imbi ñenanğ Kilais ku nâmkîñpein egağ imbiñağ ma apmağ nâmkîñpepeñağmak ñen pemti mesât giñgiğ mme nâmpeme ñep mebe. Keyet zemkululuñağ ñen ku tazin. Enenogat Kawawañağ sewakñağ palen notn notn mti mamayet nâmti indakumtetime kobien.

16 Imbi, geğ apdi mama mimi dolakñağset mukulem mmane egağ nâmkîñpepemak benak ma yek? Set ke geğ ku nânik, ma? Ma an, geğ imbindi mama mimi dolakñağset mukulem mpemane egağ nâmkîñpepemak benak ma yek? Set ke geğ ku nânik, ma? Keyepm an ma imbi nâmkîñpepeñepiğ watnagağ geğmak mamayet tikñağ nâin beme asekepepiğ.

Nin Kawawañağ mama mimi nâmtikñağ mamnen mâti mbanup

17 In mama mimi zigok mti mame Kawawañağ indakumtetime nâmkîñpepeen kwabien ke ilak mti mambep. Neğ zet sakamağ keboğ am nâmkîñpepemak mka sambe manzemkawağ bemindam melap.

18 An sekñağ butnağ piliñağmagağ nâmkîñpepemak beye beme egağ piliğ ke asesekgalen ku nâwe ma an sekñağ butnağ piliğepiğ tati nâmkîñpepemak beye beme egağ sekñağ butnağ piliğmak bembeyelen nâmti ku antiwe.

19 Sek piliğmak mamayelen ma piliğpiğ mamayelen keyağ nâmkîñpepemak mamayet yağñağ penañ ku bein. Kawawağgalen zet gawepupu keyağ penañağ penañ bein.

20 Keyepmti an ñenanğ mama mimi ke ma ke tati nâmkîñpepemak beye beme mama mimi keyegak mti mambe.

21 Geğ mulup an tosapiğ mulup mimi mamti nâmkîñpepemak bewanan beme mama keyet nâmtetem mimipiğ. Yanğut geğ mama ke katikpepeyelen setnağ sokbembgaween katipewanik.

22 An ñenanğ mulup an tosağepiğ manepeme Amobotnañağ kumtetiye beme egağ Amobotnağgalen an opepeñepiğ beye. Enenogat Amobotnañağ yomağ katikpemmâge. Sepem kegogagak an ñen opepeñepiğ mame Amobotnañağ kumtetiye beme egağ Kilaisiyelen mulup an tegağ opepeñağnok beye.

23 Kawawañağ in ilak tosa temañağ kwitimindage keyepmti amgalen nânâyet kandağnan wak bemti ku mambep in Kawawağ mâti zet kapî etağ nâwep.

24 Kilaismagen notnne, an ñenanğ mamañağ zigok tapmmamti nâmkîñpeye egağ mama mimi keyegak tapmmamti Kawawañağ nâmkîñpemti mambe.

Am awembiğ bemti mama ma awembiğ ku bemti mama keyağ zetnepiğ

25 Âpme pi am awembiğ bembepiğ maip ekñengat yağkwesisi bewien keyet dopmağ gilik zesowap. Awembiğ bembepiğ maip ekñengat Amobotnañağ zet windenğbenğ zeye ñen ku mtalap. Yanğut Amobotnañağ kemberğ mnayeyepmti neğ zet penañ zeyap ke in ñep mimiyelen.

26 Kan pigogat nukñağ igagen penañ tasokbein keyepmti an ñenanğ imbi wawatpiğ mamayelen zeme neğ nâma dolakñağ penañ bewe.

27 Ma imbindimak manik beme imbi ke asekesâgât ku nâwanik. Ma geğ gitak belak manik beme imbi wasâgât ku zewanik.

28 Yanğut imbi wasât mbanik beme ke wapmane yom ku bewe ma imbi ñenanğ an wapme keyağ yom ku bewe. Kegok ñewağgut kan pigogat nukñağ igagen penañ tasokbein keyepmti kegok ku mti mamayelen nâmti kegok zeyap.

29 Kilaismagen notnne, zet pi zema nâit. Kan delañ zenze ilak bududuk bugan beingapmti an imbiñağmagağ Amobotnağgat mulup omba penañ mamambe yanğut nâme imbi ku wage nemboğ bewe.

³⁰ Ma si zemsu zemsu mamip ekñenan̄ si kemben̄in ñeñinan bemi Kawawañgalen mulupgat omba penañ ku manâip ma am oloñen palen maip ekñen oloñen̄in ñeñinan bemi Kawawañgalen mulupgat omba penañ ku manâip. Ma am milawat makwitip ekñenan̄ milawat keyet nâme tatat katikñan̄ tabe nâmti keñin temañ keyet ku bewep.

³¹ Ma am aem kwaem mulup mamip ekñenan̄ mânep mulupgat etañ nâme mobotnañ penañ beme ku mambep. Enenogat msat ma kululuñ kapi ilak sakwep delañ zesâpm.

³² Mneti in kwitnañ kwitnañ belakñan̄ keboñ timti mamti ñoktikñin temañ keyet bemi nâmtemtem palen mambepmagen zemti keyet zemâtâtindayap. Imbi wawatpiñ ekñenan̄ Amobotnañgalen mulupgat yayañin omba penañ tatindain eneyet ekñenmagen opepen̄an̄ ñen ku tazin. Egan̄ Amobotnañan̄ mama mimi nâmtikñan̄ min ke mâti mam.

³³ Yan̄gut animbimagan̄ sekgalen bandim keyet nâmtemtem mamin. Mti imbiñan̄an̄ nâmpeme dolakñan̄ bembeyelen mulupman̄ mamm.

³⁴ Kogok mti ñoktikñan̄ sambe makalañzin. Âpme imbi apmepiñ ma imbi nembip ekñenan̄ keñin ma sekñin Amobotnañgat zapat sasât manâip mti Kawawañgalen mulupgat yayañ omba penañ mamip enenogat ekñenmagen opepen̄in ñen ku tazin. Mme naman imbi awinmak ekñenan̄ sekgalen bandim keyet nâmtemtem temañ mamip. Mti awinañ nâme dolakñan̄ bembeyet mulup mamip.

³⁵ Neñ nukñan̄ paleninan bemi ku zeyap yek. Neñ zet kapi in indamukulem mimiyelen nâmti diindoyap. Neñ in kwilekiyan̄ penañ ma pembenan̄ ke mimiyelen nâmindayap mti keñin ma sekñin melesiñ ondekme Amobotnañmagen mebegalen nâmti zapat kapi diindoyap.

³⁶ Yan̄gut imbiñan̄ an zapatnañmak awembiñ sakwep ku bemi damuñ teepman̄ tati welut beme ke pembenan̄ yek. Egelañ kegok milut beme yom milut.

³⁷ Yan̄gut an ñenan̄ imbi zapatnañ zempepen̄an̄an̄gut nâme egan̄ ikñan̄gat sekñan̄galen tikñan̄ ke ñep ekdamuñ mimiyelen winde tasainan̄ imbi zapatnañ ku wazin beme keyan̄ yom ku bein.

³⁸ Keyepm an ñenan̄ imbi zapatnañ wazin beme ke ñep bein ma egan̄ imbi zapatnañ ku wazin beme keyan̄ naman dolakñan̄ penañ bein.

³⁹ Imbi ñen apman̄ mambeen egan̄ apman̄mak tâtân̄it tapme mamambe. Apman̄ gakimen̄gut bam an ñen wasât nâmti egan̄ eknâmâtâti an Kilais nâmkin̄pepen̄an̄mak beme wabe.

⁴⁰ Imbi egan̄ ewe an ñen wawapiñ mambe egatgulak nâma dolakñan̄ bein. Ke nanañgat keñnañgalak zeyap yan̄gut Kawawañgalen Emetak Teñan̄ keñnan̄ tazin keyan̄ keññ m elen̄ belen̄ beme zeyap.

8

Son̄gom nopiomgat sâpe sâpe sasayet nsâti nâmâtâtati nimbep

¹ Âpme pi naman nopiomgat sâpe sâpe masaip keyet pigok zema nâit: Nin nâmkin̄pepemagan̄ nânup nin sambe nânân tatndain. Nânâ temañan̄ am notnañ mme sekñ mobot mamip yan̄gut nin am gogot mimindenup beme nin mukulem mimindemann ekñenan̄ Amobotnañ weyañti dolakñan̄ mâbâgalen manânup.

² Inmagen an ñenan̄ nâme ikñan̄gat nânân̄an̄ omba bein beme egan̄, “Neñ ñep nâyap,” zet zein keyan̄ mkawañ beinen an ke Kawawañgalen nânâ penañan̄ penañ yañan̄ ewe ñep ku nân.

³ An ñen egañ Kawawañ gogot mampein beme Kawawañañ ek ekti zein, “An keyañ nânâ penañañ yañañ ñep nânin.”

⁴ Keyepmti neñ zet ñeñañ nopiomgalen sâpe sâpe meu kukñanggat bembenañ niniyelen kapigok zesowap: Nin nânup nopiom ke amnañ sâsâñañ mamañapiñ ma ekñen ke Kawawañ penañ yek. Kawawañ kwewañ penañ mamain ke nin nânup.

⁵ Am notnañañ kawawañ notnañ penañ kululuñen ma msalen talip manzeip. Penañ, ekñenañ amobotnañ sambe ma kawawañ sambe talip manzeip.

⁶ Yangut nin nânuwen Kawawañ ek ningalen Bipm ek kwewañ penañ mamain. Egañ kwitnañ kwitnañ sambe kapi Amobotnañ melakwep Zisas Kilais ekmagesetgatañ etañ mme sokbemâge ma egañ mme nin ikñañ manâmkiñpemti ekmak mamanup.

⁷ Yangut zet penañ kapi am ilindiñ ku nâmâtâlíp. Am notnañ sambeyañ nopiomgat nâme mobotnañ penañ beyeyepm alak pigogat meu keboñ ke nim nâme nopiomgalen meu mambein. Ekñen keboñ keyet nâmkiñpepenjin tuwat tuwat ma ekñenañ kenjan nâme meu ke niyo beme am yomton kogok nâyo.

⁸ Kawawañañ tu meuyepm nâmndeme mobotnañ ku bewanup. Nopiomgalen tu meu kiñgabanup keyepm ku nâmbekambem ndewe ma ke nimann ku zemesewatndewe.

⁹ Ma notnañ in yañañ weyañ nâmâtâti manip in noline nâmkiñpepenjin tuwat tuwat tazin ekñen kenjin myuñgume yom beweyet eksewep.

¹⁰ Âpme geñ nânândi ke tazinañ met nopiomgalen sesewat mkaen moti egat meu bumbembenañ ke tatnimane nodi ñen nâmtemtemñañmagañ gikti egañ tatniñgat nimbi kogok zemti nime yom bewe keyet geñ eksewanik.

¹¹ Enenogat nodi kapiyet Kilaisiyañ egat mti gakiye ek nâmkiñpepenañ tuwat tuwat ke gâlen nânâ keyañ mme sukñañ bemi meu ke nimti nâme yom beme walebe.

¹² Set kegaset in noline nâmkiñpepenjin tuwat tuwat waletindemti yom miyo. In kegok miyo keyañ in Kilais yom msayo bein.

¹³ Keyepm notn Kilais manâmkiñpenañ meu nopiomgat sâpe sâpe bembenañ ke nima yom besem nânin beme neñ meu keboñ ewe ninipiñ penañ mamambap. Enenogat neñ ek mma yom ku mimiyelen kogok nâmni mbak.

9

An Zisasiyañ egalen zet zemkawañ bembeyelen ombemti kumteti-tiñangalen mama

¹ Zet zemkwala keyet butnañ ñen ewe kapi zesowap. Neñ kwitnañ kwitnañ keyañ ku naopemnenañañ. Neñ belak âlâgâlâk talap. Ma neñ Amobotnañ Zisas penañ ekban. Neñ Amobotnañgalen mulupman penañ ingat tuñguwinan mamti mban keyepmti in nâmkiñpepemak bewien. Keyepm neñ Zisasiyet buñam zapañ zapañ zemkawañ bembe an ombemnakumtetitiñañ penañ talap.

² Am notnañañ nâme mene neñ Kilaisiyelen buñam zapat zempalakñañ bembe an ku ombemnemti nakumtetitiñañ ku beyawañgut in yaññ penañ sukwep nâmneip. Enenogat neñ Kilaisiyelen buñam zapat zempalakñañ bembe an ombemnemti nakumtetitiñañ mamti zapañ zapañ diindoma in Amobotnañ nâmkiñpewien keyañ neñ an kwi keyet yaññ penañ msokbeye.

³ Âpme yanngat zet kuku mti nâgât Zisasiyelen bunam zapat zempalakngan bembe an ombemnemti nakumtetitngan ku manzeip eknen keyet zet dopman kapigok gilik zemindayap.

⁴ Nin inmagen mulup mamnupgapm in tu meu ndandayelen nep wekukuyelen yangut nin ku mawekunup.

⁵ Amobotnngat nembanngane notnan ma menngane ma Sipas eknenan imbinginemak zet zapat dolakngan manzemelip. Keyepmti notnan nin sepem kekok mimiyelen nâmbenek beme nin nep kogok mbenek.

⁶ Kulekiyet nenmak Banabas nit betndan mulup mti mânep keeset aikti meu kwitim niniyelen mamilup âpme eknenan in indapelangnguyet manzeip? Ke set pembenan yek.

⁷ Kasa kuku an nenan mulupmanen mamti ikngangalen mânewan tu meu ma kwitnan kwitnan sambe ke kwititiyelen mulup belakngan nen mti keeset mukulem ku matin. Ma an nenan mulup mip keyet penanngan weme belak peme tatagalen ku maondein yek. Egan meu penanngan nep bep ke akumti manin. Ma bo tonnganngan ekdamunng mme sememe kumti manin.

⁸ Pi an zet etanng ku zeyap; zet kapi zii zelen keyegak zemkawanng bembenganng tazin.

⁹ Mosesiyelen zii zelen zet nen kapigok meluwanng mimingnganng tazin, “Bupaloyanng mulup mgemti kwanng sinanng nsât mme ku angnganng mpewanik.”
(*Zii Zet 25:4*)

Âpme Kawawannganng zet ke bupalo ekngengat etanng nâmti ku zeye.

¹⁰ Zet ke am ningat penanng zenzennganng. An mulup mimonze onze mamm ma an meu penanng maakumbein egelanng meu penanng ke ilisakwep kalañti nimbaltu ke nâmti mamilup.

¹¹ Âpme nin Kilaisiyet bunam zapat diindowen kan keyet nin mulup an mulup mimondendeyelen zapat sakam kebonng mbenn. Nin mulup kebonng mmannng Emetak Tennganng ingat kennganng topmange keyepmti nin inmagengatnanng segalen mukulem mimiyelengat omba penanng ndandayelen ku mawekunup.

¹² Mulup an notnannganng inmagengatnanng segalen bandim titiyelen beme nin kegogagak segalen bandim titiyelen bein enenogat nin inmagen mulup yanngbemti mbenn. Yangut nin inmagengatnanng meu milawatgat ku wekuwenn. Mneti Kilaisiyelen zapat pembenanng bekekpewanekmagen zemti inmagen titiyelen zenzennganng ke katikpewan.

¹³ Zelusalem mka temangalen sesewat mka temanen an mulup mamip eknenanng meu sesewat mka temangatnanng matinip. Ma an sâpe sâpe sisagen mambuip eknenanng keyetnanng meu butnanng niniyet zenzennganng timti manip. In set ke nep penanng nâip.

¹⁴ Âpme set keeset Amobotnannganng Kawawanngalen Zet Zapat Dolaknganng Penanng zenze an nin zet zapat dolaknganng zemepman am eknenng keyanng tu meu aikndame niniyet nâmti zet ke diindoye.

¹⁵ Nenng set ke ku mamâlâp. Mti in sakam keyet katanng mnanayelen otnâmti meluwanng ku miyap yek. Nen betnnganng mulupmanng mti maaikniyap keyet nâma mobotnanng mambein. Enenogat ingat tu meuyet indawekumindandayet nâma sakambuknganngmak penanng mambein.

¹⁶ Kawawanngalen Zet Zapat Dolaknganng Penanng zempalaknganng bembeyelen mulup ke zemkatikbemti ilak nâgât belen bempennganng yangut nenng am bunam zapat dolaknganng diindondopinng mma wakai Kawawannganng sindem omba penanng nawe keyepm bunam zapat manzempalaknganng beyap keyet sek mmobot zet zema dolaknganng penanng ku besem.

¹⁷ Mulup ke nanangat kenangalak sokbemti mbak ze maneti tosanang tiwak. Yangut nanangat kenangalak mulup kapi ku tiwangapm pigok nep zewi, Kilaisiyan Kawawangalen Zet Zapat Dolaknan Penan zenzeyelen zenegeyepm manzeyap.

¹⁸ Kawawangalen mulup mamipgat tosanin kapigok: ney Kawawangalen Zet Zapat Dolaknan Penangalen mulup mmeti am mulup keyet tosanangat ku wekuwap. Kawawangalen Zet Zapat Dolaknan Penan manzeap keyet tosanang nep titiyelenangut keyet ku mawekuyap. Ken olojen nayap keyan tosannok bein keyet nama pembenan bein.

¹⁹ Ney zet kebon keyan ku naopemneme talap keyangut ney am sambeyet kilambaingan gwidikti ekngalen sisilin an beyap. Enenogat ney keeset am sambes indatetima Kilais nep namkinpepeyelen namti mamiyap

²⁰ Keyet yanang ney Zuda am eknenmak mamti Zuda am ekngalen mama mimi timti eknenan Kilais namkinpepeyelen mulupman mban. Zii zet keyet sisilin mulup mamip eknenmak tusumti ekngalen mama mimi keyet meti zii zetgat sisilin mulupnok mban. Mosesiyelen zii zet itnanang nagat damun ku mam keyangut am keyet sisilin mulup mamip eknenan Kilais namkinpepeyelen kegok mamiyap.

²¹ Ney Kawawangalen Zet Zapat Dolaknan Penan am Zuda mangeen ku sokbembenan eknen zemkawan bembeyelen eknenmak mamti ekngalen mama mimi ke timti sepem eknen nembon Zuda amgalen zii zepin mamayap. Apme kogok mama eknenan Kilais namkinpepeyelen mamiyap. Kapiyan ney zii zet maangosoyap kogok ku bein enenogat Kilaisiyan ney mama mamayelen mandinoink mayap.

²² Apme Kawawangalen Zet Zapat Dolaknan Penanen Kilaisiyet yanang mandiindoyawen am namkinpepenin tuwat tuwat eknenan kwilekiki name bekanan am namkinpepemagan ku mimiyelen bein ke ney belak mapeyap. Kogok mti ney mukulem mimindema weyan namatlip ma set kegok set ney am sambes yanang yanang maipnok ma mama eknenan Zisas Kilaisiyet namkinpewep.

²³ Keyepm ney set eknen sambes ke mma am sambes msat katan eknenan Kawawangalen Zet Zapat Dolaknan Penan namti ney ma in sambeyan kwitnan kwitnan pembenan sambes Kawawangalen am Kilaisiyelen bunam zapanan manamkinpeip ningat zetik mimndaye ke titiyelen mamiyap.

²⁴ Apme in pigok nat, kanzowak mimi mundumen am sambes eknenan ilinsakwep yanbemti winde mambeip. Yangut an nenan winde bemti nenan pilinen ke kwati milawat ke matin. Apme in kegogak kululungalen milawat tazin ke tisat nawep beme in winde bewewen an nenan bemti makwazin kegok winde bewep.

²⁵ Am eknenan msalen kanzowak msati sesep mulup tagongonepin mti kwitnan kwitnan notnan eksenenmak mti mamaip. Eknenan msalengalen milawat sakwep waleletgalen keyet kegok mamip. Nin mama kanzizitgalen milawat kululun kanzizit matazin keyet kegok mbanup.

²⁶ Nenn kegogak pilin bembenan ke ektati keyet esemten mawindem beyap. Ney nasamek belak tungupman kilen kuma elepema mezin weyan ten maeleyap.

²⁷ Ney am Kawawangalen Zet Zapat Dolaknan Penan manzemkawan bemindanetingut nenn zet ke ku mati mbap beme walelet aikbap keyepm seknanngalen tiknan igak igak ke mtotpenti nen damun mma etan mamain.

10

Israel myunğunğunaset ningat golanğ titiğanğ

¹ Kilaismagen notnne, neğ eweğan yeğsokğne ekğenag Moses mâtı mama mimi mkwabien keyet zapatnag mimindama nâit. Ekğen ilindiğ zanzayağ indautukekme meti nembu diliğ zem metat kotat mme Kawawağanğ atamtapme tuğupmaset walelepiğ nembelen mepatağ zewien.

² Âpme ekğen am mağge kwep Mosesiyağ ñeğanğ bemindeme ekmak zanza mâbien ma nembu diliğ zemti metakotat mti katime tuğupmaset mebien.

³ Âpme ekğenag ilinsakwep tambu katağ Kawawağalen Emetak Teğanğ mme kululuğengatnag meu sepemağ kwep matotan ke nimbien.

⁴ Ma ekğenag Kawawağalen Emetak Teğanğ nanzağ kapilağ sepemağ igagen keyetnag tu mme kwapme ekğen ilindiğ nimbien. Nanzağ kapilağ ke Kilais iğnağ nemboğ. Egağ deset ma deset mebien ke ekğengat windeninağat yağanğ ñotekğanğ penag tapme mamamtemien.

⁵ Kawawağanğ kwitnag kwitnag sambe weyağindeyeyağgut sambeyağ Kawawağanğ nâğge kogok ku mambiengapm egağ zemindeme msat zetik mimindendeğanğ ku mebegalen zemti notnag indeme msat tuğupman amnag ku maiwen gakiwien.

⁶ Ekğenag mama mimi bekağanğ msâgât keğin temağ wemindaye keyepm ekğenmagen kwitnag kwitnag sokbeye. Keyağ ningat golanğ tin mneti nin kegogagak mbenekmagengat.

⁷ Kawawağalen zet Itnanağ papiaen meluwağ pigok mimiğanağ tazin, “Am ekğenag nopiomgat kandağanğ totati tu meu nimwianğti silik kumti wendiwien.” *(Kisim Bek 32:6; Makuku 25:1-3)*
Ekğenmagen notnanağ nopiom sesewatpewien. Nin sepem kegogagak ku mbanup.

⁸ Ekğenmagen notnanağ kegok mme kasup kwep keyet Kawawağanğ am sambe penag (23 tausen) indawalege keyepm nin set kileğ ekğenag mam-bienok ku mambanup.

⁹ Ekğenag Kawawağ m ekmeyepm Kawawağanğ nombe zemindeme koti indime gakiwien. Kegogapm nin Amobotnagağat m ek m ek mimiyelen yom omba penag ku mmobanup. Penag, egağ dopmağ ekğen gilik zemindayenok ndawe.

¹⁰ Âpme in Kawawağat kwileki ñen ku tatndain zemti kwelat zet ku dun-duwep. Ekğenmagen notnanağ kegok mme ensel am indome gakikiyelenag koti indome gakimâbien.

¹¹ Âpme msat kululuğ asesekgalen kanağ bududuk tabeme manupgağpmti ekğenmagen kwitnag kwitnag sokbeye ke ningat golanğnok bein. Nin ekğenag mama mimi mğasik mbien kegok ke ku mne.

¹² Âpme an ñeğanğ nâme egağ Amobotnagağat nâmkinipepeğanğ tazingapm tetimaeen katikğanğ benak nâin egağ weyağeksewe. Enenogat ek ñep tetimaeme am itnanağ ekğenag yom mbienok mnak.

¹³ Inmagen tetimaemaee masokbein sepem kegogagak am sambe masokbemindain. Âpme Kawawağanğ zemkatik bembeğanğ mamâzin keyepm egağ peme tetimaemaeyağ ingalen windenin anğosomti ku masokbein. Yağgut tetimaemaeyağ inmagen masokbein beme Kawawağanğ indamukulem mimiyelen setnag ñep weyağme in katik bem tapme tetimaemaee keyağ ñep ku mamtoindein.

¹⁴ Keyepmti Kilaismagen notnne penaŋ, in nopiom masesewatindep ke bankumpemti kuŋzuŋit.

¹⁵ In zet opeem nânâyelen nânâŋin tazin keyepmti zet kapi zema ilin opeemti nâseip.

¹⁶ Okowen wain mannup kan keyet nin Kilaisiyet sipmaŋ ningalen yomgat mti mulage ke otnâmti nin keyet Kawawaŋgat wisikŋ manzenup. Âpme nin wain mannuwen kan keyet nin am sambe Kilaisiyaŋ ekŋengat yominaŋgapm sipmaŋ mulage ekŋengat bulinan tusunup kekok masokbein. Âpme nin nupmamaŋ mutumti mannuwen kan keyet nin Kilaisiyaŋ gakimti sekŋaŋ ningalen yomgat dopmaŋ ndaye kan keyet maotnârup. Nin kogok mti am sambe Kilaisiyaŋ ekŋengapmti sekŋaŋ talasiye ekŋen keyet bulinan tusunup kekok masokbein.

¹⁷ Keyepmti nupmamaŋ kwepnok âpme nin sambeyaŋ nupmamaŋ ikŋaŋ kwep ke mannup. Âpme nin nupmamaŋ nsakwep mannuwen keyaŋ nin butnaŋ sambenok keyaŋ ondekti sek kwepnok benup kekok masokbein.

¹⁸ Âpme ŋen pigok zema nâit, Zuda am sambe kwi ŋenaŋ sâpe sâpe meu sisak dukŋaŋ bumbuŋaŋ manip ekŋenaŋ ilinsakwep sisak keyelen Kawawaŋ masesewatsaip.

¹⁹ Neŋ zet notnaŋ zemkwala keyet in nâmkilen bemi nâgât egaŋ nopiomgat sâpe sâpe meu sasaŋaŋ keyet nâme sâpe sâpe penaŋ bein ma nopiomgat nâme Kawawaŋ penaŋ bein. Kegok ke yek.

²⁰ Yaŋgut neŋ neman guluk gilik tazeyap ke am Kilaisiyet ku manâmkŋpeip ekŋenaŋ nopiomgat sâpe sâpe mambumsaip ke wa Kawawaŋgat yek. We bekaŋaŋ masesewatpeip bein. Kok keyepm neŋ in we bekaŋaŋmak tususuyelen ku nembeingapmti ekŋen eksemindendepiŋ.

²¹ In Amobotnaŋgalen okowen wain nti naman dembusek kwep keyaŋak we bekaŋaŋgalen windeyet tazemopenik keyaŋ pembedaŋ yek. Ma in nupmamaŋ Amobotnaŋaŋ ikŋaŋgat sekŋaŋ otnâmti niniyelen ningat ndaye ke nti naman dembusek kwep keyaŋak we bekaŋaŋgat soŋgom sasaŋaŋ ke ŋep ku niniyelen.

²² Nin kogok mman Amobotnaŋaŋ ningat keŋ kuku mti ŋenzinziŋ penaŋ mbe. Nin nâmann nin windenmak beinaŋgut egalen musuwewet ke nin ŋep ku seabempeyelen penaŋ.

Ilinanŋat etaŋ otnânâ keyaŋ pembedaŋ yek

²³ Am notnaŋ, “Kwitnaŋ kwitnaŋ sambe kapi ŋep mimiyeleŋ,” kekok tazeip yaŋgut kwitnaŋ kwitnaŋ ke mma ŋep ku napmukulem mbe. Kwitnaŋ kwitnaŋ sambe tapmezin keyaŋ nâmkŋpepeen katikŋaŋ bemi mamayelen setnaŋ ku kabemndawe.

²⁴ Am nâmkŋpepemak ŋenaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ ikŋaŋ mukulem mimiyeleŋ etaŋ ku mbe egaŋ naman am notnaŋ indamukulem mimiyeleŋ keeset mbe.

²⁵ In soŋgom kwitisât omkwiti kwitim mundumanen meti soŋgom ke nopiom sâpe sâpe sasaŋaŋ keyet yaŋkwesisipiŋ ŋep kwitiwep.

²⁶ Enenogat Kawawaŋgalen Zet Itnaŋaŋ kapigok zenzenaŋ, “Msat ma kwitnaŋ kwitnaŋ sambe msat palen tazin ke Amobotnaŋgalen etaŋ.”

(Sam 24:1)

²⁷ Am Kilais ku nâmkŋpein ŋenaŋ tu meu weyaŋbemti indazemtetime keŋinan mobogalen indembeme ŋepgat ekŋengalen mkaen mowebep. Mowepme ekŋenaŋ tu meu indame nâmtemtem mti nopiomgat sâpe sâpe

bumbu mundumaŋgatnaŋ kwitiyo zemti ku indayaŋkwesiwep. Belak nimbep.

²⁸ Yaŋgut in nsâgât tapmme an ŋenaŋ pigok diindowe, “Soŋgo kapi nopiomgalen sesewat mkaengatnaŋ.” Zeme nâmti in ke ku nimbep. An zet zemkawaŋ bemindawe egat otnâmti meu ke ku nimbep mneti ŋoktikŋinaŋ nâmnukŋaŋ mbepgat.

²⁹ Wa in nâme bekanaŋ beingapm ku nimbep kogok ku zeyap yek. An ŋen keyaŋ nâme bekanaŋ bein egat mti ku nimbep. Yaŋgut an ŋenaŋ kapigok mene zein, “Neŋ kwitnaŋ kwitnaŋ keŋnaŋ nâma ŋep mimiyelen bein beme an ŋenaŋ nâme bekanaŋ bein beme keyepm egaŋ neŋ ŋep ku zemkulumneneiyelen.

³⁰ Neŋ Kawawaŋgat wisikŋ zemti niyap beme an belakŋaŋ ŋenaŋ, ‘Geŋ an bekanaŋ,’ ke ŋep ku zenak. Enenogat neŋ kwitnaŋ kwitnaŋ sambe msat palen tazin ke Kawawaŋgalen etaŋ nâyap.”

³¹ Notnaŋ kogok zewien mene mme neŋ kapigok zesowap, in tu meu nimbep ma kwitnaŋ kwitnaŋ sambe mbep ke in mme Kawawaŋgat kwitnaŋ m onzempepeyet nâmti mbep.

³² In kwileki ŋen mme Zuda am ma am Zuda maŋgeen ku sokbembeŋaŋ ma Kilaisiyelen am nâmkŋepepeŋinmak ŋen setnaŋ bekekme Kawawaŋ zetnaŋ ku mâbeyet eksewep.

³³ In neŋ mamiyapnok mamambep. Neŋ kwitnaŋ kwitnaŋ sambe mamiyap ke mma amnaŋ oloŋen mimiyelen nâmti mamiyap. Nanaŋgat pembenanaŋnaŋgat etaŋ ku mamiyap. Neŋ kegogak am sambeyet pembenanaŋnaŋgat nâmti mma am sambe Kilaisiyaŋ aŋgalaŋindendeyet nâmti mamiyap.

11

¹ Neŋ Kilaisiyelen set kaisasat ekti mâti mayap. Âpme in kegogak nâlen set kaisasat ke ekti namât mambeb.

Silik dundundu mimiyelen zemâtâtât

² In Zuda am ekŋengalen mama mimi mâti mamayet neŋ zemâtâban keyet kataŋ mamaip keyepmti ingat nâma dolakŋaŋ penaŋ beme oloŋen miyap.

³ Âpme pi naman Zuda am ekŋengalen mama mimi ŋengat zet kapigok zema nâit. Angat yaŋaŋ Kilaismagengatnaŋ kozin. Âpme imbi kogogak egat yaŋaŋ anmagengatnaŋ kozin. Âpme Kilaisiyet yaŋaŋ Kawawaŋmagengatnaŋ kozin.

⁴ An ŋenaŋ bunduŋ ŋokŋanen munduŋ tati dapmelange tuŋguwinan dunduwe ma Kawawaŋgalen zet zapat dolakŋaŋ zewe beme egaŋ Kilais sakambuk sawe.

⁵ Ma imbi ŋenaŋ saŋgum ŋokŋan ambululupiŋ tati dunduwe ma Kawawaŋgalen zet zapat dolakŋaŋ dapmelange tuŋguwinan zemkawaŋ bewe beme egaŋ apmaŋ sakambuk sawe.* Kogok min beme egaŋ imbi ŋokŋaŋ pilik pilik kwanzetpepeŋan nembon bein.†

⁶ Keyepmti imbi ŋen sâk ambululupiŋ mame ŋok sinaŋ antim pewep. Ma egaŋ keyet sakam mti ŋok sinaŋ antitipiŋ mbe beme ek sâgaŋ ŋokŋaŋ ambulut be.

* **11:5:** Ke Zuda am ekŋengalen set kegok matazin. † **11:5:** Imbi set kileŋ inda aikti ŋokŋin makwanzetindeip ke Zuda am ekŋengalen set kegok matazin.

⁷ An in ñokñin ondedagen sumumuñpiñ enenogat inimagesetgatnañ ñep Kawawañgat sakamañ ma kwitnañ mamsokbein. Ma imbi inimagesetgatnañ ñep angkat kwitnañ mamsokbein.

⁸ Neñ kekok zeyap enenogat Kawawañan an kukñañgat mti anmagengatnañ imbi mge. Imbimagengatnan an ku mge.

⁹ Kawawañan an imbiyepmti ku mimiñañ. Egañ imbi angapmti mimiñañ.

¹⁰ Keyepmti imbi apmañgat eksempeinañ ondedagen sañgumañ ñokñañ ambuluti mamezin enenogat ensel ekñañan taekgip.

¹¹ Yañgut am Kilais nâmkijpempti maiwañ imbiyañ apmañgat mukulemañ bein ma anañ kogogak imbiñañgat mukulemañ bein.

¹² Kawawañan imbi kukñañgat anmagengatnañ mge keyepmti naman alak imbiyañ an mammsokbeip. Kogok keyañgut eget ma kwitnañ kwitnañ sambe Kawawañmagengatnañak sokbewien.

¹³ In nâmkijpepenjinmak, ilinak weyañ nâmatâlit. Inmagengatnañ imbiyañ dapmelañge tunjuwinanen Kawawañgat dundusât nâwe beme egañ ñokñañ sâk ambululupiñ mbe beme keyañ pembenañ yek. Imbi in ñokñin ambulubep.

¹⁴ Kogok keyepm in kapi ekme penañ bein enenogat kwitnañ kwitnañ setnañ talip in nâip. Ñen pigok egip an ñenañ ñokñañ sinañ teepmañ peme tozin beme ke sakam bukñañmak.

¹⁵ Yañgut imbi ñenañ ñoksinañ peme teepmañ tozin beme nin nâmann keyañ mme sepemañ dolakñañ bein. Enenogat ke Kawawañan ikñañ imbiyañ ñoksiniñ teepmañ kogok toti kwatan tapme mamayet nâmti beye.

¹⁶ Am ñenañ zet kapiyet nâme ñep ku beme mdândâsât setnañ zuluñbe beme kapigok nâmbep. Set kapi Kawawañgalen dapmelañge sambe nin mâti mamnup.

Amobotnañan tu meu ndandañan

¹⁷ Âpme neñ tambuñalem zigok niniyelen ke zemzikat indasowap. Neñ in set mamip keyet zemsesewatindendeyelen yek. Enenogat set in alak kapi tapmip kapiyañ indamukulem mme Amobotnañ Kilais nâmkatik bempempti zetnañ gawepumti yek. Keyañ naman mme in Amobotnañ nâmkatik bemti zetnañ gawepupuyelen mme naman bakñañ betobep.

¹⁸ Kukñañgat neñ pigok zesowap. Neñ zet pigok nâwan in tambuñalemgat ke ondakiñgut tunjuwinangatnañ am notnañan zet mopmtot mti kalalañ mawen. Am notnañ zapat kekok mnawien ke naman nâma bugan penañ penañnok beye.

¹⁹ Yañgut inmagengatnañ mañge denenañ set pembenaset kwitnañ kwitnañ tapmip ke ñep ekmâtâtâtgalen ke kapigok, ekñañan mañge temañ katikindemti kalañti sokbemkawañ bembeyelen mamip.

²⁰ In ondekti tambuñalem nsât koti tu meu bumti koti nolineneyet zikat gatnan mti tatnip. Kekok ke in tapmip.

²¹ In sambeyañ meuñin timkoti nolineyet damuñ tatapiñ sakwep manip. Ñenañ igak kambak balañ mmepme ñenañ meuyet mamimti melip ma notnañan wain omba penañ nimti keñ kilen mamip.

²² In tu meu etañ nsât nâmti ilinañgat mkañinan manimambep enenogat in Kawawañgalen dapmelañge ondegawen in ku maeksemindeip ma am bekopsat ekñañ sakambuk maındaip. Neñ keyepmti ingat zigok zenzeyelen ke ku nâmatâlap. Keyepmti neñ keyet oloñen ñep ku mimiyyelen.

²³ Neñ zet kapigok Amobotnañmagen tiwanen ke in zemâtâtîndama delañ zeye. Tambuyet Amobotnañ Zisas Zudasiyañ Zuda am ekñañgalen an ñenañ ekñañmagen zemkuye kan keyet Amobotnañan nupmamañ mti

24 keyet Kawawangat wisikŋ zemutumti zeye, “Nupmamaŋ kapi nanaŋgat sekŋnok ingat yomin katikpepeyelen indawap. Nimbep kataŋ nâgât otnâpeŋ mamambep.”

25 Meu nime delaŋ zeme wain okop sakam kegogak mtati pigok zeye, “Wain kapi nanaŋgat sipmnok. Tâtâ Alakŋaŋ sipmnaŋ miap. Nimbep kataŋ nâgât otnâpeŋ mamambep.”

26 Kok keyepm in nupmamaŋ ma wain kapi manimambep kataŋ Amobotnaŋgat gakikiŋaŋgat zapatnaŋ zemkawaŋ bepeŋ manepeme iŋŋaŋ kobe.

27 Keyepmti an ŋenaŋ set pembenanŋ ku mâti nupmamaŋ ma wain nti keeset egaŋ Amobotnaŋgalen sip sesumbaŋaŋ ku eksempepgapmti yom mip.

28 Keyepmti am ŋen nupmamaŋ ma wain nsâpmti iŋŋaŋgat keŋaŋgat yaŋaŋ nâmâtâti nimbe.

29 Ŋen egaŋ Amobotnaŋgat sekŋaŋ keyet yaŋaŋ ku nâmâtâti nupmamaŋ ma wain nimbe beme Amobotnaŋaŋ zemkuwe.

30 In notnaŋ set pembenanŋ ku mâti Amobotnaŋgalen tu meu manipgapmti zawat suksuk ma sek sindem matip ma notnaŋ gakiwien.

31 Yaŋgut nnaŋgat yaŋŋ ekmâtâti nimbanup beme Amobotnaŋaŋ ku zemndowe.

32 Yaŋgut Amobotnaŋaŋ yaŋŋ msokbemti manndamusuwezin kogok mme egaŋ am Kilais ku nâmkiŋpeip ekŋen nsakwep ku zemdelaŋ zemndowe.

33 Keyepmti Kilaismagen notnne, in nupmamaŋ ma wain nsâti am sambe ilinsakwep ondekme delaŋ zemeŋgut yaŋbemti manimambep.

34 Ŋenaŋ meuŋaŋgat penaŋ mbe beme egaŋ meuŋaŋ mkaŋaŋ nimtingut bam kobe. Mneti ondedak ke myuŋgunepeme Kawawaŋaŋ zemkuwe.

Zet notnaŋ notnaŋ ke nen kotiŋgut zemâtâtindawap.

12

Emetak Teŋaŋ taolet yaŋaŋ yaŋaŋ mulupmaŋgat manndain

1 Kilaismagen notnne, neŋ Emetak Teŋaŋ mulupmaŋ am nâmkiŋpepeŋinmak ekŋengat mamaŋinan zigok mamm yaŋkwesisi keyelen dopmaŋ gilik zesowap. Neŋ in kapi weyaŋti nâmâtâtâgalen nâyaŋ.

2 Ilin nâmtalip in itnaŋaŋ tambusosop keŋan mambienen nopiom yaŋaŋ yaŋaŋ mamaŋinpiŋ pedondom indamti masesewatindemtemien.

3 Keyepm neŋ nembetnaŋ pigok diindosowap: An ŋen ek Kawawaŋgalen Emetak Teŋaŋ keŋaŋ m eleŋ beleŋ beme egaŋ pigok ku zenak, “Zisas geŋ zemtalat geyap.” Ma ŋen Emetak Teŋaŋ keŋaŋ ku m eleŋ beleŋ beme egaŋ pigok ku zenak, “Zisas ek Amobotnaŋ.”

4 Emetak Teŋaŋ taolet yaŋaŋ yaŋaŋ am nâmkiŋpepeŋinmak sambe ke mulupmaŋgat winde indame mamip. Yaŋgut Emetak Teŋ iŋŋaŋ kwep keyaŋak am nâmkiŋpepeŋinmak taolet sambe ke maindain.

5 Amobotnaŋgalen mulup kwep kwep am nâmkiŋpepeŋinmak sambeyaŋ mimiyelen maindain. Yaŋgut Amobotnaŋ iŋŋaŋ kwep keyaŋak iŋŋaŋgalen am sambe mukulem mimiyelen mulup ke maindain.

6 Ma Kawawaŋaŋ mulup mimiyelen am nâmkiŋpepeŋinmak kwep kwep winde sepem igak igak maindain. Yaŋgut Kawawaŋ iŋŋaŋ kwep keyaŋak iŋŋaŋgalen am sambe mulup mimiyet winde maindain.

7 Emetak Teŋaŋ am nâmkiŋpepeŋinmak taolet sakam iŋŋak iŋŋak maindainen keyaŋ msokbeinen Emetak Teŋaŋ am ŋeniyet tuŋguwinan

mulupman penan tapm. Kogok mimindainen am sambeyan mukulem titiyet nâmti mamm.

⁸ Emetak Tejan nânâ dolaknan nânâyelen taolet same egan am Kawawanan mama mamayelen nâmtiknan mam ke manzemkawan be-mindain. Emetak Tejan iknan kwep keyanak am nâmkipepenmak taolet sambe ke maindain.

⁹ Nen Emetak Tejan iknan kwep keyanak taolet mpeme Kilaismagen nâmkipepenan kalinan penan tatagalen masain. Ma nen ek Emetak Tejan iknan kwep keyanak am zawat mme alik bembeyelen taolet masain.

¹⁰ Ma nen Emetak Tejan iknan menok notnan mimiyet taolet masain. Ma nen ek Emetak Tejan bunam zapat same timti dapmelange ondedageninan mandiindon. Ma nen ek taolet mpeme winde ke Kawawanmagengatnan makozin ma we bekananmagengatnan ke maekmâtâzin. Ma nen taolet zet mamananaset zemkawan bembeyet masain ma nen ek taolet zet mamananaset zeme nâmti am zelinaset gilik zemindandayet masain.

¹¹ Emetak Tejan iknan kwep keyanak taolet sambe kapi mulup sambeyet winde am kwep kwep maindain. Mti Emetak Tejan iknan gat kenanganatnan am nâmkipepenmak sambe taolet sepem iknak iknak makalan kumti indain.

Sekj butnan butnan ekjen muluwin iknak iknak yangut sek ek kwewetan

¹² Am nin sekj kwewetan yangut sekj butnan butnan ekjen sambeyan muluwin iknak iknak penan mamiwangut ekjen keyan ondekti sek kwepgat mulup mamip. Kilaismagen sepem kebonak tazin. Nin am sambeyangut manje kwep benup ma manje ke Kilaisiyelen seknan.

¹³ Notnan nin Zuda am ma notnan Zuda manjeen ku sokbembenan ma notnan sisilin kuku an etan ma notnan lala bubuk etan mamayet Emetak Tejan kwep keyan nin sambe sek kwep kegok mamayet temakwep ondekndeye.

¹⁴ Âpme sekj iknan ke butnan kwep etan yek; sambe penan.

¹⁵ Keyepmti setnan kapigok nep ku zenzeyelen, “Nen bet yek keyepmti nen sekmagen etimti nanak etan mepmamambap,” kegok nep ku zenak.

¹⁶ Ma wagan kapigok nep ku zenzeyelen, “Nen zikat yek keyepmti nen sekmagen etimti nenak etan mepmamambap,” kegok nep ku zenak.

¹⁷ Seknan zikat etan bemâdak ze zigoset zet nanak? Ma wak etan tamâtnak ze zigoset kambe sesik nanak?

¹⁸ Sekj iknan tazin kapigok Kawawanan iknan gat kenanganalak butnan butnan iknan nanje nogak beye.

¹⁹ Sekj butnan sambe sepeman kwewetan ze sekj kapiyet sekj ku zewanek.

²⁰ Sek iknan tazin kapigok butnan sambe yangut sekj penan kwep.

²¹ Âpme zikalan betgat pigok nep ku zenak, “Nen gepin nep mambap.” Ma noknan setn zutgat pigok nep ku zenak, “Nen itpin nep mambap.”

²² Kogogapm sekj butnan notnan nâmindema windenpin mambeip; eknenpin beme seknan dolaknan penan ku tadak.

²³ Nin sekj butnan nâmindemann tototnan mambein ekjen indikdamun dolaknan mamnup ma notnan sakambuknanmak maanganjindenup.

²⁴ Sekj butnan notnan sakaman pembenan eknenan sosok matamâlip. Kawawanan sekj mmeti sek butnan notnan tototnan yangut mulup teman indaye.

²⁵ Ke sekj butnan eknenan epeemti kilen mekokopin sisilin mulup sakam kwep penan mimiyet nâmti kegok mge.

²⁶ Keyepmti sekñ butnañ kemak ñenañ sindem nâme sekñ sambe ekñen sindem mambein etañ. Ma ñenañ zemsesewatpeme ekñen sambe ekñenañ kemak oloñen mammâlip.

²⁷ Inmagen kekok bein. In sambeyañ temakwep Kilaisiyet sekñañ beip. Ma in kwep kwewañ sek keyet butnañ butnañ bep.

²⁸ Kawawañ egañ amñene nâmkijpepemak mañge ninmagen am kapigok taolet mimindamti indem mege.

Ñenañ an ombemindemti buñam zapat zemkawañ bembeyelen indeye,
keyetnan golañ zenze an,
keyetnan am zikat indanda,
keyetnan am menok mimiyelen,
ma am zawat sek sindemak weyañindendeyelen,
keyetnan am mukulem mimi
ma am damuñ

ma zet mamananañ ikñak ikñak zenzeyet am indaye.

²⁹ Kawawañañ am sambe ombemindemti buñam zapat zemkawañ bembeyelen an etañ taolet ku indaye. Ma am sambe golañ zenze an bembeyet taolet ku indaye. Ma am sambe an zikat indandayelen taolet etañ ku indaye. Ma am sambe menok yañañ yañañ mimiyelen taolet etañ ku indaye.

³⁰ Ma am sambe zawat sek sindemak weyañindendeyelen taolet ku indaye. Ma an zet mamananaset zenze keyelen taolet etañ ku indaye. Ma am zelinaset zemguluk gilik mimiyelen taolet an etañ ku indaye.

³¹ Yañgut neñ in Emetak Tenmagengatnañ taolet mobotnañ ke indandayelen omba penañ indembewe. Keyañ indamukulem mme mulup dolak dolakñañ dapmelangeyet tuñguwinan ñep mimiyelen. Kegogapm neñ set pembenañ ñen kapigok zikat indasowap.

13

Am nâmkijpepeñinmagalen gogot

¹ Âpme neñ taolet ñen zet mamananañ zenzeyet nanañañ ma ensel ekñengalen zet ñep zeyap yañgut am ñengat gogot ku miap beme neñ belo ma gwesim nembon kwisakñ yañepiñ nemba isikñañañ kunak kebon.

² Ma neñ Kawawañgalen buñam zapat timti dapmelange ondedageninan diindowak ma neñ Kawawañañ kwitnañ kwitnañ bam mme sokbembeyelen enzilim tazin ke nâwak, ma neñ am Kawawañañ mama mamayelen nâmtikñañ mam ke ñep manzemkawañ bemindama delañ penak ma nâmkijpepe kaliñañ name Kawawañ dundum sama winde name kalañ zem-pema piyetnañ kainde medak yañgut neñ am ñengat gogot ku mimindawak beme neñ belakñañ penañ beap.

³ Âpme neñ milawatn kalop bemti am tototnañ ekñen indawak ma sekñ Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ Penangapm ketalasimindama kumti buwiek yañgut am ñengat gogot ku mbak beme neñ belakñañ penañ beap.

⁴ Am keñinanen gogolañ misik tazin ekñenañ sindem indame dopmañ ku mutumindaip ma sindem indame keyet peme weme dopmañ pembenañ mamimindaip, ma eyak ku mamip ma ilinañgat mampongañin ku kumti kwilin ku mamwalip.

⁵ Ekñenañ am nolineyet sekñeyak ku mamin indaip; ekñengat nâme mobotnañ mambeip. Ma ilinañgat etañ nâme ku mamolip ma ñenzinziñ sakwep ku mamip ma myuñgum indame keyet nâmbekambembe teepmañ ku mamm maip.

⁶ Am gogolinmagan palaknan bemepme keyet nâme pembenan ku mambein yangut eknenan mama mimi dolaknanan palaknan bemebeyet nâme pembenan mambein.

⁷ Eknenan nuknan sepem iknak iknak ke nâme betetnan beme mapuip, ma am nen ekti ekngat ku manâmbemendeip. Eknenan am notnanan mamanan gilik zeme pembenan kokogat webepen mamaip. Nuknan sambesokbemindame eknenan katiknan bemti matalip.

⁸ Gogot ke delan zenzenepin. Âpme Emetak Tengalen taolet golan zenze an kapi delan zenzenanmak ma Emetak Tengalen taolet zet mamananaset zenze kapi kegogak delan zenzenanmak. Ma Emetak Tengalen taoletnan kwitnan kwitnan yan nanâmâtât kapi kegogak delan zenzenanmak.

⁹ Enenogat alak pigogat Kawawangalen mama butnan etan nâmti ke dapmelange ondedakginan bunam zapat butnan etan ke mandiindonuan

¹⁰ bangat Zisasiyan iknan kopmegulak taolet eknen kapi delan zeme nin kwitnan kwitnan yan nanâmâtâbanup enenogat Kawawan iknanmak tapmann kegok sokbewe.

¹¹ Nen nempa isiknan mambanen zet ma mamanan otnân nempa isisigan mamip keyet katan otnâmti mammteman. Yangut maneti an teman bewan kan keyet nempa ekngalen nânâ ke pema temege.

¹² Alak pigogak Kawawangalen yan nan isiknan bugan nâmâtâtnup yangut bangat Zisasmak soknan tati zikalan dopnan ek dopnan ek mbanup. Alak kapiyet Kawawangat yan nan butnan butnan etan maeknâmâtâtnup yan kan keyet egat yan nanâmâtâpman delan zewe. Kawawang nanâgat yan nâme delan manzein sepem kebon nen egat yan nan eknâm mman delan zemâpbe.

¹³ Alak pigogak mama mimi kapigok wem ndame tapmanup; Nâmkipepem mama ma Zisasiyet kokotnanat webemti mama ma gogot mti mama. Eknen tuk kegogan talip, yangut eknen kemagengatnan gogot palen mama keyan egat zut ke sebemitdemti dolaknan penan bein.

14

Emetak Tengalen taolet kapiyan nenan penan bein

¹ Kogogapm in am sambesogot mimindewep. Mti Emetak Tenmagengatnan taolet kapi titiyelen keninan omba indembewe: Kawawangmagengatnan bunam zet timti dapmelange ondedagen diindondo mulup ke nâme mobotnan bewe.

² Am nenan zet mamananaset manzein egan amgat yek; Kawawangat etan manzein ma keyan ek etan mamukulem mpein. Egan Emetak Tenan zet ke zenzeyet kenan m elen belesmpeme manzein mme am eknenan yan nan ku manâmâtâlip.

³ Keyangut am nenan Kawawangalen bunam zapat manzemkawan bein egan am zet ke diindome keyan nâmkipepepin bandim mamindein ma mamanan gwatnan mamin ma kenin mamkipnan bein.

⁴ Zet mamananaset manzein egan iknanat kenan mambutein yangut Kawawangalen bunam zapat manzein egan am nâmkipepepinmak mgwatnan mam indein.

⁵ In zet mamananaset zeme nen ingat nâma nen penan bein, yangut naman Kawawangalen zet zapat zemkawan bembeyelen an beme nen kebon keyet nâma pembenan penan mambein. Kawawangalen zet zapat manzemkawan bein egan am zet mamananaset manzeip eknen bugan silim indem talip. Yangut eknenan zet mamananaset zem meti keyet yan nan

am nâmkîŋpepemak zemâtâtindandayelen an ñen tazin beme dapmelenje ekñenmagen mukulem ñep omba penañ sokbenak.

⁶ Kilaismagen notnne, neñ inmagen koti zet mamananaset zewak beme nâlen zet mamananañ keyañ in zigok indamukulem mindenak? Inmagen kopmambak mene ze Kawawaŋmagengatñañ nânâ zet katñañ mzikat nayeen ke ma Kawawaŋgalen nânâ dolak dolakñañ ma Kawawaŋgalen buŋam zapat zemkawaŋ bemindawak ma Kawawaŋ nâmkîŋpemmamayelen zemâtâtât notñañ in kot zemzikat indandayelen keboñ timti kobak.

⁷ Gwasim ma gita kulele belak etañ kuma kwitñañ kuwaŋgut silik ñandañañ ku mâti kun beme amñañ yañañ ñep ku nâmâtâtâgalen.

⁸ Ma lumun ondedagat makumbuiwen katñañ ku kumbuyo beme kwilekiyet takup ke ñep ku nâmbek.

⁹ Ma in kegogak zet mamananaset belak kwisak etañ takume notñañ ekñenañ zigoset zet keyet yañañ nâmâtâbe. E to zeme met penañepiñ mambein.

¹⁰ Msat sambe katan zet sepemañ ikñak ikñak penañ wemezin yaŋgut zet zeip ke am maŋge keyelenañ ñep yañañ zigogat tazeip ke nâyo.

¹¹ Yaŋgut neñ zet ke ku weyañ nâmâtâbap beme zet toñañ egañ nâgât nâme kopa penañ bewak ma neñ kegogak egat nâma kopa benak.

¹² Âpme inmagen sakam kegogak tazin. Emetak Tenġalen taolet inmagen sokbembeyelen manzeip e ñep, yaŋgut in taolet ke timti am nâmkîŋpepemak indamukulem mimiyeñ windenñañ mbep.

¹³ Keyepm zet mamananaset animbi zet diindosât mbanik beme Amobotñañ dundum samane zedi ke gilik zenze winde game timtati zemti gilik zemindawanik.

¹⁴ Neñ zet mamananaset ondedagen dundusât nâmti dunduyap beme nanaŋgat keññ ma sekñ mme pâpâyelen talayaŋgut yañañ zigogat miak ke ñoktikñnan penañ ku alalep.

¹⁵ Keyepmti zigok ñep mimiyeñ? Zet mamananaset ondedagen dunduyap beme keyet yañañ ñoktikñnan sokbeme gilik zemindayap. Mme silik ñen zet mamananaset ondedagen kuyap beme keyet yañañ ñoktikñnan sokbeme gilik zemindayap.

¹⁶ Ma geñ ondedagen keñdan zet mamananaset Amobotnaŋgat zemsese-watpemane, am ekñenañ gâlen zet yañañ ku nâip beme ekñenañ zigoset gamukulem mti keyet, “Ke penañ,” zewiek?

¹⁷ Geñ dundundudanen Kawawaŋ zem olim pesât mene mti zet mamananaset dundunak yaŋgut yañañ ku gilik zenak keyañ nodi ku mukulem mip.

¹⁸ Neñ in bugan sebemindemti zet mamananaset zet mamananañ omba penañ manzeyap keyepmti Kawawaŋgat wisikñ zemti mandundusayap.

¹⁹ Yaŋgut neñ dapmelange ondedagen zet nâm taliwen Kawawaŋgalen buŋam zapat pemkwepmañ zema nâme tuluj telañ bembeyelen zelinan zema nâyo keyañ pembenañ. Yaŋgut zet mamananaset zemane amñañ yañañ ku nâme teepmañ zemti mandam mama ke pembenañ penañ yek.

²⁰ Kilaismagen notnne, zet zemkwala keyet yañañ eknâmâtât mimiyeñ ñoktikñinañ okak ekñengalen sepem ku bewe. Bekanañ mimi ekñenmagensetgut okak maipnok mambeñ, yaŋgut kwitñañ kwitñañ eknâmâtât mimiyeñegut ñoktikñinan an temañ ekñengalen katan bewe.

²¹ Zii zelen zet ñen kapigok kumpepenañañ matazin. Amobotñañañ zein, “Neñ am mamananañ ma zelin igak ñen zemindema ekñenañ koti nanaŋgalen am maŋgemagen kobewen nâlen ñenzinziŋgalen piliñnok

keyangut nâlen amnan eknenan kenjin kaliñan bewe mme yomengatanan gilik zem kwakwagalen ku nâmbep.” (*Aizaya 28:11-12; Zii Zet 28:49-50*)

22 Am zelin mamananamak kobien ke am Kawawangalen zet ku nâmkijpewien ekngat piliñnok nâmindeme kokotnan yangut ke nâmkijpepemak am ekngat zapat ku beye. Âpme naman Kawawangalen buñam zapat zemkawan bembe keyan am nâmkijpepeninmak ekjenmageset pembenan masokbein enenogat keyan kenjin mbutemti mamanan mgwatnan mamm.

23 Kogogapmti am nâmkijpepemak sambeyan ondek tati zet mamana-maset tazeme am nâmkijpepeninpiñ eknenan Emetak Tenngalen taoletgat yanñan ku nâiwan kot indikti pigok zewep, “Am kapi kenjin kileñ tabein.”

24 Yangut an Kawawangalen buñam zapat tazemkawan beme am nâmkijpepeninpiñ eknenan Emetak Tenngalen taoletgat yanñan ku nâiwanğut koti zet ke nâme keyan mama mimiñin mgasik ke zikat indame ekti yayan omba mbep.

25 Âpme kenanen kwitnan kwitnan bekanan maenzilim tazin ke sokbemkawan beme msalen tot kusum tati Kawawan zemsesewatpemti pigok zewe, “Kawawan inmak penan mamain.”

Silik dundundu msât setnanen mâti mbep

26 Keyepm Kilaismagen notnne, in zigok penan mbep? In ondebep kan keyet nenan silik yanbeme kuwep ma nenan Kawawangalen zetgat yanñan zemzikat indam mbe ma nenan Kawawanmagengatnan nânâ zet katnan mzikat saye ke zemsokbewe ma nenan zet mamananaset zewe ma nenan zet keyet yanñan gilik zewe. In kwitnan kwitnan silik dundunduninan mbep keyan am nâmkijpepenin bandim mme katiknan bemtabe.

27 Zet mamananaset zet zesâti sambeyan yek. Am zut tuk mee kekok etanñan mbep. Yangut kwewan zeme kwewan zeme kekok mme nenan yanñan gilik zem zeme amnan nâmbep.

28 An zet gilik zenze timabep beme ondedak keyet kenan zet mamananan ku zewep. Egan zesât nâmbep beme iknak etan ma Kawawangat zewe.

29 Ma Kawawangalen buñam zapatnan zenzeyelen Emetak Tenñan taolet indandanñan ekjenmagengatnan an zut ma tuk etanñan zewep. Âpme am notnan eknenan zet ke yanñan penan opemnâmbep.

30 An nen Emetak Tenñan Kawawanmagengatnan nânâ zet katnan mzikat same an keyan zesât wabe beme an zet tazein keyan notnan zet zesât wazin ke ekti totabe.

31 Kawawangalen zet zapatnan zemkawan besâti ñepgat zewep. Yangut nenan zeme nâm nenan zeme nâm kekok mme am nâmkijpepeninmak eknenan nâme keyan kenjin mbuteme kenjin kikipmak mambep.

32 Kawawangalen buñam zapat zemkawan bembe an eknenan zet zigok zigok zesenu e yanñan ilinagak omkalili mulup mbep.

33 Kawawan ek myunğunğun keyet noteknan yek. Ek sewaknan mama keyelen Kawawan.

An zikat indanda notnanñan dapmelange ekngat tunğuwinan zet kapi mamzikat indaip,

34 “Ondedeginan imbi eknenan zet zenzepin belak tabep. Imbi eknenan kekok mti tototnan mambep. Nin etan ku zenup; zii zelen kekok zenzenan tazin.

³⁵ Kwileki ñen nânâyelen nâmti mkañinañ daenen awinemak zenâ zenâ mbep. Mneti imbiñineyañ dapmelenge ondedagen zet zeme sakambukñañmak bewe.”

³⁶ Zet ke nâma yeyengalen penañ bein. Kawawañgalen zet inmagen etañ sokbembenañ ma in ilinak etañ nâmamayet zet keyañ koindaige? Yek penañ.

³⁷ Inmagengatnañ ñenañ ikañgat nâme golan zenze an ma Emetak Tenmak mayap bewe beme egañ zet kumindayap kapiyet nâme Amobotnañgalen zemkatik bembe bewe.

³⁸ An ñenañ kegok ku nâwe beme, in eget nâme Kawawañgalen zet zapatnañ zenze an penañ ku bewe mti naman egalen zet nânâpiñ.

³⁹ Keyepm Kilaismagen notnne, kapigok kwegut nâseip. In Emetak Tengalen taolet Kawawañgalen buñam zapatnañ zemkawañ bembeyelengut windenañ mbep ma taolet ñen zet mamanamaset zenze ke ku bekekbep.

⁴⁰ Yangut in silik dundunduñin ke weyañti ekdamuñ mti esemten mbep.

15

Zisasiyañ gakikiengatnañ gilik zem wawatnañgalen zetnañ

¹ Kilaismagen notnne, pi ewe Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ Penañ timkot diindoma nâmkinañpemti timaip ke ewe windenañ beñ atam kitik mtalip.

² Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ Penañ zemzikat indam mban keyet nâmkinañpeme keyañ indaangalañindeye. Keyet Kawawañgalen zet katnañ ke weyañti atam kitik mti mamambep. Kegok ku mbep beme ingalen nâmkinañpepe belakñañ penañ bewe.

³ Zet ñotekñañ mobotnañ neñ kukñañgat zemâtâtñanañ keyegak inmagen koti diindowanen kapigok: Kilais ek eweñan Kawawañgalen Zet Itnañanen zemâtâtpepeñañ keyet katanñ ningalen yommgat dopmañ gakiye.

⁴ Mti Kawawañgalen Zet Itnañanen zenzenañ keyet katanñ kumti met am sumen bewenañ kasup tuk etañ tati naman gakikiengatnañ gilik zemti wage.

⁵ Gakikiengatnañ wati ñenañ Pita sokbemsaye eyetnañ nembrañane sokbemindaye.

⁶ Eyetnañ zet zapat zenze anene 500 sebempein kegogak sokbemindame ekmâbien. Am ekñen ke ekbien ke notnañ gakiwien ma notnañ ekñen ewe tapmaip.

⁷ Eyetnañ Zekop sokbemsamti met nembrañane ekñen ilindiñ sokbemindaye.

⁸ Bam penañ neñmagen pempetuk sokbemname ekban. Neñ ekmak ku mamañañangut kegok sokbemnamti an zet tim palakñañ bembeyet an bekanañ neñ nakumtetiye.

⁹ Neñ an Kawawañgalen buñam zapat zempalakñañ bembeyet ombemindemti indakumtetiye ekñen kemagengatnañ neñ toweweñañ penañ. Tipman baenen neñ Kawawañgalen manje indom walet mamteman keyepmti Kawawañgalen buñam zapat zempalakñañ bembeyet ombemnemti nakumtetiñañ kwit ke name ñep penañ ku mambein.

¹⁰ Yangut neñ alak Kawawañgalen buñam zapat zempalakñañ bembeyet ombemnemti nakumtetiñañ kwit ke timti talap ke pe Kawawañgalen keñ taoletnañgapmti tiwan. Âpme Kawawañgalen keñ taolet ke penañepiñ ku beye yek penañ. Neñ mulup mban keyañ Kawawañgalen buñam zapat zempalakñañ bembe ombemindemti indakumtetiye notnne silim indemti

omba penaŋ mban. Kegok mban ke nanak ku mban; Kawawaŋaŋ keŋ taolet mnamti napmukulem mme mban.

¹¹ Âpme neŋ ma ekŋenaŋ buŋam zapat kwep keyegak mkoti zempalakŋaŋ bemann in zet ke nâmkŋpemti maip.

Zisas gakikiengatnan wageyepmti nin kegogak gakikiengatnan wapmâbanup

¹² Nin Kilais gakikiengatnaŋ wawatnaŋgalen zapatnaŋ diindomangut inmagen notnaŋaŋ gakikiengatnan wawat ku tazin manzeip.

¹³ Ekŋenaŋ zet tazeip ke penaŋ benak beme, Kilaisiyaŋ gakikiengatnan wage zet ke kegogak penaŋ yek.

¹⁴ Kilais ku watnak ze Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ zemkawaŋ bembenn ma ingat nâmkŋpepeŋin penaŋepiŋ bemâtnak.

¹⁵ Âpme nin Kawawaŋgat zewenn egaŋ Kilais gakikiengatnaŋ mme wage. Naman in gakikiengatnaŋ wawat ku tazin zewiegen nin Kawawaŋgalen zet zapat zemyuŋguŋgu an bewenek.

¹⁶ Am gakikiengatnaŋ ku mawalip kegok zewanup beme nin Kilaisiyet kegogak gakikiengatnan wage ku zewanup.

¹⁷ Kilais gakikiengatnan ku watnak ze nâmkŋpepeŋin belakŋaŋ beme, yomin asesekgalen selin ŋen ku tatindanak.

¹⁸ Ma am notnaŋ Kilais nâmkŋpemti gakiwien ekŋen kogogak waleletgalen zapat bewiek.

¹⁹ Nin Kilais manâmkŋpenup ke msalen mama tapmanup kapiyelen kwitnaŋ kwitnaŋ etaŋ benak beme nâmkŋpepe keboŋ ke kemberaŋmak.

²⁰ Yaŋgut kegok yek. Kilais ek penaŋ gakikiengatnaŋ am gakikiŋaŋ ŋeŋaŋ bemindamti wageyaŋ mamain.

²¹ An ŋenaŋ yaŋbem gakiyeyepmti nin maŋgakimann delaŋ zein. Yaŋgut an ŋenaŋ kegogak yaŋbem wageyepm nin wabanup.

²² Nin Adamgat sip butnaŋ keyepmti maŋgakimann delaŋ zein. Sepem kegogak Kilaismak tususun tazin keyepmti gakikiengatnaŋ wapmâbanup.

²³ Gakikiengatnaŋ wawat ke setnaŋ kapigok penaŋ sokbesâpm: Kilais ek ilak Bipmaŋ Kawawaŋaŋ mme wage. Âpme Zisas kosâpm kan keyet egalen amŋaneyan kegogak wapmâbep.

²⁴ Kawawaŋaŋ kululuŋ ma msat kapi aseksâpm, kan keyet Zisasiyaŋ msatgalen amobotnaŋin sambe ma Sadanŋgalen mulup anene ma winde sakam ikŋak ikŋak timtot indemti egaŋ ikŋak etaŋ Amobotnaŋin tabe. Ke ilak Kawawaŋgalen zemâtâtât katnanen mama ke sokbeme mtati Bipmaŋ same Kawawaŋaŋ damuŋ mbe.

²⁵ Kan keyet Kawawaŋaŋ kasaŋene sambe timtot indeme setnaŋ kandenan tamâpme Nemuaŋaŋ nâmpeme kwitnaŋ kwitnaŋ sambeyet Amobotnaŋin tabe.

²⁶ Kawawaŋaŋ an kasa notnaŋ mtot indem metiŋgut gakiki windenaŋ bekegogak mtot pewe.

²⁷ Kawawaŋgalen Zet Itnaŋaŋ pigok zemkawaŋ bemberaŋ, “Kawawaŋaŋ am ma kwitnaŋ kwitnaŋ sambe Kilaisiyet kandenan manŋe bempewe.” *(Sam 8:6)*

Zet ke Kawawaŋgat eyo ku zenzenaŋ enenogat Egaŋ am ma kwitnaŋ kwitnaŋ sambe Kilaisiyet kandenan manŋe bemindewe.

²⁸ Kawawaŋaŋ am ma kwitnaŋ kwitnaŋ sambe Kilaisiyet kandenan yaloŋpemti Kilais naman ikŋaŋgat kandenan pewe. Mti Kawawaŋaŋ ikŋaŋ Kilais ma am ma kwitnaŋ kwitnaŋ damuŋ mme delaŋ zewe.

²⁹ Gakikiengatnañ wawat keyet zemkotnetipeya ke ewe tusum zesowap. Kawawañgalen buñam zapat zemkawañ bembe an notnne ekñen sekñen ketalasimti am nâmkijpepepiñ ekñenmagen buñam zapat timet diindome maindome gakip. Gakikiengatnañ wawat ku tazin beme eneyet ekñenañ kekok mamip?

³⁰ Âpme nin kekokak, kwilekiyet kwitnañ kwitnañ ndawalelegalen mme nâpemti set keyegak mamâtnup?

³¹ Kilaismagen notnne, neñ Amobotnaññ Zisas Kilais ekgapmti ingat keñ oloñen mambein. Zet kapi penañ sukwap diindoyap. Neñ kasup katan nukñañ sambeyañ naminzilime gakikiyelen etañ mamkwalap.

³² Neñ Epesa mkaen an songom kukñaññbenok ekñenmak auwan. Nukñañ tiwan keyet penaññ kwileki tiwap? Gakikiengatnañ wawat ku tazin beme neñ kapigok zema ñep besem,

“Señen mene gakiwanupgat alak tu meu akuman kwaopme nim wiañwian temañ mne.” *(Aizaya 22:13)*

³³ Am mama mimiñin bekaññ ekñenañ zet kelakñañ mti indatetim mekep beme ingalen mama mimi dolakñañ ke mme bekaññ bewe.

³⁴ In yom mamip ke katikpeit. Mti eksemti mamambep. Inmagen notnaññ Kawawañgat yaññ dolakñañ ku nâmatâlip ke sakambukñañmak.

Gakikiengatnañ sek alakñañ timti wabanup

³⁵ Notnañ ekñenañ kapigok mene yañkwesiwiek, “Gakikiñañ ekñenañ zigok mti wabep ma sek sepemin zibonmak wabep?”

³⁶ Yañkwesisi ke ku nâmatâti belak kileñ zenzenañ. Alik alik katnañ notnañ maondeip ke mamaññ sambume dukñañ alakñañ makwazin.

³⁷ In alik alik katnañ notnañ maondeip ke dukñañ mitimti ku maondeip. Nin sañgom ma kawek mee kebon ondemann dukñañ ñeññ patañ zemkwapme bam sinañ betnañ mamin.

³⁸ Âpme Kawawaññ zemâtâtpeye keyet katan kwati penaññ ikñañ keyek masokbein ma katnañ kekokak sepem ikñañ ikñañ masokbein.

³⁹ Sekñañgat yaññ kekokak sepemañ kwep penañ yek. Am ningalen sek sepem ikñañ ikñañ ma songom ekñen kekokak sek sepemin ikñañ ikñañ ma age ekñen kekokak sek sepemin ikñañ ikñañ ma tuyengalen songom ekñen kekok sekñ sepemañ ikñañ ikñañ.

⁴⁰ Msat kululun palen kwitnañ kwitnañ tazin ke kululun ekñen sepemin ikñañ ikñañ ma msalen ekñen kekokak sek sepemin ikñañ ikñañ.

⁴¹ Ma kasup ek busatnaññ sepemañ ikñañ ma eyonga ek kekokak busatnaññ sepemañ ikñañ ma wenzim ekñen kekokak busatnaññ sepemañ ikñañ ikñañ. Wenzim notnañ ekñenañ nolineyet busatnaññ sebemindemti ego egoññmak tapmelip.

⁴² Gakikiengatnañ wawat ke sepemañ kekokak tazin. Msalen bembenañ sambumbuyet zapat; wabe ek mama kanzizit mamayet zapat mambe.

⁴³ Msalen bembenañ waleletnañ ego egoññpiñ yañgut wabeyen elimiakñañmak ma ego egoññmak. Msalen bembenañ windenepiñ yañgut wabeyen keyañ windenñmak.

⁴⁴ Bembenañ msat sekmak, wabeyen kululun sekmak. Msat sek timti manup kekokak kululun sek timti mambanup.

⁴⁵ Mama msalen sokbemti manup keyet kapigok zenzenañ, “Kawawaññ an kukñañgatnañ weyañti mama saye kwitnañ Adam ke.” *(Sokbembe 2:7)*

Âpme mama alaknaŋ titiyelen ke Kawawaŋaŋ Nemunaŋ Zisas gakikien-gatnaŋ mme wapme saye keyepmti egaŋ mama alaknaŋ mama kanzizit ndawe ke egat An bamgatnaŋ Kawawaŋgalen zelaŋ manzemkawaŋ bein keyet kataŋ.

⁴⁶ Msalengalen sek ŋeŋaŋ ndame timti msalen kapi mamanup; bamgut kululuŋengalen sek ndame timti kululuŋen mambanup.

⁴⁷ An ŋeŋaŋ ek Kawawaŋaŋ msalaŋ mgeyepmti msat kapiyelen an beye. Âpme An bam ek gakikiengatnaŋ wapme kululuŋ sek sasaŋaŋ.

⁴⁸ An ŋeŋaŋ msalaŋ mge kegogapm nin egat iŋsokŋene bemti msat sek timti mamanup. Âpme naman An bamgatnaŋ kululuŋ sek timti mamaingapmti nin egalen bembenaŋ kogogak kululuŋ sek timti ekmak mamti mambanup.

⁴⁹ Âpme an msatgalen sek sakam tiwenn sakam keyet kataŋ maneti bam kululuŋengalen An iŋŋaŋgalen sek sakam timti mambanup.

⁵⁰ Kilaismagen notnne, neŋ zet ŋen pigok zema nâit. Am msat sekmak ekŋenaŋ Kawawaŋgalen zemâtâtâtgalen katnanen mama keyet keŋaŋ ku mebep. Ma kwitnaŋ kwitnaŋ sambumbuyelen ekŋenaŋ mama kanzizitgat toŋaŋ ku bewep.

⁵¹ In weyaŋ tati nâme zet enzililiŋaŋ Kawawaŋaŋ am ŋen ku diindoye ke neŋ dinoyeyepm ingat pigok zema nâit: Nin notnaŋ ku gakimann Kilaisiyaŋ gilik zemkopme nin sambe asekti sepem ŋen bemâbanup.

⁵² Lumun temaŋ kuwe keyegak nin sepem asekmek iŋŋak ŋen bemâbanup. Âpme gakikiŋaŋ ekŋenaŋ sekŋin alaknaŋ kululuŋengalen kemak wabep ma alik mamanup ningat sekŋ kapi asekmek sepemaŋ ŋen kululuŋengalen zapat bewe.

⁵³ Sekŋ kapi gakimti masambum yek mambein ke mgilik zemti naman ku waleletgalen ke timti mama kanzizit mambe.

⁵⁴ Kegogapmti sekŋ tetak ku mamayelen pi mgilik zeme tetak mamayelen sokbewe. Kan keyet zet pigok Kawawaŋgalen Zet Itnaŋane Itnaŋanen zenzenaŋ ke penanaŋ sokbewe,

“Mamayaŋ gakiki wilige.” (Aizaya 25:8)

⁵⁵ “Kawawaŋaŋ gakiki ilak windenaŋ mtotpein. Gakikiyet windenaŋ ninmagen ewe ku tazin.” (Hosea 13:14)

⁵⁶ In kapigok nâit, yom ke nombe kukŋaŋbengat zetutuŋaŋ nembongapm ndime gakinup. Zii zelaŋ nin an yomtoŋ zemti keyet dopmaŋ manzemandomwaleletgat zapat manndein.

⁵⁷ Kwitnaŋ kwitnaŋ ekŋen keyelen windenaŋ ninmagen ŋen ku tim tazin enenogat Zisas Kilaisiyaŋ gakimti windenaŋ tim totindeye keyet nin Kawawaŋgat wisikŋ manzem mamambanup.

⁵⁸ Kogogapmti Kilaismagen notnne, in katikŋaŋ bemti tabep. Mti Amobotnaŋgalen mulup ŋokkaŋkaŋ kumti windenaŋ bemti mbep. Amobotnaŋgalen mulup mbep ke penaneŋin belak penan ku wembe ke nâmkatik bemti mbep.

16

Kawawaŋgalen an imbi towewenaŋ indamukulem mimiyelen tewalaŋ akukuyet diindoye

¹ Kawawaŋgalen an imbi towewenaŋ ekŋengat mukulem mimiyet mânep akum besât nâmbep beme Galesia am diindowan sekem kegogak mbep.

² In mânewin tiwep kataŋ butnaŋ ŋen kalaŋti Sonda kataŋ eweŋaneŋ mkaŋinan mopmangat Kawawaŋgalen tewalaŋ bembeyet wisimti beme tabe kogogapm neŋ ke tisât kopma in nâmkwindendepiŋ âlâkŋak bewep.

³ Neŋ inmagen kot patan zemti an zemindewep ekŋen zemâtâtât papia ŋen kumindama tewalaŋin akum bembenaŋ kemak indame timti Zelusalem mebep.

⁴ Ma tewalaŋin sambe neŋ nsakwep mebegalennok bewe beme ŋep mebanup.

Pâlaŋ Kolin ekŋenmagen met indidikgat zet beme mege

⁵ Neŋ Masedonia msat kuma balan zeme mamkotne kotne inmagen kot patan zewap.

⁶ Neŋ Masedonia msalen kwesiŋ penaŋ ku mambap, winde bembenaŋ inmagen kobap. Inmagen koti inmak belaknik bugan mambap ma inmak ke tapmetnepema mawalam kanen delaŋ zewe mene. Ma in set aikneme neŋ katim indemti butnaset ŋen mebap.

⁷ Neŋ inmak abatatat palen kotati mebegat ku nembein inmak ke Amobotnaŋaŋ nâmneme koti inmagen kan teepmaŋnik bugan mamayelen nâmti zeyap.

⁸ Neŋ pi ewe Epesa mkaen kapi mama Pentikos Kendo bewe.

⁹ Pienen Kawawaŋaŋaŋ ikŋaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ zenzeyelen set weyaŋneme mulup temaŋ penaŋ sokbemnain. Yanŋut keyet keŋan Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋgalen kasa kuku an notnaŋ tapmaip ekŋen neŋmak ŋeŋbeluŋ beluŋ mti mulupnnaŋgat kasa bugan tapmip.

¹⁰ Timoti egaŋ inmagen koti kiŋgatpeŋ mambeyet kopme ekti in wati mkitikpewep. Neŋ Amobotnaŋgalen mulup mamiyap egaŋ mulup keyegak mamin.

¹¹ Keyepmti in egat nâme tototnaŋ ku bewe. Ek ekdamuŋ dolakŋaŋ mpemti peme ewe gilik zemti nenmagen keŋ sewakŋaŋ palen kobe. Neŋ ma am nâmkŋepepemak notnaŋ nin egat damuŋ tapmanup.

¹² Ningat notn Apolos ek inmagen am nâmkŋepepemak notnaŋ indatime inmagen kokogat zegiŋgiŋ mpema egaŋ nâme bugan nukŋaŋnik bein. Egaŋ kan kapigogat ku kobe bam maneti ikŋaŋ inmagen kokogalen nâmtiŋgut kopme ekbep.

¹³ In nâmkŋepepeŋin mme toweweyelen nukŋaŋ sambe kobeyet eksemti tabep. Ma Kilais kogogak giŋgiŋ nâmkŋepemti mambep. Am windeton ekŋenaŋ nâmtalat matalipnok in kogogak nâmtalati mamambep. In mama mimi bekanan ŋen nâmpeme keyaŋ ku indikdamuŋ mti tabe.

¹⁴ Kogok mti kwitnaŋ kwitnaŋ sambe gogot palen mbep.

¹⁵ In Stepanesmak am egalen mkaen matalipgat yaŋaŋin nâip. Akaia msalen an ke ma am egalen mkaen matalip ekŋenaŋ ŋeŋaŋ bemti Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ nâmti nâmkŋepepe aikbien. Ekŋenaŋ dapmelanŋeyelen damuŋ mamti Kawawaŋgalen buŋam zapalaŋ palakŋaŋ bembeyet mukulem eyo mamip. Kilaismagen notnne, in kapigok ewe mimiyelele zema nâit,

¹⁶ in ekŋengat nâmindeme mopme an damuŋ sambe neŋ mamiap sepem kegogak mâti mamip ekŋen eksemindewep.

¹⁷ Ingalen an damuŋ kapigogaŋ neŋmagen Epesa kobien Stepanesmak Potiunetas ma Akaikas ekŋenaŋ kopme neŋ indikti olonŋen penaŋ mimi-dewan. Ekŋenaŋ ingat munduminan koti ingat zet zapalin mname keyaŋ keŋ mkipmaŋ beye.

¹⁸ Dolakŋaŋ penaŋ an ekŋen kapi zemindeme kobiengapm nâgât keŋ ma ingat keŋin kogogak msewakŋaŋ bewien. In an keboŋ ekŋengat kegogak nâme dolakŋaŋ bewe.

Pâlaŋ amŋane indamukumindemti zemgwatnaŋ mimindein

¹⁹ Nâmkiŋpepemak am Esia msalen maip ekŋenaŋ in indamukumindeip. Akwilamak Plisila ekŋetgalen mkaen am nâmkiŋpepemak maondegip ma egelaŋ Amobotnaŋgat pembedaŋgam in gogot palen indamukumindeip.

²⁰ Kilaismagen notne neŋmak pien taliwaŋ indamukumindeip. Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penanŋ mâti maip ilinak bet butem ainti oloŋen palen mambep.

²¹ Pi neŋ Pâl inda mukukuyelen zet kapi betnnaŋ penanŋ meluwaŋ kumindayap.

²² Am ŋenaŋ Amobotnaŋgat wisat mbe beme ek teziŋ ŋandengat zapat bewe. Amobotnaŋ, geŋ kot!

²³ Amobotnaŋ Zisas Kilaisiyelen keŋ taolet inmagen wemti weweyet mandundayap.

²⁴ Neŋ Kilais Zisasmagen tusumtati in sambe nâmtikŋaŋ mimindeyap.

2 Kolin

Pâlanj Kolin dapmelaŋge ekŋengat zapat meluwanj sekŋen ewe kumindaye

Zapat meluwanj kapi Pâlanjnegak kuye. Kan keyet Kolin dapmelaŋge ekŋengat tunjuwinangatnaŋ an notnaŋaŋ Pâlmak atindândâ msâgât set notnaŋ aikti egat keŋaŋ walalatgalen zet notnaŋ kapigok zewien: Pâlanj Kawawaŋgalen zet timti zempalakŋaŋ bembe an gwalak dâsuki manzein enenogat egaŋ eweŋaŋ Zisasimak ku maŋge. Tunjupmanen piwandesetgatnan koti zet kilenj tazemulaloŋ mezin. Zet notnaŋ ikŋaŋgat mulupmaŋ mamneset bemzemti keyet zetnaŋ omba penaŋ zapat meluwanj kapiyet kumindaye. Pâlanj dapmelaŋge ekŋenaŋ milawat notnaŋ akumbewien ke ondekbeme delaŋ zeme timti kokogat an zut ombemideme met indamukulem mindeme bukŋen ombanik akumbemtingut timti kot am Zuda msalen meuyet kamberj tabbien ekŋen indamukulem mimiyet zemgwatnaŋ zet notnaŋ diindoye. Egaŋ ekŋenmagen ewe gilik zemet indikdigat nâmti zapat meluwanj kapi kuye.

Zet ŋotekŋaŋ temaŋ kapigogaŋ 2 Kolin kapiyet keŋaŋ talip:

1:1-11 Zet yaŋbemti zenzeyelen zet.

1:12-7:16 Pâlanj Kolin dapmelaŋge ekŋenmak zet weyeyaŋgalen notnaŋ zenzeŋaŋ.

8:1-9:15 Zuda amgat milawat om aku aku mulup mimiyelengat zemgwatnaŋ zet notnaŋ zeye.

10:1-13:10 Pâlanj ikŋaŋgat mulupmaŋgat yaŋaŋ bandim mti zet zenzeŋaŋ.

13:11-13 Zet zemdelaŋ zenzeyelen zet.

Zet yaŋbemzenzeyelen zet

¹ Neŋ Zisas Kilais ikŋaŋgalen ombemindendaŋ mamayet Kawawaŋaŋ ikŋaŋ nâmdelaŋ zemti neme mamti mulupmaŋ kapi mamiyap. Âpme neŋmak Timoti nâmkijpepeen notn ekmak nit Kawawaŋgalen am maŋge nâmkijpepenimkak Akaia msalen mka kataŋ tapmelip ingat temakwep papia pigok kumti bemalu mkaŋin ŋotakŋaŋ Kolin ke kozin.

² Kawawaŋ Bipm ma Amobotnaŋ Zisas Kilais egaŋ keŋ taolet mimindeme ingat tunjuwinan keŋ sewakŋaŋ wemti weweyet nâmti dunduyap.

Pâlanj Kawawaŋgat zemesewatpeye

³ Amobotnaŋ Zisas Kilais egat Bipmaŋ Kawawaŋ ek bakbak toŋaŋ ma ninmagen mukulem ekmagaset etaŋ makopmâzin keyet mti nin ek sesewatpewanup.

⁴ Egaŋ Zisasiyet buŋam zapatnaŋaŋ kaliŋaŋ tatagat nâmti mulupmaŋ mman am ekŋenaŋ nukŋaŋ sambe dukŋan beme keyet palen tapmann Kawawaŋaŋ ikŋaŋ ndamukulem dolakŋaŋ mamin. Âpme nin naman mama mimi sepem keyegak timtati am notnne notnaŋ nukŋaŋ sambe sokbemindame maolalip ekŋen keboŋ ke indamukulem mimindewanup.

⁵ Kilais egaŋ ikŋaŋ sek sindem omba penaŋ nâmeti gakiye. Keyet kataŋ nin Kawawaŋgalen kwizet buŋamaŋgapmti sek sindem kegogak omba penaŋ matinup. Keyepmti Kilaisiyaŋ Emetak Teŋaŋ peme toti egaŋ ndamukulem mti keŋ m elenj beŋen bemndein.

⁶ Ninmagen sek sindem sambe masokbemndain ke belak etañ penañ yek. In indamukulem mmann in yomengatnan gilik zemkwati mama kanzizit timti mamayet maminup. In nin sindem matinup sepem kegogak matip. Âpme Kawawañan nin nukñanen ndamukulem mndeme mambanup beme nin keeset in nukñanen ñep indamukulem mimindemti zemgwatnañ mimindemann mambep.

⁷ Âpme nin ingat nâmtetem temañ mimipiñ pigok manâmkatikbenup. In ninmak tusumti mamaip keyepmti sindem indame keyet kinğagapiñ timti titiyak mamelip keyepmti Kawawañan nin nukñanen mandamukulem min sepem kegogak in maindamukulem min.

⁸ Nin Esia msalen mulup mmamti sek sindem palen etañ mamkwabenn. Keyet zapatnañ bugan pigok zemâtâtindama nâit. Kwitnañ kwitnañ nukñañ omba penañ sekñañ moti mtotndeme ekti nin ilak kapi gakisâpmnup elak penañ nâmkatik bewenn.

⁹ Sepem kegok mti windenn penañ kwalepme delañ zemâge. Yangut kwitnañ kwitnañ ke belak etañ penañ ku sokbemndaye. E nin nnañgat nâmann tototnañ beme Kawawañ ek am gakikiengatnan mamme walip egat kwewetañ nâmkinipepeyet nukñañ sambe ke sokbemndaye.

¹⁰ Nin nukñañ temañ ke timti gakikiyelen bududuk tapmnepemann Kawawañan iññañ ndağalañ ndemti ndatimti koge. Nan alak nukñanen tapmann pi ewe tağalañ ndemkwazin. Yañ bam ewe tatndağalañ mepmambe e penañ nâmkatik beyap.

¹¹ Keyet mti in dundunduyañ ndamukulem minndewep. Âpme Kawawañan dundunduñin nâmti ndağalañ ndeme ewe mamann in ma am sambeyan ningat mti Kawawañgat olim sesewatsawep.

Pâlañ Kolin mkaengatnañ am ekñen ñen ku tetim indeye

¹² Nin yañan kapigogapmti nnañgat bugan nâmann dolakñañ mambein. Nin Kawawañan ndadamuñ mme egat zikatnan zet penañ penañak zemti kwetetepmañ mamti am nâmkinipepepiñ ekñen indamukulem mamimtemenn. Âpme naman ingat tunğuwinan kopmamti indamukulem omba penañ mamimtemenn. Ewan am nnağalen nânâen yek. Ke Kawawañan keñ taolet minndamti nânâ ndame egalen nânâen mulup mamimtemenn.

¹³ Nin in zet maiñti nânâyelen ilak kapi kumti bemann kozin. Ke maiñti yañan weyañ nâmtâpme delañ zemâbe ke nâmkinipemindenup.

¹⁴ In ningat yañan omba penañ ku nâmtalip; isikñañ bugan nâmtalip yangut yañan belatnik mamoti nâsâip. Mme temañ penañ Amobotnañ Zisasiyan kobeen kan keyet nin dopmañan dopmañgat yañan eknâm mbanup keyet oloñen temañ penañ mbanup.

¹⁵⁻¹⁶ Neñ zet kapi keñnan penañ tageyepmti neñ weyeyan mti ñeñan in kot indikti nâmkinipepeñin gwatnañ mimindemti eyetnan Masedonia msalen met maneti gilik zemti ewe inmagenak koti ewe sepem kegogak mimindema in naman napmukulem mimneme Zudia msalen mebegat nâmti zewan.

¹⁷ Âpme in nâme neñ zet ke belak etañ tetim indewanok bein? Ma in nâme neñ am dâsukitoñ ekñenañ kwilekiñen mimiyet zet zemkatik bemtiñgut naman ñen mimipiñ belak mapeme wennok sepem kegok mamiyap bein?

¹⁸ Yek. Kawawañ ek an zet teñ toñ egat zikatnañ zet zewenn kelak penañ etañ. Dâsuki ñen ku tazin.

¹⁹ Kogogapm Kawawaŋgat Nemuaŋ Zisas Kilaisiyet buŋam zapatnaŋ neŋmak Sailas, Timotimak nin tim koti diindowenn ke zemusulalatnaŋmak ku tazin. Zetlak ikŋaŋ kwep ke etaŋ diindowenn kemak.

²⁰ Kawawaŋgalen zetik sambe sopmaŋ zigok mkwakwatnaŋ ekŋen keyet penaŋin Zisasmagen sokbemâpme delaŋ zenzenaŋ. Kogogapmti nin egalen zetikŋaŋgalen penaŋaŋ ke nâmkŋipemti Zisas Kilaisiyet wisikŋ zenup mti Kawawaŋgat kwizet buŋamaŋ kegaset mwatpenup.

²¹ Kegok ke Kawawaŋaŋ ikŋaŋ in ma nin Kilaisiyet bembeyet zemgwatnaŋ mamminndein. Mti Kawawaŋ ikŋaŋgat zapat mamayet maombemndein.

²² Kawawaŋaŋ nin ikŋaŋgat betziŋaŋ bembeyelen nâmti Emetak Ten keŋnan bempaye keyaŋ ekmagen kwitnaŋ kwitnaŋ bam tiwanup keyet busilinan bugan kogok mndaye.

²³ Kawawaŋaŋ neŋmak tapme zet kapi zeap. Neŋ Kolin dapmelange inmagen ku gilik zemkobanen e yaŋaŋ kapigogat neŋ inmak ku atindândâyelen nâbangapm ku koban.

²⁴ Neŋ inmak ku atindândâyelen nâmbanen ke kapigogat neŋ ingat mobotnaŋin bem tati nâmkŋipepen ke mit ke mit ku mimindandayelen nâmban. Nin inmagen mulup mbenen ke in nâmkŋipepen katikŋaŋ bemti oloŋen nsakwep mamayelen nâmti mbenn.

2

¹ Neŋ inmagen ewe koti kembeŋ temaŋ aik indawapmagengapm nâmtemtem miyapgapmti ŋep ku kobap.

² Neŋ am nâgât keŋŋ mme oloŋen bembeyelen elak in kwep ke keyepmti neŋ mneti keŋin mma bekaŋaŋ bewe beme naman am kwiyaŋ nâgât keŋŋ mme oloŋen bewe.

³ Mneti in ilinak nukŋaŋin weyaŋaŋpiŋ tatnepeme neŋ kot indikti nukŋaŋ tiwapmagen zemti papia ŋeŋaŋ baen kumti indawan. Am neŋ keŋŋ mme oloŋen bembeyelen am maŋge elak in kwep penaŋ ke. Keyepmti in nukŋaŋin sambe weyaŋme delaŋ zeme tapme neŋ kot indikti oloŋen mma in ilin kegogak oloŋen mbep elak penaŋ nâmindeyap.

⁴ Neŋ ingat yayaŋ temaŋ mti keŋŋ sindem beme simak simak tati nâmisimti zapat meluwaŋ ke kumti indawan. Wa neŋ zapat meluwaŋ ke in nukŋaŋ aikindandayet nâmti ku kuwan. Neŋ keŋŋ temaŋ inmagen penaŋ matazin keyet yaŋaŋ e in ekmâtâtâgat nâmti ke kumindawan.

Am ŋenaŋ kwileki ŋen myuŋgumindame in yomin katikpewep

⁵ Ingat tuŋguwinanŋatnaŋ an ŋenaŋ keŋin mme walebe beme wa ke nâgât keŋŋ eyo mme ku walebe ilinanŋat keŋin ke waletindawe. Neŋ zet windaŋaŋbeŋ an yom mge ikŋaŋgat esemteŋ ombemzema ŋep ku besem.

⁶ In sambenik penaŋaŋ an kwitnaŋ kwitnaŋ mgasik mimindaye keyet dopmaŋ msamkwabien elak ŋepgat peme tabe.

⁷ Mneti egaŋ igak tapme nukŋaŋ sambe keyaŋ omba penaŋ mtopewemagat in yomaŋ ke katikpemti zebabak mpemti kandaŋinan pemti mambep.

⁸ In notn notn penaŋ ewe mpemti gogot penaŋ mti mimiek mimiyelen nâmzeap.

⁹ Neŋ meluwaŋ keboŋgat zet eweŋan tipman baen zet diindowan ke maŋgawepup ma yek? Keyet yaŋaŋin eknâsâgât nâmti papia ŋeŋaŋ ke kumti indawan.

¹⁰ In noline ekŋenaŋ myuŋgum indame in yomin ke katikpewep beme neŋ kegogak ekŋengalen myuŋgunguŋin katikpewap. An ŋenaŋ in

myungumindawe beme neŋ ingat tikŋaŋ omba matazin keyepmti Kilaisiyet monzalaman an keyet yomaŋ ke katikpewap.

¹¹ Nin Sadaŋgalen tetimaemae eyet yaŋaŋaŋ nâmpenup keyepmti nin egaŋ zet kelakŋaŋ mindandayet kawaŋaŋ bugan ku pewanup.

Pâlaŋ Toloas meti eyetnan Masedonia mege

¹² Neŋ meti Toloas mkaen pataŋ zema Amobotnaŋ Kilaisiyaŋ ikŋaŋ zet zapatnaŋ dolakŋaŋ kapi ammagen zenzeyet setnaŋ dolakŋaŋ penaŋ aikname tati

¹³ naman notn Taitas ek ku aikban. Keyet mti egat yayaŋ temaŋ mti mulup dolakŋaŋ ku mban. Keyepmti neŋ Toloas mka pempti naman ek aiksât Masedonia msalen meban.

Nin Kilaismak tapmann nukŋaŋaŋ omba ku mtotndeye

¹⁴ Nin Kilaisiyaŋ kan kataŋ ndabandim minndeme nin egalen mulup mmepmann nukŋaŋ sambe masokbemndain kataŋ mtopemti keyet oloŋen mti ambeliliŋaŋ makunup. Amnaŋ kasaŋin mtoindemti oloŋen mti ambelili makuip sepem keboŋak nin Amobotnaŋaŋ ndabandim minndeme msat kataŋ Kilaisiyelen buŋam zapat zemepmann am ekŋenaŋ keyet nâme soŋgompelep sesik dolakŋaŋ keboŋ mambein. Keyepmti nin Kawawaŋgalen winde keyet wisikŋ manzenup.

¹⁵ Wisikŋ manzenup keyaŋ Kawawaŋaŋ nin ndikme zit kunuk sesik Kilaisiyaŋ Kawawaŋ mpeyenok mambenn. Âpme sesik keyaŋ kalaŋti mama kanzizitgat zapat bewep ma gakikiyet zapat bewep ekŋenmagen mekobe.

¹⁶ Âpme am yomengatnan ku gilik zenzenaŋ ekŋenmagen nin Kawawaŋgalen zet dolakŋaŋ zemann nâmti waleletgat zapat mambeip. Ma am yomengatnan indatitiŋaŋ ekŋenaŋ nâme sesik dolakŋaŋ beme mama kanzizitgat zapat mambein. Keyepmti mulup dolakŋaŋ kabon kapi Kawawaŋaŋ ndamukulem ku mme nin nnak etaŋ mulup temaŋ kapi ŋep ku mbenek.

¹⁷ Wa nin am Kawawaŋgalen zeleset kwizet buŋam etaŋ mobotgat mulupmaŋ mamnup matip ekŋen keboŋ yek. Nin Kawawaŋgat zetnaŋ kandaŋan ma-manup keyepmti Kilaisiyaŋ nin ikŋaŋgat mulupmaŋ kapi mimiyet zem-deyeyepmti Kawawaŋgat zikatnan esemten mamti mulupmaŋ mamnup.

3

Tâtâ alakŋaŋgalen mulup an

¹ In nâme nin nnaŋgat kwizet buŋam etaŋ mobotgat mulupmaŋ mamnup bein? Ma in nâme an ŋenaŋ ningat yaŋaŋ papia notnaŋ ningat kwizet buŋam mmobogat kumti kot indawien? Ma in papia notnaŋ keboŋ kumti ningat kwizet buŋamm mmot ndendeyet manzenup ma? E yek penaŋ.

² Ningalen papia elak in kemak. Ingat mama mimiŋin dolakŋaŋ ma nâmkŋepepeŋin an imbi sambeyaŋ ke ekti nin inmagen mulup dolakŋaŋ mbenn ke ilinak maekmâtâlîp.

³ Nin inmagen mulup mmann in Kilaisiyelen papia keboŋ bewien. Zet zeyap keyet yaŋaŋ sosok penaŋ tazin. Yaŋgut ke tinde sopmanen olekti meluwaŋ makunup sepem keboŋ yek. E ikŋaŋgat Kawawaŋ mama mamain egalen Emetak Teŋ keyaŋ am keŋinan baen meluwaŋ mpeye wa ke nanzaŋ palakŋaŋ palen yek.

⁴ Zet ke yaŋaŋ kapigogapmti zeyap Kawawaŋ nâmkŋepepeyelen set ke Kilaisimagesetganaŋgut sokbeye.

⁵ Penañ nin nnak etañ mulup kwitnañ kwitnañ sambe kapi mmann ku sokbenak Kawawañañ etañ ndamukulem mme mulup sambe mmann penañ sokbem mâge.

⁶ Kawawañ iknaj nin tâtâ alakñangalen mulup mimiyet ndaombem ndeme nin Emetak Teñaj zemâtâtndame keyet katan mulup ke mamnup. Wa nin zii zelen meluwañ mimiñaj keyelen mulupman ku maminup. Âpme zii zet sambe keyañ nin ñep penañ ku gawepumann delañ zenzeyelen keyepmti zii zet meluwañ mimiñaj keyañ am gakiki katikñaj maaikndain. Âpme tâtâ alakñaj ke Emetak Teñaj mulup mme keyañ mama kanzizit maaikndain.

⁷ Kawawañañ zii zet ke nanzañ palakñaj palen meluwañ mge. Zii zet keyañ mulupman am ekñenmagen mam ke gakiki aikindaye. Yangut zii zet ke Kawawañ an busatnañañmak piyañ mme sokbeye. Keyepmti Kawawañañ Moses zii zet saye kan keyet Moses ñenzimoseñan busatnañ temañ bemti tapme topme Israeal am ekñenañ zigok epumti zimoseñan ekbiek belak kwalañ kwalañ mbien yangut busatnañ ke Mosesiyet palen tatat katikñaj ku tage.

⁸ Âpme Emetak Teñgalen tâtâ alakñaj keyet busatnañ zii zetgalen busatnañ silipein.

⁹ Penañ sukwep Kawawañañ Moses zii zet saye kan keyet Mosesiyet zimoseñanen sañga soñgayañ uluñ elañ tapmme toge. Zii zet ke dolakñaj yangut zii zet keyañ am belak zet muluwen etañ maindein. Âpme naman Kawawañañ am yomengatnan ndañgalañti tâtâ alakñaj ke mobotnañ igagen penañ mme nin teñ mamayelen winde keyet keñan tazin.

¹⁰ Mosesiyet ñenzimoseñan busatnañ tapme toge busatnañ keyañ belaknik tapmetneti yek beye sepem kegogak zii zetgalen mulupman dolakñaj ewan belaknik tatopmâzin. Âpme tâtâ alakñangalen buñam zapat kapiyañ naman itnañañ ewan sebempemti gwaen tapmozin.

¹¹ Set eweñan sokbeye keyelen busatnañañ elak kan pigogak tototnañ beme naman tâtâ alakñaj kapiyelen buñam zapatnañañ omba penañ tapmakozin.

¹² Nin ñoktikñan zet keyañ penañ tazin keyepmti nin mulup Mosesiyañ mge kegok ke ku maminup. Nin mulup tâtâ alakñaj ke mâti kiñgagapin mulup windenajben mamnup.

¹³ Âpme nin Mosesiyañ mge sepem kegok ñep ku mimiyelen. Egañ busatnañ temañ ñenzimoseñan tage ke Israeal am ekñenañ ekti walebiek-magengapmti egañ ñenzimoseñan sañgum aiaikñaj keyañ ambulutpeme tapmeti busatnañ ke yek bemeti yek beme delañ zeye.

¹⁴ Mosesiyañ mge sepem kegogak Israeal amñane ekñenañ keñ otnânânin sañgumañ atampemâbien. Keyepmti ekñenañ Kawawañgalen Zet Itnañañ e ñep mamain nâip yangut keyet yañaj penañ ñep ku maweyañnâmâtâlip. Sañgum ke gaipeme mebegalen. Setnañ ke Kilais kwewetañ nâmkiñpemtiñgut ñep gaipeme mebegalen.

¹⁵ Yan alak kan pigogat eyo ekñenañ nin Mosesiyelen zet kapi gawepumti set keeset mama kanzizit mambanup. Zemti ke mâti mame keyañ sañgumnok keñ otnânânin maambulut tazin.

¹⁶ Keyepmti am ekñen keyañ ilin keñin gilik zemti Amobotnañmagen mepme sañgum ke tim beme mekobe.

¹⁷ Amobotnañ ek Emetak Teñgak keyepmti egañ am ñengat keñan matazin beme egañ sañgum ke tim beme mekopme an keyañ belak lala mamain.

¹⁸ Am nâmkijpepemak ningulak zimosetnnan busatnaŋ ke saŋgumaŋ ku mautukekpenup. Nin gapiyamnok tapmann Amobotnaŋgalen saŋga soŋga keyaŋ ningat palen ome nin naman sepem asekm Amobotnaŋgalen mama mimi ke omba penaŋ mkwapmann am ekŋenaŋ nin Amobotnaŋgalen maŋge e sosok manndikmâtâlîp.

4

Nin am indamukulem mmann busatnanen kwabep

¹ Kawawaŋaŋ aŋgalaŋ gogotnaŋgapmti nin mulupmaŋ kapi mimiyet ndaye. Keyepmti nin mulupmaŋ kapi ku katikpewanup.

² Âpme nin zet manzemkawaŋbenup kapi Kawawaŋ ikŋaŋgalen zet penaŋ. Keyet mti amnaŋ nin ndikti am ekŋen kapi Kawawaŋ ikŋaŋgat monzalaman mulup mamip elak manâmâtâtndeip. Nin zet dâsuki ma amnaŋ yom notnaŋ enzilimti mammelip ma tetimaemae eboŋ eboŋ bamkumpemâbenn. Nin Kawawaŋgalen zet penaŋ pemaŋ tapme naman dâsuki kilen ŋen ku manzenup.

³ Nin Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ kapi diindomann am waleletgat zapat mamaip ekŋenaŋ ku manâmâtâlîp ekŋen ke walepmâbep.

⁴ Msat kapiyelen Amobotnaŋ Sadaŋ egaŋ am ekŋen kapi tambusosok keŋan maindatimti main keyepmti ekŋenaŋ nâmkijpepe ku maaigip. Egaŋ Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ kapiyaŋ keŋin mkawaŋ bem indeme Kilais ek Kawawaŋak ma am mama eyo maaikindain ke nâmâtâti nâmkijpepeyet selin mambekkek indein.

⁵ Nin toto kwati nnaŋgat kwizet buŋamm mobotgat ku manzemmetnup. Nin Zisasiyet kwizet buŋamaŋ etaŋ mwati Zisas Kilais ek ningalen Amobotnaŋ kegok manzenup. Mti nin ingat sisiliŋ anŋin mamanup elak sosok penaŋ mandiindonup.

⁶ Kawawaŋaŋ msat kululuŋ mme sokbeye kan keyet pigok zeye, “Busatnaŋaŋ tambusosogen melak.” Zeme kegok mge. Sepem kegogak zeme am ningat keŋŋnan busatnaŋaŋ sokbeye. Keyet yaŋaŋ kapigok: Kawawaŋaŋ ikŋaŋgat windenaŋ keyet yaŋaŋ Kilaismageseti am nin yomengatnan gilik zemti ndatiye keeset mkawaŋ beme ekmâtâbenn.

⁷ Mti egaŋ ningat sekŋ windenepiŋ menzim tosiŋ bakŋaŋ keboŋ kapiyet keŋan Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ tapme timti manzemkawaŋbemetnup. Ke wan nin keŋŋnaŋgatnaŋ timti ku manzenup. Nin Kawawaŋgalen windeen etaŋ tati manzenup.

⁸ Zisasiyelen buŋam zapatgapmti kan sambe penaŋ amnaŋ nukŋaŋ omba penaŋ manndaip yaŋgut ku mawaletnup nukŋaŋ temanen tati pe zigok minndame eksenuwenn zemti keŋ zut maminup. Yaŋgut kilen ke nâmisimti mulup temaminup.

⁹ Am sambeyaŋ ningat kasa ŋenzinziŋ omba mam ndaip. Yaŋgut nin Kawawaŋaŋ ikŋaŋ ndamukulem minndeme matatnup. Kan notnaŋgat kasa ekŋenaŋ omba penaŋ manndoip yaŋgut penaŋ ndome ku maŋgakinup.

¹⁰ Msat sekŋ kapi kan sambe penaŋ gakikyelen selen mamezin Zisas msamebien sepem kegogak mamimndaip. Âpme am ekŋenaŋ Zisas kume gakiyeyaŋ naman wageyaŋ ewe mamain. Egaŋ ndaŋgalaŋme nin ewe alik kapi mamann am sambe ekŋenaŋ Kilais ek mama keyet toŋaŋ elak sosok maekmâtâpeip.

¹¹ Nin pi Zisasiyet zet zapatnaŋ zekawaŋ bemann keyet kasa mti ndom walet mme gakikyelen bududuk penaŋ maminup. Yaŋgut Kilaisiyaŋ msat

sekn kapi ewe mukulem mme alik mamann am eknenan Kilais iknan alik main elak sosok masokbemkawan beme egip.

¹² Nin inmagen Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolaknan Penan diindomann keyepmti ndomkume gakisâgât penan mimkwabenn sindem mulup kegok mkwabengapmti in mama kanzizitgat zapat bewien.

¹³ Kawawaŋgalen Zet Itnanan Sam keyet kenan zet nen kapigok tazin, “Nen nâmkijpepenn tazin keyet mti nen Kawawaŋgalen zet manzemkawan beyap.” *(Sam 116:10)*

Sepem kegogak nin pigok zenup, Nin nâmkijpepenn tazin keyepmti Kawawaŋgalen zet pi manzemkawan benup.

¹⁴ Mulup ke mmambe pigok penan manânu Kawawaŋan Amobotnan Zisas gakikiengatnan mme wage. Âpme nin ekmak tusumti mamannup keyepmti Kawawaŋ egan ninmak inmak kegogak mme wapmann ndatimti mot Zisasiyet kandan yaloŋdewe.

¹⁵ Nin ingat mti sek sindem mulup mkwapmann Kawawaŋan ken taoletnanapmti am indin nen indin nen kenin m elen belen beme Kilais nâmkijpemti Kawawaŋgat dundunduninanen wisikn zemti kwizet buŋaman mamwapmâlîp.

¹⁶ Nin yanana kapigogapmti nin mulup kapi mimiyet kenan elen belen beme maminup. Nin seknan belaknik belaknik piyan mamenzeum tozin yangut kenaset Kawawaŋan mene mene ndamukulem mti gwatnan maminndein.

¹⁷ Alak kan pigogat mulupgapmti nuknan ma sek sindem tatim kwatnup kapi kan isiknan bugan tapmoti delan zewe. Âpme nuknan kapi matinup keyet penanan Kawawaŋan mama kanzizit ndame keyet kenan moti egat zimosetnan telepgat mambanup keyan mobotnan penan bein.

¹⁸ Keyepmti nin ken otnânân nuknan tasokbemndame eknu keeset ku bemann tabe. Nin bam kululun gwaen moti oloŋen palen kwesin mambanup keeset bemann tabe. Alak kwitnan kwitnan sambe tasokbemndain kapi kwesin ku tapmobe. Bam mama oloŋen palen mamobanup keyan kwesin tapmobe.

5

¹ Keyepmti nin pigok nânu: Nin msatgalen mka minzalanok kapi Kawawaŋan asekpeme toweme naman mka alaknan nen kululunengatnan ke ndame ke timti mama kanzizit mamti mambanup. Mka minzalan ke wa am belan mawalatnup kebon yek minzalan kapi sekn kapiyet nâmti zenzenan.

² Nin mama mamannuwen kapi nuknan sambeyan sokbemndame keyepmti msat sekn kapi gaipemann toweme kululun gwaen moti sekn penan ke timti sek welelan kwawepme mamayet nâmti eyak teman maminup.

³ Nin kululun gwaen sekn alaknan tazin yan maneti gakimti mot bam tiwanup e nâmann tapme mamannup.

⁴ Alak sekn tazin kapi nuknanan kwati mamimtopein yangut nin gakikiyet ku manânu. Nin belak sekn alaknan kemak sekn itnanan kapimak timundunti sekn alaknan keyan minzilime delan zeme melesin kululun mobogat manânu.

⁵ Kwitnan kwitnan tasokbemndain kapi sokbemndandayet nâmti Kawawaŋan ewenanak nâmatâpme weme keyet pilinan Emetak Tenan ke yanbemti ndaye.

⁶ Nin kwitnaŋ kwitnaŋ kegok sokbemndawe e nâmti keyepmti nâmann elen beŋ beme mamanup. Nin msalen pien msat sekmak mamnup yaŋ maneti gakiwanup beme Amobotnaŋmak moti mambanup. Nin msalen pien msat sekmak mamanupgapmti nin Amobotnaŋ egalen mkaen ku matatnup.

⁷ Keyepmti kan pigogat nin Amobotnaŋ zikalaŋ eekpiŋ belak etaŋ nâmkijpemti mamayelen kan tazin.

⁸ Nin Amobotnaŋmak moti mambanup e penaŋ nânupgapmti keyaŋ keŋŋ m elen beŋ bem ndeme gakikiyet mee eyet ku makeŋgatnup belak nâmann ŋep etaŋ mambein.

⁹ Nin sekŋ kapi melesin msalen kapi mambanup ma kululuŋen moti sekŋ alakŋaŋ timti mambanup beme kwitnaŋ kwitnaŋ notnaŋ sambeyet nâmann tototnaŋ beme Amobotnaŋ ek etaŋ keŋnaŋ mmann pembenan mamti mambe.

¹⁰ Maneti am nin sambe bepi Kilaisiyaŋ zet zemdelan zenze munduman tapme egat kandaŋan mopmann delaŋ zemâbe. Âpme egaŋ nin msalen pien mamti mama mimi dolakŋaŋ mbenn ma bekanaŋ mbenn keyet tosaŋaŋ ikŋaŋgat toŋaŋ toŋaŋ kalaŋ kumti ndamâbe.

Pâlaŋ Zisasiyaŋ yomengatnan ndatiye keyet buŋam zapatnaŋ zemkawaŋ beye

¹¹ Set kegok penaŋ tazingapmti nin Amobotnaŋgat nâmpemann mamozin. Keyepmti nin am indamukulem mmann nâmkijpepe aiikgat mulupmaŋ kaliŋaŋ maminup ke Kawawaŋaŋ ikŋaŋ penaŋ nâmndein sepem kegogak in ningat nâmndeip e nâmtalap.

¹² Wa in nin kwizet buŋamm in mmot ndendeyet nâmti nnaŋgat keŋnaŋgalak zet dolak dolakŋaŋ ku mandiindonup. Nin Amobotnaŋgalen mulup esemteŋ penaŋ ke mmanngut am notnaŋaŋ msatgalen mama mimi keeset mti sekŋin etaŋ mammolip ekŋen keyaŋ ningat naman kasa maminndaip keyepmti in am ekŋen keyaŋ zet ŋen wakŋinan peme topme in dopmaŋ naman Amobotnaŋgalen zet ke timtati diindowep.

¹³ In ningat nâme keŋin kilom mambein kegok manâip beme e nin Kawawaŋgat kwizapatnaŋ mwawatgat sepem kegok mamnup ma nin ŋektikŋ esemteŋ nâmatâti mulup mamnup beme e in pembenan bebeyet nâmti ke maminup.

¹⁴ Kilaisiyaŋ ningat gogot penaŋ maminndain keyepmti nin pigok nânup: An kwewetaŋaŋ am nin sambeyelen yomgapmti gakimti nin ndamukulem mme nin yomgalen mama mimi mgasigen mamkwabenn bee bankumpemann delaŋ zemâge.

¹⁵ Egaŋ msalen am sambe nin bekapiyet mti gakimti naman gakikiengatnan gilik zemwati mama alakŋaŋ kapi aikndaye. Keyepmti nin mama ke mamti nnaŋgat sekŋ ŋep ku mmobogalen. Nin Kilaisiyelen mulupmaŋ ke windaŋaŋbeŋ mti ek etaŋ manzemesesewatpemambanup.

¹⁶ Alak nin nnaŋgalen nânâ mâti am ŋeniyet ewe zelin ku manzemdelan zemindemambanup. Eweŋaŋ nin am nnaŋgalen nânâ ke mâti keyet kataŋ Kilaisiyet zetnaŋ zemdelan zempewenn. Yaŋ nin set sepem kegok ke ewe ŋen ku maminup.

¹⁷ An ŋenaŋ Kilais ek penaŋ manâmkijpein beme egaŋ Kilaismagen mama alakŋaŋ ke timti naman an sepem igak ŋen ke makwazin. Egaŋ mamaŋaŋ mgasik itnaŋaŋ mamkwage ewan katikpem mâpme delaŋ zeme egaŋ naman Kilaisiyelen mama alakŋaŋ ke yaŋbempti mamezin.

¹⁸ Nin itnanan Kawawangat kasa mti manepemann Kawawanan Kilais egat mti egan naman ndamimgilik zeme nin egat notnane penan sokbewenn. Âpme egan nin am notnan eknen eyo indamukulem mmann egat notnane sokbembeyet nâmti mulupman kapi ndaye.

¹⁹ Nin Kawawanan Kilais egat pembenangapmti msalen am sambe bepi notn notn etan mamimndein keyet zapatnan nin kapi zemkawan bemndame nin am manzemkawan bemindanup. Am egat notnane penan bemti mamaip eknen ke egan yominangat dopman indandayet nâmti yomin kumabiliwezin.

²⁰ Kawawanan ningat paleset in zet mandiindoin. Nin Kilaisiyet kwitnanen ingat pigok zemti indayan kwesinup. Ka yek, in Kawawangat kasa mamip e peme tapme Kawawanan iknanangat notnane penan bemti mamayet indatiwe.

²¹ Kilais ek yoman meepin yangut Kawawanan am ningat mti ningalen yomm bepiwan naman timtati Kilaisiyet duknan peme mowege. E nin ekmak tusumti Kawawangalen mama ten ke nin eyo titiyet nâmti kekok mge.

6

Pâlan Kawawangalen mulupgat nuknan omba penan tiye

¹ Nin Kawawan iknanmak mamti mulup maminuwan in pigok indayan kwesinup: Ka yek, in Kawawanan ken taoletnangapmti mulup dolaknan notnan mimiyet winde indaye ke in belak peme ku tabe.

² Nâip, Kawawangalen Zet Itnananen zet nen pigok zenzenan, “Nen kan esemten keyegak ingalen kwizelin nâmti yomengatnan gilik zemti indatiwan.” *(Aizaya 49:8)*

Nâip, kan kapi ilak am yomengatnan gilik zemti indatiti keyelen kan esemten penan ilak alak kapi sokbein.

³ Nin am nenan mulup maminup keyet kenanen myungungunn nen ku aiikgat nâmti maweyan mnup. Mneti nin kwileki nen mmann yungume am eknenan ke ekti nâme nen ku beme Kawawangalen Zet Zapat Dolaknan Penan manzenup kapi bamkumpeme nen ku bewe zemti maeksenu.

⁴ Nin Kawawangalen mulup kapi esemten timamti mmann am eknenan Kawawangalen mulup an penan maip e nen ndik mâtâbep. Nin mulupman ke mti sewak palen mamann am eknenan sisipenpen teman mimndame nuknan teman keyet palen mot anzam tati olat olat palen mamti keyet nâmann kinngagatnanmak ku bewe.

⁵ Am eknenan kilen manndomkuip ma ndatamti met mka katiknan manndeip. Ma am sambeyan bililim kot ndatamti ndome gakikiyelen bududuk maminup. Nin kekok minndame nâmisimti Kawawangalen Zet Zapat Dolaknan Penan zenze mulup tagongopin mimiek mmeti muluk mee wewepin ma tu meu mee dolaknan aikninipin mamanup.

⁶ Nin mama kwetetepman penan mamanup. Nin Kawawangat yananan sambe penan nârup ma sewak sewak palen mamanup ma am gogot dolaknan mimindamti manup. Ma Emetak Tenan gwatnan mimndeme mamann am eknenan nin Kawawangalen mulup an penan mamanup elak manâmndeip.

⁷ Nin Kawawangalen windemak tati zetnan penan kapi manzemkawanbenup ma mama mimin kwetetepman keyan timbi sâknok beme timtati nembelen seknan angalanpenti nembetnan naman kasanne indelem mâpman mebep.

⁸ Keyepmti am notnañ ekñenañ naman mamimtotndeip. Âpme notnañ ekñenañ ningat nâme mopme manzemesesewatndeip. Nin zet penañ ke zemanngut notnañ ekñenañ ningat nâmdeme an dâsukitoñnok mambenup.

⁹ Âpme am notnañ ekñenañ ningat Kawawañgalen mulup an pembeda yek kekok zemti nâmdeme tototnañ mambenup yanggut am notnañ sambe ekñenañ naman ningat yanñ ñep nâmdeme mandelañ zein. Am notnañ ekñenañ nin kwapem penañ ndome gakikiyelen bududuk penañ mamanup. Yanggut kileñ penañ ke nâmisimti temamanup. Naman kan notnañgat ndatimti mepme amobotnañ ekñenañ zemdelañ zeme omba penañ mandom kwatamtemien. Yanggut penañ manndome ku mangakinup.

¹⁰ Nukñañ sambe penañ ke sokbemndame keññ sindem omba penañ mambein. Yanggut nin Amobotnañgat etañ nâmti oloñen maminup. Nin mânep milawatnpiñ am bekopsat penañ mamanup. Yanggut nin am indamukulem mmann ekñenañ nâmkijpepemak bembeyet mulupmañ windenambeñ maminup. Nin penañ kwitnañ kwitnañ sambe ku tatndain yanggut Kilaisiyelen mama mimi sambe bee penañ tatndame delañ zein.

¹¹ Kolin am mange notnne dolakñañ penañ, nin ingat tikñaññ omba penañ matatndain elak sosok penañ zemkawañ bemindamann nâip ke.

¹² Nin pien mamti ingat otnâpeñ penañ mamanup yanggut in ilinagak ningat wisat minndemti bamkumndewien.

¹³ Keyepmti neñ am notnañanñ nemunambañine ekñengat zet manzeip sepem kekok neñ ingat pigok penañ diindoma nâit. Nin ingat tikñañ manâmindenup sepem kekok in ningat tikñañ ewe nâmdemti kot tusume nsakwep mambanup.

Am nâmkijpepepiñ ekñengalen mama mimi ku mâti mamayet ankeñoo zet zenzenañ

¹⁴ In am nâmkijpepepiñ ekñenmak met lumañti ekñenañ mama mimi bekañ mamip sepem kekok ku mbep. Am bekañmak am dolakñañañ zigoset notn notn mti mambuk ma busatnañmak tambusosogañ zigoset temakwep ondekti tabuk?

¹⁵ Ma Kilaismak Sadañ ekñenañ zigoset mulup ñen mimiyet zenâmti keñ kwep bewuk? Ma am nâmkijpepeñañmak am nâmkijpepepiñ ekñenañ zigoset mange kwep penañ bemti mambiek?

¹⁶ Ma nin zigoset Kawawañ penañgalen sesewat mka temañ kemak naman nopiom egalen sesewat mkamak tusumidewanup? Nâip, Kawawañ mama kanzizit mamain egalen sesewat mka ke am nâmkijpepemak nin. Keyepmti Kawawañanñ Zet Itnañanen pigok zeye,

“Neñ aminne ingat tunguwinan mundum weyañti ke mamambap. Mti neñ Kawawañin bemti mama in nâlen aminne bemti mambep.” *(Wok*

Pris 26:12; Zelemaia 32:38; Esekiel 37:27)

¹⁷ Keyepmti Amobotnañanñ pigok zeye,

“In am neñ ku manâmkijpem neip ekñenmak tusummaneti ekñengalen mama mimi bekañ notnañ in ku mimiyelen zemkulumindendañ ke mbepmegat wati kunzuñti nenmagen pien kopme nen indatiwap.” *(Aizaya 52:11; Esekiel 20:34, 41)*

¹⁸ Âpme nen biwin mama in nemunambanne bemti mambep. Amobotnañ ek kwitnañ kwitnañ sambeyelen winde bee tasamâpme delañ zein. Egañ ningat zet kekok penañ zein.” *(2 Samuel 7:14; 7:8; Aizaya 43:6; Hosea 1:10)*

7

¹ Notnne dolakñañ penañ, neñ pigok zemkawañ bema nâit: Kawawañañ zetik sambe mge bee nin kapiyet nâmti mge. Keyepmti nin yomañ keñj sekñ mme bekañañ bembenañ e zulutkaputmann delañ zeme kwetetepmañ penañ mamti Kawawañgat etañ nâmann mobotnañ beme egat kandañanak matapmambanup.

² In ningat keñin ewe beme ninmagen ewe kopme mamambanup. Inmagengatnañ am notnañ ekñañ ningat ekñañ am belak keñin mamyuñgum indeip ma am notnañ bekañañ mimiyet zet kelakñañ mimindeme ke metneti mawalelip ma tetim indemti milawalin notnañ makakimtip manzeip. E ilin zet keyet yañañ nâmtalip. Wa neñ zet kapi in mtot indendeyet nâmti zet kapi ku zeyap yek.

³ In ninmak notn notn dolakñañ penañ mamanup keyepmti gakiwanup ma ewe alik mambanup beme tususun tazin ke ku etuwe keboñ keyepmti neñ meluwañ ñeñañ kuwan ke wa in mtot indendeyet zetnañ ku kumin-dawan.

⁴ In Kawawañgalen mulup dolak dolakñañ sambe ke ewe mmebep. E nâmkipem indeyap keyepmti neñ ingat nâma dolakñañ penañ beme masesewatindeyap in nâgât keñj omba penañ gwatnañ mamimneip. Neñ Zisasiyelen mulupgapi sek sindem omba penañ timkwaban yañgut in naman mme keñj oloñen penañ mambein.

⁵ Nin Masedonia msalen meti mulup yañbemti mbennen kan keyet nin tagoñgo dolakñañ ñen ku aikbenn penañ. Mka sambe mebenn katañ nukñañ sokbemndaye ma am notnañmak zet mmot mtot omba mbenn ma ndomkusât mme sekñañ omba penañ makingatan.

⁶ Keyañgut Kawawañ ek an zemkâkât toñañ keyepmti egañ nin zemkâkât minndemti keñj m eleñ beleñ bemndendeyet nâmti Taitas zempeme ningalen pien koge.

⁷ Wa egañ ninmagen koge keyet etañ nâmti ku zeyap. In ek gwatnañ zet dundumti naman neñ eyo kot niknikgat keñin temañ matazin keyet ma in nâgât kember manâip ma nukñañen tapma otnânâñinan bandim mamimneip. Keyet zapatnañ kot zeme nâmti neñ ingat oloñen temañ penañ mban.

⁸ Neñ itnañañ meluwañ kumti indawan ke in main nâmti keyet nâme bekañañnik beye yañgut nenn zet kumti indawan keyet nâma bekañañ ku bein. Zetn keyañ in kan isikñañ bugan bukapi keñin mme bekañañ beye keyet nâma nukñañnik beye.

⁹ Yañgut alak kan pigogat neñ ingat nâmti oloñen palen penañ talap wa meluwañ kumti indama ekti nâme ñep ku beye keyet yek. Nâmbekam bembe mbien keyelen yomañ keñin mgilik zeye keyet nâma dolakñañ bein. Zet ke Kawawañañ ikñañ nâme wenje keyet katnanen sokbemindaye.

¹⁰ Amgalen nukñañ sepem keboñ mataindain ke Kawawañañ mamañin mgasik ke mgilik zemti naman egañ mama kanzizitgalen set maaikindain. Keboñ keyepmti nin nâmbekambembe temañ ñen ku maaiknup. Am msalen sambe yomin bamkumpemti keñin ku gilik zemti Kawawañmagen ku mamelip. Ekñañ sambe bee mama mimiñin bekañañ keyañ indaâtâindeme teziñ ñandañ mebep.

¹¹ In nâip, in yom tunjuwinan ke sokbeme nukñañ palen mamkwabien ewan naman Kawawañañ mim gilik zeme inmagen mama mimi dolakñañ sambe pigok sokbemindamâge. In yom sokbeye ke mtopepeyet nânâñin kaliñañ penañ matazin. Ma myuñgunju notnañ tunjuwinan sokbeme sakwep weyañti belaknok tapme amnañ myuñgunjuñin ku

maegip. Ma myuŋguŋu notnaŋ mimiyet keŋin temaŋ ku matazin ma mineti Kawawaŋgalen ŋenzinziŋ ninmagen sokbesem zemti egat kiŋgapeŋ maip ma nin kot indikmann dolakŋaŋ bembeyet nâmti myuŋguŋuŋin sakwep weyaŋti matalip. Ma mineti myuŋguŋu ewe kwesiŋ tapme ŋep ku besem zemti Kawawaŋgat zikatnaŋ sakwep maweyaŋip ma an myuŋguŋu mge e keyegak sakwep myuŋguŋuŋaŋgat dopmaŋ mutum-sawien keyepmti yaŋaŋin keyaŋ pigok penaŋ mamsokbemindein ingat tuŋguwinaŋ myuŋguŋuŋin bugan ku tazin.

¹² Neŋ eweŋaŋ meluwaŋ kumti indawan ewan an myuŋguŋu mge egat etaŋ nâmti ku kumindawan ma an ŋen an kapiyaŋ myuŋgumsaye egat etaŋ nâmti kegogak ku kuwan yek. In Kawawaŋgat zikatnaŋ ningat tikŋaŋin omba penaŋ matazin keyepmti ingat meluwaŋ kapi kumti indawan.

¹³ Yaŋgut neŋ wan kwep keyet etaŋ nâmti keŋŋ dolakŋaŋ ku beye. Taitas inmagen kopme in zemtetimemopme mukulem dolakŋaŋ mpeme ekti egaŋ keŋaŋ pembeŋaŋ penaŋ beye keyaŋ eyo keŋŋ mme oloŋen beye.

¹⁴ Taitasiyaŋ inmagen kosât mme neŋ in animbi dolakŋaŋ e eweŋanak dundumti ingat sekŋin mmoban. Yaŋ in manepeme egaŋ kopme neŋ zapat dunduwan keyet kataŋ msawien. Nin ingat zet ŋen nâmti manzenup ke zetnnaŋ kipmaŋak mambein sepem kegogapmti nin Taitas inmagen kokogat zet zemti keŋaŋ mwat pewenn e penaŋak msawien.

¹⁵ Taitas egaŋ ke kopme in egat nâme mobotnaŋ beme oloŋti met peme egaŋ zet notnaŋ zeme zetnaŋ gawepuwien. Yaŋ alak egaŋ pien tati kwitnaŋ kwitnaŋ sambe msawien keyet otnâm meti ingat nâmindeme dolakŋaŋ penaŋ mambein.

¹⁶ Nin alak pigogat inmak tususunn ewe dolakŋaŋ sokbein keyepmti neŋ ingat oloŋen temaŋ penaŋ mimindayap. Mti ewe mama sepem kapigogak mamobanup e penaŋ nâmkŋipeyaŋ.

8

Pâlaŋ tewalaŋ bembeyet zetnaŋ zemâtâge

¹ Kolin dapmelange notnne, in Kawawaŋgaŋ Masedonia msalen dapmelange maip ekŋen keŋ taolet temaŋ mimindame ekŋenaŋ Kawawaŋgat tewalaŋ temaŋ bewien keyet yaŋaŋ in weyaŋ indikmâtâtâtâgat nâmti pigok diindosowap.

² Masedonia dapmelange ekŋen nukŋaŋ sambe sokbemindame keyet palen moti olat olat temaŋ mkwabien. Ekŋen am bekopsat penaŋ ke mambienangut Kawawaŋgat tewalaŋ bembeyet keŋin oloŋen temaŋ penaŋ tage keyepmti tewalaŋ omba penaŋ bemkwabien.

³ Ekŋenaŋ Kawawaŋgat tewalaŋin bembeyet eyakŋin omba penaŋ tage. Keyepmti ekŋenaŋ tewalaŋ omba penaŋ bewien elak penaŋ nâmindeyaŋ. Wa nâlen zetgat yek ilinaŋgat keŋinaŋgalak mmoti omba penaŋ bewien.

⁴ Ekŋenaŋ nin nâmindemann Kawawaŋgalen dapmelange Zudia msalen olat olat palen mambien ekŋen ke nin nâmindemann ekŋenaŋ eyo indamukulem mimndendeyet ndapitiliwien.

⁵ Âpme nin ekŋenaŋ tewalaŋ gesiŋaŋ isiŋaŋ kegok bewep e nâmti tatnepemann naman ekŋenaŋ mmoti omba penaŋ mambeip. Ekŋenaŋ ilin melesiŋ Kawawaŋgat betnaŋ beme maindikdamuŋ min yaŋ bam Amobotnaŋaŋ ikŋaŋ nâme weŋge keyet kataŋ ningat kegogak gogot minndawien.

⁶ Âpme in eyo Zudia am indamukulem mimiyet Taitasiyaŋ kot indamukulem mme yaŋbemti sek bandim notnaŋ indandayet akuku mulup

mnetneti peme muluwinaŋ memuŋ bemti tage. Mulup dolakŋaŋ mkwabien ke ewe kot indamukulem mme mimiyet zempewan.

⁷ Kolin am inmagen mama mimi dolakŋaŋ kapigok wein: In nâmkijpepeŋin kaliŋaŋ tazin inmagen Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ zenze an dolakŋaŋ sambe talip ma in Kawawaŋgalen zet ŋotekŋaŋ sambe penaŋ nâip ma in am indamukulem mimiyet webembenŋin temaŋ tazin ma in ningat tikŋaŋin omba penaŋ tazin kegok keyepmti in tewalaŋ bembeyet eyo otnânâŋin temaŋ penaŋ bemti mamayet nâmti diindoyap.

⁸ Wa neŋ in ke sakwep mimiyet ku indapitiliap. Masedonia dapmelange notnne bekakan ekŋenaŋ tewalaŋ bembeyet otnânâŋin temaŋ penaŋ matazin in muluwin ke mbep beme muluwin keyaŋ in Zudia am ekŋengat gogot mamimindeip ke ilak penaŋ mkawaŋ bemindawe.

⁹ In nâip, Amobotnaŋ Zisas Kilais ek keŋ taoletnaŋ temaŋ penaŋ eknup. Ek kwitnaŋ kwitnaŋ sambe bekapiyet toŋaŋ yaŋgut egaŋ ningat mti kululuŋen mundumaŋ dolakŋaŋ e peme tapme toti am nin kabon bekopsat penaŋ bemti maŋge. Mti set kegaset egaŋ am nin yomengatnan gilik zemti ndatimti mama kanzizit motitiyet setnaŋ aikndaye.

¹⁰⁻¹¹ Pi nâgât nânânnaŋ zet pigok tazin ke zemsokbemindama nâit: In nup kan tipman baenak yaŋbemti tewalaŋ mânep akum beme mulup kapi mimiyet keŋin puŋpuŋ penaŋ kwapme mkwatneti naman tuŋgupman peme memuŋ bemti tage. In mânep akuku mulup ke alagak yaŋbemti keŋin seŋme oloŋen palen mulup ke mkwabien. Sepem kegogak ewe mmepepe amiŋine ekŋenaŋ mânep taindain kataŋ bemeti beme delaŋ zewe.

¹² In tewalaŋ mânep ke bembeyet keŋin puŋpuŋ mme keŋ taolet palen taindain kataŋ bewep. Âk penaŋ ku taindawe beme keyet yayaŋ temaŋ ku mbep. Kawawaŋaŋ am sambeyet nânâŋinaŋgat yaŋaŋ maekmâtâpme delaŋ zein.

¹³⁻¹⁴ Wa nin in mânep akumti am bekopsat indamti ilin naman omtimat timat palen mamayet nâmti ku zenup. Alak kan pigogat in mânep polak polak penaŋ taindain keyepmti in am notnaŋ deset olat olat palen tapmelip ekŋen indamukulem mimindewep. Ya naman maneti ekŋenaŋ nimwian wiaŋ temaŋ palen tapme in naman kamberŋ sokbemindawe beme naman ekŋenaŋ in kegogak indamukulem mimindewep.

¹⁵ Kawawaŋgalen Zet Itnaŋanen zet ŋen pigok zenzenaŋ tazin, "Israel am ekŋenaŋ msat tuŋgupman mameti meuŋin mana ke matim nimtemien. Am meti mana omba polak polak maambepeti timkotemien ekŋen polak polagak ku taindaye ma am meti mana ilinaŋgat kataŋ isikŋaŋ bugan timti makotemien ekŋenaŋ olat olat temaŋ ku mbien.* *(Kisim Bek 16:18)*

¹⁶ Neŋ ingat tuŋguwinan kot mamti mulup mimiyet keŋaŋ temaŋ penaŋ matazin. Sepem kegogak Kawawaŋaŋ Taitas keŋaŋ m elen belen beme egaŋ ingat tuŋguwinan mulup kot mimiyet keŋaŋ temaŋ penaŋ kegogak matazin keyepmti neŋ Kawawaŋgat wisikŋ penaŋ manzeyap.

¹⁷ Egaŋ in kot indamukulem mimiyet keŋaŋ temaŋ eweŋanak matazin yaŋ neŋ in kot indamukulem mimiyet nâmti zempema egaŋ zetn gawepumti oloŋen temaŋ mti inmagen kosât tapmin.

¹⁸ Neŋ ekmak an notn ŋen kapi mamti Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ zenze mulup mme dapmelange ekŋen kapiyetnaŋaŋ mulup aŋin ke maegoip an kemak ilisakwep idema kolup.

* **8:15:** Meu kwitnaŋ mana zenup kapi msat tuŋgupman Kawawaŋgalen amnaŋ meuyet gakiwaletme meu kapiyaŋ msat tuŋgupman indapelenŋuye.

¹⁹ An ke dapmelañge ekñenañ egomti zempeme nitmak ke koti in tewalañ mânep bewep ke timti Zudia am met indandayet zempewien. Mulup kekok mmann Zudia am ekñenañ nin indamukulem mimiyet keñin temañ tazin ke ekti Amobotnañgat kwizet buñamañ temañ mmobep.

²⁰ Nin in am bekopsat indamukulem mimiyet tewalañ mânep temañ ke beme damuñ mti mmetnepemann tuñgupman notnañ yuñgume zet mmot mtot notnañ tuñgupman sokbewemagat weyañ eksewanup.

²¹ Amobotnañanñ ikuñanñ nin an dolakuñanñ elak mandikmâtâtndein keyepmti nin kwitnañ kwitnañ kapiaset mulupm weyañti mmann am ekñenañ kekokak ndikmâtâtâtgat nâmti maminup.

²² Egetmak an notn ñen ewe pema kozin ek ke piennen mukulem mulup notnañ mimiyet zempemann egañ ñep etañ mamme eknup keyepmti nin ingat ekñenañ Zudia am nâmkñepemak ekñen indamukulem mimiñdendeyet keñin temañ matazin keyet zapañnañ zema nâmti egañ inmak kot mânep akuku mulup ñep penañ mbep elak penañ nâmkatikbempti pemann kozin.

²³ An ñenañ Taitasiyet yañanñ nâsâgât indayañkwesime in nâgât ekmak ilisakwep nin ndamukulem mimiyet mulup mamilup kekok dundume nâmbé. Ma an zut ñen keyet yañidañgat idayañkwesime in pigok zewep, “An zut kapi Kilaisiyelen kwizet buñamañ mpalakuñanñ bembeyet nâmti dapmelañgeñine ekñenañ mulup kapi mimiyet zemideme kobun.” Kekok zeme nâmbep.

²⁴ Neñ ingat am dolakuñanñ zemti dapmelañge ekñengat tuñguwinan sekñin mmotindewan keyet katanñ in an ekñen keyañ kopme gogot mimindawep. Âpme nin meti dapmelañge notnañ ekñenmagen met zet zemti ingat sekñin mam moindenup keyet penañanñ sosok sokbeme ekmâtâbep.

9

Pâlañ nâmkñepemak am indamukulem mimiyet mânep akum bembeyet zeye

¹⁻² In Kawawañgalen am Zudia msalen maip ekñen indamukulem mimiyet keñin temañ e eweñanak matapme egañ. Keyepmti neñ Masedonia dapmelañge ekñengat zikalinan ingat sekñin mmot indemti masesewatindemteman. Âpme am nâmkñepemak notnne bekakan Gilis msalen maip ekñenañ nup kan tipman baenak yañbempti mânep akum bembeyet mulupmañ mkwabien. Nâip, in Zudia am indamukulem mimiyet keñin temañ tapme mamip keyañ am sambe notnañ keñin mamwatindein.

³ Neñ ingat sekñin mmot indemti zet zewan keyet penañanñ ku sokbenakmagat in keyet penañanñ mânep akuku mulup tapmme an nâmkñepemak notnne notnañ zemindema kolip ekñen keyañ inmagen kot patañ zemti indamukulem mme in mânep zenzeñanñ ke akum beme delañ zeme tapmambep.

⁴ Mneti wan inlak akumti beyo mene zemti neñ Masedonia am notnañ indati nsakwep kotneti indikmann in mânep ñen ku akumti bembeyanñ tapme ekti inmak nin nsakwep Masedonia am ekñengat zikalinan sakambuk mbanupmagat in mânep akuku mulup eweñanak mbempti tapmambep.

⁵ Neñ mulup keyet nâma temañ penañ beme keyepmti an ekñen ke eweñanak ñeñanñ zemindema kolip. Kot indamukulem mme in tewalañ mânep akumti beme mebegat zetik mbien ewan ke tapmme neñ bam koti indikbap. Ke am ilinañgat keñ taolelinañgat penañanñ nâmti beip sepem kekok bewe. Wa ningat ekñenañ zeme tapmnup sepem kekok ku bewe.

⁶ Pigok penañ zemâtâpma nâit: An ñenañ mulupmanñ temanñ mti alik alik sambe kwitnañ katanñ maondein. Ek nimwianñ wianñanñ omba penañ mamin ma an ñenañ mulupmanñ belaknik mti alik alikñanñ belaknik maondein beme nimwianñ wianñanñ belaknik bugan masokbemsain.

⁷ An kwep kwep in ilinañgat nânânjin tazin keyet katanñ nâmti keñ taolet palen tewalanñ mânep bewep. Wa ningat ekñenanñ zeip keyet ma amnanñ tabeipgat bene zemti ku bewep. Kawawañanñ am keñ taolet tewalanñ mambeip ekñen keyet nâme dolakñanñ mambein.

⁸ Âpme Kawawañanñ am ekñen ke naman kwileki ñeniyet maolalip beme e egañ ñep omba indamkwatawe. Âpme ekñenanñ olat olatpiñ tim nimwianñti mamaip. Mti mulup dolak dolakñanñ notnañ zigoset tapmezin ke mukulem mti mamelip.

⁹ Sepem kegogapmti Kawawañgalen Zet Itnañan keyet keñan zet ñen pigok tazin,

“An ñenañ am bekopsat sambe kwitnañ kwitnañ sambe maindamkwatain keñ taoletnañ keboñ ke am ñenañ ku kanda pewe.” *(Sam 112:9)*

¹⁰ Am sambe nin bepi Kawawañanñ etañ meu alik maakumndain. Âpme nin msalen pemann egañ ikñanñ meu agulam mme penañanñ sambe sosop sokbemndame matimti nimwianñnup. Egañ in alik alik sambe ke akumti indame in mme sambe penañ masokbemindain. Ke tim nimti notnañ timti Kawawañgalen am notnañ indamukulem mbep.

¹¹ Kawawañanñ in kwitnañ kwitnañ sambe indamkwatame olat olatpiñ mamti in naman am bekopsat notnañ ekñengat tewalanñ akum beme nin timti met indawanup. Âpme ekñenanñ ingat keñin dolakñanñ beme Kawawañgat wisikñ zemti kwizet buñamanñ mwabep.

¹² In mulup kegok mti Kawawañgalen am sambe Zudia msalen maip ekñen ke indamukulem mimindeme mama mimiñin dolakñanñ keyañ am sambe keñin mwapme sambe penañanñ koti Kawawañgat wisikñ zewep.

¹³ In am nâmkinpepemak bekopsat Zudia maip ma am keboñak msat notnanen indamukulem mmepme ekñenanñ in tewalanñ mimindamebep. Keyet oloñen temanñ mimindewep mti in Kilaisiyelen zet zapat dolakñanñanñ manzein keyet katanñ tati muluwin ke mme ekñenanñ keyet eyo nâmti Kawawañgat kwizet buñamanñ mwabep.

¹⁴ In sepem kegok mme am ekñenanñ ingat tikñanñin omba penañ tapme Kawawañanñ in indamukulem mimindendeyet dundum sawep. Set dolakñanñ kapi Kawawañanñ ikñanñ keñ taoletnañ omba penañ tasaingapmti weyañ zikat indayeen ke mamip.

¹⁵ Kawawañanñ ikñanñ msalen am nin ikñanñgat Nemunñanñ Kilais gogot penañ mampein mee piwan ningat tewalanñ temanñ ndame egañ toti ndamukulem mge keyepmti egat wisikñ zempene.

10

Pâl Kawawañanñ mulup zet sasanñanñ keyet yanñanñ zemâtâzin

¹ Alak neñ nanañgat mamananñgat zapatnañ pigok diindoma nâit: In nâgât pigok manzeip, “Egañ ninmak kapi matazin beme egañ mtopmamti zet sewakñanñ mandinndoin. Ya naman met beñan main kan keyet egañ naman nin papia tipkwasisi zet notnañ makumndain.” Yanñut neñ Kilaisiyañ ikñanñ mtot mamti zet sewakñanñ mandiindomtan set sepem kegogak mimiyet keññ temanñ matazin.

² Sepem kegogapmti neñ inmagen kobap kan keyet in keññ ku walabep. Mneti peme neñ in sambe keyet zet tipkwasisi zet zema keyañ ñep ku bewe.

Âpme am ningat ekñenañ msat kapiyelen mama mimi mgasik mâti maip manzeip ekñen kemagengut zet ñenzinziñ mimindawap.

³ Nin msat palen am bekanañ ekñen kapiyet tunguwinan e penañ ma-manup. Yangut nin wa msat kapiyelen timbi sâk ke timti an ku maânup.

⁴ Nin timbi sâk timti an maânup ke wan am bekanañ msat palen mamti maâip ekñen keyelen timbi sâk sepem keboñ yek. Nin Kawawañmagen timbi sâk winderjamberñ penañ ke timti an winderjamberñ penañ Sadañ egalen mka ñande temañ maindelemâkunup.

⁵ Nin timbi sâk ke timtati nin am zet dâsuki mmot mtot mti Kawawañgalen nânâñañ ke mtopepeyet mulupmañ mamip keyelen winderñañ mtopemti am ekñen ke ñoktikñin mgilik zemann Kilaisiyañ ñoktik mimiyet manâin ke etañ mti mamayet mamnup.

⁶ In zetz kapi gawepumti mulup mme nin keyet sakñan ektatingut nin am ningalen zet ku mañgawepup ekñen ke zet muluwen indendeyet kalem mbanup.

⁷ In mulupm mamiap keyet penaññañ ekti yañña nâmâtâtnembep. An ñenañ nâgâegañ Kilaisiyelen mulup an penañ mamain kekok nâmnembe beme an keyañ neñ Kilaisiyelen mulup an penañ mayap elak penañ nâmâtâtnembe.

⁸ In neñ nikme neñ Amobotnaññañ mulupgat winde nañge keyet sekñ omba penañ mammolapnok penañ bein beme ke wa in mtot indendeyet ku mamiap. In indamukulem mimiyet kekok mamiap keyepmti neñ keyet nâma sakambukñañmak ku bein.

⁹ Keyepmti neñ ingat papia sambe kumti indawan ke wa in sekñin mma kingagagat nâmti ku kuwan.

¹⁰ Am notnaññañ nâgât pigok manzeip, “Pâlañ beñañ met mamti papiañanen zetnañ nukñañ ma tipkwasisi zet makum ndain ya naman pien ninmak kot mame ekmann an sâlâgâgâtnañ bugan zetnañ mee zeme nâmann winderjepiñ mambein.”

¹¹ Am nâgât zet kekok manzeip ekñen keyañ pigok nâmbep, neñ beñañ met mamti papia makum indayap ma sokñañ inmak mamti zet mandiindoyap kemak sepemit igak igak ñen ku belup.

¹² Wa nin am belak am nânâñinpiñ ilinañgat mamiñin bem ekti neñ an keboñ geñ an keboñ mti mamaip ekñen keboñ yek. Am ekñen keyañ ilinañgat ziñin notnañ ilinak bempemti ke ekti keyet katanñ neñ keboñ ek keboñ mamip.

¹³ Yangut nin wa Kawawaññañ winde ndame mulup mamnup keyet nâmti nnañgat sekñ ku mam motnup. Kawawaññañ ikñañ nin mulup mimiyet gesiñañ bemndaye ke inmagen mulup eyo mimiyet nâmti bempeye.

¹⁴ Keyepmti nin Kilaisiyelen Zet Zapat Dolakñañ Penañ inmagen kot ñenañ yañbemti zewenn. Wa nin mulupmnañgat gesiñañ bemndenderñañ ke sebempemti belak mulup kilom ku mammetnup.

¹⁵ Wa nin mulup an mañge ñenañ inmagen mulup mimiñaññañ nin keyak sakwalam mti kwizet buñam temañ titiyet nâmti ku mbenn. Nin Kawawaññañ mulupm mimiyet gesiñañ inmagen bemndeye keyepmti nin mulup mmann in Kilaisimagen nâmkinpepenin kaliñañ bewe ma mulupmnañ inmagen palakñañ bemti omba mekobe e nâmkatik bemti mulup ke inmagen yañbemti mbenn.

¹⁶ Inmagen mulupmnañgat penaññañ kekok sokbeme ektiñgut nin naman mulup msat beñañ notnanen am ñenañ mulup ku mimiñañ nnañgat met yañbemti keyet nâmti sekñ ñep mmobanup.

¹⁷ Kawawañgalen Zet Itnaññañ keyet keñañ zet ñen pigok tazin,

“An nenan iknanggat seknan mmosât nâmbé beme egan Amobotnanan mulup ekmagen mge keyet nâmti seknan nep mmobe.” *(Zelemmaia 9:24)*

¹⁸ An nenan mulup iknan mbe keyet nâmti iknanggat zemesewabe beme Amobotnanmagen nep ku bewe. Âk Amobotnanggat zemesewatpewe beme Amobotnanan an keyet nâmbé dolaknan penan bewe.

11

Pâlmak ombemindendenan dâsuki ekngalén zet

¹ In buzak tati nâmbé neñ zetn ewe tusumti pigok zema nâit: neñ nânâ kwitnan kwitnan kenñnanen tapme manzeyap ke in ekme am seon eknenan manzeip sepem kegoknok mambein.

² Kawawan egan ingat eyak penan mamimindain. Neñ ingat sepem kegogak penan mamimindeyap. In imbi nembip dolaknan penan neñ in awin Kilais ek kwewetan ke wawagat ombemindewan.

³ Mneti an nenan nânâ sepeman igak nen zikat indame ñoktikñin yungume Kilais bamkumpewepmagen zemti sekñ omba penan manzin. In nâip Sadanan zet dâsuki zemti Ewa ñoktiknan myungume egan walege in sepem kegok mbepmagat eksewep.

⁴ In am notnanan inmagen koti Zisasiyet yanang nin mandiindonup e tapme nan sepeman igak nen mandiindoip ma Emetak Ten e tapme naman emetak sepeman igak nen main ma Kawawangalen Zet Zapat Dolaknan Penan nin diindondonan e tapme nan sepeman igagen diindome in ekngalén zelin ke sakwep nâmti keyet nâmbé penan beme mangawepup kebongapmti neñ ingat yayan penan miyap.

⁵ Neñ nâmbé in am ombemindendenanñine dolaknan penan mandiindoip eknen keyan neñ seabem nemti gwaen ku talip bein.

⁶ Neñ Kawawangalen Zet Zapat Dolaknan Penan zenzenan dolaknan penan ku masokbemkawan beme egip mene yanang neñ zet keyet yanang nep nâmbéapma delan zein. Keyet yanang notnne notnanmak nin set sambe mamimkwatnup keyan nânân teman ke msokbeme manndikmâtkwalip ke.

⁷ Neñ in mwat indendeyet nâmti nananggat nâmbé tototan beme kandaninan mamti Kawawangalen Zet Zapat Dolaknan Penan zenze mulup mkwaban. Kan keyet neñ in mulupm keyet tosanang nanayet ku indayankwesiwan. Wa neñ set ke ku myunguwan.

⁸ Neñ ingat tunguwinan mamti ingat mulup mma dapmelange notnan eknenan etan mânewan nabandim mneme mamti mulup mban. Eknenmagen mânep milawat belak kaim timti inmagen pien mulup mban.

⁹ Neñ ingat tunguwinan ke mamti kan notnanggat mânepgat olati keyangut ingat nen ku indayankwesimti nâmban. Eknen Masedonia dapmelange notnne bekakan eknenan kwitnan kwitnanggat maolateman ke timti kot manamtemien. Neñ ewenan mulup inmagen yanbemti mkwaban kan keyet ingat palen nuknan nen ku pema moge yan ewe mulup mmobap keyet nuknan nen ewe ku indawap.

¹⁰ Kilaisiyan zet penan penanak manzemtan. Neñ sepem kegogak zemti Kawawangalen Zet Zapat Dolaknan Penan zenze mulup inmagen tosanepin mamiyap keyepmti sekñ nep mmobap. Âpme Akaia mkaengatan an nenan ku bekek nembe.

¹¹ Neñ yanang eneyet zet ke zeyap ke nâit. Wa neñ zet kapi ingat wisat mimindemti ku zeyap. Neñ ingat gogotn teman penan tazin ke Kawawangat zikatnan zeyap.

¹² Neñ mulupm sakam kegogak ewe mmoti ombemindendenəñ belakñan notnañ tosayet etañ nâmti muluwin mmambe nin Pâl mee ekñenañ mulup mamip sakam kegogak mamipun zegwem kegok zemti belak sek mmobot zet etañ mamip ekñen keyelen selin bekekme olabep.

¹³ Am ekñen ke wan Kilaisiyelen ombemindendenəñ penañ yek. Ekñen ke belakñan penañ. Ekñenañ muluwin dâsuki kegok mti nin Kilaisiyelen ombemindendenəñane penañ manup zemti am dâsuki matetimindeip.

¹⁴⁻¹⁵ Sepem kegok tapmimyungume neñ keyet keñ ku mawazin. Sadañan ikñan eyo sepemañ asekti Kawawañgalen ensel sanğa sonğañmak keboñ mambein. Keyepmti Sadañgalen mulup anene ekñenañ asekti naman Kawawañgalen mulup an penañ nin nembonak mambeip beme neñ keyet nâma kwileki ñen mamanan ku mambein. Maneti bam kan temanen an ekñen ke muluwin bekanan mamip keyet tosañan esemten bekananak timâbep.

Pâlañ ombemindendenəñ mulup mti nukñan omba tiye

¹⁶ Neñ zet ewe ikñan keyegak sakwalamti zema nâit, an ñenañ nâgât an seon kegok ku dinowe. In nâgât nâmneme am seon ekñen kemak tusumti mamain kegok manâmnep. Neñ ekñenmak mambak ze neñ mulup ekñenañ mamip sepem kegogak mti keyet nâmti sekñ belaknik ñep mmobak.

¹⁷ E penañ. Neñ zet tazeyap kabon kapi Amobotnañan nâme dolakñan ku bein. Sek mmobot zet kapi e penañ am nânâninpiñ ekñenañ zelin kok zemti mamaip.

¹⁸ Am sambe penañan kwitnañ kwitnañ mammelip keyet nâmti sekñin mamimmopme indigap. Neñ ekñenmak mambagen sepem kegogak ñep mbak.

¹⁹ Kolin dapmelange in ilinañgat nâme nânânin temañ mambein keyet mti in am myunğunğunin temañ keboñ ke nâmindeme mamti inmak zapat mamip.

²⁰ In am ekñen keboñ ke nâmindeme kot indadamun mti tetimindemti kwitnañ kwitnañin maomenzeñtip. Mti ingat nâme tototnañ beme belak bepalaksat maindoip.

²¹ Neñ in sepem kegok mimindandayet wundenəñ ku mamiyap kegok mimindandayet nâma sakambuk mambein. Am ñenañ mulup kwileki ñen mti keyet sekñan mam mozin. Neñ sepem kegogak ñep mbak neñ zet ke setnañin e nâmtinğut belak kilen ke okpema kwazin.

²² Am ekñen keyan ilinañgat sekñin mmoti pigok manzeip, “Nin Ibulu am wa pimak, ma nin Israeal am wa pimak Kawawañan ikñan iknañgat zapat ndaombemndeye.” Ma naman pigok manzeip, “Nin Abalaamgat inşokñane wa pimak.” Ekñenañ zet sambe manzemelip beke neñ kegogak tatnain.

²³ Ekñenañ nin Kilaisiyelen mulup mnup zemti mamimyungui keyepmti neñ zet kapi ñenzinziñ palenok kilom ke zeyap. Ekñenañ nin Kilaisiyelen mulup an manup e ñep manzeip yanğut neñ Kilaisiyelen mulup an penañ mamti ekñen bugan sebemindemti

Kilaisiyelen mulup pi belak omba penañ pusinañ seksak mammelap.

Âpme keyet mti am notnañan ñeñin zime nati mka katikñan kan sambe met maneip

ma am notnañan sindiwan nawitikme sekñ pi buyuk beyak mapein.

Kegok mme neñ kan sambe penañ gakikiyelen bududuk penañ mamiyap.

²⁴ Sek 5 bepi Zuda am ekñenañ sindiwan nawitikme kwep nononğat sindip makuma 39, 39, 39 kapi manawitikwatemien.

- ²⁵ Sindiwan miset tuk kapi sek sambe nawitikne nawitikne peme sipsip timti wemban.
 Kan njeniyet nanzanaj nom kune kune peme wemban.
 Sek tuk pi wangae moti nembu sutnan daen mepma wangayan bekanaj bemti towepme nembuyen waleletgalen bududuk mban.
 Mise njen tambumbu kwep msasa kwep pi wanga bekanaj bemti towepme tep pema ambeti tu palen etaj ke manepema toge.
- ²⁶ Kan sambe penaj nej Kilaisiyelen mulupgat set teepman penaj tokwati mamamteman.
 Kan notnangat map tungwawam kwati napmesat mamtan.
 Kan notnangat an kambu titi eknenaj milawatn kambu tisat tati nopeme kilej mawemteman.
 Nanangat mangenne penaj Isael eknenaj ilin ma am belaknaj notnaj eknenaj nomkume gakisat penaj mamkwateman.
 Mka nde tema notnanen mepma nome gakikiyet namti am sambeyan manabembulujtemien.
 Msat tungupman maneti tu meuyet mti gakisagat bududuk mamteman.
 Wangae moti manepema nembu mama tema kumti manawaletan.
 Am notnaj eknenaj, "Nin Kilais namkinpenup keyet mti nin gagat nodi," zemti natetim nemti nati met kasa ekngalengalen belen mambemnemtemien.
- ²⁷ Tambu misa sek sindem sambe tipej mamamteman
 ma tambu misa pi Kilaisiyelen mulupgat yayan tema mti muluk mee dolaknaj ku maweyan wemteman
 ma kan sambe pi mka ma sangum kalapingapmti tagayet dindinj mamteman.
- ²⁸ Wa zema nâip ke etaj yek. Kan sambe penaj dapmelange sambe nep talip ma yek zemti kenj yayan tema mambein.
- ²⁹ Am namkinpepemak nenaj nuknaj njen aikme nej kegogak nuknaj matiyap. Ya naman nenaj yom mme nej an keyet mti nuknaj tema matiyap.
- ³⁰ Nej sekj mmobogat nâmbak beme nej Kawawanaj nuknanen napmukulem mme mamayap keyet namti nep sekj mmobak.
- ³¹ Nej Amobotnaj Zisasiyet Bipman Kawawan an kwizet bujanaj mene mene mamimwalip egat zikatnan nej zet eknen ke penaj zeyap.
- ³² Nej Damaskas mkaen meti mamban kan keyet amobotnaj Alatas eganj amobotnanaj njen peme Damaskas mkaen mamamtan keyanj kasa kuku an notnaj indeme eknenaj met mka set biman sambe bee nagat eganj mesat kopme ekti atamti met mka katiknaj pesenup zemti dombemti tapmebien.
- ³³ Apme am notnne notnaj eknenaj zapat ke namti buzakset nati met kimbat solonan tati suasembe kenaj naweti mka kimbat enzuaset tek tim tapme ululuj piyan zupman baen toti keeselak buzak kunzuntj meban.

12

Kie kienok Kawawanaj Pâl kwileki njen zikat same ege

¹ Nej nanangat sekj mmoti keyet nama nep penaj ku mambein. Nej kekok mimiyet nama nep benak beme nej Amobotnanaj kie kienok kwitnaj kwitnaj enzililinan tazin ke zikat name ekbak keyet namti sekj nep mmobak.

²⁻³ Nej nup kan 14 tipman penaj kaimgat Kilaisiyaj nati kululujen mundum dolaknaj penaj keyet kenaj natetim mopme ekban e nayap

yangut ke pe sekñ melesin napmopme ekban ma belak kie kienok etañ zikat name ekban ke weyañ ku nâmtâtâláp Kawawañañ ikñañgut nâin.

⁴ Âpme neñ ke totati neñ zet mamananañ penañ nâmban. Msalen pien am zet ñande igak igak manzemetnup sepem keboñ yek igagen keyepmti neñ ñep ku zenzeyet ma msalen am zet ke zenâ zenâ mimiyet zemkulun neneñañ.

⁵ Ma neñ kwitnañ kwitnañ dolakñañ penañ kululunen gwaen ekmâban keyet nâmti sek mmobot zet ñep zewak. Yangut neñ keyet nâmti sekñ ku mamimolap. Neñ nukñanen met tapma Kawawañañ manapmukulem mnein keyet nâmtiñgut sekñ mamimolap.

⁶ Neñ zet penañ zeyapgapmti neñ nananggat kwitn mmolap beme neñ am seon yek. Neñ an ñenañ nâmneme mobotnañ ku bewap. Egañ nâlen mama mimi ekti neñ zet zeyap kapi nâwe. Kok keyet nâme ñep ten beweyeyepmti neñ nananggat kwitn ku mmobap yek.

⁷ Neñ ekma Kawawañañ kwitnañ kwitnañ dolakñañ zikat nange. Keyet neñ nananggat sekñ ku mmolap Kawawañañ Sadan nâmpeme zawat nukñañ sekñanen bem neñge.

⁸ Miset tuk kapi Amobotnañañ ikñañ nukñañ sambe bekapi menzempeme mebegat dunduwan.

⁹ Yangut egañ neñ dundundu nnañgat dopmañ pigok gilik zemti nange, “Geñ kwitnañ kwitnañ maolat temanen elak keñ taolet nnañgapmti elak mañgamâpma delañ zemâzin. Geñ sek sukñañ sukñañ palen mamani-gen nâgât windennañ geñmagen ewe windenañben matazin.” Kegok dinoyeyepmti neñ sukñañ palen mama Kilaisiyañ manadamuñ mimnein keyet windenañ temañ tapme Kilaisiyelen winde keyañ nabembulunñti nadamuñ mme mamayap keyet oloñen mti sekñ omba ñep mmobap.

¹⁰ Neñ Kilaisiyet tikñaññ omba penañ tazin keyepmti egat kwizet buñamañ mpalakñañ bema keyepmti amnañ sisipeñpen mnamti mene mene nom kupen mme neñ nukñañ sambe bee timtati tima dukñañ mopme sebe sugak sugak palen temama Kilaisiyañ ikñañ gwatnañ mneme egalen windeen katikñañ bemti matalap.

Pâlañ Kolin am nâmkijpepemak ekñengat yayañ temañ mimindeye

¹¹ In papia kumti nâgât sekñ ku mmobien. In kegok mme neñ nananggat yaññ kuwan keyepmti ingat tunguwinangatan am notnañ ekñenañ nâgât nâme an seon ñenok mban kegok mambein. Neñ an tototnañ mambak ze in ombemindendaññine dolakñañ manzeip ekñengat kandañinan baen penañ ku mambak.

¹² Neñ eweñan inmak kot mamban kan keyet neñ Kilaisiyelen ombemindendaññ mamayap elak eweñanak ke zemkawañ bemti indama nâmbien. Âpme ingat tunguwinan sewak sewak palen mamti menok sepem igak igak mti Kawawañgalen mulup sepemañ igak igak bepi mmepma in ekti maâtâtâlíp.

¹³ Neñ dapmelange notnañ ekñen dolakñañ maindadamuñ mmelap. Sepem kegogak in indadamuñ dolakñañ mimkwaban. Mti mulup sambe notnañ bee mkwaban yangut kwitnañ kwitnañgat olat olat mti in ke napmukulem mimiyet kwep kegut ku indayañkwesiwan. In keyet nâme neñ ke myunñguan beme in yomm ke katikpewep.

¹⁴ Neñ inmagen sek zut pilak koban. Yañ pi ewe naman kot indiksât tapmiyap in nâgât yayañ mti mânewin kileñ ku time mebe. Neñ inmagen mulup met mimiyet tikñaññ omba penañ matazin keyepmti kobap wa in mânep nanayet nâmti yek. Nemba isikñañ ñenañ mamañ bipmañ ku

maidadamuŋ min. Nemba mamaŋ bipmaŋaŋgut nemba maindadamuŋ mip.

¹⁵ Neŋ ingat gogotn omba penaŋ matazin keyepmti neŋ mânepm mee tima mepme in indamukulem mimiyet nâma oloŋenaŋmak beme mulup mamiyap. Keboŋ mma in naman nâgât gogolin belaknik bugan matazin mene?

¹⁶ In nâgât yaŋŋ ŋep nâmâtâlip neŋ in nukŋaŋ ŋen ku indawan. Keyaŋgut am notnaŋ ekŋenaŋ nâgât pigok manzeip, “Setnaŋ mee e ikŋaŋ ŋep kwitimti kobe. Yaŋgut pien kot mamti nin tetimndemti ŋoktikŋ mme yuŋgume mânepm mee tiwe.”

¹⁷ In nâgât nâme neŋ an notnaŋ zemindema koti ingat zeme in mânep indame ekŋenaŋ mti kot name makwitim niap kegok mambein.

¹⁸ Neŋ Taitas inmagen kokogat yaŋkwesim nâma egaŋ ŋep zeme nâmti ekmak notnne notnaŋ zemindema kobien. In nâme neŋ an ekŋen ke zemindema koti in zet kelakŋaŋ mimindamti mânewin mee zemtinti kot nanayet zemindewan kegok bein ma? Ekŋenmak neŋ nsakwep mulup yaŋaŋ kwep mimiyet mamnup ma mama mimi dolakŋaŋ sambe bee mmâbenn.

¹⁹ Nin zet sambe mandiindom kwatnup bee in nâme nin ingat zikalinan kwetetepmaŋ mamayet nâmti etaŋ manzenup kegok mambein ma? E yek penaŋ. Nin Kilaisiyaŋ zet sepem kegok zemti Kawawaŋgat zikatnan mamayet nâmndeye keyepmti notnne dolakŋaŋ in pigok nâmbep. Nin kwitnaŋ kwitnaŋ sambe mam mann egip bee in indamukulem mimiyet etaŋ nâmti mamnup.

²⁰ Mneti neŋ ingat sepemin nâmban e ŋen tapme in mama mimi bekaŋaŋ sambe mti mdândândâ palen ma kwitnaŋ kwitnaŋ bekaŋaŋ mimiyet ayak ma ŋenzinziŋ palen ma kwitnaŋ kwitnaŋ ilinaŋgat etaŋ time kwaopme nimwianŋti mama ma lowek zet ma zeok zet ma sek mmoti mama kegok mti dapmelaŋgeyelen set pi kumasekme delaŋ zeme mame neŋ kot indikti endilipemti naman in nâgât nâmbien e tapme neŋ asekti sepem ŋen tapma nikkbepmagengat eweŋanak eksemti mambep.

²¹ Ingat tuŋguwinaŋgatnaŋ am notnaŋ ekŋenaŋ mama mimi okbi okbiŋaŋmak sambe penaŋ pigok mbien. An imbi set kileŋ mama ma mama mimi bekaŋaŋ mimiyet sebelanŋ dindiŋ mimi ma nolinaŋgat imbiŋaŋ menzem wawat set sepem kegok mti ekŋenaŋ keŋin gilik zemti kwitnaŋ kwitnaŋ bekaŋaŋ sambe ke bamkumpepepiŋ mbien. Yom temaŋ kegok ke mkwabien keyepmti maneti neŋ kan ŋeniyet indiksât kotneti indikma in ewe yomenagak tapme indikti Kawawaŋgat ŋeŋzimosetnaŋ sakambuk temaŋ mti ingat tuŋguwinan si temaŋ suma ŋep ku bewemagen zemti kiŋgalap.

13

Pâlaŋ eksese zet notnaŋ zeye

¹ Pi neŋ inmagen kopma sek tuk ilak besâpm. Âpme Kawawaŋgalen Zet Itnaŋaŋ keyet keŋan zet ŋen pigok tazin,

“An zut ma tuk ekŋenaŋ an ŋeniyet myuŋguŋguŋaŋ ŋen ekti zewep beme an ke ŋep wati zet muluwen met pewep.” *(Zii Zet 19:15)*

² Neŋ inmak mamban kan keyet am yommak mambien in yomin zemkawaŋ bemti mamayet ma am notnaŋ in mamaŋin weyaŋ ektitim mamayet eksese zet diindowan. Ya alak pi naman zapat meluwaŋ kapiyet keŋan in sambeyet temakwep eksese zet ewe kumti indayap. Kan neŋ kobap keyet am yomin

mbien ke ewe zemkawan bembepiñ mambep beme ekñen ke zet muluwen katikñan penañ onzemindema tabep. Neñ ekñengat kemberñ ku mbap.

³ In nâgât pe Kilaisiyelen ombemindendenan penañ main ma yek manâmneip keyepmti neñ inmagen koti am yominmak ke zet muluwen indesât zewan ke indema in Kilaisiyan neñmak tapme mulup mamiap keyet yanñan ñep nikmâtâtnembep. Wa Kilaisiyan ingat mulup poptep poptep bugan ku mamin egañ inmagen mulup winderñamberñak mamin.

⁴ Egañ eweñan msalen pien manepeme atanti tewen kumasasokpewien. Kan keyet penañ windeyet timmage yanñut Kawawañgalen windeyan mme gilik zemti wati main. Âpme am nin met ekmak tusumti manup nin penañ windennpiñ mamanup. Yanñut nin ekmak tapmann Kawawañgalen windeyan ninmak tapme nin egañ winde kemak tati ingat zelin ñep zemusuwet indewanup.

⁵ In am nâmkijpepeninmak ma belak mamaip e in ilinañgat otnânâñinan baen kwalimti egit. In Kilais Zisas ingat keñinan baen matazin ke in ku manâmmâtâpeip ma? Ku weyan nâip beme Kilaisiyan ingat keñinan ku matazin elak sosok sokbemkawanbewe.

⁶ Neñ in ningat nâmdeme Kilais penañ nâmkijpenti mamanup mambein elak penañ nâmkatikbemindeyap.

⁷ In ningat ekñen ombemindendenan penañ yek e ñep manâmndeip yanñut in Kilaisiyelen mama mimi dolakñan ke mâti mambep beme in ningat Kilaisiyelen ombemindendenan penañ elak ñep nâmdewep. Nin in Kawawañan indamukulem mme yom ñen mimipiñ mamti mama mimi dolakñan Kawawañan nâmtikñan mamin ke etañ mti mamayet nâmti mandundum sanup.

⁸ Nin Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñan Penañ kapi winderñan kumann totogat mulupmanñ ñen ku mbenn. Elak ilin ñep nâmmâtândeip. Nin Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñan Penañ kapi mukulem mmanñ msat sambe palakñan mebegat mulupmanñ etañ mamnup.

⁹ In nâgât an tototnanñ bugan e ñep mandinoip wa neñ keyet nâma bekanan ku bein. Âpme in ñepgat winderñinbenñ ke mambep. Yanñut nin in Kawawañan indamukulem mme nâmkijpepen kalinañ penañ bemti mamayet nâmti Amobotnanñgat mene mene mandundum sanup.

¹⁰ Neñ Amobotnanñan in gwatnanñ mimindendeyet nâmti neñ winde nanje wa ke in memendep mimindamti indawalet indendeyet yek keyepmti neñ benan pien mamti in papia kapi eweñanak kumti indayap. Ke ekti in eweñanak weyeyanñ mulup mimiyet nâmti bema kozin. Mneti neñ koti winde keyanñ naman mtoindema ñep ku bewemagen zemti meluwanñ kapi kumti indayap.

Pâlanñ notnane mukumindeye

¹¹ Notnne, neñ zetn pigok zemdelanñ zema nâit: In Kilaismak maip keyepmti tunjuwinan oloñen palen mama mimi keyanñ weme nâmkijpepen katikñanñ bemti mambep. In nâlen zet zeyap kapi gawepume delanñ zemâbe. In ñoktikñin ma nânâñin kwep bemti sewakñanñ palen mambep. Mme Kawawañ an gogot tonanñ ma an sewakñanñ tonanñ egañ ingat tunjuwinan mambe.

¹² In Amobotnanñmak maip keyepmti in ilinak dopmanñ mukulem dopmanñ mukulem mti bet butem aiwep.

¹³ Am nâmkijpepemak pien manup nin in indamukumindenup.

¹⁴ Neŋ Amobotnaŋ Zisas Kilaisiyelen keŋ taolet ma Kawawaŋgalen gogot keyet keŋan tapme Emetak Teŋaŋ pende zamindeme in ilinak notn notn mti oloŋen palenak mamayet nâmti mandunduyap.

Galesia Pâlanj Zisas Kilaisiyelen am manje Galesia msalen mamamtemien ekngat zapat meluwanj kapi kumindaye

Pâlanj zapat meluwanj kapi kuye. Galesia zapat meluwanj kapiyet zet kuye keyanj an nânânjin temanj Tâtâ Alaknanjgalen nânâ mulup mamiwan eganj zapat meluwanj kuye ma yek e zet kapiyetnanj timti zet nen kemak bemekti Pâliyelen ma egalen yek e zet Galesia kuye kapiyetnanjanj zemusuwepme keyet katanj mamâlip.

Pâlanj zapat meluwanj kapi kuyeen Kawawanjgalen Zet Zapat Dolaknanj Penanj am notnanj Zuda manjeen ku sokbembenanj eknenmagen alakngat ma nenanj timti megeen kan keyet eknen dapmelange sambe msokbem mege. Ekngalengalen kenngatnanj nen ilak Galesia kapi ekngat zapat meluwanj kuye. Nuknanj kapiyanj tageyepm Pâlanj zapat meluwanj kapi mge. An notnanj Zuda am manjeengatnanj Galesia msalen dapmelange tapmebien ekngat tunjuwinanen meti Kawawanjgalen Zet Zapat Dolaknanj Penanj Pâlanj eknenmagen timet zeye ke tapmenjut saknanj naman Zuda am ekngalengalen yenjokninyanj Kawawanjmak tusum mamayet zetik mimiyanjgalen betzinj ke kegogak ewe pepep bemti tim mamayelen zewien. Betzinj keyet pilinanj sek butnanj maantimtemien. “Nep in nâmkinjpepemak mamayet Zisas nâmkinjpepe ingalen bep. Kegok ke set penanjnanj penanj mimiyyelen yanjut keetanj nep penanj yek. In kegok mti keyet palanjnanj sekjin butnanj ewe antiseip wagak.” Zet kegok mozeme amnanj kenj zut palen Kawawanjgalen Zet Zapat Dolaknanj Penanjnanj Zisas nâmkinjpepmti mama kazizit aiik keyet mtobiengapmti Pâlanj zapat meluwanj kumti zet keboj keyanj Kawawanjgalen zet ku mtotogalen nâmti kuye. Angalen mama mimi zetnanj Kawawanjgalen zetmak nep ku lumanjti tim mamayelen yegat satnanj penanjgat penanj zemti kumindaye.

Zet noteknanj temanj kapigokganj Galesia zapat meluwanj kenanj talip:

1:1-10 Zet yanjbem zenzeyelen zet

1:11-2:21 Pâlanj mulup kapi Kawawanjanj ketalasim nanje kegok zeye

3:1-4:31 Kawawanjgalen kenj taoletgat zet zapatnanj kapiyet mimiyanj

5:1-6:10 Dapmelange eknen Zisasimagen tâtânjin tazin keyepmti eknenanj kwitnanj nen mimiyyelen e kwidendenjanjin

6:11-18 Pâlanj zet zemdelañ zein

Pâlanj Galesia am nâmkinjpepemak eknen indamukumin

¹ Neñ Pâl, Kawawanjgalen Zet Zapat Dolaknanj Penanj zemkawanj bembeyet Zisasiyanj ombemnenje. Âpme neñ wa an nenanj mulup kapi mimiyyet ku zemnenje ma ku neme meban. Ningat Kawawanj Bipm eganj iknanj Zisas Kilais gakikiengatnan mme wage egelanj muluwit kapi mimiyyelen zemnembun.

² Âpme neñmak nâmkinjpepeen an notnne sambe pien Galesia matalip eknenmak nin in indamukunup.

³ Mme neñ Kawawanj Bipm ma Amobotnanj Zisas Kilaisiyanj kenj taolet mimindamti indamukulem mimindeme kenj sewaknanjanj ingat tunjuwinan wemti weweyelen mandunduyap.

⁴ Kawawaŋ Bipmnaŋ nâme wenŋe keyet katnan Kilais zempeme egaŋ zet gawepumti nin yomengatnan gilik zemti ndatim kwakwagat iŋŋaŋgat keŋaŋaŋ penaŋ mamaŋaŋ ke amgat belen ketalasime ekŋenaŋ kume gakiye.

⁵ Keyepmti nin Kawawaŋgat nâmann mobotnaŋ beme kan katanŋ sesewat-sapeŋ mamambanup. E penaŋ.

In Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ kapi ku zemyuŋguwep

⁶ Kawawaŋaŋ in Kilaisiyelen keŋ taoletnaŋgapm indazemtetime ekmagen kobien. Ya in kot belak welep mti naman zet katnaŋ ŋen amgalen ŋoktikmak lumamaŋaŋ ke mamâlipgapmti neŋ ingat nâmtemtem penaŋ mimindeyap.

⁷ In nâip, Kilaisiyelen zet katnaŋ penaŋ ŋen ku tazin. An notnaŋaŋ Kilaisiyelen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ diindondonaŋ ke amgalen ŋoktikmak lumanti ingat ŋoktikŋin mamyuŋgumindeip.

⁸ Keyepmti pigok zema nâit. Ninmagengatnaŋ an ŋen ma Kawawaŋgalen ensel kululuŋengatnaŋ ŋenaŋ zet katnaŋ diindowennen ke zemyuŋgumti ŋen diindowe beme an keboŋ ke Kawawaŋaŋ zemdelaŋ zempeme teziŋ ŋandaŋgat zapat bewe!

⁹ Âpme zet pi eweŋan zewan keyegak sakwalam zema nâit. An ŋenaŋ Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ diindowenn ke zemyuŋgumti zet katnaŋ ŋen diindoween an ke Kawawaŋaŋ welili mpeme teziŋ ŋandaŋgat zapat bewe.

¹⁰ In nâme neŋ zet kapi amnaŋ nâmneme dolakŋaŋ bembeyet zeyap bein? E yek! Neŋ Kawawaŋaŋ iŋŋaŋ nâmneme dolakŋaŋ bembeyet nâmti manzeyap. Neŋ nanaŋgat amnaŋ nâmneme mobotnaŋ bewak ze zigoset Kilaisiyet mulup an mambak?

Kawawaŋaŋ Pâl mulupmaŋgapm kumtetime koge

¹¹ Notnne, neŋ zet kapigok zema nâit: Neŋ Kilais iŋŋaŋmagengatnaŋ penaŋ Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ kapi timti diindowan wa ke ammagengatnaŋ yek.

¹² Neŋ Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ manzeyap kapi am ŋenmagengatnaŋ ku tiwan ma ŋenaŋ zemzikat ku mnaye. Zisas Kilaisiyaŋ iŋŋaŋ zemzikat naŋge.

¹³ Neŋ Zuda am nnaŋgalen nâmkŋepepe ke mâti mmamkwabannen zigok mamban ke in mamannaŋgat yaŋaŋ ŋep nâip. Neŋ windenaŋ penaŋ bemi Kawawaŋ nâmkŋepepeŋaŋ am maŋge ŋen maŋge ŋen sisipeŋpeŋ mimindamti indawalesâgât mamkwateman.

¹⁴ Neŋ itnaŋaŋ Zuda am nnaŋgalen sesewat mama mimien nempa sememen kwep notnaŋ indasebemindemti yeŋpapmne ekŋengalen mama mimi ke mâpmamti keyaŋ katikŋaŋ bem tatagalen mulup windenaŋben mammteman.

¹⁵ Âpme Kawawaŋaŋ nâmneneŋge keyet katanŋ neŋ ewe sokbembepiŋ tapma eweŋan tipman baenen egaŋ keŋ taoletnaŋgapmti naombemneŋge. Ma nâme weme nazemtetime iŋŋaŋgalen mulup mamiap.

¹⁶ Âpme kan beme ekbanen egaŋ Nemunaŋ zikat name egalen buŋam zapat keyet yaŋaŋ am Zuda maŋgaen ku sokbembenaŋ ekŋengat ŋep zewak. Ma neŋ an ŋenmagen mepma zemmusuwewetgalen ŋoktik ku naŋge.

¹⁷ Ma Zelusalem mkaen ku moti Zisasiyet nempaŋane an notnne eweŋan yaŋbemi mamkwatemien ekŋen ku indikban. Neŋ belak Alebia msalen metatneti bam gilik zem Damaskas mkaen koban.

¹⁸ Ke matokwatnepema nup kan tuk delaŋ zeme bam Pita eksâgât Zelusalem mkaen moti ekmak ke Sonda zut etaŋ mamban.

¹⁹ Ekma ke mamti Zisasiyet nembane notnaŋ sambe ku tapme indikban. Amobotnaŋ Zisasiyet meniŋaŋ Zems etaŋgut tapme ekban.

²⁰ Zet kapi dâsuki ku kumindayap. Penaŋ sukwep Kawawaŋgat zikatnan kuyap.

²¹ Neŋ Zelusalem mka teman ke maneti keyetnan bam Silia ma Silisia msalen meti Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ diindom diindom meban.

²² Kan keyet Zudia msalen Kilais nâmkiŋpepeŋaŋ am mambien ekŋenaŋ niknikpiŋ mme meban.

²³ Neŋ mepma am notnaŋ ekŋenaŋ nâgât zapatn pigok etaŋ zeme nâmbien, “An nin sisipeŋpeŋ minndamti Zisasiyelen kwizet buŋamaŋ mme yek bembeyelen mulupmaŋ mamin piwan naman Zisas nâmkiŋpemti egat kwizet buŋamaŋ zetnaŋ zemzikat indam tapmmezinaŋ.”

²⁴ Ekŋenaŋ nâgât zapatn kegok zeme nâmti keŋin dolakŋaŋ penaŋ beme Kawawaŋgat wisikŋ zewien.

2

Pâlaŋ ombemindendeŋaŋ notnaŋ Zelusalem mkaen met indige

¹ Msat kataŋ matokwapmetnepema nup kan 14 delaŋ zeme Zelusalem mkaen ewe mesât tati Banabasimak Taitas ilisakwep idatima neŋmak mebenn.

² Ke belak penaŋ ku mobenn Kawawaŋaŋ zet zemkawaŋ bem namti keŋin m elen beŋ beme mosâti eget idatimti moban. Moti am Zuda maŋgeen ku sokbembeŋaŋ ekŋenmagen Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ zemkawaŋ bemindawan keyet zapatnaŋ an ŋeŋaŋ etaŋ ondekindemti ekŋen zemkawaŋ bemindawenn. Kapigok nâmtiyepm mbenn mneti ekŋenaŋ neŋ mulup mamiyap ma mkwaban keyet zemtalat neme mulupmaŋ penaŋepiŋ benakmagen zemti kegok mbenn.

³ Âpme Taitas ek kogogagak Glik msalengatnaŋaŋ wati mebelin keyepmti ondedagen ek sekŋaŋ butnaŋ antimpepeyet ku nâmpewien.

⁴ Keyaŋgut ningalen ondedak keyet keŋan an belakŋaŋ notnaŋ nâmkiŋpepeen sakamnok mamaip ekŋenaŋ buzak buzak ondedagen motati nin Kilais Zisasmak tusum mamti lala mamanup keyet yaŋ ŋdikmâtâti Zuda am ekŋengalen zii zet kandaŋan ke ewe gawepumti mimiyet nâmti Taitas sekŋaŋ butnaŋ antimpepeyet zemndewien.

⁵ Zemâtândame nin ekŋen keboŋ ke ondedagen zet zenzeyet kawaŋaŋ isikŋaŋ bugan ku indawenn. Nin Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ keyelen setnaŋ ke inmagen mkaliŋaŋ bemann tatagat nâmti mulupmaŋ maminup.

⁶ Nâmkiŋpepemak am ekŋenmagen an ŋeŋaŋ notnaŋaŋ amobotnaŋ sakam bemti ekŋenaŋ Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ zenze mulup mkwabien. Ekŋenaŋ nânâ alakŋaŋ ŋen ku zeme nâmban. Neŋ manzeyap sepem kegogak zemkwapme nâmban. Mobotnaŋ ma tototnaŋ, temaŋ ma isikŋaŋ, Kawawaŋaŋ nin sambe ndikme sepem kwep mambenup.

⁷ Ekŋenaŋ ek nâme Kawawaŋaŋ Pita ek Zuda am ekŋenmagen Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ zemkawaŋ bembeyet zempeye. Âpme neŋgut am Zuda maŋgeen ku sokbembeŋaŋ ekŋenmagen mulup mimiyet zemneŋge.

⁸ Mti Kawawaŋaŋ Pita Zisas Kilaisiyelen buŋam zapat zemkawaŋ bembeyelen kumtetimti winde same egaŋ Zuda am ekŋenmagen mulup mge. Âpme neŋ kegogak an Zisas Kilaisiyelen buŋam zapat zemkawaŋbembeyelen

nakumtetimti winde namti zemneme am Zuda mangeen ku sokbembenan eknenmagen mulup mimiyet zemnenge.

⁹ Neŋ Kawawanan keŋ taolet mnamti mulup mobotnan kapi nanŋe. Mti Zemsmak, Pita ma Zân eknenan am Kilais nâmkîŋpepenan manŋe eknenŋat neŋanin amobotnan sakam bemti mambiengapm ndikmâtâti neŋmak Banabas nit notn minndemti bet butem ndemti nit am Zuda mangeen ku sokbembenan eknenmagen mulup mimiyet zemâtâtndame mepmalu ilin Zuda am eknenmagen mulup ewe tusumti mbien.

¹⁰ Âpme eknenan ondedagen keyet nin am nâmkîŋpepemak msat notnannen maip eknenmagen met zemalu milawat notnan beme timti nin am bekopsat Kawawangalen dapmelanŋe Zelusalem mka teman mamaip eknen indapmukulem mimindendeyet etan zemndewien. Âpme neŋ mulup ke ewenan baen windenamben mammkwalawan ya pi ewe mti indamukulem mmobap.

Pâlan Pitayelen myunŋunŋan eksokbeye

¹¹ Âpme Pitayan Antiok mka temanen kopme neŋ am sambe keŋan myunŋu yunŋunŋan ombemti zewan e kwilekiyet eŋan myunŋunŋu sosok penan mŋe.

¹² Kelak tipman baen Zemsian am nâmkîŋpepemak Antiok mkaen ku indeme kobienen Pitayan am nâmkîŋpepemak Zuda manŋe ku sokbembenan eknenmak tu meu manimtan. Yanan am eknen keyan kot patan pewien kan keyet eŋan naman eknen Zuda mangeen ku sokbembenan eknenŋat kingat kumti eknenmak tu meu ku manimtan. Enenogat eŋan eknenan yanŋ eksokbeseip ma an eknen keyan am sekŋin butnan antitiyelen keŋin teman wenŋe keyepmti kingati mŋe.

¹³ Âpme Zuda am nâmkîŋpepemak notnan sambe eknenan yanbemti Pitayan kingati mgenok sakamkwep mme Banabas mee kogak eknenŋat kingati sululuk mege.

¹⁴ Kegok mti eknenan Kawawangalen Zet Zapat Dolaknan Penan tazin keyet katan ku mâpme indikti neŋ am sambeyet zikalinan Pitayet pigok dunduwan, “Geŋ Zuda anan, Zuda am ningalen mama mimi tazin keyet katan ku mamunik. Geŋ am Zuda mangeen ku sokbembenan eknenŋalen mama mimi keyet katnan mamunik ke neŋ penan yek. Giti an kebonan naman zigok eknenan Zuda am ningalen mama mimi keyet katan mamayet maindapitiliniŋ?”

¹⁵ Nin Zuda am manŋe penan wa nin am zupman mamaip amka yomton eknen kebon yek.

¹⁶ Nin nânup an neŋan Zudayelen zii zet gawepumti keyepm Kawawangat zikatnan teŋ ku mambein. Zisas Kilaisiyet etan nâmkîŋpemtingut teŋ neŋ bebeyelen. Nin kegogak Zisas Kilais nâmkîŋpewenngapmti Kawawangat zikatnan teŋ mama ke mamanup. Wa zii zetgat yek.

¹⁷ Âpme am notnan nin Kilaismak pepem bemti teŋ mamasâgât manzenup. Yanŋut nin Kawawanan ndikme am yomton mamaip eknen nembonak mambein keyepmti in nâme Kilais eŋan yom mimiyet zemndeme mamanup bein? Wa kogok ke yek!

¹⁸ Neŋ zii zet ekma dolaknan bein keyanŋut zii zet ke mâti teŋ setnan bembe ke set ku tazin keyepm naman bamkumpewan ke naman ewe mma kwapme mti mambap beme neŋ an zet kululuton bewap.

¹⁹ Âpme nin an gakikinan seknan ke mti zet muluwen ku mawapmotnup. Âpme neŋ kegogak am gakikinanok mayap keyepmti zii zelan neŋ ku

zemnonak. Neŋ Kawawaŋ manâmkinpeyapmti mama mimi teŋ penaŋ mamiyap. Keyepmti zii zelaŋ neŋmak Kilais tewen ndome gakiwelinok bein.

²⁰ Neŋ pigok nâmkinpeyap Zisas Kilais tewen gakiye kan keyet mama miminn itnaŋaŋ bekaŋaŋ sambe bee asekmeye yek bemâge. Keyepmti neŋ alak pi mama miminn itnaŋaŋ bekaŋaŋ ke mâti mulup mamin, keyet kataŋ ku mamiyap. Neŋ Zisas Kilais egalen ŋoktik etaŋ mâti mamiyap. Âpme Kawawaŋgat Nemuŋaŋ Zisas Kilais egaŋ nâgât kemberŋ nâmnemti yomm pumti gakiye. Keyepmti neŋ keyet nâmkinpema egaŋ nâgât keŋnan koti matazingapmti egaŋ nâgât zet zigok ŋen manzein ke neŋ nâmti zetnaŋ maŋgawepuyap.

²¹ Neŋ Kawawaŋgalen keŋ taolet am ninmagen sokbeye ke ku manzemtalatpeyap. Zii zet gawepumti yompiŋ bembe set ke tadak ze Kilais ek belak etaŋ gakiye kok zewenek.”

3

Zii zet gawepupu ma nâmkinpeyelen zet

¹ Wakae, Galesia am seŋ maŋge penaŋ! In am pe kwiyaŋ keŋin mme kilom beye? Neŋ Zisas Kilais tewen kumasasokpepeŋaŋ keyet yaŋaŋ weyaŋ zemâtâtindama nâmbien.

² In zii zetgalen mama mimi ke mâpmamti Kawawaŋgalen Emetak Teŋ ke tiwien? Ma Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ kapi nâmti nâmkinpemti Kawawaŋgalen Emetak Teŋ tiwien ze? Olak zeme nâmbi!

³ In ke kwilekiyet seŋ penaŋ beme delaŋ zemâzin? In Kawawaŋgalen Emetak Teŋgalen selen yaŋbemti mebienaŋ naman itnaŋaŋ ke ewe gilik zemti ilinaŋgalen windeen mdelaŋ zesâgât tapmip ma?

⁴ In Kawawaŋgalen Emetak Teŋmak kot tusume kwitnaŋ kwitnaŋ nukŋaŋ inmagen sokbemindamâge ke in nâme belak penaŋ sokbemindaye kegek bein?

⁵ Ma in zii zet mâti mamaip keyepmti Kawawaŋaŋ Emetak Teŋaŋ indamti menok inmagen mammsokbein? Yek, in Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ nâmti manâmkinpeip keyepmti menok mamip.

⁶ Kawawaŋgalen Zet Itnaŋaŋ keyaŋ Abalaamgat pigok zenzenaŋaŋ tazin, “Abalaamaŋ Kawawaŋgat nâmkinpeyepmti Kawawaŋaŋ egat nâme an teŋ beye.” *(Sokbembe 15:6)*

⁷ Keyepmti in pigok penaŋ nâit, am nâmkinpepemak mamaip ekŋenaŋ Abalaamgat nemunambaŋaŋ penaŋ bemti mamaip.

⁸ Am Zuda maŋgeen ku sokbemberŋaŋ ekŋenaŋ eyo nâmkinpepe aikme Kawawaŋaŋ indikme an imbi teŋ bembeyet zenzenaŋ keyepmti eweŋaŋ Kawawaŋaŋ Abalaamgat zet zapatnaŋ kapi zeme Kawawaŋgalen Zet Itnaŋanen pigok kumpewien,

“Abalaam, geŋ nâmkinpepemak bewanan keyepmti geŋmagengatnaŋ alikdi sokbewe. Âpme am msat sambe ekŋenaŋ ek nâmkinpemti set keeset kaisatnaŋ ke mâti mme neŋ ekŋen aŋgalaŋindewap.” *(Sokbembe 12:3; 18:18; 22:18)*

⁹ Keyepmti am Kawawaŋ manâmkinpeip ekŋenaŋ Abalaamak tusume Kawawaŋaŋ nsakwep tewalaŋ sambe mandamkwatain.

¹⁰ Âpme am notnaŋ zii zelaŋ ŋeŋaŋ bemindeme mamaip ekŋen Kawawaŋaŋ saik makumindein keyepmti Kawawaŋgalen Zet Itnaŋaŋ kapigok mimiŋaŋ tazin,

“Zii zelen zet sambe tazin ke ñep ku kululuyelen. Am ñenan kwep ñen makuluin beme ek Kawawañan saik makumpein.” *(Zii Zet 27:26)*

11 Keyepmti an ñenan zii zet keyet keñan mamti naman neñ Kawawañgat zikatnan teñ penañ yompiñ mayap. Kegok ñep ku zenzeyelen elak Kawawañgalen zet piyañ sosok penañ pigok zemkawañ beme nânup,

“Nâmkiñpepeen etañ Kawawañan indikme teñ mambeip am ekñen keyañ etañ mama kanzizit aikbep.” *(Habakuk 2:4)*

12 Zii zetgat keñanen nâmkiñpepeyet zetnañ ñen ku zenzeñan Kawawañgalen Zet Itnañan pigok gulak zenzeñan,

“An ñenan zii zet sambe ke mâti mamambe beme maneti keyet penañan mama kanzizit tiwe.” *(Wok Pris 18:5)*

13 Âpme Kawawañgalen Zet Itnañanen zet ñen kapigok tazin,

“Am tewen maindom masasokindeip ekñen Kawawañan saik makumindein.” *(Zii Zet 21:23)*

Âpme Zisas ek yomepiñ yañgut egañ am yominmak Kawawañan saik kum indeme nukñañ matip sepem kegogak tiye. Kegok timti am zii zetgalen zemdelañ zenze muluwengatnan gilik zemndatiye.

14 Zisas Kilaisiyelen zet gawepupu ma gakikiñañ pembenangapmti Kawawañan Abalaam Emetak Teñ sasayet zetik mpeye ke am Zuda mañgeen ku sokbembenañ ekñañ ke time delañ zeye. Âpme nin nâmkiñpepemak bemtiñgut Emetak Teñ titiyet Kawawañ ikañ eweñañ zapatnañ zemndendañ ke ñep tiwanup.

Zii zet keyañ Kawawañgalen zetik mge ke ñep ku asekbe

15 Nâmkiñpepeen notnne, neñ kwitnañ kwitnañ masokbeme eknâminup keeset zet ñen pigok bem zema nâit: an zut ñenan keñ kwep bemti muluwit kwileki ñen mimiyet zemkatik bemalu an ñenan ku maasekidein ma an ñenan nânâ ñen ku matusumidain.

16 Kawawañan Abalaamak iñsokñane sambe ekñenmagengatnan an kwep ñenmagen kwitnañ kwitnañ dolakñañ bam sokbembeyet zetik mpeye. Kawawañgalen Zet Itnañanen muluwañ ke wa iñsokñane sambe ekñengat meluwañ mimiñañan ku mamaiñ nânup: Iñsokñane sambe, ekñengat tunguwinangatnañ sokñañ kwewetañ egat zet zapatnañ mimiñañan ma-mainñup sokñañ ke Kilais.

17 Kawawañan Abalaamak zemtâmti tâtâ ke mkatikñañ beye ma zetik mge ke ñep ku asesekgalen. Kegok mti mamkwatnepeme nup kan 430 bemeñgut zii zet 10 ke Moses saye. Keyepmti zii zet keyañ Kawawañan Abalaamak tâtâ mti kwitnañ kwitnañ ke sokbembeyet zetik mpeye ke ñep ku asekbe.

18 Zii zet ekñen kapi weyañ gawepumann delañ zeme keyañ yomengatnan gilik zemti ndatiti set ke tadak ze nin naman zetik mimiñañ keyet katan ku mbenek. Âpme Kawawañan keñ taoletnañgat Abalaam zetik mpeye keyet penañ saye.

19 Âpme naman yañañ eneyet penañ Kawawañan zii zet kapi beye? Kawawañan am ekñañan yomnnañgat yañañ ekmâtâtâtgat nâmti zii zet kapi indaye. Zii zet ke mti manepeme zetik mimiñañ keyet penañan Kilaisiyañ am mamain sokbeme zii zet kapi delañ zenzeyet zenzeñan. Kukñañgat Kawawañan zii zet ke ensel ñengat betnan beme egañ mti Kawawañ ma am ekñengat an tunguwin Moses egat betnan beye. Beme Mosesiyañ mti kot yeñsokñine ekñen indamti zemâtâtindaye.

²⁰ Âpme kukŋaŋgat Kawawaŋaŋ Abalaamgat zetik mpeyeen egaŋ igak etaŋ zeye. An ŋenaŋ tuŋgupman tatat ke yek penaŋ, ensel ma Moses mee kogak yek.

Zii zelaŋ gapmukulem mti Kilaismagen ku gaikmebe

²¹ Keyepmti in nâme zii zet alakgatnaŋ zeya keyaŋ Kawawaŋaŋ eweŋaŋ zetik mge ke ŋep peŋpeme mebe bein? E ŋep ku mimiyelen. Kawawaŋaŋ zii zet kapiaset amnaŋ mama titiyet set aikndaye ze amnaŋ zet keeset etaŋ mepme Kawawaŋaŋ indikme teŋ beme mama ŋep maaik indamanak.

²² Yaŋgut Kawawaŋgalen Zet Itnaŋaŋ nin pigok zikat ndain: Msalen am sambe bepî yom mimiyet tikŋaŋin omba penaŋ matazin. Keyepmti an ŋenaŋ Zisas Kilais nâmkîŋpewe beme Kawawaŋaŋ Emetak Teŋaŋ ke taolet ndandayet zetik mge ke sawe.

²³ Nin eweŋaŋ nâmkîŋpepeyelen setnaŋ ewe sokbemndandapiŋ tapme zii zet katikŋaŋ kandaŋaŋ tatnepemann nâmkîŋpepeyet zetik mimiŋaŋ keyet penaŋaŋ sokbemkawaŋ bem ndaye.

²⁴ Zii zelaŋ ndamusuweti mandalem kwatnepeme Kilaisiyaŋ ikŋaŋ kopme ek nâmkîŋpemtî Kawawaŋgat zikatnan yompiŋ teŋ bembeyet kegok mimiŋaŋ.

²⁵ Kilaisiyaŋ kopme nin egat nâmkîŋpemtî keyet sakŋaŋ gwaenen nin zii zetgat kandaŋaŋ ŋen ewe ku matatnup.

Nâmkîŋpepeen nin Kawawaŋgat nenunambaŋane mambenup

²⁶ In Kilais Zisas nâmkîŋpewiengapmti in Kawawaŋgat nambaŋaŋ bemti mamaip.

²⁷ In Kilaismak tususu mme tu zulutindeme Kilais ikŋaŋ nemboŋak bewien.

²⁸ Kegok mti am sambe Zuda ma am Zuda maŋgeen ku sokbemberaŋ ma sisiliŋ namba ma am belak lala mamaip ma an ma imbi nin sambe Kilaismak tusumti am maŋge kwep kwabien.

²⁹ In Kilaisiyet zapat bewien kan keyet in Abalaamgat iŋsokŋane penaŋ bewien. Mti eweŋaŋ Kawawaŋaŋ Abalaamgat zetik mpeye keyet penaŋaŋ Emetak Teŋ timti mamaip.

4

Nin Kawawaŋgat nambaŋane mamanup

¹ Neŋ bemzenze zet ŋen ewe kapigok zema nâit. Namba isikŋaŋ ŋen bipmaŋ gakime sakwep keyegak bipmaŋgalen kwitnaŋ kwitnaŋ keyet toŋaŋ bemti damuŋ ku mamain. Ek anemba isikŋaŋ bugan keyepmti egaŋ kwitnaŋ kwitnaŋaŋ keyet sisiliŋ etaŋ main. Egaŋ ŋep ku damuŋ mimiyelen keyepmti

² bipmaŋ isikŋaŋ egaŋ datnaŋaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ yaloŋ pemti gakiye ke time kwaopme ekdamuŋ mti manepeme namba isikŋaŋgat bipmaŋaŋ kan beye ke bududuk beme namba ikŋaŋgat betnan beme ikŋaŋ ekdamuŋ mamin.

³ Eweŋaŋ nin namba isikŋaŋ keboŋ sisiliŋ namba bemti zii zet ma Zuda ekŋengalen set sambe notnaŋ bemberaŋ keyet kandaŋaŋ meti kapiyaŋ mama kanzizit ŋep aikndasem zemti ke mâti manepemann bam Kilaisiyaŋ koge.

⁴ Kawawaŋaŋ kan nâmpeye kan ke kopme ikŋaŋgat Nemuaŋaŋ penaŋ Zisas ke Zuda imbi ŋeniyet keŋan beme kambakmak tati ambege. Ambepme egaŋ Zuda amgalen zii zet gawepumti mamtan.

⁵ Egan ke nin zii zetgat kandaŋangatnan gilik zemndatime Kawawaŋgat nembane bembeyet nâmti kekok mge.

⁶ Egan kekok mti indatime in egat nemuŋane bewien keyepmti Kawawaŋgan Nemuaŋgat Emetagan butnaŋ ke ningat keŋŋnan peme toweti egaŋ mme nin nâmtalati Kawawaŋgat kwizet pigok makunup, “Bien, Bien!”

⁷ Keyepmti nin zii zet kandan sisiliŋ nempa ewe ku mamanup. Nin Kawawaŋgat nemuŋane penaŋ bemti mamanupgapmti ekmagengatnaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ dolaknaŋ kopme matinup.

Pâlaŋ Galesia am nâmkijpepeŋinmak ekjengat yayaŋ mge

⁸ In eweŋan Kawawaŋgat yaŋaŋ ku weyaŋ nâmâtâti keyepm Kawawaŋgan kwitnaŋ kwitnaŋ zeme sokbem mâge keyet nâme kawawaŋ dâsuki mmonzempemti keyet kandaŋan meti mambien.

⁹ Yaŋ alak in Kawawaŋ penaŋ egat yaŋaŋ ilak nâmâtâlîp ma gilik zem kapigok zema ŋep besem Kawawaŋgan ingat yaŋaŋin nâmâtâzin. Âpme in eneyet naman gilik zemti Kawawaŋgan kwitnaŋ kwitnaŋ mge kemagen tapmelip. Kwitnaŋ kwitnaŋ belaknaŋ keboŋ keyaŋ in indamukulem mimindendeyet windenaŋ ŋen ku tazin, yek penaŋ. Âpme in yaŋaŋ ke nâmtingut naman kwilekiyet keyet kandaŋan ewe mebegalenak mamip?

¹⁰ In kendo sambe sepem igak igak pi tapmeti keyet nâme mobotnaŋ beme

¹¹ keyet kandaŋan mepmâpme neŋ mulupm inmagen mban keyaŋ penaŋepiŋ besemagen zemti keyet omba penaŋ maembembeliap.

¹² Notnne, in neŋ Kawawaŋgat manâmkiŋpeyaŋ kekok nâmkijpepeyet nâmti zeap. In nuknaŋ ŋen ku aik nawien. Kekok tusumti mmobotgat wekum indayap.

¹³ Nâip, neŋ eweŋan sek zawalaŋ naikgeyepmti inmak ke tati in Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolaknaŋ Penaŋ diindowan.

¹⁴ Âpme zawat sebet susuk igagen penaŋ sokbemname in nâmneme mgasik beme ku nikkiŋgabien. Yek, in nikme Kawawaŋgalen ensel ŋenok bewan ma Zisas Kilaisnok bema nikdamuŋ dolaknaŋ penaŋ mnawien.

¹⁵ Kan keyet Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolaknaŋ Penaŋ diindoma nâmti oloŋen mbien. E naman eneyet pigogat windenaŋ peme tatozin? Kan keyet in zikalin kwanzemti neŋ nanayelen benak ze in nâgât zikatn bekanan kwanzemnemti ingalen pembedaŋ keyaŋ wetneme neŋ mulup inmagen ewe tusumti mbak.

¹⁶ Yanaman kan pigogat zet penaŋ sukwep diindoma in kwilekiyet neŋ naman nikme kasaŋin bema mambamkunneip?

¹⁷ Âpme am zii zet zikat indanda dâsuki notnaŋ mamaip. Ekŋenaŋ in ekŋenmak met tusumti mamayet nâmti zet kelaknaŋ mamimindeip. Ekŋenaŋ ŋep indamukulem mimindeme mama kanzizit ŋep ku tiwep. Ekŋenaŋ belak tususuŋin neŋmak tazin ke elenŋem indeme in met ekŋenmak mamayet nâmti kekok mamip.

¹⁸ Neŋ inmak ke mama ekŋenaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ dolaknaŋgat setnaŋ zikat indamti indamukulem mme keyaŋ ŋep benak. Âk neŋ beŋan piyen mama ekŋenaŋ zet kelaknaŋ etaŋ mimindamti indatimti ilinaŋgalen ma-maen mesât manzeip ke dolaknaŋ penaŋ yek.

¹⁹ Nembanne, neŋ in Kilaisiyelen mama mimi tazin sepem kekok titiyelen nâmti keŋŋ sindem temaŋ penaŋ beme inmagen mulup mamiap. Imbi ŋenaŋ nembanaŋ sokbesâpme sek sindem matin sindem sepem keboŋ manâyap.

²⁰ Neŋ alak pi inmak ke tabak ze dolakŋaŋ penaŋ. Neŋ ingalen nukŋaŋ ke eknâm mti ŋep indamukulem mimindewak. Âk neŋ beŋaŋ penaŋ pien tati ingalen nukŋaŋ ke zigoset ekti indamukulem mimiyelen ke ku nâmtiyepm ingat yayaŋ temaŋ penaŋ mimindeyap.

Selamak Aga egetmagen bemzenze zet zenzenaŋ

²¹ Neŋ am in zii zet keyet keŋaŋ meti mamaip in pigok indayaŋkwesima zeit, in zii zelaŋ zigok penaŋ zein keyet yaŋaŋ zemkawaŋ beme nâmbi?

²² Kawawaŋgalen Zet Itnaŋanen zet pigok zemkawaŋ bein, “Abalaamgat nemuŋanet zut sokbewun, ŋen ikŋaŋgat imbiŋaŋ penaŋ kwitnaŋ Sela ekmagengatnaŋ sokbeye. Ŋen sisiliŋ imbiŋaŋ kwitnaŋ Aga ekmagengatnaŋ sokbeye.

²³ Âpme sisiliŋ imbiŋaŋmak ambebun ke Abalaamgalen ŋoktigengatnaŋ etaŋ sokbeye. Âpme imbiŋaŋ penaŋ kemak ambebun ke Kawawaŋaŋ zetik mpeye keyet katnaŋ sokbeye.”

²⁴ Keyepmti nin eknuwen imbi Aga ek Kawawaŋaŋ Sainai Kalanaŋ Moses zii zet saye sepem keboŋ. Ma imbi Sela ek Kawawaŋaŋ Abalaamgat iŋsokŋane sambe sokbembeyet zetik mge sepem keboŋ. Aga ek sisiliŋ imbi etaŋ mamtan keyepmti iŋsokŋane ekŋenaŋ sisiliŋ am bemâbien.

²⁵ Sisiliŋ imbi Aga ke Alebia msalen Sainai Kalan tazin keyet sesepmaŋ bein. Yaŋ alak Aga egaŋ Zelusalem mka temaŋ keyet sesepmaŋ bein. Zelusalem mka ma am ke matalip ekŋenaŋ zii zetgat kandaŋaŋ meti sisiliŋ mamip.

²⁶ Âpme Abalaamgat imbiŋaŋ penaŋ keyaŋ Zelusalem alakŋaŋ kululuŋen gwaen Kawawaŋgat kandaŋaŋ tazin keyet sesepmaŋ bein. Âpme Zelusalem kululuŋen tazin keyaŋ am lala mammanup ningat mamm kegok bein.

²⁷ Kawawaŋgalen Zet Itnaŋanen zet kapigok tazin, “Imbi tipkatik mammanik geŋ nempa ambesâgât sek sindem ku matinik. Keyet mti geŋ oloŋen mti kwizet temaŋ ku. Bam Kawawaŋaŋ geŋmagen menok mme geŋmagen nempa sambe penaŋ sokbem mâbep. Sisiliŋ mulup imbindaŋ nempa ambege ke sebempemti gâlenaŋ omba penaŋ sokbemâbep.” *(Aizaya 54:1)*

²⁸ Âpme Aisakgaŋ Kawawaŋaŋ zetik mge keyet katan sokbeye. Yaŋ alak pi notnne in Kawawaŋaŋ zetik mge keyet katan sokbemti egat nemunambaŋane bemti mamaip.

²⁹ Âpme nempa sisiliŋ imbi Agamagen sokbeye egaŋ Kawawaŋgalen Emetak Teŋaŋ menok mme sokbeye nempa ke kasa kasa msaye. Sepem kegogak alak pi am zii zetgalen set mâti mamaip ekŋenaŋ nin kasa kasa mamindaip.

³⁰ Âpme keyet Kawawaŋgalen Zet Itnaŋanen zigok penaŋ zenzenaŋaŋ tazin?

“Sisiliŋ imbi ek nemuŋaŋmak ilisakwep idamâpmane msat belakŋaŋ melit. Mneti sisiliŋ imbi egalen nemuŋaŋ keyaŋ imbindi penangalen nempa keyelen kwitnaŋ kwitnaŋ ke toŋaŋ bewemagat.” *(Sokbembe 21:10)*

³¹ Keyepmti notnne, wa nin sisiliŋ imbi keyelen nemunambaŋane yek. Nin Abalaam ikŋaŋgat imbiŋaŋ penaŋ egalen nemunambaŋane mammanup.

5

Nin lala manuwaŋ lalayegak penaŋ mammanup

¹ Kilaisiyaŋ in mme lala mekoti maip keyepmti in lala bubuk mekoti mambeb. Keyepmti in am notnaŋ kawaŋaŋ bugan indame ekŋenaŋ

Zuda am ekñengalen zii zet keyet kandañan meti mamayet zet kelakñan mimindamti ku indatiwep.

² Neñ zet kaliñan kapigok zema nâit, in sekñin butnañ antim indendeyet zeme nâmindewep beme Kilaisiyet gakikiñan keyet nâme belakñan penañ bewe.

³ Neñ zet keyegak ewe sakwalamti penañ pigok diindoma nâit, mneti an ñenañ sekñan butnañ antitiyet nâmindewe beme zii zet sambe ke esemteñ weyañ gawepume delañ zemâbe.

⁴ In zii zet gawepumann Kawawañan indikme teñ besenup zemti mamip. Inmagen Kilaismak tususu mbien e ilak etime delañ zeye. Keyepmti Kawawañalen keñ taolelañ inmagen ku matazin.

⁵ Keyañgut nin Kawawañalen Emetak Teñgalen windeyañ nâmkñipepeñinan ndamukulem mimindeme mulup dolakñan mmann Kawawañan nin nâmdeme teñ bembeyet webemti damuñ matatnup.

⁶ Nin Zisas Kilaismak tususu mbennen am sekñin butnañ antitiñan ma sekñin butnañ antitipiñ mama mimi keyet nâma kwitnañ kwitnañ ñotekñan penañ ku beye. Nin nâmkñipepeen gogot palen mama keyet nâmann penañan penañ bein.

⁷ Eweñan in Kawawañalen zet katnañ penañset mama mimi dolakñan ke mkwabien. Yañ alak kwi ñenañ zigoset zet kelakñan mimindeme Kawawañalen zet katnañ bankumpemti naman set ñen ñaset mâti mamelip?

⁸ In Kawawañan indakumtetime kot egat zapat bewien. Yañ egañ in mama mimi bekanan ke mimiyyet egañ zet kelakñan mimindeme ku mamip.

⁹ Nâip, nin yis isikñan bugan nupmamañ keñan pemann toti keyañ nupmamañ mme omba penañ masemem kwapme ekñup. Sepem kegogak an bekanan kwewañ am dolakñan sambe ñoktikñin mamme yuñgum temezin.

¹⁰ Neñ in Kawawañalen Zet Zapat Dolakñan Penañ ñep ku katic pewep ke nâmkatikbemindeyap. Nin Amobotnañ Kilaismak tususunn tazin keyepmti in ñoktik sepemañ ñen ku mâti mebep ke penañ nâmkñipem indeyap. Âpme am zii zet mâti mamaip ekñenañ keñin mamimyunguip keyepmti bamgat yomin keyet dopmañ Kawawañan mutumindawe.

¹¹ Notnne, neñ amnañ sekñin butnañ antitiyet zetnañ diindowak ze zigoset Zuda am ekñenañ sisipeñpeñ mnawiek? Ma kegok diindowak benagen Kilais tewen kumasasokpeme gakiye keyet zapatnañ zemann manâmbekambemndeip e kegogak ku mbiiek?

¹² Am in sekñin butnañ antim pepeyyet zetnañ mandiindoip ekñen keboñ ke indikti diindome ilinañgat kalin sowep.

¹³ Notnne, in lala mamayet nâmti Kilaisiyan indazemtetime kobien. Keyepmti in kapigok ku nâseip. Nin lala tatnup keyepmti mama mimi itnañan ke ewe timann kwapme mne kegok ku otnâit in ilinak mukulem mukulem mti gogot palen mambep.

¹⁴ Âpme zii zet sambe keyet zet ñotekñan temañ pigok pende mti zenzeñan,

“Gitangat mañgembein keyet katan am notnañ ekñengat gogot miminde-wanik.”

(Wok Pris

19:18)

¹⁵ In mneti tuñguwinan zet mdândândâ mti dopmañ mekum kokum mti am mama mimiñin dolakñan tazin ke walep mâbepmagen zemti yayañ zet kapi diindoyap.

Emetak Teñan mama mimi alakñan kapigok manndain

¹⁶ Neŋ ingat pigok penaŋ zema nâip: In Kawawaŋgalen Emetak Teŋ ek nâmpeme ingat mama mimiŋin damuŋ mbe. Kegok mme in keŋ itnaŋaŋgalen mama mimi bekaŋaŋ keyelen tikŋaŋ ke ku mâpmebep.

¹⁷ Keŋ itnaŋaŋgalen mama mimi bekaŋaŋ keyelen tikŋaŋaŋ Kawawaŋgalen Emetak Teŋ kasa mamppein. Âpme naman Kawawaŋgalen Emetak Teŋaŋ kegogak keŋ itnaŋaŋgalen mama mimi bekaŋaŋ ke kasa mamppeinegak. Egeŋaŋ kasa kasa kegok mmalu in kwitnaŋ kwitnaŋ notnaŋ msât maotnâip ke eleŋ beleŋ bemti ŋep ku mamip.

¹⁸ In Kawawaŋgalen Emetak Teŋaŋ indadamuŋ mbe beme zii zetgat kandaŋan ewe ku mambep.

¹⁹ Keŋ itnaŋaŋgalen mama mimi sambe bee wa enzililiŋan ku tazin. Ke sosok kapigok ma sokbeme eknup: Imbimak set kileŋ mama ma muluwaŋ okbi okbiŋaŋmak muluwaŋ bekaŋaŋgat mimiyet keŋ wawat.

²⁰ Ma nopiom sesewatindaip ke ma aindindi ma mulup kwitnaŋ kwitnaŋ we bekaŋaŋmak mee notnaŋ mamip. Ma kasa kasa mti an ââ ma am notnaŋgat nâmbembe mimi ma ŋenzinziŋ ma ilinaŋgat kwitnaŋ kwitnaŋin sambe tatagat mulup temaŋ mimi ma mdândâmti maŋge kalalaŋ

²¹ ma eyak zet ma tu katikŋaŋ nimti keŋ kileŋ mama ma ondedak keŋan mama mimi bekaŋaŋ penaŋ mti mama mimi sambe keboŋ keboŋ ke mamip. Am ekŋen keboŋ keyaŋ Kawawaŋgalen zemâtâtât katnanen mamaen ku mambep.

²² Âpme am Kawawaŋgalen Emetak Teŋmak mamaip ekŋengat ma-manjaŋaŋ mulup mme penaŋaŋ kapigok masokbein: Ammak gogot mama ma oloŋen palen mama ma keŋ sewakŋaŋ palen mama ma mama mimi sewak sewak mti mama am indamukulem mimi ma dopmaŋ mukulem mukulem mti mama ma zegawepupumak mama ma

²³ keŋ mtoti mama ma segaŋ mama mimi bekaŋaŋgat manâin keyet windenaŋ mtopemti mamti, mama mimi dolakŋaŋ keboŋ keboŋ ke zii zet ŋenaŋ ku mtopepeyelen.

²⁴ Am Zisas Kilaisiyet zapat mamaip ekŋenaŋ keŋ itnaŋaŋgalen mama mimi bekaŋaŋgat tikŋaŋ keyaŋ indapmandame yom mamip, keyelen windenaŋ ke Kawawaŋgalen Emetak Teŋaŋ indamukulem mimindeme keŋ itnaŋaŋgalen winde omba penaŋ mtopeme delaŋ zemâge.

²⁵ In Kawawaŋgalen Emetak Teŋgalen windeyete maip beme egalen windeen negak mamebep.

²⁶ Nin nnaŋgat sekŋ mmoti notnne notnaŋ ekŋengat keŋin mmann bekaŋaŋ ku bewe. Ma nin notnne notnaŋ ekŋengat nâmbembe ku mbanup.

6

Dopmaŋ mukulem mukulem mti nukŋaŋin pumti mamambep

¹ Notnne, inmagengatnaŋ ŋenaŋ tetimaemaen sukŋaŋ bemti yom mme in Kawawaŋgalen Emetak Teŋmak nâmkijpepeŋin kaliŋaŋ matazinaŋ sewak sewak mti an ke mama mimiŋaŋ weyaŋpewep. In egat mobotnaŋ mti sakambuk mti sakambuk samti ku mtopewep. Mneti mseŋan Sadaŋaŋ in kegogak indatetim indeme toindoweyete weyaŋ eksemte mbep.

² Tunguwinan nukŋaŋ notnaŋ masokbemindain ke ilinak mukulem mukulem mti gapuwep. Kegok mti Kilaisiyelen zii zet bee ŋep gawepuwep.

³ An ŋenaŋ ikŋaŋ neŋ amobotnaŋ mayap nâmbembe yaŋgut am ekŋenaŋ egat nâmbembe amobotnaŋ ku bewe beme egaŋ belak sek mmobot etaŋ mbe.

⁴ Keyepmti am kwep kwewaŋ ilinaŋgat muluwinaŋgat yaŋaŋin weyaŋ ekmâtâbep. Ekme muluwinaŋ dolakŋaŋ bewe bemeŋgut muluwin keyete

nâmti ilinanggat sekñin mmobep. Yangut in ilinangalen mulupmak nolin ñengalen mulupmak ku bemak ekbep.

⁵ Mti am kwep kwewan ilinanggat nukñanjin ikñanggat ikñanggat timti met Kawawangat betnan bewep.

⁶ In an Kawawangalen Zet Zapat Dolakñan Penan diindom zikat indamamip ekñen ke segalen bandim indamukulem mimindeme mamti mulup mbep.

⁷ In kapigok ku nâmyunguwep. Kawawan tetipewep beme in an tetimaee tonan bewep. Am ñenan mulupmanen kwitnan kwitnan maondein keyet penanan ikñan keyegak sokbeme matin.

⁸ Keyepmti am ñenan mama mimi bekanan ke keñanen bemisik tabe beme egan maneti keyet penanan bekananak timti walelet teman aikbe. Ma am ñenan Emetak Tengalen mama mimi dolakñan sambe ke keñanen tabe beme egan maneti keyet penanan mama kanzizit ke tiwe.

⁹ Keyepmti nin kwitnan kwitnan dolakñan mimiyet sekanan palen ku mne. Nin sisiliñ palen mbanup beme penanan titi kanen nin omba penan ndamkwatame timti nimwian wian teman mbanup.

¹⁰ Kegogapmti nin timti mulup dolakñan mti am notnan indamukulem mimiyet setnan sokbemndawe katan mbanup. Kilais nâmkijpepenan ekñenmagen yanbemti mpemann mebe.

Pâlan zetnan delan zenzenan zesâti ankenoo zet zeye

¹¹ In papiaen muluwan kasetnan teman teman penan nen betnnan penan kumindayapgat egit!

¹² Am notnan ekñenan amgat zikalinan kwizet buñamak bembeyet nâmti in sekñin butnan antitiyet zet giñin penan mamiindeip. Ekñenan Kilais tewen gakiye keyet zetnan etan zemann sisipenpen sokbemndasemagen zemti kegok mamip.

¹³ An sekñin butnan antitiñanmak ekñen sambe keyan zii zet sambe bee weyan dolakñan penan ku mangawepup. Ekñenan in nâmindeme ingat sekñin butnan antim indeme in ekñenmak tusumti ilinanggat kwizet buñamin mmot indendeyet nâmti kegok manzeip.

¹⁴ Âpme neñgut Amobotnanñ Zisas Kilais tewen gakiye keyet nâma mobotnan beme keyet nâpen mamayap. Neñ msalen kwitnan kwitnan tazin keyet nâma mobotnan ku mambein ma ekñenan kegogak nâgât mobotnan ku matalip.

¹⁵ Am sekñin butnan antitiñan ma am sekñin butnan antitipiñ keyan penanan penan ku bein. Kawawanñ mama alakñan aikndaye keyan penanan penan bein.

¹⁶ Ma am sambe zet zeya kapi nâmti mangawepup in ma am Zisas Kilais manâmkijpemamaip in Isael alakñan Kawawanñ angalan gogot mimindeme keñ sewakñan palen mamayet nâmti dunduyap.

¹⁷ Pilak zetn pigok zemdelañ zesowap: Notnne, neñ Kilaisiyelen sisiliñ an bema sek yemben sambe tamezin ma sisipenpen omba mnawien keyepmti am ñenan neñ ñep ku mtot neneyelen.

¹⁸ Notnne, Amobotnanñ Zisas Kilais egalen keñ taolelan inmak weweyet nâmti dunduyap. Penan.

Epesa

Pâlan Epesa am nâmkinpepenimak ekjengat zapat meluwan kapi kumindaye

Am sambeyan nâiwen zapat meluwan kapi Pâlan kuye nâmti manzei-wangut zet kebon ke sakwep ku zenzeyelen. Zet egok zenup e zet abatatat. An notnan zeuwen an nenan Pâl ammemti zapat meluwan kapi kuye yangut nin sambeyan Pâlan kuye zemann aantage keyepmti kekok zene. Epesa mka teman keyet kenanen Loma gapman egan kwitnan kwitnan sambe penan mge. Epesa mme egalen mka noteknan beye ma dalangalen mka ma sesewat sepem iknak iknagalen mka noteknan beye. Pâlan Kawawangalen Zet Zapat Dolaknan Penan timepme zut beye keyet egan Epesa msalen metapme nup kan tuk kekok mege. Mesâgât Timoti peme egat munduman tati dapmelange ke ekdamun mge. Kie Kienogen dapmelange Epesa ekjen zet kekok kumindandan (Kie Kienok 2:1-7).

Pâlan de tati zapat meluwan kapi kuye? Egan mka katiknan Loma msalen tati dapmelange Epesa mkaen mambien ekjengat kuye. An notnan nâmtaliwen zapat meluwan kapi am sambeyet apalak kuye. Kebon keyepmti Epesa dapmelange ekjenan makumti beme naman dapmelange notnanmagen mepmegalen nâmtiyepmti zapat meluwan apalak kapi kuye. Epesa ekjenmagen nuknan nen sokbeme keyepmti ku kuye yek. Zet noteknan notnan kapigok: Kawawangalen ken taoletgat penanan Zisas peme koge âpme Zisasiyan naman am nâmkinpepenimak ekjengat tonin kapigose beyeyan tazin. Egan am nâmkinpepenimak ekjengat ap biwin ma nokaselinnok beyeyan tazin Pâlan kokok kuye.

Zet noteknan teman kapigogan Epesa zapat meluwan kenan talip:

1:1-2 Notn mukuku zet

1:3-23 Kawawangalen ken taoletngat penanan

2 Zisasiyan am nâmkinpepenimak ondakme kwep mobien

3 Dapmelange penan mama ke Kawawangalen nâmbiliwepme tazinen ke mamip

4:1-6:20 Kawawangangatnan mama mimi alaknan mti mamayelen zetnan

6:21-24 Zet zemdalan zenze zet

Zet yanbem zenzeyelen zet

¹ Nen Zisas Kilaisiyelen an ombemnenenan Kawawangalen iknan naombem nenge. Nen meluwan kapi Epesa mkaen Kawawangalen an imbi Zisas Kilais panpan nâmkinpemt katiknan mti mamaip ingat kumindayap.

² Nin sambeyet Bipm Kawawangalen ma Amobotnan Zisas Kilais egelan ken taolet ma ken sewaknan mimindame in keyet kenan tatagat mandunduyap.

Kilaisiyet pembenangapmti Kawawangalen mama mimiyan dolaknan make-talasindain

³ Nin Amobotnan Zisas Kilais egat zapat manup keyepmti Bipman Kawawangalen kululunengalen mama mimiyan dolaknan sambe keyan make-talasi ndaingapmti kame nin ek sesewatpene!

⁴ Kawawangalen ewenan tipman baenen penan msat kululun mee pi ewe sokbembepin tapme nin iknangat zapat mamayet ndaombemnden-denangapmti iknangat zikatnan kwetetepman mamambanup.

⁵ Egan ewenaj nâmtiknaj mimndemti kwitnaj kwitnaj mimiyet nânânaj kegok nâmbiliwepme wengeyepmti Zisas Kilais egat pembedanapmti kej taolet mimndamti nin nemunambanane bemti mamayet iknaj nâmdelan zemti zemndeme mamanup.

⁶ Iknangot Nemunaj penaj gogot penaj mamimpein piwan egaj am ningat tiknajan omba penaj tazin keyepmti kej taolet ek kingagatnajmak mimndamti Nemunaj ke ningat mti peme msalen kapi toge. Keyet kame nin Kawawan zemesewatpene!

⁷ Kawawan ek kej taoletnaj omba penaj tazingapmti nin yomgalen kimbat kejan manepemann egaj Nemunaj Zisas Kilais zempeme koti tewen gakimti sipmaj mulapme sipmaj keyaj yomm sambe zulupme delaj zeme lala tobennaj mamanup. Egalein kej taolet temaj bekapi ekti pisempeyap.

⁸⁻⁹ Egan iknaj am ningat yanaj dolaknaj penaj nâmndein keyepmti ewenaj baenen Kawawanaj kwitnaj kwitnaj kapi mimiyet igak nâmbiliwepme wenge keyet penajan Kilais peme toti iknaj mkawanbemndame ekbenn.

¹⁰ Kawawanaj kwitnaj kwitnaj mimiyet kanan nâmbiliwepme wenge kan ke penaj dangome msalengalen kwitnaj kwitnaj weme eknup sambe bepi ma kululungalen kwitnaj kwitnaj wein sambe bee Kilaisiyet kandan ondekme kwaoti kwep beme egaj keyet Amobotnanaj mamain.

¹¹ Egan ewenajak nâmbiliwepme wenge keyet katan Kilais egat mti egaj nin iknangot zapat penaj ndaombemndemti Kilais ekmak tusumndeye. Kawawanaj kwitnaj kwitnaj sambe kapi sokbembeyet nâmbiliwepme wenge keyet katnanen masokbemkwapme eknup.

¹² Egan nin ndamukulem dolaknaj penaj kegok mme nin nejan penaj yanbemi Zisas Kilais nâmkinpewenn keyepmti kame nin Kawawan kwizet bujanaj temaj mamain ek sesewatpene!

¹³ Âpme in kegogak Kawawangalen Zet Zapat Dolaknaj Penaj ilak nâmti nâmkinpepe aikme keyet pilinaj Kawawanaj iknangot zapat elingom indemti Emetaknaj Ten ewenaj penaj indandayet zetik mimindeye ke indame tiwien.

¹⁴ Emetak Ten ke Kawawanaj bam iknangot zapat ndatimti mama kanzizit ndawe keyet pilinaj ke ndaye. Keyepmti kame nin Kawawan kwizet bujanaj temaj mamain ek kwitnaj mawatpenti sesewatpene!

Pâlan Epesa am ekjengot mandundumtan

¹⁵ Âpme nejan in Zisas Kilais nâmkinpemamti Kawawangalen am notnaj ekjenmak kej kwep bemti notn notn palen mamaip.

¹⁶ Keyet zapalin kopme nâmbangapmti kan katan Kawawan sesewatpenti ingat nâmti mandundumkwalap.

¹⁷ Nejan ingat nâmti Amobotnanaj Zisas Kilaisiyet Bipmaj Kawawan kwizet bujanaj temaj egaj Emetak Ten indame Emetak Ten in nânâ dolaknaj sambe indamti Kawawangot yanaj dolaknaj mimkawan bemindame in egat yanaj weyan nâmâtâtâgalen nâmti mandundumsayap.

¹⁸ Mti kejin mkawan beme in Amobotnanaj iknangot zapat indatimti kululungalen kwitnaj kwitnaj sambe ingat zapat zeye keyet nâme mobotnaj beme keyet nâpen nâpen mamambep.

¹⁹ In yanaj kapigok penaj nâmkawanbewep. Kawawan ek windenaj temaj penaj tazin keyepmti am nâmkinpepemak sambe nin kan katan mandamukulem min.

²⁰ Windenḡan keyet yanḡan Kilais gakikiengatnan mwati wat mot betnan penaset kwizet bunḡamḡanḡmak mamayet pemti kwitnanḡ kwitnanḡ sambe damuḡ mimiyeleḡ winde samâḡe keeset yanḡan ekmâtâtnup.

²¹ Eḡanḡ Zisas winde same msalen amobotnanḡ sambe ekḡengalen winde ma Sadanḡ mee piyeleḡ winde ma ensel kululuḡen maip ekḡengalen amobotnanḡine sambe ekḡengalen winde mee pi timtot ba pemti mobotnanḡ penaḡ gwaen motazin yanḡ bamgat mama katikḡanen ewe tapmebe.

²² Kawawaḡanḡ kwitnanḡ kwitnanḡ sambe kapi Kilaismagen winde titiyet nâmti ek ekḡengat ḡokteḡnin onzempemti egat kandaḡan yaloḡ pemti ek mtati dapmelanḡeḡane nâmkḡipepemak manup ningat ḡeḡanḡ onzempewe.

²³ Msat katanḡ nin Kilaismak tusumti an kwep etaḡnok bemti mamanup. Kilaisiyet setnanḡ betnanḡ mee pi ilak nin dapmelanḡeḡane kapi. Âpme Kilaisiyanḡ ikḡanḡ ningat ḡokasetn bein. Âpme kwitnanḡ kwitnanḡ sambe kululuḡen ma msalen weme eknup pi ikḡanḡ mḡeyanḡ indadamuḡ dolakḡanḡ mme wemelip.

2

Kawawaḡanḡ yomengatnanḡ gilik zemndatiye

¹ In eweḡan yom mti gakikiḡanḡnok mamti Kawawaḡat zetnanḡ ku gawepuwien keyepmti waleletgat zapat etaḡ mamamtemien.

² In belak msatgalen kwitnanḡ kwitnanḡ bekananḡ sambe kapiyet nâme penaḡ beme ke mâti mamtemien. Mti Sadanḡat kandaḡan meti zetnanḡ gawepumti mambien. Am Kawawaḡalen zet makuluip ekḡen kemagen amobotnanḡ Sadanḡ msat kululuḡ tuḡḡupman gwaen mamain eḡanḡ maindadamuḡ min.

³ Nin eweḡan am ekḡen keboḡak nâmkḡipepepiḡ mamti mama mimi mḡasik ke mamtemenn. Mti sekḡnanḡalen tikḡanḡ ma ḡoktikḡnanḡalen nânâ ke mâti mamann Kawawaḡanḡ ḡenzinziḡ minndamti keyet tosaḡanḡ ndandayet nâmndeye.

⁴⁻⁵ Nin bekananḡ mti Kawawaḡ zetnanḡ gawepupupiḡ belak kileḡ mamkwabenn. Yanḡut Kawawaḡ ikḡanḡat keḡ taolet omba penaḡ ma eḡanḡ ningat kembeḡ penaḡ mti gogot penaḡ minndeye. Keyepmti eḡanḡ Kilais gakikiengatnan mme wapme nin ek nâmkḡipemann keyet paleset eḡanḡ naman mama kanzizitgat zapat ndatiye.

⁶⁻⁸ Eḡanḡ Kilais gakikiengatnan mme wati Sadanḡalen windenḡanḡ kume topme kululuḡen gwaen motati kwitnanḡ kwitnanḡ sambe kululuḡen gwaen wein ma msalen pien weme eknup bekapi ndadamuḡ mme delaḡ ze mâzin. Keyepmti nin Kilais Zisasmak tususunn tazin keyepmti nin Sadanḡat windenḡanḡ kegogak mam mtopenup. Âpme am sambe nin egalen keḡ taoletnanḡ temaḡ beke maekmebegat kegok mḡe. Kawawaḡanḡ ningat tikḡanḡ penaḡ nâmndeye keyepmti eḡanḡ nin keḡ taolet omba minndamti Zisas Kilais ek ndamukuleḡ mti yomengatnanḡ ndatitiyet zempeme msalen kapi kwatoge. Wa ke nin nḡanḡat pembedanḡapmti yek.

⁹ Keyepmti an ḡenaḡ ikḡanḡat sekḡanḡ ḡep ku mmobogalen.

¹⁰ Kawawaḡanḡ nin Zisas Kilaismak tusumndemti mama alakḡanḡ kapi ndaye keyepmti nin mulupmanḡ dolak dolakḡanḡ sambe mimiyeḡ ndaombemndeye. Kwitnanḡ kwitnanḡ kapigok sokbembeyet eḡanḡ eweḡanḡ tipman baenak nâmkabempeyenogak sokbeye.

Kilaisiyanḡ mme am maḡe kwep mambenup

¹¹ In eweñan tipman baen am Zuda ekñenmak tususunin ku tapme mamkwabien keyet otnâpeme melak. Kan keyet in sekñin butnan antitipin belak mame Zuda am ekñenan ingat an sekñin butnan antitipin kegok mandindomtemien. Âpme Zuda am ilinangat sekñin butnan maantimtemien ma zii zet notnan mangawepumtemien yangut kenjanen mama mimi mgasigan mangak zemtatan.

¹² Kan keyet in Kilais ek ku nâmkinpewien ma Zuda am ninmak tususunin nen ku tage; in belak kainan mamtemien. Keyepmti Kawawanjan inmak tususu mti indamukulem mimiyet zetik nen ku mimindeye. In belak Kawawanjinpin ma kwileki nen titiyet webembenin ku tage.

¹³ Keyepmti in Kawawan bam kumpemti ilinak telenan daen pilinjisimti mambien. Yan alak pi Zisas Kilaisian gakimti wati in yomengatnan gilik zemindatiye mme Kilaisiyet sipmanjan in naman indamandame Kawawanjat kandanjan koti mamaip.

¹⁴ Kilais ek mamasi palen mama keyet tonjanapmti egan ikñan Zuda am nin ma in am Zuda mangangenatnan ku sokbembenan tungupmnan kasa kasayelen kimbat tageen ke asekmekopme egan timkot ikñangat zapat mange kwep bemnde ye yan alak pi ken kwep tapmanup.

¹⁵ Kilaisian gakikiengatnan wati Zuda am ninmak ingat tungupmnan kasa kasayelen kimbat tageen ke ma Zuda am nin inmak ku mamayelen zii zetn notnan tage ewan Zisasiyan kumasekme delan zeme am mange kwep ikñangat zapat ndatime kwaondakmann tungupmnan mamasiyan sokbeye.

¹⁶ Âpme Kilais tewen kumasasokpeme gakimti wage keyan kasa kasayelen kimbat tungupmnan tage bee egan kumasekme mekopme am mange zut nin bepi ndatimti Kawawanjat kandanjan met yalon ndeme ken kwep bemti mananup.

¹⁷ Kilaisian koti Kawawanjalan Zet Zapat Dolakjan Penan mamasi palen mama ke mkoti nin Zuda am mange ikñangat kandanjan mananup ningat ma am Zuda mangagen ku sokbembenan in belak telenan pilinjisimti mamaip inmak nin temakwep dinndosât koge.

¹⁸ Kilaisian ningapmti manajan ketalasiye keyepmti Kawawanjalan Emetak Ten egan Zuda am nin ma am Zuda mangeen ku sokbembenan in nsakwep ndamukulem mimndeme nin temakwep Kawawan Bipmmagen nâmkinpemti mametnup.

¹⁹ Keyepmti in am Zuda mangagen ku sokbembenan in Zisas Kilais nâmkinpemti Kawawanmagen meti amkup sepem ewe ku talip. In ekmagen meti mka mton penan bemti matalip. Mti in am nâmkinpemmak msat katan Kawawanjalan mange mamaip ekñenmak mange kwep bemti Kawawanjalan mange penan mamaip.

²⁰ Kawawanjan ikñan nin ombemindendenan ma golan zenze an ma Kilais Zisas nin mka tepumanok ndawalatime kwatabennan tati dapmelangenane in indasektimti matatnup. Kilaisian ikñan tepum tungupman penan gwenjwen kumti katikjan bemapme nin ganze ganzenan tati maindasektatnup.

²¹ Kegok tapmann am sambe nâmkinpemagan kot Kilaismak tusumti tusum tapm metnepemann Kawawanjalan sesewat mka temanok masokbein.

²² Nin Kilais nâmkinpemmak am mange notnan ekñenmak tusumti Kawawanjalan mkanok bemti tapmann Emetak Tenan ningat kenjan mamain.

3

Pâlan am Zuda manjeen ku sokbembejan ekjenmagen mulup mge

¹ Neŋ Zisas Kilaisiyet kwit zapatnaŋ in am Zuda manjeen ku sokbembejan tuŋguwinan mpalaknaŋ bema Kilais nâmkijpeme keyepmti mka katiknaŋ met newien.

² In nâgât zapatn pigok kopme nâmbien. Nâgâek Kawawaŋgalen keŋ taoletnaŋ omba tazin keyet zet zapatnaŋ timamti kalopbemti indandayelen an kegok zewien e penaŋ.

³ Egan mulup ke zemnemti kwitnaŋ kwitnaŋ tasokbeme eknup keyet setnaŋ igak nâmbiliwepme tage ke zemsokbemnamâge. Keyet penaŋaŋ neŋ pemkwep bugan kumpeya.

⁴ Ke mainbewen neŋ Kilaisiyelen zet enzililiŋaŋ zigoset eknâmâtâban keyet yaŋaŋ e in kegogak neŋ nâmâtâbep.

⁵ Zet enzililiŋan ke am eweŋan tipman baen mamkwabien ekjenmagen ku zemsokbembejan. Alakŋati kapi Kawawaŋgalen Emetak Teŋ keyaŋ zemindenderaŋ an nin ma golaŋ zenze an teŋ ninmagen zemkawaŋ bemndame nâmbenn.

⁶ Zet Kawawaŋaŋ igak keŋanenak nâmpeme weŋge ke kapigok: Am Zuda manjeen ku sokbembejan manje in Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolaknaŋ Penaŋ nâmti Zuda am ninmak sepem kwep bemti manje kwep tati Zisas Kilaisiyepmti Kawawaŋaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ ndandayet Zuda am ningat zetik minndeye keyet penaŋaŋ ewan inmak nsakwep toŋaŋ bewanup.

⁷ Âpme Kawawaŋaŋ neŋ keŋ taolet omba penaŋ mnamti Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolaknaŋ Penaŋ kapi zempalaknaŋ bembeyet naombem nemti winderanaŋ temaŋ penaŋ ketalasimti naŋge.

⁸ Âpme neŋ Kawawaŋgalen am manje notnaŋ nâmkijpepemak tototnaŋ mamaip ekjenget tuŋguwinan tototnaŋin penaŋ manepema Kawawaŋaŋ iŋnaŋ keŋ taolet mnamti Kilaisiyaŋ am yomengatnan ndatitiyet toge keyet buŋam zapatnaŋ ma ekmagen kwitnaŋ kwitnaŋ sambe penaŋ mawein ke nin neŋ ku maiŋgalen keyet buŋam zapatnaŋ am Zuda manjeen ku sokbembejan inmagen zemkawaŋ bembeyet zemneŋge.

⁹ Eweŋan tipman baenen Kawawaŋaŋ msat kululuŋ mme sokbeye kan keyet am Zuda manjeen ku sokbembejan ekjen yomengatnan gilik zemti indatitiyet igak nâme weŋge keyet katan kwitnaŋ kwitnaŋ sambe ke neŋ am sambe pi zemkawaŋ bemindama eknâmâtâpme tat delaŋ zein.

¹⁰ Alak kan kapiyet Kawawaŋaŋ am nâmkijpepemak manje ninmagen mulup sepem igak igak tapmepme ensel Kawawaŋaŋ iŋnaŋ winde temaŋ temaŋ indamti neŋaŋ mamayet zemindeye. Ekjenan Kawawaŋgalen nânânaŋ nâmbiliwepme weŋge ke kapiyet taekmâtâlip.

¹¹ Kawawaŋaŋ eweŋan penaŋ msat kululuŋ sokbembepiŋ tapme keŋaŋaŋ nâmbiliwetpeye keyet penaŋaŋ Amobotnaŋaŋ Zisas Kilais peme koti egaŋ ke msokbeye.

¹² Nin Zisas Kilais nâmkijpemti ekmak tusuwenn keyepmti Kawawaŋgat zimosetnaŋ kiŋgagaŋiŋ nâmtalati mandundum sanup.

¹³ Keyepmti pigok penaŋ diindoma nâit. Neŋ ingapmti sisipeŋpen palen mayap keyet zapatn nâmti keŋin yayaŋ temaŋ ku kwabe. Keyaŋ Kilaismagen nâmkijpepeŋin mkatiknaŋ bemindewe.

Pâlan Epesa dapmelange ekjenget dunduye

¹⁴⁻¹⁶ Kegogapmti neŋ am nâmkijpepemak msalen manup nin ma am nâmkijpepemak gakimti kululuŋen mobienan maip nin sambeyet Kawawaŋ

Bipm apalak an windenaj mobotnaj penaj ekmagengatnaj Emetak Tenaj nâmindame ingat kejinan Emetak Tenajan in winde aikindame in nâmkijpepen kalijan bemti egat kandanjan topedondom samti mamayet mandunduyap.

¹⁷ In nâmkijpepe katikjan aikti Kilais mkitikpeme egan ingat kejinan telepgat tati gogot palen mama ke aikindame mama mimi keyan ingat kejinan tati tepnok kindijan time mekopme nâmkijpepen gwen gwen kumti tatagat mandunduyap.

¹⁸ Sepem kekok ke tati in ma Kawawanjalan am nâmkijpepemak sambe notnaj nin nsakwep Kilaisijan am ningat gogot omba penaj maminndain keyet yanjan nâmatâtâgalen njotik dolakjan penaj njep tiwanup.

¹⁹ In Kilaisijan am ningat gogot omba penaj maminndain keyet yanjan nin nâmatâpman delan zenzeyelen sepem yek; ke omba penaj. Keyet yanjan in njep weyan nâmatâtâgat nâyap. Kawawanjan ikjan inmak tati indamukulem mme in egalen mama miminjan dolakjan ke etan mti ikjan nembonjak mamambep.

²⁰ Kawawanjan ikjan windenajgat penajan am ningat tungupman pigok mamkawanbein ke delan zenzenepij tapmebe. Nin egalen winde keyan ndamukulem minndendeyet nâmti mandundunup ke ma nânâ notnaj belak kejnjan nâmann matazin mee pi egan ekmâtâpme delan zeme ndamukulem mamimndein.

²¹ Nin Zisas Kilais egat pbenanjampti nâmkijpepemak am sambe manup nin pi ma am bam sokbemambep katan Kawawan kwizet bunjaman mwati sesewatsameti mamebanup! E penaj.

4

Kilaismagen nin am manje kwep bewenn

¹ Nej Amobotnangat kwit zapatnaj mpalakjan bema keyet pepetnaj kwati mka katikjan newienan tati pigok diindosowap. In Kawawanjan mama dolakjan mamayet nâmti indakumtetime kobien keyepmti in mama keyegak esentej penaj mamambep.

² Mti am notnaj ekjengat kandanjan tototnaj mambeb ma am notnanan myungumindame in dopman kegogak ku mutumindawep. In noline kej sewakjan mimindamti ilinak gogot palenak mamti dopman mukulem mukulem mti mambeb.

³ Kawawanjalan Emetak Tenaj am manje sambe nin ondekndeme manje kwep bemti kej sewak palen mananup. Mneti in mama dolakjan ke katikpewepmagengat kakanemu eklamun mti mamambep.

⁴ Nin maneti mama kanzizit titiyet Kawawanjan ikjan ndaombemndeme ikjanjalan Emetak Tenaj keyan ndaondak ndeme egat kandanjan kwep kumann kwaopme webemti matatnup.

⁵ Keyepmti nin Amobotnanan Zisas Kilais egat kwitnanen ma nâmkijpepen kwep ma an tuk ekjengat kwilinanen tu manzulutindeip kelak kwep.

⁶ Nin sambe bepi Bipm Kawawan kwep egan nin sambeyet Amobotnanan apalak mamain. Egan ningat kejnjan mamti winde ndapej tapme nin ikjanjalan mulupman kapi maminup.

⁷ Kilaisijan kej taoletnangampti mulupman sepem igak igak mimiyet kalamkumti ndamâgeyan winde keyet katnanen mulupman maminup.

⁸ Keyepmti Kawawanjalan Zet Itananen zet nen pigok zenzenan tazin,

“Egan gwaen mosâti am kasaen indomti indatitiᅇaᅇ nembon indati moge.
Naman kegogak mosâtati am mulup mimiyet winde notnaᅇ indaye.”

(Sam 68:18)

⁹ (Zet kululuᅇen gwaen mowege ke belak penaᅇ ku zenzeᅇaᅇ. Egan ᅇᅇaᅇ penaᅇ gakiki mkaen baen toweti Sadaᅇ windeᅇaᅇ mtopemti kwati gwaen mowege egaᅇ msalen pien eyo Sadaᅇ windeᅇaᅇ mtopeye.

¹⁰ An toge iᅇᅇaᅇ keyaᅇak kasup eyoᅇga mee pi sebemindemti mama katikᅇaᅇnen penaᅇ gwaen mogeyaᅇ egaᅇ kululuᅇen ma msalen kwitnaᅇ kwitnaᅇ sambe ilindiᅇ manndadamuᅇ min.)

¹¹ Egaᅇ msalen amᅇane nâmkᅇipepemak nin windeᅇaᅇ ke ndamti mulup-maᅇ mimiyet pigok kalaᅇ kumti ndamti kululuᅇen moge. An notnaᅇ nin Kawawaᅇgaleᅇ Zet Zapat Dolakᅇaᅇ Penaᅇ zenzeyet ndakumtetimti ombe-mndendeᅇaᅇ ma notnaᅇ Kawawaᅇgaleᅇ buᅇam zapat penaᅇ zemkawaᅇ bembeyelen an ma notnaᅇ am nâmkᅇipeᅇᅇinpiᅇmagen Kawawaᅇgaleᅇ Zet Zapat Dolakᅇaᅇ Penaᅇ timet zenze an ma notnaᅇ am indadamuᅇ mti Kawawaᅇgaleᅇ Zet diindom zikat indamimiyet zemindeye.

¹² Egaᅇ mulup kegok kalaᅇkumti ndame nin mulup ke mmanᅇ Kilaisiyet setnaᅇ betnaᅇnembon nin nâmkᅇipepenmak sememti kaliᅇaᅇ kegaset mam-benup.

¹³ Mulup kapi tapm metne metne pemann amnaᅇ nâmkᅇipeᅇen keᅇ kwep bemti nin sambeyaᅇ Kawawaᅇgat Nemuᅇaᅇgat yaᅇaᅇ nâmatâpmanᅇ delaᅇ zeme an penaᅇ semem katikᅇaᅇ bemti Kilais iᅇᅇaᅇ nembonaᅇak bewanup.

¹⁴ Nin Kilais iᅇᅇaᅇ nembonaᅇak bemti tabanup beme am bekaᅇaᅇ notnaᅇaᅇ koti neᅇ kegok kegok mgawap zemti zekelakᅇaᅇ minndame nin nempa isisikᅇaᅇ ekᅇenaᅇ sepem pigok mamip kegok ku mbanup. Nempa ekᅇenaᅇ pigok mamip: Zet ᅇᅇ diindome nâmti zet keyet nâme penaᅇak etaᅇ mambein. Ekᅇenaᅇ zet penaᅇ ma dâsuki tazeip zemti yaᅇkwesimti ku manâip; belak nâme penaᅇ etaᅇ mambein.

¹⁵⁻¹⁶ Nin am penaᅇgaleᅇ set tazin keyet kataᅇ mti zet penaᅇ penaᅇak zemti notn notn mti dopmaᅇ mukuleᅇ dopmaᅇ mukuleᅇ mti mambanup. Nin kegok mmoti mambanup beme nin Kilaisiyelen mama mimien katikᅇaᅇ bemti tabanup. Âpme egaᅇ iᅇᅇaᅇ ndadamuᅇ dolakᅇaᅇ mme nin egat kandaᅇaᅇ maᅇge kwep kumann kwaopme egat palen metusum tusum mti tetekᅇaᅇn ekmagen dolakᅇaᅇ wati mekopme egat setnaᅇ betnaᅇ mee penaᅇ ke bemti katikᅇaᅇ bem tati Kawawaᅇaᅇ mulup mimiyet winde ndaye kataᅇ mulupm sakam igak igak mti notn notn gogot palen mukuleᅇ mukuleᅇ mti nâmkᅇipeᅇen semem kaliᅇaᅇ bewanup.

Nâmkᅇipepemagaᅇ mama mimi alakᅇaᅇ tiwep

¹⁷ Keyepmti neᅇ Amobotnaᅇ egaleᅇ windeen tati ingat aᅇkeᅇoo zet ᅇᅇ pigok zema nâit. In am notnaᅇ Kilais nâmkᅇipeᅇeᅇiᅇ mamti ᅇoktikᅇiᅇn temaᅇ msalengaleᅇn kwitnaᅇ kwitnaᅇ belakᅇaᅇ keyet kileᅇ peᅇe matazin in sepem kegok ku mbep.

¹⁸⁻¹⁹ Am ekᅇen keboᅇ keyet keᅇinaneᅇ mama mimi mgasigat tikᅇaᅇaᅇ etaᅇ bemisik tapme keyepmti ekᅇenaᅇ mobotnaᅇ sambe mmeti Kawawaᅇ mee bamkumpemti tu katikᅇaᅇ nimti zet kilom kilom zenze ma imbimak set kileᅇ mama ma yom sepemaᅇ igak igak mti keyet nâme dolakᅇaᅇ etaᅇ mambemâzin. Am ekᅇen ke Kawawaᅇaᅇ nin mama kanzizit ndawe ke ekᅇen keyaᅇ paᅇaᅇ nembet bugan ku tiwep.

²⁰ Âpme nin Kilaisiyet yaᅇaᅇ zikat indawenneᅇ kan keyet mama mimi sepemaᅇ kabon ᅇᅇ ku zikat indamann ekbien.

²¹ In Zisasiyet yan̄an̄ diindowenn kan keyet Zisas ek an zet penān̄ penān̄ak zenze tōn̄an̄ elak penān̄ ke zemkawān̄ bemindamann nâmbien kemak.

²² In ewēnan̄ mama itnānan̄ mamkwabien kan keyet mama mimi bekanangalen tik̄nānan̄ indaminzilime keyet kēnan̄ matatemien e naman peme tapme Kilaismagen kobien. Ya naman mama mimi okmak eyān̄ gilik zem kwati tetimindemti mtoindesât tapm ke windānan̄ mtopemti

²³ kēnin̄ ma otnânân̄in̄ ke wenzeume alak̄nān̄ etān̄ bemâbe.

²⁴ Mti Kawawān̄ ik̄nāngalen mama mimi tēn̄ ma kwetetepmān̄ ik̄nān̄mak tazin sepem kebōn̄agak ninmagen tatagalen Kawawānan̄ nâmti nda mge.

²⁵ In Kilaismak tusumti egalen mānge kwep mamaip. Keyepmti in zet dâsuki met zem kot zem e peme tapme kume kwaopme notn notn palen mamti zelin penān̄ penān̄ak zemti mambeb.

²⁶ In nolin ñeniyet ñenzin̄in̄ mti nâmsopkumti zelin weyayān̄pīn̄ tetak manepeme kasup zikatnān̄ ku towebe. Sakwep keyegak nolinmak zelin weyān̄beb.

²⁷ Mneti belak maneti pemalu Sadānan̄ itmagen koti kēnit̄ mkatik̄nān̄ beme ñenzin̄in̄ keyān̄ kwitnān̄ ñen bekanan̄ aikindawe.

²⁸ An kambu titi egān̄ kambu peme tapme betnānan̄ mulup windānan̄ben̄ mme sokbeme ik̄nāngalen keyetnān̄ tim nimti notnān̄ am towewēnan̄ ek̄nen̄ indamukulem mbe.

²⁹ In am nolinyet tipkwasisi zet mee ku zewep. Zet dolak̄nān̄ zeme am noline ek̄nen̄ zelinān̄ meti indamukulem mimindeme nâmk̄in̄pepen̄inan̄ kalinān̄ bewe.

³⁰ Kawawāngalen Emetak Tēn̄ ke Kilaisiyān̄ kot indatimti Kawawān̄ ik̄nāngat zapat kululun̄en̄ indatimti mobotgat nâmti pilīnān̄ ke kēnin̄an̄ bem indeyeyān̄ egān̄ ke tati maindamukulem min. Keyet yan̄an̄ ilin̄ nâip. Keyepmti in naman meluwān̄ bekanan̄ kabon̄ mme Emetak Tēnan̄ ingat kemben̄ temān̄ penān̄ mme ñep ku bewe.

³¹ Keyepmti in tūnguwinan̄ nâmbekam bembe ma kēn̄ kasa ma ñenzin̄in̄ ma kwizet ñak̄n̄ak̄ mti mdândândâ ma nolinyet zentalalat zet ma kalembi mee kebōn̄ ke ñen ewe ku mbep.

³² Kawawānan̄ Kilaisiyepm ingalen yomin katimindeye kogogapm in am sambe bepi bak̄nān̄ etān̄ mimindamti ek̄n̄engat tik̄nān̄ nâmindemti yom dopdop katipe katipe mti mamambep.

5

Nin busatnanen etān̄ mambanup

¹ In Kawawāngat nemunambān̄ane penān̄ ik̄nān̄ gogot mamimindein keyepmti in Biwin Kawawānan̄ ik̄nān̄ mama main sakam kebōn̄ak penān̄ mamayet mulupmān̄ mbep.

² Amnān̄ yomināngat nâmti songom Kawawāngat sâpe sâpe bume zim pilik sesik dolak̄nān̄ peme nâmti yomin makatikpemt̄an̄ sepem kegogak Kilaisiyān̄ ningat gogot penān̄ mti ningalen yom pumti tep palen gakime Kawawānan̄ ek̄ ekti nâme dolak̄nān̄ penān̄ beye keyepmti nin Kilaisiyān̄ mge keyet katnanen gogot palen mamti dopmān̄ mukulem mukulem mti mambanup.

³ Keyepmti nin Kawawāngalen am mānge penān̄ manup nin imbimak set kilēn̄ mama tamān̄ mamaipnok mamayet zet kelak̄nān̄ ma nolinyelen kwitnān̄ kwitnāngat eyak kilēn̄ ku mbanup.

⁴ In zet sakambukñaṅmak ma zet mgasik notnaṅ ma zet sambuṅ mee ke zeme ṅep penaṅ ku bewe. Kawawaṅgat wisikṅ zet keboṅ keboṅ etaṅ zemti mama keyaṅ dolakñaṅ bewe.

⁵ In penaṅ kapigok nâmbep, an imbimak set kileṅ tamaṅ maipnok maip ma zet sambuṅ manzeip ma amgalen kwitnaṅ kwitnaṅgat eyak mamip ekṅen ke nopiom pedondom samti keyet otnâpeṅ maip ekṅen keyaṅ Kilaismak Kawawaṅ ekṅengalen zemâtâtât katnanen mama keyet keṅan ku mebep.

⁶ Am notnaṅaṅ in tetimindemti mama mimi bekananeset indatimti mesât zet kelakñaṅ mimindame in zelin ke ku nâmbep. Muluwaṅ bekanāṅ keboṅ keyepmti Kawawaṅaṅ am zet kululutoṅ ekṅen keboṅ ke ṅenzinziṅ mimindamti dopmaṅ mutumindawe.

⁷ Keyepmti in am ekṅen keboṅmak oloṅkati ku mamambep.

⁸ In eweṅaṅ tambusosokgalen mama mimi bekanāṅ ke timti mmamkwabien. Yaṅ alak pi Amobotnaṅmagen kot tusumti egalen am maṅge bemti busatnanen mamaip. Keyepmti in am maṅgeṅene itnaṅaṅ nin mamamup sepem kegogak mambep.

⁹ Am busatnanen mamaip ekṅenmagen kwitnaṅ kwitnaṅ dolakñaṅ kapigok masokbein. Ekṅenaṅ mama mimi dolakñaṅ mti zelin penaṅ penaṅak zemti mama miminjin kwetetepmaṅ mti mamaip.

¹⁰ Kwitnaṅ kwitnaṅ ekmâtâti Amobotnaṅaṅ nâmindeme ṅep bembeyelen keboṅ keboṅ etaṅ mbep.

¹¹ In am tambusosogalen mama mimi bekanāṅ mamip ekṅen kemak met tusumti ku mambep. In naman met am bekakan ekṅen ke indatimti busatnanen kobep.

¹² Mama mimi bekanāṅ ekṅenaṅ enzilimti mamimelip keboṅ ke zetnaṅ sosok kawaṅaṅ zemkawaṅ bembeyelen ṅep yek keyepmti neṅ zet kapi zenzeyet nâma sakambukñaṅmak bein.

¹³⁻¹⁴ Am sambe mama miminn dolakñaṅ ma bekanāṅ mamimenzili mâtnup bee Amobotnaṅgalen busatnaṅ keṅan sosok kot sokbemkawaṅ beme nin ekmâtâbanup. Keyet zet apapalak ṅen Kawawaṅgalen Zet Itnaṅanen zenzeṅaṅ,

“An muluk toṅ geṅ ilak wat. An gakikiṅanok mawenik geṅ wapmane Kilaisiyelen busatnaṅaṅ mbusatnaṅ bemgek.” *(Aizaya 60:1)*

¹⁵ In mama miminjin weyaṅ eksemti mbep in am nânâṅinpiṅ seon ekṅenaṅ mamti mamip sepem keboṅ ku mammambep in am nânâṅinmak sepem keboṅ mambep.

¹⁶ Kan pigogat bekanāṅaṅ msalen palakñaṅ beyeyaṅ tazingat kan isikñaṅ bugan taindain kataṅ Kawawaṅgalen mulup windenaṅ bemti mbep.

¹⁷ In am seon sepem ku mambep. Amobotnaṅaṅ mulup maindain ke ekmâtâti mbep.

¹⁸ In wain tu katikñaṅ omba ku nimbep keyaṅ ṅoktikṅin mme yungume bekanāṅ sambe mmebepgat e bam kumpemti Kawawaṅgalen Emetak Teṅaṅ nâmpeme egaṅ indadamuṅ mbe.

¹⁹ In ilinak silik Kawawaṅgalen Zet Itnaṅanen tazin ke tim kukuñaṅ ke kuwep ma silik notnaṅ Zisas milim kukuñaṅ ke kumti sesewat silik notnaṅ kumti Amobotnaṅinaṅgat keṅ oloṅen nâmti sesewatpewep.

²⁰ Amobotnaṅ Zisas Kilais egapmti kwitnaṅ kwitnaṅ mamimambep kataṅ Kawawaṅ Biwinaṅgat wisikṅ zepeṅ mamambep.

Awembiṅ ekṅengalen zet

21 In Kilaisiyet kwitnaŋ mwatonzemti zetnaŋ maŋgawepup sepem kegogak ŋenaŋ ŋengat eksempem eksempem mti mambeŋ.

22 Amobotnaŋ Zisasi eksempemti manâmkĩŋpeip keyet penanaŋ imbi in kegogak awine eksemindewep.

23 An in imbiŋaŋgat ŋokŋin nemboŋ sakam kegogak Kilaisiyaŋ dapmelaŋgeŋane ekŋengat ŋokŋin nemboŋ mamain. Kilaisiyet setnaŋ betnaŋ mee e dapmelaŋgeyet ŋokŋaŋ tazin e eneyet Kilaisiyaŋ ikŋaŋ yomengatnaŋ gilik zemti ndatiye.

24 Âpme dapmelaŋgeŋane ekŋenaŋ Kilais eksempemti manâmkĩŋpeip sepem kegogak imbi in awine eksemindewep.

25 Âpme an in imbiŋine ekŋen gogot mimindawep. Sepem kegogak Kilaisiyaŋ dapmelaŋgeŋane nin kegogak gogot mimndamti gilik zemndatiyet nâmti ikŋaŋgat mamaŋaŋ ke ketalasiye.

26 Egaŋ kegok ke mti am nin egalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penanŋ ke nâmti nâmkĩŋpepe aikmann yom zulut kapupme mepme tu zului Kawawaŋgat zapaletaŋ mamayet zet zapatnaŋ mandiindoip keyet kataŋ mamambeŋ.

27 Egaŋ nin ndatimti met kandaŋan penanŋ maŋgeŋane penanŋ bemti mamann egaŋ ikŋaŋ nin ndikdamuŋ mimndeme nin yom mimipiŋ ma kwileki ŋen ku myuŋguwanup belak kwetetepmaŋ piliwilinaŋ piyaŋ mamambanup.

28 Keyepmti an in ilinaŋgat sekŋin ekdamuŋ dolakŋaŋ mamip sepem kegogak imbiŋine indikdamuŋ dolakŋaŋ mimindemti gogot mimindawep. An ŋenaŋ imbiŋaŋgat gogot msawe beme ikŋaŋgat mbe.

29-30 Nin an ŋenaŋ ikŋaŋgat sekŋaŋ kasa mpeme ku maeknup. Egaŋ sekŋaŋ ekdamuŋ dolakŋaŋ mpemti tu meu dolakŋaŋ masain. Âpme dapmelaŋge nin Kilaisiyet setnaŋ betnaŋ mee ke bemti mamanut keyepmti egaŋ dapmelaŋgeŋane ningat sepem kegogak mamimndain.

31 Keyepmti Kawawaŋgalen Zet Itnaŋanen pigok zenzenaŋ,
 “An ŋenaŋ mamaŋ bipmaŋ katimidemti meti imbiŋaŋ wati ekmak pepem
 bemti am kwepnok bemamalup.” *(Sokbembe 2:24)*

32 Zet Kilaismak dapmelaŋgeŋane ningat zenzenaŋ kapi yaŋaŋ nukŋaŋ penanŋ tazin.

33 An in ilinaŋgat sekŋin ekdamuŋ mti maweyaŋpeip sepem kegogak imbiŋine ekŋen gogot mimindawep. Âpme imbi in awineyet eksemindewep.

6

Nemba mambipmane ekŋengalen zapat

1 Animbi nemba in Amobotnaŋ Zisas egat mti mambiwine ekŋengalen zet gawepuwep. Mama mimi kabonŋ kapiyaŋ dolakŋaŋ penanŋ bein.

2 Zii zelen zet ŋen pigok tazin,
 “Geŋ mambipdine egegat nâmane mobotnaŋ beme zemesesewatidewanik.”
 Zet kapiyaŋ zii zet mobotnaŋ penanŋ bein ma zet keyet zetik pigok
 zempepenaŋ tazin, *(Kisim Bek 20:12)*

3 “Nemba ŋenaŋ kegok mbe beme egaŋ msalen nukŋaŋ ŋen titipiŋ kan
 teepmaŋ penanŋ mamambe.” *(Zii Zet 5:16)*

4 Âpme nemba mambiwine in nembaŋineyaŋ kwileki ŋen myuŋgume nâmbekambemti ŋenzinziŋ mti nemba ekŋen keŋin mme bekaŋaŋ ku bewe. In ekŋen indikdamuŋ dolakŋaŋ mimindamti Amobotnaŋgalen zet zapat dolakŋanen zet tazin ke zemzikat indawep.

Msalengatnaŋ amobotnaŋmak sisiliŋ an ekŋengalen zet zapat

⁵ Sisiliñ an in damuñine ekñengat nâme mobotnañ penañ beme kandañinan meti ekñengalen zet gawepumti muluwin esemtenñ mti mambep. Kilaisiyet nâme mobotnañ beme zetnañ gawepumti egat kandañan mamaip sepem kegogak

⁶ in amobotnañine ekñenañ indikme dolakñañ bembeyet belak etañ segañ mulup mimindawepgat. In Kilaisiyelen mulup anene kegok mamti Kawawañañ mama mimi nâmtikñañ mamin keboñ keboñ ke mâti mbep.

⁷ Wa am ekñenañ nâmindeme mobotnañ bembeyet nâmti yek. Amobotnañ Zisas egañ nâmindeme mobotgat nâmti muluwin oloñen palen mbep.

⁸ In nâit, am ñenañ mulup dolakñañ mti mambe beme Amobotnañañ dopmañ sepem kegogak sawe. Sisiliñ an ma an lala manup bepi mulupmnañgat dopmañ sepem kwep kwitnañ kwitnañ mimndawe.

⁹ Âpme an damuñ, in kegogak sisiliñ nembrañine weyañ indadamuñ mbep. In ekñen zemtalat indemti ku mtot indewep in pigok nâmbep. Sisiliñ an ma an damuñ nin Amobotnañin kwewetañ kululuñen tazin. Egañ an mobotnañ ma sisiliñ an sambe nin bepi zet mulup sepem kwewetañ ndeme tabanup.

Nâmkijpepemak ekñenañ kasa kuku an ekñen keboñ tabep

¹⁰ Neñ zetn delañ zenzeñañ kapigok zemdelañ zesâwapgat nâit. In Amobotnañmagen wetekumti tapme egalen windenañ temañ keyañ indapbulupme gweñ gweñ kumti tabep.

¹¹ Mti Kawawañmagengatnañ timbisok ma moe ke timti tatnepeme Sadañañ buzakeset kasa timkwapme winde timti gweñ gweñ kum tabep.

¹² Nâit, wa nin am ekñenmak kasa ku maânup. Nin kasa Sadañgalen amobotnañ temañ temañ ma an ñenañ temañ temañ ma mañgeñañe bekañañ penañ windeninbenñ mamaip nin zikalañ ñep ku maindiknup ekñen bekemak maâm bekambenup ekñenañ msat kapi damuñ mti mama mimi bekañañañ sambe sokbembeyet mulupmañ mamip.

¹³ Keyepmti in Kawawañmagengatnañ kasayelen kwitnañ kwitnañ ke timti weyañ tabep. Keyepmti kasa kuku kanen katikñañ bemti tapme kasa ekñenañ indom walesâgât mbewañ olapme beme belak katim indemti mebep.

¹⁴ In kapigok mti tabep, Kawawañgalen zet penañañ bitiminok zampemti mama teñ mama keyañ melakandundu kapañinok beme suwalolo mbep.

¹⁵ Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ Penañ sewak mamayelen zet keyañ sewawatnok beme weti ime kwiñ kume ektitipeñ mambep.

¹⁶ Naman ñotekñañ temañ nâmkijpepeyañ moeñinok beme mimwatonzemapme an bekañañ Sadañ egalen namsamek kukñañ keyañ kot keyet palen imti kukñañ etumti tobe.

¹⁷ Kawawañañ yomengatnan gilik zemti ndatimti mama kanzizitgat zapat ndaye nânâ keyañ sipakandak bunduñnok ñokñinan peme toti ñokñin añañalañ tabe. Âpme Kawawañgalen Zet sambe Emetak Teñañ manzemâtâtindañ keyañ wanam ñilikñañ keboñ mti Sadañmak an âwep.

¹⁸ Emetak Teñgalen windeen in Amobotnañgat mene mene dundum sapañ mamambep. Mti kandati mamapiñ posiñin mpeñ tabep. Mti Kawawañgalen animbi notnañ ekñengat otnâmti dundundu mulup mbep.

¹⁹ Mti nâgât kegogak dundume Amobotnañañ dembusekñ mim eleñ beleñ beme neñ kiñgagapiñ Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ Penañ enzililiñan tazin kapi eleñ beleñ bemti windennbenñ ammagen zemkawañ bemebap.

²⁰ Neñ Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ Penañ ke zemkawañ bema keyepmti mka katikñañ tot newien. Keyet in neñ Kawawañgalen Zet Zapat

Dolaknaŋ Penan ke kingagapiŋ tusumti mka katiknaŋ pien eyo zemkawan bembeyet dundunduyan bandim mnewep.

Zetn delaŋ zenzeŋaŋ

²¹⁻²² Tikikas ek nâmkîŋpepemak notn dolaknaŋ penan ek Amobotnangalen mulup an dolaknaŋ penan keyepmti neŋ ek ke pema koti egaŋ neŋ mka katiknaŋ pien sepem zigok mamayap keyet yaŋaŋ ma msat kapi am nâmkîŋpepemak ekŋen sepem zigok mamaip keyet yaŋaŋ zemâtâtindame nâmti keŋin duknaŋ beme oloŋen mbep.

²³ Kawawaŋ Bipm ma Amobotnaŋ Zisas Kilaismagen notnne, in egaŋ keŋ sewaknaŋ mimindemti nâmkîŋpepeŋin mkatik bemindeme gogotmak mambep.

²⁴ Am Amobotnaŋ Zisas Kilais gogot penan mpemti mamaip am ekŋen ke Kawawaŋ keŋ taolet mimindamti manepeme met mama kanzizit ke titiyet nâmti mandunduyap.

Pilipai

Pâlanj Pilipai dâpmealange eknjengat zapat meluwanj kapi kumindaye.

Pâlanj zapat meluwanj kapi kuye. Pâlanj mka katikjan Loma msalen tati Pilipai dâpmealange talip eknjengat zapat meluwanj kapi kuye. Pilipai dâpmealange ke Masedonia plowins kenan mwawatnanj.

Eknenmagengatnanj an nen kwitnanj Eapolodaitas eganj Pâlyet milawat ondakbewienen mti Loma mka katikjan ke metsame keyet wisikj zet ma tususunj Zisasimak tazin ke ewe mkatikjan bemti mamayelen nâmtiyepm zemgwanj mimindeye. Ma kenj olojen palen mama ke Kawawanjanj winde indame mamayelen zetnanj notnanj zeye (1:18, 2:17, 18, 3:1, 4:4, 10). Kenj mtoti mama keyet zetnanj Pâlanj zet zapat meluwanj kapiyet omba kuyeyanj tazin. Dâpmealange kapi Pâlanj Kawawanjalen zet timepme sek zut beye keyet mwage (Nembayelen Muluwin 16). Pilipai dâpmealange ke dâpmealange Kawawanjalen Zet Zapat Dolakjanj Penanjalen sesewat timamayelen manje nenjanj kekok zenzeyelen.

Zet notekjanj temanj kapigoganj Pilipai zapat meluwanj kenan talip:

1:1-2 Notn mukumti zet zenze keyelen zet

1:3-11 Pâlanj dâpmealangeyete dundumti naman wisikj zet zeye

1:12-30 Nukjanj sokbeme Zisasiyanj Pâl winde same gwangwanjsim matatan

2:1-11 Kilasiyanj manje kogogak tototnanj mambep

2:12-18 Kawawanjanj ningat tungupmnan mamti mulup mamin

2:19-30 Pâlanj Timotimak Eapolodaitas ideme Pilipai mebegat zeye

3:1-11 In Kilaismak maip keyepmti olojen mbep

3:12-21 In daen milawat bembenanj ke met titiyet winde bewep

4 Eksemte mamayet Pâlanj ankenoo zet zemti mukumindeye

¹ Nenmak Timoti nit nilisakwep Zisas Kilaisiyelen mulup mamilup. Ya nit zapat meluwanj kapi in Zisas Kilaisiyelen dâpmealange ma ingalen nenjanj bembenine ma an damunine Pilipai mka temanen mamaip ingat zapat meluwanj temakwep kapi kumti bemalu kozin.

² Kawawanj Bipm ma Amobotnanj Zisas Kilais egegalen kenj taoletmak kenj sewakjanjanj inmak wemti weweyet mandunduyap.

Pâlanj mka katikjan tati Kawawanjat wisikj manzemtan

³ Kan katanj nenj in am sambe nâmkijpepemak mamaip ingat otnâmeti Kawawanjanjanjat wisikj zemti mandundumsayap.

⁴⁻⁵ Nenj in Zet Zapat Dolakjanj Penanj diindoma nâmti keyegak ninmak kot tusumti nâmkijpepemak bemti kan keyegak yanbemti in ndamukulem mti Zet Zapat Dolakjanj Penanj zenze mulup nsakwep mamkwatnup. Keyepmti nenj Kawawanjat mandunduyap katanj ingat nâmti kenj olojen palen mandunduyap.

⁶ Nenj dundumambe pigok manâmkatikbeyap. Kawawanjanj inimagen mulupmanj dolakjanj ke yanbemti mge ke tapmmetnepeme met Zisas Kilais kokot kananen delanj zewe.

⁷ Nenj ingat gogot penanj mimindeyap kekokapm zet ingat kekok zeya. Ma naman nenj Kawawanjanj kenj taoletnanjanjapmti mulup nanje kapi mma amnanj zet kapi nâme penanj beme Kilaismagen nâmkijpepe aiikgat nâmti mulupmanj windenamben mti mamban kan keyet amnanj pepet mti alak

mka katiknan totnemetapma in keyet popenaj tati ewe tatnamukulem mkwalip.

⁸ Zisas Kilaisiyan ingat gogot penaj mamimindein sepem kegogak ney ingat gogot penaj mamimindeyap zet kapi penaj zeyap Kawawan iknan nain.

⁹ Ney ingalen gogolina ammagen ma Kawawanmagen ewe omba mkawan bembeyet manayap ma keyegak nanâ dolak dolaknan am notn zet weyan musuwewet ma indamukulem mti mama mimi tej mzikat indandayet namti manduduyap.

¹⁰ Keyet mti in kwitnan kwitnan dolaknan etaj ke ekmâtâti keyet katan mmamti Kilaisiyan gilik zemti kokotnangat damuj ekpen mamti mama mimi tej penaj ma kwetetepman etaj mti mame am eknenaj ingat zekukunjin nen ku mbep.

¹¹ In mama tej kegok mti mame Zisas Kilaisiyan etaj gwatnan mindeme am eknenaj in indikgomti ingat paleset Kawawanngat kwizet bunaman omba mwati sesewatpewep.

Mama mimin Kilaisiyan damuj min

¹² Notnne, ney pigok penaj zemkawan bem indama nait. Ney pien kwitnan kwitnan nuknan sokbemnanje ke wa belak yek. Zet Zapat Dolaknan Penaj kapiyan palaknan bemti msat katan mebegat sokbemnanje.

¹³ Ney Kilais kwit zapatnan mpalaknan bema keyet pepetnan kwati mka katiknan nati met nembien. Apme nalen zapat ke mka katiknangalen an tipdakutum notnan sambe eknen ma mulup an notnan sambe eknenaj name delanj zemage.

¹⁴ Apme ney mka katiknan neme talap keyet penanaj notnne notnan sambe eknenaj Amobotnangat namkinpepe kalinan mti elen belen bemti Kawawanngalen Zet Zapat Dolaknan Penaj kingagapin ewe tusumti am sambe eknenmagen tazempalaknan bemelip.

¹⁵ Apme kapi penaj am notnan eknenaj ney Kilaisiyelen Zet Zapat Dolaknan Penaj zema eknenaj kegogak zene zemtati mamti Zet Zapat Dolaknan Penaj ney zewi gen zewi mti yup met yup kot mti mamimdandâip. Apme am dolaknan eknenaj weyan ekmâtâtati ken sewak palen manzemelip.

¹⁶ Ney Kawawanngaj Zet Zapat Dolaknan Penaj kapi zemkawan bembeyet mulup zet nanje. Kapiyet popenaj bemtati mulupman keyet kasanaj ku matopme mamiyap. Yanaj keyepmti am dolaknan eknen kapiyan nâgât gogot mnemti mulupm butnan ewe tusumti mamimelip.

¹⁷ Yanjut notnan eknenaj belak nayap nayap palen Kilaisiyet kwit zapatnan sek mmobotgat setnaset manzemkawanbeip. Ke ney mka katiknan kapi tati ken sindem ewe nanâyet namti kegok manzemyungum melip.

¹⁸ Yanjut ney amnan Zet Zapat Dolaknan Penaj keninan penaj namkinpemti zewep ma belak sekjinan etaj kwizet bunam teman titiyet zewep keyet ney zet sambe nep ku zesap. Kilaisiyelen zelan palaknan bemti msat sambe mamekozin keyet nama dolaknan penaj mambein.

¹⁹ Ney pigok namti olojen palen mamayap. In nâgât mti dundume Zisas Kilaisiyelen Emetak Tenaj namukulem mneme kwitnan kwitnan nuknan tasokbemnain kapiyan delanj zemapme belak mambap.

²⁰ Ney noktiknan kapigok penaj tapme napej mamayap. Ney am nenaj Zisas maeksempeyap keyet zigok nen mnawe beme sakambuk ku mbap. Belak olojen palenak tati kwitnan kwitnan nuknan sambe kopmabe bee

timtati dukņnan tima mopmâbe. Wa neņ alik mama ma gakiki keyet ku kiņgalap. Neņ sekņ belak kilom ketalasima sekņnan Kilaisiyet kwizet buņaman mwabe.

²¹ Neņ msalen pien ewe alik mamti Kilaisiyet kwit zapatnan zempalakņan bemepma amnan nâmâtâbep. Âk gakiwawen ke neņ meti Kilaisiyet ŋenzimoseŋnan oloņen palen penan mambap. Mama keyan mobotnan penan bein.

²²⁻²³ Neņ msalen kapi ewe kan teepman mamti mulup mma penanņ omba sokbewe ma sakwep gakiwap mene zemti ewe keņ zut palen nâmtemtem mamiyap. Neņ gakim meti Kilaismak mama dolakņan mambap keyet nâma dolakņan penan mambein.

²⁴ Ma in belak kileņ indemepma in nemba dumen mame ŋep ku benakgapmti inmak msalen kapi ewe tusumti mambap beme e ewe nâma dolakņanak penan bewe.

²⁵ Keyepmti neņ pigok penan manâmkatikbeyap. Neņ gakikipiņ ewe msalen kapi mamti indamukulem mma in nâmkiņpepeen katikņan bemti oloņen palen tapmopme neņ indiktiņgut bam gakiwap.

²⁶ Keyepmti neņ ewe inmagen kotapma in nikti ilinaņgalen mama mimiņin Zisas Kilaismak mamaip keyet nâgât yaņanmak oloņen penan mbep.

²⁷ Tepuman penan kapigok mbep in mama mimiņin weyaņme esemteņ beme Kilaisiyelen Zet Zapat Dolakņan Penan mâti maip keyet katan mti mambep. Mti keņ kwep ma tususuņin kwep tapme kitik kitik tati am indamukulem mimindeme nâmkiņpepeen katikņan bemti tapme neņ kot indikbap. Âk yek beme belak pien tati zapalin etaņ nâmbap.

²⁸ In kitik kitik bemti tapme kasaņine ekņenan zemkiņgagat mimindame kiņgagapiņ windenin timti katikņanbemti tabep. Âpme Kawawaņan in indatimtati ekņen belak katimindeme walelet aikbep keyet yaņan ilinagak ekmâtâbep.

²⁹ Kawawaņan in Kilaisiyelen mulup mimiyet nâmti kabemindaye ke sek sindemaņmak. Egaņ wa Kilais nâmkiņpepeyet etaņ yek ekgapmti sek sindem palen eyo mobogat nâmindeye.

³⁰ Keyepmti neņ eweņan tipman baen mulup sek sindem mkwapma nikbien. E ewe kan pigogat tapmma zapatn takopme tatnâip ke mulup sek sindem in mamip sepem kegogak neņ pien mamiyap.

2

In Kilaisiyaņ manģe kegogak tototnan mambep

¹ Kilaisiyaņ in keņinan mamti gwetnan mamin ma Egaņ gogot mamin-damti mkiņman mambein ma Emetak Teņmak tusumindeme maip ke ma Kilaisiyaņ kember mti aņgalaņ gogot mimindendeņan

² kegok taindaingapm in ŋoktik kwep bemti gogot palen mamti keņ kwep bemti zenâ zenâņin kwep tuņguwinan tatindame kegok mame neņ zapalin nâmti ingat oloņen temaņ penan mbap.

³ Nâip, in ilinaņgat nâme mobotnan beme mulup neņ mbi geņ mbi zemti sek mmobot palen ŋen ku mbep penan. In keņin sekņin mtot mamti noline ekņengat kandaņinan meti ekņengat nâme mobotnan bewe.

⁴ Ma in iķaņ iķaņgat kwitnan kwitnaņinaņ dolakņan bembeyet etaņ nâmti mulupman ku mbep. Noline notnan ekņengalen eyo weyaņme pembenan bembeyet mulupman mbep.

⁵ In Kilais Zisasiyelen ñoktik dolakñañ tapme mama mimi dolakñañ mti manje sepem kegogak penañ mti mambep:

⁶ Zisas Ek Kawawañak manje yangut neñ Kawawañ mama mayap kapi zigok katipemti msalen towesap kegok zemti gwaenak ku tage.

⁷ Egañ kululuñen Amobotnañ mamtan mundumañ bee wan peme tapme msalen kapi toti an penañ sokbemti an tototnañ sisiliñ an sepem kegok manje.

⁸ Egañ Kawawañan zempeye keyet katan gawepumti tototnañ mameti tewen gakiye.

⁹ Kegok mgeyepmti Kawawañan ekme dolakñañ beme wapmoti Amobotnañ temañ onzempeye. Âpme egalen kwizet buñamañ temañ keyañ palakñañ bemti amgalen kwizet buñam sambe tapmezin bee ilindiñ indasebemindemti igak belak gwa tazin.

¹⁰ Keyepmti am kululuñen mamaip ekñen sambe ma msat palen manup nin sambe ma msat kandañan baen matalip ekñen sambe Zisasiyet kwizet buñamañ mwati pedondom samti sesewatsasayelen.

¹¹ Âpme nin sambeyañ Zisas Kilais ek Amobotnañ mamndain zemti kwizet buñamañ manzempalakñañ benup. Set keeset Kawawañ Bipmanangat kwizet buñamañ mamwatnup.

Kawawañan ningat tungupmnan mamti mulup mamin

¹² Keyepmti notnne, neñ inmak ke mamkwaban kan keyet zetn zema in nâmti dolakñañ manjawepumtemien. Yanaman beñañ pien teleñañ mamti zet bema kopme e kegogak gawepuwep beme neñ ingat nâma mobotnañ penañ bewe. In nâit, in Kawawañ yomengatnañ indatitiñañ keyet nâme mopme egat kandañan kume kwaopme nâmsemten mamambep.

¹³ Kawawañan ikañ ingat keñinan mulup mti indamukulem mme zetnañ gawepupuyelen ma kwitnañ kwitnañ egañ nâmtikñañ minen ke etañ mimiyelen manâin.

¹⁴⁻¹⁶ Âpme in myungungupiñ kenjin kwetetepmañ mamti am mgasik penañ segeyakñinben msat kapiyet zapat mamaip ekñengat tunguwinan wenzim eyonga busatnañ keboñ bemtati mamayelen zet ke am notnañ diindome nâmkijpepe aikbep. In kwileki ñeniyet zet mmot mtot mti mdândândâ mee ku mbep. Âpme maneti Kilais kokotgalen kananen neñ ingat mti sindem nâmkwabab ma mulup msâgât olatkwabab keyet penañañ in Zisasiyet zikatnan sosok motapme neñ indikti keñ dolak penañ nâmbap.

¹⁷ Neñ mulup mamimetnepema amnañ nomti sipm mulapme kwawabe mene beme kemak ingalen nâmkijpepeninmak dundundunjin keyañ Kawawañgat sâpe sâpe mambuip sepem kegok bewe. Neñ keyet otnâmti inmak oloñen temañ mamiap.

¹⁸ In sepem kegogak keyet nâmti neñmak oloñen mamambep.

Pâlañ Timotimak Epapolodaitas ideme Pilipai mebegat zeye

¹⁹ Neñ Timoti inmagen ñep pema kosâpm keyepm neñ Amobotnañ Zisasiyet dunduma ek mukulem mme egañ sakwep inmagen kobe. Kot inmak maneti naman gilik zem kot inmagen kwitnañ kwitnañ zigok tasokbein keyet zet zapalin notnañ dinome nâmti oloñen mbap.

²⁰ An kemak neñmak etañ in indamukulem mimiyet keñnit temañ penañ matazin an ek keboñ piennen neñmak ñen ewe ku tazin.

²¹ Am sambe ekñañan ilinañgat muluwin mimiyet etañ manâip. Mti Zisas Kilaisiyelen mulup mimiyet ku maotnâip.

²² Yangut in Timotiyelen mamanangat yanang ilin nep nâip. Egan nembayan biwin mamukulem mip sakam kegogak egan nej zet zapat dolaknanngalen mulupgat manapmukulem dolaknan penan mamimkwazin.

²³ Nej mka katiknan kapiyetnan zemneme tobap ma ewe tabap ke nâmtiingut Timoti ek sakwep penan zempema inmagen kobe.

²⁴ Âpme nenngut Amobotnan iknan setn weyanme nej kan belaknik bugan kapi inmagen kobap ke nâmkatikbeyap.

²⁵⁻²⁶ Nej nenak pien mulup olat olat palen tapminepema in nâmkijpepeen notn Eapolodaitas peme koti egan kegogak mulup olat olat palen mti segeset napmukulem omba penan mneme mulup mbelin. Egan pien nejmak mamti zawat mme in bujam zapatnan nâmti in egat yayan teman mbiengapmti egan in kot indidigat kenan teman penan matazin. Keyepmti alak pi naman pema inmagen kokogat nâyap.

²⁷ Âpme ek zawat nuknan penan mti gakisât penan mge yangut Kawawanang egat kember nâmti mukulem mpeme alik beye. Wa ek etan yek. Nej nenn nuknanen mamayap yan egan yek benagen nuknan teman nen ewe duknan motdakgapmti nej kogogak Kawawanang keyet kember nâmnemti napmukulem mnege.

²⁸ Keyepmti in ek ekti kenin dolaknan bembeyet ma nej kegogak egat ewe nâmtemtempin mamayet nâmti ek ewenan pigogat pema sakwep inmagen kozin.

²⁹⁻³⁰ Egan Kilaisiyelen mulup keyet nuknan pumaneti zawat teman penan mti gakisâgât penan mge. In beran daen mambien keyepmti egan ingat wejnok kapi tati napmukulem omba penan mamimnememetneti gakisât penan mge. Keyepmti egan kopme in ekti Amobotnanmagen nolingapmti in olojen teman mpemti notn mpewep. In ekme am eknen kebonan kopme indikti ekngat nâmindeme mobotnan mambemambe.

3

In Kilaismak maip keyepmti olojen mbep

¹ Notnne, nej zet zemkwala elak kapi pema tapme naman ingat pigok zema nâit. In Amobotnanngalen am mange mamaip keyepm in iknan main sepem kegogak olojen palen mambep. Nej zet itnanan kumindawan keyegak zenzeyelen nâma nuknan ku bein. Nej zet kapi indamukulem mimiyyelen zet keyepmti ewe keyegak ke sakwalamti pigok diindosowap.

² In am bekanan tam zupman kebon mamti zemyungu yungu mti sekjin butnan etan antimpemtingut mama titiyet zetnan manzeip eknen kebonngat indiksewep.

³ Nin sekj butnan antiti set keeset Kawawanngat nemunambanane ku mambenup. Nin Emetak Tengalen windeen Kawawanngat sesewatsamti mama ma Kilais Zisas kwizet bujanan mwatpemtiti mama keesetgut Kawawanngat nemunambanane mambenup. Wa mulupm nen dolaknan maminup keyet mti yek. Am nâmkijpepemak nin Zisas Kilaisiyan ningat mti kwitnan kwitnan mge keyet nâmkijpemtiti Kawawanngat masesewatsanup. Nin ninyegak mama aiikngalen mulupman mti nep ku titiyelen.

⁴ Nej segeset kwitnan kwitnan notnan mamip keyan nep napmukulem mbe nâmbak ze keyet mulupman nep mbak. An notnan eknenan segeset keyet nâme nep ndamukulem mbe zemti ke mamip. Nej kegok msât nâmbak benagen nej am eknen ke sebemindemti omba penan mbak.

⁵ Nej sokbemti tapmepma kasup 8 kegok beme sekj butnan antim newien. Nej Isael an Benzamingalen aliknan. Nej Ibulu am ekngat sip

butnaŋ penaŋ. Neŋ eweŋan Palisi an zii zet timamayet ɲotekŋaŋ penaŋ mamban.

⁶ Ya neŋ wa Kawawaŋgalen mulup windenjaŋbenj kapi tapmiapmak zemti egalen dapmelange omba penaŋ indawalekwaban. Âpme amnaŋ nikme zii zelen teŋ ma myuŋguŋgupiŋ kwetetepmaŋ mamti mkwaban.

⁷ Âpme neŋ eweŋan kwitnaŋ kwitnaŋ ke mmamti keyet nâma penaŋ beye. Yaŋ bangat Zisas Kilaisiyet nâmkijpenti kwitnaŋ kwitnaŋ sambe mkwaban bee ekma belakŋaŋ penaŋepiŋ etaŋ bemâge.

⁸ Neŋ Amobotnaŋ Zisas Kilais egat yaŋaŋ weyaŋ eknâmâtâpma delaŋ zeme ek mkitik penaŋ pewan mti Kawawaŋaŋ nikme dolakŋaŋ kapi tabeinmak zemti kwitnaŋ kwitnaŋ eweŋan mkwaban keyet nâma penaŋaŋ ku beme ektalalap. Neŋ Kilais ekmak tususât tati kwitnaŋ kwitnaŋ mkwaban bee ekma okbi okbiŋaŋmak beme kiŋgat pema delaŋ zemâge.

⁹ Neŋ Kilaismak tususu penaŋ mti ek nâmkijpenti mama Kawawaŋaŋ yom katipenti mme kwetetepmaŋ bewan. Wa nanaŋgat pembenaŋnnaŋgat teŋ bewap nâmban ke ma zii zet gawepumti mamban keyet mti yek.

¹⁰ Neŋ kwitnaŋ kwitnaŋ sambe notnaŋ ekŋengat nâma tototnaŋ beme Kilaisiyet yaŋaŋ etaŋ nânâyet mulupmaŋ giŋgiŋ penaŋ mamiap. Kilais ek Kawawaŋgalen winde temaŋ keyaŋ gakikiengatnan mme wage windenjaŋ keyet yaŋaŋ weyaŋ nânâyet mulupmaŋ mti egalen winde kemak mamti neŋ egaŋ ningat sindem nâŋge kegogak neŋ tusumti sindem nâmban. Ma egaŋ ningapmti gakiye kegogak neŋ ɲep gakiwap.

¹¹ Neŋ kegok mbawen bam maneti egaŋ gakikiengatnan wagenogak wabap.

In daen milawat bembenaŋ ke met titiyet winde bewep

¹²⁻¹⁴ Wa neŋ nanaŋgat Kilais nembonaŋk ilak bewan kegok ku zeyap. Neŋ Kilaisiyaŋ ikŋaŋgat zapat nage keyepmti neŋ kwitnaŋ kwitnaŋ egaŋ nâmtikŋaŋ mamin ke mmepma delaŋ zenzeyet ikŋaŋ winde name egalen windemak tati winde mambeyap. Neŋ mama mimi itnaŋaŋ mkwaban sambe beewan bamkumpema delaŋ zemâge. Âpme neŋ naman kwitnaŋ kwitnaŋ bam gwaen sokbemnambe keyet nâmti mulupmaŋ windenjaŋbenj mamiap. Am ekŋenaŋ kwileki ɲengat nâmbempenti zeme ke titiyet winde temaŋ mambeip sepem kegogak neŋ kwitnaŋ kwitnaŋ sambe bam kumpema delaŋ zeme neŋ kwitnaŋ kwitnaŋ nâgât zapat bembenaŋ ke titiyet mulupmaŋ beka kwisak mmeti timâpma delaŋ zeme Kawawaŋaŋ keyet tosaŋaŋ nambe keyet nâmti mulupmaŋ windenjaŋbenj penaŋ mamiap.

¹⁵⁻¹⁶ Am sambe nin nâmkijpepenn kaliŋaŋ tazinaŋ nin set zemâtâlâp kwep kapigogak mti mambanup. Nin Kawawaŋgalen mama mimi dolakŋaŋ tiwenn ke nin mkatikŋaŋ bemti mambanup. Âpme naman notnaŋaŋ zetn keyet nâme pepepeŋaŋmak bewe beme Kawawaŋaŋ kenjin ɲep m elenj belen bemindeme eknâmâtâbep, e nâmindeyap.

¹⁷ An notnne sambe, notnaŋ ekŋenaŋ neŋ mama mimi dolakŋaŋ mma ekti keyegak napmâti mamip ekŋen keboŋ keyelen eyo indikti keyegak mbep.

¹⁸ Eweŋan baen neŋ zet mandiindom kwateman keyegak ewe simak simak tati pigok diindoma nâit. Ingat tuŋguwinaŋgatnaŋ am notnaŋ ekŋenaŋ Kilaisiyaŋ tewen gakiye keyet zet zapatnaŋ diindomann nâmbienanŋgut naman zet ke bamkumpenti tapmelip.

¹⁹ Am manje eknen keyan bam walelet teman aikbep. Eknenan segalen kwitnan kwitnan sakambuknanmak ke mimiyet nâme olojenanmak mambein. Ma msatgalen kwitnan kwitnan sambeyet tiknanan ken otnânânjin bee maminzilime delan zemâzin.

²⁰ Âpme nin Amobotnan Zisas Kilaisiyan koti yomengatnan ndatimkwatndemti moge. Yanaman kot ndatimti kululujen gwaen mobe keyet damu msalen kapi matatnup.

²¹ Ek am ma kwitnan kwitnan sambe weme eknup bepi kandan baen tim kot yalon pemti manndadamu min. Widenan keyan sek belaknan towewenan kapi mgilik zeme iknan galen seknan kebojak alaknan sanja songanmak ndame iknanmak mamambanup.

4

Eksemti mamayet Pâlan ankenoo zet diindoye

¹ Kilaismagen notnne, in kot indidigat ken teman pena matazin ma nen ingat gogot mamiap. Nen ingat tunjuwinan mulup mma in nâmkipepe aikbien keyet nen olojen mimindemti am ekjengat zikalinan sekjin mamotindeyap. Kogogapm notnne dolaknan pena, in Amobotnan Zisas ekmagen wetekumti gwen gwen kumti katiknan matapmambep.

² Imbi zut Yuodiamak ma Sintiki it Amobotnan ekmagen nâmkipepenit kwep tazin keyet mti it tunjuwidan zet mmot mtot bugan tazin e pemalu tapme ken kwep bemti mambalup.

³ Kegok mmalu mulup an notn pena gen imbi zut ke idikdamu dolaknan mmame mambalup. Eget ma Kelemen ma am notnan Kawawan galen Zet Zapat Dolaknan Penangat napmukulem mti zempalaknan bembien. Eknen ke kwilin mama kanzizitgalen papiaen ilak kumpepenan tazin.

⁴ In Amobotnan gat olojen mti sesewatsape mamambep zet ewe iknan keyegak sakwalamti zema nâit. In Amobotnan gat olojen mti sesewatsape mamambep.

⁵ Nâip, Amobotnan ilak kokogalen kan sokjanik bein keyet in am bakbak mimindemti nâmkipepeen indamukulem mimindewep.

⁶ In kwileki neniyet olati keyet yayan teman ku mbep. In belak nânânjin ke Amobotnan zikat same egan nep indamukulem mbe. Âpme in mukuleman ke ekti egat wisik kan katan zepe mamambep.

⁷ Nin Kilais Zisasmak tususunn tazin keyepmti Kawawan ken sewaknan tonan egan tunjupmnanen ken sewak teman manndain. Ken sewak kebo ke am nin yan nep ku nâmâtâtâgalen. Ken sewak keyan kenin sekjin damu mimindeme kakanemu mamambep.

⁸ Notnne, zet delan zenzenan pigok met zema nâit, in keninan kwitnan kwitnan dolaknan etan wizinzimpemti mama mimi jin esemte ma kwetete pman mti am sambe bepi gogot etan mimindamti mame am eknenan indikti Kawawan gat kwizet bujanan mwabep.

⁹ Mama mimi dolaknan eknen kapi nen zemti mkwapma ekti eknom mme delan zeye. Keyegak mti mame Kawawan ken sewak tonan indikme dolaknan beme inmak mambe.

Pâlan Pilipai dapmelange eknenan taolet notnan beme mepme ekti olojen mge

¹⁰ In ewenan nâgât milawatn nen ewe nep ke beme kotnagalengan gut ilinmagen kaben teman takwapme olat olat palen mamkwabien keyepmti

ku beme koge. Yan alak pi in nâgât nâmti tewalan ewe beme kozin keyepmti neŋ ingat keŋ dolak omba penan nâmindemti Amobotnan sesewatpeyap.

¹¹ Wa neŋ ân zet mti zet kapi ku kumindayap. Neŋ kwileki notnanŋat omtimat timat palen mamti keyet ku manâmbekambeyap.

¹² Neŋ kwitnan kwitnan sambe wem name mamayet ma olat olat palen mamayet ilizuzut nâma ŋep penan mambein. Nim nalak nalak mti mama ma kamber palen mama ma nimwian wian palen mama ma meuyet tip alañ nâpeŋ mama ekŋen ke yaŋan mnâmti mama sekŋ beye.

¹³ Kilaisiyan winde name windemak mamayap ma egalen windeyete neŋ kwitnan kwitnan sambe bee ŋep mmâbap.

¹⁴ Yanŋut neŋ olat olat palen manepema in napmukulem mnewien keyepmti neŋ ingat nâma dolakŋan penan bein.

¹⁵ Pilipai mkaengatan am in ilin nâip. Neŋ Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋan Penanŋat mulup yanbemti Masedonia msat pempti mulup mmebanen dapmelaŋge notnan ekŋenan belak mame in etaŋ segeset napmukulem mkwabien.

¹⁶ Ma neŋ Tesalonaika msalen met mulup mamimtemanen in napmukulem mti segeset bandim omba penan mamnamkwatemien.

¹⁷ Wa mânep milawat keyete etaŋ nâmti ku zeyap. Mama mimi dolakŋan ke inmagen teman penan tasokbein keyete eyo nâmti zeyap. In ewe kegek mmebewen keyete tosaŋan Kawawaŋan teman indawe.

¹⁸ In nâgât taolet omba penan Epapolodaitas same timkot name tim elimiakti tapmayap. Taolelin beme koge kapi Kawawaŋgat songom sâpe sâpe bume zim pilik sesikŋan dolakŋan mapemtan sepem kegek bein. Sâpe sâpe keboŋ ke Kawawaŋan ekme dolakŋan penan beme olonjen teman penan mamin.

¹⁹ Kawawaŋ ek kwitnan kwitnanŋan sambe penan tazingapm in Zisas Kilaismak tusumti mamaip keyepmti in olat olat palen mame egaŋ kwitnan kwitnan sambe ketalasim indame in tim nimwian mambep.

²⁰ Am sambeyan Geŋ Kawawaŋ Bipm kwizet buŋamdi mwagemti sesewatgapeŋ mamambep. Ke penan.

Zet zemdelaŋ zenzenan

²¹ Neŋmak notnne notnan am nâmkŋepemak pien mamanup nin Zisas Kilais egat mti ingat otnâpeŋ mamanup keyete mti in am nâmkŋepemak noline notnan ekŋen diindome nâmbep.

²² Pien am nâmkŋepemak notnan gapman teman egalen mkaen mulup mamip ekŋenan in kegek indamukumindeip.

²³ Neŋ Amobotnan Zisas Kilaisiyan in keŋ taolet mimindandayete nâmti mandunduyap.

Kolosi

Pâlan Kolosi mkaen am nâmkinpepemak mamaip ekñengat zapat meluwan kapi kumindaye

Zapat meluwan kapi Pâlan kuye. Egan Loma msalen mka katikñan kekpepe tati kuye. Kolosi mka teman ke Loma gapmangalen plowins kwitnan Esia msat teman keyet keñan tazin. Alak pigogak msat ke kwitnan Teki makuip. Pâlan mangeyen kan keyet Kolosi mka teman ke dapmelange msokbeye. Loma gapmanan totatmiminjin ke mtatingut butnanset mamekotemien.

Kolosi dapmelange ke Pâlan ku mwage. Ekñen am Zuda mangeen ku sokbembenan ekñenan dapmelange ke msokbewien. Lukmak Pilemon ma Epapalas ekñengat kwilin zapat meluwan kapiyet keñan tazin (4:12-13). Kolosi ke kegogak ekñengalen mka (2:17) kegogapm nukñan sokbeme Epapalas zet zapat ke timti Pâlyet zesâgât Loma msalen mege.

Nukñan kapigok sokbeye: Amnan Kawawangalen Zet Zapat Dolakñan Penanmak amgalen mama mimi ke pepebemti tim mamayet windenjan ikñak ñen penan mbien. Nâmkinpepe kwitnan belakñangat palen bemti nâmkinpepe penan tazinnok belak nâwien keyet zemâtâtât notnan zeye. Ensel ekñengat sesewatindanda mbiengat nâme kegogak bekanan beye. Angalen nânâ yan kwitnan kwitnan teman ma Kawawangalen zet ke mme pepesut peye. Nukñan sepem kegok sokbeme Epapalasiyan bunam zapat timti Pâlmagen mege. Kolosi dapmelange ekñen Pilemon egalen mkaen maondaktemien.

Zet notekñan teman kapigogan Kolosi zapat meluwan keñan talip:

1:1-14 Zet yanbemti zenzeyelen zet.

1:15-23 Kilais egan Amobotnan penan bein.

1:24-2:7 Pâlan dapmelange ekñengat mulup msâgât sek sindem timti mge.

2:8-23. Amgalen mama mimi etan ke kume topme Kilaismagen mama ke timti mamayelen.

3:1-4:6 Kwatetepman mamayelen zemâtâtât zet notnan.

4:7-18 Zet zeme delan zenzeyelen zet.

¹⁻² Neñ Kawawangañ ikñan Zisas Kilais egalen mulup an neñ mamti egalen Zet Zapat Dolakñan Penan zempalakñan bembeyelen nâmti nakumtetiye. Ma ningat notn Timoti nilisakwep zapat meluwan kapi kumti Kawawangañ amñane ikñangat zapat ombemindenderañ ma am Kilais manâmkinpemti wisat mimipin Kolosi mkaen talip ingat bemalu kozin. Nit Kawawangañ Bipm dundu samalu egan keñ taolet ma keñ sewakñan mimindawe.

Dundundunnan ingat wisikñ Kawawangat manzenup

³⁻⁴ In Zisas Kilais nâmkinpemti Kawawangalen am mamaip ekñen gogot mamimindamti maip keyelen zet zapatnan nit nâwelin keyet dundundayen kan katan Amobotnan Zisas Kilais egat Bipman Kawawangat wisikñ zemti mandundulup.

⁵ Yanbembenan baen Kawawangalen zet penan ke inmagen kopme in Zisasiyan kululunengatnan toti ingat yomgapm gakiye ke nâmkinpemti ek kululun eekgalen webemti mamaip. Naman kogogak webeberjin ekmagen tazin keyan mme noline gogot mimindamti Kilais nâmkinpematilip.

⁶ Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penañ ke in nâmti egalen keŋ taolet mimindame penañ sukwep nâmkĩŋpewien. Sepem kogogak msat kataŋ am sambemagen Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penañ keyañ meti penañŋ Zisasmagen nâmkĩŋpepe msokbeme kwati tasambelen mezin.

⁷ Epapalas ek Kilaisiyelen mulup an dolakŋaŋ nigat notn penañ. Nin nsakwep mulup an dolakŋaŋ. Egaŋ Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penañ keyet yaŋaŋ ningat mundum mnan tati inmagen zemâtâtindaye.

⁸ Egaŋ Emetak Teŋaŋ inmagen gogot mama ke indame keyet penañŋ mamkawaŋ beip keyelen zet zapatnaŋ kot dinitdoye.

Kawawaŋaŋ Kolosi am nâmkĩŋpepeŋin gwatnaŋ mimindendeyet Pâlan mandundumtan

⁹ Kan ingalen zet zapalin yaŋbemti nâwelinen nit yaŋaŋ keboŋ keboŋ keyet oloŋen mti Kawawaŋgat omteŋ mandundusalup. Ma nit egaŋ nânâ indandayelen mawekumti kwitnaŋ kwitnaŋ Kawawaŋaŋ ikŋaŋ nâmtikŋaŋ mamin ke mbep ma Emetak Teŋaŋ nânâ dolakŋaŋ indame mama mimi teŋ Kawawaŋgalen ke mâbep.

¹⁰ In kekok mti Amobotnaŋ nâmtikŋaŋ mbe keyet katnan mambep ma kwitnaŋ kwitnaŋ sambe mbep keyet egaŋ oloŋen mbe. Ma ingalen manjan keyañ mulup kwitnaŋ kwitnaŋ mbep keyet penañŋ sokbemindawe. Kekok mti Kawawaŋ nâmkĩŋpemti mama keyañ inmagen omba sememeyet mandundulup.

¹¹ Kawawaŋ ek winde toŋaŋ keyepm egaŋ winde indandayelen mandundulup. Ma egalen windenaŋ dolakŋaŋ timtati in katikŋaŋ bemti nukŋaŋ sambe sewak sewak ŋep gapuwep.

¹² Kawawaŋgalen zemâtâtât katnanen mama busatnaŋaŋmak mama ke ŋep motitiyet zetik mti ombemindeye. In kan kataŋ Bipmnaŋgat keyet oloŋen palen wisikŋ manzemmambep.

Zisasiyelen mama mimiŋaŋ ma mulupman

¹³ Kawawaŋ egaŋ tambusosok toŋaŋ egalen windeengatnan ndatimti Nemunaŋ gogot penañ mamm egalen zemâtâtâtgat katnanen mama keyet keŋan met ndeye.

¹⁴ Egat tambusosok keŋangatnaŋ ndatiye keyet yaŋaŋ kapigok, egaŋ ningalen yomgat dopmanŋ gakiki keyetnaŋ ndakwitimti lala ndeye. Mti yomm sambe katikpepeyelen kekok mge.

¹⁵ Kawawaŋ amnaŋ ku ekbienanŋgut Kawawaŋgat yaŋaŋ penañ nâsâgât Nemunaŋ Zisasiyet mama mimiŋaŋ keeset ekti Kawawaŋgat yaŋaŋ nânâyelen. Zisasiyaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ sokbembepiŋ tapme Kawawaŋmak mamti manŋe ma egaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ sambe Kawawaŋaŋ mge keyet Amobotnaŋin bein.

¹⁶ Eneyet Egaŋ mamti kululuŋengalen ma msalengalen ma kwitnaŋ kwitnaŋ keŋan wemezin ikŋaŋ msokbeye. Kwitnaŋ kwitnaŋ eekgalen msalen talip ma ku eekgalen kululuŋen talip ma ensel windenjinmak temakwep ma amobotnaŋ windenjinmak ma an damuŋ windenjinmak ke ilinsakwep egat zapat zeme sokbemti egat zetnaŋ kandenjan matalip.

¹⁷ Ek kwitnaŋ kwitnaŋ sokbembepiŋ tapme tipman baen mamkwage. Ma kwitnaŋ kwitnaŋ sambe ke egalen winde keyet palen dolakŋaŋ mawemkwazin.

¹⁸ Ma egat setnaŋ betnaŋ ma pemaŋ ke am nin egat manâmkĩŋpenup keyet yaŋaŋ dapmelanŋeŋane nin. Âpme egaŋ ningat ŋokasetn bein. Enenogat

Egan am gakikiengatnan wawat ke neŋaŋ bem ndemti wage. Mti kwitnaŋ kwitnaŋ sambe keyet ŋoteknaŋ beye.

¹⁹ Kogogapm Kawawaŋaŋ ikŋaŋgat keŋaŋgalak Nemunaŋaŋ ikŋaŋgalen sek sepem ilindiŋ bemisik peye.

²⁰ Keyepmti Kawawaŋaŋ am sambe msalen ma kwitnaŋ kwitnaŋ kululuŋen ma msalen talip ekŋengat nâmti set weyaŋge ke Nemunaŋ peme toti tewen gakime sipmaŋ mulati mamasi msokbeye.

²¹ In eweŋaŋ Kawawaŋgat kasaŋaŋ mamti bekaŋaŋ sepem igak igak mti ŋoktikŋinan Kawawaŋ ku main nâmti bamkumpemti teleŋaŋ mambien.

²² Âpme Kilaisiyaŋ nin masokbeip sepem kekok sokbemti ningalen kasa kasa mamann Kawawaŋmagen tage ke kume totogat tewen kume gakim wati alak nin Kawawaŋmak timet tusumndeme ekmak keŋ kwep bemndeme myuŋguŋgupiŋ teŋ Kawawaŋgat zikatnan ndatime kotapmanup.

²³ Kegok ke neŋ keyaŋgut in nâmkŋpepeen kaliŋaŋ bemti tepum miŋaŋ gwetnaŋ mimiŋaŋ nembon bemti kululuŋen mebegalen webembenin Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋaŋ manzemsokbemindain ke ku ketalasiwep. Mme Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ ke neŋ keyelen mulup an kwaban ke am sambemagen timti msat sambe zempalakŋaŋ bemmâban.

²⁴ Neŋ Kilaisiyelen buŋam zapatnaŋ dapmelange inmagen mkawaŋ bema keyepmti neŋ sek sindem matiyap keyet nâma oloŋen penaŋ beinen keyet penaŋaŋ inlak am nâmkŋpepemak kwabien. Kilais egan sek sindem temaŋ tiye sepem kekok neŋ dapmelange in sambe Kilaisiyet setnaŋ betnaŋnok ingat mti sek sindem tusumti matiap.

²⁵ Kawawaŋaŋ neŋ dapmelangeŋane inmagen zetnaŋ sambe bekapi zempalakŋaŋ bema in indamukulem mimiyeleŋ mulup annaŋ naombem neŋge. Kogogapm neŋ zetnaŋ ke neŋ kupema towewepiŋ; ilindiŋ mandiindoyap.

²⁶ Zet ke kan teepmaŋ penaŋ enzililiŋaŋ tapme am mamkwabien yaŋ alak pi Zisasiyet nembraŋanyaŋ ilin zemkawaŋ bemindame am nâmkŋpepeŋinmagaŋ nâmatâpme delaŋ zein.

²⁷ Keyepmti am Zuda maŋgeen ku sokbembenyaŋ ekŋenmagen Kawawaŋgalen zet enzililiŋaŋ omba penaŋ keyet penaŋaŋ mobotnaŋ penaŋ am nâmkŋpepeŋinmak ingat tuŋguwinan masokbemezin. Kilais keŋinan mamain ek ke zet enzililiŋaŋ takwage keyet penaŋaŋ. Âpme in ekmak mamaip keyepmti kululuŋen egan tazinen ke ekmak moti mamambep.

²⁸ Âpme in am sambe Kilaisiyet yaŋaŋ zemkawaŋ bemindamti nânâ dolak dolakŋaŋ sambe ke diindomti aŋkeŋoo zet mandiindonup. Ke Kilaismagen tusumti egat zapat nâmkŋpepeen katikŋaŋ bemti an penaŋ bemti matalip kekok Kawawaŋgat zikatnan timetindendeyet mandiindonup.

²⁹ Egaleŋ windeyaŋ neŋ namukulem mnemti m eleŋ beleŋ bemneme mulupmaŋ ke sek sindem palen amŋane ekŋenmagen mamiyap.

2

Nâmkŋpepe kaliŋaŋ bemtati zet dâsuki notnaŋ sambe bamkumpewep

¹ Neŋ pigok diindoma nâit, in ma Laodosia am ma am sambe notnaŋ in nâgât zimosetn ku nâip yaŋgut neŋ in nâmkŋpepemak bembeyet sek sindem palen mulup mamiap.

² Neŋ mulup sek sindem palen mamiap ke ingat keŋin mkipmaŋ bembeyet nâmti mamiap. Âpme in nolinaŋgat keŋin bembe keyelen mamayaŋ ke

mme nolinemak keŋ kwep bemti mambep. Mti neŋ in Kawawaŋgalen zet enzililiŋan tazin keyet yaŋaŋ weyaŋ nâmatâtâgat manâyap. Neŋ in ŋoktik dolak dolakŋaŋ keboŋ titiyet manâyap. Kilais egaŋ ikŋaŋ zet enzililiŋan keyet penanaŋ penaŋ bein.

³ Zet penanŋat ŋotekŋaŋ temaŋ ma kwitnaŋ kwitnaŋgat yaŋaŋ nâmatâtâgalen enzilipepenaŋ ke Kilais ek etaŋ keyelen nânâ ma penanaŋ penaŋ.

⁴ Am ŋenaŋ zet kelakŋaŋ mimindamti keŋin mme yuŋguwemagengapmti zet zesowap kapi eweŋanegak saleŋin tiyap.

⁵ Neŋ sekŋaŋ etaŋ beŋan pien mamayap, yaŋgut keŋnaŋ inmak mamti in Kilais nâmkŋipemti ekmagen tusumti mamaip ke otnâmti ingat nâma mobotnaŋ beme oloŋen penaŋ mamimindayap.

Zisas nâmkŋipe mama keyaŋ mama penaŋ bein

⁶ In Kilais Zisas Amobotnaŋ ekmak kakanemuŋ mamayet nâmti ekmak tusuwien keyepmti ekmak etaŋ watekumti mamambep.

⁷ Nâmkŋipepenin keyaŋ kindiŋinok beme Zisasiyet mamaŋaŋ time topme keyet palen imtati semem mobep. Kegok mimiyet zemzikat indandaŋanŋat mbep.

⁸ An ŋenaŋ amgalen ŋoktikeset tetimaemae zet belakŋaŋ ŋen zemti keŋin mme yuŋguwepgat indiksem indeemti mambep. Zet yukwat yukwat keboŋ ke ekŋenaŋ yeŋpawine ekŋengalen nânâ dâsuki notnaŋ ilinaŋgat keŋinan manzeip ma msat palengalen nânâ dâsuki notnaŋ ke timamti manzeip, wa nânâ ke Kilaismagengatnaŋ yek.

⁹ Nâip, Kawawaŋgalen mama mimi ma totatatnaŋ ilindiŋ keyet yaŋaŋ Nemuŋaŋ Kilaismagen sosok sokbemkawaŋ beye.

¹⁰ Keyepmti in ekmak tusumti maip keyaŋ zeinen in egat kandaŋan mamti kwileki ŋeniyet ku olapbep. Mme Kilaisiyaŋ we ŋenaŋ sambe ma ekŋengalen mobotnaŋ sambe ekŋengat ŋenaŋin temaŋ main.

¹¹⁻¹² In eweŋan sekŋin butnaŋ antimti mamamti keyet nâme piliŋ delaŋ zenzeŋepiŋ zemti mamtemien ke am ilin belinan kegok mti mambien. Yaŋ piliŋ alakŋaŋ Kilaismagengatnaŋ titiyelen ke keŋaŋ ekmagen tusumti kegok ke mimiyelen. Kawawaŋ winde toŋaŋ egaŋ Zisas gakikiŋanŋatnaŋ mme wage manâmkŋipenup nin kegogak mamaen mawatnup keyelen piliŋ tu zulutbenn, keyaŋ piliŋ penaŋ bein. Tu zulutbenn keyaŋ keŋ itnaŋaŋ pemaŋ tu nimti gakikiŋaŋnok weŋgeyaŋ mawen mme keŋ alakŋaŋaŋ Zisasmak mamayeen wabennaŋ mamanup.

¹³ In eweŋan mama alakŋaŋ ku timti yommak mamti gakikiyelen zapat mambien. Kegok mamme Kawawaŋaŋ yomm peme mepme ndatim kwati Kilaismak mamaen tusumndeye.

¹⁴ Am sambeyelen yomgat dopmaŋ titiyet zetnaŋ kumpepenaŋ ke mendelet peme mebegalen dopmaŋ Kawawaŋaŋ Zisas tep palen mot kumasasokpeye kan keyet yomgat dopmaŋ titiyelen Kawawaŋaŋ dopmaŋ ku titiyelen zemdelaŋ pemâge.

¹⁵ Kegok mti Kawawaŋaŋ Nemuŋaŋ ketalasime yomgat dopmaŋ tewen gakiye keyaŋ we mobotnaŋ ma windemak ekŋen windenjin mtotindeme delaŋ zeme, egaŋ am sambe ekŋengat zikalinan we mobotnaŋ ekŋen ke ma winde sambe ekŋen tetepulet mindeme ekmâtâbien.

¹⁶ Keyepmti an ŋenaŋ ingat tu meu zigok niniyet zetnaŋ ma Sonda temaŋgat nimwiaŋ wiaŋ mamipgalen yaŋkwesisi ma eyoŋga alakŋaŋ kwapme zigok mimiyelen ma Sabat tagoŋgo kangalen zemâtâtât ekseseyelen notnaŋ ku mâlip zemti indome keyet sukŋaŋ bembepiŋ.

¹⁷ Kwitnañ kwitnañ sambe keboñ keboñ keyet nâman belak elewilinañ etañ keboñ bein. Penañañ bam sokbemberañ ke ilak Kilais yañin.

¹⁸ Ma an ñenañ kwitnañ kwitnañ penañañ pi ilak kie kie baen ege zemti ensel ekñengat kandañinan meti masesewatindain beme in an keboñgalen zet kandañan ku mebep. Am ekñen keboñ keyañ sekñ mmobot igagen mam mti mobotnañ sepem ikñak ikñak keboñ mammip.

¹⁹ An ekñen keboñ keyañ Zisasmak pepebemti kaliñañ penañ kuma talip. Zisasiyañ dapmelange sambe ningat ñokasetn beme nin egat setnañ betnañ ma pemañ mee keboñ benup. Âpme tetekñ temañ ñokasetnnañ gwaen omti tot epeemti setn betnnañ ma pemnañ mee mekoti temakwep tusumndeme sekñ kwep bemti mme segañ sememti Kawawañañ nâme tazin keyet katañ temañ kwatabe.

²⁰ In Kilaisiyelen gakikiñanen tusumti msatgalen winde sambe keñ mamyuñguin bamkumpewienañ naman zigogat in msat kapiyet zapat mamaiwañ mamti mamipnok zii zetnañ mañgawepuip?

²¹ In kwilekiyet zii zet keboñ keyet kandañan mepme egañ “Pi atatapiñ” “Pi ninipiñ” “Pi tañguñgupiñ.” Yukwat yukwat kekok mamimindain.

²² Zet atindândâyelen keboñ tetak ku tapmebe. Belaknik kapi tapmeti yek besâpm. Zemâtâtât zet ke amgalen zeletañ kegogapm am ñep ku indamukulem mbep.

²³ An ekñen keboñ keyañ amgalen nânâ etañ mâti sekñ sek sindem temañ ndamti nin sesewat mulup mene mene mimiyet manndapitilip. Keyepmti nin mulup ke ekman dolakñañ penañnok mambein. Yañgut ekñengalen sesewat ma zemâtâtât zet keyañ keñ itnañañgalen winde ke ku mamtopein.

3

In kwitnañ kwitnañ dolakñañ gwaen tazin keyet webemti nâpeñ mamambep

¹ In Kilais gakikiengatnañ wawatnañmak tusuwiengapmti gwaen Kilaisiyañ Kawawañmak windeen matazin ke kwitnañ kwitnañin bemberañ ke met titiyet keñin temañ keeset bemti webempeñ mamambep.

² In keñin temañ msalen kwitnañ kwitnañ tazin kapiyet bembepiñ; kwitnañ kwitnañ dolakñañ kululuñen gwaen tazin nânâñin keyet peme mepme nâpeñ mamambep.

³ In Kilaismak gakiwienok bein. Mme Kawawañañ mama alakñañ indamti ikñañmak ma Nemuñañ Zisasmak mamain enzilim ndeme manuwen keyet yañañ alak kapigogak ewe ku eksokbembeyelen.

⁴ Mameti Kilais mamayet yañañ ñotekñañ temañ ingat toñinnañ sokbemkawañ beme in egalen bemberañ kegogapm busatnañ senge songa inmak temañ kwep keyet keñan sosok mot sokbemkawañ bemti tabep.

⁵ Keyepmti in mama mimi ekñen kabon kapi keñ itnañañgalen ekñen kemagen ilak gakiwienok nâmbep: imbimak set kileñ mama ma mama mimi okbi okbiñañmak sambe bee ma sebet dindiñ palen kwitnañ kwitnañ notnañ myuñguñgu ma kwitnañ kwitnañ bekanañ mimiyet zet kelakñañ mimi ma an ñeniyelen kwitnañ kwitnañ kakim titi ma kawawañ dâsuki sesewatindanda.

⁶ Am sambe mama mimi mgasik keboñ keboñ mammip ekñen ke maneti bam Kawawañañ mama mimiñin mgasik keyet dopmañ mutumindawe.

⁷ Âpme in eweñañ mama mimi mgasik keboñ ke mmamti keyet nâme dolakñañ beye. Ya pi in Kilaismak tusuwien keyañ in mama mimi

alakñanen tusuwienok bein. Mti in mama mimi bekanan kebon ke bamkumpeme delan zemâgeyepmti mama kapi ewe ku mimiyelen:

⁸ Neñzizij palen mama ma wâm kalem ma keñ kwali kwali mama ma nolinañgat zekuku mimi ma zet sambun zenze ma zet dâsuki zenze. Mama mimi mgasik sambe kebon ke bamkumpeme delan zemâpbe.

⁹ Mti mama mimi mgasikgalen tikñan keñ itnañanñan indamandame set bekanan mebien e ilak bamkumpemti peme tage ke ewe tenjgupin.

¹⁰ Mti in Kilaismak tusumti mama mimi dolakñan Zisasiyan amñane maindain ke Kawawan iñan mama alakñan ke aikindaye kogogapm kan katan in ñoktik alakñan indamti indamukulem mme in Kawawan iñanñgat sepem bemti mama mimi ten mamimobogalen.

¹¹ Keyepmti mange iñak iñak kalañkumti mama keyan inmagen ku tabe. Glik am ekñenan mangenin ñen ma Zuda am ekñenan mangenin ñen ma am sekñin butnan antitiñan ekñenan mangenin ñen ma am sekñin butnan antitipin ekñenan mangenin ñen ma am nembuyengatnan ekñenan mange ñen ma am kalañanñgatnan ekñenan mangenin ñen ma amobotnan ekñen mangenin ñen ma mulup an ekñenan mangenin ñen ke ku mimiñ mamip. Nin sambe bepi Kilaisiyan temakwep pende zamndemti ningat Amobotnan mamti mamdelan zemndein.

Nin dopman mukulem mukulem mti mamambanup

¹² Âpme am Kawawanñgalen zapat mamaip, in gogot mimindamti iñanñgat zapat ombemindeye. Kegogapmti in mama mimi ekñen kapi mkipman beme ingat tip keñin bewe: in am sambe ekñengat kemben mimindamti indamukulem mimindewep. Ma keñ mtot mamti sewakñan palen mama ma ammak ñen belun belun mimipin ma bakbak palen mama ekñen keyan ingalen mama bemâbe.

¹³ In yomgat dopman mututu mulup ke kumbep. Tunjuwinan yungunju sokbeme in yom ke katikpewep. Amobotnanñan ingalen yom sambe bee katikpeme delan zeye, sepem kegogak in ilinak yomgat dopman katikpe katikpe mti mambep.

¹⁴ Kegok mti in gogot palen mama keyan mama mimi dolakñan sambe mamip keyet tepuman bemti tabe.

¹⁵ In Kilaisiyan keññ sewakñan penan mamimindain keyepm in egalen keñ sewakñan keyan indikdamun mme am nâmkinpepeninmak keñ kwep bemti keñ sewakñan palen mambep. In kogok mimiyet Kilaisiyan indakumtetitiñan keyet in Kawawanñgat sikan zemti sesewatpewep.

¹⁶ Mti Kilaisiyelen Zet Zapat Dolakñan Penan ke keñinan mkipman beip keyet penanñan ilinak Kawawanñgalen zet zemzikat inda mme tunjuwinan palakñan bemti wembe. Weme nolineyet ankeñoo zet notnan diindomti ilinsakwep olonen palen mambep. Âpme kan katan silik dundunduninanen sesewat silik ma Kawawanñgalen Zet Itnañanen zet tazin ke silik kuip ma silik notnan Zisasiyet milim kukuñan ekñen ke kumti Kawawanñ sesewatpewep.

¹⁷ Âpme in zet kwileki ñen zesât ma mulup kwileki ñen msât nâmbep beme in Zisas Kilaisiyelen an penan tati mulup ke mti Kawawanñ Bipmanñgat Kilaisiyet pembenanñapmti wisikan zemti sesewatpewep.

Nemba ma mambiwine ekñenan sepem zigok mame ñep bewe

¹⁸ Imbi, in mama mimi dolakñan Amobotnanñan nâmtikñan mamin ke etan mti awin eksem indewep.

¹⁹ An, in imbinine ekñengat gogot mimindamti ku indom kumti sewakñan palen indatim mamambep.

²⁰ An imbi nomba, in mamin biwinangalen zet zeme keyet katan zelin gawepuwep. Kegok mme Amobotnanan ingat nâme dolaknan penan bewe.

²¹ Nomba isisiknan eknenan nenzinzi palen mamambepmagengat nomba biwineyan zet memendepmak yanjepin ku mimindawep.

²² Sisilin an, in msalengalen amobotnanine mamaip ekngengalen zet gawepuwep. Mneti in eknenan indikme pbenan bembeyet etan mulup mbepmagengat eksemti ken olojen palen Amobotnan kululun main egat nâme mobotnan beme amobotnanine msalen maip ekngengat zelin kandan meti mulup dolaknan mti mamambep.

²³ In mulup mbep katan wa am eknenan indikme pbenan bembeyet nâmti ku mbep. Amobotnan kululun main egan indikme pbenan bembeyet nâmti muluwin indandan nâmsemti windember mbep.

²⁴ Mulup keyet tosan kwitnan kwitnan dolaknan Amobotnanmak kululun gwaen bempenan ke mopme indawe. In Amobotnan Kilais egalen mulup mamnup kegok nâmti mulupman windenanben mamambep.

²⁵ An nenan mulupman myunguwe beme an keyan maneti mulupman keyet tosan sepem kegogak tiwe. Amobotnanmagen ken ke ken ke ku matasaingapmti zetnangat penan sobbewe.

4

¹ Amobotnan msalengatnan, ingat Amobotnanin kululun gwaen tazingapmti egat otname mopme sisilin nembanine dolaknan mimindamti kwitnan kwitnan ekngengat ondekmambewien esemti indawep.

Dundundumak mama keyelen set

² Dundundu katikpepepin kenin kaik tapme kwitnan kwitnan nâmbiliweti ke mkatik bemti tambu misa dundunduninanen Kawawangat dundumti wisikn manzemambep.

³ Mti ningat kegogak dundume Kawawangandamukulem mti set aikndeme in Kilais egan Kawawangalen Zet Zapat Dolaknan Penan enzililin nin yomengatnan ndatitiyelen koge tazin ke sosok msat katan zemkawan bewanup keyet set aikndawe. Nejen zet keyet mulupman mmepma keyepmti nati mka katiknan neme talap.

⁴ In nâgât mulup kegok mimiye nâmti dundume Amobotnanan namukulem mimneme nejen Kilaisiyelen bunam zapat nin yomengatnan ndatitiyelen peme koge tazin zet kapi weyan zemkawan bema am sambeyan nâme delan zewe.

⁵ In am nâmkipepepin ekngengat tunguwinan mamti Zisasiye kwizet bunaman zempalaknan bewep. Mti mulup belak mimiye kanin belak kilen walebepgat nâmatâti mbep.

⁶ In zelin sewaknan palen zeme amnan nâme tiknanmak bewe. Kegogapmti am notnangalen yankwesisinangat dopman zigok ma zigok gilik zemti indawep.

Palan Tikikasmak Onesimas zemideme Kolosi mkaen mebun

⁷⁻⁸ Nejen mulup zigok zigok mammelap eyet zapatnan Tikikasiyan iknan ke diindome nâmbep. An ke nâgât notn penan ma Amobotnangalen sisilin an zet gawepupunan teman penan tazin. Keyepmti egan mulup kapiye namukulem dolaknan penan mamin. Keyepmti nejen ek pema inmagen koti zapat sambe ke mimindamti kenin mme elen belen bembeyet nâmti ek inmagen pema kozin.

⁹ Âpme Onesimas ekgut nâmkijpepeen notn dolakŋaŋ ma an zet gawepupuŋaŋ temaŋ penaŋ ilinaŋgat dapmelaŋge keyelen an ekmak Tikikas ilisakwep itdema koti kwitnaŋ kwitnaŋ ninmagen pien zigok tasokbemezin keyet zapatnaŋ diindome nâmâbep.

¹⁰⁻¹¹ Notn Alistakas ek neŋmak nsakwep mka katikŋaŋ kapi ndakot ndeme matalup. Nitmak Banabasiyet donaŋ Makmak Zisas kwitnaŋ ŋen Zastas manzeip egelaŋ in indamukumindeip. Âpme nin Mak peman inmagen kokogat buŋam zapatnaŋ eweŋaŋ zeman nâmbien keyepmti egaŋ maneti kot inmagen patanaŋ zeme ekti in oloŋen mti betnaŋ butempemti mukulem mpewep. Zuda am maŋge sambe ekŋen kapiyet tuŋguwinangataŋ an ekŋen bukapi etaŋaŋ sokbemti Kawawaŋgalen zemâtâtâtgalen katnanen mama keyelen mulupgat namukulem mti mulup mti nâgât keŋ mkipmaŋ mambeip.

¹² Âpme inmagengataŋ an ŋen Epapalas ek Kilais Zisasiyelen mulup an egaŋ kegogak indamukumindein. Mti in nâmkijpepe katikŋaŋ bemtati Kawawaŋgalen zet tazin keyet kataŋ mamti kwitnaŋ kwitnaŋ dolakŋaŋ etaŋ mimiyet nâmti kan kataŋ keŋ sindem palen dunduduŋanen in indabandim mamimindein.

¹³ Neŋ egat yaŋaŋ ŋep nâmâtâlâp egaŋ ingat ma Laodosia animbi ma Ielapolis mkaen animbi maondegip in indamukulem mimiyet sek sindem mulup omba penaŋ matin.

¹⁴ Luk ek ningat notn dolakŋaŋ ma ek an dokta ekmak Dimas egelaŋ kegogak in indamukumindeip.

¹⁵ Âpme neŋ Laodosia mkaengataŋ animbi ma dapmelaŋge imbi nâmkijpepemak Nipa egalen mkaen maondegip ekŋen indamukumindemti zet zeap kapi mediindome nâmbep.

¹⁶ In papia kapi mti animbi makumindame nâme delaŋ zemâpme bam naman beme Laodosia mkaen am nâmkijpepemak mamaip ekŋenmagen mepme maiŋti nâmbep. Âpme ekŋengat kuwan ke neman beme inmagen kopme in maiŋti nâmbep.

¹⁷ Âpme in Akipasiyet pigok zeme nâmbep, Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ timamti zenzeyet mulup sasaŋaŋ zeme ke weyaŋti kakane-muŋ mmeti mdelaŋ zewe.

¹⁸ Neŋ nen penaŋ betnaŋ muluwaŋ kapi kuyap. Neŋ mka katikŋaŋ matalap keyepmti in nâgât kandadapiŋ nâpeŋ mamambep. Kawawaŋgalen keŋ taolelaŋ inmak tatagat nâmti dunduyap.

1 Tesalonaika

Pâlanj Tesalonaika am ekñengat zapat meluwanj ñeñaj kapi kumti beme mege

Pâlanj zapat meluwanj kapi kukñanggat kuye. Eganj Kolin mka temanj tati Tesalonaika dapmelañge ekñengat zapat meluwanj kapi kumindaye. Kolinmak Tesalonaika mka temanj zut ke msat temanj kwepgat keñan talip. Loma gapmangalen plowins iknjak iknjak. Kolinanj Akaia plowinsyet keñan tazin ma Tesalonaikayanj Masodonia plowinis keñan tazin. Kegogapmti Pâlanj Kolin mka temanj tati zapat meluwanj kapi kumti Tesalonaika dapmelañge ekñenmagen beme mege. Tesalonaika mka temanj ke nembu gazenan matazin. Zuda am isikñanj bukñen mme penañ msat mtoñ Glis am. Tesalonaika mkaen Zuda am ekñengalen sesewat mka tage keyepmti Pâlanj Zisasiyanj gakimti wageyelen zet zapatnanj ke met diindome kumâpme Tesalonaika mka pemti Belia mkaen towepme mâtoti mâpme Aten mepmantan (Nembayelen Muluwin 17:1-14).

Pâlanj zapat meluwanj kapi yananj kulekiyet kuye? Eganj Tesalonaika dapmelañge ekñenmak belaknik bukñen tati koge yanjut Pâlanj ekñengat kembenj mtiyepm zapat meluwanj kapi kumindain. Ekñenanj amnanj ek ku mâbien sepem keboñ ke amnanj ekñen indomâpme keyet nâmnukñanj ku mbep nâmtiyepm kumindaye. Ekñenanj nâmkijpepeyen alakñati kobien keyepmti zemgwananj zet notnanj mimindaye. Zisasiyanj sakwep kokogalen zet ke bukñen tembenik zapat meluwanj kapiyet kumindamti zemâtâtât omba penañ mge.

Zet ñotekñanj temanj kapigoganj 1 Tesalonaika zapat meluwanj keñanen talip:

1:1 Pâlanj dapmelañge indamukuye

1:2-3:5 Pâl Zisasiyanj mulup sasañanj ke mimiyelen zemâtâtât zet notnanj kuye

3:6-13 Pâlanj ekñengalen nâmkijpepeñin ma notn notn mamayet tikñanjin omba tatindaye keyet zemsesewatindaye

4:1-12 Pâlanj mama mimi dolakñanj mimiyet zemgwananj mge

4:13-5:11 Pâlanj msatmak kululuj asekmalu menok sambe sokbewe keyet zetnanj zeye

5:12-28 Pâlanj an kwep kwep mukumindemâge

Zet yanjbemzenzeyelen zet

¹ Neñmak Silwanusmak, Timoti, nsakwep kapi tati zapat meluwanj kapi Kawawanj Bipm ma Amobotnanj Zisas Kilaisiyelen am manje Tesalonaika mka temanj talip ingat kumti bemann kozin. Ma egelanj in keñ taolet ma keñ sewakñanj mimindandayet nâmti mandundunup.

Tesalonaika am ekñengalen nâmkijpepeñinanj am notnanj melenj belanj bemindeye

²⁻³ Mti nin Bipm Kawawanjmagen nâmkijpemti kwitnanj kwitnanj dolakñanj sambe mamimelip keyet maotnâmindenup. In Kawawanjgalen am manje ekñenmagen mulup winderanjenj mti Amobotnanj Zisas Kilais kokogalant penañ webemti matalip keyepmti nin mandundunup katanj ingat nâmti Kawawanjat wisikj manzenup.

⁴ Kilaismagen dapmeniņne in kapigok nâit, Kawawaņaņ ingat keņaņ temaņ beme ikņaņgat zapat penaņ indaombemindeye.

⁵ Nin inmagen Kawawaņgalen Zet Zapat Dolakņaņ Penaņ mti kobenn ke wan am ņengalen zet belakņaņ yek. Zet ke Emetak Teņmak ma windeņaņmak e penaņ ekmâtâpmann delaņ zeme ingat tuņguwinan kop-mamti indamukulem mti mambenn keyet yaņaņ ilin nâmndeip.

⁶ In buņam zapat timkitikpenti nin ma Amobotnaņ ikņaņ ndapmâti mambien kan keyet nukņaņ sambe penaņ amnaņ ingat palen bewien. Yaņgut keyet keņan Emetak Teņaņ keņin mme oloņen etaņ bemâbien.

⁷ Âpme in mama mimiņin dolakņaņ ke mme am Masedonia msalen ma Akaia msalen am nâmkijpepemak mamaip ekņenaņ in indikti ingalen set dolakņaņ keyegak mâti mbien.

⁸ Wa in nâme Masedoniamak Akaia msalen ke meti Kilaisiyelen mulup mbien ewan msat zut ke etaņ ku tage nâmkijpepeņinaņgat zapatnaņaņ msat sambe bee mekopme am sambeyaņ nâme delaņ zemâge.

⁹ Nin inmagen kobenn kan keyet in mukulem dolakņaņ mimndawien ma nin zet zemann nânâņak keyegak nopiom notnaņ sambe masesewat-samtemien e peme tapme Kawawaņmagen koti Kawawaņ alik main ma ek penaņ sukwep tazin ek masesewatsaip.

¹⁰ Kegok mti Kawawaņgat Nemuņaņ Zisas kululuņengatnaņ gilik zemti kobe keyet damuņ matalip. Ek Bipmaņaņ gakikiengatnan buteme wati moge. Nin ekmak watekumti manup keyet mti ninmagen Kawawaņgalen weņbowaņ ku sokbewe.

2

Pâliyaņ Tesalonaika amgat tuņguwinan mamti mulup mge

¹ Kilaismagen notnne, nin inmagen ke kot lueņset mamtemen ke wa belak penaņ ku mambenn. Nin mulup ingat tuņguwinan mbenn eyet penaņaņ sokbeye. Keyet yaņaņ ilin ņep nâmtalip.

² Pilipai am ekņenaņ kasa ņenzinziņ minndame keyet keņan nâmisim mamti mulup mbenn e ilin nâip. Yanaman inmagen kegoak mulup mmann am notnaņaņ kasa ņenzinziņ minndame keyet keņan Kawawaņaņ winde ndame epumti ingat tuņguwinan ke mamti Kawawaņgalen Zet Zapat Dolakņaņ Penaņ diindowenn.

³ Nin inmagen mulup kop mbenn ewan nin zet dâsuki diindomti imbiyet zikat ma tetimaemae mulup ku mbenn.

⁴ Kawawaņaņ ikņaņ yaņņ minndigeyaņ nin Kawawaņgalen Zet Zapatnaņ Dolakņaņ Penaņ kapi ņep zenzeyelen beme mulupmaņ kapi ndaye. Keyepmti nin wa amnaņ sekņ mot ndendeyet nâmti ku maminup. Kawawaņ ikņaņ etaņ ningalen mulupgat oloņen mimiyyet nâmti maminup.

⁵ In nâip, nin inmagen kobenn ke wan in mânep ndandayet nâmti zet kelakņaņ mimindasât ku kobenn. E Kawawaņaņ ke nâme egat zikatnan penaņ zenup.

⁶⁻⁷ Nin inmagen ma am notnaņ ekņenmagen kwizet buņamak bembeyet ku manâmtemenn. Nin penaņ Kilaisiyelen zemindendeņaņ an manup keyepmti in kwizet buņam temaņ ndandayet nâmbenek benagen nin bewelep kwisak mimindamann in kwizet buņam temaņ ndawiek. Keyaņgut nin inmak mambennen sewak sewak mamtemenn. Imbi ņenaņ nembaņaneyet gogot mti indadamuņ dolakņaņ mamin sepem kegoak mimindati mambenn.

⁸ Nin ingat tikḡaḡ penañ manâmindenupgâpmti Kawawaḡgalen Zet Zapat Dolakḡaḡ Penañ inmagen zenzeyet tikḡaḡ kwapem penañ tatndain. Yanḡut ke etaḡ yek. Nin ingat nâmtikḡaḡ mamimindenupgâpmti ingapm sek sindem temaḡ matinup.

⁹ Kilaismagen notnne, in nin nnaḡgat sekḡ bandim mimiyeleḡ mulup nukḡaḡ sambe tambuyet ma kasupgat mamtemenn keyet otnâit. Nin Kawawaḡgalen Zet Zapat Dolakḡaḡ Penañ inmagen manzemtemenn kan keyet in sek bandim kwileki ḡen ndandayet ku indawekuwan.

¹⁰ Kegok mti nin Kilais nâmkḡipepeḡaḡ am ingat tuḡguwinan kwetetepeḡ maḡ ma mama teḡ ma mimyuḡḡuḡupḡiḡ mamamtemenn ke in ma Kawawaḡ ilinsakwep ningat mamannaḡgat yaḡaḡ ḡep nâmtâtândeip.

¹¹⁻¹² Nin nempa biwinaḡ nempaḡine indamukuleḡ dolakḡaḡ mamiḡmindeip. Sepem kegokak in an kwep kwep indamukuleḡ mti keḡin mim eleḡ beleḡ bemindemti gwatnaḡ mimindewenn. In Kawawaḡgalen zemâtâtât katnaneḡ mama ke ma mama kanzizit ego egoḡaḡmak ke motiḡtiyet indazemtetime kobien. Keyet in mama mimi dolakḡaḡ Kawawaḡaḡ nâmtikḡaḡ maminen ke etaḡ mti mambep.

¹³ Nin inmagen zet koti zewenn ke wa am ḡeniyelen zet yek e Kawawaḡgalen zet ke zemann in nâmti timkitikpewien keyepmti nin Kawawaḡgat wisikḡ manzenup. Keyepmti pigok zema nâit: Kawawaḡaḡ am nâmkḡipepemak ingat keḡinan mamti mulup mamin.

¹⁴ Kilaismagen notnne, nâip. Kawawaḡgalen dapmelaḡe Zudia msalen mamaip ekḡenaḡ Zisas Kilaismak metusumti mame ilinaḡgat noline ekḡenaḡ kasa ḡenzinziḡ miindamti indomwalet mbien. Sepem kegokak inmagen sokbemindaye.

¹⁵ Zuda am ekḡenaḡ wan nin Kawawaḡgalen mulup kapi mmanḡ egaḡ nâmdeme dolakḡaḡ tabeinmak zemtati mamti Amobotnaḡ Zisas ma Kawawaḡmagen zet mti zenze an indomti eyetnan suluḡ tapme am belakḡaḡ notnaḡ timtoindemti nin mee pi sisipeḡpeḡ minndamti ndapmâtîmâti maminndeip.

¹⁶ Mti am Zuda maḡgeen ku sokbembeḡaḡ ekḡenmagen Kawawaḡgalen Zet Zapat Dolakḡaḡ Penañ diindomann nâmti Kawawaḡmagen keḡ gilik zenze aiikgalen eyo mambekeḡndeip. Ekḡenaḡ kegok mti yom mti mimiek mamkwatnepeme Kawawaḡgalen ḡenzinziḡaḡ sokbemindaye.

Pâliyaḡ keḡaḡ temaḡaḡ ewe Tesalonaika am met indidigat manâmtan

¹⁷ Kilaismagen notnne, inmak kan belatnik kapi segaḡ etaḡ kalaḡ mekoti manup. Âpme nânânaḡ in ku katimindewenn. Keyepmti nin set zigoset aikti kot indiksenup zemti mulup temaḡ maminup.

¹⁸ Nin ḡep penañ kot indikbenakgalenaḡgut kan notnaḡgat kosât mmanḡ Sadaḡaḡ mambekeḡndein. Âpme nenn penañ kan notnaḡgat nenak etaḡ inmagen kokogalen penañ manembemtan.

¹⁹ Nin msalen pi alik mamti inmagen mulup sek sindem ke yaḡaḡ kwilekiyet matinup? Amobotnaḡ Zisasiyaḡ kobe kan keyet inmak nin nsakwep egat zimosetnan lindiḡ motati in ningat keḡḡ mme oloḡen bewe ma nin mulup mbenn keyet penañ in motapme indikbanup keyet nâmti webepḡ mamanup.

²⁰ Ingapmti nin segeyak mti keḡḡ oloḡen mamnup.

3

¹ Keyepmti nin ingat keḡ sindem ke tetak ku nânâyelen nâmtiyepm neḡmak Silwanusmak kapigok nâmtalati nit ndak Aten mka teman tati

² nit Timoti Kilaismagen meniñnit ek nitmak Kawawañgat mulup mam-nup ek pemalu eweñan inmagen koge. Egañ Kilaisiyelen Zet Zapat Dolakñañ Penañ mampalakñañ bein kogogapmti egañ indamukulem mme Kilaismagen nâmkijpepeñin windenañben ñep butem wat indendeyelen mulupmañ mge.

³ Kogogapm inmagengatnañan kukñañ palen tati gilik pemti naman mamañin itnañan ku mebep. In nâmtalip kukñañ keboñ kapi Kawawañan nin titiyet nâmti bempeye.

⁴ Nin in eweñan amnañ sisipeñpeñ mimindawep e mandiindomtemenn. Keyet katañ masokbemindamkwazin e in nâip.

⁵ Âpme neñ ingat keñ sindem tetak ku nânâyelen nâmti keyepmti Timoti inmagen pema nâmkijpepeñinañgat yañan eegalen koge. Mneti Sadañan tetimindeme ningalen mulup belak penañepiñ benakgapmti ek pema koge.

⁶ Keyañgut Timotilak ninmagen gilik pem koti ingalen nâmkijpepeñin ewe tapme nolinañgat keñin mambein keyet zapatnañ ilak minndame nâmbenn. Nin inmagen mulup pembenañ mbenn ke nâmti in kot ndidikgalen manâip nin sepem kegogak imkot indidikgalen manâinup.

⁷ Kilaismagen notnne, ninmagen nukñañ ma sisipeñpeñ kogein ingalen nâmkijpepeñin ewe kaliñan tazin keyet zapatnañ nâmbenn keyañ keñi m eleñ belañ bemndeye.

⁸ In Amobotnañmak penañ wetekumti ewe mamambep beme nin keyañ keñi m eleñ beleñ bemndeme nin nukñañ sambe e ñep timann dukñnanen mopme mulup nâmisimti mbanup.

⁹ Nin mulupmnañgat penañan in sokbewien ke nâmti keñi segeyegañ bemisikme oloñen palen tati Kawawañgat wisikñ manzenup.

¹⁰ Nin tambu msa pi Kawawañan set ñen aikndame in ewe kot indikti nâmkijpepeñinan nukñañ ñen taindain beme ke ekti indamukulem mimiyet nâmti dundundu mulup katikñañ maminup.

¹¹ Kawawañ Bipm ikñañ ma Amobotnañ Zisasiyañ set ñen weyañme inmagen kokogalen nâmti mandundunup.

¹² Nin Amobotnañan indamukulem mimindeme tunñuwinan ma am notnañ ekñenmak gogot palenegak etañ mamayet nâmti mandundunup. Sepem kegogak nin ingat gogot mimindamti manup.

¹³ Kegok mme Amobotnañan gwatnañ mimindeme tapmetnepeme Amobotnañ Zisasiyañ gilik zem koti am egalen bembeñan indatimkobe kan keyet in Kawawañ Bipmgat ñenzimoseñan keñin kwetetepmañ ma yompiñ piyañ motabepgat nâmti mandundunup.

4

Amnañ mama dolakñañ mamayet Kawawañan nâme tikñañ mambein

¹ Pinan kwileki ñengat kumindasowap. Kilaismagen notnne, in nin mama mimi dolakñañ Kawawañan nâmtikñañ mammnen keyet yañan zikat indamann ekbien. Ke mâti mamip. Kegogapmti Amobotnañ Zisasiyet pembenañgapm mama mimi dolakñañ kapi tusumti ewe penañ mimiyet nâmti meluwañ mimindanup.

² In zet zemzikat indam mbenn e Amobotnañ Zisas ikñañgalen zet penañ e in nâip.

³ Kapi Kawawañan in mimiyelen nâmtikñañ mamm ma egañ in imbimak set kileñ mamapiñ kwetetepmañ penañ mamayet manâin.

⁴ Keyet mti an kwep kwewan imbi wasâti Kawawaŋgalen seleset dolakŋaŋ maip sepem kegogak imbi kwep wati egat nâme mobotnaŋ beme mukulem mpemambe.

⁵ Mamti in am Kawawaŋ ku manâmkinpeip ekŋenaŋ imbiyet eyak mti set kileŋ mamaipnok ku mambeŋ.

⁶ Nin eweŋan Kawawaŋgalen nânâ tazin ke mâti pigok diindowenn. An ŋenaŋ an ŋeniyet imbiŋaŋ menzem wabe beme Amobotnaŋaŋ an keyet yomaŋgat dopmaŋ mobotnaŋ penaŋ mutumsawe.

⁷ Kawawaŋaŋ nin imbimak sek kileŋ mamayet ku ombemndeye egaŋ ikŋaŋ mama mimi nâme dolakŋaŋ mambein ke mti teŋ mamayet ombemndeye.

⁸ Keyepmti an ŋenaŋ zet ke zemtalabe beme egaŋ amgat ku zemtalabe Kawawaŋaŋ Emetak Teŋaŋ manndain egat zemtalabe.

⁹ Keyepmti in Kilaismagen noline ekŋengat keŋin bembe keyet nin zemâtâti meluwaŋ ku kumindandayelen. Noline tunŋuwinanen mamaipgat keŋin bembe nânâ ke Kawawaŋaŋ ikŋaŋ eweŋan keŋinan baen bempaye.

¹⁰ Penaŋ sukweŋ, nolinaŋgat keŋin bembe nânâ ke in keŋinan tazin keyet mti in am Kilais nâmkinpepeŋaŋ Masedonia msat katan mamaip ekŋen indamukulem mimindewien keyepmti Kilaismagen notnne in mama mimi dolakŋaŋ kapi ewe weyaŋ tusum mimiyelen nâmti diindonup.

¹¹ In mama mimi mtot sewakŋaŋ palen mama keyet nâme mobotnaŋ bewe. Mti belinaŋ muluwin mme weme ilinaŋgalen keyetnaŋ tim nimti mamambeŋ. Zet e eweŋan inmak ke mamti diindowenn.

¹² Sepem kegok mbep beme in am nâmkinpepeŋinpiŋ ekŋengat zikalinan mama mimiŋin dolakŋaŋ sokbewe. Mti ilinaŋgat sekŋin ekdamuŋ mti mambeŋ.

Amobotnaŋ gilik zemkopme kwitnaŋ kwitnaŋ kapigok sokbewe

¹³ Kilaismagen notnne, nin in am gakikiŋaŋgat yaŋaŋ pigok diindomann nâit. Am nâmkinpepeŋin Kawawaŋmagen etaŋ ku tazin ekŋen webembeniŋinŋapm nolin gakime keyet si kemben omba mamip, kegok in ku mbep.

¹⁴ Zisas gakimti ewe gilik zemti wage yaŋ maneti Kawawaŋaŋ naman zempeme gilik zemkosâpmnen am Kilais nâmkinpempti gakiwien ekŋen koindati ilinsakwep mebeŋ. Zet kapi penaŋ e nâmkinpem tatiyepm zenup.

¹⁵ Zet kapi Amobotnaŋaŋ ikŋaŋ zeyeen keyegak nin sakwalamti diindonup. Amobotnaŋaŋ gilik pemkobe kan keyet am aligaŋ am itnaŋaŋ gakikiŋaŋ ekŋengat damuŋ tapmann ekŋenaŋ am sumengatnan ŋeŋaŋ wabeŋ.

¹⁶ Amobotnaŋaŋ ikŋaŋ kululuŋengataŋ kopmambe am ningat zet busup kuwe ma Kawawaŋgalen ensel ŋeŋaŋ bembeyaŋ kwizet kume Kawawaŋaŋ lumun temaŋ kumbuwe. Kilaisiyaŋ topme am ek nâmkinpemamti gakikiŋaŋ ekŋenaŋ ŋeŋaŋ am sumengatnan wapmâbeŋ.

¹⁷ Wapme wapme keyegak Kilais nâmkinpepeŋaŋ alik tabanup nin ma am gakikiŋaŋ ekŋen nsakwep lumaŋ moti muŋgulubugen gwaen Amobotnaŋ aikbanup. Mtiŋgut nin ekmak kwesiŋ mepmamambanup.

¹⁸ Kogogapm zet kapi zenâmti ilinak nâmkinpepeen dopmaŋ mukulem dopmaŋ mukulem mti mamambeŋ.

5

Amobotnaŋaŋ kobe keyet damuŋ tabep

¹ Kilaismagen notnne, kwitnaŋ kwitnaŋ kapi sokbewe keyet kan nin ku nânup. Keyepmti nin Zisas kan keyet penaŋ kobe ke zemâtâti ku kum indasenup.

² Amobotnaŋaŋ kosât mbe kan keyet egaŋ am kambu titi ekŋenaŋ kambu tisât pempetuk makolip sepem kegogak egaŋ pempetuk timkwabe.

³ Amnaŋ pigok zewep, “Kan pi ninmagen mamasiyaŋ weme keyepmti totatat pembedaŋ tatnup.” Kegok zemti tapmnepepe kan keyegak kasa tunjuwinan sokbeme ekŋenaŋ ŋep ku kunzuŋbep. Imbi kambakmagaŋ tatneti nempa sindemaŋ pempetuk masokbemindain sepem kegok sokbemindawe.

⁴ Kilaismagen notnne, in kwitnaŋ kwitnaŋ sokbewe keyet yaŋaŋ ku kandalip. Keyepmti in manepeme Amobotnaŋaŋ kobe kan keyet in ku endilipewep. Am ekŋenaŋ nânâpiŋ tapmetnepepe an kambu titi ŋenaŋ kopme ekti maendilipeip sepem kegok ku mbep.

⁵ Nin msayet sosok mamti mama mimi pembedaŋ maminup. Wa nin am tambuyet enzilim mamti mama mimi bekaŋaŋ mamip ekŋen keboŋ yek

⁶ keyepmti in eksepeŋ mambep. In am notnaŋ ekŋenaŋ muluk maweip kegok ku mambep. In Kilais kokotnaŋgat damuŋ eksepeŋ kaik tabep. Am tu katikŋaŋ nimti sebelin sukŋaŋ beme mulukgat manzalim talip kegok ku mbep.

⁷ Am muluk weweyelen ekŋenaŋ tambuyet muluk mawep ma am nânâŋinpiŋ ekŋenaŋ tambuyet tu katikŋaŋ nimti keŋin kileŋ beme tambu sutnan kaliyaŋ kwisagat matalip.

⁸ In msayetgalen am keyepm nin tu katikŋaŋ nimti keŋ kilom ku mbanup. Nin nâmkinpepe ma am notnaŋgat gogot mimi keyaŋ mowenok sembe mti mambanup. Kawawaŋaŋ yomengatnan aŋgalaŋndewe ke aiikgalen webem mama keyaŋ sipakandak bunduŋinok beme munduŋ mambep.

⁹ Kawawaŋaŋ nin wa sek sindem ndamti ndawalalatgat ku ndaombemndeye. Egaŋ Amobotnaŋaŋ Zisas Kilaisiyet pembedaŋgapmti teziŋ ŋandaŋgalen selengatnan gilik zemti ndatitiyet ndaombemndeye.

¹⁰ Nâip, egaŋ nin ekmak mot mamayet nâmti ningat mti gakiye. Keyepmti nin ewe alik mambanup ma gakiwanup beme egaŋ kobeŋ nin nsakwep ilindiŋ ndatime mopmâbanup.

¹¹ Keyepmti in sepem mamip kegogak nâmkinpepeŋinan notnaŋaŋ notnaŋ gwatnaŋ mpem notnaŋaŋ notnaŋ gwatnaŋ mpem mti mukulem mukulem mti mambep.

¹² Kilaismagen notnne, in damuŋine tunjuwinan mamti mulup windenaŋbeŋ mamip ekŋengat nâme mobotnaŋ beme zelin gawepumti ekŋengat kandaŋinan mtot mambep. Ekŋen keyaŋ mama mimi dolakŋaŋ zikat indamti zemusuwetindeme in ke mâti mimiyet nâmti Amobotnaŋaŋ ikŋaŋ ombemindeye.

¹³ Ekŋen keyaŋ ingat tunjuwinan mulup mamip keyepmti in ekŋengat nâmindeme mobotnaŋ igagen penaŋ beme gogot mimindewep. Mti ilinaŋgat tunjuwinan mamasiyaŋ weweyet eyo mulupmaŋ kaliŋaŋ mbep.

¹⁴ Kilaismagen notnne, nin in pigok penaŋ mimiyet diindosâpmnup. In am wisatoŋ ekŋen an keŋoo mimindewep ma am kingapeŋ maip ekŋen zemgwatnaŋ mimindeme windenaŋbeŋ tabep. Ma am sugak sugak maip ekŋen indamukulem mimindewep. Mti am sambe ekŋenmak sewakŋaŋ palen etaŋ mambep.

¹⁵ Nâip, in am ŋenaŋ myuŋgum indame in dopmaŋ sepem kegogak ku mimindawep. In ilinaŋgat tunjuwinan mama mimi dolakŋaŋ etaŋ mti

eyetnaŋ am notnaŋ ekŋenmak sepem kwep kegogak mmambep.

¹⁶ Kan katarŋ oloŋen palen mambep.

¹⁷ Mti tambu msa dundupeŋ mamambep.

¹⁸ In Kilais Zisasiyet zapat mamaip keyepmti in nukŋaŋ palen mamti Kawawaŋgat wisikŋ zepen mimiyet nâmtikŋaŋ mam.

¹⁹ In Emetak Teŋaŋ ammagen mulupmaŋ msâpmme e ku mautukek pemambep.

²⁰ In amnaŋ Kawawaŋmagengatnaŋ zet matimzep. Zet ke zemtalatpemtii windenŋaŋ ku mtot pewep.

²¹⁻²² In zet sambe nâmtimti weyaŋ mendesim ekti pembenŋaŋ weyaŋ mimkitikpemtimitati bekaŋaŋ notnaŋ bee time mepmâbe.

²³ Neŋ Kawawaŋ an keŋ sewaktoŋ egaŋ in indapmme kwetetepmaŋ bembeyet nâmti egat mandunduyap. Egaŋ in indadamuŋ mme nâmamaŋin ma keŋin ma sekŋin esemteŋ kakanemuŋak manepeme Amobotnaŋŋ Zisas Kilaisiyaŋ kobe.

²⁴ Kawawaŋaŋ am ikŋaŋgat nemunambaŋane penaŋ bemti mamayet zetik mimindeye keyet penaŋaŋ elak in eyo ke sokbemti mamaip.

²⁵ In nin Kawawaŋaŋ ndamukulem mimiyet nâmti kegogak dunduwep.

²⁶ Âpme nâgât weŋnok in Kilaisiyelen dapmelanŋe notnaŋ maip ekŋen ke notn mimindemti indamukum belin butemindewep.

²⁷ Âpme neŋ Amobotnaŋgat zikatnan pigok zemkatikbeyap. In zapat meluwaŋ kumbema kozin kapi mti Kilaisiyelen dapmelanŋe sambe ke maip ekŋen makumindame nâme delaŋ zewe.

²⁸ Amobotnaŋŋ Zisas Kilaisiyelen keŋ taolelaŋ inmak kwesiŋ wemeti wembe.

2 Tesalonaika

Pâlanj Tesalonaika am ekñengat zapat meluwanj kapi kume sek zut beye

Pâlanj zapat meluwanj kapi ewe dapmelange sekem kwep ekñengat kuye. Eganj am notnanj ekñenmagen nâmyunjunjunj notnanj tage keyepmti zapat meluwanj kapi ewe kuye. Pâlanj msat sekam kwewegak tati zapat meluwanj kapi kuye.

Zet ñotekñan kekok sekam kwewegak. Zisasiyanj gilik zem msalen kokotnanjgalen zetnanj. Setnanj zigok kopbe ma katnanj zigok mbe keyet zetnanj kuye. Pâlanj nângeen eganj ewe alik tapmame Zisasiyanj sakwep penanj kokotgalen e nâmtiyepmti zapat meluwanj kapi sakwep kan teepmanj ewe ku mepme kumindaye.

Zet ñotekñanj temanj kapigoganj 2 Tesalonaika zapat meluwanj kenjan talip:

- 1 Zet yanjbemti zenzeyelen zet notnanj ma am mukumindedeyelen zet.
- 2 Zisas gilik zem kosâpmgat weyanjeksemti tabep.
- 3 Zet notnanj mukulem mimiyelele zet.

1 Nenmak Sailasmak Timoti nin Kawawanj Bipm ma Amobotnanj Zisas Kilais egalen manje Tesalonaika mka temanen matalip ingat papia kapi kumti beman kozin.

2 Kawawanj Bipm ma Amobotnanj Zisas Kilaisiyanj kenj taoletmak kenj sewakñan indandayelen nâmti dunduyap.

Kawawanjanj mama mimi nnanjat sepemanj nâmti keyet katanj dopmanj mutumndawe

3 Notnne, nin ingat mti kan katanj Kawawanjat dundumti wisikñ manzenup. E ingalen nâmkijpepejinanj omba tasemein ma ilinagak ñenanj ñengat kenjin beme keyanj kekok omba tabeingapmti ingat mti kogok mmanj ñep mambein.

4 Âpme in amnanj sisipeñpeñ mimndame sek sindem palen olat olat mamti kilen nâmisim mamti nâmkijpepejin atam kili kili mti mamaip. Keyet nin nâmann mopme keyet zapatnanj mka katanj Kawawanjgalen am manje sambes mandindo metnup.

5 Kawawanjanj in ñep penanj egalen zemâtâtât katnanj mamayet kukñanjat ombemindeyeen yanjanj msokbembe elak kapigok: in sek sindem matimkwalip keyanj ku mtotindeye in nâmisim mame Kawawanjanj ingalen mama ke ekti indaombemindendenjanj ke tenj penanj soksokekamak.

6 Âpme am in sek sindem maindaip ekñen Kawawanjanj yomin keyet katanjak nâmtati sek sindem dopmanj indame tiwep.

7 Yanjut eganj in ma nin sek sindemengatnanj kwaletndeme sewakñan mambanup. Kekok ke Amobotnanj Zisasiyanj kululunj kenjangatnanj enseljanen wundenjin ombamak ma tanjam balem kenjan patanj pemti kosâpm kan keyet sokbewe.

8 Ke koti eganj am Kawawanjat makandapeip ma Amobotnanj Zisas Kilaisiyelen Zet Zapat Dolakñan Penanjat wisat mti ku manjawepup ekñen dopmanj bekananj omba mutumindasâpm.

⁹ Am eknen kebon keyan tosanin tezin nandan delan zenzepin tiwep. Apme Amobotnangalen mundum windemak matazinen elemiak ego egojanmak keyetnan kalan indeme ilinak bejan penañ meti mambep.

¹⁰ Apme Amobotnangalen kokot kan keyet Kawawangalen am neneyan sesewatsawep ma am namkinpepemak eknenan nâme mobotnan beme dundumsawep. Apme in nin Kawawangalen Zet Zapat Dolaknan Penañ diindomann namti in penañ sukwep namkinpewiengapmti in kegogak mbep.

¹¹ Kegok mme nin Kawawangnan mme ingalen mama mimiñinangat katan iknan bemti indakumtetiyeen ke penañ keyet kenan mamobotgalen mene mene mandundunup. Yan Kawawangnan namti winde indame in am sambe set ke ma ke weyanindendeyelen manâyap ma in Kilais manamkinpeipgarm muluwin weyannti mmane mdelan zenzeyet mandunduyap.

¹² Mme in Amobotnan Zisas egalen kwitnan mmot pemti sesewatsawep ma egan in kogak mmotindewe. Ke Kawawan ma Zisas Kilais egetgalen keñ taolelidangalen penañngat kegok mimindandan keyet mene mene mandunduyap.

2

Kilaisiyan kosâpmme kapigok sokbewe

¹ Namkinpepeen notnne, neñ ingat wekuyawen kapigok: Amobotnan Zisas Kilaisiyan kan kosâpmnen Kawawangnan nin Kilaismak ondekndeme tabanup keyet nâpen talit.

² Am notnanan Amobotnangalen Kan kokogat zenzenan ilak koge. Pâlan kogok zeme nânzemti zeip keyangut zet ke penañ yek. Golan zenze an zet nen zenzenan mene keyet zeye keyangut zet ke dâsuki. Ma Zet Zapat Dolaknan Penañmageset zeyeen mene keyet zeye ma papia nen kuyeen keyet zeye mene zeme namnuknan mimipin. Zet eknen ke dâsuki etan.

³ In am notnanan Amobotnangalen Kan koge tetimaemaeset zeme keyet nâme penañ ku bewe. Amobotnangalen Kanan kokogalen ewe ku sokbeme amnan kuknanngat kasa nenzinziñ Kawawanmak mbep keyan kasa notnan ânân ke omba penañ sebemindewe. Ma an bekanan penañ tezin nandanngat zapat mamain egan kegogak sosok sokbemkawan bewe.

⁴ Mti egan Kawawangalen sesewat mka temanen motati, “Neñ kawawan,” kegok zewe. Ma egan Kawawan ma nopiom notnanngat nâme mobotnan mambein eknen ke kegogak kasa etan mimindawe. Mti egan iknanngat kwizet bunaman mimwati kwitnan kwitnan sambeyet windenjin mtopemâbe.

⁵ Neñ ingat tunguwinan mamti zet kapi mandiindomteman ke keninan tazin ke in nep namâtâlip.

⁶ In kegogak nâip alak kapi Kawawan an bekanan penañ ke yanjanmak peme bekanngat mulupman omba ku tapm. Yalak maneti Kawawangnan kasa teman msokbembeyelen kanan saye ke sokbeme egan bekanngat mulupman omba mbe.

⁷ An bekanan penañgalen mulup enzililiñ Kawawangalen zii zet mamtotpein kelak yanbemti mulupman mamin keyangut bangat nuknan zigok penañ sokbembeyelen ke ewe sokbembepin tazin. Tapmotnepeme Kawawangnan zemkulumpeme tazin ke pilik pemti nâmpeme bekanngat mulupman mkawan bemti sosok omba penañ mbe.

8-11 Egan kejin walatme zet penangat kejin beme Kawawaŋaŋ indagalalaŋgalen ku nâwiengapm an bekaŋaŋ penaŋ ke Sadaŋaŋ ŋeŋaŋ bempemti winde sepem igak igak same am indatetim indemti egaŋ mulup wundenambeŋ mti mulup mamanan manap sepemaŋ igak igak mbe. Mme egaŋ teziŋ ŋandaŋeset walelegat tapmâlipmagaŋ omba penaŋ tetimindewe. Am ekŋenaŋ kekok mamip keyepmti Kawawaŋaŋ amgat kejin myuŋgume amnaŋ an tetimaemae toŋaŋ egalen zet dâsuki ŋen “Neŋ kawawaŋ,” manzein ke manâmkinpeip. Kegok mme an bekaŋaŋ penaŋaŋ sosok sokbem kawaŋ bewe yangut nanan Amobotnaŋ Zisasiyaŋ koti an bekaŋaŋ ke busatnaŋaŋgaŋ saŋga sonŋaŋaŋgalen wundenanaŋ ome wundenan sukŋaŋ beme zewelegaŋaŋaŋ kume gakiwe.

¹² Kegok mme penaŋaŋlak am zet penaŋ ŋotekŋaŋ bamkumpemti kwitnaŋ kwitnaŋ bekaŋaŋ mimiyet tikŋaŋ etaŋ manâip ekŋen ke waleletgat zapat bewep.

In nâmkinpeepen katikŋaŋ bemtabep

¹³ Notnne, Amobotnaŋaŋ ingat nâme tikŋaŋ penaŋ mambein. In am Kawawaŋaŋ ikŋaŋgaŋ zapat tipman baenen aŋgalaŋindendeyelen nâmti ombemindeye. Emetak Tengat windeen ma in zet penaŋ ŋotekŋaŋ nâmkinpeme keyaŋ in indabumkomti musuwepme Kawawaŋ ikŋaŋ nemboŋ teŋ bewep. Keyepmti nin ingat Kawawaŋ kan katan wisikŋ manzemanup.

¹⁴ Keyepmti nin inmagen Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ diindowennen keset nâmkaliŋ beme Amobotnaŋ Zisas Kilaisiyelen am bemti mama ego egoŋaŋmak ilinsakwep timti Kawawaŋgaŋ ŋenzimosetnan mamayet indaombemindeye.

¹⁵ Kegogapm notnne, nin zet penaŋ nâmtimti ke naman belak dembusegaŋ ma papiaeset zet zemzikat indammebenn e in weyaŋti kakanemuŋ timti kaliŋaŋ bemti tabep.

¹⁶ Mme Amobotnaŋaŋ Zisas Kilais ma Kawawaŋ Bipm ek ilidangaŋ keŋ taolelitdaŋgapmti ingat gogot mamilup. Ke zikat ndamti bamgalen webe-mbe dolakŋaŋ ma bamgalen keŋ wawat ke ndawun.

¹⁷ Nin keyepmti Ek ma Amobotnaŋ Zisas Kilais dundum idamann ingat kejinan egelaŋ mulup mmalu egaŋ kejin mme wawagalen ma kwitnaŋ kwitnaŋ sambe in mamip ma zet manzeip keyet gwatnaŋ mimindendeyelen mandundunup.

3

In Kawawaŋaŋ ndamukulem mimiyet dunduwep

¹ Nâmkinpeepen notnne, nin zet kapi zemdelaŋ zemann nâit. In Kawawaŋgaŋ dundume egaŋ ndamukulem mimndeme Amobotnaŋgalen zet zemann keyaŋ msat katan sakwep palakŋaŋ beme kwizet buŋamaŋaŋ mwatonzewep keyet sakam ingat tuŋguwinan sokbeye keboŋ.

² Am sambe ilindiŋ Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ ku nâmkinpeipgapm am notnaŋ ekŋen am bekaŋaŋ mamti nin ndawaleletgalengapm in Kawawaŋ dundum same egaŋ nin mukulem mimndemti ndagalaŋ ndewe.

³ Amobotnaŋ egat in keŋ zutmak ku mimiyelen egaŋ ŋep mukulem mimindewe. Egaŋ winde indamti indikdamuŋ mme an bekaŋaŋ penanaŋ ku indawalebe.

⁴ Amobotnaŋaŋ ndamukulem mme nin zet diindowenn ke gawepupen mamti mamobep kogogapmti nin ingat nâmtetem ku mamnup.

⁵ In Amobotnanaŋ nânâ omba Kawawaŋgalen gogotnanaŋat indain ma Kilaisiyaŋ mme in keŋin mgwatnaŋ mimindeme nâmisim mamobepgat mandundunup.

Am wisat toŋ ekŋenaŋ mulup mbep

⁶ Notnne, Amobotnaŋ Zisas Kilais egaŋ kwitnanen golaŋ zet pigok zemann nâit, zet zemzikat indam mben ke am notnanaŋ ku gawepumti belak kileŋ mamti mulupgat nânâpiŋ mamip. In an ekŋen keboŋ kemak notn notn ku mbep.

⁷ Nin eweŋan yaŋbemti set katnaŋ zikat indamâbenn set keeset nâmti mebegat ku kandalip. Set ke ewe mâbep. Nin eweŋan inmak mambennen nin wisat palen ku mambenn.

⁸ Inmagengatnaŋ meu tosaŋaŋpiŋ belak ku nimbenn. Yek. Nin tu meuyet ingat wekumann in nukŋaŋ tiwiekmagengapmti nin tambu msa mulup windaŋaŋberŋ mti keyetnaŋ sek bandim mimiyet mukulem aikbenn.

⁹ Wa nin tu meuyet in ŋep ku indayaŋkwesisiyelengapmti kegok mbenn yek. Nin set keeset set katnaŋ ke zikat indamann in ningalen mama mimi ke ekti keyegak mâti mamayet nâmti kegok mbenn.

¹⁰ Nin inmagen mamtemennen ingat kapigok diindowenn, “An mulup mimipiŋ wisat mti mambe beme ek meu ku same nimbe.”

¹¹ Âpme inmagengatnaŋ zet pigok kopme nâwenn, “Am notnaŋ ekŋenaŋ mulup mimipiŋ belak wisat mmamti zet belak belakŋaŋ e zeme tikŋaŋmak etaŋ beme zetetek manda maip.”

¹² Am ekŋen keboŋ keyet Amobotnaŋ Zisas Kilais egat kwitnanen zemkatik bemti golaŋ zet pigok zemann nâit. Ekŋen weyaŋ tomtati muluwin mme penaŋaŋ sokbeme keyetnaŋ timtati nimbep.

¹³ Notnne, in mulup yaŋaŋmak mamip ke esemteŋ mti mimiek mbep; katikpepepiŋ.

¹⁴ Zet papiaen kumti indanup kapi an ŋenaŋ ku gawepun beme eksem-peme igak penaŋ mamti sakambuk penaŋ mbe.

¹⁵ Wa ke ek kasa penaŋ nâmppepyet ku zeyap. Naman ek nâmkŋepepe angapm golaŋ zet dalinaŋ meniŋinaŋgat manzepnok zewep.

Zet zemdelaŋ zenze zet

¹⁶ Nin ingat Amobotnanaŋat dundumann ek ikŋaŋ keŋ sewakŋaŋ toŋaŋaŋ in keŋ sewak mama ke kan kataŋ indawe.

¹⁷ Neŋ Pâl meluwaŋ kumindayap kapi nanaŋgat betn penaŋaŋ kuyap. Mme papia sambe makuyawen kapigok betnnaŋ meluwaŋ makumdelaŋ zeyapgapmti kapi kuyap.

¹⁸ Amobotnanaŋ Zisas Kilais egalen keŋ taolelaŋ inmagen weme in keyet keŋanen meti mamayet dundayap.

1 Timoti

Pâlanj Timoti egat zapat meluwan nenan kumti saye

Pâlanj zapat meluwan kapi kuye yangut sekaman nen kuye. Zapat meluwan notnan kuknangat tapmeliwen ke egan dapmelange mka ma msat dende keyet kumindadana. Âpme Timotiyet kuin kapi zapat meluwan an kwegat kuye yangut zet keyet kenan tazin ke am sambe nep makumti winde titiyelen. Pâlanj mka katiknan ku tati zapat meluwan kapi kuye yek; egan zupman mamti kuye.

Timoti ek Pâlanj mulup annan mtetime mulup ilitsakwep mmebun. Timotiyet mamañ Zuda mangeengatnan âpme bipman Glik an (Nembayelen Muluwin 16:1). Pâlanj Kawawanngalen Zet Zapat Dolaknan Penan nenan timegeen Timoti nâmkipepe aige (Nembayelen Muluwin 14). Bamgat Pâlanj ekmak mamayelen ombempeye (Nembayelen Muluwin 16). Pâlanj Timoti peme iknak mepmamti mulup mge keyet zemgwanan zet kapi kumsaye. Iknek zempeme dapmelange tunguwinan mamti mulup mimiyelen msaye. Mulup annan tototat zigok tatagalen zet sekam iknak iknak ke zemâtâtât mulup omba penan mge.

Zet noteknan teman kapigogan 1 Timoti zapat meluwan kenan talip:

1:1-11 Zet yanbemti zenzeyelen zet

1:12-17 Pâlanj Kawawanngalen ken taoletnan ekmagen wemsaye keyet zetnan zeye

1:18-20 Yanan eneyet ankenoo zet ke zemâge

2-3 Dapmelange indikdamun mimiyelen zemâtâtât zet

4 Eknen am zemyungunngu omba mamip eknenmak set zigoset zemusuwewet mimiyelen zet

5:1-6:2 Am mange iknak iknak dapmelange kwegat tunguwinan talip eknenmagen mulup mimiyelen zemâtâtât

6:3-19 Mama mimi yungunngunan omba weyawanngalen zemâtâtât zet

6:20-21 Zet zemdelan zenze zet

¹ Kawawan Angalalan ma Zisas Kilais egat nin mawebenup. Egat mulup an nen mamti egalen Zet Zapat Dolaknan Penan zempalaknan bembeyelen nâmti nakumtetiwan.

² Timoti, nen gâgât meluwan kapi kumgayap. Gen nâmkipepeen nemun penan benik. Kogogapmti Kawawan Bipm ma Zisas Kilais ningat Amobotnanngalen ken taolet ma angalanngogot ma ken sewaknan genmak tatagalen nâmti dunduyap.

Pâlanj Timotiyet zet kilom zemyungunngu an ekngat ekseseyet zein

³ Âpme nen Masedonia msalen mesât mti kapigok apitilim gewan, “Gen Epesa tati am notnan am zet katnan dâsuki sakam igak igak tadiindop eknen ke zemkulumindewanik.”

⁴ Gen eknen bemzet dâsuki ma gulugalakneyet kwilin etan omai main tapmip ke penanepin keyepmti zemkuluminde. Set kebon keyan Kawawanmagen nâmkipepeyet setnan ku manzuluzin. Âmandanda setnan etan manzuluzin.

⁵ Nen golan zet yanng kapigok in mimiyet nâmti zeya, in gogot dopdop mbep. In gogot ke ken kwetepmanengatnan kobe ma nânânin kilen mamaip kemagengatnan yek ma Kilaismagen nâmkipepe tuwat tuwat palen mamaip kemagengatnan ku kobe.

⁶ Am notnañ ekñenañ zet zeyap ke bamkumpemti selin myuñgunpemti kopa zelen gwidikbien.

⁷ Ekñen zii zet Mosesiyan Kawawañmagen titiñan keyelen an zikat indanda igagen kwakwagalen mamip keyañgut ekñenañ zelin tazeip ke yañan ku nâmti keyet windenañ mamip.

⁸ Yañgut nin nânup zii zet teñ mamâti mip beme keyañ dolakñañ mambein.

⁹ In pigok penañ nâit, zii zet sambe kewan am tenğat yek. Kelak am zii zet ku mamâlíp ma am keñ katik ma Kawawañgat ku manâme mozin ma ayomtoñ ma am esesenpinñ ma Emetak Teñ ku mamâlíp ma am mambiwine maindome gakip ma am notnañan am sambe maindome gakip,

¹⁰ ma animbi set kileñ mama ma anañ anañan timambet wewe ma imbiyan imbimak timambet wewe ma amnañ am nolin kambutiti ma am dâsukitoñ ma am nolinañgat zet dâsukiyet zemkatikbembe ma Kilaisiyelen dapmelañge mama mimiñinañ zet katnañ penañ tazin ke ku mamâlíp ekñen keyelen.

¹¹ Zet katnañ penañ am zikat indandayelen ke ilak Zet Zapat Dolakñañ Penanen Kawawañan mamsokbein. Ke Kawawañan neñ zempalakñañ bembeyelen nañge. Zet keboñ keyañ Kawawañ pembenañgat windenañ dolak dolakñañ keyet sesewatpepeyelen diindom zikat ndamamm.

Pâlan Kawawañgat pembenañgat wisikñ zein

¹² Neñ mulupmnañgat winde Kilais Zisas Amobotnañnañ manaingapm wisikñ penañ zeyap. Egañ neñ mulupmañ ke ñep mbap e nângeyepm name mulupmañ ke mamiyap keyepm egañ neñ ombemneñge. Neñ keyet wisikñ zeyap.

¹³ Neñ penañ egat eweñan ku nâmkijpemti egat bekanañ zewan ma amñane sisipeñpeñ mimindewan ma kwelat kumpemti kwileki tapmiyap ke ku nâmtiyepm mbanañgut Kawawañan neñ añañan gogot mneñge.

¹⁴ Kogok tapmnepe ma ningalen Amobotnañ ek neñ keñ taoletnañ bemi-sisikñañmak bem mnemti nâmkijpepe ma gogot mimi keyet yañan Kilais Zisasmagen tusumneñge.

¹⁵ Zet kapi penañ sukwep keyepmti neñ manâyawen am sambeyañ kapi nânâyelen Zisas Kilaisiyan msalen toti am yom toñañ nin timkwatndeeye. Ninmagengatnañ nâgât yomnañ am sambe sebemindein.

¹⁶ Keyañgut Kawawañan nâgât añañan gogot mge ewan Kilaisiyan neñmagen mulup mge e sepsepnok keyepmti am yomtoñ ekñenañ ke ekti nâwep ek an sewakñañ. Kogogapmti notnañan ñep kapi nâmti mama kanzizit Kawawañmagen tiwep.

¹⁷ Mama katikñañgale Amobotnañ ku gakikiyelen ma amnañ ñep ku gigigalen. Geñ Kawawañ kwewetan mamanik. Amnañ Geñ eksemgemti sesewatgepen mamti mamambep. Ke penañ sukwep mğañgayelen.

¹⁸ Timoti, nâmkijpepeen nemun benik keyepmti neñ apitilim gesowap kapi mbanik. Eweñan geñ Kawawañgale anañ muluwen gesâti ekñenañ gâgât Zet Zapat Dolakñañ Penañ zemkawañ bembeyelen Emetak Teñañ nâmbiliwepme weme ombemgeye keyet zemgwatnañ mgewien. Keyet Amobotnañgale muluwen geñ zedañ an kasayen dolakñañ maâin keboñ bemti âwanik.

¹⁹ Mti nâmkijpependi katikñañ bemti tapme keñdi damuñ mmane kwetetepmañ tabe. Am notnañ ekñenañ keñin damuñ mme kwetetepmañ ku tage keyepm nâmkijpepenin kwalepme delañ zeme kileñ mekobien.

²⁰ Ekñenmagengatnañ an zut Aimenias ma Aleksandia egelañ sepem kekok mbun. Egelañ ñoktik dolakñañ kapigok ku tiwungapmti neñ eget Sadangat betnan bemidema nukñañ omba idame keyañ idamukulem mme egelañ Kawawañgat zet kwelat ewe ku kuwalup.

2

Sesewatmak mamayelen zet

¹ Zet ñen mobotnañ penangat neñ apitilingeyap e pigok: Geñ an nâmkñepepeñinmak ekñen diindomane ekñenañ am sambeyet nâmti Kawawañgat kwileki ñengat teñ dunduwep ma dundundu temakwep mbep. Ma yañkwesisieset ma wisikñeset benti Kawawañgat dundum sawep.

² Msatgalen amobotnañine ma am notnañ mundum temanen talip ekñenañ nin ndadamuñ mme nin sewakñañ ma mamasi palen mamti Kawawañ eksempemti am sambeyañ mama mimi dolakñañ mamnupgat dundum sawanup.

³ Kegok mamnup keyañ Kawawañ Angalañ egañ keyet nâme dolakñañ ma ñep bein.

⁴ Kawawañañ am sambe ikñañgalen zet katnañ penañ ke nâmatâtâgalen manâin ma Egañ am ekñen bekañañinangatnañ angalañindendeyet manâin.

⁵ Kawawañ kwewetañ mamain. Mti Kawawañ ma am ningat tungupmnan an kwep Zisas Kilais ek an sek tiyeyañ mamamndain.

⁶ Kawawañañ am sambe ndaangalalangalen nâñge ke msokbembeyelen kanañ penañ kopme Kawawañañ Zisas Kilais am sambe yomengatnañ ndatitiyelen ketalasimpeme koge.

⁷ Neñ yañañ keyepmti Zisas Kilais egalen mulup an neñ mamti egalen Zet Zapat Dolakñañ Penañ zempalakñañ bembeyelen ma zikat indanda mamayet nâmti zemnemti am Zuda mañgeen ku sokbembeyañ zet penañ ñotekñañ indandayet ma nâmkñepepeyet nâmti zenewien. Zet ke dâsuki yek; neñ penañ sukwep zeyap.

⁸ Keyepmti neñ am Kawawañgalen mulupgat kenin bembeyañ ekñengat pigok nâyap, ekñenañ zet zapat pembenangat ondedagen belin time mopme dundusâti nolinañgat ñenzinziñ ma zekañkan mee bamkumpemti dunduwep.

⁹ Ma imbi ekñengat kekok pigok nâyap, ekñen sâk melakandu pembenañ miak bewangut ego egoñañmak yek weyañti miak bep. Ma ñok sepem yañañ yañañ igak sek mmobotgat ku elengewep. Ma elemiak tosañañ mobotnañ golañ weyayañañ mee ku miak bep. Ma sâk melakandu tosañañ temañañ kwititiñañ sek mmobotgat ke ku miak bep.

¹⁰ Imbi Kawawañ masesewatpeip ekñengat mama mimiñin elimiak pembenañ keboñ mti mamayet nâmti zeap.

¹¹ Imbi ekñenañ buzak mamti damuñ ekñenmagen mulup zigok mimiyet yañañ mnâmti ekñengat kandañinan mambep.

¹² Neñ imbi notnañ ekñenañ zikat indanda mulup mimiyet ma imbiyañ angat mobotnañ mamayet ku nâmindeyap; ekñen buzak tati nânâ etañ nâmbep.

¹³ Kawawañañ Adam kukñañgat mge bam Ewa mme sokbeye.

¹⁴ Adamañ Kawawañgalen zemkatikbembe ke nâñgeyañgut tetimae toñañ imbimageset koti tetimideye ke sukñañ benti Kawawañgalen zet kuluye. Mme imbiyañ tetimaemae tongalen zet nâmti yom mge.

¹⁵ Keyet Kawawanaj nâme nep beme imbi nâmindame namba ambebelinan eknenaj nâmkipepenmak ma gogolinmak kenjin kwetetepmanj ma weyanji mambep enenogat eknenmagengatnanj An Anjalalanj ke sokbembeyet zenzenaj.

3

An dapmelange nenaj beme ekjengalen zet

¹ Zet kapi penanj. An nenaj dapmelangeyelen nenaj beme kwasâgât nâit beme eganj mulup pembenanj penangat nân.

² Âpme dapmelange nenaj beme eknenaj myungungupinj mamti imbi kwewetanmak mambe. Eganj njotik dolaknanj etanj mâti mama mimiñanj damunj mbe. Am sambe eksempewep. Eganj am mamanananj notn mimindemti mkananj indewe. Mti an zikat indanda dolaknanj penanj mambe.

³ Eganj tu katiknanj omba nimti kenj kilenj ku mbe. Eganj kenj kasa sakwep ku mbe. Eganj zekanjkanpinj; kenj sewaknanj palen mambe. Eganj mânepmak bembeyet kenanj temanj ku tabe.

⁴ Eganj imbi nembanjane nep weyanj indikdamunj mimindewe. Mti nembanjane indamusuwet indeme eknenaj zetnanj gawepumti dolaknanj eksempewep.

⁵ An eganj imbi nembanjane nep ku maweyanjindikdamunj min beme ek Kawawanjalen dapmelange ekjengat nenajin tati nep ku indikdamunj mbe.

⁶ An nâmkipepe alaknanj tususunanj eganj dapmelangeyelen an nenaj nep ku bembeyet mneti eganj sek mmobot omba min beme ek Sadangat zet zemdelanjpepe mimiñanj kegogak eganj keyet palen mowebe.

⁷ An ke am sambe dapmelange ku bembenanj eknenaj eksempewep mneti ektakalimti Sadangalen ankapipilen kume Kawawanjalen kwit zapatnanj towembemagengat.

An damunj dolaknanj ekjengalen mama mimiyyelen zet

⁸ Dapmelangayelen damunj eknenaj kogogagak mama mimiñin dolaknanj mamambep ma mamanananjgat eksesenanjmak mbep ma eknenaj wain omba ninipinj ma mânepgat eiyakgaleset mulup ku mbep.

⁹ Eknenaj Kawawanjalen zet katnanj penanj zemkawanjbembenanj ke kenj zutpinj atam tabep.

¹⁰ Eknen ke kuknanjat yanjin mekme tenj mamengut indeme damunj mulup mbep.

¹¹ Imbi damunj eknenaj kogogak mama mimiñin dolaknanj mambep ma eknenaj zekukunpinj mamti eknenaj njotik dolaknanj etanj mâbep. Ma kwitnanj kwitnanj nâmsemtenj mamip.

¹² Dapmelangeyelen an damunj eknenaj imbi kwep esemtenj wabep. Kegok mti imbinembanjane nep weyanji indikdamunj mbep.

¹³ An damunj eknenaj mulup dolaknanj mbep katanj kwilin mwapme windemak tati Kilais Zisas nâmkipepenin nep sosok zemkawanj bewep.

Nâmkipepeyelen zet katnanj penanj

¹⁴ Neñ koti gigigalen nâyap ya ku kolap beme meluwanj kumgayap kapi makuwanik.

¹⁵ Keyangut sakwep ku kobap beme meluwanj kuyawen kapi makumti am nâmkipepeninmak zigok mamayelen ke zemâtâtindawe. Nin Kawawanjalen nemunamba manje keyet butnanj. Manje keyanj Kawawanj

mama toṅaṅ egalen dapmelange temaṅ ke Kawawaṅgalen zet katnaṅ penaṅ ke bandim mti ekdamuṅ mamin.

¹⁶ Zet katnaṅ ekṅen kapiyaṅ ningalen zet enzilim tazin ke alak msokbemkawaṅ bein:

Egaṅ an penaṅ sosok sokbemkawaṅ beme am sambeyaṅ ekbien.

Emetak Teṅaṅ egalen yaṅaṅ sosok penaṅ mkawaṅ bemti zeye, “Kilais ek an teṅ toṅaṅ penaṅ.”

Âpme ensel ekṅenaṅ ekbien.

Maṅge kataṅ am sambeyaṅ kwit zapaṅnaṅ mepmâpme nâmâpbien.

Msalengalen am sambeyaṅ ek nâmkiṅpemâbien

ma Kawawaṅaṅ kululuṅ busatnaṅ keṅaṅ tetimoge. Nin zet keyet keṅ zutmak ku mnup. Nin nânuwen zet ekṅen keyaṅ penaṅ sukwep bein.

4

An zemyuṅguṅgu notnaṅgat zet

¹ Kawawaṅgalen Emetak Teṅaṅ alak pigok zemâtâti manzein, “Bam am notnaṅaṅ nâmkiṅpepe peme tapme ekṅenaṅ zet we bekaṅmagengatnaṅ gawepumti ekṅengalen zet yuṅgu yuṅgu ke an zemyuṅguṅguyelen keṅinan beme am keṅin omba mamyuṅguip.”

² Zemzikat indanda keboṅ ke an dâsukitoṅ ekṅenmagengatnaṅ. Ekṅenaṅ, “Nin zikat indanda dolakṅaṅ mamnup” manzeiwaṅgut ke penaṅ yek. Yominaṅgat sakambuk ku mamip ma keyaṅ mme keṅin gakikiṅaṅnok maip.

³ Am ekṅen keboṅ keyaṅ Kawawaṅgalen dapmelangeyaṅ awembiṅ bemti Kawawaṅmak tâtâjin tazin ke mme mgasik bewe zemti manzemzikat indaip. Ma Kawawaṅaṅ meu zeme sokbeye ke am nâmkiṅpepemagaṅ wisikṅ dundum samti nimti zet katnaṅ penaṅ ke nâmâtâtâgat zeme sokbembeṅaṅ ke ekṅenaṅ meu ke ku niniyet manzemkulumindeip.

⁴ Kawawaṅaṅ kwitnaṅ kwitnaṅ sambe mme sokbeye ke pembeṅaṅ etaṅ. “Mgasik,” zemti ku peme mebegalen. Neṅaṅ kwitnaṅ kwitnaṅ tim nsâti Kawawaṅgat wisikṅ zemti nimbe.

⁵ Eneṅogat kwitnaṅ kwitnaṅ sambe ke Kawawaṅaṅ zetnaṅaṅ zeme sokbeme ekme dolakṅaṅ beme iṅṅaṅgat zapaṅ nâmindeyeyet nin timnsâgât wisikṅ zemti dundumsawanup.

⁶ Geṅ zet zemâtâtât timti mâpmanik ke am nodine nâmkiṅpepemak ekṅen diindowanik beme geṅ Kilais Zisasiyelen mulup an penaṅ bewanik. Kegok mti giti kogak nâmkiṅpem manik ke giṅgiṅ mbanik ma an dapmelangeyelen zemâtâtât mam indanik. Zet katnaṅ tiwananen ke ewe nânâ mulup mamambanik.

⁷ Kegok tati bem zet ke zet katnaṅgat kasaṅaṅ penaṅepiṅ ke bankumpemti keṅgaleset keyet mulupmaṅ mmamoti nâmkiṅpepe dolakṅaṅmak mama ke mmambanik.

⁸ Segeset pembeṅaṅ tatatgalen titok titok mambutenup ke zawatpiṅ mamayelen mamnup ke neṅwaṅgut keṅ butemti nâmkiṅpepeen kaliṅaṅ bemti mamayelen set ke ma ke mimiyelen neṅ penaṅ. E eneyet egaṅ penaṅaṅ alak msalen kapi maaiknup ma bamgat penaṅaṅ kogak aikbanup.

⁹ Zet kapi penaṅ sukwep penaṅ. Ke am sambeyaṅ ilindiṅ neṅ nâmṅti nâmkiṅpepeyelen.

¹⁰ Nin webembenn Kawawaṅ mama toṅaṅ ma Anṅalalaṅ Anmagen tazin. Ma am egat manâkiṅpewen yomengatnaṅ matimkwatindein. Nin keyet nâmkiṅpemti sek sindem palen mulup katikṅaṅ penaṅ mti mimiek mamnup.

¹¹ Geŋ zet zemâtâtât sambe zemâtâtgayap ke am zemzikat indamane nâmbep.

¹² Geŋ pemane an ŋenaŋ gâgât an zomolim zemti mtogengepiŋ. Yek, geŋ an imbi nâmkĩŋpepemak sambe ekŋengat ŋenaŋin ma zikat indandaŋin benti zet zenzendi ma mama mimindi ma gogot mimindi ma nâmkĩŋpependi ma mama kwetetepmaŋ mamandi keyaŋ sosok tapme ekbep.

¹³ Geŋ nâgât damuŋ damuŋ kan mambaniknok ke windenaŋ Kawawaŋgalen zet dapmelaŋge makumindawanik ma dindom zikat mimindawanik.

¹⁴ Kawawaŋgalen an ŋenaŋ belin ŋokdan benti Kawawaŋgalen zet zem-palakaŋaŋ bembeyet zemgewien. Mulup ke ku pemane towembe.

¹⁵ Geŋ kan kataŋ wisatpiŋ ke tati mulup alak zeyap ke kakanemuŋ mbanik. Kogok mmame mulup mimindaŋgat penanaŋ sambeyan sosok ekmâtâbep.

¹⁶ Geŋ gitaŋgat mama mimindi weyaŋti damuŋ mbanik ma am zikat indandandi kogak weyaŋti damuŋ mbanik. Kan kataŋ geŋ kwileki ke giŋgiŋ mti mbanik. Geŋ kogok mbanik beme ku walebanik geŋ mama kanzizilen kwabanik. Mme am zedi manâiwaŋ kogogak ku walebep ekŋenaŋ mamaen kwabep.

5

Am mama mimi kapigoset indatimambep

¹ Geŋ ailip ŋen tetim mesât zet ŋenzinziŋ ku msawanik. Geŋ zet sewak sewakŋaset bipdaŋgat zeweknok dunduwanik. An sipkotem ekŋen kogak dapmeniŋ katnanen indatim mambanik.

² Imbi ilip ekŋengat kegogak mamne zemti sewakŋaset diindowanik ma imbi sipkotem ekŋengat kogak ipmne zemti keŋ kwetetepmanen tejeset indati mambanik.

Dapmelaŋgeyaŋ imbi kwambet indikdamuŋ mbep

³ Imbi kwambet penan nemunambaŋinepiŋ ekŋen ke eksem indewanik.

⁴ Âk imbi kwambet ŋen ek nemunambaŋane ma iŋsokŋaŋne talip beme ekŋenaŋ kukŋaŋgat mukulem ekmagen ma ilinaŋgat mambiwinemagen mbep. Mama mimi sepem keboŋ keyet Kawawaŋaŋ nâme dolakŋaŋ mambein.

⁵ Âpme imbi kwambet keyaŋ igak mame am ŋenaŋ ekdamuŋ ku mamm egaŋ webemenaŋ Kawawaŋmagen benti tambu msa kataŋ dundunduyen mukulem mpepeyelen mayanŋkwesin.

⁶ Âk imbi kwambet ŋenaŋ iŋkaŋgat sekŋaŋgat tikŋaŋ mamâzin elak alik mainaŋgut keŋaŋ ewenaŋ gakikiŋaŋ.

⁷ Zet kapi imbi kwambet ma nemunambaŋine zemâtâtindame weyaŋti mamme am ŋenaŋ ku zemkwelat mimindawep.

⁸ Âk ŋenaŋ iŋkaŋgat sipbutnaŋ ma mamnotnane ku indikdamuŋ min beme egaŋ nâmkĩŋpepeŋaŋ iyaŋti am nâmkĩŋpepepiŋ ekŋengalen bamen tototnaŋ penan bein.

⁹ Imbi kwambet kwilin kilom timti kwambet mangeen tususupiŋ. Imbi kwambet ekŋen kabon kapi indikdamuŋ mbep. Kwambet keyaŋ an kwewetaŋ wawatnaŋ ma nup kanaŋ 60 bein

¹⁰ ma mama mimiŋin notnaŋ kapigok ekbep. Egaŋ nemunambaŋane weyaŋti indatim mamkwage. Ma am mamananan indameti mka indaye. Ma sekŋaŋ mtoti dapmelaŋge nâmkĩŋpepeŋinmak notnaŋgat mulup mge.

Ma am nukɔnanen tapme mukulem mimindeye ma mulup notnaɔ pembedaɔ keɔnaɔ keyet bemti mamkwatan. Imbi keboɔgat ekbep.

¹¹ Âk imbi kwambet sipkotem egaɔ kwilin dapmelanɔgeyaɔ indikdamuɔ mimiyelen tususupiɔ. Mme ekɔnaɔ aimbiɔ bembeyelen tikɔnaɔ man-dame an wati Kilais bamkumpewepgapmti

¹² ekɔnaɔ ekmak kukɔnaɔgat tâtâ mbien keyepmti yommak bewep.

¹³ Ekɔnaɔ kogak kan walaletgalen yaɔnaɔ mnâmti mka ɔngatnaɔ mka ɔnen mamotolip. Kegok etaɔ yek, ewe mme bekaɔnaɔ beme dekuku mimi ma nenn nâyaɔ nâyaɔ an damuɔnok mulup zet manzeip. Ma ekɔnaɔ zet ku zenzeyelen ke manzeip.

¹⁴ Keyepmti neɔ nâma imbi kwambet sipkotem ekɔnaɔ awembiɔ bemti nempa indambeti apnemaɔnaɔ ma mkaɔnin ekdamuɔ mmambep. Kogok mti weyaɔ mame am notnaɔ nâmkɔɔpepepiɔnaɔ ningat kwelat ku kuwep.

¹⁵ Eneyet imbi kwambet notnaɔ ilak set pembedaɔ bamkumpemti Sadan mâbien.

¹⁶ Keyepmti dapmelanɔge imbi ɔnenmagen imbi kwambet notnaɔ egat ap-nemaɔnaɔnemak maip beme egaɔ indikdamuɔ mbe. Âpme dapmelanɔgeyaɔ ekɔnen keboɔgat nukɔnaɔ pupu yek. Imbi kwambet ɔnen igak penaɔ main keboɔ etaɔ indikdamuɔ mbep.

Dapmelanɔgeyaɔ damuɔnaɔ indikdamuɔ mbep

¹⁷ Âpme an damuɔnaɔ muluwin dolakɔnaɔ mamip ekɔnen keyet nâmindeme mopme an ɔneɔnaɔ Kawawaɔgalen zet zenze main ma an zikat indanda nâmti weyaɔ indikdamuɔ mti eksemindewep.

¹⁸ Kawawaɔgalen Zet Itnaɔnanen meluwaɔ mimiɔnaɔ kapigok tazin, “Makau apmaɔnaɔ wit imenzaɔme katnaɔnaɔ bululuɔ zem totogalen mulup-maɔ tapmti meu nsâpmmme kaɔgalemaɔ bekekekiɔ.” *(Zii Zet 25:4)*

Ma sepem kogogak mulup anaɔ tosaɔnaɔ ɔnep titiyelen.

¹⁹ An ɔneɔnaɔ an ɔneɔnaɔgat ɔnep beluɔ beluɔ zet ombem zeme nânâpiɔ. An zut ma tuk ekɔnaɔnaɔ zet sakam kwep zemti bandim mme nâme penaɔ bewe.

²⁰ An ɔneɔnaɔ yom mme geɔ am notnaɔ ekɔngat zikalinan zet msamane an notnaɔ ekɔnaɔnaɔ ekti kiɔgabep.

²¹ Kawawaɔnaɔ ma Zisas Kilais ma enselɔene ekɔngat zikalinan dindomti ingat zemâtâtât kapi mâti ken ke ken ke ma notn notn katnan betetnaɔ ku mbep zemti diindoyap.

²² In am Kawawaɔgalen mulup an winde indandayelen belin ɔnokɔnan bembeyelen abak abak ku mbep. In am yaɔnin nâmatâtâtpiɔ mneti ilin yommak bewepgat eksemti kwetetetmaɔnaɔ mamambep.

²³ Âpme geɔ sek zawat susuk mpeɔnaɔ mamnikgapmti tu etaɔ ninipiɔ; wain isikɔnaɔ kambakdi mukulem mimiyelen ɔnep nimbanik.

²⁴ Âpme am notnaɔgalen yomin ɔnep sosok eegalen ma yominanɔgat dopmaɔnaɔ mutumindandayelen sosok matazin. Yaɔngut am notnaɔgalen yom bangat zemdelan zenze kanen sokbeme ekbanup.

²⁵ Sepem keboɔgaɔgak mama mimi dolakɔnaɔnaɔ sosok ɔnep eegalen, ma notnaɔnaɔnaɔ sosok penaɔnaɔnaɔ ku eegalen ke tetak ku enzilim tabe.

6

Sisiliɔ an nâmkɔɔpepepemaɔ ekɔngalen zet

¹ Am nâmkɔɔpepepemaɔ sisiliɔ etaɔnaɔ mamip ekɔnaɔnaɔ an mobotnaɔnaɔnaɔgat nâme pembedaɔnaɔnaɔ beme mobotnaɔnaɔnaɔ talip nâmti eksemindewep. Kogok

mme am nenan Kawawangat kwizet buñaman ma Kilais nâmkijpepeyelen zetnangat ku zeme tobe.

² Ma an mobotnanjin ekjen nâmkijpepejinmak zemti keyet sisiliñ mulup an ekjenan ku mtotindewep. Eksemindemti ekjengat mulup msâgât ekme nolin nâmkijpepeen tazin nâmti sek bulâlâñ mulup ku mbep. Sisiliñ an in an mobotnanjin Kawawangat nâmtikñan miminden ekjengat in muluwin winderanber mbep.

Mânep milawatgat eyak ku mbep

Zet zeap kapi zemzikat mimindamti kejin buteme ke mâti mbep.

³ An nenan nânâ sakam igagen tazikat indain ma Amobotnan Zisas Kilaisiyelen zetnan penan ke nâme ñep ku bein ma mama Kawawangat nâme dolakñan mambein zet ke zikat indandanñan ku mâzin

⁴ an ke belak sekñan etan mamimozin ma an ke nânânñan bugan ku tazin. Kejanen kwitnan kwitnan bekananñan misik tazin. Egan zet mdândândâ ma zet yanñan zem guluk gilik omba mamm. Zet mdândândâyelen kebon keyan penanñan kapigok mamsokbein: keñ kuku mimi, atindândâyet setnan kabembe ma am nolin ñeniyet manâmbekambein ma an notnangat kwelat makun ma

⁵ an ekjen kebon ke zet mmot mtot mti kejin yungume delan zenzenan ma nânânjinpiñ penan ekjenan zet penan bamkumpewien. Mti nâme Kilaisiyelen zapalan mânep milawat sokbemndasem zemti mamip.

⁶ An nenan mamanan Kawawangat mama mamayelen manân ke mâti mezin beme keyan mânep milawatmak mama keyan sebempein. Ekmagen zigok tasain kelak ñep kemak.

⁷ E zigogak? Nin msalen talak kobenn ya nan mane mesât belak betn mobenber mebanup.

⁸ Kegok keyepmti nin meu ma sâk melakandu tatndain beme keyan nnanngat sepem ñep bein.

⁹ Âk am nenan milawatmak omba bembeyelen manâiwan tetimaemaen sukñan beme Satangalen kapipilen maindon. Âpme kejin kwilekiki bekanan ma waleletnanmak keyet tikñanñan bemisikti keyan indamandame walelet kaliñan metobep.

¹⁰ E eneyet mânepgat keñ omba bembe ke yom notnangat ñotekñan. Notnan ekjen ke wemindandayelen omba nâmti nâmkijpepejin katikpeme kilom mekogeyan bamgat keñ sindem ma nukñan omba aikindaye.

Pâlan Timoti mama kanzizitgat yanñan zemzikat sain

¹¹ Timoti, geñ Kawawangalen an mamananikgapmti kwitnan kwitnan kebon ke eksempemti kunzun mebanik. Geñ teñ mama ma Kawawangalen mama nâmtikñan mnen ma nâmkijpepemak mama ma gogotmak mama ma katikñan bemti tatat ma sewak palen mama keyet giñgiñ mbanik.

¹² Mti nâmkijpependangat mulupman winderan bemti mbanik. Kegok mmeti giti mama kanzizit tiwanik. Mama mimi kabon kapiyet Kawawangat gakumtetime geñ nâmkijpependi am sambeyet zikalinan zemkatik bemane nâmbien.

¹³ Kawawangat kwitnan kwitnan sambe mamanan maaikindain egat zikatnan ma Zisas Kilais egan Pontias Paillet egat zikatnanen kiñgagapiñ iññangat yanñan penan zemkatik beye. Egat zikatnan geñ kapi mimiyet zemkatik beyap.

¹⁴ Ke geŋ neŋ zemgeya ke gawepumti mammopmane nnaŋgalen Amobotnaŋ Zisas Kilaisiyaŋ gilik zemkobe. Gawepumti tapmopmane am ŋenaŋ geŋmagen keyet yomaŋ ŋen aiikpiŋ mbep.

¹⁵ Kawawaŋaŋ kanaŋ beyeyaŋ tazin kan beme Kawawaŋaŋ Zisas sosokpeme kobe. Geŋ Kawawaŋ am sambeyaŋ sesewatgewep ma geŋ kwep winde toŋaŋ ma ŋenaŋ sambeyet ŋenaŋin ma amobotnaŋ sambeyet Amobotnaŋ.

¹⁶ Geŋ kwewetaŋ gakikipiŋ busatnaŋ temaŋ keyet keŋan mamaŋ ke am ŋenaŋ mebegalen yek. Geŋ an ŋenaŋ ku giga ma ŋep ku gigigalen. Amnaŋ nâmgeme mobotnaŋ bewe ma winde gaŋgaŋaŋ ewe wemgamtî wemobe! Keyet nâmtî dundunganup. Ke penaŋ.

Am mânep milawalin temaŋ ekŋengalen zet

¹⁷ Msalen am mânep milawalin temaŋ mamaip ekŋen sekŋin ku mobotgalen diindomane ekŋenaŋ webembe mânep milawalin waleletgalen keyet ku bewep. Ekŋenaŋ Kawawaŋin kwilekiki kwapem matalasimndame oloŋen palen matimanup ekmagen webebeŋin bewep.

¹⁸ Mti zemindemane mama mimiŋinan kwileki pembedaŋ ke mbep ma mama mimiŋin dolakŋaŋ keyaŋ semem mopme ekŋenaŋ kwileki ke ma ke omba indawep ma am eleŋ beleŋ bemti mukulem mukulem mimindewep. Mama mimi dolakŋaŋ ke ekŋenaŋ mânep milawalinok timti mambep.

¹⁹ Sepem kegok mti ekŋenaŋ Kawawaŋaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ tosa temaŋ bangat timambep keyaŋ luanŋaŋ katikŋaŋ penaŋ weyaŋ bewep. Kogok mti keŋinan ŋep mama penaŋ penaŋ mamnup ke nâmatâbep.

²⁰ Timoti, geŋ Kawawaŋgalen zet katnaŋ gaya ke yayaŋ kakanemuŋ ekdamuŋ mti mbanik. Mti am notnaŋ ekŋenaŋ kwelat zet ma zet penaŋpiŋ ke timamti kwitnaŋ, “Nânâ temaŋ,” manzeip ke dâsuki keyepmti geŋ bankumpewanik.

²¹ Am notnaŋ ekŋenaŋ zet keboŋ ke toŋaŋ bemti nâmkîŋpepeyet set tageen myuŋgumti set belakŋaset mebien. Kawawaŋgalen keŋ taolet inmak wemti wembe.

2 Timoti Pâlanj Timotiyet zapat meluwanj sek zut kapi kumsasanaŋ

Zapat meluwanj kapi Pâlanj Timoti nen ewe kum same sek zut beye. Timotimagen zapat meluwanj neŋaŋ kuyeen Pâlanj ewe mka katikŋaŋ mebepiŋ tati zemgwatnaŋ zet ke kum saye. Âpme zapat meluwanj zut kapiyet Pâlanj mka katikŋaŋ tati nâmpeme mepme Timotiyaŋ ekmak tati mukulem mpenak kegok nâmti kuye. Ma dâpmeleŋge ekŋenaŋ amobotnaŋ Lomayetnaŋ ekŋenmagen sisipeŋpeŋ omba mimindasâpm keyet weyaŋ eksese mulup mpeŋ mpeŋ tapmamayelen. Ekŋen dâpmeleŋge Epesa talip ekŋengat zapat meluwanj Pâlanj Timotiyet kuin ke kegogak mme ekŋengalen beme makumti zet zapat meluwanj keyet keŋan tazin ke mme ekŋengalen bembeyet nâmti Timoti kumsaye.

Zet notekŋaŋ temaŋ kapigogaŋ 2 Timoti zapat meluwanj keŋan talip:

1:1-4 Zet yaŋbemti zenzeyelen zet

1:5-14 Pâlanj Timotiyet yayaŋ zet mti zeye

1:15-18 Pâlanj ikŋaŋgat totatatnaŋgat yaŋaŋ zeye

2 Bimbiŋ zet notnaŋ Timoti ikŋaŋgat esemtenj zeye

3 Kan delaŋ zenzeyelen zet

4:1-8 Pâlanj bimbiŋ zet zemdelaŋ zemti zeye

4:9-22 Notn keŋ mbuteteyelen zetmak zet zemdelaŋ zenze zet

Mukukumak zet yaŋbemzenzeyelen zet

¹ Kawawaŋaŋ nin mama alakŋaŋ titiyelen zetik mimndamti nin ke ndame Kilais dolakŋaŋ mâbâgalen keyet penaŋ, neŋ Pâl Kawawaŋaŋ ikŋaŋ zemnemti Zisas Kilais egalen mulup an neŋ mamti egalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ zempalakŋaŋ bembeyelen nâmti nakumtetiye.

² Timoti nemun dolakŋaŋ, gâgât zapat meluwanj kapi kumgayap. Kawawaŋ Bipm ma Amobotnaŋ Zisas Kilais egetmagengatnaŋ keŋ taolet ma aŋgalaŋ gogot ma keŋ sewakŋaŋ geŋmak wemti wembe.

Timoti nâmkipepe omba penaŋ tasaye

³ Neŋ Kawawaŋgat sesewatpempti keŋ ketetepmanen sokŋneyaŋ mbien kegogak mamiyap. Mti neŋ Kawawaŋ mandunduyawen gâgât otnâpeŋ mti neŋ wisikŋ manzeyap.

⁴ Nit mebe kokot mbelinan geŋ nâgât omba suwanan. Ke otnâmti neŋ ewe gikti oloŋen penaŋ mimiyet nâyap.

⁵ Mti nâmkipepe penaŋ tagain keyet kegogak maotnâyap. Nâmkipepe ke papdi Lois ma mamdi Yunis egetmagen tageyaŋ alak geŋ ewe keyegak kwatimtusumti timanik ke nâmatâgeyap.

⁶ Keyepm neŋ gâgât nâmti pigok zesowap, neŋ betn ŋokdanen bewanen Kawawaŋaŋ taoletnaŋ mgaye ke wisatpiŋ mbutem mambanik.

⁷ Geŋ pigok nâwanik, Kawawaŋaŋ Emetak Teŋaŋ nin kiŋgagatgalen ku ndaye. Egaŋ windemak ma gogotmak ma keŋ sekŋ ekdamuŋ mti mamayet ndaye.

⁸ Geŋ Amobotnaŋnnaŋgat yaŋaŋ zemkawaŋ besâti sakambuk palen ku mbanik. Neŋ ekgapmti mka katikŋaŋ matalap keyet zet zesâti kegogak sakambuk ku mbanik. Geŋ Kawawaŋaŋ winde gasâpm keyepmti neŋmak

kot tusumti Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penanŋat sisipenpen palen moti neŋ mayapnok mamambanik.

⁹ Egan anŋalanndemti yomengatnan ndatimti ndakumtetime amŋane ten bewen. Ke nnanŋat pembedanŋanŋat yek. Iknanŋat pembedanŋat ma keŋ taoletnanŋapmti egan keŋ taoletnaŋ mimndemti eweŋan baen kululuŋ ma msat ku sokbeme Zisas Kilaismageset ndasâgât nâme weŋge.

¹⁰ Ya alak Kawawaŋgalen keŋ taoletgat penanŋaŋ Zisas Kilaisiyaŋ koti ningat yomgat mti gakiye keyan mkawan bein. Egan gakikiyelen winde mtopemti mdelaŋ zemti Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penanŋeset mama kanzizit sosok msokbeye.

¹¹ Âpme Kawawaŋaŋ neŋ Kilaisiyelen mulup anan mamti Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penanŋ zempalakŋaŋ bemti zemkawan bemindandayelen ma zemzikat indandayelen ombemneŋge.

¹² Kegogapmti neŋ yaŋaŋ keyelen kene sek sindem matiyap yaŋgut neŋ sakambuk ku miyap. Enenogat neŋ nâyaŋ neŋ Kilais nâmkinŋepewan ma neŋ nâmkatikŋaŋ beyap egan nâgât maman ma mulupm ke betnanen bewan ke egan ekdamuŋ mmetnepeme zemdelaŋ zenze kan bewe.

¹³ Zet katnaŋ penaŋ kapi geŋ neŋmagengatnaŋ nâmtiwanan keyegak mâti mmobanik. Mti Zisas Kilais nâmkinŋepemti mama ma am gogot mimi ke nin Zisas Kilaismagen tusumti manup ningalen zapat.

¹⁴ Kawawaŋgalen zet katnaŋ penaŋ ke damuŋ mimiyet zemgeye ke damuŋ mmane tagawe. Emetak Ten ek keŋnan mamain egan mukulem mgewe ke mbanik.

¹⁵ Am sambe nâmkinŋepemak Esia msalengatnaŋ ekŋenaŋ neŋ bamkumnewien. Ma an zut Pigelusmak Elmogenes ekŋengat keŋangatnaŋ egelaŋ kegogak nâgât nâmtikŋaŋ kumnewun keyet zapatn ilak nânik.

¹⁶ Neŋ Amobotnaŋaŋ Onesipolas imbi nembane ekŋengat keŋaŋ beme dolakŋaŋ mimindandayet mandunduyap. Egan neŋ mka katikŋaŋ matalap keyet sakambuk mimipiŋ keŋ mme olonen mambein.

¹⁷ Egan Loma kapi mka temanengatnan koti nâgât mulup temaŋ mti sakwep natimat metneti bam naige.

¹⁸ Keyepmti neŋ Amobotnaŋaŋ zemdelaŋ zenze kanen kobe keyet egat kember otnâmpepeyet nâmti mandunduyap. Egan Epesa mka temanen mulup omba penaŋ mimndeye ke giti ilak eknâmbanan.

2

Bemzenze zet kapi Kilaisiyelen kasa kuku anak mamayelen bemzein

¹ Âpme nemun Timoti, Zisas Kilaisiyaŋ keŋ taolet mgaye winde kemagen timane kwaopme mambanik.

² Am sambe ekŋengat zikalinan zet zema geŋ nâwanan. Zet ke an notnaŋ Amobotnaŋgalen mama mimi mâti katikŋaŋ bemti tati mamip. Ekŋen kebon indamane ekŋenaŋ ŋep am notnaŋ kegogak zemzikat indam mbep.

³ Kasa kuku an dolakŋaŋ nukŋaŋ pumti mulup mamipnok geŋ Kilais Zisasiyelen kasa kuku an dolakŋaŋ mamti mulup nukŋaŋ ke pumane delaŋ zewe.

⁴ An ŋenaŋ kasa kuku an mamain egan mulup sambe notnaŋ ke temakwep ku maatam tazin. Egalen kasa kuku an ŋenaŋaŋ egan nâmpeme dolakŋaŋ bembeyet nâmti kasa kuku mulup dolakŋaŋ penaŋ mamin.

⁵ An ŋenaŋ silimaimai msât mbe beme egan zemâtâtât zet zenzenaŋ ke ku gawepuwe beme egan penaŋaŋ ku tiwe.

⁶ An ñenaj meu mulup sek sindem timti mamm beme egan mulup keyet kejanen kwitnaj kwitnaj masokbein ke ñenaj egan yanjbemti matim nin.

⁷ Zet diñgoyap kapi giti opemti nâmbanik Amobotnanaj nânândi mkawan bengeme geñ zet kapi nâmâtâbanik.

⁸ Zisas Kilais ek Dewitgat sokñanaj gakikiengatnan gilik zemwage keyet otnâmbek. Sakam keboñ Kawawanğalen Zet Zapat Dolakñan Penanen tazin ke neñ manzemkawan beyap.

⁹ Kawawanğalen Zet Zapat Dolakñan Penanğapmti sindem teman penaj matiyap. Mti an bekanaj mimi an kekok senaj bem zamneme mka katikñan kapi matalap. Yanğut Kawawanğalen zet senaj zampeme ku matazin.

¹⁰ Neñ nukñan sepem igak igak sambe ke Kawawanaj amñane indamakum indeye ekñen keyepmti matiyap. Ekñenaj Kilais Zisas yomengatnan gilik zemindatitiñaj ma ekmagen mama kanzizit tazin busatnanajmak ke ekñenaj Kawawan ikñanmak tatagalen ke titiyet nâmti mamiyap.

¹¹ Zet kapi penaj ke nâmkijpene. Nin ekmak tusuwenn zenup beme nin ekmak gakiwenn bein. Kegok mti ekmak tusumti mamambanup.

¹² Giñgiñ mmambanup beme ekmak amobotnan kekokak tabanup ma nin ek iyan pewanup beme egan kekokak iyan ndewe.

¹³ Ningalen zemkatik bembennaj bakñan bewe beme egalen zemkatik bembeyan katikñan matazin. Egan zet zut ku manzein.

Kawawanğalen mulup penaj mamip ekñengat kwilin ikñanğat zikatnan tazin

¹⁴ Geñ amdine zet sakwalamti Kawawanğat zikatnan golanin ti. Ekñenaj zet etaj keyet mdândândâ ku mit. Zet mdândândâ keboñ ke yanjepiñ ma am zet keyan maindawalezin.

¹⁵ Kawawanğat gâgât mulup anaj dolakñan nâmgengeyet nâmti mulup windenajben mti keyet sakambuk ku mbanik. Ma geñ zet penaj esemten mzikat indawanik.

¹⁶ Ma geñ msat palengalen nânâ belakñan ma zet Kawawanğat bankumpepeyelen keboğat ku mzikat indawanik. Zet keboñ keyan amğat keñin mme teenaj bemepme Kawawanğat ku nâmkijpewep.

¹⁷ Zet zikat indandanin yunğunğunajmak ke liñgit teman keboñ bemti ma palakñan bemezin. Am ekñen keboñ ekñenmagengatnan an zut ñen kwilit Imeniusmak Piletus egelan zet keboğat ma zemzikat indamelip.

¹⁸ An eget keyan zet penaj ke katikpemtiti am ekñengat zet kilom pigok manzelup, “Nin ilak gakikiengatnan wabenn ya bam gakimti ewe ku wabanup.” Zet keboñaj meti am notnan ekñengalen nâmkijpepenin mme mayunğuin.

¹⁹ Kawawanğat tepum kaliñan peme towege ke katikñan bemti tazin. Tepum keyet palen melowan kapigok kumpepenaj tazin,

“Amobotnanaj amñane ikñanğat zapat mamaip ekñen nâmindein.”

Ma zet ñen ewe kapigok kumpepenaj tazin,

“Amobotnanğalen kwizapatnan manzemkawan bemmalip ekñenaj myunğunğunğam kumpeme delan zewe.” *(Aizaya 8:14; 28:16)*

²⁰ Âpme mka teman ñengat bati notnan golan ma silwayan weyayanaj ma notnan tewaj ma ampambelan weyayanaj. Ekñenmagengatnan notnan mulup dolakñan sakam ñen ñen mimiyelen ma notnan tambu msasa katan mulupman sasayelen.

²¹ Keyepmti Timoti, geñ mama mimindi mgasik sambe katikpemanen delan zeme kwetetepman penaj bemti tabanik beme geñ batikondo mulup

dolaknaŋgalen keboŋ bewanik. Mti kwetetepmaŋ penaŋ bemti ŋep Amobotnaŋaŋ mukulem mgemti mulup dolaknaŋ sakam ŋen ŋen mimiyeleŋ weyaŋ tabanik.

²² An imbi nembip mamaiwaŋ bekaŋaŋgat keŋin temaŋ keeset mambe-maip. Geŋ mama mimi keboŋ kemagen kunzuŋbanik. Kogok mti geŋ naman mama mimi kwetetepmaŋ ke mâti nâmkîŋpepemak mambanik ma am nodanŋat keŋdi bembe ma keŋ sewaknaŋ mama ma am mama mimiŋin kwetetepmaŋ mamip ekŋenmak tusumti Amobotnaŋ masesewat-samti mambep.

²³ Mti geŋ am zet katnaŋgat manzemkwelat mamip ekŋenmagen ku matamambanik. Nânik zet keboŋ keyet penaŋaŋ mamdândâip.

²⁴ Âpme Amobotnaŋgalen mulup anaŋ zet mdândâ ku mbe. Egaŋ am sambe notn notn mimindemti an zikat indanda dolaknaŋ mamti am ek peŋ peŋ mampep ekŋenmak keŋ sewaknaŋ palen mambe.

²⁵ Am zetnaŋ kulumti mobotnaŋ mamsaip ekŋenmagen musuwewet mulup sewak sewak palen mbe. Âpme Kawawaŋaŋ ekŋen kan indawe mene beme nâmyuŋgugunŋin zemsalaŋ beme Kawawaŋaŋ mme yominanŋatnaŋ keŋin gilik zeme Kawawaŋgalen zet katnaŋ penaŋ ke nâmkîŋpewep.

²⁶ Sadaŋgalen aŋkapipilaŋ indomtapme egalen zetnaŋ gawepumti mam-bien. Yaŋ keŋin teŋ peme ke nâmâtâti katikpemti kunzuŋ mebep. Keyet nâmti dundunup.

3

Kululuŋ msat kanen delaŋ zesât tapmme mama mimi mgasik omba penaŋ sokbewe

¹ Geŋ kapigok nâmbak kan delaŋ zenzeyelen kan bududuk tabeme mama mimi nuknaŋ omba penaŋ msat sulunŋi tabe.

² Am ekŋen kemagen set kapigok sokbewe: Ekŋenaŋ ilinaŋgat etaŋ yayaŋ mbep, mânepgat keŋin temaŋ tabe. Ilinaŋgat kwizet buŋamin mwatonzewep ma ilinaŋgat sekŋin mmobep. Ma Kawawaŋgat kwelatnaŋ kuwep ma ekŋenaŋ mambiwineyeleŋ zet kuluwep. Ekŋenaŋ kwileki ŋeniyet wisikŋ ku zewep ekŋenaŋ mama mimi teŋ keyet wisat penaŋ mbep.

³ Ekŋenaŋ gogot palen ku mamip keyepm am notnaŋgat nuknaŋinmak indamukulem mimiyeleŋ nâmtiknaŋ ku mbep. Ma am ekŋenaŋ nolinaŋgalen yomin ku katikpewep. Am ekŋenaŋ nolinaŋgat kwelat zet makuip. Sekŋinaŋgalen tiknaŋ etaŋ maŋgawepup. Ekŋenaŋ zet mdândândâ mbep ma ekŋenaŋ kasa ŋenzinziŋ mbep ma ekŋenaŋ am kileŋ indomwalet mbep ma mama mimi dolaknaŋ keyet ekŋenaŋ ŋenzinziŋ mbep.

⁴ Ma ekŋenaŋ noline zemindowep ma ekŋenaŋ sakwep ilinaŋgalen ŋoktik kileŋ mamâlîp ma ekŋen Kawawaŋgat tiknaŋ ku manâip ilinaŋgalen sekŋinaŋgat etaŋ oloŋen mamip

⁵ ma ekŋenaŋ, “Nin an nâmkîŋpepemak,” zeip keyaŋgut keŋinan Kawawaŋgalen winde ku tatindain. An ekŋen kemak seabemti mamapiŋ.

⁶ Am ekŋen zeyap ekŋenaŋ imbi nâmkîŋpepeŋin katiknaŋpiŋ ekŋengalen mkaen moti tetimaemaeset ekŋenaŋ ekŋengalen zet mâbâgalen zet kelaknaŋ mimindemti ekŋengalen ŋoktik mandamuŋ mip. Âpme imbi ekŋen keyaŋ ilinaŋgat yominanŋat ekme nuknaŋ beye. Ekŋenaŋ sekŋinaŋgalen tiknaŋ mâbien

⁷ ma ekŋenaŋ an ke ma keyaŋ kot diindome zelin nâmti nânâmak tabenup zewienanŋut Kawawaŋgat yaŋaŋ penaŋ ku nâmâtâbien penaŋ.

⁸ Eweŋan Zanismak Zambilis egelaŋ Mosesiyet ŋenzinziŋ mti zetnaŋ mtopewun. Sepem kegogak am ekŋen kapiyaŋ zet penaŋ mtopewien ma keŋin kilom penaŋ beme Kawawaŋaŋ nâmkŋepepeŋin mimindikme yek beme bankumindeye.

⁹ Yaŋgut ekŋengalen zemzikat indanda dâsuki ke temaŋ penaŋ ku bewe. Nâmyuŋguŋguŋinaŋgat yaŋaŋ sokbeme am sambeyaŋ yaŋaŋin maekmâtâlîp. Eweŋan an zut Zanismak Zambilis egatmagen sokbeme ekbien keboŋ.

Kawawaŋgalen zet mkatikŋaŋ bemtatagalen

¹⁰ Kogogapm geŋ zet katnaŋ penaŋ zemzikat gawan keyet ma mama mimin ekbanan ma mulupmnaŋgat yaŋaŋ ma nâmkŋepepennaŋgat yaŋaŋ ma sewakŋan mamann ma gogot miminn ma nukŋaŋen katikŋaŋ bem tatatn ekmâbanan.

¹¹ Ma am ekŋenaŋ sisipeŋpeŋ mname sek sindem palen mamkwaban. Neŋ Antiok, Aikoniam ma Listala mka temanen am ekŋenaŋ sisipeŋpeŋ mname sek sindem omba penaŋ timkwaban ke geŋ nânik. Yaŋgut ku nome gakiwan Amobotnaŋaŋ aŋgalaŋ neme ewe mayap.

¹² Âpme am nâmkŋepepe dolakŋaŋmak mama ke mâsât mti Kilais Zisasma-gen tusuwep ekŋenmagen sisipeŋpeŋ sokbemindawe.

¹³ An bekaŋaŋ penaŋ ma an dâsukitoŋ ekŋengat mama mimiŋin bekaŋaŋgatnaŋ bamset bekaŋaŋ penaŋ mambein. Ekŋenaŋ matetim indeme Sadaŋaŋ ekŋen kegogak matetimindein.

¹⁴ Yaŋgut geŋ zet zemzikat gamme nâmtimti keyet nâmkŋepemti mamanik ke mkatikŋaŋ bemti tabanik. Ma geŋ nânik gâlen zemzikat gaŋgandine ekŋen an zikat indanda dolakŋaŋ.

¹⁵ Geŋ otnâsenik geŋ anemba isikŋaŋ tapmane ekŋenaŋ Kawawaŋgalen zet teŋ ke zemzikat gamme nânâ keyet tiwanan. Ma zet keyaŋ am set ŋep zikat indame Zisas Kilais nâmkŋepemti egalen aŋgalaŋ gogolen mamayelen.

¹⁶ Kawawaŋgalen zet meluwaŋen tapmezinen ke Kawawaŋaŋ ikŋaŋ zeme aneneyaŋ meluwaŋ mbien. Ma ke dolakŋaŋ am zemzikat indandayelen zet penaŋ. Ma amgalen mama mimi bekaŋaŋ manzem musuwetindein. Ma myuŋguŋguŋin weyaŋgalen ma keyaŋ am zemzikat indame Kawawaŋgalen set kwetetepmaŋ ke mâbâgalen.

¹⁷ Keyepmti an ŋenaŋ Kawawaŋgalen mulup mme nânâ dolakŋaŋ timti mulup dolakŋaŋ sakam ŋen ŋen ŋep mbe.

4

Zet zapat penaŋ zemyuŋgumti zemzikat indandayelen golaŋ zet

¹ Zisas Kilais ek koti am gakikiŋaŋ ma alik zemdelan zemindemti Amobotnaŋ tati am sambe indikdamuŋ msâpm keyepmti neŋ Kawawaŋ ma Zisas Kilais egegat zikalidan Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ zenzeyelen zemgwaŋnaŋ mgeye.

² Kogok ke kan kataŋ kananen ma belakŋanen kogogak mbanik. Mti geŋ sewak sewak paleset mama mimiŋin bekaŋaŋ zikat indamti musuwet indemti aŋkeŋoo mimindewanik.

³ Nânik, amnaŋ Kawawaŋgalen zet zapat katnaŋ penaŋ bankumpemti ilinaŋgalen ŋoktik mâti an zikat indanda sambe ammagen meti zapat alakŋaŋ ilin amnaŋ tikŋaŋ igagen nânâyelen ke diindondoyelen kan belaknik daŋgosâpm.

⁴ Mti ekñenaj Kawawaŋgalen zet penañ ke peme tapme bemzet yañaj yañaj keeset wetekuwap.

⁵ Yaŋgut kwitnañ kwitnañ notnañ sokbewe geñ katikñañ bemti ewe giñ giñ palen mbanik ma sek sindem sambe titiyelen weyañ tabanik. Mti am Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakñañ Penañ mene mene diindowanik. Geñ am indamukulem mimiyele mulup gaŋgañañ ke weyañ ekdamuñ mti Kawawaŋgat mulup mbanik.

⁶ Neñ gakikiyelen kan ilak sokñañ penañ kozin ma msalen mamann kapi katikpemti mebegalen kan sokñañ bein. Nâlen mama ma gakikin keyañ Kawawaŋgat sesewatsasayelen sâpe sâpe keboñ besâpm.

⁷ Neñ Kawawaŋgalen muluwen mamban ke sakam kasa kuku windenjañ beñ keboñ mambene delañ zenzenjañ patañ zewan ma nâmkijpepen ke atamkatikpewan.

⁸ Keyepmti pilak teñ mamayelen dopmañ Amobotnañ An kwetetepmañ zemdelañ zenze egañ nâgât zapat kululuñen zilem kwilik weyañ bemberjañ tazin ke zemdelañ zenze kanen nawe. Wa ke neñ kwep yek, am sambe ekñen ek nâmtikñañ mpemti egalen kokotnaŋgat damuñ mamaip nsakwep ndawe.

Añkenoo delañ zenzenjañ

⁹ Geñ set ke ma ke aikti neñmagen sakwep kokogalen otnâwanik.

¹⁰ Dimas ek msalen mama mimi keyet nâme tikñañ beme neñ nemti Tesalonaika mka temanen kunzuñ mege. Ma Kelesen egañ Galesia msalen mepme Taitas egañ Delmesia msalen mege.

¹¹ Mebâpme pi Lukmak ndak etañ talupgapmti geñ kosâti Makmak aikti kobanik. Enenogat egañ napmukulem mme mulup ñep penañ mbalup.

¹² Âpme neñ Tikikas ilak zempema Epesa mka teman ke mege.

¹³ Geñ kosât mbanigen neñ Toloas mka temanen tâgâ melakandumak meluwañ Kalapas egalen mkaen bempewan ke timti kobanik. Papia muñguñ muñguñ mpepeñañ ma papia songom sekñañañ mimiñañ ke pe ke mkokolak.

¹⁴ Aleksandia an aenañ kwitnañ kwitnañ weyeyañ an keyañ neñ mka teman ke tapme omba penañ yuñgumnañge keyepmti bam maneti Amobotnañañ keyet dopmañ mutumsawe.

¹⁵ Zetn zewan katanjañ egañ zentalalat zet omba penañ mti windenn mtot peye. Geñ egat eksemti mamabanik.

¹⁶ Zet mulup ñeñañ penañ yañbemti mban kan keyet an ñeñañ zetgat ku napmukulem mneñge. Nem mekopme nenak taban. Neñ Kawawañañ ekñengalen yom ke katikpepeyet dundum sawan.

¹⁷ Yaŋgut Amobotnañ iññañ neñmak tati winde name neñ Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakñañ Penañañ ñep zemkawañ bema delañ zeme am Zuda mangeen ku sokbemberjañ sambe ekñenjañ ñep nânâyelen. Kogok mnemti kasa ekñenjañ nome gakiwakmagengat zemti Kawawañañ iññañ mukulem mneñge.

¹⁸ Mti Amobotnañañ ewe bekanjañ yañaj yañajgatnañ aŋgalañ nemti kakanemuñ natetim moti kululuñen gwaen iññañ Amobotnañ tapme neñ kandañañ mambap. Mamti am nâmkijpepemak sambe nin kwesiñ kwesiñ sesewatpemti mamambanup. Ke penañ.

¹⁹ Neñ Pilisila ma apmañ Akwila ma Onesipolas egat imbi nembrañane indamukuyapgat met zemane nâmbep.

²⁰ Ilastas neŋmak tageyaŋgut alak ek Kolin mka temanen mege. Âpme Tolopimas egulak zawat mme keyepmti Militas mka temanen ke katikpema tapme neŋ koban.

²¹ Geŋ mawalam kanaŋ ewe bembepiŋ tapme set ke ma ke aikti kokogalen mulup mbanik. Âpme Yubulus ma Pudens ma Linus ma Kolodia ma am notnne nâmkiiŋpepema ekŋenaŋ gâgât kogogak gamukuip.

²² Amobotnaŋaŋ winde gawe ma egalen keŋ taolelaŋ geŋmak weweyet nâmti dunduyap.

Taitas **Pâlan Taitasiyet zapat meluwan kapi kumti beme mege**

Pâlan zapat meluwan kapi Taitasyet kum saye. Timotiyet kuye sekam kebonjak. An kwepgat kuye yangut am sambeyan zet keyet kenan tazin ke makumti winde nep titiyelen.

Taitas ek Zuda an yek. Ek am Zuda mangeen ku sokbembenan ekngalengalen mangeengatnan. Ek namkinpepeyeen Pâlan mme kwageyepmti egan Pâl mâti mulup ilitsekwep mamilup. Egan Pâl mukulem mme Kawawangalen Zet Zapat Dolaknan Penan timti am Zuda mangeen ku sokbembenan eknenmagen timti mekokotnan. Egan Pâlmak olojkati Zelusalem am kukngatnan namkinpepenmak ekngalengalen an damunan ondeksâgât mbien ke ilitsekwep towebun. Pâlan Taitas ombempeme ikngat munduman msat notnan mekoge. Pâlan ombempeme Kilit msat nembu tungupmanen tage am namkinpepenmak eknen indikdamun mimiyelen peme mepmamtan. Kilit msat ke nembu tungupmanen matazin kegogapmti wanga nenan nembu nembeti nembet mebi zem mme nembu mama teman kun beme eknen met Kilit ke enzilimtapme tâgayan bemptopme mametemien. Yan Pâlan Taitas am mange kemagen peme met mange.

Pâlan Kawawangalen Zet Zapat Dolaknan Penan zapat meluwan kapiyet kuyeen yan kapigogat: Taitasiyan mulup ke windenanben mimiyelen ma nuknan mulup keyet kenan sokbeme katiknan bemptati kume tototalen. Pâlan egat zemgwatnan zet notnan namkinpepenngalengalen ma mama mimianganalen zeye. Am eksese mulup notnan mti mamayelen zet notnan zeye.

Zet noteknan teman kapigogan Taitas zapat meluwan kenan talip:

1:1-4 Zet yanbempti zenzeyelen zet

1:5-9 An damun ekngalengalen zet

1:10-16 Am zet zemyungu yungu mamip ekngat ekseseyelen zet

2 Am mange iknak iknak dapmelange tunguwinan matalip ekngalengalen zet

3:1-8 Am namkinpepenmak ekngat zet apapalak zet

3:9-11 Mama mimi bekanan mme zemkulumane zedi kulume indemane bekanen keyegak tusumambep

3:12-15 Zet zemdalanpepeyelen zet

Mukukumak zet yanbam zenzeyelen zet

¹ Neŋ Pâl. Neŋ Kawawangalen mulup an ma Zisas Kilaisiyelen bunam zapat zemkawan bembeyet nakumtetiye. Neŋ Kawawangalen am ikngat zapat indaombemindeye eknen kemagen Kawawangalen zet penan keyet yan namkinpepenin katiknan bembeyet zemâtâtindawan. Kegok mimindawenn keyan Kawawangalen zet katnan ke namâtâpme keeset mama mimi pembenan gawepumti mbep. Kawawangalen mulup zet ke nanje.

² Neŋ mulup kegok mti am namkinpepenmak indamukulem mma eknenan oloŋen palen mamti mama kanzizit ke tiwep. Kawawangalen mama kanzizit zetik mimndaye keyet webemti damun manup. Ewenan penan kwitnan kwitnan ku sokbeme Kawawangalen mama kanzizit mama zetik mimndaye. Wa Kawawalen ek ke an zet dâsukiton yek. Zet penan penan etan manzein.

³ Kawawaŋaŋ Zisas sokbembeyelen zeye kan ke sokbeme zet zapatnaŋ zemkawaŋ bembeyelen neŋ ombemnemti Kawawaŋ Anŋalalaŋŋnaŋ neme buŋam zapatnaŋ ke zemkawaŋ bemeban.

⁴ Âpme Taitas neŋ gâgât zapat meluwaŋ kapi kumgayap. Geŋmak nit Kawawaŋ kwep manâmkinpelup keyaŋ mme geŋ nâgât nemun penaŋnok bemane mamalup. Neŋ Kawawaŋ Bipm ma Kilais Zisas Anŋalalaŋŋnaŋ keŋ sewakŋaŋ ma keŋ taolet mgame mamayet mandunduyap.

Dapmelaŋge ŋeŋaŋ bembeyene ekŋengalen zet

⁵⁻⁶ Nit nsakwep Kilit msalen tatneti gemkoban e yaŋaŋ kapigok. Geŋ ke tati neŋ mulup mmeti butnaŋ pewan ke mzikat gama met mka kataŋ meti an damuŋ dolakŋaŋ myuŋguŋguŋinpiŋ, imbiŋin kwewetaŋ ma nemunambaŋane ekŋenaŋ Zisas nâmkinpemti mama mimiŋin kwetetepmaŋ mamip ma mam biwine ekŋengalen zet kuma kuluip. An keboŋ indikti indaombem indemane dapmelaŋgeyelen ŋeŋaŋ bembeyen mamayet nâmti gemkoban.

⁷ Âpme an ŋeŋaŋ bembeyene aikbanan keyaŋ Kawawaŋgalen mulup mamin beme egaŋ myuŋguŋgupiŋ mambe. Mti egaŋ am ekŋengat zikalinaŋ sek mmobot zet zemti am ŋenzinziŋ ku mindawe ma tu katikŋaŋ omba ku nimbe ma kasa ku kuwe ma mânep milawatgat keŋaŋ temaŋ ku bewe.

⁸ Mti egaŋ keŋaŋ sekŋaŋ weyaŋdamuŋ mti nâmkinpepe katikŋaŋaŋ tapme ikŋaŋ sekŋaŋ ŋep ekdamuŋ mbe. Mama mimi esemteŋ mti Kawawaŋgat zikatnan kwatetepmaŋ mambe. Mti am notnaŋ nukŋanen kwitnaŋ kwitnaŋgat olat zeme indamukulem mimindewe ma mka weweyet timapme aikindawe. Ma mama mimi dolakŋaŋ sambe ke timaŋgalaŋme egat zapat etaŋ bemâbe.

⁹ Egaŋ Zisasiyelen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ zemzikat sawien ke keŋaŋ penaŋ nâmkinpemti atam tabeyepmti egaŋ am notnaŋ keŋin walati zet zapat pembenan ke teŋ zemzikat indame nâwep. Ma zet zapat penaŋ ke peŋpeŋ mampeip ekŋen papalimti zeme ekŋenaŋ yuŋguŋguŋin ke ekmâtâbep.

Kilit msalen am dâsukitoŋ sambe penaŋ mambien

¹⁰ Kilit msat kapiyet keŋanen an sek mmobot zet manzeip sambe penaŋ mamip. Ekŋenaŋ Kilaisiyelen zet zapat dolakŋaŋgat kasa makuip. Zuda am kegogak zet dâsuki dâsuki zemti am Kilaisiyelen maŋge tetimaemae omba mamiindaip. Ma notnaŋ ninmak tusumti mamaip ekŋenaŋ kegogak am sekŋin butnaŋ antitiyelen zet tim maiwaŋ am keŋin omba penaŋ mamyuŋgum indeip.

¹¹ An ekŋen keyaŋ mânep milawatgapmti mama mimi mgasik ke ekŋenaŋ zemzikat indamti mam biwine ma nambaŋine ilinsakwep ŋoktikŋin mme yuŋgume indatimti ilinaŋgalen maŋgeen matusumindeip. Keyepmti geŋmak mulup an ŋenmak in am ekŋen keboŋ ke zemkulumindeme zet ewe ku zewep.

¹² Kilit msat keyetnaŋ golaŋ zenze an ŋeŋaŋ zet pigok zeye,

“Kilit ekŋen am ka dâsukitoŋ penaŋ ekŋen ke bonzup nembon mgasik penaŋ ekŋen an nimbi nimbi toŋaŋ penaŋ ma wisalin omba penaŋ mataindain.”

¹³ Golaŋ zenze an zeye kapi neŋ nâma penaŋ bein keyepmti Taitas, geŋ dapmelaŋge ekŋengat aŋkeŋoo zet bewalak kwisak mimindamti indamukulem mmane nâmkinpepeŋinan pembenan bewe

¹⁴ ma Zuda am ekŋengalen wekawat zet notnaŋ dâsuki manzeip ke ma Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ bamkumpemti keŋinaŋgalak zii zet notnaŋ mambeip ke bamkume delaŋ zeme ewe ku mâpmebep.

¹⁵ Âpme an nenan Zisas Kilaisiyet nâmkijpewe beme mama mimiñan pembenan mâbe. Mme bekananjan ekmagen kobe beme keyan ku mtopewe. Keyangut an nenan Zisas Kilais ku nâmkijpenti egañ zet dâsuki mâti kwitnan kwitnan mgasik mbe beme ekñen ke yom etañ beme nânâñanjan mgasik penan bewe. Egañ ñep bekanan ma pembenan ke mimiñen ku nân. Egañ bekanan mip beme nâmtetem ku mamin

¹⁶ Ekñen dembusekñinan etañ, “Kawawangat yanjan nin nânup,” zemtingut naman mama mimiñin Kawawangalen zelan zein keyet katan mimipiñ mamip. An ekñenan ekñen keyet mgasik penan manâmindeip. Ma ekñenan Kawawangalen zet ku mangawepup. Ma am mama mimiñin kebon keyan kwileki dolakñan ñen ku mamip.

2

Am nâmkijpepemak ekñengalen zet zemâtâtât

¹ Âpme geñ naman am nâmkijpepeñinmak ekñengat mama mimiñin teñ bembeyelen zapatnan diindomti indamukulem mmane ekñenan Kawawangalen zet katnan keyet katan gawepumti mbep.

² Mti an penañdine ekñen weyan diindomane ekñenan tu katikñan nimti keñ kilom ku mbep. Mti am notnan ekñengat zewep, “An ke dolakñan penan main.” Ma mamiñin weyan damuñ mti nâmkijpepeñin katikñan bemti nolinyet gogot mamip ma nukñan sokbeme gwen gwen kumti matalip.

³ Âpme geñ imbi penañdine kogogak diindomane zet dâsuki mezem kozem ku mbep ma tu katikñangat kandan ku mebep. Mama mimiñin kwetetepman ke mti ekñenan mama dolakñangalen an zikat indanda mti mambeb.

⁴ Kogok mamti ekñenan imbi sipkotem ekñen zet kegogak weyan zemâtâtindamane nâmti keyet katan apnemañineyet gogot mimindawep.

⁵ Mti ekñenan nâmambe nâmambe mamti awimak etañ mama kwetetepman mamti mamiñin weyan damuñ mti awine eksemindewep. Kok mamambep beme an nenan Kawawangalen Zet Zapatgat kwelat ku kuwep.

⁶ Sepem kegogak an sipkotem ekñen melen beley bemindemane mamiñin weyan ekdamuñ mbep.

⁷ Mti geñ giti zedi zemti keyet katan mâti mama mimi dolakñan sambe keyet keñan bemti mmane am ekñenan geñ eksem giknâmti keyet katan mbep. Geñ Kawawangalen Zet Zapat Dolakñan Penan keñdanen kwep penan mkatikñan bemtati am zet penañak diindowanik. Kawawangalen mulupman pep palen ku mbanik. Nâmambe nâmambe mulupman mme penañak bewe.

⁸ Mti geñ zet weyan nâmâtâtati teñ etañ diindomane an nenan gâgât zedi ñep kum topewe. An nenan gitanjat yanji giksât koti gikmâtâti yanji ekme geñ yomdipiñ an dolakñan penan beme ikñangat sakambuk aikme zetnan kileñ zemti mebe.

⁹ Âpme am notnan sisiliñ am mangandine diindomane an damuñine ekñengalen zet gawepumti keñin mdolakñan bembeyet mulupman mbep. Mti zelen kulumti zet dopman ñen ku gilik zemti indawep.

¹⁰ Ma ekñenan kwitnan kwitnanin kambu titipiñ ekdamuñ dolakñan mimindamti kan katan muluwin dolakñan mme amobotnanine ekñenan ke nâmtalatindewep. Sisiliñ an imbi kegok mamambep beme am notnan ekñen

keyet indikmâtâpme dolakñan penan beme nâme Kawawañgalen zapatnan penan sukwep otnâwep. Kawawañ Anğalalañ An kegok nâwep.

Nin mama dolakñan mtati Zisasiyan kobeyet damuñ mbanup

¹¹ Msat sambe am mamanup katan Kawawañan keñ taoletnangapmti am sambe yomengatnan gilik zemti ndatitiyet Zisas sosokpeme kot sokbemkawañ beye. Keyepmti geñ am mañgendine zapatn mgawan ke ewe kogogak zemkawañ bemindemane

¹² Kawawañan mama mimi mgasik sambe keyet wisat mammambep ma msat palen kwitnan kwitnan notnangot eyak kumbep ma mamañin weyañ damuñ mbep me mama mimi kwetetepmañ mbep ma Kawawañan mama nâmtikñan min kemak mama mimi sambe ke mimiyet zemzikat indawanik.

¹³ Kwitnan kwitnan Kawawañan nâmtikñan mam keyet katan mti kan temañ sokbesâpm keyet webemti egat damuñ matapmambanup. Nin Kawawañ windenañ igagen keyet Nemunañ Zisas Kilais an yomengatnan gilik zemndatiye egañ sanğa sonğañanmak kobe.

¹⁴ Egañ ikñangot sekñan ke an kasa ekñen ketalasim indame kumsagat mpeme gakiyeyan gakikiengatnan wati am nin yomengatnan gilik zemndatimkwati mme animbi kwetetepmañ ikñangot zapat bewenn keyepmti nin egañ ningapmti gakiye keyepmti nin egat kwitnan kwitnan dolakñan etañ zempeye ke mti webe webe palen mamambanup.

¹⁵ Zet delañ zenzenañ kapi geñ mama mimi dolakñan sambe ke windenañ penan bemti zikat indawanik. Geñ diindomane ekñenan zedi ke gawepumti mbep. Ku mbep beme indikti zet mimindamane gâlen zedi gawepuwep. Mti geñ an ñenan mulupdi ekme ñep ku beme mulupdangot zemtalatgeweyet weyañ eksemti mulupdi kakanemuñ mbanik.

3

Emetak Tenmagen mama mimi dolak dolakñan sambe tiwen

¹ Geñ amdine ekñen ewe sakwalamti zemâtâtindamane ekñenan gapmanñine ekñengot kandañinan tati zelin gawepumti kwitnan kwitnan dolakñan sambe tazin ke oloñen palen eleñ beleñ bemti mbep.

² Mti ekñenan am ñeniyet kwelat zet ñen ku kuwep. Ekñenan neñ zewi geñ zewi ku mbep. Ekñenan mamasi palen notn mmamti mama mimiñin sewakñan dolakñan penan am sambemagen mbep.

³ Âpme eweñan nin sepem keboñak Kawawañ ku nâmkinqpemamti nin zetnan kulumti mambenn ma nin tetimndeme set penan ku mâti mebenn. Ma nin nnañgalen tikñan keyet kandañan meti kwilekiki mbenn ke oloñengot ma nnañgat sekñangot etañ mbenn. Mti nin yunğunğu keñan meti notnne notnangalen kwitnan kwitnanğat eyak mti ñenan ñengot nâmbekambembe mamimtemenn.

⁴ Sepem kegok mamkwatmanngut nin pembenañ bembeyelen Kawawañ An Anğalalañ Tonañ egañ am sambeyet gogot mam ke sosok sokbemkawañ beye.

⁵ Kewan nin kwileki ñen pembenañ nnaç mbennğat dopmañ yek. E ikñan anğalañ gogot mndamti yomengatnan gilik zemndatiye. Kegok mgeen ningalen yomm zemzuluti mama alakñan Emetak Tenañ ningalen mamaen penañan mme sokbeme nin kwetetepmañ bembeyet nâmti mge.

⁶ Âpme Anğalalañ Zisas Kilaisiyet pembenangapmti Kawawañan nin omba mukulem mimindendeyelen Emetak Ten ndaye.

⁷ Nin Zisasiyet keŋ taoletnaŋgapmti Kawawaŋaŋ nin ndikme kwetetep-maŋ mambenup. Keyepmti nin mama kanzizilen gwaenen mot ndemti kwitnaŋ kwitnaŋ sambe ndame timti mambanup. Keyet webemti nâpeŋ mamananup.

⁸ Neŋ zet tipman baen zemkwala ke penaŋ sukwep penaŋ keyepmti geŋ windenaŋ bemti am Kawawaŋgat nâmkipep maip ekneŋ zemkawaŋ be-mindamane ekneŋaŋ am indamukulem mimindemti mimiyet nâme mopme mulup windenaŋbeŋ mbep. Mulup keboŋ ke dolaknaŋ penaŋ. Keyaŋ am sambe penaŋaŋ maaikindain.

⁹ Kok keyepmti zet penaŋepiŋgat zet kaŋkaŋ ma zet mmot mtot ma yeŋ sokne ekneŋgat kwilin kumti yaŋin omâtât mâtât ma an neŋaŋ bembeyelen zet neŋzinziŋ ma zii zetgat yaŋaŋgat zet mmot mtot mti kasa kasa keboŋ sambe ke bamkumindewep. Mama sepem keboŋ keyaŋ am neŋ ku mukulem mimiyelen ma penaŋepiŋ yek penaŋ.

¹⁰ An neŋaŋ zikat gaŋgandi yaŋgut indatetimti ŋoktik alaknaŋanen tustum taindame geŋ aŋkeŋoo kwep ma zut neŋ ewe mpewanik. Yaŋ ku nâmti ewe tapmme an keboŋ ke zemkulumpeme delaŋ zewe ma sesewat mka keŋan ku mambe mâpme mebe.

¹¹ An keboŋ ke Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolaknaŋ Penaŋ bamkumpeme keyepm geŋ zemkulumpewanik. Ek an yomtoŋ. Am ekneŋ keboŋ ke kilom mamaip. Keŋin gakiwewenaŋgapmti yom mti mimiek mamip.

Zemâtâtât delaŋ zenzenaŋ

¹² Âpme neŋ bamgat Atemas mene ma Tikikas mene zempema gâgât mundumdan koti timtapme geŋ naman set neŋ ke ma ke aikti neŋmagen Nikopolis mka temanen kot naikbanik. Neŋ map tâgâ kanaŋ keyet mka keyet keŋan metabap. Nâyapgapmti geŋ naikbanik.

¹³ Taitas, geŋ Apolos ma Sinas egelaŋ mebegalengat kanaŋ beme eget tu meu ma kwitnaŋ kwitnaŋ weyaŋidawanik. Âpme an neŋ Sinas an ke gapmangalen zii zet nâmâtâtât an.

¹⁴ Aminne ekneŋaŋ am nuknaŋanen talip ekneŋ indamukulem mimindemti mulup keboŋ mimiyelen yaŋaŋ nâwep. Kogok mmopme mamaŋinanen penaŋaŋmak sokbewe.

¹⁵ Am pien neŋmak mamaip ekneŋaŋ in sambeyet indamukup. Âpme geŋ am nâmkipepeŋin notn notn maip ekneŋgat diindomane nâmbep nin ekneŋ kogogak indamukunup. Kawawaŋgalen keŋ taolet in sambemak wemti weweyet nâmti dunduyap.

Pilimon

Pâlan Pilimongat zapat meluwan kapi kumsaye

Pâlan zapat meluwan kapi kumti an notnan nâmkîpepeyeen aik kwat-peye Pilimongat kuye. Zapat meluwan kapi an kwepgat kuye. Timotiyet-nanjan kot Pilimon delan zeinen Pâlan an kwep kwepgat zezapat meluwan kumindaye yangut zet zapat meluwan keyet kejan talip keyan nin sambe kapi nep ndamukulem mimiyelen. Zapat meluwan kapi tungupman sambe yek; ek ilak kwep kebon.

Pilimon ek Kolosi mka teman keyelen amobotnan ma an mânep milawatnan sambe. Ek ilak Kolosi mka teman keyelen tonan ma an nâmkîpepejanmak. Ek kegok mulup animbijanen sambe. Eknenmagengatnan kwep nen kunzun meti Pâlmak Loma msalen mka katikjan ilisukwep tati Pâlan Kawawanngalen Zet Zapat Dolakjan Penan ke dundume nâmti nâmkîpeye. Kegok aikgeyepmti peme tonanmagen gilik zemebegalen nâmti Pilimonan Onesimas sisilin nembanan ke tonan zigok ma zigok mamindamtemien keyet katan kumsasayelen nâmti zapat meluwan kapi kumsaye. Zapat meluwan kapiyet kejan zet tazinen Kilaisiyan Kawawanngat an nep kejan gilik zenze aikme Kawawanngat dundum sanak kebon. Ma Kawawanngan am nin ndikme sepem kwep mambein. Egan kumakalan ndein animbi ma am mânep milawatnanmak ma an tototnan sekjan satnan ma sekjan sopman, nânânanmak ma nânânanpin kegok egan ku man. Pâlan Onesimas peme Pilimonmagen gilik zem mesâgât nâmti kuknanngat egan notnan Pilimon zemkâkât msamti Onesimas peme gilik zem ekmagen mege.

Zet noktekjan teman kapigogan Pilimongalen zapat meluwan kejan talip:

1-3 Mukuku zet

4-7 Dundundu ma zemesewat

8-21 Pâlan Onesimasiyet zemkâkât tonan Pilimongat mge

22-25 Zemgwatnan zet delan zenzenjanmak dundundu dundum delan zenzeyelen zet

Kejan mbuteteyelen zet

¹ O Pilimon notn penan, nejan Zisas Kilaisiyet zetnan mpalakjan bema keyet pepetnan mti nati tot mka katikjan neme tapma Kilaismagen notn Timoti egan kapi mamti napmukulem mamin. Yan nit nsakwep kapi tati mulup an notnit penan Pilimon gâgât kejanit beme zapat meluwan kapi kumti galup.

² Nit dapmelange gâlen mkaen maondagip eknenngat ma nâmkîpepeen ipnit Apia egat ma Akipasiyan nit nembon bekanngat kasa kuku an dolakjan mamain ingat zapat meluwan temakwep kapi kumbemalu kozin.

³ Nejan Bipm Kawawanngan ma Amobotnan Zisas Kilais egegalen kejan taoletmak kejan sewak ingat tunguwinan wemti weweyet mandunduyap.

⁴⁻⁵ Gejan Amobotnan Zisasiyet tiknanndi teman tapme ek nâmkîpemandi egegalen am notnan indamukulem mamindenik keyet zet zapadi kopme nâmban keyepmti gâgât otnâmti Kawawanngat wisikjan manzeyap.

⁶ Âpme nejan gâgât mandunduyap kelak gejan nâmkîpependi tazin ke am zemzikat indamane eknenngalen nâmkîpepejan lemunanngan teman beme eknenngan kwilekiki dolakjan mbewanngan Kilaisiyet kwizapatnanngan mwabe.

⁷ Kilaismagen notn, geŋ Kawawaŋgalen am ekŋengat keŋdi bembe ma ekŋengat keŋin mwatindewanan keyaŋ nâgât keŋŋ mme oloŋen ma eleŋ beleŋ penaŋ beye.

Pâlaŋ Onesimasiyet yayaŋ zet zeye

⁸ Notn, neŋ Kilaismagen gâgât nodi mamayap keyepmti neŋ kwitnaŋ kwitnaŋ ke mimiyeleŋ ŋep gapitilima mbek.

⁹ Yaŋgut neŋ gâgât tikŋaŋŋ omba tazin keyepmti belak etaŋ wekumgamti eksowap. Neŋ ailip penaŋ. Neŋ Zisas Kilaisiyet kwizapatnaŋ mpalakŋaŋ bema keyet pepet mti nati mka katikŋaŋ kotneme matalap.

¹⁰ Âpme neŋ Onesimas egat weŋnok zet ŋen pigok zema nâmbak. Neŋ mka katikŋanen tapma Onesimasiyaŋ niksât kopme neŋ Kawawaŋgalen buŋam zapat dundumti mukulem mpema keŋ gilik zemti Kawawaŋ nâmkŋipeye keyaŋ mme nâgât nemun penaŋ bemti kandaŋŋnan main.

¹¹ Eweŋan egaŋ geŋmak maŋge kan keyet mukulem dolakŋaŋ ku mgaye. Yaŋ alak egaŋ neŋmak mamti mukulem dolakŋaŋ tapmnemkwazin. Yaŋ maneti pema geŋmagen kobeen mukulem dolakŋaŋ mgawe.

¹² Neŋ Onesimas wembekatk penaŋ ke pema alak naman geŋmagen kozin.

¹³ Neŋ Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penanŋapmti mka katikŋanen neme tapma egaŋ nikdamuŋ dolakŋaŋ mamin keyepmti neŋ ek aŋgalaŋma neŋmak kapi tatagalen penaŋ nâyaŋ. Egaŋ gâgât weŋnok neŋmak mamti napmukulem mnenagen dolakŋaŋ penaŋ benak.

¹⁴ Wa neŋ geŋ napmukulem mimiyeŋ gapitilim gemti zet kapi ku zeyap. Giti weyaŋ nâmtati zetnaŋ zemdelaŋ zenzeyet nâmti zeyap. Nit ŋoktik kwep bembepiŋ neŋ nenak egat zetnaŋ ŋep ku zemdelaŋ zenzeyelen.

¹⁵ Onesimasiyaŋ kan belaknik bugan kapi gemti kunzuŋti pieneŋ koti main. Keyepmti taekmane gilik zemti kopme naman mkitik pemane gitimak ke kwesiŋ mamambe.

¹⁶ Wa ek sisiliŋ namba etaŋ mamtan keboŋ yek. Egaŋ notnaŋ sambe ekŋen sebemindein. Ek Kilais nâmkŋipepeen an notnit penaŋ. Egaŋ neŋmak pieneŋ mamti napmukulem dolakŋaŋ penaŋ mamimnein. Yaŋ geŋmagen kobeen kegogak gapmukulem dolakŋaŋ penaŋ mme geŋ sisiliŋ mimiŋaŋgat ma Amobotnaŋmagen notn penaŋ mamain keyet nâmti egat nâmpemane pembenan bewe.

¹⁷ Keyepmti geŋ nâgât notn penaŋ nâmnenik beme neŋ kopma mnawek keyet weŋnok taekmane egaŋ kopme ekti ek msawanik.

¹⁸ Egaŋ geŋmagen kwileki ŋen myuŋguye ma geŋmagen kwileki ŋen butnaŋ mututuyelen tapme kunzuŋ koge beme geŋ nâgât damuŋ tapmane neŋ koti ekbaŋ.

¹⁹ Neŋ nenn betnnaŋ penaŋ pigok kumpema ekbak: Neŋ Pâl, nen egalen butnaŋ ke neŋ koti mutumgawap. Neŋ geŋmagen Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ diŋgoma nâmti geŋ Kawawaŋmagen keŋ gilik zenze aikbanan. Keyet nâlen butnaŋ temaŋ ewe geŋmagen tazin. Neŋ keyet zet sambe ku zesap.

²⁰ Keyepmti Kilaismagen notn, pigok zema nâmbak: Amobotnaŋ Kilais egat mti wekumgayap kapi mmane neŋ gâgât oloŋen penaŋ mbap.

²¹ Neŋ gâlen zet gawepupundi tazin e penaŋ nâmgeyapgapmti zapat meluwaŋ kumambe puk tatnâyaŋ. Wekukun sambe gâgât beyap kapi ŋep mti notnaŋ ewe gitaŋgat keŋdan tusumti mbanik.

²² Pi nan zet ŋen ewe pigok zema ekbak. Kawawaŋaŋ gâlen dundunduŋgat penaŋaŋ neŋ napmukulem mneme mka katikŋaŋ pemti geŋmagen

sakwep kobap. Ke nâmkîpéyap keyepmti geŋ nâgât mka keŋaŋ ŋen eweŋanak weyaŋpemane tabe.

Zet delaŋ zenzeŋaŋ

²³ Epapalasimak nit nilisakwep Zisas Kilaisiyet kwitnaŋ mpalakŋaŋ bembeyet mulupmaŋ mmalu keyepmti mka katikŋaŋ kot ndeme tati in indamukumindenup.

²⁴ Âpme mulup an notnne notnaŋ Loma mkaen mamaip Mak ma Al-istakasimak Demasmak Luk ekŋenaŋ kegogak ingat keŋin temaŋ penaŋ mambein.

²⁵ Amobotnaŋ Zisas Kilais egalen keŋ taolet in sambemagen tatagalen nâmti mandunduyap.

Ibulu

Ibulu am ekñengat zapat meluwan kumindadanañ.

Zapat meluwan kapi kwiyan penañ kuye ke sosok ku zemsokbembenañ. Pâlan zapat meluwan kukunañ sambe ikñañgat kwitnañ kumti, “Neñ kuya,” e ñep manzemkawanbein. Âpme Ibulu kapiyet zet esemtañ keboñ ñen ku tazin. Kogogapmti an nânânin temañ Kawawañgalen zetgat nânâ mulup mamiwan kwiyan kup keyet zet mulup ikñañnen mamip. Ekñen nâmkinpepeninmak kukñañgat mambien ekñenañ Pâlan kup zewien. Yanğut Lutayan manğeengatnañ takwalip ekñenañ kwiyan kup keyet zemusulalak zet omba mamip. Pâlan ku kup zewien e yanğañ kapigogapmti zet ke zenzenañ. Egalen zapat meluwanen ekbegen egañ kuye set katnañ kwep mâti kukunañ nembon yekgapmti zenzenañ. Zapat meluwan kapi kwitnañ Ibulu kukunañ eneyet Zuda am ekñengalen zelin Ibulu.

Ibulu an ma imbi kwiyan zapat meluwan kapi kuyeyañ am nâmkinpepeninmak ekñen sindem omba penañ nâmkinpepeninañgapmti tatimeyepm zemgwatnañ zet ma nâmkinpepenin katiknañ beme tatatgat nâmti zet kapi kuye. Zuda am ekñenañ Kawawañgat sesewatpesâti sâpe sâpe sepem ikñañ ikñañ mambumkwetemien kemak Zisasiyan an sâpe sâpe bumbu mulup mti sekñañ sâpe buye keyañ mobotnañ bein zemti zapat meluwan kapi kuye. Sâpe sâpe bumbu mulup mkwakwatnañ keyet penañ ilak Zisasmagen sokbeye keyepmti tâtâ alakñañ ekmagen mimiñañ ke ku elenğenğeyelen nâmti zapat meluwan kapi kuye.

Zet ñotekñañ temañ kapigogañ Ibulu zapat meluwan keñan talip:

- 1:1-5 Kawawañ alak pi set ikñañ ñen aikzin Nemunañ Zisasiyan set ke bein
- 1:6-7:28 Kilaisiyan tâtâ itnañañgalen mulup an sebemindein
- 8-10 Ningalen sâpe sâpe bumbu an Zisas egañ sâpe sâpe buye keyañ sâpe sâpe bumkwakwatnañ ke sebemindein
- 11-12 Nâmkinpepeen ewe gwañ gwañ kumtatagalen indakumtetiñañ delañ zenzenañ
- 13 Zet zemdelañ zenze zet

Zisasiyan golan zenze an itnañañ mamkwabienmak ensel ekñen sebemindein

¹⁻² Kawawañ egañ golan zenze an zemindeme ekñenañ yeñsokñine ikñañgat mundumann kan sepemañ ikñañ ikñañ ma zet setnañ yanğañ ikñañ ikñañ mandiindom kwatnepemelak alak tatnuwen kapiyetnañ Zisasiyan kosâpmnen kan keyet Kawawañañ ikñañgat yanğañ mkawañbeme delañ zenzenañ ikñañgat Nemunañ penañ zempeme toti zet tadiindoin. Kawawañañ Nemunañ keyañ kwitnañ kwitnañ sambe keyet toñañ bemti mamayet ombempeye. Eneyet egelañ ilisakwep mamti kwitnañ kwitnañ sambe ke mbun.

³ Kasupgat sanğa sonğañañ mamekozin sepem keğogak Kawawañgat yanğañ penañ Nemunañañ mamsokbemkawañbein. Nemunañ ek yanğañ ikñañ yek; egegat yanğit kwep. Zet dembusekñañ windenañmak zeme keyañ kwitnañ kwitnañ sambe kapi bandim mpeme matazin. Egañ ningalen bekanañ zulutndemti gwaen mogeyañ Amobotnañ Temañ egat betnañ penaset mundum windenañbeñ keyet totazin.

Kawawañgat Nemunañ ensel ekñen anğosomindemti mobotnañ tazin

⁴ Âpme Zisasiyan ensel eknen sebemindemti motazin. Kogok mti ensel ekngalen kwit zet bunam timtotindemti egan kwizet bunam teman timti matazin.

⁵ Kawawanang Nemunangat namti zet kapigok zeye,
 “Geñ nâgât Nemun penan; nit alak Bip Nemun belup.” *(Sam 2:7)*

Ma nen kapigok zeye,

“Neñ gâgât Bipdi bemti mambap ma geñ nâgât Nemun bemti mambanik.”
(2 Samuel 7:12-14)

Ensel ekngat Kawawanang zet kekok nen ku zeye.

⁶ Yanjut egan Nemunang kwewetan ke msalen ewe peme tobe kan keyet zet pigok zeye,

“Kawawangalen ensel eknenang ek pedondom samti sesewatpewep.” *(Sam 96:7-9)*

⁷ Kawawanang enselene ekngat kapigok zeye,

“Tâgâmak tanaman nâlen zet namti zetan mamâlupnok ensel eknen nâlen mulup angapmti zetan mangawepup.” *(Sam 104:4)*

⁸ Kawawanang Nemunangat gulak kapigok zeye,

“Kawawanang, geñ Amobotnan mundumdi katikpepepin tatat kaliang tapmeti mambanik. Ma Amobotnan mamandi ten keyan amobotnangalen tonge ke nembon beme am indamusuwewet dolaknan penan mbanik.

⁹ Geñ mama mimi ten keyet tiknan manânik ma mama mimi bekanang keyet kasa mamnik. Kogogapmti neñ gâgât namtiknan mti geñ Amobotnan tatagat ombengemti kelaknan zulutgeap keyet namti oloñen palen mambanik. Ke ensel eknen sebemindemti Amobotnan tatagat ombengemti kelaknan zulutgeap.” *(Sam 45:6-7)*

¹⁰ Kawawanang nen ewe kapigok zeye,

“Amobotnan, geñ yanbembenang msat palen kwitnan kwitnan mbanan ma kululungalen kwitnan kwitnan betdan munduminan beminde-mebenanang tapmelip.

¹¹ Senyum melakandu kebon tengeenang mambeinok msat ma kululung tengeenang bemti asekbalup. Gengulak mama kanzizit mamambanik.

¹² Kegok beme geñ amnan sangum tananganang mamungunpeme mewen kekok geñ kululung ma msat mungun timane mowembe. Gengulak sepem mambanan kekokak ewe mambanik. Ma an penan bembepin mamti mamambanik.” *(Sam 102:25-27)*

¹³⁻¹⁴ Ensel eknen tâgâ etan mme eknenang Kawawangalen mulup etan mamip. Kawawanang eknen zemindeme meti am eknen iknan gilik zemindatitiyet manâin eknen ke maindamukulem mamimindeip. Kegok mamnanangut Kawawanang ensel ngat kapigok ku dunduye,

“Kot betn penaset tapmane neñ kasandine eknen kandanadan mulalon indema selan indim kapisik indemane topmâpme tabanik.” *(Sam 110:1)*

2

Kawawanang Nemunangat zet zein ke ku bamkumpewep

¹ Nin weyanzi zet ewenang tiwen ke bamkumpewanupmagangat ewe tim kitik mtabanup. Mneti Nemunangat zet zeye ke pemann wembemagangat nâpen mamambanup.

² Ewenang Kawawanang zet notnan ensel eknen zemindeme Mosesiyet kot zeme egan mtoge ke diindome am eknenang angosowien ma ke kulume keyet dopman Kawawanang sakwep mamutumindamtan.

3-4 Amobotnanaŋ nin aŋgalaŋ ndendeyet zetnaŋ iŋŋaŋ zemkawaŋaŋ beye. Âpme am sokŋaŋ tati wakŋin penaŋaŋ nâmbien ekŋenaŋ zet ke zemkotnepeme kaliŋaŋ bemti tazin. Naman Kawawaŋaŋ iŋŋaŋ muluwaŋ mamanan notnaŋ mge ma menok notnaŋ mti windenaŋ sakam iŋŋak iŋŋak keyet yaŋaŋ zemkawaŋbemti zetnaŋ ke mgwatnaŋ mge. Egaŋ kegogak Emetak Tengalen taolet dolakŋaŋ nin kwep kwep iŋŋaŋgat keŋaŋgalak ndaye. Keyepmti Nemunaŋgalen zet zapatnaŋ weyaŋti ku timtabanup beme dopmaŋ penaŋ sukwep mobotnaŋ mutumndawe.

Kawawaŋaŋ Zisas kwit zapatnaŋ temaŋ saye

⁵ Msat alakŋaŋ sokbewe keyet zetnaŋ manzenup ke Kawawaŋaŋ ensel ekŋenaŋ damuŋ mimiyet ku zeye.

⁶ Kawawaŋgalen Zet Itnaŋan an ŋenaŋ zet pigok zeye,
“Am nin pembedaŋ yegaŋgut Geŋ ningat nâpeŋ mamanan. Ma am nin Adamgat nembraŋane nin tototnaŋ yaŋgut Geŋ ningat damuŋ dolakŋaŋ matatnik.

⁷ Geŋ kan belaknik bugan ensel ekŋengat kandaŋinan mamayet zemndewanan. Yaŋ Geŋ nin busatnaŋ ma kwizet buŋam temaŋmak miakndewanan.

⁸ Mti kwitnaŋ kwitnaŋ sambe ningat setn kandaŋan baen mulaloŋ pewanan.” *(Sam 8:4-6)*

Kawawaŋaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ sambe ningat kandaŋnan mulaloŋpeye. Kwitnaŋ kwitnaŋ kalelaŋpiŋ belak sembe melesin nin damuŋ mimiyet ndaye. Kan pigogat kwitnaŋ kwitnaŋ ningat kandaŋnan maŋge bempenaŋ keyet ku tapme maeknup.

⁹ Yaŋgut nin Zisas egat yaŋaŋaŋ nânuŋ. Eweŋan kan belaknik bugan ensel ekŋengat tototnaŋin maŋge ke Egaŋ Kawawaŋgalen keŋ taolet ke msokbembeyet ma am sambe indamukulem mti gakikiyet kegok maŋge. Egaŋ sek sindem temaŋ timti gakiye keyepmti Kawawaŋaŋ mwatonzempemti elimiak seŋge soŋgaŋaŋmak ma kwizet buŋamaŋ temaŋ ke saye.

¹⁰ Kawawaŋaŋ kululuŋ ma msat ma kwitnaŋ kwitnaŋ sambe mge keyaŋ iŋŋaŋgat kwizet buŋam mmobogat nâmti mge. Ma amnaŋ kululuŋen mebegalen nâmti Nemunaŋ zempeme toti sek sindem tiye keyaŋ amnaŋ mama kanzizit aiiŋgalen setnaŋ beye. Kegok ke Kawawaŋaŋ amnaŋ nâmkipepeyeen kwakwagat nâmti Zisasiyet nâmpeme ekŋengat Aŋgalalaŋ Anŋin beye.

¹¹ Âpme am Zisasiyaŋ mme teŋ beip ekŋen ke ma Zisas iŋŋaŋmak ekŋen mme teŋ bembraŋaŋ temakwep Biwin kwewetaŋ ke Kawawaŋ keyepmti Zisasiyaŋ, “Ip meniŋne,” zenzeyet nâme nukŋaŋ ku mambein.

¹² Zet keyet zet ŋen kapigok zenzenaŋaŋ tazin,
“Neŋ buŋam zapadi ip meniŋne ekŋenmagen zempalakŋaŋ bewap. Neŋ ip meniŋne ekŋengat tuŋguwinan zemsesewatgewap.” *(Sam 22:22)*

¹³ Ma zet ŋen ewe pigok zeye,
“Neŋ Kawawaŋgat nâmkipepmti penaŋ mambap.” *(Aizaya 8:17)*

Naman ŋen pigok zenzenaŋ,
“Pi neŋ ma Kawawaŋaŋ ip meniŋne namâge ekŋenmak neŋ nsakwep tatnup.” *(Aizaya 8:18)*

Zisas ek an penaŋ maŋge keyepmti egaŋ nin ŋep ndamukulem mimndewe

¹⁴ Âpme ip meniŋane ekŋen sek sesubaŋinmak mamaip kegogak egaŋ ekŋengat sepem timti indamukulem msâti sokbeye. Mme an penaŋ mame kume gakimti wage keyaŋ gakiki toŋaŋ Sadaŋ egalen windenaŋ mtopeye.

¹⁵ Mti gakikiyet kingagat keyañ indatimti tapme kan katan egalen mka katikñan mamaip ekñen indamenzemtitiyet kekok mge.

¹⁶ Egañ mulup mge ke ensel ekñengat mti ku mge. Egañ Abalaamgalen inñsokñane ndamukulem mimndesâti kekok mge.

¹⁷ Keyepmti Ek ip meniñane ekñenmak sepemin kwewetan penañ bem-beyet zempepenañ. Egañ kekok mti ñep sâpe sâpe bumbu an ñeñañ mamti Kawawañgalen mulup mbe. Ek an anğalañ gogot toñañ ma an mulup esemten penañ mamti ma egañ ñep am sambeyelen yomin maasekmâzin.

¹⁸ Egañ sek sindem nâmti tetimaemaen mege keyepmti am nin tetimae-mae sokbemndame ñep ndamukulem mimndewe.

3

Zisasiyañ Moses anğosompemti mobotnañ beyeyañ matazin

¹ Kilaismagen notnne, Kawawañ kululuñen mamainnañ Zisasiyelen mulupgapm indamandame kobien. Nin Zisasiyet kapigok nâmâtâti manzemkawañbenup. Ek sâpe sâpe bumbu an ñeñañ ma Kawawañañ ombempemti buñam zapatnañ zemkawañbembeyet peme koge. Zisasiyet mulupmañ ñen kekok ke mamingat nâpen mamambep.

² Mosesiyañ Kawawañgalen mulup nâmsemten mkwage sepem kekokak Zisasiyañ Kawawañañ mulup mimiyet zempeye ke kogogak nâmsemten mge.

³⁻⁴ Nin an ñeñañ mka dolakñañ mawalazin beme an mka walage keyet kwizet buñamañ mamwatnup. Sepem kekokak Mosesiyet an dolakñañ zenup yañgut Zisasiyañ kwitnañ kwitnañ sambe mme sokbeyeyepm egat kwizet buñamañ mwawagalen.

⁵ Moses egañ Kawawañgalen mulup an mamti zet gawepupu mulup mti mamkwage. Keeset bam sokbewe keyet buñam zapatnañ zenzeyelen keyet sisiliñ annañ mamkwage.

⁶ Yañgut Kilais ek nemuñañ penañ mka keyet toñañ penañ mamain. Kawawañmagen nâmkinpepen tazin ke mkitikpem mamann nukñañ sokbemndame katikñañ bem tatnup beme nin ilak mka ke nemboñ benup.

Israel am keñ katik mambien nin sepem kekok ku mbanup

⁷⁻⁸ Keyepmti Emetak Teñ egañ zet kapigok zeye ke in nâseip, “Alak kapi in zetnañ nâseip beme in msat tuñgupman tetimaemae sokbeme ñenzinziñ palen kwitnañ kwitnañ mbien kekok mti keñ katik in ku mbep.

⁹ Yeñ sokñine ekñenañ Neñ msat tuñgupman ke nup kan 40 menok ma ñenzinziñ kogogak mkwapma eknâmamkwebien. Yañgut ekñenañ neñ mobotnañ omba mnamkwati yaññ mnik kwabien.

¹⁰ Âpme neñ keyet nâmsopkumindemti pigok zewan, ‘Kan katan keñ otñânânin kileñ mapeme mekozin mme ekñenañ nâlen set ke ñen ku ekmâtâbien.’

¹¹ Kekok mbiengapmti neñ ekñengat ñenzinziñ mindamti zemkatik bembe pigok zewan, ‘Ekñenañ nâlen kâtnânâ msatnan ke ku mebep. Yek penañ.’ ”
(*Sam 95:7-11*)

¹² Kilaismagen notnne, inmagengatnañ ñeñañ nâmkinpepe katikpemti keñañ bekañañ etañ bemisikme Kawawañ mama toñañ ek bankumpe-nakmagengat eksemambe.

¹³ Kawawaŋ kan delaŋ zenzeŋaŋgat zempeye ke nin ku nânuŋ keyepm nin keŋ katik ku mti mamabaŋnuŋ ma Sađaŋ nâmpemaŋ tetimaeeŋ nda-towewegalen kawaŋaŋ ku sawaŋnuŋ. Kegogaŋpmti nâmkĩŋpepeen mamayeŋ notn mukulem mukulem mti mabaŋnuŋ.

¹⁴ Nin nâmkĩŋpepeen alagak kwabeneŋ ke ewe mkipmaŋ beŋti manepemaŋŋ gakikiyaŋ ndaaikbe. Mti Kilaisiyaŋ ndamukulem mbe ke penaŋ nâmkatikbeŋti mabaŋnuŋ. Nin kegoŋ mbaŋnuŋ beme nin Kilais egalen animbi penaŋ beŋaŋnuŋ.

¹⁵ Kawawaŋgalen zelen kapigok zenzeŋaŋ,
 “In yeŋsokŋineyaŋ Kawawaŋaŋ zet zeme nâmtĩŋgut keŋin katikŋaŋ beŋe ŋenzinziŋ palen mamkwabiŋ sepem kegoŋ in egalen zetnaŋ alak pigogat nâmti keŋ katik palen ku mabep.” *(Sam 95:7-8)*

¹⁶ Am kwi ekŋenaŋ zetnaŋ nâmtĩŋgut bamkumpemti egat ŋenzinziŋ mbien? Ke animbi Mosesiyaŋ ŋeŋaŋ beŋindame Izip msat katikpemti kobien ekŋen keŋaŋ kegoŋ mbien.

¹⁷ Ma am kwi ekŋengat Kawawaŋaŋ nuŋ kan 40 keyet keŋanen nâmsopkumindeye? Ke am yom sepem ikŋak ikŋak mti msat tuŋgupaŋŋ gakim walet mbien ekŋengat kegoŋ mge.

¹⁸ Âpme am deset ekŋengat Kawawaŋaŋ zemkatik beŋbe zet kapigok zeye, “Nâlen kâtnâŋâ msatnaneŋ ku mebeŋ?” Zet ke am egalen zet kulumti mambiŋ ekŋengat nâmti zeye.

¹⁹ Keyepmti nin pigok penaŋ nânuŋ, ekŋenaŋ ku nâmkĩŋpewien keyepmti ekŋenaŋ Kawawaŋgalen kâtnâŋâ msat dolakŋaŋ keyet keŋan ku mebien.

4

Kawawaŋgalen am nin kâtnâŋâ msalen mebeŋat zemndendeŋaŋ

¹ Kawawaŋgalen kâtnâŋâ msalen mebeŋat zetik mge ke ku aseŋme delaŋ zemâge. Alak pigogat ewe taziŋ keyepmti inmagengaŋtaŋaŋ ŋeŋaŋ ku nâmkĩŋpemti selen met yuŋguwemagengaŋ mama mimiŋin eksemti mamabep.

² Kawawaŋaŋ zetik mimindeye sepem keyegak nin zetik mimndain. Egaŋ zetik mimindame keŋinan penaŋ ku beŋpewiengaŋpmti ekŋenmagen penaŋaŋ ku sokbeye. Zet zemkatik beŋbeŋaŋ ke nâmkĩŋpemti ku timambiŋ.

³ Nin animbi nâmkĩŋpepeŋaŋ Kawawaŋgalen kâtnâŋâ msat keyet keŋan tapmetnuŋ. Eweŋaŋ Kawawaŋaŋ kâtnâŋâ msat keyet pigok zeye,

“Neŋ keŋaŋ kasa beŋe pigok penaŋ zemkatik beyap, ‘Ekŋenaŋ nâlen kâtnâŋâ msalen kapi penaŋ ku kobep yek penaŋ.’ ” *(Sam 95:11)*

Eweŋaŋ Kawawaŋaŋ msat mge kan keyet kâtnâŋâ msat ke kegoŋak beye yaŋgut amnaŋ ke mesâgât ku manâmkĩŋpeip keyepmti egaŋ kogok zeye.

⁴ Âpme msasa 7 keyet keŋan kwep delaŋ zenzeŋaŋgat kapigok zeye,
 “Kawawaŋaŋ mulup sambe ke kasup mulup mimi 6 mme delaŋ zemâpme msasa delaŋ zenzeŋaŋ 7 keyet egaŋ kâtnâŋâ tage.” *(Sokbeŋbe 2:2; Kisim Bek 20:11; 31:17)*

⁵ Âpme zet keyegak ŋen ewe kapigok zeye,
 “Ekŋenaŋ nâlen kâtnâŋâ msalen kapi penaŋ ku kobep yek penaŋ.” *(Sam 95:11)*

⁶ Âpme pi am notnaŋ tatnuŋ nin kâtnâŋâ msatn keŋan mebeŋgalen setnaŋ notnaŋ ŋep taziŋgaŋpmti keŋan mobaŋnuŋ. Kogok keŋaŋgut am tipmaŋ baeneŋ mamkwabiŋ ekŋenaŋ zetik mimindame nâmbienagaŋgut ku gawepuwien keyepmti ekŋenaŋ kâtnâŋâ msat keŋan ŋep ku mebien.

7 Keyepmti Kawawaŋaŋ kan ŋen ewe beye, ke bemti kan keyet kwitnaŋ “Alak” kumti kâtnânâ msalen mebegalen zetik mge ke ewe ŋandem tage. Yaŋ mamkwati Kawawaŋaŋ zet ŋen Dewit egat keŋan beme egaŋ zet zein kekok zeye.

“Alak an ŋenaŋ Kawawaŋgalen zetnaŋ nâsem beme keŋaŋ katikŋaŋ ku aŋgalaŋ tasem.” *(Sam 95:7-11)*

8 Âpme Zosua egaŋ am kâtnânâ msalenan Kawawaŋaŋ zetik mimindeyeen indapmege. Ke etaŋ benak beme Kawawaŋaŋ zigoset kâtnânâ msat ŋen ewe tazingat zeme Dewilaŋ zeye?

9-10 Eweŋan Kawawaŋaŋ mulup sambe mme delaŋ zeme tagom tage kekok an ŋen Kawawaŋgalen kâtnânâ msat keyet keŋan mebeyaŋ mulupmaŋ mdelaŋ zemti kâtnâwe. Kawawaŋgalen am ekŋengalen kâtnânâ msat ŋen ewe tazin sepem Kawawaŋaŋ tambu msasa 7gat kâtnâyeen kekoknok ekŋenaŋ kekok makâtnâip.

11 Kogogapm ninmagen ŋenaŋ zet kululu keyelen mama mimi ke mâti mambeyet am eweŋan mbien kekok ku mbep. In kâtnânâ msalen mebegat Kawawaŋaŋ mama mimi nâmtikŋaŋ mamin ke windaŋaŋben mbep.

12 Kawawaŋgalen zet ke windaŋaŋmak ma amgat mamaŋinan mulupmaŋ mamnen wanam kukŋaŋben kukŋaŋ bameset eyo tazin keboŋ. Keyaŋ am keŋin aŋme epeeme amgat yaŋaŋin sosok mamsokbein. Mti wanaŋmaŋ kanziŋaŋgalen kelakŋaŋaŋ ma kanziŋ olalaŋaŋ aŋmann bikpemt mamekozin keboŋ. Kawawaŋgalen zelaŋ ammagen kekok mti keŋinaŋgalen ŋoktik yaŋaŋ yaŋaŋ maenzilim tamezin ke yaŋaŋin mamekzin.

13 Âpme kwitnaŋ kwitnaŋ aiikŋaŋ keyaŋ Kawawaŋgat zikatnan enzilimti ŋen ku matazin. Ekmagen kwitnaŋ kwitnaŋ sambe ke sosok etaŋ mawemâzin. Egat zikatnan nin nnaŋgat yaŋaŋ zemkawaŋbemâbanup.

Zisas ek ningalen sâpe sâpe bumbuyelen an ŋenaŋ temaŋ

14 Ningalen sâpe sâpe bumbu an ŋenaŋ ŋen tatndain ek kululuŋ mka keyet keŋan penaŋ mepmoge ek Zisas Kawawaŋgat Nemuŋaŋ keyepmti nin nâmkŋepepen manzemkawaŋ benup ke mimkatikŋaŋ bemti mambanup.

15 Nin yomgalen windaŋaŋ kumann totogalen winden ku tatndain yaŋgut sâpe sâpe bumbu an ŋenaŋ egaŋ tetimaemae sambe ninmagen masokbein ke ekmagen kekok sokbemâpme delaŋ zemâge yaŋgut egaŋ yom ŋen ku mge.

16 Keyepmti nin Kawawaŋgat kiŋgagapiŋ ekmagen sokŋan mebanup. Zisasiyaŋ Kawawaŋ an keŋ taolet toŋ egalen mundum windeen totazingapmti nin nukŋaŋ ŋen ndaikme ekmagen mepmann keŋ taoletnaŋ ma aŋgalaŋ gogotnaŋgat penaŋaŋ ndamukulem mimndewe.

5

1 Sâpe sâpe bumbu an ŋenaŋ indaik indendaŋaŋ ekŋenaŋ amgat munduminan Kawawaŋgat zikatnan meti yomgat sâpe sâpe mambumtemien ma tewalaŋ timet bembeyet zemindendaŋaŋ.

2 Sâpe sâpe bumbu an ŋenaŋ ikŋaŋ an penaŋ yomgalen tetimaeen ŋep tokukuyelen keyepmti am yomgat yaŋaŋ penaŋ ku nâmti yom mti set penaŋ katikpemt ŋenen mebien ekŋengat ŋep sewakŋaŋ mamindain.

3 Keyet yaŋaŋ kapigogapmti am ekŋengalen yomgapmti etaŋ yek ikŋaŋgat eyo nâmti bumbuyet zempepeŋaŋ.

⁴ Mulup mobotnañ keboñ ke an ñenanñ keñagalek ikñak ñep ku mimiyele. Sâpe sâpe bumbu an ñen Kawawañañ aikpemti mulup same ñep penañ mbe. Egañ Alongat setnañ munduman mâti kegok ke mpeye.

⁵ Sepem keggok Kilais ek ikñangot nâme mobotnañ beme sâpe sâpe bumbu an ñenñañ temañ ku beye. Ke Kawawañañ pigok zemti zempeye, “Alak neñ gâgât kapigok zemkawañ besâwap, ‘Geñ nâgât Nemun penañ.’ ”
(*Sam 2:7*)

⁶ Mti naman zet ñen Zisasiyañ sâpe sâpe bumbu an bembeyet ewe kapigok zeye,
“Geñ Melkisedek nemoñ sâpe sâpe bumbu An ñenñañ kwesiñ kwesiñ mamti mambanik.”
(*Sam 110:4*)

⁷ Zisas ek msalen mañge kan keyet An gakikiengatan mme belek zem wawagalen winde tasaye egat Gesemani muluwen dundundu mge ke ñakñak palen omba penañ sumti zeye, “Kawawañ napmukulem mne.” Kegok zeme Kawawañañ dundunduñañ nâmpeye enenogat egañ Kawawañgât kandañañ mtot meti pedondom saye keyepm Kawawañañ winde same kiñgagapiñ gakikien moge.

⁸ Ek nemuñañ penañ mañge yañgut egañ sindem tiye keyañ egalen zet gawepupuñañ keyet yañañ tasaye keyepm mgwatnañ mge.

⁹⁻¹⁰ Zisasiyañ zet gawepumti gakiye keyañ sâpe sâpe bumbu an dolakñañ penañ kwage. Mti ek ke Melkisedek sâpe sâpe bumbu an temañ keyet katan sâpe sâpe bumbu an ekñengot ñenñañin mamayet Kawawañañ zempeye. Keyepmti am zetnañ mañgawepup ekñen ke yomengatanñ gilik zemindati-tiyelen toñin penañ benti mama kanzizit mama ke maindain.

Nemba isisik ekñengalen mama mimi keyet katan ku mambanup

¹¹ Melkisedek egalen zet omba penañ tazin yañgut in wakñin bekekme mamaip keyepmti zet sewak sewak tadiidomopma nâmbep.

¹² In kan teepmañ nâmkñepepe aikbien mme nolineyañ mama keyet yañañ zemzikat indawien kogogapm an zet zikat indanda ñep kwabiek keyañgut in zet ke wisat palen tati yañañ penañ ku nâmâtâbien keyepm am notnañañ in ewe Kawawañgaleñ zet ñotekñañ ke ewe zemzikat indame weyañnâmâtâbep. In ewe nam etañ niniyelen beip; meu katikñañ ñep ku niniyelen.

¹³ Am nam manip ekñengot nemba okak kegok manzeip, ekñen keboñañ set de pembenañ ma de bekañ ke ñep ku maekmâtâlíp.

¹⁴ Meu katikñañ ke am semem delañ zenzenañ ekñengalen zapat. Keñinan nâmâtât talipgapmti bekañ ma pembenañ ke kalañ kumti maegip ekñen keboñ keyañ meu katikñañ niniyet zapat beip.

6

Nin nâmkñepepeen semem katikñañ benti mambanup

¹⁻² Âpme in alagak nâmkñepepeen kwati Kilaisiyelen zet zapatnañ yañañ imbelañañ nâmbien keyegak nâmti ewe belak etañ manâip ke peme tapme zet keyañ penañañ mimiyele zein ke mâti mamambep. Kegok ke am nâmkñepepeen kaliñañ kwabien ekñenañ kegok mamip. Zet alagak nâmbien ke kapigok: mama mimi bekañañ indamandame gakikiyet zapat mambien keyelen yomengatanñ keñ gilik zenze zetnañ ma Kawawañ nâmkñepepeyet zetnañ ma tu zululugat yañañ nânâyet mzikat indandañañ ke ma am nâmkñepepeñinmak belin ñokñinan atata ma gakikiengatan wawagalen zet ma am Kawawañañ zet zemdelañ zenze muluwen tabepgat zetnañ. In zet keboñ ke etañ sakwalambenti zenzeyak windenñañ ku

mbep. Zet nâmkînpépeen mama mimi tototnañ mimiyele ke zenâmti nâmkînpépeñin mkaliñ bembeyelen wemezin ke zenâ zenâ mti semem kaliñ bewep.

³ Nin kekok mimiyet Kawawañañ winde ndame timamti semem kaliñ bewanup.

⁴ Neñ kekok zeyeyangut ñen ewe kapi zesowap. Am notnañ Kawawañgalen Zet keyañ keñin melen beley beme Zisasiyañ ekñengat yominangat gakiye kekok nâmkînpewien. Kekok sokbeme am ekñen ke Kawawañañ Emetak Teñ indaye.

⁵ Ma Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ Penañ ke nâme keyañ keñinan mealat mepme Kawawañañ menok notnañ bangat sokbewe keyet katan mme ekmâtâlíp.

⁶ Am ekñen kemagen kwitnañ kwitnañ kekok sokbeme ektingut ekñenañ Zisas penañ sukwep bamkumpewien keyañ ekñen Kawawañgat Nemunañ ilinak keñinanek ewe tewen kumasasokpewienok beye. Mti am sambe zimoselinan egat kwitnañ mtopewien. Am keboñ ke yomengatnañ keññ gilik zenzeyelen setnañ ñen ku taindain penañ.

⁷ Msat ñen map topeñ tati kwitnañ kwitnañ mme dolakñañ kwapme am mulup mamip keyañ meu ma sikokok matinip. Ke Kawawañ egalen tebumoleet temañ keyet penañañ ke masokbemindain.

⁸ Ma msat ñeniñaset nusi temañañ kalak zewenn keeset penañepiñ keyepmti bam msat ke Kawawañgalen wepuwaliliyañ dukñan mopme tewen zim tobe.

Nin winde kumann kwapme mambanup

⁹ Notnne penañ, neñ ingat zet kîngagatgalen zema manâip keyepm keñ zut ku miap kegogat in set pembenaset mekep e nâyap. Set pembenañ mekep ke Kawawañañ indaangalañ indewe kogok.

¹⁰ Kawawañañ kwitnañ kwitnañ mamnen teñ etañ. Keyepmti egañ in mulup dolakñañ mbien keyet ku kandatindemâbe. In Kawawañgat nâmtikñañ mpeme keyañ keñin melen beley mimindeme in egalen am indamukulem mbienok mmobep.

¹¹ Âpme nin in mulup windembeñ kekok etañ mimiyet nâmindenup mti nâmkînpépeñin mkatikñañ bemtati Kawawañañ kot indatim mobogat damuñ tabep. In kekok mti webematalíp keyet penañañ indamâbe.

¹² In am nâmkînpépeñin kaliñañ mamaip ekñengalen mama mimi ke mâti mti wisat sakwep ku mbep. Ekñenañ Kawawañañ kwitnañ kwitnañ ikñangat nemunañene indandayet zetik mge ke timalíp.

Kawawañgalen zetik ke penañañmak

¹³ Ekñenmagen ñen Abalaam ek Kawawañañ zetik mti an mobotnañ kwiyet kwitnañ kumti zemkatik besap zem mgeyañ yek beme Kawawañañ ikñangat kwitnanen bemti pigok zemkatik mti

¹⁴ pigok zeye,

“Neñ penañ sukwep gwetnañ mgemti inşokdine sambe sopmañ penañ gawap.” *(Sokbembe 22:17)*

¹⁵ Âpme Abalaam ek zetik mge keyet damuñ kan teepmañ wisatnepiñ mamkwatneti bam penañañ aige.

¹⁶ Am nin amobotnañ ñengat kwitnanen zetik minn beme zet zen ke bandim mti mmann am nâyo keyañ ningat zet bamset ñen ku zewep.

¹⁷ Keyepmti Kawawaŋ ek am zetik mimindame keŋ zut mbiekmagen-gapmti zetikŋaŋ mkaliŋaŋ bembeyelen zetik notnaŋ omba penaŋ ikŋaŋgat kwitnanen mge keyet penaŋaŋ nin tiwanup.

¹⁸ Kawawaŋaŋ zetikŋaŋ mam ma zemkatik bembe ŋen mamm ikŋaŋgat kwitnanen eget zut keyet Kawawaŋaŋ dâsuki ŋep ku zenzeyelen. Zetikŋaŋmak zemkatik bembenaŋ penaŋaŋ masokbein. Keyepmti animbi nukŋaŋinmak kunzuŋti Kawawaŋmagen mepme egaŋ maenzilim indeingapm ekŋen keŋ oloŋen palen tatagalen.

¹⁹⁻²⁰ Sâpe sâpe bumbu an ŋeŋaŋaŋ Zelusalem sesewat mka keŋan ikŋak ŋen mamotan sepem kogok Zisasiyaŋ kululuŋen Kawawaŋgat ŋenzimosetnan mogeyaŋ nin ndamukulem mti ndadamuŋ mam. Egaŋ sâpe sâpe bumbu an ŋeŋaŋ ŋen kwesiŋ kwesiŋ maŋge Melkisedek keboŋ. Keyepmti nin Zisas mâti egaŋ mundum dolakŋaŋ motapmainen mosâgât webepeŋ mamambanup.

7

Melkisedekmak Kilais egetgalen sâpe sâpe bumbu muluwit yaŋaŋ sepem kwep

¹ Melkisedek ek Salem mkaengalen amobotnaŋ maŋge ma Kawawaŋ Amobotnaŋ temaŋ egalen sâpe sâpe bumbu mulup keyet anaŋ kekok maŋge. Egaŋ Abalaam met amobotnaŋ kasaŋane indomindamâti gilik zemkopme an keyaŋ met selen aikti zemgwatnaŋ mpeye.

² Mme Abalaam ek milawat sambe kasaŋane ekŋenmagengatnaŋ indamâti timkoge ke kalaŋ kumti maŋge 10magengatnaŋ kwep keyet katan Melkisedek saye. Nin zetnaset kwit Melkisedek ke gilik zewennegen kapigok benak: “Teŋgalen Amobotnaŋ” ma kwitnaŋ ŋen Salem mkaengalen* amobotnaŋ kwit keyet yaŋaŋ kapigok zenzeyelen, “Mamasiyelen Amobotnaŋ.”

³ Melkisedek ek mamaŋ bipmaŋpiŋ ma yeŋsokŋaŋ mee ku zemkawaŋ bembenaŋ. Ek mamaŋaŋ ambege keyelen kanaŋ ku nâip ma gakiye keyelen kekokak kanaŋ ku nâip.† Ek Kawawaŋgalen Nemuŋaŋ keyet sesepmaŋ sokbembeyet zenzeŋaŋ keyelen sâpe sâpe bumbu An ŋeŋaŋ mulup kwesiŋ mti maŋge.

⁴ Nin pigok nânup Melkisedek ek an tototnaŋ yek; ek amobotnaŋ temaŋ keyepmti ningat yeŋsokŋ Abalaam egaŋ milawat dolakŋaŋ etaŋ kalaŋ kumti maŋge 10magengatnaŋ kwep egat saye.

⁵ Abalaamgat iŋsokŋane am maŋge temaŋ kogogapm am maŋge Liwai zep ekŋenaŋ sâpe sâpe bumbu mulup ke mimiyet zemindendeŋaŋ. Âpme Abalaamgat iŋsokŋane am maŋge notnaŋ ekŋenaŋ Liwai am maŋge ke indikdamuŋ mimiyet milawalin maŋge 10magengatnaŋ kalaŋti kwep indandayet zii zelen zemâtâtâtnaŋ.

⁶ Yaŋgut Melkisedek ek Liwai am maŋgeengatnaŋ ku sokbembenaŋ. Keyaŋgut Abalaam an zetik mpepeŋaŋ ekmagengatnaŋ milawat maŋge 10 keyetnaŋ kwep ke etaŋ Melkisedek same egaŋ zemgwatnaŋ mpeye.

⁷ Amobotnaŋaŋ an tototnaŋ zemgwatnaŋ mamimindeip. Set kekok tazingapmti Melkisedegaŋ Abalaam zemgwatnaŋ mpeye keyaŋ zeinen Melkisedek ek amobotnaŋ.

* **7:2:** Kwit kapi Zelusalemgat kwitnaŋ itanaŋaŋ penaŋ kum mamaŋaŋ. † **7:3:** Melkisedek egat mamaŋ ma bipmaŋ ma yeŋsokŋaneyet Kawawaŋgalen zelen yaŋaŋ ku kukuŋaŋ yaŋgut mulupmaŋ mgeyeen Zisasiyaŋ mbe keyet katan mge.

⁸ Israel an ekñenañ milawalin kalañ kume manje 10 mopme manje kwep timtati Liwai maindamtemien. Am manje ke mamoti an penañ bemti magakimtemien. Âpme Melkisedegañ milawat manje kogok titinañgut Kawawañgalen zelañ egat pigok zenzenañ ek mama kanzizit tapmain.

⁹ Neñ zet keyet yañañ ñen pigok nâyapgapm zewi. Zuda am ekñenañ Liwai ekñen milawalin manje 10magengatnañ kalañti kwep maindamtemien. Yañgut Abalaam ek Liwai ekñengat yeñinañgut egañ naman milawatnañ manje 10magengatnañ kalañti kwep Melkisedek saye ke Liwai ekñenañ ku mamtemien ke yeñinañ mge.

¹⁰ Enenogat kegok zenup? Melkisedegañ Abalaam selen met aikge kan keyet Liwai am manje ekñen ku sokbewienañgut yeñinañ Melkisedek saye keyañ ekñenañ mbienok bein.

Sâpe sâpe bumbu an alakñañañ itnañangalen mundum timâbien

¹¹ Liwai sâpe sâpe bumbu an muluwin mkwabien ke zii zelañ zein katan mâti mme keyañ am sambeyelen yom zulutme delañ manzem manak ze Kawawañañ sâpe sâpe bumbu an ñen ku aiknak. Yañgut egañ sâpe sâpe bumbu an ñen Melkisedekgat sakam mwatomezempeye. Kewan Alongat sipmañ butnañ mâti aiikgalen zii zelañ zein katan ku mimiñañ.

¹² Alongat insoñeneyañ sâpe sâpe bumbu an mamayet Mosesiyañ zemkaliñ beye kelak asesekñañ mme zii zelañ mulup keyet zet zemâtâtâtnañ ke kogogak asekmâzin. Mme sâpe sâpe bumbu an kwakwagalen Kawawañañ setnañ alakñañ zuluzin.

¹³ Kawawañañ sâpe sâpe bumbu an mwatonzempesâpm ke Liwai am manje ekñenmagengatnañ yek. An ke am manje ñenmagengatnañ sokbeye. Egat yeñene ekñenañ sâpe sâpe bumbu an mulup ñen ku mbien.

¹⁴ Amobotnaññ ek Zuda manjeengatnañ sokbeye ke nânup. Âpme Moses egañ an manje ekñen keyañ sâpe sâpe bambuyet mulup zet ñen ku indaye.

¹⁵ Pigok penañ sokbemkawañ bein sâpe sâpe bumbu an kwakwagat Mosesiyañ zii zelen zemâtâtâge ke ilak asekmâzin mme sâpe sâpe bumbu an alakñañ Melkisedekgat sakam sokbein ke Zisas.

¹⁶ Ek Alongalen sip mâti sâpe sâpe bumbu an ku kwage. Kawawañañ sâpe sâpe bumbu an ñenañ onzempeye enenogat egañ gakikiengatnañ wati gakikiyet windenañ mtotpeyeyepm mulup ke saye.

¹⁷ Kawawañañ keyet pigok zeye,
 “Geñ Melkisedek sâpe sâpe bumbu an ek keboñak tapmeti mamambanik katikñañ.” (Sam 110:4)

¹⁸ Keyepmti zii zetgalen zemâtâtât eweñan zenzenañ ke windenepiñ ma penañepiñ beye keyañ nin yomengatnañ ñep ku ndaangalan ndendeyelen-gapm kapume keñan motazin.

¹⁹ Zii zelañ an mukulem mpeme Kawawañmagen sokñañ ñep ku mege keyepmti Kawawañañ set ñen aikge keyañ dolakñañ penañgat dolakñañ bein, eneyet set keyañ katnañ bem ndamandame Kawawañmagen sokñañ mametnup.

²⁰ Kawawañañ Zisas sâpe sâpe bumbu ñeñangalen mulup mimiyet zempeye ke belak etañ penañ ku zempeye. Kawawañañ Nemunañañ mulup ke mimiyet zet penañ ikañgat kwitnanen zemkatikñañ bemti zempeye. Sâpe sâpe bumbu an mamkwabien ekñen zemkatikñañ bemindeme mulup ke ku mbien.

²¹ Zisas ek Kawawañañ ikañgat kwitnanen zemkatik bemti sâpe sâpe bumbu an onzempeye. Mti Kawawañañ pigok zeye,

“Amobotnaŋ zemkatik bembe zet zeye ke penaŋepiŋ ku bewe. ‘Geŋ sâpe sâpe bumbu an ŋeŋaŋ mameti mamambanik.’ ” *(Makuku 23:19; 1 Samuel 15:29; Sam 110:4)*

²² Keyepmti nin kapigok nâsenup, Zisasiyaŋ tâtâ alakŋaŋ aige ke dolakŋaŋ penaŋ. Keyaŋ tâtâ tipman baen wemkwege ke sebempemti mobotnaŋ ŋen tazin.

Zisas sâpe sâpe bumbu an egaŋ ŋep ndamukulem mimndewe

²³ Eweŋaŋ baenen an sambeyaŋ sâpe sâpe bumbu an mamkwabien yaŋgut ŋenaŋ mameti gakime ŋenaŋ kegok mkwabien.

²⁴ Keyaŋgut Zisas ek mama kanzizit mamain keyepmti sâpe sâpe bumbu mulupmaŋ ke kwesiŋ kwesiŋ wemeti wembe.

²⁵ Ma Zisasiyaŋ kogogak kwesiŋ kwesiŋ mamti ningat Kawawaŋ mandundum sain kegogapmti nin Kawawaŋaŋ ndamukulem mindendeyelen nâmti sokŋanik mepmann Zisasiyaŋ ŋep aŋgalaŋndendeyelen.

²⁶ Ningalen sâpe sâpe bumbu an ŋeŋaŋ alakŋaŋ ek keboŋaŋ ŋep penaŋ ndamukulem mamin. Ek mamaŋaŋ kwetetepmaŋ, mimyuguguniŋepiŋ, ek teŋ penaŋ. Ma Ek yomaŋ ŋen ku tazin yek penaŋ. Ek am yomtoŋ ekŋenmagatnaŋ Kawawaŋaŋ kalaŋti iŋŋak onzempeye. Egaŋ kululuŋen gwaen Kawawaŋmak motazin.

²⁷ Ek sâpe sâpe bumbu an ŋeŋaŋ mamkwabien ekŋen keboŋ yomtoŋ yek. Ekŋenaŋ kasup ŋen kasup ŋen ilinaŋgat yominaŋgat sâpe ŋeŋaŋ bumtiŋgut amŋine ekŋengalen yomgat bam mambumtemien. Yaŋgut Zisasiyaŋ iŋŋaŋgat keŋaŋ sekŋaŋ keyaŋ am ningalen yomgat sâpe sâpe sek kwep bume keyaŋ sâpe sâpe bumbu mulup ke ilak mdelaŋ zeyeyaŋ matatmopmambe. Ke iŋŋaŋgat gakikiŋaŋ.

²⁸ Mosesiyelen zii zelaŋ sâpe sâpe bumbu an maombemindemtan ekŋen ke an yomtoŋ. Yaŋ zii zetgat baman Kawawaŋaŋ iŋŋaŋgat kwitnanen zemkalinbemti Nemuŋaŋ Zisas sâpe sâpe bumbu an ŋeŋaŋ onzempeye. Egaŋ sâpe sâpe bumbu mulup ke ŋep penaŋ mdelaŋ zeyeyepm kwesiŋ kwesiŋ mamti mambe.

8

Zisas tâtâ alakŋaŋgalen sâpe sâpe bumbu an ŋeŋaŋ tazin

¹ Zet zemkokotnaŋ keyet penaŋaŋ kapigok: Ningalen sâpe sâpe bumbu an ŋeŋaŋ bemndemti matazin Zisas ek kululuŋen gwaenen Amobotnaŋ Temaŋ Kawawaŋ kwizet buŋamaŋmak egalen mundumen moti betnaŋ penaŋset windeyelen mundumanen mogeyaŋ tazin.

² Egaŋ kululuŋen Kawawaŋgalen sesewat mka keyet keŋaŋ sâpe sâpe bumbu an ŋeŋaŋ mulup mamin. Sesewat mka ke amnaŋ ku walalatnaŋ; Amobotnaŋaŋ iŋŋaŋ zeme weŋge.

³ Sâpe sâpe bumbu an ŋeŋaŋ ekŋen sambe meu ma soŋgom notnaŋ sâpe sâpe bumbuyet ma tewalaŋ bembeyet zemindendenaŋ. Kegogapm Zisas sâpe sâpe bumbu an ŋeŋaŋ egaŋ sâpe sâpe buye.

⁴ Mti ek msalen alak kapi manak ze sâpe sâpe bumbu an ku manak. Msalen zii zelen zein keyet kataŋ sâpe sâpe bumbu an ekŋenaŋ sâpe ŋep mambuip.

⁵ Sâpe sâpe bumbu an ekŋenaŋ muluwin sesewat mka weŋaŋ ma sesepmaŋ walalatnaŋ keyet keŋaŋ mambuip. Âpme sesewat mka penaŋaŋ ke kululuŋen gwaen tazin. Moses egaŋ sesewat mka zegwem zegwem time mosâpmme Amobotnaŋaŋ pigok dunduye,

“Nânik kalañan gwaenen sepemanj zikat game ekbanan keyet katañ wala-
banik.” *(Kisim Bek*
25:40)

Tâtâ alakñangalen zet

⁶ Tâtâ alakñan keyañ tâtâ itnañan sebempemti mobotnañ tazin. Ma Zisas-
iyañ tâtâ alakñan keyelen an tunjupman mobotnañ tati tâtâ itnañangalen
sâpe sâpe bumbu an ñeñan mambien ekñen kegogak sebemindem tazin.
Ma zemkatik bembe eweñan mimiñan keyelen zetikñan zemkatik bembe
alakñan kapiyelen zetikmak sepem kwep ku belup; alakñan sebempein.

⁷ Eweñan tâtâ itnañan weñge keyañ am mme dolakñan bewien ze tâtâ
alakñan ñen ewe sokbembeyet zetnañ ñen ewe ku sokbenak.

⁸ Kawawañan amñaneyan myunğum same keyepmti pigok zein,
“Kan ñen neñ nâmtalap ke sokbeme neñ tâtâ alakñan Israe am ma Zuda am
ekñenmak msowap.

⁹ Eweñan yeñsokñine Izip msalengatnan indatimti msalanan met indesâgât
meti tâtâ ekñen mindewan keyet katañ alakñan mbap eyañ itnañan
sebempewe. Ekñen tâtâ keyet keñan nânân ku mambien keyepmti neñ
bankumindewan. Neñ Amobotnañin zet kegok zeap.

¹⁰ Neñ bam Israe am ekñenmak tâtâ alakñan msât zewan ke kapigok, Neñ
nâlen zii zet ñen ñoktikñinan bemindewap. Ma keñinan kumpema tabe.
Mme neñ Kawawañin mambap âpme ekñen nâlen aminne mam nembep.

¹¹ Âpme an ñeñan notnañ ñen ma meniñan ñengat pigok zemti ku zemzikat
sampewe, ‘Geñ Amobotnañ egat yañan weyañ nâmbek,’ kegok ku zewe
yek. Kan keyet am sambe tototnañ ma mobotnañ ekñen nâgât yañ
nâmâtâpme delañ zemâpbe.

¹² Ma neñ yomin ma myunğunğunin sambe katikpemâbap. Mti kandatnome
mamambap.” *(Zelemmaia 31:31-34)*

¹³ Âpme Amobotnañ egañ tâtâ ke mti keyet, “Alakñan” zeye. Kegok zemti
itnañan tâtâ tage keyet tañganañ zeye. Âpme kwitnañ kwitnañ tañganañ
bemti maetimben ke belaknik tati ilak endeletme mandelañ zein.

9

Kawawañgalen sesewat mka zegwem zegwem

¹ Tâtâ itnañan Kawawañ sesewatsasayelen setnañ tageen ke mâti
mkañanmak ma mundumanj sesewat mka zegwem zegwem msalen tage
keyet mamtemien.

² Sesewat mka zegwem zegwem ke teepman walati keñan kutume zut
beye. Keñan ñeñan keyet “Kambukñan” kuwien keyet meu bem nini
mundumanj tage keyet palen nupmamanj Kawawañgat zapat mambumbe-
mtemiengalen mundum ma tañam bumbuyet mundumanj golañ weyañan
kogogak matatan.

³ Âpme sanğum teepman tunjupman ke opem peme totapme mka keñan
ñen ikñak enzililinan keyet kwitnañ “Keñan Kambuk Penañangat Kambuk”
kegok kuwien.

⁴ Keyet keñan kasak sesikñan dolakñan bumbu keyelen mundum golañ
mpewien. Ma Kawawañan tâtâ amñanemak mti zii zet indaye keyelen bogis
beke keyegak tapme pusekñan golañ weyañti ambulutpeme matatan ma
keyet keñan Alongalen tonje eweñangatnañ petnañan mge kemak nanzañ
palen zii zet kukunañ ma mana selikñan golañ weyañti mana wepewien
kemak eyo tâtâyelen bogis keyet keñan ilinsakwep bempepeñan.

⁵ Tâtâyelen bogis keyet sakñanen gwaen ensel zut weyañideme egegat pâwidan bogis ke maambulutatemun keyet dukñanen sâpe sâpe bumbu an ñeñañan nup kan katan amgat yomin Kawawañan katikpepeyet nâmti songom sipman angalan gogot mundum zenzeñan bogis dukñanen matatan keyet palen matetelimtemien.

Sesewat mka zegwem zegwem keyet zapatnan eneyet esemten mman delan zesem.

⁶ Kwitnan kwitnan kegok bempeme tapmepme keñan ñeñan keyet sâpe sâpe bumbu an ekñenan mobot toti muluwin ke mamtemien.

⁷ Mka keñan kambuk penañan gat kambukñan keyet keñanen sâpe sâpe bumbu an ñeñan egan nup kan kwep keyet keñan sek kwewetan mamotan. Yangut songom sipmanpiñ yek, egan sip timti mot ikñan gat yomgat ma am yomton ekñen gat nâmti sip ke tetelime bogis dukñan mundum kwitnan angalalan gogot makumtemien keyet mamotan.

⁸ Emetak Tenan pigok manzikat ndain: sâpe sâpe bumbu anmak zii zetgalen zemâtâtât egetgalen muluwit am ningat tungupman tazin beme nin Kawawañmagen mebeneknok sesewat mka keñan kambuk penañan gat kambukñan ke mebegalen setnan mambekzin.

⁹ Sesewat mka zegwem zegwem msalen tazin kapi bam kululun katikñan sokbewe keyet sesepman bein. Mka zegwem zegwem keyet keñan meu ma songom timoti sâpe sâpe buwien keyan zigoset am Kawawañan masesewatsantemien ekñen keñin mme kwetepman benak?

¹⁰ Zii zet ke belak sekgeset etan, tu meuyelen zetnan ma sekñ tu zulutpepeyelen zetnanetan tage. Penañan Kawawañan msokbesâpmme tazin keyet sesepman mkwabien.

Kilaisiyan ikñan gat sipmanan sâpe sâpe buye

¹¹ Kilais ek kwitnan kwitnan penan sokbembeyet zenzeñan keyet sâpe sâpe bumbu an ñeñan beye. Mti Egan sesewat mka sepeman igagen mobotnan kululun tazin keyet keñan mowege. Amnan ku walalatnan ma msalen ku tazine keyet keñan mowege.

¹² Meme ma makau sipman timti ku moge. Ikñan gat sipman penan ke mka keñan kambuk penan gat kambukñan ke mmoti sipman sek kwewetan tetelime mekoge keyan tatat katikñan matakwasin. Sipman keyan gakikien-gatnan ndatim kwat ndeyeyan alak mama kanzizit gat zapat tatnup.

¹³ Eweñan zii zelan meme ma makauyet sipman timoti teteliliyet zenzeñan ma makau gandenan bume zime mupmanpiñ timti kâ kwakwatnan ke tuyen time topme lumañti keyan am set zii mpepenan galen angosomti nukñan aiikñan keyelen gwesep mti tetelime mekoti am keyan mimindeme am kwetepman mambemtemien, ke sekgeset etan mme kwetepman mamimindentan.

¹⁴ Keyan gut Kilaisiyet sipmanan songom ekñen galen siwin sebempemti mobotnan tazin e egan yom ñen ku mge keyet penañan. Kilaisiyan mama kebon mange ke Emetak Tenan mama kanzizit mamainan winde same mge. Ma naman egan ikñan gat manan Kawawañan sâpe sâpe nembon sayeyepm egat sipmanan nin zulutndeme ten bewennan Kawawañan mama kanzizit tonan ek ñep sisilin mulup msawanup.

¹⁵ Keyepmti Kilaisiyan tâtâ alakñan keyelen an tungupman mobotnan penan beye. Mti tâtâ itnananen mamti yom aik kwabien ke yek bembeyet ikñan gakiye. Kogogapm am egat zapat mamaip ekñenan mama kanzizit mamayet zetik mimindendenan ke ñep mepmamambep.

¹⁶ Betziñ toñañ bembeyelen setnañ kapigok, an ñenañ gakime egalen betziñañ ke an ñenañ belak etañ maekdamuñ min. Yañ an titiyet nâmpepenñañ keyañ damuñ tapmepme toñañañ gakimeñgut an keyañ matin.

¹⁷ Egañ ewe alik mame betziñgat zetnañ zenzenñañ ke belak ewe tapme an keyañ gakimeñgut zet keyet penañañ ñep sokbenak.

¹⁸ Kogogapm tâtâ itnañañ ke penañañmak bembeyelen nâmbiengapmti soñgom kume sipmañañ topme keyañ penañañmak mambemtan.

¹⁹ Moses ek zii zet sambe zemâtâtpepenñañ keyet katan am sambe diindome delañ zemâpme makau gandenanggat sipmañ tumak lelimpeme tapme sindip palen sipsip zupmañ ñamañ keyañ zampemti keyañ siwenn olekti Kawawañgalen zet zapat meluwañmak muñgunuññañ palen ma animbi ekñengat palen matetelimtan.

²⁰ Mti pigok diindoye,

“Kawawañañ inmak tâtâ mimiyet diindoye keyelen sip e ilak kapi.” (*Kisim Bek 24:8*)

²¹ Mti sesewat mka zegwem zegwem ma sâpe sâpe bumbuyelen batikondo mee ke kegogak siwañ tetelime sipsak mambemtan.

²² Ke zii zelen zenzenñañ keyet katan kwitnañ kwitnañ sambe katan siwañ etañ zulupme kwetetepmañ bemâge. Ma sippiñ keyañ amgat bekañañin zulupme delañ zenzeyelen setnañ ñen ku tazin.

Kilaisiyañ ningalen yomgat dopmañ gakiye keyañ sâpe sâpe bumbuññañnok beye

²³ Kwitnañ kwitnañ sesewat mka zegwem zegwemgat tazin ke penañ kululunen gwaen tazin keyet sesepmañ kegogapm siwañ tetelime dukñinan mopme kwetetepmañ bembeyet zenzenñañ keyet sâpe sâpe mambumtemien. Kogogapm am kululunen mebegalen ekñen mme kwetetepmañ penañ bembeyelen sâpe sâpe sakamañ igagen dolakñañ penañ bumbuyelen.

²⁴ Keyepmti nin nânup Kilais egañ sesewat mka amnañ belinan walalannañ keyet keñan kambuk zeip keyet sesepmañ msalen tazin keyet ku moge. Kawawañgalen sesewat mka keñan kambuk kululunen tazin keyet keñan moti Kawawañgat ñenzimosetnan nin ndamukulem mimiyet nâmti mandundum sain.

²⁵ Kilaisiyañ ikñañegak Kawawañgat sâpe sâpe sasayet sek kwep gakiye. Ke ewe sakwalambemti ku mimiyelen. Kogok mti egañ kululunen mogeyañ tazin. Egañ zii zelañ zeinen sâpe sâpe bumbu an ñenañ egañ nup kan sambe amgat yomin timti sek kwep mka keñan kambuk penañañgat kambukñañ zeuwen moti soñgom ekñengalen sip matimotemien keboñ ke ku mge yek penañ.

²⁶ Kilais ek kegok mnak ze msat kululun sokbeye keyetnan kwazinen amgalen yomgat mti Kilaisiyañ gakimti gakikiyegak mamananak. Yañgut kegok yek. Egañ sek kwewetañ gakimti yom sambe mkwakwatnañ ma mimiñañ ma mmobep ekñen keyet katan sek kwep dopmañin gakim delañ zeye. Ñen ewe ku sakwalambemti gakikiyelen.

²⁷ Am sambe nin sek kwewetañ gakiwanup. Mti keyet baman daenen zet muluwen tabanup.

²⁸ Kegogapmti Kilaisiyañ ikñañgat palen am sambeyelen yom time mopme sek kwep gakiye. Kegok mgeyepm gilik zem kosâpmmen yom katikpepeyelen mulup ewe ku msâpm. Am egat nâmkipemti webem maip ekñen mama kanzizit indasâgât kosâpm.

10

Sâpe sâpe ñeñañ mambumkwatemien keyañ yom ñep ku makatikpemtan

¹ Zii zelen sâpe sâpe bumbuyet zenzenañ ke kwitnañ kwitnañ dolakñañ bam sokbewe keyet sesepmañ etañ mkwabien. Keyepm sâpe sâpe bumbu an ekñañ zii zet gawepumti nup kan katan sâpe sâpe bumti bumbuyak mkwapme am Kawawañ masesewatsamtemien ekñen keñin mme kwetetepmañ tatat katikñañ ku matatan.

² Sâpe sâpe mambumtemienañ am mme kwetetepmañ bewiek ze ekñañ sâpe sâpe mene mene ewe ku mambumambiek. Keyañ am Kawawañ masesewatsaip ekñen mme yompiñ sipmañmak kwetetepmañ bewiek ze ekñañ yominangãt keñinan nâmnukñañ ewe ku mbiek.

³ Sâpe sâpe kan ñen kan ñen mambumkwapme keyañ mme ekñañ yominangãt manâmkwatemien.

⁴ Makau apmañ ma meme egegat siwidañ yomin ñep ku zulupme delañ zemâtnak.

⁵ Keyepmti Kilaisiyañ msalen kogeen Kawawañgat zet pigok zeye, “Geñ songom kumti sâpe sâpe mambuip keyet tikñañ penañ ku manânik. Yanjut geñ neñ am sek kot munduñduñgat eweñanegak weyañ bempemane tage ke koti munduñti sâpe sâpeyelen songomnok bema nome gakiwan.

⁶ Geñ songom melesiñ ambepeme tewen motati zim totot ma amnañ geñ yomin katikpepeyet nâmti sâpe sâpe bumgame keyet nâmane tikñañ penañ ku mambein.

⁷ Âpme nenañgat pigok zewi, ‘Kawawañ, nânik, neñ gâlen zet gawepupuyet msalen toban. Gâlen Zet Itnañanen meluwañ mimiñañ keyet penañañ ilak neñ kapi kotalap.’ ” *(Sam 40:6-8)*

⁸ Sâpe sâpe bumbu keyet zii zelañ pigok zeye, “Sâpe sâpe songom melesiñ ambepeme tewen motati zim totot ma amnañ geñ yomin katikpepeyet nâmti sâpe sâpe sakam ikñañ ikñañ mambumgaip ma tewalañ notnañ mamgaip keyet nâmane tikñañ penañ ku mambein.” *(Sam 40:6)*

⁹ Kogok zemti naman zet ñen pigok zeye, “Kawawañ, nânik, neñ gâlen zet gawepupuyelen msalen toban.” *(Sam 40:7)*

Egañ zet kekok zeye ke kwitnañ kwitnañ itnañañ mpeme mepme alakñañ ñen mwatonzempesâgât nâmtiyepmti zeye.

¹⁰ Keyepmti Zisas Kilaisiyañ ikñañgat sekñañ ke Kawawañ sâpe sâpenok ketalasim same keyañ nin keññ mme kwetetepmañ bewen. Ke sek kwewetañ mge keyañgut keyet pembenañañ kwesiñ wemti wembe.

¹¹ Sâpe sâpe bumbu an sambe ekñañ kasup ñen kasup ñen sesewat muluwin mti sâpe sâpe bumti bumbuyak mamkwetemien. Âpme keyañ yomin ñep ku peme mebegalen.

¹²⁻¹⁴ Kilais egañ yomgat sâpe sâpe gakikiñañañ mise kwep sâpe sâpe mambumkwatemienok bumdelañ zemti animbi mme kwetetepmañ bewienañ ekñen kwesiñ kwesiñ mambep. Ekñen egañ sâpe sâpe kwewetañ bumti mme dolakñañ etañ bemâpme gwaenen mogeyañ Kawawañgat betnañ penaset totazin.

“Mme mundum ke tapme Kawawañañ kasañane indatimti egat setnañ kandañan timot mulaloñ indeweyet damuñ tazin.” *(Sam 110:1)*

¹⁵ Keyet Emetak Teñañ Kawawañgâlen Zet Itnañanen kapigok zemsokbemndain,

16 “Kan kapi delan zeme neŋ bam ekŋenmak tâtâ alakŋaŋ ŋen mbap. Neŋ zii zet zetn keŋinanen bem indema tabep. Ma neŋ zii zetn ŋoktikŋinanen meluwaŋ mpema tabe.” *(Zelegaia 31:33)*

17 Mti Egaŋ ewe zet pigok tusumti zeye,
 “Keyepmti neŋ yominanŋat ma myuŋguŋguŋinanŋat kandatnome mamambap.” *(Zelegaia 31:34)*

18 Kogogapm Kawawaŋaŋ yom katikpewe beme sâpe sâpe bumbu an ekŋenaŋ sâpe sâpe yom peme mebegat zembuwep ke yaŋepiŋ.

Nin Kawawaŋaŋ nâmkŋipemti ekmagen sokŋan mebanup

19-20 Eweŋaŋ saŋgum sesewat mka zegwem zegwem keŋan zut kalaŋme mekotatagat anzam matatan ke Zisasiyaŋ gakime endelege. Kegok mti egaŋ set alakŋaŋ sipmaŋaŋ zulutndeyeyepm nin sesewat mka keŋaŋ kambukŋan penaŋgat keŋan meti kwesiŋ mamambanup. Kogogapm Kilaismagen notnne, Zisas ikŋaŋgat sipmaŋaŋ ningalen yom zulugeyepm nin Kawawaŋmagen kiŋgagapiŋ ekmagen sokŋan nâmtalati mamepmambanup.

21 Âpme ningalen sâpe sâpe bumbu an ŋeŋaŋ Zisas egaŋ Kawawaŋgalen sesewat mka keŋan ke bugan ŋeŋaŋ bemti megeyepmti

22 nin ek nâmkŋipemann keyaŋ keŋnaŋgalen yom sambe sipmaŋaŋ zulut kaputme mepme delan manzein. Kogogapm nin yommnaŋgat nâmnukŋaŋ ŋen ku mimiyeleŋ yek. Nin nâmtalatmepmann tu penaŋaŋ zulutndewien-nok keŋnan penaŋ sukwep nâmbanup Kawawaŋaŋ ŋep ndamukulem mbe zemti ekmagen sokŋan mepmamambanup.

23 Âpme Kawawaŋaŋ zetik mti zet manzeinen penaŋaŋmak etaŋ mambein. Ke nâmtiyepm nâmkŋipepen ku katikpewanup kaliŋaŋ atam tabanup.

24 Mti nin notnne indamukulem mimiyeŋ setnaset etaŋ mâti keŋin melen belan bemti gogot mimindewanup.

25 Âpme Kawawaŋgalen zet nânâyelen ondedagen am notnaŋ ekŋenaŋ kokopiŋ belak wisat mti matalip. Pi Zisas kokogalen kan ilak sokŋan bein kegogapm nin Kawawaŋgalen zet nânâyeyet ondekti notnne ekŋengat keŋin melen belan bewanup.

Nin Kawawaŋgat Nemuaŋaŋ ku bamkumpewanup

26 Yomgat sâpe sâpe bumbuyelen setnaŋ ŋen ku tazin. Kogogapm nin zet penaŋ ŋotekŋaŋ Zisasiyaŋ ningat yomgat gakiye zet ke keŋnaŋgalak bamkumpewanup beme ningalen yom katikpepeyeleŋ setnaŋ ŋen kogogak ku tatndawe.

27 Enenogat Zisasiyeŋ gakikiŋaŋ ku nâmkŋipemann keyet dopmaŋ Kawawaŋaŋ zemdelan zenze muluwen ndesâpm egalen zet zemdelan zenze mulup kanaŋ ke kiŋgagatnaŋmak ma tep taŋam temaŋmak manzin keyaŋ am Kawawaŋgat kasa mamip ekŋen ke indazime mupmamaŋ etaŋ bewep.

28 Nin pigok nânup an ŋenaŋ Mosesiyelen zii zet ke aŋgosome an zut ma tuk ekŋenaŋ ekti mimiŋguguaŋaŋ ke zemkawaŋ bewep beme ekŋenaŋ an keyet kembeŋ ku mbepe ek kume gakiwe.

29 Âpme naman kogogak. An ŋen ek Kawawaŋgat Nemuaŋaŋ zemtalatpemtii mtopewe ma tâtâ alakŋaŋgalen sip zulutme keyaŋ keŋaŋ mme kwetetepmaŋ beye keyet nâme pepesut bewe beme dopmaŋ bekaŋaŋ penaŋ tiwe ma keŋ taoletgalen Emetak Teŋ am mme keŋ taolet palen mamaip zemtalatpewe beme am ekŋen ke nukŋaŋ omba penaŋ tiwep.

30 Nin zet kapigok zeye ke nin nânup,
 “Yom dopmaŋ mutumindanda mulup ke nen mbap.” *(Zii Zet 32:35)*

Ma ñen ewe pigok zenzenaŋ tazin,
 “Amobotnaŋ ek amñene ekñengalen zet zemdelan zemindamâbe.” (*Zii Zet 32:36*)

³¹ Kawawaŋ mama toŋaŋ egalen belen am yommak yomgat dopman mutumindawe ke kwitnaŋ kwitnaŋ kiŋgagatnaŋmak penaŋ.

Nin nâmkîŋpepeen katikŋaŋ bemti tabanup

³² In alagalak nâmkîŋpepeen yaŋbemti tabien keyet otnâit. Kan keyet in Kawawaŋaŋ Emetak Teŋ indame egaŋ busatnaŋ indame timtati amnaŋ sisipenpen mindamti sek sindem indame in timti keyet keŋan in windenaŋ bemti tabien.

³³ Kan notnaŋgat ekñenaŋ animbi sambe ekñengat zikalinan indati mozem indome tabien mti zet mgasik gasik penaŋ pi mandiindoip mti nukŋaŋ sambe dukŋinan bemindewien. Kan notnaŋgat in am noline kwitnaŋ kwitnaŋ keboŋ sokbeme indikti indamukulem mimindewien.

³⁴ In nolin notnaŋ mka katikŋan towepme ekñengapmti kemberŋ temaŋ mbien. Ma milom bilombi omenzaŋ time in keŋin oloŋen palen tati indikme belak tiwien. In kwitnaŋ kwitnaŋ kululuŋen tatatnaŋ katikŋaŋ bam tiwep ke nâmtiyepm kekok mbien.

³⁵ Keyepmti pi ekñenaŋ kekok mindame windenjin ku kwalebe. Windenaŋ bem maneti bam penaŋaŋ temaŋ penaŋ tiwep.

³⁶ Mti in windenjin bemti Kawawaŋaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ in mimiyet manâmtikŋaŋ min ke mbep beme keyet katnaŋ mamti kwitnaŋ kwitnaŋ zetik mimindendenaŋ keyet penaŋaŋ tiwep.

³⁷ Keyepmti kan belaknik bugan tazin ke delaŋ zeme Kawawaŋgalen zelaŋ penaŋaŋmak bewe,

“Amobotnaŋaŋ kosât zeye ke ku katikpewe; egaŋ sakwep kobe.

³⁸ Neŋ am manâmkîŋpenep ekñen nâmkîŋpepenjin neŋmagen tazin ke ekti kwilin, ‘An teŋ,’ makuyap ma ekñen nâmkîŋpepeen sukŋaŋ bewep beme neŋ ekñengat nâmindema dolakŋaŋ penaŋ ku bewe.” (*Habakuk 2:3-4*)

³⁹ Nin nâmkîŋpepeen sukŋaŋ bewanup beme walelet keyet keŋan mebegalen. Keyaŋgut nin am keboŋ yek. Nin am nâmkîŋpepemak bewenngapmti Kawawaŋaŋ mama kanzizit ndandayelen maŋge tatnup.

11

Nâmkîŋpepeyeen katikŋaŋ bemti mamayelen yaŋaŋ

¹ Bamgat kwitnaŋ kwitnaŋ titiyet buŋam zapaŋaŋ diindondonaŋ keyet webemti damaŋ mama ma kwitnaŋ kwitnaŋ zikalaŋ eekpiŋ belak keŋaŋ etaŋ nâmkaliŋ bemti mama keyaŋ nâmkîŋpepe penaŋ bein.

² Kawawaŋgalen am eweŋaŋ baen mamkwabien ekñengalen nâmkîŋpepe sepemaŋ keboŋ mti mame Kawawaŋaŋ keyet nâmindeme dolakŋaŋ beye.

³ Kululuŋ ma msat kapi Kawawaŋaŋ zeme sokbeye. Zet ke nâmkîŋpepemak mamti yaŋaŋ manâmâtâtnup. Kwitnaŋ kwitnaŋ tapme eknup kapi Kawawaŋaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ ku weweŋaŋgatnaŋ mme sokbeye.

Abelmak Inok ma Noa ekñengalen nâmkîŋpepenjin

⁴ Abel ek nâmkîŋpepemak maŋge keyepm Kawawaŋgat sâpe sâpe bumsame Kawawaŋaŋ ekme ñep beme datnaŋ Kein egalen ektakalimpeye. Abel nâmkîŋpepenaŋgapmti Kawawaŋaŋ an teŋ zemti sâpe sâpenaŋ kogogak nâme dolakŋaŋ beye. Abelaŋ gakiye yaŋgut egalen nâmkîŋpepenaŋaŋ nin ekti mâbâgat sepem matazin.

⁵ Inok ek nâmkîņpepemak manġe keyepmti Kawawaņan ek ku gakikiyet nâmpemti sekņan melesin wati mowege. Kawawaņan kekok mme am ekņenan egat timabien. Ewe kululunen mobopin tapme Kawawaņan egat nâmkîņpepeņanġat nâme dolakņan penan beye.

⁶ Nin nâmkîņpepepin maman Kawawaņan ningat nâme dolakņan ku bewe. Nin Kawawaņan mamain ke penan nâmkîņpewanup mme am ek aiksâġat windenāben matimalip ekņen eġan tosa dolakņan maindain.

⁷ Noa ek nâmkîņpepemak manġe keyepmti Kawawaņan kwitnan kwitnan bam sokbewe keyet golanā zemsokbemsame nāġe. Dundume ek pedondom samti sip kwep ekņen alik mamayet nâmti waņġa walage. Kegok mġe keyan msat katanġalen am bekanan mimi tonā kekok msokbeye. Noa nâmkîņpepeņanġapmti Kawawaņan, “An teņ,” kwitnan kekok kuye.

Abalaamġalen nâmkîņpepeņanġat yaņan

⁸ Abalaam ek nâmkîņpepemak manġe keyepmti Kawawaņan msatnan yaņan pemti msat ņen met titiyet zempeme eġan zetnan ġawepuye. Mti msat deset sasayet zeye ke eġan nânâpin belak etaņ zetnan ġawepumti mege.

⁹ Nâmkîņpepemak manġe keyepmti msat zetik mpeye ke mege. Ke luen maneti mesâtnok mka zegwem zegwem walati ke mawemtan. Aisakmak Zekop eget msat keyet Kawawaņan zetik mimidendenāġapmti sepem keġok mbun.

¹⁰ Abalaam ek mka tatat katikņan kululunen Kawawaņan timbilanġe mpemti walatpeye ke sasayet nânâņ mamamtan.

¹¹ Sela ek nâmkîņpepemak mamti imbi ilip penan ke beye yaņġut Kawawaņan menok mme eġan nempa kambakmak tage. Sela eġan kapigok nāġe, “Kawawaņan zetik mam ke penanāmak etaņ masokbein yaņ nempa sokbembeyet buņam zapat zeye ke penanā sokbewe.”

¹² Keyepmti an kwewetan ke am ambet munzunġalen windenā delan zeye yaņġut ekmagengatnan nempa sokbem sambelenābien kululunen wenzim ma nembuyelen gambibik tazin amnan ku maiinġalen nembon am keyet sepem sokbewien.

¹³ Am ekņen keyan nâmkîņpepemak mamti gakimâpme delan zeye. Kwitnan kwitnan zetik mimidendenā ke belak beņan daenen tapme ekbienanġut ku timti ewe belak etaņ oloņen palen nâmkîņpepemak mamtemien. Kogok mti yaņanin pigok ekbien, “Nin msat kapi belak luen ma am mukup mamanup.”

¹⁴ Am zet kebon manzeip ekņenan msat mamaip ke pemti met msalin penan ņen aiikġalen manâip.

¹⁵ Mti ilinanġalen mka msalin pemti kobien keyet ku nâmbien. Keyet nâmbiek ze gilik zemti mesât nâmbiegen ņep mebiek.

¹⁶ Kogok mmamti ekņenan mka tatat katikņan ke met titiyet keņin temaņ tage. Kululunen tazin keyet nâpeņ mambien. Keyepm Kawawaņan ek ekņenġalen Kawawaņan kekok zewanek keyet nâme bekanan ku benak. Enenogat eġan ekņenġat mka temaņ ņen aikindawe.

¹⁷ Abalaam ek nâmkîņpepemak mame Kawawaņan yaņan mekme eġan Aisak sâpe sâpe bumbuyet sisak palen mobempeme tage. Eġan zetik keyet penan Aisak nāġe yaņġut nemuņan kwewetan ke Kawawaņanġat sasâġat mġe.

¹⁸ Kawawaņan zetik pigok msaye,
“Aisak ekmagen inġokdine sambe penan sokbem sambelenābep.” (*Sokbembe 21:12*)

¹⁹ Abalaaman ke kapigok nâmti mge, “Kawawan ek am gakikinan mme wawatgalen wundenan tazin keyepmti gakinak ze naman Kawawanan gilik zemti gakikiengatanan nep mme watnak.” Nen kapigok mene zewanek, nemunan sâpe sâpe mundumengatanan watoge ke gakikinanngatanan mwage sepem beye.

²⁰ Aisak ek nâmkijpepemak mange keyepmti egan Isâ ma Zekop zemgwatnan zet mimidamti kwitnan kwitnan bam sokbemidawe keyet zapatnan diidoeye.

²¹ Zekop ek nâmkijpepemak mange keyepmti gakikiyelen kanan bududuk beme Zosepgat nemulatnene zemgwatnan zet mimitdamti tonje palen tati Kawawan pedondom saye.

²² Zosep ek nâmkijpepemak mange keyepmti gakiki kanan soknan beme nâmti Isael am eknenan Izip msat pemti mebegat zapatnan diindomti naman mesâtati kasetnan mti mebegat ewenanek zemâtâtindaye.

Mosesiyet nâmkijpepenangatan yanjan

²³ Mosesiyet manan bipman egelan nâmkijpepemak mambun keyepmti namba sokbeme egelan namba ke namba notnan eknen nembon yek keyepmti egomti Izip ekngalen amobotnangalen zemkalin bembe keyet kingagapij eyonga tuk pi enzilimpemalu matatan.

²⁴ Moses ek nâmkijpepemak mange keyepmti egan sememti mame am eknenan Palao egat nemanngat nemunan zenzeyet egan keyet nâme wisatnanmak beye.

²⁵ Egan Kawawanngalen am eknenmak kot tusumti nuknan pupuyelen nâmti eknenmak tusuye. Egan mama mimi bekanngalen tiknan seleset mâti kan belaknik bugan olojen mimiyet nâme nep ku beye.

²⁶ An Kilaisiyan nuknanngatnan indatitiyet zetik mge keyan sindem tiwenok Mosesiyan timti Izip msatngatnan mânep milawatgat tiknan ku nâye. Enenogat egan maneti bam tosanng kululun tiwe keyet nâme mopme mange.

²⁷ Mosesiyan nâmkijpepemak mange keyepmti Palaoyelen nenzinzi keyet nâme betatnan beme Izip msat katikpeye. Egan Kawawan amnan zikalinan ku eekgalen ke egan ekti mimiannok ekmagen wetekumti tage.

²⁸ Moses ek nâmkijpepemak mange keyepmti Angalalan Kendo tage. Egan zeme Isael am eknenan sipsip kumti sipmanng sekekegen zulutpemepme ensel egan kasa tim kwati am indome gakikiyelen keyan sip ke ekti nemunine yu eknen ku indome gakiwien.

Am ewenan nâmkijpepemak mambien ekngat zapalin

²⁹ Âpme Isael am eknenan nâmkijpepemak mambien keyepmti Kawawanng zeme Nambu Namanng epeemti metat kotat mme msalen imti tu nembet daeneset mowepbien. Âpme Izip am ekngalen kasa kuku an eknenan keyegak indamâti mowetne zemti metnepeme nembuyan munduman toti indaminziliye.

³⁰ Isael am eknen nâmkijpepemak mambien keyepmti Zeliko mka kimbat teman bembulun tati tokwapme kasup mulup mimi 7 kekok mepme kimbat nanzanng bembenng ke epeem topmâge.

³¹ Imbi set kilen mama kwitnan Leap ek nâmkijpepemak mange keyepmti an zut msat wilingiwun eget indikdamun mimideye. Âpme am zet kululu Isael eknenan indowien kan keyet ek angalanngewien.

³² Yanngut zet zapat notnan Gidion
ma Belek

ma Semsân
 ma Zapet
 ma Dewit
 ma Samuel
 ma golan zet zenze an ekñenan mimiñan ke zewagen kan teepman penan benak.

³³ Am notnan nâmkîñpepemak mambien keyepmti am manje teman timtot indewien ma am notnan mama mimi tengat mulupman mbien. Ma am notnan Kawawanjan kwitnan kwitnan ñen indasât zetik mge. Ma am notnan laiongat dembusekñan bekekbien.

³⁴ Am notnan tep teman tazime mme bep zeye ma am notnan kasaneyelen gembo kukñan witikme mege. Ma am notnan winderinpiñ winde indame winderinben tabien. Ma am notnan kasa kukuyen winderinben tati kasa kuwien. Am notnanjan amobotnan ñeniyelen kasa kuku an ekñen winderjan bemti indamâpme mebien.

³⁵ Imbi notnan ekñengalen nemba gakiwien mme alik bemti wabien. Am notnan kasa ekñenan indatimti mka katikñan indemti sekñin omba penan indom walepme gakikiyelenok penan tabien. Ekñenan Kawawanjan bankumpewien ze kasa ekñenan ñep indemti mebiek. Yangut ekñenan kasa ekñengalen zet kumti ekñenan gakikiengatnan wati mama dolakñan titi keyet nâmti katikñan bembien.

³⁶ Am notnan ekñen kasa ekñenan indatimti kwelalin kumti sindiwan indawitikbien. Ma am notnan selin belin tek katikñanjan zam indemti mka katikñan indeme nukñan pumti tabien.

³⁷ Am notnan ekñen nanzanjan indome gakiwien. Am notnan ekñen sâyan indaulunme butnan butnan towembien. Am notnan wanam kukñanjan indanme gakiwien. Am notnan ekñen kunzunpen mamti sipsip ma memeyet sekñinan sangumnok ambulut mamtemien. Am notnan sekgalen bandingat olat olat teman mbien. Âpme am notnan sisipenpen mimindawien ma am notnan muluwan bekanan penan mimindawien.

³⁸ Kegok mme notnanjan msat ampiñan mepmambien ma notnanjan kalañ dukñan motabien ma notnanjan nanzan enzuñan wemwat mti mamtemien. Am msat kapiyelen indikme ekñen bekanan mimi tonjan bewienanjut bekanan tonjan penan am msat kapiyelen.

³⁹ Animbi ekñen ke nâmkîñpepemak mambien keyepmti ekñen Kawawanjan zikatnan mama mimiñin dolakñan penan beye. Yangut Kawawanjan ekñen kwitnan kwitnan titiyet zetik mimindaye ke ku tiwien.

⁴⁰ Enenogat Kawawanjan ekñen ten kwakwagat ewenjan baen zetik mge ke ekñengat etan yek. Nin eyo ten kwakwagat nâmti zetik mge.

12

¹ Animbi nâmkîñpepeninmak sambe ewenjan mamkwabien ekñen nukñan omba timti gakiwien kululun mobienan ekñen keyan nâmkîñpem mamayelen set bem ndawien. Ekñen keyelen nâmkîñpepeyeen mama ke nin ekti mâbâgat set katnan bempewien. Keyepmti nin nukñan sambe ma yom ningat palen mamilik tazin ke katikpewanup. Mti zet zikat ndandanen ke tati wisat mimipiñ Kawawanjan piliñ bemndeyen ke winde bemti mebanup.

² Mti Zisas nâmkîñpepeyet ñenan bembe an ma nâmkîñpepe keyet penanjan aiksâgât ek ektitimti mambep. Ek keñ oloñen teman Kawawanjan bam sasayet zenzenjan keyet nâmti keyepmti tewen moti sindem teman tiye ma amnan sakambuk omba penan sawien ke nâmisimti mmeti Kawawanjan mundumen moti egat betnan penaset totageyan tazin.

³ Eweŋan am bekaŋan mimi ekŋenan Zisasiyet kasa ŋenzinŋ omba penaŋ mbien. Yanŋut egaŋ ke kume topme nâmtalati windenŋanben tage. In ek msawien ke ekti sebelin sukŋan ku bewe ma keŋin keyet teenŋan ku bewe.

Kawawaŋ Biengalen musuwewetnaŋ pembedan

⁴ In nâmkŋpepeŋinaŋgat yanŋan meegat sindem indame nâme sindem omba penaŋ tazewaŋgut inmagenaŋnaŋ ŋenan ewe ku gakiye Zisasiyan ningalen yomgat windenŋan mtopepeyet gakiye ke nembonŋ.

⁵⁻⁶ Inŋat Kawawaŋan, “Nemunambanne,” zeye zet ke in keŋinan mkatikŋan bembeyet nâmti zein ke kandabien ma zigok?

“Nemun nambanne, Amobotnaŋ egaŋ am ŋen gogot mpesâgât nâmti ek-magen musuwewet mulup omba penaŋ mamindein ma egaŋ nemunambanane penaŋ ekŋen kegogak maindamusuwetindein keyepm Amobotnaŋan gamusuwetgeme geŋ nâmane tototnaŋ ku bewe. Egaŋ geŋ gamusuwet gesât nukŋan ŋen game geŋ keyet nâmane bekaŋan ku bewe.”

(Totatgalen Set 3:11-12)

⁷ Nemba biwin dolakŋanŋan nemunambanane mamusuwetindeip keyet kataŋ Amobotnaŋan indamusuwesât mme in ke ekti windenŋin ku kwalebe. Kawawaŋan indikme nemunambanane beme sepem kegok ke mami-mindain.

⁸ Nemba biwin dolakŋanŋan nemunambanane mamusuwetindein. In ku indamusuwetindendenŋan beme in nemunambanane penaŋ yek, belak kambu indabebetnaŋ kegok bein.

⁹ Ma ŋen ewe pigok zema nâit, bipmne msalengatnaŋ ekŋen kapiyan indamusuwepme in ekŋengat kandaŋinan meti zelin maŋgawepuip. Keyet kataŋ an indapmge Kawawaŋ Bien mama kanzizit tonŋanŋan indamusuwepme nin egat kandaŋan meti zetnaŋ gawepunup. Enenogat egaŋ mama kanzizit keyet penaŋan ndawe.

¹⁰ Bipmne ekŋenan nânânin tage bukeyet kataŋ kan belaknik bugan ke ndamusuwet ndemkwabien. Âpme Kawawaŋan gulak ninmagen kwitnaŋ kwitnaŋ pembedan sokbemndasâpmme mandamusuwezin ke ikŋan nembonŋ teŋ bembeyet nâmti manndamusuwezin.

¹¹ Musuwetndeme nâman sindemaŋmak mambein. Yanŋut sindem keyet keŋaset Kawawaŋan nânâ dolakŋan ndame keŋ sewakŋan maaiknup ma egaŋ nin mama mimi teŋ mimiyelen manâinen ke mamnup.

¹² Keyepmti in nâmkŋpepeŋinan nukŋan sambe in taaikme keyan sebelin mme ma sukŋan bein kegogapmti Kawawaŋ dundum same egaŋ winde indame dopmaŋ bandim dopmaŋ bandim mti windenŋinben tabep.

¹³ In wati mama mimiŋin teŋ mama seleset mâti im mepme nâmkŋpepeen noline ekŋen nâmkŋpepeen kaliŋan ku matalip keyan indikti Kawawaŋgalen mama mimi mâti mbep.

¹⁴ In am sambemak keŋ sawakŋan palen mamayet mulup windenŋanben mbep. Ma keŋin kwetetepmaŋ bemti mamayet mulupmaŋ mbep. An ŋen keŋan kwetetepmaŋ ku tabe beme egaŋ Amobotnaŋmak ku mambe.

¹⁵ Inmagenaŋnaŋ ŋen Kawawaŋgalen keŋ taoletnaŋ ŋen witikme mebeyet dopmaŋ damuŋ dopmaŋ damuŋ mbep. Mti ŋenzinŋinat kindiŋan zewet niŋgesatnok peme petnaŋ epeem kwati in sambe indabumti keŋin mme yunŋu temebemagenaŋ eksemti mambe.

¹⁶ Mneti inmagenaŋnaŋ notnaŋan set kileŋ mambepgat eksewep. Ma an ŋenan Kawawaŋ bankumpewemagenaŋ Isâ egaŋ eweŋan mge kegok ku

mbeḡ. Eḡaḡ meḡ isikḡaḡ buḡaḡ keyepḡḡti eḡaḡ ayuyelen betzin biwinan indandayelen beke ketalasiye.

¹⁷ Âḡḡḡ in keyet nâḡḡ ek bam betzin sasayet zetik mimiḡaḡ ke ku sasaḡaḡ. Isâyaḡ bipmaḡaḡ betzin sasayet omba penaḡ sumsame keyaḡ bipmaḡaḡḡat keḡaḡ ku ḡḡilik zeye, yek penaḡ. Belak etaḡ sum olage.

Kawawaḡḡalen kalaḡ alakḡaḡ ikḡaḡ tazinen ke mobien

¹⁸ In Zuda am ekḡenaḡ kalaḡ ḡen belaḡ ḡep ku timeḡḡmegalen keyet keḡaḡ ku patan zewien yek. Ma kalaḡ tep temaḡ manzin ma tambusosok kiḡkiḡaḡ manzamtazin ma tâḡâ windenḡaḡḡbeḡ makun keyet keḡaḡ ewe ku meḡien.

¹⁹ Ma lumun kwisak ma zet bimḡaḡnde ḡâlâḡaḡ temaḡ ke ewe ku nâmbien. Am kwitnaḡ kwitnaḡ eknâmbien ekḡenaḡ Kawawaḡḡalen bim ḡaḡnde ke ewe ke nânâyet Moses sumsawien.

²⁰ Zet kapigok zenzenaḡ keyepḡḡti ekḡenaḡ nâḡḡe kiḡḡaḡḡatnaḡmak beye, “Am ma soḡḡom mene ḡenaḡ kalaḡ ke timakbe beme ek nanzaḡaḡ timti kume ḡakiwe.” *(Kisim Bek 19:12-13)*

²¹ Ekḡenaḡ kwitnaḡ kwitnaḡ sokbeme ekbien keyet weḡin mebetnaḡ mamtemien. Âḡḡḡ Mosesiyaḡ kwitnaḡ kwitnaḡ ekmâḡe keyet ḡigok zeye, “Neḡ kiḡḡati sebelaḡ diḡdiḡ penaḡ miya.” *(Zii Zet 9:19)*

²² In kalaḡ keḡoḡ keyet ku mobien. In Saion kalaḡ Kawawaḡ mama toḡaḡ eḡalen Zelusalem mka temaḡ kululuḡen tazin ke patan zewien. Ensel sambe sopmaḡ penaḡ ondektati oloḡen mti tapme in tuḡḡuwinan patan zewien.

²³ In Kawawaḡḡalen nambaḡane penaḡ ekḡeḡḡalen ondedagen patan zewien. Inḡat kwilin Kawawaḡaḡ mamayelen muluwaḡ kumpeyeyaḡ kululuḡen ḡwaen tazin. Ma Kawawaḡ am sambe ningat zemdelan zenze an teḡ ekmagen patan zewien. Mti am sambe nâḡḡkiḡpeḡeḡinmak Kawawaḡaḡ mme teḡ beḡḡḡti mamḡakiwien ekḡenmak tusuwien.

²⁴ Âḡḡḡ Zisasiyaḡ tâḡâ alakḡaḡḡalen ḡeḡaḡ beḡḡe an beye eweḡaḡ eḡaḡ tâḡâ ke mkatik beḡḡeḡet sipmaḡ mulage. Abeliyet sipmaḡaḡ yomḡat dopmaḡ mututuyet kwizet makuḡn yaḡḡut Zisasiyet sipmaḡaḡ am aḡḡalaḡindemti keḡ seḡakḡaḡ mimindandayet kwizet makuḡn ekmagen kopataḡ zewien.

Nin weyaḡ ekseḡḡti mambanup

²⁵ Eweḡaḡ Mosesiyaḡ Israeḡ am ḡolaḡ zet diḡndome zetnaḡ ku ḡawepumti bamkumpewien. Keḡok mme Kawawaḡaḡ yomin ke ekti dopmaḡ bekaḡaḡ penaḡ mutumindame ekḡenaḡ Kawawaḡḡalen ḡenzinziḡ kemagen enzililiyet setnaḡ ḡen ku tage. Âḡḡḡ alak ḡi Kawawaḡaḡ kululuḡen mamti ḡolaḡ zet tadiḡndome eḡalen zet ke ḡawepupupiḡ bamkumpenup beḡḡe keyet dopmaḡ penaḡ sukwep bekaḡaḡ penaḡ mutumndawe. Eḡalen ḡenzinziḡaḡ nin ḡep ku enzililiyelen kogogaḡḡḡḡ ekseḡḡti mambanup.

²⁶ Eweḡaḡ penaḡ Kawawaḡaḡ zet zeme Sainai kalaḡ titok temaḡ penaḡ ḡeḡe. Mme Kawawaḡḡalen Zet Itnaḡanen zetik ḡen kapigok ḡgeyaḡ tazin, “Neḡ msat etaḡ ku butesowaḡ; neḡ kululuḡ ma msat ilisakwep omba penaḡ idabutema titokḡḡit temaḡ msâbulup.” *(Hagai 2:6)*

²⁷ Kwitnaḡ kwitnaḡ butesât zeye ke yaḡaḡ kapigok, kwitnaḡ kwitnaḡ Kawawaḡaḡ zelaḡ zeme sokbeye ke mbuteme yek bewe. Mti naman kwitnaḡ kwitnaḡ alakḡaḡ zeme wembe ke mama kanzizit tati titokḡḡinḡiḡ penaḡ wembe.

²⁸ Kwitnaḡ kwitnaḡ titokḡḡeḡiḡ mama kanzizit tabe ke Kawawaḡḡalen zemâtâtât katnaneḡ mama ke nin met toḡaḡ beḡḡḡḡti mambanup. Keyet Kawawaḡ zemesesewatḡḡḡḡḡti mambanup ma eḡat nâḡḡann mopme nin mtot

mamti ikñaŋ mama mimi nâme tikñaŋ mambein ke mti sisiliŋ msamti mambanup.

²⁹ Enenogat Kawawaŋ ek taŋam temaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ bekaŋaŋ zime mupmapmaŋ mambemtozin ke toŋaŋ ek.

13

Nin notnne ekŋengat kemberŋ mimindewanup

¹ In am nâmkîŋpepeŋinmak keyepmti in kan kataŋ Kilaismagen nolinemak gogot mamambep.

² Am mukuwaŋ mkaŋinan kopme in indikti wisat ku mimindawep. Am notnaŋ ekŋenaŋ wa am timumuluŋnup zemti ensel timumuluŋbien.

³ In noline mka katikŋan talip ekŋengat nâmindeme in ekŋenmak mka katikŋan talip kekok bewe. Am notnaŋ sek sindem timti nukŋaŋ palen talip in indikti nukŋaŋ ke in timti tapmaipnok bewe.

⁴ Kawawaŋaŋ am awembiŋ mamaŋin myuŋgumti set kileŋ maip ma am awembiŋ mamaŋin kambu setnaset mamaip ekŋen ke Kawawaŋaŋ dopmaŋ bekaŋaŋ mutumindawe keyepm in sambemagen awembiŋ mama ke damuŋaŋ dolakŋaŋ penaŋ mbep. Awembiŋ mama ke mame Kawawaŋgat zikatnan kwetetepmaŋ penaŋ bewe.

⁵ Amobotnaŋaŋ pigok zeye,
“Neŋ ku katikgewap. Ma giktiŋgut ku gigikŋaŋ sepem ku mambap” (*Zii Zet 31:6*)

keyepm milawatmak mamayet keŋin temaŋ ku bewe. Kwitnaŋ kwitnaŋ taindain kataŋ ke tim mamti naman ewe omba penaŋ titiyet ku nâmbep.

⁶ Kogogapm nin winden tim tati pigok zewanup,
“Amobotnaŋ ek an mukulem toŋaŋ keyepmti am ekŋenaŋ kwileki ŋen mnanayet ku kiŋgalap.” (*Sam 118:6-7*)

Nin Kawawaŋgalen mama mimi zikat ndandaŋaŋ ke mâbanup

⁷ Am ŋeŋaŋ bemberŋin ekŋenaŋ Kawawaŋgalen zet diindowien keyet nâpeŋ mamambep. Ekŋen set keyegak mâti mamkwatneti gakimâbien ekŋengalen mama ke mâti nâmkîŋpepemak mamambep.

⁸ Zisas Kilaisiyet yaŋaŋ eweŋan maŋge sepem kogogak alak tapmain yaŋ ewe mameti mambe katikŋaŋ.

⁹ Am notnaŋaŋ Kawawaŋgalen zelaŋ kapigok tazein zemti pigok tazeip, “In meu kapi nbep,” ma “Meu notnaŋ kanda ku niniyelen,” zet dâsuki kekok manzeip. Zet keboŋaŋ am nâmkîŋpepeŋin ku mambandim min. Kawawaŋgalen keŋ taolelaŋ etaŋ nâmkîŋpepe mambandim min keyepmti am notnaŋaŋ zet nâmkîŋpepe bandim mimiyelen ku tazeme in indik kiŋgatindewep.

¹⁰ Ningalen tâtâ alakŋaŋgalen sâpe sâpe sisak palen tazin keyaŋ eweŋan sâpe sâpe bumbu an ekŋenaŋ sâpe sâpe sesewat mka zegwem zegwemen mambumtemien ke sebempein. Zisas ek ikñaŋ ningalen sâpe sâpe nembon.

¹¹ Eweŋan kapigok mamtemien: songom bimaŋ elenŋeme sipmaŋ topme sipmaŋ sâpe sâpe bumbu an ŋeŋaŋ ekŋenaŋ amgalen yom zulusâgât mka keŋaŋ kambukŋanen keyet keŋan mti mopme penaŋaŋ mti zupman meti tewen mambumtemien.

¹² Âpme Zisas ek kogogak sipmaŋaŋ am mme kwetetepmaŋ bembeyet Zelusalem mka temaŋ pem toti zupman kume gakiye.

¹³ Keyepmti nin Zisasiyelen maŋgeen tusumti egaŋ sakambuk tiyenok nin kogogak timti tabanup.

¹⁴ Kogogapm nin kapigok nâne: Mka tatat katikᵑaᵑ msalen kapi ku tatndain. Bam maneti mka tatat katikᵑaᵑ kululuᵑen matapmambe ke sokbesâpmgat keyet keᵑᵑaᵑ temaᵑ bemti mamambanup.

¹⁵ Keyepmti nin Zisasiyet pembedaᵑgat Kawawaᵑaᵑ mene mene sese-watsamti maman keyaᵑ egat sâpe sâpe mobotnaᵑ ᵑen bewe. Nin dem-busekᵑᵑaᵑ Kawawaᵑaᵑ kwizet buᵑamaᵑ zempalakᵑᵑaᵑ bemti mamambanup.

¹⁶ Ma in animbi ekᵑᵑenmagen mama mimi dolakᵑᵑaᵑ mimiyet wisat ku mbep ma dopmaᵑ mukulem dopmaᵑ mukulem mbep. Kawawaᵑaᵑaᵑ sâpe sâpe ke nemboᵑ keyet nâme tikᵑᵑaᵑ mambein.

¹⁷ An ᵑeᵑaᵑᵑine ekᵑᵑengalen zet gawepumti kandenᵑinan mtoti mambep. Ekᵑᵑenaᵑ ingalen nâmkᵑᵑepepe ma keᵑᵑin maekdamuᵑ mamiwaᵑ maneti bam muluwinaᵑgat yaᵑaᵑ Kawawaᵑmagen zemkawaᵑ bewep. Keyepmti muluwin keᵑ oloᵑen palen mimiyet in zelin gawepuwep. Kegok mbep beme in ekᵑᵑengalen muluwinaᵑgat nukᵑᵑaᵑ ku indawep ma naman inmagen kogogak totatat pembedaᵑ sokbewe.

¹⁸ In ningat mandundum mambep. Nin nâmtatnup mama mimi dolakᵑᵑaᵑ mbenn ke ᵑoktikᵑᵑananen nâmtelen zemtati mbenn. Kawawaᵑgalen zelen tazin ke mâti mamayet manâmkatikbenup.

¹⁹ In nâgât otnâmti dundupeᵑ tapme neᵑ Kawawaᵑaᵑaᵑ namukulem mme inmagen sakwep kobap.

²⁰ Neᵑ inmagen kapigok sokbembeyelen nâmti mandunduyap: Kawawaᵑaᵑ keᵑ sewakᵑᵑaᵑ toᵑaᵑaᵑ ningat Amobotnaᵑᵑ Zisas ek gakikiengatnaᵑ mme wapme sipsip ekᵑᵑengalen damuᵑ dolakᵑᵑaᵑ penaᵑ onzempyeyayaᵑ tazin. Ke egat sipmaᵑaᵑaᵑ tâtâ alakᵑᵑaᵑ delaᵑ zenzeᵑepiᵑ wemti mawen ke mme penaᵑaᵑ sokbeye.

²¹ Kogogapm Kawawaᵑaᵑaᵑ winde indamti indamukulem mme in mama mimi egaᵑ nâmtikᵑᵑaᵑ mamin ke mbep. Mme Zisasiyaᵑ ningat keᵑᵑananen Kawawaᵑaᵑaᵑ mama mimi nâmtikᵑᵑaᵑ mam keyet mme sokbewe. Kegok mimndame nin keyet Zisas Kilaisiyet kwitnaᵑ mwatonzempemti kwesiᵑ kwesiᵑ masesewatsamambanup. Ke penaᵑ.

²² Kilaismagen notnne, neᵑ in kapigok mimiyet apitilim indemti keᵑᵑin melen beᵑᵑ bema tatagalen zemgwatnaᵑ zet kapi diindosâgâti zapat meluwaᵑ kapi teepmaᵑ penaᵑaᵑ ku kuyap yek.

²³ Ningat notn Timoti ilak mka katikᵑᵑaᵑgatnaᵑ peme zupman tolep. Egaᵑ kot sokbemnain beme nilizuzut inmagen kopmalu ndigip.

²⁴ Neᵑ ingalen an ᵑeᵑaᵑ nâmkᵑᵑepeᵑᵑinmak sambe maip indamuku-mindeyap. Am nâmkᵑᵑepeᵑᵑinmak Itali msalen mamaip ekᵑᵑenaᵑ kogogak indamukumindeip.

²⁵ Kawawaᵑgalen keᵑ taolelaᵑ inmagen wemti wembe.

Zems Zapat meluwan kapi Zemsiyan kuye

Zapat meluwan kapi an kwiyan penañ kuye ke sosok penañ nen ku kukuñangapmti an keyañ kup nep ku zenzeyelen. An Kawawangalen zetgat yañan mnâmti makup ekñenañ an kwi keyet kegogak zet mmot mtot omba penañ mimiñan. Notnañan zewienen Zisasiyet meniñan nen kwitnañ Zems ek dapmelange alakñan Zelusalem mka temañ mambien ekñengat an damuñin manje egañ kuye manzeip. Zemsiyan an nâmkijpepeninmak Zuda manjeengatnañ kumkalañti msat sambe mebet kokotnañ ekñengat kumindaye.

An kwi ma kwiyan kuye keyañ zet apapalak kegok kuye. Zet esemañ penañ kuye. Zet notnañ zapat meluwan kapiyet keñan tazinen Matiyu kuye keyet katan kukuñan. Sekem keboñgat Kawawangalen Zet Zapat Dolakñan Penañanen mâtâti ekbak. Zems 2:13 makumti naman Matiyu 5:7 kegogak maiñti ekbak. Zet sekam keboñ ombanik Zemsiyelen zapat meluwanen aikbek.

Zapat meluwan kapi yañan kapigok. Am nâmkijpepeninmak Zuda mangangatnañ weyañbe weyañbe mti tatnepeme sisipenpen sokbeme ekñen katikñan bemtatatgalen nâmti zapat meluwan kapi kuye. Zemâtâtât notnañ tazin keyañ am keñin ma sekñin melen beles beme nâmkijpepemak tati keyet penañ msokbembeyelen. Kwit Kilais ke zapat meluwan kapiyet tuk etañ kukuñan.

Zet notekñan temañ kapigogañ Zems zapat meluwan keñan talip:

- 1:1 Zet neñan bemzenzeyelen zet
- 1:2-8 Nâmkijpepemak mama
- 1:9-11 Mânep milawatmak mama ma bekopsat mama
- 1:12-18 Tetimaemaeyan yañin mimekbe
- 1:19-27 Kawawangalen zet wagañ etañ nânâ ke nep yek
- 2:1-13 Kalalañgat yañan zenzenañ
- 2:14-26 Nâmkijpepe yañan mim eek
- 3 Nambalamin ekdamuñ mimiyeleñ zet
- 4:1-5:6 Am msat kapiyeleñ mama mimi bekanan
- 5:7-20 Zemâtâtât ikñak ikñak

¹ Neñ Kawawan ma Amobotnañ Zisas Kilaisiyelen mulup an. Neñ zapat meluwan kapi ingat indamukumindesâti kuyap. In Islaeliyelen am manje 12 ekñengat insokeñine Zisas Kilaismak tulusuñin tazinan kalañti lala bubuk bemti msat katan mekobienan talip.

Nukñanen kaliñan bem tatalan nâmkijpepe penañgat yañan mamsokbein

² Kilaismagen notnne, inmagen nukñan igak igak sokbeme keyet nâme keñ sokukuñanmak ku bewe; keñin oloñen palen tabep.

³ Kwitnañ kwitnañ keboñan nâmkijpepenin mmek mmek mimindikme katikñan tabep. Keyet penañan inmagen katikñan bemti tatat omba sokbemindawe.

⁴ In nâmtikalim tati kan katan nukñan pumti giñin mtabep. Keyet penañan nâmkijpepeen kaliñan bemti an imbi penañ mamaipgapmti nukñan pusât ku olabep.

⁵ Ingat tunguwinangatnan am neñan Kawawangalen set ma mama mimi ekñenañ mimiyeñ nâmtikñan mam keyet olati ekñenañ Kawawan dundum

same egañ ñep ñoktik dolakñañ am sambe penañ ndamti egañ keyet zem watot watot ku mam.

⁶ Dundusâgât keñ zut palen yek; Amobotnañ nâmkîñpemti penañ dun-duwep. Keñ zut mbep beme ekñañañ nembu mamañ tâgâyañ kumbume mamekwazin keboñ bewep.

⁷ Am keboñgat dundunduñin Amobotnañañ ku manâmindein.

⁸ Am keyelen ñoktikñin kileñ maepeemti mekozin ma ekñañañ mama mimi mamip keyañ set kwewetañ mâti ku mamezin.

Mânep milawatmak mama keyañ penañañ penañ ku bein

⁹ An ñen bekopsat nâmkîñpepeñañmak ek Kawawañañ ekme ikñañgat nembrañañ mambein keyet nâmti oloñen mbe.

¹⁰ Yañgut an ñen nâmkîñpepeñañmak mânep milawat sambe tasain keyepmti sek mobot ku mbe. Kawawañañ ekme yomton beme gilik zem wage keyet nâmti oloñen mbe. Tep elewilinañañ dâlân zemti matolip sepem kekok mânep milawatnañañ yek bewe keyet sek mmobopiñ.

¹¹ Kasuwañ tambuñan penañ kwati tep elewilinañ ekme anğasimti dâlân zem msalen topme elimiakñañ ke mayek bein. Sepem kekokak am mânep milawalin temañ ekñañañ gakime mka mundumin etañañ tabe.

¹² An ñen ek nukñañen katikñañ bemti tapme Kawawañañ eget nâme dolakñañ mambein. Ek nukñañen windenañ mambein beme Amobotnañañ mama kanzizit keyañ miakpewe. Ke am Kawawañgat gogot mampeip ekñen indandayet zetik mge.

¹³ An ñen bekanañgat tetimaemae sokbemsame kapigok ku zewe. “Kawawañañ tatetinem nikzin.” An ñenañ Kawawañ ku tetipepeyelen ma egañ kekokak an ñen bekanañ mimiyet ku matetipein.

¹⁴ Tetimaemaeyet yañañ kapigosetgatnañ masokbein, ñeñañ an ñenañ ikñañgalen mama mimi mğasik mimiyelen tikñañañ keñañen tazin keyañ zemandamti tetipeme bekanañ mme temañ mambein.

¹⁵ Âpme bekanañ mimiyet keñ puñpuñ mamin keyañ penañañ yom maaiksain. Yom keyañ tapmetneti temañ bemti penañañ gakiki maaikzin.

¹⁶ Notnne penañ, in zet keyet ku nâmyuñguwep.

¹⁷ Kawawañañ kekok ku mimiyelen egañ taolet dolakñañ ke mandain. Keyet Kawawañ Bipm An kwitnañ kwitnañ busatnañañmak sambe mme sokbeye. Mme busatnañ ekñen keyañ kan notnañgat busatnañin temañ manzin ma kan notnañgat aiaikñañ manzim. Ma nin Kawawañ tañam keboñmak ku bem mek ekbanek. Ek sepem kwep matazin.

¹⁸ Kawawañañ nâmâtâtpeye ke zetnañ penañmagesetgatnañ am nâmkîñpepeen nemunambañane nin ndaige. Ke nin kwitnañ kwitnañ sambe Kawawañañ mge keyet ñeñañinok benup.

Kawawañgalen zet wagañ etañ nânâ ke ñep yek

¹⁹ Notnne penañ, in kapigok penañ nâseip, am in Kawawañgalen zet wagañ nânâyet eleñ beleñ bemti nâmbep. Zet zemti ñenzinziñ mimiyetgut kwelen kwelen mbep.

²⁰ Enenogat ñenzinziñ palen kwitnañ kwitnañ mamip keyañ Kawawañgalen mama mimi teñ keyelen set mamimyunguin.

²¹ Keyepmti in mama mimi mğasik sambe notnañ ma bekanañ msat palen palakñañ bemtazin peme tapme keñ sewak palen mamti Kawawañgalen zelañ keñinan tewañ kindiñañ time matoweziñ sepem kekok keñinan time topme mamambep. Keyañ keñin anğalañindendeyelen windenañ tasain.

²² In Kawawaŋaŋ zet keŋinan bempewe keyet penawaŋ aikbep. Belak wagaŋ etaŋ nâmpemti ku nânâŋaŋ sepem mambep beme keŋin tetipewep. Kogogat zeme nâmti keyet kataŋ mbep.

²³ Nenaŋ Zet Zapat Dolakŋaŋ Penawaŋ nâmtiŋgut ku nânâŋaŋ sekem mambe beme an keyaŋ amnaŋ zimoselin gapiamen ekti naman gilik zem belakŋaŋ ekti zimoselin makandat indoin sepem kekok bewe.

²⁴ Egaŋ ŋeŋzimosetnaŋ gapiamen ekpemti toti met kileŋ mamamti naman ŋeŋzimosetnaŋgat makandazin.

²⁵ Ma ŋen egaŋ Kawawaŋgalen zet penawaŋ yomgalen mka katikŋangatan tetimti lala mapein zet ke yaŋaŋ weyaŋnâmatâti mambe mti wagaŋ nâŋge ke ku makandatkuin. Nâmti gawepuwe an keboŋ ke Kawawaŋaŋ nâmtikŋaŋ mpemti mukulem mme oloŋen palen mambe.

²⁶ An ŋenaŋ pigok mene otnâmba, “Neŋ an nâmkijpepemak penawaŋ mayap,” zeyeyaŋgut dembusekŋaŋ ku ekdamuŋ mbe beme keŋaŋ tetipewe. An keboŋ nâmkijpepenaŋgalen mama mimiŋaŋ belakŋaŋ penawaŋ bewe.

²⁷ Nâmkijpepen esemteŋ ma kakanemuŋ keyet penawaŋ Bipm Kawawaŋgat zikatnan penawaŋmak bembeyelen kapigok mman ŋep bein: Imbi kwambet ma namba dumen olat olat palen mame indikdamuŋ mimindendeyelen. Ma msalengalen kwitnaŋ kwitnaŋ keyaŋ keŋin mme bekanawaŋ bembeyelen keyet eksemti mamambep.

2

Am mânep milawalin temaŋ ma am bekopsat sepem kwep indatiwep

¹ Notnne, in Amobotnaŋ Zisas Kilais manâmkijpepgapmti am ekŋengat tuŋguwinangatanŋaŋ notnaŋgat ken ke ken ke ku mbep.

² Neŋ kapigogapmti zeyap, ondedakŋinan an ŋen melakandu dolakŋaŋ peme topme elimiak sopmaŋ mti kobe. Âpme egat baman an ŋen bekopsat saŋgum kâlâpmaŋ endeleletnaŋaŋ kobe.

³ Âpme in an elimiakŋaŋ temaŋmagaŋ kopme ekti pigok zewep, “Geŋ pien mundumen kototat.” Kekok zempemti an bekopsat egat pigok zewep, “Geŋ kainde bap palen metotat.”

⁴ In zemdelaŋ zenze mulup mimiyet kwiyaŋ zemindendeyepm kekok mti am ŋen mmopemti ŋen mtopemti tapmip? Kekok miyo ke bekanawaŋ.

⁵ Notnne, zet pigok zema nâit. Kawawaŋaŋ am sepem ziboŋ indakumte-time kobien? Msalen am bekopsat mamaip ekŋen ke nâmkijpepen polak polak talipgapm Kawawaŋgalen zemâtâtât katnanen mama keyet keŋan mebegat indamandame kobien. Ke am egat nâmtikŋaŋ mampeip ekŋen kekok mimindandayet zetik mamimindain.

⁶ Âpme in am bekopsat ekŋen zikalinaŋ galemaset maindigip. Ekŋen ke mtot indemti nukŋaŋ sekŋinanek mambemindeip. Mme am sekŋin mamolip ilin keyaŋ nukŋaŋ indamti in an damuŋmagen zelen maindatimti melip.

⁷ Mti Zisas in ikŋaŋgat zapat indatitiŋaŋ egat kwitnaŋ pembedaŋ ke kwelatmakumpeip.

⁸ Gitanaŋgat maŋgembein sepem kekok am notnaŋgat gembewe. Zii zet Kawawaŋgalen Zet Itanaŋanen mamaŋ kekok penawaŋ kumpepenaŋ ke gawepume ŋep penawaŋ bewe.

⁹ Yaŋgut am ekŋengat ken ke ken ke mbanik beme geŋ an zii zet kululutoŋ bewanik ma kekok mnekgapmti yomm mnik kekok bein.

¹⁰ Am ŋenaŋ zii zet sambe ke gawepumâpme delaŋ zemâpbe yaŋgut zii zet kwep penawaŋ ŋen kuluwe beme an zii zet kululutoŋ.

¹¹ Kawawaŋaŋ pigok zeye, “Awembiŋ it kalelaŋ ku mbalup,” zemti ŋen ewe pigok zeye. “Geŋ kasa ku kuwanik,” yaŋgut geŋ imbindi katipepepiŋ mamti kasa kuwanik beme geŋ an zii zet kululutoŋ.

¹² In kapigok nâmbep, Kawawaŋgalen zet penaŋ yomgalen mka katikŋangatanan indatetimti lala maindein zet keyaŋ zemdelan zenze kanen kosâpm keyepm weyaŋ nâmâtâti zelin sambe zewep ma mama mimi sambe weyaŋti mbep.

¹³ Enenogat Kawawaŋaŋ am ŋengat aŋgalaŋ gogot ku mamip egaŋ am ekŋen ke kogogak aŋgalaŋ gogot ku mimindawe. Bamgat aŋgalaŋ gogot palen mama keyaŋ kasa kasa palen mama selaŋ ime tobe.

Nâmkĩŋpepe mulupmaŋpiŋ ke nâmkĩŋpepe penaŋ yek

¹⁴ Notnne, an ŋenaŋ, “Neŋ nâmkĩŋpepemak mamayap,” zewe, yaŋgut egaŋ am ŋen ku mukulem mpewe beme nâmkĩŋpepe keboŋ keyaŋ zigok kan delaŋ zenzenaŋ gapmukulem mbe?

¹⁵ Inmagengatanan ŋenaŋ saŋgum kâlâpgat ma tu meuyet olat olat palen mame

¹⁶ ekti ŋenaŋ pigok dunduwe, “Geŋ meti ŋep masenik mti tâgâyet msenikgat bakeyaŋ ambulut mane kipmaŋ beme tasenik ma tu meu omba penaŋ nimnaleksenik.” An ŋenaŋ zelaŋ etaŋ kekok zemti am notn notn ku mamimindeinaŋ kekok zeme zigoset ŋep mukulem mpewe?

¹⁷ Keyepmti nâmkĩŋpepeyaŋ keŋ taolet mimi mulup ku mbe ek nâmkĩŋpepeyaŋ penaŋaŋ yek bembenaŋ kekok zewanup.

¹⁸ Yaŋgut an ŋenaŋ pigok mene zenak, “Geŋ manâmkĩŋpemti mamanan mme neŋ mama mimi dolakŋaŋ etaŋ mamiyap.” Âpme neŋ pigok zewi, “Geŋ nâmkĩŋpependi ke zikat namane ekma mama mimi dolakŋaŋ kemak pepap ku mambein keyepmti nâmkĩŋpependi penaŋepiŋ.” Ma neŋ nâmkĩŋpepen zikat gama eegalen mama mimi dolakŋaŋmak temakwep mma ekbak.

¹⁹ Kawawaŋ Ek kwewetaŋ zet kapi penaŋ manâmkĩŋpenik e ŋep mamnik yaŋgut zet ke we bekaŋaŋ ekŋenaŋ kekok manâmkĩŋpeip. Mti keyet sebelan diŋdiŋ mamip.

²⁰ An keŋdipiŋ, geŋ pigok nâmbek, geŋ belak etaŋ nâmkĩŋpemti mama mimi dolakŋaŋ ku mbanik beme nâmkĩŋpependi ke belakŋaŋ penaŋ bewe. Zet keyet yaŋaŋ zemkawaŋ bembeyelen zet zapat kapigok msowap ke kapi:

²¹ Eweŋan sokŋ Abalaam egaŋ nemuŋaŋ Aisak sâpe sâpe bumbu munduman mopeye. Kan keyet Kawawaŋaŋ nâmpeme an teŋ penaŋ beye ke mama mimiŋaŋgatyepmti kekok mge.

²² Keyepmti pigok eknup, Abalaam nâmkĩŋpepeyaŋ ke mama mimiŋaŋaŋ mukulem mpeme penaŋaŋmak beye.

²³ Eweŋan Kawawaŋaŋ Abalaamgat pigok zeye ke katikŋaŋ beye. Abalaam egaŋ Kawawaŋ nâmkĩŋpeme egat nâmpeme an teŋ beye. Keyepmti egat kwitnaŋ Kawawaŋgat notnaŋ penaŋ kogok zenzenaŋ.

²⁴ Egit. Kawawaŋ egaŋ am ŋen nâmkĩŋpepeŋgat etaŋ nâmpeme an teŋ ku mambein. Egaŋ mama mimi dolakŋaŋ ma nâmkĩŋpepe eget keyaŋ temakwep bemalu keyet nâmpeme an teŋ mambein.

²⁵ Keyet sepmeŋ ŋen imbi set kilen mama kwitnaŋ Leap egaŋ Zâsuayaŋ an zut zemideme msat wiliŋim eksâgât mebun idikdamuŋ mimidemti zemideme set ŋeneset mebun keyepmti Kawawaŋaŋ Leap egat imbi teŋ kekok nâmpeye.

²⁶ Keyepmti nin pigok nânup, sekñ kapi nâmamaniñ ek ilak gakimti titokñaniñ mawein. Kegogak nâmkiñpenti mulup dolakñan ku maminup beme nâmkiñpepeyan gakimti yek penan mambem wein.

3

Nambalam weyan ekdamun mpewanup

¹ Notnne, ingat tunguwinanñatnan an zikat indanda mulup mimiyet windenñan ku bewep. Nâip, zemdelañ zenze kan temanen Amobotnanñan zikat indanda an nin kwitnan kwitnan mmotindawe.

² Nin sambeyan kwitnan kwitnan mene mene maman yungumtemezin. An ñenan zikat indanda mulupman yungumti zet kwep ñen ku manzein beme an ke an dolakñan penan. Kegok min beme sekñan butnan notnan sambe ñep indikdamun mamin.

³ Âs ekñen zetn gawepupuyet nâmti aen butnan takanzi nembon dembusekñinan pemann maapum talip. Âpme bukebon keyan âs teman mim guluk gilik mampeme keyet nânân mamezin.

⁴ In nembuen wanña mamain keyet kegogak otnâit. Wanña ke teman penan tâgâ katikñan keyan indakumbume mamelip. Yanñut wanña mti mamain egañ wanña teman ke deset mebegalen nân beme kwitnan ñen stia zeip ke isikñan bugan keyan mme gilik zemti egañ manân keyegak esemten mamezin.

⁵ Âpme am ningat nambalam sepem kebonagak isikñan bugan yanñut kwitnan kwitnan nukñanben penan mamin. Nâip, tep butnan menzok mann zinak ek isikñan penan yanñut bukeyan bumann zimti tep msasat teman manzim kawan bein.

⁶ Âpme ningat nambalam tep butnan menzok mann zinak bukebon. Egañ sekñ notnan sambe mtot indemti bekanan omba penan mamin. Egañ sekñ sambe mama mimi bekanan set maindamepme walepmâzin ma egañ sekgalen mama mimi bekanan keyan tepnok bume zime mama mimi bekanan penan mambein. Zet bekanan kebon zenzeyet nambalaman tep butnanñan teziñ ñandanñatnan mapendoin.

⁷ Songom sepeman ikñak ikñak tuangatnan ma katikñanñatnan ma age ma nombe mee ke amnan mme sewakñan besâti ñep mamsewakñan mambeip.

⁸ Yanñut nambalam kapi an kwiyan ñep msewakñan kumbempepeyelen. Ek tagogopiñ guluk gilik mti bekanan mti mimiek mamin. Nombe menemae keyelen zet tunan bekanan am indime gakikiyelen keyet katan.

⁹ Nambalamnan Amobotnan Bipm masesewatsanup ma nambalam ikñan keyan Kawawanñan am ikñanñat sepem mimindeye ekñen ke manzemtalatindenu.

¹⁰ Dembusek kwep keyan sesewat zet ma zemtalalat zet matozin. Notnne, mneti nin mama mimi kegok mbanupmagangat.

¹¹ Tu zikatnan kwep keyet tu penan ma tu yoyon temakwep ku makwalup.

¹² Notnne, simam zup tepmanen sanñan penan ñep wenak? Ma sam tepmanen simam penan ñep wenak? Ma nembu akñanñan tu niniyelen dolakñan benak?

Nânâ dolakñan Kawawanmagangatnan makozin

¹³ Ingat tunguwinanñatnan an ñen nânânñan dolakñan ek ñen mamain ma yek? Mamain beme egañ mamiñan ekdamun mme dolakñan penan bewe ma mobotnan ku mbe ma ñoktik dolakñan mam keyet penanñan am notnan ekñen zikat indame eknâm mbep.

¹⁴ In keŋ kuku mti am notnaŋgalen mama mimiyet eiyak mti nen nâyap nâyap mamip keyet nâme nânâ penaŋ nâmtatnup manâip. Kegok mamip beme ke nânâ penaŋ yek; dâsuki keyepm sek mobopiŋ.

¹⁵ Nânâ sepem keboŋ ke gwaengatnan kwatoge kekok ŋep penaŋ ku zenzeyelen yek. Nânâ keboŋ ke msalengatnaŋ, anmagengatnaŋ ma Sadaŋ ekmagengatnaŋ.

¹⁶ Keŋ kuku mti nâyap nâyap palen mnik beme keyet keŋaset mama mimi bekanan mamsokebein ma mama kileŋ mama masokbein.

¹⁷ An nâmâtâzin egaŋ mama mimi dolakŋaŋgalen nânâ ke Kawawaŋmagengatnaŋ toge keyelen mama mimiŋanen kapigok masokbein: Keŋ kwatetepmaŋmak mama ma keŋ sewak palen mama ma keŋ taoletmak mama ma mtoti mama ma aŋgalaŋ gogot palen mama ma mama mimi dolakŋaŋ mimi ma ken ke ken ke ku mimi ma kwalan kwalanpiŋ mama.

¹⁸ Keŋ sewak palen mamayet maomkakalip ekŋenaŋ keŋ sewak keyet alikŋaŋ maondeip keyet penaŋaŋ teŋ mama ke mamsokbemindain.

4

Am msalen kwitnaŋ kwitnaŋ kakikiyet tikŋaŋ manâip ekŋen Kawawaŋaŋgat kasaŋane

¹ Inmagen kasa kasa mam maip ma âmanda manda masokbein ke yaŋaŋ kwilekiyet? Keŋŋinanen sekgalen kwitnaŋ kwitnaŋ titiyet tikŋaŋin indamandame tisât sebet dindiŋ mamip keyaŋ ke tati mme âmanda manda mamip.

² In keyet keŋin mawazinaŋgut keyet penaŋaŋ toŋaŋ kumambeip. Keyepm in dopmaŋ mekum kokum mimiyelen maweyaŋbemtaliŋ ma dopmaŋ kekelim dopmaŋ kekelim mtingut keyet penaŋaŋ ku tiwien. In kasa kasa ma mdândândâ mulup mtingut penaŋ time kwaopme ku manimwianŋip sepem keboŋ. Ke dundundupiŋ belak kileŋ mamaip keyet penaŋaŋ kekok mamip.

³ Naman ŋen mandunduiŋ waŋgut penaŋaŋ ku matip. Ke keŋinanen bekanan kapigok tapme keyepmti mandundum aleip. In kwitnaŋ kwitnaŋ tisât mandundup ke ilinaŋgat tikŋaŋinaŋgat mâti etaŋ mandunduiŋ keyepmti penaŋaŋ ku matip.

⁴ In Kawawaŋ bamkumpemti tususuŋin maelenŋeip, msalen kwitnaŋ kwitnaŋ bekanan mti mambe am keyaŋ Kawawaŋ mabamkumpein. In ke nâip? Keyepmti an ŋen msalengalen kwitnaŋ kwitnaŋ kapiyet notn notn mpewe beme Kawawaŋgat kasaŋaŋ bewe.

⁵ Kawawaŋgalen zet muluwaŋ kukuŋaŋ tazinen ke esemteŋ ku mâti zeye, egaŋ zet ke galak zeme zeye, keŋnanen Emetak Teŋ beye keyaŋ egat zapat etaŋ penaŋ mamayet windenŋaŋ penaŋ mamin.

⁶ Mti nembetnaŋ keŋ taolet omba penaŋ maminndain. Keyet Kawawaŋgalen Zet Itnaŋanen muluwaŋ pigok penaŋ mimiŋaŋ tazin, “Kawawaŋ egaŋ am mobotnaŋ mamip ekŋen bandimin mamâtâtindein. Ma am mtoti mamaip ekŋengatgut keŋ taolet mamindain.”

⁷ Keyepmti in Kawawaŋgat kandaŋan meti mambep mme Sadaŋ indetetim indiksât kopme kan keyet ek ekti ku kuŋzuŋbep. Katikŋaŋ bemapme ke ekti kiŋgatindemti kunzuŋbe.

⁸ In Kawawaŋmagen sokŋanik mepme egaŋ kekokgak inmagen sokŋanik kobe. Am yomtoŋ, in bekanan mti keŋin time kileŋ mamekozin in keŋin

peme Kawawaŋaŋ weyaŋ zulut kaput mme mama mimiŋin kweteteŋmaŋ bewe.

⁹ In mama mimiŋin mgasik keyet otnâmti si kemberŋ mbep. Oloŋen zeyen palen mamayet beme kemberŋ palen tabep. Ma oloŋen palen mamaip beme si kundundu temaŋ mbep.

¹⁰ Amobotnaŋgat kanderŋaŋ mtoti mame egaŋ mwatonzemindewe.

Nolin zet bekaŋaŋ ku diindowep

¹¹ Notnne, in zet bekaŋaŋ ku zewep. An ŋenaŋ notnaŋgat zekukuŋaŋ mti zelen pewe beme ek zii zet mtopewe. Enenogat Kawawaŋgalen zii zelaŋ notn notn mmamayet zenzenŋaŋ ke egaŋ aŋgosoye kekok bein. Geŋ zii zet aŋgosowanik beme geŋ zii zet gawepupu an ku bewanik. Geŋ an zemdelaŋ zenze an benik ke yomaŋmak.

¹² Kawawaŋ iŋŋaŋ etaŋ zii zet ndaye keyet toŋaŋ ma Egaŋ etaŋ ningalen an zemdelaŋ zenze an bein. Ndatim tatagalen winde ma ndaketim ndendeyelen winde e ekmagen etaŋ tasain. Geŋ kwindanŋ nodanŋgalen zet zemdelaŋ zenzeyet mulup ke gaye?

Sek ku mobogalen golaŋ zet

¹³ Inmagengatnaŋ an notnaŋ ekŋenaŋ kapigok manzeip, “Alak ma seŋenen kapi met msat ke nup kan kwep mamti mânep mulup mti mânep milawat temaŋ timti gilik zemti kobanup.”

¹⁴ In seŋenen ma âgânen kwileki ŋen zigok sokbemindawe ke in nâip? Geŋ gitaŋgat mamandi msalen mambanik kapi teepmaŋ ke ku nânikgapmti buzak tat. Am ningat maman kasek keboŋ belatnik ekmann moti madiŋpein keboŋ.

¹⁵ Keyepmti in kapigok zeme ŋep penaŋ bewe, “Amobotnaŋaŋ nâmdeme ŋep beme nin ewe alik mamti mulup ke ma ke ŋep mbanup.”

¹⁶ Yaŋgut in zet mobotnaŋ zet iŋŋak ŋen penaŋ zemti sekŋin mammolip. Sek mmobot zet ke mgasik penaŋ.

¹⁷ Keyepm an ŋen ek kwitnaŋ kwitnaŋ dolakŋaŋ ke mimiŋyelen setnaŋ nâmtati mimiŋyet wisat mbe beme ek yommak bewe.

5

Am mânep milawalin temaŋ ekŋengat golaŋ zelin

¹ Am mânep milawalin temaŋ in sek sindem sokbemindawe keyet eweŋan piŋogat kemberŋ palen mamti si kundundu omba penaŋ mamambep.

² Mânep milawalin ke etimbemti yek bemâbe ma saŋgum kâlâp elimiakŋin sopmaŋ ke msatgat zapat bemâbe.

³ Ma mânep ma gol silwaŋin saŋgip saŋgip kwabe. Âpme saŋgip saŋgip keyaŋ ilinaŋgat yaŋaŋin msokbemindemti tep keboŋ bemti indazimâbe. In kan delaŋ zenzeyelen bududuk tabeme keyaŋgut in mânep milawatgat mulupmaŋ mti time maŋge temaŋ moge.

⁴ Nâip, mulup an ekŋenaŋ muluwengatnaŋ meu penaŋaŋ akumindame in keyet tosaŋaŋ indamti butnaŋ ilin eleŋgemtiwien keyaŋ ingat kwizet temaŋ penaŋ takuip. Âpme geŋ tosaŋin ku indanik beme ekŋengalen gawekum gaio keyaŋ kululuŋengalen kasa kuku an ekŋengalen Amobotnaŋ egat wakŋaŋ topme manâin.

⁵ Msalen kapi in nukŋaŋ ŋen ku aikti omakumbembe mulup igagen mamip. Kan in zemindondoyelen kanen nâme bududuk bein keyaŋgut in keŋinaŋgalen tikŋaŋ mâti tapmaip ke sekem bo palaŋgume sememti gunabikŋaŋ mambem tazin. Âpme bamgat maindonip keboŋ.

⁶ In am kwetetepmanj eknen zelen zemindomti kasa mamimindeip. Eknen am yommpinj belak tungupmane maindom walepme eknenan dowin mimipinj, belak matalip.

Nin nuknanj sokbemndame keyet nâmann betetnanj beme windembenj tabanup

⁷ Notnne, in Amobotnanj kobe keyet damunj nâmisimti mambep. In kapigok maegip, an nenan mulup mti kwitnanj kwitnanj ondempeme mawanj toti mme kwakwatgat damunj matazin keyet katanj in damunj tabep.

⁸ Âpme Amobotnanj kokotnanjat kananj kegogak soknan bein keyet in damunj nâmisim mamti kenjin mkatiknanj bemti tabep.

⁹ Notnne, Amobotnanjanj inmagen zemdelanj zenze mulup msâgât kosâpm keyepm in mamti wisat zet ku mbep. Zet zemdelanj zenze An ek ilak sokjanik penanj kozin. Pe nâmti tapmip ma yek?

¹⁰ Notnne, golanj zenze an eknenan Amobotnanjat zet zapatnanj zemkawanjbewien eknenan sek sindem wisatnepinj timti titiyek mbien yanjut eknenan nâmisim tabien sepem kegogak in nâmisim mambep.

¹¹ Nâip, sindem keyet kenan tati windemak mambien ekjengat Kawawanjanj nâme dolaknanj penanj bein. Zop eganj sek sindem palen tati nâmisim tage ke nâip. Mme bam Amobotnanjanj kwitnanj kwitnanj omba penanj saye ke nâip. Amobotnanj ek ningat kembenj mindemti anjalanj gogot penanj mamimndein.

Zemkatikbembe kilenj ku mbep

¹² Notnne, zet penanj nen kapigok mimiyet zema nâit. In kululunjat kwitnanj kumti zelin kalijan ku bandim mbep. Ma msatgat kwitnanj ma kwitnanj neniyet palen kumti zelim ku bandim mbep. In penanj, “penanj” zeit; Yek, “yek” zeit. Zet penanj ku zeip keyet Amobotnanjanj zelen indewe.

Am tenj ekjengalen dundundunjin windenanmak

¹³ Inmagengatnanj an nenan nuknanj kenan tabe eganj Kawawanjat dundum sawe. Ma nenan olojen palen mambe eganj Kawawanjat kwizet bunamanj mwati sesewat silik kuwe.

¹⁴ Inmagengatnanj nenan zawat mbe eganj an nenanj bembe notnanj zeme kot ondektati egat mti dundundu mulup mbep. Mti Amobotnanjanj mukulem mpepeyet dundum sawep ma âlip katnanjat kelaknanj isiknanj bugan keyanj kaput pewep.*

¹⁵ Âpme nâmkinpepemak tati dundundu mulup mbep beme an zawatmak ke Amobotnanjanj weyanpewe. Ma an ke bekananj nen mge beme yomanj katikpewe.

¹⁶ Keyepmti in alik besât nâmti yomin zemsokbemti dundunduyen mukulem mukulem mbep. An tenj mamain egalen dundundunjanj penanjanmak masokbein.

¹⁷ Golanj zenze an nen itnanjan manje kwitnanj Ilaiza ek kegogak an nin kaboŋak. Âpme eganj msalen map ku totogat nâmti dundume msalen map tototpinj nup kan tuk ma eyonja 6 kasup takwage.

¹⁸ Âpme bam ewe map totogat nâmti dundume kululunjengatnan mawanj toti msat kume naman kwitnanj kwitnanj dolaknanj kwapmâge.

An set kilenj mege beme mtati selenegak pewanup

* **5:14:** Zuda am eknenan âlip tepgat misikme kelaknanj topme keyanj melesenok manzulutindetemien.

¹⁹ Notnne, inmagengatnaŋ an ŋenaŋ zet zapat katnaŋ penaŋ katikpemti mama mimi bekaŋaŋ mge beme in gilik zemti wabep.

²⁰ Keyepmti in zet kapi weyaŋ nâit. An ŋenaŋ notnaŋ a yomton gilik zemti wati kwabe beme egaŋ notnaŋ ke gakikiyet zapat tatatnanen gilik zemwabe. Mama mimi kekok mme Kawawaŋaŋ yomaŋ sambe manzulupme mepmâzin.

1 Pita

Pitayelen zapat meluwan njanngatnan

Zapat meluwan kapi Pitayan kuye. Ek namba Zisasiyan elengolaman tazulutme kumtetime kwitnan kwitnan mulalon pemti Zisas mampmege (Luk 5:1-11). Ma egan Zisasimak mangeen zet abatatatnanben. Zet notnan an nenan ku zenzeyelen egan ilak abak zewanjut zet ilak penan zeye. Egat mulup zet Zisasiyan omba penan zemsaye.

Pitayan zet kapi am Zuda mangeengatnan namkinpepeninmak kelan kumti msat sambe mebet kokotnan ekngat zet kapigok kuye. Eknenmagen nuknan sokbewe keyet weyeyan mulup mtabep keyepmti sisipenpen mindawep ma nuknan sepem iknak iknak sokbemindame gwan gwan kumti tabep. Ma naman mopmanegak yanbemi Kilais kokotnangalen weyanbe weyanbe mulup ewenjanegak mti tabep.

Pitayan zet kapi Loma msalen tati kuye kan keyet msat Loma keyelen kwitnan nen Babilon kuwien enenogat nuknan dapmelange eknen yanbemi tiwewen ke sakam itnanan Kawawangalen amnan nuknan Babilon msalen tati tiwienok katan. Kegogapmti Pitayan eknenan eksemti tatagat zapat meluwan kapi kumindaye.

Zet noteknan teman kapigogan 1 Pita zapat meluwan kenan talip:

1:1-2 Zet yanbemi zenzeyelen zet

1:3-12 Kawawanan ndaangalalangalen ken mwat zenzeyelen zet

1:13-2:10 Ten mama keyelen zemgwanatnan zet

2:11-4:19 Namkinpepemak eknenmagen nuknan ma sisipenpen sokbeme zigoset epumti tatatgalen set katnan bemenan

5:1-11 Namkinpepemagen ken mtoti mama katnanen zigok mamayelen zetnan

5:12-14 Zet zemdalan zenzeyelen zet

¹ Nen Pita Zisas Kilaisiyelen mulup an mamti egalen Zet Zapat Dolaknan Penan zemkawan bembeyelen namti nakumtetiyezan zet zapat meluwan kapi Kawawangalen animbi mukupnok msalin peme tapme kilen Pontas ma Galesia ma Kapadosia ma Esia ma Bitima Plowins eknen keyet kenan mamaip ingat bema kozin.

² Kawawan Bipmanan iknan name wenje katan in indakumtetiye. In Emetak Tenan kenin mme ten penan bembeyet ma zetnan gawepumti mamayet Zisas Kilaisiyelen sipmanan zulutindeye. Inmagen Kawawangalen ken taolet ma ken sewaknan sambelenti weweyet namti mandunduyap.

Webe webenn Kawawanmagengatnan mama kanzizit tiwanup kemagen bemti mamambanup

³⁻⁴ Egan Zisas Kilais gakikiengatnan mme wage egan ningat kenan beme nin ekgapmti mama mimi alaknan angalan gogotnan teman penan tazin keyet penanan Kawawanan kot ndatime mebegalen damun webematatnup. Kululunengalen milombi lombi ku sambumbuyelen ma yomgalen zukulak ku nininan ma kok bilin bilin ke ingat zapat bempepenan tazin ke maneti in tonan bembeyet kegok mge keyepmti nin Kawawan Amobotnan Zisas Kilais egat Bipman masesewatpemambanup.

⁵ Mti Kawawan winde tonanan winde indame in namkinpepeen katiknan bemtati mane peme msalen mama kan delan zeme milombi lombinin kalan kumti bemenan ke tonan bemambepgat zapat angalanindeye.

Kawawaŋaŋ toŋaŋ bemti mambepgat zeye ke bamgat Kawawaŋaŋ iŋŋaŋ msokbewe.

⁶ In keyet oloŋen palen mamambep. Ma Kawawaŋaŋ nâmindeme nukŋaŋ palen moti keyet kemben palen mambep keyaŋgut keyaŋ kan isikŋaŋ bugan tabeyet nâmisimti mambep.

⁷ Nâip, gol ek ŋep yek bembeyelen yaŋaŋaŋ tep keŋaŋ toti mamsokbein. In nâmkŋpepeŋin penaŋaŋmak penaŋ keyet yaŋaŋ nukŋaŋ sokbemindame keyaŋ mkawaŋ beme Zisas Kilais kokotnaŋ kanen inmagen keŋ sekŋeyak ma sesewat ma elimiak miak sokbemindawe.

⁸ In Zisas Kilais ek sek sepemaŋ penaŋ ŋep ku ekbienangut gogot etaŋ mamsaip ma kan pigogat zikalinaŋ penaŋ ku ekti belak etaŋ manâmkŋpeip. Mti olim sesewat mobotnaŋ igagen penaŋ manâmsaip

⁹ keyepmti nâmkŋpepeŋinaŋgat penaŋaŋ Kawawaŋaŋ bamgat aŋgalaŋindewe.

¹⁰ An golaŋ zenze an ekŋenaŋ Kawawaŋgalaŋ keŋ taolet inmagen alak tasokbein keyet zetnaŋ zemkawaŋ bemkwabien. Ekŋenaŋ Kawawaŋaŋ gilik zemindatiwe zet keyet yaŋaŋ nâsâgât mulupmaŋ omba penaŋ mbien.

¹¹ Kilais ek sindem nâmeti bam gakikiengatnaŋ wati mama mundum zapaŋaŋ Kawawaŋgat betnaŋ penaset windeen moti tiwe keyet zet Emetak Teŋaŋ golaŋ zenze angat keŋinaŋ beme ekŋenaŋ kan zukŋaŋ penaŋ ma kwitnaŋ kwitnaŋ ziboŋaŋ tasokbeme Kilaismagen kogok sokbewe zemti ektitimti mamkwabien.

¹² An am yomengatnaŋ gilik zemindatitiyet mulupmaŋ mbe keyet an golaŋ zenze an ekŋenaŋ zetnaŋ zewienen ilinmagen sokbesâpmme ku zewien. Ekŋenaŋ zet zewien keyet penaŋaŋ an ekŋen Kawawaŋgalaŋ Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ timti inmagen kozeme Emetak Teŋaŋ kululuŋengatnaŋ toti zelin winde same in keŋ gilik zenze taegip keyaŋ an golaŋ zenze an ekŋengalaŋ zelin penaŋaŋmak sokbein kogok bein. Âpme Kawawaŋgalaŋ ensel ekŋenaŋ kogogak zet keyet yaŋaŋ nânâyelen mulupmaŋ mamip.

Mama mimi itnaŋaŋ bekaŋaŋ bamkumpemti alakŋaŋ mbep

¹³ Kogogapmti Zisas Kilaisiyaŋ gilik zemkoti keŋ taoletnaŋgat aŋgalaŋindewe keyepmti in keŋin kume kwaopme keŋin sekŋin ekdamuŋ mti nâpeŋ nâpeŋ tati webemti mamambep.

¹⁴ In animbi Kawawaŋgalaŋ zet gawepumti mamaip. In eweŋaŋ nâmkŋpepepiŋ mambienen kwitnaŋ kwitnaŋ bekaŋaŋ msâgât keŋinaŋ puŋpuŋ mamtemien. Kan pigogat mama mimi bekaŋaŋ ke ewe ku mâbep.

¹⁵ Kawawaŋ ek teŋ penaŋ mamain egaŋ indakumtetime kobien keyepmti in mama mimi teŋ mti egaŋ mamainok mait.

¹⁶ Kawawaŋgalaŋ Zet Itnaŋanen meluwaŋ kapigok mimiŋaŋ, “Neŋ teŋ penaŋ mamayap keyepmti in kegogak teŋ ŋegak mambep.” (*Wok Pris 11:44-45; 19:2; 20:7*)

Kawawaŋaŋ tosa temaŋaŋ ndakwitimti gilik zemndatiye

¹⁷ Kawawaŋ ek am kwizet buŋaminmak ma kwizet buŋaminpiŋ keyet ku manâin. Egaŋ amgat mama mimi zigok tazin keyet katan ekti zetn manzemdelan zein. Keyepmti in egat, “Bien” zemti mukulem mimiyet dundumsawep beme msalen kapi mamti ek eksempemti masesewatpe-mambep.

¹⁸ In kapigok ŋep nâmtalip, in eweŋaŋ yeŋsokŋine ekŋengalaŋ mama mimi yaŋepiŋ bekaŋaŋ ke timti mamkwatnepeme gilik zemindatitiyelen tosaŋin gol ma silwa yek bembenaŋmak keyaŋ ku indakwititiŋaŋ.

¹⁹ In Kilaisiyet sipman tosa teman keyan indakwititiŋan. Kilais ek sâpe sâpe bumbuyelen sipsip kebon lingit zembepin ma kwetetepman penan.

²⁰ Ek ewenan msat kululun ewe sokbembepin tapme mulup zet ke mimiyet zempepenan. Yan kan ke dangome Kawawanan peme totmamti gakimti wage ke ingat nâmti kegok mge.

²¹ Mti Kawawanan in ekmak tusumindeye keyet nâmkinpemti maip. Kawawanan iknanegak Zisas gakikiengatnan mme wapme mundum zapatanan iknanngat betnan penaset windeen mopeye kegogak in Kawawanan iknan kot ewe indadagat webematalip.

²² In Zisas Kilaisiyelen bunam zapat penan kapi zemti gawepu mmame keyan kenin mme kwetetepman beye. Âpme in Kilaismagen nolinemak gogot penan mti mamaip keyepmti in ken kwep penan bemti mama ke gogot palen ginŋin mti mbep.

²³ Kawawanan mama alaknan indayeen keyan ingat duknin alaknan epeemti kwage kebon. In alik alik yek bembeyelen keyetnan yek. Alik alik kwesin matakwazin keyetnanngatnan epeemti kwabien. Kawawanngalen zet mamananmak ma wemti wembe keyetnan epeemti kwabien.

²⁴ Kawawanngalen Zet Itnananen zet kapigok kukuŋanŋan tazin, “Animbi alik mamaip ekngat mamin tep msikokok kebon ma elimiaknin ke tebilalik katnan kebon. Tep msikokok eknen kasuwan indikme maŋgasip ma tebilalik katnan eknen mandâlân zemti tolip.

²⁵ Kawawanngalen zet katiknan keyan wemti wembe penan.” (Aizaya 40:6-8)

Zet kapi zet zapat dolaknan diindondonan e penanan ilak kapi zemkawan bembenan.

2

¹ Kegogapmti in kwitnan kwitnan bekanngat kenin punpun kapigok ku mbep: ammagen kwitnan kwitnan tisât dâsuki tetimaem titi ma zet nambalam zut zenze ke ma ken kuku ma nolineyet zet okzep tazep mee ku mbep.

²⁻³ “Amobotnan Zisasiyelen ken taolet inmagen sokbeme egoyet,” (Sam 34:8-9)

mama mimi kebon ke time temepme animbi nempa okak namgat maindemben sepem kegogak in Kawawanngalen zet mme namnok dolaknan penan niniyelen tiknan penan nâmti mamambep. Kegok mme Zet Zapat Dolaknan Penanan nâmkinpepenin mme semem katikbewep.

Zisas ek tepum minan ma egalen am mange kogogak tepum isisiknan

⁴ In Amobotnan Zisas ek tepum minan mamananmak am eknenan ek eklatati peme meweŋge yanngut Kawawanan ekme pembenan penan beme mwatonzempeye ekmagen wetekumti tabep.

⁵ Mti in tepum kaliŋan nembon tati mka bandim mme tatagalen Emetak Tenan ingat keninan tazin kogogapm Kawawanan in tim tusumindeye iknanngalen am mange kwetetepman iknanngat zapat ondekindeye. Keyepmti in kwep kwep ilinngat sâpe sâpe bumbu mulup mimiyelen ke an Zuda am ekngalengalen sâpe sâpe bumbu anan ammak Kawawanngat tunguwinanen tati mamtemien sepem kegok in mimiyelen. Zisas Kilaisiyet pembenngat amgat tunguwinan mulup mamip ke Kawawanan nâmtiknan mimiyet mamip.

⁶ Kawawanngalen Zet Itnananen zet kapigok zenzenan tazin,

“Egit, neŋ tepum miŋaŋ ŋen mka mme kaliŋaŋ bembeyelen dolakŋaŋ penaŋ ombempeyap. Neŋ tepum miŋaŋ ke Zaion Kalaŋaŋ* onzem-pema tazin. Keyepmti an ŋenaŋ tepum miŋaŋ mamaŋaŋmak ke nâmkĩŋpewe beme bam sakambuk ku mbe yek penaŋ.” (Aizaya 28:16)

⁷ Âpme am tepum miŋaŋgat manâmkĩŋpeip ekŋenaŋ tepum miŋaŋ ke ekme mobotnaŋ beme Kawawaŋaŋ kogok mamipgat nâmindeme pembenâŋ mambeip. Ma Kawawaŋgalen zelaŋ am ku nâmkĩŋpeip ekŋengat kapigok zenzeŋaŋ,

“An mka walalat ekŋenaŋ tepum miŋaŋ ŋen ekme bekaŋaŋ beme wisat mti peme mewenŋe tepum keyaŋ tepum miŋaŋ beye.” (Sam 118:22)

⁸ Ma Kawawaŋgalen zelaŋ am ku nâmkĩŋpeipgat kapigok zein,

“Ekŋenmagen tepum keyaŋ uluk galuk beme ime ulukpeme waleletgat zapat bewe ma tepum miŋaŋ keyet palen setetek mti toindondoyelen keboŋ bewe.” (Aizaya 8:14)

Ekŋenaŋ Kawawaŋgalen zet kulume zet keyaŋ selin kaikme toindowe keyepmti zet kululuŋinaŋgat tosaŋaŋ kekok sokbemindawe.

In Kawawaŋgalen animbi bewien

⁹ In Kawawaŋaŋ ikŋaŋgat amŋane indaombemindeye. Ma in kwep kwep kogogak Amobotnaŋ winde toŋaŋ ma amŋane ekŋengat tuŋguwinan mamti dundundu ma sesewat mulup mimiyeleŋ. Ma in kegogak Kawawaŋaŋ am maŋge kweteteŋmaŋ temaŋ ondekindeye. Ma am ikŋaŋgat zapat nâmseŋteŋ mamayet zemindendeŋaŋ. In keboŋ ke tambusosogengatnaŋ timkwat ikŋaŋgalen busatnaŋaŋ ego egoŋaŋmak keyet keŋan indeyeyepmti in keyet kwit zapatnaŋ zempalakŋaŋ bewep.

¹⁰ Eweŋan in animbi Kawawaŋ ku nâmâtâtpewien. Yaŋ alak pi Kawawaŋgalen am bemti mamaip. Eweŋan Kawawaŋgalen aŋgalaŋ gogot ku tiwien. Alak pi Kawawaŋaŋ aŋgalaŋ gogot mimindain.

In Kawawaŋgalen sisiliŋ an kegok bemti mamambep

¹¹ Notne penaŋ, pigok zema nâit, in msat kapiyeleŋ am yek. In am mukup ma lueŋset tapmaip keyepmti msat kapiyeleŋ mgasikgat tikŋaŋ nânâ keyaŋ indamandame toweti walebepgat eksemti mamambep.

¹² Mti am nâmkĩŋpepeŋinpiŋ ekŋengat tuŋguwinan mamti mama mimiŋin weyaŋme teŋ beme mti mamambep. Kegok mame am nâmkĩŋpepeŋinpiŋ ekŋenaŋ yaŋaŋin ekmâtâti bekaŋaŋ mimi mandiindoip beme ingalen mama mimiŋin dolakŋaŋ ke ekti zet bekaŋaŋ ke peme tapme naman ekŋenaŋ kogogak Kawawaŋ nâmkĩŋpeme kan keyet ilĩnsakwep ek sesewat-sawep.

¹³ Msalengalen amobotnaŋ sambe ekŋengat kandeŋinan mtoti mamti ekŋenaŋ in set notnaŋ mâbâgat katnaŋ beme Amobotnaŋ Zisasiyet kwizet buŋamaŋ mmobogalen nâmti in kegok mimindawep. Msalengalen an mobotnaŋ temaŋ kwizet buŋamaŋmak

¹⁴ egaŋ plowinsgalen amobotnaŋ ekŋen zemindeme kobiengat ekŋengalen zet eyo gawepume delaŋ penaŋ bemâbe. Ekŋen ke am bekaŋaŋ mimi ekŋen zemindondoyet ma am dolakŋaŋ maip ekŋen zemsesewatindendeyet zemindendeŋaŋ.

¹⁵ Kawawaŋaŋ in am nâmkĩŋpepeŋinpiŋ ekŋen mama mimi dolakŋaŋ mimindamti zemyuŋguŋuŋin mme yek bembeyet ingat mulup zet ke manzemindain.

* 2:6: Zaion Kalaŋaŋ keyet kwitnaŋ ŋen Zelusalem mka temaŋ.

¹⁶ In lala indendenan ewan in bekanan mimiyet namti ku indendenan. In lala indendenan ke Kawawan sisilin msasayet namti indendenan.

¹⁷ In am sambe ekngat namindeme mobotnan bemâbep ma noline namkinpepenmak maip eknen gogot mimindawep. Kawawan eksempemti an mobotnan teman kwizet bunamanmak ek kogogak nâmpeme mobotnan bewe.

Nin Kilaisiyelen mama ke mâti sindem tiwanup

¹⁸ Sisilin an, in amobotnanine ekngat nâme mobotnan beme zelin gawepuwep. An mobotnan zet sewak sewak mamip eknenmagen etan yek notnan mgasik nenzinjinben, ekngat sepem kwep kekok mbep.

¹⁹ Eknenan belak yompin tungupman sindem indame in Kawawan gat namti ken kasapin sewaknan mame Egan namindeme dolaknan bewe.

²⁰ Yan gut nenan yom aikme keyet dopman kume ken kasapin tabe keyet kwiyan zemesewatpewe? Yan gut nenan yompin ten mame eknenan kume namisim matazin keyet Kawawan nâme dolaknan mambein.

²¹ In sepem kekok ke mimindandayet Kawawan ombemindeyeyepm keyet penanan maminan msokbewep. Kilais ek kekok ingapmti nenan bemin damti sindem tiye keyepmti in egalen set kaisatnan ke ekti keyegak mâti mebep.

²² “Ek yom nen ku mge ma dembuseknan gatnan dâsuki nen ku toge.”
(*Aizaya 53:9*)

²³ Ek zentalatpeme egan dopman gilik zemi ku zentalatindeye. Sindem same egan dopman zet nen ku diindoye. Egan Kawawan An zet zemdela zenze ten egat betnan kenan ma seknan nâmtalasin saye.

²⁴ Ningalen bekanan sambe egat palen mopme pumepme tewen kumasasokpewien. Egan ke nin yomgalen mama mimi katikpepeyet namti kekok mge. Kogogapm nin yom ke bankumpemti mama mimi ten ke mâti mamambanup. Egat seknan witikme dulu dilin zeye keyan in mimindeme dolaknan bewien.

²⁵ Ewenan in sipsip kebon kilen lala mekoti mambien. Alak pi sipsip damun nembon Zisas egan gilik zemindatimtikot ondekindemti indikdamun mme tapmaip.

3

Awembin ekngalen zet

¹⁻² Keyet katan imbi awinmak in awine eksemindemti mambep. Âpme awin Kawawan galen Zet Zapat Dolaknan Penangat wisat mti mamain beme in eksemindemti esemten zetpin mame awinan ingalen mama mimi dolaknan ma kwetepman ke ekti kenin gilik zeme Kawawan namkinpewep.

³ Imbi, ingalen mama mimi awinan egon goyelen ke seknan galen elimiak miak kabon yek: noknin weyan elimiakpemt maip ma kekek tosan nan teman dolaknan penan andomti maip ma sangum melakandu meluwanan dolaknan mundunti maip eknen ke segalen elimiak etan.

⁴ Ingalen mama mimi ego egonanmak ke keninan awineyet gogot omba penan mimiyet Kawawan bempewe. Elimiak miak ke nep ku endeleletgalen. Miak miak ke ken sewak palen mame Kawawan mama kebon keyet nâme pembenan penan mambein.

⁵ Nâmkijpepemak imbi tipman baen mamkwabien ekjenan miak miak sakam kebon ke mti mamkwatemienen webebenjin Kawawanmagen tapme mamti awine eksemindewien.

⁶ Ekjenmagangatnañ imbi kwep ñen kwitnañ Sela egañ apmañ Abalaam ek eksempemti apmañgat nâme mopme, “Amobotnañ,” zeme mañge. In Selayet nambañenenok besât mip beme in mama mimi dolakñañ mti awineyet ku kiñgabep.

⁷ An, in imbi ekjenan maeksem indeipnok imbiñine eksemindewep. Enenogat it ilisakwep mama kanzizit mamayet Kawawanan taolet mimid-eye. Keyepmti imbiñine windenjinpiñ ke nâmtatiyepm indamukulem mbep. In kekok ku mbep beme dundundunjanngat setnañ bekek tabe.

Nin keñ kwep bemti mambanup

⁸ Zet pigok ondekti zema delan zek, in sambeyan keñin kwep bemti mambep. Ñenan ñeniyet kember ñenan ñeniyet kember mti noline nâmkijpepeen gogot mimindawep mti keñ taolet mimindamti keñin mtoti mambep.

⁹ Kwitnañ kwitnañ bekanan mimindame in kwitnañ kwitnañ bekanan jak ku gilik zem mimindawep. Ekjenan zet bekanan diindome in zet bekanan jak ku diindowep. Kawawan dundum same mukulem mimindewe. In mama mimi kebon mti mamayet Kawawanan maindakumtetiin. In kekok mti mame egañ keñ taolet mimindawe.

¹⁰ Kawawan galen Zet Itnananen zet kapigok tazin, “An ñen nâmkijpepemak mama ke penanjanmak bembeyelen nân ma kan katan oloñen palen mamayelen nân beme egañ dembusekñañ damuñ mti zet bekanan ma zet dâsuki ñen ku zewe.

¹¹ Kegok mamayet nâmbé beme egañ bekanan bamkumpemti kwitnañ kwitnañ dolakñañ ke mbe mti keñ sewakñañ palen mama ke windenjanben mbe.

¹² Amobotnañ zikatnañ am mama teñ penañ mamaip ekñengalen manañin maekmâtâzin. Amobotnañ egañ am mama teñ penañ mamaip ekñengalen dundundu nânâyet wak mambein ma am bekanan mimi ekjen indik kiñgati mambamkumindein.”

(Sam 34:12-16)

Sisipenpen mimndame nâmisimtabanup

¹³ In kwitnañ kwitnañ dolakñañgat nâmtikñañ mti mame an ñenan ku indawaleletgalen.

¹⁴ Yanjut mama mimi dolakñañgapmti sisipenpen palen mobep keyet oloñen mbep.

“Kasayet sebet dindiñ mti windenjin ku kalube.”

(Aizaya 8:12)

¹⁵ Ma ñen kapigok keñin kume kwaopme Kilais Amobotnanngat zapat penañ bemti tabep. Âpme in nukñañ timti nâmisim matalip keyet yanjanngat nânâyet indayan kwesime in zemâtâtindasâgât weyan ekmâtâti sewak sewak kapigok diindowep, “Kawawanan mandamukulem mme mamanup.”

¹⁶ In keñin kwetetepmañ penañ weme am notnañan ingat zet bamset zewep beme in Kilais mâpmaipgapmti am ekjen zet mobotnañ mbep ekjen ke ingalen mama mimi dolakñañgat bekanan manzewan eksokbemti sakambuk mbep.

¹⁷ In kwitnañ kwitnañ dolakñañ mme sisipenpen mimindawep ke Kawawanan inmagen kekok sokbembeyet nâme kozin beme ñep. Âk in yom mme keyet sindem indaip beme ke yominanngat dopmañ kogok nâmbep.

18 Kilais ek yom ñen ku mge yangut egañ bekañgat dopmañ sek kwep gakime delañ zeye. Ek An teñ penañangut nin bekañ mimi ningalen yomgapmti gakimti Kawawañmak tusumndeye. Ek am sekmak mañge manepeme kume gakiye âpme Emetak Teñañ sekñañ gakikiengatan mme wage.

19 Âpme Kilaisiyelen Emetakñañ am gakiwien wenin mka kaliñan tabien ekñenmagen meti Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ Penañ diindoye.

20 Ekñen ke Noayañ wañga maweyañkwapme Kawawañ keñ taolet-nañgapmti ekñenañ keñ gilik zenzeyet damuñ mamkwage yangut ekñenañ zetnañ kuluwien. Âpme animbi 8 etañ wañgaen mowepme tuyañ mimi-deme tu palen mme mekoti alik mambien.

21 Tunğwam kwati am sambe indapminzilime tu nimbien mme tu keyañ ñegak Noamak nemunaniñane ekñengalen wañga tuyañ belañ zem mmañge sepem kegok am Kilais nâmkijpeme tu manzulutindeip ekñen ke Kawawañ maañgalañindein. Tu manzululip keyañ sekgalen mubulup ke manzulupme kwawezin yek. Keyañ keñinan Kawawañ manâmkijpeip keyet pilijañ kogok manzulutindeip. Kawawañ Zisas Kilais gakikiengatan mme wage keeset maañgalañ indein.

22 Mti ikñañ kululuñen mogeyañ Kawawañgat betnañ penaneset windeyelen mundumen totazin. Ke tapme ensel windeninben sepem ikñak ikñak msat tâgâ tunğupman maip ekñen Zisasiyet kandenan tatagat Kawawañ nâmindeme talip.

4

Nin mama mimi bekañ pemann tapme Kilaisiyelen mama pembenañ ke mâbanup

1 Kilaisiyañ am sekmak mañgeen kan keyet ningat nâmti sek sindem tiye. Kegogapmti in sek sindem tiwepgat weyañ mambe. An ñen nâmkijpepeñañgat sek sindem matin keyañ kaliñan bemti matazin ma bangat tetimae ñen ekmagen sokben beme yom mimiyet tikñañ ku manâin.

2 Mme msalen mama mamain katan amnañ yom mimiyet tikñañ tain-dame mamip keboñ ñen egañ ku mbe yangut egañ Kawawañ mama mimi nâmtikñañ mam ke etañ mbe.

3 Tipman baen nâmkijpepeñinpiñ mamti mama mimi kapigok mmamkwepbien: imbimak set kilen mama ma bekañgat keñinan punpun mimi ma tu katikñañ nimti kilin kaluñ palen mama ma bo meu time kwaopme nimwianñti keyet keñaset âmanda manda palen mama ma tu katikñañ omba nimti keñin kilom beme mama mimi bekañ mimi ma nopiom notnañ sesewatindanup zemti keyet keñaset mama mimi okbi okbiñañmak mimi ma kwitnañ kwitnañ ke mkwabien ke peme temelak.

4 Âpme in kan pi am nâmkijpepeñinpiñ ekñenmak tusumti ku mamaip keyepmti ekñenañ nâme in mama mimi bekañ ke ekñenmak tusum mbiak zemti ekme in ekñenmak tusum ku mamaip kegogapm ingat ñenzinziñ omba mti zet bekañ mandiindoip.

5 Yangut ekñenañ maneti Kawawañ am gakikiñañ ma am alik mamaip yañañ msokbembeyet damuñ matazin egat zikatnan an kwep kwewañ yañañin zewep.

6 Kogogapmti am Kawawañgalen buñam zapat zenze an ekñenañ am gakiwien ekñen Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ Penañ diindondañ. Ekñenañ msalen kapi mamti sek sindem tiwien mti nembetnañ zemdelañ

zenze kanen keyet tosanjin tiwep ma emetakñinan Kawawañmak meti mama kanzizit mambe keyet temakwep zewien.

Kan bududuk beingat nolinemak gogot palen mambep

⁷ Kan bududuk beme kwitnañ kwitnañ sokbembeyet zenzenañ ke tasok-beingapmti dundundu mulup mene mene mimiyet keñinan weyañ nâmâtâti esemtenj talip.

⁸ Gogot palen mama ke mama mimi dolakñañ notnañ sebempein keyepm nodangalen yomañ sambe kwatampeme tapmâbe mti ekñengalen yuñgunğunjin keyet kogogak kandaindowe.

⁹ In noline mkaen indamandame kopme timbuluñ indasâti zet kutuk palen ku mbep.

¹⁰ In Emetak Teñañ taolet sepem ikñak ikñak indaye keyepmti taolet ke tim tati am sambe indamukulem mimi ke peme tatapiñ mti mimiek mme Kawawañ taoletongapm keñ taolet ikñak ikñak ketalasim maindain.

¹¹ An ñenañ Kawawañgalen zet zapat zesâti egañ Kawawañañ zetnanen egalen zet zenzeyet zemâtâtpepenañ mâti nâmdelan zemti zewe. An ñen mukulem mimiyet taolet sasañañ beme Kawawañañ winde same keyet katanj mbe. In kwitnañ kwitnañ Zisas Kilaisiyet pembenanggat kegok mme Kawawañgat kwit zapatnañ mmobe. Kawawañañ Zisas Kilaisiyet kwizet buñamañ mme mmoti Amobotnañ tatagat winde same egalen winde keyañ kwesiñ kwesiñ tapmebep. Ke penañ.

Zisas nâmkijpem maipgapm sindem tiwep

¹² Notnne penañ, ingat windenjin mtot indendeyet kwitnañ kwitnañ kukñañbenj sokbemâgeyañ tapmezine. Âpme in kwileki ñen mamananañ sokbemndain zemti sebet dirđin ku mbep.

¹³ In Kilais manâmkijpeipgapmti sek sindem egañ tiyenok in tiwep katanj oloñen mamambep. Âpme maneti bam gilik zemkosâpmnen busatnañ temañmak sokbemkawañ beme amnañ eksâip kan keyet keñ dolakñañ nâmti segeyek mbep.

¹⁴ Kwitnañ kwitnañ kogok mimindame nâmbewenn Kawawañgalen Emetak Teñ windenjañmak egañ inmak tati keñin mam imbelañañ be-mindein keyepm in Kilais egat kwitnañ kwitnañ mti mame am notnañ ekñenañ zemtalalat zet diindome in keyet nâme dolakñañ bewe.

¹⁵ Inmagengatnañ ñenañ am ñen kume gakiwe mene ma kambu tiwe mene ma mobotnañ sakam ikñak ikñak mbe mene ma am notnangalen kwitnañ kwitnañgat eyak mme keboñgat sindem sawep beme sakambukñañmak.

¹⁶ Keyangut in Kilaisiyelen am mamaip keyepmti sek sindem indame in keyet nâme sakambukñañmak ku bewe. Kogok mimindawep beme Kawawañ sesewatpewep eneyet in indikmâtâti Kilaisiyelen am mamaip manzeip.

¹⁷ Nâip, Kawawañañ am ñeneyelen yañin msokbembeyelen kanaan ilak yañ bein. Ninmagen ñenañ yañbemti mmeti met bam am Zet Zapat Dolakñañ Penanggat wisat mamip ekñenmagen zemdelañ zenze mulup mti tosanjin bekanañ penañ indawe.

¹⁸ Kawawañgalen Zet Itnañanen zet ñen kapigok tazin,
 “An teñ mamainañ Kawawañgalen zemdelañ zenze kanen kiñgagat palen tabep. Am yomtonj Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ Penanggat wisat mti keñ katik mamaip ekñen Kawawañañ ku angalañindowe, yek penañ.”
(Totatatgalen Set 11:31)

19 Keyepmti Kawawaŋaŋ sisipenpen inmagen sokbemindandayet nâme makozin beme ke nep penañ. Egaŋ ikñaŋ indam mge kogogapm egaŋ in nep indikdamuŋ mbeyet keŋin ma sekŋin egat betnanen ketalasim samti kwitnaŋ kwitnaŋ dolakñaŋ egaŋ nâmtikñaŋ min ke ewe tusumti mbep.

5

An ŋeŋaŋ beme ma sip kaikñaŋ ekŋengalen zet

¹ Ingalen an ŋeŋaŋ beme notnaŋ mamaip ekŋengat nolin neŋ kegogak an ŋeŋaŋ beme ingat pigok diindoma nâit: Neŋ Kilaisiyaŋ sek sindem penañ tatime zikatn penañaŋ ekban. Ma neŋmak an ŋeŋaŋ beme notnne in egaŋ gilik zem busatnaŋmak kobe kan keyet nin ekmak busatnanen mamayet zapat bewanup.

² Kawawaŋgalen am sipsip nemoŋ damuŋ mimi an in zemindendenŋaŋ kegok ke ilinaŋgat keŋinaŋgat nânâŋak mbep amgalen zet palen yek. Ma mânep milawatmak bembeyet nâmti yek; mulup ke nâme ingalen penañ beme oloŋen palen mbep.

³ In am indikdamuŋ mimiyet zemindendenŋaŋ ekŋengat nâme topme mobotnaŋ ku tabep. Am sipsip nemoŋ ekŋen ŋeŋaŋ bemindamti mama mimi dolakñaŋ mme am ekŋenaŋ indikti indamâbep.

⁴ Âpme bam maneti An damuŋ sambeyet ŋeŋaŋin keyaŋ koti in zilem kwilik waleletnaŋpiŋ tatat katikñaŋ matazin keyaŋ miak indemti kwizet buŋamak mamayet mwatonzemindewe.

⁵ An sip kaik, in kegogak an ŋeŋaŋine ekŋengat kandeninan mamti zelin gawepuwep.

Nâip, Kawawaŋgalen zelaŋ kapigok zein,
 “Kawawaŋaŋ am ilinaŋgat nâme mobotnaŋ mambein ekŋen mamtoindein ma am keŋin mtoti mamaip ekŋen Kawawaŋaŋ keŋ taolet omba mamimindain,” *(Totatatgalen Set 3:34)*

keyepmti in sambeyaŋ keŋ mtoti mama set ke etaŋ ime delaŋ zeme noline ekŋengat kandeninan mepmâbep.

⁶ Keyepmti in mama mimiŋin mtoti Kawawaŋgalen betnaŋ windenŋaŋben keyet kandenŋan mambep. Âpme kan temaŋ daŋgowe kan keyet in mwatin-dewe.

⁷ Kawawaŋaŋ indikdamuŋ dolakñaŋ mamin keyepmti in nukñaŋin sambe tatindain beme egat betnan beit.

⁸ In keŋin kume kwaopme kaik mamti nâpen nâpen mambep. Kasaŋin temaŋ Sadaŋ egaŋ gazu gazu temaŋ keboŋaŋ mebekoti an pi ma pi wilikbi zemti ŋandepen mamain.

⁹ Sadaŋaŋ tetimindiksât kopme ekti ku kuŋzuŋbep nâmkipepeen katikñaŋ bembep. Enenogat msat sambe Kilaisimagen noline tapmelip ekŋenaŋ nukñaŋ sepem kwep in tatip kegok ke in nâit.

¹⁰ Kawawaŋ ek keŋ taolet toŋaŋ egaŋ Kilais egat pembenŋapmti in ikñaŋgalen busatnaŋ temaŋmak keyet keŋan ikñaŋmak kwesiŋ kwesiŋ mamayet indakumtetime kobien. Keyepmti in sek sindem kan belaknik bugan timobep yaŋ bam naman egaŋ zekâkât mimndemti keŋ sewak zet zemti gwatnaŋ mimindemti ikñaŋ mwatonzemindewe.

¹¹ Kawawaŋ ek winde temaŋmak maŋgeyaŋ mamti mamobe keyet sesewat-pene. Ke penañ.

Zet zemdelaŋ zenzenŋaŋ

¹² Neŋ Pita ingat zezapat meluwaŋ pemkwepmaŋ kumti Silasiyet betnan bema mkozin. Neŋ egat nâma nâgât notn penañ bein. Zet zapat meluwaŋ

kapiyet ingat kenjin mbuteteyet nâyap ma Kawawaŋgalen keŋ taoletnaŋ mamimindain keyet eyo nâmti kuyap. Kogogapm in egalen keŋ taolet keyet palen wetekumti mambep.

¹³ Neŋ Babilon* mkaen am nâmkînpepeŋinmæk talip nin ma in temakwep Kawawaŋgaŋ ombemndeye. Âpme nin sambe egalen maŋge mamanup nin in indamukumindenup. Ma nemun, Mak, egaŋ kegogak indamukumindein.

¹⁴ In Kawawaŋgalen am keyepm notn notn mti bet butem aiwep. Kilaismagen wetekumti maip inmagen keŋ sewakŋaŋ wemti weweyet mandunduyap.

* **5:13:** Babilon mka Lomamka temanggat kwitnaŋ ŋen bemzemkukuŋaŋ enenogat am nâmkînpepeŋin megaŋ nukŋaŋ sepem ikŋak ikŋak tiwien ke Babilon msalen keboŋ ke.

2 Pita

Pitayan Zapat Meluwan Mme Zut Beye

Zapat meluwan kapi Pitayan ikñajak kuyeyepmti egalen zapat meluwan zut kapi kuye zenzeyelen ñep wagak. Am manje sekam kwep ekñengat kuye ke am nâmkijpepenmak kalañti lalabubuk bemti msat katan mebep kokotnan ekñengat kumindaye.

Zapat meluwan yañan kapigogapmti kuye. Am notnanan zet pigok zewien. Zisas ku kobe zemti zet notnan zemyunungu omba penan mbien keyepmti kuye. Zet zemyunuwien keyet dopman Kawawanan mutumindawe keyet eyo kuye. Zet notnan Pitayelen zapat meluwan tazin ke Zudasiyelen zapat meluwan ekbegen egelan zenâmkukunjanok tazin (2 Pita 2 ma Zudas 4-18).

Zet notekñan teman kapigogan 2 Pita zapat meluwan keñan talip:

1:1-2 Zet yanbemti zenzeyelen zet

1:3-21 Am Zisasiyan indakumtetitjanagen mama mimi kapigok weweyelen

2 An zikat indanda dâsuki ekñengalen zemyunungu yunjunjanagen yañan

3 Zisasiyan gilik zemkobeyelen zet

¹ Neñ Saimon Pita, Zisas Kilaisiyelen mulup an mamti egalen Zet Zapat Dolakñan Penan zemkawan bembeyelen nâmti nakumtetiye. Neñ zapat meluwan kapi am in Zisas Kilais nâmkijpem maip ingat kumbema kozin. Ek ningalen Kawawan teñ mamain ma nin yominangat dopman titiyelen zapat tapmamann keyengatnan gilik zemindatiye. Kegok mgeyepm ingalen nâmkijpepe sepem ikñak yek; ningalen nembon sepemit kwep. Ingalenmak ningalen nâmkijpepe ke mobotnan penan.

² In Kawawan ma Amobotnan Zisas Kilais egetgalen yanjit nâmtâtâgalen mulupman mamip. Ke ma keñ taolet ma keñ sewakñan inmak omba penan wemti weweyelen nâmti mandunduyap.

Kawawanan ikñangat zapat ombemndeye

³ Zisas ek an pembenan ma winde ton kegogapm ndakumtetimti winde ikñak ikñak ndame nin mama mimi dolakñan Kawawan nâmtikñan mam ke mamnup. Winde ikñak ikñak Kilaisiyan timti ndamukulem mam ke Kawawanagen winde. Nin Kawawanat yañan nâmtâtâtnup beme winde ke ndame nin matinup.

⁴ Zetik mobotnan penan mimndaye keyet penanan ninmagen kapigok sokbembeyelen nâmti gilik zemndatimti msalen mamti bekanangat keñ punpun mimi ke bankumpemann Kawawanan Zisasmak tusumndeme ikñangat sek sepem timti mamayet nânge.

⁵ Kawawanan kogok mgeyepm in nâmkijpepemak mamti esemten penan mamayet mulup teman penan mbep. Kegok mti naman Kawawanan amnan mama mimi egan nâmtikñan mam in ke kogogak mbep.

⁶ Kogok mti naman keñin ma sekñin ekdamun mimi ke kogogak mbep. Kogok mti naman nâmisimti mambeb. Kogok mti naman mama mimi dolakñan Kawawan nâmtikñan mam ke mbep.

⁷ Kogok mti naman notn notn mti mamambep. Kogok mti naman gogot mamambep.

⁸ Mama mimi keboŋ keyaŋ inmagen sokbem sambelelengalen nâwep beme Amobotnaŋ Zisas Kilaisiyet yaŋaŋ nânâyet mulupmaŋ mbewen penañaŋmak bewe.

⁹ An ŋen mamaŋanen kwitnaŋ kwitnaŋ ke ku sokbewe beme egat kapigok zenzeyelen: Ek an zikatnaŋ beŋaŋ, egaŋ zikatnaŋaŋ Kawawaŋaŋ yomaŋ zulutme mebegalen mulupmaŋ mge ke kandat kume ku maekmâtâzin.

¹⁰ Keyepmti Kilaismagen notnne, in Kawawaŋaŋ ikŋaŋgat zapat mamayet indakumtetime kokotnaŋ ke penañaŋmak bewe e nâmkinpemti in keyet penañaŋ mamaŋinaŋ mkawaŋ bewep. Kegok mbep beme yomen ku toindowe.

¹¹ Kegok mbanuwen maneti Amobotnaŋ ma An yomengatnan gilik zemndatimkwage Zisas Kilais egalen zemâtâtât katnanen mama kwesiŋ kwesiŋ matazin keyet keŋan mepmann ndaoloŋti met ndewe.

¹² In kwitnaŋ kwitnaŋ sambe ke zemzikat indame nâmkaliŋ bematalip ma in nâmtalip keyegak sakwalam zesowap.

¹³⁻¹⁴ Neŋ msat sekŋ belaknik kapi gaipema wesâpm ke ilak nâmtalap. Zet ke Amobotnaŋaŋ Zisas Kilaisiyaŋ ikŋaŋ zemkawaŋ bemnaŋge keyepm msat sekmak mambap kataŋ zet ke ewe zemti nânâŋin mamkawaŋ bemambap.

¹⁵ In Kawawaŋgalen zet ke kwesiŋ kwesiŋ timamayet neŋ setnaŋ ŋen mulupmaŋ giŋgiŋ mti aikindama timame indikti gulak neŋ yek bewap.

Golaŋ zenze an ekŋenaŋ Zisasiyet zet zenzeŋaŋ sokbeme Pitayaŋ ekmâtâge

¹⁶ In Amobotnaŋ Zisas Kilaisiyet windaŋaŋ ma kokotnaŋgat yaŋaŋ diindowenn ke an ŋenaŋ wekawat mene ma keŋaŋgalak zet kwileki ŋen diindoweyaŋ nin ku diindowenn. Nin sokŋanik penañ tati Amobotnaŋ sekŋaŋ asekti busatnaŋ temaŋaŋmak sokbeme ekbenn.

¹⁷ Kawawaŋaŋ Zisas kwizet buŋamaŋ mwati busatnaŋ elimiakpeye. Âpme busatnaŋ keyet keŋanen zet kapigok sokbeye, “Kapi nenaŋgat nemun penañ gogot mampeyap. Neŋ ek ego ego mpema mamain.”

¹⁸ Nin nsakwep ekmak kalaŋ kambuk keyet dukŋan moti manepeman zet ke kululuŋengatnan topme nâmbenn.

¹⁹ Keyepmti nin golaŋ zenze an ekŋengalen zet nâman penañaŋ penañ mambein keyaŋ taŋam keboŋ bemti tambusosogen mambusatnaŋ bein kegok nâmâtâbep. Kegok mti indamukulem mme ektitimti manepeme Zisasiyaŋ kobe. Sekam saputuŋaŋ msat msambiyet kwati msasa mamandamkozinok Zisas kokotnaŋgalen kanen egalen busatnaŋaŋ keŋin meleŋ belaŋ beme in Zisas ekbep.

²⁰ Yaŋgut in ŋenaŋ kapigok weyaŋ nâmbep, golaŋ zenze an ekŋenaŋ buŋam zapat Kawawaŋgalen Zet Itnaŋanen meluwaŋ mimiŋaŋ tazin ke ilinaŋgat keŋinaŋgalak nâmti ku zenzeŋaŋ.

²¹ Golaŋ zenze an ekŋenaŋ zet zenzeŋaŋ ke an ŋenaŋ buŋam zet ke keŋaŋgalak nâmbiliwati ku zenzeŋaŋ. An ekŋen Emetak Teŋaŋ ikŋaŋ keŋin meleŋ beleŋ bemindeme Kawawaŋmagengatnaŋ zet timti zemkawaŋ bemkwabien.

2

An zikat indanda dâsuki ekŋengalen zet

¹ Israel am ekŋengat tuŋguwinan golaŋ zenze an notnaŋ dâsuki sokbepmti mamkwabien naman kegogak an zikat indanda dâsuki notnaŋ ingat tuŋguwinan sokbewep. Ekŋenaŋ buzakeset Kawawaŋgalen zet katnaŋ

zemyuŋgumti ingat nâmkijpepenjin walebep. Mti Amobotnaŋjin mama kanzizit main yominaŋgapmti gakiye ek ke zemkandatpeme keyegak walelet sakwep sokbemindawe.

² An ekjen keyaŋ mama mimiŋjin okbi okbiŋaŋmak sambe ke mmepme am notnaŋ ingat tuŋguwinangatnaŋ ekjenanŋ indikti indamâti keyegak mbep. Ekjenanŋ kekok mame am nâmkijpepenjiniŋ ekjenanŋ Kawawaŋgalen zet katnaŋ keyet zentalati kwelatnaŋ kuwep.

³ Mti naman an zikat indanda dâsuki ekjenanŋ mânep milawatgat ŋoktikŋjin temaŋ tapme zet dâsuki mobotnaŋ notnaŋ zemti zet kelakŋaŋ mindamti ingalen kwitnaŋ kwitnaŋ timâbep. Yaŋgut eweŋan penaŋ Kawawaŋaŋ an ekjen ke zelen tatagat zemkatik bempeye kan keyet ekjenanŋ yek bemâbep. Kwitnaŋ kwitnaŋ ekjen indawaleletgat zenzenaŋ keyaŋ ewe ekjen indawalesât damuŋ tazin.

⁴ Âpme in ensel ekjen yom mti Kawawaŋgalen zetnaŋ kulume Kawawaŋaŋ ku aŋgalaŋindeye. Âtâtindeme tambusosogen towebienanŋ ke etaŋ ke matalip. Yaŋ bamgat zemdelanŋ zenze kanen Kawawaŋaŋ ekjen zem indondoyet zapat zemindeyeyaŋ talip.

⁵ Am eweŋan tipman baen mamkwabien ekjen kekok Kawawaŋ bankumpeme egaŋ ku indaŋgalaŋge. Egaŋ tuŋgwam temaŋ mme kwati am bekananŋ mimi sambe indawaletmâge. Âpme Noa an mama mimi tenŋat zet zenzenanŋ ekmak animbi 7 etaŋ Kawawaŋaŋ indikdamuŋ mimindeme dolakŋaŋ tabien.

⁶ Âpme itnaŋan tipman baenen mka temaŋ zut Sodommak Gomola ke kekok bekananŋ palakŋaŋ beme keyepmti tepgat zeme toti tewaŋ indazimâge. Keyaŋ am bekananŋ mamip bam ekjen yominaŋgat dopmaŋ Kawawaŋ mutumindawe keyet golaŋjin titiŋaŋ.

⁷⁻⁸ Kogogak itnaŋan tipman baenen an ŋen Lot ek mamaŋaŋ tenŋ egaŋ am bekananŋ mimi ekjenanŋ meluwaŋ bekananŋ sakambukŋaŋmak ke mmamkwapme kan kataŋ ekjenŋat tuŋguwinan ke mamti mama mimiŋjin ke ekti keŋaŋ nukŋaŋ beme ekjenŋat kembenŋ omba penaŋ mamtan. Kekok mmambe mame Kawawaŋaŋ Lot aŋgalaŋpeye.

⁹ Kawawaŋ Amobotnaŋaŋ am tenŋ mamaip ekjen nukŋaŋ sokbemindame ŋep maŋgalaŋ indein ma am bekananŋ mamip ekjen keyet dopmaŋjin matim metne metne bam zemdelanŋ zenze kanen omba penaŋ mutumindame delanŋ zewe.

¹⁰ Am keŋinan bekananŋat tikŋaŋaŋ mamisik tazinaŋ Kawawaŋgat nâme ku mopme sekŋiyek mamsaip. An ekjen kebonŋ ke dopmaŋ mgasik penaŋ mutumindame tiwep.

An zikat indanda dâsuki keyaŋ kiŋgagapiŋ zeingat zewi mti ensel Kawawaŋgalen zet kulume indamâpme tototnaŋ ekjenmak kogogak maatindondoip.

¹¹ Kawawaŋgalen ensel windenŋin temaŋ penaŋ tazin ekjen keyaŋ kogogak Amobotnaŋgat zikatnanŋ ensel bekananŋ ekjenŋat ŋenzinziŋ omba ku mamip ma ku manzentalatindeip.

¹² Âpme set kileŋ an ekjen keyaŋ zet yaŋaŋ ku nâmâtâlîp keyet ekjenanŋ zet belakŋaŋ penaŋ manâip. Keyaŋgut an ekjen keyaŋ tam boyaŋ sekŋinaŋgat tikŋaŋ nâmti mamâlîp keyet kataŋ ekjenanŋ ilinaŋgat sekŋinaŋgalen kwitnaŋ kwitnaŋgat nânâ etaŋ mamâlîp. Kekok mti amnaŋ soŋgom zupmaŋ maindowalelip sakam kekok Kawawaŋaŋ indomyaloŋme temebebep.

¹³ Mti mama mimiñin mgasik keyet dopman tiwep. Ekñenan kasup sutnateman keñinan bekanan mimiyyet tikñan manâip ke mamip. Yan gut am nâmkijpepenmak in tu meunjin timbumondekti tatnime set kilen an ekñen keyan inmagen koti meu ilinsakwep tatnip. An ekñen ke dâsukiñinben keyepm ingalen totatalin ke mme mgasik tabein. Mti Zisasiyyet kwizet bunaman mamtotpeip.

¹⁴ Kan katan imbimak yom aiiqat imbiyyet zikat posi mamip mti bekanan mimiyyelen tikñanin omba penan wemindain. Am nâmkijpepenjin tuwat tuwat ekñengat kwitnan kwitnan kebon gat zet kelakñan mimindamti indamandame yom ekñenmak tusumti mamip ma mânep milawatgat keñin teman bemti mamaip. Am mange ekñen ke teziñ nandan gat zapat mamaip.

¹⁵ Ekñenan mama mimi esemten ke katikpemti Beoyet nemunan Balaam egan mânep tisât nâmti set bekanan mâti tiye kogok ekñenan mamip.

¹⁶ Ek bekanan gat tosan an titiyyet ñoktikñan teman tatnânepeme Amobotnanan zet kululunangan gam nenzinziñ msaye. Âpme donki zet ñep ku zenzeyelenan gut zet amnan manzeipnok zemti golan zenze an dâsuki ke zemkulumpaye.

¹⁷ Am ekñen kebon ke tu zikatnan bembenan ma zanza tâgâyan kumbume mekopme map ku matozin kebon. Kawawan an mundumin tambusosogen weyanpeye. Ekñenan tambusosok kiñkiñan keyet keñan mebegat zapat ombempaye keyet metabep.

¹⁸ Ekñenan mamponganjin kumti zet manzeip ke penanepin. Ekñenan am notnan imbimak set kilen mama ma mama mimi mgasik notnan keyet zet kelakñan mimindamti keñin mamwalip. Âpme am ekñen ke nâmkijpepen alakñan kolo kogogam naman sakwep penan mama mimi bekanan engatnan timkwatindendenan keyen ewe gilik zemti melo.

¹⁹ An ekñen keyan am ekñengat pigok zetik maminindaip, “In zii zet ke ñep katikpemti lala mebegalen.” Yan gut an ilin ke waleletgalen kimbat keñan tatiñ gut kekok manzeip. An ñenan bekanan gat nâme mopme mambe beme egan keyelen kimbat keñan toti mambe.

²⁰ Nâip, am mama mimi bekanan mâti mamiwan keñin gilik zeme Amobotnan ma An galalan Tonan Zisas Kilais manâmkijpeip. Ke naman ekñenan peme tapme gilik zemti mama mimi bekanan keyet keñan ewe melumanme keyan indatamkitik mti matazin. Kegok mip beme ewenan mama mimiñin belaknik bekanan beyeyan gut bamgat bekanan penan bewe.

²¹ Am ekñen kebon mama mimi ten galen set ku nâmâtâti kekok mbiek ze keyan bekanan omba penan ku benak. Yan gut am ten mamayelen set ma Kawawan galen zet katnan zemzikat indammimiñan ke katikpemti ewe mama mimi bekanan mepme bekanan penan mambein.

²² Am ekñen kebon ekñengat zet pigok zenzenan ke katikñan mambein, “Tam ekñenan meu okme topme ewe keyegak manip.” (*Totatatgalen Set 26:11*)

ma “Bo ekñenan tu zululoyan meti ewe wiliwen manziniñip.”

3

Penan sukwep Amobotnan galen zet penanepin ku bewe

¹ Kilaismagen notnne, neñ ingat zapat meluwan kumindama sek zut ilak bein. Neñ zet ñenan kuwann ke ma bam kuyap kapiyyet in nâm yun gun gunepin esemten nâmâtâtâgat nâmti keñin mbuteyap.

² In eweñan golan zenze an teñ mamkwabien ekñenan zet zewien ma Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñan Penan zemkawan bembeyet an indakumtetitiñan ekñen Amobotnañ ma Anjalalan Tonanñgalen zet mandi-
indoip ke ilinsakwep weyan nâmtimti timambep.

³ Mti ñeñan penan kapigok nâmkatik bewep. Kan delan zenzeyelen bududuk tabeme an notnan mgasik sokbemti zet kukak zet zemti mama mimi bekananñat tikñanin tatindain ke mti mambep.

⁴ Mti pigok zewep, “Amobotnañ gilik zemti kosât zetik mgeyet manzeiwan penanñan denen? Ningat yenpapmne ekñen pi gakimâpme delan zemâge âpme kwitnañ kwitnañ sambe kululun msat sokbemti wenje sepem kekok ke pi ewe wemkwazin.”

⁵ Kegok tazewanñut eweñan kululun ma msat sokbewun âpme msat ek tuyengatnan sokbemti witalip temañmak msat sepemnok yek wenje. Kawawañanñ zet etan zeme sokbewun ke nânâyet wisat mamip.

⁶ Âpme bam tuyañagak gwawam kwati am ma kwitnañ kwitnañ sambe asekmâge.

⁷ Ma zet zeme kwitnañ kwitnañ sokbeye keyañegak kululun msat alak pi talup pi Kawawañgalen zemdelan zenze kan keyet tewan idazinziyet damuñ talup. Âpme am bekananñ ekñenanñ dopmanñ tiwep kan keyet egelan kekok asekbaluñgapmti keyet damuñ talup.

⁸ Notnne penan, Amobotnaññat zikatnañ msasa kwep ma nup kan 1 tausen eget ke idikme kwepnok mambalup. Kogogapm keyet ku kandatin-dowe.

⁹ Amobotnañ egañ gilik zem kosâgât zetik mgeen olatiyepm kan ewe tusume mamezin zemti am notnanñ ekñenanñ nâme kekoknok mambein. Keyaññut kekok yek egañ am sambe walepme delan zenakgapmti am sambe yominangatnan kenjin gilik zenzeyet kan bugan matusumindain.

Kululun ma msat kapi aseksâpmlup

¹⁰ Amobotnañ kokotnaññat kanaan am kambu titi memendepmak matimkwalip kekok kobe. Kopme kululun ek kwisak temañ kumti asekbema kwitnañ kwitnañ kululun weme maeknup kapi tewan zimâpme delan zemâbe. Msat ma msat palen kwitnañ kwitnañ tazin kapi zime delan zemâbep.

¹¹ Kwitnañ kwitnañ sambe pi yek bemâbe keyepmti in teñ mamti kwitnañ kwitnañ Kawawañanñ nâmtikñanñ mamin ke mbep.

¹² Mama mimi kekok mti Kawawañ kokotnaññat damuñ mbep. Mti in mulup windenñanñben mti egalen kokot kanaan ke mandame sokñanik kobe. Kan keyet kululun tep temañanñ zime yek bewe ma kwitnañ kwitnañ kululun weme maeknup pi kekokgak teziññat kipmanñanñ kâme zalim tobe.

¹³ Âpme nin Kawawañanñ kululun alakñanñ ma msat alakñanñ mme sokbeme ndandayet zetik mimndandanñanñ keyet damuñ tapmanup. Mka msat alakñanñ ke am mama mimi teñ mti mamaip ekñenanñ tonanñ bembeyet zeye.

¹⁴ Kogogapm notnne penan in kwitnañ kwitnañ kebonñ sokbemindandayet damuñ mamti Kawawañmak kenñ sewakñanñ palen mambep ma egat zikatnan kwetepmanñ ma mubulupinñ tabep.

¹⁵ Âpme Amobotnañanñ kan ewe tusume teepmanñ mepme ekti zewep. Nin kenñ gilik zenzeyet egañ damuñ tazin kekok nâmbep. Ningat notn Pâlanñ zet keyegak Kawawañanñ ñoktikñanenñ beme ingat kekok kumindaye.

¹⁶ Egan zapat meluwan sambe kuyeen nâlen zet kumindayap galak zeme kuye. Kegogapmti am nânâjinpiņ ma am nâmkinpepeņin tuwat tuwat ekņenanņ zet keyet yaņanņ nukņanņ penaņ tazin ke ņep ku nâmâtâtâgalen. Ekņenanņ zet keboņ keyet yaņanņ manzemyunģuip ma Kawawaņgalen zet katnaņ sambe kegogak manzemyunģupģapmtiņgut dopmaņ walelet aikmâbep.

¹⁷ Notnne penaņ, golanņ zet eweņan diindondoņanņ keyepmti am belakņanņ penaņ mamaip ekņengalen zemyunģunģuyay keņin mme yunģume sukņanņ bewepmagengat keņin weyaņti damuņ mbep.

¹⁸ Âpme Amobotnaņ ma An Aņgalalaņ Toņ Zisas Kilais egalen keņ taolelaņ indamukulem mme egat yaņanņ nânâyet nânâjin masemem mopmambe. Mme nin Ek kwesiņ kwesiņ sesewatpemtī mamambanup! Ke penaņ.

1 Zân Zânaŋ zapat meluwaŋ ɲeŋaŋ mge

1 Zân kapi Zisasiyet nembraŋaŋ ɲen egaŋ nâmtikŋaŋ mamin kwitnaŋ Zân Zebediyet nemuŋaŋ keyaŋ kuye. Egaŋ Kawawaŋgalen Tâtâ Alakŋaŋ kapiyet zapat meluwaŋ ombanik kuye. An keyaŋ 1 Zân ma 2 Zân ma 3 Zân ma Kie Kienok ma buŋam zapat zulak zulak e egaŋegak kuye. Zân kapi Zisasiyet donaŋ penaŋ. Mamaŋ Salome ek Maliayet notnaŋ isikŋaŋ mene (Zân 19:25). Zapat meluwaŋ kapi nukŋaŋaŋmak enenogat zemâtâtât pembedaŋ ku mimiŋaŋ am kwiyet kumindandaŋaŋ e sosok ku tazin. An Kawawaŋgalen zezapatgalen nânâŋinmak mambien ekŋenaŋ Glik zet kukuŋaŋ ma zet notnaŋ zenzenaŋ ke ekti Zânaŋ kukuŋaŋ zewien.

Zet ɲotekŋaŋ Kawawaŋgalen Tâtâ Alakŋaŋgalen buŋam zapat zulak zulak tazinen keyet kataŋ zapat meluwaŋaŋ kapi ewe mwati kuinegak: 1 Zân 1:1 ma Zân 1:1, 14 ma 1 Zân 1:4 ma Zân 16:24. Zet keboŋ omba penaŋ tapmelip. Zapat meluwaŋ kapi nukŋaŋ am notnaŋ zet mutu mutu mti zenze ekŋenaŋ dapmelaŋge ekŋengat tuŋguwinanen omba zewien. Zisasiyet yaŋaŋ zemkandadat mulup mti zet an nânâmaganaŋ zenze zenup zemti zet zeme yuŋgumtemege. Kegogapmti Zânaŋ eksese zet kumindaye.

Zet ɲotekŋaŋ kapigogaŋ 1 Zân zapat meluwaŋ keŋan talip:

- 1:1-4 Zet yaŋbem zenze zetmak Zisasiyaŋ am tuŋgupminan an penaŋ sokbembenaŋgalen zet
- 1:5-2:28 Am nâmkijpepenimagaŋ Kawawaŋmak nemuŋaŋ Zisasmagen tususuŋin tazin ke mkatikŋaŋ bemti tatagalen zemâtâtât zet
- 2:29-4:6 Kawawaŋgalen nemunamba mama ke Kawawaŋmagengatnaŋ keyepmti mama ke nâmkijpem timti mama kanzizit toŋaŋ bembeyelen
- 4:7-21 Kawawaŋ ek gogot toŋaŋ
- 5:1-12 Kilais nâmkijpemti mama keyet yaŋaŋ dâsuki ma penaŋ ke notn notn mti mama keyaŋ msokbewe
- 5:13-21 Am nâmkijpepenim mak ekŋengalen zet tepumaŋ ma zet zemdelan zenze zet

Zemâtâtât zet

¹ Yaŋbembenaŋ baen mama kanzizit mamayelen zapatnaŋ wemti wemkwage. Keyet yaŋaŋ Zisas Kilais. Ke nin zeme nâmbenn ma zikatnnaŋ penaŋ ekbenn. Nin ke ekti betnnaŋ penaŋ timakbenn keyepmti nin zetnaŋ keyet meluwaŋ mimindanup.

² Mama ke sokbemkawaŋ beme ekbenn. Mama katikŋaŋ mama An ke Bienmagen tageyaŋ bam ninmagen sokbemkawaŋ beme nâwenn. Keyet nin zapatnaŋ mandiindonup.

³ Keyepmti nin egat mamaŋaŋ eknâmbenn keyegak nin kegogak zapatnaŋ mandiindonup. Diindomann nâmti kot ninmak tusume keŋ kwep bemti Bipmaŋmak Nemuŋaŋ Zisas Kilais egetmak keŋ kwep ɲep bemti mamabanup.

⁴ Tuŋgupmnan kegok sokbeme nin sambe oloŋen mman delan zenzeyet zapat meluwaŋ kapi kumti indayap.

Nin mama mimi busatnanen etaŋ mbanup

⁵ Zisasmagen nin zet zapat zeme nâmbenn keyepmti in kapigok mandiindonup: Kawawaŋ ek An busatnaŋ toŋaŋ. Tambusosok bugan ekmagen ku tazin.

⁶ Nin tambusosogen mamtingut, “Nin Kawawaŋmak tusunup,” zenup keyaŋ ñep penañ ku bein. Kegok mamnup keyaŋ mme nin dâsuki toŋaŋ benup. Âpme zet penañ ñotekŋaŋ ke ninmagen ku matazin.

⁷ Kawawaŋ iŋŋaŋ busatnanen mamain kegogak nin busatnanen manup beme Kilaismagen notnne ekŋenmak keŋ kwep bemti tapmann Nemuŋaŋ Zisas egaŋ gakime sipmaŋ mulage keyaŋ yomm zulupme kwetetepmaŋ mamanut.

⁸ “Nin yom ku tatndain,” kegok zenup beme keŋ matetipenup ma zet penañ ñotekŋaŋ ke keŋnanen ku tazin.

⁹ Âk nin yomm zemkawaŋbenup beme Kawawaŋ zeme penañak masokbein ma teŋ mama toŋaŋaŋ yomm zemdelañ zemndein ma myuŋguŋgu sambe ke manzulutmâzin.

¹⁰ “Nin yom ku maminup,” zemann zet keyaŋ mme Kawawaŋ an dâsukitoŋ kegok mambein. Kegok manzenup keyaŋ msokbeinen Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penañ ke ningat keŋnan ku tazin.

2

Zisas Kilais egaŋ ningalen mukulem mimi an bein

¹ Nâgât nembanne penañ, in yom mbiekmagengapmti zapat meluwaŋ kapi kumti indayap. Nin yom mbanup beme ningat mundumnanen Zisas Kilais ek mama teŋ toŋaŋ egaŋ Bipmaŋgat ndaŋgalaŋ ndendeyelen nâmti mandundum sain.

² Kawawaŋaŋ Zisas zempeme toti ningat yomgapmti gakime sipmaŋ mulage keyaŋ ningat yomm zuluge. Wa ningat etaŋ yek. Msat sambe am ekŋengat temakwep gakiye.

³ Nin Kawawaŋ zet zapatnaŋ zempepenañ ke maŋgawepenup bemelak nin ek manâmpenup ke penañ manâmkawaŋbenup.

⁴ Ma an ñenaŋ Kawawaŋgalen zet gawepupupiŋ mamti zewe, “Neŋ Kawawaŋ nâmpeyap,” zeweyen an ke dâsuki toŋaŋ. Kegok manzenup keyaŋ msokbeinen Kawawaŋgalen zet zapat dolakŋaŋ penañ ke ningat keŋnan ku tazin.

⁵ Âk an ñen egaŋ Kawawaŋgalen zet maŋgawepun beme an keboŋ egaŋ penañ sukwep Kawawaŋ gogot mamsain. Kegok mti nin Kawawaŋmagen tusumti tapmanup kegok penañ bein.

⁶ An ñen egaŋ, “Neŋ Kawawaŋmak tusumti mamayap,” zein beme egaŋ Zisasiyaŋ mama maŋge sepem kegogak mamain.

Busatnaŋ mamti keŋ dopmaŋ sam dopmaŋ sam mti mambep

⁷ Kilaismagen notnne penañ, neŋ zet pi alakŋaŋ ku kumindayap. Zet kapi in yaŋbemti Zisasiyelen buŋam zapat nâmti nâmkŋpewien keyegak kumindayap. Zet yaŋbemti zemzikat indam mbien kegogapm zet itnaŋaŋ zeyap.

⁸ Yaŋgut zet kuyap keyaŋ zet alakŋaŋnogak tageyaŋ matazin. Keyet penañ Zisasmagen sokbeye ma inmagen kogak sokbein. E yaŋaŋ kapigok tambusosokgalen bekaŋaŋaŋ yek bemâpme busatnaŋgalen mama mimi dolakŋaŋaŋ sokbemkawaŋbemti tazin.

⁹ Âpme an ñen egaŋ notnaŋgat keŋ kasa manâin an keboŋaŋ, “Neŋ busatnanen mamayap,” ku zewe. Kogogapmti ek ewe tambusosogen mamain.

¹⁰ An ñenaŋ notnaŋgat gogot mamin egaŋ busatnanen mamain. Busatnanen mamain keyepmti yom ñenaŋ ma tetimaemae ñen sokbemsame ku tokutuwe.

¹¹ Ma an ñen egañ notnañgat keñ kasa nâmpewe egañ yomgalen tambusosok keñan tati tambusosok seleset meti set ku ekti mesâgât olabe enenogat tambusosogañ zikatnañ simuñ tapme kekok mbe.

¹² Kilaismagen nemunambanne, in Zisas Kilais egat pmbenañgapmti yomin zulutindendañ keyepm zet kapi kumindayap.

¹³ Yeñ bipmne in Kilais eweñan baenen takwapme egat yañan nâmâtâbien keyepmti zet kapi kumindayap. Anemba zomolimne in Kawawañan windañan indame an bekañan mimi windañan mtobien keyepmti zapat meluwañ kapi kumindayap. Animbi nempa, in Biwin Kawawañgat nâmâtâlíp keyepmti zapat meluwañ kapi kumti indayap.

¹⁴ Bienne, in Kilais egat yañan nâmâtâlíp keyepmti zapat meluwañ kapi kumindayap. Anemba zomolim, in windañin temañ tazin ma Kawawañgalen zet keñinan tapme Sadangalen tetimaemaen katikñañ bewien, keyepmti zapat meluwañ kapi kumti indayap.

Keññ temañ msalengalen kwitnañ kwitnañ keyet ku bewanup

¹⁵ In am mama mimiñin bekañan ekñenmak ku tusuwep ma keñin msatgalen kwitnañ kwitnañ keyet palen ku peme wembe. Kogok mbep beme in Biwinnanggat tikñañ ku nâmbep.

¹⁶ Nâip, mama mimi bekañan seginañ nâmtikñañ mamin ke ma msat palen kwitnañ kwitnañgat eksegat ma sekñ mobot ke Biwinnangalen ñoktikñañgatnañ yek. Ke msat kapiyelen kwitnañ kwitnañgat tikñañetañ.

¹⁷ Âpme msat kapiyelen kwitnañ kwitnañ ma tikñañan tazin kapi ilinsakwep yek bemâbe. Mme an ñen Kawawañgalen zet gawepumti mambe beme egañ kwesiñ mamti mamambe.

Kilaisiyet kasañane tasokbemâlíp

¹⁸ Nemunambanne, Kilaisiyañ kokogalen kan ilak bududukbein. In Kilaisiyet kasañane sokbembeyet zeme nâwien e ilak omba penañ sokbemâbienan tapmaip. Keyepmti kan bududuk penañ bein kekok ilak nânup.

¹⁹ Ekñen keyañ ningat tuñgupmnangatnañ sokbewien keyañgut ekñenañ ninmak tusumti ku mamaip. Ekñenañ ninmak keñ kwep mambiek ze ku katimndewiek. Yañ ndemebien keyepmti ekñengat yañan kapigok nânup ekñen ke Kawawañan ninmak mamayet ku ombemindeye.

²⁰ In ekñen nemoñ yek. In Emetak Teñ ke timâbiengapmti in Kawawañgalen zet katnañ ke nâmkawañbewien.

²¹ Meluwañ kapi in, “Kawawañgalen zet penañ ñotekñañ ke ku nâip,” zemti ku kumindayap. In zet ke nâmâtât talíp keyepm kumindayap. An zet dâsukitoñan zet tazeip ke Kawawañgalen zet katnañ penañ kemagengatnañ yek. Ilinanggat keñinangalak tazeip.

²² An zet dâsukitoñ ke kwiyet zesenuñ? An ñenañ zewe, “Zisas Kilais Kawawañan ku ombempemti zempeme toge,” zewe beme an keyañ Bien ma Nemuñan eget mambamkumidein keyepmti ek Kilais egat kasañan.

²³ An ñenañ Zisas Kawawañgat Nemuñan mambamkumpein keyañ zeinen egañ Bipmañ Kawawañ ku nâmpain kogok bein. An ñenañ Nemuñanggat an Kawawañan ombempepeñan Kilais zein beme egañ Bipmañgat kekokak ñep nâmpain zenup.

²⁴ Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ Penañ Zisasiyañ eweñan baenen msalen ekmak mamti nâmkwabien ke mkatikñañ bemti mambe. Kawawañgalen zet katnañ ke nâmkatik bemti mame Bip Nemuñ zut egelañ kekokak ingat nâmtikñañ mamimindein.

²⁵ Ke Zisasiyan ikñan mama kanzizit mama ke ndandayet zetik mti bunjam zapatnan diindoye ke ndawe.

²⁶ Am kenjin mamimyungumindeip ekñengat zet zapat kekok kumindayap.

²⁷ In Emetak Teñ Kawawanmagengatnan tiwiengapmti in nânâ notnangat ku maolalip yek. Emetak Teñ egan mama mimi dolakñan manzemzikat indamin. Emetak Tengalen zet ke dâsuki yek, penan sukwep keyepmti egan manzemzikat indain katan keninan mkatikñan bemti mamambep.

²⁸ Nembanne penan, in Kilaismak tusum mamambep. Âpme maneti kan delañ zenzenañ ikñan kot sokbemkawan beme in windenjinben tabep keyepm nin egat zikatnan sakambuk ku mbanup.

²⁹ In Kilais ek teñ toñan maekmâtâlíp beme in pigok nâmâtâlíp. In am ñen mama mimi teñ mme in nâip ek Kawawangat nemunambañangapmti kekok mamin.

3

Nin Kawawangalen nemunamba mamanup

¹ Neñe neñe, Bipm Kawawan egan gogot omba penan mimndamti ningat, “Nemunambanne,” manzein. Kogogapmti nin egat nemunambañane mamann msat kapiyelen am ekñenan Kawawangat yañan ku maekmâtâlíp. Sepem kekok ekñenan ningat yañ ku manndikmâtâlíp.

² Notnne penan, kan pigogat nin Kawawangalen nemunambañane penan mamanup yangut maneti naman sepem zigok penan mamambanup? Alak sosok ku sokbemkawan beme eknup keyangut nin kapigok nânup. Bangat Amobotnanan sosok sokbemkawan bewe kan keyet ikñan penan ilak ekti egalen mama sepem keboñak mambanup. Kan keyet nin ilak ikñangalen yañan penan ke ekmâtâbanup.

³ Âpme am sambeyan kan keyet webemti damuñ mambep ekñenan Kilaisiyan kwetetepman mamain sepem keboñagak kwetetepman besâgât webematalíp.

⁴ An ñenan yom mamin beme Kawawangalen zet maangosoin eneyet zet angososo ke yom.

⁵ Ma Kilais egat yañan nânup. Egan yom peme mebegat kwatoti ikñan yompiñ penan manje.

⁶ Keyepmti am sambe ekñenan Kilaismak tusumti mamaip ekñenan yom mti mimiek ku mamip. Âk ñen egan yom tusumti mamin beme egan Kilais ewe ku ege ma yañan ku nâmâtâge kekok bein.

⁷ Nembanne penan, in weyan damuñ mbep. Am notnanan bekanan mimiyet zet kelakñan mme in ku nâmindewep. Ñen egan mama mimiñan kwitnan kwitnan pembenan mamin an keyan kwetetepman mamain. Kilaisiyan kwetetepman mamain sepem keboñak egan mamain.

⁸ An ñenan yom tusumti ewe mbe beme an ke Sadangalen mangeengatnan. Sadañ ek ewenanak yanbemti yom aigeyan ewe mamkwazin. Keyepmti Kawawangat Nemunan egan Sadangalen mulup kumaseksâgât koge.

⁹ Am ñen Kawawangat nemunambañan bewe beme egan yom tusumti ewe ku mbe. Kawawanmak mamayelen winde tatsame ekmagengatnan sokbeye. Keyepmti egan mama mimi bekanan ewe ku tusumti mbe.

¹⁰ Kawawangalen nemunamba mamaip ma Sadangalen nemunamba mamaip keyet yañan kapigok sokbemkawan beme ekmâtâtâgalen: An ñen mamanan teñ ku mamti notnane notnan ekñengat gogot ku mbe beme ek, “Kawangalen nemunamba,” ku zenzeyelen.

¹¹ Kawawaŋgalen buŋam zapalen in zet kapigok nâmkwabien: ŋenaŋ ŋeniyet gogot ŋenaŋ ŋeniyet gogot mbep.

¹² Nin Kaingalen mama mimi mgeen ke ku mbanup. Ek Sadaŋgalen an benti meniŋaŋ isikŋaŋ kume gakiye. Kume gakiye keyet yaŋaŋ kapigok, egalen mama mimiŋaŋ bekaŋaŋ âpme meniŋaŋgalen mama mimiŋaŋ teŋ ke eksokbemtiyepm kuye.

¹³ Kilaismagen notnne, am nâmkŋipepepiŋ ekŋenaŋ keŋ kasa mimindame ku palapewep.

¹⁴ An ŋen egaŋ notnaŋgat keŋaŋ ku bewe beme ek Kawawaŋgalen an yek; gakikiŋaŋ nembonŋ mamain. An ŋen notnaŋgat gogot mam beme egaŋ mama kanzizit ke timti mama mimiŋaŋ gakikiŋaŋ nembonŋ keyetnaŋ wage sepem bein.

¹⁵ An ŋenaŋ notnaŋ ŋeniyet keŋ kasa mpewe beme Kawawaŋgat zikatnan an keyaŋ notnaŋ penaŋ kume gakiye. In nâip an ŋenaŋ notnaŋ kume gakin beme ekmagen mama kanzizit ke ku tasain.

¹⁶ Notnnaŋgat keŋ bembe keyet yaŋaŋ Kilaisiyaŋ ningapmti ma-maŋaŋ ketalasiye keyet palen ekmâtâbenn. Âpme nin kegogak notnne nâmkŋipepeŋinmak ekŋengat sekŋ talasimti gakiwanup beme keyaŋ mukulem mimindewanup.

¹⁷ Yaŋgut an ŋen mânep milawatnaŋ sambe penaŋ tasawe mene beme egaŋ ekme notnaŋ nâmkŋipepeŋinmak ŋen milawatgat olat olat mme ekti sasapiŋ igak timti mambe beme egaŋ, “Neŋ Kawawaŋ gogot mamsayap,” zenzepiŋ. Kegok zeme ŋep ku benak.

¹⁸ Nemunambanne, nin am notnne notnaŋ ekŋengat gogot ke belak zeletaŋ ma belak dembusegaŋ etaŋ ku zewanup. Nin ekŋengat keŋŋ penaŋ beme mukulem dolakŋaŋ penaŋ mimindewanup.

Kawawaŋgalen nemunamba manuwaŋ bekaŋaŋ ŋep penaŋ ku mimiyelen

¹⁹ Nin notnnaŋgat gogot mamnup beme nin mama mimi penaŋ sukwep Kawawaŋgalen zelaŋ zein ke mâti mamnup. Mme keŋnaŋ Kawawaŋgat zikatnan kiŋgagapiŋ nâmtalati matazin.

²⁰ Kawawaŋ kwitnaŋ kwitnaŋgat yaŋaŋ ŋotekŋaŋ nâmtâpme delaŋ zein keyepmti ŋoktikŋaŋ zem ndowe beme nin Kawawaŋgat zikatnan ku kiŋgagatgalen.

²¹ Kilaismagen notnne, nin yom ku tatndain beme Kawawaŋmak zet zenâ zenâ mimiyet ku kiŋgabanup.

²² Nin egalen zetnaŋ penaŋ ke maŋgawepumti mama mimi Kawawaŋaŋ egaŋ nâme dolakŋaŋ mambein ke maminup keyepmti nin kwileki ŋeniyet dundumsaman egaŋ mandain.

²³ Kawawaŋaŋ nin egalen zetnaŋ gawepupuyet nâmti kapigok zeye: Nin Nemuŋaŋ Zisas Kilais egat penaŋ sukwep nâmkŋipemti egalen zetnaŋ kapi maŋgawepumambanup, nin ŋenaŋ ŋengat gogot mti gogot palen mamayet manzein ke mbanup.

²⁴ An ŋen egaŋ Kawawaŋgalen zetnaŋ gawepumti mamain egaŋ Kawawaŋmak tususu kwep mamalup. Mme Kawawaŋaŋ iŋaŋ ekmak wetekumti mamain. Nin Zisasi nâmkŋipemann kan keyet Kawawaŋaŋ Emetak Teŋaŋ mandain. Emetak Teŋ ndaye keyaŋ msokbeinen Kawawaŋaŋ ninmak tusumti mamain.

4

Golaŋ zenze an dâsuki omba penaŋ sokbewienaŋ tapmaip

¹ Kilaismagen notnne, am dâsuki omba penañ sokbemti msat katan mekobienañ tapmaipgapmti ekñengalen zet ke Kawawañmagengatnañ ma yek zemti weyañ nâmâtâbep.

² Kawawañgalen Emetak Teñ kapigok set ñep ekmâtâtâtgalen. An ñenañ, “Zisas Kilais ek Kawawañmagengatnañ an penañ sokbeye,” kogok zewe beme ek Kawawañgalen Emetak Teñ tasain.

³ Ma an ñenañ, “Zisas Kilais ek Kawawañmagengatnañ an penañ ku sokbeye,” kegok zewe beme ek Kawawañgalen Emetak Teñ ku tasain. Ek Kilaisiyet kasañgalen zet zemkawañ bein. Ek Kilaisiyet kasañañ sokbembeyet zeme nâmbien ke ilak sokbemti tapmain.

⁴ Nembanne penañ, ilin Kawawañmak mamaip keyepmti in an zet dâsuki ekñengalen zet ke mtopewien. Emetak Teñañ ingat keñinan tazin keyelen windenañañ am msat kapiyelen ke sebempein.

⁵ Am zet dâsuki toñ ekñenañ ilinañgalen ñoktikñinañgat etañ zet manzeip ke Kawawañmagengatnañ yek. Ilinañgalen ñoktikñinañgat manzeip ekñen ke Kilaisiyet kasañane. Zet manzeip ke msat kapiyelen etañ masokbein keyepmti am sambeyañ zet ke tikñañ nâmti mamâlip.

⁶ Nin Kawawañgalen am keyepmti an ñenañ Kawawañ manâmâtâzin an keyañ ningalen zet manâin. Ma an ñen Kawawañ ku nâmâtâpein an keyañ ningalen zet ku manâin. Sepem kegok sokbeme zet penañgalen Emetak Teñ ma zet dâsuki yelen am ke maekmâtâtnup.

Kawawañ ek gogot toñañ

⁷ Kilaismagen notnne, nin ñenañ ñeniyet gogot ñenañ ñeniyet gogot mbanup. Eneyet notnnañgat gogot mimi ke toñañ Kawawañ. Gogot palen mama ke ekmagengatnañ. Keyepmti an ñen gogotmak mambe beme ek Kawawañgat nemunambañañ bein. Kawawañgat yañañ nâmâtâtpein.

⁸ An ñenañ gogot mimipiñ mambe beme egañ Kawawañ ku nâmâtâtpein. Eneyet Kawawañ ek notnnañgat gogot mimi keyet ñotekñañ penañ.

⁹ Kawawañañ Nemunañ kwewetañ ke nin mama kanzizit aikndandayet nâmti msalen peme toge. Egat gogotnañgat yañañ ninmagen mimkawañ beye kegok mgeyepmti nin Nemunañgalen pembenañgat mama kanzizit titiyelen.

¹⁰ Âpme gogotgat yañañ kapigok tazin, nin Kawawañ keñ taolet ku msawen egañ ikñañ Nemunañ peme toti ningalen yom zulumâge.

¹¹ Kilaismagen notnne, Kawawañañ gogot temañ kegok mimndayeyepmti nin kegogak gogot dopdop mti mbanup.

¹² Msat palen kapi an ma imbi ñenañ Kawawañ ku ege. Yañgut nin an ñenañ gogot dop dop mti manup beme Kawawañ ninmak main ma egalen gogotnañañ ninmagen mawemndain.

¹³ Kawawañañ ikñañgalen Emetak Teñañ ndaye keyepmti nin egat nembañane kok nânupgapmti ekmak ningalen tususu kwep tatndain.

¹⁴ Bien egañ Nemunañ msat katan am yommak nin añañgalañndendeyet nâmti peme toge. Âpme nin zikatn penañañ ekbenn keyepmti nin zet keyet yañañ mandiindonup.

¹⁵ Keyepmti an ñenañ, “Zisas ek Kawawañgat Nemunañ,” zet kegok ke zemkawañ bewe beme egañ Kawawañmak tususu kwep mti mamalup. Ma Kawawañañ ekmak wetekumti mamain.

¹⁶ Kawawañ gogotnañ ninmagen sokbeye ke nin ekti nâmkatik pewenn. Kawawañ ek gogotgat ñotekñañ penañ keyepm ñen ek gogotmak mambe

ek Kawawañmak tususu kwep mti mambe ma Kawawañañ kegogak ekmak wetekumti mambe.

¹⁷ Zisasiyañ msalen mañge kan keyet egat mama mimiñañ gogot palen mama ke mgeyet sepem kekok nin gawepumti egalen mama mimiñañ ke mâbanup. Âpme mama mimi nodañgat gembembe ke kenñan misisikñañmak tapme ikñañgat kokotñañgat kanañ beme nin kingagapiñ tabanup.

¹⁸ Gogot palen mama ma kiñgagat palen mama egelañ notn notn ku milup. An ñenañ pigok zein, “Kawawañ egañ nenañgat yomm dopmañ mutumnawe.” Kekok manzemkiñgazin ma an ñenañ pigok zein, “Kawawañ nâgât gogot mamin.” An kekok zeinañ ku makañgazin. Gogot penañañ kiñgagat sambe makwizikme mowezingapmti am gogot mamip ekñenmagen kiñgagat ku tazin.

¹⁹ Nin Kawawañañ gogot kukñañgat mimndayeyepmti nin kegogak ek gogot mpewanup.

²⁰ An ñenañ notnañgat msalen kapi tati notnañgat gogot ku min beme egañ kegogak Kawawañañgat yañañ ku nâmâtâzin. “Neñ Kawawañ ke nâmpaap,” zein beme an ke, “Kawawañ gogot mamsayap,” zemtiñgut naman notnañ ñengat keñ kasa nâmpewe beme an keyet an dâsukiton zewanup.

²¹ Nin Zisas Kilaismagen zet penañ kapigok tiwenn: An ñenañ Kawawañ gogot mamsain egañ notnane kegogak gogot mamimindain.

5

Kawawañmak tusumti mamann kwileki ñenañ ku mtotndewe

¹ An ñenañ, “Zisas Kilais ek Kawawañañ ningapmti peme toge,” zemti nâmkiñpemti mambe beme ek Kawawañañgat nembrañañ. Ma an ñenañ Bipmañ Kawawañ gogot mampein egañ Kawawañañgat nembrañane kegogak gogot mam indein.

² An ñenañ kapigok zein, “Neñ Bipm Kawawañ gogot temañ mampeap,” zemti zetnañ penañ mañgawepumti naman nemunambañaneyet gogot ku mamindein an ke Kawawañañgat zikatnan egalen gogot palen mama ke ku matazin. Kawawañ ma nemunambañane ekñen sepemin kwep keyepmti nin gogot sepem kwep mimindawanup.

³ Nin Kawawañ gogot etañ ku msayelen; egalen zetnañ gawepumti minup keyañ gogot msanup bein. Kawawañmak tusumti manup beme egalen zetnañ mâti mimiyelen ke nukñañ penañ yek.

⁴ Kawawañgalen zetnañ nâmkiñpemti keñnan mkatikbempenup keyañ msalengalen mama mimi bekañ keyet windenañ matimtopein.

⁵ Kwiyañ kasa kumti yomgalen mama mimiyet windenañ mam mtopein? An ñenañ Zisasiyet Kawawañañgat Nemuñañ manâmkiñpein an keyañ yomgat windenañ mam mtozin.

Kawawañañ Nemuñañgat yañañ sosok zemkawañ beye

⁶ Kawawañañ Zisas Kilaisiyet yañañ msat palen amnañ nin eksokbembeyet kapigok mge. Nemuñañañ tu zulutme kan keyet Kawawañañ kapigok zemkawañ beye, “Kapi nenañgat nemun penañ.” Âpme ñen kapigok, Zisasiyañ tewen mopme sipmañ mulage. Egañ tu zululuge ke etañ yañañ ku msokbein

⁷ kegogapm Emetak Teñañ yañañ nâmâtâtâgalen ningat keñnan mulupmañ mti kapigok manzein Zisas Kilais ek Kawawañañgat Nemuñañ penañ. Egañ zet manzein ke penañ.

⁸ Zisas Kilaisiyet mamaŋaŋgat yaŋaŋ tuk kekok Kawawaŋaŋ zemkawaŋ bein keyaŋ zet kwep bandim mpemti zeip.

⁹ An ŋenaŋ msat palen kapi zet ŋen tazein ke nâmann penaŋ ma dâsuki kok mambein. Yaŋgut Kawawaŋaŋ Nemuŋaŋgat zet zein keyaŋ penaŋ amgalen zet omba penaŋ mtopein.

¹⁰ An ŋen egaŋ Zisas ek Kawawaŋgat Nemuŋaŋ zet ke zemkawaŋ bewe beme egaŋ Kawawaŋgalen zet penaŋ ŋotekŋaŋ ke matin. An ŋenaŋ Kawawaŋgalen zet nâmkatik bembepiŋ mbe beme egaŋ Kawawaŋgat an dâsukitoŋ zein kekok bewe beme an keboŋ egaŋ Kawawaŋaŋ Nemuŋaŋgat zetnaŋ bandim mpeye keyet nâme penaŋepiŋ kekok mambein.

¹¹ Kawawaŋaŋ zet zemkawaŋ beye ke pigok: Kawawaŋ egaŋ mama kanzizit mama ke ndaye. Âpme mama kanzizit keyet ŋotekŋaŋ ke Nemuŋaŋ egaŋ bein.

¹² Zisas ek mama kanzizitgat toŋaŋ. Keyepmti an ŋen egaŋ Nemuŋaŋ mkitik mampein beme mama kanzizit ke matin. Âpme an ŋenaŋ Nemuŋaŋ ku mkitikmampein beme egaŋ mama kanzizit ku eknâmâtâzin.

Nin nânup bam mama kanzizit tiwanup

¹³ In Zisasiyet manâmkinpeip keyepm neŋ zet kapi in kapigok kum indama nâit, zet kapi main nâmti ilinak atam kitik mmaneti mama kanzizit ke tiwep.

¹⁴ Nin Kawawaŋmak keŋ kwep manupgapmti kwileki ŋeniyet yaŋkwesimann egaŋ zetn manâin keyepmti nin egat kandaŋaŋ kiŋgagapiŋ ma sakambuk palen ku mambanup.

¹⁵ Mme Kawawaŋaŋ ningalen zetn manâin keyepmti nin egat kwileki ŋengat yaŋkwesiwanup beme egaŋ ŋep ndawe ke nânup.

¹⁶ Yaŋgut an ŋenaŋ Kawawaŋgalen zetnaŋ kasa kasa mpemti mambankumpein ek Sadaŋmak tususu kwep mambe beme Kawawaŋgat zikatnanen yom keyaŋ nukŋaŋ penaŋ mambein kogogapm ek teziŋ ŋandaŋgat zapat matazin. Keyepmti, “Kawawaŋgat am ekŋen keboŋgat dunduindewep,” ke ku zeyap. An ŋenaŋ yomaŋ tasain Kawawaŋgalen zetgat kasa kasa mamip keyet sepem ku mimiŋaŋ egat Kawawaŋ dundunduŋanen yaŋkwesime yomaŋ ke Kawawaŋaŋ katikpenti mama kanzizit sawe.

¹⁷ Mama mimi bekaŋaŋ mamip ke yom. Yaŋgut yom sambe ke teziŋ ŋandaŋ mebegalen zapat yek.

¹⁸ Am ŋen egaŋ Kawawaŋgalen nemunambaŋaŋ mamain egaŋ bekaŋaŋgalen mama mimi ke mâti ku mamin. Zet ke in nâmâtât talip. Am keboŋ ke Kawawaŋgat Nemuŋaŋaŋ ŋep damuŋ pembenanŋ mimiyelen keyepmti an bekaŋaŋ toŋaŋaŋ sokŋan koti ku walet sawe.

¹⁹ Nin nânup am sambe Sadaŋgat kandaŋaŋ taliwaŋgut nin Kawawaŋgat zapat manup.

²⁰ Nin nânup Kawawaŋgat Nemuŋaŋ egaŋ kwatoti Kawawaŋ penaŋ main egat nâmti mamayelen ŋotik ndayeyepmti nin Kawawaŋ ke penaŋ zet penaŋgat ŋotekŋaŋ nâmpewanup. Ya nin Kawawaŋ penaŋ ekmak tususu kwep mammanup ma Nemuŋaŋ Zisas Kilaismak tususu kwep mti mammanup. Kawawaŋ ek Kawawaŋ penaŋ ma ek mama kanzizit keyet toŋaŋ.

²¹ Nembanne, in nopiom ekŋen bankumindemâbep.

2 Zân

Zânañ zapat meluwañ ñen ewe kume zut bein

Zapat meluwañ kapi Zânañegak kuye. Egañ dapmelange ombeminden-deñañ ekñengat kumindaye. “Dapmelange kwitnañ imbi ombemepenñañ ma egat nembrañane ekñengat kuyap,” kekok kuye.

Nukñañ sekam kwep kegapm amgat zemgwatnañ mimindeme an zikat indanda dâsuki ekñengat eksemti tatagalen nâmtiyepm zapat meluwañ kapi kumindaye. Zisasiyañ an mama ku mañge zemti zemtalalat omba penañ mbien kegapmmti zapat meluwañ kapi kuye. Zapat meluwañ kapi tunğupmañpiñ; yewañañ etañ yañgut zet notnañ Zân kapiyet tazinen Zân ma buñam zapat zulak zulak keyet keñañ sepem kwepnok kukuñañgat zet eweñañ desegat talip ke kapiyet egit:

2 Zân 5	Zân 2:7	Zân 13:34-35
2 Zân 6	Zân 5:3	Zân 14:23
2 Zân 7	Zân 4:2-3	
2 Zân 12	Zân 1:4	Zân 15:11; 16:24

Zet ñotekñañ temañ kapigogañ Zân zapat meluwañ keñañ talip:

1-3 Mukuku zet.

4 Zemoli oli zet

5-9 Zemesesewat zet

10-11 An zemzikat indanda dâsuki ekñen indazemandandapiñ eksemindewep

12-13 Zet zemdelañ zenze zet

¹ Neñ ingalen an ñeñañin ya dapmelange ingat tikñañ manâmindeyapgapm zapat meluwañ kapi kumindayap. Yañgut neñ etañ yek. An imbi sambe zet penañ ñotekñañ manâmaip ekñañ ingat kegapak nâme tikñañ mambein.

² Zet ñotekñañ ke ninmagen tazin ya tati tapmebe keyepmti nin ingat tikñañ penañ manâmindenup.

³ Âpme Kawawañ Bipm ma egat Nemuñañ Zisas Kilais egegat keñ taolelit ma añañalañ gogot ma keñ sewakñañit inmagen wemti wembe. Mti nin zet penañ mkatik bemti gogot palenak mamambanup.

Nâmkiñpepemak gogot palen mamayelen zet

⁴ Inmagatnañ notnañ ekñañ Bipm Kawawañgalen zet ndaye ke gawepumti zet penañ ñotekñañ ke ñep mâti mamaip. Zet zapat dolakñañ kekok zeme nâma keñ oloñen penañ bein.

⁵ Keyepm neñ zet alakñañ ñen ku diindoma nâsâbip. Zet kapi alakñañ penañ yek. Zisasiyañ sokbemberñañen baen zet ikñañ diindoye. Ke alak neñ pi zet ikñañ keyegak tazeap: nin gogot dopdop mamambanup.

⁶ Nin Kawawañ gogot etañ ku msasayelen. Egañ zetnañ mañgawepunup keyañ gogot msanup bein. Zet kapi Zisasiyañ eweñañ baenen msalen ekmak mamti nâmkwabien keyet zet zapatnañ ke nâmti tikâk mpemti mamayet nâmti mandiindoin.

⁷ Nâit, am dâsuki an sambe penañ mepmâbien mamaip ekñañ Zisas Kilais ek msalen am nembrañ ku sokbeye zet ke manzemtalalip. Am ekñen keboñ ke an dâsukitoñ ma Kilaisiyet kasañene zewanup.

⁸ Neñ Kawawaŋgalen zet zikat indama nâmti mkatik bempemti keñ kwep mambep. Mneti peme towembeyet weyañti ekdamuñ mmambep keyepmti bangat Kawawañan tosanin in mamip keyet katañ indawe.

⁹ Am notnañ Kawawaŋgalen zet mamkipmañ beip ekñenañ Kawawañmak Nemunañ egetmak tususu kwep mti maip. Âpme am notnañ ekñen Kilaisiyelen zet zemzikat indama nâmti mâpmeneti naman belaknik ke Kawawaŋgalen zetnañ ke ku mamkipmañbeip ekñen ke Kawawañmak tususuñin ku tazin.

¹⁰ An ñen ek Kawawaŋgalen zet ku manzemzikatindain ya naman egañ zet ikñañgat ñoktikñañgat etañ manzein an keyañ inmagen kopme in mkañin samti notn notn ku mpewep.

¹¹ In an dâsuki keboñ ke notn notn mpewep beme in myuñguñguñan ke mukulem mpewep.

¹² Zet sambe penañ tatnainañgut papiaen meluwañ mimiyet nâma ñep penañ ku bein keyepmti naman neñ nen negak inmagen kot indikti inmak zet zenâ zenâ mimiyet keñnan nâma ñep penañ bein.

¹³ Amdine sambe piyañ ingat indamukuip.

3 Zân

Zânañ zapat meluwañ ñen ewe kume sek tuk bein

Zapat meluwañ kapi Zânañegak kuye. An kapi Zisasiyañ namba indatim mayeengatnañ tungupmañ an Zân kapiyañ zezapat bukgen ombanik kuye. Papia ekñen kuye keyet kwilin kapigok: Zânañ Buñam Zapat kuyeen ma Zân ma Zân ma 3 Zânmak Kie Kienok.

Egañ an kwitnañ Gaiasiyet kumsaye. Zânañ an kapi zapat meluwañ mti same mmet an sek mobot Daiotepis zemkulumpepeyet nâmti meluwañ kapi kumsaye. Daiotepis an ke an damuñ mobotnañ penañ. Damuñ mulupmañ nânâñak mti dapmelañgemagengatnañ am notnañ Zângalen am mukup timbumuluñbien ekñen ke indamâti pasalen taindemeyepmti Gaias zemâtâtât zet msamti zemesewatpemtî zapat meluwañ kapi kumsaye.

Zet ñotekñañ temañ kapigogañ Zân zapat meluwañ keñañ talip:

1-8 Gaiasiyet zemesewati zemgwatnañ mpeye

9-10 Daiotepis zemkulumpepeñañ

11 Zemgwatnañ zet

12 Demitiasiyelen mama mimi dolakñañ ekti mâbep

13-14 Zemdelañ zenze zet

¹ Neñ ingalen an ñeñañin ya Gaias gâgât tikñañ nâmgemti gogot mamgayapgapmti zapat meluwañ kapi kumti gayap.

² Nâgât notn penañ, geñ Zisasmak tususundi ma ekmak zenâ zenâ dolakñañ penañ matazingapm neñ Kawawañgat dunduma geñmagen sek zawat kumbemgawe mme kwitnañ kwitnañ dolakñañ sambeyañ geñmagen wembe.

³ Geñ zet penañ ñotekñañ ñep mmamti mañgawepunik keyet zapadi am notnne ekñenañ kot zeme nâma keññ dolakñañ penañ beye.

⁴ Nemban geñ ma nodine in zet penañ ñotekñañ keyelen set mamâpmlip zet ke nâmti keññ oloñen omba penañ manâyañ.*

⁵ Notn, geñ nâmkîñpepemak nodine mukulem mamimindenik am sokñañ kapiyetnañ etañ yek. Kawawañgalen mulup am notnañ beñangatnañ ekñenañ kopme kegogak mukulem mamimindanik. Kegok ke dolakñañ penañ mamnik.

⁶ Am ekñenañ gogot mimindi dolakñañ ya dapmelañge ñenañ yañdi zem-sokbeme ekñenañ gâgât nâme mobotnañ beye. Keyepm geñ Kawawañgalen mulup an notnañ ekñenañ selen mebegalen indamukulem mane mebep. Kegok mmane dolakñañ penañ nâmgewap.

⁷ Ekñenañ Zisasiyet zet zapatnañ zemkawañ bembeyet mulupmañ am msat palen kapi mamti mandiindome manâip. Ke ekñenañ, “Muluwinangat tosañañ kogok nda,” kok ku zenzeyelen.

⁸ Keyepmti nin am ekñen keboñ indamukulem mti bandim mimindemti nin mulup keyet toñañnok bemti nsakwep zet ke mpalakñañ bembeyet zemndendeñañ.

⁹ Neñ dapmelañge ekñengat zet zapat meluwañ notnañ kuwan yañgut Daiotepis ek ikñañ amobotnañ kwesâtgat nâmti zetn manzementalazin.

¹⁰ Keyepmti neñ koti mama mimiñañ zigok mamain keyet yañañ msokbewap. Egañ ningat dâsuki penañ zemti manzementalatndein yañgut ke etañ

* **1:4:** Wa ke ikñañgat nembanañe penañ keyet ku zein. Ke am Kilais nâmkîñpemtî maip ekñenañ Kawawañgat nemunambañene mambeip ekñengat nâmti zeye.

yek. Egan am nâmkîpépemak notnne ekñenaj am kup notnaj kopme ikñaj timbumululuñpiñ tapme am notnaj ekñenaj timbumuluñ indame, kekok ku mimiyez zemkulumindemti am mukup dapmelañge notnaj ekñengalen zet nânâyelen mme egan zupman maindamâzin.

¹¹ Notn, geñ an keyaj mama mimi bekanaj ñen mme ekti sepem keyak ku mâti mbanik. Geñ naman mama mimi dolakñaj mâti mbanik. An ñen mama mimi dolakñaj mbe egat Kawawanmak tususu dolakñaj mamain kekok bewe. Ma an ñenaj bekanaj mti mambe beme egan Kawawan ku nâmkîpéin kekok zenzeyelen.

Demitias egat nâmpeme dolakñaj penaj beye

¹² Demitias egat am sambe ekñenaj nâme dolakñaj mambein. Ma Kawawanhalen zet penaj ñotekñaj yanajaj kekokat zemkawan mambein. Neñ ma mulup an notnne nin kekokat zetnaj zeme nâmann ñep penaj mambein. Ya nin zet penaj manzenup ke manânik.

¹³ Zet zenzeyelen sambe penaj tazin yangut zet ke papiaen kukuyet nâma ñep penaj ku bein.

¹⁴ Neñ sakwep penaj geñmagen kot gikti nit nsakwep zenâ zenâ mimiye-len nâyap.

¹⁵ Kawawanhalen keñ sewakñaj geñmak wemti tabe. Nodine pi taliwen ekñenaj gâgât nâpeñ mamaip. Ningat notnne ke taliwen ke giti indamukuwanik.

Zudas

Zudas egan zapat meluwan kapi kuye

Zapat meluwan kapi Zudasian kuye. An kapi Zemsiyet notnan isiknan. Zems egan Zelusalem am namkinpepenmak mambien ekngalen an damun. Zemsimak Zudas eget Zisasiyet meni Janet (Matiyu 13:55; Mak 6:3). Zudasian zapat meluwan kapi apalak kuye. Glik ma Zuda amgat temakwep kumindayepmti eksese mti mamayelen.

Zet zapat meluwan kapiyet kejan tazinen am namkinpepenmak indamukulem mimindeme zet nen yungunungunamagan ekngat tunguwinanen kwapme sekwep kume totogalen zemgwanan zet kumindaye. Kawawan namkinpenup keyan zematat papianok beme yom mmambe tapmanup yangut ke met zikat samanti mama kanzizit nep aikgalen kogok zemyunguwan. Zemgwanan kebon ma zet notnan am namkinpepenin nep mukulem mindendeyelen namti kumindaye.

Zet noteknan teman kapigogan Zudas zapat meluwan kejan talip:

1-2 Mukuku zet ma zemsesewat zet

3-4 Kulekikiyan tasokbeme zapat meluwan kapi kukanan

5-16 An zemyungu yungu ekngalen zet mutu mutuyet ekseseyelen

17-23 Am namkinpepeninagan zemolimindendan

24-25 Zet zemdalan zenenan

¹ Apme nejan Zudas Zisas Kilaisiyelen mulup an ma Zemsiyet meni Janet. Yan nejan zet zapat meluwan kapi Kawawanan am indakumtetiye ma Kawawan Biwanan iknan in gogot mimindeme Zisas Kilais egan maindikdamun min ingat kumindayap.

² Kegogapmti Kawawanagan angalan gogot ma kejan sewakanan ma gogotnan inmagen bemisiksikanmak weweyet namti mandunduyap.

Zet Zapat Dolakanan Penan zemyungunungu an ekngat eksewep

³ Notne penan, nejan inmagen zet zapat meluwan nenan in ma nejan ningalen namkinpepeyet yanjan Zisas Kilaisian ningat yomgapmti gakiye mananup keyet kumindasagat mneti pemaweme naman zet kapi notkinnan namkawan bemtiyepm inmagen sakwep zemsokbemindandayelengapmti kumindasowap. Kawawanagan zet katnan penan in kukanan indadan e zet penan ilak ke. Kogogapmti egalen zelen in ekmak tsum mamayelen zematat sambe tazin ke ingat namkinpepenin mkalinan bem-beyelengat zet wendanben zemti tabep. Zet ke namkinpepenin mkalinan bemti weyan mamayelen golan zet kegok kumindayap.

⁴ An notnan Kawawanat ku manamkinpeip eknen keyan buzak ingat tunguwinan kobienan mamaip, eknen ke in ku indikmatâbien. Eknen keyelen mzikat indanda kapigok set tazin. Kawawanagan kejan taletnanat manzemyungumti zemgulu gilik mamip, "Kawawanagan kejan taletnan tazingapmti yom nep mseip," zeme in yom mamip. Ma Amobotnanan Zisas Kilais winde sambeyet tonan ek manzemkandatpeip. Kogogapm kan tipman baenen golan zenze an eknenan Kawawanan an eknen set kilejan mama eknenan zet kabon kapi zewep namtiyepm dopmanin bekanan mutumindasagat namti zeme kuwien.

⁵ In zet kapi namtalip keyegak nejan ewe zema in keyet otâit. Amobotnanan Kawawanan ewenan Israel am mulup katikanan Izip msalen mame Kawawanan indamukulem mme Izip msat ke katikpemtî mebien. Yangut

keyet palañanen am notnañ ekñen Kawawañgalen zetnañ kuluwiengapmti indawalet mâge.

⁶ Âpme in ensel ekñen Kawawañgalen zetnañ kulumti ek sebempepeyelen mme Kawawañgalen mundumen ke Kawawañañ âtâtindeme kwatobien keyet nâmtalip. Topme Kawawañañ selin belin zamti mundumin tambusosogen zemindeyeyañ ke etañ ke matalip. Yan bamgat zemdelañ zenze kanen Kawawañañ ekñen zemindondoyet zapat zemindeyeyañ talip.

⁷ Ma in itnañañ tipman baenen mka temañ zut Sodom ma Gomola ma mka ñande sokñan sokñan tapmebien ekñen keyelen zet zapat ke otnâit. Ekñenañ anañ anañ ilinak set kilenñ mulup mbien ma imbi imbiyañ ilinak set kilenñ mimiyeleñ nâmtikñañ penañ mti bekañañ ke mkwabien. Kegok mamme Kawawañañ am ma mka temañ ekñen ke yominañgat dopmañ tewañ indabume delañ zemâge. Keyañ ningat piliñ bein ma teziñ kwesiñ kwesiñ manzin keyet keñan ayomtoñañ dopmañin ke indeme towebep.

⁸ Âpme sakam kegogak an ekñen keyañ ki kimbemti ilinañgalen ñoktik ke bandim mti otnâmti set kilenñ mulup mti sekñin mawalelip. Ekñenañ Kawawañgalen windeyete zentalati ensel dolakñañ ekñengat mtotindemti zet bekañañ manzeip.

⁹ Yanğut eweñañ penañ ensel dolakñañ ekñengalen ñeñañin kwitnañ Maikel ekmak Sadañmak Mosesiyet sekñañ gakikiñañgat msalen kapi mdândâmti zet mmot mtot mbun. Yan mbunañ yek beme ensel Maikel egañ Sadañ zet mtopemti zenzeyete nâme ñep ku beme pigok etañ dunduye, “Amobotnañ Kawawañañ iknãñ dopmañ mutumgawe.” Egañ zeye keyet katañ ekñenañ ku tapmip.

¹⁰ Âpme set kilenñ an ekñen keyañ zet yañañ ku nâmâtâlíp keyet ekñenañ zet belakñañ penañ manâip. Keyañgut an ekñen keyañ tam boyañ sekñinañgat tikñañ nâmti mamâlíp keyet katañ ekñenañ ilinañgat sekñinañgalen kwitnañ kwitnañgat nânâ etañ mamâlíp. Kegok mti ilinañgat keñin ma sekñin mawalelip.

¹¹ Wakae! An ekñen sindem omba penañ tiwep. Ekñen keyañ an ñen kwitnañ Kein egalen mama mimi mamâlíp. An ñen kwitnañ Balaam egalen mama mimi mâti mânep mandam titiyelen mulup kwitnañ kwitnañ bekañañ mam mâlip. Ma sakam kegogak an kwitnañ Kola ek ma mañgeñañe ekñenañ Kawawañgat zet bamset zeme indawalege. An ekñen kemagen Kawawañgalen ñenzinziñ ekñengat palen timtapme tapmaip.

¹² Âpme am nâmkinpepeninmak in tu meuñin timbum ondekti Amobotnañgat keñ oloñen tatnime set kilenñ an ekñen keyañ inmagen koti meu ilinsakwep tatníp. Keyañ ingalen tototalin ke mme mgasik tabein. Mti keyet ekñenañ sakambuk ku mamip. Ekñenañ ilinañgat an damuñ manzeip keyañgut dapmelañgeñine ku maindikdamuñ mip. An ekñen keyet yañin zanza sopmañ tâgâyañ kumbume pelelañ mekopme mawañ ku makozin keboñ. Ma ekñen ke tep katnañ kananen ku maelikme selume memuñañ penañ mambein keboñ.

¹³ Ma an ekñen keyet mama mimiñin nembu mamañ temañañ kwati mpulup pulup kaputimti gambibigen mopmayaloñzin keboñ. Ma ekñengalen mama mimiñin sakambukñañmak mamip ke nembu mamañ zawak salañ kalak kalak mamin keboñ. Ma an ekñen ke wenzimañ mundumañ katikpemti belakñañ mepmatazin keboñ. Ma an ekñen ke Kawawañañ tambusosok gimbikñañ keñan mamayet zapat ombempeye keyet tabep.

14 Âpme Adam ekmagengatnaŋ am sokbemkwatnepeme sek 7 beme an kwitnaŋ Inok egaŋ sokbeye. Egaŋ an ekŋen keyet ma am notnaŋ keboŋgat golaŋ zenze an keyaŋ zet kapigok zeye, “Egit! Amobotnaŋ ek enselġane teŋ sambe sopmaŋ ekŋenmak koti

15 am sambe zemindomti am yomtonŋ ekŋen egat ku manâmkiŋpemi mulup bekaŋaŋ am notnaŋmagen mamip ma zet kwitnaŋ kwitnaŋ bekaŋaŋ Kawawaŋ egat manzementalip am ekŋen keboŋ ke dopmaŋin bekaŋaŋ penaŋ egaŋ mutumindawe.”

16 Âpme an ekŋen ke âŋ zelinbeŋ ma am notnaŋgat nâmbekam bembe mamip. Mti ilinaŋgalen mama mimi bekaŋaŋ ke mamâlip ma ilinaŋgat sek mobot zet zemti zet kelakŋaŋ mimindame ekŋengat kwizet buŋamin mmobotgat mamip.

Bimbim zet

17 Yaŋgut notnne, in Amobotnaŋ Zisas Kilaisiyelen mulup anene mamti egalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ zempalakŋaŋ bembeyelen nâmti ombemindeye ekŋenaŋ zet tipman baenen kwitnaŋ kwitnaŋ bam sokbembeyet diindowienen ke otnâit!

18 Ekŋenaŋ ingat kapigok zewien, “Kan Zisas Kilaisiyelen kokotnaŋgalen kan bududuk beme am Kawawaŋgat ku manâmkiŋpeip ekŋen keyaŋ ingat zet mtotindende zet diindowep ma an ekŋen keyaŋ ilinaŋgalen mama mimi bekaŋaŋ mamâlip.”

19 Ma ekŋen keyaŋ am maŋge makalaŋindeip ma ekŋen Kawawaŋgalen Emetak Teŋaŋ ku maindikdamuŋ min. Sekgalen tikŋaŋaŋ etaŋ maindikdamuŋ min.

20 Yaŋgut notnne, in nâmkiŋpepeŋin esemteŋ taindain keyet dukŋaŋ imtati kwitnaŋ kwitnaŋ pembeŋaŋ akumbembeyet mti nâmkiŋpepeen semembep. In Emetak Teŋaŋ nânâ indame egalen nânâ mâti mandundumambep.

21 Ma in Kawawaŋgalen gogotnaŋ kandaŋaŋ mamti ku bankumpewep. Kegok mti kan delaŋ zenzeyet damuŋ tapme Amobotnaŋ Zisas Kilais egaŋ ingat aŋgalaŋ gogot mimindamti mama kwesiŋ kwesiŋ ke indawe.

22 In am ekŋen nâmkiŋpepeŋin ku mamkatikbeip ekŋen keyet keŋ sewaŋaŋ palen indamambep.

23 Ma in am mama mimiŋin bekaŋaŋ mamip ekŋen teziŋ ŋandenŋ mesâipgat indamukulem mbep. Ma notnaŋ ekŋen bekaŋaŋ kilenŋ penaŋ mti mamaip in kembeŋ palen indamukulem mbewaŋgut eksemambe mbep mneti in indamandame in kogogak bekaŋaŋin keŋaŋ toti yommak bewepgat telenŋaŋ tati mbep.

Kawawaŋ olimpepeyelen zet

24 Neŋ Kawawaŋaŋ in ŋep kapigok mimindandayelen maotnâyap. Egaŋ in ŋep indamukulem mme yomen ku toindowe ma egaŋ kegogak ŋep indatimti mama kwesiŋ kwesiŋ busatnaŋmak iŋaŋgalen mundum keyet keŋaŋ moindewe. Ma egaŋ in Kilaisiyet pembeŋaŋgat mti in indikme myuŋguŋguŋinpiŋ beme olonen palen ekmak mambeb.

25 Kogogapmti nin Kawawaŋgat kwizet buŋamaŋ mwapene. Ek kwewetaŋ Kawawaŋ. Egaŋ Amobotnaŋ Zisas Kilais egalen gakikiŋaŋgapmti am nin yomengatnaŋ gilik zemti ndatiye. Ek Amobotnaŋ temaŋ ma ek kwitnaŋ kwitnaŋ sambe keyet toŋaŋ ma ek windenŋaŋ temaŋaŋ eweŋaŋ baen takwage yaŋ alak takwazin yaŋ ewe tapmobe! Ke penaŋ.

Kie Kienok

Zisas Kilaisiyan kwitnan kwitnan bangat sokbewe ke kie kienok Zân zikat same ege

Kwitnan kwitnan enzililiyan msokbembeyelen zet kapi Zânan mka katiknan Patmos tati kuye. Egan Zisasiyelen nemba kekok manje ma Zebediyet nemunan (Matiyu 10:2). Zân am sambe penanan nâmpeip. Eknen dapmelaŋge 7 Esia msalen talip eknen kekok egan nâmindein. Zân ek an nâmkinpepenan teman ma Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolaknan Penan kejanen mkatiknan bemti mamain ke am sambeyan nâmtalip. Kwit Kie Kienok keyet yanŋan kapigok, kwitnan kwitnan enzililiyan msokbembenan.

Egan mka katiknan Patmos msat nembu tungupman ke tati kwitnan kwitnan bangat sokbewe kapi kie kienok ekmâge. Egan ekme Sadaŋgalen winde kwage yanŋut bam penan Kawawaŋgalen windeyan mobotnan penan bemtati kume tomâpme delaŋ zemâpme Kawawaŋan etaŋ windeyanben bemti tati mobe kekok ege. Zânan am golaŋin time tapmenŋut nuknan sambe ke sokbemosâpm. Nuknan ke zet esemten penan kekok kekok sokbewe penan ku zeye. Egan zet myambu zenze zet omba penan zeye. Mneti kasaŋine eknenan nâwepmagen zemti set kekok kuye.

Zet noteknan teman kapigogan kie kienok kapiyet kejan talip:

1:1-8 Zemâtâtât zet

1:9-20 Zisasiyan dapmelaŋge 7 eknenŋat tunguwinan mamain

2-3 Notn zapat meluwan dapmelaŋge 7 eknenŋat kumindaye

4-5 Amobotnan mundum tototalen tazinmak Kawawaŋgalen zet muŋgunŋan ma Sipsipgat Nemunan

6 Gwede 7

7 Kawawaŋ zemolimpepenanŋalen zet

8:1-11:19 Kawawaŋgalen lumun 7 enselaŋ kumbuwegalen zet

12-14 Kwitnan kwitnan nep bemâpme timkalalaŋgalen kanan

15-16 Kawawaŋgalen batikondo teman 7

17:1-20:10 Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolaknan Penanŋat kasa makup eknen Kawawaŋan indawalesâpm

20:11-15 Dopman mututu kanan

21:1-22:5 Kawawaŋan kululuŋ msat ma Zelusalem alaknan weyaŋsâpm

22:6-21 Zet zemdelaŋ zenzenan

¹ Papi kapi kan belaknik kapiyet kejanen kwitnan kwitnan penan sokbesâpm keyet zapatnan am Kawawaŋ nâmkinpemti msalen mamaip eknenŋat zemsokbemindandayet Kawawaŋan Zisas Kilaisiyet zeme naman Zisas Kilaisiyan enselnaŋ kululuŋengatnan peme Zân Zisas Kilaisiyelen sisiliŋ an ekmagen toti zemzikat saye.

² Zikat same Zânan kwitnan kwitnan eknâm mge keyet ma Kawawaŋgalen zelen kwitnan kwitnan bangat sokbesâpm ke eknâm mge ma Zisas Kilaisiyelen zet zapat penan zemkawaŋ beye eknen ke papien kume towege.

³ Mme am eknen zet kapi mamakuiwan kejin dolaknan bek ma am eknenan zet kapi nâmti mangawepuip kejin dolaknan talit eneyet kan bududuk beme meluwan papi kapiyet kejan kukuŋan ke ilak sokbesâpm.

Zânan dapmelaŋge 7 eknenŋat zapat meluwan kumindaye

4-5 Neŋ dapmelaŋge 7 Esia msalen talip ingat meluwaŋ pigok kumin-dayap: Kawawaŋ eweŋan baen takwageyaŋ alak tapmain ya ewe tap-mobe. Âpme Kawawaŋ ek ma Emetak Teŋaŋ mulupmaŋ katnaŋ 7 mamm keyaŋ Kawawaŋaŋ mundum totatatnaŋ matazinen kemagen egaŋ sokŋan matazin. Ma Zisas Kilaisiyelen zetnaŋ amnaŋ ŋep mkipmaŋ bembeyelen ma egaŋ gakikiengatnaŋ kukŋaŋgat wati mama kanzizitgalen sek ke tiye yaŋ alak pigogat msat sambeyelen amobotnaŋ sambeyet Amobotnaŋin maŋgeyaŋ main. Ya ekŋen tuk keyaŋ dapmelaŋge 7 in keŋ taolet ma keŋ sewakŋaŋ indawep keyet neŋ mandunduyap.

Zisas Kilaisiyaŋ ningat gogot mti gakimti sipmaŋ mulage keyepm ningalen yom peme mege.

6 Kegok mti Zisas Kilaisiyaŋ nin mme am dundundueset indamukulem mimiyeleŋ mulup nsakwep mti Kawawaŋ Bipm sesewatpenup. Kame Zisas Kilais sesewatsane; egaŋ kwesiŋ kwesiŋ damuŋ mulupmaŋ windeŋaŋben penaŋ mamm. Ke penaŋ.

7 “Nâit, ek zanza paleset kopme am sambe zikalin ekmagen ekme mesâpm. Ke am tewen kuwienaŋ keggok eksâbip. Mti am sambe msat ŋen msat ŋen mamaip ekŋenaŋ egat si kemberŋ mbep.” *(Daniel 7:13; Zekaraia 12:10)*

Penaŋ sokbesâpm. Ke penaŋ.

8 Amobotnaŋ Kawawaŋaŋ windeŋaŋmak egaŋ zeye, “Neŋ kwitnaŋ kwitnaŋ sambeyet toŋaŋ ma kwitnaŋ kwitnaŋ sambe nen maekdamuŋ miyap ma neŋ eweŋan takwabanaŋ alak tapmayawaŋ ya ewe tapmobap.”

Zânaŋ Kilais ege

9 Zân neŋ Amobotnaŋmagen ingat nolingapmti sisipeŋpeŋ nsakwep mamindaip ma nsakwep Kawawaŋgalen damuŋ katnanen mama keyet keŋanen nâmisim tatnup. Naman neŋ Kawawaŋgalen zet zemkawaŋ bewan ma Zisas zet penaŋ mkoge ke zemsokbema kasa ekŋenaŋ neŋ Patmos msat nembu tuŋgupanen mka katikŋan neme taban.

10 Ke tapmopma Sonda ŋengat Kawawaŋgalen Emetak Teŋaŋ keŋnan bemisikme zet ŋandaŋaŋ temaŋ sepemaŋ lumun nembonŋ bamnaset kume nâmban.

11 Nâma zeye, “Geŋ papiaen kwitnaŋ kwitnaŋ zikat gasowawen keyet meluwaŋ kumti dapmelaŋge 7 mka temaŋ ekŋen kapiyet bemane mebe. Epesa ma Samilina ma Pelegamam ma Taitala ma Salidisa ma Piladelpia ma Laodosia mka temaŋ ekŋen keyet.”

12 Âpme neŋ an zet zeye ke eksâgât gilik zemti ekma lam 7 goliyaŋ weyayaŋaŋ ke onzempepeŋaŋgat

13 busatnaŋin sutnateman an ŋen Angat Nemuŋaŋ nembonŋ. Egaŋ kâlâpmaŋ teepmaŋ miakti bitim nembonŋ goliyaŋ weyayaŋaŋ keyaŋ mam-sosoŋanen zamti tage.

14 Ma ŋokzupmaŋ satnaŋ kwalem zupmaŋ kebonŋ ma zikatnaŋ ilizuzut taŋam nembonŋ.

15 Ma setnaŋ sokŋaŋmak penaŋ galas peyak peyak mam kebonŋ. Ma zet ŋandaŋaŋ temaŋ tu saŋsaŋ bimaŋ maoingalen kwisakŋaŋ kebonŋ.

16 Ma betnaŋ penaset wenzim 7 atam tage ma dembusekŋanen wanam teepmaŋ kukŋaŋ nembet nembet apum tage ma ŋenzimoseŋtaŋgalen busatnaŋ kasup tinsutnan maekzin kebonŋ.

17 Âpme neŋ ek ekti setnanen tokutumti gakikiŋanok wemban. Ya egaŋ betnaŋ penaŋaŋ neŋ natamti zeye, “Kiŋgapiŋ! Neŋ kwitnaŋ kwitnaŋ

yañbembenañ tapma sokbeyeyañ ewe delañ zenzenañ kogogak tapma kwitnañ kwitnañ delañ zemâbe.

¹⁸ Neñ mama toñañañ gakimti waban ya mamti mambap. Neñ zemdelañ zenzeyelen winde neñmak tazin ma teziñ ñandañ keñan mebegalen winde neñ nanañañ.

¹⁹ Ilakgat geñ kwitnañ kwitnañ eksâpmnik keyet meluwañ kusenik. Kwitnañ kwitnañ tazin ke alak kapi eksâpmnik ma bam kwabe keyelen eksokbesâpmnik ekñen ke kusenik.

²⁰ Ma bet penaset wenzim 7 ma lam 7 ekdak keyet yañañ kapi zema nâmbak: wenzim 7 ke dapmelañge 7 ekñengalen an damuñ 7 ma lam 7 ke dapmelañge 7 ilin.”

2

Dapmelañge Epesa mka temanen talip ekñengat Zânañ meluwañ kumin-daye

¹ Âpme Kilaisiyañ nâgât kapigok zeye, “Dapmelañge Epesa mka temanen talip ekñengalen an damuñgat ma ilinañgat zet papiaen pigok kumti bemane melak: ‘Betn penaset wenzim 7 mmamti lam 7 golan mimiñañ keyet tuñgupman mebe kokot mamiap neñ zet kapigok zesowap,

² Neñ mama mimiñinañgalen yañañ ñep nâyap ma neñ in ammagen muluwin temañ mbien ma ammagen sewak sewak mambien ke neñ ñep nâyap. Ma in am bekañañ yominmak indikpenpen mimindeme ingat tuñguwinanen ku talip. Ma in an ekñen Kawawañgalen zet zapat dolakñañ zet zikat indanda penañ manzeip ekñen keyet mama mimiñinañgat yañin msokbemindikbienen ekñen zet zikat indanda penañ yek. Ma in indiksokbewienen ekñen an dâsukitoñ etañ.

³ In neñmak tusuwien keyepmti sek sindem nâmisimatip keyañgut in epumti sewak sewak mulup giñgiñ mamip.

⁴ Yañgut neñ ingalen nukñañin kapigok mtati ingat oloñen ku mamiap.

⁵ Nâip, itnañañ in nâgât igagen indembeye yañgut alak pigogat yek. Keyepmti in yominangatnañ keñin ku gilik zewep beme neñ koti ingat dapmelañge dolakñañ ku nâmindewap.

⁶ Yañgut mama mimiñin kapiyañ dolakñañ bein. In Nikolaiten am ekñengalen mama mimiñin bekañgalen set ke in sekañgañ manâmindeip. In ekñengalen mama mimi bekañañ neñ sekañgañ manâyapnok in kekok manâip. Ke pembenañ.

⁷ In wakñin bemti nâlen Emetak Teñañ nâgât zet zeme neñ dapmelañgenne ekñengat zeyap ke in nâit. Am ñenañ nâmkijpepe neñmagen atam tati bekañgalen winde ke kume tobe beme egañ Kawawañgalen muluwen tep katnañ mama maindain ke neñ ñep nâmpema nimti kwesiñ kwesiñ mambe.’ ”

Dapmelañge Samilina mka temañ talip ekñengat Zânañ meluwañ kumin-daye

⁸ Âpme Kilaisiyañ nâgât kapigok zeye, “Dapmelañge Samilina mka temañ talip ekñengalen an damuñgat ma ilinañgat zet zapat meluwañ pigok kumti bemane melak. ‘Neñ kwitnañ kwitnañ sambeyet toñañ ma kwitnañ kwitnañ sambe nen maekdamuñ miyap ma neñ gakikiengatnan belak zemamaen kwaban.

⁹ Kawawañgalen zet zapat dolakñañgapmti in sisipenpen mimiñdawien ke nâyap. Ma in milawatmageset bekopsat matalip yañgut

nâmkijpepemageset in katikjan penan beip. Zuda am ekjenan in zemtalatindemti zet mobotnan mimindawep ke neñ nâyap. Ekjen keyet nâmkijpepenin penanmak yek; ekjen ke Sadangalen manje.

¹⁰ In sisipepenj ewe sokbemindawe keyet ku kingabep. Nâip, Sadañ ek ingat windenjin mim eegat nâmti eganj mulupmanj mti inmagengatnanj notnanj mka katikjan indewe. Âpme ingalen nukjanin ke msasa 10 kapi tabe. In nâmkijpemnepenj mamambegapmti indome gakiwep beme nâmkijpepeninanjat tosanjanj mama kanzizit tiwep.

¹¹ In wakjin bemti nâlen Emetak Tenjanj nâgât zet zeme neñ dapmelangenne ekjenjat zeyap ke in nâit. Am njenanj nâmkijpepe neñmagen atam tati bekananjalen winde ke kume tobe beme gakiki delanj zenzenepinj tezinj nandanen ke ku towebe.’ ”

Dapmelanje Pelegamam mka temanj talip ekjenjat Zânanj meluwanj kumindaye

¹² Âpme Kilaisiyanj nâgât kapigok zeye, “Dapmelanje Pelegamam mka temanj talip ekjenjalen an damunjat ma ilinanjat zet zapat meluwanj pigok kumti bemane melak. ‘Neñ wanam teepmanj kukjanj nembet nembet mtalap. Nâlen zetn kapi zesowap,

¹³ In mka temanen matalip keyet yanjanj neñ nep nâyap. Sadañ ek mka keyet amobotnanj bemti matazin keyanjut in nâgât kwizet buñam esemtenj mmambienen Antipas Kawawanjalanj zapat dolakjanj zemkawanj beme Kilaisiyanj nep mamkipmanj bein ek Sadangalen mka temanen ke kume gakiye. Âpme in kan keyet nâmkijpem nanayet meluwanj mti wisat ku mbien.

¹⁴ Âpme neñ kwitnanj kwitnanj notnanj mamip keyet keñ kwep ku mambeyap. Inmagen am notnanjanj an kwitnanj Balaamgalen zemzikat indanda ke mamkatik bemti matalip. Eganj an kwitnanj Balakgat zemzikat same Balakganj zemindeme Islael am ekjenanjanj nopiomgat meu wisikjanj sasanjanj ke nimti ma sek kilenj mama ke mâti yom aikbien kekok ekjenanjanj ewe tapmip.

¹⁵ Âpme sepem kegogagak inmagen am notnanjanj Nikolaiten ekjenjalen zemzikat indanda mamâlíp.

¹⁶ Keyepmti in yominangatnan keñin gilik zek! Yek bewe beme neñ inmagen sakwep koti am mama mimiñin kebonj mamaip ekjen ke zemdelanj zenzeyelen winde nananjjanj wanam teepmanj nembonj dembusekjanjanj kwati matazin keyanj ekjen indowe.

¹⁷ In wakjin bemti nâlen Emetak Tenjanj dapmelangenne ekjenjat zet zein ke nâit! Am njenanj nâmkijpepe neñmagen mamtati bekananjalen winde ke kume tobe beme an ke meu kululunjanalen ke nimbe. Ma neñ nanzanj satnanj* kwit alaknanjanj keyet palen tatatnanj ke sama atawe ke am njenanj meluwanj ke ku eknâambe ikjanj etanj nâambe.’ ”

Dapmelanje Taitala mka temanj talip ekjenjat Zânanj meluwanj kumindaye

¹⁸ Âpme Kilaisiyanj nâgât kapigok zeye, “Dapmelanje Taitala mka temanj talip ekjenjalen an damunjat ma ilinanjat zet zapat meluwanj pigok kumti bemane melak. ‘Meluwanj kapi neñ Kilais Kawawanjat Nemujanj nâlen. Ma nâgât zikatn tanjam nembonj ma setn soknanjanjmak balas zulupme peyak peyak mamm kebonj.

* 2:17: Nanzanj satnanj sawe keyanj mkawanj benen an keyet yomanj katikpewan.

19 Neŋ ingalen muluwinaŋgalen yaŋaŋ nâyaŋ. In gogot mamneip ma manâmkîŋpemneip ma nolin mamukulem mip keŋ sewakŋaŋ palen mamaip ma alak muluwin omba tapmip keyaŋ itnaŋaŋ ke sebempein.

20 Yaŋgut neŋ zet piyet keŋ kwep ku beyap eneyet in imbi Zesebel nâmpeme egaŋ ikŋaŋak neŋ golaŋ zenze imbi zemti nâlen mulup anne ekŋen zemzikat indamti bekanaset indatime toti ekŋenaŋ sek kilenŋalen mama mimi ke mâti meu nopiomgat sasaŋaŋ ke manip.

21 Neŋ egaŋ keŋaŋ yomengatnan gilik zenzeyelen kanaŋ bempewan yaŋgut egaŋ sek kilenŋ mamaŋaŋ ke ku peme tapme keŋaŋ ku gilik zeye.

22 Keyepmti mama mimiŋaŋ keyet dopmaŋ zawat sek sindem temaŋ tiwe. Ma am ŋenaŋ ekmak sek kilenŋ mamain egaŋ kegogagak dopmaŋ sek sindem mobotnaŋ penaŋ tiwe. Yaŋgut yomengatnan keŋin gilik zewe beme dopmaŋ ku tiwep.

23 Ma nemunambaŋane ekŋenmagen zawat temaŋ penaŋ pema koti mme gakimâbep. Kegok mma mka kataŋ nâmkîŋpepemak maŋge ekŋenaŋ nâmbep neŋ am ŋoktikŋinmak keŋin maegap. Neŋ in muluwinaŋgat tosaŋaŋ sepem igak igak indawap.

24 Mti Taitalayetnaŋ am notnaŋ in zemzikat indanda ke ku mammtalip ma in Sadaŋgalen mulup penaŋ ke ku mamkatik beip ingat kapigok zeyap, Neŋ mulup ŋen in ku tusumindawap.

25 Yaŋgut in ewe nâgât nâmkîŋpemti muluwin dolakŋaŋ mkwabien ke mâti atam kitik mtapmetne peme neŋ gilik zemkobap.

26 Am ŋenaŋ Sadaŋgalen windenaŋ ke kume topme nâlen zet zemkawaŋ bemindawan ke mkatik bemti tapmetnepeme delaŋ zenzenaŋ ek Kawawaŋaŋ winde same msat sambe kapi indikdamuŋ mbe.

27 “Âpme egaŋ am aen butnaŋaŋ amobotnaŋgalen toŋganok mtati indikdamuŋ mbe. Mti indawalebe ma kumsome isisikŋaŋ menzim tosinok zaliwep.” (Sam 2:9)

28 Âpme neŋ wenzim “Saputuŋ” matazin ke an ke sawap.

29 In wakŋin bemti nâlen Emetak Teŋaŋ nâgât zet zeme neŋ dapmelaŋgenne ekŋengat zet zeyap ke in nâit.’ ”

3

Dapmelaŋge Saldis mka temaŋ talip ekŋengat Zânaŋ meluwaŋ kumindaye

1 Âpme Kilaisiyaŋ nâgât kapigok zeye, “Dapmelaŋge Saldis mka temaŋ talip ekŋengalen an damuŋgat ma ilinaŋgat zet zapat meluwaŋ pigok kumti bemane melak. Zet kapi neŋmagengatnaŋ kozin. ‘Neŋ Kawawaŋgalen Emetak Teŋaŋ neŋmak mamti mulupmaŋ katnaŋ 7 mamm ma neŋ wenzim 7 mammtalap. Ma am ekŋenaŋ dapmelaŋge ingat muluwin dolakŋaŋ penaŋ mamip manâmindeip. Yaŋgut in Kawawaŋgalen ze zapat dolakŋaŋ ku mkawaŋ bemti mâbien. Neŋ ingalen mamaŋinaŋgat yaŋaŋ ke nâyaŋ kelak in am gakikîŋaŋnok maip.

2 Neŋ ingalen mama mimiŋin ekma Kilais mâbâgalen Kawawaŋaŋaŋ piliŋ bempeye keyet kataŋ ku bein. Keyepm in gakikîŋaŋnok maiwengatnaŋ wati mulup dolakŋaŋ windenaŋbeŋ neŋmagen mti kwitnaŋ dolakŋaŋ inmak taindain ke mkatik beit. Mti mama mimi dolakŋaŋ inmagen tazin bugan keyaŋ delaŋ zewemagengat. Neŋ ingalen muluwin Kawawaŋgat zikatnan esemteŋ penaŋ ku aikban.

3 In Kawawaŋgalen zet zapat dolakŋaŋ eweŋan baenen diindowien ke otnâit ma ke in gawepumti mambep. Kegok mti in yominangatnan keŋin

gilik zemti mamaen kwabep. Yek beme neŋ gilik zemti kambu titi an sepemnok ingalen kobap. Kan keyet in mulup mimipiŋ ma in nânâpiŋ tapme neŋ kobap.

⁴ Âpme Saldis mkaengatnaŋ am kwep kwep yom mimipiŋ maip in kâlâp satnaŋ indama miakti neŋmak mebep. In esemteŋ mambiengapmti neŋmak ŋep mambep.

⁵ An ŋenaŋ nâmkiŋpepe Kawawaŋmagen windenaŋ bem tabe beme egaŋ kâlâp satnaŋ munduŋbe. Ma neŋ kwilin mama kanzizitgalen papia tazin ke ku asekbap. Ma neŋ Bien ma enselŋaneyet zikalinan, “Ekŋen nâlen zapat,” ke sosok zemkawaŋ bewap.

⁶ In wakŋin bemti nâlen Emetak Teŋaŋ nâgât zet zeme neŋ dapmelanŋenne ekŋengat zeyap ke in nâit.’ ”

Dapmelanŋe Piladelpia mka temaŋ talip ekŋengat Zânaŋ meluwaŋ kumin-daye

⁷ Âpme Kilaisiyaŋ nâgât kapigok zeye, “Dapmelanŋe Piladelpia mka temaŋ talip ekŋengalen an damuŋgat ma ilinaŋgat zet papiaen pigok kumti bemane melak. ‘Neŋ teŋ toŋaŋ ma kwitnaŋ kwitnaŋ zema penaŋak masokbein. Ma neŋ winden sakamaŋ amobotnaŋ Dewitgalen nemboŋ. Ya am ŋenaŋ nâlen mulupmnaŋgat ŋep ku zemkululuyelen.

⁸ Neŋ ingalen muluwin ŋep nâmâtâlap. Ma neŋ nâyawen in winde isikŋaŋ bugan taindain yaŋgut in nâlen zetn gawepumti nâgât ku wasinewien. Neŋ mulup Kawawaŋgalen zet zapat dolakŋaŋ mkawaŋ bembeyelen omba penaŋ indawan ma am ŋenaŋ muluwin ke ku zemkuluye.

⁹ Nâip! Am dâsukitoŋ ekŋen Sadaŋgalen maŋge ekŋenaŋ ilinaŋgat Zuda am manzeiwaŋgut yek penaŋ. Neŋ ekŋen ke indatima inmagen sokŋaŋ koti ingat pedondom indawep. Mti in kapigok nâmâtâbep, neŋ dapmelanŋe ingat neŋ gogot mamiyap.

¹⁰ In nâlen zet ke gawepumti sisipeŋpeŋ mimindame in nâmisim tabien-gapmti sisipeŋpeŋ ma nukŋaŋ temaŋ msat kataŋ kwabeen kan keyet neŋ indikdamuŋ mma tetimaemae kanen windenaŋ beŋ bemti tabep.

¹¹ Âpme neŋ sakwep kosowapgat nâmkiŋpepe taindain ke weyaŋ ekdamuŋ mbep. Ma ŋenaŋ ingalen mama mimiŋinaŋgalen tosaŋaŋ kululuŋen tiwep ke ku mpewe.

¹² Am ŋenaŋ nâmkiŋpepe Kawawaŋmagen windenaŋ bem tabeen ke Kawawaŋ nnaŋgalen sesewat mkayelen tepumaŋ temaŋnok bein. Ma egaŋ mka ke ku katipewe; neŋ egat palen Kawawaŋ nnaŋgat kwitnaŋ kumpewap ma neŋ kegogak Kawawaŋ nnaŋgalen mka temaŋ kululuŋengatnaŋ kwatobe ke kwitnaŋ Zelusalem alakŋaŋ kuwap. Neŋ kegogagak egat palen kwitn alakŋaŋ kuwap.

¹³ In wakŋin bemti nâlen Emetak Teŋaŋ nâgât zet zeme neŋ dapmelanŋenne ekŋengat zet zeyap ke in nâit.’ ”

Dapmelanŋe Laodosia mka temaŋ talip ekŋengat Zânaŋ meluwaŋ kumin-daye

¹⁴ Âpme Kilaisiyaŋ nâgât kapigok zeye, “Dapmelanŋe Laodosia mka temaŋ talip ekŋengalen an damuŋgat ma ilinaŋgat zet zapat meluwaŋ pigok kumti bemane melak. ‘Neŋ zet, “Ke penaŋ” manzenup ke neŋ ma Kawawaŋgalen zet penaŋ manzemkawaŋ beyap. Ma neŋ amnaŋ maeknâmneip. Ma Kawawaŋaŋ msat kululuŋ yaŋbemti msokbeye keyet toŋaŋegak.

¹⁵ Neŋ ingalen muluwinaŋgalen yaŋaŋ ŋep nâyap. In nâmkîŋpepeŋinmak ku talip ma in nâmkîŋpepemagen keŋ zut talip. Keyet nâme pembenan bein keyepm neŋ ingat oloŋen ku miyap.

¹⁶ Inmagen nâmkîŋpepe kaliŋaŋ ku taindaye keyepmti neŋ zemindewap.

¹⁷ In ilinaŋgat pigok manzeip, “Nin milawatn omba penaŋ tatndain keyepm totatatn pembenan. Nin kwileki ŋengat ku matimatnup.” Kegok manzeip yaŋgut neŋ ingat kapigok zesowap, in ilinaŋgat yaŋin ku maekmâtâlîp. In am bekopsat. In ola olat palen mamaip ma zikalîn beŋaŋ ma talak mamaip.

¹⁸ Keyepmti neŋ pigok zemâtâtîndewi: In neŋmagen koti gol tewaŋ zime dolakŋaŋ penaŋ bembenaŋ ke kwitiit. Ma kâlâp teepmaŋ satnaŋ neŋmagen kwitimti munduŋme toti sekŋin sakambuginaŋ tazinen ke aŋgalaŋti tabe ma zikatgalen melesen ŋen neŋmagen kwitimti zikalînan kaputi zikalîn dolakŋaŋ ekmâtâbep. Kwitnaŋ kwitnaŋ ekŋen keboŋ keyaŋ am keŋin mukulem mme nâlen bewep.

¹⁹ Neŋ in notn mamimindeyap keyepm keŋ gilîk zemti yomin katipewep. Âk yek bewe beme indom musuwetîndewap.

²⁰ Nâip, neŋ sekekegen tati set tâŋtâŋ takuma am ŋenaŋ nâlen tâŋtâŋ ke nâmti kot set mâtâbe beme neŋ egalen mka keŋan tati tu meu nsakwep nîmbalup.

²¹ Am ŋenaŋ nâmkîŋpepe Kawawaŋmagen windenaŋbeŋ bemti tabeen neŋ ekŋen mundum totatat nenaŋgat solonan indema totabep. Neŋ kasa temanen ke windennbeŋ bemti tabangapmti in kegogak windebeŋ bemti tapme Bipmnaŋ Amobotnaŋgalen mundum ke neŋ name mundum totatat nenaŋgat solonan ke in indema totabep.

²² In wakŋin bemti nâlen Emetak Teŋaŋ nâgât zet zeme neŋ dapme-laŋgenne ekŋengat zet zeyap ke in nâit! ”

4

Zânaŋ Kawawaŋgalen mundum kululuŋen tazîn ke ege

¹ Neŋ kwitnaŋ kwitnaŋ ke eknâm mtîŋgut tati ekma kululuŋen sekekek ŋandemti tapme ekban. Âpme zet ŋen lumun kwisaknok nâma kegogak ewe sokbemti pigok dinoye, “Geŋ pien kwapmane gatati mamti kwitnaŋ kwitnaŋ bam sokbewe ke zemzikat gama eksenik.”

² Kegok zeme keyegak Kawawaŋgalen Emetak Teŋaŋ keŋŋ melen beŋen mme ekma kululuŋen Amobotnaŋgalen mundumaŋ keyet palen an ŋenaŋ totapme ekban.

³ An keyelen ŋenzimosetnaŋgalen sokŋaŋ nanaŋ kwilit zaspamak kalnelien nembon. Âpme Amobotnaŋgalen mundum totatat keyet tazinen bitimnatagaŋ tokwat bembuluŋti tage sek sepemaŋ nanaŋ dolakŋaŋ kwitnaŋ emelal nembon.

⁴ Ekma Amobotnaŋgalen mundum totatat keyet solonan mundum totatat 24 kapiyaŋ bembuluŋ tabien. Tapme ŋenaŋ bembe an 24yaŋ mundum keyet palen tokwa bembuluŋ totabien. An ekŋen ke kâlâwin satnaŋaŋ mundumti ŋokŋinanen elimiak goliyaŋ weyayaŋaŋ ke mundum tabien.

⁵ Amobotnaŋgalen mundum totatalen keyetnaŋ kululuŋ ambeyegaŋ tapmme taeknepema kululuŋ kwisak tembe kume nâmban. Ma egalen mundum totatat ŋenzimosetnaŋ ke ekma taŋam sokŋaŋ 7naŋ ziye. Taŋam ke Kawawaŋgalen Emetak Teŋ mulupmaŋ katnaŋ mam 7 keyaŋ ziye.

⁶ Âpme Amobotnangalen mundum totatat zikatnaset mundum ke ekma sanğa sonğa tu lemunañ temañ ma galas nemboñ beye.

Mme Amobotnangalen mundum totatalen ke ganzenañ ilindiñ ke kwitnañ mamañinmak songom nemboñ zulak zulak zikalın sambe nenzimoselinaset ma baminaneset nembet nembet ekmâtâtâtgalen ku olalatgalengapmti zikalın kegok tatındaye.

⁷ Songom ñeñañ tage ke laion nemboñ. Mme keyet bamanen makau apmañ nemboñ. Ma eget zut keyet bamidanen songom ñen nenzimoseñañ amgalen nemboñ. Mme songom delañ zenzeñañ ke muñtinañ mapâmain keboñ.

⁸ Songom zulak zulak ekñen kwep kwep ke pâwin sikis sikis zikalın sambe biselinaset ma mamsosoninaset taındaın. Tambu msat zet kapigok kwesiñ kwesiñ zepen matakwalip:

“Geñ An Tengt Tengalen toñañ. Geñ Amobotnañ Kawawañ windendibeñ.

Kawawañ geñ eweñañ tabanan, alak tapmanigañ ya bam tapmobañik.”

(Aizaya

6:3)

⁹ Âpme songom mamañinmak ekñenañ egañ ikñañgalen mundumanen ke kwesiñ kwesiñ tapmoti tatagalen keyet kwizet buñañ mwañ wisikñ zemti sesewat tapmsaip.

¹⁰ Kegok mme an ñeñañ bembe 24 ekñenañ egañ kwesiñ kwesiñ mamain keyet totatatnañ kandañan ke pedondomti sesewat tapmsaip. Ekñenañ bunduñin elimieyakñañmak ke sanñi egalen totatat kandañan bemti kapigok zeip,

¹¹ “Geñ ningalen Amobotnañ ma ningalen Kawawañ! Gâgât kwizet buñañdi mwañgenup ma windendi temañgat wisikñ nâmgenuñ. Geñ kwitnañ kwitnañ sambe ke msokbemañe mamañinmak sokbewien.”

5

Sipsip Nemañañ papia muñgunğañ Kawawañañ same mge

¹ Âpme neñ ekma an ñenañ Amobotnangalen mundum totatalen papia muñgunğañ betnañ penaset mtañme ekban. Papia keyet palen meluwañ nembet nembet kumpepeñañ tapme ekban. Mme papia setnañ kwep palen keyet palen gwede 7 kapiyañ piliñ amnañ keñañ ku eegalen bumilikpepeñañ.

² Neñ ekma ensel windenañbeñ yañkwesisi ñen kwizet palen kapigok kuye, “An teñ penañ kwiyañ ñep gwedem papiaen milikpepeñañ kapi mâtâpempti papia ñep mendesinak?”

³ Yañgut an ñen kululuñengatnañ ma msat katanñ taliwen kapiyetnañ ma msat kandañan maip ekñen kemakgatnañ an ñenañ gwedem papiaen bumilikpepeñañ ke mâtâpempti keñañ eegalen ke an ñen ku tage

⁴ keyepm neñ si temañ suwan.

⁵ Âpme an ñeñañ bembe ñenañ nâgât kapigok zeye, “Si susupiñ! Ekbak, Laion ek Zudayelen mañgeengatnañ ma Dewitgalen alikñañ ñenañ kasa temanen ke an aumti kasañaneyelen windeniñ mtoindeyeyepmti egañ gwede 7 papiaen bumilikpepeñañ ke ñep mâtâpewe.”

⁶ Âpme Amobotnangalen mundum totatalen kwitnañ kwitnañ mamañinmak songom nemboñ zulak zulak ma an ñeñañ bembe ekñengat tuñguwinanen neñ ekma Sipsip kume gakimti wageyelen gwilim zemañmak dendañ tapme ekban. Eget zegalipmañ 7 ma zikatnañ 7 keyañ

Kawawangalen Emetak msat katan indeme toti mebe kokot mti muluwin katnan 7 mamip ke mbien.

⁷ Kegok sokbeme Sipsiwan Amobotnangalen mundum totatalen ke meti betnan penaset papia mungungunan ke mge.

⁸ Kok ke mme kwitnan kwitnan mamañinmak songom nembon zulak zulak eknen ma am nenan bembe 24 Sipsipgat kandan pedondom sawien. Eknen kwep kwewan gita teman nembon ma bati goliyan weyayanen kejanen tu sesiknan dolaknanmak atamti egat kandan pedondom sawien. Kwitnan kwitnan belinan atamti pedondowien eknen ke Kawawangalen am ekjengalen dundundu.

⁹ Kok mti silik alaknan kapigok kuwien,
 “Geñ gwede papia mungungunan palen tazin eknen ke nep mâtâpepeyelen keyepmti gâgât nâmann mobotnan bein. Geñ am eknenan gome gakiwanan keyepm am yanin igak igak ma am zelin nande igak igak ma am sek sepemin igak igak ma msalin igak igak tapmelip katan Kawawangat zapat gakimti sipdan indakwitimti indabanan.

¹⁰ Geñ nin mmane amdine ekjengat tunguwinan mamti dundundu ma sesewat mulup mimiyelen kwati msat sambe ekdamun mbanup.”

¹¹ Âpme ewe ekma ensel sambe sopman penanan Sipsiwan Kawawang iknanngalen munduman totage ma kwitnan kwitnan mamañinmak songom nembon zulak zulak ke ma nenan bembe an eknen ensel eknen keyan indabembulunnti dendan tapme ekma

¹² silik omba kapigok kume nâmban,
 “Sipsip Nembanan, Geñ damun mimiyelen windendi igagen tagaen ma kwitnan kwitnan polak polak wem gain ma nânândi teman ma sebet susuk ku mamnik, ma kwizet bunamdi teman penan ma kwidi mwawagalen ma zemesewatgengeyelen. Ya amgapm gome gakiwanan keyepm nin sesewatgenup. Geñ An Ten.”

¹³ Âpme neñ eknâma Kawawang kwitnan kwitnan sambe mamañinmak msokbembenan kululun ma msat palen ma msat kejan ma nembu kejan ma msat katan eknenan silik kapigok kuwien,

“Geñ Kawawangapm gitangalen mundum totatalen totadik ma genmak Sipsip Nembanan igat sesewatidanup. Kwizet bunamit mmot idenup ma windenit igagen keyan kwesiñ kwesiñ tapmobe.”

¹⁴ Kegok sokbeme kwitnan kwitnan eknen mamañinmak songom nembon zulak zulak keyan zewien, “E penan!” Eknenan kegok zeme an nenan bembe eknenan egegat kandanidan pedondom idamti eget sesewatidawien.

6

Sipsip Nembananan gwede 7 eknen ke mâtât mâge

¹ Âpme neñ eknâma Sipsip Nembananan gwede 7 keyet kejanen kwep mâtâpeme ke eknepema kwitnan kwitnan mamañinmak songom nembon zulak zulak eknenmagengatnan kwewan zetnan kululun kwisaknok kumti zeye, “Geñ pien kot!”

² Kegok sokbeme neñ ekti ewe weyan ekma âs satnanen an nenan totati timbiyan betnanen atamti amobotnangalen bundun goliyan weyayanen same mundunge. Same âsiyan palen totati kasa kuku an nenan kasa kumti kasanene indomdelan zemti metnak keyet katnan motati mege.

³ Âpme Sipsip Nembananan gwede nen mâtâpeme neñ nâma kwitnan kwitnan mamañinmak songom nembon nenan kapigok zeye, “Kot!”

⁴ Kegok zeme âs nen naman penanan kosokbeye. An âs palen tage ke kasa msat katan kukuyelen ke winde sasanan keyepm anan ilin ilinak aumsomti gakim temebegalen. Ek wanam teepman sasanan.

⁵ Âpme naman keyegak Sipsip Nembananan gwede tuk ke mâtâpeme nen nâma kwitnan kwitnan mamañinmak songom nembon tuk egan kapigok zeye, “Kot!” Zeme nen taekma âs sopmanan kosokbeye. Mme an duknan gwaen tage ek skel betnanan mti tage keyan mkawan beinen meuyet kamber temañ sokbesâpm.

⁶ Kegok kwapme kwitnan kwitnan mamañinmak songom nembon zulak zulak ekngat tunjuwinan an zet nandenok sokbemti pigok zeme nâmban, “Plawa wilañ weyayan nukanan kilo kwep e msasa kwepgat an peme wewenagan tosan ma plawa baliyan weyayan nukanan kilo tuk e msasa kwepgat an peme wewenagan tosan. Kogok mti olip tep ma wain tek muluwen ke walelepin!”

⁷ Âpme naman keyegak Sipsip Nembananan gwede 4 ke mâtâpeme nen nâma kwitnan kwitnan mamañinmak songom nembon 4 egan kapigok zeye, “Kot!”

⁸ Mme nen taekma âs nen seknan alanan piyan kosokbeye. An âs duknan gwaen tage ek kwitnan “Gakiki.” Ma gakikinan ekngalen mundum tonan keyan egat baman âs kwepgat duknan moti tabun. Kawawan an zut âs palen tabunen ke msat palen toti kwitnan kwitnan sokbesâpm kapiyelen idaye. Kwitnan kwitnan ke kapi: Msalen amnan ilinak kasa kasa mti aumti gakiwep ma meuyet kamber tati gakikiyelen ma zawat bekanan mti gakikiyelen ma songom zupman kuknanben temanan am indawalepme gakikiyelen winde keyelen idaye. Kwitnan kwitnan keyan am manje kwep indawalepme gakiwep. Âpme manje tujan belak tabep.

⁹ Âpme naman keyegak Sipsip Nembananan gwede 5 ke mâtâpeme ekma sisak kandan am Kawawan galen zezapat dolakan zemi Kilaismagen nâmkipepen katikan tapme indome gakiwien eknen tapme indikban.

¹⁰ Mme eknen kwizet omba kapigok kuwien, “Amobotnan, windendi igagen. Geñ tej tonan ma penagan tonan. Nin gâgât damun zigok ewe tapmann geñ koti am eknen msalen kapi nin ndondonngat zemindomti ma dopman mutumindawanik?”

¹¹ Kegok yan kwesime Kawawan kâlâp teepman satnan kwep kwep indamti pigok diindoye, “Nâlen mulup an ma nâmkipepen noline eknen msalen alik talip kegogak indome gakiwep sakam in indome gakiwienok. In bugan kwesinik tapmenngut kasanineyan eknen noline in zigok indome gakiwien keyet katan indowep.”

¹² Âpme naman keyegak Sipsip Nembananan gwede 6 ke mâtâpeme eknâma mâkinan temañ mge ma kasup sopsop kume menzim tikandan tewen zimti sopman makuin kebon beye ma eyonngayan naman sip sepem sokbeye.

¹³ Âpme wenziman kululunngatnan msalen sanagan katnan kaiknan tepmanngatnan tâgâ temanan kumbume matelakzemtozin kegok tobien.

¹⁴ Ma kululun galan zem mekoge ke papia palakan yan munngme matazinok beye. Âpme kalan ma msat nembu palen sambe ilindin eknen mundumin pemi mebe kokot mbien.

¹⁵ Kwitnan kwitnan kegok sokbeme msat katan amobotnan ma an nenane ma kasa kuku an nenane ma am mânep milawalin temañ ma

am winde igagen ma am notnaŋ sambe sisiliŋ am ma am lala ilinsakwep nanzaŋ aimboŋaŋ ma kapalaŋ kandaŋinan enzilim tati

¹⁶ kalaŋ ma ŋandaŋ kapalaŋ egegat pigok zewien, “It ndakwatamti enzilim ndeme an Amobotnaŋgalen mundum totatalen totazin egalen ŋenzimosetnanen ma Sipsip Nembayelen ŋenzinziŋaŋ temaŋ ke nin ku eksenup.

¹⁷ Ŋenzinziŋ temaŋ keyet kanaŋ ke sokbein ke an kwiyaŋ ŋep tasâpm?”

7

Israel am 144 tausen piliŋinmak kumindeme tabep

¹ Keyetnaŋ ekma ensel zulak zulak ekŋen keyet keŋanen kwep kwewaŋ msatgalen ganzenaŋ zulak zulak keyet nembet nembet dendaŋ tapme indikban. Ke tati msatgalen tâgâ atam tabiengapmti tâgâyaŋ msat palen ma nembu palen ma tep ku indakumbuye.

² Âpme neŋ ekma ensel ŋenaŋ kasup kwakwatnaset Kawawaŋgalen piliŋ betnanen atamti koge. Koti ensel zulak zulak ekŋen msat ma nembu waleletgalen winde indandaŋaŋ ekŋengat kwizet

³ kumti zeye, “In msat ma nembu ma tep ekŋen waleindendepiŋ tapme nin Kawawaŋnnaŋgalen mulup an monzalamananen piliŋ kumindeman-gulak.”

⁴ Âpme am ekŋen keyet monzalaman palen Kawawaŋgalen piliŋ be-mindendaŋ makukuŋin 144 tausen kekok eknâmban. Ke Israel am manŋe 12 ekŋenmagatnaŋ.

⁵⁻⁸ Ekŋen sambe manŋe kapiyelen ikuŋaŋgat kwep kwepgat makukuŋin 12 tausen kegogaŋ tabien: Zudayelen manŋeengatnaŋ ma Lubengalen manŋeengatnaŋ ma Gatgalen manŋeengatnaŋ ma Asayelen manŋeengatnaŋ ma Naptaliyelen manŋeengatnaŋ ma Manaseyelen manŋeengatnaŋ ma Simiongalen manŋeengatnaŋ ma Liwaiyelen manŋeengatnaŋ ma Isakayelen manŋeengatnaŋ ma Sebulamgalen manŋeengatnaŋ ma Zosepgalen manŋeengatnaŋ ma Benzamingalen manŋeengatnaŋ ekŋen keyaŋ Kawawaŋgalen piliŋ tiwien.

Am manŋe sambe penaŋ Kawawaŋgat zimoseŋnan tabien

⁹ Kwitnaŋ kwitnaŋ ke eknâm mti ekma msat katanŋalen am msalin igak igak ma yaŋin igak igak ma sek sepemin igak igak ma zelin ŋande sepem igak igak am ŋenaŋ ku indamakukuyelen. Ekŋen ke Kawawaŋaŋ mundumaŋ totatatnanen tage ma Sipsip egegat zimoseŋidan dendaŋ tapme indikban. Ekŋenaŋ kâlâwin teepmaŋ satnaŋ munduŋti belinan timbikim sinaŋ atamti tapme indikban.

¹⁰ Ekŋenaŋ kwizet omba kapigok kumti zewien, “Kawawaŋmak Sipsip Nembraŋaŋ egelaŋ aŋgalaŋndemti kasanne ekŋen indom moti Amobot-naŋgalen mundum totatalen Kawawaŋaŋ totazin ma Sipsip Nembraŋaŋaŋ ekmak tazin keyepm sesewatidane.”

¹¹ Âpme ensel ekŋenaŋ ma ŋenaŋ bembe ma kwitnaŋ kwitnaŋ songom nembon mamaŋinmak zulak zulak ekŋenaŋ Amobotnaŋgalen mundum totatat zimoseŋnan pedondomti Kawawaŋ sesewatsamti

¹² zewien,
“Ke penaŋ! Zemesewatpepeyelen ma kwidi mwawagalen ma nânândi temaŋmak manik ma wisikn zemgaŋgayelen ma kwizet buŋamdi temaŋ penaŋ tagain ma windendi igagen tazin ma sebet susuk ku mamnik ke Kawawaŋnnaŋgalen ya wemeti wembe. Penaŋ!”

¹³ Âpme ñeñañ bembé an ñeñañ kapigok nayan̄kwesiye, “Ekñen kâlâp satnañ teepmañ mundum talip ekñen ke kwi ma desetgatnañ kobien?”

¹⁴ Kegok nayan̄kwesime neñ zet dopmañ kapigok gilik zemsawan, “Amobotnañ, e neñ ku nâyap, geñ nâmtadik.”

Zema egañ pigok dinoye, “Am ekñen ke sisipeñpeñ temañ mimindandanañ koloyañ talip. Ekñen kâlâwin teepmañ Sipsip Nemañanggat sipmañang zulumpe sat kume talip.

¹⁵ Keyepmti ekñenañ Kawawañgalen mundum totatat Kawawañ ikñañgat zikatnañ mamti sesewat mulup tambumbu ma msasa katan̄ sesewat mka temanen ke msawep. Ma Kawawañang ikñañgalen mundum totatalen ke totati indikdamuñ mbe.

¹⁶⁻¹⁷ Ma Sipsip Nemañang mundum totatatnanen ekñengat sutnan totati ekñen indikdamuñ mamin. Egañ sipsip damuñnok tati maindatim tu zikatnañ makwapmâzinen indatimepme tu ke nimti mama matipgapmti ekñenañ tu meuyet ñen ewe ku gakiwep ma kasuwañ ñen ewe ku indambuwe ma tâgâ kipmañang ku indakumbewe. Kegok mme Kawawañang zikalinanen siawin kaput indemâbe.”

8

Sipsip Nemañang gwede delañ zenzeñang 7 papiaen milikpepeñang keyet delañ zenzeñang mâtâpeye

¹ Âpme Sipsip Nemañang gwede 7 delañ zenzeñang ke mâtâpme eknâma kululuñen kwisak ñen kukupiñ tapmetnepeme kan isikñañ bugan mee kegok beye.

² Kegok sokbeme neñ taekma ensel 7 kapiyañ Kawawañgat zimosetnan mot tapme lumun 7 ilinok toñañ toñañ indaye.

³ Kegok sokbeme ensel ñeñañ koti sisakmagen ke tati bati goliyañ weyayañang tep tuñañ sesikñañmak mambuip ke mtage. Ma egañ tep tuñañ sesikñañ dolakñañang kasak sesik pemañang mambuip ke timti sisak goliyañ weyayañanen Amobotnañgalen mundum totatatmagen ke busât amgalen dundundumak tep tuñañ sesik dolakñañmak temakwep lumanti bembuye.

⁴ Mme kasak tep tuñañ pemañang kemak Kawawañgat am ñeneyelen dundunduyañ enselijet betnanengatnañ Kawawañmagen mowege.

⁵ Ensel keyañ kegok mti sisakñengatnañ teziñ timti pelepmanen beme gak zeme mti msalen mulapme topme kululuñ kwisak ma ambeyak ma mâkinañ temañ mge.

Ensel ekñenañ lumun kumbuwien

⁶ Âpme ensel 7 ekñenañ lumuñin kumbusâpmti weyayañ mulup mbien.

⁷ Mti ensel ñeñañ egañ lumun kumbume map ais temañmak teziñ sipmak lumamañang keyañ msalen mulapme toweti msat pañang temaset tage mme msat pañang isikñañset ziye. Tep omba sambe tabien mme isikñañ zimti msikokok ma kwan̄ zime delañ peye.

⁸ Âpme naman ensel ñen egañ lumunañ kumbume kwitnañ ñen kalañ temañ keboñang tep temañ tazime beke melesin̄ nembu keñan peme toweti nembu pañang isikñañset sipbemâge.

⁹ Kegok sokbeme songom mamañinmak nembu keñangatnañ keyañ gakimâpme delañ zeye ma wañga mee kegogak kumsagep mge. Mme nembu pañang temaset kwitnañ keboñ keyañ ku sokbeye.

¹⁰ Âpme naman ensel ñen egañ lumun kumbume wenzim temañang kululuñengatnañ toti busatnañang tañam keboñ sokbeye. Sokbeme kululuñen

gwaen pemti msat paṅaṅ isikṅaṅgalen tu ma tu zikatnaṅ wenzim temaṅ keyaṅ atame msat paṅaṅ temaṅ kwitnaṅ keboṅ keyaṅ ku sokbeye.

¹¹ Kegok mme tu paṅaṅ zut tapme paṅaṅ kwep akṅaṅ beye. Bemâpme am sambeyaṅ tu ke nimti gakim walelet mbien enenogât tu ke akṅaṅ. Ma wenzim ke kwitnaṅ “Akṅaṅ”.

¹² Âpme naman ensel ṅen egaṅ lumunaṅ kumbume kasup ma eyoṅga ma wenzim paṅaṅ temaset tapme paṅaṅ isikṅaset ke mamananāṅ sepem ṅen sokbeme busatnaṅin paṅaṅ temaset tapme paṅaṅ isikṅaset tambusosogaṅ sokbeme msasa ma tambumbu paṅaṅ temaset tapme paṅaṅ isikṅaset kegoṅgak tambusosok sokbemâge.

¹³ Âpme naman tati ekma mepme muntin ṅen ekban. Ek kululuṅ bete bete gwaen penaṅ mamti kwizet ṅakṅak kapigok kuye, “Wakae, in sindem omba penaṅ tiwep. Ensel tuk ekṅengalen lumuṅin tazin ke kumbume am msat palen talip in sindem omba penaṅ tisâbip.”

9

Ensel ekṅenmagengatnaṅ 5 egaṅ lumunaṅ kumbuye

¹ Âpme naman ensel ṅen egaṅ lumunaṅ kumbume wenzim ṅen kululuṅengatnaṅ telak zemti msalen topme ekban. Ek msat aimboṅaṅ teepmaṅ keyelen sekekek ke mâtâtâgalen ki sasaṅaṅ.

² Âpme egaṅ msat aimboṅaṅ teepmaṅgalen sekekek mâtâpme kasak temaṅ kwalage. Kasak ke tep temaṅ penaṅ kwalam peme makwazin keboṅ kasup ma kululuṅ mme tambusosok etaṅ sokbeye.

³ Âpme gwidegaṅ kasak keyelen keṅanengatnaṅ msalen tomâpbien. Toti windenṅin salisiyelen nembonak tiwien.

⁴ Timti ekṅen ke kwanṅ ma tep sinaṅ ma didik ku niniyelen zemindeye. Ekṅen ke am Kawawaṅgalen piliṅ monzalamanan ku tazin ekṅen ke etaṅ indime zawat mbep.

⁵ Yanṅut penaṅ indime gakikiyet yek belak eyoṅga 5 keyet kataṅ indime sek sindem palen mamayet zenzenāṅ. Sindem ke salisiyaṅ indime sindem manâip sepem kegoṅk.

⁶ Eyoṅga 5 keyet keṅan am ekṅen keyaṅ sekṅin walesât sek sindem mulup mbep yanṅut penaṅ ṅep ku gakiwep.

⁷ Gwidek ekṅen ke sek sepemin âs; kasa ekṅenaṅ kasaen mesâti âs maondak beip sepem keboṅ. ṅokṅinanen amobotnaṅgalen elemiak bunduṅ ṅen goliyaṅ mimiṅaṅ keyet sepem tage. Zimoselin amgalen zimaset keyet kataṅ.

⁸ Zuwin imbi satnaṅgalen ṅokzuwin teepmaṅ keboṅ ma zelin kukṅaṅ temaṅ laiongalen keboṅ.

⁹ Ma melakanduṅin mamponṅaṅinan kapayaṅ weyayaṅaṅ nembonāṅ tage. Ma ekṅengat pâwināṅgalen kwisakṅaṅ age enzange sambe ekṅengalen pâwin kwisak keboṅ kuye. Ma kalis sambe âs mandamti kasaen mamelip-nok kuye.

¹⁰ Ma dakṅin indindiṅaṅgalen sindemaṅ salisiyelen keboṅ. Am dakṅinaṅ maindip keyaṅ am eyoṅga 5 keyet keṅan sek sindem titiyelen keyet winde indandaṅaṅ.

¹¹ Ekṅen amobotnaṅ kapiyaṅ maindikdamuṅ mamin ma ek ke ensel msat aimboṅaṅ teepmaṅ maekdamuṅ min ek kwitnaṅ Ibulu zeleset Abadon ma Glik zeleset Apolion. (Kwit eget keyet yanṅit Waleletgalen Toṅaṅ.)

¹² Walelet ekṅen kapi delan zeme pi naman walelet zut ṅenaṅ kosâpmlup.

Ensel ekñenmagengatnañ 6 egañ lumunañ kumbuye

¹³ Âpme naman ensel 7 egañ lumunañ kumbume nâma sisak goliyañ weyayañañ busilinañ zulak zulak ke Kawawañgat zikatnan tage. Keeset zet bim ñande kapigok koge.

¹⁴ Zet bim ñande keyañ ensel lumunañ mtagemagen kapigok mepme nânge, “Yupeletis Tu temañ ganzenan ensel zulak zulak tegañ zam inden-deñañ ke kwaletinde!” Kegok zempeme meti ensel ekñen ke kwaletindeye.

¹⁵ Kegok mimindeme ensel zulak zulak ekñen ke Kawawañañ muluwin mimiyelen weyañindeye ke nup kan ma eyoña ma kasup ma aua kan keyet sokbeme msat katanñ am pañañ temaset tapme pañañ isikñaset indawalebien.

¹⁶ Âpme ensel zulak zulak ekñengalen kasa kuku ekñen âsien totabien. Ekñen indamakume 200 milien talip zemti zeme nâmban.

¹⁷ Kegok sokbeme neñ kie kienok ekma anañ âs palen totabien kolowin kapayañ mimiñañ sepemañ ñamañ tep kwitnañ ma kâñkâmañ ma alañañ nanzañ sulpa ekñen keboñ munduñbien. Ma âs ekñengalen ñokaselin laiongalen keboñ ma kañgaleminaset tañañ ma kasak ma nanzañ sulpayañ kwawabien.

¹⁸ Kwawati keyañ am msalen pañañ temaset tapme pañañ isikñaset indondoyelen zenzeñañ ke indome gakimâbien.

¹⁹ Âsi ekñengat winderjin ke dembusekñinan ma dakñinanen tage. Dem-busekñinañ winde tage keyañ am indome gakikiyelen. Ma dakñin ke nombe ekñengalen nembonñ ñokasetnañmak keyañ am sindem indawien.

²⁰ Âpme am butnañ zawat ma walelelañ ku indatime gakiwien ekñenañ nopiom ilin belinañ weyayañañ ma we bekanañ ke ku katikpewien. Ekñenañ nopiom gol ma silwayañ mimiñañ ma aenañ ma nanzañañ ma tewañ mimiñañ kwitnañ kwitnañ ek nâm mimiñañpiñ ma set mebe kokotnañpiñ ke ewe mandundumsaip.

²¹ Kegok mti am indome gakiki ma ankbuk mulup ma aindindi mulup mimi ma animbi set kileñ mama ma kambutiti mama mimi keboñ ke ku katikpemti yomin ku zemkawañ bewien.

10

Ensel ñenañ zemkatik bembe zet zeye

¹ Âpme ensel winderñañbenñ ñen kululuñengatnan kwatopme neñ ekban. Ma ensel ke zanzayañ sumumuñañ ma ñokñanen bitimnatagañ kilin zem-tatatnañ ma zimosetnañ kasup sepem keboñ ma setnañ tapum tewañ zime ñam makumtazin keboñ ekban.

² Betnañañ papia isikñañ ñen munguguñañ kwaleletnañ mtapme ekban. Âpme setnañ penañ nembu palen imti setnañ alomañ msat palen imti tage.

³ Tati zet laionañ kwilin makuip keyet katanñ kume kululuñ patatañ sakwalam kumepme 7 beyeen an bim ñande keñañ kuye.

⁴ Kwizet kegok kume neñ kululuñ eksât mnepema zet kululuñengatnañ neñmagen kapigok sokbeye, “Kululuñ patatañ 7 kumti zet zeyo ke papiaen kukupinñ belak keñdanan nâpemane wek!”

⁵ Âpme ensel setnañañ msalen ma nembuyen imti tapme ekban egat betnañ penañañ kululuñen peme mopme

⁶ Kawawañ mama katikñañ mamti mamain ma egañ kwitnañ kwitnañ zeme weñge: Kululuñ ma msat ma nembu zeme sokbeye ma ekñengat keñanen kwitnañ kwitnañ zeme sokbewien. Enseliyañ egat kwitnanen

zemkatik bemti kapigok zeye, “Kawawaŋaŋ golaŋ zenze an itnaŋaŋ ekŋen zezapat mimindaye ke ewe kwesiŋ ku tasâpm; sakwep sokbesâpm.

⁷ Ensel 7 egaŋ lumunaŋ kumbume kan keyet Kawawaŋ egalen nâmbiliwewetnaŋ enzililiŋan takwapme mulup anene golaŋ zenze an tipman baen diindoye keyet penaŋaŋ sokbemdelan zesâpm.”

Ensel ŋenaŋ Zân papia muŋgugaŋaŋ same niŋge

⁸ Âpme kululuŋengatnaŋ zet nâwan keyaŋegak sokbemti pigok dinoye, “Geŋ meti papia kwaleletnaŋ ensel setnaŋ nembet msalen ma setnaŋ nembet nembu palen imtati papia mti tazin ke mi.”

⁹ Zeme neŋ enselmagen papia ke nanayet yaŋkwesima egaŋ kapigok dinoye, “Papia kapi mti ni. Nimane dembusekdanen bizik tuŋaŋ tikŋaŋ keboŋ besem yaŋgut kambakdanen baen towepme akŋaŋ besem.”

¹⁰ Kegok zemti papia ke name nima dembuseknan bizik tuŋaŋ tikŋaŋ kekok beme tikŋaŋ nâmban. Yaŋ wilikpema tipmamnan towepme akŋaŋgat mban.

¹¹ Nima Kawawaŋaŋ kapigok dinoye, “Geŋ am sek sepemin igak igak ma am msalin igak igak ma zelin ŋande sepem igak igak ma amobotnaŋine ekŋenaŋ Kawawaŋgalen zet ewe zemsokbemindamane nâmbep.”

11

Kawawaŋaŋ golaŋ zenze an zut ideme kobun

¹ Âpme Kawawaŋaŋ tek bemak eek ke mtot namti zeye, “Geŋ wati met Kawawaŋgalen sesewat mka temaŋ ma sisak ke bemak ekbak. Ma sesewat mka temaŋ keyet keŋanen am kwi ekŋenaŋ sesewat tapmip ekŋen ke indamaŋsenik.

²⁻³ Ma sesewat mka temaŋ keyelen tambangum ke bemamakpiŋ; belak pemane tasem. Ke am Zuda maŋgeen ku sokbembenaŋ ekŋengat ketalasim indandaŋaŋ. Ekŋen keyaŋ Zelusalem mka temaŋ kambuk manzenup ke eyoŋga 42 kekok ma tambu msasaŋaŋ makuwenegen 1, 260 benak keyet katan ekŋenaŋ mka temaŋ ke kumwaleti mme belakŋaŋ bewe. Kegok sokbeme neŋ kan keyet zet zapatn zenze an zut idema toti amnaŋ kemberŋ ŋen tati miak miak mamtalip keyet katan miak tati zet zapatn zemkawaŋ bewalup.”

⁴ Eget ke olip tep zut ma lam zut nembon ke Amobotnaŋgalen mulup anenet msalen mulup mimiyeŋ ombemideyeyaŋ zikatnan talup.

⁵ An ŋenaŋ egegat kasa mimidasâgât mbe beme egegat dembusekŋidangatnan tewaŋ toti ziwe keyepmti an ŋenaŋ eget idosât mbe beme an ke tewaŋ zime gakiwe.

⁶ Ma kekok eget map ku zemalut tototgalen winde idadaŋaŋ kan egelaŋ Kawawaŋgalen zet zapat dolakŋaŋ mkawaŋ bembe kanen ke. Ma kekok eget tu zikatnaŋ sambeyet zemalut siwaŋ pesakpepeyelen winde taidain. Ma egelaŋ kekok nukŋaŋ penaŋ msat same sek zigok mmalu kwakwagalen winde taidain.

⁷ Âpme zet zapat dolakŋaŋ zenze kanaŋ delan zeme msat aimbonaŋ teepmaŋ penaŋ keyet keŋangatnaŋ songom kukŋaŋbeŋ nembonaŋ kwati eget kasa mimidamti idime gakiwalup.

⁸ Ma segidan mka temaŋgalen selen ke wembe ke Amobotnaŋit tewen amnaŋ kumasasokpewien keyet katnaŋ. Mka temaŋ keyet bemzenze kwit kapigok kukuŋaŋ: Sodom ma Izip.

⁹ Am sek sepem igak igak tabien ma am yanjin igak igak ma zelin nãnde sepem igak igak ma am msalin igak igak mambien katarã am eknen keyan meti segit ke ekti tapme kopme msasa tukmak butnanã ku nãmindame eget sumen indabewien.

¹⁰ Kegok mti an zut egelanã am alik sambe penanã msalen sindem temanã indawun keyepmti egelanã gakimalu msat sambe am sambe eknenanã kenjin dolaknanã beme tewalanã dopmanã sam dopmanã sam tapm mme indikban.

¹¹ Yanãgut kasup tukmak butnanã ke delanã zeme Kawawanã zeweledenã kumbume kenjanã toweti mme wapmalu am sambeyanã idikti kingagat temanã penanã indaige.

¹² Keyanã sokbeme kululunãngatnanã kwizet kapigok egetmagen toge, “It pien kwalit!” Kegok kume am kasanãitne eknenã taekme zanza paleset kululunã mowebun.

¹³ Kan egelanã kululunã mowepmalu keyegak mãkinã temanã penanã mme mka temanã kenanen panã 9 tapme panã kwep kumsage mge. Keyet kenanen am gakime makume 7000 beye. Kegok sokbeme am notnanã alik tabien eknenã kingati Kawawanã kululunã tonãngat sesewatsawien.

¹⁴ Åpme nuknanã tugaã zut delanã zeme ekmane nuknanã kwep sakwep penanã kosãpm.

Ensel eknenmagengatnanã 7 egaã lumunã kume kwitnanã kwitnanã sokbeye

¹⁵ Åpme ensel 7 egaã lumunã kume kululunã kwizet temanã sokbeye. Sokbemti kapigok zeye, “Msat ekdamunã mimiyelen winde ke Amobotnanã Kawawanã ma An egaã ombempeme am yominanã mndatiye winde keyanã egetmagen kwawozinã ma egelanã msat kwesiã kwesiã ekdamunã mbalup.”

¹⁶ Ma nãnanã bembe an 24 eknenã Kawawanãgat zimosetnanã mundumin elimiaknanãmak keyet palen totabien. Eknenã mundumin ke pemti totpe-dondomti Kawawanãgat zemsesewati pigok zewien:

¹⁷ “Amobotnanã Kawawanã geã windendimak mambanannã mamananã. Geã windendi temanã ke mtati damunã mimindi yanãbewanã keyepmti nin geã olim sesewat mganup.

¹⁸ Åpme am gãgãt ku nãmkinãpeip eknenã gãgãt nãnzinã temanã mbien. Kegok mme gãlenã nãnzinã kananã sokbem tazinã ma am gakikinã eknenmagen zet zemdelanã zenze mulup mimiyelen kandi soknanã sokbein. Mti mulup amdine ma golanã zenze anne ma amdine nãmkinãpepejinãmak ma am mobotnanã ma tototnanã eknenã gãgãt mobotnanã nãmti mamaip. Eknenã tosanã indandayelen kandi bududuk bein. Ma msat mawalelip eknenãgalenã kan dopmanã indawaleletgalenã soknanã sokbem tazinã.”

¹⁹ Kegok zemdelanã zeme an nãnanã Kawawanãgalenã sesewat mka temanã kululunã keyet sekekeknanã kwaseleme neã ekma bonãgis temanã zii zet bempeme matatanã sakamanã Kawawanã Mosesimãk ma Israeãl ammak tãtã mimiyet zii zet same bempeye ke nãmbonãnanã tage.* Ma keyegak ambeyeganã peyak peyak mge ma kululunã kwisaknanã mandamti omba kuye ma mãkinã mge ma mapã katnanã temanã toge.

12

Kululunã imbi nãnmãk Sadãnmãk tapmalut idikban

¹ Åpme kululunã muluwanã nenã kapigok sokbeye. Imbi nenã tage ek kasuwanã sanãgum melakandunok zamundunãti tage ma setnanã kandenã

* **11:19:** Ma nanãnanã palaknanã zut zii zet duknanã kumpepepeãnanã keyanã kenãnanã tage. Ma bonãgis kebonã ke Israeãl amnanã pumamti pilinã Kawawanã eknenãmak tazinã manãmãtemien.

eyonḡayan tage. Ma ḡokḡanen amobotnaḡalen bunduḡ elimiakḡaḡmak wenzim 12 kapiyaḡ zampeme tage.

² Ma ek namba kambakmak ya namba ambesâḡât sek sindem temaḡ nâmti si sumti ḡakḡak tapmmaḡe.

³ Ek keḡok tapmme kululuḡen muluwaḡ mamananamaḡ ḡen pigok sokbeye. Gazu gazu temaḡ ḡen tage ma sek sepemaḡ ḡamaḡ ḡokasetnaḡ 7 ma zegalipmaḡ 10. Ma ḡokasetnaḡ kwep kwep katanḡ amobotnaḡalen bunduḡ elimiakḡaḡmak tapmeḡe.

⁴ Ma gazu gazu keyet dakḡaḡaḡ kululuḡengatnaḡ wenzim butnaḡ kwep kaputim msalen topme butnaḡ zut tage. Keḡok mti ekme imbi keyaḡ namba ambesâḡât mme kapigok nâmbiliweti sokḡanik metage, “Imbi kapi namba ambepme neḡ keyegak mti wiliksap.” Keḡok nâye.

⁵ Âpme imbi kemagen namba okak an sokbeye. Ya namba keyaḡ am sambe msat katanḡ aen tonḡe mmamti indadamuḡ windenḡaḡbenḡ mimiyet zempepenḡaḡ. Ya namba okak keyaḡ sokbeme Kawawaḡaḡaḡ keyegak mti mot kululuḡen mundum elimiakḡaḡmak mundum keyet dukḡan mot peme tage.

⁶ Âpme mamaḡ eḡaḡ kunzuḡti msat tuḡḡupman ampinaḡ meḡe. Ke kasup mulup mimi 1,260 ke mame ekdamuḡ mpepeyet nâmti Kawawaḡaḡaḡ mundum ke aikpeye.

⁷ Âpme kululuḡen kasa temaḡ sokbeye. Ensel ḡeḡaḡaḡ bembe an kwitnaḡ Maikel ek ma maḡḡeḡane ekḡenaḡ gazu gazu kumti mâpmâḡat ondekbien ma nembet gazu gazu ma maḡḡeḡane ekḡenaḡ ondekbien.

⁸ Mti ekḡenaḡ an temaḡ omti gazu gazu eḡalen maḡḡeḡaḡ ku katikḡaḡaḡ bewien keyepmti kululuḡ mkaen ku mamayet indamâbien.

⁹ Âpme Kawawaḡaḡalen ensel ekḡenaḡ gazu gazu temaḡ kululuḡengatnaḡ âtâpeme toḡe ma ek ke nombe kwemunḡaḡ takwage. Ke ma kwitnaḡ ḡen an dâsukitoḡ ma kwitnaḡ ḡen am sambe keḡin mamimyunḡume yom mamip. Ek âtâpeme toḡe kan keyegak maḡḡeḡane ilinsakwep âtâindeme tobien.

¹⁰ Âpme kululuḡen kwizet omba kapigok sokbeme nâmban, “Alak Kawawaḡaḡaḡ am maḡḡeḡane aḡḡalaḡ gogot mimindein. Kawawaḡ ek Amobotnaḡ ma windenḡaḡ temaḡ ma kwitnaḡ kwitnaḡ sambe ekdamuḡ mamin. Ma Kawawaḡaḡaḡ Kilais ombempeye mulupmaḡ sosok sokbein ke ilak Kawawaḡaḡaḡ notne ekḡengat kasaḡin Kawawaḡat zikatnan tambu msa manzemindoin ek âtâpeme toḡe.

¹¹ Zisas ek Kawawaḡaḡalen Sipsip Nemaḡaḡaḡ keyepmti eḡaḡ gakimti sipmaḡ mulapme am nâmkinaḡpepenḡinmak Kawawaḡaḡalen zet zapat dolakḡaḡ zemkawaḡ bewiengapmti windenḡaḡ bemti kasa kume topme tabien. Mti mamaḡin gakikiyet nâmtalati ketalasiwien.

¹² Keyepmti kululuḡ keḡan ḡen ḡen maip in oloḡen mbep! Wakae! Msat ma nembu in sindem omba penaḡ tiwep. Pi Sadaḡ ek ilak inmagen kwatozin yaḡḡut kanaḡ ilak sakwep delaḡ zewe ke nâmti keyepm ḡenzinḡin palen tapmain.”

¹³ Âpme gazu gazu ek msalen âtâpeme toti gilik zemti ku mebegalen imbiyaḡ namba an ambeḡe ke mâpme kunzuḡe.

¹⁴ Keḡok sokbeme imbi ek age mutin temaḡ keyet pâpmaḡ zut ke same mti msat tuḡḡupman gazu gazu ek peme tapme Kawawaḡaḡaḡ msat ke eḡat zapat nâmpepenḡaḡ ke enzilim mamayelen pâmeḡe. Ke mepmame Kawawaḡaḡaḡ nup kan tuk ma butnaḡ keḡogot tu meu ekdamuḡ mbe ma gazu gazuyaḡ imbi ku walepewe.

¹⁵ Kegok mti imbi ek pâmti mepme gazu gazu ek tu wasekme imbi keyet bamanen tu teepmanj temanj mâge. Imbi ke waletpepeyelen kekok mge.

¹⁶ Âpme msalanj imbi ke mukulem mpesâti nandemti tapme gazu gazuyan tu wasekme toti mege keyanj egat kenanj mepme delanj zeye.

¹⁷ Msalanj kekok mme gazu gazu ek imbi keyet nenzinziñ temanj mti gilik zemti egalen manjenane indosâgât mege. Kawawanjgalen zet gawepumti Zisasiyelen zetnanj zeyeen mamkatik bentalip eknen ke indomwalet msâgât

13

¹ meti nambu ganzenan gambibik palen met tapmanje.

Sonjom kuknanbenj zulanj sokbewun

Âpme nej taekma nambu kenangatnan sonjom temanj kuknanbenj nenanj kwage. Ek zegalipmanj 10 ma nokasetnanj 7. Mme zegalipmanj kwep kwep keyet duknan amobotnanjgalen bundunj elemiaknanmak tabien. Âpme nokasetnanen kwep kwepgat Kawawanj mtopepeyelen kwit nen eknjengat palen kumpepenanj.

² Sonjom temanj kuknanbenj ekban ke sek sepemanj tamnanj temanjgalen kebonj ma setnanj betnanj palaknanj sonjom temanj penanj nen egalen kebonj ma zetnanj ke laion temanj kuknanbenj egalen kebonj. Âpme gazu gazuyan windenanj ma iknanjgalen amobotnanj mundumanj ke ma msalen damunj miminanj sonjom ketalasim saye.

³ Sonjom keyet nokasetnan kwep njengat lingilanj tapme gakiwewenanj sepem ekban. Yanjut egat lingitnanj bekananj keyanj nelume dolaknanj beye. Kegok sokbeme msat sambe am eknenanj sonjom ke ektemtem mpemti ek mâti mambien.

⁴ Âpme gazu gazu ek an nenanj ya eganj sonjom winde saye keyepmti amnanj gazu gazu zemesewat msawien. Ma sonjom ek kekokgak amnanj zemesewatpemti kapigok zewien, “Ninmagengatnanj nenanj sonjom kebonj kemak nep ku bemekmekgalen. Ma ninmagengatnanj nenanj ekmak nep ku auuk.”

⁵ Âpme Kawawanjanj sek mmobot zet ma zet Kawawanjat kwitnanj mtotot mimiyelen ke ku zenzeyet zembekekpepenanj. Mti mulupmanj eyonga 42 keyet kenanj etanj mti mamayet zempepenanj.

⁶ Kegok sokbeme keyepmti Kawawanj iknanj ma kwizet bunamanj ma kululunjen egalen mundum ma am kululunjen mamaip eknen zemtalatindemti manje.

⁷ Mti Kawawanjgalen am nâmkijpepemak eknen kasa mimindamti indomwalet mimindendeyet nâmpenanj. Mti am yanjin igak igak ma msalin igak igak ma zelin njande sepem igak igak ma sek sepemin igak igak eknjengalen nenanj bembe an kwage.

⁸ Âpme msat katañ am eknenanj sonjom zemesewatpewep. Mme itnanjanj penanj Kawawanjanj kululunj ma msat weyayanjinj mti eganj amjene sambe kwilin mama kanzizitgalen papia keyet kenanj kuye. Am eknen kwilin mama kanzizitgalen papiaen ke kenanj tazin eknen keyanj sonjom ku sesewatsawep.

⁹ In waknin bemti nâlen zet ingat kapigok zema nâit:

¹⁰ Kawawanjanj am nâmkijpepemak nen mka katiknanj zapat nâmpeye beme mka katiknanj mebe. Ma nen kasa kuku eknenanj wanamanjanjme gakikiyet Kawawanjanj nâmpeye eganj kegoset gakiwe. Kan

keyet Kawawaŋgalen amnaŋ nâmkîŋpepeŋin mkatikŋaŋ bemtati kupeme towembe.

¹¹ Âpme msat keŋangatnaŋ soŋgom kukŋaŋbeŋ ñen kwapme ekban. Ma ek zegalipmaŋ zut sipsipgalen nembon; zetnaŋ ñandaŋaŋ gazu gazuyelen zetnok zeye.

¹² Âpme soŋgom keyaŋ soŋgom ñeŋaŋ kwage egat zimosetnaŋ tati egalen windeen mulup mgeyaŋ ewe mamin. Mti msalen am mimindeme eweŋaŋ soŋgom gakikîŋaŋnok mti wage ek ke pedondom samti sesewatsawien.

¹³ Mti soŋgom msat keŋangatnaŋ kwage egaŋ menok temaŋ mme am msalengatnaŋ taekme egaŋ zeme kululuŋengatnaŋ tewaŋ zipen toge.

¹⁴ Menok kwitnaŋ kwitnaŋ kekok mimiyet Kawawaŋaŋ nâmpeneŋaŋ keyepmti egaŋ soŋgom ñeŋaŋ keyet zikatnaŋ kekok mti msalen am keŋin mme yunguye. Mti zeme soŋgom maiwaŋ ome gakikîŋaŋnok mwati mamayelen tage keyet sepem weŋaŋ weyaŋbien.

¹⁵ Soŋgom keyet weŋaŋ ke mti onzempeme tapme soŋgom bamgatnaŋ ekŋen miap maip mamin ek ke menok mimiyet nâmpeneŋaŋ. Âpme egalen zeweŋeŋaŋ kumbume soŋgom kukŋaŋgalen weŋaŋ keŋan megeyepm wati zetnaŋ zeye. Zemti amnaŋ soŋgom weŋaŋ ke ku sesewatsaip ekŋen ke egaŋ zeme indome gakiwien.

¹⁶ Kegok sokbeme egaŋ am mobotnaŋ ma tototnaŋ am milawatmak ma am bekopsat am lala talip ma am lala ku matalip ekŋen nembon am keyet ekŋengat mepmit zeme ilindiŋ penaŋ belin penaŋset ma monzalamnan meluwaŋ kuindeye.

¹⁷ Âpme am soŋgomgalen kwitmak mamaip ekŋenaŋ etaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ kwititiyet ma meaem kwaem ñep mbien. Am ekŋen ke soŋgomgalen kwitnaŋ ma kwit yaŋaŋ mâsâgât makuku mulup mme sokbenak keyet kataŋ tage.

¹⁸ Nin kapiyet weyaŋ nâsenup. An ñen nânâŋaŋmagaŋ keyaŋ soŋgom keyet kwitnaŋ makuku mulup mti nâmben. 666 ke makuku mulup mme kwit keyet yaŋaŋ kekok sokbeye.

14

Sipsip Nembaŋaŋmak am 144 tausen

¹ Âpme neŋ ekma mepme Sipsip Nembaŋaŋ Zaion Kalaŋaŋ tapme ekban. Ekmak am 144 tausen kegogaŋ tabien. Monzalamnan ikŋaŋgalen kwitnaŋ kumpepeŋaŋ ma Bipmaŋgat kwitnaŋ kegogak kumpepeŋaŋ.

² Âpme kululuŋen zet ñen nâmban. Ke tu bimaŋ ome kwisak omba penaŋ makuin sepem kebon nâmben ma kululuŋ kwisakŋaŋ temaŋ makuin kwisak kebon. Yaŋgut kwisak ke nâma gita kulele kwisaknok beye. Am sambe gita kulele kumenok kwisakŋaŋ makuin kekok nâmban.

³ Ekŋenaŋ Amobotnaŋgalen mundum elimiakŋaŋmak ma kwitnaŋ kwitnaŋ mamaŋinmak zulak zulak ma an damuŋ ekŋengat zimoselinan sesewat silik alakŋaŋ kuwien. Silik ke am notnaŋaŋ kumti nânâyelen. Am msat sambe ekŋengat tunguwinaŋgatnaŋ am Kawawaŋaŋ 144 tausen gilik zemindatiye ekŋenaŋ ñep nânâyelen.

⁴ Ekŋenaŋ teŋ penaŋ mambien imbiŋen sekŋaŋ ku ekbien. Ekŋenaŋ Sipsip Nembaŋaŋ mamain keyet kataŋ mamaip. Ekŋen ke msalen am sambe ekŋenmagengatnaŋ Sipsip Nembaŋaŋ ekmak mamayet Kawawaŋaŋ ñeŋaŋ yaŋbemti indatiye.

⁵ Ma zet dâsuki ñen ku zewien penaŋ; ekŋen an ke teŋ penaŋ.

Ensel tuk ekjenan zet zapat dolaknan mbien

⁶ Âpme neñ ensel ñen ekma ek pâmti msat tungupman gwaen kwawege. Ek msalen am sambe sek sepem igak igak ma am mange teman iknak iknak ma am zelin sambe manzeip katan ma am msalen msat katan talip ekñengat bunam zapat dolaknan mama kanzizit ke mti mamange.

⁷ Egan zet zapat dolaknan kapigok zeye, “In Kawawanğat nâme mobotnan beme kwizet bunaman mimwabep. Kawawanğan am yanin mimsokbemti dopman indandayelen kanan soknan bein. Kululun ma msat ma nembu ma tu zikatnan sambe ke weyanğeyepmti egat dundum sesewatsawep.”

⁸ Kegok zemti mepme naman ensel ñenan koti zet kapigok kuye, “Babilon mka teman kumasekzin. Asekme delan penan zein. Mka keyelen am ekjenan msat katan am sambe mme imbimак set kilen mama keyet mama mimi mâbien sepem ilin mambienok.”

⁹ Âpme ensel bamnanen ñen ewe koge egan zet kapigok zeye, “Am ekjenan songom kuknanben mawanğat pedondom sawep ma monzalam-inan ma belinanan egalen kwitnanan tageyepm

¹⁰ ekñengat Kawawanğan ñenzinziñ teman penan mge. Mti enselane tej ma Sipsip Nembanğan ekjenan taindikme am ekjenan tepmak nanzan sulpa tanaman keñan toweti ke sek sindem teman nâmti kwesiñ mambep.

¹¹ Âpme tewan am kebon ekjen ke indazime tep kasagan sindem teman indame kasagan bep zenzepiñ kwesiñ moti wembe. Keyepmti am songom kuknanben ma egat weyanğat sesewat mti kwitnan mmambien ekjen sindemen indewe. Ekjen sindemen tambu msa tagogopiñ tiwep.”

¹² Kan keyet Kawawanğalen am mamaip ekjenan nâmkîpepe wundenam mambep. Ekjen ke Kawawanğalen zet gawepumamti Zisasiyet nâmkîpepepiñ katipepepiñ ek mâti mamambep.

¹³ Âpme neñ tatnâma kwizet ñen kululunengatnan kwatoti kapigok zeme nâmban, “Geñ zet papiaen meluwan mi, ‘Kan alakgatnan mezin Amobotnan ekmagen wetekumti mamti gakim mosâip keyepmti ekjenan oloñen mtatmâlip.’”

Kawawanğalen Emetagan zein, “Penan, ekjenan Kawawanğalen mulup katiknan mti sek sindem palen mambien. Ke peme tapme met kâtnânâ aikti oloñen mbep. Mti mama mimiñin pembenanğat penanğan gwaen tiwep.”

Meu ñep beme titiyelen kanan bein

¹⁴ Âpme neñ ekma zanza satnan sokbeme ekban. Mme zanza palen an ñen Angat Nemuğan nembon tapme ekban. Noknanen amobotnanğalen bunduğ golan mimiñan ke mundunti tage ma betnanan wanam kuknanben ke mti tage.

¹⁵ Âpme ensel ñen sesewat mka teman keñangatnan kwatoti gwaen ekpeme mopme an zanza palen tage egat kapigok kwizet kuye, “Geñ wanamdi mti tadik keyan wit muluwen elenğenğeyelen kanan bein. Msalen mulup ke penanğan ilak titiyelen bein keyepm met kumelenğemât.”

¹⁶ Kegok zeme an zanza palen tage egan wanaman atam tati msalen wit mulup penanğan elenğeme delan zemâge.

¹⁷ Âpme ensel ñenan kululun sesewat mka teman keñangatnan kwatoge. Ek kegogak wanam kuknanben penan mti tage.

¹⁸ Âpme ensel ñenan sâpe sâpe bumbuyelen munduman koge. Ek tep keyet damuğan ensel wanam kuknanben mti tage egat kapigok zeye, “Geñ wanamdi kuknanben keyan msalen wain penanğan ekjen sambe ilak kwipman beingat elenğemât.”

¹⁹ Kegok zeme ensel keyan wanam atam tati msalen wain teknanen katnan antimti timtati time batikondo teman keyan towege. Kawawangalen nenzinziñ wain katnan timti batikondo teman keyan time towepme amnan selan maip keyet katan am yomton eknenmagen sakam kegok sokbewe.

²⁰ Âpme eknenan wain katnan ke mti mka teman keyet ganzenan baenen batikondo teman tage keyet keyan bemti selan ime zalimti amgalen sip keyan batikondo teman keyangatnan zupman toti msat teepman 180 mael keyet katan mepme sigat sememenan kwageen mita zut keyet katan kwage.

15

Ensel 7 eknenan kwitnan kwitnan kingagatnanmak 7 kapi mti tabien

¹ Âpme kululun muluwan teman pisesenanmak mamananan nen sokbeme ekban. Ensel 7 eknenan kwitnan kwitnan kingagatnanmak 7 mti tabien. Kwitnan kwitnan keyan nenan sokbemti wemengut mameti Kawawangalen nenzinziñ sokbem delan zenzeyet zenzenan.

² Âpme nen nembu nen ekma ke galas tepmak lumanjinok tapme ekban. Âpme songom kuknanben ma wenan ma meluwan ke windenan bemti kingatpewien. Am eknen keyan nembu keyet ganzenan tapme Kawawanan gita kulele indame ke mti tabien.

³ Eknenan Kawawangat mulup anan Mosesiyet ma Sipsip Nembanan egat siliknan kapigok mililim kuwien,

“O Amobotnan Kawawan winde tonan. Gen mulupdi teman penan ma kingagatnanmak maminik. Msalen am sambe ekjengalen amobotnanin. Gen mamandi ten maminik ma kwitnan kwitnan mmane penananmak etan mambein.

⁴ Amobotnan, am sambayan sesewatgemti kwizet bunamdi mmobep. Gen kwewetanen ten maminik ma gen musuwewet mulup penanak mmane keyet yanana masokbemkawan mambein keyepmti am sambe penan eknenan genmagen koti sesewatgewep.”

⁵ Âpme nen ekma kululungalen sesewat mka teman Kawawanan mundum keyan matazin keyelen set nandepen tapme ekban.

⁶ Nandeme ensel kwitnan kwitnan kingagatnanmak 7 timti tabien eknenan keyet keyangatnan kwatobien. Eknenan melakandunin bumbulumepin; satnan penan peme topme tabien. Ma mamponganinan bitim golan miminan ke zamti tabien.

⁷ Âpme kwitnan kwitnan mamininmak songom nembon zulak zulak tabien eknenmagen nenan pelep golan miminan 7 kapi timti ensel 7 ke indaye. Pelep keyet keyan Kawawan mama kanzizit mama main egalen nenzinziñan gak zemti tage ke indaye.

⁸ Âpme sesewat mka teman keyet keyan Kawawangalen busatnanan ma windenan keyelen kasak teman penanan kwalati tage keyepmti am nenan sesewat mka teman keyan mobogalen katan ku beye. Eknenan damun tapme ensel 7 eknenan kwitnan kwitnan kingagatnanmak timti tabien eknenan muluwin mdelan zenzeyelen keyet damun tabien.

16

Ensel eknenan kwitnan kwitnan kingagatnanmak mulapme msalen toge

¹ Âpme neŋ ekma sesewat mka teman keyetnan zet bim ŋande zeye egaŋ ensel 7 ekŋen zet ŋen kapigok diindoye, “In meti Kawawaŋgalen ŋenzinziŋ pelep 7 tazin ke mti mulapme msalen towelek.”

² Âpme ensel kukŋaŋgat egaŋ meti pelepman ke mtageen mulapme msalen toge. Toti an soŋgom kukŋaŋben egaŋ meluwaŋ belinan ma monzalaminan tageen ma egaŋ wenŋaŋ mti mamti masesewatsaip ekŋen liŋgit katikŋaŋ kiŋgagatnaŋmak penaŋ sindemaŋ temaŋ sokbemindaye.

³ Kegok mme ensel kukŋaŋgat keyet baman egaŋ pelepmanen kwitnaŋ kwitnaŋ ke mulapme nembuen toge. Topme nembuyaŋ gilik zemti am gakikiŋaŋgalen sip keboŋ beye. Beme nembuen kwitnaŋ kwitnaŋ ma-manjnmak gakime delaŋ zeye.

⁴ Âpme ensel ŋen egaŋ pelepmanen kwitnaŋ kwitnaŋ kiŋgagatnaŋmak mulapme tuyen ma tu zikatnanen toti sip bemâge.

⁵ Beme ensel tu damaŋ pewien egaŋ Kawawaŋgat kapigok zeme nâmban, “Geŋ eweŋaŋ baen takwabanan ma alak ewe tapmanik. Geŋ yompiŋ; teŋ mambananaŋ manik keyepm dopmaŋ mutumindanik ke esemteŋ mamutunik.

⁶ Am bekaŋaŋ ekŋenaŋ gâgât am nâmkiŋpewien ma golaŋ zenze andine ekŋengalen sip walebien keyepmti siwagak mti indamane nimbep. Nime keyaŋ dopmaŋ gilik zemindawanik keyaŋ pembenan bein.”

⁷ Âpme sâpe sâpe bumbu munduman zet kapigok zeme nâmban, “Amobotnaŋ Kawawaŋ geŋ winde toŋaŋ! Tosa mututundi teŋ ma penaŋaŋmak masokbein.”

⁸ Âpme ensel ŋenaŋ egaŋ pelepmanengatnaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ kiŋgagatnaŋmak mulapme kasup keŋaŋ towepme tep omba penaŋ zime kipmaŋaŋ msalen am omba penaŋ indezimâge.

⁹ Ekŋenaŋ tep kipmaŋaŋ omba penaŋ indakâyeyepmti Kawawaŋgat zet mobotnaŋ mbien. Kwitnaŋ kwitnaŋ kiŋgagatnaŋmak ke mme sokbembeyet windenaŋ tazin yaŋgut ekŋenaŋ yomengatnan keŋin gilik zemti ek ku nâmkiŋpewien.

¹⁰ Âpme ensel ŋenaŋ pelepmanengatnaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ kiŋgagatnaŋmak mulapme soŋgom kukŋaŋben ŋenaŋ tage egaŋ amobotnaŋ mundumen toge. Topme msat sambe egaŋ am mataliwen ke tambusosok etaŋ sokbeye. Âpme am ekŋenaŋ sindem omba penaŋ nâmbiengapm zelin penaŋ aŋgalik mâbien.

¹¹ Mme ekŋenaŋ sindem ma liŋgilin ke ekti Kawawaŋ kululuŋengatnaŋ egat kwelatnaŋ kuwien. Yaŋgut ekŋenaŋ keŋin ku gilik zeme mama mimi bekaŋaŋ mbien ke ku katikpewien.

¹² Âpme ensel ŋenaŋ pelepman mti kwitnaŋ kwitnaŋ kiŋgagatnaŋmak mulapme Yupeletis Tu teman towepme tu ke bep zeme delaŋ zeye. Tu beme set sokbeme kasup zikatnaŋ kwakwatnaset amobotnaŋ ekŋenaŋ kokogalen kekok mge.

¹³ Âpme neŋ taekma gazu gazu egaŋ kaŋgalimangatnan ma soŋgom kukŋaŋben egaŋ kaŋgalemangatnan ma golaŋ zenze an dâsuki ekŋengalen kaŋgalemangatnaŋ we bekaŋaŋ notnaŋ bet keboŋ bemti topme indikban.

¹⁴ Ekŋen ke we bekaŋaŋ penaŋ menok mulup ke mamtemien. Ekŋen tuk keyaŋ msat kataŋ amobotnaŋ sambemagen meti keŋin mimwatindeme ondektati Kawawaŋgalen nâmkiŋpepe am mekum kwakum Kawawaŋgalen kan delaŋ zenze kanaŋ keyet zetnaŋ zewien. Kawawaŋaŋ amobotnaŋ sambe sebemindein.

¹⁵ Amobotnañ Zisas Kilais kapigok zeye, “Nâip, neñ kambu titi an sepem kekok pempetuk kobap keyepmti an ñen ek talak mame neñ kot ekma sakambuk mbemagengat. Keñ kaik mamti sangum melakandunangat damun tabe. An keyañ oloñen mbe.”

¹⁶ Âpme we bekanañ ekñenañ amobotnañ sambe ma ekñengalen kasa kuku an msat ke Ibulu zeleset kwitnañ Amagedon makuip ke on-dekindewien.

¹⁷ Âpme ensel bam mulup mdelañ zenzeyelen tage egañ pelepmanengatanñ kwitnañ kwitnañ kingagatnañmak mulapme msat tungupman kangwa toge. Âpme sesewat mka temañ keyet keñan Kawawangalen mundum elimiaknañmak keyet keñangatanñ kwizet temañ ñen kapigok sokbeye, “Ilak delañ zein!”

¹⁸ Âpme kululuñ kwisak ma ambeyak ma zet kwisak temañ ma mâkinañ temañ penañ mge. Am mamkwabien kan keyet mâkinañ keboñ penañ ñen ku mge.

¹⁹ Âpme Babilon mka temañ ke epeemti tuk beye. Ma msat sambe am ekñengalen mka ñande asekmâge. Mme Kawawañ egañ Babilon am ekñengat nâmti ñenzinziñ mti indawalege.

²⁰ Mti msat nembu tungupman sambe ma kalañ temañ ekñen kekokgak asekmelañ zewien.

²¹ Ma kululuñen map katnañ temañ temañ kwep kwep tobiengat nuknañin 50 kilo sepem keboñ. Am map katnañ kingagatnañmak keboñ keyañ omba penañ indowe keyepmti am ekñenañ Kawawangat kwelatnañ kuwien.

17

Imbi set kileñ kwizapatnañ temañ

¹ Âpme ensel 7 pelep 7 mmambien ekñenmagen kwep ñenañ neñmagen toti zeye, “Imbi set kileñ kwizapatnañmak ek mka temañ tu temañ sambe ganzenan matazin. Ek dopmañ sasayet kanañ bein, keyet kopmane met zikat gama ekbak.

² Msat katanñ amobotnañ ekñenañ ekmak set kileñ mamaip ma msat katanñ am ekñenañ ekmagengatanñ wain tu nimti keñin kileñ mambein.”*

³ Kegok zeme Kawawangalen Emetak Teñañ winde namti zikatn mme menoknok mme enseliyañ ikñañak naikti msat tungupman meneme nilizut tabelin. Msat tungupmanen ke imbi ñen tapme ekbelin. Ek songom kukñañben ñamañ keyet palen totage. Songom keyet palen kwit sambe Kawawañ mtotogalen kukñañ keyañ sekñanen bee kume delañ zenzeñañ. Mme songom kukñañben keyet ñokasetnañ 7 ma zegalipmañ 10

⁴ ma imbi ek sangum melakandunang sepemañ ñamañañ zut igak igaknok mundunñti miak miak sopmañ mti tage. Betnan okop ñen golanñ mimiñañ mti tage ke ikñañgalen mama mimi okbi okbiñañmak ma ikñañgalen set kilengalen mama keyañ gak zemti tage.

⁵ Monzalaman kwit yañañ enzililinañ kapigok kumpepeñañ tage,

BABILON MKA TEMAÑ

SET KILEÑ IMBI SAMBEYELEN ÑOKTEKÑIN

MA EGAÑ MSAT KATANñ MAMA MIMI BEKANANGALEN ÑOTEKÑANñ.”

⁶ Imbi ikñañ ke am Kawawangat nâmkijpepemak ma Zisas egalen zapat zemkawañ bembe maindomtan. Keyepmti ekñengalen siwin nimti keñañ

* **17:2:** Tu nimbien keyañ mkawañ beinen ekmak set kileñ mambien.

kilen penan beme an notnan tu katiknan wain nimti mamipnok sakam kekok mme ekti nâmtetem penan mban.

⁷ Mme ensel egan kapigok nayankwesiye, “Geñ kwilekiyet nâmtetem penan mnik? Neñ imbi egat yanjan ma songom nenan sekti tazin egat yanjan ma songom ñokasetnan 7 ma zegalipman 10 keyet yanjan ilinsakwep zema nâmbak.

⁸ Geñ songom kuknanben ekdak keyan kopme msalen am eknen kwilin Kawawanjan kululun ma msat ku sokbeye keyetnan yanbemi mama kanzizit keyelen papiaen ku kumpepenan eknen keyan songom ewenan etan manje pi ewe ku mamain ya bam ewe mambe ke msat aimbonan teepman penanngatnan gilik zemti kwapme Kawawanjan waletpeme eknenan ke ekti ektemtem mbep.

⁹ Pi am ñoktiknin teman eknenan nânâyelen keyet sepem tazin. Songomgalen ñokasetnan 7 ke kalan teman 7 imbi keyan keyet palen topmatazin.

¹⁰ Kalan 7 keyan kogogak amobotnan 7 keyet sepem bep. Amobotnan 5 eknen gakimâpme kwep ek alak kapi msat damun mti tapmain. Mme kwep nen bam sokbesâpm. Sokbemi kan isiknan bugan msat damun mimiyelen zempepenan.

¹¹ Mme songom kuknanben mamti yek bewien ke amobotnan 7 yan ekngat tunjuwinangatan keyetnan nenan ewe gilik zemkoti amobotnan kwapme indamakuman an keyan amobotnan tapme 8 bein. Egan amobotnan gilik zemkwati msat belatnik damun mmeti walebe.

¹² Mme zegalipman 10 ekdak ke kekok amobotnan 10 yanjut eknenan damun muluwin kan kapigogak ku yanbeip. Gazu gazu amobotnan songom kuknanben muluwin nâmdelan zemindemti ekmak tusumti kan isiknan bugan mbep.

¹³ Eknen keyan ñoktik sepem kwep bemtati songom kuknanben egat kandan muluwin windenanben msawep.

¹⁴ Eknenan Sipsip Nembanan ekmak kasa âwep keyanjut Sipsip Nembanan egan windenan bemti indomâbe. Egan msalen amobotnan ekngalolen Amobotnanin Teman ma msalen an damun ekngalolen An Damunin Teman keyepm kasanane kume tobe. Am iknan indakumtetiti ombemindeme ek mâbien nâmisimti maip eknen kemak Sipsip Nembananmak eknenan kasanineyelen winde kume tobe.”

¹⁵ Âpme Ensel egan kekok zemti ewe kapigok tusumti dinoye. “Imbi set kilen mama ke tu sambe keyet ganzenan tapme ekdak. Tu ke am msalen msat katan talip ma am sek sepem igak igak ma zelin igak igak manzeip katan ke tu ke nembon.

¹⁶ Ma zegalipman 10 ekdak ke ma songom kuknanben ke ilinsakwep imbi set kilen mama zemtalatpemi kwitnan kwitnan sambe egat palen tati sangum melakandu kumâtâtpeme talak tapme seknan nim wianji kanzinan tewen bume zimâbe.

¹⁷ Yanjut ke ilinangat keninangat etan ku mbep. Kawawanjan kenin ke mimiyet melen belan bemindeme eknenan zetnan gawepumti ken kwep bemti songom kuknanben ke mulup msawien. Mulup msamti manepeme Kawawanjalan zet penanjanmak beye.

¹⁸ Âpme geñ imbi ekdak ke mka teman. Ma imbi ke amobotnan sambe msat katan eknenan ekdamun mbep. Bemzenze zet egat palen bem zemkwakwatnan.”

18

Kawawaŋaŋ Babilon mka temaŋ kumasekbe keyelen zet

¹ Naman neŋ ekma ensel ŋen kululuŋengatnan kwatopme ekban. Ek windexaŋ temaŋ penaŋ ma saŋga soŋgaŋaŋaŋ msat sambe mbusatnaŋ bemâge.

² Egaŋ kwizet temaŋ ŋakŋak palen kapigok kuye, “Wakae! Babilon mka temaŋ kumasekme delan penaŋ pein. Mka temaŋ ke we bekanan ekŋengalen mka. Age mgasik sepem igak igak bekanan mimiyelen mka temaŋ keyegak talip.

³ Kan Babilon mka temaŋ ke kumasesekpiŋ tapme msat katan am sambeyan imbi keyelen mama mimi bekanan ke mâbien. Msat katan amobotnaŋ ekŋenaŋ koti ekmak set kileŋ mama mulup mbien. Âpme imbi keyan aem kwaem mulup an ekŋengalen milawalin sambe egomti kwitime keyepmti ekŋenaŋ mânepmak omba bewien.”

⁴ Âpme kwitnaŋ kwitnaŋ ke ewe sokbembepiŋ tapme ŋeŋaŋ kululuŋen zet ŋen ewe kapigok neŋmagen toge, “Aminne, in mka temaŋ ke pemti melit! Mneti in ke tatneti set kileŋ mamayelen tusuwepmagengapmti in ekŋenmak walebepmagengat mka temaŋ ke peit!

⁵ Am mka temaŋ keyet keŋan keyan yom mti mimiek mme sambe sopman penaŋ bein. Kegok mme Kawawaŋaŋ ekŋengalen yom keyet otnâmti enseliyet pigok zeye.

⁶ Imbi egaŋ mulup kwitnaŋ kwitnaŋ mgasik mge keyet dopman kwitnaŋ kwitnaŋ mgasik msawanik. Ma egaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ bekanan mge ke geŋ sebempemti bugan temaŋ mosawanik. Ma egaŋ okop keŋanen kwitnaŋ kwitnaŋ okbi okbiŋaŋmak lumanti indayeyepmti in kogogak sebempemoti sawep.

⁷ Egaŋ ikŋaŋgat sekŋaŋ mmoti ma set kileŋ mama mimiŋaŋ gogot mti keyet oloŋenmak tage. Keyet katan in egat sek sindem ma si kember temaŋ aik sawep. Egaŋ keŋaŋaŋ pigok manâin, ‘Neŋ imbi mobotnaŋ penaŋ. Neŋ imbi kwambet yek ma neŋ si kember ku mbap ma keŋ oloŋen palen mameti mambap.’

⁸ Kegok manzein keyepmti kasup kwep ŋengat ekmagen kwitnaŋ kwitnaŋ nukŋaŋ ke kapigok sokbewe: zawat sek sindem ma si kember ma meuyet kamber egalen kanan bewe. Ma imbi ke tewen ziwe enenogat Amobotnaŋ Kawawaŋaŋ ek winde toŋaŋ egaŋ yomaŋgat dopman mutumsame delan zewe.

⁹ Âpme msat katan amobotnaŋ ekmak set kileŋ mamti egat gogot temaŋ mampeip. Kogogapm ek tewaŋ bume zimti tep kasakŋaŋ mopme ekti si kember temaŋ mbep.

¹⁰ Ekŋenaŋ sindem tisenup zemkiŋgagalaŋ indaikme beŋan tati kapigok zewep, ‘Wakae! Babilon mka temaŋ, Babilon mka katikŋaŋ, geŋ mama mimi bekananŋangat dopman pempetuk sokbemgain.’

¹¹ Kegok mme msat katan am ekmak milawalin egaŋ makwitimtan. An ekŋen keyan an ŋenaŋ milawalin ku kwitiwepgapm si kember temaŋ mbep.

¹² Milawat kapigok dopman sam dopman sam mbien: gol ma silwa ma kekek tosaŋaŋ temaŋ ma saŋgum kake katikŋaŋ ke kwetetepman mânepman temaŋ ma saŋgum ŋaman ma aiaikŋaŋ ma saŋgum ŋaman palen kâŋkâŋaŋmak tatatnaŋ ke ma tep sesikŋaŋ dolakŋaŋmak ma elepan ke bo temaŋ penaŋgat zegalipmaŋaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ notnaŋ mimiŋaŋ ma tep notnaŋ mânewin temaŋ ma kapayaŋ ma aenaŋ ma nanaŋ saŋga soŋgaŋaŋmak nukŋaŋbeŋaŋ mimiŋaŋ

¹³ ma mâmbuzuzup sekñañ ma dip ma kabilam ma tep tuñañ sesikñañ dolakñañmak notñañ ma wet sesikñañ dolakñañ ma wain ma wet tuñañ dolakñañ ma meu kânzunzuñañ ma wit katñañ sepemañ sangom nembon ma makau ma sipsip ma âsimak ma mulup an tosañinpiñ amñañ ekñen indakwitime ekñengalen bewien.

¹⁴ Ma an ekñen ekmak omkwiti kwiti mamtemien egat zewien, ‘Geñ kwitñañ kwitñañ dolakñañ ego egomak makwitimtemanan wan alak delañ zein. Ma milawadi sambe ma kwitñañ kwitñañ dolakñañ tosañañ temañ delañ zein. Geñ ewe ñen ku aikbanik penañ!’

¹⁵ Âpme ekñen ke omkwiti kwiti mka temañmak mbiengapm ekñenañ mânepmak kwabien. Ma ekñen sindem tisenup ze kiñgagalañ indaikme beñañ tati si kemberñ mti

¹⁶ kapigok zewep, ‘Wakae! Babilon mka temañ! Egañ sangum kwetetepmañ ma mânepmañ temañ ma ñamañ ma ñamañmak kâñkâñañmak manzamtatan. Ma egañ sekñañ gol ma nanzañ dolakñañ penañ ma kekek mânepmañ mobotñañ penañ keyañ sekñin miak pemti mamaip.

¹⁷ Ma kan isikñañ bugan kapiyet mânep milawatñañ ma elimiak ke yek beme delañ zep!’

Âpme wañga sambe mamaiwen ma am wañgaen mulup mamip ekñen ma an wañga mti maindap mainen ma an ekñen nembu palen mulup kwitñañ kwitñañ mânep titiyelen mamiwen ekñenañ kegogak beñañ tati

¹⁸ ekme Babilon kasakñañañ kwaikme tep temañañ zime si kemberñ temañ mti zewien, ‘Mka temañ kebon ke ñen ewe ku tazin.’

¹⁹ Kegok zemti kânzunzu time ñokñinan mopme si kemberñ temañ mti zewien, ‘Wakae! mka temañ ke wañga toñañ nembuyen mamaip ekñenañ mânep temañ milawalinañgat tiwien. Âpme pi memendepmak mka temañ lambañañ etañ tage.’

²⁰ Am kululuñen talip in ma Kawawañgalen am ma ombemindendañ ma golañ zenze an in keñ oloñen nâmti segeyak mbep. Mka temañ kumasekbiengapmti aminne, in kululuñen tati oloñen mbep! Ma Kawawañañ zemdelañ zenzeyelen mama mimi bekañañ egañ ingat mgeyepmti in Kawawañgalen am nâmkîñpepeñinmak ma Kawawañgalen nembane ma golañ zenze an in oloñen mbep!”

²¹ Zet kegok sokbeme ensel ñen windendañ temañ egañ nanzañ siput temañ ke mwati witikpeme nembu keñañ met towepme kapigok zeye, “Babilon mka temañ ke kegogak witikpeme nembu keñañ metopme bam ku ekbep.

²² Âpme gita kulele ma silik enjsasat ma lumun kwisak ke geñmagen ñen ewe ku sokbewe. Ma am notñañ mulup kwitñañ kwitñañ mamip ke ewe geñmagen ku aikbep. Ma mulup mme kwisak kwisak makun kegokpiñ tuñtañ pemti tabe.

²³ Tañam busatñañañ geñmagen ñen ewe ku sokbewe ma an imbi ekñengalen ma kan an imbiñ bembeyelen kan kwisakñañ ma oloñen ñen ku sokbewe. Gâlen an milawat dopmañ sam dopmañ sam mamtemien ekñenañ msat katañ milawat omkwiti kwitiyelen nânânjin temañmak kwati mambien. Ma gâlen ankbuk mulup msat katañ am keñin mme yuñguye.

²⁴ Âpme golañ zenze an ma Kawawañgalen am nâmkîñpepeñinmak ma msat katañ am indomwalet mbanan ekñengalen siwin Kawawañañ Babilon mka temañ keyet keñañ aikge. Ya keyelen yom ke Babilonmagen tazin keyepmti set ke ekmagen sokbeye.”

19

Kululuḅen Kawawaḅgat olim sesewat sokbeme Zânaḅ eknâḅge

¹ Mme delanḅ zeme neḅ kululuḅen an maḅḅge temaḅ eknḅgalen sesewat silik kwisak temaḅnok nâmban. Eknḅnaḅ pigok kuwien, “Kawawaḅ ek am yomengatnan indatin ma ek an kwizetpatnaḅmak ma winde ke ekmagen etaḅ tazingapmti Kawawaḅḅgat sesewatne.

² Kawawaḅnaḅ zemdelanḅ zenzeyelen zet mme penaḅnaḅmak ma teḅ penaḅ mambein. Eganḅ set kileḅ mama imbi temaḅ ek zemdelanḅ zenzeyelen am msat kataḅ yom ekmak set kileḅ mama mbien. Mti imbi temaḅ eganḅ Kawawaḅgalen mulup an indome gakiwiengapm Kawawaḅnaḅ dopmaḅ mutumsame delanḅ zein.”

³ Kegok zemti ewe pigok kuwien, “Mka temaḅ keyelen kasakḅnaḅ mot kwesiḅ kwesiḅ tapmobe keyepmti Kawawaḅḅgat sesewatne.”

⁴ Âpme an damuḅ 24 ma kwitnaḅ kwitnaḅ mamaḅinmak soḅgom nembonḅ zulak zulak eknḅnaḅ Kawawaḅgalen mundum Kawawaḅ ikḅnaḅ totage egat zikatnan eknḅnaḅ pedondom samti sesewati pigok zewien, “Penaḅ sukwep, Kawawaḅḅgat sesewatne!”

⁵ Âpme Kawawaḅgalen mundumen zet ḅandaḅ ḅen pigok sokbeye, “Kawawaḅgalen mulup an ma am nâmkḅḅpepeḅinmak sambe inmagen mobotnaḅ ma tototnaḅ in Kawawaḅ sesewatsait ma eksempeit.”

⁶ Âpme neḅ am sambeyelen bim ḅandaḅ temaḅnok nâmban. Ke tu bimaḅ ome kwisakḅnaḅ temaḅ makuinok ma kululuḅ kwisak temaḅ makuinok nâma kwizet kapigok sokbeye, “Amobotnaḅ Kawawaḅḅ winde toḅnaḅ ndik-damuḅ mamingapmti ek sesewatpene!”

⁷ Sipsip Nembraḅnaḅ egalen aimbiḅ bembeyelen kan sokbein ma imbiḅnaḅnaḅ ikḅnaḅḅgat aimbiḅ bembeyelen elemiak weyaḅ mgeyepmti nin keḅ oloḅen ma keḅ segeyak ma egat sesewatsane.”

⁸ Kawawaḅnaḅ imbi saḅgum melakandu satnaḅ penaḅ dolakḅnaḅ ke munduḅ mamayet nâmsaye. Kawawaḅgalen am mulup teḅ mti mamtemien ekḅen keyaḅ kebonḅ beip.

⁹ Âpme enselanḅ zet ḅen kapigok dinoye, “Geḅ meluwaḅ kapigok ku, ‘Sipsip Nembra egalen awembiḅ bembeyelen tu meu niniyelen am ekḅen indayaḅkwesime kobien ekḅen ke oloḅen mit.’” Kegok mti zeye, “Zet diḅgoyap ke Kawawaḅgalen zet ḅotekḅnaḅ penaḅ.”

¹⁰ Kegok dinome neḅ egat setnaḅ ganzenan pedondomti dundum sasâgât mma eganḅ zemkolumnemti kapigok dinoye, “Geḅ nâgât kegok mimipiḅ. Neḅ mulup an nodi ma nodine notnaḅ Zisasiyelen zet zapat dolakḅnaḅ kiḅgapiḅ manzemkawaḅ bemtemien eknḅḅgat nolin. Geḅ Kawawaḅḅgat etaḅ sesewatsa. Kawawaḅgalen Emetak ke am Kawawaḅḅgat nâmkḅḅpewienen ekḅen Zisasiyelen zezapat dolakḅnaḅ zenzeyelen indamukulem mamin.”

An ḅenaḅ âs satnaḅ dukḅnaḅ totage

¹¹ Âpme neḅ ekma kululuḅ ḅandeme âs satnaḅ ḅen tapme ekma an ḅen dukḅnaḅ tage ke am eknḅnaḅ kwitnaḅ kapigok makuip: Eganḅ amḅane ku matalasim indein ma eganḅ zet penaḅ keyet toḅnaḅ bein. Keyepmti eganḅ dopmaḅ mututu ma kasa kukuḅnaḅ mulup esemteḅ penaḅ mamin.

¹² Zikatnaḅ nembet nembet teziḅ taḅamaḅ kebonḅ ma ḅokḅanen amobotnaḅgalen bunduḅ isikḅnaḅ sambe tapmâge. Ma kwit kumpepeḅnaḅ ke igak etaḅ maiḅti manâin.

¹³ Ma kâlâpman teepman mundum tazin ke siwan etan metekumpepenan an ke mundum tage egat kwitnan “Kawawan galen Zet.”

¹⁴ Egan âs satnan keyet palen moti mepme egalen kasa kuku an manje teman kululunengatnan eknenan kâlâwin satnan penan mundumti ek mâti âsinin satnan duknan mepmâbien.

¹⁵ Ma dembuseknanngatnan kasayelen wanam kuknanben keyan kwage. Keyan am sambe msat sambeyet indomti indawalebe. Mti Kawawan winde tonan ma egalen nenzinzi teman kasanane eknenmak mbe. Egan aen tonje mmamti am indom walebe ke sepem wain katnan selan im zinin zinin mamip sepem kekok mbe.

¹⁶ Kâlâpman palen ma tambananen tage ke kwitnan kapigok kuknan:
“EGAN MSALEN AMOBOTNAN EKNENGALAN AMOBOTNANIN TEMAN
MA MSALEN AN DAMUN EKNENGALAN AN DAMUNIN TEMAN.”

¹⁷ Âpme nejan ekma mepme ensel nen kasuwen tapme ekban. Egan ke tati age sambe teduknan gwaen kwapme indikti ekngat kwizet kumti zeye, “Kawawan tu meu teman aikzingat toti kot ondegit.

¹⁸ In ondekti amobotnan ekngalen sek sesumbanin ma kasa kuku an nenan bembe ekngalen sek sesumbanin ma an windeninben ekngalen sek sesumbanin ma âs ma an âs palen maip ekngalen sek sesumbanin ma am sambe ekngalen sek sesumbanin ma am lala ku mamaiwen ma am lala mamaiwen ekngalen sek sesumbanin ma amobotnan ma am tototnan ekngat sek sesumbanin nseip!”

¹⁹ Âpme nejan songom kuknanben ma msat katan amobotnan ma kasa kuku anane ilinsakwep ondek tapme ekban. Eknenan an âs satnanen tage ek ke ma kasa kuku anane eknenmak kasa kusâgât kekok mbien.

²⁰ Âpme kasa kumti songom kuknanben ke ma golan zenze an dâsuki eget suknan beme idatawien. Golan zenze an dâsuki egan songom kuknanben egat zikatnan menok kwitnan kwitnan mge. Mme am songom kuknanben egalen wejan miminan ke pedondom sesewatsamti mambien ma egalen muluan seknan timti mamtemien. Am eknen ke kenin mme yungumtemege. Kekok mmalu an eknenan âs palen songom kuknanben ma golan zenze an dâsuki eget ke alik tapmalu eget idatimti aimbojan tep teman nanzan salpa tazin manje keyet kenan ideme towebun.

²¹ Kekok sokbeme egegalen kasa kuku anane tabien ekngut an âs satnan duknan tage keyelen dembuseknanngatnan kasayelen wanam kuknanben keyan toti kasa kuku eknen ke indome gakime ageyan ekngat sesumbanin omba nep nimti kambaknin kwapme wisat mbien.

20

Sadan nup kan tausen kwep setnan betnan zamti msat aimbojan teepman butnepin kenan peme towege

¹ Âpme nejan taekma kululunengatnan ensel nen topme ekban. Ek msat aimbojan teepman butnepin keyelen ki ma tek aenan weyanan katiknan ke mtoge.

² Ensels egan gazu gazu teman ke nombe itnanan mangeyan main. Ke ek we bekanan ekngat nenanin. Enseliwan Sadan atamti tegan aenan setnan betnan zamti nup kanen tausen kwep mamayet nâmti âtâpeme msat aimbojan teepman kenan towege.

³ Towepme ensel keyan set kinan mpemti sekekek palen gwadeyan milikpeye mneti ke amnan set mâtâpme egan kwawabe. Mme egan am

ewe keñin mme kilenj bembepin manepeme nup kan tausen kwep bembeyet zenzenañ. Ke manepeme nup kan sambe bemenjut kwalepepeyetzempepenañgapmti kwalep peme kwati mulupman kan belaknik mbe.

⁴ Âpme neñ mundum totatat elimiakñanmak sambe tapme ekban. Kegogak ekma am Kawawanñgalen zetnañ zemkawan bementi egalen zet mâti windenñbenj mambien ma am ekñen keyañ songom kukñanbenj ikñan ma muluwan wenñ ku pedondom sesewatsawien ma kwitnañ monzalamanan ma belinan ku kumpepenañgapmti songom kukñanñgalen kasa kuku an ekñenañ bimin elenñewien. Ekñen keyelen wenñ tapme indikban. An ekñen keyañ gakikiengatnañ mamaen gilik zemkoti Kawawanñ am ekdamuñ mimiyelewinde indame mundum totatat elimiakñanmak sambe keyet dukñan totati Kilaismak mulup zemindendenñ ke nup kan tausen kwep mbep.

⁵ Mti am ekñen ke wawat kukñanñgat ekñenañ wabien. Âpme am gakikinañ ñen mama ku tiwienañgut ekñen keyañ nup kan tausen kwep kekok tapme delañ zewe.

⁶ Am ekñen ke wawat kukñanñgat keyet wawagat zapat mamaiwan wati Kawawanñ ikñanñgalen amñane teñ penañ ma ekñen olonen mip. Am ekñen keboñ ke gakiki ñen keyañ ku indatiwe keyet yanñ kapigok: Ekñen ke msat aimboñañ teepman penañ tepmak keñan ke ku waletbep. Ekñenañ Kilais ma Kawawanñ egegalen am ekñengat tunñuwinan mamti dundundu mulup mbep. Mti Kawawanñmak am ekñen kemak am indikdamuñ mti manepeme nup kan tausen kwep delañ zewe.

⁷ Âpme nup kan tausen kwep delañ zeme Sadanñ msat aimboñañ teepman keñanñgatnan ewe kwaletpeme kwati

⁸ am sambe msat katanñ mamaip ekñen zet dâsukiyan keñin myunñuwe. Am ekñen kekok mimindawe ekñen ke kwilin Gok ma Magok. Kegok sokbeme Sadanñ am ekñen ke indamakuman nembu ganzenangalen gambibik sambe keboñ ondekindemti weyeyañ mulup mti an kasa mimiyelewin tabep.

⁹ Âpme ekñenañ msat sambe katanñ koti Islael msalen am ekñengalen ondedak munduminan meti am ekñen ma Zelusalem mka temañ Kawawanñ meluwan mamtan kemak bembuluñbien. Kegok mti tatnepeme kululuññgatnañ tewanñ toti Sadanñgalen am ekñen ke indazimâge.

¹⁰ Kegok mme Sadanñ am keñin myunñumindemti manñge ek ke mtati tep temañ nanzanñ salpamak tazimanñgeen ke songom kukñanbenj ek ma golanñ zenze an dâsuki egelañ matatemunen ke peme towege. Ekñenañ keyet keñan tati sindem temañ tambuyet mamsayet matimambep.

Delañ zenze kanen zet mulup temañ sokbewe

¹¹ Âpme neñ mundum totatat elimiakñanmak satnañ temañ ekti keyet dukñan an ñen tapme ekma egalen kogeyelen windeyanñ ma ñenzimosetnañ kopatanñ zeye keyañ kululuñ ma msat galañ zewun. Egelañ an keyet ñenzimosetnañ ñep ku tatagalen keyepmti kekok galañ zewun.

¹² Âpme am mobotnañ ma tototnañ gakiwien ekñenañ mundum totatat elimiakñanñ keyet ganzenan tapme indikban. Tapme papia ñotekñanñ notnañ tage ke ensel ekñenañ mâtabien. Papia ñen mâtâge ke am mama kanzizit keyet zapat maip ekñengalen kwit tage. Mme am sambe gakikinañ ekñengalen mama mimiñin ke papia ekñen keyet keñan tage ke ekti zelin zemdelañ zemindeye.

¹³ Âpme am notnañ nambu keñan toti gakiwien ekñen nambuengatnan gilik zemti wabien. Ma an damuñ am gakikiñañ maindikdamuñ min egañ am gakikiñañ indeme mebien ma an damuñ am gakikiñañgalen mundum maekdamuñ min egañ kegogak am gakikiñañ indeme mebien. An damuñ zut ke Sadañgat kandañan mamalup. Kegok sokbeme am ekñen ke msat palen mama mimiñin mambien keyet katan Kawawañañ zemindoye.

¹⁴ Kegok mti an damuñ am gakikiñañ ekdamuñ mamin ma an damuñ am gakikiñañgalen mundum damuñ mamin an zut ke Sadañgat kandañan mamalup ya eget âtâtideme msat aimboñañ teepmañ keñan towebun. Gakiki ke Kawawañmak mama ke elenjemideye.

¹⁵ Âpme am ñen ek kwitnañ mama kanzizit keyelen papiaen ku tage ekñen indatimti âtâindeme msat aimboñañ teepmañ tep temañ tazimañgeen ke âtâindeme towebien.

21

Kululuñ alakñañ ma msat alakñañ sokbeye

¹ Âpme neñ kululuñ ma msat alakñañ taekma sokbeme kululuñ ma msat itnañañ keyañ yek bewun ma nambu temañañ kegogak yek beye.

² Kegok sokbeme Zelusalem mka temañ teñ alakñañ ke kululuñen Kawawañmagengatnañ kwatopme ekban. Ke sepemañ imbi ñen an zapañañ ekmagenpepeyelen mamiakpeme damuñ matazin keboñ ekban.

³ Âpme Kawawañgalen mundum totatat elimiakñañmak keyet palengatnan zet ñande temañ kapigok zeme nâmban, “Ekdik, Kawawañgalen mka ke amñanemagen sokbein. Egañ ekñenmak matapme ekñañañ ikñañgalen amñane penañ bemti mambep. Kawawañañ ekñenmak mamti ekñengat Kawawañin penañ bewe.

⁴ Mamti siawin kaput indewe. Gakiki ma kember palen mama ma si susu ma sindem mee ke ku tabe. Kwitnañ kwitnañ msat itnañan takwage keyañ yek bemâpme delañ zeye.”

⁵ Kegok sokbeme Kawawañañ mundum elimiakñañmak keyet dukñañ tati kapigok dinoye, “Nânik, neñ kwitnañ kwitnañ sambe alakñañ mma sokbein.” Kegok zemti kegogak dinoye, “Geñ zet ke wembe katn penañ amnañ nâmkñañpepeyelengat papiaen meluwañ mi!”

⁶ Mti ewe kapigok dinoye, “Kwitnañ kwitnañ sambe ke ilak sokbemâpme delañ zeye. Neñ kwitnañ kwitnañ sambeyet toñañ ma kwitnañ kwitnañ sambe nen maekdamuñ miyap. Neñ eweñañ tapma kwitnañ kwitnañ sokbeyeyañ neñ tapma kogogak delañ zewe. Âpme ñen egañ tuyet gakin beme neñmagen kopme neñ tu zikatnañ mamañañmak keyetnañ tu ke sama nimti mama kanzizit mambe ke tosañepiñ.

⁷ Am ñenañ nâmkñañpepe neñmagen atam tati bekañañgalen winde ke kume tobe beme egañ kapiyet katnañ tabe: Neñ egat Kawawañañ penañ bema egañ nâgât nemun bewe.

⁸ Yanğut am Kawawañgalen zetnañ mkawañ bembeyelen makingalip ma am egat nâmkñañpeip yanğut Kawawañ bamkumpewien ma am kwitnañ kwitnañ bekañañ mamip ma am maindome gakip ma am set kileñ mamaip ma am anğambuk mulup ma mkambuk mulup ma egegat yeñ zelit ma agulam mulup mamip ma am notnañ mulup sepem kegok mamip ma am nopiom masesewatsaip ma am zet dâsuki manzeip am ekñen keboñ keyañ mundumin msat aimboñañ teepmañ penañ tepmak nanañ salpamak omba zimti kipmañ penañ mambem tazin ke toti gakiki ke Kawawañmak mama ke elenjemindewe.”

Zelusalem mka teman alaknan kululunengatnan kwatoge

⁹ Âpme ensel kwep ensel 7 eknenmagengatnan egan kotati dinoye, “Kopmane Sipsip Nembangan egalen imbi zapat ke zikat gama ekbak.” Ensel zet zeye ke pelepman mtapme makuma 7 kekok beye. Pelepman eknen keyet kejan kwitnan kwitnan bekanan 7 kwep kwep katan pelep eknen keyet kejan gak zem tabien.

¹⁰ Kekok zemti zikat name ekma Kawawangalen Emetaknan winde namti zikatn mme menoknok ekma enseliana iknanak naikti kalan teman teepman nen tage ke nati duknan mobelin. Moti mka teman ten Zelusalem kululun Kawawangmagengatnan toge ke zikat name ekban.

¹¹ Toti tapme zikat name ekban ke Kawawangalen busatnan temanmak keyan mbusatnan penan bemtage. Ma soknan teman puyuk payaknan nanzan kwitnan zaspâ mânepman teman makwitip sakam kebon ekban.

¹² Mka teman ke ganzenan tokwat bembulun kimbatnan nanzan bempepenan ke teepman ma katiknan penan kimbat ke setokwakwatnan 12 weyayan. Ma setokwakwatnan 12 keyet ganzenan ensel kwep kwep katan tati setokwakwat damun mbien. Mti setokwakwat 12 keyet palen Israe am manje 12 keyet kwilin kwep kwep keyet kalan kumpepenan tage.

¹³ Âpme kasup kwakwatnaset sekekek tuk tabien ma kasup towetnaset kogogak tugan tabien. Mme tâgâyanbem kukuaset sekekek tuk ekma tabien ma tâgâyan mepma delan zein kogogak tugan tabien.

¹⁴ Mka teman alaknan keyet tepuman 12 waletpeme kwatage keyet palen Sipsip Nembangat nembangane 12gat kwilinan duknan kumpepenan ekban.

¹⁵ Ekma ensel zet zeme nâmban keyan tek kwitnan kwitnan bem eekgalen golan weyayan keyan mka teman alaknan keyelen tepum ma sekekek ke bem eege.

¹⁶ Mka teman alaknan keyet kwisimbembenan zulak zulak kekok. Mme eknen ke bem eekme sakam kwep beye. Âpme kimbatnan bem eek ekban keyet teepmanan 1,500 mael mee kekok. Teepmanan ekban sepeman kekok teman ma palaknan ilizuzut sakamit kwep.

¹⁷ Mka teman alaknan keyet kimbatnan bembulun tage keyet mâman 65 mita. Enselan betnan gwezenangatnan duknan keyan mka teman alaknan keyet kimbatnan bem eekgaen amnan belinan kwitnan kwitnan mambemegip keyet katnan mge.

¹⁸ Kimbatnan ke nanzan kwitnan zaspâ keyan walalatnan ma mka teman alaknan iknan penan ke gol titiknan walalatnanapmti galasiyan puyuk peyak maminok mme ekban.

¹⁹⁻²⁰ Mka teman alaknan keyet tepuman kwep kwep nanzan tosanin teman ego egoanmak keyan walalatnan. Nanzan eknen keyet kwilin ma eknen zibon eknâm mimiyelen kapigok: zaspâ ke gol nembon soknanan puyuk peyak mge ma sapaya nanzan kânkâman kululun nembon ma nanzan nen kwitnan aget ke satnan kilimbinan ma nanzan nen emelal koknan msikokok kebon ma nanzan nen satnanmak naman mitipesak kwitnan sadonis ma nanzan nen kwitnan kanilian ke alalan, ma nanzan nen kwitnan kilisolait ke tipkokok, ma nanzan nen kwitnan beal koknan nembu msikokogan kejan tapme ekbek nembon, ma nanzan nen kwitnan topaz tipkokok yangut aiaiknan, ma nanzan nen kwitnan kilisopalas mitipesak tipkokokmak koknanmak temakwep metek kuku, ma nanzan nen kwitnan zakin mitipesak tipkokokmak alanmak temakwep metekuku, ma

nanzaŋ ñen kwitnaŋ ametis mitipesak kâŋkâmaŋmak ñamaŋmak temakwep metek kukuŋaŋ keyet kataŋ.

²¹ Âpme sekekek 12 ekŋen ke mondele katnaŋ nemboŋ kekek tosaŋaŋ mobotnaŋ kwep kwewaŋ sekekek igak igak ke mimiŋaŋ ekban. Mme set tambaŋgumin goliyaŋ mimiŋaŋ kegogapm galasiyaŋ puyuk peyak mge.

²² Neŋ mka temaŋ alakŋaŋ keyet keŋan ekspema mopme sesewat mka temaŋ ke ku tapme ekban. Enenogat Amobotnaŋ Kawawaŋ winde toŋ ma Sipsip Nembraŋaŋ egelaŋ sesewat mka temaŋ alakŋaŋnok bemalu amnaŋ sesewatidewep.

²³ Kawawaŋgalen saŋga soŋgaŋaŋ mka temaŋ alakŋaŋ keyelen taŋam manzin ma kasupmak eyoŋgayaŋ mka ke busatnaŋ ku sasayelen enenogat Sipsip Nembraŋaŋ mka temaŋ alakŋaŋ keyelen taŋam bemti manzim tazin.

²⁴ Âpme am msat katanŋalen ekŋenaŋ busatnaŋin Sipsip Nembraŋaŋ egalen taŋam ziwe keyet busatnanaŋ tabep. Mme amobotnaŋ msat palen maip ekŋenaŋ kwizet buŋamin ke mka temaŋ alakŋaŋ keyet tewalaŋ besât timobep.

²⁵ Mka temaŋ alakŋaŋ keyet keŋan tambumbu ñen ku tabe. Msanti etaŋ tapmepme sekekek sambe ekŋenaŋ mâtâpeŋ matapmambep.

²⁶ Mme am sambe msat palen maip ekŋenaŋ kegogak kwizet buŋamin ke tewalaŋ mka temaŋ alakŋaŋ besât mobep.

²⁷ Am yominmak ma mama mimi bekaŋaŋ mti mamaip ma zet dâsukiŋinbeŋ ekŋenaŋ mka temaŋ alakŋaŋ ku mobep. Am kwilin Sipsip Nembraŋaŋgalen mama papiaen tazin ekŋenaŋ etaŋ keyet keŋan mobep.

22

Mama tuyelen zet

¹ Âpme ensel egaŋ mama tu temaŋ ñen zikat name ekban. Tu ke puyuk payakŋaŋ omba penaŋ sakamaŋ galas nemboŋ. Ke tu zikatnaŋ Kawawaŋ ma Sipsip Nembraŋaŋ egegalen mundum totatat elimiakŋaŋmak keyetnaŋ kwatoge.

² Toti mka temaŋ keyelen set tungupmaset mezin. Tu keyet nembet nembet mamayelen tep keyaŋ tapmege. Tep ekŋen keyet penaŋin nup kan kwep keyet keŋan sek 12 penaŋin maeligip ma eyoŋga kwep keŋan penaŋin sek kwep maeligip. Ma msat kataŋ tep sinaŋ keyaŋ am mme dolakŋaŋ bemâbep.

³ Mka temaŋ keyet keŋan am ma kwitnaŋ kwitnaŋ Kawawaŋaŋ saik kumindeye ekŋen keyaŋ keŋan ke ku tabep. Yangut Kawawaŋ ma Sipsip Nembraŋaŋ egegalen mundum elimiakŋaŋitmak mka temaŋ keyet keŋan ilit mundumit keyet dukŋan tapmalu Kawawaŋgalen mulup amŋane ekŋenaŋ ikŋaŋgat sesewatpempti mambep.

⁴ Mti am ekŋen keyaŋ ek weyaŋ ekmâtâti mambep ma ekŋengat monza-laminan egat kwitnaŋaŋ kumpepeŋaŋ tabe.

⁵ Ma mka temaŋ keyet keŋan tambumbu ewe ku tabe ma am ekŋenaŋ taŋam ma kasup keyet olalat mulup ku mbep. Enenogat Amobotnaŋ Kawawaŋ ikŋaŋ busatnaŋ bemindemti mamambe. Kegok sokbeme ekŋenaŋ amobotnaŋ kwati am msalen indikdamuŋ mti kwesiŋ kwesiŋ mameti mambep.

Zisasiyaŋ kokogalen kanaŋ sokŋan bein

⁶ Âpme ensel keyañ pigok dinoye, “Zet papia kapi penañanmakgapmti amnañ ñep nâmkîñpewep. Amobotnañ Kawawañ egak Emetak Teñañ golan zenze an ekñenmagen indame ikñañgalen zetnañ mme sosok kwakwagalen indaye. Egañ ensel ñen am nâmkîñpepeñinmagen peme topme kwitnañ kwitnañ sokñañ sokbesâpm ke zemzikat indaye.”

⁷ Enseliyañ zet kekok zemdelañ zeme Zisasiyañ pigok zeye, “Nânik, neñ sakwep kosowap. Âpme an ñenañ zet papia kapiyet keñañ gawepuween kwitnañ kwitnañ bam sokbesâpm ke egañ oloñen mbe.”

⁸ Âpme Zânañ pigok zeye, “Neñ kwitnañ kwitnañ sambe ke eknâmban. Ke eknâma delañ zeyeen ensel keyet setnanen pedondom sawan. Enenogat egañ kwitnañ kwitnañ sambe zemzikat name neñ egat dundum sasâgât mban.”

⁹ Yanğut ensel egañ zemkolumnemti zeye, “Yegat, pemane talak! Neñ mulup an nodi ma golan zenze an nodine ekñengalen mulup an ma am papia kapiyelen zet gawepumti mambep ekñengat nolin keyepmti geñ Kawawañ ek etañ sesewati dundum sawanik!”

¹⁰ Kegok zemti kapigok dinoye, “Geñ papia kapiyet keñanen zet tazin ke sokbesâpm kapi ku enziliwanik. Zet papiaen kunek ke ilak penañan sokbembeyelen kanañ sokñañnik bein

¹¹ keyepmti kan keñ gilik zenzeyelen ñen ewe ku tazin. An bekanañ mimi egañ bekanañ msâti mbe ma egañ set kileñ mama masâgât nâmbep egañ ñep mambe. Ma an teñ main egañ kekokak mambe. Ma an keñañ kwetetepmañ main egañ kekokak mambe.”

¹² Âpme Zisasiyañ pigok zeye, “Nânik! Neñ sakwep penañ kosowap. Neñ dopmañ mutumindandayelen koti am kwep kwep mama mimiñinangat katañ dopmañ mutumindawap.

¹³ Neñ kwitnañ kwitnañ sambeyet toñañ ma kwitnañ kwitnañ sambe nen maekdamuñ miyap. Neñ eweñañ tapma kwitnañ kwitnañ sokbeyeyañ neñ tapma kogogak delañ zewe. Neñ eweñañ takwaban bam tapmobap.”

¹⁴ Âpme am nâlen zetn mâti esemteñ mambien ekñenañ ñep mka temañ keyet setokwakwatnanen moweti keñañ meti mama kanzizitgalen tep keyet katnañ nâmindema nimbep keyepmti ekñenañ oloñen mtalit.

¹⁵ Âpme am set kileñ ma kwitnañ kwitnañ bekanañ mamip ma am añkambuk mulup ma mkambuk mulup ma egegat yeñ zelit ma agulam mamip ma am notnañ mulup sepem kekok mamip ma am set kileñ mamaip ma maindome gakip ma am nopiom sesewatsaip ma am zet dâsuki manzeip ekñenañ mama mimi keboñgat tikñañ manâipgapmti Kawawañgalen mundum dolakñañen ke ku tabep.

¹⁶ Âpme Zisasiyañ kapigok zeye, “Neñ nâlen ensel zempema zet ke mti geñmagen koti geñ zet ke papiaen kumane zet keyañ Kawawañ nâmkîñpemaip ekñenmagen mebe. Âpme neñ Dewitgalen iñsokñañe penañ beyap ma neñ saputuñ busatnañ temañ tambuñan makwatazin keboñ beyap.”

¹⁷ Kawawañgalen Emetak ma Sipsip Nembrañgalen imbi zapat mamalup egełañ Kilaisiyet pigok zewun, “Geñ kot!”

Ma an ñenañ zet ke nâmti kekokak zewe, “Geñ kot” Âpme ñen ekñen tuyet gakimti kobep ma ekñen tu niniyet nâmbep ekñenañ koti mama tu tosañepiñ nimbep.

Zânañ Zisasiyelen golan zet delañ zenzeyelen zet ma zetik mge

¹⁸ Âpme Zânaŋ amgat golaŋ zet kapigok zeye, “Am ŋenaŋ golaŋ zet papia kapi keŋan maiŋti nâmbep ekŋengat golaŋin tiyap ke pigok: Am ŋenaŋ keŋaŋgalak zet ŋen tusumti zewe beme Kawawaŋaŋ papiaen kwitnaŋ kwitnaŋ bekaŋaŋ sokbembeyet zenzeŋaŋ ke ewe tusumti sawe.

¹⁹ Ma am ŋenaŋ zet kapi notnaŋ asekbbe beme Kawawaŋaŋ mamayelen tep katnaŋ egat zapat tazin ke ma mka temaŋ teŋ keyet keŋan ku mebe ke menzem timâbe. Kwitnaŋ kwitnaŋ ke sepem kegogak papiaen kumpepeŋaŋ matazin keyaŋ sokbewe.”

²⁰ Zet sambe zenzeŋaŋ kapiyet toŋaŋaŋ zet kapigok zein, “Penaŋ sukwep! Kann ilik sokŋanik bein.”

Zeme Zânaŋ dopmaŋ zeye, “Ke penaŋ, Amobotnaŋ Zisas, geŋ kot!”

²¹ Amobotnaŋ Zisas egalen keŋ taolelaŋ am Kawawaŋgat manâmkiŋpeip ekŋenmak wemti wembe. Ke penaŋ.

Read the New Testament daily

January

date	Scripture
1	Matiyu 1:1-2:12
2	Matiyu 2:13-3:6
3	Matiyu 3:7-4:11
4	Matiyu 4:12-25
5	Matiyu 5:1-26
6	Matiyu 5:27-48
7	Matiyu 6:1-24
8	Matiyu 6:25-7:14
9	Matiyu 7:15-29
10	Matiyu 8:1-17
11	Matiyu 8:18-34
12	Matiyu 9:1-17
13	Matiyu 9:18-38
14	Matiyu 10:1-23
15	Matiyu 10:24-11:6
16	Matiyu 11:7-30
17	Matiyu 12:1-21
18	Matiyu 12:22-45
19	Matiyu 12:46-13:23
20	Matiyu 13:24-46
21	Matiyu 13:47-14:12
22	Matiyu 14:13-36
23	Matiyu 15:1-28
24	Matiyu 15:29-16:12
25	Matiyu 16:13-17:9
26	Matiyu 17:10-27
27	Matiyu 18:1-22
28	Matiyu 18:23-19:12
29	Matiyu 19:13-30
30	Matiyu 20:1-28
31	Matiyu 20:29-21:22

February

date	Scripture
1	Matiyu 21:23-46
2	Matiyu 22:1-33
3	Matiyu 22:34-23:12
4	Matiyu 23:13-39
5	Matiyu 24:1-28
6	Matiyu 24:29-51
7	Matiyu 25:1-30
8	Matiyu 25:31-26:13
9	Matiyu 26:14-46
10	Matiyu 26:47-68
11	Matiyu 26:69-27:14
12	Matiyu 27:15-31
13	Matiyu 27:32-66
14	Matiyu 28:1-20
15	Mak 1:1-28
16	Mak 1:29-2:12
17	Mak 2:13-3:6
18	Mak 3:7-30
19	Mak 3:31-4:25
20	Mak 4:26-5:20
21	Mak 5:21-43
22	Mak 6:1-29
23	Mak 6:30-56
24	Mak 7:1-23
25	Mak 7:24-8:10
26	Mak 8:11-9:1
27	Mak 9:2-29
28	Mak 9:30-10:12

date	Scripture
1	Mak 10:13-31
2	Mak 10:32-52
3	Mak 11:1-26
4	Mak 11:27-12:17
5	Mak 12:18-37
6	Mak 12:38-13:13
7	Mak 13:14-37
8	Mak 14:1-21
9	Mak 14:22-52
10	Mak 14:53-72
11	Mak 15:1-47
12	Mak 16:1-20
13	Luk 1:1-25
14	Luk 1:26-56
15	Luk 1:57-80
16	Luk 2:1-35
17	Luk 2:36-52
18	Luk 3:1-22
19	Luk 3:23-38
20	Luk 4:1-30
21	Luk 4:31-5:11
22	Luk 5:12-28
23	Luk 5:29-6:11
24	Luk 6:12-38
25	Luk 6:39-7:10
26	Luk 7:11-35
27	Luk 7:36-8:3
28	Luk 8:4-21
29	Luk 8:22-39
30	Luk 8:40-9:6
31	Luk 9:7-27

date	Scripture
1	Luk 9:28-50
2	Luk 9:51-10:12
3	Luk 10:13-37
4	Luk 10:38-11:13
5	Luk 11:14-36
6	Luk 11:37-12:7
7	Luk 12:8-34
8	Luk 12:35-59
9	Luk 13:1-21
10	Luk 13:22-14:6
11	Luk 14:7-35
12	Luk 15:1-32
13	Luk 16:1-18
14	Luk 16:19-17:10
15	Luk 17:11-37
16	Luk 18:1-17
17	Luk 18:18-43
18	Luk 19:1-27
19	Luk 19:28-48
20	Luk 20:1-26
21	Luk 20:27-47
22	Luk 21:1-28
23	Luk 21:29-22:13
24	Luk 22:14-34
25	Luk 22:35-53
26	Luk 22:54-23:12
27	Luk 23:13-43
28	Luk 23:44-24:12
29	Luk 24:13-53
30	Zân 1:1-28

date	Scripture
1	Zân 1:29-51
2	Zân 2:1-25
3	Zân 3:1-21
4	Zân 3:22-4:3
5	Zân 4:4-42
6	Zân 4:43-54
7	Zân 5:1-23
8	Zân 5:24-47
9	Zân 6:1-21
10	Zân 6:22-40
11	Zân 6:41-71
12	Zân 7:1-29
13	Zân 7:30-52
14	Zân 7:53-8:20
15	Zân 8:21-30
16	Zân 8:31-59
17	Zân 9:1-41
18	Zân 10:1-21
19	Zân 10:22-42
20	Zân 11:1-53
21	Zân 11:54-12:19
22	Zân 12:20-50
23	Zân 13:1-30
24	Zân 13:31-14:14
25	Zân 14:15-31
26	Zân 15:1-27
27	Zân 16:1-33
28	Zân 17:1-26
29	Zân 18:1-24
30	Zân 18:25-19:22
31	Zân 19:23-42

date	Scripture
1	Zân 20:1-31
2	Zân 21:1-25
3	Nembayelen Muluwin 1:1-26
4	Nembayelen Muluwin 2:1-47
5	Nembayelen Muluwin 3:1-26
6	Nembayelen Muluwin 4:1-37
7	Nembayelen Muluwin 5:1-42
8	Nembayelen Muluwin 6:1-15
9	Nembayelen Muluwin 7:1-29
10	Nembayelen Muluwin 7:30-50
11	Nembayelen Muluwin 7:51-8:13
12	Nembayelen Muluwin 8:14-40
13	Nembayelen Muluwin 9:1-25
14	Nembayelen Muluwin 9:26-43
15	Nembayelen Muluwin 10:1-33
16	Nembayelen Muluwin 10:34-48
17	Nembayelen Muluwin 11:1-30
18	Nembayelen Muluwin 12:1-23
19	Nembayelen Muluwin 12:24-13:12
20	Nembayelen Muluwin 13:13-41
21	Nembayelen Muluwin 13:42-14:7
22	Nembayelen Muluwin 14:8-28
23	Nembayelen Muluwin 15:1-35
24	Nembayelen Muluwin 15:36-16:15
25	Nembayelen Muluwin 16:16-40
26	Nembayelen Muluwin 17:1-34
27	Nembayelen Muluwin 18:1-21
28	Nembayelen Muluwin 18:22-19:12
29	Nembayelen Muluwin 19:13-41
30	Nembayelen Muluwin 20:1-38

date	Scripture
1	Nembayelen Muluwin 21:1-16
2	Nembayelen Muluwin 21:17-36
3	Nembayelen Muluwin 21:37-22:16
4	Nembayelen Muluwin 22:17-23:10
5	Nembayelen Muluwin 23:11-35
6	Nembayelen Muluwin 24:1-27
7	Nembayelen Muluwin 25:1-27
8	Nembayelen Muluwin 26:1-32
9	Nembayelen Muluwin 27:1-20
10	Nembayelen Muluwin 27:21-44
11	Nembayelen Muluwin 28:1-31
12	Loma 1:1-17
13	Loma 1:18-32
14	Loma 2:1-24
15	Loma 2:25-3:8
16	Loma 3:9-31
17	Loma 4:1-12
18	Loma 4:13-5:5
19	Loma 5:6-21
20	Loma 6:1-23
21	Loma 7:1-14
22	Loma 7:15-8:6
23	Loma 8:7-21
24	Loma 8:22-39
25	Loma 9:1-21
26	Loma 9:22-10:13
27	Loma 10:14-11:12
28	Loma 11:13-36
29	Loma 12:1-21
30	Loma 13:1-14
31	Loma 14:1-23

date	Scripture
1	Loma 15:1-21
2	Loma 15:22-16:7
3	Loma 16:8-27
4	1 Kolin 1:1-17
5	1 Kolin 1:18-2:5
6	1 Kolin 2:6-3:4
7	1 Kolin 3:5-23
8	1 Kolin 4:1-21
9	1 Kolin 5:1-13
10	1 Kolin 6:1-20
11	1 Kolin 7:1-24
12	1 Kolin 7:25-40
13	1 Kolin 8:1-13
14	1 Kolin 9:1-18
15	1 Kolin 9:19-10:13
16	1 Kolin 10:14-11:1
17	1 Kolin 11:2-16
18	1 Kolin 11:17-34
19	1 Kolin 12:1-26
20	1 Kolin 12:27-13:13
21	1 Kolin 14:1-17
22	1 Kolin 14:18-40
23	1 Kolin 15:1-28
24	1 Kolin 15:29-58
25	1 Kolin 16:1-24
26	2 Kolin 1:1-11
27	2 Kolin 1:12-2:11
28	2 Kolin 2:12-17
29	2 Kolin 3:1-18
30	2 Kolin 4:1-12
31	2 Kolin 4:13-5:10

date	Scripture
1	2 Kolin 5:11-21
2	2 Kolin 6:1-13
3	2 Kolin 6:14-7:7
4	2 Kolin 7:8-16
5	2 Kolin 8:1-15
6	2 Kolin 8:16-24
7	2 Kolin 9:1-15
8	2 Kolin 10:1-18
9	2 Kolin 11:1-15
10	2 Kolin 11:16-33
11	2 Kolin 12:1-10
12	2 Kolin 12:11-21
13	2 Kolin 13:1-14
14	Galesia 1:1-24
15	Galesia 2:1-16
16	Galesia 2:17-3:9
17	Galesia 3:10-22
18	Galesia 3:23-4:20
19	Galesia 4:21-5:12
20	Galesia 5:13-26
21	Galesia 6:1-18
22	Epesa 1:1-23
23	Epesa 2:1-22
24	Epesa 3:1-21
25	Epesa 4:1-16
26	Epesa 4:17-5:2
27	Epesa 5:3-33
28	Epesa 6:1-24
29	Pilipai 1:1-26
30	Pilipai 1:27-2:18

date	Scripture
1	Pilipai 2:19-3:6
2	Pilipai 3:7-4:1
3	Pilipai 4:2-23
4	Kolosi 1:1-20
5	Kolosi 1:21-2:7
6	Kolosi 2:8-23
7	Kolosi 3:1-17
8	Kolosi 3:18-4:18
9	1 Tesalonaika 1:1-2:9
10	1 Tesalonaika 2:10-3:13
11	1 Tesalonaika 4:1-5:3
12	1 Tesalonaika 5:4-28
13	2 Tesalonaika 1:1-12
14	2 Tesalonaika 2:1-17
15	2 Tesalonaika 3:1-18
16	1 Timoti 1:1-20
17	1 Timoti 2:1-15
18	1 Timoti 3:1-16
19	1 Timoti 4:1-16
20	1 Timoti 5:1-25
21	1 Timoti 6:1-21
22	2 Timoti 1:1-18
23	2 Timoti 2:1-21
24	2 Timoti 2:22-3:17
25	2 Timoti 4:1-22
26	Taitas 1:1-16
27	Taitas 2:1-14
28	Taitas 2:15-3:15
29	Pilimon 1:1-25
30	Ibulu 1:1-14
31	Ibulu 2:1-18

date	Scripture
1	Ibulu 3:1-19
2	Ibulu 4:1-13
3	Ibulu 4:14-5:14
4	Ibulu 6:1-20
5	Ibulu 7:1-19
6	Ibulu 7:20-28
7	Ibulu 8:1-13
8	Ibulu 9:1-10
9	Ibulu 9:11-28
10	Ibulu 10:1-18
11	Ibulu 10:19-39
12	Ibulu 11:1-16
13	Ibulu 11:17-31
14	Ibulu 11:32-12:13
15	Ibulu 12:14-29
16	Ibulu 13:1-25
17	Zems 1:1-18
18	Zems 1:19-2:17
19	Zems 2:18-3:18
20	Zems 4:1-17
21	Zems 5:1-20
22	1 Pita 1:1-12
23	1 Pita 1:13-2:10
24	1 Pita 2:11-3:7
25	1 Pita 3:8-4:6
26	1 Pita 4:7-5:14
27	2 Pita 1:1-21
28	2 Pita 2:1-22
29	2 Pita 3:1-18
30	1 Zân 1:1-10

date	Scripture
1	1 Zân 2:1-17
2	1 Zân 2:18-3:2
3	1 Zân 3:3-24
4	1 Zân 4:1-21
5	1 Zân 5:1-21
6	2 Zân 1:1-13
7	3 Zân 1:1-14
8	Zudas 1:1-25
9	Kie Kienok 1:1-20
10	Kie Kienok 2:1-17
11	Kie Kienok 2:18-3:6
12	Kie Kienok 3:7-22
13	Kie Kienok 4:1-11
14	Kie Kienok 5:1-14
15	Kie Kienok 6:1-17
16	Kie Kienok 7:1-17
17	Kie Kienok 8:1-13
18	Kie Kienok 9:1-21
19	Kie Kienok 10:1-11
20	Kie Kienok 11:1-19
21	Kie Kienok 12:1-18
22	Kie Kienok 13:1-18
23	Kie Kienok 14:1-20
24	Kie Kienok 15:1-8
25	Kie Kienok 16:1-21
26	Kie Kienok 17:1-18
27	Kie Kienok 18:1-24
28	Kie Kienok 19:1-21
29	Kie Kienok 20:1-15
30	Kie Kienok 21:1-27
31	Kie Kienok 22:1-21

Kwit ma Zet Notnangat Yanjin

Abalaam Kwit keyet yanjan kapigok, “am sambeyet soknjin”. Egan Ibulu am eknjengat biwin penan. Kwitnan itnanan Abalam makumtemien ya bam Kawawanan kwitnan naman Abalaam kuye (Sokbembe 17:5). Abalaamat bipman kwitnan Tela (Sokbembe 11:26-27). Mkanan noteknan U Kaldia msalen mamantan yan meninan gakime (Sokbembe 11:28) Abalaaman imbinan Sela ma meninangat nemunan Lot ke ilinsakwep msat ke pemti msat nen kwitnan Alan ke mepmamtemien (Sokbembe 11:31; Nembayelen Muluwin 7:2-4). Ke mamti Abalaaman nup kanan 75 beme naman Kawawanan pigok zeye, “Gen mangendine timti ney msat nen aikgawap ke met mambanik.” Kan keyegak Kawawanan Abalaamat zetik pigok mge, “Nen gâgât insokdine mma sambe penan sokbemti mambep.” (Sokbembe 12:2) Âpme Abalaaman Kawawangalen zet gawepumti Kenan msalen mege. Ke mame egat nup kanan 100 kekok beme Kawawangalen zetik keyet penanan imbinan Selayan nemunjit yu Aisak ambege (Sokbembe 17). Keyet saknan Kawawan ma amnan Abalaamat kwit ma zet notnan kapigok zewien: “An zet gawepupu ton,” “Nâgât notn penan,” (Zems 2:21-23), “Am nâmkijpepejinmak eknjengat biwin” (Loma 4:17). Abalaaman set kegoset mame keyepmti egat kwitnan ma mamananangat yanjan notnan kekok zenzenan.

Abel Nemba ke Adammak Ewa egegat nemunjit mun. Egan sipsip damun mamtan. Ek nâmkijpepejan kaliinan keyepmti Kawawanan eget nâme dolaknan penan beye (Ibulu 11:4). Abelyet sipmanan msalen mulatkwawati Kawawangat dopman mututuyet kwizet kuye (Sokbembe 4:10) yanjut Zisasiyelen sipmanan toti Kawawangat kwizet kuyeen yom katikpepeyet kuye (Ibulu 12:24). Yunan, Keinan, kuye keyet zetnan egalen zet kukunan keyet ekbak.

Adam Kwit keyet yanjan penan, “an”. Ewenan Kawawanan an ke nenan weyanpemti mme sokbeme kwitnan kwitnan zelan zeme sokbeye keyet damunin peme mamtan. Adam nup kanan 930 beme gakiye. An nenan yom mti gakiki aikndaye ek Adam. Âpme An bam sokbeyeyan mama aikndaye ek Zisas (Loma 5:12-21; 1 Kolin 15:22, 45; Epesa 4:22-24).

Aga Imbi ke Abalaamat imbinan Selayet sisilin imbi. Selayan tipkatik mangeyepm sisilin imbinan nâmpeme apmanmak wemti nemba ambet itdandayet zempeme apman Abalaamak mamti nemba ambet itdaye (Sokbembe 16:1-4). Agayan nemba ambege keyet kwitnan Ismael. Yanjut Kawawanan eknetmak zetik mge keyan setnan keeset ku mâbâgalen. Selayan Abalaamat imbinan penanan nemunan ambet samti sisilin imbinan Agayet nenzinjin mti nemunan Ismael itdamâpme msat tungupman mebun. Selayet zet notnan zenzenan ke ekbak.

Aisak Ek Abalaamak Sela eknetgat nemunjit yu. Abalaam ek ailip penan nup kanan 100 beye âpme imbinan imbi penan nup kanan 90 beye. Kawawanan eknetgat aliknjit sambe penan sokbembeyet zeye. Yanjut nemunjit yu Aisak sokbeye (Sokbembe 21). Âpme nemba ke mamkwati sememe naman nemunjit kwewetan ke kumti Kawawanan iknanangat sâpe sâpe bum sasayet zeye. Âpme Abalaaman nâmti nemunan kwep Aisak ke tep mee pi same time kalanan Aisak ke kumti busâgât mowe-

bun. Âpme Kawawanajan Abalaamgat nâmkijpepenajan ke ekti nan sipsip njen same kumti sâpe sâpe bumti naman nemunajan wapme gilik zemti tobun (Sokbembe 22; Ibulu 11:17-19). Yan mamoti Aisakgan imbinajan Lebeke wati manepemalu nemunjit yu munj nempa pepet sokbewun. Nemunjit yu kwitnan Isâ ma munjat kwitnan Zakop. Aisakgat kwitnan Zisasiyet sokjane ekjengat kwilin tazinen ke egalen kogogak tazin (Matiyu 1:2; Luk 3:34).

Aizaya An kapi Kilais ewe sokbembepinj tapme nup kan 700 mee keyet kejan golan zenze an manje. Egan Zelusalem mka teman mawemtan. An keyan Zuda am ekjenan kejin gilik zenzeyet zetnan mandidomkwatan, "In kejin ku gilik zewep beme Kawawanajan am manje notnan nâmindeme ekjenan koti Zuda am nin ndomkumti ndatimti mebep." Egalen zet sambe kapi teepman kumpepenajan Kawawangalen Zet Itnanajan keyet kejan Aizayayet kwitnan tazin. Aizaya papia keyet kejanen zet notnan zenzenajan ilak kwep njen Zân tu zululut an ekmagen penanajan sokbeye (Matiyu 3:3; Mak 1:2; Luk 3:4; Zân 1:23). Zet notnan Mesaiayet nâmti zenzenajan elak Zisasimagen penanajan sokbemâpme delan zeye (Matiyu 1:23; 4:14; 8:17; Luk 4:17; Nembayelen Muluwin 8:23, 30; Loma 15:12). Zet notnan am Kawawangalen zetnan kulumti ilinangat kejinanggalak mamaip ekjengat nâmti zenzenajan (Matiyu 13:14; 15:7; Mak 7:6; Zân 12:38-41; Nembayelen Muluwin 28:25; Loma 9:27, 29; 10:20-21).

Aleluya Zet kapi Ibulu ekjengalen zet. Aleluya zet kapiyet yanjan penan, "Amobotnangat kwizet bujanan mwatne." Ibulu zet aleluya kapi age zelen gilik zewien ma Nabak zeleset gilik zewennen aleluya pemann toweme naman kapigok etan kuwann, "Nin Kawawangat kwizet bujanan mwatne."

Alon (Luk 1:5; Nembayelen Muluwin 7:40; Ibulu 5:4; 7:11; 9:4). Alon ek Liwaiyet sokjan. Mme Liwai ek Zekopgat nemunajan. Israel amnan Izip msat pemti kwawebienen Kawawanajan Alon ombempeme sâpe sâpe bumbu mulup an njenan kwage. Alonan meninajan Moses mukulem mpeme Israel am indatimti msat zetik mimindenderajan indatime mepmâbien.

Am Nâmkijpepeninmak Am Zisas nâmkijpemti mamaip ekjengat kwilin Kawawangalen Tâtâ Alakjanajan zeinen "am nâmkijpepeninmak" (Nembayelen Muluwin 1:15; 2:44; 4:32). Am ekjen Zisasiyelen gakikijan ma wawatnangat manâmkijpeip ekjen ke animbi nâmkijpepeton kekok mazenup.

Am Zuda manjeen ku sokbembenan (Ol Heiden) Zuda amnan am ekjengalen siwen ku sokbembenan ekjengat nâme belakjan penan tam ma bo kebon mambeip. Mme indikpenpen ikjakjen mami-mindemtemien. Yanjut Zisasiyan msalen togeyeen egan am sambe indikme waleletgalen selen mepme keyepmti am Zuda manjeen sokbembenan ma ekjengalen manjeen ku sokbembenan ilinsakwep indamukulem mge (Matiyu 15:21-28; Luk 17:12-16). Pâlan ikjanangat kapigok zeye, "Nen am Zuda manjeen ku sokbembenan ekjenmagen bujan zapat timebegalen an ombemneje." (Loma 11:13, 25; 1 Timoti 2:7) Dapmelange sambe penan tapmeliwen am Zuda manje ku sokbembenan ekjenmagen omba sokbemmege (Nembayelen Muluwin 10:25; Kie Kienok 2-3).

Angat Nemunajan (Pikinini Bilong Man) Zisasiyet kwitnan kapi ikjan ewe sokbembepinj tapme golan zenze an kwitnan Danielan amjaneyet

kenjin mme sewakñañ bembeyet zet kapigok zeye, “Angat Nemunañ koti ingalen Amobotnañ Temañ windenañben mzingagapmañ sopmañ totabe.” (Daniel 7:13-14) Zuda amnañ an kebon keyet Kilais mazei-waᅇgut Danielañ Angat Nemunañ kekok kuye. Kegogapmti Zisasiyañ msalen kogeem iᅇñaᅇgat kwitnañ Angat Nemunañ kekok kuye. Egañ msat sek timti sokbeye yaᅇgut ewe Kawawaᅇgat Nemunañnegak (Matiyu 27:54; Zân 1:34).

Babilon Kwit ke mka temañ kwitnañ. Zapat notnañ Kawawaᅇgalen Zet Itnañanen makuwegen am msat kapiyetnañ Zuda am kot indom-timti Zelusalem sesewat mka temañ ke bume zime am eᅇngalengaleng sililiᅇ mulup mindandayelen nup kan 70 kekok mepmambien. Zânañ Kawawaᅇgalen kasaᅇane eᅇngat bemzenze zet Babilon mka kapiyet palen omba bemzeye (Kie Kienok 17-18).

Bal (Loma 11:4) Kwit kapi kawawaᅇ dâsuki Kenan amnañ masesewat-samtemien. Am Islael msat mton mamtemien eᅇnañ nopiom kapi mme kawawaᅇinok beme masesewat-samtemien (An Damuᅇ 10:10; 2 Stori 28:1-4) keyepmti golaᅇ zenze an eᅇnen ᅇnañ zime zet omba mimindamkwakwatnañ.

Balaam (Makuku 25:1-2; 31:16; Kie Kienok 2:14) An ke golaᅇ zenze an. Moap am Islael amgat kasaᅇane. Âpme Moap eᅇngalengaleng amobotnañ kwitnañ Balak egaᅇ Balaamañ Islael am wepuwalili mimindendeyet zeye. Kegogapmti Balaamañ selin beyo mpeâ nâmti mepme Kawawaᅇgalen ensel ᅇnañ selen bekek tapme Balaamgalen donᅇkiyaᅇ meekti kiᅇgaga. Âpme Balaam giᅇgiᅇ penaᅇ mti mebegaleng mme Kawawaᅇnaᅇ donᅇkiyet dembusekñaᅇ m elenᅇ belanᅇ beme ᅇandemti Balaam weᅇnaᅇ tiye (Makuku 22-24). Set kegoset Kawawaᅇnaᅇ amᅇne indamukulem mge. Balaamgat keᅇnaᅇnaᅇ mânep milawatgat tikñaᅇnaᅇ bemisik tageyepmti Balakgalen zet gawepuyeyaᅇgut Kawawaᅇnaᅇ ku nâmpeye (2 Pita 2:15-16; Zudas 11).

Balak (Barak) An zut ᅇnen kwilit sekam kwep kabon yaᅇgut Age zeleset kapigok kukuᅇnaᅇ: Balak ma Barak. Nabak zeleset kwilit kwep kukuᅇnaᅇ. An kwitnañ ᅇnaᅇnaᅇ tazin ke Islael eᅇngat kasaᅇineyelen amobotnañ. (Balaamgat zet kukuᅇnaᅇ ke ekbak.)

Âpme Balak ᅇnen kapi ek Islael am eᅇngalengaleng an damuᅇgapmti kasaᅇane indosâgât kopme an kapiyaᅇ Debolamak ᅇnaᅇnaᅇ beme meti kasaᅇane maindomwaletemien (An Damuᅇ 4-5; Ibulu 11:32)

Beelsebul Zisas msalen maᅇgeem we bekaᅇnaᅇ eᅇngat ᅇnaᅇnaᅇ Sadangaᅇ kwitnañ Beelsebul kekok kumsamti maᅇge (Matiyu 10:25; 12:24; Mak 3:22; Luk 11:15-19). Ke Sadangaᅇ kwitnañ ᅇnen kekok.

Benzamin (Loma 11:1; Pilipai 3:5; Kie Kienok 7:8) Benzamin kapi Zakopgat nemunaᅇ (Sokbembe 35:16-24; 46:19). Benzamingat sokñaᅇ Pâl (Nembayelen Muluwin 13:21).

Dewit (Matiyu 1:6-17; Luk 3:31) An kapi Islael am eᅇngalengaleng amobotnaᅇ dolakñaᅇ penaᅇ. Amobotnaᅇ notnaᅇ mamkwabien eᅇnenmagangatnaᅇ ᅇnaᅇnaᅇ ek ku sebempein yekgat satnaᅇ. Ek Zesiyet nemunaᅇ delaᅇ zenzenaᅇ. Egaᅇ sipsip tadamuᅇ mnepeme golaᅇ zenze an Samuel amobotnaᅇ tatatgat mwatonzempeye (1 Samuel 16:1). Kan ᅇngat egaᅇ Goliat Pilistan eᅇngalengaleng kasayet an ᅇnaᅇnaᅇ dabaᅇnaᅇ ᅇokasetnaᅇ kume kulukpeme gakiye (1 Samuel 17). Dewilaᅇ Kawawaᅇgat keᅇ oloᅇnen omba penaᅇ nâmpemtiyepm Kawawaᅇ milim kukuᅇnaᅇ Sam zeip keyet keᅇnaᅇ silik kwapemkuye. Naman Kawawaᅇnaᅇ

Dewit kegogak zetik mpeye, Kilais zeip ke egat aliknaŋ (Loma 1:3; Kie Kienok 6:6).

Elisa (Luk 4:27) An ke Kawawaŋgalen golan zenze an eweŋan maŋge. Ilaiza gakime egat mundumaŋ tage. An kapiyet zet zapatnaŋ Kawawaŋgalen Zet Itnaŋaŋ kapiyet makumti ekbak (2 Kiŋ 2-8).

Elot Buŋam zapat kapiyet kwit kapiyaŋ an zulak zulak ekŋengat kwilin kegok bein. Neŋaŋ Elot Zuda am ekŋengalen amobotnaŋ Zudia msalen tapme Zisasiyaŋ sokbeme an nânânjinmak kasup kwakwatnasetgatnaŋ Zisas eksâgât koti met an Elot kapimagen sokbemsawien (Luk 1:5). Elot kapiyaŋ nempa okak sambe Beteleem mkaengatnaŋ indommâge (Matiyu 2:1-22).

Âpme Elot an ŋen ke kwitnaŋ Elot Antipas. An kapi Galili ekŋengalen amobotnaŋ mame Zisasiyaŋ sokbemkawaŋ bemti Kawawaŋaŋ mulup mimiyet peme koge ke mti menok sekam ikŋak ikŋak mmâge. Elot kapiyet imbiŋaŋ Elodias Zân tu zululut angat ŋenzinziŋ nâmtiyepm zeme apmaŋaŋ Zân tu zululut angat ŋokasetnaŋ elenŋeye (Mak 6:14-29). Mme Zisas zelen wapmoti zemkusâgât mbien ke an kapiyet mkaen wapmebien (Luk 23:6-12).

Amobotnaŋ Elot Aglipa kwit ke an zutgat kwilit sakam kwep. Elot Aglipa 1 kapi Elot Zuda am ekŋengalen amobotnaŋgat sokŋaŋ. Elot Aglipa 1 kapiyaŋ am nâmkŋepeŋinmak yaŋbemti indomwalet mkwage. Egaŋ Zângat datnaŋ Zems Zisasiyet nempaŋaŋ ke kume gakiye (Nembayelen Muluwin 12:1-23).

Mme Elot Aglipa 2 kapi nan amobotnaŋ ŋengat kwitnaŋ. An kapiyet zikatnan Pâl wati zelen mowabien. Egat Pâlyelen zet nâmti Pâl peme Loma msalen Sisayaŋ zetnaŋ nânâyelen peme mege (Nembayelen Muluwin 25:13-26:32).

Emetak Teŋ Emetak Teŋ kapi Kawawaŋmagengatnaŋ makozin kegogapmti egat kwitnaŋ Teŋ Emetak makunup. Egaŋ am nâmkŋepeŋinmak ekŋengat keŋinan mamti keŋin m elen beŋen beme Kawawaŋgalen zet ŋoktekŋaŋ manâmkŋepeip (Zân 16:13), ma egaŋ ningat mundumnan Kawawaŋaŋ mandundum sain (Loma 8:26), ma Kawawaŋaŋ nin mama mimi zigok mimiyelen nâmtikŋaŋ min ke ndamukulem mme maminup (Nembayelen Muluwin 13:2; 16:6-7), ma ndamukulem mme Kawawaŋgalen zetnaŋ yaŋaŋ msokbembeyelen notne mukulem mindendeyelen (1 Kolin 2:4-5; 12:14). Emetak Teŋaŋ keŋŋ m elen beŋen beme mama mimi pembenan mimiyelen (Galesia 5:22-23).

Ensel An ekŋen ke Kawawaŋgalen mukulem mimi an. Ekŋen kapi am sekmak yek; tâgâ etaŋ kegogapmti amnaŋ nin ekŋen ŋep ku indidikgalen. Ekŋenaŋ kululuŋen Kawawaŋmak mamaip ma ekŋen tâgâ mee keboŋ. Kawawaŋaŋ kan kataŋ mulup zet indame am nin ndamukulem msâgât makolip. Mukulem mulup kapi ilak Kawawaŋaŋ ekŋengat zapat penaŋ indandaŋaŋ (Nembayelen Muluwin 12:6-11; 27:23; Ibulu 1:14). Ekŋenaŋ kegogak Kawawaŋmagengatnaŋ zet timti kot ammagen manzemkawaŋ beip (Matiyu 2:13; Luk 1:26; 2:9).

Ewa (2 Kolin 11:3; 1 Timoti 2:13) Ewa ek Adamgat imbiŋaŋ. Ek imbi neŋaŋ penaŋ Kawawaŋaŋ angat gatnaŋ kasetnaŋaŋ mge (Sokbembe 2:18-24). Imbi kapiyaŋ kegogagak asiŋgat zetnaŋ nâmti Kawawaŋaŋ tep katnaŋ ku niniyet zeye ke mâtâti niŋge. Nimtiŋgut apmaŋ butnaŋ same niŋge. Keyepmti animbi zut kapiyaŋ Kawawaŋgalen zet kuluwun keyaŋ Kawawaŋ bamkumpepe ke kukŋaŋgat ekŋelaŋ aikbun (Sokbe-

mbe 3). Ekñelañ kegogak nemba idabebun ekñen keyet kwilin kapigok: Kein, Ebel ma Set.

Gidion (Ibulu 11:32) An ke Israel ekñengalen an damuñ temañ ñen. Ek nâmkînpepeñañ temañ penañ kegogapm Kawawañ dundumsame windemak ñoktik same egañ kasañene omba sopmañ kasa kuku anene isikñañ timeti met indommâge. Kawawañañ mukulem mpeme kegok mge (An Damuñ 6-7).

Glik Kwit kapi kwitnañ kwitnañ zutgat kwilit. Zet am msat keyetnañ manzeip (Zân 19:20) ma am msat keyelen (Zân 12:20; Nembayelen Muluwin 11:20). Msalin kwitnañ Gilis. Am msat kapiyetnañ ekñen am nânânjin temañ kegogapm am msat sambeyetnañ maekse-mindemtemien. Am msat notnañgatnañ Glik zet kapi nâmâtâlip. Zisasiyañ msalen mangeen am egalen kanen mambienañ Glik zet kapi omba manzemtemiangapmti Kawawañgalen Tâtâ Alakñañ ke zet Glik zelen kuwien.

Golañ Zenze An (Propet) Itnañañ Kawawañañ an notnañ ekmagen-gatnañ zet timti am diindondoyet ombemindeme mamti zetnañ am mandiindomtemien. Kawawañañ am ñeneyañ ekñenmagen kwitnañ kwitnañ bam sokbeweyet an ekñen kapiyañ zemkawañ bemenjut amnañ nâmti keñin gilik zenzeyelen mamtemien. Golañ zenze an notnañ kwilin kapigok: Samuel ma Aizaya ma Zelemaia ma Esekiel. Golañ zenze an ekñengat zet zapalin Kawawañgalen Zet Itnañañ omba penañ makuwek.

Gomola Yanñañ zet Sodom kemak tusum kukuñañ ke ekbak.

Ibulu Kwit kapi Israel am ekñengat kwilin ñen kapi. Israel am ekñengat sokñin ñen Abalaam (Sokbembe 14:13) ma sokñin ñen kwitnañ Ibel (Sokbembe 10:21; 11:14-17). Kogogapmti ekñenañ ilinañgat kwilin Ibulu am kegok makuip. Ma zelin kwitnañ kegogak Ibulu makuip.

Ilaiza (Matiyu 11:14; Mak 9:4; Loma 11:2; Zems 5:17-18) An golañ zenze an Ilaiza ek kukuñañgatnañ. Egañ menok sambe penañ mge enenogat Kawawañgalen windeyañ egat dukñañ kwalat tapmeyepmti kegok mkwage (1 Kiñ 17-19; 1 Kiñ 2:11-12). Zisasiyañ zet notnañ zeyeen Ilaizayet palen bemzemti zeye, “Zân ek Ilaiza nembon,” kegok zeye (Matiyu 17:9-13; Mak 9:9-13; Luk 1:17).

Isâ (Loma 9:13; Ibulu 11:20; 12:16-17) Aisakgat nemulatnenet pepet keyet kwilit kapigok: Nemunañ yu kwitnañ Isâ ma muñgat kwitnañ Zekop. Zuda am ekñengalen mama mimi tazinen nemba yu egañ bipmañgalen milombi lombi ke egañ toñañ bembeyelen. Yan kan ñengat Isâ zupsatnañ maneti kot meuyet penañ gakim walege. Âpme muñañañ milam tati meu bumnsât tabume ekti notnañ same niniyet yankwesiye. Mme muñañañ zeye, “Ayuyañ betzin toñañ bembeyelen zemgwatnañ ke neñ mimneneyelen zetik mnamanenjut gasap,” zeme yuñañ Isâyañ, “Ñep,” zeme nâmti meu bemsame ñinje (Sokbembe 25:29-34). Kegok mti betzin titiyelen zemgwatnañ walak muñañ saye. Kegogapm ayuyet ñsokñañemak muñgalenañ maâmandaip.

Izip (Nembayelen Muluwin 7:34-48; Ibulu 11:27) Izip msat ke Israel msat butnan sokñañik. Eweñañ Israel amnañ msat kapi nup kan sambe sek sindem timti manepeme Kawawañañ Moses mwatonzempeme indatimti msalin itnañañ indayeen ke indatimege.

Israel Kwit ke Zuda amgat yeñsokñin Zekopgat kwitnañ alakñañ Kawawañañ saye (Sokbembe 32:22-28). Kwit Israel kapi Ibulu

ekņengalen zeleset yaņan kapigok, “Egaņ Kawawaņmak an âwun.” Zekopgat nemulatnane 12gapmti ekņengat inšokņineyaņ ilinaņgat kwilin Israeļ kuwienaņ ewe keyegak makuip. Âpme ekņenaņ Izip msat pemti msat Kawawaņan zetik mindandaņan kwitnaņ Kenan ke peme tapme ekņenaņ naman Israeļ msat makuip.

Kawawangalen Zet Zapat Dolakņan Penan (Gutnius) (Zân 3:16) Zisasiyaņ nembanaņe zemindeme ekņenaņ egalen buņam zapat zenup ke ma zet ņen ewe kapi ņewegak zenup, “Kawawangalen Zet Zapat Dolakņan Penan”. Zisas ikņan peme kokotnaņgalen buņam zapat timti mekozewien (Mak 16:15). Nin Kawawaņan Zisas Kilais ningat mti msalen peme toti ningalen yomgat gakimti wage manâmkiņpenup ningat kwitn kapigok kukuyelen, “Am Kawawangalen Zet Zapat Dolakņan Penan nâmkiņpem mama toņ” kekok zenzeyelen. Enenogat nin keņnaņ yomm ekmann nukņan beme keņ gilikzep keyepmti kekok zenup. Kogok sokbein beme Kawawangalen Zet Zapat Dolakņan Penan keyaņ mulupmaņ amgat keņinan kekok mamin kelak ņep eksokbembeyelen.

Kein (Ibulu 11:4; Zân 3:12; Zudas 11) An ke Adamak Ewayet nemuņit yu. Keinmak Abelaņ sâpe sâpe Kawawaņgat igak igak mambumtemun. Âpme Kawawaņan muņaņgalen sâpe sâpe nâmtikņan mti yuņaņgalen ku nâmtikņan mgeyepmti muņaņgat ņenzinziņ mti kume gakiye (Sokbembe 4:1-16).

Kenan (Nembayelen Muluwin 13:19) Kawawaņan msat kapi amņene Israeļ indandayelen zetik mge. Mme ekņenaņ msat ke metiwien keyet inšokņineyaņ bamgat kwitnaņ Israeļ kuwien.

Kilais (Matiyu 1:16; 16:16; Zân 1:41; Nembayelen Muluwin 5:42; 9:22) Kwit zut kapi Kilaismak Mesaya yaņanĭt sekam kwep. Kwitnaņ yaņan kwepgat zet zulaņ manzelup. Kwit Kilais ke Glik zeleset âpme Mesaya ke Ibulu zeleset. Kwit zut keyet yaņanĭt kapigok “an ņen mulup mimiyet kelakņanaņ zulutpemti ombempepeņaņ.” Set kapi Israeļ am ekņengalen. Ekņenaņ an ņen an damuņ onzempesât nâyo beme ekņenaņ kelakņan ņokņan mulalo keyaņ zewen an kapi mulup ke mimiyet ombempeip kekok nâyo. Israeļ am ekņen ekme golaņ zenze anaņ koti kelakņanaņ an ņen zulutpen beme ekņenaņ zeyo an kapi Kawawaņan ombempein manzeip. Zuda amnaņ Kilais Kawawaņan an ombempepeņaņ keyaņ koti indatitiye ma indamukulem mimiyet damuņ tati webematatemien yaņgut Zisasiyaņ kogeen Zudamagengatnaņ am isikņan bukņenaņ egat nâmkiņpewien.

Kola (Zudas 11) An ke kan Mosesiyaņ maņgeen egaņ kekok maņge. Âpme Israeļ am ekņenaņ msat tuņgupmaņ mamtemien kan keyet Kolamak anene ekņenaņ Mosesimak Alon egegalen muluwidaņgat kasa mme keyepmti Kawawaņan msat mme ņandeme Kolayelen dapme-lanĭe indawilige (Makuku 16).

Leap (Matiyu 1:5; Ibulu 11:31; Zems 2:25) Israeļ am Izip msat pemti msat tuņgupman tokwati mame nup kan 40 kekok mepme weyeyen mulup mti msalin Kawawaņan yeņsokņin Abalaam zetik msasaņan ke mobogalen tati an zut ņen kukņaņgat msat wiliņgiņgiyelen mowebun. Âpme kasaņitneyaņ nâme eget ewe zupman mebepiņ keņaņnegak tapmalu idatimabien. Mme Leap ek imbi set kileņaņgut an zut kapi enzylimideye. Egaņ nânĭge Kawawaņgat keņaņ temaņ Israeļ amņaņemak tazingapmti msat ke ekņen indawe e nâmĭti egetmagen mama mimi

- dolaknaŋ kekok mge. Kegogapmti Israeŋ ekŋenaŋ gilik zemkoti am ekŋen kapimak âwienen Leapgalen mka etanaŋ ñep tage âpme sambeyelen yek (Zosua 2:1-21). Matiyuyaŋ Leapgat kwitnaŋ Zisasiyet yeŋsokŋaneyelen kwilin biliwawatnanen tazin keyet kuye (Matiyu 1:5).
- Lebeka** (Loma 9:10-13) Imbi ke Israeŋ am ekŋengat yeŋsokŋin Aisakgat imbiŋaŋ. Mme ek Zekopmak Isâyet mamit. Egat zet zapatnaŋ Sokbembe 24 keyet mainti ekbak.
- Liwai** (Ibulu 7:5, 9-10; Kie Kienok 7:7) An ke Israeŋ ekŋengat sokŋin ñen kwitnaŋ Zekop keyet nemuŋaŋ mme egat inŋsokŋane am maŋge kwep maŋge temaŋ 12magengatnaŋ ke ñen ilak ekŋen kapi. Kawawaŋaŋ an maŋge ekŋen kapi ombemindame ekŋen sesewat mka temaŋ keyet keŋan mulup mamtemien. Kegogapmti sâpe sâpe bumbu an ekŋen ke ilak an kapiyet inŋsokŋane (Makuku 1:47-53; 3:11).
- Âpme Zisasiyet nembanaŋ ñengat kwitnaŋ Liwai makumtemien mme namba iŋnaŋ keyet kwitnaŋ ñen Matiyu (Matiyu 9:9-13; Mak 2:14; Luk 5:27-29).
- Loma** (Nembayelen Muluwin 2:5-12) Kwit kapi mka temaŋ Itali msalen tazin keyet kwitnaŋ makuip. Zisasiyaŋ msalen maŋgeen kan keyet am Loma mkaengatnaŋaŋ Zuda indikdamuŋ mme mambien. Ma naman Loma ekŋengalen amobotnaŋaŋ am msat kataŋ indikdamuŋ mme mamtemien. Zuda am kekokak indikdamuŋ mme keyepmti ñenzinziŋ mamtemien. Loma ekŋenaŋ amobotnaŋineyet kwilin Sisa makuip.
- Lot** (Luk 17:28-32; 2 Pita 2:7) Lotgat bipmaŋgat datnaŋ temaŋ ke Abalaam. Lolaŋ biyuŋaŋ Abalaam mâti Kawawaŋaŋ msat indasâgât zetik mge ke temakwep mebun. Msat ke mepmamti Lotgat keŋaŋ iŋŋak penaŋ mamayelen nâŋgeyepmti biyuŋaŋ pemti naman meti iŋŋak Sodom mka mgasik ke mepmamtan. Kawawaŋaŋ mka ke walesâgât nâmti keyepm mka ke pemti mebegat apitilim peme Lolaŋ mka mgasik ke pemti imbiŋaŋmak nambalatnenet timti kunzuŋge. Mme Kawawaŋaŋ Sodom mkaen kwileki ñen sokbesem ke gilik zem egepiŋ zeye keyaŋgut Lotgat imbiŋaŋaŋ gilik zem ekti keyegak nanzaŋ sat beye (Sokbembe 18-19).
- Mama Kanzizit** (Matiyu 19:16-30; Zân 3:1-21; Ibulu 5:9) Mama ke Kawawaŋaŋ am Zisas manâmkiŋpeip ekŋen etaŋ ketalasim maindain. Am Zisasiyet gakikiŋaŋ ke ekŋengalen yomaŋ egat dukŋan mopme gakiye kekok nâmâtâti manâmkiŋpeip ma yomin katikpepeyet mawekup ekŋen yomin katikpepempti mama kanzizit ke maindain.
- Mana** (Zân 6:31, 49; Ibulu 9:4; Kie Kienok 2:17) Israeŋ amnaŋ msat tuŋgupanen matokwatemienen nup kan 40 mepme meuyet gakim walesâgât mbien. Âpme Kawawaŋaŋ meu kululuŋengatnaŋ msasa kwepgat niniyelen kataŋ matime totan. Meu kululuŋengatnaŋ keyet kwitnaŋ mana. Ibulu zeleset kwit kapi yaŋaŋ, “Pi pe kwileki.” (Kisim Bek 16)
- Melkisedek** (Ibulu 5-7) Kan ñengat Abalaam kasaŋene met indomâti ekŋenmagengatnaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ timti mkaŋan mesâgât kotneti an sâpe sâpe bumbu ñeŋaŋ kapi selen aikti kwitnaŋ kwitnaŋ timti koge ke kalaŋ kumti maŋge 10magengatnaŋ kwep an kapi saye (Sokbembe 14:17-20).
- Mesaya** Zet Kilaisiyet yaŋaŋ kukuŋaŋ ke ekbak.
- Moses** (Mak 12:24-27; Luk 24:44-49; Zân 3:14; Kie Kienok 15:3) Eweŋan Israeŋ ekŋenaŋ Izip sindem msalen mambien kan keyet Kawawaŋaŋ an ñen sindeminaŋgatnan timkwatindemti indati met msalin eweŋan Kawawaŋaŋ indasâgât Abalaamgat zetik mge ke indatimebe. An

indatimebegat zetik mimiñan ke ilak Moses kapi. Kawawañan Moses sokbemsayeen setnan kapigok. Msat tunjupman tatnan Zetiloyelen sipsip tadamuñ mme tanam ñen tep isikñan tazimanje yanjut tep sinan ma betnan zinzipin tapme, “Ekbi,” zemepme Kawawañan mulup zet nukñan kapigok saye, “Nâlen amnan sindeminangatan tasumnaiwen Izip msalen kaim totindatimkwasenik,” zeme nâmtetem omba penan mge (Kisim Bek 3-4). Kegogapmti Kawawañan menok notnan Mosesiyan Izipgalen amobotnan ekmagen mme ekti Israeal am indeme mebegalen mzikat same mege. Kegok mepme Izipgalen amobotnanan Israeal am nâmindeme Mosesiyan ñenñan bemindeme met Nambu Naman ke somti msat tunjupman mepmame nup kan 40 delan zeye. Kawawañan Moses Sainai Kalan zii zet saye. Mosesiyan Kawawañalen Zet Itnananen bunam zapat kapigok kuyeyan talip: Sokbembe ma Kisim Bek ma Wok Pris ma Makuku ma delan zenzenan Zii Zet.

Msat Tunjupman (Matiyu 3:1-3; 4:1-11; Zân 3:14) Kawawañalen Tâta Alakñan ekbegen zet msat tunjupman kapi omba penan kukuñan tazin. Kawawañalen zelan msat tunjupman gat zeinen msat amnan ku mamaip. Amnan msat kalalan kenogan tabiek ze ñep tu meuyet gakim walebiek.

Nâmaman (Luk 10:27) Sekñan gakime nâmamannan ku magakin. Am nâmkinpepenmagan gakime nâmamaninan Kawawañmagen mamezin (2 Kolin 5:1).

Niniwe (Matiyu 12:39-41; Luk 11:29-32) Mka teman kapi Kawawañan golan zenze anan Zona peme met Kawawañan mka ke waleletgat zeye keyet zapatnan met diindoye. Eneogat ekñenan yom tototnan omba mbiengapmti golan zenze an kapiyan kegok mge. Yanjut ekñenan egalen zet ke nâmti kenjin gilik zeme Kawawañan ku indawalege (Zona 1-4).

Noa (Matiyu 24:37-38; Luk 3:36; 17:26-27; Ibulu 11:7; 2 Pita 2:5) Noa ke an ewenan penan manje. Kan keyet am sambeyan yom sepem ikñak ikñak mti Kawawañan bamkumpewiengapmti tunjwawam mme kwati am sambe indaminzililiyet nânge. Yanjut Noayan etan kwatetepman manje keyepmti Kawawañan ekmak egalen imbinembamak naniñane etan angalan indeye. Kawawañan Noa zempeme wanja teman walati songom sekam ikñak ikñak sepem sepeminok ma ikñangat imbinembananemak naniñane etan time wanjaen mobien. Mopme Kawawañan map teman mme toti am sambe yominmak indaminziliye (Sokbembe 6-9).

Olip Tep (Loma 11:17, 26; Kie Kienok 11:4) Tep ke msat notnan etan makwazin. Tep kapi katnan maelikzin mme amnan katnan ke timsomti katnan kenan ke timti kelakñan maweyanip. Kelakñan keyan mulup sambe mamin keyepmti Zuda am ekñenan olip katnan gat tikñan omba penan manâip. Zelusalem mka teman keyet sokñanik kalan ñen matazin âpme olip tep kalan keyet dukñan omba tazin keyepmti kan notnan gat kalan keyet kwitnan, “Olip Kalan” makuip (Matiyu 24:3).

Ombemindenderan (Aposel) Zisasiyan an 12 ikñanmak mamayet indakumtetimti indatmamtan ekñen keyet kwilin “Ombemindenderan” makunup (Matiyu 10:1-4; Mak 3:13-19; Luk 6:12-16). An ekñen kapi ma notnan Zisasimak mame zet zapat mandindomtan ma ekñenan ekme Zisas kume gakimti wengeyan gakikiengatan wati mowege keyet zapatnan zenze an zemindeye (Matiyu 28:18-20). An ekñen kapiyan am

nâmkijpepenmak kukñangat mambien ekñengat damujine kwabien. Bangat an notnañ ekñen kapiyañ kegogak ombemindendenañ kwabien: Pâlmak (Galesia 1:1), Banabas (Nembayelen Muluwin 14:14) ma am notnañ sambe.

Palisi (Parisi) Zuda am ekñengat tunjuwinanen an mange kapiyañ Mosesiyelen zii zet ke tapme ekñenañ ilinañgat kejinagalak tusumti mamtemien. Ekñenañ Kawawañgalen zii zetnañ keyet eksese mobotnañ mti kejin ma sekjin temañ keyet bemti am notnañ ekñen indamâti mimiyet manzikat indamtemien. Mti sek mmobot omba penañ mti nâme ilinañgat an kwatetepmañ Kawawañgat zikatnan, “Nin an teñ,” manzeip. Yanjut ekñen an dâsuki toñ. Mama mimiñinañ zelin manzeip kemak temakwep ku mambelup. Kegogapmti ekñen Zisas penpen omba penañ mpewien ma egalen mulup anane kegogak penpen mamimindeip (Nembayelen Muluwin 23:6; Pilipai 3:5-6).

Pentikos Kendo Zuda ekñengalen Kendo keyet ekbak.

Sadañ Sadañ ek we ekñengalen amobotnañ. Ek ñenañ Kawawañgalen ensel ekñengalen ñenañ bembenin. Yan egañ Kawawañgat mobotnañ msaye kegogapmti mâpme msalen toge (Luk 10:18; Kie Kienok 12:7-9). Egañ am ningat tunjupman mamti keññ myunğume bekanañ mimiyet tikñañ nâmti maminup. Ma am nâmkijpepemak mamaip ekñen kegogak yom itnañañ mimiñañ keyet zembenañ kwilikme nâme yom ke Kawawañgañ ku katikpep nânâyet keññ walatme keññ zut palen mamti nâmkijpepen toindondoyelen mamip. Zisasiyañ Sadañgat windenañ mtopye yan kan delañ zenzenañ windenañ waletme delañ zewe (Kie Kienok 20).

Sadusi Zuda am ekñengat tunjuwinangatanañ an mange kapiyañ Palisi ekñenañ zigok zigok mamtemien keyet keññ kwep ku mam mtemien. An mange kapi ekñen sesewat mka temañgalen an damuj. Sadusi ekñenañ gakikiengatanañ gilik zemwawat keyet ku manâmkijpeip (Matiyu 22:23; Mak 12:18; Luk 20:27; Nembayelen Muluwin 4:1-2) ma naman ensel ma we mee ke ku talip manzemtemien (Nembayelen Muluwin 23:8). Yanjut zet keboñ ke zemyunğun yunğun etañ mti nâmkijpepe mme tuwat tuwat mambein (1 Kolin 15:20-21; 1 Tesalonaika 4:13-14).

Saion Kalañ (Matiyu 21:5; Zân 12:15; Loma 9:33; 11:26; 1 Pita 2:6) Saion Kalañ ke kalañ sambemagengatanañ kwepgat dukñañ Zelusalem mka temañ walalatnañ tazin. Ma kalañ keyet dukñanen sesewat mka temañ kegogak walabien. Kan notnañgat Zelusalem mka temañ keyet kwitnañ ñen Saion Mka. Mme Zuda am ekñengalen nâmkijpepenañ tazinen Kawawañgañ toti mka temañ keyet keññ tatatneñnok nâmti pigok mazemtemien, “Neñ zikatn Saion Kalañan ekspema mosem enenogat nâlen mukulem mimin keesetgatanañ makozin.” (Sam 121:1) Kan notnañgat Kawawañgalen zelañ kululunğat kwitnañ ñen, “Saion alakñañ” manzeip (Ibulu 12:22; Kie Kienok 14:1).

Samalia Samalia msat ke Zuda ekñengalen msat butnanen sokñañ sokñanik. Ewenañ penañ am mange ekñen ke kegogak Zekopgat inşokñane yanjut ekñenañ am notnañ msat pemeniñañgatanañmak lumañti belakñañ bewien. Zuda am ekñenañ nâmindeme ekñen am belakñañ penañ mambeip mti ekñengat wisat omba penañ mamimindeip (Luk 10:25-37; Zân 4:4-42; Nembayelen Muluwin 1:8).

Samuel (Nembayelen Muluwin 3:24; 13:20; Ibulu 11:32) An ke Kawawañgalen golañ zenze an. Egañ olip tep kelakñañañ Dawit amobotnañ tatagat met zulutpeye. An keyet zapatnañ 1 ma 2 Samuel

mainj nâmbak.

Sanai Kalan (Sainai) (Galesia 4:21-31) Kalan keyet duknan Kawawanjan amjaneyet zii zetnan kumti Mosesiyet betnan beme mtotindaye. Kalan kapi msat tungupman tazin (Kisim Bek 19-20).

Sâpe sâpe Bumbu An (Pris) Sâpe sâpe bumbu an mulup ma mulup notnan sesewat mka temanen mimiyyet zenzenjan e ilak Liwaiyyet inşokjane etanjan mimiyyelen. Kegogapmti Zuda am ekjenanjan sâpe sâpe sekam igak igak bumbuyelen timkopme an ekjen kapiyyet belinan beme ekjenanjan mambumtemien. Âpme Zisasiyanjan kegogak iknanjan sâpe sâpe bumbu an kwati sâpe sâpe iknanjan sipmanjan sek kwep bumti nin sambeyelen yom kwesinj kwesinj katikpepeyelen kegok mge (Ibulu 5-10).

Sek Butnan Antiti (Loma 2:25; Galesia 5:2; 1 Kolin 7:19) Sek butnan antiti kapi Kawawanjan Abalaamak nemanjene ekjenanjan iknanjan zapat mamayet pilinj kapi zemindeme mbien (Sokbembe 17:9-14). Kegogapmti Zuda am ekjenanjan nemanjine an sokbeip beme sonda kwep tadelanj zemti keyet misenanjan ilak nemunineyyet sekjin butnanjan maantip. Âpme Zisasiyyelen bunam zapalanjan alaknanjan yanbemti msat katanjan tapmekopme am Zuda manjeen ku sokbembenjanjan ekjenanjan nâmkinjpepeyeeen yanbem takopme dapmelanje kenanganjan am notnanjan pigok zewien, "Am Zuda mange ku sokbembenjanjan ekjenanjan sekjin butnanjan ku antiwep beme ekjen am nâmkinjpepenimk penanjan yek." Kegok zewien keyanjut Pâlanjan zet keyet omba penanjan mdândâye (Nembayelen Muluwin 15:1-19).

Sela (Loma 4:19; 9:9) Imbi ke eganj Israeliyyet sokjin Abalaamgat imbinjan. Eganjan tipkatik manje yanjut Kawawanjan zetik mgeyyet penanjan sokbembeyelen eganj imbi ilip penanjan beme keyet palenjanjan ekmak apmanjan nemanjanjan nen itdaye (Sokbembe 18:10-12; 21:1-6) Zet Abalaamgat kukunanjan ke mainjti ekbak.

Semsân (Ibulu 11:32) An ke Israel am ekjengalen damunjan nen ke. Eganjan damunjan mulup sepemanjan nen mge. Kawawanjan winde mobotnanjan penanjan same eganj kasanjine indomâge. Egalen zapat Kawawanjan Zet Itnanjan kapiyyet mainj nâmbak (An Damunjan 13-16).

Sesewat Mka (1 Kolin 3:16-17) Zelusalem mka temanjan keyet kenjan sesewat mka temanjan penanjan Zuda amnanjan walati keyet kenjan Kawawanjan masesewatsamtemien. Ekjenjan sambe de ma denen mamtemienanjut Kawawanjan sesewatsasâgât Zelusalem etanjan makotemien. Ekjengalen an sâpe sâpe bumbuyelen sambe ke tati amnanjan sâpe sâpenjin busâgât mkopme timti mambumtemien. Âpme sesewat mka temanjan ke kutume kenjan zut kegok bembenjanjan. Kenjanjan zupmanen sâpe sâpe bumbu mulup mamtemien âpme kenjanjan nen kenanen penanjan matatan keyet kwitnanjan, "Kambuk penanjat kambuknanjan," kegok zeme sâpe sâpe bumbu ekjengalen nenjanjanjan nup kan kwepgat kenjanjan sek kwep bulmakauyyet sipmanjan mmoti tetelime kwitnanjan kwitnanjan mka keyet kenanen tapmelipgat duknanjan mekopme amgalen yom manzulutan (Wok Pris 16). Âpme set tokwakwalen senjum temanjan nen maanzamtatan. Yanjan kan Zisasiyanjan tewen gakiyyeen senjum ke endeleti mekopme zut beye (Matiyyu 27:51; Mak 15:38; Luk 23:45). Kegok sokbeye keyanj pigok zemsokbein, Zisasiyanjan set alaknanjan mâtâtpain. Am nâmkinjpepenimk sambe Kawawanjanjan omtenjan meti dundum sasayelen (Ibulu 4:14-16; 6:19-20)

Sisa (Matiyyu 22:21) Loma amnanjan amobotnanjan tembe penanjan Loma mkaen matatemien kwilin kapi makumtemien. Amobotnanjan ekjen

kapiyan msat sambe mekoti an aumti msat mton indomwaleti am msat keyelen mme ekñengalen zemâtâtât katnanen mamamtemien.

Sisak (Alta) (Matiyu 5:23) Eweñan Zuda amnan Kawawañgat sâpe sâpe busâti bulmakau ma sipsip ma meme ma age timti met sisak palen bemti mabumtemien. Set ke zii zelañ zemâtâtindame mâti mamtemien. Ekñenañ sâpe sâpe bumbu mundumañ ke nanzañan bemoti keyet palañan soñgom maindomtemien. Sesewat mka temanen sâpe sâpe bumbuyelen mundumañ ke kegogak matatan.

Sisiliñ Am (Slev) (Zân 8:34; 1 Kolin 7:20-24; Epesa 6:5-9; Kolosi 3:22-25; Pilimon 16) Am kwilin kapigok kuip ke amobotnañ kwiyañ indakwitiye. Ekñenañ tosañinpin; mulup etañ mamtemien. Mti keñinañgalak de ma de ku mebegalen; toñinañ zeme katanñ mâti mamtemien. Israe el ekñenañ Izip msalen mambienen Izipgalen amobotnañ sisiliñ mulup etañ msamti mambien (Nembayelen Muluwin 7:9, 34). Pâlañ ikñañgat, “Neñ Zisas Kilaisiyelen sisiliñ kuku an” kegok zeye (Loma 1:1; Pilipai 1:1; Taitas 1:1)

Sodom (Matiyu 10:15; 11:23-24; Luk 17:29; Kie Kienok 11:8) Kwit ke mka temañ ñengat kwitnañ. Mka ke Abalaamgat notnañ isikñañ keyet nemuñan Lolañ mamantan. Am mka Sodommak Gomala egegat keñitdañgatnañ yomton kegogapmti Kawawañanñ tep kululuñengatnañ kuzuñme toti ziye. Zapatnañ kapiyet mainñâmbak (Sokbembe 13:13; 19:1-24).

Solomon (Matiyu 1:6-7; 6:29; 12:42; Luk 11:31; 12:27; Nembayelen Muluwin 7:47) Solomon ke Israe el ekñengalen amobotnañ Dawitgat nemuñan. Bipmañanñ gakime egañ bipmañgat munduman amobotnañ tati Kawawañgat nânâ sasayet yañkwisime Kawawañanñ nânâ same mulup dolakñañ penañ mti mânep milawatnañ omba sambelen same kwizet buñamañ temañ beye. Mme egañ kegogak Kawawañgalen sesewat mka temañ Zelusalem mka temañ keñan tazin ke walage (1 Kin 6).

Tagoñgo Kan (Sabat) Eweñan Kawawañanñ kwitnañ kwitnañ mgeen egañ mulup mimiyañen msasa 6 mtiñgut 7gat tagoye (Sokbembe 2:1-3). Kawawañanñ amñaneyanñ msasa keyet tañgomti ek sesewatsasayet zeye. Yañgut Zuda am ke mti naman sakñanen set notnañ ilin timtusume nukñañ beme ilin kegogak msasâgât nukñañ mamip. Kan notnañgat Zisasiyañ menok tagoñgo kanen mme Palisi ekñenañ nâme ekñengalen set takulun zemti ñenzinziñ mbien. Yañgut egañ Kawawañgalen zii zet ku kuluye (Luk 6:1-11; 13:10-17; 14:1-5). Zuda ekñenañ Sonda Isikñañ matagomtemien keyet kwitnañ Sabat tagoñgo makumtemien. Mme alak pigogak am nâmkinpepeñinmagañ Sonda mme ekñengalen tagoñgo kan beme ondakti silik dundundu mamip enenogat Zisasiyañ msasa keyet wageyepmti kegok mamip (Nembayelen Muluwin 20:7).

Tâtâyelen Bogis (Bogis Kontrak) (Ibulu 9:4-5; Kie Kienok 11:19) Itnañanñ Israe el amnanñ Kawawañanñ ekñenmak tâtâ msâti kwitnañ kwitnañ mobotnañ indaye keyet mundumañ tewañ boñgis sâmti keyet palañan golanñ bumtaimti peme ego egoñanmak tapme keyet keñanen zii zet nanzañ palen kukuñanñ ke (Zii Zet 10:5) ma manayet selikñañ ma Alongalen toñge petnañ kwakwatnañ keyet bepeme matatan. Israe el am ekñenañ de ma de mekosât mamtemienen beke gapupeñ mamtemien (Makuku 10:33; Zosua 3).

Teziñ Njandan (Hel) Am sambe Zisasiyet ku manâmkinpeipgapmti yomin melesinñ matimaip. Kegogapmti ekñenañ gakiwewen yominanñgat

dopman gakiki katiknan aikti tezin nandanen sindem kwesin kwesin timti mamambep (Mak 9:47-48; Kie Kienok 19:20; 20:11-15). Eknenan sindem omba penan tipen mamambep yangut nenan ku indamukulem mimindewe (Luk 16:19-21).

Wain Tep (Zân 15; Matiyu 21:33-43) Tep ke tek nembon ma betsatnan tek. Tep ke katnan tiknan penan ma amnan manip. Kan notnangat Zuda am eknenan wain katnan ke akume kwaopme time nanzan enzan topme selan im enzenme tunan kwapme manip. Zuda am eknen msat nen ilak tep kapi etan onzempeme telapat matakwetan. Zanan Bunam Zapat kuyeen keyet tungupman 15 wain tepgat wenan ekbak.

We Bekanan (Matiyu 17:14; Mak 5:1-20; Luk 4:33-36; 1 Timoti 4:1) We bekanan kapi Sadangalen mulup anene. Eknen am msalen mamaip selin peletme toindondoyet mulupman omba penan mamip. Kegok mme amnan Kawawangangat namtiknan ku mti bamkumpepeyelen mulupman omten mamip. Kan notnangat we bekanan keyan am inda msesepelimiti indadamun mme eknen keyan bekanan mamip. Yangut am namkinpepemağan Sadan mamain ke naiwangut Zisasiyelen windenan egalen sebempein kegok manâip (1 Zân 4:4).

Wit (Mak 2:23; Luk 6:1; 22:31) Wit kapi laisiyan makwezinok makwezin. Kalit sekam kwep. Wit katnan timti enzenme tototnan ke plawa. Amnan plawa ke timti nupmaman mambuip. Witgat katnan belan kaik timti nep niniyelen (Matiyu 12:1).

Yis (Galesia 5:9) Amnan nupmaman busâti yis isiknan buknen plawaen lumanme keyan plawa mme sememti teman kwapme elengemti nupmaman mambuip. Kan notnangat Kawawangalen Tâtâ Alaknanen yomgat yis nembon kegok bemzenenan (Matiyu 16:6; 11; 1 Kolin 5:6-8). Sepem kebon an kwegalen yoman am sambe indasimunme yommak bemâbenn. Ma naman Kawawangalen zemâtâtât katnanen mama keyet kogogak yis palen bemzenenan (Matiyu 13:33).

Zekop (Yekop) (Sokbembe 26-50) Zekop ke Israel amgat yensoknin nen ek. An ke zet zapatnan omba penan miminanan tazin. Mme egat kwitnan nen Israel kegok makumtemien (Sokbembe 32:22-32). An kapi Isâyet meniyan yangut datnan meu isiknan buknenan tetimpemti nempa uyelen zemgwatnan zet ke biwitmagengatnan kambu tiye.

Zelesaia (Matiyu 2:17; 16:14; 27:9) Zelesaia ke Kawawangalen golan zenze an. Zisasiyan msalen kokopin tapme an kapiyan ekmagen zet notnan zeye ke penananmak beye. Ma an kapiyan kogogak kwitnan kwitnan bam msat katan sokbemmebe keyet zemkawangbemâge. Kawawangalen Zet Itnananen papia nen an kapiyan kuye ke iknanngat kwitnan kumpepenan tazin.

Zii Zet Kawawangalen zii zet kapi zet zapat itnanan Kisim Bekgatnan met Zii Zet ke delan zein. Kawawang zii zetnan ke Moses saye kegogapmti amnenayan zet ke zigok msokbembeyelen zetnan omba penan zemâtâge. Israel am eknenan nambienen eknen zii zet sambe ke penan weyan kakanemun timambep beme eknenan Kawawangat zikatanan ten kwabep namti mamtemienangut eknenmagengatnan nenan set kegaset ten nen ku kwabien. Kegogapmti am namkinpepeninmak nin zii zetgat kandenan ku tatnup. Nin Zisasiyelen ken taolet kenan tatnupapmti ken teman Kawawangat manndembein. Ma naman am sambeyet kegogak ken teman mambein (Matiyu 5:17; Zân 1:17; 15:1-17; Nembayelen Muluwin 13:39; 15:24, 28; Loma 5:18; 10:18; Galesia

2-6; Epesa 2:15; Kolosi 2:14; Ibulu 7).

Zii Zet Zikat Indanda An (Saveman bilong Lo) (Matiyu 2:4; Luk 23:10)
Zuda an notnaŋ muluwin ilak Kawawaŋgalen zii zet Moses kalaŋan
saye ke am manzemzikatindamtemien. An ekŋen kapi Palisi ekŋenmak
tati Zisas kuwien.

Zisas (Jisas) Zisas ek Kawawaŋgat nemuŋaŋ penaŋ. Kwit ke Ibulu zeleset
kukuŋaŋ. Mme kwit keyet yaŋaŋ kapigok “An amŋane yomengatnaŋ
indatimkwabe” (Matiyu 1:21). Zisasiyet kwitnaŋ notnaŋ kapigok
makunup:

Zisas Kilais (Loma 5:17) ma ŋen

Angat Nemuŋaŋ (Matiyu 8:20) ma ŋen

Kawawaŋgat Nemuŋaŋ (Zân 1:34) ma ŋen

Dawitgat Sokŋaŋ (Matiyu 1:1) ma ŋen

Imanuel (Matiyu 1:23) ma ŋen

Msatgalen Taŋam (Zân 9:5) ma ŋen

Sipsip ekŋengat Tonŋin Penaŋ (Zân 10:14) ma ŋen

Mamayelen Ntekŋaŋ (Zân 11:25) ma ŋen

Kawawaŋgalen Zet (Zân 1:1; Kie Kienok 19:13) ma ŋen

Kawawaŋgalen Sipsip Nembraŋaŋ (Zân 1:29) ma ŋen

Laion Ek Zudayelen Maŋgeengatnaŋ (Kie Kienok 5:5) ma ŋen

Msalen amobotnaŋ ekŋengalen Amobotnaŋin Temaŋ ma Msalen an
damuŋ ekŋengalen An Damuŋ Temaŋ (Kie Kienok 19:16).

Kawawaŋgalen Tâtâ Alakŋaŋ Zisasiyet kwitnaŋ kekok kukuŋaŋ omba
talipgat maiŋ nâmbak.

Zisasiyet Nembraŋane (Disaipel) Kwit ke am Zisasiyet zetnaŋ gawepumti
ek mâpmaip ekŋengat manzenup (Nembayelen Muluwin 6:7). Am
sambeyaŋ Zisas mâpmamtemien ekŋen ke Zisasiyet nembraŋane yaŋgut
ekŋenmagengatnaŋ an 12 ombemindemti ekŋen keyet kwilin “Ombe-
mindenderaŋ” kekok kuye (Matiyu 10:1-4; Luk 6:12-16).

Zona (Matiyu 12:39-41; 16:4; Luk 11:29-32) An ke Kawawaŋmagengatnaŋ
golaŋ zenze an. Kegogapmti Kawawaŋaŋ Zona pigok zemâtâtpeye,
“Geŋ met Niniwe mkaen meti am ekŋengat zemane nâit neŋ mka ke
waletmâbap.” Egaŋ zapat ke nâmti kunzuŋge. Egaŋ Zopa towati waŋga
ŋen mti msat belakŋan mesât mge yaŋgut Kawawaŋaŋ tâgâ temaŋ
mme kwati nembu mme mgasik beye. Mme am waŋgaen tabien
nâmbien, “Kapi belek yek; Kawawaŋaŋ ningat ŋenzinŋ min,” zemti
an yomaŋmak kwi keyet timabien. Mti Kawawaŋaŋ tâgâ temaŋ mme
koti nembu mme mgasik beye keyet penaŋaŋ Zonamagen msokbemti
ek ambepeme nembu keŋan towege. Mme Kawawaŋaŋ aŋgala temaŋ
ŋen peme koti Zona pumwilige. Âpme Zonayaŋ aŋgala temaŋgat tip
kambakŋan msasa tuk tage. Mme naman Kawawaŋaŋ aŋgala temaŋ
nâmpeme gambibik ŋengat Zona meokputatipeme mowege. Kegok
sokbeme Zonayaŋ Niniwe mkaen meti golaŋ zet diindoye (Zona 1-4).

Zosep Kawawaŋgalen Tâtâ Alakŋaŋ kapiyet kwit ke an 7 ekŋengat kwilin
sekam kwep. Kegogapmti an kwi kwi penaŋ ke kalenŋi kumtowetne.

Neŋaŋ Zosep Islael ekŋengat yeŋin Zekopgat nemuŋaŋ egat kwitnaŋ ke
makuip. Egat zapatnaŋ Sokbembe 37-48 keyet maiŋ ekbak. Ma zet notnaŋ
kapiyet maiŋti ekbak: Zân 4:5; Nembayelen Muluwin 7:9-14; Ibulu 11:21-
22; Kie Kienok 7:8.

Neŋ Zisasiyet mamaŋ Maliayet apmaŋ kwitnaŋ Zosep (Matiyu 1:18-25;
Luk 2).

Nen Zisasiyet meniñan isikñan ñengat kwitnan kegogak Zosep (Matiyu 13:55; Mak 6:3).

Nen Zems Zisasiyet nembañangtat meniñan kwitnan kegogak Zosep (Matiyu 27:56; Mak 15:40, 47).

Nen naman Zosep Alimatia mkaengatnan an Zuda am ekñengalen damunin keyet kwitnan kegogak Zosewegak makuip. An kapiyan Zisasiyet sekñan tewengatnan mtoti met ikñangtat sumanen beye (Matiyu 27:57-60; Mak 15:42-46; Luk 23:50-53; Zân 19:38-42).

Âpme an ñen kapi kegogak kwitnan Zosep Balsabas. An kapi Zisasiyan mulupman yanbem mge egañ Zisas ma nembañanemak mamamtan. An notnan Matias kapi kegogak. Kegogapmti an Zudas Isikaliot egat munduman ombesâtmbien an zutgat kwilit ilitzuzut aikbienangut Matiasian Zudasiet munduman tatagat ombempewien (Nembayelen Muluwin 1:23-26).

An kwit sekam kwep aoop mtotne totne delañ zenzenañ an Zosep kapi. An nâmkñepepeñanmak msatnan ikñangalen beme kwitime Zisasiyet nembañane indame am nâmkñepepen alakñan tusuwien ekñen indamukulem miye egat kwitnan ñen Banabas (Nembayelen Muluwin 4:36-37).

Zosua (Nembayelen Muluwin 7:45; Ibulu 4:8) An keyañ Moses msat tungupman gakime egat munduman timti Islael am indatimti msat Kawawañan eweñan yeñsokñine idandayet zetik mimiñan keyet keñan indatimoge. Zosuayan Islael am indatimoindemti am msat ke mamtemien indapmâti Kenan msat kalañti Zekopgat inñsokñane indaye. Liwaiyet sokñane etañ gulak belak indeye enenogat ekñengat muluwin sesewat mka teman Zelusalem ke ekdamun mti sâpe sâpe bumbu mee kegok etañ mimiyelen zemindendenañ.

Zuda Âpme Zuda ek Zekopgat nemunañ 12 ekñengat tunguwinañangtatnan ñen keyepmti egat inñsokñaneyañ ilinañgat egat inane kegok manzemtemien. Manje ekñen kapimagangatnan Zisasiyan sokbeye. Mme Zelusalem sesewat mka teman ke kegogak ekñengalen msalen matatan ma msalinañgat kwitnan Zudia makuip. Alak pigogat kwit kapi Zekopgat nemunane 12 ekñengat inñsokñineyet kwili makuip.

Zuda Ekñengalen Kendo Zuda ekñenan nup kan kwepgat keñanen tambu msasa notnan Kawawañgat sesewatsasyet nâmti kwizikme motapme keyet kendo kambuk zewien ma Kawawañan kwitnan kwitnan mobotnan penañ mimindandañ keyet nembañine manzemâtâtindamtemien. Kegok mamtemiengalen kendo kapigok:

Kendo ñenan sesewat mka teman Zelusalem Omzuluti mme Kambuk Bembenangalen Kendo (Zân 10:22). Kendo kapiyet ekñenan anin kwitnan Zudas Mekabi egañ kasañine ekñenan Zelusalem sesewat mka ke mme ilinañgalen nopiomgalen mkanok beme sâpe sâpe bumbu munduman mwatonzempepeñan kumasakti kasañine indoye keyet maotnâmtiemien. Ma naman sesewat mka ke mme kambukñan beme Zuda am ekñenan keyet keñanen moti Kawawañ ewe tusum sesewatsawien.

Kendonin ñen Angalalañ Kendo (Matiyu 26:2, 5, 17-19). Kapi Zuda am ekñengalen kendo mobotnan penañ. Kegogapmti kwitnan Angalalañ Kendo kuwien ke yañanmak. Isip sindem msalen mamtemien kan keyet Kawawañan ekñen indatimkwasâgât mulup zigok mge keyet maotnâmtiemien. Msat ke pemti kwawewegalen Kawawañan ensel am sipsip sipmanañ mkanin setokwakwalen metekuwien angalañ indemti kasañineyelen namba ma songom ñenan sokbembenañ indome gaki-

wien. Mme kan keyet Islael amnan Isip msat pemebien (Kisim Bek 12) kegogapmti Zuda amnan kendo kapiyet sipsip kumti tepmelesin tembu kwepgat nime mandelan zein. Kegogapmti am nâmkijpepeninmak nin “Zisas Kilaisiyet Sipsip yomgat dopman kukunan” manzenup (Zân 1:29; 1 Kolin 5:7). Zisasiyan gakime sipman toge keyepm Kawawanan nin ke nâmkijpenupgapmti maanganandein (Loma 5:9; Epesa 1:7; Ibulu 9:12, 22; 1 Pita 1:19; Zân 1:7; Kie Kienok 1:5; 5:9; 12:11).

Kendonjin nen Nupmaman Yisipingalen Kendo matatemien (Matiyu 26:17; Luk 22:1). Âpme Zuda am ekjanan Isip msat pempti kwawewegalen kwitnan kwitnan abatatat palen mti tembuyelagak kunzunungalen kegogapmti nupmaman yisipin bumnimbien. Nupmaman bumbuyelen setnan penan yisimak lelimpeme tati sememenget antimti mambuip yanget kan nen ku tatindaye keyepmti kegok ke mbien. Kendo kapi Angalalan Kendoyet kejanagak makwazin (Kisim Bek 12:14-20).

Kendonjin nen Minzalan Kendo. Ke sonda kwepgat kejan minzalan isisik walati mawemtemien (Zân 7:2-52). Kendo kapiyet Zuda animbi ekjanan olojen palen mawiantemelip. Enenogat meu ilak nep bemtemepme akume kwaolep. Mme ekjanan minzalan isisik walati yensokjineyan nup kan 40 msat tungupman minzalan mawemkotemien keyet maotnâip (Wok Pris 23:33-36; Zii Zet 16:13-15).

Kendonjin nen Pentekos (Nembayelen Muluwin 2:1; 20:16; 1 Kolin 16:8). Kapi kegogak Zuda am ekjengalen kendo teman nen. Zet keyet yanget, “Msasa 50.” Zuda am ekjanan Angalalan Kendo tadelan zemti tapmepme msasa 50 mepme ilak Pentekos Kendo kapi maekgip. Kendo kapiyet kegogak ekjanan olojen mamip enenogat ekjanan yanbempti wilin katnan atimbempti naman Kawawanan zii zet Sainai Kalanan indaye keyet maotnâip. Zisasiyan gakiye keyet baman Petekos Kendo kapiyet egan Emetak Ten peme nembananemagen toge (Nembayelen Muluwin 2:1-4).